PETRI ET FRANCISCI PITHOEI JURISCONSULTORUM OBSERVATIONES AD CODICEM ET...

Pierre Pithou, François Pithou, François Desmarets

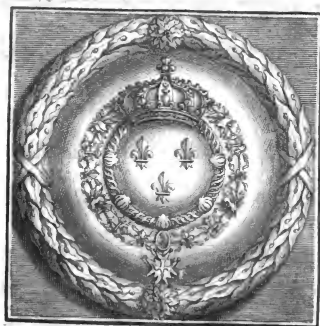
PETRI ET FRANCISCI
PITHŒI
JURISCONSULTORUM
OBSERVATIONES
AD
CODICEM ET NOVELLAS
JUSTINIANI IMPERATORIS
PER JULIANUM TRANSLATAS.

ACCEDIT

LEGUM ROMANARUM ET MOSAÏCARUM
COLLATIO NOTIS ILLUSTRATA.

Ex Bibliotheca Illustrissimi D. D. CLAUDII LE PELETIER *Regni Administri, Regii Ærarii Præfecti, & Supremi Galliarum Senatus Præsidis Infulati.*

Cura FRANCISCI DESMARE'S, DOMINI DE PALIS, ET DE LUYE'RES in Curia Patroni, & Facultatis Jurium in Universitate Parisiensi Doctoris Honorarii.

PARISIIS,

OGRAPHIA REGIA.

HIERONYMO BIGNON COMITI CONSISTORIANO,

CLAUDIUS LE PELETIER.

INTER *gravissimas Reipublicæ curas, non destiti conquirendis Pithœorum Operibus, & edendis operam dare, ut literatorum votis simul & memoriæ Atavi consulerem. Leges Imperatorum Sacris Canonibus, & selectis historiæ Ecclesiasticæ locis illustratas, opus hactenus abditum, Typis Regiis excusum, tuo*

ine VIR ILLUSTRISSIME,

inſcribendum duxi; ratus, domeſticas has opes, hereditario quodam jure, communes inter nos eſſe debere, tum propter ſtudiorum inter Doctiſſimum Bignonium Pithœoſque Fratres communionem, tum propter arctiſſimam inter nos a Parentibus tranſmiſſam, & ad liberos tranſmittendam neceſſitudinem. Erit hoc obſervantiæ meæ monumentum in Clariſſimum Virum Parentem Tuum, in quo nondum mihi ſatis conſtat quid maxime ſuſpiciam, ſanctitatem morum, juſtitiæ retinendæ conſtantiam, diſciplinarum omnium concentum admirabilem, modeſtiam, humanitatemque ſingularem. Tu vero Tanti Viri exemplis præceptiſque inſtitutus, eruditas Pithœorum reliquias, & mei erga te animi teſtimonium acc-

FRANCISCUS DESMARÉS IN CURIA PATRONUS, ET FACULTATIS JURIUM DOCTOR HONORARIUS,

LECTORI.

VETEREM Canonum Eccleſiæ Romanæ Codicem Typis Regiis, & Juris Canonici Corpus Typis Thierrianis cum Reſtitutionibus & Notis Petri & Franciſci Pithœi anno 1687. edi curavimus. Succedunt ex Bibliotheca Peleteriana Pithœorum Obſervationes ad Leges Imperatorum, eas præſertim, quæ libro primo Juſtinianei Codicis inſertæ ſunt; quarum Obſervationum ope cuique promptum erit earumdem Legum hiſtoriam diſcere. Continent enim ipſarum collationem cum Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ locis, quæ eis occaſionem præbuerunt; Canonibus Conciliorum Generalium ex quibus deſumptæ ſunt, & qui ſimiles diſpoſitiones continent; ſententiis & auctoritatibus Sanctorum Patrum, nec non Scriptorum Eccleſiaſticorum & profanorum, qui de his meminere. En totius operis argumentum, & partus vigiliarum Pithœorum Fratrum, qui, acri optimarum artium deſiderio, literis elegantioribus ſemper operam dedere; & ut antiquus ſplendor & Regni Francorum gloria in

ſtudiis illarum conſervaretur, omnes ingenii ſui nervos contendere, quo ſcientiam Legum Eccleſiaſticarum & Politicarum cum illis conjungerent; ita ut ex eorum Obſervationibus Theologiam Juriſconſultorum ſimul, & Juriſprudentiam Theologorum perſpicere cuique facillimum ſit. Quo fit ut ſperem, quod quemadmodum ſtudioſi antiquitatum in deliciis habent ſtatuarum fragmenta præſtantis alicujus artificiis e ruinis eruta, ita qui politioribus literis operam dant, Pithœorum Obſervationes non ſolum caras habebunt, verum etiam ſumma cum reverentia ſuſpicient: eorum enim fatum illud erat, ut bono publico nati Rempublicam literariam exornarent & adaugerent, quippe qui difficilius a tam præclaro bene merendi ſtudio, quam ſol a curſu, averti poterant, & Muſas, etiam fugientes, morabantur. Unde jure merito de iis hæc habuit Bignonius: * PITHOEI FRATRES CLARISSIMA LUMINA. Ipſis namque debemus egregia veterum monumenta, nec nos ſolum, ſed ipſimet etiam veteres ſe fere totos ipſis debent; quos, niſi ſingularis Pithœorum diligentia e ſepulchris in vitam reduxiſſet, illi qui vixerant nunquam vixiſſent. Si quid ad perfectionem hujus operis deeſt, Petri Pithœi fato imputandum, quod ipſe mature extinctus eſt, qui non ſolum hæc quæ inſtituerat abſolvere & expolire potuit, verum etiam alia majora multo & grandiora conficere, quod ipſe tota mente cogitabat, & magna h[illegible]

* In Præfat. ad Marculf. Formul.

Eximii Operis conficiendi cupiditate ardebat. Fuit enim tali præditus ingenio, ut si diutius vixisset, gloriam omnium qui inferiore hac ætate vixerunt, omni genere suorum Scriptorum, non solum adæquaturus, verum etiam superaturus esset. Manuscriptus Liber Pithœanarum Observationum varias Legum lectiones continet ex quinque antiquissimis Codicibus excerptas, quas edere visum non est, post Dionysii Gothofredi Restitutiones: ideoque licet Pithœi suas Lucubrationes Editioni Antuerpianæ anni 1575. accommodarint, tamen Editionis Vitreanæ anni 1627. textu, ut puriori & restituto usi sumus. Observationibus ad Codicem subjunximus Justiniani Imperatoris Novellas, a Juliano Antecessore Constantinopolitano in Epitomem redactas, & Latinitate donatas; appositis ad marginem Antonii Augustini Lectionibus variis, ejusque ad singulorum capitulorum calcem Scholiis, nec non Petri & Francisci Pithœi auctioribus Glossariis ex Bibliotheca Peleteriana: eundem ordinem secuti in Notis ad Legum Romanarum & Mosaicarum Collationem, quo promptius a Lectoribus obscuriora & difficiliora verba intelligantur. Quod si doctrina, & rerum experientia impares fuere tanto oneri sustinendo, studium certe & diligentia in hoc nostro labore desiderari non possunt.

DE
PETRO ET FRANCISCO PITHOEO
TESTIMONIA
CLARISSIMORUM VIRORUM.

EX PRÆFATIONE NICOLAI FABRI JAC. AUG. THUANO ad Fragmenta ex opere Historico B. Hilarii Pictavensis Episcopi.

PETRUS Pithœus, Petri filius, Augustobonæ Tricassium natus, Vir doctrina, prudentia, morumque integritate maximus, sic vitam instituit, ut commoda publica ubique propriis negotiis præverterit: assidue exquirendo, perscrutando Bibliothecas, antiquorum Autorum scripta vel a mendis, vel ab interitu vindicata provulgando, vel alios, quos in ea re aliquid posse judicabat, exhortando, impellendo, atque etiam juvando, nullo tempore non aliquid movit ac promovit. Et quamvis illa studia in nostro Pithœo summa fuerint, doctrinæ laude præcipue innotuit; ut qui ex primo, quem juvenis dedit, publicatis quibusdam sui ingenii experimentis, eruditionis abstrusæ atque reconditæ gustu inter Literatorum Principes, vel suffragante invidia, ab iis, qui tum in Literis regnabant, recensitus fuerit: quam de se conceptam opinionem ad ultimum usque vitæ diem adauxit, sustinebitque quamdiu literæ durabunt. Quantula tamen hæc laudis & gloriæ tanti viri est portio? Licet enim nemo melius unum quempiam Autorem noverit, quam ipse omnes antiquos utriusque Linguæ Scriptores, quos ad unum legerat, ad vetera contulerat exemplaria, & concoxerat; licet nemo privata & domestica negotia exactius tenuerit, quam ipse Gallicam, externamque Historiam, origines populorum, descriptiones temporum, successiones familiarum, bella, fœdera, conventiones, vel exterorum inter se vel nobiscum gesta: ad hæc etiam leges, mores, consuetudines provinciarum singularumve urbium, quarum omnium a teneris annis indefesso ac plane Herculeo labore sibi perfectam notitiam, cum ex vulgatis libris, tum etiam ex Bibliothecis antiquis, Archivis Regiis, Senatus, Rationalium, Urbium, Monasteriorumque comparaverat, instrumentorum ipsorum atque actorum bonam partem sua manu descripserat. In Jure autem Civili Romanorum licet ad eum gradum pertigerit, ut de eo celeberrimoque ejus præceptore Cujacio dici jure possit, quod de magnis olim Oratoribus dictum est, hunc discipulo præripuisse ne primus Jurisconsultus esset; illum vero præceptori, ne solus; licet, inquam, ea omnia, quæ in quovis homine singula magnum virum, & cum cura dicendum efficiunt, in nostro Pithœo cumulata atque coacervata eumdem ad summam laudem & commendationem evehant; quantum tamen absunt ab illa sapientia, quam, ingenii judiciique felicitate ex cognitione rerum assidua lectione atque usu comparata, velut ex omnium Antiquorum inventis, qui sapientiæ commendatione floruerunt, conflatam sibi quæsierat? Quantum ab illa Civili prudentia, qua præditus velut ἀριστοτέχνας, ut cum Pindaro loquar, καὶ δημιουργὸς εὐνομίας καὶ δίκης, non solum de rebus privatis & fori maxima cum facilitate atque æquitate respondere ac statuere; sed etiam de iis, quæ ad summam Rempublicam spectant, sapienter deliberare, consiliorum exitus prævidere, dubiisque ac periculosis eventis provide occurrere noverat. Quamvis enim naturali quadam propensione corroborata, sordidissimi inquinatissimique apud nos moris odio, Magistratus non nisi per sordes ineundi, ab omni ambitione, vitæque fulgore, nisi quem Virtus emitteret, alienissimus vixerit, ita ut honores & Magistratus, vel ultro delatos respuerit; juvandæ ta-

men patriæ desiderio, cujus amore mirum in modum exarsit, eos quos sua sors clavo Reipublicæ admoverat excitando, commonendo, suggerendo quæ vel ab Antiquis, paribus in negotiis, probata fuerant, vel ipse, ut erat peracri solidissimoque judicio, quæ facienda judicabat. Toto vitæ suæ curriculo privatus negotium publicum, & absque chlamyde vel prætexta perpetuum Magistratum gessit. Quantum denique ab illa morum integritate atque innocentia, indeflexoque per omnes vitæ partes probitatis tenore: quibus virtutibus consecutus est, ut, non solum Togatorum doctissimus, sed & prudentissimus Jurisconsultus, Civis optimus, ac plane Vir bonus audiret, qualem vel Fimbria noverat vel Socrates. Atque hæc etsi notissima sint, eo tamen libentius commemoro, ut, cum non nisi jucundissima virtutum amici Viri recordatio esse queat, tum etiam in primis qui in supremum ejus elogium inciderint, quod inter defuncti schedia repertum amici publicarunt, persuasum sibi habeant pari modestia & veritate scriptum illud esse, qua Vir modestissimus ab omni fuco ac vanitate quam maxime alienus: ἀρχὰν μεγάλας ἀρετᾶς ἀλάθειαν duceret; in reliquis rebus tota vita usus est: in qua certo illi hoc felicissime contigit, ut in publicandis Beati Hilarii Pictavensis Provinciæ Aquitaniæ Episcopi ex opere Historico fragmentis, eximiis Antiquitatis monumentis fato interceptus, præclare actam vitæ fabulam illustriore fine veluti Cygnea cantione concluserit. Quamvis sane difficillimum fuerit Virum ingenii animique bonis omnibus ornatissimum, qui semper illud antiqui Poëtæ sibi occinens, καὶ μὴν παυσώμεσθα εὐδρῶντες βροτοὺς, omne studium, laborem, industriam, omnesque cogitationes suas publicis utilitatibus devoverat atque impendebat, non in opere præclaro morte deprehendi. Providentiæ opus esse mihi persuadeo, ut hæc fragmenta turbulentissimis temporibus maxime lucem recuperarint, per quæ ad ejusmodi considerationem Historiæ excitati, spem certam ex ejus cognitione concipiamus, quotiescumque scelerum nostrorum nos bene atque ex animo pœnituerit, Divinam manum non mutilam aut decurtatam experturos, eumdemque Dominum periclitanti Apostolorum naviculæ tranquillitatem solidam ac firmam redditurum. Quapropter, ut Divinæ Majestati pro hac eximia sui numinis in nos benignitate nunquam pro meritis dignas agere gratias vel animo concipere possumus, ita etiam piis optimi Viri & de genere humano bene meriti Pithœi nostri Manibus, cui nos præclara Antiquitatis monumenta debere summa illa Majestas voluit, parem gratiam referre vix ac ne vix quidem valemus.

EX LIBRO CXVI. HISTOR. V. C. JAC. AUG. THUANI.

AMICO [FLORENTI CHRISTIANO] arcta mecum necessitudine conjuncto, qui inscripta mihi ipsius quædam ad æternitatem victura monumenta testantur, alterum uberibus lachrymis deflendum cogor adjungere Petrum Pithœum, Augustobonæ Tricassium natum, familia nobili ex inferiore Neustria oriundum, virum nostra ætate maximum, sive probitatem morum, & veram nec fucatam pietatem, sive ingenium excellens, exactamque & omnium rerum, quas perspectas habuit, habuit autem plusquam alius quisquam multis retro seculis, reconditam cognitionem, & tum in suis, tum in alienis cernendis acre & ab omni livore purum judicium spectes. Cum enim sic vitam instituisset, ut commoda publica ubique propriis negotiis præverteret, toto laudatissimæ ejus vitæ decurso spatio in literarum studiis sic versatus est, ut assidue exquirendo & scrutando Bibliothecas, Antiquorum scripta vel a mendis, vel ab interitu vindicaret, vel alios, quos in ea re aliquid posse judicabat, exhortando, impellendo atque juvando nullo tempore non aliquid moveret, ac promoveret; sub ipsum vitæ exitum B. Hilarii fragmentis Historicis & Phædri famosi illius sub Tiberio liberti Fabulis publicatis. Et ut alia in illum merito a Nicolao Fabro individuo vitæ & studiorum Pithœi comite cumulata elogia non sileam, nemo melius unumquempiam Autorem novit, quam ipse omnes antiquos utriusque linguæ Scriptores, quos ad unum legerat, ad vetera contulerat exemplaria, & concoxerat. Nemo privata & domestica negotia exactius tenuit, quam ipse Gallicam externamque

CIƆ. IƆ. XCVI.

historiam, origines populorum, descriptiones temporum, successiones familiarum, bella, fœdera, conventiones, vel exterorum inter se vel nobiscum gesta; leges, mores, consuetudines provinciarum singularumve urbium: quarum omnium rerum a teneris annis indefesso labore sibi perfectam notitiam tum ex vulgaris libris, tum etiam ex Bibliothecis antiquis, Archivis Regiis, Senatus, Rationalium, Urbium, Monasteriorum comparaverat, instrumentorumque ipsorum atque actorum bonam partem propria manu descripserat. In jure autem Civili Romanorum ad illud fastigium pervenerat, ut de eo celeberrimoque ejus præceptore Jacobo Cujacio dici jure potuerit, hunc discipulo præripuisse ne primus Jurisconsultus esset; illum præceptori, ne solus. Verum hæc omnia, quæ in quovis homine singula magnum Virum & cum cura dicendum efficiunt, in Pithœo coacervata eumdem ad summum laudis culmen evehebant. Quantula portio sunt il ius sapientiæ, quam ingenii judiciique felicitate ex rerum cognitione, assidua lectione atque usu comparata, velut ex Antiquorum omnium inventis, qui sapientiæ commendatione floruerunt, conflatam sibi quæsiverat? Quantum a Civili prudentia absunt, qua præditus ille non solum de privatis rebus & fori maxima cum felicitate & æquitate respondere ac statuere, sed etiam de iis, quæ ad summam Rempublicam spectant, sapienter deliberare, consiliorum exitus prospicere, dubiis ac periculosis eventis provide occurrere noverat? Nam quamvis ab omni ambitione vitæque fulgore, nisi quem Virtus emitteret, alienissimus vixerit, & honores ac Magistratus vel ultro delatos semper respuerit; tamen patriæ juvandæ desiderio, quo ultra modum flagrabat, eos, quos sua sors clavo admoverat, assidue excitabat, aut commonefaciebat, suggerebatque quæ vel ab Antiquis, paribus in negotiis, probata fuerant, vel ipse ut erat peracri ac solidissimo judicio, facienda existimabat. Nec illi temere quidquam magni momenti aggrediebantur, de quo non ante Pithœum consuluissent, ita ut privatus publicum negotium & absque chlamyde ac prætexta perpetuum Magistratum gessisse videatur; innocentia atque indeflexo per omnes vitæ partes probitatis tenore id præterea consecutus, ut non solum Togatorum doctissimus, sed & prudentissimus Jurisconsultus, Civis optimus ac plane Vir bonus audiret. Præter innumera Veterum scripta e tenebris, dum inter nos degeret, primum eruta, aut meliora publico data, moriens reliquit Conciliorum Gallicorum diligenter conquisitorum ac digestorum Collectionem, Francisci fratris viri doctissimi fidei, ut ederet, commissam: quod ut faciat, assiduis precibus quotidie efflagitatur, & vero facturum eum propediem speramus. Vixit annos LVII. ad æternam beatitudinem evolavit Nogenti ad Sequanam, quo se, grassante Augustobonæ Tricassium per illum Autumnum populari morbo, contulerat, Kal. Novembribus natali suo: quo eodem die parens meus ante XIV. annos obiit, quem Pithœus & vivum coluit, & mortuum in me porro colere non desiit; ita ut incomparabilis amici morte, qui cum partiri curas, & non solum de studiis, sed etiam de Rep. consilia communicare consueveram, cœptæ Historiæ pensum protinus e manibus excusserim, abjecissemque prorsus, nisi tanti Viri, & de me ac patria tam bene meriti memoriæ hoc debere existimassem; ut quod illo autore inchoaveram ad publicam utilitatem, cui nostram in ea parte industriam prodesse olim posse judicabar, quamvis tanto adjutore destitutus, aliis undecumque, quæ ab illo solo ab initio speraveram, conquisitis subsidiis ad exitum tandem perducerem.

EX VITA NICOLAI FABRI A FRANCISCO BALBO.

ITAQUE arctissimam cum magno illo P. Pithœo vitæ societatem iniit, ab eoque peramanter exceptus, gemini dein Musarum ocelli, quasi Fratres, sub eodem tecto complures annos transegerunt.

EX LIBRO IV. ELOGIORUM SCÆVOLÆ SAMMARTHANI.

PETRUS PITHOEUS.

IN urbe Tricassium nati sunt patre nobili & erudito Pithœi duo Fratres omnibus disciplinis ornatissimi, nec immerito geminis Tyndaridis a compluribus hujus ævi Scriptoribus adæquati. Quod enim illi suo sidere nautis in mari sulcando, id isti literarum studiosis in antiquitate pervestiganda Divino doctrinæ suæ lumine præclarissime præstitere. Nec id ipsum porro præstare desinit Franciscus natu minor, quem hodieque videmus inter insignes Parisiensis fori Jurisconsultos merita multiplicis eruditionis fama celeberrime perfruentem. Te vero, Petre doctissime, quem iniqua nobis nequedum satis matura mors eripuit, lugemus omnes Musarum amantes viri; & eo lugemus acerbius, quo pauciores tui similes reliqueris in hæc ultima rei literariæ tempora reservatos. Quantum vero in his studiis eminetes unus & excelletes docuere suis certatim elogiis, cum alii fere omnes hujus ætatis eruditi, tum illa potissimum duo Galliæ nostræ sidera Turnebus & Cujacius præceptores quondam tui: quorum cum uterque suis in libris frequentem & honorificam de te mentionem fecerit, hic insuper te juvenem senex, discipulum magister, in dirimendis cum æmulo controversiis arbitrum sibi optare minime dubitavit. Quanquam aliena tibi commendatione quid opus est, cum & tuis ipse Scriptis, quibus Historici, Critici, Jurisconsulti, Philosophi laudem es meritus, & plurimis Veterum monumentis, quæ suppressa in tenebris latebant, per te primum excitatis ac publicatis nomen abunde illustraveris tuum, & memoriæ mandaveris hominum sempiternæ? Sed neque tibi dum hic ageres dulcissimus ille defuit, qui vivos & sentientes magis afficit præsentis gloriæ fructus, dum incredibili clientium concursu divina Themidis oracula quotidie depromis, ea doctrinæ pariter & sanctitatis admiratione, ut Henricus III. missis in Aquitaniam aliquot Patribus qui Jus dicerent, his te simul & Oiselum tuum doctissimum quoque virum legationis comites addiderit, qui sua & Reipublicæ gravissima negotia susciperetis in illo Senatu pro singulari vestra diligentia & fide, procuranda. Quid loquar de incomparabili morum suavitate, facilitate, candore, modestia, & indefesso illo, quo mortales omnes anteibas, de bonis omnibus bene merendi studio? Itaque dum tui memoriam Boni omnes vicissim colunt, aliique lugubribus tibi parentant næniis, alii vitam tuam & honestissimas actiones pedestri facundia describunt; accipe has etiam inferias & suprema veteris amici munera, quæ & nos tibi offerimus, ne soli tanto e numero simus in eum ingrati, quo nemo vixit omnibus gratior, nemo in omnes benignior. Fato functus est Petrus Pithœus Nogenti ad Sequanam ex febre, septem & quinquaginta natus annos, Kalend. Novemb. die suo natali, biennio postquam ejus magna ex parte consilio & opera delusis Ibericæ factionis artibus Lutetia regni caput in legitimi Regis potestatem pervenit.

EX EPISTOLA JACOBI CUJACII
præfixa Codici Theodosiano ad Joannem Redingerum Silesium.

PETRUS Pithœus monumentis suis, ita se palam ostendit Literatis, legumque Consultis omnibus; ut digitum ego tantum ad eum intendisse, non totum hominem, quantus erat, hominibus patefecisse videar. Nec erit quid secus de Fratre, Francisco Pithœo, in quo efflorescunt jam ingenii & doctrinæ laudes maximæ; ut plane memoria repetens & illas, quibus excelluit in omni genere bonarum literarum Pater, vir clarissimus & filiis talibus dignissimus, eam familiam seminarium esse doctorum Virorum mihi liquido argumento persuadere possim.

EX EJUSDEM LIB. XIII. OBSERVAT. Cap. 10.

LICINIUS Rufinus in eo Libro, quo contulit Leges Dei cum Legibus Populi Romani, invento a Petro Pithœo, summo librorum antiquorum & veritatis puriorisque doctrinæ Investigatore, &c. Debemus Rufinum Petro Pithœo, debemus & alia innumera: hoc agente, hoc perquirente, instigante, docente discimus semper & adinvenimus aliquid. Nec mihi laudis, quam totam desiderat tanta Pithœi sedulitas, partem ullam attribui volui: & si quid est laudis, hoc satis esse reor, quod omnem in eum conferendam esse cognoscam.

EX EJUSDEM LIB. X. OBSERVAT. Cap. 18.

PLACET valde opinio Francisci Pithœi, Viri non minore eruditione, quam probitate præditi, mihique perfamiliaris.

EX EJUSDEM LIB. XXIII. OBSERVAT. Cap. 3.

NON intellexissem nisi me docuisset Franciscus Pithœus virorum emendatissimus & eruditissimus.

EX PRÆFATIONE HIERONYMI BIGNONII *ad Marculfi Formulas.*

PITHOEOS fratres clarissima lumina.

EX NOTIS EJUSDEM AD CAP. VIII. LIB. I.

HANC formulam jam edidit eruditissimus vir Petrus Pithœus, flos literatorum, literarumque vere parens.

EX HYERONYMI ALEXAND. J. C. IN COMMENTARIO *Cap. 14. Institut. Caii de Intestator. hereditatib.*

PRÆCLARUM hoc fragmentum sumpsimus ex Collatione Legum Mosaïcarum & Romanarum *tit. ult.* quam edidit eruditissimus Petrus Pithœus, cui profecto tantum debet Respublica literaria, quantum bene merenti homini deberi par est.

CASAUBONUS AD CAPITOLINUM IN MAXIMINIS. *Pag. 188. 2. Edit.*

IMMORTALE illud Galliæ decus Petrus Pithœus, quo viro digniorem omni laude alium ne historiæ quidem continent.

IDEM AD SUETONIUM IN JULIO. Cap. 1.

PETRUS Pithœus Jurisconsultus clarissimus, qui fugientes Musas, cum paucis, moratur.

FRANCISCUS HOTOMANUS ANTIQUITAT. ROMAN. *Lib. 4. Disputat. de Aureo Justinianico pag. 698. & 699.*

HANC Novellam e tenebris in lucem edidit Petrus Pithœus, Vir cum ingenio, tum etiam doctrina excellens. Eum ego vel solum, vel, si volet, una cum Francisco Fratre pari ingenii elegantia prædito Judicem fero.

ARNALDUS PONTACUS EPISCOPUS VASATENSIS in Apparatu ad Chronicon Eusebii edit. 1604. pag. 29.

PITHOEANUM Manuscriptum cum Chronicis Eusebii & Hieronymi, sine Prospero nobis liberaliter communicatum a Francisco Pithœo J. C. Actore causarum celebri in Suprema Curia Parlamenti, diligentissimo conservatore antiquitatis, Viro multis nominibus commendando; atque inter cætera, non solum quod habuerit fratrem literatissimum; illum quondam Petrum Pithœum Jurisconsultum, antiquitatis indagatorem sagacissimum, quem non minus sanguinis propinquitate, quam morum & doctrinæ similitudine attingit: sed quod, pro summa sua eruditione, solus a Rege Christianissimo selectus fuerit ex immenso illo fonte totius doctrinæ & eruditionis choro Advocatorum Parisiensium, qui Collationis Fontis Eblaudi, inter Episcopum Ebroïcensem & Mornæum Plessæum, Arbiter sederet cum Regni Cancellario, & aliis Primariis Viris.

EXTRAIT

D'UNE LETTRE ECRITE A MONSIEUR PITHOU Seigneur de Bierne, le 2. Septembre 1619. par Monsieur de Thumery Seigneur de Boyssize, Conseiller d'Estat, Ambassadeur en Angleterre.

MONSIEUR,

Si l'amitié des gens de bien estoit sujette à la loy des temps qui emporte & consume tout, je craindrois d'estre déchû de la vostre par le long-temps qui a interrompu nostre communication : mais la vieillesse n'ayant rien de meilleur que de pouvoir recueillir nostre vie passée, & rememorer nos amis, j'espere que vous m'aurez toûjours tenu de ce nombre. Quant à moy j'y suis parvenu errant par le monde, & n'ay laissé pourtant de me souvenir de vous, ainsi que vos amis vous auront témoigné, entre autres Monsieur du Puy. Je ne vous puis celer le dommage que le Public recevroit, si vous ne luy donniez enfin ce qu'il attend il y a long-temps de vos études. Les Conciles de France, l'Arnobe, & ce que vous avez remarqué sur le Code, & infinies autres choses excellentes que vous nous cachez viendront en lumiere, si vous m'en croyez : car les Arts & Sciences ne sont pas bien privez, & ne valent rien plus que la société humaine en tire de profit. J'attendray de vos nouvelles pour entrer en quelque joüissance de ce bien.

PETRI PITHOEI TUMULUS.

PETRO. PITHOEO. P. F. TRICASS. SAVODIÆ. DOMINO. NOBILITATE. ACTIBUSQUE. AD. EXEMPLUM. PRÆCIPUO. ADVOCATO. JURISC. UNDECUMQ. DOCTISS. EA. ÆQUITATE. ARBITRO. UT. INTER. OMNES. QUI. AD. EUM. ANIMO. LITIGANTIS. INTRASSENT. PARENTEM. SE. MAGIS. HIS. QUAM. JUDICEM. PRÆBUERIT. PETITU. BONORUM. TESTIMONIO. SENATUS. JUDICIO. REGUM. PER. PROVINCIAM. AQUITANIC. ET. ITERUM. LUTETIÆ. PARISIOR. DIFFICILLIMIS. TEMPORIBUS. PERFUNCTO. PROCURATORIS. GENERALIS. OFFICIO. LICET. EGREGIA. EJUS. IN. REM. PUBLICAM. MERITA. ET. IPSIUS. SCRIPTA. VETERUMVE. AUTORUM. MONUMENTA. AB. ILLO. IN. LUCEM. PRIMUM. DATA. AUT. RESTITUTA. ATQUE. DOCTORUM. OMNIUM. PERVULGATA. DE. EODEM. TESTIMONIA. AD. MEMORIAM. SEMPITERNAM. SUFFICIANT. ATTAMEN. FIDELISSIMÆ. DEVOTIONIS. GRATIA. ET. PRO. SINGULARI. CIRCA. EUM. AMORE.

FRATRI. PIISSIMO. ATQUE. INCOMPARABILI. FRANCISCUS. PITHOEUS. BONA. PIAQ. MENTE.

M. P.

VIXIT. ANNOS. LVII.

OBIIT. NATALI. SUO. MAGNORUM. VIRORUM. FATO. KAL. NOVEMB. CIↃ· IↃ· XCVI·

R. I. P.

ANAGRAMMA.

PETRUS PITHOEUS.

PERPETUO JUSTUS.

FRANCISCI PITHOEI
TUMULUS.

FRANCISCO PITHOEO, PETRI FILIO, PETRI FRATRI; JURISCONSULTO, ET IN REGIA NAVARRÆ SUPPLICUM LIBELLORUM MAGISTRO; COLLEGII TRECENSIS FUNDATORI: VIRO OMNIBUS INGENII ANIMIQUE DOTIBUS PRÆCLARO: SUMMO ANTIQUITATIS OMNIS SACRÆ, PROFANÆ, GALLICÆ, EXOTICÆ ADMIRATORI, INDAGATORI, VINDICI; AD QUAM ETIAM ET RECTE MORES FORMARI, ET ANIMOS TUTISSIME DIRIGI NON VANE SIBI PERSUASERAT ET FECERAT: OB QUAS VIRTUTES A CHRISTIANISSIMO FORTISSIMOQUE REGE HENRICO QUARTO, CUM EXTRA ORDINEM IN DEPECULATORES JUDICIA EXERCERENTUR, PROCURATOR GENERALIS, ET IN COLLATIONE INTER DAVIDEM PERRONIUM EPISCOPUM EBROICENSEM, ET MORNÆUM PLESSEUM COGNITOR ELECTUS. DEINDE, CUM DE REGNI FINIBUS, CUM ARCHIDUCE BELGA REGUNDIS, AGERETUR, INTER DELEGATOS REGIOS, QUI CUM ARCHIDUCIS DELEGATIS IN REM PRÆSENTEM VENIRENT, ET ANTIQUOS LIMITES RECOGNOSCERENT, ADSCRIPTUS EST. HUIC LICET AD SEMPITERNAM MEMORIAM DOCTISSIMA SCRIPTA, QUÆ PUBLICA FECIT, SUFFICIANT; EJUSQUE MODESTIAM, QUOD IN ILLIS NOMEN SUUM INSCRIBI NON PASSUS EST, PRÆDICENT: AMICUS TAMEN SINGULARIS, ET SUPREMÆ VOLUNTATIS VINDEX, ANTONIUS ALLENUS IN PRÆFECTURA TRICASSINA CONSILIARIUS REGIUS HANC TESTIMONII FIDEM VIRO MAXIMO, BENE DE STUDIIS, BENE DE REPUBLICA MERITO, DEBITAM AD POSTEROS TRANSMITTI, PROPAGARIQUE HOC MONUMENTO CURAVIT.

VIXIT ANNOS LXXVII. MENSES IV. DIES XVII.
OBIIT VII. KAL. FEB. ANNI M. DC. XXI.

IN HOC VOLUMINE CONTINENTUR

D. JUSTINIANI

D. JUSTINIANI.

SACRATISSIMI PRINCIPIS, PP. A.

CODICIS,

REPETITÆ PRÆLECTIONIS

LIBER PRIMUS.

DE SUMMA TRINITATE, ET FIDE CATHOLICA, ET UT NEMO DE EA PUBLICE CONTENDERE AUDEAT.

TITULUS PRIMUS.

De una Deitate & Trinitate. 1. De nomine eorum, qui veram fidem amplectuntur, & de pœnis Hæreticorum.

I. IMPERATORUM GRATIAN. VALENT. ET THEOD. AAA. Edictum ad populum urbis Constantinopolitanæ.

UNCTOS populos[1], quos Clementiæ nostræ regit imperium, in tali volumus religione versari, quam divum Petrum Apostolum tradidisse[2] Romanis[3], religio usque adhuc ab ipso insinuata declarat[4]: quamque Pontificem Damasum sequi claret[5], & Petrum Alexandriæ Episcopum, virum Apostolicæ sanctitatis[6], hoc est, ut secundum Apostolicam disciplinam Evangelicamque doctrinam[7], Patris & Filii & Spiritus Sancti unam Deitatem[8] sub pari Majestate & sub pia Trinitate credamus.

§. 1. Hanc legem sequentes, Christianorum Catholicorum nomen ju-

bemus amplecti[9]: reliquos vero dementes vesanosque judicantes[10], hæretici dogmatis infamiam sustinere: divina primum vindicta, post etiam motus [animi] nostri, quem ex cœlesti arbitrio sumpserimus, ultione plectendos[11]. Dat. III. Kal. Mart. Thess. GRATIANO A. V. & THEODOSIO A. CONSS. 380.

1 *Cunctos populos*] *Rufinus lib. 1. cap. 9.* Vel quia etiam hic nostri sunt populi qui istis communicare nolunt. *Augustinus Homil. de Pastorib.* Cum fieret ut Oriens atque Occidens communionis sibi vinculo necterentur; quid loquar de Hæreticis, qui licet foris sint, tamen se nominant Christianos? *Victor. Uticens. lib. 3. de persecut. Wandal. in edict. Hunnerici.* Cunctis populis fecimus innotescere. *Et iterum in fin. ejusd. edict. Martianus allocutione ad Synod. Chalced.* Nostræ autem tranquillitati operæ pretium est unam eandemque circa Divinitatem stabiliri sententiam, veram religionem colere. *Hanc Martiani allocutionem inveniet eruditus lector tom. 4. Concil. general. col. 576. Labbean. edit. qua in citandis locis utemur.*

2 *Quam divum Petrum Apostolum tradidisse*] Antiquitas a Primicerio Apostolorum. Unde *Tertull. de præscript. cap. 21.* Quid prædicaverint Apostoli, quid illis Christus revelaverit non aliter probari debere nisi per easdem Ecclesias quas ipsi Apostoli condiderunt, ipsi eis prædicando tam viva, quod aiunt, voce, quam per Epistolas. Si hæc ita sunt, constat proinde omnem doctrinam quæ cum illis Ecclesiis Apostolicis & matricibus & originalibus conspirat, veritati deputandam, id sine dubio tenentem quod Ecclesiæ ab Apostolis, Apostoli a Christo, Christus a Deo suscepit: reliquam vero omnem doctrinam de mendacio præjudicandam quæ sapiat contra veritatem Ecclesiarum & Apostolorum & Christi & Dei. *S. Iren. lib. 3. cap. 3.* Etenim si recondita mysteria scissent Apostoli quæ seorsim & latenter ab reliquis perfectos docebant, his vel maxime traderent ea quibus etiam ipsas Ecclesias committebant. *Et Paulo infra.* Maximæ & antiquissimæ & ab omnibus cognitæ a gloriosissimis duobus Apostolis Petro & Paulo Romæ fundatæ & constitutæ Ecclesiæ eam quam habet ab Apostolis traditionem & annuntiatam hominibus fidem per successionem Episcoporum pervenientem usque ad nos indicantes confundimus omnes eos qui quoquomodo vel per sui placentiam malam, vel vanam gloriam, vel per cæcitatem & malam sententiam præterquam oportet colligunt; ad hanc enim Ecclesiam propter potentiorem principalitatem necesse est omnem convenire Ecclesiam, hoc est eos qui sunt undique fideles, in qua semper ab his qui sunt undique conservata est ea quæ est ab Apostolis traditio. *Origenes περὶ ἀρχῶν lib. 4. cap. 2.* Nobis videntur recta via intelligentiæ observantibus demonstrare illam regulam & disciplinam quam ab Jesu Christo traditam sibi Apostoli per successionem posteris quoque suis sanctam Ecclesiam docentibus tradiderunt.

3 *Romanis*] *Victor Uticens. lib. 2. de persecut. African. ubi B. Eugenius sic loquitur.* Scribam & ego fratribus meis ut veniant Coëpiscopi mei qui vobis nobiscum communem fidem valeant demonstrare, & præcipue Ecclesia Romana. *Theodosius Imperator.* Vos probatos Romanæ religionis Sacerdotes esse manifeste declarate.

4 *Religio usque adhuc ab ipso insinuata declarat*] *Irenæus lib. 3. cap. 4.* Tantæ igitur ostensiones cum sint non oportet adhuc quærere apud alios veritatem, quam facile est ab Ecclesia sumere: cum Apostoli quasi in depositorium plenissime in ea contulerint omnia quæ sint veritatis, uti omnis quicunque velit sumat ex ea potum vitæ.

5 *Quamque Pontificem Damasum sequi claret*] Formulam enim ediderat Damasus ut qui se Christianum profitebatur illud diceret quod ab Apostolis traditum erat. *Damasus in Epist. ad Episcop. Oriental. quæ extat tom. 2. Concil. General. columm. 866. D. Hieronymus Epist. ad Theophil.* Sed tu scito nobis nihil esse antiquius quam Christi jura servare, nec Patrum transire terminos, semperque meminisse Romanam fidem Apostolico ore laudatam, cujus se esse participem Alexandrina Ecclesia gloriatur, &c. *D. Ambrosius in Epist. 1. ad Timotheum cap. 3. vers. 15.* Scribo tibi ut scias quomodo Ecclesiam ordines, quæ est Domus Dei, ut cum totus mundus Dei sit, Ec-

clesia tamen domus ejus dicatur cujus sedis Rector est Damasus. *Sigebertus ann. 628. pag. 540.* Damasus Papa instituit, *Credo in unum Deum,* solemnibus diebus cantari ex Decreto Universalis Synodi Constantinopolitanæ.

[6] *Petrum Alexandriæ Episcopum virum Apostolicæ sanctitatis*] *Tertullianus de præscript.* Virum Apostolicum, sic Romanus Episcopus Domnus Apostolicus. *D. Hieronymus Epist. ad Theodoram 29.* Irenæum virum Apostolicorum temporum.

[7] *Secundum Apostolicam disciplinam Evangelicamque doctrinam*] *Can. 69. Concil. African.* Placuit ut secundum Evangelium & Apostolicam disciplinam. *Innocentius I. Epist. 1.* quæ extat *tom. 2. Concil. General. col. 1245. qua Decentii consultationibus respondet.* Qui dum nesciunt traditiones antiquas humana præsumptione corruptas putant sibi aut Ecclesiæ non convenire, aut ab Apostolis vel ab Apostolicis viris contrarietatem inductam. Quis enim nesciat aut non advertat id quod a Principe Apostolorum Petro Romanæ Ecclesiæ traditum est, ac nunc usque custoditur ab omnibus debere servari cathedris.

[8] *Unam Deitatem*] *D. Augustinus lib. 7. de Civit. Dei cap. 1.* Hanc Divinitatem, vel, sic dixerim Deitatem: nam & hoc verbo, ut jam nostros non piget, ut e Græco expressius transferant id quod illi θεότητα appellant.

[9] *Christianorum Catholicorum nomen jubemus amplecti*] *D. Augustinus in Psalm. 56.* Nos autem Catholici in omni terra sumus. *Idem lib. de unitat. Eccles. cont. Petilian. cap. 1.* Quæ Ecclesia una est quam majores nostri Catholicam nominarunt. *Idem in Homil. de Pastorib. cap. 13.* Puta ovem de Oriente venisse in Africam, quærit gregem suum, incurrit in Basilicam tuam. At quæris Paganus sit an Christianus? Respondet Christianus. Et quæris ne forte Catechumenus sit & irruat in Ecclesiæ sacramentum? Respondet fidelis. Quæris cujus communionis sit? Respondet Catholicus. Christianum fidelem Catholicum reprobas. Unde *Pacianus Epist. 1. in fin. pag. 51. tom. 3. Biblioth. SS. Patr. edit. Paris. ann. 1644.* Christianus mihi nomen est, Catholicus cognomen. Illud me nuncupat, istud ostendit. *Idem ibid. paulo ante.* Ego forte ingressus populosam urbem hodie cum Marcionitas, cum Apollinariacos, Cataphygas, Novatianos, & cæteros ejusmodi comperissem qui se Christianos vocarent. *D. Augustinus cap. 4. contra Epist. fundament.* Cum omnes Hæretici se Catholicos dici velint. *Idem lib. 32. cont. Faustum cap. 17.* Numquid enim est Hæresis quæ non veritatem se nominet? *D. Hilarius lib. cont. Constantium pag. 310.* Memento tamen neminem Hæreticorum esse qui se nunc non secundum scripturas prædicare ea quibus blasphemat, mentiatur. *Lactantius lib. 4. cap. vet. de ver. relig.* Christiani esse desunt qui, Christi nomine amisso, humana & extrema vocabula inducunt. Sola igitur Catholica Ecclesia est quæ verum cultum retinet.

[10] *Vesanosque judicantes*] *Lucifer Calaritanus lib. 1. tom. 9. Biblioth. SS. Patrum column. 954.* Ut jam non Episcopi, sed mereantur nuncupari vesani atque carnifices.

[11] *Divina primum vindicta, &c. plectendos*] *In libello Luciferanorum nomine oblato Valentiniano, Theodosio & Arcadio Imperatoribus pag. 20.* Ut vero intenta prudentia vestra animadvertat quam venerabilis fides sit conscripta apud Nicænum adversus Arrium, cui & Deus non solum per auctoritatem Scripturarum Divinarum, sed etiam per sacratissimam orationem, sancti quoque Alexandri testimonium dedit; & quam execrabilis est impia doctrina Arrii, quam in ipso Arrio novo genere supplicii sententia Divina damnavit, non expectans in illo diem judicii, ut & exemplo pœnæ ejus cæteri perterriti præcaverent. Quo utique exemplo nec illud dubitandum est etiam hos apud Deum esse damnatos qui Arrii impiam doctrinam renovandam vel suscipiendam esse crediderunt, &c. sed & illud ambigi non potest, hos esse vere Catholicos, qui per exilia, per genera suppliciorum, per atrocitatem mortis illam fidem sine dolo vindicant, quæ apud Nicæam Evangelica atque Apostolica ratione conscripta est, quam Deus apertissime probavit supplicio Arrii impugnantis eam.

De Hæreticorum & Fidelium congregationibus. 1. Summa Concilii Nicæni. 2. De Hæreticis ejiciendis & Catholicis Episcopis Ecclesiæ restituendis.

II. Iidem AA. Eutropio Præfecto Prætorio.

NULLUS Hæreticis ministeriorum locus, nulla ad exercendam animi obstinatioris dementiam[1] pateat occasio. Sciant omnes, etiamsi quid speciali quolibet rescripto per fraudem elicito ab hujusmodi hominum genere impetratum sit, non valere. Arceantur cunctorum Hæreticorum ab illicitis congregationibus turbæ: unius & summi Dei nomen ubique celebretur. Nicænæ fidei dudum a majoribus traditæ, & divinæ religionis testimonio, atque adsertione firmatæ, observantia sempermansura teneat.

§. 1. Is autem Nicænæ adsertor fidei & Catholicæ religionis verus cultor accipiendus est: qui omnipotentem Deum & Christum Filium Dei uno nomine confitetur: Deum de Deo, lumen de lumine: qui Spiritum Sanctum, quem ex summo rerum parente & speramus & accipimus, negando non violat: apud quem intemeratæ fidei sensus viget, & incorruptæ Trinitatis indivisa substantia, quæ Græco verbo ὁμοουσία[2] recte credentibus dicitur. Hæc profecto nobis magis probanda, hæc veneranda sunt.

§. 2. Qui vero non iisdem inserviunt; desinant affectatis dolis alienum veræ religionis nomen assumere[3]: & suis apertis criminibus denotentur, atque ab omni submoti Ecclesiarum limine penitus arceantur: cum omnes Hæreticos illicitas agere inter oppida congregationes vetemus. At si quid eruptio factiosa tentaverit, ab ipsis etiam urbium mœnibus exterminato furore propelli jubemus: ut cunctis Orthodoxis Episcopis, qui Nicænam fidem tenent, Catholicæ Ecclesiæ toto orbe reddantur. Dat. IIII. Id. Jan. CP. FL. EUCH. & FL. SYAGRIO CC. COSS. 381.

[1] *Animi obstinatioris dementiam*] *D. Cyprianus epist. 42. Cornel.* Hoc enim vel maxime, frater, & laboramus & laborare debemus, ut unitatem a Domino & per Apostolos nobis successoribus traditam, quantum possumus obtinere curemus: & quod in nobis est palabundas & errantes oves, quas quorumdam pervicax factio & hæretica tentatio a matre secernit, in Ecclesiam colligamus; illis remanentibus qui in obstinatione sua vel furore perseveraverint, & ad nos redire noluerint, discretionis & separationis a se factæ & Ecclesiæ derelictæ ipsi rationem Domino reddituri. *D. Augustinus epist. 162.* Sed qui sententiam suam, quamvis falsam atque perversam, nulla pertinaci animositate defendunt, præsertim quam non audacia præsumptionis suæ pepererunt, sed a seductis atque in errorem lapsis parentibus acceperunt, quærunt autem cauta sollicitudine veritatem, nequaquam sunt inter Hæreticos deputandi. Vide *Can.* Dixit Apostolus *quæst. 24.*

Nicenæ fidei, &c. observantia semper mansura] *Leo epist. 78. ad Leonem Imperatorem.* Non esse omnino inter Catholicos computandos qui definitiones venerabilis Synodi Nicenæ, vel sancti Chalcedonensis Concilii regulas non sequuntur: cum utrorumque sancta Decreta & Evangelico & Apostolico sit manifestum fonte prodire.

[2] Ομοουσία] *D. Ambrosius lib. 3. de fide ad Gratianum cap. ult.* Nam quid est aliud quod Homousion Patri nolint filium dici, nisi quia nolunt verum Dei filium confite-

ri? sicut auctor ipsorum Eusebius Nicomediensis epistola sua prodidit dicens: Si verum, inquit, Dei filium & increatum dicimus Homousion cum Patre incipimus confiteri. Hæc cum lecta esset Epistola in Concilio Nicæno, hoc verbum in tractatu fidei posuerunt Patres quod id viderunt adversariis esse formidinis: ut tanquam evaginato ab ipsis gladio, ipsorum nefandæ caput hæresis amputarent. *D. Hilarius ad Constantium 308.* Jam vero proximi anni fides quid jam de immutatione in se habet? primum quæ Homousion decernit taceri: sequens rursum quæ Homousion decernit & prædicat: tertium deinceps quæ Usiam simpliciter a Patribus præsumptam per indulgentiam excusat, &c. Fatemini ergo Homousion cum dicitis lumen de lumine, Deum de Deo: cur repugnatis, &c. Quia recte dicimus Deum de Deo, lumen de lumine, quod verum erit & plenum Homousion. *Marius Victorinus de Homousio recipiendo tom. 4. Biblioth. S.S. Patr. col. 255.* Quid autem est istud esse? lumen esse, Spiritum esse, Deum esse, Λόγον esse? fatemur ergo hæc; nemo negat hæc esse. Græci οὐσίαν vel ὑπόστασιν dicunt; nos vero uno nomine latine substantiam dicimus, &c. οὐσίαν græci pauci & raro: ὑπόστασιν omnes. Distat quidem. Verum nunc omittamus: & hoc omnes vere dicimus Christum verum lumen de vero lumine, Deum de Deo. Recte ergo dicitur ejusdem esse substantiæ, hoc est ὁμοούσιον.

3 *Alienum veræ religionis nomen assumere*] *D. Hieronymus in dialogo cont. Luciferian.* Sicuti audietis eos qui dicuntur Christiani non a Domino Jesu Christo, sed a quoquo alio nuncupari, ut Marcionitas, Valentinianos, Montenses sive Campales, scito non Ecclesiam Christi, sed Antichristi esse Synagogam. *D. Augustinus Enchirid. cap. 5. ad Laurent.* Si enim diligenter quæ ad Christum pertinent cogitentur, nomine tenus invenitur Christus apud quosdam Hæreticos qui se Christianos vocari volunt. *Justinus in Triphone edit. Paris. ann. 1636. pag. 253.* sunt eorum quidam qui vocantur Marcionitæ, quidam vero Valentiniani, Basilidiani, Saturniani, & alii alio præditi nomine a principe sententiæ quisque nomen obtinens: non aliter quam eorum quilibet qui sapientiæ operam dare putantur.

Præfatio. 1. De libris Porphyrii contra Christianam religionem. 2. De Nestorianis puniendis. 3. De libris Nestorii & similibus comburendis. De synodo Nicæna & Ephesina. 4. De Irenæo. 5. Epilogus.

γ'. Αὐτοκ. Θεοδόσ. καὶ ὁ Βαλεντ. ΑΑ. Ορμ. Επάρχῳ Πραι. [a]

ΠΡΕΠΕΙΝ ἡγούμεθα τῇ ἡμετέρᾳ βασιλείᾳ, τοὺς ὑπηκόους τοὺς ἡμετέρους περὶ τῆς εὐσεβείας ὑπομιμνήσκειν· οὕτω γὰρ καὶ πλείονα κτήσασθαι τὸν τοῦ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ εὐμένειαν δυνατὸν εἶναι νομίζομεν· ὅταν καὶ ἡμεῖς, τὰ κατὰ δύναμιν, αὐτῷ ἀρέσκειν σπουδάζομεν, καὶ τοὺς ἡμῖν ὑπαρχομένους, εἰς τοῦτο προτρέπομεν.

§. α'. Θεσπίζομεν [τοίνυν,] ὥστε πάντα, ὅσα Πορφύριος ὑπὸ τῆς ἑαυτοῦ μανίας ἐλαυνόμενος [ἢ ἕτερός τις] κατὰ τῆς εὐσεβοῦς τῶν Χριστιανῶν θρησκείας συνέγραψε, παρ' οἱῳδήποτε εὑρισκόμενα, πυρὶ παραδίδο-

III. Impp. THEODOS. & VALENT. AA. Hormisdæ PP. [1]

DECERE arbitramur nostrum Imperium, subditos [2] nostros de Religione commonefacere: Ita enim & pleniorem adquiri Dei, ac Salvatoris nostri Jesu Christi benignitatem possibile esse existimamus, si quando & nos pro viribus ipsi placere studuerimus, & nostros subditos ad eam rem instituerimus.

§. 1. Sancimus [igitur,] ut omnia, quæcunque PORPHYRIUS sua pulsus insania [aut quivis alius] contra religiosum Christianorum cultum conscripsit, apud quemcunque inventa fuerint, igni man-

cipentur. Omnia enim provocantia Deum ad iracundiam ſcripta, & pias mentes offendentia, ne ad aures quidem hominum venire volumus.

§. 2. Præterea ſancimus, ut qui adfectant impiam NESTORII opinionem, vel nefariam ejus doctrinam ſectantur; ſi Epiſcopi aut Clerici ſint, ab Eccleſiis ejiciantur: ſi Laïci, anathematizentur, [ſecundum ea, quæ jam a noſtra Divinitate[3] ſunt conſtituta:] licentiam habituris Orthodoxis, quicunque voluerint, ſecundum noſtram legiſlationem, abſque metu, & damno ipſos propalare & accuſare[4].

§. 3. Quoniam vero pervenit ad pias noſtras aures, quod quidam doctrinas quaſdam conſcripſerunt, & ediderunt ambiguas, & non per omnia ac præciſe congruentes expoſitæ Orthodoxæ fidei a Sancta Synodo eorum ſanctorum Patrum, qui Nicææ, & Epheſi[5] convenerunt, & a Cyrillo[6] piæ memoriæ, qui fuerat magnæ Alexandriæ civitatis Epiſcopus: jubemus, facta hujuſmodi ſcripta, ſive antea, ſive nunc, [potiſſimum autem ea, quæ Neſtorii ſunt,] comburi[7], & perfectiſſimo interitui mancipari: ita ut in nullius cognitionem venire poſſint: his qui talia ſcripta, aut tales libros habere, aut legere ſuſtinuerint, ultimum ſupplicium experturis. De cætero nulli patente licentia, præter expoſitam fidem (ut diximus) tam Nicææ quam Epheſi, aliud quid vel dicere, vel docere: tranſgreſſoribus nimirum hujus noſtri divini præcepti, ei pœnæ, quæ continetur lata adverſus impiam Neſtorii fidem, lege ſubjiciendis.

σθαι· πάντα γὰρ τὰ κινοῦντα τὸν Θεὸν πρὸς ὀργὴν συγγράμματα, καὶ τὰς ψυχὰς ἀδικοῦντα, οὐδὲ εἰς ἀκοὰς ἀνθρώπων ἐλθεῖν βουλόμεθα.

§. β'. Ἔτι θεσπίζομεν[b], ὥστε τοὺς ζηλοῦντας τὴν ἀσεβῆ Νεστορίου δόξαν, ἢ τῇ ἀθεμίτῳ αὐτοῦ διδασκαλίᾳ ἀκολουθοῦντας· εἰ μὲν Ἐπίσκοποι εἶεν ἢ Κληρικοί, τῶν ἁγίων Ἐκκλησιῶν ἐκβάλλεσθαι. εἰ δὲ λαϊκοί, ἀναθεματίζεσθαι, [κατὰ τὰ ἤδη νομοθετηθέντα παρὰ τῆς ἡμετέρας Θειότητος] ἐξουσίαν ἐχόντων τῶν βουλομένων ὀρθοδόξων τῶν ἑπομένων τῇ εὐσεβεῖ ἡμῶν νομοθεσίᾳ, δίχα φόβου καὶ βλάβης δημοσιεύειν αὐτοὺς καὶ ἐλέγχειν.

§. γ'. Ἐπειδὴ δὲ[c] ἦλθεν εἰς τὰς εὐσεβεῖς ἡμῶν ἀκοὰς ὥς τινες διδασκαλίας τινὰς συνέγραψαν, καὶ ἐξέθεντο ἀμφιβόλους, καὶ οὐκ ἀκριβῶς συμφωνούσας τῇ ἐκτεθείσῃ ὀρθοδόξῳ πίστει παρὰ τῆς ἁγίας Συνόδου τῶν συνελθόντων ἐν Νικαίᾳ καὶ ἐν Ἐφέσῳ ἁγίων πατέρων, καὶ Κυρίλλου τοῦ τῆς εὐλαβοῦς μνήμης τοῦ γεγονότος τῆς μεγάλης Ἀλεξανδρέων πόλεως Ἐπισκόπου· κελεύομεν, τὰ μὲν γεγονότα τοιαῦτα συγγράμματα, ἢ καὶ πρὸ τούτου, ἢ καὶ νῦν, ἐμπίπρασθαι, καὶ [διαφερόντως τὰ Νεστορίου[d],] καὶ τελείῳ ἀφανισμῷ παραδοθῆναι, ὥστε μήτε εἰς ἀνάγνωσίν τινος ἐλθεῖν· τῶν τὰ τοιαῦτα συγγράμματα ἤτοι βιβλία ἔχειν καὶ ἀναγινώσκειν ἀνεχομένων, τὴν ἐσχάτην τιμωρίαν ὑφορωμένων· τοῦ λοιποῦ μηδενὶ ἐξεῖναι, παρὰ τὴν ἐκτεθεῖσαν πίστιν (καθάπερ εἰρήκαμεν) ἔν τε Νικαίᾳ καὶ ἐν Ἐφέσῳ, λέγειν τι ἢ διδάσκειν· δηλαδὴ τῶν παραβαινόντων τοῦτο ἡμῶν τὸ θεῖον θέσπισμα τῇ ἐγκειμένῃ τιμωρίᾳ τῷ ἐκπεμφθέντι περὶ τῆς ἀσεβοῦς πίστεως Νεστορίου νόμῳ ὑποβαλλομένων.

§. δ'. Ὥστε δὲ πάντας τῇ πείρᾳ μαθεῖν, ὡς ἡ ἡμετέρα θειότης ἀποστρέφεται τοὺς ζηλοῦντας τὴν ἀσεβῆ Νεστορίου πίστιν θεσπίζομεν, Εἰρηναῖον [e] τὸν πάλαι διὰ τὴν αἰτίαν ταύτην παρ' ἡμῶν ἀγανακτήσει ὑποβληθέντα, καὶ μετὰ τοῦτο (οὐκ ἴσμεν ὅπως) μετὰ δύο γάμους (ὡς μεμαθήκαμεν) παρὰ τοὺς ἀποστολικοὺς κανόνας τῆς Τυρίων πόλεως Ἐπίσκοπον γεγονότα, τῆς μὲν ἐν Τύρῳ ἁγίας Ἐκκλησίας ἐκβληθῆναι, ἐν δὲ τῇ αὐτοῦ μόνῃ πατρίδι διάγειν ἡσυχάζοντα, παντελῶς τοῦ σχήματος καὶ τοῦ ὀνόματος τοῦ ἱερέως ἐστερημένον.

§. ε'. Ταῦτα τοίνυν ἡ σὴ Μεγαλοπρέπεια ἀκολουθοῦσα τῷ σκόπῳ τῆς ἡμετέρας εὐσεβείας, παραφυλάξαι καὶ πέρατι παραδοῦναι σπουδάσει. Dat. XIII. Kal. Mart.

§. 4. Ut autem omnes re ipsa discant, quantum nostra Divinitas aversetur eos, qui impiam Nestorii fidem adfectant: præcipimus, IRENÆUM dudum ob hancce causam nostræ indignationi suppositum, & postea (nescimus quomodo) post binas nuptias (ut didicimus) præter Apostolicos Canones [6], Tyriorum civitatis Episcopum factum, ex Tyriorum quidem Ecclesia dejici, in sua autem duntaxat patria degere quiescentem omnimodo, & schemate atque nomine sacerdotis exutum.

§. 5. Hæc igitur tua Magnificentia, sequens nostræ Religionis scopum, observare & effectui dare studebit. Datum XIII. Kalend. Mart. 449.

[a] Hæc Græca constitutio inventa est in quadam collectione Ecclesiasticarum constitutionum cujus multa exempla vidimus. In ea totus hic titulus & aliquot alii relati sunt & partim Græca verba constitutionum referuntur, partim in epitomem rediguntur tam Latinæ quam Græcæ constitutiones. Est etiam tota integra hæc lex in Ephesina Synodo Græca: pars vero ejusdem refertur ab Evagrio *lib. 1. histor. Eccles. cap. 12.*

[b] Ἐπιθεσπίζομεν] *Synod. Ephesin. prioris Can. VI.* Si quis dicit Deum esse Christi Dei Patris verbum, & non magis eundem ipse confitetur Deum simul & hominem, propterea quod verbum caro factum est, secundum scripturas, anathema sit. *Basiliscus in Encyclio.*

[c] Ἐπειδὴ δὲ] *Liberatus de causa Nestoriana.*

[d] Τὰ Νεστορίου] *Libellus Monachor. ad Synod. Constantinopol.* Ubicumque inveniantur igni tradi. Hoc enim de immanissimis & impiis Nestorii constitutionibus fieri piæ ordinationes sanciunt. Ex relatione Synod. Ephesinæ prioris ad Theodosium & Valentinianum Impp. meminit Nov. XLII.

[e] Εἰρηναῖον] *Evagr. lib. 1. cap. X.* Ab-

[1] Epitome hujus constitutionis refertur a Photio Patriarcha Constantinopolitano *tit. 12. cap. 3.* his verbis. Porphyrii aliorumque Hæreticorum adversus Christianos libri comburuntor: Nestorii etiam & quicunque Nicæno Ephesinoque Conciliis & Cyrillo Episcopo Alexandrino, quorum fidem excedere non licet, non consonant. Qui vero dictos libros habent & legunt, ultimo supplicio afficiuntor.

[2] *Subditos*] Administros.

[3] *A nostra divinitate*] *In vet. cod. manuscript.* A nostra potestate quam desuper habemus.

[4] *Licentiam habituris, &c. ipsos propalare & accusare*] *In rescripto Honorii & Theodosii ad Palladium Præfectum Prætorio adversus Pelagium & Cælestium quod extat tom. 2. Concil. General. col. 1607.* Qui hujus de cætero sacrilegii sectatores quibuscumque locis potuerint reperiri, aut de pravitate damnata aliquem proferre sermonem, a quocunque correpti ad competentem judicem pertrahantur, quos sive Clericus, sive Laicus fuerit deferendi habeat potestatem.

[5] *Nicæa & Ephesi*] Ore confitebantur constitutiones Synodi Ephesinæ.

[6] *A Cyrillo*] Nam duodecim capi-

tula Cyrilli habita sunt tanquam Concilii Ephesini in Concilio Romano sub Martino, & in epistola Orientalium relata a Cyrillo, Cyrillus capitula quæ Orientales explodebant afferebat. dicatus præterea Daniel Episcopus Carrorum, & Irenæus Tyri.

7 *Comburi*] *Synodus Ephesina epistola ad Imperatores qua habetur tom. 3. Concil. General. col. 572.* Vestram ergo Majestatem iterum atque iterum rogatam cupimus ut universam illius doctrinam e sanctissimis Ecclesiis submoveri, ejusdemque libros ubicumque locorum repertos flammis tradi jubeat, per quos Dei gratiam, propter suam in nos benignitatem homines facti, abolere contendit: quam ille non benignitatem, sed Divinitatis ignominiam censuit.

8 *Præter Apostolicos Canones*] Canon est 17. Apostolorum quem refert Ivo Carnotensis *part. 8. Decret. cap. 287.* Si quis post baptisma secundis nuptiis fuerit copulatus, aut concubinam habuerit, non Episcopus, non Presbyter potest esse aut Diaconus, non prorsus ex eorum numero qui ministerio sacro deserviunt.

Ne quis de fide publice contendat.

IV. Imp. MARCIANUS[1] A. Palladio Præfect. præt.

NEMO Clericus[2], vel militaris[3], vel alterius cujuslibet conditionis, de fide Christiana, publice turbis coadunatis[4], & audientibus, tractare conetur[5] in posterum, ex hoc tumultus & perfidiæ occasionem[6] requirens. Nam & injuriam facit judicio reverendissimæ Synodi, si quis semel judicata ac recte disposita revolvere & publice disputare contenderit: cum ea quæ nunc de Christiana fide a sacerdotibus, qui Chalcedone convenerunt, per nostra præcepta statuta sunt, juxta Apostolicas expositiones, & instituta[7] sanctorum Patrum trecentorum decem & octo [in Nicæa[8],] & centum quinquaginta [in hac Regia Urbe] definita esse noscantur. Nam in contemptores hujus legis pœna non deerit: quia non solum contra fidem vere expositam veniunt, sed etiam Judæis & Paganis ex hujusmodi certamine prophanant veneranda mysteria[9]. Igitur si Clericus erit, qui publice tractare de religione ausus fuerit, [a] consortio clericorum removebitur: si vero militia præditus sit, cingulo spoliabitur. Cæteri autem hujus criminis rei, siquidem liberi sint, de hac Sacratissima Urbe expellentur: pro vigore judiciario etiam competentibus suppliciis subjugandi; [si vero servi, severissimis animadversionibus plectentur.] Dat. VIII. Id. Feb. Constant. PATRICIO & RICHIMER. CONSS. 459.

1 *Imperator Marcianus*] Vide *tom. 4. Concil. General. col. 841.* Esset igitur jam profana contentio, &c. Ut nulla in posterum dubitatio relinqueretur sacro edicto Chalcedonensem Synodum confirmavit Marcianus, & admonuit universos ut de Religione disputare desinerent. *In epistola Episcoporum Epyri ad Leonem Imperatorem eod. tom. col. 973.* Cum præcipue Imperator piæ memoriæ Marcianos deponendos esse sanciverit etiam recte factos Episcopos si quid mutilare aut commovere ex his quæ Chalcedone a sancto & universali Concilio sunt definita tentaverint. *Ivo Carnot. part. 4. Decret. cap. 75.*

2 *Nemo Clericus*] *Synodus sexta in Trullo tom. 6. Concil. General. col. 587. & sequentibus.*

3 *Militaris*] Militans *in vet. cod. Ambros. in 2. epist. Paul. ad Corinth. cap. 11. vers. 8.* stipendium est quod militaris accipit. *D. Hieronym. Damaso.* Solent militantes ha-

tes habere lineam quam Camisiam vocant. *Idem cap. 2. Michea.* Sed militantes & accinctos gladio & judices, excubantibus ante fores suas Centurionibus & turmis militum, Christi Sacerdos invitat ad prandium. *D. Augustinus de bon. viduit. cap. 22.* Illa enim merces tanquam stipendium est militantium per arma justitiæ.

4 *Publice turbis coadunatis*] *D. Augustinus lib. quæst. Evangel. secund. Math. quæst. 11.* Multos tales portat Ecclesia quia non ita defendunt falsitatem sententiæ suæ ut intentam multitudinem faciant; quod si fecerint, tunc pellantur.

5 *Tractare conetur*] *D. Augustinus lib. 2. contra Gaudent. cap. 28.* Si sacrificium non obtulerint, neque sermonem in populo fecerint. *Isidorus Pelusiota epist. 214.* Modo Divinitati consentaneo & excellenti, atque adeo natura præstantiori mentem de Divina essentia & auctoritate considerationem ineuntem pie ac fructuose & quatenus facultas fert, ea quæ ægre investigari atque exponi, vel, ut rectius loquar, nullo modo exponi queunt apud auditores per linguam, si ita opus sit, eloqui oportet quod Deus sit ex operibus asserentem, quid autem sit minime perscrutantem. *Fulgentius de fid. ad Petrum.* Gaudeo quidem quod pro fide nemo sine ullo perfidiæ vitio custodiatur, nisi sollicitudinem gesserit. *Synodus Chalcedonensis act. 5.* Si quis igitur Idiota, vel Militaris, vel Clericus publice turbam congregans sub obtentu disputationis tumultum fecerit, sciat, si quidem Idiota est, ab urbe regia expelletur; Militaris vero & Clericus gradus sui periculum sustinebunt, & pœnis aliis subjacebunt. Quæ etiam post lectionem definitionis & voces gratulatorias ad sanctam Synodum dixit pia & Catholica fide a sancta Universali Synodo secundum Patrum expositionem declarata justum simul & expediens est: nostra tranquillitas approbavit omnem de cætero contentionis occasionem de sanctæ fidei religione penitus amputari.

6 *Perfidiæ occasionem*] *D. Cyprianus epist. 57. ad Cornelium.* Fidei coronam non esse, sed pœnam potius perfidiæ. *Idem epist. 55. ad eundem Cornelium.* Nec cogitare eos esse Romanos quorum fides Apostolo prædicante laudata est, ad quos perfidia habere non posset accessum. *Rufinus lib. 10. histor. Euseb.* Abjurato errore perfidiæ ad fidem Patrum statutaque conversi Pagani objiciebant Christianis dissensiones inter se. *D. Hilarius ad Constant.* Jam quidquid apud te, præter fidem unam, est, perfidia, non fides est. *Phebadius tom. 4. Biblioth. S. S. Patr. col. 169.* Incipientes igitur ab ipso capite perfidiæ, non fidei, &c. *Vincentius Lirinensis commonitor. 4. cap. 6.* Antiquam fidem novellæ perfidiæ præferendo Judicem paverim. *D. Chrysologus serm. 19.* Fidei siluit ad domum perfidiæ cur rediret. *Idem serm. 144.* Sed nos ista, fratres, audiamus, non ut perfidi, sed ut fideles. *Idem serm. 152.* De fide perfidiæ sumit arma. Vide *Pamelium ad Tertullianum de diverf. religion. non admittend. cap. 9. 10. 11. 12.*

7 *Instituta*] Actum est enim Concilii Nicæni Symbolum & optatum.

8 *Sanctorum Patrum* CCCXVIII. *in Nicæa*] *Zenon Imperator in Enotico.* Symbolum Trecentorum decem & octo Episcoporum quod centum quinquaginta Patres confirmaverunt. *D. Athanasius epist. ad Epictetum.* Nullam in Catholica Ecclesia Synodum nominari voluerunt nisi solum quæ in Nicæa facta est, quæ est Trophæum adversus omnes Hæreses. *D. Ambrosius in prolog. lib. 1. de fid.* De Conciliis id potissimum sequitur quod trecenti decem & octo Sacerdotes tanquam Abrahæ lecti judicio, consonæ fidei veritate, velut Trophæum toto orbe sub actis perfectis extulerunt. *In actib. Concil. Chalcedon.* Concilii fides bene disceptata est a trecentis decem & octo sanctis Patribus & firmata ab Anastasio & Cyrillo. *In epist. Episc. Armen. ad Leon. Imperat. quæ extat tom. 4. Concil. General. col. 950.* Igitur quasi paternæ succedentes hereditati, sacratissimi Principes qui sceptra illius susceperunt in Synodo centum quinquaginta Patrum, & fides trecentorum decem & octo Patrum piis sanctionibus firmaverunt. Vide *Evagrium lib. 3. hist. Eccles. cap. 14. Liberius Episcop. Roman. epist. 13. directa Hypatio, Cyrillo, Hyperchio & omnibus in Oriente Orthodoxis quæ habetur tom. 2. Concil. General. col. 737.* Semper hanc fidem servasse, & ad extremum vitæ diem servaturos esse, videlicet quæ fuerit: neque enim tam ingens Episcoporum numerus fortuito, sed Dei nutu atque voluntate fuit coactus; imo vero eodem numero beatus Abraham tot hominum millia per fidem profligavit. *Petrus Fullo epist. ad Acacium quæ refertur ab Evagrio lib. 3. hist. Eccles. cap. 17.*

Symbolum a trecentis decem & octo sanctis Patribus compositum animadvertimus, & idem quod symbolum baptisati credimus, quod etiam centum quinquaginta Patres qui Constantinopoli conveniunt in unum ratum fecerint. *In libello Episcoporum Asiæ ad Acacium quem refert idem Evagrius lib. eod. cap. 9.* Credimus non aliter quam a trecentis illis decem & octo orbis terræ luminibus & centum quinquaginta Patribus accepimus.

9 *Sed etiam Judæis & Paganis ex hujusmodi certamine prophanant veneranda mysteria*] *Euseb. lib. 2. de vit. Constantini cap. 17.* Attentius expendamus id quod jam dixi: æquumne sit ut ob levium & inanium verborum inter vos contentiones fratres fratribus velut in acie oppositi stent. *D. Athanasius Apolog. 2. pag. 733. edit. Parif.* Sacrorum igitur Ministris exclusis coram Ethnicis hominibus quæstiones de Ecclesia, de calice, de mensa Domini, de Sanctis Sanctorum habuere: & quod gravius est Ethnicos in quæstione de mystico poculo in testes citaverunt. *Et Julius epistola relata ab ipso Athanasio pag. 750. quæ inserta tom. 2. Concil. General. pag. 507.* Jam quis non execretur sub externo Judice præsentibus Catechumenis, & quod pejus est Ethnicis & Judæis Christianismum blasphemantibus quæstionem de sanguine & corpore Christi haberi? Non enim fas est mysteria gentibus prodere, ne per imperitiam ea subsannent, aut Catechumeni per curiositatem scandalisentur. *D. Basilius de Spirit. Sanct. cap. 27.* Neque enim omnino mysterium est quod ad populares ac vulgares aures effertur. *D. Hilarius contra Constant.* Clerici fustibus cæsi, Diacones plumbo elisi & in ipsum, ut sanctissimi mecum intelligunt, Christum manus missæ. *Gregorius in oration. 1. de Theolog. pag. 532.* Si inimicitias atque odia extinguere non possumus, illud saltem inter nos conveniat ut mystica mystice, ut sancta sancte proloquamur; nec in profanas aures, quæ in vulgus efferre nefas est, projiciamus: ne alioqui constet eos qui sermones oderunt, & turpium fabularum ac rerum cultum profitentur nobis gravitate superiores esse: quippe qui, iis qui non iisdem sacris initiati sunt, morem potius suum quam sermones quosdam impertirent. *Gregorius Nissenus de Deitat. Fil. & Spirit. Sanct. pag. 898. edit. Parif. ann. 1615.* omnia namque loca urbis talibus repleta sunt, angiporta, bivia, fora, plateæ, vestimentorum institores, mensis argentariis præfecti, qui esculenta nobis vendunt, si quem eorum de obolis interroges, ille tibi de geniti & non geniti natura philosophatur. Quod si de pretio & æstimatione panis scisciteris, Pater major est, inquit, & Filius subjectus. Quod si lavacrum commodum esse dixeris, ille ex non entibus filium esse censet. Nescio quo nomine hoc malum oporteat appellare: phrenesin, an furorem, aut aliquod ejusmodi malum quod in populo grassetur, quod efficiat mentis perversionem. Quapropter Apostoli historiam ad hoc dico pertinere, non quæ de Atheniensibus narrat scriptura, hæc nunc in his licet videre: imo vero, si oportet vera dicere, horum peccatum minore, quam illorum error venia dignum est. *Ammianus Marcellinus lib. 28.* Et videre licet per fora & compita & plateas & conventicula circulos multos collectos in se controversiis, jurgiis ferri: aliis aliud ut fit defendentibus.

Præfatio. 1. Summa Catholicæ Fidei. 2. Anathematizantur Nestorius, Eutyches, Apollinaris, & sectatores.

V. Imp. JUSTINIANUS. A*.

CUm recta atque irreprehensibilis fides, quam prædicat sancta Dei Catholica & Apostolica Ecclesia, nullo modo innovationem recipiat: nos sequentes san-

έ. Αὐτοκράτωρ ΙΟΥΣΤΙΝΙΑΝΟΣ. Α*[a].

ΤΗΣ ὀρθῆς καὶ ἀμωμήτου πίστεως, ἥνπερ κηρύττει ἡ ἁγία τοῦ Θεοῦ Καθολικὴ καὶ Ἀποστολικὴ Ἐκκλησία, κατ' οὐδένα τρόπον καινισμὸν δεξαμένης· ἀκολουθοῦντες ἡμεῖς τοῖς

τῶν μετ' ἐκείνους διαπρεψάντων ἐν ταῖς ἁγίαις τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίαις διδάγμασι, δίκαιον ᾠήθημεν, ἅπασι ποιῆσαι φανερὸν, ὅπως ἔχομεν περὶ τῆς ἐν ἡμῖν ἐλπίδος, ἀκολουθοῦντες τῇ παραδόσει, καὶ ὁμολογίᾳ τῆς ἁγίας τοῦ Θεοῦ Καθολικῆς Ἐκκλησίας.

ctorum Apoſtolorum, & eorum qui poſt eos in ſanctis Dei Eccleſiis converſati ſunt, dogmata, juſtum fore exiſtimavimus, cunctis manifeſtum facere, qualiter de fide, quæ in nobis eſt, ſentiamus, inſiſtentes & adhærentes traditioni & confeſſioni ſanctæ Dei Eccleſiæ Catholicæ.

§. α'. Πιστεύοντες γὰρ εἰς Πατέρα καὶ Υἱὸν καὶ ἅγιον Πνεῦμα, μίαν οὐσίαν ἐν τρισὶν ὑποστάσεσι, προσκυνοῦμεν μίαν Θεότητα, μίαν δύναμιν, Τριάδα ὁμοούσιον. Ἐπ' ἐσχάτων δὲ τῶν ἡμερῶν ὁμολογοῦμεν τὸν μονογενῆ τοῦ Θεοῦ Υἱὸν τὸν ἐκ τοῦ Θεοῦ Υἱὸν, τὸν πρὸ αἰώνων καὶ ἀχρόνως ἐκ τοῦ Πατρὸς γεννηθέντα τὸν συναΐδιον τῷ Πατρὶ, τὸν ἐξ οὗ τὰ πάντα, καὶ δι' οὗ τὰ πάντα, κατελθόντα ἐκ τῶν οὐρανῶν, σαρκωθῆναι ἐκ Πνεύματος ἁγίου καὶ τῆς ἁγίας ἐνδόξου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας, καὶ ἐνανθρωπῆσαι, σταυρὸν ὑπομεῖναι, ταφῆναί τε, καὶ ἀναστῆναι τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ· ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ τά τε θαύματα καὶ τὰ πάθη, ἅπερ ἑκουσίως ὑπέμεινε σαρκὶ γινώσκοντες. Οὐ γὰρ ἄλλον τὸν Θεὸν Λόγον, καὶ ἄλλον τὸν Χριστὸν ἐπιστάμεθα· ἀλλ' ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν ὁμοούσιον τῷ Πατρὶ κατὰ τὴν Θεότητα, καὶ ὁμοούσιον ἡμῖν τὸν αὐτὸν κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα. Ἔμεινε γὰρ Τριὰς ἡ Τριὰς, καὶ σαρκωθέντος τοῦ ἑνὸς τῆς Τριάδος Θεοῦ Λόγου· οὔτε γὰρ τετάρτου προσώπου προσθήκην ἐπιδέχεται ἡ ἁγία Τριάς.

§. 1. Credentes enim in Patrem & Filium, & Sanctum Spiritum, unam eſſentiam in tribus hypoſtaſibus', ſeu ſubſiſtentibus perſonis, adoramus unam Deitatem, unam Poteſtatem, Trinitatem conſubſtantialem. In ultimis autem diebus confitemur unigenitum Dei Filium, Deum de Deo, Filium ex Deo, ante ſæcula & ſine tempore ex Patre natum, coæternum Patri, ex quo omnia, & per quem omnia, deſcendiſſe de cœlis, incarnatum eſſe ex Spiritu Sancto, & ſancta glorioſa, & ſemper Virgine Maria, hominem factum eſſe, crucem pertuliſſe, ſepultum fuiſſe, & reſurrexiſſe tertia die, unius & ejuſdem miracula & paſſiones, quas ſponte carne ſuſtinuit, agnoſcentes. Neque enim alium Deum Verbum novimus, alium Chriſtum: ſed unum & eundem conſubſtantialem Patri ſecundum Divinitatem, & conſubſtantialem nobis ſecundum Humanitatem. Manſit namque Trinitas etiam poſt incarnatum unum ex Trinitate Dei Verbum: Neque enim quartæ perſonæ adjectionem recipit Sancta Trinitas.

§. β'. Τούτων τοίνυν οὕτως ἐχόντων, ἀναθεματίζομεν πᾶσαν αἵρεσιν, ἐξαιρέτως δὲ Νεστόριον τὸν ἀνθρωπολάτρην, τὸν διαιροῦντα ἕνα Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν τὸν υἱὸν τοῦ Θεοῦ, καὶ Θεὸν ἡμῶν καὶ μὴ ὁμο-

§. 2. Hæc igitur cum ita ſe habeant, anathematizamus omnem hæreſin, præſertim vero NESTORIUM Anthropolatram, dividentem unum Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum Filium Dei, & Deum

nostrum; nec diserte & secundum veritatem confitentem sanctam gloriosam semper Virginem Mariam Theotocon[2] esse, hoc est, Deiparam: sed alium esse dicentem Deum ex Deo Patre, alium, qui ex sancta semper Virgine Maria natus est: hunc autem gratia, & proximitate, quam habuit cum Deo Verbo, Deum factum esse.

λογοῦντα κυρίως καὶ κατὰ ἀλήθειαν τὴν ἁγίαν ἔνδοξον ἀειπάρθενον Μαρίαν Θεοτόκον· ἀλλ᾽ ἄλλον μὲν τὸν ἐκ τοῦ Θεοῦ Πατρὸς Θεὸν Λόγον λέγοντα, ἄλλον δὲ τὸν ἐκ τῆς ἁγίας ἀειπαρθένου Μαρίας· χάριτι δὲ καὶ οἰκειώσει τῇ πρὸς τὸν Θεὸν Λόγον Θεὸν αὐτὸν γεγενῆσθαι.

§. 3. Neque vero Nestorium solum, sed & EUTYCHEM mente captum, phantasiam inducentem[3], negantem autem veram ex sancta semper Virgine, & Deipara Maria incarnationem, hoc est nostram salutem: neque confitentem per omnia consubstantialem Patri secundum Divinitatem, & consubstantialem nobis secundum Humanitatem.

§. γ΄. Οὐ μὴν δὲ ἀλλὰ καὶ Εὐτυχῆ τὸν φρενοβλαβῆ, τὸν φαντασίαν εἰσάγοντα, ἀρνούμενόν τε τὴν ἐκ τῆς ἁγίας ἀειπαρθένου καὶ Θεοτόκου Μαρίας ἀληθινὴν σάρκωσιν, τοῦτ᾽ ἔστι τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν, μὴ ὁμολογοῦντα κατὰ πάντα ὁμοούσιον τῷ Πατρὶ κατὰ τὴν Θεότητα, καὶ ὁμοούσιον ἡμῖν τὸν αὐτὸν κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα.

§. 4. Simili modo & APOLLINAREM[4] animicidam seu psychophthoron[5], dicentem, Dominum nostrum Jesum Christum Filium Dei, & Deum nostrum inanimem esse[6], & confusionem seu perturbationem superducentem inhumanationi unigeniti Filii Dei[7]. Sed & omnes, qui idem cum eis sentiunt. Si enim aliqui post hanc nostram præmonitionem, certo & liquido id cognoscentibus & comperientibus locorum Episcopis Deo amantissimis, inventi fuerint posthac in contraria his opinione esse: hi nullius indulgentiæ expectent veniam: Jubemus enim tales tanquam confessos Hæreticos competenti animadversioni subjugari. Dat. 528.

§. δ΄. Τὸν αὐτὸν τρόπον δὲ καὶ Ἀπολλινάριον τὸν ψυχοφθόρον, τὸν λέγοντα τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ καὶ Θεὸν ἡμῶν ἄνουν, καὶ σύγχυσιν ἤτοι φυρμὸν εἰσάγοντα τῇ ἐνανθρωπήσει τοῦ μονογενοῦς Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ· καὶ πάντας τοὺς τὰ αὐτῶν φρονήσαντας ἢ φρονοῦντας. Εἰ γάρ τινες μετὰ ταύτην ἡμῶν τὴν προσαγόρευσιν καὶ τὴν τῶν κατὰ τόπον ἡμῶν θεοφιλεστάτων Ἐπισκόπων πληροφορίαν εὑρεθῶσιν τοῦ λοιποῦ γνώμης ἐναντίας ὄντες, μὴ προσδοκήσωσι συγγνώμης ἀξιωθῆναι· κελεύομεν γὰρ τοὺς τοιούτους, ὡς ὁμολογουμένους αἱρετικούς, τῷ προσήκοντι ὑποβάλλεσθαι σωφρονισμῷ. Dat.*

[1] *Unam essentiam in tribus hypostasibus*] *Auctor sermon. 38. de tempore in operib. beati Augustini.* Cum enim personaliter alius sit Pater, alius Filius, a-

* Ex eadem collectione Græca constitutionum Ecclesiasticarum de quibus superius ad constitut. 111. sumpta est hæc constitutio. In quibusdam libris di-

citur missam esse ad Romanum Pontificem quod non videtur verum esse, sed sumptum, id est, ex ultima constitutione.

lius Spiritus Sanctus, his tamen unum est naturæ nomen quod dicitur Deus, vel substantia, vel essentia, vel omnipotentia, vel alia multa, quæ substantialiter non relative de Deo dicuntur. *D. Fulgentius de fid. ad Petr. Diacon.* Teneamus igitur Patrem & Filium & Spiritum Sanctum, unum esse naturaliter Deum, neque tamen ipsum Patrem esse qui Filius est, neque Filium esse qui Pater est, nec Spiritum Sanctum esse qui Pater aut Filius est: una enim est Patris & Filii & Spiritus Sancti essentia quam Græci οὐσίαν vocant, in qua non est aliud Pater, aliud Filius, aliud Spiritus Sanctus, quamvis personaliter sit alius Pater, alius Filius, alius Spiritus Sanctus: quod nobis maxime in ipso sanctarum Scripturarum initio demonstratur, ubi Deus dicit, Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram. *D. Hieronymus in cap. 4. ad Ephes.* Non baptisamur in nominibus Patris & Filii & Spiritus Sancti, sed in uno nomine quod intelligitur Deus. *D. Ambrosius lib. 2. de Sacram. cap. 7.* In uno nomine baptisari nos oportet, hoc est in nomine Patris & Filii & Spiritus Sancti. Noli mirari quia dixi unum nomen: ubi est una substantia, una Divinitas, una majestas. *In epist. Episcop. Synod. Sardicens. qua habetur tom. 1. Conc. General. col. 694.* Hanc habemus Catholicam Apostolicamque traditionem & fidem & confessionem: unam esse substantiam Patris & Filii & Spiritus Sancti.

2 *Theotocon*] *Joannes 2. P P. epist. 3. tom. 4. Concil. General. col. 1753.* Et ne Dominus Jesus per honorificentiam vel gratiam Dei nomen accepisse credatur, sicut Nestorius sentit insulsus. Veraciter autem ideo ne per phantasma aut aliquo modo non veram sumpsisse carnem credatur ex Virgine, sicut asseruit impius Eutyches. *Cyrillus epist. 2. ad Nestorium circ. fin.* Hoc exactæ fidei doctrina ubique prædicat: hoc sanctos Patres sensisse reperiemus: ita non dubitarunt sacram Virginem Deiparam appellare.

3 *Eutychem phantasiam inducentem*] *In epist. Hormisd. P P. ad Anastas.* Euticheтis quoque ignorantia Divinorum bonorum omnium & ipso cum sociis denotando jam nomine abdicetur hebetudo qui Deum, Dominumque nostrum Jesum Christum figuram tantum carnis habuisse testatus est, & nostræ veritatem non habuisse substantiæ.

4 *Apollinarem*] Seu Apollinarium animi infitiatorem, animarum corruptorem. Utroque nomine a plerisque appellatur. Apud Sophronium Hierosolymitanum relatum *actione 11. Synodi 6. tom. 6. Concil. General. col. 808.* Reperio Apollinarium Apollinaris Laodiceni filium fuisse, & utrumque Hæreticum. In scriptoribus Ecclesiasticis numeratur Apollonius Laodicenus a beato Hieronymo. Tamen ab eodem ut Hæreticus vituperatur aliis locis.

5 *Animicidam seu Psychopthoron*] *Theophilus Alexandrinus epist. Paschal. in Bibliothec. Patr. tom. 3. col. 83. circ. fin.* Neque enim inanimem carnem Christus habuit, & pro anima rationali ipse in ea Deus verbum non fuit sicut dormientis Apollinarii phantasia suspicatur.

6 *Inanimem esse*] Nam secundum eundem Apollinarem irrationabilis & absque mente & sensu fuit anima Salvatoris. *Damasus epist. ad Paulin. Antiochen. quæ extat tom. 1. Concil. General. col. 865.* Contra si quis autem dixerit verbum pro humano sensu in Domini carne versatum, hunc Catholica Ecclesia anathematisat.

7 *Et confusionem seu perturbationem superducentem inhumanationi unigenti Filii Dei*] *In edicto Imperatoris Justiniani, quod edidimus ad finem novellarum ejusdem, quæ de Græco in Latinum a Juliano Antecessore Constantinopolitano fuerunt translatæ.* Ejusdem ipsius miracula & passiones, quas carne voluntarie sustinuit, confitemur. *D. Fulgentius lib. 3. ad Reg. Transimund. cap. 15.* Unus atque idem Christus infirmitate humana passionem pertulit, & miracula beneficiorum omnipotentia virtutis Divinæ perfecit. *Hormisda epist. 1. ad Cæsarium Arelatensem Episcopum.* Eutyches carnis negans veritatem & duas naturas in una persona non prædicans, ut Manichæam Phantasiam Ecclesiis Christi, quemadmodum putavit, inferret simili ratione damnatur. *Habetur hæc Hormisdæ epistola tom. 4. Concil. General. col. 1475.*

Præfatio. 1. Summa Catholicæ Fidei. 2. Nestorius. 3. Eutyches. 4. Apollinaris, & eorum sectatores anathematizantur.

VI. Idem Imp. Constantinopolitis.

CUM Salvatorem, & Dominum omnium Jesum Christum verum Deum nostrum colamus per omnia, studemus etiam (quatenus datum est humanæ menti assequi) imitari ejus condescensionem seu demissionem. Etenim cum quosdam invenerimus, morbo atque insania detentos impiorum Nestorii, & Eutychetis, Dei & sanctæ Catholicæ & Apostolicæ Ecclesiæ hostium, nempe qui detrectabant sanctam gloriosam semper Virginem Mariam Theotocon sive Deiparam appellare proprie, & secundum veritatem: illos festinavimus, quæ sit recta Christianorum fides edocere. Nam hi incurabiles cum sint, celantes errorem suum passim circumeunt, (sicut didicimus) & simpliciorum animos exturbant & scandalizant, ea astruentes, quæ sunt sanctæ Catholicæ Ecclesiæ contraria. Necessarium igitur esse putavimus, tam Hæreticorum vaniloquia & mendacia dissipare, quam omnibus insinuare, quomodo aut sentiat sancta Dei & Catholica & Apostolica Ecclesia, aut prædicent sanctissimi ejus Sacerdotes: quos & nos sequuti, manifesta constituimus ea, quæ fidei nostræ sunt: non quidem innovantes fidem (quod absit) sed coarguentes eorum insaniam, qui eadem cum impiis Hæreticis sentiunt. Quod quidem & nos in nostri imperii primordiis pridem satagentes cunctis fecimus manifestum [1].

ϛʹ. Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Κωνσταντινοπολίταις.

ΤΟΝ σωτῆρα καὶ δεσπότην τῶν ὅλων Ἰησοῦν Χριστὸν τὸν ἀληθινὸν Θεὸν ἡμῶν θεραπεύοντες, διὰ πάντων σπουδάζομεν (ὅσον ἐνδέχεται νοῦν καταλαμβάνειν ἀνθρώπινον) μιμεῖσθαι τὴν αὐτοῦ συγκατάβασιν. Καὶ εὑρόντες τινὰς * τῇ νόσῳ καὶ μανίᾳ κρατουμένους τῶν ἀσεβῶν Νεστορίου καὶ Εὐτυχοῦς, τῶν ἐχθρῶν τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς ἁγίας Καθολικῆς καὶ Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας, ἀρνουμένους τὴν ἁγίαν ἔνδοξον ἀειπάρθενον Μαρίαν θεοτόκον εἰπεῖν κυρίως καὶ κατὰ ἀλήθειαν· ἐσπεύσαμεν τούτοις τὴν ὀρθὴν τῶν Χριστιανῶν διδαχθῆναι πίστιν. Οἱ δὲ ἀνιάτως ἔχοντες, κρύπτοντες τὴν ἑαυτῶν πλάνην, περιέρχονται (καθὰ μεμαθήκαμεν) τὰς τῶν ἁπλουστέρων ψυχὰς ἐκταράσσοντες καὶ σκανδαλίζοντες, καὶ ἐναντία τῆς ἁγίας Καθολικῆς Ἐκκλησίας λέγοντες. Ἀναγκαῖον τοίνυν ἐνομίσαμεν, καταλῦσαι μὲν τὰς τῶν αἱρετικῶν ψευδολογίας, σαφηνίσαι δὲ πᾶσιν, ὅπως τε δοξάζει ἡ ἁγία τοῦ Θεοῦ καὶ Καθολικὴ καὶ Ἀποστολικὴ Ἐκκλησία, κηρύττουσι δὲ οἱ ταύτης ὁσιώτατοι ἱερεῖς· οἷς καὶ ἡμεῖς ἑπόμενοι, φανερὰ καθιστῶμεν τὰ περὶ τῆς ἐν ἡμῖν ἐλπίδος, οὐ καινίζοντες πίστιν, (μὴ γένοιτο) ἀλλ' ἐλέγχοντες τὴν μανίαν τῶν φρονούντων τὰ τῶν ἀσεβῶν αἱρετικῶν. ὅπερ ἤδη καὶ ἐν προοιμίοις τῆς ἡμετέρας βασιλείας πράξαντες, πᾶσι κατάδηλον ἐποιήσαμεν.

§. α'. Πιστεύομεν γὰρ εἰς ἕνα Θεὸν Πατέρα παντοκράτορα, καὶ εἰς ἕνα Κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ, καὶ εἰς Πνεῦμα τὸ ἅγιον, μίαν οὐσίαν ἐν τρισὶν ὑποστάσεσι προσκυνοῦντες, μίαν Θεότητα, μίαν δύναμιν, Τριάδα ὁμοούσιον. Ἐπ' ἐσχάτων δὲ τῶν ἡμερῶν ὁμολογοῦμεν τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν τὸν μονογενῆ, τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ, τὸν ἐκ Θεοῦ ἀληθινοῦ Θεὸν ἀληθινὸν, τὸν πρὸ αἰώνων καὶ ἀχρόνως ἐκ τοῦ Πατρὸς γεννηθέντα, τὸν συναΐδιον τῷ Πατρὶ τὸν ἐξ οὗ τὰ πάντα καὶ δι' οὗ τὰ πάντα, κατελθόντα ἐκ τῶν οὐρανῶν, σαρκωθῆναι ἐκ Πνεύματος ἁγίου καὶ τῆς ἁγίας ἐνδόξου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας, καὶ ἐνανθρωπῆσαι, σταυρὸν δὲ ὑπομεῖναι ὑπὲρ ἡμῶν ἐπὶ Ποντίου Πιλάτου, ταφῆναί τε καὶ ἀναστῆναι τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ· ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ τά τε πάθη καὶ τὰ θαύματα ἅπερ ἑκουσίως ὑπέμεινεν ἐν σαρκὶ, γινώσκοντες· οὐ γὰρ ἄλλον τὸν Θεὸν Λόγον, καὶ ἄλλον τὸν Χριστὸν ἐπιστάμεθα, ἀλλ' ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν ὁμοούσιον τῷ Πατρὶ κατὰ τὴν Θεότητα, καὶ ὁμοούσιον ἡμῖν τὸν αὐτὸν κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα. Ὡς γὰρ ἐστὶν ἐν Θεότητι τέλειος, οὕτως ὁ αὐτὸς καὶ ἐν ἀνθρωπότητι τέλειος· τὴν γὰρ καθ' ὑπόστασιν ἕνωσιν δεχόμεθα καὶ ὁμολογοῦμεν. Ἔμεινε γὰρ Τριὰς ἡ Τριὰς καὶ σαρκωθέντος τοῦ ἑνὸς τῆς Τριάδος Θεοῦ Λόγου· οὔτε γὰρ τέταρτον πρόσωπον προσθήκην ἐπιδέχεται ἡ ἁγία Τριάς.

§. 1. Credimus itaque in unum Deum Patrem omnipotentem, & in unum Dominum Jeſum Chriſtum Filium Dei, & in Spiritum Sanctum, unam eſſentiam in tribus hypoſtaſibus ſive ſubſiſtentibus perſonis, adorantes unam Deitatem, unam poteſtatem, Trinitatem conſubſtantialem. In ultimis autem diebus confitemur dominum noſtrum Jeſum Chriſtum unigenitum Dei Filium ex Deo vero Deum verum, ante ſecula, & ſine tempore ex Patre natum: coæternum Patri, ex quo omnia, & per quem omnia, qui deſcendit de cœlis, incarnatus de Spiritu Sancto, & ſancta glorioſa & ſemper Virgine Maria, & inhumanatus, ſive homo factus eſt, & paſſus crucem pro nobis ſub Pontio Pilato, ſepultus eſt, & reſurrexit tertio die. Unius ac ejuſdem paſſiones & miracula, quæ ſponte pertulit in carne, agnoſcentes. Non enim alium Deum Verbum, & alium Chriſtum novimus, ſed unum & eundem, conſubſtantialem Patri ſecundum Deitatem, & conſubſtantialem nobis ſecundum Humanitatem. Ut enim eſt in Divinitate perfectus, ita idem ipſe & perfectus eſt in Humanitate. Nam ejus ſecundum hypoſtaſim ſeu ſecundum perſonam unitatem ſuſcipimus, & confitemur: manſit enim Trinitas, & poſt incarnatum unum ex Trinitate Dei verbum; neque enim quartæ perſonæ adjectionem admittit ſancta Trinitas.

§. β'. Τούτων τοίνυν οὕτως ἐχόντων, ἀναθεματίζομεν πᾶσαν αἵρεσιν, ἐξαιρέτως δὲ Νεστόριον τὸν ἀνθρωπολάτρην, καὶ τοὺς τὰ αὐτοῦ φρονήσαντάς τε ἢ φρονοῦντας, τοὺς διαιροῦντας τὸν ἕνα Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν

§. 2. His ita ſe habentibus, anathematizamus omnem Hæreſin, præcipue vero NESTORIUM anthropolatram, & qui eadem cum ipſo ſentiunt, vel ſenſerunt, qui dividunt unum Dominum noſtrum

Jesum Christum Filium Dei, & Deum nostrum: & qui non confitentur proprie, & secundum veritatem sanctam gloriosam, & semper Virginem Mariam Theotocon seu Deiparam, id est, Dei matrem: sed qui duos filios dicunt, unam ex Deo Patre Deum verbum, alterum ex sancta semper Virgine Deipara Maria, gratia & habitudine, & propinquitate, quam cum Deo Verbo habet, natum esse: & qui negant, nec confitentur Dominum nostrum Jesum Christum Filium Dei, & Deum nostrum incarnatum, & hominem factum & crucifixum, unum esse ex sancta, & consubstantiali Trinitate. Ipse enim solus est coadorandus & conglorificandus Patri & Sancto Spiritui.

Χριστὸν τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ, καὶ Θεὸν ἡμῶν, καὶ μὴ ὁμολογοῦντας κυρίως καὶ κατ' ἀλήθειαν τὴν ἁγίαν ἔνδοξον καὶ ἀειπάρθενον Μαρίαν Θεοτόκον, τουτέστι μητέρα Θεοῦ, ἀλλὰ δύο υἱοὺς λέγοντας, ἄλλον μὲν τὸν ἐκ τοῦ Πατρὸς Θεὸν Λόγον, ἄλλον δὲ τὸν ἐκ τῆς ἁγίας ἀειπαρθένου Θεοτόκου Μαρίας, χάριτι δὲ καὶ σχέσει καὶ οἰκειώσει [b] τῇ πρὸς τὸν Θεὸν Λόγον αὐτὸν γεγενῆσθαι, καὶ ἀρνουμένους καὶ μὴ ὁμολογοῦντας τὸν Δεσπότην ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν, τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ, καὶ Θεὸν ἡμῶν, τὸν σαρκωθέντα, καὶ ἐνανθρωπήσαντα, καὶ σταυρωθέντα, ἕνα εἶναι τῆς ἁγίας καὶ ὁμοουσίου Τριάδος. ἐκεῖνος γὰρ μόνος ἐστὶν ὁ συμπροσκυνούμενος καὶ συνδοξαζόμενος τῷ Πατρὶ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι.

§. 3. Anathematizamus insuper, & EUTYCHETEM mente captum, & qui cum eo sentiunt, aut senserunt, qui phantasiam introducunt, negantque veram nativitatem, seu generationem Domini, & Salvatoris nostri Jesu Christi ex sancta Virgine & Deipara, hoc est, nostram salutem: & qui non confitentur ipsum consubstantialem Patri secundum Deitatem, & consubstantialem nobis secundum Humanitatem.

§. γʹ. Ἀναθεματίζομεν δὲ καὶ Εὐτύχητα τὸν φρενοβλαβῆ, καὶ τοὺς τὰ αὐτοῦ φρονήσαντάς τε καὶ φρονοῦντας, τοὺς φαντασίαν εἰσάγοντας [c], ἀρνουμένους τε τὴν ἐκ τῆς ἁγίας παρθένου καὶ Θεοτόκου ἀληθινὴν γένεσιν τοῦ Κυρίου καὶ σωτῆρος Ἰησοῦ Χριστοῦ, τουτέστι τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν, καὶ μὴ ὁμολογοῦντας αὐτὸν ὁμοούσιον τῷ Πατρὶ κατὰ τὴν Θεότητα, καὶ ὁμοούσιον ἡμῖν κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα.

§. 4. Similiter autem anathematizamus, & APOLLINARIUM psychophthoron, sive animicidam, & qui cum eo sentiunt, vel senserunt, qui dicunt inanimem, hoc est animæ humanæ expertem esse Dominum nostrum Jesum Christum Filium Dei, & Deum nostrum: & qui confusionem, aut conturbationem introducunt, & invehunt in unigeniti Dei Filii inhumanationem sive humanitatem: & omnes

§. δʹ. Τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον καὶ Ἀπολλινάριον [d] τὸν ψυχοφθόρον, καὶ τοὺς τὰ αὐτὰ φρονήσαντας, ἢ φρονοῦντας, τοὺς ἄνουν λέγοντας τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν, τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ καὶ Θεὸν ἡμῶν, καὶ σύγχυσιν ἤτοι φυρμὸν [e] εἰσάγοντας τῇ ἐνανθρωπήσει τοῦ μονογενοῦς υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, καὶ πάντας τοὺς τὰ αὐτῶν φρονήσαντάς τε καὶ φρονοῦντας. DAT. ID. MART. DN. JUSTIN. PP. A. III. COSS.

Τὸ αὐτὸ

postremo, qui eadem cum ipso senserunt, aut sentiunt. Dat. Id. Martii, Constant. D. N. JUSTINIAN. PP. A. III. CONS. 533.

Τὸ αὐτὸ Ἐφεσίοις, τὸ αὐτὸ Καισαρεῦσι, τὸ αὐτὸ Κυζικηνοῖς, τὸ αὐτὸ Ἀμιδηνοῖς, Τραπεζοντίοις, Ἱεροσολυμίταις, Ἀπαμεῦσιν, Ἰουστινιανοπολίταις, Θεοπολίταις, Σεβαστηνοῖς, Ταρσεῦσιν, Ἀγκυρανοῖς.

Scriptum est superius Edictum eodem exemplo Ephesiis, item Cæsariensibus, item Cyzicenis, Amidenis, Trapezuntiis, Hierosolymitanis, Apameis, Justinianopolitanis, Theopolitanis, Augustanis, Tarsensibus, Ancyrenis.

[1] *In nostri Imperii primordiis, &c. fecimus manifestum*] Aut constitutione quinta Græca, aut edicto, de quo in sequenti constitutione.

[2] *Unigenitum Dei Filium*] Mos cantandi in Ecclesia unigenitum Filium esse verbum Dei, fuit jussu Justiniani Imperatoris introductus. *Nicephor. Calist. histor. Eccles. lib. 17. cap. 28.* Post Synodum Imperator Troparium, seu Canticum, cujus initium est, *Unigenitus Filius & Verbum Dei*, composuit atque eam Ecclesiæ inter psallendum usurpandam tradidit.

[a] Εὑρόντες τινὰς] Procop. περὶ τῶν τοῦ Ἰουστινιανοῦ κτισμάτων. Πλανωμένην δ' εὑρὼν τὴν ἀμφὶ τὸν θεὸν δόξαν τὰ πρότερα ἐς πολλάς τε ἀναγκαζομένην ἰέναι, συντρίψας πάσας τὰς ἐπὶ τὰς πλάνας φερούσας ὁδοὺς, διεπράξατο ἐν τῷ βεβαίῳ τῆς πίστεως ἐπὶ μιᾶς ἑστάναι κρηπῖδος.

[b] Σχέσει καὶ οἰκειώσει] Secundum gratiam, affectum & habitationem, uti Vigilius & Maxentius Latine exprimunt. Δύο φύσεις ἰδιοπεριγράπτως ἐπὶ Χριστοῦ σχέσει τινὶ, καὶ μόνον ἀλλήλαις συναπτομένας.

[c] Φαντασίαν εἰσάγοντας] φήσας ἡμῖν, Κύριε. Phantasma, Phantasiam fictum corpus vertit Tertullian. τοὺς Ῥωμαίων νόμους ἠκριβωκὼς ἀνὴρ, id est, ὡς ἐν φαντασίᾳ τὴν σάρκα φορέσαι τὸν Κύριον. Cedrenus.

[d] Ἀπολλινάριον] Qui primo damnatus fuit in urbe Roma a Damaso, & Petro Alexandrino Episcopo, Concilio congregato: dein a Gratiano Valentiniano & Theodosio A A A. L I C. *de summ. Trinit. Ruffin. lib. 11. cap. xx.* Eodem nomine fuere Pater & Filius. *Sozom. lib. VI. Socrates lib. II.* Apollinaris sectam Eutyches, Dioscorus, Severus sequuti sunt. *L. VIII. C. de Hæretic. Flavianus Leoni Nov. CIX.* Tria enim fuere Apollinaris dogmata. *Leo Romanus Episcopus Palestinis Monachis, & Leoni Imp. Gregorius Nazianzenus* πρὸς Κληδόνιον.

[e] Σύγχυσιν ἤτοι φυρμὸν] Ὅτι κρᾶσις ἢ σύγχυσις ἢ φυρμὸς ἐγένετο τοῦ Θεοῦ Λόγου πρὸς τὴν σάρκα. Apud Cyrillum. *Quia confusio aut fermentatio facta est Dei ad carnem. Rusticus Diaconus contra Acephalos cap. IX.*

Præfatio. 1. Hæreticorum opinio, & anathema. 2. Confessio Catholica. 3. De edicto Justiniani. 4. De quatuor Conciliis. 5. Epilogus.

Ζ'. Ὁ αὐτὸς Βασιλεὺς Ἐπιφανίῳ τῷ ἁγιωτάτῳ καὶ μακαριωτάτῳ Ἀρχιεπισκόπῳ τῆς βασιλίδος ταύτης πόλεως καὶ Οἰκουμενικῷ Πατριάρχῃ [a].

ΓΙΝΩΣΚΕΙΝ βουλόμενοι τὴν σὴν ἁγιωσύνην πάντα τὰ εἰς

VII. Idem Imp. EPIPHANIO sanctissimo, & beatissimo Archiepiscopo Regiæ hujus urbis, & Oecumenico Patriarchæ [1].

COGNOSCERE volentes tuam sanctitatem ea omnia

quæ ad Ecclesiasticum spectant statum, necessarium duximus, hisce ad eam uti divinis compendiis, ac per ea manifesta eidem facere, quæ jam moveri cœpta sunt: quanquam & illa eandem cognoscere sumus persuasi. Cum itaque comperissemus quosdam alienos a Sancta Catholica & Apostolica Ecclesia, impiorum Nestorii & Eutychetis sequutos deceptionem, divinum antehac promulgavimus Edictum (quod & tua novit Sanctitas) per quod Hæreticorum furores reprehendimus, ita ut nullo quovis omnino modo immutaverimus, immutemus, aut prætergressi simus eum, qui nunc usque, coadjuvante Deo, servatus est, Ecclesiasticum statum (quemadmodum & tua novit Sanctitas) sed in omnibus servato statu unitatis sanctissimarum Ecclesiarum cum ipso SS. Papa veteris Romæ, ad quem similia hisce perscripsimus[a]. Nec enim patimur ut quicquam eorum, quæ ad Ecclesiasticum spectant statum, non etiam ad ejusdem referatur Beatitudinem: quum ea sit caput omnium[1] sanctissimorum Dei Sacerdotum[4], vel eo maxime quod, quoties in eis locis Hæretici pullularunt, & sententia, & recto judicio illius venerabilis sedis coërciti sunt. Ideoque ex præsentibus divinis nostris breviculis sciet tua Sanctitas quæ a nobis proposita sunt quam & quibus studio est, pessime interpretari, quæ a nobis statuta sunt, comprehendetur.

Ἐκκλησιαστικὴν ὁρῶντα κατάστασιν, ἀναγκαῖον ἡγησάμεθα ταύταις πρὸς αὐτὴν χρήσασθαι ταῖς θείαις συλλαβαῖς, καὶ δι' αὐτῶν δῆλα αὐτῇ καταστῆσαι τὰ κινηθέντα, ἅπερ καὶ αὐτὴν εἰδέναι πεπείσμεθα. Εὑρόντες γάρ τινας ἀλλοτρίους τῆς ἁγίας Καθολικῆς καὶ Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας, τῇ τῶν ἀσεβῶν Νεστορίου καὶ Εὐτυχέως ἀκολουθοῦντας πλάνῃ, καὶ ταῖς τούτων βλασφημίαις κεχρημένους, θεῖον προτεθείκαμεν ἤδικτον, (ὅπερ καὶ ἡ σὴ γινώσκει Ἁγιωσύνη) δι' οὗ τὴν τῶν αἱρετικῶν μανίαν ἠλέγξαμεν, οὐδὲν παντελῶς ἐναλλάξαντες, ἢ ἐναλλάττοντες, ἢ παρεξελθόντες τῆς μέχρι νῦν σὺν Θεῷ κρατούσης Ἐκκλησιαστικῆς καταστάσεως, (καθὰ καὶ ἡ σὴ γινώσκει Μακαριότης) ἀλλὰ διὰ πάντων φυλάττοντες τὴν κατάστασιν τῆς ἑνώσεως[b] τῶν ἁγιωτάτων Ἐκκλησιῶν τῆς πρὸς τὸν ἁγιώτατον Πάπαν τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης καὶ Πατριάρχην, πρὸς ὃν καὶ τὰ ὅμοια τούτοις γεγράφαμεν[c]. Οὔτε γὰρ ἀνεχόμεθά τι τῶν εἰς Ἐκκλησιαστικὴν ὁρώντων κατάστασιν, μὴ καὶ τῇ αὐτοῦ ἀναφέρεσθαι Μακαριότητι, ὡς κεφαλῇ οὔσῃ πάντων τῶν ὁσιωτάτων τοῦ Θεοῦ ἱερέων[d]· καὶ ἐπειδὴ ὁσάκις ἐν τούτοις τοῖς μέρεσιν αἱρετικοὶ ἀνεφύησαν, τῇ γνώμῃ καὶ ὀρθῇ κρίσει τοῦ ἐκείνου σεβασμίου θρόνου κατηργήθησαν. ἐκ γὰρ τῶν παρουσῶν θείων ἡμῶν συλλαβῶν μαθήσεται ἡ σὴ Ἁγιωσύνη τὰ παρ' ἡμῶν προτεθέμενα, ἐφ' ᾧ τοὺς ἐπιχειροῦντας πονηρῶς νοεῖν ἑρμηνεύειν τὰ παρ' ἡμῶν ὀρθῶς ἐν τῷ ἠδίκτῳ[e] λεχθέντα συλλαβῶν.

§. 1. Pauci quidam infideles[f] & alieni a Sancta Dei Catholica & Apostolica Ecclesia contradicere Judaice ausi sunt adversus ea, quæ ab omnibus Sacerdotibus recte obser-

§. α΄. Ὀλίγοι τινὲς ἄπιστοι καὶ ἀλλότριοι τῆς ἁγίας τοῦ Θεοῦ Καθολικῆς καὶ Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας, ἀντειπεῖν Ἰουδαϊκῶς[f] ἐθάρρησαν πρὸς τὰ παρὰ πάντων τῶν ἱερέων ὀρθῶς κρα-

πούμενα καὶ δοξαζόμενα καὶ κηρυττόμενα, ἀρνούμενοι τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν, τὸν μονογενῆ υἱὸν τοῦ Θεοῦ καὶ Θεὸν ἡμῶν, τὸν σαρκωθέντα ἐκ Πνεύματος ἁγίου καὶ τῆς ἁγίας ἐνδόξου ἀειπαρθένου καὶ Θεοτόκου Μαρίας, καὶ ἐνανθρωπήσαντα, καὶ σταυρωθέντα, ἕνα εἶναι τῆς ἁγίας καὶ ὁμοουσίου Τριάδος, συμπροσκυνούμενον καὶ συνδοξαζόμενον τῷ Πατρὶ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, ὁμοούσιον τῷ Πατρὶ κατὰ τὴν θεότητα, καὶ ὁμοούσιον ἡμῖν τὸν αὐτὸν κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα, παθητὸν σαρκὶ, τὸν αὐτὸν ἀπαθῆ θεότητι. Παραιτούμενοι δὲ τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν τὸν μονογενῆ υἱὸν τοῦ Θεοῦ καὶ Θεὸν ἡμῶν ὁμολογεῖν ἕνα εἶναι τῆς ἁγίας καὶ ὁμοουσίου Τριάδος, δῆλοι εἰσὶ καὶ ἐλέγχονται τῇ τοῦ ἀσεβοῦς Νεστορίου ἀκολουθοῦντες πονηρᾷ διδασκαλίᾳ, κατὰ χάριν οὖν αὐτὸν λέγοντες υἱὸν τοῦ Θεοῦ, καὶ ἄλλον τὸν Θεὸν Λόγον, καὶ ἄλλον τὸν Χριστὸν λέγοντες, οὓς ἀναθεματίζομεν, τὰ αὐτῶν δόγματα, καὶ τοὺς τὰ αὐτῶν φρονήσαντας ἢ φρονοῦντας, ὡς ἀλλοτρίους ὄντας τῆς ἁγίας τοῦ Θεοῦ Καθολικῆς καὶ Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας.

§. β'. Καὶ οἱ εὐλαβέστατοι τῶν εὐαγῶν Μοναστηρίων Ἀρχιμανδρῖται ἀκολουθοῦντες τῇ τῶν ἁγίων Πατέρων παραδόσει, καὶ μηδὲν παντελῶς ἐναλλάξαντες ἢ ἐναλλάττοντες τῆς μέχρι νῦν (καθὰ εἴρηται) Ἐκκλησιαστικῆς καταστάσεως συμφώνως, ὁμολογοῦσι καὶ δοξάζουσι, κηρύττοντες τὸν δεσπότην ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν τὸν μονογενῆ υἱὸν καὶ ἀχρόνως ἐκ τοῦ Πατρὸς γεννηθέντα, καὶ ἐπ' ἐσχάτων τῶν ἡμερῶν κατελθόντα ἐκ τῶν οὐρανῶν, καὶ σαρκωθέντα ἐκ πνεύματος ἁγίου καὶ τῆς ἁγίας ἐνδόξου ἀειπαρθένου καὶ Θεοτόκου Μα-

vantur, probantur & annunciantur: negantes Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum unigenitum Filium Dei, & Deum noſtrum incarnatum ex Spiritu Sancto, & ſancta, glorioſa ſemper Virgine, & Deipara, & hominem factum & crucifixum, unum eſſe ſanctæ, & conſubſtantialis Trinitatis, & coadorandum & conglorificandum Patri, & Sancto Spiritui, conſubſtantialem Patri ſecundum Deitatem, conſubſtantialem nobis eundem ſecundum Humanitatem: paſſibilem carne, eundem impaſſibilem Deitate. Recuſantes autem Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum unigenitum Filium Dei, & Deum noſtrum fateri, unum eſſe ſanctæ & conſubſtantialis Trinitatis, manifeſte deprehenduntur impii NESTORII ſequi pravam doctrinam, ſecundum gratiam eum dicentes Filium Dei, & alium Deum Verbum, & alium Chriſtum dicentes, quos anathemate damnamus: eorum etiam dogmata, eos etiam, qui eadem cum ipſis ſenſerunt, aut ſentiunt, ut alienos a ſancta Dei Catholica & Apoſtolica Eccleſia.

§. 2. Et reverendiſſimi ſacrorum Monaſteriorum Archimandritæ ſequentes Sanctorum Patrum traditionem (ea ſcilicet fide, ut nihil omnino antehac immutaverint aut hodie immutent, ab eo qui nunc uſque, ſicuti dictum fuit, obtinet Eccleſiaſtico ſtatu[c]) unanimiter fatentur, & cum gloria annunciant Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum unigenitum Filium eſſe, & ſine tempore ex Patre genitum & in noviſſimis diebus deſcendiſſe ex cœlis, & incarnatum ex Spiritu Sancto, & ſancta, glorioſa ſem-

per Virgine, Deipara Maria, & hominem factum, & crucifixum, unum esse sanctæ & consubstantialis Trinitatis; consubstantialem enim ipsum scimus Patri secundum Deitatem, & consubstantialem nobis eundem secundum Humanitatem, passibilem carne, eundem impassibilem Deitate. Quemadmodum enim est in Deitate perfectus, sic idem in Humanitate perfectus. Ideoque eam, quæ est secundum hypostasin, unionem amplectimur, & confitemur: quemadmodum etiam unigenitus Filius Verbum Dei ante secula & sine tempore ex Patre genitus. Idem quoque in novissimis diebus descendit e cœlis, & carnem assumpsit ex Spiritu Sancto, & sancta, gloriosa, & Deipara Maria, & homo factus, id est, Dominus noster Jesus Christus proprie & secundum veritatem Deus est, ita & sanctam, semper Virginem Mariam proprie & secundum veritatem Matrem Dei dicimus, non quod Dei verbum principium ex ipsa sumpsit, sed quia in novissimis diebus descendit ex cælis, & ex ipsa incarnatus, & natus, & homo factus est, quem confitemur, quemadmodum dictum est, consubstantialem Patri secundum Divinitatem, & consubstantialem eundem nobis secundum Humanitatem, ejusdem miracula & passiones quas ultro sustinuit carne confitentes.

ρίας, καὶ ἐνανθρωπήσαντα καὶ σταυρωθέντα, ἕνα εἶναι τῆς ἁγίας καὶ ὁμοουσίου Τριάδος. Ὁμοούσιον γὰρ αὐτὸν ἴσμεν τῷ Πατρὶ κατὰ τὴν θεότητα, καὶ ὁμοούσιον ἡμῖν τὸν αὐτὸν κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα, παθητὸν σαρκὶ, τὸν αὐτὸν ἀπαθῆ θεότητι. Ὡς γὰρ ἔστιν ἐν θεότητι τέλειος, οὕτως ὁ αὐτὸς ἐν ἀνθρωπότητι τέλειος· τὴν γὰρ καθ' ὑπόστασιν ἕνωσιν [h] δεχόμεθα καὶ ὁμολογοῦμεν. Ἐπειδὴ τοίνυν ὁ μονογενὴς υἱὸς καὶ Λόγος τοῦ Θεοῦ ὁ πρὸ αἰώνων καὶ ἀχρόνως ἐκ τοῦ Πατρὸς γεννηθεὶς, αὐτὸς καὶ ἐπ' ἐσχάτων τῶν ἡμερῶν κατελθὼν ἐκ τῶν οὐρανῶν, καὶ σαρκωθεὶς ἐκ Πνεύματος ἁγίου καὶ τῆς ἁγίας ἐνδόξου καὶ Θεοτόκου Μαρίας, καὶ ἐνανθρωπήσας, τουτέστιν [i] ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς, κυρίως καὶ κατὰ ἀλήθειαν Θεός ἐστι. Διὰ τοῦτο καὶ τὴν ἁγίαν ἀειπάρθενον Μαρίαν κυρίως καὶ κατὰ ἀλήθειαν μητέρα Θεοῦ λέγομεν, οὐχ ὡς τοῦ Θεοῦ Λόγου τὴν ἀρχὴν ἐξ αὐτῆς λαβόντος, ἀλλ' ἐπ' ἐσχάτων τῶν ἡμερῶν κατελθόντος ἐκ τῶν οὐρανῶν, καὶ ἐξ αὐτῆς σαρκωθέντος, καὶ τεχθέντος, καὶ ἐνανθρωπήσαντος. ὃν ὁμολογοῦμεν (καθὰ εἴρηται) ὁμοούσιον εἶναι τῷ Πατρὶ κατὰ τὴν θεότητα, καὶ ὁμοούσιον ἡμῖν τὸν αὐτὸν κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα· τοῦ αὐτοῦ τὰ θαύματα, καὶ τὰ πάθη [k], ἅπερ ἑκουσίως ὑπέμεινε σαρκὶ, γινώσκοντες.

§. 3. Hæc igitur sunt in quibus per divinum nostrum Edictum Hæreticos coarguimus: qui divino Edicto vel omnes reperti hic verissimi Episcopi & reverendissimi Archimandritæ cum tua Sanctitate subscripserunt.

§. γ'. Ταῦτα τοίνυν ἐστὶν, ἅπερ διὰ τοῦ θείου ἡμῶν εἰρηκότες ἠδίκτου τοὺς αἱρετικοὺς ἠλέγξαμεν· ᾧ τινι θείῳ ἠδίκτῳ καὶ πάντες οἱ εὑρεθέντες ἐνταῦθα ὁσιώτατοι Ἐπίσκοποι καὶ εὐλαβέστατοι Ἀρχιμανδρῖται, ἅμα τῇ σῇ Ἁγιωσύνῃ καθυπέγραψαν.

§. δ'. Ἀκολουθοῦντες διὰ πάντων ταῖς ἁγίαις τέτταρσι Συνόδοις, καὶ τοῖς παρ' ἑκάστης αὐτῶν διατυπωθεῖσι (τουτέστι τῆς τε ἐν Νικαίᾳ τῶν τιη. καὶ τῆς ἐν ταύτῃ τῇ βασιλευούσῃ πόλει τῶν ρν. καὶ τῆς ἐν Ἐφέσῳ τῆς προτέρας, καὶ τῆς ἐν Χαλκηδόνι) δήλου πᾶσι τοῖς ἅμα ἡμῖν πιστοῖς τοῖς ἁγίας Καθολικῆς καὶ Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας παραδοθέντα ὅρον τῆς πίστεως, τουτέστι τὸ ἅγιον μάθημα, ἤτοι σύμβολον, κρατοῦμέν τε καὶ φυλάττομεν, τὸ παρὰ τῶν τιη. ἁγίων Πατέρων ἐκτεθέν. ὅπερ καὶ οἱ ἐν ταύτῃ τῇ βασιλευούσῃ πόλει ρν. ἅγιοι Πατέρες σαφηνίσαντες ἐπλάτυναν· οὐχ ὡς ἐλλιπῶς ἔχοντος αὐτοῦ, ἀλλ' ἐπειδήπερ οἱ τῆς ἀληθείας ἐχθροὶ, οἱ μὲν ἀθετεῖν ἐπεχείρησαν τὴν τοῦ ἁγίου Πνεύματος θεότητα, οἱ δὲ τὴν ἐκ τῆς ἁγίας ἀειπαρθένου Θεοτόκου Μαρίας ἀληθινὴν σάρκωσιν τοῦ Θεοῦ Λόγου ἠρνήσαντο· διὰ τῶν γραφικῶν μαρτυρίας τὸ αὐτὸ μάθημα οἱ εἰρημένοι ρν. ἅγιοι πατέρες σαφηνίσαντες ἐπλάτυναν· τῷ καὶ αἱ ἄλλαι ἅπασαι ἅγιαι σύνοδοι, τουτέστιν ἡ ἐν Ἐφέσῳ προτέρα, καὶ ἡ ἐν Χαλκηδόνι τῇ αὐτῇ πίστει ἀκολουθήσασαι ἐδέξαντο καὶ ἐφύλαξαν, τὴν ἁγίαν ἔνδοξον ἀειπάρθενον Μαρίαν Θεοτόκον ἐκήρυξαν, καὶ τοὺς μὴ ὁμολογοῦντας αὐτὴν Θεοτόκον ἀναθεμάτισαν· ὁμοίως δὲ ἀναθεμάτισαν καὶ τοὺς ἕτερον σύμβολον ἢ ἅγιον μάθημα παραδιδόντας παρὰ τὸ ὑπὸ μὲν τῶν τιη. ἁγίων Πατέρων ἐκτεθὲν, σαφηνισθὲν δὲ καὶ πλατυνθὲν παρὰ τῶν ἐν ταύτῃ τῇ βασιλευούσῃ πόλει ρν. ἁγίων Πατέρων, καὶ ἡ μὲν ἐν Ἐφέσῳ προτέρα τόν τε ἀσεβῆ Νεστόριον καὶ τὰ αὐτοῦ δόγματα καθεῖλέ τε καὶ ἀναθεμάτισε, καὶ τοὺς τὰ αὐτοῦ φρονήσαντας ἢ φρονοῦντας, καὶ τοὺς συναινέσαντας αὐτῷ ἢ συναινοῦντας ἀναθεμάτι-

§. 4. Sequentes in omnibus ſancta quatuor Concilia, & quæ ab unoquoque eorum conſtituta, id eſt Nicænum CCCXVIII. Patrum, & hujus Regiæ CL. & Epheſinum prius⁷, & Chalcedonenſe manifeſte omnibus (qui una nobiſcum ſentiunt) fidelibus ſanctæ, Catholicæ, & Apoſtolicæ Eccleſiæ traditam regulam fidei, hoc eſt, ſanctam formulam, ſeu ſymbolum [a] tenemus, & cuſtodimus a CCCXVIII. ſanctis patribus expoſitam, & illud quod in hac Regia urbe CL. ſancti Patres apertius expoſuerunt: non quod defectuoſum eſſet prius, ſed quoniam veritatis hoſtes partim ſubvertere cœperant Sancti Spiritus Deitatem, partim ex ſancta ſemper Virgine Maria Deipara, veram incarnationem Dei Verbi negaverant. Propterea ſcripturæ teſtimoniis idem ſymbolum ſupradicti CL. ſancti Patres apertius expoſuerunt, idque & aliæ omnes ſanctæ Synodi, id eſt, Epheſina prior, & Chalcedonenſis eandem fidem ſequentes ſuſceperunt & cuſtodierunt, ſanctam, glorioſam, ſemper Virginem Mariam Deiparam publicarunt, & non confitentes eam Deiparam anathemate percelluerunt: ſimiliter anathematizarunt eos, qui aliud ſymbolum, aliamve ſanctam formulam traderent, præter eam quæ a CCCXVIII. ſanctis Patribus expoſita eſſet & explicata, & corroborata a CL. ſanctis Patribus in hac regia urbe congregatis. Et quidem Epheſinum prius impium NESTORIUM, & ejus dogma ſuſtulit, & anathematizavit. Ad hæc eos qui cum eo ſenſerunt & ſentiunt, & qui conſenſerunt, &

consentiunt. Chalcedonense vero Sanctum Concilium damnavit & ejecit e sanctis Dei Ecclesiis, & anathematizavit impium EUTYCHEM ejusque dogmata, & qui eadem cum illo senserunt & sentiunt, & qui consenserunt eidem, & consentiunt, & omnes Hæreticos eorumque dogmata, & qui cum illis senserunt, & sentiunt anathematizavit. Pariter anathematizavit Nestorium, scilicet ejusque dogmata: & eos qui cum eo senserunt & sentiunt, eosque qui cum eo consenserunt, & consentiunt. Chalcedonense vero sanctum Concilium, Magni Procli ad Armenios conscriptam Epistolam', (quod oporteat Dominum nostrum Jesum Christum Filium Dei, & Deum nostrum unum sanctæ Trinitatis per propriam relationem,) suscepit & confirmavit. Quæ supradicta quatuor sancta Concilia, si negligimus, aut ea quæ his constituta, damus licentiam damnatis ab iis Hæreticis eorumque dogmatibus suam pestem rursus in sanctis Dei Ecclesiis ostendere. Optandum itaque ut quod nondum contigit fieri, hoc aliquando contingat. Idque eo magis quod supra dicta quatuor sancta Concilia speciali confessione Hæreticos, eorumque dogmata damnarunt. Ideoque si quis ab uno supradictorum sanctorum Conciliorum dissentiat, palam est, eum amplecti dogmata a Sanctis illis Patribus damnata, & anathematizata.

§. 5. Nullus itaque frustra nos turbet spe vana innixus, quasi nos contrarium a supradictis quatuor Conciliis fecerimus, aut faciamus, aut fieri a quibusdam permittamus,

σιν. Η δὲ ἐν Χαλκηδόνι ἁγία Σύνοδος καθεῖλέ τε καὶ ἐξέβαλε τῶν ἁγίων τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησιῶν καὶ ἀνεθεμάτισεν καὶ τὸν ἀσεβῆ Εὐτυχέα, καὶ τὰ αὐτοῦ δόγματα, καὶ τοὺς τὰ αὐτοῦ φρονήσαντας ἢ φρονοῦντας, καὶ τοὺς συναινέσαντας αὐτῷ ἢ συναινοῦντας, καὶ πάντας τοὺς αἱρετικοὺς, καὶ τὰ αὐτῶν δόγματα, καὶ τοὺς τὰ αὐτῶν φρονήσαντας ἢ φρονοῦντας ἀναθεμάτισεν. Ὁμοίως δὲ ἀναθεμάτισεν καὶ Νεστόριον, καὶ τὰ αὐτοῦ δόγματα, καὶ τοὺς τὰ αὐτοῦ φρονήσαντας ἢ φρονοῦντας, καὶ τοὺς συναινέσαντας αὐτῷ ἢ συναινοῦντας. Η αὐτὴ δὲ ἐν Χαλκηδόνι ἁγία Σύνοδος καὶ τὴν τοῦ μεγάλου Πρόκλου πρὸς Ἀρμενίους συγγραφεῖσαν Ἐπιστολὴν περὶ τοῦ χρῆναι λέγειν τὸν δεσπότην ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν τὸν υἱὸν τοῦ Θεοῦ καὶ Θεὸν ἡμῶν, ἕνα τῆς ἁγίας Τριάδος διὰ τῆς οἰκείας ἀναφορᾶς[1], ἐδέξατό τε, καὶ ἐβεβαίωσεν. Εἰ γὰρ τὰς εἰρημένας τέσσαρας ἁγίας Συνόδους παρεξέλθωμεν, ἢ τὰ παρ' αὐτῶν διατυπωθέντα· δίδομεν ἄδειαν τοῖς καθαιρεθεῖσιν ὑπ' αὐτῶν αἱρετικοῖς καὶ τοῖς αὐτῶν δόγμασι, τὴν ἑαυτῶν λύμην πάλιν εἰς τὰς ἁγίας τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίας ἐνδείκνυσθαι. Ὅπερ οὐχ ἐνδέχεται παραχθῆναι, ποτὲ μὴ γένοιτο. Ἐπειδὴ αἱ εἰρημέναι δ. ἁγίαι Σύνοδοι διὰ τῶν οἰκείων δογμάτων τοὺς αἱρετικοὺς καὶ τὰ τούτων δόγματα ἐξέβαλον. Καὶ εἴ τις πρὸς μίαν τῶν εἰρημένων ἁγίων Συνόδων ἀμφιβάλλοι, πρόδηλός ἐστιν ἐκεῖνα φρονῶν τὰ δόγματα τὰ παρ' αὐτῶν ἐκβληθέντα τε καὶ ἀναθεματισθέντα.

§. ε. Μηδεὶς τοίνυν μάτην ἡμᾶς ταραξάτω ἐλπίδι ματαίᾳ κρατούμενος, ὅτι ἡμεῖς ἐναντίον τῶν εἰρημένων δ. Συνόδων ἐπράξαμεν, ἢ πράξομεν, ἢ παραχθῆναι παρά τισι

συγχωρήσομεν, ἢ περιαιρεθῆναι τὴν τῶν αὐτῶν ἁγίων δ. Συνόδων ὁσίαν μνήμην ἐκ τῶν εἰρημένων τῆς Ἐκκλησίας διπτύχων ἀνεξόμεθα [m]. Πάντας γὰρ τοὺς παρ' αὐτῶν καθαιρεθέντας καὶ ἀναθεματισθέντας, καὶ τὰ τῶν καθαιρεθέντων δόγματα, καὶ τοὺς τὰ αὐτῶν φρονήσαντας ἢ φρονοῦντας ἀναθεματίζομεν.

§. ϛ'. Ὅθεν εὐχέσθω ἡμῖν τε καὶ τῇ ἡμετέρᾳ πολιτείᾳ ἡ Μακαριότης σου, πάντας περὶ τοῦ ἡμετέρου σκοποῦ καὶ τῆς περὶ τὴν ἀμώμητον πίστιν σπουδῆς, διδάσκουσά τε καὶ πληροφοροῦσα. DAT. VII. KAL. APR. CP. DN. JUSTINIAN. PP. A. III. CONS.

aut aboleri eorundem sanctorum quatuor Conciliorum piam memoriam ex dictis Ecclesiæ diptychis [m] sustineamus. Omnes enim, qui ab iis damnati & anathematizati sunt, & damnatorum dogmata, eosque, qui eadem ac ipsi senserunt aut sentiunt, anathematizamus.

§. 6. Itaque bene precetur nobis, & nostro imperio Beatitas tua, omnes de nostra intentione, & nostro erga irreprehensibilem fidem studio, docens & certiores faciens. DAT. VII. KAL. APR. CP. DN. JUSTINIAN. PP. A. III. CONS. 533.

[a] Οἰκουμενικῷ Πατριάρχῃ] Qui acta Chalcedonensis Concilii Latina fecit Oecumenicum universalem convertit, illo loco quo Ephesina secunda, Dioscorus universalis Archiepiscopus, Leo universalis Patriarcha nuncupantur: & ita Paulus Aquilegiens. Diacon. interpretatur, uti & Leo I. & IX. ad Michael. Constantinop. & Leonem Acridan. Episcop. & Gregorius IV. VI. VIII. epistolarum, qui propterea primis, rejecto Pontificis vocabulo, se Servum servorum in epistolis suis scripsit. *Joannes Diacon. in vita ejusd. lib. II. cap. I.* Oecumenici vero titulum etiam everso Orientis Imperio, & rebus prope depositis conservant Patriarchæ Constantinopolitani.

[b] Τῆς ἑνώσεως] *Nicephor. Callist. lib. XVI. cap. XXXII. Evagr. lib. IIII. cap. XI. Justinus Aug. Hormisdæ.*

[c] Πρὸς ὃν καὶ τὰ ὅμοια τούτοις γεγράφαμεν] *Liberat. de causa Nestoriana.* Joannes cognomento Mercurius, Sedis Apostolicæ suscepit Præsulatum, ad quem missi sunt ab Imperatore Justiniano Hypatius Ephesiorum Episcopus, & Demetrius a Philippis, consulere Sedem Apostolicam contra Legatos Acumitorum, Cyrum & Eulogium, negantes esse confitendam beatam Mariam vere & proprie Dei genitricem, & unum de Trinitate incarnatum, & carne passum. Sed Papa Joannes, nobis ibi positis, hoc confitendum epistola sua firmavit & Imperatori direxit. Quis igitur in epistola

[a] *Oecumenico Patriarchæ*] Joannes Episcopus Constantinopolitanus primus Oecumenicus. *D. Gregorius lib. 4. epist. 32.* Petrus ipse etiamsi totius Ecclesiæ curam accepit, non tamen universalis Apostolus vocatur. *Lib. 6. epist. 30.* Ego fideliter dico, quisquis se universalem Sacerdotem, vocat vel vocari desiderat, in elatione sua Antichristus. *Epist. 38.* Perversum & nomen erroris. *Epist. 39.* Vanitatis, hypocriseos, blasphemiæ, scelestum. *Lib. 7. epist. 30.* Ecce in præfatione epistolæ quam ad meipsum, qui prohibui, direxistis, superbæ appellationis verbum, universalem me Papam dicendo, imprimere curastis: quod peto dulcissima mihi sanctitas vestra non faciat, quia nobis subtrahitur quod alteri plusquam ratio exigit præbetur. *Antonius Augustinus in paratitlis seu scholiis Graecarum constitutionum Imperatoris Justiniani in interpretatione hujusce legis utitur verbo generali pro œcumenico, & rationem reddit his verbis.* Malo ita dicere quam œcumenico vel universali: nam & Concilia œcumenica generalia appellantur. Sed mirum est cum Justinianus agnoscat hac constitutione Pontificem Romanum caput esse omnium Sacerdotum sive Episcoporum, cur appellet hunc œcumenicum Patriarcham. Quamobrem putarem addita esse hæc verba a posterioribus nisi viderem eadem verba in Novellis Justiniani & in actis 5. 6. & 7. Synodi, & nisi scirem Pe-

lagium II. & Beatum Gregorium aliosque Pontifices maximos invehi in Constantinopolitanos qui id nomen usurparent. Intellige itaque generalem, hoc est non unius Provinciæ Patriarcham, sed multarum, quæ in Orientis partibus aliis Patriarchis non subjicerentur: ut in Africa fuerunt qui primas sedes obtinerent in quibusdam Provinciis, quibus prohibitum fuit ut se summos Sacerdotes appellarent, aut Principes Sacerdotum. Vide *distinct. 99. Can. 3. 4. & 5.*

2 *Ad quem similia hisce perscripsimus*] Extat Justiniani Epistola ad Joannem Romanum Pontificem quæ est hujus tituli, quam miramur quosdam negare veram esse, cum in omnibus Græcis & Latinis libris ejus mentionem fieri videamus.

3 *Cum ea sit caput omnium*] *Philippus Presbyter Legatus Apostolicæ Sedis in Concilio Ephesino actione 2. quæ extat tom. 3. Concil. General. col. 619.* Non ignorat vestra Beatitudo totius cæterorumque omnium Apostolorum Principem & caput Beatum Petrum extitisse. *Optatus lib. 2.* Igitur negare non potes scire te in urbe Roma Petro primo Cathedram Episcopalem esse collatam in qua sederit omnium Apostolorum caput Petrus, unde Cephas appellatus est: in qua una Cathedra unitas ab omnibus servaretur, ne cæteri Apostoli singulas sibi defenderent.

4 *Sanctissimorum Sacerdotum*] Sacerdotum appellatione hoc loco & aliis hujus legis & aliarum intellige Antistites vel Episcopos. Is usus olim fuit non solum nominis, sed etiam rei ipsius, ut Episcopi frequentius sacrificium pro populo offerrent quam alii Presbyteri vel Chorepiscopi. Inter Monachos quoque rari Presbyteri fuerunt, ut Beatus Hieronymus affirmat. Vide *Gratianum caus. 16. quæst. 1. Can. 39. hinc est in fin.* Ubi de Monachis Scetis vel Scetios scribendum est, non Scythiæ *ex Sozomeno lib. 6. cap. 30. & 31.* Adde *Epiphanium epist. 60. ad Joann. Hierosolymitan.* quam Latinam fecit B. Hieronymus. Totus hic locus maxime contundit insaniam adversariorum Apostolicæ & Catholicæ Ecclesiæ. Papa primus omnium Sacerdotum quod prior sedeat.

5 *Pauci quidam infideles, &c.*] Sunt Joannis non videt legendum? Nos enim Cyrum cum sequacibus suis in Romana invenimus civitate, qui de Acumitensi Monasterio fuit. Quomodo & in Liberato emendandum est caput XVIII. Per quendam Monachum Acumitensem. *Ex Evagr. lib. III. cap. XVIII. XIX. XX.* Publicavit & edictum de religionis suæ fide Justinianus. Constantinopolitanis, Ephesiis, Cæsariensibus, Cyzicenis, Amidenis, Trapezuntiis, Hierosolymitanis, Apamensibus, Justinianopolitanis, Theopolitanis, Sebastensibus, Tarcens. & Ancyran. Sicut & Justinus τοῖς ἑκασταχοῦ Χριστιανοῖς. *Evag. lib. V. cap. IV.* Sed & dignatus est Episcopos in Africanis partibus commanentes literis admonere qualem fidem teneret & defenderet, uti Pontianus Episcopus scribit. Quam tanta in turba tantaque in confusione religionum cæteri etiam Imperatores edictis ex more propositis professi sunt.

d Κεφαλῇ οὔσῃ τῶν ὁσιωτάτων τοῦ Θεοῦ ἱερέων] Totus hic locus corruptus est, si quidem integre *Phot. Nomocan. tit. 1. cap. V.* Περὶ τῆς τάξεως τῶν Πατριαρχῶν καὶ τῶν παρ' αὐτῶν καὶ τῶν λοιπῶν Ἐπισκόπων ὑπὸ τῆς αὐτῶν χειροτονίας διδομένων, καὶ ὅτι πασῶν τῶν Ἐκκλησιῶν κεφαλή ἐστιν ἡ Κωνσταντινούπολις, ἀνάγνωθι βιβλίον α'. τοῦ κώδικος τίτ. α'. διάταξιν ζ'. καὶ τίτ. β'. διάταξιν ϛ'. καὶ κ'. καὶ κδ'. καὶ τίτ. α'. τῶν Νεαρῶν διάταξιν β'. καὶ τίτ. β'. διάταξιν γ'. ἡ δὲ ιϛ'. διάταξις τοῦ β'. τίτ. τοῦ α'. βιβλίου φησὶν ὅτι ὁ Κωνσταντινουπόλεως ἔχει τῶν ἄλλων προεδρίαν.

e Ἐν τῷ ἰδίκτῳ] *Sic Evagrius* τὸ καλούμενον πρὸς Ῥωμαίων ἴδικτον γράφει. Nec vero illud est quod extat volumine II. Concilior. Epitome Synodi Constantinopolitanæ V. quæ habita est, mortuo Joanne Papa, & posteriore legum codice promulgato. Et sane in veteribus exemplaribus vulgata epigraphe abest, uti viri docti monuerunt. Vide *Liberat. c. XXIIII.*

f Ἰουδαϊκῶς] *Sudas.* Νεστόριος καὶ ἕτερος προστάτης γεγονὼς τῆς Ἰουδαϊκῆς ταύτης αἱρέσεως. *Proclus* πρὸς Ἀρμενίους.

g Κατὰ χάριν] Videntur Nestorii sequi doctrinam, secundum gratiam dicentis illum Filium Dei, & alium dicentis Deum verbum, & alium Christum. Sic lego *in Just. epist. ad Joannem Papam, & apud Cedrenum.*

h Καθ' ὑπόστασιν ἕνωσιν] Sic primus Cyrillus loquutus est adversus Nestorium,

rium, & ita in Justiniani ad Joannem Epistola vetera exemplaria habent, uti alii docuerunt. Error ductus est ex præcedentibus ambiguis, vel potius non integris. Nos enim qui Deum & Hominem Christum confitemur unam naturam sive substantiam ipsius dicere impium est. Sed in una subsistentia Deitatem & Humanitatem suscipimus. Incorruptæ vero Trinitatis indivisam substantiam confitemur, quæ Græco verbo ὁμοούσιος recte credentibus dicitur. Nec aliter usque loquutus est Justinianus.

k Τοῦ αὐτοῦ τὰ θαύματα] ï Ejusdem ipsius miracula & passiones, quas carne sponte sustinuit. Superiore edicto ἑνὸς additur ut in Zenonis Unitivo, & Justini confessione, apud Evagrium.

l Διὰ τῆς οἰκείας ἀναφορᾶς] Unitatem secundum relationem constituunt Nestoriani. Comprehensio orationis hujus clausa & terminata esse debet ita: καὶ Θεὸν ἡμῶν ἕνα τῆς ἁγίας Τριάδος. Sequitur: Διὰ τῆς οἰκείας ἀναφορᾶς ἐδέξατό τε καὶ ἐβεβαίωσεν. *Liberatus cap. x.* Proclus accipiens Armeniæ Episcoporum libellos, & illud Theodori volumen, diligentius utraque examinans, tomum Armeniis scripsit & destinavit, in quo posuit ad interimendas Nestorianorum versutias, qui duas in Christo inducunt personas, UNUM DE TRINITATE INCARNATUM. Hunc & Chalcedonensis Synodus per relationem suam quam Martiano Imperatori direxit, inter Sanctorum Patrum Epistolas suscepit & confirmavit. Extat relatio in Synodo.

m Ἡ προσαιρεθεῖσα τὴν τῶν αὐτῶν ἁγίων δ'. Συνόδων ὁσίαν μνήμην ἐκ τῶν εἰρημένων τῆς Ἐκκλησίας διπτύχων ἀνεξόμεθα] Nam & sanctas quatuor Synodos Majestas ipsius sacris Ecclesiæ diptychis inseri & prædicari fecit: quod ante imperium divinitus ei datum in Sancta Ecclesia non procedebat. Quamvis Justinus edixisset *Zonaras. Sess. 11. Concil. Constantinopol. v. & Sess. 1.* Quatuor Synodos dyptichis, Leonem Episcopum dyptichis, Sancta Maria Dei genitrix est. Hoc Synodus dixit. Dypticha amboni, & cætera quæ cum Zonara, Evagrio *lib. iv. cap. xi.* Cedreno summum ac difficillimum Ecclesiæ tempus testantur. Sed & verba edicti cujus meminimus *ad l. 6. hujus tituli.*

6 *Ab eo qui nunc usque fuit Ecclesiastico statu*] *B. Hieronymus adversus Luciferianos.* In illa Ecclesia permanendum quæ ab Apostolis instituta usque ad diem hanc durat. *Idem Apolog. contra Ruffin.* Si Romanam fidem suam esse dicit, ergo Catholici sumus. *Idem epist. 1. ad Theophil.* Scito nobis nihil antiquius quam leges & jura servare, nec Patrum transire terminos, semperque meminisse communem fidem Apostolico ore laudatam, cujus se esse participem Alexandrina Ecclesia gloriatur.

7 *Ephesinum primum*] Post Ephesinam Synodum generalem in qua Nestorius damnatus est, fuit Pseudosynodus Ephesi celebrata, quæ posterior dicta est. Ea de causa illa prior dicta est.

8 *Sanctam formulam seu symbolum*] *Joannes Maxentius in confessione fidei sua quæ locum habet in prima parte quarti tomi Bibliotheca S. S. Patrum circa finem pag. 433.* Quia Synodus alteram fidem aut Mathema præter Sanctorum Patrum tradere his qui ad Catholicam fidem confugiunt prohibuit, &c. *In libell. Imperat. Justin. quem dedit Agapeto inter epist. Roman. Pontific. tom. 4. Concil. General. col. 1790. in fin.* De qua spe & fide minime separari cupientes, & Patrum sequentes constituta, anathematisamus omnes qui contra sanctam Romanam & Apostolicam Ecclesiam superbiendo suas erigunt cervices. *Eutychius Patriarcha Constantinopolitanus epist. ad Vigil. Roman. Pontif. quæ habetur tom. 5. Concil. General. col. 425.* Et sanctum Symbolum seu Mathema fidei exposuerunt. Ut suscipiamus autem & centum quinquaginta Sanctos Patres Constantinopoli congregatos qui idem sanctum Mathema explanaverunt in exemplum libelli quod Justinianus dedit Agapeto Papæ, & sanctum Mathema sive symbolum fidei exposuerunt.

9 *Magni Procli ad Armenios conscriptam epistolam*] Extat hæc epistola in libro qui inscribitur Antidotum.

10 *Ecclesiæ diptychis*] Diptycha tabulæ quædam fuerunt in quibus & nomina Synodorum, & vivorum ac mortuorum Catholicorum Antistitum nomina quorum in sacris mysteriis mentio fieret scribebantur. Multæque contentiones de

his ortæ fuerunt, scribendumne esset an delendum illius aut illius Antistiris aut Synodi nomen. *Joannes Episcopus Constantinopolitanus epistola Hormisdæ quæ extat tom. 4. Concil. General. column. 1487. scribit his verbis.* Promittentes in sequenti tempore sequestratos a communione Ecclesiæ Catholicæ, id est, in omnibus non consentientes Sedi Apostolicæ eorum nomina inter sacra non recitanda esse mysteria. *Idem eidem column.* Tantum ad satisfaciendum scripsimus, ut & venerabile nomen sanctæ recordationis Leonis quondam urbis Romæ Archiepiscopi a sacris diptychis tempore consecrationis propter concordiam affigetur, & vestrum benedictum nomen in dyptichо quod a Chimeliarcha asservabatur Imperatorum Catholicorum & Episcoporum vocabula continebantur, quæ tempore sacrorum mysteriorum secundum sacras regulas relegi mos erat, hoc modo pro Protegene Zozimo Olympio, &c. Vide *Synod. Constantinopol. act. v.* Episcop. Ægypt. Diœceseos Anatalio Constantin. Archiepisc. ἱεραὶ δέλτοι dicuntur, & ἱερὰ δίπτυχα, sive δίπτυχα, quasi δύο περιβόλαια ἔχοντα ὡς τὸ μὲν ὑπογράφεσθαι τὸ δὲ ἕτερον ὑποβεβλῆσθαι. Sud. Itaque Ambrosius dyptichum Ostra dixit. *Basilius* τὰς πτύχας. *Nov. cxv.* Καὶ τὴν ἐν Χαλκηδόνι περὶ τῆ ὑποστάσει σύνοδον ἀναφέρειν κελεύοντας.

similiter in diptychis prædicetur. *Epiphanius Joannis successor epistola ad eundem Hormisdam scripta quæ habetur col. 1535.* Nomina eorum inter sacra non sunt recitata mysteria quæ sedi vestræ profana cognovimus; sed quatuor Conciliorum quæ recta fide consonantia prædicantur: at hoc ipsum omnibus sacrorum diptychorum recitatione manifestum est. *D. Dionysius Hierarchiæ cap. 3.* Cum omnes inter se salutaverint Ministri sacrorum diptychorum fit mentio: latere uno continebant nomina mortuorum, altero nomina viventium. *Anastasius ex Theophan. in Histor. pag. 56. editionis regiæ.* Episcopi & Clerici Romam venientes auctoritate ab Hormisda Romano Episcopo studio Virulliani percepta cum adhuc viveret Joannes Cappadox Episcopus Constantinopolitanus sanctam Chalcedonensem Synodum in diptychis ordinaverat una cum aliis sacris tribus Conciliis. *Nicephorus lib. 14. cap. 25.* Consuetudo erat tum Occidentalis, tum maxime Orientalis Ecclesiæ, ut in suis diptychis nullius Episcopi nomen describeret quousque Synodicum ipsius suscepisset. Vide *Cyrillum Hierosolymitanum Cateches. Mistagogica 5. pag. 241. edit. Paris. ann. 1640.* ubi non nominis diptychorum, sed rei ipsius meminit his verbis. Obsecramus Deum pro communi Ecclesiarum pace, pro tranquillitate mundi, pro Regibus, pro militibus, pro sociis, pro ægrotis, pro afflictis, & in summa pro his omnibus qui egent auxilio, &c. *Durandus de ritib. Eccles. lib. 2. cap. 43. Pamel. ad lib. Tertull. de martyr. adnotat. 22. & ad epistol. Cyprian. 10. Gregor. lib. 6. epist. 64. Theodoret. lib. 5. cap. 34. Cedrenus* δίπτυχα, melius δίπτυχα. *In epistola Justini Hormisdæ Papa cap. 1. Decret. ejusd. Hormisdæ in vet. Cod. Can. Eccles. Roman. edition. Reg. pag. 292.* Omni intentione ordinabimus ut venerabilis Ecclesia Constantinopolitana nec non complures aliæ vora suscipiant vestra non solum in cæteris, sed in auferendis etiam nominibus ex sacris diptychis, quæ removenda maxime postulatis.

Epistola Joannis Archiepiscopi & sanctissimi Patriarchæ urbis Romæ.

Gloriosissimo, & clementissimo filio Justiniano Augusto, Joannes Episcopus urbis Romæ.

INTER claras sapientiæ ac mansuetudinis vestræ laudes, Christianissime Principum, puriore luce tanquam aliquod sydus irradiat, quod amore fidei, quod charitatis studio edocti Ecclesiasticis disciplinis, Romanæ sedis reverentiam conservatis, & ei cuncta subjicitis, & ad ejus deducitis unitatem, ad cujus auctorem, hoc est, Apostolorum primum, Domino loquente præceptum est, *Pasce oves meas:* Quam esse

omnium vere Ecclesiarum caput[2], & Patrum regulæ & Principum statuta declarant, & pietatis vestræ reverendissimi testantur affatus. Patet igitur, in vobis impletum fore, quod Scripturæ loquuntur: *Per me Reges regnant, & potentes scribunt justitiam:* Nihil est enim, quod lumine clariore præfulgeat, quam recta fides in Principe: nihil est, quod ita nequeat occasui subjacere, quam vera religio; nam cum auctorem vitæ, vel luminis utraque respiciant, recte & tenebras respuunt, & nesciunt subjacere defectui. Quam ob rem, Gloriosissime Principum, votis omnibus exorabitur Divina potentia, ut pietatem vestram in hoc ardore fidei, in hac devotione mentis, in hoc integræ religionis studio, sine defectu sui in longiora tempora conservet: hoc enim & sanctis credimus Ecclesiis expedire. Scriptum est enim, *Labiis regit Rex:* & iterum, *Cor Regis in manu Dei est, & ubi voluerit, inclinabit illud.* Hoc est enim, quod vestrum firmat imperium: hoc quod vestra regna conservat. Nam pax Ecclesiæ, religionis unitas, auctorem facti in sublime provectum grata sibi tranquillitate custodit. Neque enim parva ei vicissitudo a potentia Divina tribuitur, per quem nullis rugis Ecclesia divisa secernitur, nullis insertis maculis variatur. Scriptum est enim: *Quia cum Rex justus sederit supra sedem, non adversabitur ei quicquam malignum.* Proinde Serenitatis vestræ apices, per Hypatium atque Demetrium sanctissimos viros, fratres & Coëpiscopos meos, reverentia consueta suscepimus: quorum etiam relatione comperimus, quod fidelibus populis proposuistis Edictum amore fidei pro submovenda Hæreticorum intentione, secundum Apostolicam doctrinam, fratrum & Coëpiscoporum nostrorum interveniente consensu. Quod, quia Apostolicæ doctrinæ convenit, nostra auctoritate confirmamus.

[1] *Ad ejus deducitis unitatem*] *Enoticum Zenonis.* Anastasius Imperator noluit ab Anastasio Papa recipi sicut & sequentes Imperatores. *Vigner. part. 2. Biblioth. pag. 118.* Fuit hæc controversia inter Romanum & Constantinopolitanum Episcopos, utroque sibi Oecumenitatem Patriarchalem vindicante: nam nec Vigilius adesse voluit Concilio Constantinopolitano quod assidere Eutychio nollet qui Concilio præsidebat, teste Nicephoro *lib. 17. cap. 27. D. Cyprianus epist. 55.* Et ad Petri Cathedram atque ad Ecclesiam principalem unde unitas Sacerdotalis exorta est a Schismaticis & prophanis literas ferre. *D. Irenæus lib. 3. cap. 3.* Ad hanc enim Ecclesiam propter potentiorem principalitatem necesse est omnem convenire Ecclesiam, hoc est eos qui sunt undique fideles, in qua semper ab his qui sunt undique conservata est ea quæ est ab Apostolis traditio. *Procopius histor. cap. 11.* Sunt in universo Imperio complures Christianorum sectæ minime probatæ, quas Hæreses vulgo dicunt, Montanistarum, Sabatianorum, aliorumque complurium quæ mentes hominum transversas agunt. Hos omnes priori sententia decedere jussit.

[2] *Quam esse omnium vere Ecclesiarum caput*] *D. Augustinus epist. 162.* In Ecclesia Romana semper Apostolicæ Sedis viguit principatus. *Auctor quæst. ex vet. & nov. testam. inter opera D. August. quæst. 101.* Sed quia Romæ ministri sunt, ideo favorabiliores putantur apud cæteras Ecclesias propter magnificentiam urbis Romæ quæ caput esse videtur omnium Ecclesiarum. Theodoret. *lib. 5. cap. 9.* refert epistolam Synodicam ad Damasum & alios Episcopos, in qua Ecclesia Hierosolymitana omnium vocatur Ecclesiarum mater. *Victor Uticensis d persecut. Wandal.* At Princeps Romana Ecclesia quæ caput est omnium Ecclesiarum. *In action. 1. Synod.*

Chalcedon. Beatissimi atque Apostolici Viri Papæ urbis Romæ quæ est caput omnium Ecclesiarum.

Textus autem Epistolæ Imperatoris talis est.

Præfatio. 1. De Hæreticorum opinione. 2. Catholica confessio. 3. De quatuor Conciliis. 4. De Legatis ad Papam missis. 5. Petitio. 6. Subscriptio.

Victor JUSTINIANUS, pius, felix, inclytus, triumphator, semper Augustus, Joanni sanctissimo Archiepiscopo almæ urbis Rom. & Patriarchæ.

REDDENTES honorem Apostolicæ Sedi, & vestræ sanctitati (quod semper nobis in voto & fuit, & est) & ut decet Patrem, honorantes vestram Beatitudinem, omnia quæ ad Ecclesiarum statum pertinent, festinavimus ad notitiam deferre vestræ Sanctitatis: quoniam semper nobis fuit magnum studium unitatem vestræ Apostolicæ Sedis, & statum Sanctarum Dei Ecclesiarum custodire, qui hactenus obtinet, & incommote permanet, nulla intercedente contrarietate. Ideoque omnes Sacerdotes universi Orientalis tractus, & subjicere, & unire Sedi vestræ Sanctitatis properavimus. In præsenti ergo, quæ commota sunt (quamvis manifesta & indubitata sint, & secundum Apostolicæ vestræ Sedis doctrinam ab omnibus semper Sacerdotibus firme custodita & prædicata) necessarium duximus, ut ad notitiam vestræ Sanctitatis perveniant. Nec enim patimur quicquam, quod ad Ecclesiarum statum pertinet, quamvis manifestum & indubitatum sit, quod movetur, ut non etiam vestræ innotescat Sanctitati, quæ caput est omnium sanctarum Ecclesiarum. Per omnia enim (ut dictum est) properamus honorem, & auctoritatem crescere vestræ Sedis.

§. 1. Manifestum igitur facimus vestræ Sanctitati, quod pauci quidam infideles, & alieni sanctæ Dei Catholicæ atque Apostolicæ Ecclesiæ, contradicere Judaice atque Apostatice ausi sunt adversus ea, quæ ab omnibus Sacerdotibus secundum vestram doctrinam recte tenentur, & glorificantur, atque prædicantur, denegantes Dominum nostrum Jesum Christum unigenitum Filium Dei, Deum & Dominum nostrum incarnatum de Sancto Spiritu, & ex sancta atque gloriosissima semper Virgine Dei genitrice Maria Hominem factum, atque crucifixum, unum esse sanctæ & consubstantialis Trinitatis, & coadorandum, & conglorificandum Patri & Spiritui Sancto, consubstantialem Patri secundum Divinitatem, & consubstantialem nobis eundem ipsum secundum Humanitatem, passibilem carne, eundemque ipsum impassibilem Deitate. Recusantes enim Dominum nostrum Jesum Christum unigenitum Filium Dei, & Dominum nostrum fateri unum esse sanctæ, & consubstantialis Trinitatis, videntur Nestorii malam sequi doctrinam, secundum gratiam dicentis unum Filium Dei, & alium dicentis Dei verbum, & alium Christum.

§. 2. Omnes vero Sacerdotes sanctæ Catholicæ atque Apostolicæ Ec-

clesiæ, & reverendissimi Archimandritæ sanctorum Monasteriorum, sequentes Sanctitatem vestram, & custodientes statum, & unitatem sanctarum Dei Ecclesiarum, quam habent ab Apostolica vestræ Sanctitatis Sede, nihil penitus immutantes de Ecclesiastico statu, qui hactenus obtinuit atque obtinet, uno consensu confitentur & glorificant, prædicantes Dominum nostrum Jesum Christum unigenitum Filium, & Verbum Dei, & Dominum nostrum ante sæcula, & sine tempore de Patre natum, in ultimis diebus descendisse de cœlis, & incarnatum de Spiritu Sancto, & ex sancta atque gloriosa Virgine, & Dei genitrice Maria natum, & hominem factum, & crucifixum, unum esse sanctæ, & consubstantialis Trinitatis, & coadorandum, & conglorificandum Patri & Sancto Spiritui: nec enim alium Deum Verbum, & alium Christum cognoscimus, sed unum atque eundem ipsum consubstantialem Patri secundum Divinitatem, & consubstantialem nobis eundem ipsum secundum Humanitatem, passibilem carne, eundem ipsum impassibilem Deitate. Ut enim est in Divinitate perfectus, ita idem ipse, & in Humanitate perfectus est: in una enim substantia Deitatem suscipimus, & confitemur: quod dicunt Græci, τὴν καθ' ὑπόστασιν ἕνωσιν ὁμολογοῦμεν. Id est, *eam, quæ secundum personam est, unitatem confitemur.* Et quoniam unigenitus Filius & Verbum Dei ante sæcula, & sine tempore de Patre natus, idem ipse, & in ultimis diebus descendens de cœlis incarnatus de Spiritu Sancto, & ex sancta atque gloriosa semper Virgine, & Dei genitrice Maria, homo factus, Dominus noster Jesus Christus, proprie & vere Deus est: ideo & sanctam atque gloriosam Virginem Mariam proprie & vere Dei Matrem esse dicimus: non quia Deus Verbum principium ex ipsa sumpserit, sed quia in ultimis diebus descendit de cœlis, & ex ipsa incarnatus, & homo factus, & natus est. Quem confitemur & credimus, (sicut dictum est,) consubstantialem esse Patri secundum Deitatem, & consubstantialem nobis eundem ipsum secundum Humanitatem: ejusdem miracula & passiones, quas sponte in carne sustinuit agnoscentes.

§. 3. Suscipimus autem sancta quatuor Concilia, id est, trecentorum decem & octo sanctorum Patrum, qui in Nicæna urbe congregati sunt: & centum quinquaginta sanctorum Patrum, qui in hac Regia urbe convenerunt: & sanctorum Patrum, qui in Epheso primo congregati sunt, & sanctorum Patrum, qui in Chalcedone convenerunt: sicut vestra Apostolica Sedes docet, atque prædicat. Omnes ergo Sacerdotes sequentes doctrinam Apostolicæ Sedis vestræ ita credunt, & confitentur & prædicant.

§. 4. Unde properavimus hoc ad notitiam deferre vestræ Sanctitatis per Hypatium, & Demetrium [a] beatissimos Episcopos, ut nec vestram Sanctitatem lateat, quæ & a quibusdam paucis Monachis male & Judaïce secundum Nestorii perfidiam denegata sunt.

§. 5. Petimus ergo vestrum paternum affectum, ut vestris ad nos destinatis literis, & ad sanctissimum Episcopum hujus almæ urbis, & Patriarcham vestrum fratrem; (quoniam & ipse per eosdem scripsit ad vestram

D iij

Sanctitatem, festinans in omnibus Sedem sequi Apostolicam Beatitudinis vestræ) manifestum nobis faciatis, quod omnes, qui prædicta recte confitentur, suscipit vestra Sanctitas; & eorum qui Judaïce ausi sint rectam denegare fidem, condemnat perfidiam. Plus enim ita circa vos omnium amor, & vestræ Sedis crescet auctoritas; & quæ ad vos est unitas sanctarum Ecclesiarum inturbata servabitur, quando per vos didicerint omnes beatissimi Episcopi eorum, quæ ad vos relata sunt, sinceram vestræ Sanctitatis doctrinam. Petimus autem vestram Beatitudinem orare pro nobis, & Dei nobis adquirere providentiam.

Item subscriptio talis fuit.

§. 6. Deitas te conservet per multos annos sancte ac religiosissime Pater.

[1] *Omnes Sacerdotes universi Orientalis tractus & subjicere & unire*] *Hormisda epist. ad Epiphan. Episcop. Constantinop.* Nam concordia Ecclesiæ Romanæ & Constantinopolitanæ conclusa fuerat. Itaque ergo æquale studium & curam suscipiamus quibus una est in communione & fide amicitia, ut quemadmodum de Ecclesia Constantinopolitana Apostolicæ Sedi unita æqualiter in Domino exultamus, sic & de aliorum restitutione, sicut affectuose admones, curamus primum ut fidem ac perfectionem nostram immaculatam ab omni communicatione servemus. *Joannes Constantinopolitanus Hormisd. Roman. Episcop. tom. 4. Concil. General. col. 1486.* Lætatus sum de spirituali charitatis vestræ sanctitate, quod unitatem sanctissimarum Dei Ecclesiarum, secundum veterum Patrum traditionem requiris, &c. Et ego pacem diligens sanctissimas Dei Ecclesias, id est, superioris vestræ, & novellæ istius Romæ unam esse accipio. *Liberatus cap. 23. Breviar.* Nam post varias distractiones, quæ distinctas narrationes desiderant, unitas facta est Ecclesiarum anno decimo Imperii gloriosi Justiniani.

[2] *Hypatium & Demetrium*] *Liberatus Breviar. cap. 20.* Dum hæc Alexandriæ aguntur, defuncto Bonifacio P. P. Romano, Joannes cognomento Mercurius Sedis Apostolicæ suscepit Præsulatum, ad quem missi sunt ab Imperatore Justiniano Hypatius Ephesiorum Episcopus & Demetrius a Philippis consulere Sedem Apostolicam contra Legatos Acumitorum Cyrum & Eulogium negantes esse confitendum Beatam Mariam vere & proprie Dei genitricem, & unum de Trinitate Incarnatum & carne passum. Sed Papa Joannes, nobis ibi positis, hoc confitendum epistola sua firmavit, & Imperatori direxit.

Sequitur residuum epistolæ Papæ.

LIQUET igitur, Imperator Gloriosissime (ut lectionis tenor, & Legatorum vestrorum relatio patefecit) vos Apostolicis eruditionibus studere, cum de religione Catholicæ fidei ea sapitis, ea scripsistis, ea protulistis, ea populis fidelibus publicastis, quæ (sicut diximus) & Sedis Apostolicæ doctrina, & sanctorum Patrum veneranda decrevit auctoritas, & nos confirmavimus in omnibus. Opportunum est ergo voce exclamare Prophetica: *Jucundetur tibi, & abundet cœlum desuper, & effundant montes jucunditatem, & colles lætitia lætabuntur.* Hæc igitur in tabulis cordis fideliter scribere, hæc ut pupillas oculorum convenit observare. Neque enim quisquam est, in quo Christi charitas fervet, qui tam rectæ, tam veræ confessionis vestræ fidei refragator existat: cum evidenter impietatem Nestorii, Eutychetisque & omnium Hæreticorum dam-

nantes, unam veram Catholicam fidem Domini & Dei nostri Salvatoris Jesu Christi magisterio institutam, & Propheticis Apostolicisque prædicationibus ubique diffusam, & sanctorum per totum orbem confessionibus roboratam, Patrum atque doctorum sententiis adunatam, & nostræ doctrinæ consentaneam, inconcusse atque inviolabiliter devota Deo & pia mente servatis. Soli etenim professionibus vestris adversantur, de quibus divina Scriptura loquitur, dicens: *Posuerunt mendacium spem suam, & mendacio operiri speraverunt:* & iterum qui secundum Prophetam dicunt Domino: *Recede a nobis; vias tuas scire nolumus:* propter quod Salomon dicit: *Per semitas propriæ culturæ erraverunt: colligunt autem manibus infructuosa.* Hæc est igitur vera vestra fides, hæc certa religio: hoc beatæ recordationis, ut diximus, Patres omnes, Præsulesque Romanæ Ecclesiæ, quos in omnibus sequimur: hoc Sedes Apostolica prædicavit hactenus, & inconcusse custodivit: huic confessioni, huic fidei quisquis contradictor extiterit, alienum se ipse a sancta communione, alienum ab Ecclesia judicabit esse Catholica.

§. 1. Nos enim Cyrum cum sequacibus suis in Romana invenimus civitate, qui de Cumitensi Monasterio fuit[1]: quos Apostolicis suasionibus ad rectam fidem, & velut oves quæ perierant errantes, ad ovile contendimus revocare Dominicum, ut agnoscant secundum Prophetam linguæ balbutientes loqui, quæ ad pacem sunt. Ad non credentes autem per nos primus Apostolorum Esaïæ Prophetæ verbum dicit, *Ambulate in lumine ignis vestri & flammæ quam succendistis.* Sed obduratum est cor eorum, ut scriptum est, ut non intelligerent: & pastoris vocem oves, quæ meæ non erant, audire minime voluerunt: in quibus observantes ea, quæ ab ipsorum sunt statuta Pontifice, eos minime in nostra communione recipimus, & ab omni Ecclesia Catholica esse jussimus alienos: nisi, errore damnato, doctrinam nostram quantocyus sequi, habita regulari professione signaverint. Æquum quippe est, ut qui nostris minime obedientiam accommodant Statutis, ab Ecclesiis habeantur extorres.

§. 2. Sed quia gremium suum nunquam redeuntibus claudit Ecclesia: obsecro Clementiam vestram, ut si proprio deposito errore, & pravâ intentione depulsa, ad unitatem Ecclesiæ reverti voluerint: in vestram communionem receptis, indignationis vestræ removeatis aculeos, & nobis intercedentibus benigni animi gratiam condonetis.

§. 3. Deum autem & Salvatorem nostrum Jesum Christum exoramus, quatenus longævis & pacificis vos dignetur custodire temporibus in hac vera religione & unitate, & veneratione Apostolicæ Sedis, cujus principatum, ut Christianissimi, & Pii conservatis in omnibus.

§. 4. Præterea Serenissime Principum laudamus Legatorum vestrum personas Hypatii & Demetrii fratrum & Coëpiscoporum nostrorum, quos Clementiæ vestræ gratos fore ipsa manifestavit electio. Nam tantæ causæ pondus non nisi perfectis in Christo potuisset injungi: tantæ vero pietatis, tantæ reverentiæ plenos affatus, nisi per amantes minime dignaremini destinare.

§. 5. Gratia Domini nostri Jesu Christi & charitas Dei Patris & communicatio Sancti Spiritus sit semper vobiscum, Piissime fili, Amen.

Item subscriptio.

Omnipotens Deus regnum vestrum & salutem vestram perpetua protectione custodiat Gloriosissime & Clementissime Fili Imp. Auguste. D. *Rom.* VIII. Kal. Apr. D.N. JUSTINIANO PP. A. IV. & PAULINO V. C. CONSS. 534.

[1] *Cyrum qui de Cumitensi Monasterio fuit*] *In vet. cod.* Acyemitensi *alias* Accemitensi. *Liberatus Breviar. cap. 20.* A cujus communione discedentes Romæ quidam Monachi Acumitorum Legatos secuti sunt, & usque nunc hanc de Christo confessionem non suscipiunt.

TITULUS SECUNDUS.

DE SACROSANCTIS ECCLESIIS & de rebus, & privilegiis earum.

De relictis Ecclesiæ.

I. Imp. CONSTANTINUS August. ad Populum.

HABEAT unusquisque licentiam sanctissimo Catholico, venerabilique Concilio [1] decedens bonorum, quod optaverit relinquere: & non sint cassa judicia ejus [2]. Nihil enim est quod magis hominibus debeatur [3], quam ut supremæ voluntatis, postquam jam aliud velle non possunt, liber sit stylus, & licitum quod iterum non redit arbitrium [4]. PP. V. Non. Jul. *Romæ*, CRISPO II. & CONSTANTINO II. CONSS. 321.

[1] *Sanctissimo Catholico venerabilique Concilio*] Pro Martyribus, sive loco in quo Martyres sepulti. *Usuardus in Martyrolog. 23. Januar.* Eodem die Sancti Joannis Presbyteri quem Julianus inauditum, via salaria veteri ante simulacrum solis, decollari præcipit. Ejus corpus a Beato Concordio Presbytero collectum & sepultum est juxta Concilia Martyrum. *Gaudentius in sermone dedicationis Basilicæ Concilii Sanctorum tom. 2. Biblioth. S. S. Patr. col. 63.* Habemus ergo & hos quadraginta & prædictos decem Sanctos ex diversis terrarum partibus congregatos: unde hanc ipsam Bazilicam eorum meritis dedicatam Concilium Sanctorum nuncupari oportere decernimus: dignum enim est ut ad tantorum Martyrum venerandas reliquias processuri ad Concilium Sanctorum nos procedere fateamur. *D Hieronymus in epitaph. Nepotiani.* Bazilicas Ecclesiæ & Martyrum conciliabula diversis floribus & arborum comis vitiumque pampinis adumbravit. *Pontific. in Damas.* Nemesus cito circuibat Cryptas & Concilia Martyrum, ut ubicumque invenisset Christianum egentem de facultatibus suis ministraret.

[2] *Non sint cassa judicia ejus*] *In epistol. 5. Symmach. tom. 4. Concil. General. col. 1295.* Ubi summus Pontifex vetat ne quæ relicta sunt Ecclesiis alienentur.

[3] *Nihil enim est quod magis hominibus debeatur, &c.*] *D. Ambrosius lib. 3. de offic. cap. 9.* In supremo fine vitæ positos suum habere judicium ut libere testentur quod sentiunt

sentiunt qui postea non sunt emendaturi. *Quintilianus declamat. 274.* Interest tamen supremæ hominis voluntati lege favere, ut quod de bonis suis constituit in supremis Dominus fecerit jure. *Seneca lib. 4. de Benefic. cap. 11. & 32. Plinius lib. 4. epist. 10.* Confido accessurum te sententiæ meæ, cum reliogissime soleas custodire defunctorum voluntatem quam bonis heredibus intellexisse propere est.

4 *Liber sit stylus & licitum quod iterum non redit arbitrium*] *D. Chrysostomus Homil. 27. in 1. epist. Paul. ad Corinth.* Quomodo enim illorum verborum maxime meminimus, quæ audivimus ultima ab iis qui excedunt; & illorum Hæredibus, si mandata transgredi ausi fuerint, eis pudorem incutientes dicimus: cogitate quod postremam hanc vocem apud vos emisit Pater, & ad vesperam usque qua erat expiraturus hæc mandavit. Ita etiam hic quoque Paulus volens terribilem reddere orationem, Recordemini, inquit, quod hanc vobis dedit postremam mysterii institutionem, & in ipsa nocte qua pro vobis erat occidendus hæc mandavit, & tradens nobis illam cœnam, nihil postea addidit. *D. Augustinus in epistol. ad Galat. cap. 3.* Tamen hominis confirmatum testamentum, inquit, nemo irritum facit, aut superordinat, quia cum testator mutat testamentum, non confirmatum mutat: testatoris enim morte confirmatur.

De Sede Apostolorum & Martyrum.

II. Impp. GRATIAN. VALENTIN. & THEOD. AAA. Pancratio Præfect. urbi.

NEMO Apostolorum[1] vel Martyrum[2] sedem humanis corporibus existimet esse concessam[3]. Dat. III. Kal. Aug. *Heracleæ*, EUCHARIO & SYAGRIO CONSS. 381.

1 *Nemo Apostolorum*] *Optatus lib. 3.* Quando nec sepultura in domo Dei est. Imperatores pro foribus & in vestibulo porticu sepeliebantur Apostolorum. *Evagrius lib. 4. cap. 30.* Sed id postea Imperatoribus indultum ut in templis sepelirentur.

2 *Vel Martyrum*] *Eumenius in Panegerico Constantini Constantii filii.* Ut enim ipsos immortales Deos quamquam universos animo colamus, interdum tamen in suo quemque templo ac sede veneramur. *Sidonius lib. 10. de Abraham cap. 9.* Hoc autem ideo Abraham fecit quia nondum erant hujusmodi Dei templa in quibus fidelium in Domino reliquiæ conderentur. *D. Augustinus de operib. Monach. cap. 28.* Alii membra Martyrum, alii fimbrias & philacteria sua magnificant. *Idem de cur. pro mort. agend.* Credebant enim prodesse cuique post mortem quod corpus ejus apud sancti alicujus memoriam sepeliretur.

3 *Humanis corporibus existimet esse concessam*] *Tertullian. de Coron. milit. cap. 11.* Mortuus etiam tuba inquietabitur ænearoris & cremabitur ex disciplina Castrensi Christianus cui cremare non liceat, cui Christus merita ignis indulsit. *Vide Pamel. ad eund. Tertull. de resurrect. carn. D. Chrysostomus serm. de fid. & leg.* Eapropter Deus ubique sepulchra fieri voluit, ut illis nostræ ipsorum infirmitatis memores fieremus. Ideo omnis civitas, omne castellum ante ingressum sepulchra habet, ut contendens intrare in civitatem quæ imperat & floret divitiis & potentatu aliisque dignitatibus priusquam videt quod secum concipit, videat primum quod fere ante portas sunt sepulchra, ante agros sunt sepulchra: ubique ante oculos est nostræ humilitatis schola, & docemur in quid desinamus tandem. Cadavera loco sacro non facile sepeliebantur. *Dio Cassius lib. 44. pag. 243.* Sepulchrum ei juxta mœnia uti fieret permiserunt. *Nazianzenus orat. 10. pag. 169.* At nunc nobis magnus ille Cæsarius servatus est, cinis pretiosus, mortuus laudatus, ex hymnis ad hymnos transmissus, ad Martyrum sacraria cum pompa ductus. *Concilium Carthaginense 1. Can. 2. tom. 2. Concil. General. col. 714.* Martyrum dignitatem nemo profanus infamet, &c. *Concilium Carthaginense 5. Can. 14. eod. tom. col. 1217.* Item placuit ut altaria quæ passim per agros aut vias, tanquam memoriæ Martyrum constituuntur,

in quibus nullum corpus aut reliquiæ Martyrum conditæ probantur, ab Episcopis qui eisdem locis præsunt, si fieri potest evertantur, &c. *Concilium Bracarense 2. Can. 18. tom. 5. Concil. Gener. pag. 842.* Item placuit ut corpora defunctorum nullo modo in Basilica Sanctorum sepeliantur. *Concilium Triburiense Can. 17. tom. 9. Conc. General. col. 450.* Secundum statuta Sanctorum Patrum & experimenta miraculorum prohibemus & præcipimus ut deinceps nullus Laïcus in Ecclesia sepeliatur. *Concilium Moguntinum Can. 52. tom. 7. Conc. General. col. 1252.* Nullus mortuus infra Ecclesiam sepeliatur, nisi Episcopi aut Abbatis aut digni Presbyteri vel fidelis Laïci. *Concilium Meldense Can. 72. tom. eod. col. 1841.* Nemo quemlibet mortuum in Ecclesia quasi hæreditario jure, nisi quem Episcopus aut Presbyter pro qualitate conversationis & vitæ dignum duxerit sepelire præsumat, &c.

De Reliquiis Martyrum.

III. Impp. HONOR. & THEOD. AA.

NEMO Martyres distrahat, nemo mercetur. Dat. III. Kal. Mar. CP. HONOR. N. P. & EVODIO CONSS. 386.

De Decanis Ecclesiæ Constantinopolitanæ.

IV. Iidem AA. Nicæno PP.

NON plures, quam nongenti quinquaginta Decani Sacrosanctæ hujus amplissimæ urbis deputentur Ecclesiæ: nullique his addendi, vel mutandi, vel in defuncti locum substituendi pateat copia: nulli alii corporatorum præter dictum numerum per patrocinia immunitate concessa, negataque omni novationis facultate similia vindicandi, his quæ in honorem vel necessaria obsequia Sacrosanctæ Ecclesiæ indulta sunt. Dat. VII. Kalend. Sep. *Eudoxiopoli.* HONOR. A. VIII. & THEOD. Juniore A. VIII. CONSS. 409.

De Immunitatibus Ecclesiarum.

V. Iidem AA. Militio PP.

PLACET, rationabilis consilii tenore perpenso, districta moderatione præscribere, a quibus specialiter necessitatibus singularum urbium [1] Ecclesiæ habeantur immunes. Prima quippe illius usurpationis contumelia depellenda est; ne prædia usibus cœlestium secretorum dedicata, sordidorum munerum fæce vexentur: nil extraordinarium abhinc superindictumve flagitetur: nulla translationum sollicitudo signetur: postremo nihil præter canonicam illationem, quam adventitiæ necessitatis sarcina repentina poposcerit, ejus functionibus adscribatur. Si quis contravenerit, post debitæ ultionis acrimoniam, quæ erga sacrilegos jure promenda est, exilio deportationis perpetuo subdatur. Dat. VIII. Kal. Jul. Rav. HONORIO IX. & THEODOSIO V. AA. CONSS. 412.

[1] *Necessitatibus singularum urbium*] Lipsius *lib. 1. annal.* Necessitates vocat jura publica.

De Observatione & Interpretatione Canonum Ecclesiasticorum.

VI. Iidem AA. Philippo Præfecto Prætorio Illyrici.

OMNI innovatione cessante vetustatem & Canones pristinos Ecclesiasticos, qui usque nunc tenuerunt, etiam per omnes Illyrici Provincias [1] servari præcipimus: ut, si quid dubietatis emerserit [2], id oporteat (non absque scientia viri reverendissimi Sacrosanctæ legis Antistitis Ecclesiæ urbis Constantinopolitanæ, quæ Romæ veteris prærogativa lætatur [3]) conventui Sacerdotali sanctoque judicio reservari. D. pridie Id. Jul. EUSTATIO & AGRICOLA CONSS. 421.

[1] *Illyrici Provincias*] Sub Constantinopolitano Patriarcha. *Vigner. histor. Eccles. 114. Ammianus Marcellinus lib. 16. pag. 453. postrem. edit.* Et Orientem quidem regebat potestate Præfecti Sallustius, Italiam vero cum Africa & Illyrico Mamertinus.

[2] *Si quid dubietatis emerserit*] Dubietas reservatur conventui Sacerdotali sanctoque judicio, non absque scientia Episcopi Constantinopolitani.

[3] *Urbis Constantinopolitanæ quæ Romæ veteris prærogativa lætatur*] Non inde sequitur, nam quod antiquissima Sedes & Apostolica esset consulebatur Romana Ecclesia, ne quid de Petri Sede dicatur. *Bellarminus lib. 2. de Roman. Pontificib. cap. 14.* Quia successionem habent ab Apostolis. Leo *epist. 53. 54. & 55.* Impugnat Canonem vigesimum octavum Synodi Constantinopolitanæ, & innuit nunquam visum Romæ.

De Instructionibus Itinerum & Pontium.

VII. Iidem AA. Asclepiodoto PP.

AD instructiones itinerum pontiumque [1], etiam Divinas domos & venerabiles Ecclesias tam laudabili titulo libenter adscribimus: quia non est inter sordida munera numeratum. Dat. XV. Kal. Mart. CP. ASCLEPIODOTO & MARINIANO CONSS. 423.

[1] *Ad instructiones itinerum, &c.*] *Cassiodorus lib. 5. epist. 9.* Nullus ab his oneribus excusetur.

De Capitatione.

VIII. Imp. CARUS Præsidoro PP.

SACROSANCTA Thessalonicensis civitatis Ecclesia [1] aperte sciat, propriæ tantummodo capitationis modum beneficio nostri numinis sublevandum: nec extraneorum gravamine tributorum Rempublicam Ecclesiastici nominis abusione lædendam. Dat. VI. Id. Oct. CP. VICTORE V. C. CONSS. 424.

[1] *Thessalonicensis civitatis Ecclesia*] Thessalonia totius minoris Asiæ Metropolis. *Leo epist. 84. & 445.*

De Decanis seu Collegiatis titulo tenus.

IX. Impp. THEOD. & VALENT. AA. Cyro Præfecto Urbi.

QUI sub prætextu Decanorum seu Collegiatorum, cum id munus non impleant, aliis se muneribus conantur subtrahere, eorum fraudibus credimus esse obviandum: ne quis sub specie muneris, quod minus exequitur, alterius muneris oneribus relevetur: ne argentariorum vel nummulariorum munera declinentur ab his, qui dici tantummodo Collegiati vel Decani festinant: ideoque si quis eorum sub nudæ appellationis velamine Collegiatum seu Decanum se appellat; sciat, pro se alium subrogandum, qui prædicto muneri sufficiens approbetur: subrogatione videlicet loco memoratorum, vel eorum, qui moriuntur, primatum ejus, qui subrogatur, admissa judicio; ab hac dispositione nemine se excusante Sacrosanctarum Ecclesiarum reverentia. Dat. X. Kal. Apr. THEOD. XVII. & FESTO CONSS. 439.

De Navibus & Embola.

X. Iidem AA. Florentio PP.

JUBEMUS, nullam navem ultra duorum millium modiorum capacem ante felicem embolam, vel publicarum specierum transvectionem, aut privilegio dignitatis aut religionis intuitu, aut prærogativa personæ publicis utilitatibus subtractam, excusari posse: nec si cœleste contra proferatur oraculum, sive annotatio sit, sive divina pragmatica sanctio, providentissimæ legis regulas excusare debebit. Quod etiam in omnibus causis cupimus observari: ut generaliter, si quid hujusmodi contra jus vel utilitatem publicam in quolibet negotio proferatur, non valeat: Quicquid enim in fraudem istius legis quolibet modo fuerit adtentatum: id navigii, quod excusatur, publicatione corrigimus. Dat. THEOD. A. XVII. & FESTO CONSS. 439.

De Angariis, Parangariis, & Plaustris.

XI. Iidem AA. ad Taurum Præfectum Prætorio.

NEMINEM ab angariis, vel parangariis, vel plaustris, vel quolibet munere excusari præcipimus, cum ad felicissimam expeditionem nostri numinis omnium Provincialium per loca, qua iter arripimus, debeant solita nobis ministeria exhiberi: licet ad Sacrosanctas Ecclesias possessiones pertineant. Dat. XIII. Kal. Mart. CP. VAL. A. V. & ANATOLIO CONSS. 440.

Confirmatio Privilegiorum Ecclesiis concessorum. 1. Abrogatio sanctionum sacris Canonibus adversantium. 2. De salariis, quæ de publico Ecclesiis præstantur.

XII. Impp. VALENT. & MARCIANUS AA. Palladio PP.

PRIVILEGIA, quæ generalibus constitutionibus universis Sacrosanctis Ecclesiis Orthodoxæ religionis retro Principes præstiterunt, firma & illibata in perpetuum decernimus custodiri.

§. 1. Omnes sane pragmaticas sanctiones, quæ contra Canones Ecclesiasticos interventu gratiæ vel ambitionis elicitæ sunt, robore suo & firmitate vacuatas cessare præcipimus.

§. 2. Et quia Humanitatis nostræ est, egenis prospicere, ac dare operam, ut pauperibus alimenta non desint: salaria etiam quæ Sacrosanctis Ecclesiis in diversis speciebus de publico hactenus ministrata sunt, jubemus nunc quoque inconcussa, & a nullo prorsus imminuta præstari: liberalitatique huic promptissimæ perpetuam tribuimus firmitatem. Dat. ÆTIO & STUDIO CONSS. 454.

De Statutis, & Consuetudinibus contra libertatem Ecclesiæ, ejusque personas.

Nova Constitutio FRIDERICHI Imperatoris.

CAssa & irrita esse denunciari per totam Italiam præcipimus omnia Statuta & Consuetudines contra libertatem Ecclesiæ ejusque personas, inductas adversus Canonicas & Imperiales sanctiones, & ea de Capitularibus penitus aboleri mandat nova constitutio: & de cætero similia attentata ipso jure nulla esse decernit: si quid contra fiat: pœnæ quæ statuta sunt, imminebunt. Sed si per annum hujus novellæ constitutionis aliqui inventi fuerint contemptores, bona eorum per totum nostrum Imperium impune ab omnibus occupentur.

De ultima voluntate mulieris Deo dicatæ.

XIII. Iidem AA. Palladio Præfecto Prætorio.

GENERALI lege [1] sancimus, sive Vidua, sive Diaconissa, vel Virgo Deo dicata, vel Sanctimonialis mulier, sive quocunque alio nomine religiosi honoris, vel dignitatis fœmina nuncupata, vel testamento, vel codicillo suo (quod tamen alia omni juris ratione munitum sit) Ecclesiæ vel Martyrio [2], vel Clero, vel Monachio, vel Pauperibus aliquid, vel ex integro, vel ex parte, in quacumque re vel specie, crediderit relinquendum: id modis omnibus ratum firmumque consistat: sive hoc institutione, sive substitutione, seu legato aut fidei commisso per universitatem, seu speciali: sive scripta, sive non scripta voluntate fuit derelictum: omni in posterum in hujuscemodi negotiis ambiguitate submota. Dat. x. Kalend. Maii CP. ANTHEMIO & VALENT. VIII. CONSS. 455.

[1] *Generali lege*] Huic legi locum dedit Hypathia, quæ inter alios Anatolium Presbyterum in portione manifesta bonorum suorum scripserat hæredem; multa

sacrosanctis Ecclesiis, multa Pauperibus, multa Monachis religionis intuitu, multa Captivorum redemptioni testamento conferens, ne in posterum aliquid relinquatur ambigui.

[1] *Ecclesia vel Martyrio*] Nam in Ecclesiis Martyria erant. *D. Augustinus lib. 22. de Civitat. Dei cap. 8.* seu loco in memoriam Martyris constructo, vel quia sepulchra ibi sunt Martyrum. *Ammianus Marcellinus lib. 22. cap. 11. pag. 326.* Ne collectis supremis ædes illis extruerentur, ut reliquis qui deviare a religione compulsi pertulere cruciabiles pœnas, ad usque gloriosam mortem intemerata fide progressi, & nunc Martyres appellantur.

De Rebus Monachorum.

In AUTHENT. de Monachis. §. Illud quoque. col. 1. tit. 5. seu Novel. 5. c. 5. & Novel. 76.

INgressi Monasteria ipso ingressu se suaque dedicant Deo: Nec ergo de his testantur: utpote nec Domini rerum.

In AUTHENT. de sanctissimis Episc. §. si qua. col. 9. tit. 6. al. 15. seu Novel. 123. cap. 38.

SI qua mulier aut vir, liberis non extantibus, Monasticam vitam elegerit, & Monasterium intraverit: Monasterio, quod intravit, res ejus competere jubemus. Sed si persona liberos habens, antequam de rebus suis inter eos disponat, Monasterium intret, liceat ei postea inter eos dividere, legitima nulli deminuta: & quod eis non dederit, Monasterio competet. Sed si omnem substantiam inter eos filios dividere voluerit, sua persona filiis connumerata, partem sibi retineat, quæ Monasterio competere debet. Sed si post ingressum Monasterii moriatur, antequam inter eos dividat: filii legitimam percipient, reliqua substantia Monasterio competente.

De Alienatione, Oppignoratione, Emphyteusi rerum Ecclesiæ.

De acquisitione prædii sterilis aut onerosi.

XIV. Impp. LEO & ANTHEMIUS AA. Armasio Præfecto Prætorio.

JUBEMUS, nulli posthac Archiepiscopo in hac urbe Regia Sacrosanctæ Orthodoxæ Ecclesiæ præsidenti, nulli Oeconomo, cui res Ecclesiastica gubernanda mandatur, esse facultatem fundos, vel prædia sive urbana, sive rustica, res postremo immobiles, aut in his prædiis colonos, vel mancipia constituta, aut annonas civiles cujuscunque suprema, vel superstitis voluntate ad religiosas Ecclesias devolutas, sub cujusque alienationis specie ad quamcunque transferre personam: sed ea etiam prædia dividere quidem, colere, augere, & ampliare: nec ulli iisdem prædiis audere cedere. Verum sive testamento quocunque jure facto, seu codicillo, vel sola nuncupatione, legato seu Fideicommisso, aut mortis causa donatione, aut alio quocunque ultimo arbitrio, aut certe inter viventes habita largitate, sive contractu venditionis, seu donationis, aut alio quocunque titulo quisquam ad præfatam venerabilem Ecclesiam Patrimonium suum, partemve certam Patrimonii in fundis, prædiis, sive domibus, vel annonis, mancipiis, & colonis, eorumque pecu-

liis voluerit pertinere: inconcussa ea omnia sine ulla penitus immutatione conserventur. Scientes nulla sibi occasione vel tempore, ad vicissitudinem beneficii collocati, aut gratiæ referendæ donandi, vel certe hominibus volentibus emere, alienandi aliquam facultatem permissam: nec si omnes cum religioso Episcopo, & Oeconomo Clerici in earum possessionum alienationem consentiant: ea enim, quæ ad beatissimæ Ecclesiæ jura pertinent, vel posthac forte pervenerint, tanquam ipsam Sacrosanctam & religiosam Ecclesiam, intacta convenit venerabiliter custodiri: ut sicut ipsa religionis & fidei mater perpetua est, ita ejus Patrimonium jugiter servetur illæsum.

§. 1. Sane, si hæc nostræ perennitatis Statuta audaci spiritu & mente sacrilega quisquam Oeconomorum, vel hominum temeranda crediderit, ipse quidem, qui protervo ausu Ecclesistica prædia donationis, vel emptionis seu commutationis titulo, vel cujuscunque contractus alterius nomine (nisi eo modo, quo nunc statuimus) acquirere vel habere tentarit; omnem hujusmodi fructum propriæ temeritatis amittat: & pretia quidem & munera, quæ ejus rei gratia data fuerint Oeconomo, sive aliis quibuscunque personis, Ecclesiæ lucris & commodis acquirantur: prædia autem, & in his omnibus constituta, ab ipsis Clericis & temporalibus Oeconomis cum fructibus seu pensionibus, vel accessionibus totius medii temporis vindicentur, ut tanquam penitus a nullo empta vel vendita teneantur: quia ea quæ contra leges fiunt, pro infectis habenda sunt.

§. 2. Oeconomus autem, qui hoc fecerit, imo fieri passus fuerit, vel quacunque prorsus hujusmodi venditione, seu donatione, vel commutatione, nisi ea, quæ præsenti lege concedimus postremo in quacunque alienatione consenserit: commissa sibi Oeconomatus administratione privetur, deque ejus bonis, quodcunque exinde incommodum Ecclesiæ contigerit, reformetur: heredesque ejus, & successores, ac posteri super hoc facto sive consensu, competenti ab Ecclesiasticis personis actione pulsentur.

§. 3. His Tabellionibus, qui hujusmodi contractuum vetitorum ausi fuerint instrumenta conscribere, irrevocabilis exilii animadversione plectendis.

§. 4. His quoque Judicibus, vel jus gestorum habentibus, qui hujusmodi donationum vel contractuum vetitorum gesta confecerint, dignitatis propriæ & bonorum omnium spoliatione damnandis.

§. 5. Sane ne omnis religiosis Oeconomis commodæ provisionis via, & occasio venerandis Ecclesiis profutura videatur exclusa: id, quod utile plerunque judicatur, sub cautelæ observatione necessario procedere concedimus. Si quando igitur Vir Religiosus Oeconomus hujus Regiæ urbis Ecclesiæ perspexerit expedire, ut desideranti cuiquam certarum possessionum atque prædiorum (urbanorum scilicet sive rusticorum) ad jus Ecclesiasticum pertinentium temporalis ususfructus possessio pro ipsius petitione præstetur, tunc ejus temporis, quod inter utrosque convenit, sive in diem vitæ suæ ab eo qui desiderat, postuletur, pacta cum eo, qui

hoc elegerit, ineat Oeconomus atque conscribat: per quæ & tempus, intra quod hoc præstari placuerit, statuatur: & manifestum sit, quod quisque acceperit ab invicem hujusmodi beneficii gratia; præstando quidem Ecclesiastici prædii pro tempore usumfructum: post statutum autem tempus & placitum, ipsorum redituum proprietate ad dominium, & jus Ecclesiasticum recurrente firmiter: ita scilicet ut sive completo spatio, quod fuerit inter eos constitutum, sive mortis suæ tempore (si hoc quoque convenerit) is qui possessionem Ecclesiasticam & certorum redituum usumfructum habendi gratia interveniente pacto susceperit, non minus quam alterius tantæ quantitatis, quantæ acceperit reditus, cum ipsorum prædiorum dominio & rebus immobilibus, eorumque colonis & mancipiis Ecclesiæ derelinquat: Nisi enim hac conditione pacta inita fuerint, ea quoque decernimus non valere, sed possessionem Ecclesiasticam, tanquam nullo jure transcriptam, in jure ipsius, atque dominio permanere, & ab Ecclesiasticis Oeconomis vindicari. D. CP. JORDANE, & SEVERO CONSS. 470.

In AUTHENT. de non alienandis aut permutandis. §. Nos igitur col. 2. tit. 1. seu Nov. 7. c. 1. & in Auth. de Alienat. & emph. §. Hoc etiam super ipsis. & §. Hoc vero jubemus. col. 9. tit. 3. seu Novell. 120. c. 6. & 7.

Hoc jus porrectum est ad omnem venerabilem locum, omneque Collegium, quod actio pia constituit: ut nec res eorum pignorentur. Et hoc perpetuo servatur in his rebus immobilibus, quæ ab Imperiali domo prædictis locis applicantur. In ceteris eatenus excipitur, si debitum urget. Quod si ex mobilibus solvi non possit: primo res immobiles specialiter dentur pignori: quarum fructus creditor sibi reputet tam in sortem, quam in usuras usque ad quartam centesimæ. Quod si nolit creditor ita accipere: tunc ordinator domus apud eum, a quo ordinatur, habitis absque dispendio gestis, juret majore parte ibidem servientium consentiente, & debitum existere, nec ex mobilibus solvi posse: quo subsecuto, per viginti dies rem Ecclesiæ venalem esse publice notum sit; ut plus offerenti detur, precio modis omnibus pro debito dando: aliter enim res emptori non conceditur: & hoc inscribatur nihil esse factum in ea re ad damnum Divinæ domus. *Emptore vero non invento, res æstimata districte creditori detur in solutum, addita in pretio universæ æstimationis decima parte, & accedente consensu ordinatoris, & majoris partis ibidem servientium: Sit tamen ea res mediocris inter ceteras, inspecta ipsius qualitate & quantitate & onere. Et is* creditor *hic intelligatur, qui, quod credidit, probat in utilitatem Divinæ domus processisse.*

In AUTHENT. de non alienandis aut permutandis. §. Sicut autem. col. 2. tit. 1. seu Novell. 7. cap. 12.

Sicut alienatio rerum Ecclesiæ interdicitur: ita prohibetur, ne qua sterilis ei detur possessio, aut alioqui onerosa, veluti fiscalium nomine vel onere.

In AUTHENT. de non alien. §. Quia vero cognovimus. col. 2. tit. 1. seu Nov. 7. c. 11. & in Auth. de Alienat. & emph. §. Et quoniam, col. 9. tit. 3. seu Nov. 120. c. 7.

Multo magis prohibetur ipsius Monasterii alienatio, quæ redeat in antiquum statum, & secularem usum.

In AU-

In AUTHENT. de alien. & emph. §. Si vero non sint. vers. Oeconomis. col. 9. tit. 3. seu Nov. 120. c. 5.

Quibuscunque modis hoc jus aliis permittitur: interdicitur certis personis, res hujusmodi accipere, ut Oeconomo, ejusque cognatis: alioqui bona eorum & Oeconomorum, & Ordinatorum, quibus conjuncti sunt, post mortem eorum pervenient ad Ecclesiam, de qua rem accipiunt.

In AUTHENT. de non alien. aut permut. §. Quia vero Leonis. col. 1. tit. 1. seu Nov. 7. c. 5. & col. 9. tit. 3. de alien. & emph. §. Si vero præter hæc. seu Nov. 120. c. 11.

Qui res jam dictas non gratuito alienationis titulo citra formam legis accepit; rem quidem cum omni incremento medii temporis restituat: ejus autem quod dedit, nullam actionem contra venerabilem locum, sed adversus eum, qui alienavit, habet. Donatarius autem & rem cum omni causa, & fructum restituat, & aliud tantundem. Creditor quoque, restituta re pignorata, crediti actionem contra solum pignoris datorem habeat. Emphyteusis acceptor, & ab ea cadat: nec quod dedit repetat: immo statim solvat, quod soluturus esset uno quoque anno, si jure contraxisset: sed melius dicitur, omnimodo denegandas esse actiones hujusmodi acceptori.

In AUTHENT. de alien. & emph. §. Si vero quædam sunt col. 9. tit. 3. seu Novell. 120. c. 1.

Si quas ruinas habent memoratæ Divinæ domus, quas reædificare non valent, & hæ in Emphyteusim dentur perpetuam: Emphyteuta usuro materia habitationis depositæ domus, ut pensio diminuatur, in tertiam partem ab ea, quæ stantibus adhuc ædificiis colligebatur, aut primitus eo reædificante ex adjectis illi per æstimationem pensionibus, medietas detur Religiosæ domui: nam priore casu ab initio Emphyteusis præstanda est pensio.

In AUTHENT. de non alien. §. Quia vero Leonis. col. 1. tit. 2. seu Novell. 7. c. 3. & in Auth. de alien. & emph. §. Et hoc quidem. ver. licentiam, col. 9. tit. 3. seu Nov. 120. c. 6.

Perpetua quoque Emphyteusis in his permittitur rebus, si res in eorum geratur præsentia, quibus hoc adsignatur lege: jurantibus his quorum interest, ex eo contractu nihil ad læsionem Divinæ domus effici: *solito reditu ipsius rei, qui fuit cum Divino juri dedicaretur, non minuendo nisi in sextam partem: aut, si ob cladem diminuta fuerit, tunc pro constante nunc pensione in Emphyteusim detur. Quod si res pretiosa quidem est, parum tamen, aut nihil præstat pensionum, res subtiliter æstimanda est, ut ex hac pensio justa constituatur. Ea tamen sola dentur in Emphyteusim, quæ ad hoc congrua videntur Oeconomo & aliis Gubernatoribus.*

In AUTHENT. de non alien. & permut. §. Sinimus igitur. col. 2. Const. 1. seu Novell. 7. c. 2.

Sed & permutare Principi licet pro re majori, meliori, vel æquali, si Respublica hoc exposcit, & pragmatica forma super hoc præcedente.

F

In AUTHENT. Constitutio quæ ex adscriptitio. §. Quia igitur. col. 5. tit. 9. al. 7. seu Novell. 54. c. 2.

Item sibi invicem recte permutant cum utriusque indemnitate, eorum scil. consensu interveniente, qui supra referuntur.

In AUTHENT. de alien. & emph. §. Si vero quis de prædictis. col. 9. tit. 3. seu Novell. 120. c. 7.

Item prædium propter onus fiscale inutile alienatur, gestis (ut supra) conficiendis, eodem juramento præstito, id est, quod alia de causa non alienatur, nisi ut immunitas ejusdem venerandæ domus servetur.

Non solvens Canonem per biennium vel rem deteriorem faciens, privatur Emphyteusi.

In AUTHENT. de alien. & emph. §. Si vero quis aut locator col. 9. tit. 3. seu Nov. 120. c. 8. & de non alien. §. Scire. col. 2. tit. 1. seu Nov. 107. c. 3. & 120. c. 3.

Qui rem hujusmodi conductam vel in Emphyteusim acceptam fecerit deteriorem, aut Emphyteuticum Canonem per biennium non solverit, hac lege repelli potest: ut tamen solvat totius temporis pensionem, & id, in quo rem læsit, resarciat: non repetiturus, si quid impendit nomine meliorationis.

In AUTHENT. de alien. & emph. §. Si vero aliquis voluerit. col. 9. tit. 3. seu Novell. 120. c. 2.

Hæc usus præstatio locum habet in omni domo Religiosa, quo finito, res utraque pleno jure perveniat in domum jam dictam: nec tributis quidem gravata majoribus sit ea res quæ datur invicem, & ejusdem reditus sit.

Si quis donaverit Oratorii seu Xenodochii, aut Nosocomii, aut Ptochii construendi causa.

XV. Imp. ZENO.[a]

SI quis donaverit aliquam rem mobilem vel immobilem vel se moventem, aut jus aliquod personæ Martyris aut Prophetæ, aut Angeli, tanquam ipsi postea Oratorium ædificaturus: & donationem insinuaverit, apud quos necesse est, cogitur opus, quamvis nondum inchoatum fuerit, perficere per se vel per hæredes, & perfecto operi dare ea, quæ donatione continentur. Idem & in Xenodochiis, & Nosocomiis & Ptochiis[a] obti-

ιε'. Αὐτοκρ. Ζήνων.[a]

ΕΑΝ τις δωρήσηται τι πρᾶγμα κινητὸν ἢ ἀκίνητον ἢ αὐτοκίνητον ἢ δίκαιον εἰς πρόσωπον Μάρτυρος, ἢ Προφήτου, ἢ Ἀγγέλου, ὡς αὐτὸς μέλλων εὐκτήριον οἰκοδομῆσαι· καὶ τὴν δωρεὰν ἐμφανίσῃ, ἐφ' ὧν ἀναγκαῖον ἐστιν. ἀναγκάζεται τὸ ἔργον[b], κἂν μὴ ἄρξηται, πληρῶσαι μετὰ κληρονόμων, καὶ πληρωθέντι δοῦναι τὰ τῆς δωρεᾶς. Τὸ αὐτὸ καὶ ἐπὶ Ξενοδοχείων, καὶ Νοσοκομείων, καὶ Πτωχείων ἀδείας οὔσης τοῖς Ἐπισκόποις καὶ Οἰκονόμοις ἐνά-

γειν αὐτοῖς. Τούτων δὲ πληρουμένων, ἡ διοίκησις κατὰ τὰ δόξαντα τοῖς φιλοτιμησαμένοις, καὶ τοὺς ἐπιτεθέντας ὅρους, γίνεται.

net, licentia danda Episcopis & Oeconomis convenire ipsos. His vero adimpletis, administratio secundum ea quæ his, qui liberalitatem exercuerunt, visa fuerunt, & secundum præscriptos fines fiat.

[a] Refert Josephus Tenedius sive potius incertus Βασιλικῶν epitomator *ex lib. v. tit. 1. Constit. VIII.* Βασιλικῶν. Vid. *Nov. CXXXI. Balsam. Can. 1. Synod. Constantinop.* α. καὶ β΄. ἐμοὶ δὲ δοκεῖ ὡς ἐπὶ τὸ ζ΄. κεφ. τοῦ α. τιτ. τοῦ ε. βιβλίου τῶν βασιλικῶν φησίν· ὁ συνιστάμενος δωρεαστικὸν ἐπὶ τῷ εὐκτήριον οἶκον κτίσαι, ἢ ξενῶνα, ἢ νοσοκομεῖον, ἀπαιτείσθω καὶ αὐτὸς καὶ οἱ κληρονόμοι αὐτοῦ παρὰ τῶν Ἐπισκόπων καὶ Οἰκονόμων τὰ ὑποταχθέντα διοικούμενα μέν τοι ταῦτα τὸ δοκοῦν αὐτῷ, ἐπ᾽ ἀδείας ἔχουσιν οἱ δομήτορες τούτων τυπικὰ ἐκτίθεσθαι πλὴν ἀπὸ τοῦ λέγειν τὸν νόμον διοικεῖσθαι τοὺς εὐαγεῖς οἴκους κατὰ τὸ δοκοῦν τῷ κτήτορι, οὐκ ἐφεῖται αὐτῷ ἀκανόνιστα καὶ παράνομά τινα διατάττεσθαι.

[b] Ἀναγκάζεται τὸ ἔργον] Ἡ γὰρ πρὸς Θεὸν ἐπαγγελία οὐ μόνον ἄχρι χρημάτων, ἀλλὰ καὶ μέχρι λόγου φθάνει καὶ προαιρέσεως. Ἀνάγκη τοίνυν ἀποδιδόναι πάντας τὰ ἐπηγγελμένα πρὸς Θεόν. Cedrenus in Justinian.

[1] Epitome hujus constitutionis extat in collectione Græca Ecclesiasticarum constitutionum quam vidimus: & refertur a Theodoro Hermopolita *lib. 1. tit. 5. cap. 7. Basilicorum*, & a collectore eorumdem incerto ordine litterarum *titulo* περὶ Ἐκκλησιῶν, & a Photio *tit. 2. cap. 1. Nomocan.* his verbis: Quod si quis rem mobilem, immobilem, aut seipsam moventem personæ cujuspiam Martyris, aut Prophetæ, aut Angeli, tanquam ipsi Oratorium extructurus donaverit, donationemque ubi oportet in acta retulerit, cogatur opus, quamquam cœptum non sit, cum hæredibus adimplere: eoque adimpleto donationem conferre. Idemque de Xenodochio, Nosocomio atque Ptochio, Episcopis & Oeconomis, ut hoc urgeant facultatem esse. Postremo hæc completa, prout donatoribus visum est, ac secundum injunctas præceptiones administrari.

[2] *Xenodochiis, Nosocomiis & Ptochiis*] Horum & similium nominum interpretationem posuit Julianus *Novella 7. cap. 1.* quam videre est.

Rescissio eorum quæ tempore tyrannidis fuerant innovata.

XVI. Impp. LEO & ANTHEMIUS AA. Sebastiano PP.

DECERNIMUS, ut antiquatis ac infirmatis funditus his, quæ contra ipsum Orthodoxæ religionis Deum quodammodo facta sunt, in integrum restituantur universa, & ad suum ordinem revocentur, quæ ante professionem nostræ mansuetudinis de Orthodoxæ Religionis fide, & sanctissimarum Ecclesiarum & Martyriorum statu firmiter obtinebant: his, quæ contra hæc tempore Tyrannidis innovata sunt, tam contra venerabiles Ecclesias, quarum Sacerdotium gerit beatissimus ac religiosissimus Episcopus Patriarcha nostræ pietatis Pater Acacius, quam contra cæteras, quæ per diversas Provincias collocatæ sunt, necnon & Reverendissimos earum Antistites, seu de jure Sacerdotalium creationum, seu de expulsione cujusquam Episcopi a quolibet his temporibus facta, seu de prærogativa in Episcoporum Concilio, vel extra Concilium ante alios residendi, vel de Privilegio Metropolitano vel Patriarchico sub iis-

dem impiis temporibus, penitus antiquandis: ut cassatis, & rescissis, quæ per hujusmodi sceleratas jussiones aut pragmaticas sanctiones aut constitutiones impias sive formas subsecuta sunt, quæ a divæ recordationis retroprincipibus ante nostrum Imperium, & deinceps a nostra mansuetudine indulta vel constituta sunt, super Sanctis Ecclesiis & Martyriis, & religiosis Episcopis & Clericis aut Monachis, inviolata serventur. Sacrosanctam quoque hujus Religiosissimæ civitatis Ecclesiam, & matrem nostræ pietatis, & Christianorum Orthodoxæ religionis omnium, & ejusdem Regiæ Urbis sanctissimam Sedem, privilegia & honores omnes super Episcoporum creationibus[1], & jure ante alios residendi[2], & cætera omnia, quæ ante nostrum Imperium, vel nobis imperantibus habuisse dignoscitur, habere in perpetuum firmiter Regiæ Urbis intuitu[3] judicamus, & sancimus. Datum XVI. Kalend. Jan. ARMATIO V. C. CONSS. 476.

[1] *Super Episcoporum creationibus*] Quas Constantinopolitanæ Sedi in aliquot Provinciis ademerat Basiliscus. *Nicephorus lib. 16. cap. 7. Evagrius lib. 3. cap. 7.*

[2] *Jure ante alios residendi*] *In Can. 28. Chalcedon. Concil.* Qui, licet Sedes Apostolica contradixerit, Imperatorum Patrocinio permansit. Propterea quoque Acacius Decreto Fœlicis P. P. damnatus est; quod Decretum extat inter ea quæ Gelasii. Acacius autem Fœlicis nomen e diptychis sustulit. Vide Liberatum *cap. 13. Breviar.* Quod alia die cognoscentes Legati Papæ Leonis, quæ est ultima & duodecima dies Concilii, petiverunt ut rursum cum judicibus ad Concilium venirent, quibus requirentibus a Concilio quid eo die fuerit ordinatum, lectis gestis cognoverunt quid Anatolius consentiente Concilio egerat & obtinuerat: quibus ejus præsumptionis contradicentibus a Judicibus & Episcopis omnibus illa contradictio suscepta non est; & licet Sedes Apostolica nunc usque contradicat, quod a Synodo firmatum est Imperatoris patrocinio permanet quoquomodo.

[3] *Regiæ urbis intuitu*] *Canon 28. Concil. Chalcedonens.* Quod Gelasius in epistola ad Episcopos Dardaniæ ridet. Est illa inter Gelasii epistolas ordine 13. *tom. 4. Conc. General. col. 1207.* Risimus, inquit, quod prærogativam volunt Acacio comparari quod Episcopus fuerit Regiæ urbis. Numquid apud Mediolanum, apud Ravennam, apud Smyrnam, apud Treviros multis temporibus non constitit Imperator? Numquid harum urbium Sacerdotes ultra mensuram sibimet antiquitus deputatam quippiam suis dignitatibus usurpaverunt?

De alienatione, oppigneratione & emphyt. rerum Ecclesiæ.

XVII. Imp. ANASTASIUS.

PRIVILEGIA[1] magnæ Ecclesiæ Constantinopoleos[2], & sub ipsa administratarum & sustentatarum venerabilium domorum custodiuntor.

§. 1. Aliæ autem Ecclesiæ & Monasteria & Prochia & Xenodochia & Orphanotrophia ejusdem civitatis & confiniorum ejus, &

ιζ΄. Αὐτοκρ. Ἀναστάσιος.[a]

ΤΑ προνόμια τῆς μεγάλης Ἐκκλησίας Κωνσταντινουπόλεως καὶ τῶν ὑπ᾽ αὐτῆς διοικουμένων καὶ χορηγουμένων εὐαγῶν οἴκων φυλαττέσθωσαν.

§. α΄. Αἱ δὲ ἄλλαι Ἐκκλησίαι καὶ Μοναστήρια, καὶ Πτωχεῖα, καὶ Ξενοδοχεῖα, καὶ Ὀρφανοτροφεῖα τῆς αὐτῆς πόλεως [b] καὶ τῆς περιοικίδος αὐτῆς, καὶ

τὰ ὑπὸ τὴν χειροτονίαν τοῦ Ἐπισκόπου αὐτῆς, ὅτε ἢ τῶν παρ' αὐτοῦ χειροτονουμένων Μητροπολιτῶν καὶ τῶν ἐξ ἐκείνων χειροτονουμένων, ἀκίνητον ἢ πολιτικὴν σίτησιν οὐκ ἐκποιῶσιν, εἰ μὴ ἐπωφελὴς εἴη πρᾶσις, ἢ ὑποθήκη, ἢ ἀνταλλαγὴ, ἢ διηνεκὴς ἐμφύτευσις· τουτέστιν, ὅτε τὸ τίμημα τοῦ πιπρασκομένου, ἢ τὸ δανεισθὲν ἐπὶ ὑποθήκῃ μέλλοι προχωρεῖν εἰς ἐκλύτρωσιν χρέους ἐκ διαδοχῆς, ἢ χρείας ἑτέρας ἀναγκαίας ἐπικειμένας τῷ θείῳ οἴκῳ, ἢ ἐφ' ᾧ ἕτερον ἀναγκαιότερον ἐκπρίασθαι πρᾶγμα, ἢ εἰς κατεπείγουσαν τοῦ θείου οἴκου ἀνανέωσιν· καὶ ἀνταλλαγὴν ποιῶσιν ἐπὶ ἀναγκαιοτέρῳ πράγματι, καὶ πρόσοδον οὐκ ἐλάττονα τοῦ διδομένου ἔχοντι· καὶ ἐμφυτεύσεις μὴ μειουμένης τῆς προσόδου, ἢ παντελῶς ἀπόρου ὄντος τοῦ πράγματος· τὰ γὰρ διὰ τὴν ἀπορίαν ἐπιζήμια δωρεῖσθαι καὶ ἐκχωρεῖν δύναται.

§. β'. Τὸ δὲ γινόμενον οὐκ ἄλλως ἰσχύει, εἰ μὴ μία τῶν εἰρημένων αἰτιῶν ἐν ὑπομνήμασι φανερωθῇ, ἐν μὲν Βυζαντίῳ παρὰ τῷ Μαγίστρῳ κήνσου, ἐν δὲ ταῖς ἐπαρχίαις παρὰ τοῖς Ἐκδίκοις, προκειμένων τῶν ἁγίων Γραφῶν· καὶ ἐπὶ μὲν τῶν Ἐκκλησιῶν, παρόντων τῶν Οἰκονόμων, καὶ τῶν ἐνδημούντων Κληρικῶν· ἐπὶ δὲ τῶν Μοναστηρίων δεῖ παρεῖναι τοὺς Ἡγουμένους, καὶ τοὺς ἄλλους Μοναχούς· Ἐπὶ δὲ τῶν Πτωχείων, τοῦ Διοικητοῦ, καὶ τῶν ὑπουργούντων καὶ τῶν πτωχῶν· ἐπὶ δὲ τῶν Ξενώνων, τοῦ Διοικητοῦ, καὶ τῶν εὑρισκομένων πάντων ὑπουργῶν τῆς διοικήσεως· καὶ ὁμοίως ἐπὶ τῶν Ὀρφανοτροφείων, ὥστε κρατεῖν τὸ τοῖς πλείοσιν ἀρέσκον, συναινοῦντος καὶ τοῦ

quæ ſub ordinatione Epiſcopi ejuſdem ſunt, quique ab eo ordinantur Metropolitæ, aut qui ab illis, immobile quid aut civiles panes ne alienanto, niſi utilis ſit venditio aut hypotheca, aut permutatio, aut perpetua emphyteuſis. Hoc eſt, quando pretium ejus, quod venditur, aut mutuum, quod ſub hypotheca ſumitur, profuturum eſt ad liberationem debiti ex ſucceſſione contracti, aut ad uſus alios neceſſarios loco venerabili impendentes, aut ad aliam magis neceſſariam rem redimendam, aut ad imminentem venerabilis domus reſtaurationem: & ſi permutationem faciant, eam faciant cum re magis neceſſaria, & reditum non minorem eo, quod datur, habente, & emphyteuſim quoque faciant abſque reditus diminutione, aut de re, ſeu poſſeſſione minus idonea ſeu fœnea: nam quæ ob ſterilitatem damnoſa ſunt, donari & concedi poſſunt.

§. 2. Id vero, quod geſtum erit, non aliter valeat, niſi una ex ſupradictis cauſis in actis manifeſtetur, Byzantii quidem apud Magiſtrum cenſus: in Provinciis autem apud Defenſores (civitatum) propoſitis ſanctis Scripturis: & pro Eccleſiis quidem præſentibus Oeconomis, & qui in his morantur, Clericis: pro Monaſteriis autem, præſentia requiritur Abbatum, & cæterorum Monachorum: pro Prochiis vero Adminiſtratoris, & miniſtrorum, & pauperum: pro Xenonibus autem, Adminiſtratoris, & omnium, qui invenientur, miniſtrorum gubernationis: & ſimiliter in Orphanotrophiis obſervator: ita ut obtineat quod pluribus pla-

cuerit, consentiente etiam Episcopo locorum, in quibus consuetum est fieri. Non valente Magistro census, aut Defensore se excusare, quominus suscipiant ac comprehendant venerabilem domum, in qua talis conficitur actio indemniter, & defendant ipsam: subjiciantur enim, ob prætergressionem, pœnæ auri librarum viginti. Et post hæc fiant instrumenta mentionem facientia causarum, & monumentorum confectionis, & appellationis eorum, qui adfuerunt, & apud quem confecta sunt.

§. 3. Si quid autem supradictorum prætermissum fuerit: tam fœnerator, quam emptor excidat ipsa re & credito, & pretio; qui vero in permutationem accepit, & id, quod dedit, & id quod cepit, amittat: qui vero in emphyteusin super propriam vitam accepit, vel donationem, vel concessionem prohibitam, reddit quod accepit, & quantitatem alteram, quanti est id, quod datum est.

§. 4. Locum autem habent prædicta, & in futuris Ecclesiasticis rebus, & in præteritis aut præsentibus.

§. 5. Existentibus autem rebus mobilibus extra sacra vasa, & sufficientibus ad dictas causas, cesset necessariarum immobilium rerum & panum tam alinatio quam hypotheca.

Ἐπισκόπου τῶν τόπων, ἐν οἷς πρὸ συνήθές ἐστι γίνεσθαι· καὶ μὴ δυναμένου τοῦ Μαγιστροκήνσου ἢ τοῦ Ἐκδίκου παραιτεῖσθαι καταλαμβάνειν τὸν σεβάσμιον οἶκον, ἐν ᾧ ἡ τοιαύτη συνίσταται πρᾶξις ἀζημίως, καὶ ἐκδικούντων αὐτήν. Ὑπόκεινται γὰρ ἐκ παραβασίας ποινῇ χρυσίου λιτρῶν κ. Καὶ μετὰ ταῦτα γίνεται συμβόλαια μνημονεύοντα τῶν αἰτιῶν, καὶ τῆς τῶν ὑπομνημάτων πράξεως, καὶ τῆς προσηγορίας τῶν παραγινομένων, καὶ παρ' ᾧ συνέστη.

§. γ'. Εἰ δέ τι τῶν εἰρημένων παροφθείη, ὁ μὲν δανειστὴς καὶ ὁ ἀγοραστὴς ἐκπίπτει τοῦ πράγματος, καὶ τοῦ χρέους, καὶ τῆς τιμῆς· ὁ δὲ λαβὼν εἰς ἀντάλλαγην, καὶ ὅπερ ἔδωκε, καὶ ὅπερ εἴληφεν, ἐκπίπτει· ὁ δὲ εἰς ἐμφύτευσιν ὑπὲρ τὴν ἰδίαν ζωὴν λαβὼν, ἢ δωρεὰν ἢ ἐκχώρησιν ἀπηγορευμένην, ἀναδίδωσιν ὅπερ εἴληφε, καὶ ποσότητα ἑτέραν, ἧς ἄξιον ἐστὶ τὸ δοθέν.

§. δ'. Χώραν δὲ ἔχει τὰ εἰρημένα καὶ ἐπὶ τοῖς μέλλουσι γίνεσθαι Ἐκκλησιαστικοῖς καὶ τοῖς ἐσομένοις πράγμασιν.

§. ε'. Ὑπόντων δὲ κινητῶν ἔξωθεν τῶν ἱερῶν σκευῶν [c], καὶ ἀρκούντων εἰς τὰς εἰρημένας αἰτίας, ἀργεῖ τῶν ἀναγκαίων ἀκινήτων καὶ τῶν ἄρτων [d] ἡ ἐκποίησις καὶ ἡ ὑποθήκη.

[1] Hæc constitutio disponit de alienatione, permutatione, hypotheca, emphyteusi & donatione rerum quæ pertinent ad sacras Ecclesias, Martyrum Basilicas, Monasteria, Xenodochia, Ptochia & Orphanotrophia Constantinopolitana, & qui ab eadem Sede Episcopi ordinantur, quique a Metropolitanis ejus urbis aut regionis Pontificale Sacer-

[a] Vide *Nov. cxx. Evagr. Cedren. in Anastasio.*

[b] Τῆς αὐτῆς πόλεως] *Theodorus Anagnost. in Anastas.* ἔθος λέγει τῇ Ἐκκλησίᾳ εἶναι τῆς Ῥώμης, ἀκίνητα μὴ κρατεῖν δίκαια, ἀλλ' εἰ καὶ περιέλθωσιν ἀθρόως περιέρχεσθαι, καὶ εἰς μοίρας τρεῖς διαιρεῖσθαι τὸ τίμημα, καὶ τὸ μὲν τῇ Ἐκκλησίᾳ δίδοσθαι, τὸ δὲ τῷ Ἐπισκόπῳ, τὸ δὲ τῷ κλή-

ειν· τοῦτο δὲ ποιεῖν καὶ ἐπὶ τοῖς λοιποῖς πράγμασιν. Cujus consuetudinis atque instituti, Patres pœnituit. *Romana Synodo III.*

c Ἔξωθεν τῶν ἱερῶν σκευῶν] Paratitla: ὑπεξαιρεῖ δὲ τῆς οἰκείας νομοθεσίας ἡ διάταξις τὰ ἱερὰ ἀναθήματα. σημαίνουσι δὲ ἐκ τῶν ῥημάτων αὐτῆς ὅτι κινητὰ μόνα καλεῖ τὰ ἱερὰ ἀναθήματα, sicuti & *Sozomen. lib. v. cap. VIII. Theodoretus lib. III. cap. XII.* Procopius in Leviticum. καθόλου δὲ τῶν προσφερομένων κυρίῳ τὰ μὲν ἅγια καλεῖται, ἅπερ ἦν ἐπὶ τῇ ἐξουσίᾳ τοῦ ἱερέως εἰς τὸ καταχεῖν ἢ πωλῆσαι. τὰ δὲ ἀναθήματα διὰ παντὸς ἀναφαίρετα, μηκέτι δυνάμενα εἰς κοινὴν καὶ ἀνθρωπίνην ἀγαγέσθαι χρῆσιν.

d Καὶ τῶν ἄρτων] *Photius tit. II. cap. II. Nomocan.* καὶ τῶν ἱερῶν σκευῶν.

dotium recipiunt. Legenda itaque tota est, quæ perfecte disserit quando, quo pacto, qua ex causa, quibus testationibus, quomodo & apud quos alienationes & emphyteusis rerum ad illa loca pertinentium fiant. Cognosces enim ex eadem de quibus rebus loquatur. Neque te lateat in emphyteusi hæc valere oportere, item in rebus quæ ad magnam Constantinopolitanam Ecclesiam pertinent, valere ea quæ sanxit in aliis locis quæ antea dicta sunt. Excipit autem ab ea sanctione constitutio sacra anathemata, sive donaria, quibus verbis significat mobilia anathemata vocari. Hujus autem constitutionis Anastasii mentionem facit Justinianus *Novell 7. in libro authenticorum, tit. de non alienand. &c. in Princip.*

b *Privilegia*] De quibus constitutione 14. hujus tituli.

1 *Magna Ecclesia Constantinopoleos*] Chalcedonensi Concilio privilegia quædam sunt deputata Constantinopolitanæ Ecclesiæ, quibus contradixere Leonis Papæ Legati & ipse Leo *epist. 53. 54. 55. 60. 61. & 62.* Placuit autem Marciano ut fides Nicæna suam teneret firmitatem & privilegia Ecclesiarum illibata permanerent.

De reditu Ecclesiæ Constant. assignato, ut exequiæ gratis fiant.

§. ιη. Ο αὐτὸς Αὐτοκράτωρ Αναστάσιος.

Η ΜΕΓΑΛΗ, καὶ τὰ λοιπά. Η διάταξις ἀφορίζει τῇ μεγάλῃ Εκκλησίᾳ Κωνσταντινουπόλεως ο. λίτρας χρυσίου πρόσοδον, εἰς τὸ τὰς κηδείας ἀδαπάνους ἐν Κωνσταντινουπόλει γίνεσθαι, καὶ μέχρι τῶν νέων τειχῶν [a], καὶ Βλαχέρναις [b]. Αἱ γὰρ Συκαὶ, μέρος εἰσὶ [c] τῆς πόλεως. Ορίζει κατὰ τῶν παραβαινόντων ποινὴν διὰ ν. χρυσίου λιτρῶν.

XVIII. Imp. ANASTASIUS.[1]

MAGNA, &c. Constitutio adsignat magnæ Ecclesiæ Constantinopoleos, septuaginta librarum auri reditum, eam ob causam, ut scilicet exequiæ sine sumptu & gratis fiant in urbe Constantinopolitana, & usque ad novos muros, & Blachernas. Nam Sycæ[a] (seu Sycorum transitus) pars sunt civitatis. Statuit contra delinquentes pœnam quinquaginta auri librarum.

a Μέχρι τῶν νέων τειχῶν] Meminit *L. XVII. C. de operib. publ. Cedrenus.* Κῦρος Ἔπαρχος τῆς πόλεως καταλύσας τὸ χερσαῖον τεῖχος Κωνσταντινουπόλεως καὶ προσθεὶς ἄλλα διαστήματα δύο, οἰκοδομεῖ ἕτερον τεῖχος δι᾽ ἡμερῶν ἑξήκοντα, ὅθεν καὶ ὁ δῆμος ἀνεβόησε, Κωνσταντῖνος ἔκτισε, Κυ-

1 Hæc constitutio decernit reditus magnæ Constantinopolitanæ Ecclesiæ auri Librarum LXX. ut funera gratis Constantinopoli fiant usque ad novos muros & blachernas: nam Sycæ quoque pars urbis est. Adversus contemptores pœnam L. Librarum auri definit. Hujus

autem constitutionis Anastasii mentio fit *Novell. 43. & 59.* quæ in libris authenticorum non extant.

ᵃ *Ad novos muros & Blachernas; nam Sycæ, &c.*] De his locis urbis Constantinopolitanæ præter Justinianum & Julianum in Novella 59. Vide Procopium *lib. 1. de ædific. Justin. Imperator. cap. 3.* ubi Blaquernarum templum describit & *cap. 5.* ubi mentionem facit regionis Sycenæ.

ερς αἰωνίως. Nec tamen male poëta: Θεοδόσιος τὸ δὲ τεῖχος ἄναξ καὶ Ὕπαρχοι ἑῷας Κωνσταντῖνος ἐτόλξαν. Cyrus enim καὶ Ἔπαρχος πραιτωρίων καὶ Ἔπαρχος πόλεως προεβλήθη. Sudas Κῦρος. Τὰς δύο μεγίστας τῶν Ἐπάρχων ἀρχὰς κατὰ τὸν αὐτὸν διανύων χρόνον. Sudas Θεοδόσιος. Vide Themist. λογ. ς'. *Nov. lxxviii.*

ᵇ Καὶ Βλαχέρναις] Corrupte *Willelm. Tyrius* Blasquema. *Nicephor. lib. xv. Paulus Diaconus.* Porro eodem anno cœpit ædificare Tiberius publicum Blachernarum, id est, *τὸ δημόσιον τῶν Βλαχερνῶν λουτρόν. Nicephor. Callist. τὸ δημόσιον ὡς ἐπώνυμον ἐστὶν Ἀχιλλέως.* Thermæ Achilleæ *L. vi. C. de Aqueduct.* Et ita Græci publicum *L. xiii. D.* de injuriis, in Basilicis interpretantur, & Demosia Rabini Thermas vocant. Similiter privatum *L. xiii. c. Th. de Metat.* balneum est. *L. vi. C. eodem.* & in descriptione Urbis Romæ, Privatum Hadriani.

ᶜ Αἱ γὰρ Σῦκαι μέρος εἰσὶ] Τρισκαιδέκατον τῆς Κωνσταντινουπόλεως κλίμα. *Socrates lib. ii. cap. xxviii.* ὀνομάζονται δὲ ἐκ τῶν συκοφόρων δένδρων. *Georgius Vicondinus περὶ πατρίων.* In his de damnatis supplicium sumebatur. *Cedren.* ἐν Συκαῖς ἐφούρκισε, *in Sycis suspendit, Paulo Diacono. Nicephor. Kallist.* Ἐν συκαῖς ὡς παιδοφόνον ἀνεσκολόπισεν. Πέραμα Ἰουστινιανόν Justinianus appellat *Nov. lix.* Inde hodie Peram vocant & Galatam, quod Syriace idem significat: Transitum Julianus vertit: Ad Sucas autem transitus: ut Panegyrista ad Maximilian. Ad Danubii transitum Guntiensem. *Cedren. in Justinian.* μὴ ἐπαρκεῖν τοῖς ζώοις διαπλεῖν τοὺς περάτας, μήτε δὲ τὰ πλοῖα ἐξαρκεῖν εἰς τὸ διαπερᾶν αὐτούς. Nec licuit initio in urbe sepelire nec urere Constitutionibus Hadriani, Antonini Pii, Diocletiani. Sic enim ubi xii. tabularum contemni cepit auctoritas, eadem illa quæ legibus cavebantur, in alia latorum nomina transierunt, ut Ambrosius Macrobius ait *lib. iii. Saturnal. cap. ix.* Nec rogum bustumve novum propius lx. pedes adjici ædes alienas invito Domino. *Incendium* (inquit Tullius *ii. de legib.*) *veretur acerbum.* Τὸ, acerbum non placet. Quid si *acervum* legamus? ut *alio xii. tab. capit.* Qui ædes acervumve frumenti juxta domum positum convuserit. Acervum, inquam, ut liberum, ut Procum in descriptione classium quam fecit Servius Tullius, vel significat procerum. Depravate Cicero in Orator. Fabrum vel Procum audeo dicere non Fabrorum vel Procorum. *Festus.* Nisi forte ejusmodi contractionem in hac voce aures delicatæ non ferant.

De insinuatione donationis.

XIX. Imperator JUSTINIANUS A. MENNÆ PP.

ILLUD, quod ex veteribus legibus (licet obscure positis) a quibusdam attentabatur, ut donationes super piis causis factæ, licet minus in actis intimatæ essent, tamen valerent; certo & dilucido jure taxamus: ut in aliis quidem casibus jura vetera super intimandis donationibus intacta maneant. Si quis vero donationes usque ad quingentos solidos in quibuscunque rebus fecerint, vel in sanctam Ecclesiam, vel in Xenodochium, vel in Nosocomium, vel in Orphanotrophium, vel in Prochotrophium, vel in Gerontocomium, vel in Brephotrophium, vel in ipsos Pauperes, vel in quamcumque civitatem istæ donationes etiam citra actorum confectiones convalescant, sin vero amplioris quantitatis donatio sit (excepta scil. Imperiali donatione) non aliter valet, nisi actis intimata

mata fuerit. Nulli danda licentia, quacunque alia causa, quasi pietatis jure subnixa, præter eas, quas specialiter exposuimus, introducenda, veterum scita super intimandis donationibus permutare. Dat. 528. Const.

De Annona Militari.

XX [a].

ΜΗΔΕ ἀπὸ θείου τύπου, ἢ Ἀρχιεπισκόπου προστάξεως, ἢ οἵου δήποτε δικαστηρίου, στρατιωτικὴ σίτησις εἰς εὐκτηρίους οἴκους ἢ Κληρικοὺς ἢ Μοναστήρια μεταγέσθω, ὡς ἐλλειπόντων δῆθεν τοῖς ἀριθμοῖς σωματείων.

NEC ex sacra forma vel Archiepiscopi jussu annona militaris ad oratoria, vel Clericos, vel Monasteria transferatur; quasi deficientibus numero corporibus.

[a] Refert Josephus Tenedius in hunc modum, quo restitui ex *lib. v. βασιλικῶν. tit. 1. κεφ. x.* Fuit & aliud hujus constitutionis caput, ὅτι πασῶν τῶν Ἐκκλησιῶν κεφαλὴ ἐστὶν ἡ Κωνσταντινούπολις, quod in Basilicis non est positum. *Photius & Balsam. tit. 1. cap. v. Nomocanon.*

Sequitur alia Epitome a Contio in hunc Codicem relata.

κ'. Αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανός. Α.

ΟΥΤΕ κατὰ τὸν θεῖον τύπον, οὔτε κατὰ πρόσταξιν τῶν Ἀρχόντων, ἔξεστι μετάγειν στρατιωτικὰς σιτήσεις εἰς εὐαγεῖς οἴκους ἢ Κληρικούς.

XX. Imp. JUSTINIANUS A.

NEQUE per sacras formas, neque per jussionem Magistratuum, licet transferre militares annonas ad pias domos, aut Clericos.

De Alienatione rei sacræ.

XXI. Idem A. DEMOSTHENI Præfecto Prætorio.

SANCIMUS, nemini licere, sacratissima atque arcana vasa [1], vel vestes, cæteraque donaria, quæ ad Divinam Religionem necessaria sunt, (cum etiam veteres leges ea, quæ Juris Divini sunt, humanis nexibus non illigari sanxerint) vel ad venditionem, vel hypothecam, vel pignus trahere: sed ab his, qui hæc suscipere ausi fuerint, modis omnibus vindicari tam per religiosissimos Episcopos, quam per Oeconomos, nec non & sacrorum vasorum custodes: nulla eis actione relinquenda, vel super recipiendo pretio, vel fœnore exigendo, pro quo res pignoratæ sunt: sed omnibus hujusmodi actionibus respuendis, ad restitutionem eorum omnibus modis coarctari: sin autem vel conflata sunt, vel fuerint, vel alio modo immutata vel dispersa: nihilominus vel ad ipsa corpora, vel ad ipsa pretia eorum exactionem competere sive per in rem, sive per condictionem, sive per in factum actionem: cujus tenor in multis & variis juris articulis sæpe est admissus: excepta videlicet causa captivitatis, & fa-

mis in locis his, in quibus hoc (quod abominamur) contigerit: Nam si necessitas fuerit in redemptione Captivorum[2], tunc & venditionem præfatarum rerum Divinarum, & hypothecam, & pignorationes fieri concedimus: quoniam non absurdum est, animas hominum[3] quibuscunque vasis, vel vestimentis præferri. Hoc obtinente non solum in futuris negotiis, sed etiam in judiciis pendentibus.

[1] *Sacratissima atque arcana vasa*] *D. Augustinus in Psalm. 113.* Sed & nos pleraque instrumenta & vasa ex auro & argento habemus in usum celebrandorum Sacramentorum, quæ ipso ministerio consecrata sancta dicuntur, in ejus honore cui pro nostra salute inde servitur. *Epistol. Episcop. Hellesponti ad Leon. Imperat. tom. 4. Concil. General. col. 963.* Si sæpius conveniamus, aliud quidquam sapere poterimus, præter ea quæ nobis sunt tradita, & a sanctis Patribus & sanctis Conciliis explanata; nihil enim aliud student qui optant Synodos congregare, nisi ut vasa sacra plurimi Sanctorum Episcoporum vendentes, pro sumptibus & expensis & subvectionibus animalium pretia universa consumant. Vide *Pamel. ad Tertull. cap. 7. lib. de pudicit. annotat. 52. D. Ambrosius lib. 2. de Offic. cap. 25.* Petrus claudo, qui ex utero matris suæ portabatur, ait: Argentum & aurum non habeo, sed quod habeo do tibi: in nomine Jesu Christi Nazaræni, surge, & ambula. Itaque pecuniam non dedit, sanitatem dedit. Quanto melius est salutem habere sine pecunia, quam pecuniam sine salute? surrexit claudus, quod non sperabat: pecuniam non accepit quam sperabat. Sed hæc vix in sanctis Domini reperiuntur, ut divitiæ contemptui sint. *D. Augustinus serm. 32. ad fratres in Eremo.* Videtur non assentiri huic constitutioni Theophilactus *in caput 14. Marci.* Confundantur, inquit, qui pauperes Christo præferunt, &c. Audiant igitur quomodo Christus præfecerat sui curam pauperibus. Christi autem corpus propter quod in disco aureo, & sanguis qui in poculo. Qui igitur abstulerit discum pretiosum, & cogit ut corpus Christi in viliori ponatur, prætexens scilicet pauperes, sciat cujus partis sit.

[2] *In redemptione Captivorum*] De alienatione rerum ad Ecclesias pertinentium varii Canones editi sunt *in Romana Synodo 3. Decretalis Symmachi Papæ cap. 1.* Possessiones igitur quas unusquisque Ecclesiæ proprio dedit aut reliquit arbitrio alienari quibuslibet titulis atque contractibus, vel sub quocumque argumento non patimur, nisi forsitan aut Clericis honorum meritis, aut Monasteriis religionis intuitu, aut certe peregrinis necessitas largiri suaserit: sic tamen ut hæc ipsa non perpetuo, sed temporaliter donec vixerint perfruantur.

[3] *Animas hominum*] *D. Ambrosius lib. 2. de Offic. cap. 28.* Multoque fuisse commodius astrueremus, ut animas Domino quam aurum servaremus; qui enim sine auro misit Apostolos, & Ecclesias sine auro congregavit. Aurum Ecclesia habet non ut servet, sed ut eroget & subveniat in necessitatibus.

In AUTHENT. de Alien. & Emphyt. §. penult. in fin. col. 9. tit. 3. seu Novell. 120. cap. 10.

PRaterea si habeat Ecclesia superflua vasa[1], cum debitrix sit, nec aliunde solvere possit, ne quid immobile alienetur, vel distrahatur: integra ea (gestis habitis coram eo cujus est loci ordinatio) vel aliis locis venerabilibus oblata dentur, vel conflata cuilibet alii vendantur, quo magis debitum persolvatur. Qui autem acceperit hoc contra hanc observationem, eisdem pœnis subjaceat, quæ in rebus immobilibus sunt prodita.

[1] *Præterea si habeat Ecclesia superflua vasa*] *In Synodo Romana 3. sub Symmacho Can. 3.* Plane quæcumque in gemmis vel auro atque argento, nec non & vestibus minus apta usibus vel ornatui videbuntur Ecclesiæ, quæ servari ac diu manere non possunt sub justa æstimatione vendantur, & erogationi religiosæ proficiant.

De lucrativorum Inscriptionibus.

XXII. Idem A. DEMOSTHENI Præfecto Prætorio.

SANCIMUS, res ad venerabiles Ecclesias, vel Xenones, vel Monasteria, vel Orphanotrophia, vel Gerontocomia, vel Ptochotrophia, vel Nosocomia, vel Brephotrophia, vel denique ad aliud tale consortium descendentes ex qualicunque curiali liberalitate, sive inter vivos, sive mortis causa, sive in ultimis voluntatibus habita, a lucrativorum inscriptionibus liberas immunesque esse: lege scilicet, quæ super hujusmodi inscriptionibus posita est, in aliis quidem personis suum robur obtinente: in parte autem Ecclesiastica, vel aliarum domuum, quæ hujusmodi piis consortiis deputatæ sunt, vigorem suum, pietatis intuitu, mitigante. Cur enim non faciamus discrimen inter res Divinas & Humanas? & quare non competens prærogativa cælesti favori conservetur?

§. 1. Quam oportet non solum in casibus, quos futurum tempus creaverit, sed etiam in adhuc pendentibus & judiciali termino, vel amicabili compositione necdum sopitis obtinere.

§. 2. Recitata Septimo miliario hujus inclytæ civitatis, in novo Consistorio Palatii Justiniani.

De Tempore actionis loco pio competentis, de Actionibus ex legatis, vel fideicommissis.

XXIII. Idem A. JULIANO PP.

UT inter Divinum Publicumque Jus & privata commoda, competens discretio sit, sancimus: si quis aliquam reliquerit hæreditatem, vel legatum, vel fideicommissum, vel donationis titulo aliquid dederit, vel vendiderit, sive Sacrosanctis Ecclesiis, sive venerabilibus Xenonibus, vel Ptochotrophiis, vel Monasteriis masculorum, vel Virginum, vel Orphanotrophiis, vel Brephotrophiis, vel Gerontocomiis, necnon juri civitatum, vel donatorum, vel venditorum, vel relictorum, eis sit longæva exactio, nulla temporum solita præscriptione coartanda. Sed & si in redemptionem Captivorum quædam pecuniæ, vel res relictæ, vel legitimo modo donatæ sunt: & earum exactionem longissimam esse censemus. Et nobis quidem cordi erat, nullis temporum metis hujusmodi actiones circumcludi. Sed ne videamur in infinitum hanc extendere, longissimum vitæ hominum tempus eligimus, & non aliter eam actionem finiri concedimus, nisi centum annorum curricula excesserint: tunc enim tantummodo hujuscemodi exactionem evanescere finimus. Sive itaque memoratis religiosissimis locis vel civitatibus hæreditas, sive legatum vel fideicommissum fuerit relictum, sive donatio vel venditio processerit, in quibuscunque rebus mobilibus, vel immobilibus, vel se moventibus, sive pro redemptione Captivorum quædam fuerint derelicta, vel donata: sit eorum pene perpetua vindicatio, & ad annos cen-

tum (secundum quod jam dictum est) extendatur: nulla alia exceptione temporis inhibenda, sive contra primas personas, sive contra hæredes vel successores eorum moveatur.

§. 1. In his autem omnibus casibus, non solum personales actiones damus; sed etiam in rem, & hypothecariam, secundum nostræ constitutionis tenorem, quæ Legatariis & Fideicommissariis hypothecariam donavit: & supradictis omnibus unum tantummodo terminum humanæ vitæ imponimus, id est, centum metas annorum.

§. 2. Hæc autem omnia observari sancimus & in his casibus, qui vel postea fuerint nati, vel jam in judicium deducti sunt. D. D. N. JUSTINIANO. P. P. A. CONS. 528. Goth. 48.

De Præscriptionibus in auth. de Eccles. tit. §. pro temporalibus autem. col. 9. tit. 14. al. 6. seu Novell. 131. cap. 6.

QUas actiones alias decennalis, alias vicennalis, alias triennalis præscriptio excludit: hæ, si loco religioso competant, quadraginta annis excluduntur; usucapione triennii, vel quadriennii præscriptione in suo robore durantibus: sola Romana Ecclesia gaudente centum annorum spatio vel privilegio.

De Prærogativa Ecclesiæ Constantinopol. 1. De Jure colonario. 2. De Magistratu vel Oeconomo rem Ecclesiasticam accipiente. 3. De rei Ecclesiasticæ locatione vel Emphyt.

XXIV. Imp. JUSTINIANUS.[1]

CONSTANTINOPOLITANA Ecclesia omnium aliarum est caput[1].

§. 1. Jure colonario facta concessio, irrita est in Ecclesiasticis, utpote neque jure cognita.

§. 2. Si in actu Magistratus Constantinopoleos, per se vel mediam personam a magna Ecclesia immobile accepit: id, quod gestum erit, irritum erit, & dabit Ecclesiæ æstimationem rei. Similiter & Oeconomus. Si vero & per alium modum persuaserit, aut coëgerit pervenire ad se Ecclesiasticam rem: & id, quod gestum fuerit, infirmum sit, & pro illo datum in personam Ecclesiæ, restituitur ipsi: & præterea subjicitur pœnæ viginti auri librarum ipse, & ille qui

κδ'. Αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανός.[a]

Η ΕΝ Κωνσταντινουπόλει Ἐκκλησία πασῶν τῶν ἄλλων ἐστὶ κεφαλή[b].

§. α'. Ἡ προοικικῷ δικαίῳ γενομένη ἔκδοσις, ἄκυρός ἐστιν ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν, ὡς μήτε τῷ νόμῳ γνωριζομένη.

§. β'. Ἐὰν ἔμπρακτος ἄρχων[c] Κωνσταντινουπόλεως δι' ἑαυτοῦ ἢ μέσου προσώπου παρὰ τῆς μεγάλης Ἐκκλησίας ἀκίνητον ἐκλάβοι, τὸ πραχθὲν ἄκυρον, καὶ δίδωσι τῇ Ἐκκλησίᾳ τὴν διατίμησιν τοῦ πράγματος. Ὁμοίως καὶ Οἰκονόμος. Εἰ δὲ καὶ καθ' ἕτερον τρόπον πείσει ἢ ἀναγκάσει περιελθεῖν εἰς αὐτὸν Ἐκκλησιαστικὸν πρᾶγμα· καὶ τὸ πραχθὲν ἄκυρον· καὶ τὸ δοθὲν ὑπὲρ τούτου εἰς πρόσωπον τῆς Ἐκκλησίας ἀποδίδοται αὐτῇ· καὶ πρὸς τοῖς εἰρημένοις ὑπόκειται ποινῇ κ'. χρυσίου λιτρῶν αὐτός, καὶ ὁ τὸ

πρᾶγμα δοὺς, καὶ ὁ λαβὼν ἐπὶ τὸ παρασκευάσαι γενέσθαι τὸ συνάλλαγμα· τὸ δοθὲν αὐτῷ δίδωσι διπλοῦν· καὶ πάντα προσκυροῦνται τῇ Ἐκκλησίᾳ.

§. γ'. Περαιτέρω τῶν κ'. ἐτῶν ἀκίνητον τῇ Ἐκκλησίᾳ οὐ μισθοῦται.

§. δ'. Μόνοις εὐπόροις δεῖ τὰ Ἐκκλησιαστικὰ ἐμφυτεύειν διὰ τὴν ἀποκατάστασιν τῆς ὄψεως· καὶ μὴ περαιτέρω αὐτοῦ τοῦ ἐμφυτευομένου, καὶ δύο ἑξῆς κληρονόμων· καὶ μὴ κουφίζειν πλέον τοῦ ἕκτου μέρους τοῦ σωζομένου κανόνος ἐν τῷ καιρῷ τῆς ἐκδόσεως· εἰ δὲ βλάψει τὸ πρᾶγμα ἐνισταμένου τοῦ χρόνου, ἐξωθεῖται, καὶ τὴν ζημίαν ἀποθεραπεύει· εἰ δὲ ῥαθυμήσει ὁ Οἰκονόμος, ἢ ἀπόροις ἐκδῷ, ἐπιγινώσκει τὴν βλάβην.

rem dedit, & qui accepit ob eam rem, quod curavit fieri contractum, datum ipsi reddit duplum, & omnia adquiruntur Ecclesiæ.

§. 3. Ultra viginti annos res immobilis Ecclesiæ ne locator [1].

§. 4. Solis locupletibus licet, & oportet Ecclesiasticas res in emphyteusim dare propter restitutionem aspectus. Excedi autem non oportet vitam emphyteusim capientis, & duorum deinceps ejus hæredum: neque relevari amplius sexta parte servati Canonis in tempore traditionis. Si autem lædatur res instante tempore, expellitur, & damnum sarcit. Si vero negligenter versatus fuerit Oeconomus, aut minus idoneis in emphyteusim dederit, ipse agnoscat damnum.

[a] *Photius tit. I. cap. v. Harmenop. lib. III. tit. IIII. Nov. cxx. Nov. de Alienation. rerum Eccles. Misiæ*, quam Petro Pithœo V. C. & fratri optimo ut alia innumera debemus. Τίνα δὲ πρὸ ἡμῶν πάντων κάλλιον, ἢ τὸν ἀδελφόν.

[b] Ἡ ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἐκκλησία πασῶν τῶν ἄλλων ἐστὶ κεφαλή] Similiter Hierosolymitana. *Theodoret. lib. v. cap. IX.* & Cæsariensis *Gregor. Nazianz.* πρὸς τοὺς ἐν Καισαρείᾳ. Πάσης μὲν οὖν Ἐκκλησίας φροντιστέον ὡς Χριστοῦ σώματος, μάλιστα δὲ τῆς ἡμετέρας, ἣ μήτηρ σχεδὸν ἁπάντων τῶν Ἐκκλησιῶν, ἣν ἀπ' ἀρχῆς καὶ νῦν ἐστὶ καὶ νομίζεται, καὶ πρὸς ἣν τὸ κοινὸν βλέπει, ὡς κέντρῳ, κύκλος περιγραφόμενος.

[1] Hujus constitutionis mentionem facit Justinianus *Novell. 7.* Vide *in authentic. de non alienand. &c.*

[2] *Constantinopolitana Ecclesia omnium aliarum est caput.*] Adde quæ intra Diœcesim Constantinopolitanam sunt, eique ut Patriarchæ Sedi subjectæ sunt: namque absolute dictum falsum est. Vide quæ diximus *sup. ad Constitutionem 7. tit. I.* In verbo Oecumenico Patriarchæ.

[3] *Res immobilis Ecclesiæ, &c.*] Mobilia bona Episcopi in sua potestate habebant. Immobilia reservabant Ecclesiæ. *Gregorius lib. 2. indict. 6. epist. 49.*

[c] Ἐὰν ἔμπρακτος ἄρχων] Οἱ ἔμπρακτοι τῶν ἐπαρχιῶν ἄρχοντες, qui ordinis jure Provincias moderantur. *L. ult. C. de mod. mult.* Ἐὰν τις Πατρίκιος ὢν ἢ ἀπὸ Πατρικίων, ἢ ἀπὸ Ἐπάρχων πραιτωρίων, ἢ ἀπὸ Ἐπάρχων πόλεως, ἢ Ὑπατικὸς ἔμπρακτος, ἢ Στρατηλάτης, ἢ Μάγιστρος τῶν θείων ὀφφικίων γεγονὼς, ἢ Κοιαίστωρ τοῦ θείου παλατίου, ἢ Πραιπόσιτος, ἢ ἀρχὰς τῆς τῶν Δομεστίκων σχολῆς, ἢ Κόμης πατρικῶν, ἢ Κόμης τῶν ἰδικῶν γενόμενος. *L. III. c. ult.* Senator.

De Chartulariis, & Oeconomis.

XXV [a].

Οἱ Χαρτουλάριοι [b] τῆς Ἐκκλησίας τῆς μεγάλης οὔτε διὰ μέσου προσώπου δύνανται λαβεῖν ἀκίνητον

CHARTULARII Ecclesiæ magnæ, neque per intermediam personam possunt accipere

rem immobilem ipsius per conductionem, aut emphyteusim, aut alium modum.

§. 1. Fiunt Chartularii præeunte libello, & ferente subscriptionem tam Patriarchæ, quam Oeconomi.

§. 2. Et si quis ipsorum apparuerit surripuisse, aut transtulisse, aut alias inutilis esse, licet Patriarchæ, & Oeconomis eum expellere de Catalogo.

§. 3. Fiunt autem ad Scrinium Orientis, Chartularii, XV. ad Asianæ, XVI. ad Ponti, XV. ad Domesticorum, XV. ad Thraciæ, VIII. ad Antiochi, VI. ad Calopodii, VI. ad expensarum, X. ad legatorum, IX.

§. 4. Et accipiunt ratione consuetudinum pro emphyteuticis quidem instrumentis, quinquagesimas: pro conductionalibus vero, & cæteris contractibus, centesimam.

§. 5. Si vero supra præfatum numerum Chartularius fiat, ejicitur, & dat Ecclesiæ XV. libras: & qui fecit illum, XX.

§. 6. Cum inquisitione diligenti Oeconomi discutiuntor, sententia Patriarchæ, factam impensam ab emphyteutis, & conductoribus, & administratoribus, unoquoque ex Oeconomis inquirente in sibi commissa administratione: reliquarum vero rationem inquirent ex jussione scripta Patriarchæ, qui rationibus subscribet hoc, RELEGI: & quod extra hanc observationem discussum fuerit, de domo sua Oeconomi præstabunt.

§. 7. Imputatæ autem seu accepto latæ impensæ, & illatarum pecuniarum accipiunt Oeconomi

αὐτῆς κατὰ μίσθωσιν ἢ ἐμφύτευσιν ἢ ἕτερον τρόπον.

§. α΄. Γίνονται οἱ Χαρτουλάριοι ἡγουμένου λιβέλλου, καὶ φέροντος ὑπογραφὴν τοῦ Πατριάρχου, καὶ τοῦ Οἰκονόμου.

§. β΄. Καὶ ἐὰν τις αὐτῶν φανῇ κλέπτων, ἢ παραδιδοὺς, ἢ ἄλλως ἀνεπιτήδειος· ἔξεστι τῷ Πατριάρχῃ καὶ τοῖς Οἰκονόμοις ἐκβάλλειν αὐτὸν τοῦ Καταλόγου.

§. γ΄. Γίνονται δὲ εἰς Σκρινίον [c] τῆς Ανατολῆς Χαρτουλάριοι ιέ. εἰς τὸ Ασιανῆς [d], ις΄. εἰς τὸ Πόντου, ιέ. εἰς τὸ Ενοίκιον, ιέ. εἰς τὸ Θρᾴκης, ή. εἰς τὸ τοῦ Αντιόχου, ς΄. εἰς τὸ τοῦ Καλοποδίου, ς΄. εἰς τὸ τοῦ ἀναλώματος, ί. εἰς τὸ τῶν ληγάτων, θ΄.

§. δ΄. Καὶ λαμβάνουσι λόγῳ συνηθειῶν ἐπὶ μὲν τοῖς ἐμφυτευτικοῖς συμβολαίοις πεντηκόστας, ἐπὶ δὲ τοῖς μισθωτικοῖς, καὶ λοιποῖς συναλλάγμασιν, ἑκατοστήν.

§. έ. Εἰ δὲ ὑπὲρ τὸν εἰρημένον ἀριθμὸν γένηται Χαρτουλάριος, ἐκπίπτει, καὶ δίδωσι τῇ Εκκλησίᾳ ιέ. λίτρας, καὶ ὁ ποιήσας αὐτὸν κ΄.

§. ς΄. Μετὰ ζητήσεως ἀκριβοῦς οἱ Οἰκονόμοι λογιζέσθωσαν, γνώμῃ τοῦ Πατριάρχου, τὴν γινομένην δαπάνην τοῖς ἐμφυτευταῖς καὶ μισθωταῖς καὶ διοικηταῖς, ἑκάστου μὲν Οἰκονόμου ζητοῦντος τὰ τῆς ὑφ᾽ ἑαυτὸν διοικήσεως· τῶν δὲ λοιπῶν [e] κατὰ πρόσταξιν ἔγγραφον τοῦ Πατριάρχου τοῖς λογισμοῖς ὑπογράφοντος τὸ, Ανέγνων [f]· καὶ τὸ χωρὶς τοιαύτης παρατηρήσεως λογιζόμενον οἴκοθεν καὶ οἱ Οἰκονόμοι διδόασιν.

§. ζ΄. Τῆς δὲ λογιζομένης δαπάνης καὶ τῶν εἰσκομιζομένων χρημάτων λαμβάνουσιν οἱ Χαρτουλάριοι

ἑκατοστάς· ὁ δὲ πλέον λαμβάνων, καὶ τῆς ὑπουργίας τοῦ Χαρτουλαρείου καὶ τῆς ἱερατικῆς ἀξίας ἐκπίπτει.

§. η. Παραχρῆμα δεῖ τοὺς Οἰκονόμους κατὰ μῆνα, ἢ τὸ μήκιστον ὑπὲρ δύο, λογοθετεῖν πρὸς τοὺς Αρκαρίους [g]· ἐπεὶ κινδυνεύουσιν.

centesimas: qui autem plus excipit, & ministerii Chartularii, & sacra dignitate excidit.

§. 8. Incontinenti oportet Oeconomos singulis mensibus, aut ad summum binis, rationes reddere apud Arcarios: sin minus periclitabuntur.

[a] *Phot. tit. IX. cap. I. tit. X. cap. I. Nomocan.*

[b] Οἱ Χαρτουλάρειοι] *Gloss. Basiliens.* Χαρτογράφος, Chartularius. Χαρτοπώλης, Chartuarius. Χαρτοφύλαξ, Chartularius.

[c] Εἰς Σκρίνιον] *Gloss. Basiliens.* Χαρτοφυλάκιον, Scrinium. *Ruffinus Histor. Ecclesiast. lib. I.* Frumentio rationes suas scriniaque commisit. *Socrat. lib. I.* Τὸν δὲ ἕτερον Φρουμέντιος ὄνομα αὐτοῦ τῶν βασιλέων γραμματοφυλάκων φροντίζειν.

[d] Εἰς τὸ Ἀσιανῆς] *Theodoret. lib. V. cap. VIII.* Ταύτην ἐποιεῖτο τὴν προμήθειαν οὐ μόνον ἐκείνης τῆς πόλεως, ἀλλὰ καὶ τῆς Θρᾴκης ἁπάσης. Εἰς ἓξ αὕτη ἡγεμονίας διῄρηται, καὶ τῆς Ἀσίας ὅλης, ὑπὸ ἕνδεκα δὲ καὶ αὕτη ἀρχόντων ἰθύνεται, καὶ μέντοι καὶ τὴν Ποντικὴν τούτοις κατεκόσμει τοῖς νόμοις. Ἰσαρίθμους δὲ καὶ αὕτη ἔχει τῆς Ἀσίας τοὺς ἡγουμένους. *Synod. Chalcedon. Can. XXVIII.* Per Ægyptum, Lybyam, & Pentapolim potestatem habeat Alexandrinus Patriarcha. *Synod. Nicen. Can. VI. Athanas. Apol. II. Epiphanius περὶ Μελιτιανῶν.* Vide *Balsamonem Can. XXVIII. Chalcedonensi.*

[e] Τῶν δὲ λοιπῶν] *Photius.* Καὶ ἔτι ἕκαστος μὲν Οἰκόνομος ζητεῖ τὰ τῆς ὑφ' ἑαυτὸν διοικήσεως. Οἱ δὲ λοιποὶ κατὰ πρόσταξιν ἄγραφον τοῦ Πατριάρχου τοὺς λογισμοὺς ὑπογράφουσι. Τὸ ἀνέγγυον καὶ τὸ χρεὶς τοιαύτης παρατηρήσεως λογιζόμενον, οἴκοθεν οἱ Οἰκονόμοι διδόασι.

[f] Τὸ ἀνέγγυον] Sic L. Procurator D. de Obligat. & action. Λούκιος Καλάνδιος ἐπέγνων.

[g] Πρὸς τοὺς Αρκαρίους] *Tertullianus Apologetico pro Christian.* Etiamsi quod arcæ genus est non de oneraria summa, quasi religionis congregat, modicam unusquisque stipem menstrua die, vel cum velit, & si modo possit, apponit. *Fuit & arca Pontificum apud Paganos. Vet. Inscript.* Arkæ Pontificum X. milia numum inferet. *Et alio loco.* Si quis hoc armarium vendere voluerit tunc inferet arcæ Pontificum. *In profundum nummi vel in arcam mittuntur.*

Si quis Domino nostro Jesu Christo reliquerit. I. Aut alicui Archangelo vel Martyri.

κς'. Αὐτοκρ. Ἰουστιν. Ἰουλιανῷ Ἐπάρχῳ πραιτωρίων [a].

ΕΠΕΙΔΗΠΕΡ ἐν πολλαῖς ἤδη διαθήκαις εὕρομεν τοιαύτας ἐνστάσεις, καθ' ἃς ἢ ἐξ ὁλοκλήρου τις ἔγραψε τὸν δεσπότην ἡμῶν Χριστὸν κληρονόμον, μὴ προσθεὶς εὐκτήριον οἶκον μηδένα· ἢ αὐτὸν τὸν δεσπότην ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν ἐξ ἡμισείας, ἢ ἐξ ἑτέρων ἀνίσων μερῶν, ἕτερον δέ τινα ἐξ ἡμισείας, ἢ

XXVI. Imp. JUSTINIANUS A. JULIANO PP.

QUONIAM in plerisque nuper testamentis invenimus hujusmodi institutiones, quibus ex asse quis scripserat Dominum nostrum Jesum Christum hæredem [b], non adjiciens Oratorium, aut Templum ullum, aut ipsum Dominum Jesum Christum ex semisse, vel aliis inæqualibus partibus: alium vero

quempiam ex dimidia, vel alia portione (jam enim in complura hujusmodi testamenta incidimus) cum videremus multam exinde incertitudinem secundum veteres leges exoriri. Nos hoc etiam emendantes sancimus; si quidem Dominum nostrum Jesum Christum scripsit quis hæredem vel ex asse, vel pro parte, manifeste videri ipsius civitatis, vel castelli, vel agri, in quo constitutus erat defunctus, Ecclesiam sanctissimam institutam esse hæredem [a], & hæreditatem peti debere per Deo amantissimos ejus Oeconomos ex asse, vel pro parte, ex qua hæres institutus est: Eodem obtinente, & si legatum, vel Fideicommissum relictum sit: ut ipsa competant sanctissimis Ecclesiis ad hoc quidem, ut ad pauperum alimoniam conferant.

§. 1. Si vero unius ex Archangelis meminerit, vel venerandorum Martyrum, nulla facta ædis mentione: (quod quidem etiam novimus a quodam factum, qui ex Illustribus erat, & in omni verborum, & legum doctrina spectatissimus) si quidem aliquis sit in illa civitate, vel vicinia ejus, venerabilis locus in honorem illius reverendissimi Archangeli, vel Martyris constructus, videri ipsum scriptum esse hæredem; si vero nullus talis locus est in illa civitate viciniave ejus, tunc venerabilia loca, quæ in Metropoli ejus sunt, videri instituta: & si quidem in ipsa Metropoli inventus fuerit, talis aliquis locus illi, proculdubio videri relictam, vel hæreditatem, vel Legatum, vel Fideicommissum: si vero illic nullus talis locus apparet, denuo Ecclesias, quæ in illo loco sunt, capere.

ἄλλης μοίρας (ἤδη γὰρ πλείοσι διαθήκαις κατὰ τοῦτον γινομέναις τὸν τρόπον ἐνετύχομεν) καὶ πολλὴν ἀδηλίαν ἐντεῦθεν οὖσαν κατὰ τοὺς παλαιοὺς ὁρῶμεν νόμους· καὶ τοῦτο ἐπανορθούμενοι, θεσπίζομεν· εἰ μὲν τὸν δεσπότην ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν γράψειέ τις κληρονόμον, ἢ ἐξ ὁλοκλήρου, ἢ ἐκ μέρους· αὐτίκα δοκεῖν τὴν κατὰ τὴν αὐτὴν πόλιν, ἢ τὴν κώμην, ἢ τὸ χωρίον, ἐφ᾽ ἧς καθειστήκει ὁ τελευτήσας, ἁγιωτάτην Ἐκκλησίαν ἐνίστασθαι κληρονόμον· καὶ εἰς ὁλόκληρον τὴν ἔνστασιν ἀπαιτεῖσθαι παρὰ τῶν θεοφιλεστάτων αὐτῆς Οἰκονόμων, ἢ εἰς τὸ μέρος, καθ᾽ ὅσον κληρονόμος ἐγράφη· αὐτοῦ τοῦ κελεύοντος, ἢ καὶ ληγάτον ἢ φιδεϊκομμίσσον καταληφθείη. καὶ ταῦτα διαφέρειν ταῖς ἁγιωτάταις Ἐκκλησίαις, ἐφ᾽ ᾧτε εἰς πτωχῶν ἀποτροφὴν [b] αὐτὰ προχωρεῖν.

§. α΄. Εἰ δὲ ἑνὸς τῶν ἁγίων Ἀρχαγγέλων ἐμνήσθη, ἢ τῶν προσκυνητῶν Μαρτύρων, μὴ ποιησάμενος οἴκου μνείαν, (τοῦτο ὅπερ ἴσμεν παρά τινος διατυπωθὲν, καί τοι τῶν ἐπιφανῶν γεγονότος, καὶ τῇ περὶ λόγους καὶ νόμους ἐνευδοκιμηκότος παιδείᾳ) εἰ μὲν ἔστιν κατὰ τὴν πόλιν ἐκείνην ἢ τὴν ἐνορίαν αὐτῆς, εὐκτήριος οἶκος· εἰς τιμὴν ἐκείνου τοῦ σεβασμιωτάτου Ἀρχαγγέλου, ἢ τοῦ ἁγιωτάτου Μάρτυρος, αὐτὸν δοκεῖν γεγράφθαι κληρονόμον. Εἰ δὲ οὐκ ἔστι κατὰ τὴν αὐτὴν πόλιν, ἢ τὴν ἐνορίαν τοιοῦτος οἶκος, τηνικαῦτα τοὺς κατὰ τὴν μητρόπολιν σεβασμίους οἴκους· καὶ εἰ κατ᾽ αὐτὴν γοῦν εὑρεθείη τοιοῦτός τις οἶκος, ἐκείνῳ δοκεῖν τὸν κλῆρον, ἢ τὸ πρεσβεῖον, ἢ τὸ φιδεϊκόμμισσον καταλελεῖφθαι· εἰ δὲ μὴ ἐκεῖσε φανείη τοιοῦτός τις οἶκος ὤν, αὖθις τὰς κατὰ τόπον ἁγιωτάτας Ἐκκλησίας τοῦτο λαμβάνειν.

ναι. Δηλονότι ταῖς ἁγιωτάταις Ἐκκλησίαις ἅπαντες οἱ λοιποὶ δικαίως παραχωροῦσιν οἶκοι· πλὴν εἰ μὴ γένοιτο πρόδηλος ὁ τελευτήσας ἕτερον μέν τι ἐνθυμηθεὶς ὄνομα προσθεῖναι, ἕτερον δὲ εἰπών. διὰ τὸ καὶ τὸ τοιοῦτον ἡμᾶς γνοῦναι κατά τινα διαθήκην ἐπὶ τοῦ Πόντου γενέσθαι, κἀκεῖσε πάλιν ἀντὶ τοῦ γεγραμμένου περισκευάσαι κρατῆσαι τὸ ἀληθές.

§. β'. Εἰ μέν τοι ὁ μὲν διαθέμενος ῥητὸν μὴ θείη τόπον [c], εὑρεθείη δὲ τοῦ αὐτοῦ ὀνόματος ἐν ἐκείνῃ τῇ πόλει, ἢ τῇ περιοικίᾳ εὐκτήρια πολλὰ καθεστῶτα, εἰ μὲν ἔν τινι τούτων συχνῶς ὁ τελευτήσας ἐφοίτα, καί τινα πρὸς αὐτὸ μείζονα εἶχε προσπάθειαν, ἐκείνῳ δοκεῖν καταλελεῖφθαι τὸ πρεσβεῖον· εἰ δὲ οὐδὲν τοιοῦτο εὑρίσκοιτο· μᾶλλον ἐκ τῶν τοῦ αὐτοῦ ὀνόματος ἐν δεεστέρῳ οἴκῳ καὶ δεομένῳ βοηθείας τυχεῖν δοκεῖν τὸ τοιοῦτον καταλελεῖφθαι πρεσβεῖον, ἤτοι τὴν κληρονομίαν.

re id debere. Sane sanctissimis Ecclesiis omnes aliæ domus cedunt: nisi constet defunctum aliud nomen sensisse & voluisse adjicere, & aliud dixisse: nam tale quid accidisse, & nos scimus in cujusdam Pontici testamento, & tunc etiam constitutum fuisse, ut contra scriptum veritas obtineret.

§. 2. Si autem testator certum locum non apposuerit, multa autem templa ejusdem tituli aut nominis in illa civitate inventa fuerint, vel ejus vicinia, siquidem in aliquo illorum defunctus frequenter versabatur, & majorem erga illud habebat affectionem, illi templo videri legatum relictum: si vero nihil tale invenietur, maxime ei templo ex multis ejusdem nominis videatur relictum legatum, vel hæreditas quod est cæteris indigentius, & magis opis & eleemosynæ egens. Dat. XIII. Kal. Nov. CP. LAMPAD. & OREST. VV. CC. CONSS. 130.

[a] Vide *Phot. tit. II. cap. I. Nov. CXXXI.*

[b] Εἰς πτωχῶν ἀποστροφὴν] Τοῦτο γὰρ δοκοῦσι ποιεῖν δι' ὧν τοῖς πένησι τὰς περιουσίας αὐτῶν καταμερίζονται, τοῦ γὰρ αἰτοῦντος καὶ λαμβάνοντος, ἵσταται καὶ Χριστὸς συγκοιλαίνων τούτου τὴν χεῖρα, ut Manuel Comnenus eleganter ait. *Nov.* περὶ διαφόρων ὑποθέσεων §. *penult.*

[c] Ῥητὸν μὴ θείη τόπον] Phot. Εἰ δὲ τόπον εἴπῃ ῥητόν. *Nov. CXXXI.* Καὶ μὴ ἰδικῶς ὀνομάσοι τὸν τόπον. ἱερὰ δύο τῷ Ἀρχαγγέλῳ Μιχαὴλ ἀνειμένα καταντικρὺ ἀλλήλοιν ἑστῶτε τοῦ πορθμοῦ ἑκατέρωθεν ξυμβαίνει εἶναι. Procop. λογ. α'.

[1] *In plerisque nuper testamentis, &c. Dominum nostrum Jesum Christum hæredem,*] *D. Chrysostomus Homil. de grat. reddend. Deo.* Si Christum in ipso testamento cum hæredibus tuis conscripseris, partemque illi totius sortis tradideris, non pavisti Christum dum viveres, saltem habiturus hinc quando jam non amplius eorum quæ possidebas usum ac potestatem habes, tua illi contribue. Non erit quemadmodum benignus est curiosus aut difficilis erga te. *Et paulo infra:* Relinque illum filiis tuis cohæredem.

[2] *Si quidem Dominum nostrum Jesum Christum scripsit quis hæredem videri ipsius civitatis in quo constitutus erat defunctus Ecclesiam sanctissimam institutam esse hæredem*] Nam Deo soli vere & proprie templa & altaria eriguntur & dedicantur. *D. Augustinus epist. 49. quæst. 3.* Hoc sane nec in ista brevitate prætereundum est, quod templum, Sacerdotem, sacrificium & alia quæcumque ad hæc pertinentia nisi uni vero Deo deberi nossent, Dii falsi, hoc est Dæmones qui sunt prævaricatores Angeli, nunquam hæc sibi a cultoribus suis, quos decipiunt, expetissent. *Idem lib. 8. de Civitate Dei cap. 27.* Nec tamen nos eisdem Martyribus templa, Sacerdo-

tia, sacra & sacrificia constituimus, quoniam non ipsi, sed Deus eorum nobis est Deus. *Et lib. 1. cap. 11. contra Maximum.* Cæterum si Deus Spiritus Sanctus non esset templum, utique nos ipsos non haberet: scriptum est quippe in Apostolo, Nescitis quia templum Dei estis, & Spiritus Dei habitat in vobis? *& iterum:* Nescitis quia corpora vestra templum in vobis est Spiritus Sancti, quem habetis a Deo? Nonne si templum alicui Sancto Angelo excellentissimo de lignis & lapidibus faceremus, anathematisaremur a veritate Christi & ab Ecclesia Dei, quoniam creaturæ exhiberemus eam servitutem quæ uni tantum debetur Deo. *Photius tit. 2. cap. 1. Nomocanon.* in quod Theodorus Balsamo Antiochenus Patriarcha sequens Scholium edidit. Mense Martio indictione 14. facta est quædam Novella sancti nostri Imperatoris Domini Manuelis Comneni, quæ partim hæc statuit. Multi homines in extremis suis dispositionibus procuratores sive executores eorum quæ scripserunt relinquunt, iisque, Christo, dulci isto ac mundo salutari nomine, hærede scripto, rerum suarum dispensationem atque administrationem injungunt. Hoc autem videntur facere cum pauperibus substantias suas dividi præcipiunt. Cum enim mendicans accipit, astat Christus, ac una cum illo dantis manum vacuat. Quatenus namque, inquit ipse, uni ex minimis hisce fratribus fecistis, mihi fecistis. Jubemus igitur ut quando hujusmodi procuratoriæ dispensationes, & in pias causas distributiones, quæ ad animæ rectum ductum, ac pupillorum, senum atque pauperum educationem & exhibitionem tendunt, proponuntur, in his judiciorum protelationes, atque qui hinc existunt inanes temporum decursus, locum non habeant. Contigit hinc enim ut defunctorum animæ damnum subeant, & communis omnium boni utilitatisque causa latæ leges commutentur in contrarium. Tum neque justum esse Imperatoria mea Majestas judicat ut qui ordo in reliquis judiciis obtinet, is etiam in istiusmodi usurpari debeat: sed ut talium specierum ambiguitates confestim solvantur, ita ut neque libellus detur, & cognitio in tres, aut summum quatuor dies differatur, nulla judiciaria dilatione introducenda, quid cuique jure competat disquiratur: citra omnem dilationem utraque pars accersatur, atque ut quid juris se habere putet proponat, exigatur: tumque demum per breve tempus in mensem forte unum, aut etiam alterum extendendum res in controversiam deducta, prout judici visum fuerit, convenienter dirimatur; ut tamen in sua quasi sede ac soliditate firmiter maneant eæ leges, quæ non mox a defuncti morte, sed post aliquot dierum decursum successores ipsius in judicium trahi statuunt: quemadmodum quæ huc pertinent fusius in Basilicis tractata sunt. Si vero Procurator ad dilationem vergere videatur, eaque dolo evenire deprehendatur, nec quemadmodum testator præcepit procrastinationes nectendo faciat, a rerum defuncti procuratione ac dispensatione removeatur, eaque, quibus Imperator statuerit, injungatur. Aut si is forte peregre sit, Præfectus Urbis una cum sanctissimo Ecclesiæ Oeconomo res illas procuret ac dispenset, qui de his, quæ in hujusmodi speciebus administrarunt, Imperatori, aut si fortassis hic peregre erit, sanctissimo Patriarchæ reddere rationem debebunt, & si non prout Imperator jusserit, defuncti voluntas adimplebitur.

TITULUS TERTIUS.

DE EPISCOPIS, ET CLERICIS, & Orphanotrophis, & Xenodochis, & Brephotrophis, Ptochotrophis, & Ascetriis, & Monachis, & Privilegiis eorum, & Castrensi Peculio, & de Redimendis Captivis, & de Nuptiis Clericorum vetitis seu permissis.

De novis Collationibus. De Hospitibus.

I. Imperator CONSTANTINUS A. Clericis salutem dicit.

JUXTA sanctionem, quam dudum meruistis[1], & vos & mancipia vestra nullus novis collationibus obligavit: sed vacatione gaudebitis: Præterea neque hospites suscipietis. Datum VI. Kalend. Septemb. PLACIDO & ROMULO CONSS. 343.

[1] *Juxta sanctionem, quam dudum meruistis*] Extat hæc sanctio *apud Eusebium lib. 10. cap. 7. & Nicephor. Callist. lib. 7. cap. 42.* Verba sunt: Qui intra Provinciam tibi creditam in Ecclesia Catholica sunt, cui Cæcilianus præest, functionemque & operam suam sanctissimæ religioni præstant, quos Clericos nominare solent, eos ab omnibus prorsus muneribus immunes conservari volumus; ut ne errore aliquo, aut lapsu sacrilego a cultu qui summo Numini debetur abstrahantur: sed potius citra omnem perturbationem religioni, sacrisque suis inserviant. *Hieronym. in Math. cap. 17. vers. 25.* Dominus noster & secundum carnem & secundum Spiritum filius Regis erat, vel ex David stirpe generatus, vel Omnipotentis Verbum Patris. Ergo tributa quasi Regum filius non debebat: sed qui humilitatem carnis assumpserat debuit adimplere omnem justitiam. Nosque infelices qui Christi censemur nomine, & nihil dignum tanta facimus Majestate. Illa pro nobis & crucem sustinuit, & tributa reddidit; nos pro illius honore tributa non reddimus, & quasi filii Regis a vectigalibus immunes sumus.

1. De Muneribus sordidis, vel a negotiatoribus præstandis. 2. De Muneribus extraordinariis. 3. De Parangariis. 4. De Clericis, & eorum Uxoribus, Liberis, Ministeriis.

II. Imp. CONSTANTINUS A. & JUL. CÆS. Felici Episcopo[1].

OMNIS a Clericis[2] indebitæ conventionis injuria, & iniquæ exactionis repellatur improbitas: nullaque conventio sit contra eos munerum sordidorum: Et cum negotiatores ad aliquam præstationem competentem vocantur, ab his universis istiusmodi strepitus conquiescat. Si quid enim vel parsimonia, vel provisione, vel mercatura (honestati tamen conscia[3]) congesserint; id in usum Pauperum

atque egentium ministrari oportet: At id quod ex eorundem ergasteriis vel tabernis conquiri potuerit & colligi, collectum id religionis existiment lucrum.

§. 1. Verumetiam hominibus eorundem, qui operam in mercimoniis habent[4], Divi Principis Genitoris mei[5] statuta multimoda observatione caverunt, ut iidem Clerici privilegiis pluribus redundarent[6].

§. 2. Itaque extraordinariorum munerum a prædictis necessitas atque omnis molestia conquiescat.

§. 3. Ad parangariam quoque præstationem non vocentur, nec eorundem facultates atque substantiæ.

§. 4. Omnibus Clericis hujusmodi prærogativa succurrat, ut & conjugia Clericorum[7] ac liberi eorum quoque, & ministeria, id est, mares pariter ac fœminæ, eorumque etiam filii & filiæ immunes semper ab hujusmodi muneribus perseverent. Datum IX. Idib. Decemb.[8] Med.[9] Lecta V. Kal. Jan. apud acta, CONSTANTIO A. IX. & JULIANO CÆS. II. CONSS. 357.

[1] *Felici Episcopo*] Felicem intelligit in locum Liberii suffectum. Hujus meminere *Sozomenus lib. 4. cap. 15.* Scripserunt etiam Episcopi qui Sirmium convenerant ad Felicem, qui tum Romanæ Ecclesiæ præsidebat, & ad Clerum ejusdem civitatis ut Liberium suspicerent, utque ambo Apostolicam Sedem gubernarent, & simul Sacerdotio fungerentur absque ulla dissensione. *Et Theodoritus lib. 2. cap. 17.* Reversus est admirandus ille Liberius, Felix vero recedens ad aliam urbem se contulit. *Divus Hieronymus in Catalogo Scriptorum Ecclesiasticorum agens de Acacio Cæsariensi Episcopo:* In tantum autem, inquit, sub Constantio Imperatore claruit ut in Liberii locum Romæ Felicem Arianum Episcopum constitueret.

[2] *Omnis a Clericis, &c.*] *Idem scribit omnibus Episcopis L. 10. Cod. Theodos. eod. tit.* Clericis ac juvenibus præbeatur immunitas, repellaturque ab his exactio munerum sordidorum.

[3] *Mercatura honestati tamen conscia*] *Synodus Arelatensis 2. habita ann. 452. Can. 14.* Si quis Clericus pecuniam dederit ad usuram, aut conductor alienæ rei voluerit esse, aut turpis lucri gratia aliquod negotiationis genus exercuerit, depositus alienus a communione fiet. Habetur hæc Synodus *tom. 4. Concil. General. col. 1013.*

[4] *Qui operam in mercimoniis habent*] *Concil. Carthag. 4. ann. 398. Can. 51.* Clericus quantumlibet verbo Dei eruditus artificio victum quærat. Duo Canones sequentes ejusdem sunt argumenti. Eos invenies *tom. 2. Concil. General. col. 1204.*

[5] *Divi Principis Genitoris mei*] Constantini. Nicephorus Callistus *lib. 9. histor. Ecclesiast. cap. 50.* Gregorii Nazienzeni verba refert excusantis Constantium quod Arianos pertulerit non eorum erroris studio, sed gratia pacis tranquillitatisque publicæ.

[6] *Clerici privilegiis pluribus redundarent*] *D. Hilarius lib. contr. Constantium col. 290.* Osculo Sacerdotes excipis quo & Christus est proditus: caput benedictioni summittis ut fidem calces: convivio dignaris ex quo Judas ad proditionem egressus est: censum capitum remittis quem Christus, ne scandalo esset, exolvit: vectigalia Cæsar donas ut ad negationem Christianos invites: quæ tua sunt relaxas ut quæ Dei sunt amittantur.

[7] *Conjugia Clericorum*] *Sozomenus lib. 1. cap. 23. agens de Synodo Nicæna.* Aliis equidem placebat legem ferri ut Episcopi & Presbyteri, Diaconi item ac Subdiaconi non cubarent cum uxoribus quas, priusquam sacrarentur, duxissent. Verum Paphnutius Confessor surgens contradixit, nuptiasque honorabiles vocans & congressum viri cum uxore sua castitatem esse dicens, consilium dedit Synodo ne

hujusmodi legem ferret. Fabulosa multis merito videtur hæc narratio, cum ne constet quidem Synodo Nicænæ ullum interfuisse Episcopum qui Paphnutius vocaretur. Hilarius, licet conjugatus & una filia auctus, electus est in Pictaviensem Antistitem, ut narrat Baronius *ad annum 355*. Additque, cæterum sic electorum ea ex legibus Ecclesiasticis conditio erat, ut quod ad procreationem liberorum spectat, desinerent esse mariti.

[8] *IX. Idus Decembris.*] Quo die Julianus Cæsar Romæ a Constantio proclamatus est Arbelione & Lolliano Consulibus. Eodem die privilegia concessa renovata. *Sigonius pag. 129. Suetonius in Tito. Ammianus pag. 495.*

[9] *Datum Med.*] Sozomenus *lib. 4. cap. 8.* Narrat collectam Mediolani Synodum urgente Constantio, in qua cum Orientales Athanasium damnari vellent, Dionysius Albæ, Eusebius Vercellarum, Paulinus Trevirorum, Rhodanus ac Lucifer reclamarunt; ideoque pulsi sunt in exilium, & cum his pariter Hilarius. Unde *idem Hilarius in opere Historico.* Cum hac epistola integræ fidei subscribentes Episcopi Catholici miserunt decem Legatos ad Imperatorem; nihilominus & pars Hæreticorum misit ex suo corpore decem Legatos, qui ubi venerunt ad Imperatorem suscepti sunt, ita ut Legati Catholicorum non susciperentur. Socrates *lib. 2. cap. 29.* plura refert de Mediolanensi Synodo & Ariminensi.

De Collectis, Exactionibus, Angariis, Parangariis.

Nova Constitutio FRIDERICI Imperatoris de statu & consuet. contra lib. Eccles. col. 10. §. Item nulla.

ITem nulla communitas, vel persona publica, vel privata collectas, vel exactiones, angarias, vel parangarias, Ecclesiis, vel aliis piis locis, aut Ecclesiasticis personis imponere, aut invadere Ecclesiastica bona præsumant: quod si fecerint: & requisiti ab Ecclesia vel Imperio, emendare contempserint, triplum refundant: & nihilominus bona Imperiali banno subjaceant: quod absque satisfactione debita nullatenus remittatur.

De Fiscalibus.

III. Idem A. & Cæs. ad Taurum Præf. Præt.[1]

DE his Clericis, qui prædia possident, sublimis auctoritas tua non solum eos aliena juga[2] nequaquam statuet excusare: sed etiam pro his prædiis, quæ ab ipsis possidentur, eosdem ad pensitanda fiscalia perurgeri; universos namque Clericos possessores duntaxat Provinciales, pensitationes fiscalium, translationesque faciendas recognoscere jubemus[3]. Data epistola Prid. Kal. Jun. Med. CONSTANTIO A. X, & JUL. CÆS. III. CONSS. 360.

[1] *Ad Taurum Præfectum Prætorio*] Qui ex jussu Imperatoris Synodo Ariminensi interfuit. *Severus Sulpicius lib. 2. Histor.* Igitur apud Ariminum urbem Italiæ Synodum congregari jubet, isque Tauro Præfecto imperat ut collectos in unum non ante dimitteret quam in unam fidem consentirent, promisso eidem Consulatu si rem effectui tradidisset.

[2] *Aliena juga*] *Sulpicius Severus lib. 2. Histor.* In Ariminensi autem Synodo tractatu habito, usque eo dispositio progressa fuerat, ut juga quæ viderentur ad Ecclesiam pertinere a publica functione cessarent.

[3] *Universos namque Clericos possessores duntaxat Provinciales, pensitationes fiscalium recognoscere jubemus*] *D. Ambrosius orat. in Auxentium de Basilic. tradend.* Si tributum petit non negamus: agri Ecclesiæ solvunt tributum. *Auctor Commentarii in Paulum editi cum operibus D. Ambrosii in cap. 13. epist. ad Roman.* Ideo dicit tri-

buta præstari, vel quæ dicuntur fiscalia, ut subjectionem præstent per quam sciant non se esse liberos, sed sub potestate degere quæ ex Deo est. Imperatores Valentinianus, Valens & Gratianus *epist. ad Episcop. Asiæ relata a Theodor. lib. 4. cap. 7.* agentes de Catholicis Episcopis qui Concilium in Illyrico celebrarant eos sic describunt. Qui cum noxios omnes Demonas per orationem abigere studeant, & publicas præstationes juxta leges inferre norunt, & Imperatoriæ potestati neutiquam contradicunt, sed sincere tum summi Regis ac Dei mandatum custodiunt, tum nostris legibus obsequuntur. Contrariam sententiam sequi videntur S. Hieronymus *loco in caput 17. Matth. jam laudato,* & D. Augustinus *lib. 1. quæst. Evang. quæst. 23.* Vide *Bellarminum lib. 1. de Cleric. cap. 28.*

De Officialibus Rationalibus.

IV. Idem A. ad Taurum PP.

OFFICIALES rationales[1]; si exhibitione cursus seu primipili necessitate neglecta, interversa etiam ratione fiscali[2], ad Clericatus honorem putaverint transeundum, ad priorem conditionem retrahantur[3]. Si vero obnoxii ratiociniis vel necessitatibus non sint, sub notione Judicum, Officiis consentientibus, si probabilis vitæ studium id postulaverit, transferantur, nec cessionem metuant facultatum. Quod si clandestinis artibus putaverint irrependum, duas partes suarum rerum concedant liberis: aut si proles defuerit, propinquis: ex propria substantia portionem tertiam sibimet retenturi. Sin vero propinquorum necessitudo defuerit, geminæ portiones Officiis, in quibus militant, relinquantur: portione tantummodo tertia sibi retenta. Datum IV. Kalend. Septemb. TAURO & FLOR. COSS. 361.

1 *Officiales rationales*] Sumpta est hæc Constitutio ex *lege 8. Cod. Theodos. tit. de cohortalibus Principum,* cui & jungenda *lex 49. ejusd. Cod. Theodos. de Decurionib.* Quæ eandem inscriptionem & subscriptionem habet. *Concil. Carthag. 1. Can. 9.* Metus Caunensis Episcopus dixit, recte statutum est ut obnoxii alienis negotiis non ordinentur. *Gelasius Papa epistol. quæ extat tom. 4. Concil. General. col. 1226.* Ne bigamum & qui virginem non est sortitus uxorem atque illiteratum, vel obnoxium, in aliqua parte corporis debilem, notatumque modis omnibus ad sacros ordines permittat accedere.

2 *Interversa ratione fiscali*] *Frontinus lib. 3. stratagematum exemplo 3.* fidelissimum dispensatorem ad Octacilium Consulem misit, qui tanquam rationibus interversis transfugisset.

3 *Ad priorem conditionem retrahantur*] *Pamelius in hæc verba cap. 12. lib. Tertull. de Idololatr. opera & conditionalis eram.* Opera pro operario. Conditionalis pro eo cujus officium est aliquid condere.

De Curialibus aut Officialibus. De Monachis.

In AUTHENT. de sanctis Episcop. sed neque Curialem. col. 9. tit. 6. al. tit. ult. seu Novel. 123. cap. 15.

SEd neque Curialem aut Officialem, Clericum fieri permittimus: ne ex hoc venerabili Clero fiat injuria. Si vero tales personæ in Clero constituantur, tanquam nec ad ordinationem perducta, propria fortuna restituantur, nisi Monasticam forsitan vitam aliquis eorum non minus quindecim annis impleverit: tales enim ordinari præcipimus,

quarta propria substantia sibi retenta, reliquis partibus curia & fisco vindicandis, si in Clero constituti Monasticam & decentem vitam impleverint.

§. 1. Sed si post Clericatus honorem aliquis eorum uxorem, aut concubinam acceperit, propria fortuna reddatur, licet tali Ecclesiastico gradu tenebatur, in quo quis constitutus uxorem ducere non prohibetur. Idem est & in omnibus aliis Monachis, licet nulli fortuna prius subjecti fuerint. Et generaliter quicunque in quolibet Ecclesiastico gradu constitutus, ad secularem vitam redierit, honore nudatus, curiali fortuna propria civitatis reddatur.

Si quis sacratissimam Virginem rapuerit, vel attentaverit.

V. Imp. JOVINIAN. A. Secundo Præfecto Prætorio.

SI quis non dicam rapere, sed attentare[1] tantum jungendi causa matrimonii sacratissimas[2] Virgines[3] ausus fuerit, capitali pœna feriatur. Datum XI. Kalend. Mart.[4] GRATIANO A. III. & MEROBAUDE CONSS.

[1] *Si quis non dicam rapere, sed attentare*] Hanc legem tulit Joviniamus Antiochiæ quod Juliani temporibus quidam ejusmodi Virgines uxores ducere ausi fuissent. *Nicephor. Callist. lib. 10. cap. 39.* Ad Præfect. prætor. quoque generalem dedit constitutionem ut deinceps capitaliter in eum animadverteretur qui sacram Virginem non dicam rapere, sed attentare tantummodo jungendi matrimonii causa, aut oculos impudicos ei adjicere auderet. *Cassiodor. lib. 7. cap. 4.*

[2] *Sacratissimas*] *In Cod. Theodos.* Sacratas.

[3] *Virgines*] *In eod. Cod. Theodos.* additur invitas. Teste S. Ambrosio aliquando Virgines manebant apud matrem, sed & aliquando in Monasterio, ut certe manebat ea cujus meminit *epist. 64. D. Hieronymus lib. 10. in Vigilantium.* Etsi nupserit Virgo non peccavit. Non illa Virgo quæ semet Dei cultui dedicavit, harum enim si qua nupserit habebit damnationem, quia primam fidem irritam fecit, &c. Virgines enim quæ post consecrationem nupserint non tam adulteræ sunt quam incestæ.

[4] *Datum XI. Kal. Martias.*] Extinctus est Jovinianus XIII. Kal. Martias.

De muneribus personalibus.

VI. Imperatores VALENTINIANUS, VALENS & GRATIANUS AAA. ad Cataphronium.

PRESBYTEROS[1], Diaconos, Subdiaconos, atque Exorcistas[2], & Lectores[3], Ostiarios[4], Acolythos[5] etiam personalium munerum expertes esse præcipimus. Dat. III. Non. Mart. GRATIANO A. III. & MEROBAUDE CONSS. 377.

[1] *Presbyteros*] Eusebius *lib. 6. cap. 43.* refert fragmentum epistolæ Cornelii qui de Novato loquens ait: Ergo ille Evangelii vindex ignorabat unum Episcopum esse oportere in Ecclesia Catholica, in qua tamen sciebat, quomodo enim illud nescire potuisset? Presbyteros esse quatuor & quadraginta.

[2] *Exorcistas*] *Cornelius in ead. epist.* Exorcistas & Lectores cum Ostiariis quinquaginta duos. Exorcistæ in ordine Ecclesiastico. *Cyprianus lib. 4. epist. 7. Clemens lib. 1. cap. 7.*

[3] *Lectores*] Præter locum Cornelii supra citatum vide *Pamelium in cap. 41. Tertull. lib. de præscript. Cyprian. epist. 33.* Aurelium plebi commendans scribit se eum lectorem ordinasse: Placuit ut ab officio Lectoris incipiat. *In Conc. Laod. quod extat tom. 1. Concil. General. col. 1499. Can. 23.* Quod non oportet Lectores vel Cantores ferre orarium. *In Concil. Carthag. 4. quod habetur tom. 2. Concil. General. col. 1200.*

Can. 8. Lector cum ordinatur faciat de eo verbum Episcopus ad plebem indicans ejus fidem ac vitam, atque ingenium, &c. *In Canonibus Apostolorum 27. 43. 68.* secundus ordo Lectoris.

4 *Ostiarios*] Ostiarii officium fuisse ordinem Ecclesiasticum patet ex Clemente *lib. 2. Constit. cap. 61.* Eorum meminere *Cornelius in epistola ab Eusebio relata. Concilium Laodicenum Can. 24. & Epiphanius in Epitome.*

5 *Acolythos*] Acolytorum non meminit Ignatius. *Clemens lib. 6.* Acolytorum ordo Ecclesiasticus. *D. Cyprianus epist. 54. ad Cornel.* Legi litteras tuas, frater charissime, quas per Saturum fratrem nostrum Acolytum misisti. *Isidorus Hispalensis lib. 7. Etymolog.* Acolyti Græce, Latine Ceroferarii dicuntur a deportandis cereis quando Evangelium legendum est aut sacrificium offerendum.

De Testimonio dicendo.

Pars actorum habitorum in Consistorio apud Imperatores Grattianum, Valentinianum, & Theodosium, Consulatu Syagrii, & Eucherii virorum clarissimorum, die III. Kal. Januar. Constantinopoli in Consistorio.

VII. Imp. THEODOSIUS dixit.

NEc honore, nec legibus Episcopus ad testimonium dicendum flagitetur. *Item dixit*, Episcopum ad testimonium dicendum admitti non decet[1]: nam & persona oneratur[2], & dignitas Sacerdotis exempta confunditur[3].

1 *Episcopum ad testimonium dicendum admitti non decet*] Vide *inf. notata ad legem sequentem num. 3.*

2 *Nam & persona oneratur*] *Cassiodorus lib. 6. Formul. 1.* Alioqui onera essent potius non honores, si supra vires aliquid imponeremus invitis.

3 *Dignitas Sacerdotis exempta confunditur*] *Tertullianus lib. d. Baptism. cap. 17.* Dandi quidem habet jus summus Sacerdos qui est Episcopus. *D. Cyprianus epist. 52.* Episcopatum Sacerdotii sublime fastigium. *Hieronymus epist. ad Evagrium*, comprobatur eundem esse Episcopum atque Presbyterum. *D. Augustinus lib. 2. contr. Julian. cap. ult.* Sancti ac beati & in divinorum eloquiorum pertractatione clarissimi Sacerdotes Irenæus, Cyprianus, Reticius, Hilarius, Ambrosius, Gregorius, Innocentius, Joannes, Basilius, quibus addo Presbyterum velis nolis Hieronymum. *Auctor Commentarii editi cum operibus S. Ambrosii in cap. 4. epist. ad Ephesios.* In Episcopo omnes ordines sunt, quia primus Sacerdos est, hoc est Princeps Sacerdotum. *Et in cap. 3. prioris ad Timotheum epistola.* Episcopi & Presbyteri una ordinatio est, uterque enim Sacerdos est, sed Episcopus primus est, ut omnis Episcopus Presbyter sit, non omnis Presbyter Episcopus. *S. Leo epist. ad Anastas. Thessaloniens. cap. ult.* Quibus etsi dignitas non sit communis, est tamen ordo generalis, quoniam & inter beatissimos Apostolos in similitudine honoris fuit quædam discretio potestatis; & cum omnium par esset electio, uni tamen datum est ut cæteris præemineret. *Sidonius lib. 4. epist. 25.* Episcopum summum Antistitem vocat. *Et lib. 7. epist. 6.* Summum Sacerdotem. *Lib. vero 7. epist. 4.* Episcopatum appellat Sacerdotii fastigium. *Theophilactus in cap. 3. prioris ad Timotheum epistola.* Quæ de Episcopis dixit & Presbyteris etiam conveniunt, nam & ipsis docendi munus & præfectura Ecclesiæ commissa est utpote sola electione inferioribus. Vide *Bellarminum lib. 1. de Cleric. cap. 14.* ubi agens de distinctione Episcopi & Presbyteri, ostendere conatur Episcopum in cœtu Presbyterorum esse velut Regem in cœtu Senatorum. *In Can. Si quispiam, distinct. 81. & in cap. 2. de cohabitat. Cleric. ex vet. lib.* Sacerdos proprie & per excellentiam Episcopus. *Idem Bellarminus loco sup. citato.* Videtur Presbyterorum nomen non attributum Episcopis post Concilium Nicænum.

In Au-

In AUTHENT. de sanctis Episcop. §. Nulli vero judicum. col. 9. tit. 6. al. tit. ult. seu Novell. 123. cap. 7.

SEd judex mittat ad eos quosdam de suis ministris, ut propositis Sacrosanctis Evangeliis, secundum quod decet Sacerdotes, dicant ea quæ noverint, (non tamen jurent.)

Presbyteri occasione testimonii non torquentur, puniuntur tamen si falsum dixerint.

VIII. Idem A. Paulino Præfecto Augustali.

PRESBYTERI [1] citra injuriam quæstionis testimonium dicant [2]: ita tamen, ut falsa non simulent. Cæteri vero Clerici qui eum deinde gradum, vel ordinem sequuntur, si ad testimonium dicendum petiti fuerint, prout leges præcipiunt, audiantur: ut salva tamen sit litigatoribus falsi actio, si forte Presbyteri, qui suo nomine superioris loci testimonium dicere [3] citra aliquam corporalem injuriam sunt præcepti, hoc ipso, quod nihil metuant, vera suppresserint; multo magis enim pœna digni sunt, quibus cum plurimum honoris per nostram jussionem delatum est, occulto inveniuntur in crimine. Datum VIII. Kal. Aug. ARCAD. A. & BAUTONE CONSS. 385.

[1] *Presbyteri*] *L. 4. Cod. Theodos. tit. de Judæis.* Superstitionis indignæ est, ut Archisynagogi sive Presbyteri Judæorum, vel quos ipsi Apostolos vocant, &c.

[2] *Citra injuriam quæstionis testimonium dicant*] Nam privilegia sustulerat Julianus. Non tamen jurent, quia Christus jurare prohibuit. Mira castigatio Pithœi: Christus enim dixit non jurare omnino: at testimonium dicere jurare est. Prævaleat igitur lex divina, & maneat inconcussa in hoc sermone (non tamen jurent) quo confirmatur lex humana, & sine quo infirmatur.

[3] *Si forte Presbyteri qui suo nomine superioris loci testimonium dicere, &c.*] Melius sub nomine. *Concil. Nicæn. Can. 14.* Nec sedere quidem in medio licet Presbyterorum Diaconos. *Laodicen. Can. 20.* Quod non oportet Diaconum ante Presbyterum sedere. *Agathens. Can. 65.* Quod non oportet Diaconum sedere præsente Presbytero. *D. Hieronymus Commentar. in cap. 48. Ezechielis.* Ignorantes humilitatem status sui, ultra Sacerdotes, hoc est Presbyteros, intumescunt, & dignitatem non merito, sed divitiis existimant. Certe qui primus fuerit Ministrorum, quia per singula concionatur in populos, & a Pontificis latere non recedit, injuriam putat si Presbyter ordinatur: & non meminit mensarum & viduarum minister in obsequium se & ministerium non solum Sacerdotum, sed & viduarum & pauperum delegatum. Usque ad Carolum Magnum Diaconi in conspectu Presbyteri.

In AUTHENT. de sanctiss. Episcop. §. Reverendissimis, col. 9. tit. 6. al. tit. ult. seu Novell. 123. cap. 20.

PResbyteri, seu Diaconi, si falsum testimonium perhibuisse convincantur, siquidem in causa pecuniaria, a divino ministerio duntaxat per tres annos separati, Monasteriis pro tormentis tradantur: sed si in criminali, Clericatus honore nudati, legitimis pœnis afficiendi sunt: cæteri vero Clerici, communi jure ab officio Ecclesiastico repulsi, sine delectu causæ verberibus coërceantur.

De Ætate Diaconissæ.

IX. Imppp. VALENTINIANUS, THEOD. & ARCAD. AAA. Tatiano PP.

NULLA, nisi emensis quinquaginta annis[1], secundum præceptum Apostoli, ad Diaconissarum consortium[2] transferatur. Datum XI. Kalend. Jul. Mediolani, VALENTINIANO A. IV. & NEOTHERIO CONSS. 390.

[1] *Nulla, nisi emensis quinquaginta annis, &c.*] Lata fuit hæc lex a Theodosio occasione matronæ a Diacono compressæ. Factum narrat Sozomenus *lib. 7. cap. 16. &* Nicephorus Callistus *lib. 12. cap. 28.* D. Hieronymus *epist. ad Salvian. de viduitate servand.* Ostendit qualiter viduæ bonis Ecclesiæ sustentari deberent. Sed quia, inquit, rudem Christi instituebat Ecclesiam (Paulus) & omni ordini providebat, præcipueque pauperibus, quorum ei cura cum Barnaba fuerat demandata, illas vult Ecclesiæ opibus sustentari, quæ propriis manibus non queunt laborare, quæ vere viduæ sunt: quas & ætas probat & vita. Eandem sententiam repetit *Commentario in Isaiam.* Nec Ecclesiasticis vidua sustentatur alimentis, nisi quæ sexaginta annorum est, & maturitatem habet morum & ætatis.

[2] *Diaconissarum consortium*] Vide *Pamelium in cap. 13. Tertull. de exhortat. castitat. num. 72. conversionem Sanctæ Pelagiæ in vit. Patr. Baron. tom. 3. Histor. Ecclesiast. 271. 272.*

De Ætate Presbyteri, Diaconi, Subdiaconi, Episcopi.

In AUTHENT. de sanct. Episc. §. Presbyterum, col. 9. tit. 6. al. tit. ult. seu Novell. 123. cap. 13.

PResbyterum minorem XXXV. annis fieri non permittimus: sed neque Diaconum, vel Subdiaconum minorem XXV. annis: neque lectorem minorem annis XVIII. Item Episcopum, minorem annis XXXV. ordinari prohibemus.

De Ætate Diaconissæ, & ea quæ pervenit ad secundas nuptias.

In AUTHENT. de sanct. Episc. §. Diaconissam vero, coll. 9. tit. 6. al. tit. ult. seu Novell. 123. cap. 13.

DIaconissam in sancta Ecclesia non ordinari præcipimus, quæ minor sit annis quadraginta, aut si ad secundas pervenerit nuptias.

De Injuria facta Sacerdotibus, & ministris, vel ipsi sacro cultui, locoque.

X. Imperatores ARCADIUS & HONORIUS, AA. Theodoro PP.

SI quis in hoc genus sacrilegii proruperit[1], ut in Ecclesias Catholicas irruens, Sacerdotibus, Ministris, vel ipsi cultui, locoque, aliquid importet injuriæ, quod geritur, a provinciæ Rectoribus animadvertatur: atque ita provinciæ Moderator, Sacerdotum & Catholicæ Ecclesiæ Ministrorum, loci quoque ipsius, & divini cultus injuriam capitali in convictos, seu confessos reos sententia noverit vindicandum: nec expectet,

ut Episcopus injuriæ propriæ ultionem deposcat, cui sanctitas ignoscendi gloriam dereliquit[2]. Sitque cunctis laudabile, factas atroces Sacerdotibus, aut Ministris injurias, veluti crimen publicum persequi, ac de talibus reis ultionem mereri. Quod si multitudo violenta a civilis Apparitoris executione & adminiculo ordinum vel ordinatorum possessorumve non poterit flagitari, quod se armis aut locorum difficultate tueatur: Præsides provinciarum etiam militari auxilio[3] per publicas litteras apperito, competentem vindictam tali excessui imponere non morentur. Dat. VII. Kal. Maii, Mediolani. HONORIO III. & EUTYCHIANO CONSS. 398.

[1] *Si quis in hoc genus sacrilegii proruperit*] *In commonitorio dato a Patribus Concilii Africani Theasio & Evodio quod extat tom. 2. Concil. General. col. 1108.* Donatistarum & Circumcellionum in Catholicos furor sic describitur. Nota est enim & sæpe legibus conclamata Circumcellionum qua furiunt detestabilis manus, quæ etiam ipsorum religiosissimorum supra Principum frequentibus sanctionibus condemnata est; adversus quorum furorem poscimus non insolita, nec a Scripturis sanctis aliena impetrare præsidia, quando Apostolus Paulus, sicut in Apostolorum actibus fidelibus notum est, factiosorum conspirationem militari etiam submovit auxilio.

[2] *Cui sanctitas ignoscendi gloriam dereliquit*] *Socrates in proœmio lib. 6. Histor. Eccles.* Qui personas Ecclesiasticas in summo habent honore, nobis crimini dabunt quod Episcopos non vocamus Deo charissimos, aut sanctissimos, aut aliis id genus nominibus. *Tertullianus ad uxorem lib. 2.* Quid fœminæ sanctæ. *Pamelius* hoc est Christianæ. Olim Christiani vocabantur sancti, unde sanctissimi dicti Episcopi, quem titulum ex antiquitate retinuit Pontifex Romanus. *Heracl. in Arnob. pag. 283. D. August. epist. 147.*

[3] *Militari auxilio*] Latronibus vestigandis per universas provincias militaris statio sortitur.

De Injuria, ut supra. De litaniis.

In AUTHENT. de sanct. Episc. §. Si quis cum sacra, col. 9. tit. 6. al. tit. ult. seu Novell. 123. cap. 31.

SEd novo jure pro tali injuria verberatur, aut in exilium mittitur. Sed si sacra ministeria turbaverit, vel celebrare prohibuerit, capite puniatur. Idem est, & in litaniis: nam pro injuria verberatus exilio tradatur: si eas concusserit, capite plectatur. Laïcis facere litanias interdicimus sine Clericis: quæ sine orationibus & cruce fieri non debent.

Unde & quot Clerici eligendi.

XI. Iidem AA. Eutychiano PP.

IN Ecclesiis, quæ in possessionibus (ut fieri adsolet) diversorum, vicis etiam vel quibuslibet locis sunt constitutæ[1], Clerici non ex alia possessione, vel vico, sed ex eo, ubi Ecclesiam esse constiterit, ordinentur[2]: ut propriæ capitationis onus ac sarcinam recognoscant; ita ut pro magnitudine, vel celebritate uniuscujusque vici, Ecclesiis certus, judicio Episcopi[3], Clericorum numerus ordinetur. Datum III. Kalend.

Aug. Minizo. HONORIO A. IIII. & EUTYCHIANO. CONSS. 398.

[1] *In Ecclesiis quæ in possessionibus, ut adsolet diversorum, vicis etiam, vel quibuslibet locis sunt constitutæ*] Philo narrat Christianos in singulis agris σεμνεῖα, hoc est ædiculas sacras habuisse *lib. de supplicum virtutibus. S. Chrysostomus Homil. 18. in Act. Apostol. & Homil. 1. advers. Gentil.* Quod Christus Deus sit ex domibus divitum Ecclesias fuisse consecratas. *D. Hieronymus in Epitaph. Paulæ. D. Augustinus brevicul.* Nunquid enim in Ecclesia non fit quotidie, quando eos quos armis corripimus, etiamsi in eorum possessione simus, nihil ibi apud eos contingimus. *Plin. lib 9. epist.* Pagani etiam in agris prædiisque suis partes quasdam templis sacellisque, ubi Deos colerent, dicabant. *Apul. Apolog. 1.* Aruspicum monitu retinendas misi ædes Cereris in prædiis: iste vero nec Diis rurationis qui eum pascunt ac vestiunt, segetes ullas, aut vitis aut gregis primitias impartit: nullum in villa ejus delubrum situm, nullus locus aut lucus.

[2] *Non ex alia possessione vel vico, sed ex eo ubi Ecclesiam esse constiterit, ordinentur*] *Idem in Can. 21. Concil. African. circ. tempor. Bonifac. PP. 1.* Ut Clericum alienum nullus sibi præripiat Episcopus præter ejus arbitrium cujus fuerit Clericus. *Vide Concil. Antiochen. Can. 10. Chalcedon. Can. 17. & Carthagin. Can. 4. act. 1. Damasus PP.* qui in vicis vel in possessionibus Chorepiscopi nominantur.

[3] *Judicio Episcopi*] Cui ipse Chorepiscopus cum possessione subjectus est. *Can. 10. Concil. Antiochen.*

De Curialibus.

XII. Iidem A A. Eutychiano P P.

SI quis Curialis Clericus fuerit ordinatus [1], nec statim, conventione præmissa, pristinæ conditioni reddatur, is vigore & solertia judicantium, ad pristinam sortem, veluti manu injecta [2], mox revocetur: Clericis enim ulterius legem prodesse non patimur: quæ, cessione patrimonii subsecuta, decuriones Clericos esse non vetabat. Datum VI. Kal. Aug. Minizo. HON. A. IIII. & EUTYCHIAN. CONSS. 398.

[1] *Si quis Curialis Clericus fuerit ordinatus, &c. ad pristinam sortem mox revocetur*] Lex ista revocata est *L. 163. Cod. Theodos. de Decurion. D. Ambrosius lib. 5. epist. 29. ad Theodos.* Quomodo excusabo apud Episcopos qui nunc, quia per triginta & innumeros annos Presbyteri quidam gradu functi, vel Ministri Ecclesiæ retrahuntur a munere sacro, & curiæ deputantur; graviter gemunt, nam cum hi qui vobis militant certo militiæ tempore serventur, quanto magis eos considerare debitis qui Deo militant? *Et epist. 31.* Si privilegium quærat Sacerdos ut onus curiæ evitet, patria atque avita omnium facultatum possessione cedendum est. *Idem epist. 32. ad Valentinian.* contendit Imperiali etiam lege cautum esse ut Sacerdotes de Sacerdotibus judicent. Anno 420. sub Honorio & Theodosio Bonifacius statuit ut servus, vel obnoxius curiæ ac cujuslibet, &c. non fieret Clericus. *Innocentius PP. Victricio Episcopo Rothomagensi. In epist. Decretal. pag. 54. & 55. Et Felici Nucerino Episcopo cap. 3.* Præterea frequenter quidem e fratribus nostris curialibus vel quibuslibet publicis functionibus occupatos Clericos facere contendunt, quibus postea major tristitia, cum de revocandis eis aliquid ab Imperatore præcipitur, quam gratia de ascito nascatur.

[2] *Veluti manu injecta*] Hæc loquendi formula usurpatur *L. 10. Cod. Theodos. de divers. offic.* Vide *Brissonium 419. Tertullianus adversus Marcionem.* Et quodammodo injecta manu desinens adversarii sensum. *Symmachus.* Illa injecit manum, illa invitam retraxit.

De Privilegiis Ecclesiæ.

XIII. Iidem AA. Fidiano Vicario.

SI venerabilis Ecclesiæ privilegia[1] cujusquam fuerint, vel temeritate violata, vel dissimulatione neglecta, commissum hoc quinque librarum auri condemnatione plectetur. Datum VII. Kal. Jul. Brixiæ. THEODORO V. C. CONSS. 399.

[1] *Si venerabilis Ecclesiæ privilegia*] Socrates *lib. 6. cap. 5.* Sozomenus *lib. 8. cap. 7.* & Nicephorus Callistus *lib. 13. cap. 4.* Narrant Eutropium Euneuchum suasisse ut lex ferretur, qua vetabatur ne quisquam ad Ecclesiam confugeret, & quicumque ad eam confugissent, inde abstraherentur. Verum Dei vindicta continuo subsecuta est. Vix enim lex proposita erat, cum Eutropius in offensionem veniens Imperatoris, ipse quoque ad Ecclesiam confugit. Episcopus igitur dum Eutropius sub mensa altaris jaceret metu perculsus, sedens in ambone, unde etiam concionari solebat, quo facilius ab omnibus exaudiretur, objurgatoriam in eum habuit orationem.

De Excommunicatis.

Nova Constitutio Friderici de statu & consuet. contra lib. Eccl. §. Item quæcunque, coll. x.

ITem quæcunque communitas vel persona, quæ annum in excommunicatione propter libertatem Ecclesiæ fractam & violatam perseveraverit, ipso jure imperiali banno subjaceat: a quo nullatenus extrahatur: nisi prius ab Ecclesia beneficio absolutionis obtento.

De Episcopo exauctorato.

XIV. Iidem AA. Hadriano PP.

QUICUMQUE[1], residentibus Sacerdotibus[2], fuerit Episcopali loco, vel nomine detrusus, si aliquid contra custodiam vel quietem publicam moliri fuerit deprehensus, rursusque petere Sacerdotium, a quo videtur expulsus[3], procul ab ea urbe, quam conturbaverit, centum millibus vitam agat[4]: nec nostra adeat secreta, nec impetrare rescripta speret, sed etiam impetratis careat: defensoribus etiam eorum nostram indignationem subituris. Datum Prid. Non. Febr. Raven. STILICHONE & AURELIANO CONSS. 400.

[1] *Quicumque*] Extat hæc lex *in Codice Theodosiano num. 35. tit. de Episcop. & apud Rubeum lib. 2. Histor. Ravennat. pag. 63. & 66.*

[2] *Residentibus Sacerdotibus*] *Cyprianus Cornel. fratr. epist. 71.* Considentibus Dei Sacerdotibus, & altari posito antiquo more. Joanni Chrysostomo objiciebatur quod depositus ante Synodi sententiam in Episcopali solio consedisset. Rem narrant Socrates *lib. 6. cap. 18.* & Sozomenus *lib. 8. cap. 20. Rufinus Histor. Ecclesiast. cap. 1.* Ibique Arium trecentis decem & octo Episcopis residentibus adesse jubet. *Maximus Imperator Siricio Episcopo tom. 1. epist. Decretal. pag. 48.* Ut iisdem residentibus & cognoscentibus.

[3] *Rursusque petere Sacerdotium, a quo fuerit expulsus*] *Sigonius pag. 244.* Chrysostomo præcipue crimini versum quod contra Canones post priorem abdicationem sine Concilii auctoritate semet in Sede Episcopali locaverat: eaque de re condemnatus est.

4 *Procul ab urbe centum millibus vitam agat*] *L. 1. ff. de Offic. praefect. urb. Prosper Aquitanus* statim a suis aspectibus pulsus in centesimo lapide. *In rescript. Constant.* Eximietas tua omnes qui invident petat, diligenter inquirat, & eos faciat statim e muris urbis expelli, tamen ne intra centesimum quidem lapidem licentiam habeant consistendi.

In AUTHENT. de sanct. Episc. §. Si quis autem Episcop. coll. 9. tit. 9. al. tit. ult. seu Novell. 123. cap. 11.

SI quis Episcopus Sacerdotio pulsus, praesumpserit ingredi civitatem, ex qua pulsus est, relinquens locum, in quo degere jussus est, jubemus, hunc Monasterio in alia religione constituto tradi: ut, quae in Sacerdotio deliquit, in Monasterio degens corrigat.

De Illicitis Conventiculis.

XV. Iidem A A. Studio P. U.

CONVENTICULA illicita etiam extra Ecclesiam in privatis aedibus [1] celebrari prohibemus, proscriptionis domus periculo imminente, si Dominus ejus in ea Clericos nova ac tumultuosa conventicula extra Ecclesiam celebrantes susceperit. Datum IV. Kal. Septemb. CP. HONORIO A. VI. & ARISTAENETO CONSS. 404.

1 *Conventicula illicita extra Ecclesiam in privatis aedibus*] De iisdem conventiculis est. *Lex 5. Cod. Theodos. tit de his qui de religion. contend. Cassiodor. lib. 10. cap. 17.* Haec de conventiculis Joannitarum, uti tum loquebantur, in privatis aedibus. De quibus sic Sozomenus *lib 8 cap. 23.* Etenim cum vel cum illo, vel cum familiaribus illius communicare ac precari tutum non esse arbitrarentur, ob id quod his intermixti semper essent Joannis hostes, ac proinde, uti dictum est, seorsum in extremis urbis recessibus congregarentur, ad Imperatorem cognitio rei refertur. Jussus igitur cohortium Dux una cum militibus in congregatos impetum facere.

De Censibus.

XVI. Impp. HONOR. & THEOD. AA. Anthemio PP.

QUISQUIS censibus fuerit annotatus, invito agri Domino temperet ab omni Clericatu: adeo, ut etiamsi in eo vico, in quo noscitur mansitare, Clericatus fuerit, sub hac lege religiosum adsumat Sacerdotium; ut & capitationis sarcinam per ipsum Dominum agnoscere compellatur, & in ruralibus obsequiis, quo maluerit, subrogato utatur: ea scilicet immunitate indulta, quae certae capitationis venerandis Ecclesiis relaxatur: nullo contra hanc legem unquam valituro rescripto. Dat. ** HONORIO A. VIII. & THEOD. A. III. CONSS. 409.

De Publicis Actionibus, vel ad curiam pertinentibus & Publicis Spectaculis.
1. De Parabolanis.

XVII. Iidem A A. Maximo PP.

PLACET[1] nostræ clementiæ, ut nihil commune Clerici cum publicis actionibus, vel ad curiam pertinentibus cujus corpori non sunt annexi, habeant.

§. 1. Præterea his qui Parabolani[2] vocantur, neque ad quodlibet publicum spectaculum, neque ad curiæ locum, neque ad judicium accedendi licentiam permittimus: nisi forte singuli, ob causas proprias & necessitates judicem adierint, aliquem pulsantes lite, vel ab alio ipsi pulsati, vel in communes totius corporis causas syndico ordinato: Sub ea definitione, ut, si quis eorum hæc violaverit, & brevibus Parabolanis eximatur, & competenti supplicio subjugetur, nec unquam ad eandem sollicitudinem revertatur. Datum III. Kalend. Octob. CP. THEOD. A. VII. & PALLADIO CONSS. 416.

[1] *Placet, &c.*] Vide acta Synodi Ephesinæ.
[2] *Parabolani*] Ii erant qui se curandis ægris addicebant, ut patet *ex L. 42. & 43. Cod. Theodos. tit. de Episcop.* Parabolani autem erant Clerici, ut fatetur Baronius *ad ann. 417.*

De ludis & spectaculis.

In AUTHENT. de sanct. Episc. §. Interdicimus. ii col. 9. tit. 6. al. tit. ult. seu Novell. 123. cap. 10.

INterdicimus sanctissimis Episcopis, & Presbyteris, Diaconis, & Subdiaconis, & Lectoribus, & omnibus aliis cujuslibet ordinis venerabilis Collegii aut Schematis constitutis, ad tabulas ludere, aut aliis ludentibus participes esse, aut inspectores fieri, aut ad quodlibet spectaculum spectandi gratia venire. Si quis autem ex his in hoc deliquerit, jubemus hunc tribus annis à venerabili Ministerio prohiberi, & in Monasterium redigi: sed in medio tempore si se pœnitentem ostenderit, liceat Sacerdoti sub quo constitutus est, tempus minuere, & hunc priori rursus Ministerio reddere.

De Parabolanis.

XVIII. Iidem A A. Monaxio PP.

PARABOLANOS qui ad curanda debilium ægra corpora deputantur, sexcentos constitui præcipimus: ita ut per arbitrium viri reverendissimi Antistitis Alexandrinæ urbis de his qui antea fuerant, & qui pro consuetudine curandi gerunt experientiam, sexcenti Parabolani ad hujusmodi sollicitudinem eligantur: exceptis videlicet honoratis, & curialibus. Si quis autem ex his naturali sorte fuerit adsumptus, alter in ejus locum pro voluntate ejusdem Sacerdotis (exceptis honoratis & curialibus) subrogetur, ita ut hi sexcenti viri reverendissimi Sacerdotis præceptis ac dispositionibus obsecundent, & sub ejus cura consistant: reliquis, quæ dudum latæ legis forma complectitur, super his Parabolanis,

vel de spectaculis, vel de judiciis, cæterisque (sicut jam statutum est) custodiendis. Dat. III. Non. Febr. CP. HONORIO XII. & THEODOS. X. AA. CONSS. 418.

Quæ mulieres cum Clericis habitare possunt.

XIX. Iidem AA. Palladio P. Urb.

EUM, qui [1] probabilem seculo disciplinam agit [2], decolorari [3] consortio sororiæ appellationis [4] non decet. Quicunque igitur cujuscunque gradus Sacerdotio fulciuntur, vel Clericatus honore censentur: extranearum sibi mulierum interdicta consortia cognoscant, hac tantum eis facultate concessa, ut matres, filias, atque germanas intra domorum suarum septa contineant: in his enim nihil sævi criminis [5] existimari fœdus naturale permittit. Illas etiam non relinqui castitatis hortatur affectio, quæ ante Sacerdotium maritorum, legitimum meruere conjugium: neque enim Clericis incompetenter adjunctæ sunt, quæ dignos Sacerdotio viros sua conversatione fecerunt [6]. Dat. VIII. Idib. Maii, Raven. DN. THEOD. A. IX. & CONSTANTIO V. C. CONS. 420.

[1] *Eum qui*] Hæc lex desumpta est ex Concilio Nicæno, *Can. 3.* & Carthaginensi *3. Can. 17.*

[2] *Probabilem seculo disciplinam agit*] *L. 2. c. Theodos. tit. de Scænicis.* Ex Scænicis natas, si ita se gesserunt ut probabiles habeantur, tua sinceritas ab inquietantibus fraude, deceptionibusque submoveat. *Spartianus in Ælio Vero cap. 5.* In vita privata etsi minus probabilis, minus tamen reprehendendus, ac memor familiæ, comptus, decorus, &c. *Arnobius lib. 7. adversf. gent.* Extremo sin propter bonos priscos mali etiam conversati sunt prisci, & propter bonos minores ætas debuit sequendo, quamvis esset improbabilis protegi. *Cassianus lib. 1. de Institut. Cœnob. cap. 3.* Quod si quosdam hoc amictu circumdatos audivimus probabiles extitisse, non ex eo nobis Monasteriorum est regula sancienda, vel antiqua Sanctorum Patrum sunt perturbanda Decreta, &c.

[3] *Decolorari*] *Lampridius in Alexandro.* Huc accessit nimia & Senatus & populi inclinatio post illam cladem quæ non solum Antoninorum nomen decoloravit, sed etiam Romanum dehonestavit Imperium.

[4] *Consortio sororiæ appellationis*] *Hieronymus adversus Vigilantium.* Matres vocamus sorores & filias, & non erubescimus vitiis nostris nomina pietatis obtendere. *Idem ad Rufinum.* Sub nominibus pietatis quærere suspecta consortia. *Synodus Ancyrana Can. 19.* Virgines quidem certe, quæ cum quibusdam tanquam cum fratribus congrediuntur, prohibuimus. *Agathensis Can. 10.* Nullus Clericorum extraneæ mulieri quolibet consortio aut familiaritate jungatur: & non solum in domo illius extranea mulier accedat, sed nec ipse frequentandi ad extraneam mulierem habeat potestatem; sed cum matre tantum, sorore, filia & nepte, si habuerit aut voluerit, vivendi liberam habeat potestatem; de quibus nominibus nefas est aliud, quam natura constituit, suspicari. *Dispenseus de continent. lib. 6. cap. 12. pag. 794.*

[5] *Sævi criminis*] Forte scævi. *Donatus in Adelph* Proprie obrenuntiare Auguriis dicuntur qui aliquid mali ominis scævumque viderint. *Sidonius lib. 2. epist. 9. loquens de origine quem Rufinus transtulerat.* Cur a quibusdam Protomystarum tamquam scævus cavendusque tractator improbaretur? *Isidorus.* Scævus, sinister, atque perversus a perversitate, est enim pessimi & crudelis animi.

[6] *Dignos Sacerdotio Viros sua conversatione fecerunt*] Alludit ad locum Pauli *1. ad Corinth.*

Corinth. cap. 7. verf. 14. Etfi qua mulier fidelis habet virum infidelem & hic confentit habitare cum illa, non dimittat virum. *Concil. Arelat. 2. Can. 2.* Affumi aliquem ad Sacedotium non poffe in vinculo conjugii conftitutum, nifi fuerit promiffa converfio. *D. Chryfoftom. in Pfalm. 50.* Scio multas mulieres per bonam converfationem facraffe viros fuos.

In AUTHENT. de Nupt. §. Sed & fi quis inter, col. 4. tit. 1. feu Novell. 22. cap. 42.

MUlto magis ergo ceffant eorum conjugia: foli enim Cantores Lectorefque nuptias contrahere permittuntur: aliis autem omnibus penitus interdicimus. Verumtamen fi & ipfi ad fecundas pervenerint nuptias, nequaquam ad Sacerdotii culmen afcendant [1].

[1] *Nequaquam ad Sacerdotii culmen afcendant*] *In Vet. Cod.* Ad majoris Sacerdotii.

In AUTHENT. quomodo oportet Epifc. §. Hæc autem verfic. Neque autem, col. 1. tit. ult. feu Novell. 6. cap. 5.

EPifcopo nullam mulierem fecum habere permittitur: fed fi habere probetur, ab Epifcopatu dejiciatur, quo fe fecit indignum.

De Bonis Clericorum & Monachorum.

XX. Imp. THEOD. & VALENT. AA. ad Taurum Præfect. P. & Patricium.

SI quis Presbyter, aut Diaconus, aut Diaconiffa, feu Subdiaconus, vel cujuflibet alterius loci Clericus, aut Monachus, aut Mulier, quæ folitariæ vitæ dedita eft, nullo condito teftamento decefferit: nec ei parentes utriufque fexus, vel liberi, vel qui agnationis cognationifve jure junguntur, vel uxor extiterit, bona, quæ ad eum, vel ad eam pertinuerunt, Sacrofanctæ Ecclefiæ, vel Monafterio, cui forte fuerat deftinatus, aut deftinata, omnifariam focientur; exceptis his facultatibus, quas forte cenfibus adfcripti, vel juri Patronatus fubjecti, vel Curiali conditioni obnoxii Clerici, vel Monachi, cujufcunque fint fexus, relinquunt. Neque enim juftum eft bona, feu peculia, quæ aut Patrono legibus debentur, aut domino poffeffionis, cui quis eorum fuerat adfcriptus, aut ad curias pro tenore dudum latæ conftitutionis fub certa forma pertinere nofcuntur, ab Ecclefiis aut Monafteriis detineri: actionibus videlicet competentibus Sacrofanctis Ecclefiis vel Monafteriis refervatis: fi quis forte prædictis conditionibus obnoxius, aut ex geftis negotiis, aut ex quibuflibet aliis Ecclefiafticis actionibus obligatus obierit. Dat. XIV. Kal. Jan. ARIOVINDO & ASPERE CONSS. 334.

In AUTHENT. de Monachis. §. Illud quoque, col. 1. tit. 5. feu Novell. 5. cap. 5.

NUnc autem cum Monachus factus eft, hoc ipfo fuas res omnes obtuliffe Monafterio videtur: fi prius teftatus non fit; & exinde de judicio ejus, ceffante lege, difponitur: ut fi liberos habeat, in quos aut nihil, aut minus legitima portione quoquo donandi titulo

contulerit, eatenus substantiæ Monasterio destinatæ detrahatur, ne quid contingat circa liberos iniquum: salvo tamen jure uxoris, & aliorum creditorum.

De Muneribus Curiæ.

XXI. Iidem A A. Thomæ Præfecto Prætorio.

AD similitudinem tam Episcoporum Orthodoxæ fidei, quam Presbyterorum & Diaconorum; hi, qui honorario titulo illustrem dignitatem consecuti sunt, per substitutos, periculo suarum facultatum, curiæ muneribus satisfacere non vetentur. Dat. IV. Non. April. C.P. ISIDORO & SENATORE CONSS. 436.

De Accusatione Episcopi. 1. De Privilegiis Ecclesiarum. 2. De literis Systaticis.

XXII. Iidem A A. FLORENTIO[1] PP.

SI qua per calumniam[2] postulatio super criminalibus causis apud competentem judicem deposita exhibitionis causa fuerit, Sacrosanctæ religionis Antistiti triginta pondo auri condemnatione publicis calculis inferenda, ut percellatur, præcipimus.

§. 1. Quinetiam omnia privilegia, quæ Sacrosanctis Ecclesiis confugarum, aut Clericorum, Decanorum, aut aliorum Ecclesiasticorum causa, legibus sunt præstita, intacta atque illibata servari.

§. 2. Præterea jubemus[3], ut omnes Clerici atque Monachi, qui de suis civitatibus ad hanc almam Urbem Ecclesiastici negotii, vel religionis causa proficiscuntur, litteris Episcopi, cui unusquisque eorum iter faciens obsequitur, muniti adveniant: scituri, quod si citra hanc fiduciam accesserint[4], sibimet imputabunt, quod non Clerici vel Monachi esse putabuntur. D.[5] THEOD. A. XVII. & FESTO CONSS. 439.[6]

[1] *Florentio*] *In Vet. Cod.* Florentino.

[2] *Si qua per calumniam*] *Codex Ecclesiæ Africanæ Can. 23.* Ut Episcopi trans mare non proficiscantur nisi consulto primæ Sedis Episcopo suæ cujusque Provinciæ: ut ab eo præcipue possit sumere formatam vel commendatitiam.

[3] *Præterea jubemus, &c.*] *Concilium Milevitanum Can. 20.* Placuit ut quicumque Clericus propter necessitatem suam alicubi ad comitatum ire voluerit, formatam accipiat ab Episcopo. Quod si sine formata voluerit pergere, a communione removeatur.

[4] *Accesserint*] *2. Vet. Cod.* Egressi fuerint.

[5] *D.*] III. Idus Februarii CP.

[6] *Theodos. A. XVI. & Festo Consulib. 439.*] Valent. III. & Nom. Consulib.

In AUTHENT. de sanct. Episcop. §. Sed neque pro qualibet, col. 9. tit. 6. al. tit. ult. seu Nov. 123. c. 8.

NUllus Episcopus[1] invitus ad civilem, vel militarem judicem in qualibet causa producatur, vel exhibeatur, nisi Princeps jubeat. Judex autem, qui duci, vel exhiberi imperaverit, post cinguli privationem, viginti libras auri Ecclesiæ illi, cujus Episcopus

est, persolvat: executore post cinguli privationem verberibus subdendo, & in exilium deportando.

[1] *Nullus Episcopus, &c.*] *Synodus Carthaginensis III. habita anno Christi 397. Can. 9.* Item placuit ut quisquis Episcoporum Presbyterorum & Diaconorum seu Clericorum, cum in Ecclesia ei crimen fuerit intentatum, vel civilis causa fuerit commota, si relicto Ecclesiastico judicio publicis judiciis purgari voluerit, etiamsi pro ipso fuerit prolata sententia, locum suum amittat. Et hoc in criminali judicio. In civili vero perdat quod evicit, si locum suum obtinere voluerit.

De Fabiano seu Flaviano & Eutychete.

XXIII. Impp. VALENT. & MARCIAN. AA. Palladio. Præfecto Prætorio.

QUONIAM[1] venerabilis recordationis Fabianus[2] hujus almæ Urbis Episcopus, cum venerabilis Synodi innumerabilium pene Sacerdotum, qui Chalcedone convenerunt, tanto & tali decoratus est testimonio, ut Eutyches, qui contra senserat, cum sceleratis dictis suis ab omnibus uno ore damnaretur: aboleatur quidem Eutychetis damnosa memoria, Fabiani autem laudabilis recordatio relevetur[3]. Data Constantinopoli, pridie Nonas Asporatio[4] V. C. & qui fuerit nunciatus. CONS. *

[1] *Quoniam, &c.*] Verba hujus legis desumpta ex actione tertia Concilii Chalcedonensis.

[2] *Fabianus*] *In Concilio Chalcedonensi.* Flavianus. Vide *Evagrium lib. 2. Histor. Ecclesiast. cap. 4. Durandum de ritib. Eccles. cap. 47. Baronium tom. 4. 374.* Fabianum vocat Sozomenus.

[3] *Relevetur*] *In Vet. Cod.* Revelетur.

[4] *Asporatio*] *In Vet. Cod.* Augusti sporatio Cons. *In alio Vet. Cod.* Julii.

De Relicto Pauperibus.

XXIV. Iidem AA. Palladio Præfecto Prætorio.

ID, quod Pauperibus[1] testamento vel codicillis relinquitur, non ut incertis personis relictum evanescat, sed omnibus modis ratum firmumque consistat[2].

[1] *Pauperibus*] *Anastasius in Histor. pag. 43.* Pulcheria beata & pia dormivit in Christo, quæ multa bona fecit, & omnia sua Pauperibus dereliquit: quæ Marcianus cum multa essent alacriter dedit. Videtur enim hæc lex concordare cum *L. 13. sup. de Sacrosanct. Eccles.*

[2] *Consistat*] Adde D. Kal. Maii Anthemio Consule.

De Foro competenti. 1. De Cautione. 2. De Sportulis.

XXV. Imp. MARCIANUS A. CONSTANTINO P. F. P.

CUM Clericis in judicium vocatis pateat Episcopalis audientia: volentibus tamen actoribus, si actor disceptationem sanctissimi Archiepiscopi noluerit experiri, eminentissimæ tuæ Sedis examen contra

Catholicos sub viro Reverendissimo[1] Archiepiscopo hujus Urbis Clericos constitutos, vel contra Reverendissimum Oeconomum, tam de suis[2], quam de Ecclesiasticis negotiis, sibimet noverit expetendum: qui in nullo alio foro, vel apud quemquam alterum Judicem eosdem Clericos litibus irretire, & civilibus vel criminalibus negotiis tentet innectere.

§. 1. Memorati autem Reverendissimi Clerici Orthodoxarum Ecclesiarum, quæ sub viro religiosissimo[3] Antistite hujus inclytæ Urbis sunt; in causa, in qua vel ipsi, vel procuratores, quos pro se dederint, sententiarum tuarum auctoritate pulsantur; executoribus, per quos cœperint conveniri; fidejussorem, sacratissimæ hujus Urbis Ecclesiæ Oeconomum, vel defensorem præbeant; qui usque ad quinquaginta libras auri fidejussor existat. Ipse vero Reverendissimus Oeconomus almæ hujus urbis Ecclesiæ lite pulsatus, fidejussorem pro se non præbeat: utpote qui & aliorum Clericorum fidejussor futurus est, sed fidei suæ committatur. Quod si lis diversorum (excepto Reverendissimo Oeconomo) Clericorum, quæ agitanda sit, memoratam summam videatur excedere: Clericus lite pulsatus, det executori pro residua quantitate cautionem suam: cui nullum tamen insertum erit jusjurandum: quia Ecclesiasticis regulis, & Canone a beatissimis Episcopis antiquitus instituto, Clerici jurare prohibentur.

§. 2. Statuimus autem, ut executoribus idem Reverendissimus Oeconomus, vel alii diversi Clerici sub beatissimo Archiepiscopo hujus splendidissimæ civitatis, sententiarum tuarum auctoritate commoniti, duos solidos tantummodo dent pro commonitione sua, & pro institutione procuratoris, si per eum voluerint litigare. Quod circa alios quoque diversos apparitores eminentiæ tuæ, in his quæ ex consuetudine præbentur officio, observari in causis prædictorum Clericorum jubemus: ut litis[4] sumptus vel expensæ a Clericis pauciores humanioresque[5] præstentur. Dat. VIII.* April. VARARI[6] & JOANNE CONSS. 456.

[1] *Reverendissimo*] Reverentissimo. Sic *in Vet. Cod.*
[2] *Tam de suis*] Tam de ipsius.
[3] *Religiosissimo*] Religioso *in Vet. Cod.*
[4] *Vt litis*] Ut illis.
[5] *Humanioresque*] Humanioresve.
[6] *Varari*] Varano.

In AUTHENT. de sanct. Episc. §. Sportularum, coll. 9. tit. 6. al. tit. ult. seu Novell. 123. c. 28.

Sed hodie nulla persona in Ecclesiastico officio constituta, in qualibet causa criminali, vel pecunaria cujuscunque quantitatis, vel Diaconissa, vel Monachus, vel Ascetria, vel Monacha amplius quatuor siliquis permittantur dare: nisi cum ex jussione Principis ad alias provincias vocantur: ubi non ultra unum solidum accipiet executor. Episcopus pro rebus Ecclesiæ suæ nihil præstet nomine sportularum: actiones contra Ecclesias propositas Oeconomis suscipientibus, vel illis, qui in eam causam sunt ordinati. Qui contra hoc exegerit, in duplum, quod exactum est, reddet, nudandus cingulo, si miles est: si Clericus, a consortio Clericorum removendus [1].

[1] *A consortio Clericorum removendus*] *In 3. Vet. Cod.* a Clero.

De Sportulis ut supra. De Cautione ab actore præstanda.

In AUTHENT. de letigiof. §. Ad excludendas, col. 8. tit. 13. al. tit. 8. seu Novell. 112. c. 2.

Generaliter autem judex provideat, libellum pulsato non porrigi, sportulasve ab eo non exigi, nisi prius & in libello actor, per se, aut per tabularios conscribat, & actis intervenientibus Fidejussorem idoneum periculo competentis officii præstet. Quod usque ad finem litis permaneat, eamque vel per se, vel per procuratorem exerceat: &, si convictus fuerit injuste movisse litem, expensarum sumptuumque nomine decimam partem quantitatis in libello comprehensæ pulsato restituat: *aut si Fidejussorem dare non valet, super iisdem juratoriam exponat cautionem, & tactis Sacrosanctis Evangeliis, adfirmet,* se fidejussorem dare non posse: *pœna judici & ejus officio imminente, si aliter versati fuerint, in denis libris auri*[1]. *Executoris autem bona publicabuntur, & damnabitur in exilium*[2]: *nisi causa moveatur ex consensu utriusque partis.*

[1] *Pœna judici, &c. in denis libris auri*] *In Vet. Cod.* Pœna decem librarum auri judici.

[2] *Executoris autem bona publicabuntur, & damnabitur in exilium*] *In Vet. Cod.* Executore quinquennali exilio damnato, & bonis ejus confiscatis.

De Reliquiis Sanctorum.

XXVI. Imp. LEO A. Juliano Præfecto Prætorio.

DECERNIMUS[1], ut post hac neque Monachi, neque quicunque alii cujuscunque status atque fortunæ in ædes publicas, vel in quæcunque loca populi voluptatibus fabricata[2], venerabilem crucem[3] & Sanctorum Martyrum Reliquias[4] illicite inferre conentur, vel occupare audeant ea, quæ vel ad publicas causas[5], vel ad populi oblectamenta[6] constructa sunt. Cum enim religiosæ ædes non desint[7]; possunt ibi, consultis prius (ut oportet) religiosissimis Episcopis[8], Reliquias Sanctorum Martyrum, non quorundam usurpatione[9], sed arbitrio Reverendissimorum Antistitum collocare[10]. Ideo patientiam & modestiam suam, quam leges nostræ & publica disciplina, & ipsorum Monachorum nomen exposcit, studiose unusquisque, tam Monachus, quam cujuslibet alterius professionis retineat, & perpetuo observare procuret[11].

[1] *Decernimus, &c.*] Vide *l. 25. c. Theodos. de Pagan.*

[2] *Loca populi voluptatibus fabricata*] *Capitolinus in Marc. Philos. cap. 23.* Populi Romani voluptates curari vehementer præcepit per ditissimos editores.

[3] *Venerabilem crucem*] *Pamelius ad Apologet. Tertull. cap. 16. in hac verba, sed & qui crucis religiosos nos putat.* Quod non de signo crucis tantum intelligit, sed & de ejus figura, quam in usu fuisse asserit ante ætatem Tertulliani. *Augustinus de visitat. infirm. cap. 3.* Habent siquidem Christianorum arcana illius Dominicæ crucis quasi quoddam venerabile monimentum quod de crucis ipsius imaginatione crucem cognominant: quod & nos omni veneratione dignissimum fatemur, & ad recordationem Crucifixi nostri veneramur.

[4] *Sanctorum Martyrum Reliquias*] Quæ sub altario reponebantur. *Apocalyp. cap. 6. vers. 9.* & cum aperuisset sigillum quintum vidi subtus altare animas interfectorum propter verbum Dei, & propter testimonium quod habebant. *D. Ambrosius serm. 77.* Cuncti igitur Martyres devotissime percolendi sunt: sed specialiter ii venerandi sunt a nobis quorum reliquias possidemus; illi enim nos orationibus

adjuvant: isti etiam adjuvant passione. *D. Hieronymus contra Vigilant.* Sacrilegus fuit Constantinus Imperator, qui sanctas Reliquias Andreæ, Lucæ, & Timothei transtulit Constantinopolim, apud quas Dæmones rugiunt, & inhabitatores Vigilantii illorum se sentire præsentiam confitentur. *D. Augustinus serm. 256. de tempore in fin.* Adhuc amplius agendæ sunt gratiæ Deo nostro: hanc enim Ecclesiam quam fecit nomini suo construi, fecit etiam Sanctorum Martyrum Reliquias amplius honorari. *Paulinus epist. ad Sever. 11. pag. 182.* Invenimus quod digne & ad Basilicæ sanctificationem vobis, & ad sanctorum cinerum cumulandam benedictionem mitteremus, partem particulæ de ligno Divinæ Crucis. *Gelasius Papa epist. Decretal. cap. 25.* Nobis quoque patefactum est quod absque præcepto Sedis Apostolicæ nonnulli factas Ecclesias, vel Oratoria sacrare præsumant. Hoc sumus tamen indicio detestabiliore permoti, quod in quocumque nomine defunctorum, & quantum dicitur, nec omnino fidelium constructiones ædificatas sacris processionibus audacter instituere memorantur.

5 *Occupare audeant ea quæ vel ad publicas causas*] *In libello Athanasii Presbyteri ad Synod. Chalcedon. cont. Dioscor. qui extat tom. 4. Concil. General. col. 408.* Nostras domos præparavit Ecclesias fieri, & meam Athanasii quarto tecto superjacentem, & quæ pro sui positione fieri non posset Ecclesia, complectitur cum prædictis domibus, alias etiam vicinas domos & aditus tenens.

6 *Vel ad populi oblectamenta*] Vel potius quod loca populi voluptatibus constructa Monachi propria auctoritate occuparent.

7 *Desint*] Desunt.

8 *Consultis prius religiosissimis Episcopis*] Episcoporum est templa & altaria consecrare. *Epist. Leon. ad Episcop. German. & Gall.* Nec erigere eis altaria, nec Ecclesias vel altaria consecrare licet, nec per impositiones manuum fidelibus baptisandis, vel conversis ex Hæresi Paracletum Spiritum Sanctum tradere. *Damasus de Chorepiscopis epist. 5. eaque supposititia, quæ habetur tom. 2. Concil. General. col. 876.* Nimis ergo eorum institutio improba, nimis est prava: quia ut hi de summo Sacerdotii ministerio aliquid præsumant, omni auctoritate caret, & sacris Canonibus invenitur esse contrarium.

9 *Non quorumdam usurpatione*] *Pamelius in hac verba Tertulliani cap. 24. lib. de carne Christi & 183. Alium cæteris passivum sic habet.* Passivum cæteris vocat communem cæteris. *Et paulo infra* videtur hoc vocabulum a suis fuisse peculiare, nam cum Decretorum ingens illud volumen, quod Burchardus Wormaciensis Antistes congessit ante Gratianum aliquando evolverem, reperi illud in tertia constitutione Carthaginensis Concilii quæ sic habet: Martyrum dignitatem nemo prophanus infamet, nec passiva corpora, quæ sepulturæ tantum propter misericordiam Ecclesiasticam commendari mandatum est, redigat: ut aut insania præcipitatos, aut aliquo tali pacto, aut alio peccato discretos, non ratione vel tempore competente, quo Martyria celebrentur, Martyrum nomine appellet.

10 *Sed arbitrio Reverendissimorum Antistitum collocare*] Basilicæ sine Reliquiis non consecrabantur. *D. Ambrosius dehortatione ad Virgines.* Condant alii aurum atque argentum de latentibus eruant venis, legant pretiosa monilium serta, temporalis iste thesaurus est, & sæpe habentibus perniciosus. Nos legimus Martyris clavos, & multos quidem, ut plura fuerint vulnera quam membra. *Et infra.* Munera itaque salutis accipite, quæ nunc sub sacris altaribus reconduntur. *Idem serm. 92.* Agnoscamus Charissimi circa Ecclesiam nostram uberiorem Divinorum munerum largitatem. Exultant felices singularum urbium populi, si unius saltem Martyris Reliquiis muniantur. Ecce nos populos Martyrum possidemus. *Sozomenus lib. 5. cap. 89.* Ibi mulier ei occurrens reliquias tradidit. Eas ille domi aliquandiu abditas servavit. Postea vero Episcopatum illius Ecclesiæ sortitus, id autem contigit Principatu Theodosii, Basilicam extra urbem ædificavit, & altare sublime erexit, & Martyrum Reliquias deposuit juxta Nestorem Confessorem. *Concilium Carthag. 5. Can. 6.* Similiter & de Ecclesiis, quoties super earum consecratione hæsitatur, agendum est, id est ut sine trepidatione consecrentur. *Concilium Agathense Can. 14.* Altaria placuit non solum unctione Chrismatis, sed etiam Sacerdotali benedi-

ctione sacrari. Eusebius *lib. 4. de Vita Constantini cap. 39.* Narrat Ecclesias a fundamentis ædificatas ab iis qui varia Idolorum simulacra aboleverant. *S. Athanasius Apolog. ad Constantium pag. 683.* Beatæ siquidem memoriæ Alexander cum alia loca angusta essent in Ecclesia majore Riernæ nuncupata quam ædificabat, sinaxes celebrari voluit. Id enim jubebat horum frequentia, nec in cogendo populo respexit eam nondum exædificatam esse. Hoc & Treviris & Aquileiæ fieri vidi: nam & illic diebus festis ob multitudinem, cum adhuc templa ædificarentur, collectas habebam; neque in talem accusatorem inciderunt. *S. Basilius in Psalm. 114.* Jam inde ab usque nocte media cum hoc dicatum Martyribus templum subieritis ipsorum Martyrum Deum hymnidicis laudibus placabilem vobis reddentes ac propitium. Interim tamen non destitistis ad hanc usque meridiei horam nostrum apperiri ad vos adventum. *S. Gregorius Nissenus lib. de Baptismat. Christ.* Nunc agnosco meum gregem: hodie video formam Ecclesiæ consuetam: quando etiam, carnalium curarum posthabito negotio, justa plenitudine ad cultum Dei concurristis, atque ædem quidem populus angustam reddit, intra sacra adyta penetrans & irrumpens. Quotquot autem ab iis qui intus sunt, non admittuntur, apum in modum locum externum in vestibulis implent. *S. Ambrosius lib. 1. epist. 5.* Ortus enim sermo de Basilicæ quam condidit Apostolorum nomine, dedicatione, dedit huic sermoni viam, &c.

[11] *Observare procuret*] Adde Datum XV. Kal. Octob. Patricio Conf.

De his, qui officia, seu munera expleverunt. De Primipilaribus.

XXVII. Idem A. Eutychio [1] PP.

QUISQUIS emensis militiæ suæ stipendiis, expletisque officiis, sive muneribus, quæ cuicunque conditione, aut consuetudine, aut lege debebantur, ad consortium se contulerit Clericorum, & inter ministros veræ Orthodoxæ fidei maluerit, & elegerit numerari, nullius prorsus sententiæ acerbitate revocetur: nec a Dei templis, quibus se consecravit, importunis intentionibus abstrahatur: sed in iisdem beatissimis ministeriis securus permaneat & quietus, ad quæ post longi laboris lassitudinem ob reliquæ vitæ requiem consilio meliore protractus est: his actionibus, si quæ contra eum ejusque patrimonium legitima intentione competunt, pro juris ordine responsurus, exceptis Primipilaribus, quos præceptis tui culminis, & publicis utilitatibus in perpetuum esse subjectos, sacratissimæ constitutionis statuta sanxerunt [2].

[1] *Eutychio*] *In 4. Vet. Cod.* Erithrio. *In alio* Erithio.
[2] *Sanxerunt*] Adde Datum Pridie Nonas Martii CP. Leone A. III. Conf.

Legatum relictum in redemptionem captivorum valet, nonobstante incertitudine personarum.

XXVIII. Idem & ANTHEMIUS AA. Nicostrato PP.

NULLI licere decernimus, sive testamento heres sit institutus, sive ab intestato succedat, sive Fideicommissarius, vel Legatarius inveniatur, dispositiones pii testatoris infringere, vel improba mente violare, adserendo incertum esse Legatum, vel Fideicommissum, quod redemptioni Captivorum relinquitur: sed modis omnibus exactum, pro voluntate testatoris, piæ rei negotio proficere.

§. 1. Et si quidem testator designaverit, per quem desiderat redemptionem fieri Captivorum, is, qui specialiter designatus est, Legati vel Fideicommissi habeat exigendi licentiam, & pro sua conscientia votum adimpleat testatoris. Si autem, persona non designata, testator absolute tantummodo summam Legati, vel Fideicommissi taxaverit, quæ debeat memoratæ causæ proficere: vir Reverendissimus Episcopus illius civitatis, ex qua testator oritur, habeat facultatem exigendi: quod hujus rei gratia fuerit derelictum, pium defuncti propositum sine ulla cunctatione, ut convenit, impleturus.

§. 2. Cum autem vir Religiosissimus Episcopus[2] hujusmodi pecunias pio relictas arbitrio fuerit consecutus: statim gestis intervenientibus, earum quantitatem, & tempus, quo eas susceperit, apud Rectorem provinciæ publicare debebit. Post unius vero anni spatium, & numerum Captivorum, & data pro his pretia eum manifestare præcipimus: ut per omnia impleantur tam piæ deficientium voluntates: ita tamen, ut religiosissimi Antistites gratis, & sine ullo dispendio prædicta gesta conficiant: ne humanitatis obtentu relictæ pecuniæ, judiciorum dispendiis erogentur.

§. 3. Quod si testator, qui hujusmodi Legatum vel Fideicommissum, non designata persona, reliquit, barbaræ sit nationis, & de ejus patria aliqua emerserit ambiguitas, vir Reverendissimus Episcopus civitatis ejus, in qua idem testator defunctus est, ejusdem habeat Legati seu Fideicommissi petitionem, defuncti propositum modis omnibus impleturus.

§. 4. Quod si in vico, vel territorio testator mortem obierit, illius civitatis vir Reverendissimus Episcopus exactionem habebit, sub qua vicus, vel territorium esse dignoscitur.

§. 5. Et ne pium defuncti propositum improba fraudatorum calliditate celetur, quidquid pro hujusmodi causa a testatore relictum fuerit, universi, qui id quocunque modo cognoverint, vel in viri clarissimi Rectoris provinciæ, vel in urbis Episcopi notitiam deferendi liberam habeant facultatem: nec delatoris nomen suspicionemque formident: cum fides atque industria eorum tam laude, quam honestate, ac pariter pietate non careat, cum veritatem in publicas aures lucemque deduxerint[3].

[1] *Idem & Anthemius A. A.*] *In Vet. Cod.* Idem A.
[2] *Religiosissimus Episcopus*] *In 5. Vet. Cod.* Reverentissimus.
[3] *Lucemque dederint*] Adde Datum XV. Kal. Sept. C. P. Anthemio 2. Conss.

In AUTHENT. de Eccles. tit. §. Si quis autem pro redemptione, col. 9. tit. 14. al. tit. 6. seu Novell. 131. cap. 11.

LIcet testator, vel donator interdixerit ei aliquid ad hoc participium in ea re habere. Idem est in Oeconomo.

§. 1. *Sed si hi, qui facere jussi sunt, neglexerint, semel vel bis ab Episcopo vel Oeconomo admoniti per publicas personas amittant lucrum, quod eis contingebat ex voluntate*

luntate defuncti: & Episcopus habeat licentiam vindicare illud lucrum: & illud quod distribui debet, distribuere. Quod si non fecerit, rationem reddere debet.

κθ΄. [a] Αὐτοκράτορες Λέων καὶ Ἀνθέμιος Α. Α. Ζήνωνι Στρατηγῷ[b].

Οἱ ἐν τοῖς Μοναστηρίοις διατρίβοντες μὴ ἐχέτωσαν ἐξουσίαν ἐξιέναι τῶν Μοναστηρίων, ἢ καὶ ἐν τῇ Ἀντιοχέων[c], ἢ καὶ ἐν ἑτέραις πόλεσιν ἀναστρέφεσθαι ὑπεξαιρουμένων μόνων τῶν καλουμένων Ἀποκρισιαρίων, οἷς ἄδειαν παρέχομεν ἐθέλουσι, διὰ μόνας ἀναγκαίας ἀποκρίσεις ἐξιέναι[d] καὶ οὗτοι δὲ αὐτοὶ οἱ ποιούμενοι τὰς ἐξόδους φυλαττέσθωσαν περὶ θρησκείας ἢ δόγματος διαλέγεσθαι, ἢ συμβουλαῖς τισὶ προεστάναι[e] ἢ ταραχῆς ὁρμώσης τὰς ἁπλουστέρας ψυχὰς τοῦ δήμου παρατρέπειν· γινώσκοντες ὡς ἀμελοῦντες τῶν προστεταγμένων παρὰ τῆς ἡμετέρας εὐσεβείας, τῇ τῶν νόμων ὑποβληθήσονται αὐστηρίᾳ.

XXIX. Impp. Leo & Anthemius AA. Zenoni Stratego.

Qui in Monasteriis degunt[1], potestatem inde exeundi ne habento, vel in Antiochensi civitate, seu aliis quibuscunque civitatibus conversandi: exceptis duntaxat Apocrisiariis, quibus licentiam damus volentibus, ut apocrisceon solarum causa exire possint. Caveant autem hi qui ita exibunt, ne de religione vel doctrina disputent, vel conciliabulis præsint, vel turba concitata simpliciorum animos seducant: scituri, quod si nostræ pietatis statuta neglexerint, legum austeritati subjicientur. Dat. Kal. Jun. CP. Leone & Probiano Conss. 466.

[a] Vide *Nov. CXXIII.*

[b] Ζήνωνι στρατηγῷ] Μαρτυρίου τὴν Ἀντιοχείας ἐπισκοποῦντος Ἐκκλησίαν, κατέβαλε τὴν Ἀντιόχειαν Ζήνων ὁ Στρατηλάτης, & cætera quibus Theodorus ὁ ἀπὸ ἀναγνωστῶν Constitutionis hujus causam primam describit *lib. I.* Ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας.

[c] Καὶ ἐν τῇ Ἀντιοχέων] *Evagr. lib. III. cap. XXXI.* Συνέπεσε δὲ καὶ ἕτερον τούτων οὐκ ἐλαττούμενον. Τὸ γὰρ τῆς Κοίλης Συρίας, νῦν δὲ δευτέρας προσαγορευομένης, μοναδικὸν φροντιστήριον τοῦ Φλαβιανοῦ, ἐπειδὴ τὸν μονήρη μετῆλθε βίον ἐν τινι φροντιστηρίῳ ἐπὶ ἀγροῦ Τιλμογνὼν ὄνομα, τούτου διακειμένῳ ἔγγιστα τῆς Ἀντιόχου, ἀμύνειν τῷ Φλαβιανῷ βουλόμενον, ὡς κἀνταῦθα οὐ μικρά τινα συμβῆναι.

[d] Ἀποκρίσεις εἰσιέναι] *Photius.* Οἱ Ἀποκρισιάριοι μόνοι δύνανται τῶν Μοναστηρίων ἐξιέναι, καὶ ἐν ταῖς πόλεσιν εἰσιέναι· εἰ δὲ φανῶσι διὰ δογμάτων ἢ συμβουλῆς τοὺς ἁπλουστέρους ταράττοντες, νομίμως σωφρονίζονται.

[e] Προεστάναι εἰου] Forte πρὸς στάσιν ἢ ταραχὴν, *ut illo Theodor. loco.* Καὶ βλέπων Ἀντιοχεῖς καὶ στάσεσι χαίροντας.

[1] *Qui in Monasteriis degunt, &c.*] Vide *Sozomenum lib. I. Hist. Eccles. cap. 12. & 13.* Ubi fuse de vita Monachorum disserit. *Pelusiota lib. I. epist. 92:* Philosophia strepitum aversatur, atque exercitatio Monastica extra tumultum & confusionem perficitur, ut ad humilitatis fastigium attingendum hac veluti scala utatur: ac per solitudinis otium & molestorum negotiorum & turpium sermonum omnem prorsus oblivionem hauriat.

XXX. *De Excommunicatione.*

EPISCOPIS interdicimus, ne quem a Sacrosancta Ecclesia vel communione segregent, nisi justa causa probata sit. Qui vero citra probationem hanc segregat, a sacra communione quoddam ad tempus arcetur.

ΤΟΥΣ Ἐπισκόπους ἀπαγορεύομεν μὴ ἀφορίζειν τινὰ τῆς ἁγίας Ἐκκλησίας ἢ κοινωνίας, πρὸ τοῦ δειχθῆναι αἰτίαν εὔλογον. Ὁ δὲ ἀναποδείκτως ἀφορίζων, κωλύεται τῆς ἁγίας κοινωνίας ἐπὶ χρόνον.

De Electione Episcopi.

XXXI. Iidem A A. Armasio Præfecto Prætorio.

SI quemquam vel in hac regia urbe, vel in cæteris Provinciis, quæ toto orbe diffusæ sunt, ad Episcopatus gradum provehi Deo auctore contigerit, puris hominum mentibus, nuda electionis conscientia, sincero omnium judicio [1] proferatur. Nemo gradum Sacerdotii pretii venalitate mercetur [2]: quantum quisque mereatur, non quantum dare sufficiat, æstimetur [3]. Profecto enim quis locus tutus, & quæ causa esse poterit excusata, si veneranda Dei templa pecuniis expugnentur? Quem murum integritatis [4], aut vallum fidei providebimus, si auri sacra fames in penetralia veneranda proserpat [5]? quid denique cautum esse poterit, aut securum, si sanctitas incorrupta corrumpatur? Cesset altaribus imminere profanus ardor avaritiæ [6], & a sacris adytis repellatur piaculare flagitium. Itaque castus & humilis [7] nostris temporibus eligatur Episcopus: ut quocunque locorum pervenerit, omnia vitæ propriæ integritate purificet. Nec pretio, sed precibus ordinetur Antistes. Tantum ab ambitu debet esse sepositus, ut quæratur cogendus, rogatus recedat, invitatus effugiat [8]: sola illi suffragetur necessitas excusandi [9]. Profecto enim indignus est Sacerdotio, nisi fuerit ordinatus invitus: cum sane si quis [10] hanc sanctam & venerandam Antistitis sedem pecuniæ interventu subiisse, aut si quis [11], ut alterum ordinaret, vel eligeret, aliquid accepisse detegitur, ad instar publici criminis & læsæ majestatis accusatione proposita a gradu Sacerdotii retrahatur. Nec hoc solum deinceps honore privari, sed perpetuæ quoque infamiæ damnari [12] decernimus: ut eos, quos [13] par facinus coinquinat & æquat [14], utrosque similis pœna comitetur. D. VIII. Id. Mart. Constantin. MARCIANO & ZENONE [15] CONSS. 469.

[1] *Sincero omnium judicio*] Cleri scilicet & plebis.

[2] *Nemo gradum Sacerdotii pretii venalitate mercetur*] Tam frequens fuit pecunia redimere Episcopatus, ut opus fuerit non tantum Synodalibus vel Patriarchicis Decretis, sed & Imperialibus Constitutionibus, ut videre est apud Sozomenum *lib. 8. Hist. Eccles. cap. 6.* Porro Joannes cum audiisset Asiæ & finitimarum Provinciarum Ecclesias ab indignis Sacerdotibus gubernari, & alios quidem donis ac muneribus, alios vero gratia corruptos Sacerdotia vendere, Ephesum perrexit, ac tredecim Episcopis depositis, partim in Lycia & Phrigia, partim in ipsa Asia, alios

in eorum locum substituit. *Evagrius lib. 3. cap. 12.* Haud multo post mortuo Timotheo, idem Joannes, data pecunia, ut ab eodem Zacharia relatum est, & jurejurando quo se apud Principem obstrinxerat contempto, Episcopus Alexandriæ constituitur. Quod ubi comperit Imperator illum quidem ejici præcepit. *Nicephorus Callistus lib. 13. cap. 29.* Ista vana & facilis ea res visa est, ut ad Episcopatum promptissime suscipiendum satis esset, si quis id modo vellet, aut aliquid donaret. Imo & Imperatores accipiebant pecunias pro consecratione, quas benedictiones, seu Eulogias appellabant: ut in Theodosio refert Anastasius Bibliothecarius *pag. 40.* Chrysaphius Eunuchus Palatium & ipsum Imperatorem tenens, cum invideret Flaviani consecrationi, suggessit Imperatori sine malitia existenti & apud Chalcedonem degenti mandare Patriarchæ ut mandaret pro consecratione sibi benedictiones.

3 *Quantum quisque mereatur, non quantum dare sufficiat, æstimetur*] *D. Ambrosius in cap. 4. epistol. ad Ephes.* Ut non ordo, sed meritum crearet Episcopum.

4 *Quem murum integritatis*] *Victor de Persecut. Afric. lib. 2. cap. 3. pag. 596.* At ubi isto modo fidei infringere non valuit murum, cogitat ut nostræ religionis homines in aula ejus constituti, neque annonas, neque stipendia solita potirentur.

5 *Si auri sacra fames penetralia veneranda proserpat*] Alludit ad Virgilium. Quid non mortalia pectora cogis auri sacra fames? *Plinius lib. 32. cap. 10.* Utinam posset e vita in totum abdicari auri sacra fames, ut celeberrimi Auctores dixere. *Cassiodorus lib. 9. Variar. num. 16.* Dudum siquidem Senatus amplissimus a splendore suo cupiens maculam fœdissimæ suspicionis abradere, provida deliberatione constituit ut in Beatissimi Papæ consecratione nullus se abominabili cupiditate pollueret: pœna etiam constituta qui talia præsumere tentavisset, non injuria, quia tunc electi vere meritum quæritur cum pecunia non amatur.

6 *Cesset altaribus imminere profanus ardor avaritiæ*] *Idem Cassiodorus loco supra citato.* Quod nos laudantes & augentes inventum ad Beatissimum Papam direximus constituta quæ his antelata præfulgent, ut ab honestate Sanctæ Ecclesiæ profanus ambitus auferatur.

7 *Castus & humilis*] *D. Hieronymus lib. 1. advers. Jovinian.* Evenit interdum ut tristior vultus, adductum supercilium, incessus pomparum ferculis similis offendat populum. *Idem ibid.* In plerisque suffragium meretur sola simplicitas.

8 *Quæratur cogendus, rogatus recedat, invitatus effugiat*] *D. Gregorius lib. 7. epist. 116.* Qui invitatus renuit, quæsitus refugit, sacris altaribus est admovendus. D. Chrysostomus idem narrat de seipso *lib. 1. de Sacerdot. cap. 3.* Percrebuerat autem fore ut ad Episcopalem dignitatem uterque perduceremur. Quo ad me rumore perlato, hinc formidine sine hæsitantia perculsus sum. *Et paulo post.* Ac meipse occultassem, idem ille rerum omnium ignarus esset apprehensus. Idem argumentum persequitur *lib. 2. cap. 4. Nicephorus lib. 9. Histor. Eccles. cap. 16. pag. 713. de Ephraim:* Designabatur urbi quidem Episcopus, & jam qui se ad electionem abducturi erant, adveniebant. Ac ipse statim eo cognito in forum progressus veluti mente captus indecore gradiebatur, non satis honeste vestem post se trahens, & quæ venalia erant surripiens, propalamque comedens. Sic ille mentis impos existimatus electionem effugit: & tantisper dum alius Episcopatum reciperet occultans sese latuit. *Idem Nicephorus lib. 11. cap. 37. de Ammonio.* Qui cum ad Episcopalem aliquando consecrationem abducendus esset, & ad eos multa, qui illum ejus rei gratia convenerant, dixisset, neque tamen eis quod volebat persuasisset, amputata sibi auricula dextera: vel nunc demum, inquit, abite, quando quidem deinceps etiam volentem Ecclesiæ constitutio non recipit; Sacerdotem namque integrum atque immutilatum esse oportet, &c. Ad eum reversi comprehendere tentarunt. Ibi ille, si vim ei inferre pergerent, linguam quoque sibi recisurum esse, adjuravit.

9 *Sola illi suffragetur necessitas excusandi*] *Pontius in vit. Beat. Cypriani.* Non prætereibo etiam illud eximium, quemadmodum cum in dilectionem ejus & honorem totus populus, aspirante Domino, prosiliret, humiliter ille discessit, antiquioribus cedens, & indignum se titulo tanti honoris, Episcopatus scilicet, existimans, ut di-

gnus magis fieret. Magis tamen dignus efficitur, qui quod meretur excusat. *In Vet. Cod.* pro *excusandi*, *excusanti*.

10 *Si quis*] *In Vet. Cod. Quisquis.*

11 *Aut si quis*] *Si* abest *a Vet. Cod.*

12 *Damnari*] *In Vet. Cod. Subjici.*

13 *Ut eos, quos*] *Eos* abest *a Vet. Cod.*

14 *Facinus coinquinat & aquat*] *Cassiodorus lib. 12. Variar. num. 2.* Æquat crimen omne quod inquinat. *Lucanus lib. 5.* Facinus quos inquinat æquat.

15 *Marciano & Zenone*] *In Vet. Cod. Zenone & Marco.*

In AUTHENT. de sanctiss. Episcop. §. Præ omnibus, col. 9. tit. 6. al. tit. ult. seu Novell. 123. cap. 2.

QUod pro hac causa datum est, & pretium, quod expensum est, restituatur [1] Ecclesiæ, cujus Sacerdotium voluit comparare.

1 *Restituatur*] *In Vet. Cod. Committatur.*

De Orphanotrophis.

XXXII. Iidem AA. Dioscoro Præf. Præt.

ORPHANOTROPHOS hujus inclytæ Urbis (nulla subtilitate juris obsistente) qui quidem pupillorum sunt quasi tutores, adolescentium vero quasi curatores, sine ullo fidejussionis gravamine in emergentibus causis tam in judicio, quam extra judicium (ut opus exegerit) ad similitudinem tutoris, & curatoris, personas & negotia eorum (si qua possint habere) defendere ac vindicare jubemus: Ita videlicet, ut præsentibus publicis personis, id est tabulariis, aut intervenientibus gestis in hac quidem inclyta urbe apud virum Perfectissimum Magistrum census, in provinciis vero apud Moderatores earum, vel Defensores locorum, res eorum eis tradantur, a quibus sunt custodiendæ: ut, si quas earundem rerum, propter fœnus forsitan, vel aliam urgentem causam, vel eo quod servari non possunt, alienandas esse perspexerint [1], prius habita æstimatione, liceat eis alienationis inire contractum: ut pretia eorum, quæ exinde colliguntur, ab eisdem personis custodiantur. Hujusmodi autem pium atque religiosum officium pro tempore Orphanotrophos ita peragere convenit, ut minime ratiociniis tutelaribus seu curationibus obnoxii sint. Grave enim atque iniquum est, callidis quorundam (si ita contigerit) machinationibus eos vexari, qui propter timorem Dei, parentibus atque substantiis destitutos minores sustentare, atque velut affectione paterna educare festinant [2].

1 *Alienandas esse perspexerint*] *In 2. Vet. Cod. Alienare prospexerint.*

2 *Educare festinant*] Adde Datum Kal. Junii CP. Mar. Conf.

De Foro competenti. 2. De Cautione judicio sisti. 4. Quis conveniri debeat in causis Ecclesiasticis. 5. De Sportulis. 6. Ne Clerici vexentur ab executoribus. 7. De Privilegiis pior. loc. & Muneribus extraordinariis. 8. De Pulsantibus Ecclesiasticas personas sine justa causa & legitima petitione.

XXXIII. Iidem AA. Eutropio PP.[1]

OMNES, qui ubique sunt, vel posthac fuerint Orthodoxæ fidei Sacerdotes & Clerici cujuscunque gradus sint, Monachi quoque, in causis civilibus ex nullius penitus majoris minorisve sententia Judicis commonitoria ad extranea judicia pertrahantur: aut provinciam, aut locum, aut regionem, quam habitant, exire cogantur. Nullus eorum Ecclesias, vel Monasteria propria, quæ religionis intuitu habitant, relinquere miserabili necessitate jubeatur: sed apud suos Judices ordinarios, id est, Provinciarum Rectores, in quibus locis degunt[2], Ecclesiarum ministeriis obsecundent, omniumque contra se agentium excipiant actiones: ut his horis saltem atque temporibus, quibus religiosos viros a turbulenta observatione Prætorii vacare contigerit, eumque eos ad tempus petitorum intentio calumniosa laxaverit, ad sua se Monasteria & venerabiles Ecclesias conferentes, sapienti animo, precatione sollicita, faciliusque de proximo Sacrosanctis altaribus obsecundent, in suis laribus domiciliisque constituti.

§. 1. In hac autem regia Urbe[3], si quando cujuscunque rei causa Episcopos, vel Presbyteros, cæterosque Clericos, qui Sacrosanctis Ecclesiis obsequuntur, sive Monachos ex aliis quibuscunque Provinciis contigerit reperiri, quos tamen in litem quisquam vocare voluerit, in nullo alio sit licitum memoratos cuiquam pulsare judicio, nisi in tuæ sublimitatis duntaxat examine, ubi eis & Beatitudinis honor debitus reservetur, & Oratorum adfluens in defensionibus copia large præstetur.

§. 2. Præterea cum in Provinciis ex ejus, qui regit Provinciam, fuerint sententia, vel interlocutione conventi: sive illi Sacerdotes, sive cujuscunque gradus Clerici, sive Monachi habeantur, dummodo approbentur Orthodoxi, qui in propriis causis contractibusve pulsantur, non alios quam Ecclesiæ propriæ defensores, seu quos Oeconomos appellant, fidejussores præbeant: ne, dum executoris pertinax, & avara protervitas extraneos, & idoneos fidejussores flagitat, multiplex innoxiæ paupertati infligatur incommodum.

§. 3. In hac autem inclyta Urbe inventi, ex quacunque provincia venientes, cum in tuæ amplitudinis judicio (quod eis solum delegavimus) lite pulsati fuerint, Reverendissimi Orthodoxæ fidei Sacerdotes, seu certi Oeconomi, aut Ecclesiæ defensores, seu Clerici in causis civilibus suis, sive Ecclesiasticis, nulla præbendi fidejussores molestentur injuria: sed aut Vicariis fidejussionibus contra dantur, quas tamen stipulationum solennis cautela vallaverit: aut cautioni, & professioni propriæ, aut facultatum[4] suarum obligationibus committantur.

§. 4. Hoc nihilominus observando, ut in causis Ecclesiasticis nullum alium conveniri fas sit: nisi eum, quem Dispensatorem pauperum, id est, Oeconomum Ecclesiæ, Episcopi tractatus elegerit: hunc enim sine dubio a Sacerdote convenit ordinari: quem tamen conventum Defensoris Ecclesiæ fidei committi præcipimus.

§. 5. Executoribus in minoribus quidem judiciis omnibus in ipsa conventione Sacerdotum, seu Clericorum, non amplius, quam unum semissem[5] aut sperantibus, aut etiam audentibus accipere. Verum si Apparitor tuæ Magnitudinis, ex sententia tuæ Sedis amplissimæ in provincia degentes eos commonuerit[6]: jubemus non amplius eum quam duos solidos sportularum nomine accipere. In hac vero urbe magnifica idem Apparitor tuæ Magnitudinis uno aureo, sportularum gratia a Provincialibus Clericis contentus sit: quantælibet summæ qui conventus fuerit, exponatur obnoxius.

§. 6. Præterea nullus Executor vexare contumeliis Clericos ullos, nullis impulsionibus molestare, nullis exprobrare conviciis, aut corporalibus injuriis fatigare conetur: his, qui hujusmodi aliquid aggressi fuerint, post amissionem cinguli & patrimonii ultima protinus animadversione plectendis.

§. 7. Privilegiis sane singulis, quibuscunque Sacrosanctis Ecclesiis Orthodoxæ fidei, Xenodochiis, sive Ptochotrophiis, tam generaliter, quam specialiter attributis, perpetuo observandis: nullis eas, earumque Sacerdotes, aut Clericos cujuscunque gradus sint, aut Monachos Ptochotrophos[7], aut Xenodochos Orthodoxæ fidei deputatos, extraordinariis muneribus præcipimus prægravari. Eas etenim sarcinas oneris, quas plerisque personis diversa ratione remittimus, imponi beatissimis viris nostro seculo inconveniens esse judicamus.

§. 8. Præterea, ne cui temeritas sua lucrativa concedatur, & ut impudens calumniantium refrenetur audacia: jubemus, quotiens hi qui Sacerdotes, seu Clericos ac Monachos, cæterosque superius designatos, vel in tuæ Magnitudinis examine, vel in provinciali judicio, proposita actione convenerunt[8]; si causa[9] cognita convicti fuerint sine justa eos causa & legitima[10] petitione pulsasse; omnes eis legitimas expensas sumptusque, quos ab exordio cœptæ controversiæ ipsorum vitio tolerasse eos[11] constiterit, redhibere cogantur: ut hac saltem censuræ justissimæ formidine revocati, qui improbis assidue conflictationibus occupantur, acquiescant: jamque sopitis clamoribus jurgiorum, magistra deinceps necessitate retinere se adsuescant[12].

1 *Idem AA. Eutropio PP.*] *Idem A. Erithio, vel Erithrio, vel Enthio.* Sic variant veteres Codices.

2 *In quibus locis degunt*] *In 2. Vet. Cod. In locis quibus degunt.*

3 *In hac autem inclita Urbe*] *2. Vet. Cod. Regia.*

4 *Aut facultatum*] *In 5. Vet. Cod. Ac facultatum.*

5 *Unum semissem*] *Unum assem. Photius tit. 9. cap. 1. Nomocan.*

6 *Commonuerit*] *In 5. Vet. Cod. Monuerit.*

7 *Ptochotrophos*] *In 5. Vet. Cod. Ptochos.*

[8] *Convenerunt*] *Convenerint.*
[9] *Causa*] Abest *a Vet. Cod.*
[10] *Legitimas*] Abest *a Vet. Cod.*
[11] *Ipsorum vitio tolerasse eos*] *In 2. Vet. Cod. Eos praestitisse.*
[12] *Adsuescant*] Adde, Datum CP. Pridie Nonas April. Martiano Conf.

De Foro competenti.

In AUTHENT. Apud quos oportet causas dicere Monachos. §. 1. coll. 6. tit. 8. al. tit. 6. seu Novell. 79. cap. 1. & 4.

Causa, quae fit cum Monacho, vel cum muliere qualibet in Monasterio consistente, non apud judicem civilem ventiletur; sed apud Episcopum, qui de persona praesentia, quod convenit, statuet[1]: sive per Abbatem, vel Antistitem, vel per alios hoc fieri debeat: qui secundum legem rem disponat, & sacras regulas, salva debita personae reverentia. Si vero contra fiat, poenae, quae statutae sunt, imminebunt: Judex enim, qui de his sententiam proferre praesumpserit, ab administratione depulsus[2] tanquam Divinitati contumeliam faciens, poena decem librarum auri una cum officio suo multabitur, sacratissimo nostro aerario inferenda: executoribus, qui admonitionem facere praesumpserint ab ipsis sanctissimis Episcopis in locis decanicis detrudendis: de caetero nullam exactionem facere permittendis.

[1] *Statuet*] *In 4. Vet. Cod. Statuens.*
[2] *Depulsus*] *In 3. Vet. Cod. Repulsus.*

In AUTHENT. Ut Cler. ap. prop. Episcop. conv. in pr. vers. ut si quis habet, col. 6. tit. 12. al. tit. 11. seu Novell. 83. in pr.

Clericus quoque in lite pulsatus pecuniaria causa, prius apud Episcopum conveniatur, per quem sine damno causa decidatur. Quod si natura causae, vel alia ratio faciat, ut negotium apud eum decidi non possit[1], per civilem procedat Judicem, observatis Clericorum privilegiis: nec mora circa talia fiat.

§. 1. *Sed in civili crimine civilis praesit Judex, ut lis ultra duos non egrediatur menses: nec tamen puniatur, etiam si reus sit inventus, priusquam per Episcopum Sacerdotio spolietur.*

§. 2. *Si vero crimen sit Ecclesiasticum: Episcopalis erit examinatio, & castigatio.*

[1] *Non possit*] *Non sit possibile. Sic 2. Vet. Cod.*

De His, qui justitiam denegant Ecclesiasticis personis.

Nova Constitutio Friderici Imperatoris, de statu & consuet. cont. lib. Eccl. §. Item statuimus, ut nullus, col. 10. constit. fin.

Statuimus, ut nullus Ecclesiasticam personam in criminali quaestione vel civili trahere ad judicium seculare praesumat contra constitutiones Imperiales, & Canonicas sanctiones. Quod si actor fecerit, a suo jure cadat: judicatum non teneat: & Judex extunc potestate judicandi privetur.

§. 1. *Sancimus etiam, ut si quis Clericis vel Ecclesiasticis personis justitiam denegare praesumpserit, tertio requisitus jurisdictionem suam amittat.*

De Peculio Clericorum.

XXXIV. Iidem AA. Eutropio[1] PP.

SACROSANCTAE Orthodoxae fidei Episcopi atque Presbyteri, Diaconi quoque, qui, semel probatis moribus integritate castissima,

ad hunc gradum meruerint pervenire, ea, quæcunque in eodem Clericatus gradu locoque viventes acquirere, & habere potuerint, etiamsi in patris avique aut proavi potestate constituti sint, & adhuc superstites habeantur, tanquam bona propria vindicent: de his (si quando eis libitum fuerit) eis testandi, vel donandi, vel quolibet alio titulo alienandi libera facultate concessa: ut ea bona quoquo tempore nunquam ad divisionem veniant, nunquam fratribus vel sororibus aut ex his genitis confetantur: sed ad eorum filios, posteros, & quoscunque extraneos heredes perveniant, nec a patribus, avis, aut proavis, sed ab ipsorum liberis tanquam præcipua vindicentur: & certe his lucro cedant, quibus ipsi id peculium, vel inter vivos alienatione habita, vel mortis tempore ultima, & jure cognita voluntate concesserint. Dat. v. Kal. April.[2]

[1] *Iidem A. A. Eutropio*] *In 3. Vet. Cod. Erithio. In 4. aliis Vet. Cod. Idem A. Erithrio.*

[2] *Datum v. Kal. April.*] *Pridie Nonas Aprilis Marco Conf.*

De Solutione patriæ potestatis.

In AUTHENT. Const. quæ dign. col. 6. tit. 10. al. tit. 9. seu Novell. 81.

SEd Episcopalis dignitas solvit jus patriæ potestatis: sicut etiam & Consularis, & Præfectura sacrorum prætoriorum, & Urbicaria, & Magisterium militare: & omnis dignitas valens liberare a curia, liberat a patria potestate: cum hoc quodcumque cingulum suæ potestatis præmium honoratis præstet. Ita tamen, ut filii eorum post mortem avorum recidant in potestatem, ac si contigisset eos morte parentum, & non ex præsenti lege suæ potestatis fieri.

De Bonis Clericorum.

In AUTHENT. De Eccl. tit. §. Interdicimus, col. 9. tit. 14. al. tit. 6. seu Novell. 131. cap. 13.

LIcentiam habeat Episcopus, quæcunque ante Episcopatum probatus fuerit habuisse, & quæcunque post Episcopatum jure cognationis usque ad quartum gradum ad eum pervenerunt, ad quos voluerit, ultima voluntate transmittere: cæteris rebus alio modo acquisitis ab eo, dominio Ecclesiæ reservatis: nisi in utilitatem Ecclesiæ, vel opera pietatis consumpta sint. Eadem distinctione habita in Administratoribus cujuscunque loci religiosi.

§. 1. *Item si quis Episcopus aut Minister Ecclesiæ moriatur sine testamento, & successore legitimo, vel legitima, successio competit Ecclesiæ, in qua constituti sunt.*

De Peculio Clericorum.

In AUTHENT. De sanct. Episc. §. Presbyteros, col. 9. tit. 6. al. tit. fin. seu Novell. 123. cap. 19.

PResbyteros, & Diaconos, & Subdiaconos, Cantores, & Lectores (quos omnes Clericos appellamus) res quolibet modo ad dominium eorum venientes, habere in sua potestate præcipimus, ad similitudinem castrensium peculiorum: & donare cui volunt secundum leges, & in his testari, licet sub parentum potestate sint: sic tamen, ut horum filii, aut his non extantibus, parentes eorum legitimam ferant partem.

De

De Privilegiis locorum piorum.

XXXV. Iidem A A. Dioſcoro PP.

OMNIA privilegia, quæ a retro Principibus, aut a Noſtra Serenitate, vel judiciariis diſpoſitionibus, aut liberalitatibus, pro ſingulis quibuſcunque temporibus, ex conſuetudine, vel conſtitutione, ſive circa jus metatorum, ſive in aliis quibuſlibet rebus præſtita ſunt Orphanotrophiis, ſive Aſceteriis, vel Eccleſiis, aut Ptochotrophiis ſeu Xenodochiis, vel Monaſteriis, atque cæteris omnibus, ac etiam rebus juris eorum, ad curam Oeconomi viri religioſiſſimi Preſbyteri, & Orphanotrophi, vel ad eos, qui poſt eum loco ejus ſucceſſerint, pertinentibus, ad ſimilitudinem Zotici beatiſſimæ memoriæ, qui primus hujuſmodi pietatis officium inveniſſe dicitur; per hanc pragmaticam ſanctionem firma illibataque in perpetuum cuſtodiri decernimus. Valde etenim hoc videtur eſſe neceſſarium: cum exinde ſuſtentatio, vel educatio orphanis, atque egenis, & uſibus Eccleſiaſticis ac Ptochotrophiis [1], vel Aſceteriis [2] comparetur. Domus etiam aliaſque res ſuperius nominatas ad curam memorati viri pertinentes, vel poſtmodum quolibet modo ad ejus ſollicitudinem, vel eorum, qui poſt eum ad ejuſdem Orphanotrophii curam vocati fuerint perventuras: ad inſtar majoris venerabilis Eccleſiæ hujus inclytæ Urbis, omnibus privilegiis, quæ eadem ſancta Eccleſia vel nunc adipiſcitur, vel poſtea merebitur, perpetuo potiri pietatis intuitu decernimus. Dat. Non. Januar. C. P. MARTIANO & ZENONE A. CONSS. [3]

[1] *Ptochotrophiis*] *Prochiis.*
[2] *Aſceteriis*] *Aſciteriis.* Sic *2. Vet. Cod.* vel *Aſſiſteriis.* Additur *in Vet. Cod.* Hominibus etiam ac rebus.
[3] *Dat. Non. Jan. CP. Martiano & Zenone A. Conſ.*] Alias *Datum x. Kal. Jan. CP. Marco Conſ.* Sic *in Vet. Cod.*

De Epiſcopis, Territorio, & Jure ſingulari civitatum.

XXXVI [a].

ΕΚΑΣΤΗ πόλις [b] ἴδιον Ἐπίσκοπον ἐχέτω. Καὶ κἂν διὰ θείας ἀντιγραφῆς τολμήσῃ τὶς ἀφελέσθαι πόλιν τοῦ ἰδίου Ἐπισκόπου, ἢ τῆς περιοικίδος [c] αὐτῆς, ἢ τινος ἄλλου δικαίου· γυμνοῦται τῶν ὄντων καὶ ἀτιμοῦται. Ἐξῄρηται δὲ ἡ Τομέων [d] Σκυθίας πόλις· ὁ γὰρ Ἐπίσκοπος αὐτῆς, καὶ τῶν λοιπῶν προνοεῖ· καὶ ἡ Λεοντόπολις Ἰσαυ-

UNAQUÆQUE civitas [1] proprium Epiſcopum habeto. Et ſi quis vel per divinum reſcriptum civitatem aliquam aut ſuo Epiſcopo, aut territorio, aut alio quopiam jure privare audeat; exuitur bonis, & infamis redditur. Excipitur autem Tomenſium Scythiæ civitas: illius enim Epiſcopus reliquarum etiam civitatum curam ge-

rit: tum etiam Leontopolis Isauriæ subest Episcopo Isauropolitano.

εἰας ᵉ ὑπὸ τὸν Ἐπίσκοπόν ἐστιν Ἰσαυροπόλεως.

ᶦ *Unaquaque civitas*] *In Vet. Cod. Una quæque Ecclesia*, & sic *Socrates lib. 6. cap. 1.* Iisdem temporibus Ecclesiæ quæ est Romæ, Urbis primariæ præfuit Damasus. Ecclesiæ vel privilegio Imperatorum occupabantur, vel quod ab errore Hæreticorum liberatæ essent: unde in Conciliis Decreta infinita. Extat epistola Innocentii Florentio Episcopo Tiburtinensi *tom. 2. Conc. General. pag. 1263.*

ᵃ Refert *Photius tit. 1. cap. xx. & tit. viii. cap. 1. Nomocan.* Οὔτε εἰς δύο πόλεις δύναταί τις εἶναι Ἐπίσκοπος. Ἐξῄρηται ἡ Τομέως· αὕτη γὰρ καὶ τῶν λοιπῶν, Ἐκκλησιῶν Σκυθίας προνοεῖ, καὶ ἡ Λεοντόπολις Ἰσαυρίας ὑπὸ τὸν Ἐπίσκοπόν ἐστιν Ἰσαυροπόλεως, ὡς βιβλίον α΄. τοῦ κώδ. τίτ. γ΄. διάτ. λε΄. *Balsamo:* Ἡ λε΄. διάτ. τοῦ γ΄. τίτλ. τοῦ α΄. βιβ. τοῦ κώδ. ἔστιν κεφ. γ΄. τοῦ α΄. τίτ. τοῦ γ΄. βιβλίου τῶν Βασιλικῶν οὕτω λέγον. Τὸν ἀφαιρούμενον πόλεως οἱασδήποτε τινὸς πάλαι οὔσης ἢ νεωστὶ πολισθείσης τὸ τῆς ἰδίας Ἐπισκοπῆς δίκαιον ἢ ἕτερον προνόμιον καὶ ἀπὸ βασιλικῆς ἐπιτροπῆς ἀτιμοῖ καὶ δημεύει ἡ διάτ. ἀκυροῦσα καὶ τὴν ἐγχείρησιν. Fuit & aliud hujus constitutionis caput, quod subindicat Balsamon *tit. viii. cap. 1. Nomocan.* ἡ λε΄. διάταξ. τοῦ γ΄. τίτ. τοῦ α΄. βιβ. τοῦ κώδικος ἐστὶ κεφ. γ΄. τοῦ α΄. τίτ. τοῦ γ΄. βιβ. τῶν Βασιλικῶν οὕτως ἔχον. ὡς εἰς τὸ κείμενον συνωψίσθη, αὐτὸ τὸ ἔχειν τὸν Κωνσταντινουπόλεως τὰ προνόμια τῆς ἀρχαίας Ῥώμης, quod Synodo Constantinopolitana statutum fuit *Can. iii. Sozomen. lib. vii. cap. ix.* & ægre ferentibus Romanis Episcopis confirmatum *Chalcedonensi Can. xxviii. Act. xvi.* Et licet Sedes Apostolica (ut Liberatus ait & Leo Leonisque successores aperte profitentur) nunc usque contradicat quod a Synodo firmatum est, Imperatoris patrocinio permanet quodammodo. *Nov. cxxxi.*

ᵇ Ἑκάστη πόλις] Hoc quoque optimus Princeps noster, Carolus Magnus lege Francica constituit. Quod tamen in Europa olim observatum non fuit, ut Euprepius ait. Contra Alexandriæ a Timotheo Eluro duo Episcopi cæperunt esse post Martiani Imp. obitum. *Liberat. cap. xv. de caus. Nestorian.*

ᶜ Ἡ τῆς περιοικίδος] Nulla enim æquitatis ratio, nullus Canonum ordo consentit, ut parochiam alterius alter aliquo modo debeat occupare. *Gregorius contra Isauriæ Episcop.*

ᵈ Ἡ Τομέων] *Hermolaus:* Τομεὺς πόλις πρὸς τῇ Ὀδησσῷ. *Nov. cxx. Zosimus* ἱστοριῶν δ΄. πόλις ἐστὶν ἐν τῇ κατὰ Θρᾴκην Σκυθίᾳ Τομεὺς ὀνομαζομένη. *Sozom. lib. vi. cap. xxi.* Μητρόπολις δὲ ἐστὶ Τόμις, πόλις μεγάλη καὶ εὐδαίμων παράλιος &c. Εἰσέτι δὲ καὶ νῦν ἔθος παλαιὸν ἐνθάδε κρατεῖ, τοῦ παντὸς ἔθνους ἕνα τὰς Ἐκκλησίας ἐπισκοπεῖν. *Et lib. vii. cap. xix.* Σκύθαι πολλαὶ πόλεις ὄντες ἕνα πάντες Ἐπίσκοπον ἔχουσιν. ἐν ἄλλοις δὲ ἔθνεσιν ἐστιν, ὅπη καὶ ἐν κώμαις ἐπίσκοποι ἱερεύονται.

ᵉ Λεοντόπολις Ἰσαυρίας] Fuit enim & Armeniæ primæ Μητρόπολις Βαζανὶς ἡ πρὶν Λεοντόπολις. *Nov.* περὶ διατυπώσεως τῶν τεσσάρων ἀρχόντων Ἀρμενίας. *Eustatius Justiniano & Procopio emendatior:* Ἱστέον ὅτι τὴν Ἀρμενίαν χώραν εἰς τέσσαρα διελεῖν λέγεται Ἰουστινιανὸς ὁ βασιλεὺς, καὶ πρώτην μὲν, φασὶν, ἔθετο τὴν ἐνδοξοτάτην Ἐπτάπολιν, ἧς μητρόπολις Βαζανὶς ἡ πρὶν Λεοντόπολις. ταύτης δὲ ἐστὶ καὶ ἡ Θεοδοσιούπολις, καὶ ἡ Κολώνεια, καὶ ἡ Τραπεζοῦς δὲ καὶ ἡ Κερασοῦς ἐκ τοῦ Πολεμωνιακοῦ κόλπου, δευτέραν δὲ ὁ αὐτὸς ἔταξεν Ἀρμενίαν ἐν πέντε πόλεσιν, ὧν καὶ ἡ Σεβάστεια. Τρίτην δὲ Ἀρμενίαν κατέστησε ἑξάπολιν, τὴν ποτὲ καλουμένην δευτέραν Ἀρμενίαν, ἧς ἡγεῖται ἡ Μελιτηνή. περὶ ταύτην τὴν Ἀρμενίαν καὶ ἡ Κόμανα ἡ καὶ Χρυσῆ ὀνομαζομένη, καὶ ἡ Κουκουσσός. Ἐπέστησε δὲ καὶ τετάρτην Ἀρμενίαν ὑπὸ σατράπαις οὖσαν, συγκειμένην ἐκ διαφόρων, καὶ λεγομένην Τζοφανηνὴν καὶ Βαλαβιτηνὴν, καὶ τοιαῦτά τινα βάρβαρα ὀνόματα.

De Adſcriptitiis. 1. De Servis. 2. De Loco judicii.

XXXVII. Iidem A A. ad Sebaſt. P P.

JUBEMUS, adſcriptitiorum creationes (ſecundum veterem conſtitutionem [1]) niſi dominorum poſſeſſionum, unde oriundi ſunt, evidens concurrerit conſenſus [2], nullius penitus eſſe momenti: ſed eiſdem fundorum dominis, qui faciendæ creationi non (ſicut dictum eſt) evidenter conſenſerint, jus proprium ad ſimilitudinem cæterorum colonorum in ſuos adſcriptitios exercendi, tanquam ſi nulla creatio interceſſiſſet, tribui facultatem. Idemque hoc ſuper illis quoque agricolis decernimus obſervari, qui cum eſſent adſcriptitiæ conditionis nexibus adſtricti, ſolitariam vitam videlicet appetentes, quibuſlibet ſeſe Monaſteriis contra voluntatem dominorum fundorum duxerint offerendos.

§. 1. Servos ſane ſociari Clericorum conſortiis, volentibus atque conſentientibus dominis, modis omnibus prohibemus: cum liceat eorum dominis, data prius ſervis libertate, licitum eis ad ſuſcipiendos honores Clericorum iter (ſi hoc voluerint) aperire.

§. 2. Omnes præterea virorum clariſſimorum Provincias moderantium ſententiis abſque ulla privilegii differentia, (qui tamen Præſidali juriſdictioni ſubjecti ſunt) ſive Epiſcopi, vel quilibet Clerici, aut Monachi, aut cujuſlibet conditionis ſint, pariter reſpondere decernimus: nulla in poſterum viris clariſſimis Provinciarum Rectoribus ad loca, in quibus incuſatæ perſonæ conſiſtunt, perveniendi neceſſitate penitus imponenda: cum non ſolum legibus, verum etiam naturali quoque juri conveniat, quos res exegerit, judicialibus ad judicium vocari ſententiis, non ipſos Judices (quod dictu etiam injuſtum eſt) ad ſubjectos deduci, ſed per datos ab his Judices ad cauſæ examinationem in locis, ubi incuſati degunt, procedere [3].

[1] *Adſcriptitiorum creationes ſecundum veterem conſtitutionem, &c.*] *Epiſtola Gelaſii Papæ ad Epiſcopos Lucaniæ cap. 16. extat tom. 4. Concil. General. pag. 1192.* Admittebantur paſſim ad ordinem ſacrum quibus nulla natalium, nulla morum dignitas ſuffragaretur; & qui ex dominis ſuis libertatem conſequi minime poterant ad faſtigium Sacerdotii provehebantur. *S. Leo epiſt. 1. cap. 2.* Ab his itaque, fratres chariſſimi, omnes Provinciæ veſtræ abſtineant Sacerdotes: & non tantum ab his, ſed ab illis etiam qui aut originali, aut alicui conditioni obligati ſunt, volumus temperari, niſi forte eorum petitio aut voluntas acceſſerit qui aliquid ſibi in eos vindicant poteſtatis. Debet enim eſſe immunis ab aliis qui Divinæ militiæ fuerit aggregandus: ut a caſtris dominicis, quibus nomen ejus adſcribitur, nullis neceſſitatis vinculis abſtrahantur. Sed & in Capitulis etiam quæ Synodo Chalcedonenſi ſervavit Martianus decorum judicans ab Epiſcopis hæc regulariter potius ſervari quam lege Imperiali ſanciri. Iſtud legitur *col. 609. tom. 4. Concil. General.* Sed neque poteſtatem habere Monachos ſuſcipiendi in Monaſteriis ſuis ſervos aut inſcriptitios præter voluntatem dominorum. Præterea etiam monet Gelaſius *epiſt. ſup. laud. ad Epiſcopos per Lucaniam, Brutios & Siciliam conſtitutos cap. 14.* Vitandam generalis querelæ præſumptionem, qua propemodum cauſabantur univerſi paſſim ſervos & originarios dominorum jura poſſeſſionemque fugientes ſub

religiosæ conversationis obtentu, vel ad Monasteria se conferre, vel ad Ecclesiasticum famulatum conniventibus quoque Præsulibus indifferenter admitti.

2 *Nisi Dominorum evidens concurrerit consensus*] *Gelasius Papa loco supra citato.* Nisi voluntate dominorum sub scripturæ testimonio primitus absolutas, vel legitima transactione concessas personas.

3 *Procedere*] Adde Dat. v. Kal. Jan. CP. Theodorico Cons.

De Adscriptitiis.

In AUTHENT. De sanct. Episcop. §. Adscriptitios, col. 9. tit. 6. al. tit. ult. seu Novell. 123. cap. 17.

ADscriptitios in ipsis possessionibus, in quibus sunt adscripti, Clericos etiam præter voluntatem dominorum fieri permittimus: ita tamen, ut Clerici facti, impositam sibi agriculturam adimpleant, subrogato aliquo quem maluerint.

De Servis.

In AUTHENT. De sanct. Episcop. §. Si servus, col. 9. tit. 6. al. tit. fin. seu Novell. 123. cap. 17.

SI servus, sciente Domino, & non contradicente, in Clericum ordinatus fuerit ab Episcopo: ex hoc ipso, quod constitutus est, liber & ingenuus erit. Si vero, ignorante Domino, ordinatus fuerit: liceat Domino, intra anni unius spatium, & servilem fortunam probare, & servum suum accipere. Si vero servus, sciente vel nesciente domino (sicut diximus) ideo quod in Clero constitutus, liber est factus, ministerium Ecclesiasticum reliquerit, & ad secularem vitam transierit: suo domino ad serviendum tradatur [1].

1 *Ad serviendum tradatur*] *In 3. Vet. Cod. Reddatur.*

XXXVIII. Iidem A A. Sebastiano Præfecto Prætorio.

SERVIS [1] si dominorum fuerint voluntate muniti, solitariam vitam participandi licentia non denegetur: dum tamen eorum Domini non ignorent. Quod si servis suis ad Monasteriorum cultum migrandi tribuerint facultatem, eorumdem servorum dominio, donec iidem servi in eodem Monachorum habitu duraverint, spoliandos esse censemus: alioqui, si relicta forte vita solitaria, ad aliam quamlibet sese conditionem transtulerint, certum est eos ad servitutis jugum, quam Monasticæ professionis cultu evaserant, reversuros. Dat. Non. Febr. [2]

1 *Servis, &c.*] *In Can. 4. Concil. Chalcedon. tom. 4. Concil. General. col. 757.* Nullum autem in Monasteriis servum recipi ad hoc ut sit Monachus præter voluntatem sui domini.

2 *Datum Non. Febr.*] *In 5. Vet. Cod. Idib. April. Theodorico Cons.*

De Servis, Adscriptitiis, & Curialibus seu Officialibus.

In AUTHENT. De sanct. Episcop. §. Sed hæc quidem, col. 9. tit. 6. al. tit. fin. seu Novell. 123. cap. 4.

EPiscopalis ordo liberat a fortuna servili, vel adscriptitia: sed non a Curiali sive Officiali: nam & post ordinationem durat: ita ut per subjectam, vel interpositam personam officium adimpleatur: nisi Curia, vel Officio restituatur.

In AUTHENT. De Monachis. §. Hinc autem, col. 1. tit. 5. seu Novell. 5. cap. 2.

VErum & si legitimo probatus experimento Monachus efficiatur, evadet jugum servitutis. Debent enim per triennium, antequam Monachi efficiantur, in Monasteriis permanere, postea vero si Monachi facti fuerint, liberi erunt.

De Monasteria relinquentibus. 1. De Fructuum oblatione. De Angariis, & quibuscunque vexationibus.

XXXIX [a].

ΟΙ τὰ ἴδια Μοναστήρια καταλιμπάνοντες, οὐ λαμβάνουσιν, ἃ προσήγαγον αὐτοῖς κινητὰ, ὅσης δήποτε ποσότητος ὄντα, κἂν μὴ συνέστη πρᾶξις ὑπομνημάτων ἐπ᾽ αὐτοῖς. Ἐπὶ δὲ ταῖς δωρεαῖς τῶν ἀκινήτων δεῖ τὰ νόμιμα φυλάττεσθαι, ἐπεὶ οὐκ ἀναιρεῖται τῷ δωρησαμένῳ ἡ ἐκνίκησις.

§ α΄. Οὐ δεῖ τοὺς Ἐπισκόπους ἢ τοὺς Κληρικοὺς ἀναγκάζειν τινὰς καρποφορεῖν [b], ἢ ἀγγαρείας διδόναι, ἢ ἄλλως ἐπηρεάζειν [c], ἢ ἀφορίζειν [d], ἢ ἀναθεματίζειν [e], ἢ μὴ διδόναι κοινωνίαν [f], ἢ διὰ ταῦτα μὴ βαπτίζειν· κἂν ἔθος [g] τοιοῦτον ἐκράτησεν. Ὁ δὲ παραβαίνων ἐκπίπτει τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῆς διοικήσεως αὐτῆς, καὶ δίδωσι δέκα λίτρας. Ταῦτα δὲ κρατεῖ ἐν μόνῃ τῇ βασιλευούσῃ, καὶ τῇ ἐνορίᾳ αὐτῆς, καὶ τοῖς τόποις τοῖς ὑπὸ τοῦ Πατριάρχου χειροτονουμένοις μητροπολίταις ἀνήκουσιν, ἢ τοῖς ἐξ ἐκείνων γινομένοις Ἐπισκόποις.

QUI sua Monasteria relinquunt [1], non recipiunt, quas attulerunt ad ea res mobiles, cujuscunque quantitatis sint: etiamsi non sint confecta monumentorum gesta super illis. In donationibus autem immobilium, oportet jura servari, quando non adimitur ei, qui donavit, evictio earum.

§. 1. Non oportet, Episcopos aut Clericos cogere quosquam ad fructus offerendos [2], aut angarias dandas, aut alio modo vexare, aut excommunicare, aut anathematizare, aut denegare communionem, aut idcirco non baptizare: quamvis usus ita obtinuerit. Transgressor cadit ab Ecclesia, & administratione ipsius, & dat decem libras. Hæc vero obtinent in sola Imperatrice (civitate) & territorio ejus, & locis ad eos qui a Patriarcha ordinantur, pertinentibus, aut ad ordinatos ab his Episcopos.

[a] Refert *Photius tit. VI. cap. 1. tit. IX. cap. IX. tit. XI. cap. 1.* Interpretatur *Theod. lib. XLVII.* Βασιλικῶν. *tit. 1. & tit. III.* Vide *Nov. CXXIII.*

[b] Καρποφορεῖν] Si quis rem aliquam voverit voto obligatur. Ἐὰν τις πρᾶγμα καρποφορήσῃ γίνεται αὐτὸς ἔνοχος. Si decimam quis bonorum vovit. Ἐὰν τις τὸ δέκατον μέρος καρποφορήσῃ τῶν αὐτοῦ πραγ-

[1] *Qui sua Monasteria relinquunt, &c*] Prima pars hujus constitutionis refertur a Photio *Nomocan. tit. 11. cap. 4.* iisdem verbis.

[2] *Non oportet, Episcopos cogere quosquam ad fructus offerendos, &c.*] *In Concilio Ilerdensi Can. 30. Circa tempora Anastasii Imperatoris.* Ea quæ in jure Monasterii de facultatibus offeruntur, in nullo

Diœceſana lege ab Epiſcopis contingantur.

μάτων. Voti enim obligationem ad hæredem tránſire conſtat. Διαβεβαίωσις γὰρ εἰς κληρονόμους ἡ τῆς καρποφορείας ἐνοχή. *L. 11. D. de pollicitat. Phot. tit. v1.*

[c] H ἀγγαρείας διδόναι ἢ ἄλλως ἐπηρεάζειν] *Math. v. Photius.* H ἀγγαρείας διδόναι καὶ διὰ ταῦτα, &c.

[d] H ἀφορίζειν] *Luc. v1.* Aphoriſmo plectebantur plebeii, Monachi, Epiſcopi, Clerici. *Canon. Apoſtol. v. v111. lxxx1111. C. de Epiſcop. audient.*

[e] H ἀναθεματίζειν] *Juſtinianus ex Proclo.* Anathema nihil aliud ſignificat niſi a Deo ſeparationem. *Act. xx111. 1. Corinth. xv1.* Οὕτω γὰρ οἱ Χριστιανοὶ καλεῖν εἰώθαμεν τὸν κατὰ τοῦ βλασφήμου ψῆφον, ὅταν αὐτὴν ὥσπερ ἐν σήλῃ ἀνασπάσαντες φανερὰν τοῖς ἅπασι καταστήσωμεν. *Socrat. lib. v11. cap. xxx1111. Chryſoſt. Homil. xv1. ad Roman. x.*

[f] H μὴ διδόναι κοινωνίαν] *1. ad Corinth. x.* Ἀπέχεσθαι καὶ τοῦ Βαλσαμών· κοινωνεῖν, *Theologis*, μεταλαβεῖν τῶν θείων μυστηρίων dicitur, ſive uti *Pachimerius* loquitur, τοῦ θείου ἄρτου, ὃν ἀντίδωρον λέγουσι, ſicuti *Nicephor. Kalliſt. lib. 111. cap. xxxv11. & Balſam. Synod. Antiochen. Can. 11.* quod communicaturi prius dona offerrent. *Theodoret. lib. v. cap. x1x.*

[g] Καὶ ἔθος] Etiam in Occidente. *Gelaſius Epiſcop. per Lucaniam & Brutios.*

De Monaſteriis, Monachis, Abbatibus, Epiſcopis.

XL [a].

MONASTERIA degunt (ſeu cenſentur) ſub Epiſcopis [1] territoriorum ſuorum & Abbatum quidem curam gerunt Epiſcopi: Monachorum vero Abbates.

§. 1. Non ſit vero Abbas duorum Monaſteriorum [2].

[1] *Monaſteria degunt ſeu cenſentur ſub Epiſcopis, &c.*] *In Can. 4. Concil. Chalcedon.* Eos vero qui per ſingulas civitates ſeu poſſeſſiones in Monaſteriis ſunt, placet nobis Epiſcopo ſubjectos eſſe debere. *In Concil. Aurelian. 1. Imperatoris Anaſtaſii temporibus Can. 19.* Abbates pro humilitate religionis in Epiſcoporum poteſtate conſiſtant: & ſi quid extra regulam fecerint ab Epiſcopis corrigantur. Monachi autem Abbatibus omni ſe obedientiæ devotione ſubjiciant.

[2] *Non ſit vero Abbas duorum Monaſteriorum*] *Photius Nomocan. tit. 1. cap. 20. in quod Scholium Balſamonis ſic habet.* Conſtitutio quæ ſtatuit ne quis Præſul duorum Monaſteriorum fiat, quamquam nullius efficaciæ eſſe debeat quod in Baſilicis poſita non ſit, efficaciam tamen habet ex interpretatione decimi quinti Canonis Concilii ſeptimi conſtituentis, ne quis in duabus Eccleſiis unius urbis Clericus fiat. Si namque non permittitur

TA Μοναστήρια [b] τελοῦσιν ὑπὸ τοὺς Ἐπισκόπους τῶν ἐνορίων αὐτῶν· καὶ τοὺς μὲν Ἡγουμένους ἐπιβλέπουσιν οἱ Ἐπίσκοποι, τοὺς δὲ Μοναχοὺς οἱ Ἡγούμενοι.

§. ά. Οὐ γίνεται [c] δὲ Ἡγούμενος δύο Μοναστηρίων.

[a] *Refert Photius tit. xl. cap. 111. tit. 1. cap. xx. Nomocan.*

[b] Τὰ Μονοστήρια] *Cap. 1v. Synod. Chalcedonenſ.* Nec multo poſt Anaſtaſio Imperatore (cujus per tempora idem quoque Aureliis decretum eſt) ἀγανακτήσαντα τὰ περὶ τὴν Κωνσταντινούπολιν Μοναστήρια ἀφίστανται τοῦ Ἐπισκόπου Μακεδονίου. *Evgr. lib. 1v. cap. xxx1.* Primus in Occidentis partibus diverſa inter ſe Euſebius conjunxit, ut & in civitate poſitus Epiſcopus inſtituta Monachorum teneret, & Eccleſiam regeret. *Ambroſius.*

[c] Οὐ γίνεται] Καὶ ὅτι δύο Μοναστηρίων οὐ γίνεται ὁ αὐτὸς ἡγούμενος. Quod & illis temporibus Epaunenſi Synodo vetitum fuit.

cuiquam in duabus Ecclesiis Clericum fieri, multo magis Præsul duo Monasteria non moderabitur, quemadmodum neque unum caput duo corpora. *In Concil. Venetic. Can. 8.* Abbatibus quoque singulis diversas cellas aut plurima Monasteria habere non liceat. *In Concil. Epaunens. Can. 9.* Unum Abbatem duobus Monasteriis interdicimus præsidere.

Insinuatio testamenti coram quo fieri debeat.

XLI. Imp. JUSTINUS A. Archelao P. P.

REPETITA promulgatione, non solum judices quorumlibet tribunalium[1], verum etiam defensores Ecclesiarum hujus Almæ urbis, quos turpissimum insinuandi ultimas deficientium voluntates genus irrepserat, præmonendos esse[2] censemus, ne rem attingant, quæ nemini prorsus omnium, secundum constitutionum præcepta, præterquam Magistro census, competit: Absurdum etenim Clericis[3] est, immo etiam opprobriosum, si peritos se velint ostendere disceptationum esse forensium. Temeratoribus hujus sanctionis pœna quinquaginta librarum auri feriendis. Datum XIII. Kalend. Dec. CP. JUSTINIANO A. II. & OPILIANO CONSS. 524.

[1] *Tribunalium*] *In 5. Vet. Cod. Protribunalium.*
[2] *Esse*] Abest *a Vet. Cod.*
[3] *Absurdum etenim Clericis, &c.*] *Capitul. 18. Concil. Carthag. 4.* Ut Episcopus tuitionem testamentorum non suscipiat.

De Electione & rebus Episcopi. 5. De Oeconomis. 6. De rebus Xenodochi, Nosocomi, Ptochotrophi, Orphanotrophi. 7. De His, quæ post necessariam erogationem supersunt. 8. De Successoribus. 9. Ne quis per largitionem ordinetur. 10. De Psalmodia. 11. Conclusio.

μβ'. Αὐτοκρ. Ἰουστιν. Α. Ἀταρβίῳ Ἐπάρχῳ Πραιτωρίων.

ΠΑΣΑΝ ἀεὶ ποιούμενοι πρόνοιαν τῶν ἁγιωτάτων Ἐκκλησιῶν, εἰς τιμήν τε καὶ δόξαν τῆς ἁγίας ἀχράντου καὶ ὁμοουσίου Τριάδος, δι' ἧς σώζεσθαι ἡμᾶς τε αὐτοὺς καὶ τὴν κοινὴν πολιτείαν πεπιστεύκαμεν, ἀκολουθοῦντες δὲ καὶ τῇ διδασκαλίᾳ τῶν ἁγίων Ἀποστόλων, περὶ τοὺς ἀνεπιλήπτους ὀφείλειν χειροτονεῖσθαι τοὺς ἱερέας, οἵτινες μάλιστα διὰ τῶν οἰκείων εὐχῶν τὴν εὐμένειαν τοῦ φιλανθρώπου Θεοῦ τοῖς κοινοῖς περιποιεῖν ἐπιτήδειοι πράγμασι, διὰ τοῦ παρόντος νόμου θεσπίζομεν, ὁσάκις

XLII. Imp. JUSTINIANUS A. Atarbio Præf. Præt.

OMNEM adhibentes providentiam circa sanctissimas Ecclesias in honorem, & gloriam sanctæ, & incorruptæ Homousiæ Trinitatis, per quam & nos, & communem Rempublicam salvos fore credidimus: insistentes etiam doctrinæ Sanctorum Apostolorum, de creandis irreprehensibilibus Sacerdotibus, qui quidem ob id potissimum ordinantur, ut suis precibus benignitatem humanissimi Dei rebus adquirant communibus, præsenti lege sancimus, ut quoties

in qualicumque civitate Sacerdotalem sedem vacare contigerit, decretum fiat ab his, qui eam civitatem incolunt, super tribus personis rectæ fidei, & honestæ vitæ, aliorumque bonorum, & virtutum testimonium habentibus, ut ex ipsis idoneior ad Episcopatum promoveatur. Si enim Sancti & gloriosi Apostoli Sacerdotium a Domino Christo Deo consecuti, & qui bonis omnibus terram repleverunt, & ejus doctrinam omnibus impartiti sunt, neque ipsi vitæ suæ, quam in hoc mundo degebant, salutis nostræ causa pepercerunt: quomodo æquum non fuerit, ut qui subingrediuntur eorum ordinem, & instituuntur sanctissimarum Ecclesiarum Sacerdotes, purum habeant propositum, & pecunias contemnant, omnemque vitam suam ad clementissimum applicent Deum.

§. 1. Convenit igitur hujusmodi elegi, & ordinari Sacerdotes, quibus nec Liberi sint, nec Nepotes: etenim fieri vix potest, ut vacans hujus quotidianæ vitæ curis, quas Liberi creant Parenti maximas, omne studium, omnemque cogitationem circa divinam liturgiam, & res Ecclesiasticas consumant. Nam cum quidam, summa in Deum spe, & ut animæ eorum salvæ fiant, ad sanctissimas adcurrant Ecclesias, & eis omnes suas facultates adferant, & derelinquant, ut in pauperes, & egentes, & alios pios usus consumantur: indecens est, Episcopos in suum illas auferre lucrum, aut in propriam sobolem, & cognatos impendere. Oportet enim Episcopum minime impeditum affectionibus carna-

ἂν ἐν οἱαδήποτε πόλει ἱερατικὸν θρόνον σχολάσαι συμβαίνῃ, ψήφισμα γίνεσθαι παρὰ τῶν οἰκούντων τὴν αὐτὴν πόλιν [a] ἐπὶ τρισὶ τοῖς ἐπὶ ὀρθῇ πίστει, καὶ βίου σεμνότητι, καὶ τοῖς ἄλλοις ἀγαθοῖς μεμαρτυρημένοις, ὥστε ἐκ τούτων τὸν ἐπιτηδειότερον εἰς τὴν Ἐπισκοπὴν προχειρίζεσθαι [b]. Εἰ γὰρ οἱ ἅγιοι, καὶ ἔνδοξοι Ἀπόστολοι, οἱ τὴν ἱερωσύνην παρὰ τοῦ δεσπότου Χριστοῦ Θεοῦ ἡμῶν δεξάμενοι, καὶ πάντων τῶν ἀγαθῶν τὴν γῆν πληρώσαντες, καὶ τὴν αὐτοῦ διδασκαλίαν ἅπασι παραδεδωκότες, οὐδ' αὐτῆς τῆς ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ ζωῆς αὐτῶν ὑπὲρ τῆς ἡμετέρας σωτηρίας ἐφείσαντο· πῶς οὐ δίκαιόν ἐστι, τοὺς ὑπεισιόντας εἰς τὴν αὐτῶν τάξιν, καὶ ἐγκαθισταμένους τῶν ἁγιωτάτων Ἐκκλησιῶν ἱερέας, καθαρὰν κεκτῆσθαι προαίρεσιν, καὶ τῶν μὲν χρημάτων ὑπερφρονεῖν, πᾶσαν δὲ τὴν ἑαυτῶν ζωὴν εἰς τὸν φιλάνθρωπον ἀνατείνειν Θεόν.

§. α'. Ὥστε προσήκει, τοιούτους ἐπιλέγεσθαι καὶ χειροτονεῖσθαι ἱερέας, οἷς οὐκ ἔστιν οὔτε τέκνα [c] οὔτε ἔγγονοι. ἐπειδὴ οὐχ' οἷόν τέ ἐστι, τὸν περὶ τὰς βιωτικὰς ἠσχολημένον φροντίδας, ἃς οἱ παῖδες μάλιστα τοῖς γονεῦσι παρέχουσι, τὴν πᾶσαν σπουδήν τε καὶ διάνοιαν περὶ τὴν θείαν λειτουργίαν καὶ τὰ Ἐκκλησιαστικὰ ἔχειν πράγματα. Τινῶν γὰρ διὰ τὴν εἰς τὸν Θεὸν ἐλπίδα, καὶ διὰ τὸ τὰς ἑαυτῶν περισῶσαι ψυχὰς προστρεχόντων ταῖς ἁγιωτάταις Ἐκκλησίαις, καὶ τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῖς ταύταις προσφερόντων, καὶ καταλιμπανόντων, ἐπὶ τῷ εἰς πτωχοὺς καὶ πένητας καὶ ἑτέρας εὐσεβεῖς ταύτας δαπανᾶσθαι χρείας. ἄτοπόν ἐστι, τοὺς Ἐπισκόπους εἰς οἰκεῖον ταῦτα ἀποφέρεσθαι κέρδος, ἢ περὶ ἴδια τέκνα καὶ συγγενεῖς καταναλίσκειν. χρὴ γὰρ καὶ τὸν Ἐπίσκοπον μὴ ἐμποδιζόμενον προσπαθείαις σαρκικῶν τέκνων

πάντων

πάντων τῶν πιστῶν πνευματικὸν εἶναι Πατέρα. Διὰ ταῦτα τοίνυν ἀπαγορεύομεν τὸν ἔχοντα τέκνα ἢ ἐγγόνους χειροτονεῖσθαι Ἐπίσκοπον.

§. β΄. Τοὺς δὲ νῦν ὄντας Ἐπισκόπους [d], ἢ μέλλοντας γίνεσθαι, θεσπίζομεν μηδαμῶς ἔχειν ἐξουσίαν διατίθεσθαι ἢ δωρεῖσθαι ἢ καθ᾽ ἑτέραν οἱανδήποτε περίνοιαν ἐκποιεῖν τι τῆς ἑαυτῶν περιουσίας, ἣν μετὰ τὸ γενέσθαι Ἐπίσκοποι ἐκτήσαντο, ἢ ἀπὸ διαθηκῶν, ἢ ἀπὸ δωρεῶν, ἢ καθ᾽ ἕτερον οἷον δήποτε τρόπον, πλὴν, εἰ μὴ μόνα, ἃ πρὸ τῆς Ἐπισκοπῆς ἐξ οἱασδήποτε αἰτίας εἶχον, ἢ μετὰ τὴν Ἐπισκοπὴν ἀπὸ γονέων, καὶ θείων, καὶ ἀδελφῶν εἰς αὐτοὺς τι περιῆλθεν ἢ καὶ περιελεύσεται. πάντα δὲ, ὅσα μετὰ τὴν χειροτονίαν ἐξ οἱασδήποτε αἰτίας (καθὰ εἴρηται) χωρὶς τῶν εἰρημένων προσώπων εἰς αὐτοὺς περιῆλθε, τῇ παρ᾽ αὐτῶν Ἐπισκοπουμένῃ ἁγιωτάτῃ Ἐκκλησίᾳ διαφέρειν κελεύομεν, καὶ ἐκδικεῖσθαι παρ᾽ αὐτῆς· οὐδενὸς ἑτέρου προσώπου δυναμένου ἐκ τούτου εἰς οἰκεῖον ἀπενεγκεῖν κέρδος. τίς γὰρ ἂν ἀμφισβητήσειεν, ὡς οἱ τούτοις τὰς ἰδίας οὐσίας καταλείψαντες, ἢ καὶ καταλιμπάνοντες, ἢ καθ᾽ ἕτερον τρόπον παραπέμψαντες, ἢ παραπέμποντες, οὐκ ἀφεωράκασιν εἰς τὴν αὐτῶν ἱερωσύνην, καὶ πιστεύσαντες ὡς οὐ μόνον τὰ παρ᾽ αὐτῶν καταλειφθέντα εὐσεβῶς δαπανήσουσιν, ἀλλὰ καὶ τὰς ἰδίας αὐτῶν οὐσίας προσθήσουσι τοῦτο ποιοῦσι;

§. γ΄. Τῆς δὲ γενικῆς ἡμῶν ταύτης νομοθεσίας μόνα ἐξαιροῦμεν τὰ περιγινόμενα οἱαδήποτε πράγματα Ἐπιφανίῳ τῷ Ἀρχιεπισκόπῳ τῆς εὐδαίμονος ταύτης πόλεως, καὶ Πα-

lium liberorum, omnium fidelium ſpiritualem eſſe Patrem [1]. Has igitur ob cauſas prohibemus habentem natos aut nepotes, ordinari Epiſcopum.

§. 2. De his vero Epiſcopis, qui nunc ſunt, vel futuri ſunt, ſancimus, nullo modo habere eos facultatem teſtandi, vel donandi, vel per aliam quamcumque excogitationem alienandi quid de rebus ſuis, quas poſtquam facti fuerint Epiſcopi, poſſederint & adquiſierint, vel ex teſtamentis, vel donationibus, vel ex alia quacumque cauſa: exceptis duntaxat his, quas ante Epiſcopatum habuerunt [2] ex quacunque cauſa, vel quas poſt Epiſcopatum a parentibus & theiis, hoc eſt, patruis, vel avunculis, & a fratribus ad ipſos pervenerunt, perventuræque ſunt: quæcunque enim poſt ordinationem ex quacumque cauſa extra præfatas perſonas ad ipſos pervenerunt, ea jubemus ad ſanctiſſimam Eccleſiam, cujus Epiſcopatum tenuerint, pertinere, & ab ea vindicari, & evinci: nulla alia perſona poteſtatem habente, ex eo proprium quid auferre lucrum. Quis enim dubitaverit [3] eos, qui ipſis proprias res relinquunt, aut reliquerint, etſi in aliam perſonam transferunt, aut tranſtulerunt, non potius ipſum Sacerdotium contemplantes, quam ejus perſonam, & cogitantes, quia non ſolum ab ipſis relicta pie inſumunt, ſed & ſuas ipſorum res adjicient, id feciſſe?

§. 3. Ab hac autem generali noſtra lege excipimus ea ſola, quæcumque & qualiacumque in hunc uſque diem fuerint Epiphanii Archiepiſcopi felicis hujus civitatis, &

sanctissimi Patriarchæ. Nam super his, quæ ab hoc tempore ei adquirentur, ea, quæ a nobis constituta sunt, obtinere, & ipsa ad sanctissimam majorem Ecclesiam pertinere jubemus.

§. 4. Post mortem vero Deo amantissimorum Episcoporum, jubemus, ut pro tempore illarum Ecclesiarum Oeconomi rationes reddant earum, quæ ab illis relictæ sunt, rerum: idque sanctissimis Ecclesiis proficere, quod ex hac nostra lege eis debetur.

§. 5. Et ipsos quidem Oeconomos cum judicio & diligenti discussione creari præcipimus: scientibus ipsis, quod singulis annis rationem referent sanctissimo Episcopo suæ administrationis: & quacumque in re videbuntur res Ecclesiasticas minuisse, vel læsisse, vel proprium quæstum quæsisse, hoc Ecclesiasticis rebus restituent. Itaque siquidem superstites istiusmodi rationes subierint, fiant quæ supra dicta sunt: si vero non redditis rationibus defuncti fuerint: tunc ipsorum hæredes subjiciantur tali discussioni, & conveniantur pro restitutione omnium, quæ ex ea causa debere illos constiterit.

§. 6. Necessarium quoque esse credidimus, etiam super his aliquid definire, qui curam susceperunt suscepturive sunt venerabilium Xenonum, & Nosocomiorum, & Ptochiorum, & Orphanotrophiorum, & Brephotrophiorum: nam & ipsis omnem licentiam auferimus, de adquisitis rebus post susceptas hujusmodi curationes vel per testamentum vel per alium quemlibet modum, vel machinationem quicquam in alias transferendi perso-

πατριάρχῃ ἁγιωτάτῳ μέχρι τῆς παρούσης ἡμέρας. Ἐπὶ γὰρ τοῖς ἀπὸ τοῦ παρόντος μέλλουσιν αὐτῷ προσγίνεσθαι κρατεῖν τὰ παρ' ἡμῶν διατυπωθέντα, καὶ τῇ ἁγιωτάτῃ μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ [e] προσήκειν ταῦτα, θεσπίζομεν.

§. δ'. Μετὰ δὲ τὴν [f] τῶν Θεοφιλεστάτων Ἐπισκόπων τελευτὴν τοὺς κατὰ καιρὸν Οἰκονόμους, λόγους ἀπαιτεῖσθαι τῶν παρ' αὐτῶν καταλελειμμένων πραγμάτων, καὶ τῇ ἁγιωτάτῃ Ἐκκλησίᾳ προσήκειν, ἃ ἐκ ταύτης ἡμῶν τῆς νομοθεσίας ὀφείλονται.

§. ε'. Καὶ αὐτοὺς δὲ τοὺς Οἰκονόμους οὐ κατὰ κρίσιν καὶ δοκιμασίαν γίνεσθαι κελεύομεν, εἰδότας, ὡς πάντῃ τρόπῳ καθ' ἕκαστον ἐνιαυτὸν λόγους ὑφέξουσι τῷ ἁγιωτάτῳ Ἐπισκόπῳ τῆς οἰκείας διοικήσεως, καὶ πᾶν ὅσον ἂν φανῶσι τὰ Ἐκκλησιαστικὰ πράγματα καταβλάψαντες, ἢ κέρδος οἰκεῖον ποιησάμενοι, τοῦτο τοῖς Ἐκκλησιαστικοῖς ἀποδώσουσι πράγμασιν. ὥστε, εἰ μὲν περιόντες τοὺς τοιούτους ὑπόσχοιεν λόγους, γίνεσθαι τὰ εἰρημένα· εἰ δὲ τελευτήσειαν πρὶν τοὺς αὐτοὺς λόγους ὑποσχεῖν, τότε τοὺς αὐτῶν κληρονόμους ὑπαχθῆναι τῇ τοιαύτῃ ζητήσει, καὶ συνελθεῖν πρὸς ἀποκατάστασιν πάντων, ὧν ἂν ἐντεῦθεν φανῶσιν ὀφείλοντες.

§. ς'. Δεῖν δὲ ᾠήθημεν καὶ τὰ ἐπὶ τοῖς τὴν φροντίδα ἀναδεδεγμένοις ἢ καὶ ἀναδεξομένοις τῶν τε εὐαγῶν Ξενώνων, καὶ Νοσοκομείων, καὶ Πτωχείων, καὶ Ὀρφανοτροφείων, καὶ Βρεφοτροφείων διατυπῶσαι· καὶ γὰρ αὐτοῖς πᾶσαν ἄδειαν ἀναιροῦμεν τοῦ τὰ κτηθέντα αὐτοῖς μετὰ τὸ παραλαβεῖν τὰ εἰρημένα φροντίσματα ἢ κατὰ διαθήκας, ἢ καθ' ἕτερον οἷον δήποτε τρόπον, ἢ προσίνοιαν, εἰς ἑτέρους μεταθεῖναι πρόσωπα, πλὴν εἰ μὴ ὅσα πρὶν ἢ ἔτυχον ἔχοντες, ἢ μετὰ ταῦ-

τα ἀπὸ γονέων, ἢ θείων, καὶ ἀδελφῶν εἰς αὐτοὺς περιῆλθε. πάντα δὲ, ὅσα τοῖς εὐαγέσιν οἴκοις προσήκει τοῖς εἰρημένοις, ἢ εἰς τοὺς τούτων προεστῶτας μετὰ τὸ τὴν τοιαύτην ἀναδέξασθαι φροντίδα περιῆλθεν ἢ περιελεύσεται, τοῖς αὐτοῖς εὐαγέσι διαφέρειν οἴκοις καὶ εὐσεβῶς περὶ τοὺς ἐν αὐτοῖς ὄντας ἢ θεραπευομένους διοικεῖσθαι βουλόμεθα. Πρόδηλον γάρ ἐστιν, ὅτι ὁ καταλιμπάνων, ἢ δωρούμενος ἐγγράφως, ἢ ἀγράφως Ξενοδόχῳ, ἢ Νοσοκόμῳ, ἢ Πτωχοτρόφῳ, ἢ Ορφανοτρόφῳ, διὰ τοῦτο δίδωσιν, ἵνα εὐσεβῶς δι' αὐτοῦ διοικηθῇ, ὡς καὶ πολλὴν εὐσεβείας ἀφορμὴν αὐτοῦ ἔχοντος διὰ τοὺς ὑπ' αὐτοῦ φροντιζομένους, καὶ οὐ δίκαιόν ἐστι τοῦτον, ἀπὸ προφάσεως τῶν ὑπ' αὐτοῦ φροντιζομένων λαμβάνειν, μὴ περὶ αὐτοὺς ἢ καὶ ὑπὲρ αὐτῶν ἀναλίσκειν, ἀλλ' εἰς ἴδιον αὐτὰ πρόσωπον ἀποφέρεσθαι, καὶ οἰκεῖον ποιεῖσθαι κέρδος, τοῦ φόβου Θεοῦ καταφρονήσαντα. τίς γὰρ ἂν τὴν τοιαύτην ἔχοντα φροντίδα μὴ νομίσῃ διὰ τοῦτο ταύτην ἀναδέξασθαι, ἵνα μὴ μόνον ὅσα αὐτῷ ἔξωθεν περιγίνεται, ἀλλὰ καὶ ὅσα ἔτυχεν ἔχων περὶ αὐτὴν δαπανήσῃ;

nas: exceptis, quæ prius habuerant, vel postea a parentibus vel theiis, vel fratribus ad ipsos pervenerunt. Omnia enim quæcumque ad sancta pertinent loca, vel quæ ad ipsorum Præpositos post susceptam hujusmodi curam pervenerunt, vel perventura sunt, ad ipsa venerabilia pertinebunt loca: eaque pie in eos distribui & erogari volumus, qui in illis locis sunt, vel curantur. Manifestum enim est: quod quisquis derelinquit vel donat, sive in scriptis sive sine scriptis Xenodocho, vel Nosocomo, vel Ptochotropho, vel Orphanotropho, idcirco dat, ut pie per ipsum dispensetur: ut qui multam de eorum pietate præsumptionem & occasionem habeat, qui iis locis præfecti sunt: neque vero justum est, ipsum ea, quæ sub prætextu eorum, quæ sub ejus cura sunt, accipit, non in ipsos vel pro ipsis impendere, sed in propriam personam auferre, & proprio lucro applicare timore Dei contempto. Quis enim tali curæ Præpositum non existimet idcirco eam suscepisse, ut non solum quæ extrinsecus ad eum pervenient, sed etiam omnia, quæ habere eum contigerit, in eam rem impendat?

§. ζ'. Ἔτι καὶ τοῦτο κελεύομεν ὅσα μετὰ τὴν δεόντως παρὰ τῶν τοιούτων προσώπων γινομένην περὶ τοὺς ὑπ' αὐτοῦ φροντιζομένους δαπάνην καὶ ἐπιμέλειαν περί τε τὰ πράγματα καὶ τοὺς οἴκους ἐκπερισσεύειν συμβαίη, ταῦτα προχωρεῖν εἰς ἀγορασίαν προσόδων. πανταχοῦ γὰρ ἡμῖν σκοπὸς, εἰς ἐπίδοσιν ἤτοι αὔξησιν ἄγεσθαι τὰ εἰς εὐσεβεῖς ἀφορισμένα χρείας πράγματα· οὕτως γὰρ ἕκαστος ὑπὲρ τῆς ἑαυ-

§. 7. Amplius id quoque jubemus, ut quæcunque post necessariam erogationem in eos, qui eorum curæ commissi sunt, & debitam curationem rerum & ædificiorum superesse contigerit, ea ad redituum comparationem proficiant: undique enim noster scopus nostraque intentio est, ad amplificationem & augmentum adducere res ad pios usus segregatas: sic enim quisquis pro sua ani-

ma quidquam facere volet, promptius erogabit: si crediderit, ea quæ ab ipso data fuerint, pie administranda esse.

§. 8. Si autem contigerit aliquem ab administratione sua cessare, quam acceperat: sancimus, eum qui in ejus loco constitutus est, cum timore Domini rationum redditioni subjici gestæ sub eo administrationis, sicut divina nostra lege continetur: sciente & eo, qui post ipsum constitutus est, quod Domino Deo pro his rationem reddet.

§. 9. Præterea sancimus, (quemadmodum & divinis cautionibus definitum est) ne quis Episcopus, aut Chorepiscopus, aut visitator, sive circuitor, aut Presbyter, aut alius cujuscunque dignitatis Clericus per largitionem ordinetur. Sed nec Oeconomus, nec Ecclesiecdicus, nec Xenodochus, nec Nosocomus, nec Prochotrophus, nec Orphanotrophus, nec Brephotrophus, nec quisquis Prochio præficiendus est, per talem fiat largitionem: sed per judicium & probationem eorum, qui in illis locis sunt, Deo amantissimorum Episcoporum. Si vero quis inventus fuerit occasione prædictarum ordinationum & administrationum aliquid dedisse, vel accepisse, sive Episcopus sit, sive Clericus: & eum qui præbuit, & eum qui accepit, extra Sacerdotium & Clerum fieri jubemus: ut post hæc Domini Dei subjaceant condemnationi. Si autem quis propter Præfecturam dedisse quid compertus fuerit, eum qui ita Præfectus factus fuerit, extra Clerum esse jubemus: si vero Oeconomus vel Ecclesiecdicus seu

τοῦ ψυχῆς τι πρᾶξαι βουλόμενος, προθυμότερον ἐπιδιδώσει, ἐὰν τὰ παρ' αὐτοῦ παρεχόμενα εὐσεβῶς μέλλειν διοικεῖσθαι πιστεύσειεν.

§. η'. Εἰ δὲ συμβῇ τινὰ τούτων παύσασθαι τῆς φροντίδος, ἧς εἶχε, θεσπίζομεν τὸν εἰς τόπον αὐτοῦ καταστησόμενον μετὰ τοῦ φόβου τοῦ δεσπότου Θεοῦ λόγους ἀπαιτεῖσθαι πάσης τῆς παρ' αὐτοῦ γενομένης διοικήσεως, καθὰ τῇ θείᾳ ἡμῶν ταύτῃ περιέχεται νομοθεσίᾳ· εἰδότος καὶ τοῦ μετ' αὐτὸν καθισταμένου, ὡς τῷ δεσπότῃ Θεῷ τὸν ὑπὲρ τούτων λόγον ὑφέξει.

§. θ'. Ἔτι θεσπίζομεν [h] (καθὰ τοῖς θείοις διώρισται κανόσι) μήτε Ἐπίσκοπον, μήτε Χωρεπίσκοπον [i], μήτε Περιοδευτὴν [k], μήτε Πρεσβύτερον, μήτε ἄλλον οἱασδήποτε ἀξίας [l] Κληρικὸν, ἐπιδόσει χειροτονεῖσθαι. Ἀλλὰ μηδὲ Οἰκονόμον, ἢ Ἐκκλησιέκδικον, ἢ Ξενοδόχον, ἢ Νοσοκόμον, ἢ Πτωχοτρόφον, ἢ Ὀρφανοτρόφον, ἢ Βρεφοτρόφον, ἢ τὸν ἐπὶ τῆς Πτωχείας προεστῶτά τι γίνεσθαι, ἀλλὰ κατὰ κρίσιν καὶ δοκιμασίαν τῶν κατὰ τόπον θεοφιλεστάτων Ἐπισκόπων τούτοις προβάλλεσθαι [m]. Εἰ δέ τις εὑρεθείη προφάσει τῶν εἰρημένων χειροτονιῶν καὶ φροντισμάτων διδούς τι, ἢ λαμβάνων, εἴτε Ἐπίσκοπος εἴη, εἴτε Κληρικός· καὶ τὸν παρέχοντα, καὶ τὸν λαμβάνοντα ἔξω τῆς ἱερωσύνης, καὶ τοῦ κλήρου γίνεσθαι κελεύομεν, μετὰ τὸ ὑπὸ τὴν κατάκρισιν αὐτοὺς εἶναι τοῦ δεσπότου Θεοῦ. Εἰ δέ τις διὰ προεστασίας [n] γένοιτο καὶ εὑρεθείη διδούς τι, τὸν γενόμενον ἔξω τοῦ κλήρου γίνεσθαι κελεύομεν. Εἰ δὲ Οἰκονόμος, ἢ Ἐκκλησιέκδικος, ἢ Χωρεπίσκοπος, ἢ Περιοδευτὴς, ἢ Ξενοδόχος, ἢ Νοσοκόμος, ἢ Πτωχο-

τρόφος, ἢ Ὀρφανοτρόφως, ἢ ὁ καλούμενος ἐπὶ τῆς Πτωχείας, φανείη παρασχών τι ἐπὶ τῷ τὴν τοιαύτην αὐτῷ παραποιῆσαι φροντίδα. καὶ τοῦτον ἀποκινεῖσθαι τῆς τοιαύτης φροντίδος κελεύομεν.

§. ι'. Ἔτι θεσπίζομεν, πάντας τοὺς Κληρικοὺς τοὺς ἐν ἑκάστῃ Ἐκκλησίᾳ, δι' αὐτῶν ψάλλειν τά τε νυκτερινὰ [o], καὶ τὰ ὀρθρινά, καὶ τὰ ἑσπερινά, καὶ μὴ μόνον ἐκ τῷ δαπανᾷν τὰ Ἐκκλησιαστικὰ πράγματα Κληρικοὺς φαίνεσθαι, ὄνομα μὲν ἔχοντας Κληρικῶν, μὴ ἐπιτελοῦντας δὲ τὸ πρᾶγμα τοῦ Κληρικοῦ πρὸς τὴν λειτουργίαν τοῦ δεσπότου Θεοῦ. Ἄτοπον γάρ ἐστιν, ἀντ' αὐτῶν γραπτοὺς ἀνάγκης ἐπαγομένης αὖθις ψάλλειν. Εἰ γὰρ πολλοὶ τῶν λαϊκῶν, διὰ τὸ τὴν οἰκείαν ὠφελῆσαι ψυχήν, ταῖς ἁγιωτάταις Ἐκκλησίαις προσσυντρέχοντες, σπουδαῖοι περὶ τὴν ψαλμωδίαν δείκνυνται, πῶς οὐκ ἄτοπον, τοὺς Κληρικοὺς τοὺς ἐπὶ τούτῳ τεταγμένους μὴ πληροῦν τὸ οἰκεῖον ἐπάγγελμα· διὸ πάντῃ τρόπῳ τοὺς Κληρικοὺς ψάλλειν κελεύομεν, καὶ καταζητεῖσθαι αὐτοὺς παρὰ τῶν κατὰ καιρὸν θεοφιλεστάτων Ἐπισκόπων, καὶ δύο Πρωτοπρεσβυτέρων [p] ἑκάστης Ἐκκλησίας, καὶ τοῦ καλουμένου Ἄρχοντος, ἤτοι Ἐξάρχου [q], καὶ τοῦ Ἐκδίκου [r] ἑκάστης ἁγιωτάτης Ἐκκλησίας· καὶ τοὺς μὴ εὑρισκομένους ἀμέμπτως ταῖς λειτουργίαις προσκαρτεροῦντας ἔξω τοῦ κλήρου καθίστασθαι. Οἱ γὰρ καταστήσαντες, ἤτοι κτίσαντες, τὰς ἁγιωτάτας Ἐκκλησίας ὑπὲρ τῆς ἑαυτῶν σωτηρίας καὶ τῆς κοινῆς πολιτείας, κατέλιπον αὐταῖς οὐσίας, δι' ὧν ὤφειλον αἱ θεῖαι λειτουργίαι γίνεσθαι, ἐφ' ᾧτε διὰ τῶν λειτουργούντων ἐν ταῖς ἁγιωτάταις Ἐκκλησίαις εὐλαβεστάτων Κληρικῶν θεραπεύεσθαι τὸν δεσπότην Θεόν. Ἄδειαν δὲ παρέχομεν παντὶ προσώπῳ τῷ γινώσκοντι τούτων

defensor vel Chorepiscopus, id est, vel Periodeuta, Visitator vel Xenodochus, vel Nosocomus, vel Prochotrophus, vel Orphanotrophus, vel Ptochio præpositus comperietur præbuisse quid, ut sibi cura illa committeretur, & hunc removeri ab hujusmodi cura, jubemus.

§. 10. Præterea sancimus, ut omnes Clerici per singulas Ecclesias constituti, per seipsos psallant [4] Nocturna, & Matutina, & Vespertina [5], ne ex sola Ecclesiasticarum rerum consumptione Clerici appareant, nomen quidem habentes Clericorum, rem autem non implentes Clerici circa Liturgiam Domini Dei. Turpe enim est, pro ipsis scriptos, necessitate ipsis inducta psallere [6]. Si enim multi Laicorum, ut suæ animæ consulant, ad sanctissimas Ecclesias confluentes studiosi circa psalmodiam [7] ostenduntur, quomodo indecens non fuerit Clericos ad id ordinatos non implere suum munus? Quapropter omnimodo Clericos psallere jubemus, & ipsos inquiri a Deo amantissimis pro tempore Episcopis, & duobus Presbyteris in singulis Ecclesiis, & ab eo, qui vocatur Archos vel Exarchos, & ab Ecdico, sive Defensore cujusque sanctissimæ Ecclesiæ: & eos qui inventi non fuerint inculpate in Liturgiis perseverantes, extra Clerum constitui. Nam qui constituerunt, vel fundarunt sanctissimas Ecclesias pro sua salute & communis Reipublicæ, reliquerunt illis substantias: ut per eas debeant sacræ Liturgiæ fieri, & ut in illis a ministrantibus piis Clericis Deus colatur.

† Licentiam autem concedimus omni personæ, quæ quid horum

prætermissum esse cognoverit, ea denunciare & publicare.

§. 11. Ea vero, quæ a nobis sancita sunt, fini tradi, & ad effectum perduci cum Dei benignitate jubemus: eos vero, qui in suspicionem venerint, aliquid horum ausu temerario prætermisisse, primum quidem ex Domini Dei judicio periculum, ac deinde positas in hac lege pœnas sustinere. Dat. Kalend. Mart. CP. DN. Just. PP. A. II. Conss. 528.

τι παραβαινόμενον, τοῦτο προσαναγγέλλειν καὶ φανεροῦν.

§. ια'. Τὰ δὲ περὶ ἡμῶν θεσπισθέντα, πέρατι παραδοθῆναι, καὶ εἰς ἔργον ἀχθῆναι μετὰ τῆς τοῦ Θεοῦ φιλανθρωπίας κελεύομεν, ὑφορωμένων τῶν παραβαίνειν ταῦτα τολμώντων, πρῶτον μὲν τὸν ἐκ τῆς τοῦ δεσπότου Θεοῦ κρίσεως κίνδυνον, ἔπειτα δὲ καὶ τὰς ἐγκειμένας τῇ αὐτῇ νομοθεσίᾳ ποινάς.

[1] *Oportet enim Episcopum omnium fidelium spiritualem esse Patrem*] *D. Gregorius lib. 9. indict. 4. epist. 14.* Questus nobis est supradictus reverentissimus frater noster, quod & Episcopium Ecclesiæ ipsius hactenus detineas, & occasione blandiris, ut Episcopi Patris tui vestes tibi, vel alia quæ in Episcopio inventa sunt, applices. Et ideo, si ita est, & ab Episcopio te præcipimus sine mora recedere, & quidquid prædictus Pater tuus Episcopatus sui tempore Ecclesiæ de proprio constiterit conquisisse, quia & sacris Canonum legibus esse noscitur definitum ut in his, quæ Antistes Episcopatus tempore acquisiverit, non alius, nisi sola succedat Ecclesia. *Et lib. 10. indict. 5. epist. 43.* Nulli dubium est quod sicut Sacerdotibus res in Episcopatu acquisitas nulla est alienandi licentia, ita de eis quæ ante habuerint, quidquid judicare voluerint, non vetantur.

[2] *Exceptis duntaxat his quas ante Episcopatum habuerunt*] *D. Prosper lib. 2. de Vit. contemplat. cap. 9.* Expedit facultates Ecclesiæ possideri, & amore perfectionis proprias contemni. *Cap. 10.* Nec illi qui sua possidentes dari sibi aliquid volunt, sine grandi peccato suo, unde pauper victurus erat accipiunt. *Cap. 11.* Itaque Sacerdos, cui dispensationis cura commissa est, non solum sine cupiditate, sed etiam cum laude pietatis accipit a populo dispensanda, & fideliter dispensat accepta, qui omnia sua aut parentibus reliquit, aut pauperibus distribuit, aut Ecclesiæ rebus adjungit, & se in numero pauperum paupertatis amore

[a] Παρὰ τῶν οἰκούντων τὴν αὐτὴν πόλιν] *Evagr. lib. II. cap. XII. Nov. CXXIII.* Τοῖς κληρικοῖς καὶ τοῖς πρώτοις τῆς πόλεως ἧς μέλλει Ἐπίσκοπος χειροτονεῖσθαι, & cætera, quæ pro temporum perturbatione varie servata sunt.

[b] Εἰς τὴν Ἐπισκοπὴν προχειρίζεσθαι] Τῇ ἐκλογῇ καὶ τῷ κρίματι τοῦ χειροτονοῦντος. *Nov. CXXIII. Imperatoris aliquando. Sozom. lib. VII. cap. VIII.* Longe aliter Zeno, quod postea abrogavit. *Nicephor. Kallist. lib. XV. cap. XI. XVIII.*

[c] Οὔτε τέκνα] Meminit *Nov. VI. Balsam. Can. IIII. Synod. Nicen.*

[d] Τοὺς δὲ νῦν ὄντας Ἐπισκόπους] Refert *Photius tit. X. cap. V. Nomocan.* Meminit *Justinian. Nov. CXXIII. Nov. VI. Harmenopulus lib. V. tit. IIII. Cedrenus in Justiniano.* Τύπον δὲ δέδωκε περὶ τῶν Ἐπισκόπων, καὶ οἰκονόμων, καὶ ὀρφανοτρόφων, καὶ ξενοδόχων, ὥστε μὴ κληρονομεῖσθαι, εἰ μὴ ἃ πρὸ οὗ γενέσθαι εἶχον ἐν τῇ ἰδίᾳ ὑποστάσει, εἰς ταῦτα ἵνα διατίθενται· ἀφ' ἧς δὲ ὥρας προεχειρίσθησαν, μὴ ἔχειν ἄδειαν εἰς ἃ κερδήσειεν διατίθεσθαι, ἀλλὰ τὰ αὐτῶν πάντα τὸν ἅγιον οἶκον κληρονομεῖν. Vide *Gregor. lib. IX. X. epistol. Pelag. Cethego Patricio Balsam. Can. Apost. XL. & Synod. Chalced. Can. XXII.*

[e] Μεγάλη Ἐκκλησίᾳ] Εἰς τὸ μέγα τέμενος τῆς τοῦ Θεοῦ Λόγου Σοφίας. *Zonar.*

[f] Μετὰ δὲ τὴν] *Gregor. lib. III. epist. a Synod. Calcedon. Can. XXII.*

[g] Καὶ αὐτοῖς δὲ τοῖς Οἰκονόμοις] Refert *Phot. tit. X. cap. I. tit. IX. cap. I. Nomocan.*

[h] Ἐπιθεσπίζομεν] *Photius tit. I. cap. XXIII.* Quod antea *Canone II. Sy-*

nod. Chalcedon. Decretum fuit. *Acta Synod. Constantinop.*

[i] Μητὲ Ἐπίσκοπον, μητὲ Χωρεπίσκοπον] *Zonar. Can. XIIII. Synod. Neocæsar.* Οἱ μὲν Ἐπίσκοποι εἰς τύπον τῶν δώδεκα Ἀποστόλων εἰσὶν, οἷς ἐμφυσήσας ὁ κύριος ἔφησε· Λάβετε πνεῦμα ἅγιον, & cæt. οἱ δὲ Χωρεπίσκοποι εἰς τύπον τῶν ἑβδομήκοντα Ἀποστόλων εἰσὶν οἷς ποτὲ οὐκ ἐδόθη ἡ τῆς χάριτος τοῦ ἁγίου πνεύματος διανέμησις, καὶ τοῦτο δῆλον ἐκ τῆς βίβλου τῶν πράξεων περὶ Φιλίππου· διὰ τοῦτο οὐδὲ πρεσβυτέρους, ἢ διακόνους χειροτονοῦσιν, οἷα μηδὲ τὴν χάριν τοῦ πνεύματος παρέχειν δυνάμενοι· ἀλλ᾽ οὐδὲ ἀφιέναι ἁμαρτίας δύνανται, προσφέρειν δὲ οὐ κωλύονται· τιμώμενοι διὰ τὴν σπουδὴν τὴν εἰς τοὺς πτωχούς. Τὰς γὰρ τῶν Ἐκκλησιῶν ἂν πορίσωνται εἰσόδους εἰς πτωχοὺς ἀναλίσκειν ὤφειλον, καὶ προνοεῖσθαι αὐτῶν. *Balsam. Can. VI. Concil. Antiochen.*

[k] Περιοδευτὴν] *Zonar. Can. LVII. Synod. Laodic.* Περιοδευταὶ λέγονται διὰ τὸ περιέρχεσθαι καὶ καταρτίζειν τοὺς πιστοὺς μὴ ἔχοντες καθέδραν οἰκείαν. Visitatorem appellant Latini, ut *Lateranensi Concilio.* Modestinus medicum periodeutem dixit. *L. VI. D. de excusat. tut.* Circitorem *Vetus Interpres vertit. Dositheus magister in Grammatica, tit. de medicina.* Cura θεραπεία, circitura, περιοδεία. *Glossar. Basiliens.* περιοδευτὴς, Circitor, Lustrator.

[l] Ἄλλον οἱασδήποτε ἀξίας] Fuere enim, ut vulgo notos omittam, & προεστῶτες, sive προεστάται, ut Justinus, Origenes & Epiphanius tradunt. Fuere & ὑποβολεῖς corrupte in Concilio Chalcedon. Joannes, ὑποβογλὲς. Erant extra Clericos, Parabolani, qui ad curanda ægra corpora deputabantur Alexandriæ, *L. Quia inde cætera c. XV. de Episcop. & Cleric.* terrore eorum qui Parabolani nuncupantur. *Action. I. Concilii Chalcedon.* Irruebant in Ecclesiam milites cum armis, instabant Monachi qui cum Barsuma, & qui Parabolani nuncupantur. Erant & hi quos Copiatas recens a Constantino usus instituit nuncupari, sive Κοπιῶντας, uti vocat Auctor epistolæ ad Antiochenos, nisi quis antiquitatem ejus retinere malit, auctoritate prioris ad Timoth. *v. Act. XX.*

[m] Περιβάλλεσθαι] *Balsam. Can. II. Chalcedon.* Οἱ μὲν Ἐπίσκοποι οἱ Χωρεπίσκοποι, οἱ Πρεσβύτεροι, οἱ Διάκονοι, καὶ οἱ Ὑποδιάκονοι χειροτονοῦνται· οἱ Ψάλται, οἱ Ἀναconstituit; ita ut unde pauperibus subministrent inde, & ipse tanquam pauper voluntarius vivat. *Cap. 12.* Illi autem qui tam infirmi sunt ut possessionibus suis renuntiare non possint, si ea quæ accepturi erant dispensatori relinquant, nihil habentibus conferenda sine peccato possident sua; quia & ipsi quodammodo sua relinquunt, quando propriis contenti rebus nihil eorum quæ labori, vel ordini suo deberi arbitrantur accipiunt, &c.

[3] *Quis enim dubitaverit, &c.*] Quia hoc ille qui donat, pro redemptione animæ suæ, non pro commodo Sacerdotis probatur offerre; non quasi suum proprium, sed quasi dimissum Ecclesiæ inter reliquas facultates Ecclesiæ computabunt; quia justum est ut sicut Sacerdos habet quod Ecclesiæ dimissum est, ita & Ecclesia habeat quod relinquitur Sacerdoti. *Can. 5. Concil. Agathens.*

[4] *Ut omnes Clerici per seipsos psallant*] *Canone 15. Concil. Laodicens.* Non oportere præter Canonicos Cantores qui suggestum ascendunt, & ex membrana legunt, aliquos alios canere in Ecclesia. *Extat tom. 1. Concil. General. col. 1498.* Conqueruntur Patres quod nimis delectati musica ceperunt minori gravitate canere. *D. Hieronymus ad Rufin. lib. 3. Commentar. in cap. 5. epist. ad Ephes. vers. 19.* Ne ore tantum verba Dei resonemus. *D. Augustinus lib. 9. Confess. cap. 6.* Quantum flevi in hymnis & canticis tuis suave sonantis Ecclesiæ tuæ verbis commotus acriter? Voces illæ influebant auribus meis, & eliquabatur veritas tua in cor meum: & exæstuabat inde affectus pietate, & currebant lacrimæ, & bene mihi erat cum eis. *Cap. 7.* Non longe cœperat Mediolanensis Ecclesia genus hoc consolationis & exhortationis celebrare magno studio fratrum concinentium vocibus & cordibus. *Ibid. inf.* Tunc hymni & psalmi ut canerentur secundum morem orientalium partium, ne populus mœroris tædio contabesceret, institutum est: & ex illo in hodiernum retentum multis jam ac pœne omnibus gregibus tuis, & per cæteras orbis imitantibus. *Lib. 10. cap. 33.* Tutiusque mihi videtur quod de Alexandrino Episcopo Athanasio sæpe mihi dictum commemini: qui tam modico flexu vocis facie-

bat sonare Lectorem psalmi, ut pronuntianti vicinior esset, quam canenti. Verumtamen cum reminiscor lacrimas meas, quas fudi ad cantus Ecclesiæ ruæ in primordiis recuperatæ fidei meæ: & nunc ipso commoveor, non cantu, sed rebus quæ cantantur, cum liquida voce & convenientissima modulatione cantantur: magnam instituti hujus utilitatem rursus agnosco. Ita fluctuo inter periculum voluptatis & experimentum salubritatis: magisque adducor, non quidem irretractabilem sententiam proferens, cantandi consuetudinem approbare in Ecclesia, ut per oblectamenta aurium infirmior animus in affectum pietatis assurgat. Tamen cum mihi accidit, ut me amplius cantus, quam res quæ canitur moveat, pœnaliter me peccare confiteor, & tunc mallem non audire cantantem. *Idem epist. 109.* Psalmis & hymnis cum oratis Deum, hoc versetur in corde quod profertur in voce: & nolite cantare, nisi quod legitis esse cantandum: quod autem non ita scriptum est ut cantetur, non cantetur.

[s] *Nocturna, Matutina & Vespertina*] Præcationum quæ mane, tertia, sexta & nona hora & vesperi dicuntur à Monachis meminit D. Chrysostomus *de dispensat. rer. Eccles.* De nocturnis *glossa.* Vide *Cassiani Lucernarium, & Cassiodorum in Psalmos. Tertullian. Apologetic. cap. 2.* Plinius enim secundus cum Provinciam regeret, damnatis quibusdam Christianis, quibusdam gradu pulsis, ipsa tamen multitudine perturbatus, quid de cætero ageret consuluit tunc Trajanum Imperatorem, allegans præter obγνᾶται· οἱ Ἄρχοντες καὶ ἕτεροι σφραγίζονται, οἱ δὲ Οἰκονόμοι, οἱ Χαρτουλάριοι, οἱ Παραμονάριοι προβάλλονται. Τῷ δὲ ὀνόματι τῆς χειροτονίας καὶ ἡ σφραγὶς περιέχεται, ὡς διὰ χειρὸς γινομένη.

[n] Διὰ προστασίας] *C. 11. c. de Murileg.* Ἐπειδὴ οἱ καθολικοὶ τῶν ἡμετέρων πραγμάτων, ὅτι καὶ οἱ βαφεῖς καὶ οἱ γυναικιάριοι πολλὰ διέφθειραν, καὶ ἐκακούργησαν, τοῦτο δὲ γέγονεν ἐκ τοῦ γενέσθαι αὐτοῖς κατὰ προστασίαν. *Et Can. IX. Synod. Sardic.* Καὶ οὕτως τὴν ἑαυτοῦ προστασίαν καὶ φροντίδα παρέχων. *Et Can. VI. Apost.* Διὰ προστασίας ἀρχοντικῆς.

[o] Ψάλλειν τά τε νυκτερινὰ] Νυκτερινὰ, ὀρθρινὰ καὶ τὰ ἑσπερινὰ observavit antiquitas, quæ (ut quidam ait) proxime accedit ad Deos. Meminerunt *Origenes, Hieronymus, Augustinus, Chrysostomus, Hilarius, & alii.*

[p] Πρωτοπρεσβυτέρων] *Nov. CXXIII.* Ὁ πρῶτος πρεσβύτερος τοῦ χειροτονοῦντος Ἐπισκόπου. *Socrates lib. VI. cap. IX.* Archipresbyteri meminit *Can. XX. Antisiodorensis.*

[q] Ἤ τοι ἐξάρχου] *Balsam. Can. LVII. Laodic.* Περιοδευταὶ δέ εἰσιν οἱ σήμερον προβαλλόμενοι παρὰ τῶν Ἐπισκόπων ἔξαρχοι· οὗτοι γὰρ περιοδεύουσι καὶ ἐπιτηροῦσι τὰ ψυχικὰ σφάλματα, καὶ καταρτίζουσι τοὺς πιστούς.

[r] Καὶ τοῦ ἐκδίκου] *Carthagin. Synod. Can. LXXVI.* Σύμπασιν ἔδοξεν αἰτῆσαι ἀπὸ τῶν βασιλέων διὰ τὴν τῶν πενήτων θλῖψιν, ὡς ταῖς ἐπιχειρίαις ἀπαύστως ἡ Ἐκκλησία παρενοχλεῖται. ὥστε ἐκδίκοις τούτοις μετὰ τῆς τῶν Ἐπισκόπων προνοίας ἐπιλεγῆναι κατὰ τῆς τῶν πλουσίων τυραννίδος.

stinationem non sacrificandi nihil aliud sese sacris eorum comperisse quam cœtus antelucanos ad canendum Christo & Deo. *D. Basilius serm. 1. de institut. Monach.* Cum autem ad orationem nulla non vitæ pars opportuna habenda sit, quia tamen datis quibusdam intervallis ab illa ipsa Psalmodiæ genuquе flexionis acri contentione nonnunquam est interquiescendum, is est maxime horarum modus tenendus qui a veteribus olim sanctis viris ad orationem descriptus est. Etenim eximius ille David: Media nocte surgebam ad confitendum tibi super judicia justitiæ tuæ. Quæ sane Paulus quoque & Silas secuti reperiuntur. *D. Hieronymus epist. 7. ad Laetam.* Præponatur ei probæ fidei ac morum & pudicitiæ Virgo veterana, quæ illam doceat, & assuescat exemplo ad orationes & psalmos nocte consurgere, mane hymnos canere, tertia, sexta, nona hora stare in acie quasi bellatricem Christi, accensaque lucerna reddere sacrificium vespertinum. *D. Augustinus lib. 50. Homil. Homil. 26.* Et quia non toti viri vel mulieres voluerunt hodie ad Vigilias convenire. *Idem lib. 7. quæst. sup. libr. Judic. in hac verba cap. 9. vers. 32. nunc surge nocte tu & populus tuus tecum, & insidiare in agro. D. Chrysostom. Homil. 59. ad popul. Antiochen.* Omnes statim cum reverentia somnum deponentes exurgunt, excitante eos Prælato, & consistunt sanctum constituentes chorum, & statim manus extendentes sacros hymnos

nos decantant. *Idem Homil. 14. in 1. epist. ad Timoth.* Discusso sopore consurgunt a Præsule excitati suo, adstantque sacro instituto choro, protinusque expansis manibus sacros concinunt hymnos. *Concil. Laodic. Can. 18.* Idem precum ministerium omnino debere fieri in Nonis & Vesperis.

6 *Necessitate inducta psallere*] Pamelius *in hac verba Tertull. Apologet. cap. 39. post aquam manualem & lumina, ut quisque de Scripturis sanctis vel de proprio ingenio potest, provocatur in medium Deo canere,* plurima observat de more posito apud veteres Christianos, ut diversis horis Deo canerent, variaque in hanc rem testimonia adducit. [*Joannes Diaconus lib. 2. Vit. S. Gregor. cap. 6.* Scholam quoque Cantorum, quæ hactenus eisdem institutionibus a Sancta Romana Ecclesia modulatur constituit. Idem argumentum fusius exponit duobus sequentibus capitulis. *D. Athanasius de Virginit. seu de mediationib.* Oriens sol videat librum in manibus. Post tertiam synaxes conficies, quoniam ea hora defixus est in ligno crucis Christus omnium vita. Sexta hora absolves deprecationes cum psalmis, ploratu & supplicationibus, quoniam hac hora pependit filius in cruce. Nona hora rursum in hymnis & glorificationibus eris, cum lacrimis & confessione peccatorum Deo supplicabis; quoniam hac hora Dominus in cruce pendens reddidit Spiritum suum. *Imperator Julianus in fragmento epistolæ pag. 551.* Cum privatim, tum publice Diis sæpe supplicandum est, maxime quidem ter de die: sin minus saltem diluculo ac sub vesperam. Qua quidem in re æmulari voluit Julianus Christianos, ut narrat Sozomenus *lib. 5. Hist. Eccles. cap. 16.* Baronius *ad annum Christi 60.* multa congerit ex antiquis de utilitate Psalmodiæ, & Bellarminus *lib. 2. de bon. operib. cap. 16.* Consuetudinem quam Ecclesia servat in canendo & antiquam & rationabilem esse demonstrat tum exemplo Christi & Discipulorum, tum ex traditione Conciliorum & Patrum.

7 *Multi Laicorum studiosi circa Psalmodiam*] *D. Basilius epist. ad Clericos Neocæsarienses:* Deinde surgit apud nos populus & ad domum orationis contendit, Deoque se in labore & afflictione continuis lacrimis confitetur. Ad extremum exurgunt a precibus, & psalmodiam instituunt, & in duas partes divisi alternatim sibi invicem canunt. Atque hæc consuetudo omnibus aliis Dei Ecclesiis congruebat. Alternatim cantiones instituit D. Ambrosius. Vide de Cantu Pamelium *ad Tertull. de oratione 216.* & D. Augustinum *lib. 9. Confess. cap. 7. Theodoritus lib. 2. Hist. Eccles. cap. 24.* Par autem illud admirabile. Flavianus scilicet ac Diodorus, licet honorem Sacerdotii nondum adepti essent, sed adhuc inter Laicos versarentur, tamen diu noctuque cunctos ad studium ac defensionem pietatis animabant. Hi primi Psallentium choros duas in partes diviserunt, & Davidicos Hymnos alternis canere docuerunt. Quod quidem tunc primum Antiochiæ fieri cœptum, inde ad reliquos pervasit, & ad ultimos usque terrarum fines perlatum est. *Isidorus Pelusiota lib. 1. epist. 90.* Importunas in Ecclesiis loquacitates Domini Apostoli coercere ac comprimere studentes, modestiæque ac gravitatis magistros sese nobis præbentes, ut mulieres in ipsis canerent sapienti consilio permiserunt. Verum ut omnia divina documenta in contrarium versa sunt, hoc quoque quamplurimis in dissolutionem ac peccati occasionem cessit: siquidem ex divinis hymnis non ingenti compunctione afficiuntur, verum cantus suavitate ad irritandas & exstimulandas libidines abutentes, nihilo etiam scænicis cantilenis præstantiorem esse existimant.

O

Præfatio. 1. De Episcopis Constantinopolim proficiscentibus. 2. Sanctio. 3. Epilogus.

XLIII. Idem A. Epiphanio Archiepiscopo Constantinopolitano & Patriarchæ.

OMNEM semper adhibentes providentiam circa sanctissimas Ecclesias, per quas & nostrum imperium sustineri, & communes res clementissimi Dei gratia muniri credidimus, necnon & nostras, & cæterorum omnium animas studentes salvari, & eam ob rem solliciti assidue, ne commoda sanctissimarum Ecclesiarum, in quacunque civitate sint constitutæ, aliqua ratione minuantur: neve quæ in ipsis fiunt, divinæ liturgiæ ex Deo amantissimorum Sacerdotum absentia impediantur, aut non convenienter curentur: ac ne etiam sanctissimarum Ecclesiarum consumantur res, tam propter itinerum, quam etiam commeantium huc Sacerdotum & comitantium Clericorum impensas, unde sæpe & sub fœnore accipiendi necessitas emergit, & ex ea re onus ad ipsas sanctissimas Ecclesias venit: simul etiam, ne Ecclesiasticarum rerum non convenienter procedat administratio per absentiæ Deo amantissimorum Episcoporum tempus, his ad tuam Beatitudinem divinis apicibus uti oportere existimavimus.

§. 1. Per quos ipsi jubemus, fieri omnibus manifestum, per singulas Metropoles uniuscujusque Provinciæ ipsi subjectis sanctissimis Sacerdotibus; quoniam non decet aliquem ipsorum, aut eorum, qui in

μγ'. [a] Ὁ αὐτὸς Βασιλεὺς Ἐπιφανίῳ Ἀρχιεπισκόπῳ Κωνσταντινουπόλεως καὶ Πατριάρχῃ.

ΠΑΣΑΝ ἀεὶ ποιούμενοι πρόνοιαν τῶν ἁγιωτάτων Ἐκκλησιῶν, δι' ὧν καὶ τὴν ἡμετέραν βασιλείαν κρατύνεσθαι, καὶ τὰ κοινὰ πράγματα τῇ τοῦ φιλανθρώπου Θεοῦ χάριτι τειχίζεσθαι πεπιστεύκαμεν, ἀλλὰ μὴν καὶ τὰς ἡμῶν τε καὶ τῶν ἄλλων ἁπάντων ψυχὰς σπουδάζοντες περισώζεσθαι, καὶ τούτου χάριν ἐπιμελούμενοι διὰ παντὸς τοῦ μήτε τὰ συμφέροντα ταῖς ἁγιωτάταις Ἐκκλησίαις καθ' οἵαν δήποτε πόλιν οὔσαις τρόπῳ τινὶ καταλιγωρεῖσθαι, μηδὲ τὰς ἐν αὐταῖς θείας λειτουργίας ἐκ τῆς τῶν θεοφιλεστάτων ἱερέων ἀπουσίας ἐμποδίζεσθαι, ἢ μὴ προσηκόντως ἐπιμελεῖσθαι, ἀλλὰ μηδὲ τὰ τῶν ἁγιωτάτων Ἐκκλησιῶν ἐκδαπανᾶσθαι πράγματα διά τε τῶν ἐν ταῖς ὁδοῖς καὶ διὰ τῶν ἐνταῦθα περί τε τοὺς αἰόντας [b] ἱερέας καὶ τοὺς σὺν αὐτοῖς ὄντας Κληρικοὺς ἢ οἰκέτας δαπανωμένων, ὥστε πολλάκις καὶ δανείων γίνεσθαι χρείαν, καὶ τὸ ἐντεῦθεν ἔρχεσθαι βάρος ἐπὶ τὰς αὐτὰς ἁγιωτάτας Ἐκκλησίας· πρὸς τὸ μηδὲ τὴν τῶν Ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων δεόντως προϊέναι διοίκησιν παρὰ τὸν τῆς ἀποδημίας τῶν θεοφιλεστάτων ἱερέων καιρόν· ταύταις πρὸς τὴν σὴν Μακαριότητα ταῖς θείαις συλλαβαῖς χρήσασθαι δεῖν ᾠήθημεν.

§. α'. Δι' ὧν αὐτῇ παρακελευόμεθα, καταστῆσαι πᾶσι φανερὸν τοῖς κατὰ τὰς Μητροπόλεις ἑκάστης ἐπαρχίας ὑπ' αὐτῇ τεταγμένοις ὁσιωτάτοις ἱερεῦσιν ὡς οὐ προσήκει τινὰ τούτων, ἢ τῶν ἐν ταῖς ἄλλαις τῆς

ἐπαρχίας πόλεσι ταῖς ὑπὸ τῷ Μητροπολίτῃ τεταγμέναις θεοφιλεστάτων Επισκόπων, κατ᾽ οἰκείαν γνώμην δίχα θείας ἡμῶν ἰδικῆς προστάξεως ἀπολιμπάνειν μὲν τὴν παρ᾽ αὐτοῦ διοικουμένην ἁγιωτάτην Εκκλησίαν, εἰς δὲ τὴν εὐδαίμονα ταύτην ἀφιέναι πόλιν [c], οἵου δήποτε πράγματος ἀνακύπτοντος· ἀλλὰ πέμπειν ἐνταῦθα ἕνα ἢ δύο τοῦ ὑπ᾽ αὐτοῦ εὐαγοῦς Κλήρου, καὶ ποιεῖν φανερὰ τῇ ἡμετέρᾳ εὐσεβείᾳ, περὶ ὧν δέονται, ἢ δι᾽ αὐτῶν ἐξ εὐθείας προσιόντων ἡμῖν ἢ διὰ μέσης τῆς σῆς Μακαριότητος· οὕτω τε τυγχάνειν δικαίας τε καὶ συντόμου τῆς ἡμετέρας βοηθείας. Εἰ γάρ τι τῶν εἰς ἡμᾶς φερομένων, τοιοῦτον ἡμῖν εἶναι φανείη, ὡς δεῖσθαι τῆς αὐτῶν τῶν θεοφιλεστάτων ἱερέων παρουσίας· τηνικαῦτα παραγενέσθαι προστάζομεν αὐτούς· δίχα δὲ τοιαύτης θείας κελεύσεως οὐδένα παραγίνεσθαι συγχωροῦμεν.

§. β´. Εἰδότος τοῦ ταῦτα ὑπερβαίνοντος, καὶ τὴν ὀρθῶς καὶ ὁσίως εἰσενεχθεῖσαν παρ᾽ ἡμῶν ἐπὶ τῇ τῶν ἁγιωτάτων Εκκλησιῶν τιμῇ παραφυλακὴν παρεξιόντος. οὐ μικρᾶς ἀγανακτήσεως πειραθήσεται· ἀλλὰ καὶ ὑπὸ ἀφορισμὸν γενήσεται, εἰ μὲν Μητροπολίτης εἴη, ὑπὸ τῆς σῆς Μακαριότητος· εἰ δὲ τῶν ὑπὸ τὴν Μητροπολίτην πόλεων, δι᾽ αὐτοῦ τοῦ Μητροπολίτου. χρηματικὴν γὰρ ποινὴν ὁρίσαι κατὰ τῶν ὑπερβαινόντων τὴν θείαν ἡμῶν ταύτην διατύπωσιν οὐκ ἀναγκαῖον ᾠήθημεν, ὡς ἂν μὴ εἰς τὰς ἁγιωτάτας Εκκλησίας ἡ ἐντεῦθεν περιστήη βλάβη, ὧν τὰ πράγματα πάσης μειώσεως ἐλεύθερα μένειν σπουδάζομεν.

§. γ´. Ταῦτα τοίνυν εἰς τὴν ἑκάστου γνῶσιν τῶν ὑπ᾽ αὐτῇ τεταγμένων θεοφιλεστάτων Μητροπολι-

aliis Provinciarum civitatibus ſub Metropolitano ordinati ſunt, Epiſcoporum, ſecundum propriam voluntatem abſque divina noſtra ſpeciali juſſione, relinquere quidem gubernatam a ſe ſanctiſſimam Eccleſiam [a], in hanc vero felicem commeare civitatem, qualiſcunque emergat res: ſed mittere oportere huc unum, aut duos ex ſibi ſubjecto pio Clero: & facere manifeſta noſtræ pietati ea, quibus opus habent aut per ſeipſos, aut per intermediam tuam Beatitudinem: ſicque perfrui juſta & compendiaria noſtra ope. Si enim quippiam eorum, quæ ad nos relata fuerunt, tale nobis viſum fuerit, ut indigeat ipſorum Deo amantiſſimorum Sacerdotum præſentia, confeſtim tum proficiſci jubemus ipſos: abſque vero tali divina juſſione, neminem proficiſci concedimus.

§. 2. Sciente horum tranſgreſſore & recte ac pie introductam a nobis pro ſanctiſſimarum Eccleſiarum honore obſervantiam prætereunte, quod non parvam indignationem experietur: ſed & ſub excommunicatione fiet [d], ſiquidem Metropolites ſit a tua Beatitudine: ſi vero civitatis ſit Epiſcopus, quæ Metropolitæ ſubjecta ſit, ab ipſo Metropolita. Pecuniariam namque pœnam definire contra contemnentes divinam noſtram diſpoſitionem non neceſſarium eſſe putavimus, ne inde ad ſanctiſſimas Eccleſias, quod inde evenerit damni, redundet: quarum res ab omni deminutione liberas manere cupimus.

§. 3. Hæc igitur ad ſingulorum notitiam ſub ipſa ordinatorum Deo amantiſſimorum Metropo-

litanorum Episcoporum perferre tua Sanctitas studeat, & ab unoquoque missas responsiones tam per Metropolitas, quam per ipsarum reliquarum Provinciæ civitatum Deo amantissimos Episcopos de his, quæ hac de re didicerint, ad nostram religionem referre. Dat. x. Kal. Mart. CP. DN. JUSTINIANO P.P. A. II. CONS. 528.

τῶν Επισκόπων ἀναγαγεῖν ἡ σὴ Οσιότης σπουδασάτω, καὶ τὰς παρ' ἑκάστου πεμπομένας ἀποκρίσεις διά τε τῶν Μητροπολιτῶν, καὶ δι' αὐτῶν τῶν λοιπῶν τῆς ἐπαρχίας πόλεων θεοφιλεστάτων Επισκόπων, ἃ περὶ τούτων μεμαθήκασιν, εἰς τὴν ἡμετέραν εὐσέβειαν ἀνενεγκεῖν.

[1] *Liturgiæ*] Episcopi habebant sermonem, & ideo instar Oratorum in Ecclesiis pinguntur. *Apuleius lib. 2. Metamorph.* Suberectus in locum porrigit dexteram, & instar Oratorum conformat articulum, duobusque infimis conclusis digitis, cæteros eminus porrigens, & injecto pollice clementer subrigens infit. *Fulgentius de continentia Virgiliani.* Itaque compositus in dicendi modum erectis in Yota duobus digitis, tectum pollicem comprimens ita verba exorsus est Capella.

[2] *Non decet aliquem Episcoporum secundum propriam voluntatem, absque divina nostra speciali jussione relinquere gubernatam a se sanctissimam Ecclesiam*] Novella 123. Expelluntur Episcopatu, si admoniti, post annum extra suam Ecclesiam moram faciant. Canone vero 16. Synodi Constantinopolitanæ, si ultra sex menses absit Episcopus ab Ecclesia Episcopali, dejicitur. Sed si adire Principem necessaria causa deposcit, Synodus Antiochena Canon. 11. decernit ut hoc agatur cum tractatu & consilio Metropolitani, & cæterorum Episcoporum qui in eadem Provincia commorantur; qui etiam proficiscentem suis prosequantur epistolis.

[3] *Sed & sub excommunicatione fiet*] Quod intelligendum de separatione a Clero, & de communione cum Laicis. Unde *D. Cyprianus lib. 4. epist. 2. Antoniano fratri, de Trophimo:* sic tamen admissus est Trophimus ut Laicus communicet, non quasi locum Sacerdotis usurpet. Nam Laici communicabant extra cancellos.

[a] Refert *Photius tit.* VIII. *cap.* II. Vide *Nov.* LXVII. VI. LXXXVI. CXXIII. *Gregor. lib.* VII. *Epistolar.*

[b] Τοὺς ἀνιόντας] *Nov.* VIII. Τοὺς ἐντεῦθεν κατιόντας. *Julian.* Qui a Constantinopol. civitate descendunt. Sic *Vet. Paulus ad Galat.* II. ἀνέβην εἰς Ιερουσόλυμα. *Liberatus Diaconus.* Descendere Alexandriam.

[c] Εἰς ταύτην ἀνιέναι πόλιν] Δίκαιον γὰρ καὶ τῶν ἰδίων προνοεῖσθαι προβάτων παρόντας αὐτοῖς, καὶ μὴ μόνα τὰ ἐκεῖθεν κέρδη διομολογοῦντας χρονίζειν παρὰ τὴν βασιλεύουσαν. *Nicephor. Gregor.* περὶ Αθανασίου.

De Monachis, & Monasteriis separandis.

XLIV. Idem A. Menæ P. P.

μδ'. [a] Ο αὐτὸς Α. τῷ Μηνᾷ Επάρχῳ. Πραιτ.

SANCTISSIMARUM Ecclesiarum, & piissimorum Monasteriorum decori consulentes, interdicimus omnibus habitantibus Monasteria conversari cum mulieribus Monastriis[1], aut occasionem aliquam excogitare, qua

ΤΗΣ τῶν ἁγιωτάτων Εκκλησιῶν καὶ τῶν εὐαγῶν Μοναστηρίων προνοοῦντες σεμνότητος, ἀπαγορεύομεν πᾶσι τοῖς οἰκοῦσι Μοναστήρια συνδιαιτᾶσθαι γυναιξὶ Μοναστρίαις, ἢ πρόφασίν τινα ἐπινοεῖν τοῦ κοινωνίαν τινὰ πρὸς αὐτὰς

ἔχειν· (τοῦτο γὰρ δικαίαν ὑποψίαν εἰσάγει τοῦ συνεχῶς, καὶ ἡνίκα ἂν βούλοιντο, συντυγχάνειν αὐταῖς) ἀλλ' οὕτω κεχωρισμένους εἶναι, ὥστε μηδεμίαν μετουσίαν πρὸς ἀλλήλους καθ' οἱανοῦν αἰτίαν ἔχειν αὐτοὺς, μηδὲ ἐξευρίσκεσθαί τινα πρόφασιν ἢ τούτοις ἢ ἐκείναις τῆς μετ' ἀλλήλων διαγωγῆς. ἀλλὰ μόνους μὲν καθ' ἑαυτοὺς ἄνδρας ἐν ἑκάστῳ Μοναστηρίῳ διάγειν, τῶν καθ' οἱανοῦν αἰτίαν πλησιαζουσῶν αὐτοῖς Μοναστριῶν κεχωρισμένους· μόνας δὲ καθ' ἑαυτὰς γυναῖκας οὐκ ἀναμιγνυμένας ἀνδράσιν· ὑπὲρ τοῦ πᾶσαν ὑπόνοιαν ἀσέμνου συνδιαγωγῆς παντελῶς ἀναιρεθῆναι. Ἀλλ' εἰ μὲν ἄνδρες εἶεν οἱ πλείονες, προσήκει, προνοίᾳ τῶν ἐν ἑκάστῃ πόλει θεοφιλεστάτων Ἐπισκόπων, τὰς γυναῖκας εἰς ἕτερον ἐπιτήδειον τόπον μεθίστασθαι, καὶ δοθῆναι Μοναστήριον αὐταῖς, ἐν ᾧ δεήσει καθ' ἑαυτὰς τοῦ λοιποῦ σεμνῶς διαιτᾶσθαι. Εἰ δὲ πλείονες εὑρεθεῖεν αἱ γυναῖκες οὖσαι, ἢ καὶ ἰσάριθμοι, τοὺς μὲν ἄνδρας μεθίστασθαι, τὰς δὲ γυναῖκας ἐν τῷ Μοναστηρίῳ μένειν, ὥστε μέντοι τὰ πράγματα τοῦ αὐτοῦ Μοναστηρίου κινητὰ καὶ ἀκίνητα καὶ αὐτοκίνητα τοὺς ἐξιόντας, πρὸς τοὺς μένοντας κατ' ἀναλογίαν μερίζεσθαι. Ταῖς δὲ ἀναγκείαις ἀποκρίσεσι τῶν καθ' ἑαυτὰς μοναζουσῶν γυναικῶν ἕνα γέροντα παρὰ τοῦ θεοφιλεστάτου Ἐπισκόπου τῆς πόλεως ἀφορίζεσθαι· εἰς δὲ τὸ τὰς θείας ἐκτελεῖσθαι λειτουργίας καὶ τῆς ἁγίας αὐταῖς μεταδίδοσθαι κοινωνίας, ἕνα Πρεσβύτερον, καὶ ἕνα Διάκονον σεμνοῦ βίου τυγχάνοντας δίδοσθαι, τοὺς μόνα τὰ εἰρημένα πράττειν ὀφείλοντας, οὐ μὴν διαιτᾶσθαι καὶ συνοικεῖν αὐταῖς. Τούτων γὰρ δὴ φυλαττομένων καὶ αὐτοῖς εὐδαίμων ὁ βίος ἔσται τοῖς μονάζειν αἱρουμένοις, καὶ τὰ τῆς κοινῆς ἡμῶν πολιτείας πράγματα ἑτοιμοτάτης τεύξεται τῆς φιλανθρώ-

communicationem aliquam cum ipſis habeant, (hoc enim juſtam ſuſpicionem introducit, aſſidue, aut cum voluerint cum ipſis congrediendi) ſed ita ſegregatos eſſe, ut nullam participationem adinvicem ob quamcunque cauſam habeant ipſi, neque excogitari aliquam occaſionem, vel illis, vel his mutuæ inter ſe commorationis: ſed ſoli per ſe homines in quolibet Monaſterio degant, a vicinis ſibi per quamcunque cauſam monaſtriis ſegregati. Solæ item per ſe mulieres non commiſtæ viris: ut omnis ſuſpicio indecoræ converſationis penitus tollatur. Sed ſi viri fuerint plures, oportet providentia ſingularum civitatum Epiſcoporum fœminas in alium convenientem locum transferri, & dari Monaſterium ipſis, in quo oporteat ipſas in poſterum apud ſeipſas honeſte converſari: ſin plures inveniantur fœminæ, aut etiam pari numero: viros quidem transferri, feminas autem in Monaſterio manere, ita ut res ipſius Monaſterii mobiles & immobiles, & ſe moventes hi, qui exeunt, cum his, qui manent, pro rata dividant. Neceſſariis autem reſponſis apud ſe degentium ſeparatim mulierum, unum ſenem a Deo amantiſſimo Epiſcopo civitatis ſegregari. Ad divinas vero peragendas Liturgias, & ſancta communione participandas unum Preſbyterum, & unum Diaconum honeſtæ vitæ dari, qui hæc ſola ſupradicta agere debeant, non etiam conveſci & converſari, aut cohabitare cum ipſis. His enim ſervatis, & ipſis felix vita erit, qui ſolitariam vitam elegerint, & communis noſtræ Reipublicæ res para-

tiorem consequentur a Deo clementissimo opem. Quæ igitur super communibus rebus, & nunc recte habere existimavimus, hujusmodi sunt. Sed & credidimus non parvam hinc visum iri additam esse his ex divina nostra constitutione utilitatem.

§. 1. Sed & observatione & cautela diligenti opus est, ne ullo modo prætereantur hæc; quod non aliter continget, quam si Deo amantissimi cujusque civitatis Episcopi inspiciant diligenter Monachorum degentium in Monasteriis sub sua cura ordinatis, conversationes: &, si quid senserint hujusmodi lapsus, omnibus modis compescant tale ipsorum inceptum: & pœnis subjiciant eos qui post nostram prohibitionem adhuc talia perpetrant: & cogant ut eorum conversationes sint puræ, & separatæ ab omni commercio muliebri. Nam & ipsis Deo amantissimis Episcopis, si hoc recte æstimare voluerint, perspicuum est, quod ex observatione honestæ hujus devotissimorum Monachorum conversationis, & si eis contigerit, nihil indecens, aut inhonestum accidere: clemens Deus propitius res communes nostræ Reipublicæ secundabit.

§. 2. Sed ne vel ipsi Deo amantissimi Episcopi supervacuum ducant hoc nostrum præceptum, nosse ipsos volumus, quod si quis ipsorum manifestus sit, non cum omni diligentia hæc investigare, aut manifestum lapsum non secundum prædictos modos emendare; obnoxius quidem erit judicio Domini Dei, & nunc in ipsum veniet imperii nostri indignatio, & circa

του Θεοῦ βοηθείας. Ἃ μὲν οὖν ὑπὲρ τῶν κοινῶν πραγμάτων καὶ νῦν καλῶς ἔχειν ἐδοκιμάσαμεν, ταῦτά ἐστι, καὶ πεπείσμεθα, ὡς οὐ μικρὰ κἀνταῦθα διαφανήσεται προστιθεμένη τούτοις ἐκ τῆς θείας ἡμῶν διατάξεως ὠφέλεια.

§. α'. Δεῖ δὲ παραφυλακῆς ἀκριβεστάτης εἰς τὸ κατὰ μηδένα τρόπον ὑπερβαίνεσθαι ταῦτα· ἥτις οὐκ ἄλλως ἂν γένοιτο, ἢ τῶν θεοφιλεστάτων ἑκάστης πόλεως Ἐπισκόπων ἐφορώντων ἐπιμελῶς τὰς τῶν Μοναχῶν τῶν διαγόντων ἐν Μοναστηρίοις τεταγμένοις ὑπὸ τὴν αὐτῶν φροντίδα διατριβάς· καὶ, εἴ τινος αἴσθοιντο τοιούτου πταίσματος, πᾶσι τρόποις εἰργόντων τὸ παρ᾽ αὐτῶν ἐγχειρούμενον, καὶ ποιναῖς μὲν ὑπαγόντων τοὺς μετὰ τὴν ἡμετέραν ἀπαγόρευσιν ἔτι τῶν αὐτῶν ἀνεχομένους, ἀναγκαζόντων δὲ τὰς αὐτῶν διατριβὰς καθαρὰς καὶ κεχωρισμένας εἶναι γυναικείας συνδιαγωγῆς. Καὶ αὐτοῖς γὰρ τοῖς θεοφιλεστάτοις Ἐπισκόποις εἰ μέλλοιεν ὀρθῶς τὰ περὶ τούτου διαλογίζεσθαι, γνώριμόν ἐστιν ὡς ἐκ τοῦ φυλάττεσθαι τὴν σεμνὴν ταύτην τῶν εὐλαβεστάτων Μοναχῶν διαγωγὴν, καὶ μηδὲν ἀπρεπὲς ἢ ἄσημον αὐτοῖς προσγίνεσθαι, τὸν φιλάνθρωπον Θεὸν εὐμενῆ τὰ κοινὰ πράγματα τῆς ἡμετέρας ἄξει πολιτείας.

§. β'. Ἀλλ᾽ ὡς ἂν μηδ᾽ αὐτοὶ οἱ θεοφιλέστατοι Ἐπίσκοποι πάρεργον ἡγήσωνται τὸ θεῖον ἡμῶν τοῦτο παράγγελμα, γινώσκειν αὐτοὺς βουλόμεθα, ὡς εἴ τις αὐτῶν φανείη μὴ σὺν ἀκριβείᾳ πάσῃ ταῦτα διερευνώμενος ἢ διαφανὲν τὸ πταῖσμα μὴ κατὰ τοὺς εἰρημένους τρόπους ἐπανορθῶν, ἔνοχος μὲν ἔσται τῷ κρίματι τοῦ Δεσπότου Θεοῦ, καὶ νῦν δὲ ἐπ᾽ αὐτὸν ἥξει τὰ τῆς βασιλικῆς

ἡμῶν κινήσεως, καὶ περὶ αὐτὴν κινδυνεύσει τὴν ἱερωσύνην, οὐδὲ ἄλλης μείζονος ἐνδεούσης ἀγανακτήσεως.

§. γ'. Ἡ τοίνυν σὴ ὑπεροχὴ τὴν θείαν ἡμῶν ταύτην νομοθεσίαν φανερὰν καταστησάτω τοῖς ἐν ἑκάστῃ Μητροπόλει Θεοφιλεστάτοις Ἐπισκόποις, καὶ τοῖς λαμπροτάτοις ἄρχουσι τῶν ἐπαρχιῶν, προστιθέμενος δὲ καὶ αὐτοῖς, εἰ δεήσοι, πᾶσαν διδόναι βοήθειαν εὐλαβεστάτοις τῶν πόλεων Ἐπισκόποις, ἐφ' ᾧ ταῦτα κωλύειν, ἅπερ ἀναιρεθῆναι προσετάξαμεν· καὶ εἴ τινι ῥαθυμίᾳ χρωμένους αὐτοὺς εὕροιεν, φανερὰν ἡμῖν ταύτην δι' οἰκείας ποιεῖν μηνύσεως, ὡς ἂν πάντες εἰδεῖεν τὰ παρ' αὐτῶν ὀφείλοντα διαφυλάττεσθαι, καὶ τὴν ἐξ ἀμελείας διωρισμένην ποινήν. Φροντισάτωσάν τε οἱ Θεοφιλέστατοι Μητροπολῖται σὺν τῷ καὶ τοῖς ἄλλοις εὐλαβεστάτοις τῶν πόλεων Ἐπισκόποις τῆς αὐτῆς ἐπαρχίας ποιῆσαι φανερὸν τὸν θεῖον ἡμῶν τοῦτον νόμον, καὶ παρεγγυῆσαι πᾶσι ἀγρύπνῳ σπουδῇ ταῦτα φυλάττειν, δεδιόσι τὸ ὁρισθὲν ἐπιτίμιον.

§. δ'. Ὑπὲρ δὲ τοῦ μὴ παρελκυσθῆναι τὴν ἀποπλήρωσιν τῆς θείας ἡμῶν ταύτης νομοθεσίας, ἀλλὰ μηδὲ αὐτοὺς τοὺς εὐλαβεστάτους Μοναχοὺς τοὺς ἐπὶ τοῦ παρόντος συνδιαιτωμένους μοναστρίαις ὀλίγον νομίσαι χρόνον αὐτοῖς ἐνδεδόσθαι πρὸς τὸν ὀφείλοντα γενέσθαι χωρισμόν, ἐνιαυσιαῖον τοῦτον ὁρίζομεν ψηφιζόμενον, ἀφ' οὗπερ ἂν ἐμφανὴς ὁ θεῖος ἡμῶν νόμος οὗτος γένηται. ὥστε, μετὰ τὴν τοῦ ἔτους παραδρομὴν εἰ φανείη τὰ τῆς κοινῆς διαίτης ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ μένοντα σχήματος, ἁρμόσαι πάντῃ τόπον ταῖς ἐγκειμέναις τῷ θείῳ ἡμῶν νόμῳ τούτῳ ποιναῖς.

ipsum periclitabitur Sacerdotium, neque alia majore opus erit indignatione.

§. 3. Tua igitur Excellentia divinam nostram hanc legis positionem manifestam faciat cujuscunque Metropoleos Deo amantissimis Episcopis, & clarissimis Præsidibus Provinciarum : addens & hoc, quod & ipsi, si opus sit, omne ferant auxilium piissimis civitatum Episcopis ad hujusmodi lapsus coërcendos, quos tolli jussimus: & si qua negligentia eos usos esse invenerint, manifestam eam nobis proprio facient judicio, ut utique omnes cognoscant, & quænam ab ipsis servari debeant, & ex negligentia definitam pœnam. Curent autem & Deo amantissimi Metropolitæ, etiam aliis reverendissimis civitatum Episcopis ejusdem Provinciæ facere manifestam divinam hanc nostram legem, & denunciare omnibus, ut vigili studio hæc custodiant, verentes definitam pœnam.

§. 4. Ac ne protrahatur plena observatio divinæ nostræ hujus legis: atque etiam ne ipsi reverendissimi Monachi, qui in præsentia conversantur cum Monastriis, parvum putent tempus sibi dari ad debitam, & injunctam ipsis separationem faciendam: annale ipsis definimus decretum ab eo die quo manifesta divina nostra lex hæc facta fuerit: ita ut post anni curriculum, si appareant ea, quæ ad convictum attinent, in eodem manere schemate, locus sit omnimodo insertis divinæ huic nostræ legi pœnis. Datum XV. Kal. Febr. C. P. DECIO V. C. CONS. 529.

• Vide *Evagr. lib. 1. cap. xxi. Ni-*

1 *Interdicimus omnibus habitantibus*

Monasteria conversari cum mulieribus monastriis] Melanchton falso asserit in Chalcedonensi Synodo primam factam esse constitutionem quæ prohibet nuptias Monachis & Virginibus.

ceph. lib. XIIII. cap. l. Balsam. Can. XX. Synod. VII. Nov. CXXIII. Cujus latina verba quæ cum Juliani versione omnino conveniunt, refert more suo Gregorius *in Epistol.* suppresso Justiniani nomine.

De filiis Presbyterorum, Diaconorum, Subdiaconorum.

XLV. Idem A. Juliano P. P.

SACRIS Canonibus neque Deo amantissimis Presbyteris neque reverendissimis Diaconis, aut Subdiaconis nuptias contrahere post hujusmodi ordinationem permittentibus [a], sed solis reverendissimis psaltis, & lectoribus id concedentibus [b], animadvertimus quosdam despicientes quidem sacros Canones, pueros autem generantes ex quibusdam mulieribus, quibus conjungi secundum Sacerdotalem censuram non possunt. Quoniam igitur pœna facinoris hujus in sola Sacerdotii erat amissione: sacros autem Canones non minus, quam leges, valere etiam nostræ volunt leges: sancimus obtinere in illis, & quæ sacris visa sunt Canonibus, perinde ac si civilibus inscriptum esset legibus: & omnes istiusmodi homines tam Sacerdotio, quam divino ministerio, atque etiam dignitate ipsa, quam habent, nudari: Quemadmodum enim sacris Canonibus prohibita sunt talia, sic & secundum nostras leges rem ipsam prohiberi: & præter supradictam excidendi a ministerio pœnam, ne legitimos quidem, & proprios esse eos, qui ex hujusmodi inordinata constupratione nascuntur, aut nati sunt: sed eam, quæ ex talibus seminibus oritur, participari turpitu-

μέ. [a] Ὁ αὐτὸς Βασιλεὺς Ἰουλιανῷ Ἐπάρχῳ Πραιτωρίων.

ΤΩΝ ἱερῶν Κανόνων μηδὲ τοῖς Θεοφιλεστάτοις Πρεσβυτέροις, μηδὲ τοῖς εὐλαβεστάτοις Διακόνοις ἢ Ὑποδιακόνοις γαμεῖν μετὰ τὴν τοιαύτην χειροτονίαν ἐφιέντων, ἀλλὰ μόνοις τοῖς εὐλαβεστάτοις ψάλταις τε καὶ ἀναγνώσταις [b] τοῦτο συγχωρούντων· ὁρῶμεν τινὰς περιφρονοῦντας μὲν τῶν ἱερῶν Κανόνων, παιδοποιουμένους δὲ ἔκ τινων γυναικῶν, αἷς ἁρμοσθῆναι κατὰ τὸν ἱερατικὸν θεσμὸν οὐ δύνανται. ἐπειδὴ τοίνυν ἡ ποινὴ τοῦ πράγματος ἐν μόνῃ τῆς ἱερωσύνης ἦν ἐκπτώσει, τοὺς δὲ θείους Κανόνας [c] οὐκ ἔλαττον τῶν νόμων ἰσχύειν καὶ οἱ ἡμέτεροι βούλονται νόμοι· θεσπίζομεν κρατεῖν μὲν ἐπ' αὐτοῖς τὰ τοῖς ἱεροῖς δοκοῦντα Κανόσιν, ὡς ἂν εἰ καὶ τοῖς πολιτικοῖς ἐνεγέγραπτο νόμοις· καὶ πάντας αὐτοὺς τῆς τε ἱερωσύνης, τῆς τε θείας λειτουργίας, τῆς τε ἀξίας αὐτῆς, ἣν ἔχουσι, γυμνοῦσθαι· καθάπερ γὰρ τοῖς θείοις Κανόσιν ἀπηγόρευται τὰ τοιαῦτα, οὕτω καὶ κατὰ τοὺς ἡμετέρους νόμους τὸ πρᾶγμα κεκωλῦσθαι, καὶ πρὸς τῇ εἰρημένῃ τῆς ἐκπτώσεως ποινῇ, μηδὲ εἶναι γνησίους τοὺς ἐκ τῆς τοιαύτης ἀτόπου συνδιαφθορᾶς τεχθέντας ἢ τικτομένους, ἀλλὰ τῆς ἐκ τῶν τοιούτων σπερμάτων [d] μετέχειν αἰσχύνης. τοιούτους γὰρ αὐτοὺς τίθεμεν, ὁποίους οἱ νόμοι τοὺς ἐξ ἰγκέστων ἢ νεφαρίων τεχθέντας γά-

μων

μων διορίζουσι· ὥστε μηδὲ φυσικοὺς, ἢ νόθους νομίζεσθαι. ἀλλὰ πάντῃ πάντοθεν ἀπηγορευμένους, καὶ διαδοχῆς γονέων ἀναξίους, οὔτε δωρεὰν λαμβάνειν παρ' αὐτῶν δυναμένους, οὐδὲ αὐτοὺς, οὐδὲ τὰς τούτων μητέρας, οὐδὲ παρενθέτων προσώπων. ἀλλὰ πασῶν τῶν εἰς αὐτοὺς γινομένων παρὰ τῶν πατέρων φιλοτιμιῶν, ὑπὸ τὴν ἁγιωτάτην Ἐκκλησίαν, ἐξ ἧς εἰσὶν οἱ τοῦτο ἁμαρτάνοντες, ἐρχομένων. ὅπερ γὰρ οἱ ἱεροὶ Κανόνες κωλύουσι, τοῦτο καὶ ἡμεῖς διὰ τῶν ἡμετέρων εἴργομεν νόμων. Εἰ δὲ καὶ ἐσχηματισμένη τις δῆθεν ἐνοχὴ ἐν προσωποιήσει δανειακῆς ἢ ἄλλων συμβολαίων ὑπεύθυνον ποιοῦσα δῆθεν τὸν τῆς τοιαύτης φθορᾶς μετασχόντα· καὶ ταύτην ἄκυρον εἶναι βουλόμεθα· καὶ τὴν τῶν τοιούτων δόσιν οὐκ εἰς τὸ πρόσωπον, εἰς ὅπερ ἐκτίθεσθαι τὰ τῆς συγγραφῆς, ἀλλ' εἰς τὴν ἁγιωτάτην Ἐκκλησίαν ἔρχεσθαι.

dinem: tales enim eos esse disponimus, quales quos leges ex incestis aut nefariis natos nuptiis definiunt: ita ut neque naturales, aut nothi seu spurii intelligantur; sed prorsus & undique prohibiti, & successionis genitorum indigni: ac nec donationem ab illis capere possint, neque hi, neque horum matres, ne per interpositas quidem personas, sed omnibus in his collatis a patribus beneficiis ad sanctam Ecclesiam, ex qua sunt, qui talia deliquerunt, revertentibus. Quod enim sacri Canones prohibent, id etiam & nos per nostras abolemus leges. Si vero simulata quædam obligatio sub specie mutui, vel alterius contractus instrumenti fiat, quæ obligatum faciat eum, qui hujusmodi constuprationis particeps factus est, hanc etiam infirmam esse volumus: & talium rerum dationem, non ad eam personam, in quam concepta sunt scripta, sed ad sanctissimam Ecclesiam pervenire. Data XV. Kal. Novembr. CP. LAMP. & ORESTE VV. CC. CONSS. 330.

[a] Hæc constitutio, si abfuisset quod est in titulo, & de nuptiis Clericorum vetitis seu permissis, esset sine lege. Refert *Phot. tit. IX. cap. XXIX. Nomocan. Harmonop. lib. IV. tit. V.* Meminit *Justinianus Nov. V. XXII. Theodor. lib. XXIIII.* Βασιλικῶν. *tit. XIV.* Vide *Gregor. lib. III. & X. Epistol. Cedren. Can. VI: Synod. VI.*

[b] Ψάλταις καὶ ἀναγνώσταις] *Balsam. Can. IV. Synod. VI.* Τὸ τάγμα δὲ τῶν ἀναγνωστῶν οὐ διὰ τὸ ψάλλειν αὐτοὺς ἐτυπώθη, ἀλλὰ διὰ τὸ ἀναγινώσκειν ἐπ' ἄμβωνος τὰς θείας γραφὰς μετὰ τὴν ἀπόλυσιν τοῦ ὄρθρου, ἐξ οὗ καὶ ἀναγνῶσται καλοῦνται.

[c] Τοὺς δὲ θείους κανόνας] *Phot. tit. I. cap. II. Nov. VI. Zonaras* Πρὸς τοὺς τὴν φυσικὴν τῆς γονῆς ἐκροὴν μίασμα ἡγουμένους.

[1] *Sacris Canonibus neque Presbyteris, neque Diaconis aut Subdiaconis nuptias contrahere permittentibus*] *Can. 2. Concil. Carthagin. 2.* Ita placuit & condecet Sacrosanctos Antistites & Dei Sacerdotes, necnon & Levitas, vel qui Sacramentis divinis inserviunt continentes esse in omnibus, quo possint simpliciter quod a Deo postulant impetrare. *Can. 3. Concil. Carthag. 5. qui est 1. Neocæsar.* Presbyter, si uxorem duxerit, ab ordine suo illum deponi debere. *Sozomenus Hist. Eccles. lib. 1. cap. 22.* Veterem Ecclesiæ traditionem esse, ut qui cœlibes gradum Sacerdotalem consecuti fuissent, postea minime uxores ducerent; qui autem post nuptias ad eum ordinem vocati essent, hi ab uxoribus quas habebant minime separarentur. Atque ista quidem

licet conjugii expers suasit Paphnutius: cujus sententiam approbavit Concilium, & de hac re nullam legem tulit, sed eam in cujusque arbitrio, non in necessitate poni voluit. *Can. 6. Conc. Constantinop. 6.* Decernimus ut nulli deinceps penitus Hypodiacono, vel Diacono, vel Presbytero post sui ordinationem conjugium contrahere liceat: si autem hoc facere ausus fuerit, deponatur. Unde Nicolaus Papa *epist. Adoni Viennensi Archiepiscopo.* De illo Clerico, Alvico nomine, qui per ordines Ecclesiasticos usque ad Subdiaconatum caste vixisse dicitur, cur vestra autoritate uxorem duxerit miramur, eo quod nulli unquam, exceptis illis, quibus Ecclesiastica regula habere permittit, uxorem ducendi licentiam damus. *Can. 14. Synod. Chalcedonens.* Si Diaconissa ordinationem susceperit, ut quantocumque tempore observaverit ministerium, & postea se nuptiis tradiderit, injuriam faciens gratiæ Dei, hæc anathema sit. *Novell. Leonis 79.* Non approbantes veteris Legislatoris propositum, qui Sacerdotem, Diaconum, Hypodiaconum, si post assumptum ordinem mulieri in matrimonium jungatur, omnino a Clericali habitu discedere, atque ad profanam vitam reverti vult, illud decretum irritum facimus, ac vero statuimus ut ab ordine quem ante nuptias obtinuerint, solum recedentes satis tamen pœnarum luere videantur, & nequaquam Clericali habitu, alioque Ecclesiæ ministerio, cujus quidem usus illicitus non est, judicio priventur. Pamelius *annotat. 42. ad Tertull. de exhortat. Castit. in hæc verba desumpta e capite 8. licebat & Apostolis nubere.* Fuse ostendit nec Tertullianum, nec Auctores Ecclesiasticos ætate posteriores jus uxoris ducendæ concessisse Episcopis & Presbyteris. *D. Gregorius epist. ad Catanens. Episcop. & de Specioso quodam Subdiacono lib. 13. indict. 3. epist. 21.* Inter quæ illud nos quoque vehementissima exacerbatione commovit, quod in tantum Monasterium ipsum innotuit calcari ac despici, ut etiam Monachis ibidem degentibus mulieribus se jungi sine metu sit licitum.

d Ἐκ τῶν τοιούτων σπερμάτων] Spurii appellentur. παρὰ τὴν σποράν ut Basilica habent & Isidorus non malus Ethymologiarum auctor confirmat.

e Δανειακῶν ἢ ἄλλων συμβολαίων] Δωρεαστικῶν, ἐνταχῶν.

a *Sed solis psaltis & lectoribus id concedentibus*] *Can. Apostol. 26.* Ex iis qui non ducta uxore ad Clerum provecti sunt, jubemus si velint uxorem ducere Lectores & Cantores solos. Unde *in Concil. Constantinop. 6. Can. 6.* Quoniam in Apostolicis Canonibus dictum est, eorum qui non ducta uxore in Clerum promoventur, solos Lectores & Cantores uxorem posse ducere: & nos hos servantes decernimus, &c.

De relicto ad pias causas. 6. Annali.

XLVI. Idem A. Juliano P. P.

SANCIMUS[a], si quis moriens piam fecerit dispositionem vel per institutionis modum, vel per Legatum, aut Fideicommissum, aut mortis causa donationem, vel alium quemcunque modum legitimum: sive injunxerit pro tempore Episcopo curam agere, ut impleantur, quæ ipse voluit, sive & hoc reticuerit, sive etiam in contrarium prohibuerit: necessitatem habere heredes id, quod ordina-

μϛʹ. Ὁ αὐτὸς Βασιλεὺς Ἰουλιανῷ Ἐπάρχῳ Πραιτωρίων.

ΘΕΣΠΙΖΟΜΕΝ, εἴ τις τελευτῶν εὐσεβῆ ποιήσοιτο διατύπωσιν ἢ κατὰ ἐνστάσεως τρόπον, ἢ κατὰ Ληγάτον, ἢ κατὰ Φιδεϊκόμμισσον, ἢ κατὰ μόρτις καύσα δωρεὰν, ἢ καθ' ἕτερον οἷον δήποτε νόμιμον· εἴτε ἐπισκήψειε τῷ κατὰ καιρὸν Ἐπισκόπῳ, φροντίδα ποιεῖσθαι τοῦ πληρωθῆναι τὰ παρ' αὐτοῦ βεβουλευμένα, εἴτε καὶ σιγήσειε τοῦτο, εἴτε καὶ τοὐναντίον ἀπαγορεύσειεν· ἀνάγκην ἔχειν τοὺς κληρονόμους τὸ ἐπιτα-

λθὸν ποιεῖν καὶ πληροῦν ἐκ τρόπου παντός. Εἰ δὲ τοῦτο ἑκόντες μὴ ποιήσαιεν, τηνικαῦτα τοὺς κατὰ τόπον Θεοφιλεστάτους Ἐπισκόπους περιεργάζεσθαι ταῦτα, καὶ ἀπαιτεῖν αὐτοὺς πάντα πληροῦν κατὰ τὴν βουλὴν τοῦ τελευτήσαντος. Ἀλλ' εἰ μὲν οἰκοδομὴν Ἐκκλησίας ἐπιτάξει ὁ διαθέμενος, εἴσω τριετίας πάντως παρασκευάζειν αὐτὴν πληροῦσθαι. Εἰ δὲ Ξενῶνος ποίησιν, εἴσω ἑνὸς ἐνιαυτοῦ μόνου τοῦτο ποιεῖν ἀναγκάζεσθαι· ὡς ἱκανοῦ τοῦ χρόνου τούτου καθεστῶτος πληρῶσαι τὰ βεβουλευμένα τοῖς τετελευτηκόσι, δυνατὸν ὄντος καὶ οἶκον μισθώσασθαι, καὶ τοὺς ἀρρώστους ἐγκατακλῖναι, ἄχρις, οὗ τὰ τῆς οἰκοδομίας τοῦ Ξενῶνος περαιωθείη. Εἰ δέ τινα δοῦναι [a] πρὸς ἅπαξ εἰς εὐσεβεῖς αἰτίας προσαχθεῖεν, παραχρῆμα καταναγκάζειν αὐτοὺς τοῦτο ποιεῖν, τουτέστι μετὰ τὴν τῆς διαθήκης ἐμφάνισιν, καὶ τὸ καταδέξασθαι τὸν κλῆρον, ἢ τὸ πρεσβεῖον τοὺς τούτοις τετιμημένους.

§. α'. Εἰ δὲ παρέλθοι ὁ εἰρημένος χρόνος· καὶ μήτε ἡ Ἐκκλησία, ἢ ὁ ξενὼν οἰκοδομηθείη, μήτε ξενοδόχοι ἢ ὁ τοῦτο ἐπιτεταγμένος· τηνικαῦτα αὐτοὺς τοὺς Θεοφιλεστάτους Ἐπισκόπους ἀπαιτεῖν τὰ ὑπὲρ τοῦτο καταλελειμμένα, καὶ εἰς τοῦτο προσηκόντως ἐπιζητούμενα, καὶ ποιεῖσθαι τὰς οἰκοδομίας τῶν ἁγιωτάτων Ἐκκλησιῶν, καὶ τῶν Ξενώνων, ἢ Γεροντοκομείων, ἢ Ὀρφανοτροφείων κατασκευὴν, ἢ Πτωχοτροφείων, ἢ Νοσοκομείων ποίησιν, ἤτοι τῶν αἰχμαλώτων ἀγορασίαν, ἢ ἑτέραν οἱανδήποτε πρᾶξιν εὐσεβῆ τῷ τελευτήσαντι δέξασαν· προβάλλεσθαι δὲ τοὺς ταῦτα διοικήσοντας Ξενοδόχους, ἢ Ὀρφανοτρόφους, ἢ Βρεφοτρόφους, ἢ Γεροντοκόμους, ἢ

tum est, facere & adimplere omnimodo. Quod si id sponte non fecerint, confestim loci Deo amabiles Episcopos, curiosos esse circa hæc, & postulare, ut illi omnia impleant secundum voluntatem defuncti. Sed siquidem Ecclesiæ ædificationem injunxerit testator, intra triennium instare eos, ut perficiatur: si vero Xenonis ædificationem, intra unum annum duntaxat id fieri cogere: tanquam sufficiente tempore hoc constituto ad perficienda, quæ placuerunt testatoribus: cum sit possibile, & domum conducere, & infirmos illic in lectis sternere, donec opus ædificationis Xenonis seu hospitalis compleatur. Si vero quædam dari simul, & una præstatione in pias causas damnati fuerint: confestim cogere eos facere, hoc est, post testamenti insinuationem, & post adprehensam hereditatem, vel l gatum ab iis qui honorati sunt.

§. 1. Sin autem transierit prædictum tempus, ac neque Ecclesia, neque hospitale ædificatum fuerit, neque hospitalis aliquis sit, qui hoc ordinet: mox ipsos Deo amabiles Episcopos exigere ea, quæ pro eo ordinata sunt, & in id convenienter quæsita, & facere ædificationes sanctissimarum Ecclesiarum, & Hospitalium, & Gerontocomiorum [b], aut Orphanotrophiorum præparationem, aut Ptochotrophiorum, aut Nosocomiorum constructionem, aut captivorum redemptionem, aut aliam quamlibet actionem piam, a testatore ordinatam: designare etiam seu præficere, qui hæc administrent, Xenodochos, vel Orphanotrophos, vel Brephotrophos, Gerontocomos, vel

simpliciter piarum actionum diœcetas & curatores: non amplius valentibus post dicti temporis lapsum & dictam indevotionem his, qui illa non fecerint, immiscere se prædictarum rerum administrationi, aut Deo amabiles Episcopos impedire ab illarum rerum administratione.

§. 2. Clarissimis Præsidibus provinciarum necessitatem imponentibus heredibus omnimodo ea perficere: namque & veteribus prædicatum est legibus[1], necessitatem imponi implere deficientium voluntates eis, qui habere permittuntur, quæ illi reliquerunt.

§. 3. Deo amabiles Episcopi, siquidem aliquos diserte hi, qui defecerunt, præposuerint rebus, (veluti Xenodochos, Ptochotrophos, aut Nosocomos, aut Brephotrophos, aut Orphanotrophos, aut Gerontocomos, aut Paramonarios[4], aut Oeconomos, aut, simpliciter dicendo, piarum actionum administratores) illos quidem permittant habere administrationem; ipsi vero non administrent quidem; sed administrationem illorum inspiciant aut observent: & recte quidem habentem laudent: in quibusdam autem aliquid prætergredientem corrigant: pessima autem administratione facta etiam eos expellant, & alios instituant, qui cogitent & animo concipiant magni Dei timorem, & terribilem magni & nunquam finiendi judicii diem, ad quam illos respicientes convenit omnia facere cum ad Deum coordinata mente. Si vero neminem diserte hi qui moriuntur, præstituerint administrationi, sed in heredum potestate totum posue-

ἁπλῶς τῶν εὐσεβῶν πράξεων διοικητάς τε καὶ ἐπιμελητάς· οὐκ ἔτι δυναμένων μετὰ τὴν τοῦ εἰρημένου χρόνου διαδρομὴν καὶ τὴν εἰρημένην ἀγνωμοσύνην τῶν τοῦτο μὴ ποιησάντων ἐμβάλλειν ἑαυτοὺς εἰς τὴν τῶν εἰρημένων πραγμάτων διοίκησιν, ἢ τοὺς Θεοφιλεστάτους Ἐπισκόπους ἀφιστᾶν τῆς αὐτῶν διοικήσεως.

§. β. Τῶν λαμπροτάτων ἀρχόντων τῶν ἐπαρχιῶν ἀνάγκην ἐπιτιθέντων τοῖς κληρονόμοις, ἐκ τρόπου παντὸς ταῦτα πληροῦν· καὶ γὰρ δὴ καὶ τοῖς παλαιοῖς διηγόρευται νόμοις, ἀνάγκην ἐπιτιθέναι πληροῦν τὰς τῶν τελευτώντων βουλὰς τοὺς ἔχειν ἐφιεμένους, ἅπερ ἐκεῖνοι κατέλιπον.

§. γ. Τοὺς δὲ Θεοφιλεστάτους Ἐπισκόπους, εἰ μὲν τινὰς ῥητῶς οἱ τελευτῶντες ἐπιστήσαιεν τοῖς πράγμασιν· (οἷον Ξενοδόχους, ἢ Πτωχοτρόφους, ἢ Νοσοκόμους, ἢ Βρεφοτρόφους, ἢ Ὀρφανοτρόφους, ἢ Γεροντοκόμους, ἢ Παραμοναρίους,[b] ἢ Οἰκονόμους, ἢ ἁπλῶς τῶν εὐσεβῶν πράξεων διοικητάς) ἐκείνους μὲν ἐᾶν ἔχεσθαι τῆς διοικήσεως, αὐτοὺς δὲ μὴ διοικεῖν μὲν, τὴν δὲ διοίκησιν αὐτῶν ἐποπτεύειν. καὶ ὀρθῶς μὲν ἔχουσαν ἐπαινεῖν, κατά τι δὲ παραβαινομένην ἐπανορθοῦν· κακίστης δὲ τῆς διοικήσεως γινομένης, καὶ ἀπελαύνειν ἐκείνους, καὶ ἑτέρους ἐγκαθιστᾶν, ἐννοοῦντας τὸ τοῦ μεγάλου Θεοῦ δέος, καὶ τὴν φοβερὰν τῆς μεγάλης καὶ ἀτελευτήτου κρίσεως ἡμέραν, πρὸς ἣν αὐτοὺς ἀποβλέποντας προσήκει πάντα πράττειν μετὰ τῆς πρὸς Θεὸν συντεταγμένης γνώμης. Εἰ δὲ μὴ ῥητῶς τινὰς οἱ τελευτῶντες ἐπιστήσαιεν ταῖς διοικήσεσιν, ἀλλ᾽ ἐν τῇ τῶν κληρονόμων ἐξουσίᾳ τὸ πᾶν ἀπέθεντο, εἰ δὲ ῥα-

θυμήσαιεν, τηνικαῦτα αὐτοὺς τοὺς Θεοφιλεστάτους Ἐπισκόπους καὶ διοικεῖν καὶ προβάλλεσθαι τὰ προστεταγμένα πρόσωπα (οἷον Πτωχοτρόφους, ἢ Νοσοκόμους, καὶ τοὺς ἑξῆς καὶ ταῦτα τὸ πρὸς τὸν μέγαν Θεὸν ἔχοντες σέβας κατὰ νοῦν) ὥστε ἐκ τρόπου παντὸς καὶ ἐκ πάσης ὁδοῦ καὶ ἐκ πάσης μηχανῆς εἰς ἔργον ἄγεσθαι τὰ εὐσεβῶς διατεταγμένα.

§. δ'. Ὑπὲρ δὲ τοῦ χρόνου παντὸς, ὃν ἂν ὑπερθοῖντο πρᾶξαι τὰ διατυπωθέντα οἱ γεγραμμένοι κληρονόμοι ἀπαιτεῖσθαι αὐτοὺς καὶ καρποὺς, καὶ προσόδους, καὶ πᾶσαν νόμιμον ἐπαύξησιν, ἀπὸ τοῦ καιροῦ τῆς τοῦ διαθεμένου τελευτῆς θεσπίζομεν οὐ σκοπουμένης τῆς moras ἀπὸ προκατάρξεως ἢ αἰτιάσεως, ἀλλ' αὐτῷ τῷ νόμῳ δοκούσης γίνεσθαι τῆς καλουμένης moras, χώραν λαμβανούσης τῆς τῶν καρπῶν καὶ τῆς τῶν τοιούτων προσθήκης.

§. ε'. Αὐτοῦ τούτου κρατοῦντος, εἰ καὶ μὴ παρὰ κληρονόμου, ἀλλὰ Φιδεϊκομμισσαρίου, ἢ Ληγαταρίου καταλειφθείη τὸ τοιοῦτο εὐσεβὲς πρεσβεῖον, καὶ τοῦτο καταδέξηται ὁ τῷ πρεσβείῳ τετιμημένος· καὶ τηνικαῦτα δὲ ἄδειαν εἶναι τοῖς Θεοφιλεστάτοις Ἐπισκόποις ἀπαιτεῖν τοὺς τοιούτους τισὶ τετιμημένους πρᾶξαι τὰ διαταχθέντα.

§. ϛ'. Εἰ δὲ ῥᾳθυμήσαιεν οἱ κατὰ τόπον Θεοφιλέστατοι Ἐπίσκοποι τοῦτο πρᾶξαι, ἴσως ἐκθεραπευθέντες παρὰ τῶν γεγραμμένων κληρονόμων, ἢ Ληγαταρίων, ἢ Φιδεϊκομμισσαρίων, ἐπ' ἀδείας ἔσται, καὶ τῷ Μητροπολίτῃ τῆς ἐπαρχίας, ἢ τῷ Ἀρχιεπισκόπῳ τῆς ἐκεῖσε διοικήσεως ταῦτα μανθάνοντι ἀναζητεῖν καὶ καταναγκάζειν τὸ εὐσεβὲς ἔργον, ἢ τὴν εὐσεβῆ φιλοτιμίαν ἐκ τρόπου παντός. καὶ παντὶ τῷ βουλομένῳ τῶν πολιτῶν τοῦτο πράττειν. κοινοῦ γὰρ ὄντος τοῦ τῆς εὐσεβείας

rint; hi autem rem neglexerint; continuo ipsi Deo amabiles Episcopi & administrent, & præficiant suprascriptas personas, (ut Ptochotrophos, aut Nosocomos, & cæteros deinceps, qui etiam magni Dei honorem mente præferant) ut omnimodo & via & artificio ad effectum perducantur, quæ ordinata sunt.

§. 4. Supra autem omne tempus quo distulerit facere disposita scripti heredes, eos cogi solvere & fructus, & reditus, & omnem legitimam accessionem a tempore ejus qui disposuit, mortis; sancimus non inspecta mora a litis contestatione aut conventione, sed ipso jure intellecta (quod dicitur vulgo) mora præcessisse, & locum habente fructuum & aliarum rerum accessione.

§. 5. Hoc eodem obtinente; & si non ab herede, sed a Fideicommissario aut Legatario relictum fuerit hujusmodi pium legatum, & illud acceperit is, qui legato honoratus est: & mox quidem licentiam esse Deo amabilibus Episcopis poscere tales personas quibusdam rebus honoratas facere disposita.

§. 6. Si vero negligentes fuerint locorum Deo amabiles Episcopi id agere, forte gratia corrupti a scriptis heredibus, vel Legatariis, vel Fideicommissariis: licentia erit, aut Metropolitano Provinciæ, aut Archiepiscopo illius Diœceseos, hæc cognoscenti, inquirere, & cogere, pium opus, aut piam liberalitatem omnimodo impleri: & cuicunque civium idem etiam facere licentia erit. Cum sit enim communis pietatis ratio, commu-

nes & populares decet etiam affectiones conſtitui harum rerum executionis: habituro unoquoque licentiam ex noſtra hac lege movere ex *lege condictitia*, & poſtulare relicta adimpleri: ſciente, qui hæc neglexerit, Deo amabili Epiſcopo, quod & ipſe, præter imminentes e cœlo pœnas, etiam imperialem motum ſuper hujuſmodi contemptu experietur.

§. 7. Ut autem adhuc majore metu terreantur heredes morientium, vel harum rerum procurandarum & faciendarum onere gravati; quominus harum rerum effectum differant; & hoc ſancimus: ut ſi impetiti a Deo amabilibus Epiſcopis, qui his rebus honorati ſunt, poſtea ceſſaverint, ſeu diſtulerint, ita ut Præſidum exactione opus fuerit, confeſtim non ſolum ipſi ſimplum (quod dicitur) exigantur, ſed omnino duplum. Si enim apud veteres erant quædam themata, in quibus ex inficiatione dupla condemnationis inducebantur, quomodo utique non etiam hic eos, qui non ſolum nec ſponte fecerint, ſed tempus præterea protraxerint, & poſtremo impetiti a Deo amabilibus Epiſcopis, ac deinde neque ipſis ſtatim parentes, opus habuerint etiam Præſidali exactione, dupli exactione non convenit caſtigari?

§. 8. Si vero morientes ſuos heredes voluerint quando morituri eſſent ipſi heredes, actionem aliquam implere piam, non autem in ipſorum vita, & hoc cuſtodiri, & non in medio heredes cogi facere quid eorum, quæ teſtator poſt ipſorum mortem voluerit fieri: cum vero morientur ipſi, neceſſi-

λόγου, κοινὰς προσήκει καὶ τὰς σπουδὰς τῆς τούτου κατεστάναι πληρώσεως. ἔχοντος παντὸς ἄδειαν ἐκ τοῦ δὲ ἡμετέρου τοῦ νόμου κινεῖν τὴν ex lege condictition, καὶ ἀπαιτεῖν τὰ καταλελειμμένα πληροῦσθαι, εἰδότος τοῦ ῥᾳθυμοῦντος τούτων Θεοφιλεστάτου Ἐπισκόπου, ὡς καὶ αὐτὸς πρὸς ταῖς ἐξ οὐρανοῦ ποιναῖς καὶ βασιλικῆς κινήσεως [c] ὑπὲρ τῆς τοιαύτης ἀμελείας πειραθείη.

§. ζ'. Ὅπως δὴ ἂν ἔτι μείζονι φόβῳ καταπλαγέντες οἱ κληρονόμοι τῶν τελευτώντων, ἢ οἱ ταῖς τοιαύταις ὅλως ἄγεσθαι πράξεσι βεβαρυμένοι, μὴ τὴν τούτων ποίησιν διαναβάλλοιντο· καὶ τοῦτο θεσπίζομεν, ὥστε ἐνοχληθέντες παρὰ τῶν Θεοφιλεστάτων Ἐπισκόπων οἱ τούτοις τετιμημένοι, εἶτα διαναβάλλοιντο, ὡς καὶ τῆς τῶν ἀρχόντων εἰσπράξεως δεηθῆναι· τηνικαῦτα μὴ μόνον αὐτοὺς ἁπλοῦν τὸ καταλελειμμένον εἰσπράττεσθαι, ἀλλὰ πάντως διπλάσιον. Εἰ γὰρ ἐν τοῖς παλαιοῖς ἦν τινὰ θέματα, ἐφ᾽ ὧν ἐξ ἀρνήσεως διπλάσια τὰ τῆς καταδίκης ἐπήγετο, πῶς οὐ κἀνταῦθα τοὺς μηδ᾽ ἑκόντας ποιήσαντας, ἀλλὰ καὶ χρόνον ἀναμείναντας, καὶ ὕστερον ὀχληθέντας παρὰ τῶν Θεοφιλεστάτων Ἐπισκόπων, εἶτα μηδὲ τούτοις εὐθὺς εἴξαντας, δεηθέντας δὲ καὶ ἀρχικῆς ὀχλήσεως, τῇ τοῦ διπλασίονος [d] ἀπαιτήσει προσήκει σωφρονίζεσθαι.

§. η'. Εἰ δὲ οἱ τελευτῶντες τοὺς ἑαυτῶν κληρονόμους βουληθεῖεν, ἡνίκα μέλλοιεν τελευτᾶν, πρᾶξίν τινα πληροῦν εὐσεβῆ, ἀλλ᾽ οὐκ ἐν τῇ αὐτῶν ζωῇ καὶ τοῦτο φυλάττεσθαι· καὶ μὴ ἐν μέσῳ τοὺς κληρονόμους ἀναγκάζεσθαι πράττειν, ὧν ὁ διαθέμενος μετὰ τὴν αὐτῶν τελευτὴν βουληθῇ γενέσθαι· τελευτῶντας δὲ αὐτοὺς ἀνάγκην

ἔχειν ἐκ τρόπου παντὸς ταῦτα πληροῦν· ἀναβολῆς δέ τινος παρὰ τῶν ἐκείνου κληρονόμων γινομένης, ἀνάγκη ταῦτα γίνεσθαι, ἅπερ ἔμπροσθεν διετυπώσαμεν.

§. θ'. Εἰ δέ τινα τῶν καλουμένων [c] Ἀνναλίων πρεσβείων καταλειφθείη, ἢ δωρηθείη Κλήρῳ, (τυχὸν) ἢ Μοναστηρίῳ, ἢ Ἀσκητρίαις, ἢ Διακονίσσαις, ἢ Πτωχείοις, ἢ Ξενῶσιν, ἢ Νοσοκομείοις, ἢ Βρεφοτροφείοις, ἢ τοῖς τῶν ἁγιωτάτων Ἐκκλησιῶν πτωχοῖς, ἢ ἁπλῶς συστήμασί τισιν εὐαγέσιν, ἢ ὅλως οὐκ ἀπηγορευμένοις τῶν ἐκ πλήθους ἠθροισμένων, βουληθεῖεν δὲ κατά τινα χρόνον οἱ τηνικαῦτα εὑρισκόμενοι χρυσίον ὑπὲρ τῆς τοιαύτης πράξεως λαβόντες διαλύεσθαι· μὴ ἐξέστω τοῦτο ποιεῖν· μηδὲ τὸ γινόμενον κύριον εἶναι, ἀλλὰ καὶ ἔκπτωσιν τῶν χρημάτων ὁ ταῦτα ὠνησάμενος ἢ διαλυσάμενος ὑπομενέτω. Ἐπείπερ γε ἀνάγκη τοῖς μὲν ἔν τινι μέρει τοῦ χρόνου γινομένοις εἶναι χρημάτων ἀφθονίαν, τοῖς δέ γε ἐπιγινομένοις παντελῆ τῶν καταλελειμμένων στέρησιν. οὐ φυλαχθήσεται δὲ οὐδὲ αὐτὸ τὸ Ἀνναλίων ὄνομα, οὐδὲ ἡ διηνεκὴς τοῦ τελευτήσαντος μνήμη, δι' ἣν καὶ τὸ ἀνναλίων τοῦτο καταλέλοιπεν· ἀλλ' εὐθὺς ἀποσβεσθήσεται τῇ τῶν καταλελειμμένων συναπολλύμενον ἐκποιήσει. Μένειν τοίνυν διηνεκῶς αὐτοὺς ἐνεχομένους ταῖς τοιαύταις δόσεσι θεσπίζομεν· ὥστε καὶ εἴ τις γένοιτο ἐκποίησις, καὶ ταύτην ἄκυρον εἶναι, καὶ τοὺς ὅτε δήποτε προεστηκότας τῶν εὐαγῶν οἴκων ἄδειαν ἔχειν κινεῖν καὶ ἀπαιτεῖν ταῦτα, οὐδεμιᾶς χρόνου παραγραφῆς ἀντικειμένης αὐτοῖς, διὰ τὸ καθ' ἕκαστον ἔτος τὴν τοιαύτην τίκτεσθαι ἀγωγήν. Ἀλλ' ὑποθήκην εἶναι τὰ τοῦ καταλείψαντος πράγματα τοῖς τοιούτοις πρεσβείοις·

tatem habeant omnimodo ista implere: dilatione autem aliqua ab ipsorum heredibus facta, tunc necesse est, illa fieri quæ ante disposuimus.

§. 9. Si vero aliqua eorum, quæ vocantur Annalia legata, relicta fuerint aut donata Clero forte, aut Monasterio, aut Ascetriis, aut Diaconissis [f], aut Prochiis, aut Xenonibus, aut Nosocomiis, aut Brephotrophiis, aut sanctissimarum Ecclesiarum pauperibus, aut (simpliciter) cœtibus quibusdam piis, aut omnino non prohibitis ex plebe collegiis; velint autem secundum aliquod tempus hi, qui tunc reperiuntur, auro accepto super tali actione transigere; non liceat id agere, neque quod factum fuerit, ratum esto: imo & privationem rerum, qui hæc redemit vel transegit, sustineat. Quandoquidem necesse erit: his quidem, qui aliqua parte temporis fuerint, esse pecuniarum copiam: his autem, qui futuri sunt, omnimodam relictorum privationem. Sed nec ipsum Annaliorum nomen, neque perpetua defuncti memoria, ob quam & annuum hoc reliquit, conservabitur, sed statim extinguetur una cum ipsa relictorum interiens alienatione. Manere igitur perpetuo ipsos obnoxios hujusmodi dationibus sancimus: adeo ut, si qua fiat alienatio, & ipsa irrita sit: & hi, qui quandoque præerunt piis locis, licentiam habeant persequi, & exigere ipsa, nulla temporis præscriptione opponenda ipsis, cum per unumquemque annum talis nascatur actio. Quinimo hypothecæ subjecta sint ejus, qui reliquit bona, hujusmodi legatorum causa:

ita ut licentiam habeant ex ipsis rebus satis piis operibus facere, non solum pro relictis, sed & pro fructibus ipsorum, & reditibus, & omni legitima accessione: temporali (ut dictum est) nulla retinentibus præscriptione convenire queunte, quantumcunque quis numeraverit tempus. Nisi inter hunc annali legato oneratum, & eum, qui secundum sacros Canones, & nostras leges Præsul constitutus est, istiusmodi exactionis factum fuerit pactum, quo placuerit, ut reditus pro annuo legato daretur a gravata persona, semper vigens ac perpetuis, & non multis publicis oneribus obnoxius: sed & accessionem habens, omnino quidem non minorem quarta parte puri reditus, aut amplius quantum scilicet inter eos placuerit. Si enim tale quiddam in scriptis fiat pactum, & datus fuerit talis reditus & receptus in scriptis, pactionibus & transactionibus, & id manifestum per gesta monumentorum constitutum fuerit, cessare exactionem annui legati contra eum, qui eo oneratus est, sancimus: cum vero reditum pro legato constitui, perpetuo ad id deputatum, & qui alienari a nemine quocunque alienationis modo possit: nullo autem horum subsecuto, subjacere perpetuo (ut antea a nobis dictum est) dationi annuorum legatorum eos, qui his gravati sunt, sancimus: ut & nomen & memoria defuncti, ut & annui reditus in ipsis operibus perpetuo conservetur. Dat. XV. Kal. Novemb. Constantin. LAMPAD. & ORESTE CONSS. 530.

ὥστε ἄδειαν ἔχειν ἐξ αὐτῶν τῶν πραγμάτων τὸ ἱκανὸν τοῖς θείαις πράξεσι περιγίνεσθαι οὐ μόνον ἐπὶ τοῖς καταλελειμμένοις, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ καρποῖς αὐτῶν, καὶ προσόδοις, καὶ πάσῃ νομίμῳ ἐπαυξήσει, χρονίας (καθὰ προείρηται) οὐδὲ τοῖς κατέχουσι παραγραφῆς ἁρμόζειν δυναμένης, ὁπόσον ἂν τις ἀριθμήσοιτο χρόνον. Πλὴν εἰ μὴ μεταξὺ τοῦ τε τῷ ἀνναλίῳ πρεσβείῳ βεβαρυμένου τοῦ τε κατὰ τοὺς ἱερατικοὺς Κανόνας, καὶ τοὺς ἡμετέρους νόμους προεστῶτος τῆς τοιαύτης ἀπαιτήσεως γένοιτο σύμφωνον βουλόμενον, πρόσοδον ἀντὶ τοῦ ἀνναλίου πρεσβείου δοθῆναι παρὰ τούτου τοῦ βεβαρυμένου ἀθαλῆ καὶ δημοσίοις πολλοῖς οὐχ ὑποκειμένην, ἀλλὰ καὶ προσθήκην ἔχουσαν πάντως μὲν οὐκ ἐλάττονα τοῦ τετάρτου μέρους τῆς καθαρᾶς προσόδου, ἐπείτοιγε ὁπόσον ἂν μεταξὺ αὐτῶν ἐπὶ τὸ πλέον δόξειεν. Εἰ μὲν γὰρ τι τοιοῦτο ἔγγραφον γένοιτο σύμφωνον, καὶ δοθείη ἡ τοιαύτη πρόσοδος, καὶ ἀναληφθείη ἐγγράφοις συνθήκαις καὶ διαλύσεσι, καὶ τοῦτο ἐμφανὲς ἐπὶ πράξεως ὑπομνημάτων καταστῇ· ἀργεῖν τὴν ἀπαίτησιν τοῦ ἀνναλίου ληγάτου κατὰ τοῦ ταύτῃ βεβαρυμένου θεσπίζομεν. αὐτὴν δὲ τὴν πρόσοδον ἀντὶ τοῦ πρεσβείου καθιστάναι διηνεκῶς εἰς τοῦτο ἀφωρισμένην, καὶ ἐκποιεῖσθαι παρ' οὐδενὸς καθ' οἷον δήποτε ἐκποιήσεως σχῆμα δυναμένου· οὐδενὸς δὲ τοιούτου παρακολουθοῦντος, ὑποκεῖσθαι διηνεκῶς (κατὰ τὸ ἔμπροσθεν παρ' ἡμῶν εἰρημένον) τῇ δόσει τῶν ἀνναλίων πρεσβείων τοὺς τοιούτοις βεβαρυμένους θεσπίζομεν· ὥστε τὸ ὄνομα καὶ τὴν μνήμην τοῦ τελευτήσαντος, τοῦ τε ἀνναλίου πρεσβείου ἐπ' αὐτῶν τῶν ἔργων διηνεκῶς διασώζεσθαι.

1 *Sancimus, &c.*] Hujus constitutionis partem priorem refert Pho-

a Εἴ δέ τινα δοῦναι] Refert *Eustat. tit. ult.* περὶ χρόνων.

Παραμο-

b Παραμοναρίους] *Paulus Aquilegiens. Diaconus* mansionarios interpretatur *lib. XVI. & XXI. In act. Concil. Constantinop.* In alienis diœcesibus ordinat suffraganeos, alibi Paramonarios. Item Paramonarios & Hospitalarios statuentes. Joannem etiam quendam Paramonarium venerabilis domus sanctæ & gloriosæ genitricis semper Virginis Mariæ, mandritam vocant Patres. *Gregor. Constant. August.* Monachi & Mansionarii.

c Βασιλικῆς κινήσεως] Οὐ μόνον γὰρ τὸν ἱερὸν δόμον ὁ Ἰουστινιανὸς ἐδείματο, ἀλλὰ καὶ ἑτέρους πλείονας ἐν οἷς ἀπείρων χρημάτων διόμβρος, τὰς τυπωθείσας ἀνέκαθεν ἐν ἑκάστῃ τῶν πόλεων δίδοσθαι σιτήσεις τοῖς ἐν αὐταῖς διδασκάλοις τῶν λογικῶν τεχνῶν καὶ ἐπιστημῶν, ὑποθήκαις τοῦ Ἐπάρχου ἐξέκοψε, καὶ οὕτω τῶν ἐν ταῖς πόλεσι διδασκαλείων ἐσχολακότων, ἀγροικία τῶν ἐν αὐταῖς κατεκράτησε. *Zonaras. Nov. CXXVIII. Vid. Nov. LXVII.*

d Διπλάσιον] Refert *Harmenop. tit. x. lib. v.*

e Εἰδὲ τινα τῶν καλουμένων] Refert *Phot. tit. II. cap. I. Nomocan.* tius *tit. 2. cap. 1. Nomocanon.*

2 *Gerontocomiorum*] Ad Juliani Novellam 7. *cap. 1.* Pithœus adnotavit Gerontocomium esse locum venerabilem in quo pauperes & propter senectutem solam infirmi homines curantur. Constantinus Manasses *Synopsi Chronici.*

3 *Veteribus prædicatum est legibus*] *Lege XII. tabularum & lege Falcidia. L. I. ff. ad leg. Falcid. Institut. eod. tit. in princip. & Novell. I.*

4 *Paramonarios*] Παραμονὴ Græcis est permansio, quo nomine loca quædam pia fortasse dicebantur, & qui ea curabant Paramonarii. Sic μονὴ mansio est, & Monasterium eisdem. Utitur eo nomine caput 11. Concilii Chalcedonensis, quod minus plene refert Gratianus *caus. 1. quæst. 1. Can. 8. Si quis Episcopus.*

5 *Asceteriis aut Diaconissis*] Parva inter eas differentia, licet Ascetriæ similes sanctimonialibus nostri temporis in Asceteriis religiosam vitam degebant: Diaconissæ in Ecclesia munera quædam obibant, tum in baptismo puellarum, tum in oblationibus, aut aliis ministeriis, ne inter mulieres Clerici versarentur, ut testatur beatus Clemens *lib. 2. cap. 30. lib. 3. cap. 15. & lib. 8. cap. 34. Constitution. Apostolic. In Novella Juliani 55.* Dedit singulis cadaveribus, sive singulis lectis mortuorum unum Asceterium, id est octo sanctimoniales psallentes & tres Acolythos. *Gregorius Papa Theoctistæ.* De medietate vero, ancillis, quas vos lingua Græca Ascetrias dicitis.

De electione. 1. Et confirmatione Abbatis. 2. Et Abbatissæ. 3. Et cæterorum.

μζ. [a]Ὁ αὐτὸς Βασιλεὺς Ἰουλιανῷ Ἐπάρχῳ Πραιτωρίων.

Τοῖς ἱεροῖς ἡμῶν νόμοις οἰόμεθα χρῆναι καὶ τοῦτον προσθεῖναι τὸν ἐξ ἀρετῆς, ἀλλ' οὐκ ἐκ χρόνων, τὰς ἁγίας Ἡγεμονίας παρέχοντα· ὥστε ἐπὶ τῶν ἁγίων Μοναστείων ἢ ἀσκητείων μὴ πάντως τελευτῶντος τοῦ Ἡγουμένου ἢ τῆς Ἡγουμένης, τὸν ἐφεξῆς ἢ τὴν δευτέραν γενέσθαι. Συνίσμεν γὰρ τῇ φύσει οὔτε πάντας ὁμοίως ἀγαθούς, οὔτε πάντας ἐν ἴσῳ ποιούσῃ κακούς· ἀλλ' ὃν ἂν ὅτε ἀγαθὸς βίος, καὶ σεμνὸς

XLVII. Idem A. Juliano P. P.

Sacris nostris legibus existimavimus oportere & hanc addi; quæ ex virtute, non autem ex temporibus, religiosas Abbatias, seu præfecturas tribuit: ita videlicet, ut in piis Monasteriis, aut Asceteriis, non omnimodo, mortuo Abbate, vel Abbatissa, is, vel ea qui vel quæ tempore antiquior est, aut secundus secundave deinceps eligatur. Consentimus enim naturæ, neque omnes similiter bo-

nos, neque omnes in æquo facienti malos: sed quem utique & vita optima, & mores honesti, & circa pium exercitium constantia, & commune reliquorum Monachorum complementum, aut maxima eorum pars idoneum ad hoc putaverit, & sacris Evangeliis propositis elegerit, ad præfecturam vocari: ita ut, si quidem primus post defunctum utilis sit, & Monachis præesse dignus, ille aliis præferatur [1]. Si vero qui post illum est, similiter in ipsum feratur futuri præfecti calculus: si vero nullus horum dignus videatur; confestim is, qui ex omnibus idoneus erit, cujuscunque gradus sit, præordinetur Abbas, qui sit videl. & vitæ honestæ, & honestæ conversationis, & qui servare creditos sibi possit: cum sit conveniens, omnem principatum, & omnem hominum præfecturam, non ex temporibus, neque ex sortibus, neque ex fortuitis circunstantiis, sed ex electione, & ex eo, quod præstantius est, fieri; & bonum apud omnes testimonium & probationem esse, fieri ordinationi ordinem.

ὅπως, καὶ ἡ περὶ τὴν ἄσκησιν [b] συντονία, καὶ τὸ κοινὸν τῶν λοιπῶν μοναχῶν πλήρωμα, ἢ τὸ πλεῖστον αὐτῶν ἐπιτήδειον πρὸς τοῦτο νομίσῃ, καὶ τῶν ἁγίων Εὐαγγελίων προκειμένων ἕλοιτο, ἐπὶ τὴν ἡγεμονίαν καλεῖσθαι· ὥστε εἰ μὲν ὁ πρῶτος μετὰ τὸν τελευτήσαντα χρηστὸς εἴη, καὶ Μοναχῶν ἄρχειν ἄξιος, ἐκεῖνον τῶν ἄλλων προκρίνεσθαι· εἰ δὲ ὁ μετ' ἐκεῖνον ὁμοίως ἐπ' αὐτὸν φέρεσθαι τὴν τοῦ Ἡγουμένου ψῆφον. Εἰ δὲ οὐδεὶς τούτων ἄξιος φαίνοιτο· τηνικαῦτα τὸν ἐκ πάντων ἐπιτήδειον, οἱουδήποτε ἂν εἴη βαθμοῦ, προχειρίζεσθαι Ἡγούμενον, βίου τε ὄντα σεμνοῦ, καὶ πολιτείας σεμνῆς, καὶ περισώζειν τοὺς πιστευθέντας αὐτῷ δυνάμενον· προσῆκον ὂν πᾶσαν ἀρχὴν καὶ πᾶσαν ἀνθρώπων ἐπιστασίαν οὐκ ἐκ χρόνων, οὐδὲ ἐκ κλήρων, οὐδὲ ἐκ τυχηρῶν περιστάσεων, ἀλλ' ἐπιλογῆς, καὶ ἐκ τοῦ καλλίονος γίνεσθαι· καὶ τὴν παρὰ πάντων μαρτυρίαν εἶναι τῷ τάγματι τάξιν.

§. I. Manifesta autem hæc fieri Deo amabili Episcopo: ut, cum is didicerit eum qui electus est, & hoc se recte habere adprobaverit; consentientem electoribus calculum ferat, & promoveat ipsum ad hujusmodi Abbatis ordinem. Adprobare vero oportet hanc ipsam electionem, & pro tempore Patriarcham, & qui in his locis sunt, Deo amabiles Episcopos, habentes & ipsos judicium Dei, & futuram condemnationem metuentes, si non per electionem, sed ad aliquam passionem seu affectionem respicientes

§. α'. Γνώριμα δὲ ταῦτα γίνεσθαι τῷ κατὰ τόπον θεοφιλεστάτῳ Ἐπισκόπῳ· ὥστε αὐτὸν μανθάνοντα τὸν ἐπιλεχθέντα, καὶ ὀρθῶς ἔχειν τοῦτο δοκιμάζοντα· σύμψηφόν τι γίνεσθαι τοῖς ἐπιλεξαμένοις, καὶ προάγειν αὐτὸν ἐπὶ τὴν τοῦ Ἡγουμένου τάξιν. Δοκιμάζειν δὲ δεῖ τὴν αὐτὴν ἐπιλογὴν τὸν κατὰ καιρὸν Πατριάρχην, καὶ τοὺς κατὰ τόπον Θεοφιλεστάτους Ἐπισκόπους ἔχοντας καὶ αὐτοὺς τὸ κρίμα τοῦ δεσπότου Θεοῦ, καὶ τὴν μέλλουσαν κρίσιν εὐλαβουμένους, εἰ μὴ κατ' ἐκλογὴν, ἀλλὰ πρός τι πάθος ἀποβλέψαντες ἀνθρώπινον τὴν

προβολὴν [c] ποιήσονται· ἐχόντων αὐτῶν καὶ ἐν τούτῳ τῷ βίῳ καὶ ἐν τῷ μέλλοντι τὴν ἐκ τοῦ Θεοῦ ποινὴν, οἷα τῆς αὐτῶν ἀμελείας ψυχαῖς πολλαῖς ἁμαρτημάτων αἰτίας παρεχομένης.

§. β'. Τούτων πάντων καὶ ἐπὶ τῶν εὐλαβεστάτων γυναικῶν ἢ παρθένων τῶν ἡγουμένων εὐαγῶν Μοναστηρίων κρατούντων.

§. γ'. Τῆς λοιπῆς ἱερατικῆς τάξεως ἁπάσης τῆς τοῦ Θεοῦ λειτουργίας κατὰ τοὺς ἑαυτῆς βαθμοὺς προϊούσης, καὶ οὐδὲν ἐκ τοῦ παρόντος ἡμῶν καινιζομένης νόμου.

humanam, promotionem fecerint: habituris ipsis, & in hac vita, & in futura a Deo immissam pœnam: videlicet ipsorum negligentia animabus plurimis peccatorum causas præbente.

§. 2. His omnibus & in reverendissimis fœminis aut Virginibus, quæ piis Monasteriis præsunt obtinentibus.

§. 3. Reliquo omni sacro ordine, sacro ministerio secundum suos gradus præsidente, & nulla in re per præsentem nostram innovato legem. Dat. XV. Kalend. Dec. CP. LAMP. & ORESTE CONSS. 530.

[a] Refert *Photius & Balsam. tit. XI. cap. III. Nomocan.* Meminit *Nov. V.*

[b] Περὶ τὴν ἄσκησιν] *Hieronym.* Constat hunc miræ ἀσκήσεως & appetitorem voluntariæ paupertatis. Hinc ἀσκητήρια dicuntur *Socrat. lib. IV. cap. XXXIII.* & Ascetriæ de quibus in notis ad Julianum.

[c] Τὴν προβολὴν] Ἐπὶ προβολῇ ἐντολέως. Constit. Græc. de procuratoribus pro institutione procuratoris *L. XXV. C. de Episc. & Cleric. Cedren.* Ἐποίησε δὲ προβολὰς καὶ ἰδίους ἄρχοντας, promotiones *Paul. Aquileg. Diacon.*

[a] *Si quidem primus post defunctum utilis sit, ille aliis præferatur*] *Ambrosius in cap. 4. epist. ad Ephes.* Primi Presbyteri Episcopi appellabantur, ut recedente eo sequens ei succederet. Sed quia cœperunt sequentes Presbyteri indigni inveniri ad primatus tenendos, immutata est ratio, prospiciente Concilio, ut non ordo, sed meritum crearet Episcopum multorum judicio constitutum, ne indignus temere usurparet, & esset multis scandalum. *Ivo Carnot. part. 5. cap. 268.* Concilium vero Catholicorum Episcoporum admoneri præcipitur, ut Primatem non ex ordine loci postpositis vitæ meritis faciat, quoniam apud Dominum non gradus elegantior, sed vitæ melioris actio comprobatur.

De electione Episcopi.

μη'. Ὁ αὐτὸς Βασιλεὺς Ἰωάννῃ Ἐπάρχῳ Πραιτωρίων.

ΘΕΣΠΙΖΟΜΕΝ μηδένα εἰς Ἐπισκοπὴν προχειρίζεσθαι, πλὴν εἰ μὴ τά τε ἄλλα χρηστὸς καὶ ἀγαθὸς εἴη, καὶ μήτε γυναικὶ συνοικεῖν, μήτε παίδων εἴη πατὴρ, ἀλλ' ἀντὶ μὲν γυναικὸς προσκαρτερεῖν τῇ ἁγιωτάτῃ Ἐκκλησίᾳ· ἀντὶ δὲ παίδων, ἅπαντα τὸν

XLVIII. Idem A. Joanni P. P.

SANCIMUS, neminem [a] ad Episcopatum ordinari, nisi & in aliis rebus utilis & optimus sit, & neque mulieri cohabitet, neque liberorum existat pater, sed loco uxoris, adhæreat quidem & continens sit circa sanctissimam Ecclesiam: loco vero liberorum, om-

nem Christianum, & Orthodoxum habeat populum: cognoscens, sic ab initio ea, quæ de successione Deo amabilium Episcoporum sunt, nos disposuisse, & cum ejusmodi cogitatione processisse nostram legem: & eos qui præter hæc quid faciunt, aut fecerunt, omni Episcopatu indignos esse: qui enim, post hanc nostram constitutionem, facere aliquos Episcopos præter ejus vim, aut fieri ausi fuerint, neque in Episcopis numerabuntur, neque manebunt in sacris, sed expulsi ab his, aliis dabunt locum ordinationis, cum in primis diligentissimæ, tum etiam Deo per omnia placentis. Dat. IV. Kalend. Sept. CP. post CONSS. LAMPAD.[2] & OREST. 531.

Χριστιανὸν καὶ Ὀρθόδοξον ἔχοι λαόν· γινώσκων οὕτως ἐξ ἀρχῆς τὰ περὶ τῆς διαδοχῆς τῶν θεοφιλεστάτων Ἐπισκόπων ἡμᾶς διατυπῶσαι, καὶ μετὰ ταύτης τῆς ἐννοίας προελθεῖν τὸν νόμον, καὶ τοὺς παρὰ ταῦτά τι πράττοντας ἢ πράξοντας ἁπάσης Ἐπισκοπῆς ἀναξίους εἶναι· οἱ γὰρ μετὰ ταύτην ἡμῶν τὴν διάταξιν ποιῆσαί τινας Ἐπισκόπους παρὰ τὴν ταύτης δύναμιν ἢ γενέσθαι θαῤῥήσαντες, οὔτε ἐν Ἐπισκόποις ἔσονται, οὔτε μενοῦσιν ἐπὶ τῶν ἱερῶν, ἀλλ' ἐξελαθέντες αὐτῶν, ἑτέροις δώσουσι χώραν χειροτονίας ἀκριβοῦς τε, καὶ τῷ Θεῷ διὰ πάντων ἀρεσκούσης.

[1] *Sancimus neminem, &c.*] *Photius tit. 1. cap. 6. Justinian. Novell. 6.*

[2] *Constantinopoli post Consulatum Lampad.*] *Brevis Synodi Carthaginensis:* Stilicone iterum & Anthemio VV. CC. Consulib. 10. Kal. Septemb. quod si adhuc ejusdem anni Paschæ dies incertus sit, illum præcedens adjungatur, quomodo solet Post Consulatum in publicis gestis adscribi.

De institutione Captivorum, aut Pauperum.

XLIX. Imp. JUSTINIANUS A. Joanni P.P.

SI quis ad declinandam legem Falcidiam, cum desiderat totam suam substantiam pro redemptione captivorum relinquere, eos ipsos captivos scripserit heredes: ne videatur, quasi incertis personis heredibus institutis, judicium suum oppugnandum reliquisse: sancimus, ejusmodi & talem institutionem pietatis intuitu valere, & non esse respuendam.

§. 1. Sed & si pauperes quidem scripserit heredes, & non inveniatur certum Prochotrophium, vel certæ Ecclesiæ pauperes, de quibus testator cogitaverit, sed sub incerto vocabulo pauperes fuerint heredes instituti, simili modo & hujusmodi institutionem valere decernimus.

§. 2. Et si quidem captivos scripserit heredes, civitatis, in qua testator larem fovere ac degere noscitur, Episcopus & Oeconomus hereditatem suscipiant: & omnimodo in redemptionem captivorum procedat hereditas, sive per annuos reditus, sive per venditionem mobilium, seu se moventium rerum sit: nullo penitus ex hoc lucro, vel Oeconomo, vel Episcopo, vel Sacrosanctæ Ecclesiæ reliquendo. Si

enim propter hoc a ſpeciali herede receſſum eſt, ut non Falcidiæ ratio inducatur, quomodo ferendum eſt, hoc, quod in ſacrum venerit, per Falcidiam vel aliam occaſionem minui?

§. 3. Ubi autem indiſtincte pauperes ſcripti ſunt heredes: ibi Xenonem ejus civitatis omnimodo hereditatem nanciſci, & per Xenodochum in ægrotantes fieri patrimonii diſtributionem, ſecundum quod in captivis conſtituimus, vel per redituum annalium erogationem, vel per venditionem rerum mobilium, vel ſeſe moventium, ut ex his res immobiles comparentur, & annuus victus ægrotantibus accedat: Quis enim pauperior eſt hominibus, qui & inopia tenti ſunt, & in Xenone repoſiti, & ſuis corporibus laborantes, neceſſarium victum ſibi non poſſunt afferre?

§. 4. Licentia omnino danda & in priore, & in ſecunda ſpecie, & actionem movere, & debita exigere: ut in captivos, vel ægrotantes conſumantur. Si enim heredum eis & jus, & nomen dedimus, ſine Falcidiæ tamen legis emolumento: neceſſe eſt eos debita exigere, & creditoribus reſpondere.

§. 5. Sin autem ampliores in civitate Xenones vel Prochotrophia ſint, ne incerta videatur pecuniarum datio; tunc ei Xenoni vel Prochotrophio, qui pauperior eſſe dignoſcitur, eaſdem res vel pecunias adſignari cenſemus: hoc videlicet diſcutiendo a viro reverendiſſimo locorum Antiſtite, & ſub eo conſtitutis Clericis.

§. 6. Sin autem nullus Xenon in civitate inveniatur: tunc, ſecundum de captivis ſanctionem, pro tempore Oeconomus Sacroſanctæ Eccleſiæ vel Epiſcopus hereditatem accipiat: & ſine Falcidiæ ratione pauperibus, qui in civitate ſunt, vel penitus mendicantibus, vel alia ſuſtentatione egentibus, eædem pecuniæ diſtribuantur.

§. 7. Hæc tamen omnia locum habere ſancimus, quando non certi Xenonis vel certi Prochotrophii, vel certæ Eccleſiæ nominatio a teſtatore ſubſecuta eſt, ſed incertus eſt ejus ſenſus. Sin autem in perſonam certam venerabilemve certam domum reſpexerit, ei tantummodo hereditatem vel legatum competere ſancimus, nulla Falcidia nec in hac parte intercedente.

§. 8. In omnibus autem hujuſmodi caſibus cœleſtes iracundias Sacroſanctarum rerum adminiſtratores expectent, ſi qualecumque lucrum ex hujuſmodi gubernationibus ſibimet acquiſierint, vel ſi hoc committi ab alio conſenſerint, & non graviſſima pœna, & interminatione, quod perperam factum eſt, ſtudeant corrigere[1].

[1] *Studeant corrigere*] Adde datum 10. Kal. Septemb. C P. Lamprid. & Oreſt. VV. CC. Conſulib.

De Captivis redimendis.

In AUTHENT. Ut cum de appell. cog. §. Si unum de prædictis. col. 8. tit. 16. al. tit. 12. seu Novell. 115. cap. 3.

SI captivi alicujus liberi seu cognati redemptionem ejus neglexerint: non solum exheredari possunt, sed etiam lege denegatur eis successio: & si fuerint scripti heredes, tantum valeat testamentum in aliis capitulis. Hac ergo successio defertur Ecclesiæ civitatis ejus, expendenda scilicet in captivorum redemptionem. Multo magis, si extraneos instituerit, qui redimere supersedeant. Excipitur minor octodecim annis. Qui autem redimere student, si proprias non habeant pecunias, super quibuslibet rebus ipsius in eam causam recte contrahunt, etiamsi minores vigintiquinque annis sint, majores tamen octodecim, qui tamen pro majoribus vigintiquinque hic accipiuntur. Et captivi, si reversi fuerint, coguntur habere ratum contractum. Eadem pœna est parentum, si redemptionem neglexerint liberorum.

De peculio Clericorum, & querela inofficiosi.

L. Idem A. Joanni P.P.

CUM lege Leonina viris Reverendissimis Episcopis, & Presbyteris, & Diaconis peculium habere quasi castrense concessum est: eo addito, ut & in ipso testari possint: dubitabatur, si hujusmodi testamenta debeant de inofficioso querela expugnari: cum de omnibus personis, quæ hujusmodi peculium meruerunt, eadem fuerat quæstio exorta? Sancimus itaque, viris Reverendissimis Episcopis, & Presbyteris, & Diaconis, qui tale peculium quasi castrense possident, super his tantummodo rebus, quæ quasi castrensis peculii sunt, non solum ultima condere secundum leges elogia licere; (quod ex Leonina constitutione descendit) sed etiam eorum ultimas voluntates super his tantummodo habitas, de inofficioso querelæ minime subjacere. Dat. Non. Febr.[1] CP. post CONS. LAMPADII & ORESTIS, anno II. 532.

[1] *Non. Febr.*] *Kalend. Septemb.*

De præscriptione fori, & renuntiatione juris sui.

LI. Idem A. Joanni P.P.

SI quis in conscribendo instrumento sese confessus fuerit non usurum fori præscriptione propter Sacerdotii prærogativam: sancimus non licere ei adversus sua pacta venire, & contrahentes decipere: cum regula sit juris antiqui, Omnes licentiam habere his, quæ pro se indulta sunt, renunciare. Quam generalem legem in omnibus casibus obtinere sancimus, qui necdum per judicialem sententiam vel amicabilem conventionem sopiti sunt. Dat. Kal. Sept. CP. post CONSS. LAMPAD. & ORESTIS VV. CC. 532.

De tutela & cura.

LII. Idem A. Joanni P. P.

GENERALITER ſancimus[1]; omnes viros Reverendiſſimos Epiſcopos, necnon Preſbyteros, Diaconos & Subdiaconos, & præcipue Monachos, licet non ſint Clerici, immunitatem ipſo jure omnes habere tutelæ ſive teſtamentariæ, ſive legitimæ, ſive dativæ; & non ſolum tutelæ eos eſſe expertes; ſed etiam curæ, non ſolum pupillorum, & adultorum; ſed & furioſi, & muti, & ſurdi, & aliarum perſonarum, quibus tutores, vel curatores a veteribus legibus dantur.

§. 1. Eos tamen Clericos & Monachos hujuſmodi habere beneficium ſancimus, qui apud Sacroſanctas Eccleſias, vel Monaſteria permanent[2], non divagantes[3], neque circa divina miniſteria deſides: cum propter hoc ipſum beneficium eis indulgeamus, ut, aliis omnibus derelictis, Dei omnipotentis miniſteriis inhæreant.

§. 2. Et hoc non ſolum in vetere Roma, vel in hac Regia civitate, ſed & in omni terra ubicumque Chriſtianorum nomen colitur, obtinere ſancimus[4].

[1] *Generaliter ſancimus, &c.*] *Can. 3. Concil. Chalcedon.* excipiuntur qui legibus ad minorum ætatis tutelas ſive curationes inexcuſabiles attrahuntur, aut quibus ipſius civitatis Epiſcopus Eccleſiaſticarum rerum commiſit gubernacula, & Orphanorum ac viduarum, quæ indefenſæ ſunt, aut earum perſonarum maxime quæ Eccleſiaſtico indigent adminiculo, propter Dei timorem. Novella 68. Imperatoris Leonis idem cavetur quod in præſenti conſtitutione: permittit tamen Monachis & Clericis executionem teſtamentorum.

[2] *Clericos & Monachos qui apud Sacroſanctas Eccleſias vel Monaſteria permanent*] *In Conſtitutione Conſtantini a Nicephoro relata lib. 7. Hiſt. Eccleſ. cap. 42.* Qui intra Provinciam tibi creditam in Eccleſia Catholica ſunt, cui Cæcilianus præeſt, functionemque & operam ſuam ſanctiſſimæ religioni præſtant, quos Clericos nominare ſolent, eos ab omnibus prorſus muneribus immunes conſervari volumus, ut ne errore aliquo, aut lapſu ſacrilego, a cultu qui ſummo Numini debetur, abſtrahantur: ſed potius, citra omnem perturbationem, religioni ſacriſque ſuis inſerviant. Qui ſane ſi cultum ſuum, qui longe maximus eſt, Deo rite exhibeant, plurimum rebus publicis videntur afferre commodi & emolumenti.

[3] *Non divagantes*] *Can. 4. Concil. Chalcedon.* Quidam tamen Monachorum habitu utentes indifferenter per civitates incedunt, necnon & Monaſteria & ſeipſos propria præſumptione condemnant.

[4] *Obtinere ſancimus*] Adde, Dat. Kal. Nov. poſt Conſulat. Lamprid. & Oreſt. VV. CC.

In AUTHENT. De ſanct. Epiſc. §. Deo autem amabiles, coll. 9. tit. 6. al. tit. ult. ſeu Novell. 123. cap. 5.

PResbyteros, Diaconos, aut Subdiaconos, jure cognationis ad tutelam vel curam vocatos, ſuſcipere permittimus: ſi tamen intra quatuor menſes, ex quo vocati ſunt, apud judicem competentem in ſcriptis declaraverint, talem adminiſtrationem propria ſe voluntate ſuſcepiſſe. Si quis autem ſic fecerit, nullum ex hoc præjudicium circa alienam tutelam, vel curam patiatur.

§. 1. *Epiſcopos autem vel Monachos tutelam alicujus perſonæ ſubire non permittimus. De Curialibus & Taxeotis. 1. De Clericis aut Monachis ſuum ordinem deſe-*

rentibus & in armatam militiam transeuntibus. 2. De substitutione aut Fideicommisso sub conditione defectus liberorum. 3. De solutione matrimonii, & dote, ac donatione propter nuptias.

LIII. Idem A. Joanni P. P.

SANCIMUS, neminem omnino, neque curialem, neque taxeotam, Episcopum aut Presbyterum de cætero fieri: nihil attinente, aut attingente hac lege eos, qui ante eam hujusmodi Sacerdotio digni habiti sunt: de cætero vero neminem omnino, qui supradictæ sit fortunæ, ad prædictas consecrationes ascendere: & maxime si & jam antea ministraverat, aut taxeoticis servierat jussionibus. Eum enim, qui enutritus est in executionibus vehementibus (seu asperis,) & his, quæ ex ea re accidunt, peccatis; non utique æquum fuerit, modo, quidem & illico esse taxeotam, & buleutam, & facere omnium acerbissima; mox autem Sacerdotem ordinari, de humanitate & innocentia exponentem dogmata. Præterquam si ab infantia, & nondum quidem ephebiam excedente ætate, ei contigit inter Reverendissimos Monachos connumerari, & morari in eo ipso schemate: tunc enim permittimus ipsi, & Presbyterum fieri, & ad Episcopatum venire: cum sit manifestum, simulatque tale quid evenerit, & dignus Sacerdotio apparuerit; quod confestim licentiam habebit manere in Episcopatu, & ministrare, dummodo quartam partem suæ substantiæ universæ præbeat decurionibus, & fisco (secundum nuper de quarta parte positam a nobis legem) aut soli fisco, si quidem

νγ'. Ὁ αὐτὸς Βασιλεὺς Ἰωάννῃ Ἐπάρχῳ Πραιτωρίων.

ΘΕΣΠΙΖΟΜΕΝ [a], μηδένα παντελῶς, μήτε βουλευτὴν μήτε ταξεώτην Ἐπίσκοπον ἢ Πρεσβύτερον τοῦ λοιποῦ γίνεσθαι· οὐδὲν ἐφαπτομένου τοῦ δὲ τοῦ νόμου τῶν τοιαύτης ἱερωσύνης πρότερον ἠξιωμένων· τοῦ λοιποῦ δὲ μηδένα παντελῶς ἐκ τῆς εἰρημένης ὄντα τύχης εἰς τὰς ῥηθείσας ἱερατείας ἀναβαίνειν, καὶ μάλιστα εἰ καὶ ἤδη λειτουργήσας, ἢ τοῖς ταξεωτικοῖς ὑπηρετήσας ἔτυχεν ἐπιτάγμασι. Τὸν γὰρ ἐντεθραμμένον εἰσπράξεσι σφοδραῖς καὶ τοῖς διὰ τοῦτο (ὡς εἰκὸς) ἐπισυμβαίνουσιν ἁμαρτήμασι, οὐκ ἂν εἴη δίκαιον ἄρτι μὲν εἶναι ταξεώτην [b] καὶ βουλευτὴν [c], καὶ πράττειν τὰ πάντων πικρότατα, εὐθὺς δὲ ἱερέα χειροτονεῖσθαι, περὶ φιλανθρωπίας τε καὶ ἀνεξικακίας ὑφηγούμενον δόγματα, πλὴν εἰ μὴ ἐκ νηπίας ἡλικίας [d], καὶ οὔπω τὴν ἔφηβον ἐκβάσης, ἔτυχε τοῖς εὐλαβεστάτοις μοναχοῖς ἐγκαταλελεγμένος, καὶ διαμείνας ἐπὶ τύπου τοῦ σχήματος. τηνικαῦτα γὰρ ἐφίεμεν αὐτῷ καὶ Πρεσβυτέρῳ γενέσθαι, καὶ εἰς Ἐπισκοπὴν ἐλθεῖν· πρόδηλον ὄν, ὡς ἡνίκα τοιοῦτό τι γένηται, καὶ ἄξιος τῆς ἱερατείας φανείη, τηνικαῦτα ἄδειαν ἕξει μένειν ἐπὶ τῆς ἱερωσύνης, καὶ τοῦ λειτουργεῖν ἀπηλλάχθαι· τὴν τετάρτην [e] μέντοι μοῖραν τῆς αὐτοῦ περιουσίας ἁπάσης παρέχων τοῖς βουλευταῖς, καὶ τῷ δημοσίῳ (κατὰ τὸν ἔναγχος ἐπὶ τοῖς τεταρτημορίοις τεθέντα παρ' ἡμῶν νόμον) ἢ μόνῳ τῷ δημοσίῳ, εἴγε ταξεωτικῆς

ταξεωτικῆς τύχης ἐτύγχανεν ὤν. Εἰ δὲ καὶ ἐν τοῖς εὐλαβεστάτοις Ἀρχιμανδρίταις ταχθείη, καὶ διαμείνῃ ἐν αὐτοῖς· καὶ οὕτως αὐτοῦ δίδομεν τὴν τῆς τύχης ἀμέλειαν, τὴν τετάρτην κἀνταῦθα μοῖραν τῆς αὐτοῦ περιουσίας (καθάπερ εἰπόντες ἔφθημεν) παρεχομένῳ· ἄλλως δὲ οὔτε ἐκείνῳ χειροτονεῖσθαι συγχωροῦμεν, οὔτε τῷ χειροτονοῦντι τοιοῦτόν τι πράττειν ἐφίεμεν. Γινωσκούσης τῆς σῆς ὑπεροχῆς, ὡς ταῦτα παραφυλακτέον ἅπασι τοῖς θεοφιλεστάτοις Ἐπισκόποις ποινὴν ὑφορωμένοις περὶ αὐτὴν τὴν ἱερωσύνην, εἴ τι τοιοῦτο πράξαιεν· πρὸς τὸ μηδὲ τὸν χειροτονούμενον τῆς ἱερωσύνης ἀπολαύειν, κἂν εἰ πρότερον οἷον δήποτε βαθμὸν ἱερατείας ἐπεῖχεν, ἀλλ' ἐν ἰδιώταις τετάχθαι, καὶ τὰς λειτουργίας ἐκτελεῖν, αἷς ὑπέκειτο πρότερον. Ἅπερ ἅπαντα κρατεῖν εἰς τὸν ἐφεξῆς βουλόμεθα χρόνον· ἐπειδὴ τοίνυν πρῶτον ὑφ' ἡμῶν ἐξεύρηται· οὐ προσαπτομένου παντελῶς τοῦ δὲ τοῦ νόμου (καθάπερ εἰπόντες ἔφθημεν) τῶν ἅπαξ τοιαύτης ἱερωσύνης ἀξιωθέντων· ἀλλ' ἐξουσίαν ἐχόντων αὐτῶν δι' ὑποκαταστάτων λειτουργεῖν κατὰ τὴν Θεοδοσίου καὶ Βαλεντινιανοῦ τῶν τῆς εὐσεβοῦς λήξεως διάταξιν τὴν πρὸς Θωμᾶν ἀναγεγραμμένην.

§. α'. Πρὸς τούτοις κἀκεῖνο δίκαιον εἶναι, καὶ κρατεῖν, καὶ πολιτεύεσθαι θεσπίζομεν· ὅπερ τεθὲν ἐξ ἀρχῆς, καὶ πολιτευσάμενον οὐκ ἴσμεν ὅπως παρώπται· μεμνήμεθα Ἀρκαδίου, καὶ Ὀνωρίου τῶν τῆς εὐσεβοῦς λήξεως ἐντυχόντες διατάξει βουλομένῃ, τοὺς Κληρικούς. εἴπερ ἀμελήσαντες τύχοιεν τῆς ἑαυτῶν τάξεως, καὶ εἰς οἵαν δήποτε ἔνοπλον στρατείαν παραγγείλαιεν, ἢ καὶ καθῃρημένοι παρὰ τῶν θεοφιλεστάτων Ἐπισκόπων στρατεύεσθαι τολμήσαιεν· ἐκβάλλεσθαι μὲν αὐ-

taxeoticæ fortunæ ei esse contigerit. Si vero, & in Reverendissimis Archimandritis censeatur, & manserit inter ipsos: & hoc etiam modo damus fortunæ liberationem, quartam & tunc partem suæ substantiæ (ut prædiximus) præbituro: aliter autem neque illi ordinari concedimus, neque ordinato tale quid agere permittimus. Sciente tua Excellentia, quia hæc observari debent ab omnibus Deo amabilibus Episcopis, pœnam expectaturis circa ipsum Sacerdotium, si quid tale fecerint, præter id, quod etiam nec ipse ordinatus Sacerdotio fruetur, licet fuerit antea in aliquo gradu Sacerdotii ordinatus, sed inter privatos redigetur, & ministeria exequetur, quibus subjacebat prius. Quæ omnia obtinere in futurum volumus tempus: quoniam nunc primum a nobis inventa sunt: non pertinente ullo modo hac lege (ut diximus) ad eos, qui semel hac dignitate Sacerdotali decorati sunt: sed licentiam habentibus ipsis per substitutos ministrare, juxta Theodosii, & Valentiniani piæ memoriæ constitutionem, quæ ad Thomam rescripta est.

§. 1. Ad hæc & illud justum esse, & obtinere, & in usu esse sancimus; quod positum ab initio, & usu observatum, nescimus quonam modo in dissuetudinem abiit. Meminimus enim, nos in Arcadii, & Honorii piæ memoriæ constitutionem incidisse, volentem Clericos, si neglexerint suum ordinem, & in qualemcunque armatam militiam transierint; vel depositi a Deo amabilibus Episcopis, militare ausi fuerint; mitti quidem ip-

ſos militiæ adepta, tradi vero civitatum curiis miniſtraturos in poſterum publico; quando & Domini Dei ſervitio, quamdiu militarunt, ſe abdicaverunt. Quæ omnia obtinere ex hac noſtra ſancimus lege, jubentes, ipſos ſtatim & confeſtim civitatis illius, ex qua ſunt fieri curiales: niſi vehementer curialibus abundet civitas: quo caſu vicinæ, vel ulterioris etiam uſque ad unam provinciam alteram, ubi maxime curialium conſtituta eſt penuria. Si vero latitantes, (ut probabile eſt) fiant: licentiam damus curialibus ſtatim ingredi res eorum, eorum bona detinere, & ſatis ſibi ſecundum legem inde facere. Hæc igitur ſuper Reverendiſſimis Clericis cujuſcunque gradus obtinere in perpetuum ſancimus; & in his, quæ jam perpetrata ſunt, obtinere legem eam volentes, quæ & prius erat. Quoniam autem & quandam conſtitutionem invenimus de Monachis differentem, & volentem ipſos non relinquere propria Monaſteria, neque turbare civitates, quam & ad quoddam ſancitam eſſe tempus quidam ſuſpicantur: oportere exiſtimavimus occaſionem inde accipientes, perfectiorem, & in omne tempus etiam hoc reformare, ita ut nemini de cætero Reverendiſſimorum Monachorum licentia ſit, tale quid agere, & relinquere quidem Monachicum habitum, circuncingere autem qualemcunque militiam, aut cingulum, aut dignitatem, aut eorum, qui in judiciis verſantur, ſequi vitam, & Dei ſervitio humanas occupationes præferre aut cognoſcere: illo, qui tale quid fecerit, dando curiæ civitatis illius, aut illius ex qua eſt,

τοὺς τῆς στρατείας, ἧς ἔτυχον· παραδίδοσθαι δὲ ταῖς τῶν πόλεων βουλαῖς ὑπουργήσοντας τὸ λοιπὸν τῷ δημοσίῳ. ἐπειδὴ καὶ τῇ τοῦ Δεσπότου Θεοῦ λατρείᾳ, κατὰ τὸν τῆς στρατείας χρόνον ἔτυχον ἀποστάντες. Ἅπερ κρατεῖν ἐκ τοῦ δὲ ἡμῶν θεσπίζομεν τοῦ νόμου, κελεύοντες αὐτοὺς εὐθὺς καὶ παραχρῆμα τῆς πόλεως ἐκείνης ἐξ ἧς εἰσί, γίνεσθαι βουλευτάς, [f] εἰ μὴ σφόδρα εὐπορίαν ἔχει βουλευτῶν ἡ πόλις· ἐπείπερ τῆς γείτονος, ἢ καὶ πορρωτέρω μέχρι μιᾶς ἐπαρχίας ἑτέρας, ἔνθα μάλιστα βουλευτῶν καθέστηκεν ἀπορία. Εἰ δὲ ἀφανεῖς (ὡς εἰκὸς) γένοιντο, ἄδειαν δίδομεν τοῖς βουλευταῖς εὐθὺς ἐπιβαίνειν τῶν προσηκόντων αὐτοῖς πραγμάτων, καὶ ταῦτα κατέχειν καὶ τὸ ἱκανὸν ἑαυτοῖς κατὰ τὸν νόμον ἐντεῦθεν ποιεῖν. Ταῦτα μὲν οὖν ἐπὶ τοῖς εὐλαβεστάτοις Κληρικοῖς οἵου δήποτε βαθμοῦ κρατεῖν εἰς τὸ διηνεκὲς θεσπίζομεν καὶ ἐπὶ τοῖς ἤδη πεπλημμεληκόσι κρατεῖν τὸν νόμον βουλόμενοι, διότι καὶ πρότερον ἦν. Ἐπειδὴ δὲ καί τινα διάταξιν εὕρομεν περὶ Μοναχῶν διαλεγομένην, καὶ βουλομένην, αὐτοὺς μὴ καταλιμπάνειν τὰ οἰκεῖα Μοναστήρια, μηδὲ θορυβεῖν τὰς πόλεις, ἣν καὶ πρός τινα νενομοθετῆσθαι χρόνον τινὸς ὑποπτεύουσι· δεῖν ᾠήθημεν ἀφορμὴν ἐντεῦθεν λαβόντες, τελειότερόν τε καὶ εἰς τὸν ἅπαντα χρόνον καὶ τοῦτο ἐπανορθῶσαι. ὥστε μηδενὶ οὖν τοῦ λοιποῦ τῶν εὐλαβεστάτων Μοναχῶν ἄδειαν εἶναι τὸ τοιοῦτό τι πράττειν, καὶ καταλιμπάνειν μὲν τὸ Μοναχικὸν σχῆμα, [h] περιβάλλεσθαι δὲ τὴν οἱανοῦν στρατείαν, ἢ ζώνην, ἢ ἀξίαν, ἢ τὸν ἐν δικαστηρίοις μεταδιώκειν βίον, καὶ τῆς τοῦ Θεοῦ θεραπείας [i] τὰς ἀνθρωπίνας ἀσχολίας ἀνθαιρεῖσθαι ἢ γινώσκειν· ὡς καὶ ὁ τοιοῦτό τι πράττων

ἐπιδοθήσεται τῇ βουλῇ τῆς πόλεως ἐκείνης, ἐξ ἧς ἐστιν, ἢ ἑτέρας· (καθὰ πρότερον εἰπόντες ἔφθημεν) εἰ μὲν χρημάτων εὐπορεῖ, καὶ χρηματικὰς ὑποστησόμενος λειτουργίας· εἰ δὲ μή γε, τὰς εἰς σῶμα φερούσας· κἀνταῦθα ἀδείας οὔσης ταῖς βουλαῖς, (καθάπερ εἰπόντες ἔφθημεν) εἰ ἀφανεῖς γένοιντο ἐπιλαμβάνεσθαι τῶν πραγμάτων, καὶ τὸ ἱκανὸν ἑαυταῖς κατὰ τὸν νόμον ποιεῖν· ἐν ἅπασι δὲ τοῖς θέμασιν, ἐφ' ὧν λαμβάνειν ἀπὸ τῶν τοιούτων τὰ βουλευτήρια προστάττομεν αἰτιῶν, βουλόμεθα τὴν μὲν ἡμίσειαν τούτων μοῖραν τοὺς βουλευτὰς κομίζεσθαι μὴ ἐν χρυσίῳ, ἀλλ' ἐν ἀκινήτῳ κτήσει, ἢ οὔσῃ ἢ ὠνουμένῃ, κατὰ τὸν ἔμπροσθεν φοιτήσαντα παρ' ἡμῶν νόμον, τὴν δὲ ἡμίσειαν τῇ γενικῇ τραπέζῃ τῆς σῆς Ὑπεροχῆς εἰσφέρεσθαι· ὥστε καὶ τὸν σὸν Θρόνον προνοεῖν ἀγρύπνως μηδὲν τοιοῦτο διαλαθεῖν· ἀλλ' ἅμα τῷ γίνεσθαί τι τὴν προσήκουσαν ὑπὲρ τούτου ποιεῖσθαι θεραπείαν· πλὴν εἰ μὴ νῦν γοῦν ἑκόντες οἱ τοιοῦτοι ἀπόσχοιντο μὲν τῆς στρατείας, ἢ ἁπλῶς ὅπερ ἔχουσι σχῆμα, εἰς δὲ τὸν Μοναχικὸν αὖθις ἀκριβῶς τε καὶ ἀληθῶς ἐπανέλθοιεν βίον, καὶ τοῖς εὐλαβεστάτοις Κληρικοῖς ἐγγραφῆναι σπεύσαιεν. Εἰ γὰρ τοῦτο πράξαιεν εἴσω ἐνιαυτοῦ ἑνὸς, ἀφ' οὗπερ ὁ παρὼν ἡμῶν θεῖος γέγονε νόμος· ἀφίεμεν αὐτοῖς τὴν ποινὴν, ἀρκεῖν αὐτοῖς τὸν ἐκ τῆς ἀσκήσεως ἡγούμενοι σωφρονισμόν. Ταῦτα δὲ κρατεῖν εἰς τὸν ἐφεξῆς βουλόμεθα χρόνον, οὐδὲ ἐκείνους ἔξω τῆς εἰρημένης καταλιμπάνοντες ποινῆς, ὅσοι ἀπὸ τῆς ἡμῶν βασιλείας καί τι Μοναχοὶ καθεστῶτες τοιοῦτό τι πεπράχασι· τὸ γὰρ ἔμπροσθεν, ἅμα μὲν διὰ φιλανθρωπίαν, ἅμα δὲ τὸν χρόνον ἐρυθριῶντες, ἀφίεμεν· ἐπεὶ μηδὲ σαφῶς νενομοθετημένον ἔμπροσθεν ἦν.

§. β'. Ἔτι τοῦτο θεσπίζομεν· εἴτε πατὴρ, εἴτε μήτηρ, εἴτε ἕτερός τις ἐξ ἀπαιδίας ἀποκαταστάσει ἢ ὑποκαταστάσει ἐπαγάγοι τι-

aut etiam alterius, ut prædictum est, & si quidem locuples sit, etiam pecuniaria subiturus munera: sin minus, corporalia munera, & hic licentia danda curiis, (ut prædiximus) si invisibiles fiant, occupare bona, & sibi ex his satisfacere secundum legem. In omnibus autem casibus, in quibus accipere ex his curias jubemus causis, volumus mediam quidem horum partem curiales suscipere non in auro, sed immobili possessione, vel quæ subsit vel quæ sit comparanda secundum prius a nobis emissam legem, aliam vero dimidiam generali mensæ tuæ Excellentiæ inferri; ut tuus etiam Thronus provideat vigilanter, ne quid tale (commissum) lateat: sed, simulatque quid factum fuerit, conveniens super hoc fiat medela, præterquam si nunc ipsi ultro & sponte militiam reliquerint, vel simpliciter quod habent schema & ad monachicam rursum serio & vere revertantur vitam, & inter Reverendissimos Clericos connumerari festinent. Si enim hoc fecerint intra annum unum ab hac lege lata, remittimus eis pœnam, sufficere ipsis ex exercitio putantes emendationem. Hæc autem obtinere in sequens volumus tempus, neque illos extra dictam relinquentes pœnam, quotquot a nostro principatu Monachi facti, tale quid fecerunt: id enim, quod præcessit, simul quidem ob humanitatem, simul etiam tempus veremtes dimittimus, quando nihil diserte statutum prius erat.

§. 2. Item illud statuimus: sive pater, sive mater, sive alius quis ex defectu liberorum restitutionem aut substitutionem induxerit qui-

busdam sive masculis, sive fœminis, hi autem ad nuptias venire propter conversationis non elegerint modum: rescindi tales restitutiones aut substitutiones; & habere ipsos potestatem, in quem voluerint modum: pium tamen, quæ inde proficiscuntur, consecrare; & aut consumere superstites, aut relinquere morientes: sicut & si sub conditione liberorum susceptionis, ipsis quid relictum fuerit: oportet & hoc ipsum habere eos, liberos suscipere minime coactos. Eandem quoque legis positionem, & in mulieribus virginitatem professis, & uxores ducere omnimodo prohibitis Reverendissimis Clericis extendimus & reponimus: & hanc gratiam Deo pro nostris temporibus dignam referimus.

§. 3. Ad hæc sancimus: sive vir ad solitariam vitam venire voluerit, sive mulier, viro relicto ad exercitationem Monachicam venerit: ne hoc damni causam præbeat: sed ut sua omnimodo recipiat: ita ut liceat uxori & dotem recipere suam & propter nuptias donationem ei, qui cum ea cohabitaverat: & quod inde venit lucrum, non secundum eam, quæ per repudium fit, disjunctionem vindicare, aut manere apud eum, qui non divertit, sed secundum quod in casum mortis factum est pactum; quasi videatur is, qui divertit a communi alterius convictu, mortuus esse in alterius contubernio, cum cohabitanti sit omnino inutilis: quicquid autem in dotalibus instrumentis receptum fuerit ex pactis in casum mortis, id debitum intelligatur. Non audente muliere ante anni lapsum in aliud respicere matrimo-

σιν εἴτε ἄῤῥεσιν εἴτε θηλείαις, οἱ δὲ πρὸς γάμον ἐλθεῖν διὰ τὸν τῆς ἀσκήσεως οὐχ ἕλοιντο τρόπον. περιαιρεῖσθαι τὰς τοιαύτας ἀποκαταστάσεις ἢ ὑποκαταστάσεις, καὶ ἔχειν αὐτοὺς ἐξουσίαν εἰς ὃν βούλονται τρόπον, εὐσεβῆ μέντοι, τὰ ἐντεῦθεν ἀφιερῶν· καὶ ἢ δαπανᾶν περιόντας, ἢ καταλιμπάνειν τελευτῶντας [k] ὥσπερ καὶ ὑπὸ αἵρεσιν παιδοποιΐας αὐτοῖς τι καταλειφθείη· δεῖ καὶ τοῦτο αὐτὸ ἔχειν αὐτοὺς, παιδοποιεῖν οὐκ ἀναγκαζομένους. Τὴν αὐτὴν δὲ νομοθεσίαν καὶ ἐπὶ γυναιξὶ παρθενευούσαις, καὶ ἐπὶ τοῖς γαμεῖν ὅλως κεκωλυμένοις εὐλαβεστάτοις Κληρικοῖς ἐπεκτείνομεν· καὶ ἀνατίθεμεν καὶ ταύτην τὴν χάριν τῷ Θεῷ τῶν ἡμετέρων χρόνων ἀξίαν.

§. γʹ. Ἔτι θεσπίζομεν· εἴτε ἀνὴρ ἐπὶ μονήρη [l] βίον ἐλθεῖν βουληθείη, εἴτε γυνὴ τὸν ἄνδρα καταλιποῦσα πρὸς ἄσκησιν ἔλθοι· μὴ τοῦτο αὐτὸ ζημίας παρέχειν πρόφασιν· ἀλλὰ τὰ μὲν οἰκεῖα πάντως λαμβάνειν· ὥστε τῇ γυναικὶ τὴν προῖκα εἶναι λαβεῖν τὴν αὐτῆς. καὶ τὴν πρὸ γάμου δωρεὰν τῷ συνοικήσαντι· τὸ δὲ ἐκ τούτου κέρδος, μὴ κατὰ τὴν ἐκ ῥεπουδίου διάζευξιν ἐκδικεῖν, ἢ μένειν παρὰ τῷ μὴ ἀποταξαμένῳ, ἀλλὰ κατὰ τὸ ἐκ θανάτου σύμφωνον· οἷα δοκοῦντος τοῦ ἀφισταμένου τῷ τῆς μετὰ τῶν ἄλλων διαίτης ἀναχωρεῖν τῷ γε ἐπὶ τῷ συνοικεσίῳ τεθνάναι διὰ τὸ τῷ συνοικήσαντι παντελῶς ἄχρηστον εἶναι, καὶ ὅπερ δὲ ἡ τῶν προικῴων συμβολαίων δέξεσθαι δύναμις ἐκ τῶν ἀπὸ τελευτῆς συμφώνων, ὀφειλόμενον. Τοῦ μὴ θαῤῥεῖν τὴν γυναῖκα πρὶν ἐνιαυτὸν διελθεῖν εἰς ἕτερον ἰδεῖν συνοικέσιον διὰ τὴν

τῆς γονῆς ἀδηλίαν. Ἀλλ' εἴ τι μέλλοι γίνεσθαι τοιοῦτο, τηνικαῦτα στέλλεσθαι διαζύγιον, κατὰ τοῦτο δὴ τὸ καλούμενον BONA GRATIA, παρὰ τοῦ μὴ τὴν ἄσκησιν ἑλομένου προσώπου οὕτω τε πράττειν ἃ βούλεται, τῶν κερδῶν (κατὰ τὸν ἔμπροσθεν εἰρημένον τρόπον) προσγινομένων αὐτῷ δηλαδὴ τοῦ κερδαινομένου ἐκ τῆς τοιαύτης αἰτίας ἐκ τρόπου παντός, εἰ καὶ ἐπὶ τῶν προτέρων γάμων, ἢ ἡ γυνή, ἢ ὁ ἀνὴρ μείνῃ, ἐν τοῖς κοινοῖς παισὶ τοῖς ἐκ τοῦ γάμου γενομένοις, εἴ τινα εἴη, φυλαττομένου.

nium, propter generationis (aut seminis) incertitudinem. Sed si quid tale futurum sit, statim mitti divortium, quod idcirco BONA GRATIA vocatur, ab ea, quæ conversionem non eligit, persona, atque ita agat, quod voluerit, lucris (ut ante dictum est) ad ipsam pertinentibus. Sane eo quod lucrandum esset ex tali causa omnimodo, si & in prioribus nuptiis, vel vir vel mulier mansissent, communibus liberis ex eo matrimonio natis, si qui fuerint, conservando. Dat. v. Kal. Decemb. CP. Post CONSS. LAMPAD. & OREST. an. II. 532.

[a] Θεσπίζομεν, &c.] *Phot. tit. I. cap. VI. Nomocan. Nov. CXXIII.*

[b] Ταξεώτην] *Theodor. lib. IV. cap. XVI. Sudas:* Ταξεώτης, Ταξείδιον ὑπηρεσιακῶς. Hinc *Joannes Curopalates Cedreni compilator.* Εἶτα πρὸς ταξείδιον συνεχῶς ἐξιὼν δεινῶς ἐκάκου τὰ ὑπὸ χεῖρα, οὐ μόνον προσθήκαις συντελειῶν, καὶ ἄλλαις συνεισφοραῖς παντοίων εἰδῶν, ἀλλὰ καὶ λεηλασίαις ἀνυποστάτοις.

[c] Καὶ βουλευτὴν] *Evagr. lib. III. cap. XLII.*

[d] Ἐκ νηπίας ἡλικίας] Meminit *Nov. VI.*

[e] Τὴν τετάρτην] Τρεῖς μοίρας καταλιμπανέτω τῇ βουλῇ καὶ τῷ δημοσίῳ. *Nov. XXXVIII. LXXXIX. CXXIII.*

[f] Γίνεσθαι βουλευτὰς] Refert Phot. *tit. IX. cap. XXXII. Nomocan. Nov. VI.*

[g] Ὥστε μηδενὶ] *Synod. Chalced. Can. VII.*

[h] Μοναχικὸν σχῆμα] *Hieronym.* Nulla Schemata Monachorum oportet fieri, nisi post XXV. ætatis annos.

[i] Καὶ τῆς τοῦ Θεοῦ θεραπείας] Φίλων περὶ βίου θεωρητικοῦ ἢ ἀσκητῶν, θεραπευτὰς αὐτοὺς καὶ τὰς σὺν αὐτοῖς γυναῖκας θεραπευτρίδας φησί, τὰς αἰτίας ἐπιφημίσας τῆς τοιᾶσδε προσρήσεως, ἤτοι παρὰ τὸ τὰς ψυχὰς τῶν προσιόντων αὐτοῖς τῶν ἀπὸ κακίας παθῶν ἰατρῶν δίκην ἀπαλλάττοντας, ἀσκεῖσθαι καὶ θεραπεύειν, ἢ τῆς περὶ τὸ θεῖον καθαρᾶς καὶ εἰλικρινοῦς θεραπείας τε καὶ θρησκείας ἕνεκα.

[k] Καταλιμπάνειν τελευτῶντας] *Photius.* Καταλιμπάνει ὡς θέλει. Εὐσεβεῖς μέντοι, *&c.*

[l] Εἴτε ἀνὴρ ἐπὶ μονήρη] Photius *tit. XI. cap. I. Nomocan.* Ἡ αὐτὴ διάτ. φησὶν ὅτι ἐάν τις τῶν συνοικούντων μονάσῃ πέμπει ῥεπούδιον ὁ ἄλλος καὶ χρέα τοῖς ἀπὸ τελευτῆς συμφώνοις, καὶ τὸ ἐντεῦθεν κέρδος φυλάττεται τοῖς ὡς εἰκὸς οὖσιν ἐκ τοῦ αὐτοῦ γάμου παισίν. ἢ τὸ κερδᾶναι πρόσωπον μὴ ἐλθὸν εἰς δεύτερον γάμον. Meminit. *Nov. V. XXII. L. Deo nobis. C. de Episc. & Cleric. Scholiast. XXVIII.* βασιλικῶν *tit. VII. Gregorius Hadriano:* Etsi mundana lex præcepit conversionis gratia utrolibet invito posse solvi conjugium, divina hoc lex fieri non permittit. Neque enim Deus exigit si quis ex alieno aliquid voverit, sed potius usurpare vetat alienum. Uxor non habet potestatem corporis sui, sed vir. *Augustin. Arment.* Vid. *Nov. CXXIII. CXVII.*

LIV. Idem A. Hermogenii Magistro officiorum.

RAPTORES Virginum vel Viduarum, vel Diaconissarum quæ Deo fuerint dedicatæ, pessima criminum peccantes, capitis supplicio plectendos esse decernimus: quod non solum ad injuriam hominum, sed & ad ipsius omnipotentis Dei irreverentiam committitur. Qui itaque hujusmodi crimen commiserint, & qui eis auxilium tempore invasionis præbuerint: ubi inventi fuerint in ipsa rapina, & adhuc flagrante crimine deprehensi a parentibus sanctimonialium Virginum, vel Viduarum; vel Diaconissarum aut earum consanguineis, vel tutoribus, seu curatoribus, convicti interficiantur. Sin autem post commissum tam detestabile crimen, aut potentatu raptor se defendere, aut fuga evadere potuerit, in hac quidem Regia Urbe tam viri excelsi Præfecti prætorio, quam gloriosissimus Præfectus urbi: in provinciis autem, tam viri Eminentissimi Præfecti prætorio per Illyricum, & Africam, quam Magistri militum per diversas nostri orbis regiones: nec non vir Spectabilis Præfectus Ægypti, & Vicarii, & Proconsules, & nihilominus viri Spectabiles Duces, & viri Clarissimi Rectores Provinciarum, necnon alii cujuslibet ordinis Judices, qui in locis illis inventi fuerint, simile studium cum magna sollicitudine adhibeant, ut eos possint comprehendere; & comprehensos in tali crimine, post legitimas, & juri cognitas probationes, sine fori præscriptione, durissimis pœnis afficiant, & mortis condemnent supplicio. Bona autem eorum; si hoc commissum fuerit in sanctimonialem Virginem, quæ vel in Asceterio, vel Monasterio degit; sive eadem virgo Diaconissa constituta sit, sive non, eidem Monasterio, vel Asceterio, ubi consecrata est, addicantur: ut ex his rebus & ipsa solatium habeat, dum vivit, sufficiens: & res omnes Sacrosanctum Asceterium seu Monasterium pleno habeat dominio: sin autem Diaconissa cujuscunque Ecclesiæ sit, in nullo tamen Monasterio, vel Asceterio constituta, sed per se degit: raptoris ejus substantia Ecclesiæ, cujus Diaconissa est, adsignetur: ut ex his facultatibus ipsa quidem usumfructum, dum superest, ab eadem Ecclesia consequatur; Ecclesia vero omnem proprietatem, & plenam possessionem earundem rerum nostro habeat beneficio: nemine vel judice vel quacunque alia persona hæc audente contemnere. Pœnas autem, quas prædiximus (id est, mortis, & bonorum amissionis) constituimus non tantum adversus raptores, sed etiam contra eos, qui hos comitati in ipsa invasione & rapina fuerint. Cæteros autem omnes, qui conscii & ministri hujusmodi criminis reperti & convicti fuerint, vel eos susceperint, vel quamcunque opem eis tulerint; sive masculi, sive fœminæ sint; cujuscunque conditionis, vel gradus, vel dignitatis, pœnæ capitali tantummodo subjicimus: ut huic pœnæ omnes subjaceant, sive volentibus sive nolentibus sanctimonialibus

Virginibus, sive aliis supradictis mulieribus, tale facinus fuerit perpetratum. Datum XV. Kalend. Decemb. CP. DN. JUSTINIANO P. P. A. II. CONSS. 533.

De filiisfamilias.

LV. Idem A.

UT non liceat parentibus impedire, quominus liberi eorum volentes Monachi aut Clerici fiant, aut eam ob solam causam exheredare: sed si ipsi testamentum condant, necesse habento quadrantem illis relinquere: sin autem hoc non fecerint, locus sit ab intestato.

§. 1. Quod si illi Monasteria aut Ecclesias relinquant, atque mundani fiant, omne ipsorum jus ad Monasterium aut Ecclesiam pertinet.

De arris Sponsalitiis. De dote, & donatione propter nuptias. 1. De filiisfamilias. 2. De his qui sanctimonialem vitam deserunt. 3. Ne Judæus vel Paganus vel Hereticus servos Christianos habeat.

LVI. Idem A. Joanni P. P.

DEo nobis auxilium præbente, omnia quæ pro honore Sanctæ Ecclesiæ Catholicæ ad Dei placitum fieri properamus, legibus constituere, & operibus adimplere desideramus. Et jam quidem multa cum ejus auxilio statuimus, quæ Ecclesiasticæ doctrinæ atque statui conveniunt: in præsenti vero hoc pia deliberatione duximus corrigendum, quod hactenus contra Dei timorem fiebat. Cognitum etenim nobis est: quod si quis sponsus, vel sponsa, post datas & acceptas arras, voluisset se divino deputare servitio, & a seculari conversatione recedere, ac sanctimonialem vitam vivere, atque in Dei timore permanere; compellebatur vir quidem ea quæ arrarum nomine dederat, amittere; sponsa vero in duplum id quod acceperat reddere: Quod nostræ mansuetudini, religioni contrarium esse visum est. Unde per præsentem legem in perpetuum valituram jubemus: Ut si quis sponsus vel sponsa desideraverit seculi istius vitam contemnere, & in sanctimonialium conversatione vivere, sponsus quidem omnia, quæ arrarum nomine, futuri causa conjugii dedit, sine ulla deminutione recipiat; sponsa autem non duplum (sicut hactenus) sed hoc tantummodo sponso restituat, quod arrarum nomine acceperat, & nihil amplius reddere compellatur, nisi quod probatum fuerit accepisse. Nam & maritis & uxoribus qui seculo renunciant, jam anteriore lege a nobis provisum est: ut, sive maritus sive uxor religionis causa a conjugio recesserit, & solitariam vitam elegerit, unusquisque eorum res suas recipiat, quas pro dote vel ante nuptias donatione præstiterat, & hoc tantummodo lucri nomine consequatur ab eo qui solitariam vitam elegerit, quod debuit legitime vel ex pacto per casum mortis exigere.

§. 1. Hoc etiam cognitum nobis correctione nostra dignum esse ju-

dicamus: ut, si quis in parentum potestate constitutus vel constituta, vel forsan hujusmodi jure absolutus vel absoluta, elegerit se Monasterio vel Clero sociare, & reliquum vitæ suæ tempus sanctimonialiter degere voluerit; non liceat parentibus eosdem vel easdem quocumque modo abstrahere, vel propter hanc tantummodo causam quasi ingratum vel ingratam a sua hæreditate vel successione repellere, sed necesse sit eis omnimodo, cum ultimam voluntatem suam sive per scripturam sive alio legitimo modo perficiunt, quartam quidem portionem secundum leges nostras eis relinquere: sin autem & amplius voluerint eis largiri, hoc eorum voluntati concedimus. Sin vero ultimam voluntatem parentes neque testamento neque alio ultimo elogio declarasse monstrati fuerint: omnem parentum substantiam heredes, quibus ab intestato competit, secundum leges nostras, sibi defendant: nullo eis impedimento ex sanctimoniali conversatione generando, sive soli, sive cum aliis ad successionem vocantur.

§. 2. Hujus autem perpetuæ nostræ legis beneficia eos volumus obtinere, qui in Monasterio vel Clericatu perseveraverint. Nam si qui eorum, de quibus præsentem legem posuimus, sanctimonialem vitam elegerint, ad secularem autem conversationem postea remeaverint: jubemus omnes eorum res ad jura ejusdem Ecclesiæ vel Monasterii, a quo recesserint, pertinere.

§. 3. His ita dispositis, repetita lege jubemus, ut nullus Judæus, vel Paganus, vel Hæreticus servos Christianos habeat. Quod si inventi in tali reatu fuerint; sancimus servos omnibus modis liberos esse, secundum anteriorem nostrarum legum tenorem. In præsenti autem hoc amplius decernimus: ut si quis ex prædictis Judæis, vel Paganis, aut Hereticis habuerit servos nondum Catholicæ fidei sanctissimis mysteriis imbutos, & prædicti servi desideraverint ad Orthodoxam fidem venire; postquam Catholicæ Ecclesiæ sociati fuerint; in libertatem modis omnibus ex præsenti lege eripiantur; & eos tam Judices Provinciarum, quam Sacrosanctæ Ecclesiæ Defensores, nec non beatissimi Episcopi defendant, nihil pro eorum pretiis penitus accipientibus dominis. Quod si forte posthac etiam ipsi Domini eorum ad Orthodoxam fidem conversi fuerint, non liceat eis ad servitutem reducere illos, qui eos ad fidem Orthodoxam præcesserunt. Sed si quis talia usurpaverit, pœnis gravissimis subjacebit. Hæc igitur omnia, quæ pietatis intuitu nostra sanxit Æternitas, omnes Judices, & religiosissimi Antistites, sive Africanæ Diœceseos (in qua maxime hujusmodi vitia frequentari cognovimus) sive aliarum Provinciarum, gnaviter & studiosissime observari procurent. Nam contemptores non solum pecuniaria multa, sed etiam capitis supplicio ferientur.

De

De legato annali.

νζʹ. Ο αὐτὸς Βασιλεὺς Ιωάννῃ Επάρχῳ Πραιτωρίων.

ΟΠΑΡΩΝ νόμος εἰς ἑτέρου νόμου γεγραμμένου παρ' ἡμῶν ἀναφέρεται μνήμην, ὃν δὴ καὶ αὖθις ἐπικυρῶσαι μετά τινος καλλίονος ᾠήθημεν χρῆναι προσθήκης, μείζονα ποινὴν κατὰ τῶν πλημμελούντων ἐκφέροντες· οὐχ ὅτι ταῖς αὐξήσεσι χαίρομεν τῶν ποινῶν· (οὐδὲν γὰρ ἡμῖν οὕτως, ὡς φιλανθρωπία, καταθύμιον) ἀλλ' ἵνα τῷ δέει τῆς τιμωρίας τοὺς ἁμαρτάνειν προθυμουμένους τῶν πλημμελῶν εἴρξωμεν. Ισμεν τοίνυν γράψαντες νόμον λέγοντα μηδεμίαν εἶναι παῤῥησίαν τοῖς τῶν ἁγιωτάτων Εκκλησιῶν Οἰκονόμοις, ἤτοι Προεστῶσι Ξενώνων, ἢ Νοσοκομείων ἢ Πτωχείων ἢ Μοναστηρίων εἴτε ἀνδρῶν εἴτε γυναικῶν, ἢ τῶν ἄλλων τῶν τοιούτων συστημάτων, ὧν ἡ προλαβοῦσα διάταξις μέμνηται τὰ διηνεκῶς αὐτοῖς καταλελειμμένα, ἅπερ ἀννάλια καλοῦσιν οἱ νόμοι, κατά τι σύμφωνον ἢ χρυσίου διαπιπράσκειν ῥητοῦ, ἢ ἐκποιεῖν ἄλλως καθ' οἷον δήποτε τρόπον, καὶ τοῖς ἐφεξῆς ἀναιρεῖν τὴν ἐντεῦθεν παραψυχήν, καὶ τοὺς πρέποντας τῷ νόμῳ προστεθείκαμεν λογισμούς· ὡς οὐκ ἔτι διὰ ταύτην τὴν ἐγχείρησιν οὐδὲ τῆς προσηγορίας τοῦ ἀνναλίου σωζομένης, εἰ μὴ μέλλοι δίδοσθαι κατ' ἔτος, ἀλλὰ πρὸς ἅπαξ καταβληθὲν, εἶτα τελείως ἐξαπόλλοιτο. Τοῦτον αὖθις μετά τινος προσθήκης ἀνανεούμενοι τὸν νόμον θεσπίζομεν· εἴ τις ἢ τῶν εὐλαβεστάτων Οἰκονόμων, ἢ Ξενοδόχων, ἢ Νοσοκόμων, ἢ

LVII. Idem A. Joanni P. P.

PRÆSENS lex in alterius legis scriptæ a nobis refertur mentionem: quam proculdubio, & denuo confirmare cum quadam meliore putavimus oportere adjectione, majorem pœnam contra delinquentes proferendo; non quia augmentis delectemur pœnarum, (nihil enim nobis tam gratum est, quam humanitas) sed ut metu pœnæ eos, qui ad peccandum proclives sunt, a peccando arceamus. Scimus igitur, nos scripsisse legem dicentem, nullam esse licentiam sanctissimarum Ecclesiarum Oeconomis, aut Antistitibus Xenonum, aut Nosocomiorum, aut Ptochiorum, aut Monasteriorum sive virorum sive mulierum, aut aliorum talium corporum, quorum præfata constitutio meminit, ea quæ in perpetuum illis relicta sunt, quæ Annalia vocant leges, secundum aliquod pactum aut auro distrahere certo, aut alienare aliter per quemcunque modum, & posteris adimere id, quod eis obveniret exinde, solatium: & convenientes legi adjecimus rationes: ut quia non amplius propter tale commentum, nec appellatio quidem annui conservetur, nisi per singulos annos contingat præstari, sed semel repræsentatum, postea perfecte pereat. Hanc iterum cum aliqua adjectione renovantes legem sancimus: si quis aut Reverendissimorum Oeconomorum, aut Xenodochorum, aut Nosocomorum, aut

Ptochotrophorum, aut Gerontocomorum, aut Brephotrophorum, aut Orphanotrophorum, aut Archimandritarum, aut aliorum contentorum priore nostra divina constitutione personarum; id quod in perpetuum relictum est venerabilibus domibus, quibus præsunt, sive in auro, sive in aliis rebus, tentaverit transmutare, ne videatur esse perpetuum, sed transactionibus, aut venditionibus, aut quibusdam aliis machinationibus, ut quod perpetuum manere debebat, terminetur, tentaverit, præter vim a nobis nuper profectæ in hujusmodi rebus divinæ legis: nullam habere ullo modo licentiam hoc facere: sed & si fecerit; irritum esse quod factum fuerit: & licentiam esse ei, qui post ipsum eandem suscipiet curam, vel etiam eo negligente (ut fieri potest) cæteros deinceps omnes statim revocare id, quod fuerit factum, & ita infirmum declarare, atque si ab initio non processisset: ut & fructus medii temporis, & usuras, & omnem utilitatem ad pium pertinere omnimodo locum: omnibus quæ medio tempore attentata sunt, quiescientibus. Homini etenim cuique cursus unus est vitæ ab opifice datus, cujus finis est omnino mors: venerabilibus vero domibus, & earum cœtibus, indesinenter a Deo custoditis, non est neque secundum earum possessiones inducere aliquam metam: sed quousque utique permanserint venerabiles domus; (manent autem in perpetuum, & usque ad hujus seculi consummationem, quousque Christianorum nomen apud homines erit & coletur) æquum itidem est ma-

Πτωχοτρόφων, ἢ Γεροντοκόμων, ἢ Βρεφοτρόφων, ἢ Ὀρφανοτρόφων, ἢ Ἀρχιμανδριτῶν, ἢ τῶν ἄλλων τῶν περιεχομένων τῇ προτέρᾳ ἡμῶν θείᾳ διατάξει προσώπων, τὸ διηνεκῶς καταλειφθὲν τοῖς εὐαγέσιν οἴκοις, ὧν προΐστανται, εἴτε ἐν χρυσίῳ, εἴτε ἐν ἄλλοις πράγμασι πειραθείη μεθιστᾶν εἰς τὸ μὴ δοκεῖν εἶναι διηνεκές, ἀλλ' ἐπὶ διαλύσεσιν ἢ πράσεσιν ἢ ποιαῖς ἄλλαις μηχαναῖς τὸ διηνεκὲς αὐτοῦ μένειν παῦσαι πειραθείη, παρὰ τὴν δύναμιν τοῦ παρ' ἡμῶν ἤδη φοιτήσαντος ἐπὶ τοῖς τοιούτοις θείου νόμου· μηδεμίαν ἔχειν παντελῶς ἄδειαν τοῦτο ποιεῖν· ἀλλά, κἂν εἰ πράξειε, ἄκυρον εἶναι τὸ γινόμενον, καὶ ἄδειαν εἶναι τῷ μετ' αὐτὸν τῆς αὐτῆς ἀντιλαμβανομένῳ φροντίδος, ἢ καὶ τούτου ῥᾳθυμήσαντος (ὡς εἰκὸς) τοὺς ἐφεξῆς ἅπαντας εὐθὺς ἀνακαλεῖσθαι τὸ γινόμενον, καὶ οὕτως ἄκυρον ἀποφαίνειν, ὡς ἂν εἰ μηδὲ τὴν ἀρχὴν ἔτυχε προελθόν· ὥστε καὶ τοὺς ἐν μέσῳ καρποὺς, καὶ τόκους, καὶ πᾶσαν ὠφέλειαν ἐπὶ τὸν εὐαγῆ φέρεσθαι πάντως οἶκον· τῶν ἐν μέσῳ τολμηθέντων κατὰ πάντα τρόπον ἀργούντων. Ἀνδρὶ μὲν γὰρ ἑκάστῳ δρόμος εἷς ἐστι τοῦ βίου παρὰ τοῦ δημιουργοῦ δεδομένος, οὗ τέλος ἐστὶ πάντως ὁ θάνατος· τοῖς δὲ εὐαγέσιν οἴκοις, καὶ ταῖς αὐτῶν συστάσεσι, ἀπελευτήτοις ὑπὸ τοῦ Θεοῦ φυλαττομέναις, οὐκ ἔνεστιν οὐδὲ κατὰ τὰς κτήσεις ἐπάγεσθαί τι πέρας, ἀλλ' ἕως ἂν διαμένωσιν οἱ εὐαγεῖς οἶκοι, (μένουσι δὲ ἀεὶ πάντως, καὶ μέχρι γε αὐτοῦ τοῦ τῶν αἰώνων τέλους, ἕως οὗ τὸ Χριστιανῶν ὄνομα παρ' ἀνθρώποις ἔστι τε καὶ προσκυνεῖται) δίκαιον μέ-

ναι καὶ τὰς διηνεκῶς καταλιμπανομένας χορηγίας ἢ προσόδους ἀθανάτους ἀεὶ ταῖς εὐσεβέσι πράξεσι ταῖς μηδὲ πώποτε παυομέναις ὑπηρετουμένας. Τὸν δὲ τοιοῦτό τι πλημμελήσαντα καὶ ἀποδόσθαι τὸ πρᾶγμα χρυσίου ἢ κατ᾽ ἄλλην τινὰ πρόφασιν θαῤῥήσαντα, βλάβην μὲν μηδεμίαν ἐπάγειν (κατὰ τὸ ἔμπροσθεν εἰρημένον) τοῖς, καθ᾽ ὧν ταῦτα ἔπραξαν οἴκοις· ἀλλ᾽ ἐκείνους μὲν καὶ τὸ χρυσίον ἢ τὸ πρᾶγμα κερδαίνειν, ὅπερ εἰλήφασι, καὶ οὐδὲν ἧττον τὸ καταλελειμμένον ἀπαιτεῖν δίχα τῆς οἱασοῦν ἐλαττώσεως· αὐτὸν δὲ τὸν τοῦτο πράξαντα, κληρονόμους τε αὐτοῦ, καὶ διαδόχους, καὶ τὰ τούτου πράγματα ἐνέχεσθαι τῷ πρὸς αὐτὸν συναλλάξαντι· καὶ περιποιεῖν αὐτῷ, τόγε ἐπὶ τῷ οἰκείῳ προσώπῳ καὶ τοῖς πράγμασι τοῖς ἑαυτοῦ, πρὸς τὸν συμβάλλοντα τὸ ἀζήμιον ὅπως ἂν πρὸς μὲν τὸν εὐαγέστατον οἶκον, ὅνπερ οὐ δέον κατέβλαψε, μηδεμίαν ἐλπίζοι τὴν δεδομένων ἀνάληψιν, ἢ τοῦ γεγονότος σύστασιν. Ὅσον δὲ πρὸς αὐτὸν τὸν συμβάλλοντα [b], πᾶσαν ἔχοι παρὰ τῶν νόμων ἄδειαν χωρεῖν ἐπ᾽ αὐτόν, καὶ κληρονόμους αὐτοῦ, καὶ τὰ αὐτοῦ πράγματα, καὶ τὸ δεδομένον, εἰ ἰσχύσειεν, εἰσπράττειν· ἵνα, εἰ μὴ τῇ πρὸς Θεὸν εὐλαβείᾳ, τῷ δέει γοῦν τῷ τῆς ἰδίας αὐτῶν περιουσίας, καὶ τῶν οἰκείων κληρονόμων ὀκνηρότεροι γένοιντο πρὸς τὰς τοιαύτας συνθήκας, ἃς ὁμολογημένως ἐπ᾽ οὐδενὶ χρηστῷ πράττουσιν, ἀλλ᾽ ἢ χρήμασι διαφθαρέντες, ἢ παθῶν τινῶν ἐλάττους γεγονότες. Ἅπερ ἅπαντα διὰ τοῦδε τοῦ θείου νόμου κωλύοντες, καὶ τοῦτον τοῖς ἱεροῖς ἡμῶν ἐγγραφῆναι νόμοις θεσπίζοντες, ἀντιτιθέμεν αὐτῷ [c] τῷ δεσπότῃ τῶν ὅλων Θεῷ, καὶ σωτῆρι ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστῷ, καλήν τινα

nere, & in perpetuum relictas erogationes, aut reditus immortales semper piis actionibus nunquam cessaturis serviturос. Eum igitur, qui tale quid deliquerit, & transferre rem auro accepto, aut per aliam occasionem præsumpserit, damnum quidem nullum induci (secundum ea, quæ prædicta sunt) his contra quas talia perpetrarunt, domibus: sed illas quidem domos, & aurum, & rem lucrari, quam acceperunt; & nihilominus relictum exigere absque ulla quacumque diminutione, tam ab ipso qui hoc egit, quam ab ejus heredibus & successoribus, & illius res, & bona obligari ipsi, qui cum eo contraxit; & ea ipse vindicet, tam contra illius personam, quam bona ipsius, usque ad plenam & competentem ipsi indemnitatem: ne scil. contra venerabilem domum, quam contra fas fraudavit, ullam speret datorum recuperationem, aut ejus quod factum est instaurationem: Quod autem ad ipsum, quo cum contraxit, attinet: omnem habeat a legibus licentiam regredi contra ipsum, & heredes ejus, & res ejus, & quod datum est, si possit, exigere, ut, si minus ob Dei metum, metu saltem propriæ ipsorum substantiæ, & suorum heredum tardiores fiant ad hujusmodi pactiones; quas in confesso est eos nullius boni causa celebrare, sed vel pecuniis corruptos, vel affectionibus quibusdam superatos. Quæ omnia per hanc divinam legem prohibentes & ipsam sacris nostris inscribi legibus sancimus, & offerimus ipsi Domino universorum Deo & Salvatori nostro Jesu Christo, pulchrum quoddam

& conveniens ipsi sacrificium & ipsam adducentes. Datum prid. Id. Septemb. CP. DN. JUSTINIAN. P, P. AA. IV. & PAULINO V. C. CONSS. 534.

καὶ πρέπουσαν αὐτῷ θυσίαν καὶ ταύτην προσάγοντες.

[a] Οὐχ ἔτι ταῖς αὐξήσεσι] *Nov. xviii. Zonar.*
[b] Πρὸς αὐτὸν τὸν συμβάλλοντα] Refert Phot. *tit. 11. cap. 1. Nomocanon.* Vid. *Nov. vii.*
[c] Ἀντιτίθεμεν αὐτῷ] *Nov. xl.* Ἀνατίθεμεν τῷ διαδότῃ θεῷ.

TITULUS QUARTUS.

DE EPISCOPALI AUDIENTIA[1]; & diversis capitulis, quæ ad jus curamque, & reverentiam [2] pertinent Pontificalem.

De modo mercandi.

I. Impp. VALENTIN. & VALENS AA. ad Julianum Comitem Orientis.

NEGOTIATORES[3], si qui ad domum nostram pertinent, ne modum mercandi videantur excedere Christiani[4] (quibus verus cultus est adjuvare pauperes, & positos in necessitate[5]) provideant Episcopi[6]. Datum XV. Kalend. Mart. Constant. VALENTIN. & VALENT. AA. CONSS. 368.

[1] *Episcopali Audientia*] *In literis directis a Concilio Chalcedonensi ad Dioscorum tom. 4. Concil. General. col. 417.* Quoniam igitur neque Piissimus & Christianissimus Imperator noster ea quæ dixisti decrevit, sed permisit sancto huic & universali Concilio Audientiam, &c. *Sulpitius Severus lib. 2. Histor.* Episcopis audientiam reservare. *In sacra Justini Imperatoris pro privilegiis Concilii Vizaceni relata ad calcem pragmaticæ sanctionis Imperatoris Justiniani inter Novellas ejusdem a Juliano Antecessore de Græco in Latinum translatas pag. 240.* Sancimus secundum Divinarum regularum tenorem atque dispositionem Patris nostri, Episcopos sive omnes Clericos subjectos tuæ Beatitudini, si accusantur ab aliquo, sub tua Audientia satisfacere in his quæ ad regularem ordinem pertinent. *D. Augustinus epist. 147. ad Proculeian.* Quamvis ante plenissimam discussionem causæ, quibusdam videri possit quis nostrum erret incertum. *Collat. Carthagin. text. 162.* Ut causa cognosci possit decernat Sublimitas tua superfluam & circumstantem nobis exire multitudinem. *Idem Augustinus lib. 6. Confess. cap. 9.* Sic in illam domum translata causa confusisque turbis, quæ de illo triumpharet jam cœperam futurus dispensator verbi Dei, & multarum in Ecclesia tua causarum examinator experientior instructiorque discessit.

[2] *Reverentiam*] *In actis Synodi Romanæ Probo Rufo & Avieno juniore Coss.* Ad hæc Serenissimus ipse taliter respondit, in Synodali esse arbitrio, in tanto negotio sequenda præscribere, nec aliquid ad se præter reverentiam de Ecclesiasticis negotiis pertinere. Habita est hæc Synodus anno Christi 502. Extatque *tom. 4. Concil. General. col. 1332.* ubi in præceptione Theodorici sequentia verba le-

guntur: Decuerat quidem Beatitudinem vestram Divinæ considerationis reverentia excitum jam finire negotium, ut vobis ordinantibus submoveri potuisset tanta de civitate confusio, &c.

3 *Negotiatores, &c.*] Usque hodie permanet in Syria ingens negotiatorum ardor, qui per totum mundum lucet cupiditate. Discurrunt & tantam mercandi habent vesaniam, ut occupato nunc orbe Romano inter gladios & miserorum neces quærant divitias, & paupertatem periculis fugiant. Negotiatores sunt Aurarii, Ferrarii, Sagarii, Pellarii, Salsarii, Vinarii.

4 *Christiani quibus verus cultus est*] *Lactantius lib. 4. de ver. sap. cap. ult.* Sola igitur Catholica Ecclesia est quæ verum cultum retinet. Hic est fons veritatis, hoc est domicilium fidei, hoc templum Dei. *Idem lib. 4. de ver. Relig. cap. 28.* Religio veri cultus est, superstitio falsi.

5 *Positos in necessitate*] *D. Ambrosius lib. 2. de Offic. cap. 15.* Qui præest alicui muneri, ut si officium Sacerdotis gerat aut dispensatoris, ut de his suggerat Episcopo, nec reprimat, si quem positum in necessitate aliqua cognoverit, aut dejectum opibus ad inopiæ necessitatem redactum, maxime si non effusione adolescentiæ, sed direptione alicujus, & amissione patrimonii in eam reciderit injuriam.

6 *Episcopi*] *D. Hieronymus epist. 3.* Gloria Episcopi est pauperum inopiæ providere.

De Clerico ante definitivam sententiam appellante.

II. Iidem AA. ad Claudium P.P.

SI Clericus ante definitivam sententiam, frustratoriæ dilationis causa, ad appellationis auxilium convolaverit; multam quinquaginta librarum argenti, quam contra hujusmodi appellatores sanctio generalis imponit, cogatur expendere. Hanc autem non fisco nostro volumus accedere, sed pauperibus fideliter erogari. Dat. VI. Id. Jul. VALENTINIANO NP. & VICTORE CONSS. 369.

Qui ex carceribus die Paschatis dimittuntur.

III. Imppp. VALENT. THEOD. & ARCAD. AAA. Neotherio P. P.

NEMO deinceps tardiores fortassis affatus nostræ Perennitatis expectet[1]: exequantur Judices, quod indulgere consuevimus[2]: ubi primus dies Paschalis extiterit[3], nullum teneat carcer inclusum, omnium vincula dissolvantur[4]. Sed ab his Secernimus eos, a quibus contaminari potius gaudia lætitiamque communem[5], si dimittantur, animadvertimus. Quis enim sacrilego diebus sanctis[6] indulgeat? quis adultero, vel stupri, incestive reo tempore castitatis[7] ignoscat? quis non raptorem virginis in summa quiete, & gaudio communi[8] persequatur instantius? nullam accipiat vinculorum requiem, qui quiescere sepultos quadam sceleris immanitate non sinit[9]: patiatur tormenta veneficus, maleficus, adulter, violatorque monetæ; homicida, parricidaque quod fecit, semper exspectet[10]: reus etiam majestatis, de domino, adversus quem talia molitus est, veniam sperare non debet. His ergo tali sub adstrictione damnatis, indultum nostræ Serenitatis eo præcepti fine

concludimus, ut remissionem veniæ crimina nisi semel commissa non habeant": nec in eos liberalitatis Augustæ referatur humanitas; qui impunitatem veteris admissi non emendationi potius, quam consuetudini, deputaverint. Dat. Kal. Maii, ARCADIO A. & BAUTONE V. C. CONSS. 385.

1 *Nemo deinceps tardiores fortassis affatus nostræ perennitatis expectet*] *D. Augustinus Homil. de Resurrect. Dom. tom. 10. pag. 165.* Quando de interiori Palatio quidquid jusserit Imperator per Imperium Romanum emanat, quidquid videtis agi per Provincias, quantus motus fit ad unam jussionem Imperatoris intus sedentis. Movet ille labia cùm loquitur; & movetur omnis Provincia cum fit id quod loquitur.

2 *Exequantur judices quod indulgere consuevimus*] *Cassiodorus lib. 11. Variar. cap. ult. de indulgentia.* Quamvis nomen ipsum judicis dicatum videatur esse justitiæ, & totius anni orbitam æquitatis jubeamur ambulare vestigiis; his tamen diebus in domicilium pietatis jure deflectimus, ut ad Redemptorem omnium remissionis itinere pervenire possimus. Ex hac enim virtute suavissimos fructus legimus, & remittendo aliis, nobis parcimus. Nam qui periculose justi sumus, sub securitate semper ignoscimus. Quapropter pœnas abdicamus, tormenta damnamus; & tunc vere judices sumus. Macte indulgentia quæ solvis & præsul es. Tu patrona humani generis, tu afflictis rebus medicina singularis: quis tuo non egeat munere, cum sit peccare commune?

3 *Ubi primus dies Paschalis extiterit*] Dominica indulgentiæ, in ordine Romano, & Comite: Hieronymo, dicitur Dominica Palmarum. *D. Chrysostomus Homil. de Jejunio*, primi Paschæ. *D. Augustinus serm. de temp. 154.* Dies Dominicus, dies primus atque perfectus. *Idem serm. de Resurrect.* Hic igitur est dies, dilectissimi, quem fecit Dominus, celsior cunctis, lucidior universis. Theophilus Alexandrinus tom. 1. Biblioth. Patr. pag. 402. Inter cæteros dies hæc omnium dierum mater est.

4 *Nullum teneat carcer inclusum, omnium vincula dissolvantur*] *Gregorius Nyssenus de Resurrect. Orat. 3.* Hoc die nexi solvuntur, debitor dimittitur, servus bono & humano præconio atque edicto Ecclesiæ manumittitur. *Auctor quæst. ex utroque testamento de Pascha, Quæst. 121. de Paschate.* Quam laudabilis, & gloriosa sit solemnitas. O Sanctum & salutarem diem Paschæ, & omni laude prædicandum, quo mors devicta est, diabolo regnum ablatum, Sacramentum Dei manifestatum; decretum quod adversus nos erat, evacuatum, tartari Januæ confractæ, vincti soluti, clausi remissi, cæci illuminati, imperiti scientia donati, &c. *Auctores de cruce:* Reges cum vinctos dimittere volunt, missis epistolis, non ita agunt, sed tam fores quam custodes relinquunt, ut ostendant eo denuo ingrediendum esse. *In sacra Honorii Augusti ad Arcadium tom. 1. epist. Decretal. pag. 72.* Est enim proditum apud Constantinopolim, Sacratissimo Paschæ venerabilis die, cum omnes penæ, &c. Trusos in custodias, Sacerdotes scilicet, ut eo potissimum tempore quo indulgentia principali tristia noxiorum claustra reserantur, piæ legis & pacis ministros sævus carcer incluserit. *Auctor de Cardinalibus operibus, quem Cyprianum falso credunt, serm. de unct. Chrismat.* Hodie patent carceres & damnati libertate donantur servitute deposita: hodie judices mansuescunt. *Et inf. ibid.* Et omnino convenit ut eo tempore quo Christus captivos eduxit ab inferis, reconciliati peccatores ad Ecclesiam reducantur: & quo confracta sunt repagula carceris, judiciaria severitas mansuescat: & quo ab infernalibus tormentis cessatum est, humana supplicia crudelitatis horrores deponat. *In Hymno Flavii ad lotionem pedum.* Nexi solvuntur hodie carnis ac cordis carcere. Nam, illo die fiebat absolutio publica. *Unde Cassiodorus lib. 11. Variarum num. ult.* de indulgentia. Providentissime tanta res sacris solum temporibus videtur esse concessa: ut gratius mundus acciperet, unde pro rerum novitate gauderet. Quapropter abstine noxiam lictor securim, cui licet impune facere, quod in aliis cognosceris vindicare: ama paulisper ferrum splendidum, non cruentum. Catenas tuas lacrimis madidas felicior rubigo susci-

piat, illud potius reconde quod solebas includere. Auditoria feralium vocum meliore sorte mutescant. Sit revera nomen custodis, sine mortibus alienis. Quid semper inferis laboras? Aliquando & superis milita, &c. Exite inclusi vicina morte semper pallentes. Redite ad lucem, quos caligantes tenebræ possidebant: nihil amplius optata morte passuri, nisi quod adhuc poteratis occidi. Delicta relinquite cum catenis, dierum beneficiis absoluti. Vivite nunc honeste qui didicistis superstites mori. *D. Chrysostomus Homil. 6. ad populum Antiochenum:* Habeo & quid tertium dicere quod vobis persuadere possit, ut consideretis præsentem solemnitatem quam, & infideles fere omnes venerantur, & hic ipse Rex sic suspexit & honoravit, ut omnes ante se Reges cum potestate imperantes superaverit. Talibus quoque diebus cum epistolam ad solemnitatis honorem misisset, omnes fere carcerem habitantes dimisit. Et hanc epistolam admissus Pontifex, in consistorio coram Imperatore legit, ut propriam legem commonefaceret. *Idem Homilia 30. in Genes. caput 10.* Enimvero & Reges ipsi declarant quam venerabiles illos dies habeant, mandantes ut omnibus sint induciæ & feriæ qui civilibus funguntur negotiis; claudendo fores judiciorum & auferendo omnes litium & contentionum species, quo magnâ tranquillitate ac quiete liceat ad spiritualia recte perficienda festinare. Et hoc non solum, sed & aliam liberalitatem ostendunt. Habitantes enim in carceribus a vinculis solvuntur, & pro humano virili Dominum suum imitantur: quia sicut ipse gravi nos peccatorum carcere exolvit, & innumeris bonis frui fecit, eodem modo & nobis faciendum est, ut simus imitatores Domini nostri Jesu Christi. *D. Ambrosius lib. 5. epist. 33.* Itaq; ie sanctis diebus Hebdomadis ultimæ quibus solebant debitores laxari, vincula strident, catenæ imponuntur collo innocentium, exiguntur ducenta pondo auri, intra totum triduum erant pleni carceres negociatoribus. Et post multa: Nuntiatur Imperatorem misisse ut excederent milites de Basilica, negotiatoribus quoque quod exactum de condemnatione fuerat redderetur. Quæ tunc totius plebis lætitia fuit? qui totius populi plausus? quæ gratia? Erat autem dies quo sese Dominus pro nobis tradidit, quo in Ecclesia pœnitentia relaxatur.

5 *Lætitiamque communem*] *Tertullianus de coron. milit. cap. 30.* Die Dominico commune nefas ducimus vel de geniculis adorare; eadem immunitate a die Paschæ in Pentecostem usque gaudemus. *Et adversus Psychicos de jejun. cap. 14.* Cur Pascha celebramus annuo circulo in mense primo? cur quinquaginta exinde diebus in omni exultatione decurrimus? *Pamelius annotat 38. ad Tertull. de coron. milit. pag. 351.* A die Paschæ ad Pentecostem festus lætitiæ atque victoriæ: neque genua flectunt, neque jejunant. *D. Cyprianus de Resurrect. Christi, pag. 480.* Agunt in cælestibus hæc Paschalia gaudia ipsi Angelici Spiritus, & resurgentis Domini gloriam admirantur, lætantur & delectantur in eo quod forma servi reversa sit in formam Dei. *Auctor sermon. de Resurrect. inter oper. ejusd. Cyprian.* Ne tantarum abominationum recordatio Paschalem serenitatem interpolet, circa solemnitatis inclitæ gaudia devotis & alacribus animis insistamus; nec enim fas est ut a nobis aliqua his diebus tristia recitentur. *Celerianus Luciano inter opera Cypriani 37.* Pro cujus factis ego in lætitia Paschæ flens die ac nocte in cilicio & cinere, lacrimabundus dies exegi. *D. Ambrosius libro de mysterio Paschæ cap. 5.* Hæc magnæ exultationis & lætitiæ dies, &c. Nam per Resurrectionem Christi aperitur tartarus, per Neophitos Ecclesiæ renovatur terra, cœlum per Spiritum Sanctum reseratur. *Dionysius Alexandrinus epist. de Dominic. Resurrect. temp.* Paschalis festi celebritatem festumque cui diei lætitiam ante Dominicæ Resurrectionis tempus inchoare non licet. *D. Chrysostomus Homil. 31. de cruc. & latron.* Ubi immolatio, amputatio peccatorum: ubi amputatio peccatorum, reconciliatio Domini, ubi reconciliatio Domini, ibi festivitas, & omnis gratulatio. Pascha nostrum pro nobis immolatus est Christus. *Idem Homil. 32.* Videtur coronatos processisse Christianos hoc die. *Verba Chrysostomi sunt:* honoremus hanc diem, magis autem coronemur celebrantes hanc diem. *D. Gregorius Nyssenus de Paschate:* Memineritis, ô fratres, prophetiæ quæ ait istam esse diem quam fecit Dominus, cujus opus est nequaquam grave, & perficiendum difficile, sed gaudium lætitiaque. Hæc est dies quam fecit

Dominus, exultemus & lætemur in ea. *D. Augustinus epist. 119. ad Januar. cap. 15.* Dies quietis, id est lætitiæ post Domini Resurrectionem. Idem tractat. 17. in Joann. cum labore celebramus quadragesimam ante Pascha: cum lætitia vero, tanquam acceptam mercedem, quinquagesimam post Pascha. *Maximus Taurinensis Homil. 2. de Pentecost.* Sic disposuit Dominus, ut sicut in ejus Passione in quadragesima jejuniis contristaremur, ita ejus Resurrectione in quinquagesimæ feriis lætaremur. *Eusebius Emissenus Homil. 6. de Pasch.* Exulta cælum, & lætare terra. Dies ista amplius ex sepulchro radiavit, quam de sole refulsit. Ovet infernus, quia resolutus est: gaudeat quia visitatus est: exultet quia ignotam lucem post secula longa vidit, & in profundæ noctis caligine respiravit. O pulchra lux quæ in candido cœli fastigio promiscuisti, & sedentes in tenebris & in umbra mortis jubila claritate visitasti. Confestim igitur æterna nox inferorum Christo descendente resplenduit, siluit stridor ille lugentium, & catenarum disrupta ceciderunt vincula damnatorum. *Idem Homil. 9. Maximus de die Pascha:* Non immerito fratres hodierna die Psalmus hic legitur, in quo Propheta exultandum præcipit & lætandum. Omnes enim creaturas ad hujus diei festivitatem David sanctus invitat, ut nullus se a communi lætitia peccatorum conscientia subtrahat, nullus a publicis votis delictorum sarcina revocetur. Quamvis enim peccator sit, hac die indulgentia non debet desperare: est enim prærogativa non parva.

[6] *Diebus sanctis*] Inscriptio hymni apud Prudentium Sabbato Sancto de Cereo Paschali. *Balsamon* Hebdomadæ Sanctæ. *D. Chrysostomus Homil. 7. de Resurrect. Domin.* Licet omnes solemnitates quæ in Ecclesiis pro Dei honore celebrantur sanctæ sint atque venerabiles, tamen hodierna Dominicæ Resurrectionis dies præcipuam quamdam ac peculiarem festivitatem habet. *Idem Homil. 30. in cap. 10. Genes.* Hebdomoda magna, quia magna quædam & ineffabilia bona contigerunt in illa. *In Ambrosianis & Hieronymi & Gregorii ritibus*, Sabbatum Sanctum specialiter dicitur. *D. Joannes Damascenus in carm. de laud. Paschat.* Hæc dies vocata sancta, hæc una Sabbatorum regina & domina. *L. 1. de feriis.* Sancti Paschæ diei. *In relatione Symmachi Præfecti urbis Honorio Augusto, quæ extat in auctuar. num. 21.* Nam cum eo tempore ad me perlata esset sacra auctoritas, quo sancti diei erat celebranda solemnitas, statim, ut oportebat, misso Primiscrinio, Bonifacium ad me venire admonui, quod præceptum fuerat agniturum ut a processione quam sibi indebitam didicerat abstineret. *In suggestione Dioscori Diaconi ad Hormisdam tom. 4. Concil. General. col. 1489.* Hoc promisit ut post dies sanctos uno ex nobis a sede Constantinopolitanæ urbis directo. *Theophilus Alexandrinus epist. Paschal. 2.* Sanctæ solemnitates. *Idem eid. tom. 1. Biblioth. Patr. pag. 380.* Hebdomada salutaris Paschæ. *Idem epist. 3. pag. 391.* Hebdomada major, id est Paschæ Venerabiles. *Idem epist. pag. 401.* Hebdomada Dominicæ Passionis.

[7] *Tempore castitatis*] *D. Augustinus serm. 2. de tempor.* Quotiescumque aut dies natalis Domini, aut reliquæ festivitates adveniunt, sicut supra admonui, ante plures dies non solum ab infelici concubinarum consortio, sed etiam a propriis uxoribus abstinete, ab omni iracundia vos alienos efficite, peccata præterita per eleemosynam & pœnitentiam redimantur, &c. *Et sermon. 244.* Ante omnia ut quotiens dies Dominicus aut aliæ festivitates veniunt, uxorem suam nullus agnoscat.

[8] *Gaudio communi*] *D. Cyprianus de Resurrect. Christ. ad fin.* Non sunt participes hujus gaudii quos damnat ambitio. Non potest furtivos habens loculos Paschaliis solemnibus interesse. Nihil proditor, & venditor Magistri, fermentator profanus commune habet cum azymis. Omnis immundus in anima ad esum hujus Agni prohibetur accedere.

[9] *Nullam accipiant vinculorum requiem, qui quiescere sepultos quadam sceleris immanitate non sinit*] *Tertullianus Apologet. cap. 37.* Ipsis Bachanalium furiis nec mortuis parcunt Christianis, quin illos de requie sepulturæ, de asylo quodam mortis jam alios, jam nec totos avellant, distrahant. *D. Chrysostomus Homil. de mal. a nob. nectend.* Auri violenta cupido non solum in vivos, quin etiam in mortuos ipsos tales armavit manus, ut ne cum tumulatis quidem habere inducias patiantur,

tur,

tur, quin has, plerisque sepulchris refractis, scelerate injiciunt cadaveribus, neque sinunt vita functos eorum esse insidiis vacuos.

[10] *Patiatur tormenta veneficus, maleficus, &c. & quod fecit semper expectet*] *Petronius Arbiter:* Dii, Deæque, quam male est extra leges viventibus? quidquid meruerunt semper expectant. *Seneca:* Conscientia aliud agere non patitur, ac subinde respicere ad se cogit. Dat pœnas quisquis expectat: quisquis autem meruit expectat. *Macrobius lib. 1. in somn. Scipion. cap. 10.* Nec de se suam potest vitare sententiam. *Et in fin. cap.* Nunquam sine timore victuri & cogentes subjectum vulgus odisse, dum metuat, semper sibi videntur exitium quod merentur excipere.

[11] *Remissionem veniæ crimina nisi semel commissa non habeant*] *Tertullianus lib. de Pænitentia cap. 7.* Collocavit in vestibulo pœnitentiam secundam, quæ pulsantibus patefaciat: sed jam semel, quia jam secundo; sed amplius nunquam, quia proxime frustra. *In quæ verba Pamelius sic:* Pœnitentia in Ecclesia nisi semel concessa: nullam enim veniam merentur qui non desinunt peccare post veniam, ut rescripsit Valentinianus Prætextato. *D. Cyrillus lib. 1. in Levitic. pag. 105.* In gravioribus enim criminibus semel tantum pœnitentiæ conceditur locus.

De numero, electione, & officio Pratorum.

Imperator.

TRES tantummodo Prætores electæ opinionis in hac Urbe per singulos annos judicio Senatus præcipimus ordinari: qui competentes causas & debitos actus integre disceptare, atque retractare debeant.

De habitu virginum Deo dicatarum.

IV. Imppp. THEOD. ARCAD. & HONOR. AAA. Rufino P.P.

MIMÆ, & quæ ludibrio corporis sui quæstum faciunt, publice habitu earum virginum, quæ Deo dicatæ sunt [1], non utantur.

[1] *Habitu earum virginum quæ Deo dicatæ sunt*] *Tertullianus lib. de veland. Virginib. cap. 3.* O sacrilegæ manus, quæ dicatum Deo habitum detrahere potuerunt. Quem in locum Pamelius alios adducit ut probet vel tempore Tertulliani Virgines velari solitas. *Idem Pamelius præfat. in lib. Tertull. de Pallio*, ubi Rhenanum refellens, inter cætera contendit Patrum veterum eam fuisse sententiam a temporibus Apostolorum, ut unanimiter omnes tam in Monachis quam Sanctimonialibus mutationem habitus agnoscant. *D. Basilius epist. 1. ad Gregorium:* Comitatur autem humiles atque abjectos animos oculus tristis & in terram innuens, habitus neglectus, coma squalida, vestis sordida; ita ut quæ faciunt lugentes secundum studium, ea ex spontaneo in nobis appareant. *D. Ambrosius ad Virginem lapsam cap. 5.* Non es memorata diei sanctæ Resurrectionis Dominicæ, in quo divino altari te obtulisti velandam? *Et infra:* His tunc in illo die consecrationis tuæ dictis & multis supra castitatem tuam præconiis sacro velamine tecta es. *Idem lib. 6. epist. 36.* Paulinum splendore generis in partibus Aquitaniæ nulli secundum venditis facultatibus tam suis, quam conjugalibus in hos se induisse cultus ad fidem comperi, ut ea in pauperes conferret quæ redegit in pecuniam. *D. Hieronymus epist. 8. ad Demetriadem:* Scio quod ad imprecationem Pontificis flammeum virginale sanctum operuit caput. *Idem epist. 15. ad Principiam, de Marcella:* Nostra Vidua talibus usa est vestibus quibus arceret frigus, non membra nudaret: aurum usque ad annuli signaculum repudians, & magis in ventribus ege-

norum quam in marsupiis recondens. *Idem invectiva in Sabinianum:* Moris est in Ægypti & Syriæ Monasteriis, ut tam Virgo, quam Vidua quæ se Deo voverint, & seculo renunciantes omnes delicias seculi conculcarint, crinem Monasteriorum matribus offerant desecandum, non intecto postea contra Apostoli voluntatem incessuræ capite, sed ligato pariter ac velato. *D. Chrysostomus Homil. 69. in Matth.* Illorum in mentem tibi veniat Sanctorum, de quibus pridie sermo habitus est, qui cilicio induuntur, eremum habitant, qui convenientia his nuptiis amicula possident. *D. Augustinus epist. 179.* In fine velationis Apophoretum gratissime accepimus. *Et epist. 179.* Scriptum est quidem mulieres esse non debere in habitu ornato, aurique circumpositione, & intorsione crinium, & cætera hujusmodi quæ vel ad inanem pompam, vel ad illecebram formæ adhiberi solent, merito reprehensa sunt; sed est quidam pro modulo personæ habitus matronalis a viduali veste distinctus, qui potest fidelibus conjugatis, salva Religionis observantia, convenire. Hunc te maritus si deponere noluit, ne te velut viduam illo vivente jactares puto quia non fuerat in hac re usque ad dissensionis scandalum perducendus, magis inobedientiæ malo, quam ullius abstinentiæ bono. Quid enim est absurdius quam mulierem de humili veste viro superbire, cui te potius expediret obtemperare candidis moribus, quam in nigellis vestibus repugnare; quia & si te indumentum Monachæ delectabat, etiam hoc gratius posset marito observato excitatoque sumi, quam illo inconsulto contemptoque præsumi. *Concilium Carthagin. 4. Can. 104. tom. 2. Concil. General. col. 1208.* Si quæ viduæ se devoverunt Domino, & veste laicali abjecta sub testimonio Episcopi & Ecclesiæ religioso habitu apparuerint, postea vero ad nuptias seculares transierint, secundum Apostolum, damnationem habebunt, quoniam fidem castitatis quam Domino voverunt irritam facere ausæ sunt.

De Archigeron. & Diæcetis ergasiotanor.

V. Impp. ARCAD. & HONOR. AA. Gennadio Præfecto Augustali.

ARCHIGERONTES [1], diœcetæque ergasiotanorum nonnisi Christiani dirigantur: quod Officium tuum sollicitis observet excubiis. Dat. Non. Februar. Constantinop. PP. Alexandriæ, EUTYCHEO, ARCAD. IV. & HONOR. III. AA. CONSS. 396.

1 *Archigerontes*] Alexandrinæ plebis Primates.

Ne quis damnatum eximat. De appellatione.

VI. Iidem AA. Eutychiano.

ADDICTOS supplicio [1], & pro criminum immanitate damnatos, nulli Clericorum vel Monachorum, eorum etiam, quos synoditas [2] vocant, per vim atque usurpationem vindicare liceat ac tenere. Sed & reos ad locum pœnæ [3] sub persecutione pergentes [4] nullus teneat aut defendat. Sed sciat se Cognitor triginta librarum auri multa, & primates Officii, capitali esse sententia feriendos, nisi usurpatio ista vindicetur. At si tanta Clericorum aut Monachorum audacia [5] est, ut bellum potius, quam judicium [6] futurum esse existimetur: ad Clementiam nostram commissa referantur, ut arbitrio nostro mox severior ultio procedat. Ad Episcoporum sane culpam (ut cætera) re-

dundabit, si quid forte in ea parte regionis, in qua ipsi populos Christianæ religionis doctrinæ insinuatione moderantur, ex iis, quæ fieri hac lege prohibuimus, a Monachis perpetratum esse cognoverint, nec vindicaverint. Quibus in causa criminali, humanitatis consideratione, si tempora suffragantur, interponendæ provocationis copiam non negamus. Dat. VI. Kal. Aug. Mnyzo. HONORIO A. IV. & EUTYCHIANO CONSS. 398.

[1] *Addictos supplicio*] Hæc lex repetitur *inf. de appellat. Sidonius pag. 315. notarum, & in textu epist. 7. lib. 5.* trahunt addictos.

[2] *Synoditas*] Id est Cœnobitas quibus una & eadem domus.

[3] *Reos ad locum pœnæ pergentes*] Extra portam.

[4] *Sub persecutione pergentes*] *In Vet. Cod.* sub prosecutione.

[5] *Si tanta Clericorum aut Monachorum audacia*] *D. Chrysostomus Homil. 17. ad Popul. Antiochen.* Nam quando a Rege missi ad commissionis inquisitionem tremendum illud constituere judicium, omnesque ad malefactorum pœnas vocabant, & variæ mortis omnibus erat expectatio, tunc vertices montium habitantes Monachi propriam exhibuere sapientiam. At nec nisi prius se neci præparassent cuilibet tam libere potuissent judices alloqui, & talem tunc exhibere magnitudinem. Etenim ante Prætorii januas totos dies agebant sedentes abducendos de carnificum manibus eripere parati. Vide Socratem *lib. 6. cap. 7.* & Sozomenum *lib. 8. cap. 12. de Monachis Ægyptiis, qui Deum corporeum asserebant:* ubi observant hanc de Deo quæstionem magno animorum motu agitatam a Theophilo Alexandrino ob odium quo flagrabat in quatuor fratres, quos Longos vulgo vocabant.

[6] *Bellum potius, quam judicium*] *D. Chrysostomus Innocentio Papæ tom. 2. Concil. General. col. 1293.* Theophilus enim Alexandrinæ Ecclesiæ Præsul, cum a quibusdam apud Justinum Imperatorem insimularetur, solus ad crimina diluenda magna Ægyptiorum multitudine sociatus advenit: id ferme initio docere volens ad bellum se ac prælium instructum advenisse.

De his, qui ex consensu litigant apud Episcopum.

VII. Iidem A A. Eutychiano P. P.

SI qui [1] ex consensu apud sacræ legis Antistitem litigare voluerint, non vetabuntur: sed experientur illius in civili duntaxat negotio, more arbitri, sponte residentis [2] judicium. Quod his obesse non poterit, nec debebit quod ad prædicti cognitoris examen conventos, potius abfuisse, quam sponte venisse constiterit. Dat. VI. Kal. Aug. Mediolani, HONORIO A. IV. & EUTYCHIANO CONSS. 398.

[1] *Si qui, &c.*] *Can. 22. Synodi Milevitani 2. quæ extat tom. 2. Concil. General. col. 1542.* Placuit ut Presbyteri, Diaconi, vel cæteri inferiores Clerici in causis quas habuerint, si de judiciis Episcoporum suorum questi fuerint, vicini Episcopi eos audiant, & inter eos quidquid est finiant adhibiti ab eis ex consensu Episcoporum suorum. *Can. 9. Concil. Carthag. 3. tom. eod. col. 1168.* Ut Clerici publica judicia non appellent placuit.

[2] *More arbitri, sponte residentis*] A quo non licet appellare. *L. 1. c. de recept. arbitr.* Ex sententia arbitri ex compromisso jure perfecto aditi appellari non posse sæpe rescriptum est. *D. Augustinus in Brevicul.* Donatistæ cum appellassent Honorium, ab eo condemnati sunt, confirmata Marcellini sententia.

VIII. Imppp. ARCAD. HONOR. & THEOD. AAA. Theodoro P. P.

EPISCOPALE judicium [1] ratum sit omnibus, qui se audiri a Sacerdotibus elegerint: eamque illorum judicationi adhibendam esse reverentiam jubemus, quam vestris deferri necesse est Potestatibus [2], a quibus non licet provocare [3]. Per Judicum quoque officia, ne sit cassa Episcopalis cognitio [4], definitioni executio tribuatur. Dat. Idib. Decembr. BASSO & PHILIPPO CONSS. 408.

[1] *Episcopale judicium*] Synesius non probat Episcopos qui versantur in negotiis, *Epist. 57. pag. 198. & 199. Possidonius de vita Augustini cap. 19.* Propterea sæpius audiendis causis maculantur. *Verba Possidonii in fine capitis sunt:* Sed hanc suam a melioribus rebus occupationem tanquam angariam deputabat, suavem semper habens, de iis quæ Dei sunt, vel allocutionem vel collocutionem fraternæ ac domesticæ familiaritatis. *Can. 9. Synod. Carthagin. 3.* Recte statutum est ut obnoxii alienis negotiis non ordinentur. *Novell. Valentin. 12.*

[2] *Eamque illorum judicationi adhibendam esse reverentiam jubemus, quam vestris deferri necesse est Potestatibus*] *In 2. Vet. Cod.* nostris referre. *Sozomenus lib. 1. cap. 9.* Illud porro est plane maximum reverentiæ Imperatoris erga religionem argumentum, quod Clericis, qui erant in judicium vocati, dedit potestatem, si modo animum inducerent Magistratus civiles rejicere, ad Episcoporum judicium provocandi: atque eorum sententiam ratam esse, & aliorum judicum sententiis plus habere authoritatis, tanquam ab ipso Imperatore prolatam, statuit.

[3] *A quibus non licet provocare*] *Can. 24. Synod. Milevitan. 2. quæ extat tom. 2. Concil. General. col. 1541.* A judicibus quos communis consensus elegerit non liceat provocare, & quisquis probatus fuerit per contumaciam nolle obtemperare judicibus, cum hoc primæ Sedis Episcopo fuerit probatum, det litteras, ut nullus ei communicet Episcoporum, donec obtemperet.

[4] *Episcopalis cognitio*] Vide Synesium *epist. 57. pag. 198. & 199.*

In AUTHENT. De sanct. Episc. §. Si quis autem litigantium, coll. 9. tit. 6. al. tit. ult. seu Novell. 123. cap. 21.

SI quis litigantium intra decem dies contradicat his, quæ judicata sunt: tunc locorum Judex examinet causam: & si invenerit judicium recte factum, etiam per sententiam suam propriam hoc confirmet, & executioni propriæ tradat, quæ judicata sunt: & non liceat victo iterum in tali causa appellare. Si vero sententia Judicis contraria fuerit; tunc licet a sententia Judicis appellare. Si tamen ex imperiali jussione, aut judiciali præcepto Episcopus judicat inter quascunque personas, appellatio aut ad Principem, aut ad eum, qui transmisit negotium, transferatur.

De custodiis.

IX. Impp. HONOR. & THEOD. AA. Cæciliano P. P.

JUDICES Dominicis diebus productos reos de custodia carcerali videant, & interrogent, ne his humanitas clausis per corruptos carcerum custodes negetur [1]: victualem substantiam non habentibus faciant ministrari libellis duobus, aut tribus diurnis, vel quot existimaverint Commentarienses, decretis: quorum sumptibus proficiant alimoniæ pauperum; quos ad lavacrum sub fida costodia duci oportet.

Multa Judicibus viginti librarum auri, & Officiis eorum ejusdem ponderis constituta, Ordinibus quoque trium librarum auri multa proposita, si saluberrima statuta contempserint. Nec deerit Antistitum Christianæ religionis cura laudabilis, quæ ad observationem constituti judicis hanc ingerat monitionem. Dat. VII. Idus Februar. Ravennæ, HONORIO VIII. & THEODOSIO III. AA. CONSS. 409.

[1] *Judices Dominicis diebus productos reos de custodia carcerali videant, & interrogent, ne his humanitas clausis per corruptos carcerum custodes negetur*] *D. Cyprianus epist. 37. ad Cler.* Quamquam sciam vos, fratres Charissimi, litteris meis frequenter admonitos esse, ut gloriosa voce Dominum confessis, & in carcere constitutis omnis diligentia præbeatur: tamen identidem vobis incumbo, ne quid ad curam desit iis quibus ad gloriam nihil deest. *D. Chrysostomus Homil. 4. in cap. 2. epist. Paul. ad Titum:* Nostis quippe ut his quibus carceris custodia permissa est per supremam atrocitatem atque immanitatem sese exercere soliti sunt, atque fructum ex aliena calamitate percipiunt, & quos alii afflictos miserantur & nutriunt, ab eis isti lucra exigunt feris profecto omnibus immaniores. *Idem Homil. 10. in cap. 3. epist. Paul. ad Corinth.* Nonne vides quod cum humanum appellamus, qui misericordia plenus est & humanitate: quando vero quispiam crudeliter aliquid & immaniter operatur, inhumanum esse dicimus. *Idem in Orat. Kalendis habit. de Flavian.* Quid carcerum custodibus deterius esse potest? Nonne hæc vita omnium nequissima esse videtur. *Lipsius lib. 1. Elector. cap. 8. de frumentation.* Lex illa frumentaria menstruum definiebat in capita, non plus quinque modios. Id calumniatur Tribunus, & ait exiguum eum modum esse, fere comparandum cum alimentis carceris, quorum tenuitas, ut mortem prohibet, ita vires non auget. *Eusebius Emissenus Homil. 8. de Pasch.* Clausos carceres humanitas diurna sustinet.

De Mathematicis.

X. Iidem AA. Cæciliano PP.

MATHEMATICOS [1], nisi parati sunt, codicibus erroris proprii sub oculis Episcoporum incendio concrematis Catholicæ religionis cultui fidem tradere, nunquam ad errorem primumredituri; non solum Urbe Roma, sed etiam omnibus civitatibus depelli decernimus. Quod si hoc non fecerint, & contra Clementiæ nostræ salubre constitutum in civitatibus fuerint comprehensi, vel secreta erroris sui & professionis insinuaverint, deportationis pœnam excipiant. Dat. Kal. Februar. Raven. HONOR. VIII. & THEOD. III. AA. CONSS. 409.

[1] *Mathematicos*] *Pamelius adnotat. 51. ad lib. Tertull. de Idololatr. cap. 9. in hæc verba: Urbs & Italia interdicitur Mathematicis.* De hoc in hæc verba Suetonius in Vitellio *cap. 14.* Nullus infensior quam Vernaculis & Mathematicis. *Et inf.* Tradit etiam Tacitus a Vespasiano pulsos urbe Mathematicos.

De reversis ab hostibus.

XI. Iidem AA. Theodoro P.P.

CHRISTIANOS proximorum locorum volumus solicitudinem gerere, ut Romanos captivos [1], qui reversi fuerint, nemo teneat,

nemo injuriis aut damnis afficiat. Dat. III. Idus Decemb. HONORIO VIII. & THEODOSIO III. AA. CONSS. 409.

[1] *Romanos captivos*] Nihil de his in Codice Theodosiano. Roma capta ab Alarico anno 401. *Orosius. Cassiodorus lib. 12. Formul. 20.* Cum Rex Alaricus urbis Romæ deprædatione satiatus, Apostoli Petri vasa suis deferentibus excepisset, mox ut rei causam, habita interrogatione, cognovit, sacris liminibus deportari diripientium manibus imperavit: ut cupiditas quæ deprædationis ambitu admiserat scelus, devotione largissima deleret excessum. Sub Valentiniano a Genserico Wandalo. *Procopius lib. 3. bell. Gothic. cap. 36. D. Gregorius lib. 2. Dialog. 15.* Tunc per se idem Totila ad Dei hominem accessit, quem cum longe sedentem cerneret, non ausus accedere, sese in terram dedit, &c. *D. Hieronymus ad Gaudent.* Urbs inclita & Romani Imperii caput uno hausta est incendio. Nulla est regio quæ non exules Romanos habeat. In cineres ac favillas sacræ quondam Ecclesiæ conciderunt.

De Lenonibus.

XII. Impp. THEOD. & VALENT. Florentio P. P.

SI lenones patres & domini [1] suis filiabus vel ancillis peccandi necessitatem [2] imposuerint; liceat filiabus & ancillis, & Episcoporum implorato suffragio, omni miseriarum necessitate absolvi. Dat. Kal. Maii, FELICE & TAURO CONSS. 428.

[1] *Si lenones, patres & domini, &c.*] *D. Chrysostomus Homil. 18. in epist. 1. Paul. ad Corinth.* Neque enim si filiam haberes, & tanta esset amentia ut eam lenoni locares, & meretrix efficeretur, inde Regis filius eam conspectam tam turpi liberaret servitute. Novella Theodosii & Valentiniani meminit de lenonibus.

[2] *Peccandi necessitatem*] D. Augustinus *lib. 3. quæst. Levitic. quæst. 20.* fuse disserit de discrimine quod est delictum inter, atque peccatum.

De Clericos lite pulsantibus.

XIII. Imp. MARCIANUS A. Constantino P. P.

DECERNIMUS, ut quicunque Catholicarum Ecclesiarum, quæ sub viro religioso Archiepiscopo hujus almæ Urbis, sunt reverendissimum Oeconomum, (sive de Ecclesiasticis, sive de propriis, & ad ipsum solum pertinentibus causis) vel quemcunque alterum earumdem Ecclesiarum Clericum aliqua voluerit lite pulsare: apud memoratum beatissimum Archiepiscopum causam dicat, in negotiis audiendis fidem ac sinceritatem geminam præbiturum, & Sacerdotis, & Judicis. Volentibus tamen actoribus pateat Episcopale judicium: ac nullus, qui hujuscemodi intendit in Sacrosanctas Ecclesias, vel in prædictos Clericos actionem, ad religiosissimum Antistitem ducatur invitus. Dat. VIII. Aprilis VARARI & JOANNE CONSS. 456.

De Lenonibus. 1. Ne mulier invita conjungatur mimis aut choris, aut aliud ſpectaculum in theatro agat.

ιδ'. Αὐτοκράτωρ Λέων αὐτῷ δήμῳ.

ΜΗΤΕ δοῦλον [a] μήτε ἐλεύθερον σῶμα τολμάτω τὶς εἰς πορνείαν προσαγεῖν ἢ προϊστᾶναι· μηδὲ εἰ θυμελικὸς εἴη, ἢ ἄλλως σκηνικός. Εἰ δὲ δοῦλον εἴη τὸ προσαχθὲν· ἐκδικείσθω εἰς ἐλευθερίαν παρὰ παντὸς προσιόντος, δίχα τινὸς δαπάνης, τοῖς κατὰ τόπον ἄρχουσιν, ἢ τοῖς θεοφιλεστάτοις Ἐπισκόποις.

§. α'. Οἷς μελήσει τὸ μηδὲ ἄκουσαν γυναῖκα δούλην, ἢ ἐλευθέραν συνεῖναι συγχωρεῖν μίμοις ἢ χοροῖς, ἢ ἄλλην θέαν ἐν τοῖς θεάτροις ἐκτελεῖν ἀναγκάζεσθαι.

[a] Μήτε δοῦλον, &c.] *Photius tit. XIII. cap. XXI. Nomocan. Theod. l x. Βασιλικῶν, tit. XXXVIII.* Conjunge *L. VII. C. de Spectacul.*

XIV. Imp. LEO ad populum.

NEQUE ſervum, neque liberum corpus ſit qui audeat in meretriciam vitam producere, aut proſtare: ſive thymelicus fuerit [1], ſive alio pacto ſcenica perſona: ac, ſi mancipium ſit, quod præſtat, in libertatem vindicetur a quocunque ſine ullis ſumptibus apud ejus oppidi magiſtratum aut Epiſcopum.

§. 1. Quibus curæ erit, ne etiam invitam mulierem liberam, aut ancillam conjungi patiantur mimis aut choris [2], aut aliud ſpectaculum in theatro agere invitam.

[1] *Sive thymelicus fuerit*] Thymele orcheſtræ pars fuit, ſuggeſti inſtar, in qua citharedi, tibicines, ſymphoniaci, aliive cantores aut muſici canebant, quos Thymelicos appellabant. *De his in l. 4. ff. de iis qui notant. infam. & in l. 10. de pollicitat. & l. 7. C. de Spectacul.*

[2] *Mimis aut choris*] Mimos appellat quoſcumque hiſtriones, ſive fabulas agerent comœdiarum, ſive Atellenarum, ſive mimorum, ſive etiam tragici forent. Chori vero appellatione utitur pro muſicis quibuſdam, qui ſcænæ aut theatro ſervirent. Vide *l. 34. de ædilit. edict. & l. 79. de legat. 3.* A Mimis Pantomimi dicti ſunt qui omnia imitabantur geſtu potius, quam voce.

De Advocatis.

XV. Impp. LEO & ANTHEMIUS A A. Nicoſtrato P. P.

NEMO vel in foro Magnitudinis tuæ, vel in Provinciali judicio, vel apud quemquam judicem accedat ad togatorum conſortium, niſi Sacroſanctis Catholicæ religionis fuerit imbutus myſteriis. Sin autem aliquid, quoquo modo, vel quadam etiam machinatione factum, vel attentatum fuerit: Officium quidem Sublimitatis tuæ centum librarum auri jacturam pro condemnatione ſuſtineat. Idem vero: Quicunque auſus fuerit, contra providum noſtræ Serenitatis decretum, officium advocationis per ſurreptionem arripere, & prohibitum patrocinium præſtiterit, ab advocationis officio remotus, ſtylum proſcriptionis ac perpetui exilii ſpecialiter ſuſtinebit: ſcituris etiam Pro-

vinciarum Rectoribus, quod is, sub cujus administratione aliquid hujusmodi fuerit attentatum, partis bonorum dimidiæ proscriptionem, & pœnam exilii per quinquennium sustinebit. Dat. pridie Kal. Aug. Constantinop. ANTHEMIO A. II. CONS. 468.

De arris sponsalitiis.

XVI. Iidem A A. Erythrio P. P.

SI legibus [1] prohibitæ non sint speratæ nuptiæ [2], & post arras sponsalitias [3], sponsa conjugium sponsi propter religionis diversitatem recusaverit [4], si quidem probatum fuerit, ante datas easdem sponsalitias arras [5], hoc idem mulierem vel parentes ejus cognovisse, sibi debeant imputare: si vero horum ignari, sponsalitias arras susceperint, vel post datas arras talis causa pœnitentiæ intercesserit, iisdem tantummodo redditis, super alterius simpli pœna liberi custodiantur. Quod simili modo etiam desponsis super recipiendis, nec non arris præstitis, custodiri censemus. Dat. Kalend. Jul. MARTIANO & ZENONE CONSS. 469.

1 *Si legibus, &c.*] Vide *in indice Tertulliani.* Matrimonium.

2 *Speratæ nuptiæ*] *Higinus de Centauris:* Hercules cum in hospitium ad exanimem Regem, &c. Reginæ spem fidemque dedisset, se eam ducturum, ut centaurum interfecit, suam speratam adduxit.

3 *Et post arras sponsalitias*] *Eusebius Emissenus Homil. de Epiphan.* Tanquam sponsus procedens de thalamo suo descendit ad terram Ecclesiæ ex gentibus congregandæ, suscepta incarnatione inungendus, cui & arras & dotes dedit. Arras quando Deus homini junctus est: dotes quando pro hominis salute immolatus est. *D. Hieronymus in cap. 1. epist. ad Ephes. in hæc verba vers. 13. Signati estis spiritu promissionis sancto:* Cujus signa arræ sunt hæreditatis futuræ. Si ergo mortuos suscitare arra est, quanta erit ista possessio?

4 *Sponsa conjugium sponsi propter religionis diversitatem recusaverit*] *D. Augustinus lib. 1. de adulter. conjug. cap. 25.* Non enim tempore revelati novi testamenti in Evangelio, vel ullis Apostolicis litteris sine ambiguitate declaratum esse recolo, utrum Dominus prohibuerit fideles infidelibus jungi. Quamvis Beatissimus Cyprianus inde non dubitet, nec in levibus peccatis constituat jungere cum infidelibus vinculum matrimonii, atque id esse dicat prostituere gentilibus membra Christi. *Idem lib. de fid. & operib. cap. 19. de eadem Cypriani sententia mentionem faciens sic scribit:* Ad eosdem malos mores pertinere confirmet jungere cum infidelibus vincula matrimonii, nihil aliud esse asserens quam prostituere gentibus membra Christi, quæ nostris temporibus jam non putantur esse peccata: quoniam revera in novo testamento nihil inde præceptum est. *Concil. Chalcedon. Can. 14.* Sed neque Hæretico vel Pagano vel Judæo matrimonio conjungere, nisi utique persona quæ Ortodoxæ conjungitur se ad Ortodoxam fidem convertendam spondeat. *Concil. Agath. Can. 67. quod extat tom. 4. Concil. General. col. 1394.* Quoniam non oportet cum omnibus Hæreticis miscere connubia, & vel filios, vel filias dare, sed potius accipere, si tamen profitentur Christianos futuros esse se, & Catholicos.

5 *Ante datas sponsalitias arras*] *Tertullianus de coron. milit. cap. 11.* Plane si quos militia præventos fides posterior invenit, alia conditio est. Vide *Pamelium adnotat. 136.*

Περὶ

Περὶ τοῦ σιτώνου. Id est, *De curatore frumentario.*

XVII.

Ἐπιλογῇ τοῦ Ἐπισκόπου καὶ τῶν πρώτων οἰκητόρων γίνεται ὁ Σιτώνης ἀπὸ τῶν στρατευομένων ἐν τῇ ἐπιχωρείῳ τάξει [a] ἢ τῶν πληρωσάντων, ἢ τῶν μελλόντων στρατεύεσθαι. καὶ ὁ παραβαίνων τριάκοντα λίτρας προστιμᾶται.

Electione Episcopi & primorum civium Sitonæ fiant ex militaribus ordinibus, aut ex veteranis, aut ex tyronibus, sive militaturis. Qui id transgressus fuerit, triginta libris multetur.

[a] Ἐν τῇ ἐπιχωρείῳ τάξει] Κατὰ χώρας ἐκείνης ταξεωτῶν τῶν στρατευομένων καὶ τῶν ἀποθεμένων τὴν τάξιν, ἢ τῶν μελλόντων στρατεύεσθαι habet *L. III. C. v.* ut nemini liceat. Addit potius, ἐπειδὴ δυσχερέστερον οὗτοι ταῖς δημοσίαις χρείαις ἐντετριμμένοι ἐκ μακροῦ χρόνου τὸ τῆς σιτωνείας διανύουσι βάρος.

De annonis militum stationariorum.

XVIII.

Οἱ ὑφεστῶτες, καὶ τῇ παραφυλακῇ προσκαρτεροῦντες [a] στρατιῶται ἐν τοῖς σεδέτοις [b] αὐτῶν, τὸ προσφερόμενον εἶδος [c] ἐκ τῶν ἐν τῇ πόλει, ἢ τῇ ἐνορίᾳ αὐτῆς γεωργουμένων δεχέσθωσαν ὑπὲρ τῶν ἀννόνων αὐτῶν, δοκιμασίᾳ τοῦ Ἐπισκόπου, καὶ τοῦ Ἄρχοντος, ἢ τοῦ Ἐκδίκου ἐξ ἀπολείψεως τοῦ ἄρχοντος. Καὶ οὐκ ἀναγκάζεται ὁ συντελεστὴς ἀπαργυρισμὸν διδόναι.

Milites [1] qui præsunt, & in custodia consistunt, in suis (ut vocant) sedetis, sive stationibus, species ad se pertinentes, ex civitatibus, aut ex ejus regionis agricolis ad suas annonas arbitratu Episcopi, aut Magistratus, aut Defensoris, si desit Magistratus, accipiant. Neque cogatur collator numeratam pecuniam præstare.

[a] Τῇ παραφυλακῇ προσκαρτεροῦντες] Μὴ ὦσιν ἐν ταῖς οἰκείαις ἀγγαρείαις. *L. XIX. C. de erogat. milit. annon.*

[b] Ἐν τοῖς σεδέτοις] Milites in locis in quibus jussimus sedeant *L. II. C. de Offic. præf. Præt. Afric.* Omnes milites qui in eadem Provincia sedent. *Julian. Nov. XVII.* Milites qui ibi sedent ἱδρυμένων ἐκεῖσε. *Nov. XCV. Math. IIII. Esaiæ IX.* Hinc sedeta sive sedetæ. Ut *habet vetus rei militaris Codex tit.* Περὶ στρατιωτῶν ἢ συντελεστῶν ὑπό τινων ζημιωθέντων. Εἰ δὲ (inquit) ὁ οἱοσδήποτε ἄρχων ἢ στρατιώτης ἐν παραχειμαδίῳ, ἢ κατὰ πάροδον, ἢ εἰς τὰς σεδέτας ζημιώσει στρατιώτην, ἢ συντελεστὴν, καὶ τοῦτον δεόντως οὐκ ἀποθεραπεύσῃ ἐν διπλῇ ποσότητι αὐτὸ τὸ πρᾶγμα τῷ ζημιωθέντι ἀποκαταστήσει.

[c] Προσφερόμενον εἶδος] *Valerianus. Ragonio. ad locum.* Non provincialem, non possessionem cogat illic frumenta ubi non habet dare. Jam ubi laridum, jam cæteræ species, in his dandæ sunt locis ubi affatim redundant.

[1] *Milites, &c. ex ejus regionis agricolis ad suas annonas arbitratu Episcopi accipiant*] *D. Chrysostomus Homil. 22. de milit. spirital.* Escas miles regius habet, & Imperatoris annona pascitur: non oportet eum emere sibi cibum, neque in ejus providenti sollicitudine occupatum studiis militaribus cruciari: ubique illi domus omnis Provincialium ex præcepto regali patet, ut nihil eum de privata domo laborare necesse sit.

De defensoribus civitatum.

XIX. Imp. ANASTASIUS A. Eustachio P.P.

JUBEMUS eos tantummodo ad Defensorum curam peragendam ordinari, qui Sacrosanctis Orthodoxæ religionis imbuti mysteriis, hæc in primis sub gestorum testificatione, præsente quoque religiosissimo fidei Orthodoxæ Antistite, per depositiones cum sacramenti religione celebrandas patefecerint. Ita enim eos præcipimus ordinari, ut Reverendissimorum Episcoporum, nec non Clericorum & honoratorum, ac possessorum, & curialium decreto constituantur. Dat. XIII. Kal. Maii, SABINIANO & THEODORO CONSS. 505.

In AUTHENT. De defens. civ. §. Interim, col. 3. tit. 2. seu Novell. 15. cap. 1.

PRæsides gentium per unamquamque civitatem præparent homines non vilissimos, sed nobiliores civitatum habitatores, quibus aliqua ratio est bonæ opinionis constituta, nominare Defensores per circulum: ut, eo expleto, rursus ad eandem sollicitudinem revertantur: decreto facto cum jurejurando omnium possessorum in ea civitate consistentium: electione facienda a Deo amabili Episcopo, & venerabili Clero, & aliis in civitate bonæ opinioni studentibus. Et nulli liceat defensoris ordinationem declinare: alioqui quinque librarum auri pœna coërcebitur, quæ in opera civitatis impendetur: & post pœnæ solutionem nihilominus Defensoris officium suscipere cogetur, & jurabit, omnia secundum leges & jus agere. *Et confirmabitur ex præcepto gloriosissimorum Præfectorum nostrorum. Et in biennio solo administrabit. Et judex potius, quam Defensor esse videbitur: ut etiam testamenta & donationes apud hunc insinuentur, & acta apud eum componantur. Et habeat unum Exceptorem, & duos officiales ex Provinciali Officio: & judicet in causis pecuniariis usque ad trecentos aureos. Præterea habeat Defensor publicam habitationem, in qua monumenta recondat, & unum hominem, qui acta conservet.*

De jurejurando à Magistratibus præstando: de exterminandis Hæreticis.

Nova Constitutio FRIDERICI Imperatoris, de statu, & consuet. contra libert. Eccl. §. Statuimus etiam, coll. 10. constit. fin.

STatuimus hoc edicto in perpetuum valituro, ut Potestates, Consules, sive Rectores, quibuscunque fungantur officiis, pro defensione fidei præstent publice juramentum, quod de terris suæ jurisdictioni subjectis universos Hæreticos ab Ecclesia denotatos, bona fide pro viribus suis exterminare studebunt: *ita ut amodo quandocunque quis fuerit in Potestatem seu perpetuam, seu temporalem assumptus, hoc teneatur capitulum firmare juramento: alioqui neque pro Potestatibus, neque pro Consulibus, neque pro Rectoribus habeantur, eorumque sententias ex tunc irritas judicamus & inanes.*

De jurejurando a militibus præstando.

X X.

NEMO militet, qui non apud acta testificatus cum tribus sit, propositis Sacrosanctis Evan-.

ΟΥΔΕΙΣ στρατεύεται [a], εἰ μὴ ἐν ὑπομνήμασι μαρτυρηθῇ ἐπὶ τρισὶν ἐπὶ τῶν ἁγίων Εὐαγ-

γελίων Χριστιανὸς Ὀρθόδοξος, συνισταμένης τῆς πράξεως παρὰ τῷ ἄρχοντι, ἔνθα μέλλει στρατεύεσθαι, δύο νομισμάτων ὑπὲρ αὐτῆς διδομένων. Εἰ δὲ τοῦτο παραμεληθῇ, δίδωσιν ὁ ἄρχων πεντήκοντα λίτρας, καὶ ἡ τάξις αὐτοῦ κ. καὶ ὁ στρατευσάμενος ι. καὶ ἐκβάλλεται· καὶ οἱ ψευδομαρτυρήσαντες σωματικῶς τιμωρηθῶνται. καὶ ποιναὶ τοῖς περιβάτοις εἰσάγονται κινδύνῳ τοῦ Κόμητος.

geliis se esse Christianum Orthodoxum: fiantque acta ad eum Magistratum, sub quo militaturus est: & duo tantum aurei pro ea re præbeantur. Si vero id neglectum sit, dabit libras quinquaginta is Magistratus, ejusque Officium viginti. Qui vero militavit, decem, atque a militia ejicietur: testes, qui pejeraverint, in corpus punientur: Illæ vero multæ Comitis periculo rebus privatis inferentur.

* Οὐδεὶς στρατεύεται] *L. IX. C. de diversf. Offic. Evagr. lib. IIII. cap. XVI.* Τινας τι τῶν στρατιωτῶν ἄρτι βαπτίσαντος. *Procop. III. de bell. Wandalic.*

De non numerata pecunia vel dote.

XXI. Imp. JUSTINIANUS A. Mennæ P.P.

SI præsens quidem sit, qui pecuniam numerasse, vel alias res dedisse scriptus est; aliquam vero administrationem in Provinciis gerat, ut difficile esse videatur, denuntiationem eidem non numeratæ pecuniæ mittere, licentiam damus ei, qui memorata exceptione uti velit, alios judices adire, & per eos ei manifestare, quia exceptionem hujusmodi objicit, factam a se super non numerata pecunia querelam esse. Quod si non sit alius administrator civilis, vel militaris, vel per aliquam causam ei sit difficile, qui memoratam querelam opponit, eum adire, & ea quæ dicta sunt facere: licentiam damus etiam per virum Reverendissimum Episcopum eandem suam exceptionem creditori manifestare, & ita tempus statutum interrumpere.

§. 1. Quod etiam in exceptione non numeratæ dotis locum habere, receptum est. Dat. Kal. Jul. Constantin. DN. JUSTINIANO A. II. CONS. 528.

De custodia reorum.

κβ'. Αὐτοκρ. Ἰουστινιανὸς Μηνᾷ Ἐπάρχῳ Πραιτωρίων.

ΟΥΔΕΝΑ ἐμβάλλεσθαι ἐν φυλακῇ δίχα προστάξεως τῶν κατὰ τὴν εὐδαίμονα ταύτην πόλιν, ἢ ἐν ἐπαρχίᾳ ἐνδόξων, ἢ περιβλέπτων, ἢ λαμπροτάτων Ἀρχόντων ἢ τῶν ἐν ταῖς πόλεσιν Ἐκδίκων βουλόμεθα.

§. α'. Ἐπὶ δὲ τῶν ἐμβληθέντων

XXII. Imp. JUSTIN. A. Menæ PP.

NEMINEM volumus in custodiam conjici absque jussu gloriosissimorum, vel illustrium, vel clarissimorum Magistratuum hujus felicissimæ Urbis, vel Provinciarum, aut Defensorum civitatum.

§. 1. De his autem, quicunque

conjecti, aut conjiciendi sunt, Deo amabiles locorum Episcopos jubemus per unam cujusque hebdomadæ diem, id est, feria quarta, aut sexta, quæ & Parasceve appellatur, eos, qui in custodia habentur, visitare; & diligenter inquirere causam, ob quam detinentur: & sive servi sint, sive liberi, sive pro pecuniis, sive pro aliis criminationibus, sive pro homicidiis conjecti, illustrissimos, & spectabiles, & clarissimos Magistratus admonere; tam eos qui sunt in hac felicissima Urbe, quam qui sunt in Provinciis, ut ea exequantur circa ipsos, quæ Divalis nostra constitutio ad illustres Præfectos ea de re emissa præcipit: licentia data Deo charissimis pro tempore Episcopis, si quam negligentiam admissam cognoverint ab illustrissimis, & magnificentissimis atque clarissimis pro tempore Magistratibus, vel iis, quæ illis parent Officiis, talem ipsorum negligentiam indicandi, ut conveniens adversus negligentes animi nostri motus insurgat. Dat. XV. Kal. Feb. CP. DECIO CONS. 529.

ἢ ἐμβαλλομένων τοὺς θεοφιλεστάτους τῶν τόπων Ἐπισκόπους μίαν ἑκάστην ἑβδομάδος ἡμέραν, τὴν τετράδα [a] ἢ τὴν παρασκευὴν [b], τοὺς ἐν ταῖς φυλακαῖς διερευνᾶσθαι, καὶ σὺν ἀκριβείᾳ μανθάνειν τὰς τῶν αὐτῶν κατοχῆς αἰτίας· καὶ εἴτε οἰκέται τυγχάνοιεν ὄντες, εἴτε ἐλεύθεροι, εἴτε ἐπὶ χρήμασιν, εἴτε ἐπὶ ἄλλοις ἐγκλήμασιν, εἴτε ἐπὶ φόνοις ἐμβεβλημένοι· παρασκευάζειν τοὺς ἐνδοξοτάτους καὶ περιβλέπτους καὶ λαμπροτάτους Ἄρχοντας ταύτης τε τῆς εὐδαίμονος πόλεως ὅ τῶν ἐπαρχιῶν ἐκεῖνα πράττειν ἐπ' αὐτοῖς, ἅπερ ἡ πρὸς τοὺς ἐνδοξοτάτους Ἐπάρχους περὶ τούτου καταπεμφθεῖσα θεία ἡμῶν διαγορεύει διάταξις· ἀδείας διδομένης τοῖς κατὰ καιρὸν θεοφιλεστάτοις Ἐπισκόποις, εἴ τινα ῥᾳθυμίαν ἴδοιεν γινομένην παρὰ τῶν κατὰ καιρὸν ἐνδοξοτάτων καὶ μεγαλοπρεπεστάτων καὶ λαμπροτάτων Ἀρχόντων, ἢ παρὰ τῶν πειθομένων αὐτοῖς τάξεων, ταύτην μηνύειν, ὡς ἂν ἡ προσήκουσα κατὰ τῶν ῥᾳθυμούντων ἐνεχθείη κίνησις.

[a] Τὴν τετράδα] Meminit Βασιλικῶν Scholiastes *tit. xxxv. lib. lx.* Epiphan. Περὶ πίστεως Καθολικῆς κ Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας. *Augustin. Psalm. xciii.* Una Sabbathi dies Dominicus est; secunda Sabbati, secunda feria, quem seculares diem Lunæ vocant. Quarta aut Sabbatorum quarta feria, qui Mercurii dies dicitur a paganis & a multis Christianis, sed nollemus ut dicant, atque utinam corrigantur. *Synod. Aurelian. Can. xx.* Diebus singulis Dominicis reos in custodia carcerali videant Archidiaconi vel Præpositi.

[b] Η τὴν παρασκευὴν] *Marc. xv.* Ἦν παρασκευή, ὅ ἐστι προσάββατον. Cænam puram Latine usitatius vocarunt. *Augustin. Tract. cxx. in Evangel. Joan. Vet. Gloss.* Cæna pura, Προσάββατον. *Tertullian. advers. Marcion.* Dies observatis & menses, & tempora, & annos & Sabbatha, ut opinor & cænas puras, & jejunia & dies magnos.

κγ΄. Ὁ αὐτὸς Βασιλεὺς Μηνᾷ Ἐπάρχῳ Πραιτωρίων[a].

ἸΔΙΩΤΙΚΑΣ φυλακὰς πᾶσι τρόποις ἐν πόλεσιν, ἢ ἐν κώμαις ἀπαγορεύομεν καθίστασθαι· αὐτῶν δηλαδὴ τῶν κατεχομένων προνοίᾳ τῶν κατὰ τόπον θεοφιλεστάτων Ἐπισκόπων τῆς κατοχῆς ἀφιεμένων.

XXIII. Idem A. Menæ P. P.

PRIVATOS carceres modis omnibus in urbibus atque in vicis constitui vetamus: ipsis, qui custodiuntur, Dei amicissimorum loci Episcoporum providentia a detentione remissis. Dat. XII. Kal. Feb. CP. DECIO COS. 529.

[a] Meminit *Scholiast. lib. xx. βασιλικῶν tit. xxxv.*

De infantibus expositis.

XXIV. Idem A. Demostheni PP.

NEMINI licere [1] volumus, sive ab ingenuis genitoribus puer parvulus procreatus, sive a libertina progenie, sive servili conditione maculatus, expositus sit, eum puerum in suum dominium vindicare, sive nomine dominii, sive adscriptitiæ, sive colonariæ conditionis. Sed neque his, qui eos nutriendos sustulerint, licentiam concedimus penitus cum quadam distinctione eos tollere: Sed nullo discrimine habito, hi, qui ab hujusmodi hominibus educati, vel nutriti, vel aucti sunt, liberi & ingenui appareant, & sibi acquirant: & in posteritatem suam, vel extraneos heredes omnia, quæ habuerint, quo modo voluerint, transmittant. Hæc observantibus non solum Præsidibus Provinciarum, sed etiam viris religiosissimis Episcopis. Dat. Chalcedone VIII. Kal. Jul. LAMPADIO & ORESTE VV. CC. CONSS. 530.

[1] *Nemini licere, &c.*] *Concil. Arelat. 2. Can. 32.* Si quis autem mancipia Clericorum pro suis mancipiis ad Ecclesiam confugientibus crediderit occupanda, per omnes Ecclesias districtissima damnatione feriatur. *Plinius lib. 10. epist. 72.* Quæstio ista quæ pertinet ad eos qui liberi nati expositi, deinde sublati a quibusdam & in servitute educati sunt sæpe tractata est. *Et infra:* Ideo nec assertionem denegandam iis qui ex ejusmodi causa in libertatem vindicabuntur, neque ipsam libertatem redimendam pretio alimentorum.

De alea seu cottis.

κε΄. Ὁ αὐτὸς Βασιλεὺς Δημοσθένει Ἐπάρχῳ Πραιτωρίων.

ΟΣΑ περὶ [1] τῶν καλουμένων κύβων, ἤτοι κόττων καὶ τῆς τούτων κωλύσεως ἡμῖν νενομοθέτηται, ταῦτα ἄδειαν δίδομεν καὶ τοῖς θεοφιλεστάτοις Ἐπισκόποις καὶ ἀνερευνᾷν, καὶ γινόμενα

XXV. Idem A. Demostheni P. P.

QUÆ de alea [1] sive (ut vocant) cottis, ac de eorum prohibitione a nobis sancita sunt, ea liceat Dei amicissimis Episcopis, & perscrutari, & cohibere, si fiant,

& flagitiosos per clarissimos Præsides Provinciarum, & Patres defensoresque civitatum ad modestiam reducere. Dat. x. Kal. Octob. CP. DECIO COS. 529.

παύειν, καὶ τοὺς ἀκοσμοῦντας διὰ τῶν λαμπροτάτων Αρχόντων τῶν ἐπαρχιῶν καὶ τῶν Πατέρων καὶ τῶν Εκδίκων τῶν πόλεων ἐπὶ σωφροσύνην ἐπανάγειν.

[1] *Alea*] *D. Chrysostomus Homil. 12. in epist. 4. Paul. ad Corinth. vers. 1.* Aleæ ludus ab externis legum latoribus non punitur, & nemo eorum adhuc aliquo usus est supplicio. Videnda est constitutio prima Græca *de alea usu*, quæ male ab aliis ultima *de Religiosis* conscripta est.

[a] Οσα περὶ, &c.] Refert *Epitomator βασιλικῶν ex lib. III. tit. I. κεφ. III.* Meminit *Theod. lx. βασιλικῶν tit. VIII.*

De his, quæ singulis annis ad civitates pertinent. 1. De discussoribus, aut ratiocinatoribus, aut exæquatoribus. 2. De sportulis. 3. De formis non emittendis a Magistratibus. 4. De locis publicis, seu universitatis. 5. De aquarum distributione. 6. De cautionibus. 7. De sportulis, & descriptione. 8. De officio Episcopi. De metatorum exactione. De rapinis.

XXVI. Idem A. Juliano P. P.

DE his, quæ singulis annis ad civitates pertinent (sive civiles reditus sint, sive fructus, ex publicis, aut privatis pecuniis, quæ ab aliquibus eis, aut relinquuntur, aut donantur, aut alio pacto excogitantur, aut instituuntur, sive ad opera, sive ad rem frumentariam, sive ad publicos aquæductus, sive ad balneorum calefactionem, sive ad portus, sive ad murorum, aut turrium ædificationem, sive ad pontium atque viarum refectionem, sive ad publicas denique causas pertineant; tam ex publicis, quam ex privatis, ut dictum est, causis) sancimus; ut in unum conveniant religiosissimus Episcopus, ac tres bonæ existimationis, & qui cæteris præstant in ea civitate, ac singulis annis inspiciant opera facta; & curent, ut & metiantur, & rationem conficiant, qui ea administrant, aut qui administraverunt, & in monumentorum gestione of-

κϛ'. Ο αὐτὸς Βασιλεὺς Ιουλιανῷ Επάρχῳ Πραιτωρίων.

ΠΕΡΙ τῶν καθ' [a] ἕκαστον ἔτος ταῖς πόλεσι προσιουσῶν πολιτικῶν προσόδων, ἢ πόρων, ἐκ δημοσίων ἢ ἐξ ἰδιωτικῶν χρημάτων, παρά τινων αὐταῖς ἢ καταλιμπανομένων, ἢ δωρουμένων, ἢ ἄλλως ἐπινοουμένων, ἢ προσποιηθησομένων, εἴτε εἰς ἔργα, εἴτε εἰς σιτωνίαν, εἴτε εἰς δημόσιον ὁλκὸν, εἴτε εἰς ἔκκαυσιν βαλανείων, εἴτε εἰς λιμένας, εἴτε εἰς τειχῶν ἢ πύργων οἰκοδομὰς, ἢ γεφυρῶν, ἢ ὁδοστρωσιῶν ἐπανόρθωσιν, ἢ ἁπλῶς εἰς τὰς τῶν πολιτικῶν χρείας προσερχομένων, εἴτε ἀπὸ δημοσίων, εἴτε ἀπὸ ἰδιωτικῶν (ὡς εἴρηται) προφάσεων, θεσπίζομεν, εἰς τ' αὐτὸν συνιόντας τὸν θεοφιλέστατον Επίσκοπον τρεῖς τε τῶν εὖ ὑπολήπτων καὶ ἐν ἅπασι προεχόντων κατὰ τὴν πόλιν, ἔτους ἑκάστου ἐποπτεύειν τὰ γινόμενα ἔργα, καὶ παρασκευάζειν μετρεῖσθαι, καὶ λογοθετεῖν τοὺς ταῦτα διοικοῦντας, ἢ διοικήσαντας, καὶ ἐπὶ πράξεως ὑπομνημάτων φανερὸν γίνεσθαι τὸ

πεπληρῶσθαι τὰ ἔργα ἢ δεδιοικῆσθαι τά τε σιτωνικὰ χρήματα, τά τε λουτρωνικά, ἢ περὶ ὁδοστρωσίας, ἢ περὶ ὁλκοὺς ὑδάτων, ἢ ἕτερα τοιαῦτά τινα. Ἅπερ ἅπαντα ἀμείωτα μένειν εἰς τὸν ἅπαντα βουλόμεθα χρόνον. Καὶ ἐπὶ τῆς πράξεως τῶν ὑπομνημάτων δηλοῦσθαι· ὡς ἀνεύθυνός ἐστιν ὁ ταῦτα διοικήσας· ἢ καὶ ὑπεύθυνος μὲν ὤφθη, ὃ δὲ ὀφειλόμενον ἀπέδωκε· καὶ οὕτως ἔχειν ἀσφαλῶς τὸν ταύτης τετυχηκότα τῆς πράξεως· στελοῦμεν γὰρ ἡμεῖς, ἡνίκα ἂν βουληθείημεν, τὸν ἡμῖν δοκοῦντα, ὃς ἐποπτεύσει τὰ παρ' αὐτῶν γινόμενα λογοθέσια· καί, εἴπερ ὀρθῶς ἔχοντα εὕροι, ψῆφον ποιήσεται [b] ἀπὸ ἀσφαλὲς αὐτοῖς καὶ κληρονόμοις αὐτῶν καὶ διαδόχοις τελείως περιποιοῦσαν, ἐφ' ᾧ μηκέτι δευτέρων λόγων ἢ ζητήσεων ἀφορμὰς ἐπιλελεῖφθαι· πάντων ἐπὶ τῶν ἁγίων Εὐαγγελίων [c] οὕτω σὺν ἀκριβείᾳ πραττομένων ὡς τῆς ἡμετέρας αὐτοῖς ἐπιστησομένης, ἡνίκα ἂν βουληθείημεν, ἐξετάσεως. Χρὴ μέντοι σπουδάζειν τὸν θεοφιλέστατον Ἐπίσκοπον καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ ποιουμένους τοὺς λογισμούς. ὅπως ἂν τὰ ἔργα εἰς ἀπέραντα τῆς δαπάνης ἀφωσιωθῇ καθ' ἕκαστον ἔτος ἐπιμελῶς γίνοιτο ἐκ τῶν πολιτικῶν ἀνανεούμενα πόρων τε καὶ προσόδων. Εἰ μέντοιγε μὴ βουληθείη λογισμοὺς ὑποσχεῖν ὁ ταῦτα διοικήσας, μηδὲ ἀνάσχοιτο τοῦ θεοφιλεστάτου τῶν τόπων Ἐπισκόπου, καὶ τῶν κτητόρων τῶν πρὸς τοῦτο ἀφωρισμένων εἰς λογισμοὺς αὐτὸν καλούντων· τηνικαῦτα ἀναγκάζεσθαι τοῦτο πράττειν διὰ τοῦ λαμπροτάτου τῆς ἐπαρχίας Ἄρχοντος, καὶ τῆς πειθομένης αὐτῷ τάξεως, ζημίας πάσης χωρὶς συνωθούμενον, ἐφ' ᾧτε πᾶσι τρόποις λογισμοὺς ὑπέχειν τῷ θεοφιλεστάτῳ τῆς πόλεως Ἐπισκόπῳ, καὶ τοῖς πρωτεύουσι τῆς πόλεως· καὶ τὸ φαινόμενον ἐποφείλεσθαι, παρ' αὐτοῦ ἀποδοῦναι τῇ πόλει.

§. α'. Πᾶσαν δὲ ἄδειαν ἀναιροῦμεν

tendant impletionem operum, aut administrationem sitonicarum, & balneariarum pecuniarum, sive quæ in viis muniendis, aut aquæductibus, aut aliis rebus consumuntur. Quæ omnia nunquam omnino minui volumus. In monumentorum vero gestione appareat; sitne solutus, an obligatus, qui ea administraverit; & an, quod debuit, solverit: atque ita erit cautum ei, qui eam curam suscepit. Mittemus enim nos, cum placuerit, quem commodum erit, ut inspiciat rationes ab eis factas: & cum recte factas esse repererit, calculum feret [b], quo ipsis heredibusque, & successoribus consuletur: neque aliarum rationum, aut controversiarum occasio relinquetur. Omnia vero, propositis sanctis Evangeliis, diligenter fiant: nam inquisitionem nos cum libuerit fieri jubebimus. Oportet itaque studere religiosissimum Episcopum, & qui cum eo rationes conficiunt, ut opera in ingentes sumptus præscripta, singulis annis diligenter fiant ex publicis fructibus atque reditibus reparanda. Sin autem noluerit rationibus subesse, qui ea administrat, neque ferat sanctissimum ejus loci Episcopum, & illos possessores, qui ad eam rem constituuntur, & qui ad rationes reddendas eum vocant: cogatur id agere per clarissimum Provinciæ Præsidem, & cohortem, quæ ei parere solet: ac sine ullo damno compellatur, ut modis omnibus rationes submittat religiosissimo Episcopo, & primis illius civitatis: quodque appareat ab eo deberi, civitati reddatur.

§. 1. Omnem vero libertatem

tollimus noſtris Præſidibus mittendi in agros diſcuſſores, aut ratiocinatores, aut exæquatores ad publicarum rationum executionem. Sed ſi quid hujuſmodi nobis ignorantibus fiet, ſi quidem ſacra forma ad aliquos per ſubreptionem emanaverit, liceat religioſiſſimo Epiſcopo ejus civitatis ſuſcipere quidem ſacram formam, renunciare tamen nobis ut nos cognoſcamus, an ex noſtra ad illum Præſidem juſſione, an per obreptionem facta ſit: ut ſi per ſubreptionem facta eſſe videatur, quod factum ſit inutile fiat, & periculum ſubeat, qui eam quæſivit. Si vero ab aliquo e noſtris Præfectis emiſſum decretum, aut commonitorium ſit, aut præceptum aliquod, aut rationum ſcriptura; & de aliquo ex prædictis capite permittatur; volumus ut modis omnibus non ejus urbis Epiſcopus, & primi civitatum illis rebus præficiantur, ſed liceat Provinciæ Præſidi, & ipſis poſſeſſoribus, ac civibus juſſiones rejicere: ac ne obolum quidem ea de cauſa præſtare. Si vero in ea re ſanctiſſimus Epiſcopus negligens fuerit; habebit & Dominum Deum noſtrum infenſum, & imperialem vindictam expectabit, ſi ea ſervili ſilentio, ſacerdotalique licentia indigno, præterierit.

§. 2. Si quis autem [2] in Provincia renunciaverit Magiſtratuum, aut Conſulum proceſſiones [3], ſive generales formas glorioſiſſimorum Præfectorum, aut alicujus alterius e noſtris Magiſtratibus, ſive conſtitutionem, ſive ſacrum commonitorium, ſive generales literas, ſive erectionem Imperialium ſtatuarum indicaverit: non liceat am-

τοῖς ἡμετέροις ἄρχουσι πέμπειν ἐν ταῖς χώραις diſcuſſoras ἢ λογοθέτας [d] ἢ ἐξισωτὰς [e] ἐπὶ ταῖς τῶν δημοσίων λογισμῶν ἐξετάσεσιν. Ἀλλ' εἴ τι τοιοῦτο πραχθείη παρὰ γνώμην ἡμετέραν· τηνικαῦτα, εἰ μὲν θεῖος τισὶ τύπος κατὰ συναρπαγὴν προελθεῖν, ἄδειαν εἶναι τῷ θεοφιλεστάτῳ Ἐπισκόπῳ τῆς πόλεως προσδέχεσθαι μὲν τὸν θεῖον τύπον, μηνύειν δὲ εἰς ἡμᾶς, ὅπως ἂν ἡμεῖς γνοίημεν, εἴτε κατὰ θείαν ἡμῶν πρόσταξιν πρὸς αὐτὴν τὴν ἀρχὴν γεγραμμένην, εἴτε κατὰ συναρπαγὴν γέγονε. ὥστε εἰ κατά τινα γινόμενος φανείη συναρπαγὴν τηνικαῦτα τὸ γινόμενον ἄκυρον εἶναι, κίνδυνόν τε ὑποστῆναι τὸν τοῦτο ποριςάμενον. Εἰ δὲ τινος τῶν ἡμετέρων ἀρχόντων πεμφθείη ψῆφος, ἢ καὶ κομμονιτώριον [f], ἢ πρόσταγμά τι, καὶ λογοθέσιον· περὶ τούτων δὲ τῶν προειρημένων κεφαλαίων ἐπιτραπείη, πάντη βουλόμεθα τρόπῳ, τὸν θεοφιλέστατον τῆς πόλεως Ἐπίσκοπον, καὶ τοὺς ἐν τῇ πόλει πρωτεύοντας, μὴ προσίεσθαι ταῦτα· ἀλλ' ἄδειαν εἶναι καὶ τῷ τῆς ἐπαρχίας ἡγουμένῳ, καὶ αὐτοῖς γε δὴ τοῖς κτήτορσι, καὶ πολίταις, διωθεῖσθαι τὰς τοιαύτας προστάξεις, καὶ μηδὲ ὀβολὸν ταύτης ἕνεκα τῆς αἰτίας παρέχειν. Εἰ δὲ τοῦτο ῥαθυμήσειεν ὁ θεοφιλέστατος Ἐπίσκοπος ἕξει μὲν δυσμενῆ τὸν Δεσπότην Θεὸν, καὶ βασιλικὴν ἀγανάκτησιν ἀναμενέτω, ὅτι σιγὴν ἐσίγησεν, ἀνελευθέραν τε καὶ ἱερατικῆς παρρησίας ἀναξίαν.

§. β'. Ἀλλὰ καὶ εἴ τις ἐμφανίσει κατὰ χώραν ἢ Ἀρχόντων οἱωνδήποτε, ἢ Ὑπάτων προαγωγὰς, ἢ γενικοὺς τύπους τῶν ἐνδοξοτάτων Ὑπάρχων, ἢ καὶ ἑτέρου τινὸς τῶν ἡμετέρων Ἀρχόντων, ἢ διατάξεων, ἢ θείων κομμονιτωρίων, ἢ γραμμάτων γενικῶν οὐ μὴν τοι ἐμφανίσεις ποιοῖτο, ἢ καὶ ἀνδριάντων βασιλικῶν καθιδρύσεις· μὴ εἶναι τούτῳ παρρησίαν,

παῤῥησίαν, περαιτέρω δὲ ἓξ νομισμάτων ἐφ' ἑκάστῃ μηνύσει, ἢ ἐφ' ἑκάστῳ τύπῳ, ἢ ἐφ' ἑκάστῃ διατάξει, ἢ θείῳ κομμονιτωρίῳ, ἢ γράμματι γενικῷ, ἢ ἀνδριάντων καθιδρύσει, κομίζεσθαι καθ' ἑκάστην ἐπαρχίαν, εἰς ἣν ταῦτα παρέλαβεν· ὥστε ὁπόσας ἂν ἔχοι πόλεις ἡ ἐπαρχία, μηδὲν αὐτῷ διαφέρειν, ἀλλὰ τοὺς ἓξ μόνους κομίζεσθαι χρυσοῦς. Εἰ δέ τι πλέον κομίσοιτο, τοῦτο τετραπλάσιον ἀποδοῦναι, ἄδειαν ἔχοντος καὶ τοῦ τῆς πόλεως Ἐπισκόπου τοῦτο κωλύειν. καὶ ταῦτα τὴν ἴσην ἐπικειμένων ποινὴν, τοῦτ' ἔστι τὴν ἀνὰ δέκα τοῦ χρυσίου λιτρῶν, τῷ τε τῆς ἐπαρχίας ἡγουμένῳ, τῇ τε πειθομένῃ τάξει, καὶ τῷ θεοφιλεστάτῳ Ἐπισκόπῳ, εἴπερ ἐνδοῖεν αὐτοῖς ὑπεραπαιτεῖν βουλομένοις, ἀλλὰ μὴ πᾶσι τρόποις τοῦτο κωλύωσιν.

§. γ'. Οὐδενὶ γὰρ παντελῶς ἐφίεμεν τῶν ἡμετέρων ἀρχόντων, τοιούτους τινὰς τύπους περὶ τῆς ἐπαρχίας ἐκπέμπειν περὶ τῆς ὑδροῤῥόων [h], ἤτοι ὑπονόμων, ἢ ἀνακαθάρσεως ἢ περὶ τῆς τῶν οἰκοδομημάτων πρὸς τοῖς τείχεσι καθαιρέσεως, ἢ τῶν ἐν ταῖς στοαῖς γινομένων καταλύσεων, ἢ τῶν καλουμένων προδουλείων, καὶ ἐρειπίων τόπων, ἤτοι μεσοστύλων ἀνατροπῆς [i], ἢ περὶ εἰκόνων [k], ἢ τοιουτρόπων ὅλως ἐπινοιῶν ἢ πολιτικῶν ἁπλῶς ζητήσεων. ἀλλ' ἐξέστω τῷ θεοφιλεστάτῳ Ἐπισκόπῳ τῆς πόλεως, καὶ τοῖς ἐν τῇ πόλει πρωτεύουσι, καὶ τοῖς τῶν ἐπαρχιῶν ἡγουμένοις, καὶ κτήτορσι [l], καὶ πολίταις, τοιούτου τινὸς ἐμφανισθέντος τύπου, μὴ προσίεσθαι τοῦτον, ἀλλὰ κωλύειν καὶ διωθεῖσθαι πάντα ἐκβιβασμὸν καὶ πᾶσαν εἴσπραξιν ἐντεῦθεν ἐπαγομένων· τῆς αὐτῆς ἐπιούσης ποινῆς καὶ κατὰ τῶν θεοφιλεστάτων Ἐπισκόπων, εἰ μὴ τοῦτο κωλύσαιεν.

§. δ'. Δεῖ δὴ τὸν θεοφιλέστατον Ἐπίσκοπον, τόν τε Πατέρα, τούς τε λοιποὺς ἐν ὑπολήψει κτήτορας προνοεῖν οὐ μηδένα τόπον πολιτικὸν

plius ſex nummis aureis in ſingulas nunciationes, aut in ſingulas formas, aut conſtitutiones, aut ſacra commonitoria, aut generales literas, aut ſtatuarum erectiones accipere in ſingulis Provinciis, ad quas literas accepit: ac, licet multæ ſint in ea Provincia Urbes, nihil amplius præſtetur, quam illi ſex nummi. Si quid vero amplius acceperit, ejus quadruplum reſtituet: liceatque ejus Urbis Epiſcopo hoc prohibere. Eadem tamen pœna decem librarum auri, & Provinciæ Præſidi, & ei ſubdito Officio, & Epiſcopo imponitur, ſi illis permittant plus petere, neque id modis omnibus prohibuerint.

§. 3. Nemini enim omnino permittimus noſtrorum Magiſtratuum hujuſmodi formas circa Provincias emittere de rivorum, aut de cloacarum purgatione, aut de amolitione ædificiorum a muris, aut ſtationum a porticibus, aut eorum, quæ produlia [*] appellantur, aut de ruderum ac dimidiatarum columnarum everſione, aut de imaginibus, aut ſi quid alio pacto ſit excogitatum, aut etiam de civilibus quibuſcunque controverſiis. Sed liceat Epiſcopo, & iis, qui Primi ſunt ejus urbis, & Præſidibus Provinciarum, & poſſeſſoribus ac civibus inſinuata aliqua forma, ei quidem non deferre, ſed prohibere, ac coërcere omnem exactionem, omnemque vim, quæ ex eo eveniat. Eademque pœna afficiat ſanctiſſimos Epiſcopos, niſi id prohibuerint.

§. 4. Sed & oportet Epiſcopum, ac Patrem civitatis, & cæteros bonæ opinionis poſſeſſores providere, ne locus aliquis civilis,

aut publicus juxta muros urbis, aut in publicis porticibus aut in plateis, aut in quocunque alio loco ab aliquo indebite possideatur, neve publicus locus alicui sine nostra sacra forma tradatur.

§. 5. Iidem inquirant de aquarum distributione, quæ sacra aliqua forma cuique pertineat: ut ne hic plus, ille minus habeat, quam ei competit.

§. 6. Neque vero fideijussionis causa, aut supra mandati formam nostros subjectos affici pateremur, sed siquidem immobiles res habeant idoneas, jusjurandum tantum præstent, & conscribatur: sin autem non habeant, usque ad quantitatis æstimationem, fidejussionem sine ullo damno præbeant. Si vero dubitaverint exactores de fidejussorum fide, facultatibus aut cautione: in eundem locum religiosissimus Episcopus, & Patres civitatis, ac Defensor conveniant, ac decernant, an idoneus esse fidejussor videatur usque ad quantitatem, de qua agitur, & necesse habeat exactor suscipere eum in fidejussorem, qui nihil pro fidejussione, aut sacramento præstabit, præterquam si privata nostra, aut cujusquam Magistratus majoris jussione personam ducendam esse, fidejussori non esse credendum decernatur: Tunc enim licebit exactori fidejussorem non accipere, id vero agere sine ullo detrimento. Cæterum eadem multa adversus religiosissimum Episcopum, & clarissimum Provinciæ Præsidem imponitur, si quid eorum transgredi passi fuerint, aut si cum transgressum erit, non id statim renuntiaverint.

§. 7. Neque etiam patiantur,

ἢ δημόσιον παρὰ τῷ τείχει, ἢ ταῖς δημοσίαις στοαῖς, ἢ πλατείαις [m], ἢ ὅπου δήποτε κείμενον, συγχωρεῖν ὑπό τινος ἀλόγως κατέχεσθαι, μηδὲ ἐκδιδόναι πολιτικὸν ἕνα τόπον χωρὶς ἡμετέρου θείου τύπου τισί.

§. ε'. Τοὺς δὲ αὐτοὺς καὶ τὰ περὶ τῶν καλουμένων νομῶν τοῦ ὕδατος δηλαδὴ τῶν ἐκ θείου τύπου τισὶν ὑπηργμένων ἀναζητεῖν· καὶ μὴ τὸν μὲν πλέον, τὸν δὲ ἔλαττον τοῦ προσήκοντος ἔχειν.

§. ς'. Ἀλλ' οὐδὲ προφάσει ἐγγυητικῶν ζημίαις τοὺς ἡμετέρους ὑποβάλλεσθαι συγχωροῦμεν ὑπηκόους, ἢ ὑπὲρ στάσεως ἐντολῆς, ἀλλ' εἰ μὲν ἀκίνητον ἔχοιεν οὐσίαν ἀξιόχρεων οἱ ὑπομνησθέντες ὅρκου γραμματεῖον ἐκτίθεσθαι μόνον· εἰ δὲ οὐκ ἔχοιεν τηνικαῦτα μὲν ἐγγύην ἄχρι τῆς ἤδη χρεωστούσης ποσότητος [n] παρέχειν, χωρὶς μέντοι ζημίας ἁπάσης. Εἰ δὲ ἀμφισβητοῖεν οἱ πράκτορες περὶ τῆς τῶν ἐγγυητῶν ἀξιοπιστίας ἢ τῆς διωμοσίας, κοινῇ συνιόντα εἰς ταυτὸ τὸν θεοφιλέστατον Ἐπίσκοπον, τόν τε Πατέρα, τόν τε Ἔκδικον τῆς πόλεως, κρίνειν τὸν ἀξιόπιστον φαινόμενον ἐγγυητὴν πρὸς τὴν τῆς ἐναγωγῆς ποσότητα, καὶ ἀνάγκην ἔχειν τὸν πράκτορα δέχεσθαι τοῦτον ἐγγυώμενον, μηδὲν κομιζόμενον ὑπὲρ ἐγγυητικοῦ, ἢ ἐξωμοσίας, πλὴν εἰ μὴ ἐξ ἰδικῆς ἡμῶν ἢ τινὸς τῶν μεγίστων Ἀρχόντων προστάξεως κελευσθείη τὸ πρόσωπον ἀγαγεῖν ἐγγυητῇ μὴ καταπιστεῦσαι. Τηνικαῦτα γὰρ ἄδεια ἔσται τῷ πράκτορι, ἐγγυητὴν μὴ κομίζεσθαι, καὶ τοῦτο μέντοι πράττειν, χωρὶς ἁπάσης ζημίας. κἀνταῦτα τῶν αὐτῶν χρεωστούντων ἐπιτιμίων [o] κατά τε τοῦ θεοφιλεστάτου Ἐπισκόπου, καὶ τοῦ λαμπροτάτου τῆς Ἐπαρχίας Ἄρχοντος· εἴπερ τούτων παραβαθῆναι συγχωρήσαιεν, ἢ παραβαινομένου τινὸς, μὴ θᾶττον ταῦτα μηνύσαιεν.

§. ζ'. Δηλαδὴ μὴ συγχωρούντων

κυπτῶν, μηδὲν πλέον τι τοῦ διωρισμένου μέρους τῇ ἡμετέρᾳ διατάξει προφάσει σπορτούλων κομίζεσθαι· μηδὲ διαγραφὴν ἐξ οἵας δήποτε αἰτίας ἐν ταῖς πόλεσι ἐξ ἀνάγκης γίνεσθαι· πλὴν ἢ μόνων ἐκείνων τῶν αἰτιῶν, ἃς περὶ τὰς ἐμφανίσεις τῶν προσαγωγῶν, καὶ τῶν διατάξεων, καὶ θείων ἢ γενικῶν κομμονιτωρίων, ἢ τύπων, ἢ γραμμάτων, καὶ τῶν τοιούτων ἁπάντων, περὶ ὧν ἐν τοῖς ἔμπροσθεν ἐνομοθετήσαμεν, καὶ ἅπερ δὴ ὑπὲρ ἰδίας ὠφελείας καὶ σωτηρίας οἱ τῆς πόλεως βουληθεῖεν εἰς ἔργα πολιτικὰ τυχὸν, ἢ εἰς σιτωνίαν, ἢ εἰς ἑτέραν ἀρέσκουσαν ἅπασιν αἰτίαν κατὰ φιλοτιμίαν ποιήσασθαι· ἐξ ὧν τὸ κοινὸν τῆς πόλεως ὠφεληθήσεται. Φυλαττομένων κατὰ τῶν παραβαίνειν ταῦτα ἐπιχειρούντων, καὶ μὴ εἰς ἡμᾶς ἀγόντων θεοφιλεστάτων Ἐπισκόπων, τῶν ἤδη παρ' ἡμῶν ἠπειλημένων.

§. η'. Δεῖ δὲ τὸν θεοφιλέστατον Ἐπίσκοπον ἑκάστης πόλεως πάντα γινώσκοντα τὰ παρ' ἡμῶν ἐπὶ τούτοις διατεταγμένα, καὶ μὴν καὶ ἀπαργυρισμοῦ [p] μιτάτων [q], καὶ κωλύσεως ἀφοπλισμῶν [r], καὶ τούτων, ὅσα περιέχεται τῇ θείᾳ ἡμῶν διατάξει τῇ περὶ τούτων ἐν κοινῷ γεγραμμένῃ, πέρας ἐκτιθέναι προσῆκον.

ut plus definita parte a noſtrá conſtitutione pro ſportulis accipiatur; neve deſcriptio ob aliquam cauſam in civitatibus fiat: niſi ob illas tantum, quas ſupra enumeravimus, renuntiationes proceſſionum, conſtitutionum, ſacri & generalis commonitorii, aut formæ, aut literarum, & hujuſmodi omnium rerum, de quibus antea ſanximus: item quæ propter ſuam conſervationem, atque ſalutem cives facere voluerint ad opera forte publica, vel ad ſitoniam, vel ad aliam quamvis cauſam, quæ omnibus placeat propter urbis honorem fieri, ex quo Reſp. adjuvetur: Contra eos vero qui hæc tranſgredi tentaverint, & ſi ad nos religioſiſſimi Epiſcopi id non retulerint, ea ſerventur, quæ antea a nobis commonita ſunt.

§. 8. Atque oportet ſingularum urbium Dei amantiſſ. Epiſcopos, cum omnia cognoverint, quæ a nobis de his rebus diſpoſita ſunt, & de metatorum exactione [r], & de rapinarum prohibitione, ac de cæteris rebus quæ noſtra ſacra conſtitutione continentur, quæ de omnibus edita eſt, finem competentem imponant. Dat. VIII. Kalend. Jul. Chalcedon. LAMPAD. CONS. 530.

[a] Περὶ τῶν καθ', &c.] *Nov. XXIIII. XXVI. XXX.*

[b] Ψῆφον ποιήσεται] Αμνεμονίαν.

[c] Επὶ τῶν ἁγίων Εὐαγγελίων] Fuit hoc in more poſitum inſtitutoque majorum: videturque ad eam rem nonnihil pertinere quod Zonaras ad ſeditionem ſedandam factum eſſe ſcribit in Juſtiniano. Formula Jurisjurandi quod fit tactis Evangeliis extat *Action. v. Synod. Conſtantinop. v.*

[d] Diſcuſſoras ἢ λογοθέτας] *Firmic. lib. III.* Exactores Imperatorum &

[1] *Calculum feret*] Significare videtur redditis rationibus liberationem.

[2] *Si quis autem*] Similis fuit conſtitutio ſecunda Græca. Publicæ lætitiæ vel Conſulum nuntiatores, &c. Vide *Conſtitut. Græc. 4. de diſcuſſorib.* quæ huic multis in rebus conſentiens eſt.

[3] *Conſulum proceſſiones*] Vide *Novell. 105. Authent. de Conſulib.*

[4] *Produlia*] *In Vet. Cod. Prudolia:* quæ interpretantur baſes ſtatuarum quæ ἰδώλια dicuntur. Alii ad ſervitutem ſtillicidii, vel cloacæ pertinere exiſ-

timant. *In al. Vet. Cod. Proluvia. In al. proludia.*

[5] *Metatorum exactione*] Vide *titul. de metatis & Epidemeticis.* Metatores olim hospitia militibus parabant, & castrorum metatores dicebantur. Eo prætextu nonnunquam municipia vexabant, dictaque metata sunt ea onera præbendorum hospitiorum.

qui annuas fiscaliorum rationes repetant, discussores rationales. *Vet. Gloss.* Discussor λογοθέτης. Discussio, λογοθεσία *Gloss. Basiliens.* λογοθέτης. Ratiocinator, discussor, disputator.

[e] Η διοικηταὶς] *Euseb.* λόγ. δ'. εἰς τὸν τῦ Κωνσταντίνου. *Lucianus* Philopatride.

[f] Κομμονιτωρίων] *Sud.* Κομμονιτώριον. Επιςολὴ προςακτικὴ ἀποστελλομένη εἰς χώρας. *Gloss. Græc.* κομμονιτώριον, ἐπιςολὴ ἀποστελλομένη μετὰ προςάξεως. Callistrato monitorium aliud est, ut Augustino ad Quod vult deum, & Quod vult deus ad Augustinum, Justiniano de concept. Digestor.

[g] Γραμμάτων γνωικῶν] *Basilisci* ἐγκύκλιον γράμμα. *Theodor.* τύπον γνωικὸν appellat.

[h] Περὶ τῆς ὑδροφόρων] *L. I V. C. de Discussor.* Προφάσει ἀνακαθάρσεως ὀχετῶν ἢ τῶν πρὸς τοῖς τείχεσιν οἰκοδομημάτων, ἢ τῆς αὐτῶν καταλύσεως, ἢ τῶν ἐν ταῖς δημοσίαις σοαῖς γινομένων τῶν καλουμένων προβυλαίων ἢ ἐρειπίων. *Glos. Basiliens.* Ερείπιον, Semirutum, Semirutus. *Sud.* Ερείπιον, τὸ ἡμιπίπτων οἴκημα. Vide *Nov.* x x v. *Nov.* x v i i.

[i] Μεσοςύλων ἀναβοπῆς] Η τῶν ἐν ταῖς μεσοςύλοις τῆς πόλεως οἰκοδομουμένων. An ἐν τοῖς μέσοις τῶν κιόνων τόποις, uti Zeno loquitur, arbitror. Sic enim Constitutionis Zenonis Synopsis: Τὰ δὲ μεσόςυλα ὡς αἱ δοκιμάσειν ὁ τῆς πόλεως Επαρχος γινέσθωσαν, ἴσον τόπον πᾶσιν αὐτῶ φυλάττοντος.

[k] Η περὶ εἰκόνων] Supra: ἢ καὶ ἀνδριάντων βασιλικῶν καθιδρύσεως. Vide *Gregor. Epist. In actis Nicen. Synod. I I.* legitur, labrata & iconas missas ad civitates vel regiones, obvios adiisse populos cum cereis & incensis, non cera perfusam tabulam, sed Imperatorem honorantes. Quod desumptum videtur ex Chrysost. *Sermon. in sanctum quintum diem Paschæ.* Labrata scripsi propter veriloquium: Græci etiam illa verba *L. I. C. Public. lætit.* Si sacros vultus inhiantibus forte populis inferimus, ita vertunt. Επὶ λάβρατον καταγγέλλοιεν. Et forte *Action. I I I. Concil. Chalcedon. in libello Sophronii* legendum est. Nam & sacra labrata cum pro felicitate orbis terræ & in Alexandrinam civitatem introiissent, non recusavit agere, multas dispergens pecunias ut ea de civitate depelleret. Vulgo, Sacra laureata. Neque nescio de Impp. litteris Laureatis. Et quidem *Veter. Gloss.* Labratum, φίλημα βασιλικὸν, interpretantur. Et ἀσπασικὸν βασιλέως. *Nov.* x x x. Μὴ δυναμένων αὐτῶν πλάττειν ὀνόματα καὶ ὑπὲρ τῶν ὀνομάτων τούτων ἐπάγειν ζημίας ἀσπασικῶν τι ἕνεκεν ἢ ῥακτόδικῶν.

[l] Καὶ κτήτορσι] *Liberat. cap. x x.* Possessores civitatis, & corporatos, & milites, & nobiles. *Synod. Eliber. Can. x l. x l i x. Act. v. Synod. Constantinop. v.*

[m] Στοαῖς ἢ πλατείαις] Depravate *L. I v. c. de discuss.* σοαῖς ἢ λαβρείαις.

[n] Αχρι τῆς ἤδη κρατούσης ποσότητος] *L. I v. c. de Sportul.* Εἰ δὲ οὐκ ἔχουσιν ἐγγυητὴν ἕως πεντήκοντα χρυσίου λίτρων παρεχέσθωσαν ἀζήμιον.

[o] Καν ταῦτα τῶν αὐτῶν κρατούντων ἐπιτιμίων] *d. L. I v.* Ο δὲ θεοφιλὴς τῶν τόπων ἐπίσκοπος, &c. τῆς θείας προςηκούσης καὶ βασιλικῆς πειραθήσεται κινήσεως, &c.

[p] Απαργυρισμοῦ] *Gloss. Basiliens.* Απαργυρισμός. Adæratio. *Harmenop. lib. I I. Julian. Nov. c x x I I I.* Neque occasione transitus sui adærationem aliquam a civitatibus vel provinciis exigere. Sic *Vet.* ἐν ἀπαργυρισμῷ τι.

[q] Μιτάτων] *Cedren.* Τῶν δὲ στρατιωτῶν αὐτῶ παραξάντων τὴν πόλιν διὰ μιτάτα ἐςασίασαν οἱ Θεσσαλονικεῖς. Posteriores ἄπληκτα vocavere. Περὶ μιτάτων ἤτοι ἀπλήκτων καὶ τίνες οὐκ ὑπόκεινται αὐτοῖς. De metatis & epidemeticis Nicephorus περὶ παραδρομῆς πολέμου. Οἱ δὲ προέχοντες τοῦ λαοῦ τῶν πολεμίων καταλαβεῖν τὸν τόπον πρὸς τὸ διορίσαι τὰ ἑαυτῶν ἄπληκτα, ὡς εἰώθει, οὓς μινσουράτορας εἴθισαι Ρωμαίους καλεῖν.

[r] Κολύσεως ἀφοπλισμῶν] *L. x I I. C. de metat. & epidem.* Αφοπλίζεσθαι καθ' αὑτὸ ἁπλῶς λέγεται, ἀφοπλίζεσθαι δὲ ὅπλα ἐνπλαῖς. *Eustathius.*

De curatore furiosi.

XXVII. August. Juliano P. P.

DE creationibus curatorum, qui furiosis utriusque sexus dantur, necessarium nobis visum est constituere, quemadmodum eas celebrari oporteat. Et, si quidem pater curatorem furioso vel furiosæ in ultimo elogio hæredibus institutis, vel exhæredatis dederit, ubi & fidejussionem cessare necesse est paterno testimonio pro ejus satisdatione sufficiente, ipse, qui datus est, ad curationem perveniat: ita tamen ut in Provinciis apud Præsides earum, præsente eis tam viro religiosissimo locorum Antistite, quam tribus Primatibus, actis intervenientibus, tactis Sacrosanctis scripturis, depromat, omnia se recte & cum utilitate furiosi gerere, neque prætermittere, quæ utilia esse furioso putaverit, neque admittere ea, quæ non utilia furioso esse existimaverit: &, inventario cum omni subtilitate publice conscripto, res suscipiat, & secundum sui opinionem disponat sub hypotheca rerum ad eum pertinentium, ad similitudinem tutorum & curatorum adulti. Sin autem testamentum quidem parens non confecerit, lex autem curatorem, utpote agnatum, vocaverit: vel, eo cessante, aut, non idoneo forsitan existente, ex judiciali electione curatorem ei dare necesse fuerit: tunc scil. & in Provinciis apud Præsides cujuscunque Provinciæ, & virum religiosissimum Episcopum civitatis, necnon tres Primates creatio procedat: ita ut, si quidem curator substantiam idoneam possidet, & sufficientem ad fidem gubernationis, sine aliqua satisdatione creatio procedat. Sin autem non talis census ejus inveniatur; tunc & fidejussio in quantum possibile est, ab eo exploretur: creatione omnino, Sacrosanctis Scripturis propositis, in omni causa, celebranda: ipso autem curatore, cujuscunque substantiæ vel dignitatis sit, præfatum sacramentum pro utiliter rebus gerendis præstante, & inventarium publice conscribente: & hypotheca rerum curatoris modis omnibus adhibenda, quatenus res possint furiosi undique utiliter gubernari. Dat. Kal. Septemb. Constantin. LAMP. & ORESTE VV. CC. CONSS. 530.

De liberis furiosi, vel dementis nuptias contrahentibus.

XXVIII. Iidem A. Juliano P. P.

TAM dementis, quam furiosi liberi, cujuscunque sexus, possunt legitimas contrahere nuptias: tam dote, quam ante nuptias donatione a curatore eorum præstanda: æstimatione tamen in hac quidem Regia urbe excellentissimi Præfecti urbi, in Provinciis autem virorum clarissimorum earum Præsidum vel locorum Antistitum, tam opinione personæ, quam dotis moderatione, & ante nuptias donationis, statuenda; præsentibus tam curatoribus dementis, quam furiosi,

necnon his, qui ex genere eorum nobiliores sunt: ita tamen, ut nulla ex hac causa oriatur, vel in hac Regia urbe, vel in Provinciis jactura substantiæ furiosi, vel dementis, vel mente capti: sed gratis omnia procedant: ne tale hominum infortunium etiam expensarum detrimento prægravetur.

De his qui parentes. 1. Aut liberos furiosos negligunt.

In AUTHENT. Ut cum de appell. cog. §. Si quis de prædictis parentibus furiosus, coll. 8. tit. 16. al. 12. seu Novell. 115. c. 3.

Liberi furiosi, qui curam ejus negligunt præbere, tam exheredatione digni sunt, quam aliis pœnis legitimis. Nam si quis alius, attestatione ad eos missa, cum adhuc negligant, in domum suam eum susceperit, & procuraverit: ex hoc erit ejus successor legitimus, licet testatus esset etiam in liberos forte: manentibus tamen aliis testamenti capitulis.

§. 1. ***Eadem pœna parentibus imponenda, si quidem de liberis in furore constitutis curare neglexerint.***

De foro Clerici & Episcopi accusati.

XXIX. Idem A. Juliano P. P.

SANCIMUS, ut nemo venerabilis Clericus ab aliquo sive Clerico, sive Laïco ab initio apud beatissimum Provinciæ Patriarcham accusetur; sed prius juxta sacra instituta apud Episcopum civitatis, in qua Clericus versatur: tum, si is suspectus est, apud Metropolitanum Episcopum reum agat: sed si forte ne ei quidem accusatio placuerit, ad sacram ejus regionis Synodum accusatum deducat: & cum Metropolitano tribus convenientibus religiosissimis Episcopis qui cæteris propter ordinationem præferuntur, de causa coram tota Synodo cognoscatur: & si quidem ei, quæ judicata erunt, placuerint, ab accusando discedat. Si vero se lædi existimaverit, provocet illius Provinciæ beatissimum Patriarcham, atque iis, quæ ipse judicaverit, omnino pareat: perinde ac si eum ab initio judicem esset

κθʹ. Ὁ αὐτὸς Βασιλεὺς Ἰουλιανῷ Ἐπάρχῳ Πραιτωρίων.

ΘΕΣΠΙΖΟΜΕΝ[a], μηδένα τῶν εὐλαβεστάτων Κληρικῶν, εἴτε παρά τινος συγκληρικοῦ, εἴτε παρὰ τῶν καλουμένων Λαϊκῶν τινὸς, εὐθὺς καὶ ἐκ πρώτης ἐν αἰτιάσει γίνεσθαι παρὰ τοῖς μακαριωτάτοις Πατριάρχαις διοικήσεως ἑκάστης· ἀλλὰ πρότερον κατὰ τοὺς ἱεροὺς θεσμοὺς[b] παρὰ τῷ τῆς πόλεως Ἐπισκόπῳ, καθ' ἣν ὁ Κληρικὸς διάγει· εἰ δὲ ὑπόπτως ἔχει πρὸς ἐκεῖνον· παρὰ τῷ τῆς Μητροπόλεως Ἐπισκόπῳ τοῦτο πράττειν· εἰ δὲ (ὡς εἰκὸς) οὔτε τὰ κατ' ἐκεῖνον αὐτῷ ἀρέσκοι, τηνικαῦτα πρὸς τὴν ἁγίαν Σύνοδον τὴν τῆς χώρας ἄγειν αὐτὸν δικαζόμενον, τριῶν ἅμα τῷ Μητροπολίτῃ συνιόντων θεοφιλεστάτων Ἐπισκόπων τῶν κατὰ τὴν τάξιν τῆς χειροτονίας προεχόντων, καὶ τὴν δίκην ἐν τάξει τῆς ὅλης Συνόδου[c] ἐξεταζόντων· καὶ εἰ μὲν στερχθείη τὰ κεκριμένα, πραγμάτων ἀπηλλάχθαι. εἰ δὲ οἰηθείη βεβλάφθαι, τηνικαῦτα ἐπικαλεῖσθαι τὸν μακαριώτατον Πατριάρχην τῆς διοικήσεως ἐκείνης, καὶ

τοῖς παρ' αὐτοῦ κρινομένοις παντὸς ἐμμένειν, ὡς ἂν εἰ ἔτυχεν ἐξ ἀρχῆς [d] αὐτὸς εἰρημένος δικαστής. κατὰ γὰρ δὴ τῶν τοιούτων Ἐπισκόπων ἀποφάσεων οὐκ εἶναι χώραν ἐκκλήτῳ τοῖς παρ' ἡμῶν νενομοθέτηται. Τοῦ αὐτοῦ τούτου φυλαττομένου, καὶ εἴπερ Ἐπίσκοπος ὁ μεμφθεὶς εἴη, εἴτε παρά τινος τῶν καλουμένων Λαϊκῶν, εἴτε παρά τινος τῶν θεοφιλεστάτων Κληρικῶν, εἴτε καὶ παρ' ἑτέρου τινὸς θεοφιλοῦς Ἐπισκόπου. τὸ γὰρ εὐθὺς τὰς αἰτίας εἰσαποτίθεσθαι παρὰ τοῖς ἁγιωτάτοις Πατριάρχαις, καὶ τοὺς αἰτιωμένους εἰς ἑτέραν ἀπάγεσθαι χώραν, παντελῶς ἀπαγορεύομεν· πλὴν εἰ μὴ τὴν αἰτίασιν τὶς ἐπὶ τούτῳ θείη, ἐφ' ᾧτε παραπεμφθῆναι τὴν ὑπόθεσιν τῷ τῆς χώρας θεοφιλεστάτῳ Ἐπισκόπῳ· τηνικαῦτα γὰρ ἄδεια μὲν ἔσται τὴν αἰτίασιν ἀποτίθεσθαι καὶ παρὰ τοῖς θεοφιλεστάτοις Πατριάρχαις, γράμματα δὲ γίνεσθαι πρός τινα τῶν κατὰ τόπον θεοφιλεστάτων Ἐπισκόπων, ὥστε αὐτὸν ἀκροάσασθαι τῆς ὑποθέσεως κατὰ τὸν ἔμπροσθεν ὑφ' ἡμῶν ὑπαγορευμένον τρόπον.

§. α'. Οὐ μὴν τούτῳ ἄδειαν παρέχειν, τοῖς εὐλαβεστάτοις Κληρικοῖς κατιέναι, καὶ ἀμετρίᾳ τῶν καλουμένων σπορτούλων τοὺς ὑπομιμνησκομένους ἐπιτρίβειν. ὅπερ δήτι μέχρι τοῦ νῦν ἁμαρτάνεσθαι μεμαθήκαμεν. ἐφ' ἑκάστῳ γὰρ προσώπῳ τῶν ἐγκαλουμένων ὑπὲρ τὴν ἕκτην τοῦ νομίσματος [e] μοῖραν κατὰ πρόφασιν σπορτούλων δίδοσθαι συγχωροῦμεν τοῖς παρὰ τῶν θεοφιλεστάτων Πατριαρχῶν καὶ Μητροπολιτῶν στελλομένοις, ἢ εἴπερ Ἐπίσκοπος εἴη ὁ πεμφθείς, ἄχρι νομισμάτων ἕξ, ἐφ' ὅσῃ δήποτε ποσότητι, καὶ οἱαδήποτε αἰτίᾳ, παρέχεσθαι μόνον, καὶ πλέον τούτου μηδέν. αὐτοῦ τούτου κρατοῦντος καὶ ἐπὶ τῶν Μητροπολιτῶν, ὅταν παρ' αὐτοῖς ἀποτεθείη τὶς αἰτίασις κατά τινος καὶ τῶν ὑπ' αὐτοὺς Ἐπισκόπων, ἢ τῶν τῆς Ἐπαρχίας ἐκείνης Κληρικῶν. εἰ γὰρ ἐπὶ τῶν πολιτικῶν δικῶν συστεῖλαι τὸ τῶν σπορτούλων, καὶ δαπανημάτων μέτρον ἐσπουδάσαμεν, καὶ τοῦτο

consecutus: nam contra horum Antistitum sententias non esse locum appellationi a majoribus nostris constitutum est[f]. Hoc idem servandum est, si Episcopus ab aliquo Laïco, sive ab aliquo Clerico, sive ab altero religiosissimo Episcopo accusatus sit. Nam ut statim accusatio ad sanctissimos Patriarchas deferatur; & ut accusati in aliam Provinciam mittantur, omnino prohibemus: præterquam si accusationem quis ob eam rem intulerit, quod causa illius regionis religiosissimo Episcopo commissa fuerit: quo casu licet ad ipsos quoque sanctissimos Patriarchas deferre accusationem. Literæ tamen conficiantur ad aliquem ex Episcopis eorum locorum, ut is causam audiat, ut antea a nobis dictum est.

§. 1. Non vero ei liceat facere, ut descendant in Provincias venerabiles Clerici, & immodicas sportulas, dum accusantur, inferant, qua in re hucusque peccatum esse cognovimus. Neque enim in singulas reorum personas plus sexta aurei nummi parte pro sportulis dari concedimus iis, qui a sanctissimis Patriarchis ac Metropolitanis mittuntur: aut, si Episcopus missus est, sex tantum aurei ex quacunque quantitate ac causa, neque amplius præbeatur. Hoc in Metropolitanis etiam teneat, cum ad eos accusatio contra Episcopum, qui sub eo sit, aut ejus Provinciæ Clericum defertur. Nam si in civilibus judiciis moderari sportularum, & sumptuum modum curavimus, eaque ex lege præstari vo-

luimus; multo magis in Ecclesiasticis accusationibus modum servari sancimus.

§. 2. Enimvero, si remissa causa ad sanctissimum Patriarcham, aut ad aliquem ex religiosissimis Metropolitanis, aut ad alium Dei amantissimum Episcopum sententia lata sit, quæ alicui parti displiceat, ac provocetur: ad Archiepiscopalem hanc sedem referatur appellatio [e], in qua (ut adhuc servatum est) lis cognoscatur.

§. 3. Si vero quis ausus fuerit adversus hæc quicquam tentare; is quidem omne, quod accepit, cum altero tanto ei, qui negotium passus est, præstabit, fietque Ecclesiasticæ multæ subjectus apud sanctissimum Patriarcham, aut religiosissimum Metropolitanum, qui tunc erit Ecclesiasticorum numero ejiciendus.

§. 4. Has autem actiones, siquidem ad Ecclesiastica negotia pertinent, necesse fore jubemus, ut a solis religiosissimis Episcopis aut Metropolitanis, aut a sacris Synodis, aut a sanctissimis Patriarchis cognoscantur: si vero civilium rerum controversia sit, volentes quæstionem apud Antistites instituere, patiemur, invitos tamen non cogemus: cum judicia civilia sint, si ea adire malint, apud quæ licet etiam de criminibus cognoscere.

§. 5. Quoniam vero quidam sunt sanctissimi Patriarchæ, qui in Provinciis, in quibus existunt, Metropolitanorum officium gerunt: alii per totam Diœcesim, Episcoporum Metropolitanorum, atque aliorum qui sub eis sunt, ordinationes faciunt: ea de causa illud

νομοθεσίᾳ παραδοῦναι συνείδομεν· πολλῷ μᾶλλον ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν μέμψεων τὴν συμμετρίαν φυλάττεσθαι νομοθετοῦμεν.

§. β΄. Εἰ μέντοι, παραπεμφθείσης τῆς ὑποθέσεως παρὰ τοῦ θεοφιλεστάτου Πατριάρχου ἢ τινὶ τῶν θεοφιλεστάτων Μητροπολιτῶν, ἢ ἄλλῳ τῶν θεοφιλεστάτων Ἐπισκόπων, ἐνεχθείη ψῆφος, καὶ μὴ στερχθείη παρὰ θατέρου μέρους, ἔκκλητός τε γένηται· τηνικαῦτα ἐπὶ τὸν Ἀρχιερατικὸν θρόνον φέρεσθαι τὴν ἔφεσιν, κἀκεῖσε κατὰ τὸ μέχρι νῦν κρατοῦν ἐξετάζεσθαι.

§. γ΄. Εἰ δέ τις τολμήσοιε παρὰ ταῦτα πρᾶξαι, ἀναδώσει μὲν πᾶν, ὅσον εἴληφε τῷ ὑπὲρ πραχθέντι, διπλάσιον, γενήσεται δὲ καὶ ὑπὸ Ἐκκλησιαστικὸν ἐπιτίμιον παρὰ τοῦ κατὰ καιρὸν ἁγιωτάτου Πατριάρχου, ἢ τοῦ θεοφιλεστάτου Μητροπολίτου, τῶν Ἐκκλησιαστικῶν ἐκβαλλόμενος καταλόγων.

§. δ΄. Τὰς δὲ αἰτιάσεις, εἰ μὲν εἰς Ἐκκλησιαστικὴν ὁρῷεν τὸ πρᾶγμα κατάστασιν· καὶ ἐξ ἀνάγκης παρὰ μόνοις γίνεσθαι τοῖς θεοφιλεστάτοις Ἐπισκόποις, ἢ Μητροπολίταις, ἢ παρὰ ταῖς ἁγίαις Συνόδοις, ἢ τοῖς θεοφιλεστάτοις Πατριάρχαις κελεύομεν· εἰ δὲ πολιτικὰ [f] τὰ τῶν ἀμφισβητήσεων εἴη· ἑκόντας αὐτοὺς τὰς τοιαύτας ζητήσεις παρὰ τοῖς εἰρημένοις θεοφιλεστάτοις Ἐπισκόποις προστῆναι συγχωροῦμεν· ἄκοντας δὲ οὐκ ἀναγκάζομεν, ὄντων αὐτοῖς τῶν πολιτικῶν δικαστηρίων, εἴπερ ἐκεῖνα μᾶλλον ἂν θέλοιντο, παρ' οἷς ἔξεστι καὶ ὑπὲρ ἐγκλημάτων δικάζεσθαι.

§. ε΄. Ἐπειδὴ δέ τινες θεοφιλεστάτων Πατριαρχῶν ἐν ταῖς ἐπαρχίαις ἐν αἷς εἰσί, καὶ Μητροπολιτικὸν ἔχουσι σχῆμα· τινὲς δὲ καθ' ὅλην τὴν Διοίκησιν τὰς χειροτονίας ποιοῦνται τῶν ὑπ' αὐτοὺς θεοφιλεστάτων Ἐπισκόπων, εἴτε Μητροπολιτῶν, εἴτε τῶν ἄλλων ἐπ' αὐτοῖς. ἐκεῖνα θεσπίζομεν,

θεσπίζομεν, ἀφ' ὧν ἐπὶ τῶν θεοφιλεστάτων Μητροπολιτῶν ἤδη διετάξαμεν· αὐτὸς γὰρ ἐστι καὶ Μητροπολίτης δικαίως καλεῖται, ὁ τὴν ἐξουσίαν τῶν ὑπὸ τὴν Μητρόπολιν Ἐπισκόπων ἐκ τῶν θείων ἔχων κανόνων.

observari sancimus, quod de Metropolitanis antea disposuimus: is enim jure Metropolitanus vocatur, qui in Episcopos minores ex sacris regulis eam potestatem habet. Dat. XV. Kalend. Nov. CP. LAMP. CONS. 530.

[a] Θεσπίζομεν, &c.] Refert Photius *tit. IX. cap. VI.* & Balsam. *cap. I. Nomocan.* Meminit *Nov. LXXIX. Nov. LXXXIII.*

[b] Κατὰ τοὺς ἱεροὺς θεσμοὺς] *Chalcedon. IX.*

[c] Ἐν τάξει τῆς ὅλης Συνόδου] *Photius.* Ἐκ προσώπου τῆς ὅλης Συνόδου. Leo Τακτικῶν γ'. Στρατηγὸς κύριος ἐλέγετο ἐκ προσώπου τοῦ βασιλέως ἐπὶ πάντων κεφαλὴ ὑποστελλόμενος. *Alexius Comnenus:* Εὐθὺς μετὰ τοὺς ἄρχοντας ἵστασθαι τοῦ ἁγιωτάτου Πατριάρχου παρισαμένους ὡς ἐκπροσωποῦντας αὐτοῦ. *Paulus Aquilegiensis Diacon* ex persona, vocat, quos ἐκ προσώπου *Theophilus de suspector. tutor.*

[d] Ὡς ἂν εἰ ἔτυχεν ἐξ ἀρχῆς] *Photius* ὡς ἂν εἰ ἐξ ἀρχῆς αὐτὸς ἐδίκασεν. *Anonymus.* ὡς ἂν εἰ ἐξ ἀρχῆς αὐτοῖς ἐδίκασεν· οὔτε γὰρ ἐκκαλοῦνται αἱ τῶν Πατριαρχῶν ψῆφοι τὸ ἐξ ἀρχῆς non placet quod amentiæ fortasse videbitur multis nimium effrenatæ. Episcoporum enim Judicationi ea adhibenda est reverentia, quam Eparchicis necesse est referre potestatibus, a quibus non licet appellare. *L. VIII. C. de Episcop. audient.* Vid. *L. I. c. Th. de Episcop. audient.* cujus meminit Sozomenus *lib. I. cap. IX.* Nicephor. *lib. VII. cap. XLVII.* Acta Concilii Africani. *Nov. CXXIII.* Gregor. *lib. II. epist.* Pachymer. *lib. V.* Synod. Carthaginen. & *Can. XXXI.* Balsam.

[e] Οὐ πραττέσθω τὴν ἐκτίμησιν τοῦ νομίσματος] *Phot.* Οὐ πλέον ποσοῦσθαι κερατίων. Duodecim Pholles sive oboli siliquam sive κεράτιον, duæ siliquæ miliarisium, duodecim miliarisia Nomisma faciunt. *Nov. CVI. Cedren.* Προσέταξαμεν τοῖς διοικηταῖς τῶν δημοσίων ἀπαιτεῖν εἰς τὸν χαράκτα κατὰ νόμισμα, μιλιαρήσιον ἓν· χαλκοῦ ἀπαιτεῖσθαι ἢ συνήθεια παρέχειν τὰ δίκαια τοῖς διοικηταῖς. *Zonar.* Διὸ προστέτακται παρ' ἡμῶν προσθήκην ἐν τοῖς δημοσίοις φόροις γενέσθαι φόλλεις εἴκοσι καὶ τέσσαρας ἐφ' ἑκάστῳ νομίσματι. *Cedren. in Mauricio.* Depravate Sudas μιλιαρήσιον τὸ τοῦ νομίσματος δέκατον. Φυλὶς Hebraicum est origine. Radix est Palas. Miliarisium Latinum. An inde *liar* Gallicum?

[f] Εἰ δὲ πολιτικὰ] Ex consensu apud Episcopum litigare civiliter non vetabantur. *L. VIII. C. de Episcop. audient. Augustin. de oper. Monachorum. Possidius de Vita Augustini.*

[1] *Nam contra horum Antistitum sententias non esse locum appellationi a majoribus nostris constitutum est*] De his constitutionibus non liquet. Easque intelligere oportet, salva Sedis Apostolicæ Romanæ auctoritate, ad quam licet omnibus appellare. Idque Nicæno Concilio statutum fuisse multi testantur. Julius *epist. ad Orientales cap. 18. 19. & 41.* Zosimus *in commonitorio relato in Concilio Carthaginensi Græco, & Carthaginensi 6. Latino cap. 3. & in epistola ejusdem Concilii ad Bonifacium Papam.* Felix II. *epist. 1.* Leo *epist. 12.* Idem statutum est in Concilio Sardicensi *cap. 4. & 5. Græcis & 6. & 7. Latinis.* Vide *Innocentium III. in Concil. Lateran. cap. 5. quod est caput 23. de privileg.*

[2] *Referatur appellatio*] Si causa delegata est a Patriarcha Constantinopolitano, & commissa inferiori Metropolitano, aut etiam Primati vel Patriarchæ, & provocetur a sententia lata ab eodem inferiore, non est dubium quin idem delegans appellationis ordinarius Judex sit. At si appelletur a Patriarcha Alexandrino, vel Antiocheno, non Constantinopolitanus, sed Romanus Judex erit. Quod si Patriarcha inferior sit, quos rectius Primates appellant, ab ejus sententia jure ad Patriarcham superiorem provocatur; is enim parum a Metropolitano abest, ut hac eadem constitutione paulo post expressum est.

g Μητροπολιτικὸν ἔχουσι σχῆμα] An inde *Nov. cxxxvii.* Συνιέναι παρὰ μὲν τοῖς μακαριωτάτοις Πατριάρχαις ἐκείνους τοὺς παρ' αὐτῶν μὲν χειροτονουμένους μὴ ἔχονται τὸ δίκαιον ἄλλους Ἐπισκόπους χειροτονεῖν. Vide Balsam. *Can. viii. Synod. vi.*

De tutoribus, vel curatoribus dandis.

XXX. Idem A. Joanni P. P.

SANCIMUS, in curationibus juniorum, sive primæ, sive secundæ sint ætatis, aut alii quidam, quibus lex dat curatores, siquidem usque ad quingentos aureos & solummodo facultates sint juniorum, non Præsidum Provinciarum expectare creationem, neque impensis maximis subjici, præsidibus forte neque morantibus in urbibus illis, in quibus prospici curationi contingit, sed apud civitatis illius Ecdicum, Defensorem aut Strategum Magistratum municipalem, vel in Alexandrina civitate apud ejus Juridicum, una cum religiosissimo ejus Episcopo, aut aliis etiam publicis personis, si harum copiam habeat civitas, fieri creationes curatorum seu tutorum; fidejussore secundum mensuram facultatum dato secundum dictarum personarum judicium: & aliis omnibus procedentibus quæcunque super tutorum vel curatorum fidejussione & secundum modum facultatum consueta sunt: sola personarum transmutatione, per quas hæc fiant propter minorum utilitatem a præsenti sanctione introducta: omnibus videlicet his sub sola duorum nomismatum, id est, solidorum datione conficiendis, præsertim cum hac maxime de causa hæc posita est constitutio, pœna imminente, si quis plus accipere ausus fuerit, aut distulerit

λ. Ὁ αὐτὸς Βασιλεὺς Ἰωάννῃ Ἐπάρχῳ Πραιτωρίων.

ΘΕΣΠΙΖΟΜΕΝ, ταῖς κηδεμονίαις τῶν νέων, εἴτε τῆς πρώτης εἴτε τῆς δευτέρας εἶεν ἡλικίας [a], ἢ καὶ ἕτεροί τινες, οἷς ὁ νόμος δίδωσι κηδεμόνας, εἴπερ ἄχρι πεντακοσίων χρυσῶν [b] καὶ μόνον τὰ τῆς περιουσίας εἴη τῶν νέων, μὴ τὴν τῶν Ἀρχόντων τῶν Ἐπαρχιῶν περιμένειν χειροτονίαν, μηδὲ δαπάναις μεγάλαις περιβάλλεσθαι, τῶν ἀρχόντων ἴσως οὐδὲ ἐνδημούντων ταῖς πόλεσι ἐκείναις, ἐν αἷς προϊέναι τὴν κηδεμονίαν συμβαίνει· ἀλλὰ παρὰ τῷ τῆς πόλεως ἐκείνης Ἐκδίκῳ, ἢ Στρατηγῷ, κατὰ τὴν τῶν Ἀλεξανδρέων παρὰ τῷ ταύτης juridico [c], ἅμα τῷ θεοφιλεστάτῳ ταύτης Ἐπισκόπῳ [d], ἢ καὶ δημοσίοις προσώποις [e], εἴγε εὐποροίη τούτων ἡ πόλις, γίνεσθαι τὰς χειροτονίας τῶν κηδεμόνων· ἐγγυητοῦ τε πρὸς τὸ μέτρον τῆς οὐσίας διδομένου κατὰ τὴν τῶν εἰρημένων προσώπων κρῖσιν, καὶ τῶν ἄλλων ἁπάντων προϊόντων, ὁπόσα ἐπὶ τῶν κηδεμόνων, ἐγγυητοῦ τε πρὸς τὸ μέτρον εἴθισται· μόνης τῆς τῶν προσώπων ἐναλλαγῆς [f], παρ' οἷς ταῦτα πράττεται, διὰ τὸ τῶν νέων χρήσιμον ἀπὸ τῆς παρούσης νομοθεσίας εἰσαγομένης· πάντων δηλονότι ἐπὶ μόνῃ δύο νομισμάτων δόσει πραττομένων, διὸ γὰρ καὶ μάλιστα ἡ τοιαύτη τέθειται διάταξις· ποινῆς ἐπικειμένης, εἴ τις πλέον λαβεῖν θαῤῥήσειεν, ἢ ἀναβάλλοιτο καταστῆσαι τὴν κηδεμονίαν ἐλπίδι μείζο-

νος κέρδους· καὶ οὐ μόνον διπλάσιον ἀναδιδόντος τοῦ, ὅσπερ ἂν λάβοι, ἀλλὰ καὶ αὐτοῦ τοῦ φροντίσματος ἀποκινουμένου. Ἡνίκα δὲ ἂν παρὰ Ἐκδίκῳ γίνοιντο αἱ τῶν κηδεμόνων προβολαί, παρόντος καὶ τοῦ θεοφιλεστάτου τῆς πόλεως Ἐπισκόπου, ἐν αὐτοῖς τῆς ἁγιωτάτης Ἐκκλησίας ἀρχείοις ου, ἀποτίθεσθαι τὰ πραττόμενα θεσπίζομεν ὥστε εἶναι διηνεκῆ τοῦ πράγματος μνήμην, καὶ μὴ παραπόλλυσθαι τοῖς τυχοῦσι τῆς κηδεμονίας τὴν ἐντεῦθεν ἀσφάλειαν. Τῶν ἐπὶ τῆς μεγάλης ταύτης τῆς πόλεως κηδεμονιῶν παρὰ μόνῳ τῷ λαμπροτάτῳ Πραίτωρι πραττομένων, καθάπερ ἤδη νενομοθέτηται.

constituere tutelam seu curationem spe majoris lucri: & eo non solum triplum reddituro omne, quidquid acceperit, sed etiam ab ipsa sollicitudine & administratione removendo. Cum autem factæ fuerint tutorum aut curatorum creationes, præsente etiam religiosissimo civitatis Episcopo, in ipsis sanctissimis Ecclesiæ archiis deponi gesta sancimus: ut sit perpetua rei memoria, & non intercidat casibus fortuitis curationis exinde quæsita cautela. His, quæ in magna hac civitate fiunt, tutelis aut curationibus apud solum clarissimum Prætorem faciendis, uti jam sancitum est. Dat. v. Kalend. Aug. CP. post CONS. LAMP.

[a] Πρώτης εἴτε δευτέρας ἡλικίας] Sic.

[b] Χρυσῶν] *Justinianus* Solidorum *Theophil.* *νομισμάτων* *Zonar. Can. XVII. Synod. Nican.* *Τοῖς νῦν αἱ λίτραι μέχρι τῶν οβ'. νομισμάτων ἀριθμοῦνται, τοῖς παλαιοῖς δὲ ἑκατοντάδες ἦσαν,* sive ut Balsam. ait *ἡ λίτρα σήμερον ὀξάγια ἔχει οβ. καὶ ἔχει ρ'. ὡς τὸ παλαιόν.*

[c] Juridico] Atque ita si privato concedat arma facere Alexandrinæ civitatis Præfectus xx. lib. auri pœna percellitur, & magistratu suo caret. Cæterarum autem Provinciarum Præsides x. libras auri pœnæ nomine præstant. *Nov. περὶ ὅπλων.* Fuere enim semper seditiosi & turbulenti Ægyptii, ut oraculorum quoque loquitur fides. *Vopiscus Saturnino, edict. XIII. Procop. λογ. ς'. περὶ τῶν τοῦ Ιουστινιανοῦ κτισμάτων.* Erubescit apud illos si quis non inficiando tributa, plurimas in corpore vibices ostendat. *Ammian. Marcell. lib. XXII.* audaces ad inferenda quæ debentur. *L. I. C. de Offic. Praef. August.* quos Proterio communicare vix tandem suis constitutionibus adegit *Martianus L. VIII. C. de Haret.* Quo mortuo rursum magnus populi motus factus est. *Evag. lib. II. cap. VIII. Leo Imp. Episcopis universis.* Et propterea Augustus inter alia dominationis arcana, vetitis, nisi permissu ingredi Senatoribus, seposuit Ægyptum, neve fame urgeret Italiam quisquis eam Provinciam insedisset. *Dio lib. LI.* *Καὶ τοῖς Ἀλεξανδρεῦσιν ἄνευ βουλευτῶν πολιτεύεσθαι ἐκέλευσε,* & Juridicum dedit, & ad similitudinem Proconsulis Præfectum totius Provinciæ, non tamen ex Senatoribus. *Tacit. lib. I. Hist.* Ægyptum copiasque quibus coërceretur jam inde a D. Augusto equites Ro. obtinent loco regum. *Idem lib. XII. Annal.* Divus Augustus apud Equestres qui Ægypto præsiderent lege agi decretaque eorum proinde haberi jussit ac si Magistratus Romani constituissent. Quod pertinet ad L. XXI. D. de manumiss. vind. Cur non Proconsulem? fasces consulares ingredi Alexandriam non licebat, cujus rei etiam Ciceronem, cum contra Gabinium loquitur, meminisse satis novimus. Fertur enim apud Memphim in aurea columna Ægygptiis literis scriptum, tunc demum Ægyptum liberam fore, cum in eam venissent Romani fasces & prætexta Romanorum. *Trebellius Pollio in Æmiliano.*

[d] Ἐπισκόπου] *August. sermon. x. de Verb. Apostol.* Pro magno commendantur Episcopis patrimonia pupillorum, quanto magis gratia parvulorum? Pupillum

tuetur Episcopus ne mortuis parentibus ab extraneis opprimatur. *Idem Fœlici.* Novit optime religio tua, quam curam tuendis cum omnibus hominibus, tum maxime pupillis, Ecclesia, vel Episcopi debeant.

[e] Καὶ δημοσίοις προσώποις] Justinianus. Vel alias publicas personas, id est, Magistratus. Aliter *L. Orphanotrophos C. de Episcop. & Cleric.* Præsentibus publicis personis, id est, tabulariis, τῶν δημοσίων ταβελλαρίων παρόντων. Et §. Cum autem de Adoption. publicæ personæ, id est, tabulario qui forte servus publicus dicitur L. 1. §. exigere, D. de Magist. conveniend. ut apud Augustin. *epist. lxviii.*

[f] Τῆς τῶν προσώπων ἐναλλαγῆς] Nam Magistratus, sive Στρατηγοὶ & Defensores civitatum satisdationes suo periculo exigebant. *Theoph. §. ult. de satisd. tutor.*

[g] Αρχείοις] Scrinium Gregorius vocat *lib. VII. Epistol.* Nec enim γραμματοφυλάκιον habuere Defensores civitatis. *Nov. xv.*

De interruptione præscriptionis.

XXXI. Idem A. Joanni P. P.

SANCIMUS, ut si quando absfuerit is, qui res alienas vel creditori obnoxias detinet, & desideret dominus rei, vel creditori suam intentionem proponere, & non ei licentia sit, absente adversario suo, qui rem detinet, vel infantia, vel furore laborante, & neminem tutorem, vel curatorem habente, vel in summa potestate constituto, eandem rem auctoritate sua usurpare : licentia ei detur adire Præsidem Provinciæ, libellumque ei porrigere, & hæc in querimoniam deducere, & intra constituta tempora interruptionem facere : sin autem nullo poterit modo Præsidem adire : saltem ad Episcopum locorum eat, & suam manifestare voluntatem in scriptis deproperet. Dat. Constantin. Kalend. Octob. post CONSS. LAMPADII & ORESTIS VV. CC COSS. 531.

De Emphyteusi.

XXXII. Idem A. *

DIFFERENTE domino recipere Emphyteuma, licentiam habet Emphyteuta consignare ipsum, & Constantinopoli quidem in fine triennii contestari idipsum apud Hyparchos seu Præfectos prætorio, aut apud Præfectum urbis, aut competentem recusantis Magistratum, aut Patriarcham, si Dominus homo sit potens : in Provinciis autem apud Præsidem, aut, eo non morante ibi, apud Defensorem, aut Episcopum civitatis, in qua est is qui recusat : & unius ipsorum assumere testationem : ac nisi aut sic accepe-

λβʹ. Ο αὐτὸς Βασιλεύς. *

ΑΝΑΒΑΛΛΟΜΕΝΟΥ τοῦ δεσπότου δέξασθαι τὸ Εμφύτευμα, ἄδειαν ὁ Εμφυτευτὴς ἔχει σφραγίζειν αὐτὸ, καὶ ἐν μὲν Κωνσταντινουπόλει ἐν τῷ πέρατι τῆς τριετίας ἐκμαρτύρεσθαι τοῦτο παρὰ τοῖς Υπάρχοις, ἢ τῷ Επάρχῳ, ἢ παρὰ τῷ προσφόρῳ τοῦ παραιτουμένου Αρχοντι, ἢ παρὰ τῷ Πατριάρχῃ, τοῦ δεσπότου δυνάστου ὄντος· ἐν δὲ ταῖς Επαρχίαις παρὰ τῷ Αρχοντι, ἢ μὴ ἐνδημοῦντος αὐτοῦ, παρὰ τῷ Εκδίκῳ, ἢ τῷ Επισκόπῳ τῆς πόλεως, καθ' ἣν ἐστὶν ὁ παραιτούμενος, καὶ τὴν τοῦ ἑνὸς [b] αὐτῶν προσλαβεῖν μαρτυρίαν· καὶ, εἰ μὴ

δὲ οὔτε δέξηται, οὔτε τὸ Ἐμφύτευμα λύεται, καὶ κερδαίνει τὸ τέλος ὁ Ἐμφυτευτὴς καὶ τοῦ ἑξῆς χρόνου, ἕως ἂν ὁ δεσπότης στείλῃ διαμαρτυρίαν ἀπαιτῶν· ἐξ ἐκείνου γὰρ, οὐ μὴν ὑπὲρ τοῦ παρελθόντος χρόνου, λήψεται, καὶ ἐπὶ τριετίαν μετὰ τὴν διαμαρτυρίαν, ἀγνωμονοῦντα τὸν Ἐμφυτευτὴν ἐξεῶσθαι δύναται.

rit Canonem, Canon ſolvitur, & lucratur Canonem Emphyteuta etiam ſequentis temporis: & couſque quo dominus mittat per teſtationem petitum: exinde etenim, non autem ex præterito tempore accipiet, & poſt triennium poſt atteſtationem ejuſmodi indevotum Emphyteutam expellere poterit.

[a] Ἀναβαλλομένου, &c.] Meminit Juſtinianus *L. 11. C. de Jur. Emphyteut.*
[b] Καὶ τοῦ ἑνὸς] L. L. de unius teſtimonio. Sicuti & apud Harmenop. *lib. 1. tit. 11. Prochiri.*

De ſcenicis mulieribus & de nuptiis.

λγ'. Ὁ αὐτὸς Βασιλεὺς τοῖς πανταχοῦ γῆς θεοφιλεστάτοις Ἐπισκόποις.

ΘΕΙΑΝ [a] ἐποιησάμεθα διάταξιν, οὐδενὶ συγχωροῦντες, οὐδὲ ἄκουσαν γυναῖκα δούλην ἢ ἐλευθέραν εἰς σκηνὴν [b] ἢ Ὀρχήστραν καθέλκειν, οὐδὲ ἀπαλλαγῆναι βουλομένην κωλύειν τοὺς ἐγγυητὰς τῆς αὐτῆς, ὡς ὑπὲρ αὐτοῦ τούτου χρυσίου ῥητὸν ὁμολογήσαντες ἀπαιτεῖν· ἀλλ' εἴ τι τοιοῦτο γένηται, κωλύεσθαι ταῦτα παρά τε τῶν λαμπροτάτων τῶν Ἐπαρχιῶν Ἀρχόντων, καὶ παρὰ τῶν ταῖς πόλεσι θεοφιλεστάτων Ἐπισκόπων διεταξάμεθα, δόντες ἄδειαν τοῖς θεοφιλεστάτοις Ἐπισκόποις ἅμα τῷ λαμπροτάτῳ τῆς Ἐπαρχίας Ἄρχοντι, καὶ ἄκοντας ἄγειν πρὸς ἑαυτοὺς τοὺς βιασαμένους, ἢ τοὺς ἀπαλλάττεσθαι τῆς ἐργασίας κωλύοντας, καὶ δημοσίαν μὲν αὐτῶν ποιεῖν τὴν οὐσίαν, ἐκείνους δὲ τῆς πόλεως ἐξελαύνειν. Εἰ δὲ ὁ τὴν ἐπαρχίαν ἰθύνων, αὐτὸς ὁ βιαζόμενος εἴη, ἢ τὴν ἐκ τῆς εἰρημένης ἐργασίας ἀπαλλαγὴν κωλύων· δίδομεν ἄδειαν καὶ μόνοις τοῖς θεοφιλεστάτοις Ἐπισκόποις προσιέναι τὴν

XXXIII. Idem A. Ubique terrarum conſtitutis Epiſcopis.

SACRAM fecimus conſtitutionem [a], nemini permittentes, neque invitam mulierem ancillam, aut liberam in ſcenam, aut Orcheſtram [b] pertrahere, neque converti volentem, prohibere eam ejus fidejuſſores, quaſi ſuper hoc ipſo certum auri modum promiſſum repetendo: ſed ſi quid tale factum fuerit prohiberi hæc & a Clariſſimis Provinciarum Præſidibus, & a civitatum religioſiſſimis Epiſcopis conſtituimus, dantes licentiam religioſiſſimis Epiſcopis una cum Clariſſimo Provinciæ Præſide, etiam invitos trahere ad ſe eos, qui compulerint, aut qui mutari, ſeu converti ab ea actione prohibuerint: & publicam quidem fieri eorum ſubſtantiam, ipſos vero civitate expelli. Si vero qui Provinciam regit, ipſe ſit, qui eas compulerit, aut a prædicta actione converſionem ſeu reſipiſcentiam prohibuerit: damus licentiam, & ſolos religioſiſſimos Epiſcopos adire eam, quæ ta-

lia patitur, aut ejus fidejussorem, hunc vero (Episcopum) adversari magistratum habenti, & non permittere injuste agere: aut, si minus fuerint ad id exequendum potentes, indicare id nostro Imperio, ut a nobis competens exerceatur pœna, fidejussionibus simul liberandis, & fidejussoribus indemnibus conservandis, licentiam dantes conversis hujusmodi mulieribus liberis & ingenuis existentibus ad matrimonium transire legitimum, etiamsi contigerint honestissimis dignitatibus qui illas duxerint, decorati non amplius indigentibus imperialibus rescriptis, sed sua potestate nuptias celebrantibus, nuptialibus nimirum instrumentis omnimodo inter ipsos factis. Eademque & de filiabus scenicarum constituentes.

§. 1. Hanc autem dictam constitutionem, & in quinto libro omnium constitutionum hujus scilicet nostræ pietatis cognominis libri [1], ad civiles Magistratus rescriptam, posuimus. Quoniam enim oportebat per præsentem sanctionem & vobis ubique terrarum positis religiosissimis Episcopis hæc facere manifesta, propterea congregantes, quæ ad ipsam pertinent, expositione latiore sancita etiam eandem divinam constitutionem fecimus ad vos, ut Sacerdotalem conservantes reverentiam, & continentiæ studiosi, hæc custodiatis: tam magni Dei metum, quam imperialem indignationem, si quid horum prætermiseritis, considerantes. Dat. Kal. Novemb. CP. DN. JUSTIN. IV. & PAULINO CONSS. 534.

ταῦτα πάσχουσαν, ἢ τῆς αὐτῆς ἐγγυητήν, τὸν δὲ ἐναντιοῦσθαι τῷ τὴν ἀρχὴν ἔχοντι, καὶ μὴ συγχωρεῖν ἀδικεῖν, ἢ μὴ γένοιντο πρὸς τοῦτο ἱκανοί, μηνύειν εἰς τὴν βασιλείαν· ὥστε ἐξ ἡμῶν τὴν προσήκουσαν ἐξενεχθῆναι ποινήν, τῶν ἐγγυῶν καθάπαξ λυομένων, καὶ τῶν ἐγγυητῶν ἀζημίων φυλαττομένων· ἄδειαν διδόντες ταῖς ἀπαλλαττομέναις τοιαύταις γυναιξὶν ἐλευθέραις καὶ εὐγενέσιν οὔσαις πρὸς γάμον χωρεῖν νόμιμον, καὶ εἰ τυγχάνοιεν ταῖς σεμνοτάταις ἀξίαις οἱ ταύτας λαμβάνοντες κεκοσμημένοι, μηκέτι δεομέναις βασιλικῆς ἀντιγραφῆς ἀλλὰ κατ' ἐξουσίαν τὸν γάμον πραττούσαις, γαμικῶν μέν τοι συμβολαίων [c] ἐκ τρόπου παντὸς μεταξὺ αὐτῶν γινομένων· τὰ αὐτὰ καὶ περὶ τῶν θυγατέρων τῶν σκηνικῶν διαταξάμενοι.

§. α'. Τὴν μὲν εἰρημένην διάταξιν καὶ ἐν τῷ πέμπτῳ βιβλίῳ τῶν πασῶν διατάξεων τούτου δὴ τοῦ τῆς ἡμετέρας εὐσεβείας ἐπωνύμου βιβλίου πρὸς τὰς πολιτικὰς ἀρχὰς ἀντιγεγραμμένην τεθείκαμεν. Ἐπειδὴ δὲ ἐχρῆν διὰ τῆς παρούσης νομοθεσίας καὶ ἡμῖν τοῖς πανταχοῦ γῆς θεοφιλεστάτοις Ἐπισκόποις ταῦτα ποιῆσαι φανερά· διὰ τοῦτο συνελθόντες τὰ κατ' ἐκείνην ἀφηγήσει πλατυτέρᾳ νομοθετηθέντα, τὴν δὲ θείαν διάταξιν ποιούμεθα καὶ πρὸς ὑμᾶς, ὅπως τὴν ἱερατικὴν διασώζοντες σεμνότητα, καὶ σωφροσύνης ἀντεχόμενοι, ταῦτα φυλάττοιτε τότε ἐκ τοῦ μεγάλου. Θεοῦ δέος καὶ βασιλικὴν ἀγανάκτησιν, ἔτι τούτων παραβαίνοιτε, λογιζόμενοι.

[1] *Sacram fecimus constitutionem*] Ul-

[a] *Θεῖαν*, &c.] Meminit Photius

tit. XIII. cap. XXI. Nomocan. Theodor. *lx.* Βασιλικῶν, *tit. XXXVIII.*

[b] Εἰς σκηνὴν] *Photius, Sudas* σκηνή. *Vitruvius lib. v.*

[c] Γαμικῶν μὲν τοι συμβολαίων] Οὐ γὰρ συνίσταται γάμος ἀπὸ Ἰλλουστρίων καὶ περαιτέρω, εἰ μὴ συμβόλαια γαμικὰ γένωνται. *Nov. CXVII.* timam scilicet *de nuptiis* Græcam. Vide etiam *14. Græcam sub hoc eod. tit. & 7. de spectacul.*

[a] *In scenam aut in Orchestram*] In scena versabantur histriones, in Orchestra Musici canebant. Hi etiam thymelici dicebantur, illi mimi. Thymele Orchestræ pars fuit, suggesti instar, in qua citharedi, tibicines, symphoniaci aliive cantores aut musici canebant, quos thymelicos appellabant. De quibus *ff. l. 4. de iis qui notant. &c. & l. 10. de Pollicitat.* Mimi autem erant histriones, sive fabulas agerent comœdiarum, sive Atellanarum, sive mimorum, sive etiam tragici forent.

1 *Quinto libro constitutionum hujus scilicet nostræ pietatis cognominis libri*] Hæc constitutio data est Justiniano Consule: quo tempore altera editio Codicis facta est, & in ea editione permultæ constitutiones tam Græcæ quam Latinæ adjectæ sunt: in quibus hæc non adjecta solum, sed etiam tum primum conscripta fuit. Et ex hoc loco facile apparet has constitutiones in Codice desiderari.

De ludis & spectaculis.

λδʹ. Ὁ αὐτὸς Βασιλεὺς Ἐπιφανίῳ τῷ ἁγιωτάτῳ Ἀρχιεπισκόπῳ τῆς εὐδαίμονος ταύτης πόλεως, καὶ οἰκουμενικῷ Πατριάρχῃ.

ΣΦΟΔΡΑ [a] πιστεύομεν, ὡς ἡ τῶν ἱερέων καθαρότης τε καὶ εὐκοσμία, καὶ ἡ πρὸς τὸν δεσπότην Θεὸν καὶ Σωτῆρα ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν συντονία, καὶ αἱ παρ' αὐτῶν ἀναπεμπόμεναι διηνεκεῖς εὐχαὶ, πολλὴν εὐμένειαν τῇ καθ' ἡμᾶς πολιτείᾳ καὶ αὔξησιν παρέχονται, δι' ὧν ἔστιν ἡμῖν καὶ Βαρβάρων κρατεῖν. καὶ γινώσκεσθαι κυρίοις ἐκείνων, ἃ πρόσθεν οὐκ εἴχομεν· καὶ ὅσωπερ ἂν τὰ τῆς αὐτῶν αὔξηται σεμνότητός τε καὶ κοσμιότητος, τοσούτῳ καὶ τὴν ἡμετέραν πολιτείαν ἐπιδιδόναι πιστεύομεν. Εἰ γὰρ οἱ μὲν παρέχοιντο βίον σεμνόν τε, καὶ πανταχόθεν ἀνεπίληπτον, τὸν δὲ λοιπὸν ἅπαντα λαὸν νουθετοῖεν, ὥστε πρὸς τὴν αὐτῶν σεμνότητα βλέποντα, τῶν πολλῶν ἁμαρτημάτων ἀπέχεσθαι· πρόδηλον, ὡς ἐντεῦθεν αἵτε ψυχαὶ πᾶσι βελτίους ἔσονται καὶ

XXXIV. Idem A. Epiphanio sanctissimo Archiepiscopo hujus felicissimæ urbis, & universali Patriarchæ.

CERTISSIME credimus, quia Sacerdotum puritas, & decus, & ad Dominum Deum & Salvatorem nostrum, Jesum Christum fervor, & ab ipsis missæ perpetuæ preces, multum favorem nostræ Reipublicæ & incrementum præbent, per quas datur nobis, & Barbaros subjugare, & in dominium redigere illos, quæ antea non obtinuimus: & quanto plus rebus illorum accedit honestatis & decoris, tanto magis, & nostram rempublicam augeri credimus. Si enim hi prætulerint vitam honestam, & undique irreprehensibilem, & reliquum populum instruxerint, ut is ad illorum honestatem respiciens, multis peccatis abstineat, planum est, quod inde & animæ

omnibus meliores erunt, & facile nobis tribuetur a maximo Deo, & Salvatore nostro Jesu Christo clementia conveniens.

§. 1. Hæc igitur nobis speculantibus nunciatum est, præter communem rerum fidem, quosdam ex reverendissimis Diaconis, itemque Presbyteris, (nam eo amplius etiam dicere erubescimus, Deo amantissimos, nempe Episcopos) quosdam, inquam, ex his non verentur, alii quidem per seipsos, cubos, seu tesseras contrectare, & adeo pudendum atque ipsis etiam idiotis a nobis frequenter interdictum spectaculum participare: alii vero talem ludum non accusant, sed vel communicant facientibus, aut sedent spectatores actus indecori: & spectant quidem cum aviditate omnimoda res omnium rerum importunissimas: sermones vero audiunt blasphemos, quos in talibus necesse est fieri: polluunt etiam suas manus, & oculos, & aures sic damnatis & prohibitis ludis: alii vero neque obscure, aut latenter, aut equorum certaminibus se immiscent: aut etiam invitant aliquos super equorum profligatione aut victoria, vel per seipsos, vel per alios quosdam, ut quia non decenter talia ludant: aut scenicorum, vel thymelitarum spectatores fiunt ludorum, aut earum, quæ in theatris certantium ferarum pugnæ fiunt, neque cogitant, quemadmodum ipsi vel his, qui modo & recens initiati sunt, & adorandis mysteriis dignati, ipsi prædicunt, ut abrenuntient adversarii dæmonis cultus, & omnibus pompis ejus, quarum non minima pars talia spectacula fiunt.

ῥᾳδίως ἡμῖν ἐνδοθήσεται παρὰ τοῦ μεγάλου Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ φιλανθρωπία προσήκουσα.

§ α΄. Ταῦτα τοίνυν ἡμῖν ἀνασκοπουμένοις προσήγγελται παραδόξως τινὰς τῶν εὐλαβεστάτων Διακόνων, ἔτι γε μὴν καὶ Πρεσβυτέρων (τὸ γὰρ ἔτι πορρωτέρω τούτου καὶ εἰπεῖν ἐρυθριῶμεν, φαμὲν δὴ τὸ τῶν θεοφιλῶν Ἐπισκόπων) ὡς τούτων τινὲς οὐκ αἰσχύνονται οἱ μὲν αὐτόθεν κύβων ἅπτεσθαι, καὶ τὴν οὕτως ἀσχήμονα καὶ αὐτοῖς τοῖς ἰδιώταις παρ' ἡμῶν κατὰ τὸ πλεῖστον ἀπηγορευμένην θέαν μετιέναι· οἱ δὲ τὴν τοιαύτην παιγνίαν οὐ κατηγοροῦσιν, ἀλλ' ἢ κοινωνοῦσι τοῖς πράττουσιν, ἢ κάθηνται θεαταὶ πράξεως ἀτόπου, καὶ θεῶνται μὲν σὺν ἐπιθυμίᾳ πάσῃ τὰ πάντων ἀτοπώτατα, λόγων τε ἀκούουσι βλασφήμων, οὓς ἐν τοῖς τοιούτοις ἀνάγκη γίνεσθαι, μολύνουσί τε τὰς ἑαυτῶν χεῖρας, τάς τε ὁράσεις, τάς τε ἀκοὰς οὕτω κατεγνωσμένοις καὶ ἀπηγορευμένοις παιγνίοις· οἱ δὲ καὶ ἀπαρακαλύπτως ἢ ταῖς τῶν ἵππων ἁμίλλαις [b] παραβάλλουσι, ἢ καὶ προσκαλοῦνταί τινας ὑπὲρ τῆς τῶν ἵππων ἥττης, ἢ νίκης, ἢ δι' ἑαυτῶν ἢ διά τινων ἑτέρων οὐκ εὐσχημόνως τὰ τοιαῦτα παίζοντες, ἢ τῶν ἐν σκηνῇ καὶ θυμέλαις [c] θεαταὶ γίνονται παιγνίων, ἢ ταῖς ἐν θεάτροις τῶν μαχομένων [d] πρὸς τὰ θηρία μάχαις παραγίνονται, καὶ οὐκ ἐννοοῦσιν, ὡς καὶ τοῖς ἄρτι μυουμένοις καὶ τῶν προσκυνητῶν ἀξιουμένοις μυστηρίων αὐτοὶ προσκηρύττουσιν ἀποτάττεσθαι [e] τῇ τοῦ ἀντικειμένου δαίμονος λατρείᾳ, καὶ πάσῃ πομπῇ, ἧς οὐκ ἐλάχιστον μέρος τὰ τοιαῦτα καθέστηκε.

§. β΄. Πολλάκις

§. β'. Πολλάκις μὲν αὐτοῖς τὰ τοιαῦτα φυλάττεσθαι προηγορεύσαμεν· ὁρῶντες δὲ τὴν περὶ τούτων γινομένην ἡμῖν προσαγγελίαν, εἰς ἀνάγκην ἤλθομεν ἐπὶ τὸν παρόντα νόμον διά τε τὴν ὑπὲρ εὐσεβείας ἀφίκεσθαι σπουδήν· καὶ ἅμα μὲν ὑπὲρ τῆς ἱερωσύνης αὐτῆς, ἅμα δὲ ὑπέρ τε τοῦ κοινῇ τῇ πολιτείᾳ συμφέροντος.

§. γ'. Καὶ θεσπίζομεν μηδένα, μήτε Διάκονον, μήτε Πρεσβύτερον, καὶ πολλῷ μᾶλλον Ἐπίσκοπον, (ὅπερ καὶ ἄπιστον ἴσως ἂν δόξειεν· ὧν ἐν ταῖς χειροτονίαις εὐχαί τε [f] εἰς τὸν δεσπότην ἀναπέμπονται Χριστὸν τὸν Θεὸν ἡμῶν, καὶ ἐπίκλησις τοῦ ἁγίου καὶ προσκυνητοῦ γίνεται Πνεύματος, καὶ ταῖς αὐτῶν κεφαλαῖς ἢ ταῖς χερσὶν [g] ἐπιτίθεται τὰ ἁγιώτατα τῶν παρ' ἡμῖν μυστηρίων· ὅπως ἂν αὐτοῖς τὰ αἰσθητήρια πάντα καθαρά τε γένοιτο, καὶ καθιερωθείη Θεῷ) μηδένα τοίνυν τούτων τολμᾶν τοῦ λοιποῦ μετὰ τὸν δὲ τὸν θεῖον ἡμῶν νόμον ἢ κυβεύειν τὴν οἱανοῦν τῶν κύβων παιδιὰν, ἢ τοῖς τοῦτο πράττουσι κοινωνεῖν, ἢ παρακαθῆσθαι, καὶ τέρπεσθαι καὶ συνδιατίθεσθαι τοῖς γινομένοις, ἢ παραβάλλειν ταῖς δημώδεσι ταύταις θέαις, ἃς ἔμπροσθεν εἰπόντες ἔφθημεν, καὶ τι τῶν ἐπ' αὐταῖς ἀπηγορευμένων ποιεῖν, ἀλλὰ πάσης πρὸς ταῦτα μετουσίας τὸ λοιπὸν ἀπέχεσθαι. Τὸ γὰρ ἤδη προειληφὸς, εἰ καὶ ἀναζητεῖν ἐχρῆν, καὶ μὴ μετιέναι προσηκόντως, ὅμως διὰ φιλανθρωπίαν συγχωροῦμεν, τὴν ἐκ τοῦ παρόντος νόμου παρατήρησιν ἅπασιν εἰς τὸν λοιπὸν ἐπιτιθέντες χρόνον. Προσῆκον γάρ ἐστιν αὐτοῖς νηστείαις τε, καὶ ἁγνείαις, καὶ ταῖς ἀσκήσεσι τῶν θείων λογίων, καὶ ταῖς ὑπὲρ πάντων σχολάζειν εὐχαῖς· ἀλλὰ μὴ ταῦτα καταλιμπάνοντας, τῶν

§. 2. Sæpe quidem ipsis talia custodire debere prædicavimus: videntes autem de his factam nobis relationem, in necessitatem incidimus ad præsentem veniendi legem, tum propter nostrum super religione studium, tum etiam propter Sacerdotii ipsius simul, & communis Reipublicæ utilitatem.

§. 3. Et sancimus neminem; neque Diaconum, neque Presbyterum, & multo magis, neque Episcopum (quod quidem, & incredibile forte videri possit ; ut quorum in ordinationibus preces ad Dominum mittuntur Christum Deum nostrum, & invocatio sancti & adorandi fit Spiritus ', & eorum capitibus, aut manibus imponuntur sanctissima eorum, quæ apud nos sunt mysteriorum, ut scilicet ipsis sensoria omnia instrumenta pura fiant, & consecrentur Deo) neminem igitur horum audere de cætero, & post divinam nostram legem, aut cubicare, 1. tesseris, seu aleis ludere, quocumque aleæ genere, aut ludo, aut ita ludentibus communicare, aut conversari, aut una recreari, aut una cum eis agere, aut eis testimonium perhibere, aut interesse plebeis hujusmodi spectaculis, quæ prius diximus, aut quid eorum, quæ in his prohibentur facere, sed omni ad illa participio in posterum abstinere. Quod enim præcessit jam, tametsi etiam inquirere oportuerat, nec participare indecenter oportebat, tamen propter humanitatem indulgemus; præsentis legis observationem omnibus in posterum injungentes tempus. Decet enim ipsos jejuniis & vigiliis, & meditationibus, seu exercitationibus in divinis oracu-

lis, & pro omnium salute fundendis vacare precibus: at eos, qui talia non reliquerint, nec cessaverint, omnino polluta & prohibita contrectare. Idem enim etiam sancimus, & in reliquos Clericos, (Subdiaconos nempe, & lectores:) quando & ipsi sacræ mensæ, & omnis circa sanctissima Ecclesias ornatus constituti sunt ministri & operarii, & sacra contrectantes eloquia: dum sacras nobis ex sacris nostris Bibliis illi quidem legunt scripturas, hi vero hymnos & odas canunt [i].

παντάπασι βεβήλων τε καὶ ἀπηγορευμένων ἅπτεσθαι. Ταῦτα δὲ τοῦτο θεσπίζομεν καὶ ἐπὶ τῶν λοιπῶν Κληρικῶν ὑποδιακόνων τε, καὶ ἀναγνωστῶν φαμέν· εἴπερ καὶ αὐτοὶ τῆς τε ἱερᾶς τραπέζης [h] καὶ παντὸς τοῦ περὶ τὰς ἁγιωτάτας Ἐκκλησίας κόσμου καθεστῶσιν ὑπουργοί τε, καὶ ὑπηρέται, καὶ τὰ θεῖα μεταχειριζόμενοι λόγια τὰς ἱερὰς ἡμῖν ἐκ τῶν θείων ἡμῶν Βιβλίων οἱ μὲν ἀναγινώσκουσι γραφάς [i], οἱ δὲ ὑμνοῦσιν ᾠδάς.

§. 4. Si vero quis de cætero tale quid faciens deprehensus fuerit, & delatus fuerit id vel in hac felici civitate tuæ Sanctitati, vel Provinciis sub ipsa positis, Deo amantissimis Metropolitis & cæteris Episcopis, quorum ordinationem tuæ Beatitudinis facit thronus, & talis quædam supervenerit accusatio, aut Diacono, aut Presbytero, & multo magis Episcoporum Deo amabilium cuidam: tuam hic Beatitudinem, & in Provinciis positos sub te Deo amantissimos Metropolitas, &, qui sub ipsis sunt, Episcopos, hæc cum diligentia omni secundum ordinationis ordinem quærere, & perscrutari, neque defunctoriam facere inquisitionem, sed & testes fide dignos audire, & per omnem viam procedere ad eruendam veritatem: sicut enim ipsis talia interdicimus, ita & calumniam peti a quibusdam vetamus: & si, undique discussione divinis propositis eloquiis facta, vere se habere accusatio apparuerit, & convictus fuerit Diaconus aut Presbyter, vel aleator esse, vel aleatorum particeps, aut talibus adsi-

§. δ'. Εἰ δέ τις τοῦ λοιποῦ τοιοῦτό τι πράττων φανείη, καὶ προσαγγελθείη τοῦτο ἢ κατὰ ταύτην τὴν εὐδαίμονα πόλιν τῇ σῇ Ἁγιωσύνῃ, ἢ κατὰ τὰς Ἐπαρχίας τοῖς ὑπ' αὐτὴν τεταγμένοις θεοφιλεστάτοις Μητροπολίταις, καὶ τοῖς λοιποῖς Ἐπισκόποις, ὧν τὴν χειροτονίαν ὁ τῆς σῆς Μακαριότητος ποιεῖται θρόνος· καὶ τοιαύτη τις ἐπέλθοι μέμψις, ἢ Διακόνῳ, ἢ Πρεσβυτέρῳ, καὶ πολλῷ μᾶλλον τινὶ τῶν θεοφιλεστάτων Ἐπισκόπων· τὴν σὴν ἐνταῦθοι Μακαριότητα, καὶ ἐν ταῖς Ἐπαρχίαις τοὺς ὑπό σε θεοφιλεστάτους Μητροπολίτας, καὶ τοὺς ὑπ' αὐτοὺς Ἐπισκόπους ταῦτα σὺν ἀκριβείᾳ πάσῃ κατὰ τὴν τῆς ἱερωσύνης τάξιν ζητεῖν, καὶ ἀνερευνᾶν, μηδὲ πάρεργον ποιεῖσθαι τὴν ἐξέτασιν, ἀλλὰ καὶ μαρτύρων ἀξιοπίστων ἀκούειν, καὶ διὰ πάσης ὁδοῦ χωρεῖν, ὥστε τὸ ἀληθὲς λαβεῖν· ὥσπερ γὰρ αὐτοὺς τῶν τοιούτων εἴργομεν, οὕτω καὶ συκοφαντεῖσθαι παρά τινων κωλύομεν, καὶ εἰ πανταχόθεν τῆς ἐξετάσεως τῶν θείων προκειμένων λογίων γινομένης, ἀληθῶς ἔχειν ἡ μέμψις φανείη, καὶ ἀποδειχθείη Διάκονος ἢ Πρεσβύτερος, ἢ κυβεύων, ἢ κοινωνῶν τοῖς κυβεύουσιν, ἢ ταῖς τοιαύταις παρα-

καθήμενος ματαιότησιν, ἢ ταῖς εἰρημέναις, παραβάλλων θέαις [k] ἢ καὶ ἴσως τις τῶν θεοφιλεστάτων Ἐπισκόπων (ὅπερ οὐδὲ ἔσεσθαι πιστεύομεν) ὅλως τοιαύτης τινὸς ἀνάσχηται θέας, ἢ τοῖς κυβεύουσιν ἢ προσκαθεσθῆναι καὶ συνδιατίθεσθαι τοῦ λοιποῦ θαρρήσει· τὸν τοιοῦτον εὐθὺς ὑπὸ τῆς σῆς Μακαριότητος, ἢ ὑπὸ τοῦ Μητροπολίτου ἢ τοῦ γε θεοφιλεστάτου Ἐπισκόπου, ὑφ' ὧν τέτακται, εἴπερ τις τῶν εἰρημένων εἴη Κληρικῶν, τῆς ἱερᾶς ἀφορίζεσθαι λειτουργίας, ἐπιτίθεσθαί τι αὐτῷ Κανονικὸν ἐπιτίμιον, καὶ ὁρίζεσθαι χρόνον, οὗπερ ἐντὸς προσήκειν ἐστὶν αὐτὸν νηστείαις τε καὶ ἱκεσίαις χρώμενον τὸν μέγαν ἐξιλάσκεσθαι Θεὸν ὑπὲρ τοῦ τοιούτου πλημμελήματος· καὶ εἰ μὲν ἐπὶ τὸν ὁρισθέντα χρόνον ὁ τοιοῦτον ἐπιτίμιον δεξάμενος μείνῃ δάκρυσί τε, καὶ μετανοίᾳ, καὶ νηστείᾳ, καὶ τῇ πρὸς τὸν δεσπότην Θεὸν εὐχῇ ἄφεσιν τοῦ πλημμελήματος ἐξαιτῶν, τηνικαῦτα τὸν, ὑφ' ᾧ τέτακται, ταῦτα ἀκριβῶς μανθάνοντα, καὶ περιεργαζόμενον κοινὴν μὲν ὑπὲρ αὐτοῦ ποιεῖν εὐχὴν [l] γίνεσθαι σὺν πάσῃ δὲ ἀκριβείᾳ παρεγγυᾷν αὐτῷ τοῦ λοιποῦ τῆς τοιαύτης ἱερωσύνης ὕβρεως ἀπέχεσθαι· καὶ εἰ νομίσειεν, αὐτὸν αὐτάρκως πρὸς μετάνοιαν ἐλθεῖν, τηνικαῦτα τῆς ἱερατικῆς αὐτῷ μεταδιδότω φιλανθρωπίας· εἰ δὲ καὶ μετὰ τὸν ἀφορισμὸν εὑρεθείη μήτε γνησίως τῇ μετανοίᾳ χρώμενος, περιφρονῶν τε τοῦ πράγματος, καὶ φανερῶς ὑπὸ τοῦ ἀντικειμένου κατειλημμένος τὴν ψυχὴν, τοῦτον μὲν αὐτὸς ὁ ἱερεὺς ὑφ' ᾧ τελεῖ τῶν ἱερῶν ἐξωθείτω καταλόγων, παντάπασιν αὐτὸν καθαιρῶν· ὁ δὲ οὐκ ἔτι παντελῶς ἄδειαν ἕξει πρὸς ἱερατικὴν ἐλθεῖν

dens vanitatibus, vel prædictis interesse spectaculis, aut etiam forte aliquis Deo amabilium Episcoporum (quod quidem neque eventurum esse confidimus) prorsus talis cujusdam particeps esse spectaculi, aut cum aleatoribus una sedere & disponere ac pacisci, aut sponsiones facere de cætero ausus fuerit, cum mox a tua Beatitudine, aut a Metropolita, aut Deo amantissimo Episcopo, sub quo ordinatus est, si quidem aliquis prædictorum sit Clericorum, a sacra separari liturgia, imponi autem ipsi Canonicam pœnam, & definiri tempus intra quod conveniat ipsum jejuniis & supplicationibus utentem, magnum propitiari Deum super tali transgressione: & si per definitum tempus, qui talem pœnam suscepit, maneat lachrymis & pœnitentia, & jejunio & ad Dominum Deum oratione, remissionem delicti exorans confestim eum, cui subjectus est, hoc diligenter cognito, & solicite requisito, communem quidem pro ipso orationem fieri curabit, & cum omni diligentia injunget ipsi, ut postea a tali Sacerdotii dedecoratione abstineat: & si putaverit ipsum sufficienter ad pœnitentiam venisse, tunc Sacerdotali eum restituere dignetur clementiæ: si vero & post excommunicationem inventus fuerit neque vera pœnitentia usus, & alias etiam aspernatus eam rem, & manifeste ab adversario diabolo mente inescatus, ipsum quidem Sacerdos, sub quo degit, sacris eximat catalogis, omnino eum deponens: ille autem non amplius ullo modo licentiam habeat ad Sacerdotalem venire

gradum: sed si quidem habeat facultates, civitatis illius curiam, in qua consecratus est primum, aut si non habeat curiam ea civitas, alia curia Provinciæ, quæ maxime indiget curiali accipiet illum in posterum curiæ cum suis facultatibus serviturum: si vero facultates non habet, officialis in posterum fiat Provincialis officii pro eo, quod ante fuit sacratus, & eam ob rem quod Dei officium dereliquit, erit officialis Provincialis, hanc sibi turpitudinem pro pristino honore imponens.

§. 5. Hæc igitur omnia sancimus in hac quidem felici civitate tuam custodire sanctitatem, & singularum Ecclesiarum Defensores & Oeconomos quibus curæ erit hæc inquirere, & denunciare, & convictos privare datæ eis, a sanctis Ecclesiis annonæ erogatione: in Provinciis autem, qui sub tua ordinati sunt Beatitudine, Deo amantissimi Metropolitæ; ad hæc etiam, qui illis subsint religiosissimis Episcopis, & eorum Ecclesiecdici & Oeconomi & ipsi ad eundem modum qui prædictus est, re utentes, & sacram venerationem undique irreprehensibilem & inculpabilem custodientes, conservabunt quidem ista: ut & gloriosissimi sacrorum nostrorum Prætoriorum Præfecti (dicimus autem Orientis cum subditis gentibus eorum jurisdictioni, item Illyrici, atque etiam Afrorum præeminentes Diœcesi) & parentia eis officia & clarissimi Provinciarum Præsides & civitatum Defensores: ipsi quidem, qui maximos Magistratus gerunt indignationem nostram subverentes, officia autem non obsecundantia ipsis decem au-

τάξιν· ἀλλ', εἰ μὲν ἔχοι περιουσίαν, τὸ τῆς πόλεως ἐκείνης βουλευτήριον, καθ' ἣν ἱερᾶτο πρότερον, ἢ, εἴπερ οὐκ ἔχοι βουλευτήριον ἡ πόλις, ἕτερον βουλευτήριον τῆς Επαρχίας, ὅπερ μάλιστα χρήζει βουλευτοῦ, παραλήψεται τοῦτον τὸ λοιποῦ ἅμα τῇ περιουσίᾳ δουλεύοντα· εἰ δὲ οὐσίαν οὐκ ἔχοι, ταξεώτης τὸ λοιπὸν ἔσται τῆς ἐπαρχείου τάξεως ἀντὶ τοῦ πρόσθεν ἱερέως· καὶ ἐπειδὴ τὴν τοῦ Θεοῦ τάξιν ἐκλέλοιπεν, ἔσται ταξεώτης ἐπαρχείος, ταύτην ἑαυτῷ τὴν αἰσχύνην ἀντὶ τῆς ἔμπροσθεν τιμῆς ἐπιθείς.

§. ε'. Ταῦτα τοίνυν ἅπαντα θεσπίζομεν ἐπὶ μὲν τῆς εὐδαίμονος ταύτης πόλεως τὴν σὴν φυλάττειν ἁγιωσύνην, καὶ τοὺς καθ' ἑκάστην ἁγιωτάτην Εκκλησίαν Εκδίκους τε καὶ Οἰκονόμους, οἷς ἐπιμελὲς ἔσται τὰ τοιαῦτα ἀναζητεῖν, καὶ προσαγγέλλειν, καὶ τοὺς ἁλισκομένους ἀφαιρεῖσθαι τῆς διδομένης αὐτοῖς παρὰ τῶν ἁγιωτάτων Εκκλησιῶν σιτήσεώς m τε καὶ χορηγίας· ἐν δὲ ταῖς Επαρχίαις οἵ τε ὑπὸ τῇ σῇ τεταγμένοι Μακαριότητι θεοφιλέστατοι Μητροπολῖται, καὶ πρός γε οἱ ὑπ' αὐτοὺς θεοσεβεῖς Επίσκοποι, καὶ οἱ τούτων Εκκλησιέκδικοι, καὶ Οἰκονόμοι, καὶ αὐτοὶ τὸν ἴσον τρόπον καθ' ὃν ἔμπροσθεν εἴπομεν, τῷ πράγματι χρώμενοι, καὶ τὸ ἱερὸν σέβας πανταχόθεν ἀνεπίληπτόν τε καὶ ἀμώμητον φυλάττοντες, διαφυλάξουσι δὲ ταῦτα καὶ οἱ ἐνδοξότατοι τῶν ἱερῶν ἡμῶν Πραιτωρίων Υπαρχοι (φαμὲν δὲ τοὺς τῆς ἑῴας ἐπὶ τοῖς ἐπιτεταγμένοις ἔθνεσι τῇ αὐτῶν δικαιοδοσίᾳ, οἵ τε τῆς Ιλλυρίδος, οἵ τε τῶν Αφρῶν προεστῶτες Διοικήσεως) καὶ αἱ πειθόμεναι τάξεις αὐτοῖς, καὶ οἱ λαμπρότατοι τῶν Επαρχιῶν Αρχοντες· καὶ οἱ τῶν πόλεων Εκδικοι· αὐτοὶ μὲν, οἱ τὰς μεγάλας ἀρχὰς Αρχοντες ἀγανάκτησιν ἡμετέραν ὑφορώμενοι· αἱ δὲ μὴ πειθόμεναι τάξεις αὐτοῖς, δέκα χρυ-

σίου λιτρῶν ἀγωνιάσαι ποινήν. Ἄρχοντες δὲ Ἐπιχώριοι μείζους τε καὶ ἐλάττους, καὶ αἱ πειθόμεναι τάξεις αὐτοῖς, καὶ πρός γε οἱ τῶν πόλεων Ἔκδικοι, ἀνὰ πέντε χρυσίου λιτρῶν ποινὴν εὐλαβούμενοι· εἰ ταῦτα μαθόντες μὴ προσαγγείλαιεν καὶ αὐτοὶ τοῖς ἱερεῦσι· (τουτέστιν ἢ τοῖς θεοφιλεστάτοις Ἐπισκόποις, ἢ τοῖς ὁσιωτάτοις Μητροπολίταις, ἢ τοῖς ἑκάστης Διοικήσεως ἁγιωτάτοις Πατριάρχαις, καθ' ἣν ἂν ἕκαστος τελοίη χώραν· ὥστε ἐκείνους ταῦτα μαθόντας κατὰ τὸ ἔμπροσθεν διωρισμένον ἅπασιν ἐπεξελθεῖν) καὶ ἐπειδὰν παρ' αὐτῶν ὁ ἐπὶ τοῖς τοιούτοις ἁλοὺς καθαιρεθείη, μὴ τῇ βουλῇ τῆς πόλεως, ἢ τῇ τάξει τοῦτον παραδοθῆναι παρασκευάσαιεν· καὶ ὁ ἐνδοξότατος Ὕπαρχος τῆς εὐδαίμονος ταύτης πόλεως ταῦτα παραφυλάξει, εἴπερ ἐπὶ ταύτης ἁμαρτάνοιτο τῆς βασιλίδος ἡμῶν πόλεως, ἅμα τῇ πειθομένῃ αὐτῷ τάξει· αὐτὸς μὲν ἀγανάκτησιν ἡμετέραν ὑφορώμενος· ἡ δὲ αὐτοῦ τάξις δέκα χρυσίου λιτρῶν εὐλαβουμένη ποινήν.

§. ϛ'. Ἀλλ' ἡμεῖς μὲν ταῦτα νομοθετικῶς πεπράχαμεν. Ἐκεῖνο δὲ τῶν ἀνωμολογημένων ἐστὶν, ὡς ἡμῖν μὲν ἀφωσίωται πρὸς τὸν Θεὸν ὑπὲρ τῆς εἰς αὐτὸν τῶν ἱερέων σεμνότητος. Εἰ δὲ αὐτοὶ παραβαίνοιεν τῶν τεταγμένων, καὶ παραπροσποιοῖντο, καὶ μὴ ἐπεξίοιεν, ἀλλά τινα δῆθεν φιλανθρωπίαν οὐκ ἐπαινετὴν ἕλοιντο· πρὸς ταῖς ἐξ οὐρανοῦ ποιναῖς ἕξουσι καὶ τὴν ἐκεῖθεν κρίσιν· ἥτις αὐτοῖς ἐν αὐτῷ τῷ τοῦ Θεοῦ παραστήσεται βήματι, τὴν οὐκ εὐπρεπῆ παραπροσποίησιν ἐλέγχουσά τε καὶ μετιοῦσα. Εἰ δὲ καί τις τῶν πολιτικῶν ἀρχόντων μειζόνων τε καὶ ἐλαττόνων, ταξεωτῶν, ἢ Ἐκδίκων, ἢ μαθὼν ταῦτα μὴ μηνύσειεν, ἢ ἐπεξέλθοι

ri librarum expertura pœnam: Præsides vero Provinciales majores pariter & minores, & obtemperantia ipsis officia & insuper civitatum Defensores quinque auri librarum pœnam metuentes, si hæc cognoscentes, non adnunciaverint & ipsi Sacerdotibus, (id est, aut Deo amabilibus Episcopis, aut sanctissimis Metropolitis, aut uniuscujusque Diœceseos sanctissimis Patriarchis, secundum suam cuique regionem, ut ipsi hæc intelligentes, secundum quod antea definitum est, omnibus se opponant & resistant) & postquam ab eis, is qui harum rerum convictus fuerit, depositus fuerit non curiæ civitatis aut officio eum tradi curaverit: & gloriosissimus Præfectus hujus felicis civitatis hæc custodiet, siquidem in hac peccetur regia nostra civitate, una cum obediente ipsi officio, ipse quidem indignationem nostram subveritus, ipsius autem officium decem librarum auri metuens pœnam.

§. 6. Verum ista quidem nos legislationis modo confecimus. Illud vero in confesso est: quia nobis quidem consecrata sunt Deo pro Sacerdotum ipsius honestate. Si vero ipsi transgressi fuerint ea, quæ sunt ordinata, & dissimulent, & non vindicent: sed quadam videlicet humanitate non laudabili capti fuerint, præter cœlestes pœnas habebunt & illinc condemnationem quæ illis in ipso Dei repræsentabitur tribunali, quæ indecentem dissimulationem arguet & vindicabit. Si vero & aliquis civilium magistratuum majorum, aut minorum officialium, aut Defensorum, aut cum hæc didicerit, non

judicaverit, aut cum vindicare liceret, neglexerit, aut rem mercede prodiderit, sciat, quod præter interminatas a nobis pœnas habebit & a maximo Deo nostro pœnam sequentem, & obnoxius erit execrationibus omnibus, quæ sacris continentur libris.

§. 7. Sicut autem hæc nobis ob nihil aliud, quam ob Domini sancita sunt cultum, sic & hoc addimus, ut inquisitiones cum summa diligentia fiant, & ne quis calumniator insurgat in aliquos aut falso accusaturus, aut falsum testimonium laturus his de rebus: sicut enim Sacerdotibus, si quid tale egerint, tales imposuimus pœnas, ita & his, qui calumniari ipsos tentarint, ex cœlo & legibus nostris pœnas imminere volumus, si accusatione cœpta, seu adnunciatione aut persequi noluerint, aut perseverare in hujusmodi accusationibus non quiverint. D. Pr. Non. Nov. C. P. JUSTINIANO P. P. A. IV. & PAULINO VC. CONSS. 534.

ἐξὸν ῥᾳθυμήσειεν, ἢ καὶ τὸ πρᾶγμα μισθοῦ καταπροδοίη· ἴστω, ὡς πρὸς ταῖς ἠπειλημέναις παρ' ἡμῶν ποιναῖς ἕξει καὶ τὴν παρὰ τοῦ μεγάλου Θεοῦ ἡμῶν τιμωρίαν ἑπομένην, καὶ ἔνοχος ἔσται ταῖς ἀραῖς ἁπάσαις ταῖς τοῖς ἱεροῖς περιεχομέναις βίβλοις.

§. ζ. Ὥσπερ δὲ ταῦτα ἡμῖν δι' οὐδὲν ἕτερον ἢ διὰ τὴν τοῦ Δεσπότου νενομοθέτηται θεραπείαν· οὕτω κἀκεῖνο προστίθεμεν, ὥστε τὰς ἐξετάσεις σὺν ἀκριβείᾳ γίνεσθαι, καὶ μηδένα συκοφάντην ἐπανίστασθαί τισι, καὶ ψευδοκατηγορεῖν, καὶ ψευδομαρτυρεῖν ἐν τοῖς τοιούτοις· καθάπερ γὰρ τοῖς ἱερεῦσιν, εἴ τι τοιοῦτο πράξειεν, τηλικαύτας ἐπεθήκαμεν ποινάς· οὕτω καὶ τοῖς συκοφαντεῖν αὐτοὺς πειρωμένοις ἐξ οὐρανοῦ καὶ τῶν ἡμετέρων νόμων ποινὰς ἐπικεῖσθαι βουλόμεθα· εἰ προσαγγείλαντες εἴτε ἐπεξελθεῖν μὴ βουληθεῖεν ἢ συστῆσαι ταῖς τοιαύταις κατηγορίαις οὐκ ἰσχύσαιεν.

[1] *Invocatio sancti & adorandi fit Spiritus*] *Theodoretus in illud 1. epist. Paul. ad Timoth. vers. 5. Manus cito nemini imposueris:* Oportet enim prius examinare vitam ejus qui ordinatur: deinde in ipsum invocare gratiam Spiritus. *Theophilactus in illud 2. ad eund. Timoth. Admoneo te ut excites gratiam:* Quia novi te non simulatam habere fidem, excito te ut gratiam Spiritus quam accepisti ad Præfecturam Ecclesiæ, ad signorum operationem, & simpliciter ad omnem quæ Episcopum deceat virtutem, ut hanc exsuscites; hoc est ut semper vivam & floridam efficias. *Oecumenius in eumdem locum Pauli:* Spirituale acceperat donum, & suadet ut illi animi promptitudine, attentione & vigilantia efficiat vehementius & efficacius. D. Ambrosius *cap. 5. de dignitat. Sacerdot.* disserit adversus eos qui pretio donum Dei

[a] Σφόδρα, &c.] Refert Photius *tit. IX. cap. XXVII. & cap. XXXIX.* Meminit Theodor. *lx.* Βασιλικῶν *tit. VIII.* Præfationis summa extat *1. ad Timoth. cap. II. vers. II. cap. III. vers. II. VII. & VIII.*

[b] Ταῖς τῶν ἵππων ἁμίλλαις] *Evagr. lib. IIII. cap XXVI.* Θωμᾶ τὸν αὐτόθι τῆς Ἐκκλησίας θρόνον διέποντος, ἀνδρὸς λόγῳ τε καὶ ἔργῳ δυνατωτάτου, ὃς καὶ συνθέσθαι τῷ Χοσρόῃ τὴν τῶν ἵππων ἅμιλλαν ἐν τῷ ἱπποδρομίῳ παρὰ τὸ νενομισμένον σοφῶς ὑπέστη.

[c] Σκηνῇ καὶ θυμέλαις] *Synod. Laodic. Can. LIIII.*

[d] Ἐν θεάτροις τῶν μαχομένων] Amphitheatrum Titi, θέατρον κυνηγετικὸν Xiphilinus vocat.

[e] Ἀποτάττεσθαι] *Salvianus lib. VI. de vero Dei Judic. Tertullianus de spectacul.* Igitur si ex idololatria universam spe-

ſtaculorum paraturam conſtare conſtiterit, indubitate præjudicatum erit etiam ad ſpectacula pertinere ab renunciationis noſtræ teſtimonium in lavacro, quæ diabolo & pompæ & angelis ejus ſint mancipata. Renuntiabant ad Occidentem ei qui in Occidente eſt, & ſic verſi ad Orientem pactum inibant cum ſole juſtitiæ.

f Ἐν ταῖς χειροτονίαις δείκνυται] Ὅτι καὶ ἡ ἐπ' Ἐκκλησίας χειροτονία διὰ μυστικῶν λόγων τελεῖται.

g Ἡ ταῖς χερσὶν] An ἡ tollendum? ταῖς αὐτῶν κεφαλαῖς ἐπέθηκαν τὰς χεῖρας, qui ritus ab Hebræis fluxit, & in Eccleſia aliter in Epiſcopis ac Clericis conſtituendis ſervatus eſt περὶ Ἐκκλησιαστικῆς ἱεραρχίας. Articulus tamen ferri poteſt.

h Ἱερᾶς τραπέζης] *Iſidorus de Officiis*, quod initio Diaconorum fuerat. *August. quæſtion. c1. Vet. & Novi Teſtam.*

i Οἱ μὲν ἀναγινώσκουσι γραφὰς] Alius diſtinguendæ lectioni aptior eſt, alius Pſalmo gratior, uti Ambroſius loquitur. Propterea alii lectores, alii cantores poſtremo nominati ſunt, quorum meminit auctor Epiſtol. ad Antiochenos.

k Παραβάλλων ἑαυτὸν] *Euſtat.* Οδυσσ. A. Παραβάλλεσθαι παρατίθεσθαι, ἐπειδὴ καὶ ὁ παράβολος ἄνθρωπος, ὁ κινδύνοις ἑαυτὸν παραβάλλων ὁ ἐστι παραθεὶς, καὶ πρᾶγμα παράβολον ὅπερ ὁ τοιοῦτος ποιεῖ. Et parabolarii Firmico & Anaſtaſio Bibliothecario. Corrupte alicubi. Plutharcus πρόβολος.

l Ποιεῖν δίκην] *Auguſtin. de Civit. Dei lib. v. cap. xxvi.* Sic egit pœnitentiam, ut Imperatoriam celſitudinem, pro illo populus orans magis fleret videndo proſtratam. Pœnitentiæ tempus intra delicti modum definitum, neque receptos niſi debite & explorate pœnitentes notum eſt, & ordo pœnitentibus præſcriptus, ut ſequitur προσκλαυσις, ἀκρόασις, ὑπόπτωσις, σύστασις, μέθεξις.

m Ἐκκλησιῶν σιτήσεως] Quam Clericis erogabant Oeconomi *Nov. 11.* Quæ additur in fine conſtitutionis execratio, in ore fuit omni populo.

comparari poſſe putant, & gratiam non gratis conferunt, pro conceſſo ordine pecuniam expectantes. *Idem in illud 1. ad Corinth. 12. diviſiones gratiarum:* Sicut enim qui dicit Dominum Jeſum, in Spiritu Sancto dicit, qualiſvis ſit: ita & in loco ordinis Officii Eccleſiaſtici poſitus gratiam habet qualiſvis ſit, non utique propriam, ſed Ordinis, per efficaciam Spiritus Sancti. *D. Auguſtinus epiſt. 50. ad Bonifac. prop. fin.* Eccleſia Catholica ſola corpus eſt Chriſti, cujus ille caput eſt Salvator corporis ſui. Extra hoc corpus neminem vivificat Spiritus Sanctus; quia, ſicut ipſe dicit Apoſtolus, charitas Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris per Spiritum Sanctum qui datus eſt nobis. *Idem cap. 18. de bono conjugali.* Non abſurde viſum eſt eum qui exceſſit uxorum numerum ſingularem non peccatum aliquod commiſiſſe, ſed normam quamdam ſacramenti amiſiſſe, non ad vitæ bonæ meritum, ſed ad ordinationis Eccleſiaſticæ ſignaculum neceſſariam. *Idem cap. 24.* Si fiat ordinatio Cleri ad plebem congregandam, etiam plebis congregatio non ſubſequatur, manet tamen in illis ordinatis ſacramentum ordinationis. *Idem ſerm. de geſt. cum Emerit.* Baptiſmus non eſt ipſorum, ſed Chriſti. Invocatio nominis Dei ſupra caput ipſorum quando ordinantur Epiſcopi, invocatio illa Dei eſt, non Donati. *Idem lib. 2. cont. Parmenianum cap. 11.* Spiritus autem Sanctus in Eccleſiæ Præpoſito vel miniſtro ſic ineſt, ut ſi fictus non eſt operetur per eum Spiritus Sanctus, & ad ejus mercedem in ſalutem ſempiternam, & eorum regenerationem vel ædificationem qui per eum ſive conſecrantur, ſive evangelizantur. *D. Dionyſius cap. 4. Eccleſiaſt. Hierarch.* Tum Pontifex ſumptum unguentum in divino altari duodecim pennis ſive velis factis obtectum locat, canentibus omnibus ſanctiſſima voce ſacrum canticum Alleluya, quod Deo correpti Prophetæ, Divino ſpiritu dictante, exceperunt: perfectaque ſuper eo ſolemni, qua illud conſecravit, precatione, in ſanctiſſimis eorum quæ conſecrantur, illud adhibet in omni fere Pontificio munere. *Euſebius lib. 10. Hiſtor. Eccleſ. cap. 4.* Amici & Sacerdotes Dei, qui ſacra tunica talari induti, & cæleſtis gloriæ corona decorati, divinaque unctione delibuti, & Sacerdotali Sancti Spiritus veſte amicti eſtis. *Pacianus epiſt. 3. ad Sempronian. initio.* Immaculatus aliquis & purus, qui Novatum non

audierit, qui nunquam Ecclesiam deserverit, qui ab Episcopis Episcopus factus est, qui jure ordinario consecratus, qui vacantem cathedram in Ecclesia consecutus.

² *Dum sacras nobis ex sacris nostris Bibliis, illi quidem legunt scripturas, hi vero hymnos & odas canunt*] *Clemens Romanus lib. 2. cap. 61.* Si vero lector e superiori loco prius legit libros Mosis, alius Davidis hymnos canit. *Synodus Vasensis 2. habita ann. 529. Can. 1.* Ut Presbyteri juniores lectores doceant Psalmos parare, Divinis lectionibus insistere, & in lege Domini erudire contendant. *Synodus Remensis 2. habita ann. 813. Can. 4.* Lectæ sunt epistolæ Pauli, qualiter Subdiaconi ministerium est eumdem Apostolum legere, ut officium sibi commissum implere rectius potuisset. *Can. 5.* Lectum est Evangelium, ut Diaconi etiam instruerentur qualiter Christo, cujus funguntur officio, condigne valerent ministrare. *Can. 14.* Ut Episcopi diligentius operam dent, lectionique divinæ incumbant; id est Canonicis libris & opusculis Patrum, & Verbum Dei omnibus prædicent.

TITULUS QUINTUS.

DE HÆRETICIS ET MANICHÆIS & Samaritis [1].

De Privilegiis & muneribus.

I. Imppp. CONSTANTIN. CONSTANTIUS & CONSTANS ad Dracilianum Præfect. Urbi.

PRIVILEGIA, quæ contemplatione religionis indulta sunt [2], Catholicæ tantum legis observatoribus prodesse oportet [3], Hæreticos non solum ab his privilegiis alienos esse volumus, sed etiam diversis muneribus constringi & subjici: P. P. Kal. Septemb. Generasto [4], CONSTANTINO A. VII. & CONSTANTIO [5] CONSS. 326.

¹ *Samaritis*] *Epiphanius pag. 30. edition. Petaviana, verba faciens de Dositheo:* Cum enim Judæus esset, sese ad Samaritanos adjunxit. *De Samaritis porro agere incipit pag. 24. Philastrius Brixiensis lib. de Hæresib.* Samaritani a Samaro Rege ita nuncupati sunt: alii autem aiunt a filio Chanaam, qui hoc nomine Samarus vocabatur, a quo Samaritani sunt appellati. Isti legem accipiunt Moïsis, id est quatuor solum libros, judicium futurum non expectantes, Resurrectionem negantes, Christum Dominum Dei Filium in lege & Prophetis nunciatum ante non credentes.

² *Privilegia quæ in contemplatione religionis indulta sunt*] Post habitum Nicænum Concilium, & devictis Sabellio, Manete, Paulo, Apollinari, Arrio, & cæteris qui modo remoti & Ecclesiis spoliati, Paulin. & Julian. Coss. Unde *Sozomenus Hist. Eccles. lib. 2. cap. 30.* Contra istos omnes legem tulit Imperator, mandavitque ut templa ipsis adimerentur, Ecclesiisque adjungerentur.

³ *Catholicæ tantum legis observatoribus prodesse oportet*] *Idem Sozomenus loc. sup. citat.* Illis exposuit quod præstaret cum Ecclesia Catholica communicare, atque ad eam accedere hortatus est. *D. Cyrillus Catechef. 18.* Si iveris in aliquam urbem, non petas ubi sit Ecclesia, vel domus Dei, nam etiam Hæretici dicunt se habere domum Dei & Ecclesiam. *D. Augustinus cont. epist. fundam. cap. 4.* Id enim nomen proprium est hujus sanctæ Ecclesiæ matri omnium nostrum. *Idem ibid.* Quærenti peregrino alicui, ubi ad Catholicam conveniatur nullus Hæreticorum

ticorum vel Basilicam suam vel domum audeat ostendere. *Idem cap. 7. de ver. Relig.* Christiana religio Catholica nominatur non solum a suis, verum ab omnibus inimicis: velint enim nolintve ipsi quoque Hæretici & Schismatum alumni, quando non cum suis, sed cum extraneis loquuntur, Catholicam nihil aliud quam Catholicam vocant. Non enim possunt intelligi nisi hoc eam nomine discernant quæ ab universo orbe nuncupatur. *Idem lib. 1. de tempor. serm. 131.* Catholicam dicit toto orbe diffusam, quia diversorum Hæreticorum Ecclesiæ ideo Catholicæ non dicuntur, quia per loca atque per suas quasque Provincias continentur. *Idem cap. 7. de utilit. credend.* Eorumdem autem Christianorum cum sint plures Hæreses, atque omnes se Catholicos velint videri, alios præter se Hæreticos nominent, una est Ecclesia, ut omnes concedunt, si totum orbem consideres, refertior multitudine: ut autem qui noverunt affirmant, etiam veritate sincerior cæteris omnibus. *Lactantius lib. 4. cap. 30.* Cum enim Phryges, aut Novatiani, aut Valentiniani, aut Marcionitæ, aut Anthropiani, aut Arriani, seu quilibet alii nominantur, Christiani esse desierunt qui Christi nomine amisso humana & externa vocabula induerunt. Sola igitur Catholica Ecclesia est quæ verum cultum retinet. Hic est fons veritatis, domicilium fidei, hoc est templum Dei, quo si quis non intraverit, vel a quo si quis exiverit, a spe vitæ ac salutis æternæ alienus est.

4 *Generasto*] Forte Gerasti, vel Beryti, ut *L. 1. Cod. Theod. de Glad.* Sed non fuit eo anno Beryti Constantinus, sed Roma decedens accessit Spoletum, demum Mediolanum adiit, *in eod. Cod. l. 3. de bon. vac. l. 2. de Hæret. l. 1. Unde vi.*

5 *Constantio*] Nam ut decennalibus Crispum & Constantinum filios Cæsares declaraverat, sic vicenalibus Constantium eadem appellatione affecit Paulino & Juliano Coss. *Sic in Cod. Theodos. l. 3. de curs. public. l. 2. ad leg. Cornel. de fals.*

In AUTHENT. De privileg. dot. hæ. mul. §. Quia enim dedimus, coll. 8. tit. 10. al. 5. seu Novell. 119. cap. 1.

ITem privilegium dotis, quo mulier creditoribus tempore prioribus anteponitur, necnon de tacitis hypothecis, & alia omnia mulieribus a lege data, clauduntur his, quæ Catholicam non participant communionem.

Ut omnes Hæreses perpetuo quiescant. 1. Qui dicuntur Hæretici.

II. Imppp. GRAT. VALENTIN. & THEOD. AAA. ad Hesperium PF. P.

OMNES vetitæ legibus divinis & imperialibus constitutionibus Hæreses perpetuo quiescant [1]. Nemo ulterius conetur, quæ reperit profana præcepta vel docere, vel discere [2]. Nec Antistites eorundem audeant fidem insinuare, quam non habent [3]: nec ministros creare, qui non sunt [4]. Nec per conniventiam Judicantium, omniumque quibus per constitutiones paternas super hoc cura mandata est, ejusmodi audacia negligatur, & crescat.

§. 1. Hæreticorum autem vocabulo continentur, & latis adversus eos sanctionibus succumbere debent, qui vel levi argumento a judicio Catholicæ religionis, & tramite detecti fuerint deviare [5]. Datum III. Non. August. Mediolani, AUSONIO & OLYBRIO CONSS. 372.

1 *Omnes vetitæ legibus divinis & imperialibus constitutionibus Hæreses perpetuo quiescant*] Antiquato rescripto, quod apud Syrmium iisdem Consulibus emerse-

rat, ut præter Manichæos, Photinianos & Eunomianos, quam quisque Religionem vellet pro arbitrio coleret.

2 *Profana præcepta vel docere, vel discere*] *Vincentius Lirinensis commonit. 1. cap. 33.* Profana quæ nihil habent sacri, nihil religiosi, ab Ecclesiæ penetralibus, quæ est templum Dei, penitus extranea.

3 *Nec Antistites eorumdem audeant fidem insinuare quam non habent*] *Damasus Prospero Numidiæ primæ Sedis Episcopo, &c. pag. 31. & 34. Epist. Decretal.* Quia quod non habent, dare nequaquam possunt. *Tertull. de Baptism. cap. 15.* Nec Baptismus unus quia non idem, quem cum rite non habeant, sine dubio non habent: nec capit numerari quod non habetur: ita nec possunt accipere, quia non habent.

4 *Nec ministros creare, qui non sunt*] *D. Cyprianus de simplicit. Prælator.* Qui se Præpositos sine ulla ordinationis lege constituunt: qui nemine Episcopatum dante Episcopi sibi nomen assumunt. *Idem lib. 1. epist. 6.* Novatianus in Ecclesia non est, neque Episcopus computari potest, quia Apostolica traditione contempta nemini succedens a se ipso ordinatus est. *D. Hilarius advers. Arrian. pag. 312.* Oro vos Episcopi, qui hoc vos esse creditis. *D. Ambrosius lib. 1. Offic. cap. 41.* Quo Sacerdos sancte sine Diacono properas? nunquam sacrificium sine Ministro offerre consueveras. *D. Hieronymus in Vigilant.* Ecclesia vindicat, quæ veros Sacerdotes habet: Hæresis non potest, quæ Sacerdotes Dei non habet. *Philippus Presbyter in Job:* Hoc putantes se esse quod non sunt. *Zosimus Cler. ordin. & pleb. consistent. Massil.* Cum ipse jam non sit Episcopus, Episcopos facit. *Damasus Prosper. tom. 2. Concil. General. col. 877.* Hi nomen non habent, qualiter officium habebunt. Usuardus Archidiaconus etiam salutaris & Minister secundus in Officio Ministrorum.

5 *Hæreticorum autem vocabulo continentur, qui vel levi argumento a judicio Catholicæ religionis, & tramite detecti fuerint deviare*] *D. Ambrosius in fun. satyr. fratr.* Nam quamvis Lucifer pro fide exulasset, & fidei suæ reliquisset hæredes, tamen non est fides in Schismate: & licet fidem erga Deum teneret, tamen erga Dei Ecclesiam non tenebat. Onus patiebatur velut artus dividi & membra lacerari. *D. Augustinus de Agon. Christian.* ubi a capite 14. usque ad finem, per inductionem ostendit omnem omnino errorem rejiciendum esse, & omnem omnino veritatem amplectendam. *Idem in Psalm. 57.* In ventre quippe Ecclesiæ veritas manet. Quisquis ab hoc ventre Ecclesiæ separatus fuerit, necesse est ut falsa sequatur.

De locis. 1. De litaniis.

III. Impp. ARCAD. & HONOR. AA. Clearcho Præfecto urbi.

CUNCTI Hæretici proculdubio noverint omnia sibi loca adimenda esse[1]: sive sub Ecclesiarum nomine teneantur[2], sive Diaconica appellentur[3], vel etiam decanica[4]: sive in privatis ædibus, vel locis hujusmodi cœtibus copiam præbere videantur: his ædibus, vel locis privatis, Ecclesiæ Catholicæ vindicandis.

§. 1. Ad hoc interdicatur his omnibus[5], ad litanias faciendas[6] nocte[7], vel die prophanis coire conventibus: statuta videlicet condemnatione centum librarum auri contra officium Sublimitatis tuæ: vel Præsidale, quinquaginta, si quid hujusmodi fieri vel in publico, vel in privatis ædibus concedatur. Datum v. Non. Martii, ARCADIO IV. & HONORIO III. AA. CONSS. 396.

1 *Cuncti Hæretici proculdubio noverint omnia sibi loca adimenda esse*] *In constitu-*

tione Constantin. & Licin. Imperat. Euseb. lib. 10. cap. 5. Ac quoniam ipsi Christiani non solum ea loca in quæ convenire solent, sed alia etiam habuisse cognoscuntur, quæ non privatim ad singulos, sed ad jus totius ipsorum communitatis, id est Christianorum spectabant: singulis qui ea possident mandes velim, ut omnia per legem quam supra posuimus, absque ulla controversia Christianis, id est societati ipsorum & conventui reddant. *Idem Euseb. lib. 3. de vit. Constantin. cap. 63.* Per hanc legem mandamus ne quis vestrum post hac conventus cogere audeat; & propterea etiam jubemus, ut universæ ædes vestræ, in quibus congressus illos celebrare consuevistis, penitus evertantur. *Pammelius adnotat. 109. ad Tertull. de præscript. advers. Hæretic.*

2 *Sive sub Ecclesiarum nomine teneantur*] *D. Cyrillus Catechef. 18. & D. Augustinus cap. 4. cont. epist. fundam.* eorum verba superius relata *ad legem. 1. num. 3.* Eusebius *lib. 3. de vit. Constant. cap. 63.* Mandavimus ut omnia superstitionis vestræ loca, in quibus convenire soletis, omnia dico Hæreticorum templa, si modo templa appellare convenit, sine recusatione aut controversia diruantur, & diruta absque mora Catholicæ tradantur Ecclesiæ.

3 *Sive Diaconica appellentur*] Diaconicum Ecclesiæ Secretarium, sic dictum, quod Diaconorum curæ incumberet. *Gloss. manuscript. ad Concil. Laodic. Can. 21.* In Diaconio, id est, in Sacrario.

4 *Vel etiam decanica*] *In Concil. Coloniens. ann. 1260. Can. 1. & 2.* Decanicum carcer Ecclesiasticus, carcer Canonicalis disciplinæ. *Julianus Antecessor const. 73.* Executor autem litium constitutus in Decanicis Ecclesiarum recludatur, pœnas competentes luiturus.

5 *Interdicatur his omnibus profanis coire conventibus*] *Seneca 3. declamat.* Qui cœtum fecerit, capitale sit. *Suetonius cap. 4. in Cæsar.* Ac ne qui novi cœtus.

6 *Ad litanias faciendas*] Litaniæ triduanæ supplicationes. *Eusebius Emisenus Homil. de litan.*

7 *Nocte*] *Histor. tripartit. lib. 10. cap. 8.* Arriani extra civitatem collectas agebant. Sabbato autem atque Dominica intra portas & porticus congregati Hymnos & Antiphonias ex Arriano dogmate compositas decantabant, & hoc maxima noctis parte facientes. Quam ob causam, *ut refert Socrates lib. 6. cap. 8.* Joannes Episcopus Constantinopolis precationes quæ noctu fieri consueverant primus ampliavit. *D. Augustinus lib. 22. de Civit. Dei, cap. 8.* Ibi cum jaceret vel morti proximus, vel simillimus mortuo, ad vespertinos illuc hymnos & orationes cum ancillis suis & quibusdam sanctimonialibus ex more Domina possessionis intravit, atque hymnos cantare cœperunt.

De legibus & moribus. 1. De publico crimine. De publicatione bonor. 2. De liberalitate & successione. 3. De donatione & contractibus. 4. De morte & memoria rei. 5. De ultima voluntate. 6. De liberis, de pœnitentia. 7. De his qui Hæreticos recipiunt. 8. De servis Hæreticorum.

IV. Iidem & THEOD. AAA. ad Senatorem P. Urb.

MANICHÆOS seu Manichæas vel Donatistas[1] meritissima severitate persequimur. Huic itaque hominum generi nihil ex moribus, nihil ex legibus commune sit cum cæteris.

§. 1. Ac primum quidem volumus esse publicum crimen[2]: quia quod in religionem divinam committitur, in omnium fertur injuriam: quos bonorum etiam omnium publicatione persequimur.

§. 2. Ipsos quoque volumus amoveri ab omni liberalitate & successione quolibet titulo[3] veniente.

§. 3. Præterea non donandi, non emendi, non vendendi, non

Aa ij

postremo contrahendi cuiquam convicto relinquimus facultatem.

§. 4. In mortem quoque inquisitio extendatur ⁴: Nam si in criminibus Majestatis licet memoriam accusare defuncti, non immerito & hic debet subire tale judicium.

§. 5. Ergo & suprema illius scriptura irrita sit: sive testamento, sive codicillo, sive epistola, sive quolibet alio genere reliquerit voluntatem, qui Manichæus fuisse convincitur.

§. 6. Sed nec filios hæredes eis existere, aut adire permittimus, nisi a paterna pravitate discesserint: Delicti enim veniam pœnitentibus damus.

§. 7. In eos etiam auctoritatis nostræ aculei dirigantur, qui eos domibus suis damnanda provisione defendunt.

§. 8. Servos insuper extra noxam esse volumus; si dominum sacrilegum evitantes, ad Ecclesiam Catholicam servitio fideliore transierint. Dat. VIII. Kal. Mart. Romæ, HONORIO VII. & THEODOSIO II. AA. CONSS. 407.

[1] *Manichæos seu Manichæas vel Donatistas*] *D. Augustinus epist. 48.* Sed Donatistæ nimium inquieti sunt, quos per ordinatas a Deo potestates cohiberi atque corrigi mihi non videtur inutile; nam de multorum jam correctione gaudemus qui tam veraciter unitatem Catholicam tenent atque defendunt, & a pristino errore liberatos se esse lætantur. *Idem lib. 1. cont. epistol. Parmen. cap. 6.* Qui autem Donatistis consentiunt, eosque defendunt, fatentur se illius Ecclesiæ esse quæ causam suam, qualiscumque illa fuerit, non potuit tamen in transmarinis tot disceptationibus obtinere, & eorum adversus judices murmura & crimina credula vanitate suscipiunt. *D. Prosper de Manichæis repertis Romæ sub Theodosio juniore ad annum 444.* Hoc tempore plurimos Manichæos intra urbem latere diligentia Papæ Leonis innotuit, qui eos de secretis suis erutos, & oculis totius Ecclesiæ publicatos omnes dogmatis sui turpitudines & damnare fecit & prodere, incensis eorumdem codicibus, quorum magnæ moles fuerant interceptæ. *Epistol. 1. Anastas. P P. tom. 2. Concil. General. col. 1191.* Manichæos vero quos in urbe Roma invenimus & sequaces eorum nolite recipere, neque eis communicare, aut ullam cum eis participationem habere, priusquam ad rectam convertantur fidem.

[2] *Ac primum quidem volumus esse publicum crimen*] An Hæretici morte puniendi? *Bellarminus lib. 3. de Laicis cap. 21.* An cogendi vel interficiendi? *Pammelius adnotat. 7. ad scapulam in hæc verb. cap. 2. Sed nec Religionis est cogere Religionem.* Ne quis locum hunc detorqueat ad sectarum licentiam: adnotanda venit Auctoris sententia eorumdem libertati prorsus contraria initio Scorpiaci: Ad officium Hæreticos compelli non illici dignum est. Duritia vincenda est, non suadenda.

[3] *Ipsos quoque volumus amoveri ab omni liberalitate & successione quolibet titulo*] *In Commonitorio Concilii Africani ad Principes adversus Donatistas tom. 2. Concil. General. 1109. fratribus Theasio & Evodio Legatis ex Carthaginensi Concilio ad gloriosissimos, Religiosissimosque Principes missis:* Petendum etiam ut lex quæ Hæreticis vel ex donationibus vel ex testamentis aliquid capiendi vel relinquendi denegat facultatem, ab eorum quoque pietate hactenus repetatur, ut eis relinquendi vel sumendi jus adimat, qui pertinaciæ furore cæcati in Donatistarum errore perseverare voluerint. Cæterum illis qui consideratione unitatis & pacis se corrigere voluerint, absque interdicto hujus legis, capiendæ hæreditatis aditus pateat, si adhuc in errore Hæretico constitutis aliquid ante donationis vel hæreditatis obvenit; his sane exceptis, qui lite pulsati putaverint ad Catho-

licam transeundum: quia de talibus credibile est non metu cælestis judicii potius, quam terreni commodi aviditate unitatem Catholicam præoptasse. Ad hæc autem omnia præsidio opus est potestatum suarum quarumcumque Provinciarum.

4 *In mortem quoque inquisitio extendatur*] *D. Augustinus Homil. de Ovibus cap. 13.* Vigilate Hæretici: audite a pastore testamentum pacis; venite ad pacem. Irascimini Christianis Imperatoribus, quia testamenta vestra valere noluerunt in domibus vestris. Videte quam digna sit pœna, & quid est quod testamentum vestrum non valet in domo vestra. Quid est? quantum est? Dolor ipse admonitio est, nondum damnatio.

Si dominus temporalis terram suam purgare neglexerit ab Hæretica pravitate.

Nova Constitutio Friderici Imperatoris de statu & consuet. §. Si vero dominus, collat. x. constitut. fin.

SI vero dominus temporalis requisitus & admonitus ab Ecclesia terram suam purgare neglexerit ab Hæretica pravitate, post annum a tempore monitionis elapsum, terram ipsius exponimus Catholicis occupandam: qui eam exterminatis Hæreticis absque ulla contradictione possideant, & in fidei puritate conservent: salvo jure domini principalis, dummodo super hoc nullum præstet obstaculum, nec aliquod impedimentum apponat. Eadem nihilominus lege observata contra eos, qui non habent domos principales.

De credentibus, receptatoribus, defensoribus, & fautoribus Hæreticorum.

Nova Constitutio Friderici Imp. de statu, & consuet. §. Credentes, collat. x. const. fin.

CRedentes præterea, receptatores, defensores & fautores Hæreticorum damnamus, firmiter statuentes, ut si postquam quilibet talium fuerit excommunicatione notatus, satisfacere contempserit intra annum, ex tunc ipso jure sit infamis, nec ad publica officia, seu consilia, vel ad eligendum aliquos adhibeatur, neque ad testimonium admittatur. Sit etiam intestabilis, ut nec testandi liberam habeat facultatem, nec ad hæreditatis successionem accedat. Nullus præterea ei super quocunque negotio, sed ipse aliis respondere cogatur. Quod si forte judex extiterit, ejus sententia nullam obtineat firmitatem, nec causæ aliquæ ad ejus audientiam perferantur. Si vero fuerit advocatus, ejus patrocinium nullatenus admittatur. Si tabellio, instrumenta per ipsum confecta nullius penitus momenti censeantur. Ne Hæretici in loco Romano conveniendi morandive facultatem habeant. De Manichæis pellendis, & ultimo supplicio tradendis. Confirmatio legum contra Hæreticos latarum. De donationibus. De ultimis voluntatibus. De ædificiis. De procuratore. De auxilio civili, militari, curiarum, defensorum, judicum. De militia, & variis pœnis. De beneficio adversus leges impetrato.

V. Impp. THEOD. & VALENTIN. C. Florentio P. P.

ARIANI [1], & Macedoniani [2] Pneumatomachi, Apollinariani [3], Novatiani [4], seu Sebatiani [5], Eunomiani [6], Tetraditæ [7], seu Tessarescædecaditæ [8], Valentiniani [9], Pauliani, Papianistæ [10], Montanistæ [11], seu Priscillianistæ [12], vel Phryges [13], vel Pepuzitæ [14], Marcionistæ [15], Borboritæ [16], Messaliani [17], Euchitæ [18], sive Enthousiastæ, Donatistæ [19], Audiani [20], Hydroparastatæ [21], Tascodrogitæ [22], Batrachitæ [23], Hermoge-

niani [14], Photiniani [15], Pauliniani [16], Marcelliani [17], Ophitæ [18], Encratitæ [19], Carpocratitæ [20], Saccophori [21], & qui ad imam usque scelerum nequitiam pervenerunt Manichæi [22], nusquam in Romanum locum conveniendi morandique habeant facultatem: Manichæis etiam de civitatibus pellendis, & ultimo supplicio tradendis: quoniam his nihil relinquendum loci est, in quo ipsis etiam elementis fiat injuria. Cunctis quoque legibus quæ contra eos cæterosque, qui nostræ fidei refragantur, olim diversisque temporibus latæ sunt, semper viridi observantia valituris, sive de donationibus in Hæreticorum conventicula (quæ ipsi audacter Ecclesias nuncupare conantur [23]) factis, sive ex ultima voluntate rebus qualitercumque relictis, sive de privatis ædificiis, in quæ domino permittente vel connivente convenerint, venerandæ nobis Catholicæ Ecclesiæ vindicandis: sive de procuratore, qui hoc nesciente domino fecerit, decem librarum auri multam, vel exilium, si sit ingenuus, subituro: metallum vero post verbera, si servilis conditionis sit. Ita ut nec in publicum convenire locum, nec ædificare sibi quasi Ecclesias, nec ad circumscriptionem legum quicquam meditari valeant, omni civili & militari, curiarum etiam, & defensorum, & judicum sub viginti librarum auri interminatione prohibendi auxilio. Illis etiam omnibus in sua manentibus firmitate, quæ de militia pœnisque variis, deque diversis Hæreticis promulgata: ut nec speciale quidem beneficium adversus leges valeat impetratum. Dat. Constantinop. III. Kal. Jun. FELICE & TAURO CONSS. 428.

1 *Ariani*] *V. C. Adriani. D. Augustinus lib. de Hæresib. Homil. 49.* Ariani ab Ario in eo sunt notissimi errore, quo Patrem & Filium & Spiritum Sanctum nolunt esse unius ejusdemque naturæ, atque substantiæ, aut ut expressius dicatur essentiæ.

2 *Macedoniani*] *D. Augustinus Hæres. 52.* Macedoniani sunt a Macedonio Constantinopolitanæ Ecclesiæ Episcopo, quos & πνευματομάχους Græci dicunt, eo quod de Spiritu Sancto litigent.

3 *Apollinarii*] *V. C. Apollinaristæ. D. Augustinus Hæres. 55.* Apollinaristas Apollinaris instituit, qui de anima Christi a Catholica dissenserant, dicentes, sicut Ariani, Deum Christum carnem sine anima suscepisse.

4 *Novatiani*] *Constantinus Harmenopulus lib. de Sectis inserto tom. 11. Biblioth. SS. Patr. pag. 536. de Novatian.* Novatiani, cætera pii, nuptias secundas abominabantur; & lapsos, posteaquam resipuissent, non admittebant. *Concil. Constant. ann. 381. tom. 2. Concil. General. col. 952.* Novatianos qui dicunt seipsos Catharos & Aristeros, hoc est mundos, vel sinistros, recipimus, dantes quidem libellos, & omnem Hæresim anathematisantes.

5 *Sebatiani*] *V. C. Sabatiani. Harmenopulus de sect.* Sabatiani cum Novatianis eadem sentientes, Judæorum morem in celebrandis festis observabant. Vocantur & sinistri quod manum lævam abominentur, nec ea sumere quicquam audeant. *L. 59. Cod. Theodos. de Hæretic.* Novatiani & Sabbatiani cæterique Hæretici sciant universa sibi hac constitutione denegari. *Et l. 65.* Novatianis autem & Sabbatianis omnis innovationis adimatur licentia.

6 *Eunomiani*] Vet. Cod. variant, *Eunomaniani, Eunominiani, Audiani.* D. Augustinus horum meminit Hæres. 50. & Vadianos etiam appellat.

7 *Tetradita*] Seu Quartani, propterea quod Pascha celebrantes non ad alios divertere, sed jejunare malunt: quo pacto nos quarto quoque die facere solemus. *Harmenopulus.*

[8] *Tessarescædecaditæ*] *Vet. Cod. variant, Tessariscedaditæ, Tessariscedacavitæ, Tascadrogitæ, Tascodiocbitæ, Ascodragitæ. D. Augustinus lib. de Hæresib. 29.* Tessarescedecaditæ hinc appellati sunt, quod nonnisi quartadecima luna mense Martio Pascha celebrant, quilibet septem dierum occurrat dies; & si dies Dominicus occurrerit, ipso die jejunant & vigilant.

[9] *Valentiniani*] *D. Augustinus lib. de Hæresib. 11.* Valentiniani a Valentino, qui de natura rerum multa fabulosa confinxit, triginta sæcula asserens extitisse.

[10] *Papianistæ*] *V. C. Papionistæ, Papinonistæ, Papianistæ, a Papia, Chiliastæ. Philastrius Episcopus Brixiensis lib. de Hæres.* Alia est Hæresis Chilionetirarum, id est mille annorum, quæ docet ita: Cum venerit Christus de cœlo mille anni illi erunt iterum nobis carnaliter ad vivendum.

[11] *Montanistæ*] *Harmenopulus pag. 536.* Montani sectatores ejus qui se paracletum appellabat, & duas mulierculas se comitantes habebat, Priscillam & Maximillam, quas alias Teates nominabat.

[12] *Priscillianistæ*] *Harmenopulus ibidem.*

[13] *Phryges*] *Harmenopulus ibid. loquens de Montano:* Pepuzam Phrygiæ vicum augustiorem reddens, Hierusalem nominabat.

[14] *Pepuzitæ*] *D. Augustinus Hæres. 27.* Pepusiani a loco quodam nominari sunt, quam civitatem desertam dicit Epiphanius. Hanc autem isti divinum aliquid esse arbitrantes Hierusalem vocant, tantum dantes mulieribus Principatum, ut Sacerdotio quoque apud eos honorentur.

[15] *Marcionistæ*] *Vet. Cod. Martianistæ, Marcianistæ. D. Augustinus Hæres. 22.* Marcioni quoque a quo Marcionistæ sunt qui Leodonis secutus est dogmata de duobus principiis.

[16] *Borboritæ*] *V. C. Borboriani, Borboritæ. Philastrius Hæres. 26.* Vitiis implicati sæculi, & malis concupiscentiis servientes non sperant judicium futurum, sed potius carnalem sæculi concupiscentiam laudant. Hi itaque in cœnam euntes, obliti de cœno facies, & membra deformantes.

[17] *Messaliani*] *D. Augustinus Hæres. 57.* Psallianorum postremam ponit Epiphanius Hæresim, quod nomen ex lingua Syra est. Græce autem dicuntur εὐχῖται, ab orando sic appellati; tantum enim orant, ut eis qui hæc de illis audiunt incredibile videatur.

[18] *Euchitæ*] *V. C. Enchisiastæ, Enthousiastæ.*

[19] *Donatistæ*] *Theodoretus 108.* De his Sanctus Augustinus mentionem facit. *Hæres. 69.* testaturque eos Schisma in Hæresim vertisse: & singulos eorum errores variis libris refellit.

[20] *Audiani*] De his *supra num. 10.* Adde Theodoret. *107.* & *L. 11. Cod. Theodos. de Hæretic.* ubi de Eunomianis.

[21] *Hydroparastatæ*] *V.C. Idroparastitæ. Idem Theodoretus 92.*

[22] *Tascodrogitæ*] *V. C. Ascodrogitæ. Philastrius Hæres. 28.* Alii sunt Ascodrogitæ in Galatia qui utrem inflatum ponunt, cooperiunt in sua Ecclesia, & circumeunt cum insanientes potibus, & bacchantes sicut Pagani libero Patri.

[23] *Batrachitæ*] Qui Ranas colunt. *Philastrius 8.*

[24] *Hermogeniani*] *Vet. Cod. Herinei, Etriani, Ætiani. Harmenopul. 562.*

[25] *Photiniani*] *V. C. Fortiniani, Eptimani, Photiani. Philastrius Hæres. 18.* Photinus doctrinam ejus, Pauli scilicet Samosateni, secutus in omnibus similiter prædicabat; inque hoc mendacio perseverans projectus est de Ecclesia Sirmiensium civitatis, a Sanctis Episcopis superatus.

[26] *Pauliniani*] *Paulini in V. C. D. Augustinus Hæres. 44.* Pauliani a Paulo Samosateno, Christum non semper fuisse dicunt, sed ejus initium, ex quo de Maria natus est asseverant.

[27] *Marcelliani*] *Isidor. 50.*

[28] *Ophitæ*] *Offitæ in V. C. D. Augustinus Hæres. 17.* Ophitæ a Colubro nominati sunt. Coluber enim Græce ὄφις dicitur. Hunc autem Colubrum, qui decepit Adam & Evam, Christum arbitrantur, sed habent etiam verum Colubrum quem nutriunt & venerantur.

[29] *Encratitæ*] *D. Augustinus Hæres. 2.* Prohibet istos sicut Encratitas vel Apotactitas non admittere ad communionem suam, nisi continentes. *Idem Hæres. 25.* Taciani a Tacio quodam instituti sunt, qui & Encratitæ appellati sunt. Nuptias damnant, atque omnino pares eas fornicationibus aliisque corruptionibus faciunt. *Timotheus Presbyter magnæ Ecclesiæ tom. 5. Biblioth. Patr. 931. Theodoret. 92. L. 11. Cod. Theod. de Hæret.*

[30] *Carpocratitæ*] *V.C. Ampotacritæ, Carporatiani. D. Augustinus Hæres. 7.* Carpocratiani sunt a Carpocrate, qui docebat omnem turpem operationem, omnemque adinventionem peccati: nec aliter evadi atque transiri Principatus & Potestates quibus hæc placent, ut possit ad cœlum superius perveniri.

[31] *Saccophori*] *V.C. Saccofori, Saccofoni. L. 11. Cod. Theod. de Hæret.*

[32] *Et qui ad imam usque scelerum nequitiam pervenerunt Manichæi*] *S. Leo serm. 5. de jejun.* Sed cum in cunctis perversitatibus multiformem teneret principalem arcem, tamen sibi in Manichæorum struxit insaniam, & latissimam in eis aulam, in qua se exultantius jactaret invenit: ubi non unius pravitatis speciem, sed omnium errorum impietatumque mixtum generaliter possideret.

[33] *Conventicula quæ ipsi audacter Ecclesias nuncupare conantur*] *D. Cyprianus de unitat. Eccles.* Et dum Hæreses & Schismata postmodum nata sunt, dum conventicula sibi adversa constituunt. *D. Augustinus cont. epist. fundam. cap. 3.* Hac tamen lege servata ut vobiscum non orem, ut conventicula vobiscum non celebrem, ut Manichæi nomen non accipiam. *Concil. Carthag. 4. Can. 71.* Quod Hæreticorum cœtus non Ecclesia, sed Conciliabulum sit. *In Cod. Theodos. l. 5. de Hæret.* Hi conciliabulis damnatæ dudum opinionis abstineant. *Epist. Pelag. PP. 2. pag. 630. epistol. Decretal.* Quidquid in prædicto vestro conventiculo, quia Synodus taliter præsumpta esse non potuit. *Et paulo post pag. 631.* Quapropter, ut jam dictum est recte, non Concilium sed vestrum conventiculum vel conciliabulum cassatur. Vincentius Lirinensis *commonit. 1. cap. 37.* Audent enim polliceri & docere quod in Ecclesia sua, id est in communionis suæ conventiculo magna & specialis, ac plane personalis quædam sit Dei gratia.

De nominibus Hæretic. 1. De lib. Nestorii. De disputationibus. De conventicul. sanctio.

VI. Iidem AA. ad Leontium P. Urbi.

DAMNATO portentosæ superstitionis auctore Nestorio [1] nota congrui nominis ejus inuratur gregalibus, nec Christianorum appellatione abutantur [2]: sed quemadmodum Ariani ab Ario, lege divæ memoriæ Constantini ob similitudinem impietatis: Porphyriani a Porphyrio nuncupantur: sic ubique participes nefariæ sectæ Nestorii, Nestoriani vocentur [3]: ut cujus scelus sunt in deserendo Deum imitati, ejus vocabulum jure esse videantur sortiti [4].

§. 1. Nec vero impios libros nefandi & sacrilegi Nestorii adversus venerabilem Orthodoxorum sectam decretaque sanctissimi cœtus Antistitum Ephesi habiti scriptos habere, aut legere, aut describere quisquam audeat [5]: quos diligenti studio requiri ac publice comburi decernimus, ita ut nemo in religionis disputatione aliquam supradicti nominis faciat mentionem: aut quibusdam eorum habendi Concilii gratia, in ædibus aut villa aut suburbano suo, aut quolibet alio loco conventiculum clam aut aperte præbeat: quos omnes cœtus celebrandi licentia privari statuimus. Scientibus universis, violatorem hujus legis publicatione bonorum esse coërcendum. Dat. III. Kal. August. Constantinop.

tantinop. THEODOSIO XV. & VALENTINIANO IV. AA. CONSS. 435.

[1] *Damnato portentosæ superstitionis auctore Nestorio*] Hæc constitutio refertur integra magis *in 5. Synod. Constantinop. coll. 5.* Cujus collatione locus unus aut alter hic emendabitur. *In edicto Martiani Imperatoris ad Constantinopolitanos cives de confirmat. gestor. Chalced. tom. 4. Concil. General. col. 841.* Quo tempore etiam Nestorianus error exclusus est, ejus auctore damnato. *In interpretat. leg. Theodos. jun. tom. eod. col. 864.* Nos confirmantes quæ salubriter definita sunt ab eodem sancto Concilio quod Ephesi congregatum est, generaliter promulgavimus legem, quæ tam prædictum Nestorium, quam eos qui ei similia sapiunt, damnat: præcipientes ne Christiani, saltem nomine, censerentur, sed ut Simoniani potius vocarentur, quoniam blasphemiam Simonis dilexerunt; definivimus enim cæteris eos debere ultionibus subjacere quas continet præfata præceptio. *D. Augustinus de correpɫ. & grat. cap. 15.* Ipsa quæ damnatio nominatur, quam fecit Episcopale judicium, qua pœna in Ecclesia nulla major est, si Deus voluerit in correptionem saluberrimam cedere. *Gelasius PP. epist. 8. tom. 4. Concil. General. col. 1184.* Quemadmodum ergo non evidenter apparet etiam cunctos simili tenore constringi, & qui eorum communicatores & complices extiterunt, atque omnes omnino a Catholica atque Apostolica merito communione discerni. *Idem epist. 11.* Ut autem ab eorum qui in errore sunt positi noxia societate caveatis, nullum talibus communicantem ad vestrum recipiatis qualibet subreptione consortium.

[2] *Nec Christianorum appellatione abutantur*] *Lactantius lib. 4. cap. 30.* Cum Marcionitæ aut Arriani nominentur Christiani esse desierunt, qui, Christi nomine amisso, humana & externa vocabula induerunt. *D. Ambrosius cap. 14. de Salomone.* Hæretici sub prætextu nominis Christiani absconsa perfidiæ saxa fallaci confessione oris obducunt, in quæ homines, dum illis quod Christiani sint fides adhibetur, impingunt.

[3] *Sed quemadmodum Ariani ab Ario, lege divæ memoriæ Constantini ob similitudinem impietatis, Porphyriani a Porphyrio nuncupantur: sic ubique participes nefariæ sectæ Nestorii, Nestoriani vocentur*] *In litera Constantini Imperatoris de reb. Synod. Nicænæ ad Ecclesias lib. 8. Histor. Eccles. Nicephor. cap. 25.* Ita & nunc placitum nobis est Arrium & Arrii suffragatores Porphyrianos quidem nominari, ut quorum imitati sunt mores, eorum quoque obtineant appellationes. *D. Hieronymus advers. Pelag. ad Ctesiphontem.* Nec erubescas de societate talium, retinens eorum nomina quorum blasphemiis jungeris. Lex Constantini extat apud Socratem *lib. 1. Histor. Eccles.* Vide Photium *tit. 12. cap. 3. Nomocan.*

[4] *Ut cujus scelus sunt in deserendo Deum imitati, ejus vocabulum jure videantur sortiti*] *Concilium Aquileia epist. ad Gratian. Valentinian. & Theodos. tom. 2. Concil. General. col. 993.* Unde & nomen Hæresis accepit, ea videlicet gratia, ut quoniam Arianos se negare consueverant, Arii blasphemiam aut incusando damnarent, aut astruendo defenderent, aut certe non recusarent nomen ejus, cujus impietatem perfidiamque sequerentur. *D. Augustinus de utilit. credend. cap. 7.* Una est Catholica Ecclesia, cui Hæreses aliæ diversæ nomen imponunt, cum ipsæ singulæ propriis vocabulis quæ negare non audeant appellentur. *Justinus Dialog. cum Triphon. Judæo:* Et sunt distincti cognominibus, denominati a quibusdam viris ut quisque fuit auctor alicujus novæ doctrinæ. Ex suis alii vocantur Marcionitæ, alii Valentiniani, & alii alio vocabulo: quisque a primo inventore sui dogmatis. *D. Athanasius sermon. 2. cont. Arian.* Certe a beatis Apostolis præceptoribus nostris appellationes adepti non sumus, sed a Christo Christiani sumus & nuncupamur. Illi vero qui aliunde suæ fidei originem deducunt, petita autorum suorum cognomenta præ se ferunt. *Theodosius Augustus:* generalem promulgavimus legem qua tam prædictum Nestorium, quam eos qui ei similia sapiunt damnamus: præcipientes ne Christianorum nomine censerentur, sed

ut Simoniani potius vocarentur; quoniam blasphemiam Simonis dilexerunt. *Concil. Chalcedon. actione 3.*

3 *Nec vero impios libros nefandi & sacrilegi Nestorii, &c. legere quisquam audeat*] *Liberatus de causa Nestoriana* Imperiali lege prohibitum fuerat ne quis libros Nestorii legeret.

De muneribus.

VII. Iidem AA. Florentio P.P.

CURIALES omnium civitatum onerosis, quinetiam militiæ, seu diversis officiis facultatum & personalium munerum obligatos, suis ordinibus cujusque sectæ sint, inhærere censemus, ne videamur hominibus execrandis contumelioso ambitu immunitatis beneficium præstitisse, quos volumus hujus constitutionis auctoritate damnari. Dat. Prid. Kalend. Februar. THEODOSIO A. XVI. & FAUSTO CONSS 439.

De Apollinaristis seu Eutychianistis.

VIII. Impp. VALENT. & MARTIANUS AA. Palladio P.P.

QUICUNQUE in hac sacra urbe, vel Alexandrina, vel in omni Ægyptiaca Diœcesi, diversisque aliis Provinciis Eutychetis profanam perversitatem sequuntur, & ita non credunt, ut trecenti decem & octo sancti Patres tradiderunt, Catholicam fidem in Nicæna civitate fundantes: centum quoque & quinquaginta alii venerabiles Episcopi, qui in alma urbe Constantinopolitana postea convenerunt: & sicut Athanasius, & Theophilus, & Cyrillus sanctæ recordationis Episcopi Alexandrinæ civitatis credebant, quos etiam Ephesina Synodus (cui beatæ memoriæ Cyrillus præfuit, in qua Nestorii error expulsus est) in universis secuta est, quos & nuper venerabilis Chalcedonensis Synodus est secuta [1], prioribus Conciliis Sacerdotum ex omni prorsus parte consentiens, nihilque adimens sacrosancto symbolo [2], neque adjiciens, sed Eutychetis dogmata funesta condemnans: sciant se esse Hæreticos Apollinaristas: Apollinaris enim facinorosissimam sectam Eutyches & Dioscorus mente sacrilega sunt secuti [3].

§. 1. Ideoque hi homines, qui Apollinaris vel Eutychetis perversitatem sequuntur, illis pœnis, quæ divorum retro Principum constitutionibus contra Apollinaristas, vel serenitatis nostræ postmodum sanctiones contra Eutychianistas, vel hac ipsa Augustissima lege contra eosdem decretæ sunt, noverint se esse plectendos.

§. 2. Idcirco Apollinaristas, hoc est, Eutychianistas (quibus etsi est in appellatione diversitas, tamen est in Hæresis pravitate conjunctio, & dispar quidem nomen, sed idem sacrilegium) sive in hac alma urbe, diversisque Provinciis, sive in Alexandrina civitate, sive intra Ægyptiacam Diœcesin sunt, & neque ita credunt, ut prædicti venera-

biles Patres credebant, neque viro reverendiſſ. Alexandrinæ urbis Antiſtiti Procerio fidem Orthodoxam tenenti communicant, Epiſcopos, & Preſbyteros, alioſve Clericos creare, & habere prohibemus: ſcientibus tam his Eutychianiſtis, & Apollinariſtis, qui auſi fuerint cuiquam Epiſcopi, vel Preſbyteri, vel Clerici nomen imponere, quam his qui paſſi fuerint impoſitum ſibi nomen Sacerdotale retinere, pœnam exilii cum facultatum ſuarum amiſſione ſe ſubituros.

§. 3. Univerſi præterea Apollinariſtæ vel Eutychianiſtæ non Eccleſias, non Monaſteria ſibi conſtruant, paraſynaxes, & conventicula tam diurna quam nocturna [4] non contrahant: neque ad domum vel poſſeſſiones cujuſquam, neque ad Monaſterium vel quemcunque alterum locum operaturi ſectæ funeſtiſſimæ congregentur. Quod ſi fecerint, & hoc factum fuiſſe domino volente conſtiterit: poſt rem in examine judicis approbatam, domum vel poſſeſſionem ejus in qua convenerint, vel Monaſterium ejus civitatis Orthodoxæ Eccleſiæ, in cujus territorio eſt, jubemus addici. Si vero ignorante domino, ſciente vero eo qui penſiones domus exigit, vel actore vel conductore prædii paraſynaxes, & conventicula interdicta collegerint, conductor vel procurator, ſive actor, vel quicunque eos in domum vel poſſeſſionem, vel Monaſterium receperint, ac paſſi fuerint illicitas paraſynaxeis conventuſque celebrari, ſi vilis & abjectæ ſint conditionis, fuſtibus publice & in pœnam ſuam, & in aliorum coërceantur exemplum: ſi honeſtæ vero ſint perſonæ, decem libras auri, multæ nomine fiſco noſtro cogantur inferre.

§. 4. Nullum præterea Apollinariſtam vel Eutychianiſtam ad aliquam jubemus aſpirare militiam. Et ſi inventi fuerint militari cingulo ſoluti, honeſtorum hominum & palatii communione priventur, nec in aliqua nec in qua nati ſunt civitate, vel vico, aut regione verſentur. Si qui vero in hac alma urbe nati ſunt, tam ſacratiſſimo comitatu, quam omni per Provincias Metropolitana civitate pellantur.

§. 5. Nulli inſuper Eutychianiſtæ vel Apollinariſtæ publice vel privatim convocandi cœtus, vel circulos contrahendi, & de errore Hæretico diſputandi, ac perverſitatem facinoroſi dogmatis adſerendi tribuatur facultas. Nulli etiam contra venerabilem Chalcedonenſem Synodum liceat aliquid, vel dictare, vel ſcribere, vel edere, atque emittere, aut aliorum dicta vel ſcripta ſuper eadem re proferre. Nemo hujuſmodi habere libros, & ſacrilega ſcriptorum audeat monumenta ſervare. Quod ſi qui in his criminibus fuerint deprehenſi perpetua deportatione damnentur. Eos vero qui diſcendi ſtudio adierint de infauſta Hæreſi diſputantes, decem librarum auri, quæ fiſco noſtro inferendæ ſunt, jubemus ſubire diſpendium. Ultimo etiam ſupplicio coërceantur, qui illicita docere tentaverint. Omnes vero hujuſmodi chartæ, ac libri, qui funeſtum Eutychetis ſcilicet & Apollinaris complexi fuerint dogma, incendio concrementur: ut facinoroſæ perverſitatis veſtigia flammis combuſta depereant. Æquum namque eſt, ut im-

manissima sacrilegia par pœnæ magnitudo percellat. Scientibus moderatoribus Provinciarum, eorumque apparitoribus, defensoribus etiam civitatum: quod si ea, quæ legis hujus religiosissima sanctione custodienda decernimus, aut neglexerint, aut aliqua permiserint temeritate violari, denarum librarum auri multam fisco nostro inferre cogantur: insuper etiam existimationis suæ periculum sustinebunt. Dat. Constant. Id. Aug. CONSTANTIO & RUFO CONSS. 457.

[1] *Quos & nuper venerabilis Chalcedonensis Synodus est secuta*] Quidam enim non dubitarunt Sacrosanctam Synodum Chalcedonensem rejicere, quasi adversaretur his quæ Nicææ a sanctis Patribus statuta fuerant. *Nicephorus lib. 15. Hist. Eccles. cap. 16.* Alexandriæ autem plebs ipsa, atque etiam primores viri Dioscoro addicti, Chalcedonensis Synodi Decretum non suscepere, &c. Timotheum quemdam cognomento Ælurum ad Episcopalem evehere dignitatem constituerunt, qui Monasticam egerat vitam, & deinde Presbyter Ecclesiæ Alexandrinæ factus fuerat. Et quod magnopere in Chalcedonensem Synodum inveheretur, &c. Hæc res ubi ad piissimum Imperatorem Leonem est delata, non ille rursus Synodum cogendam esse duxit, sed circularibus per orbem literis ad Ecclesias missis, quibus sententiam suam inseruit, opinionem Episcopum quemque suam rescribere sibi jussit cum de Chalcedonensis Synodi constitutionibus an sequi illas vellent, de electione & consecratione Æluri, quæ ita, sicut dictum est, facta esset, reprehenderentne eam, ut quæ minus legitime processisset, an Episcopatum illum gerere permitterent. Leo hæc sic ad omnes ubique Episcopos scripsit. Illi autem, quamquam locorum intercapedine inter se dissiti, simul tamen omnes, cum supra mille essent, suffragiis omnibus Chalcedonensem Synodum comprobarunt, Decretumque ejus egregie confirmarunt: *Epist. Pergamii Episcopi Antiochiæ Pisidiæ Metropolis & cæterorum Episcoporum ad Leonem Imperatorem de Chalcedonensi Synodo tom. 4. Concil. General. col. 928.* Si vero fidem sancti Chalcedonensis, universalisque Concilii Timotheus negare præsumit, & quicumque nefandorum ejus actuum ministri sociique reperiuntur, nihil mirum est. Nam quia divina pace monstrantur extranei, sine dubio & ab Ecclesiasticis sanctionibus simul, & æquitatis contra Romanum Imperium contenti sunt inimici, non est mirandum si etiam a sensibus propriis exciderunt, vesane blasphemantes & anathematisantes saluberrimæ fidei Doctores atque custodes sanctissimos & Apostolicos Patres, & Archiepiscopos, omnesque simul Deo amantissimos Episcopos sequentes sanctissimos Episcopos, qui per generationes singulas rectæ fidei lumina fuisse noscuntur, & Deo amantissimos senioris & novæ Romæ Archiepiscopos qui his concordes existunt. Quorum firma & immobilis & inexpugnabilis fides in Christo probata est apud sanctam & universalem Synodum Chalcedone celebratam.

[2] *Sacrosancto symbolo*] *Martianus Alexandrinis:* Et venerabile symbolum Trecentorum decem & octo Sanctorum Patrum qui in Nicæa convenerunt, integrum per omnia custodiunt, neque imminutione, neque adjectione immutant. Credit quidem nostra Tranquillitas sanctas literas nostras, necnon & præcepta proposita sufficerent ad persuasionem eorum qui nescio quomodo dubitant, eo quod nihil innovatum sit a sancto Catholicoque Concilio.

[3] *Apollinaris enim facinorosissimam sectam Eutyches & Dioscorus mente sacrilega sunt secuti*] Tertium Apollinaris dogma Eutyches delegit, ut negata humanæ carnis atque animæ veritate, totum Dominum nostrum Jesum Christum unius adseruerit esse naturæ. *Leo ad Palestin. epist. 83. cap. 20.* Eutyches quoque eodem percellatur anathemate qui per impios veterum Hæreticorum volutatus errores tertium Apollinaris dogma delegit, ut negata humanæ carnis atque animæ veritate, totum Dominum nostrum Jesum Christum unius asserat esse naturæ, tanquam Verbi Deitas ipsa se in carnem animamque converterit. *Idem epist. 97.*

ad Leonem Augustum cap. 1. Eadem verba repetit. *Historia Concil. Chalcedonensis.* Hic Eutychis fides in disceptationem vocatur, quidque de Christo crederet proferre in medium jubetur. Is primum profiteri dicturum se quæ ante non dixerit, paratum se esse amplecti quæ Synodus imperabat. Verum postquam iterum atque iterum jussus est prodere, non quam ex imperio, sed quam ex animi sententia rectam fidem putaret esse, vomere continuo latentem saniem, & duas quidem asseverare naturas priusquam carni verbum copularetur: unam vero duntaxat postquam Divinitas ac servilis forma in unam hypostasim coïere. *Evagrius lib. 2. cap. 4.* Illos denique qui ante unitionem quidem duas Domini naturas fabulabantur, unam vero post unitionem fuisse confingunt anathemate percellit Synodus Chalcedonensis. *Marcellinus Comes indict. 4.* Martiano Augusto & Adelfio Consulibus, Leone Pontifice sedem tenente B. Petri DCXXX. Patrum Sancta & Universalis Synodus contra Eutychetem nefandissimorum Præsulum Monachorum sanctæ Euphemiæ firmata est: solus Dioscorus Alexandrinæ Ecclesiæ Episcopus dissensit; statimque ab iisdem Catholicis Patribus Sacerdotio abdicatus est. *Liberatus in Breviario cap. 13.* Omnibus rite discussis, clamantibus Episcopis anathema Nestorio, anathema Eutychi, anathema qui dividit, anathema qui confundit, iniquitas Dioscori reserata & manifestata est de Flaviani morte & de Episcoporum Orthodoxorum depositione.

[4] *Conventicula tam diurna quam nocturna*] *L. 10. Cod. Theodos. de Hæretic.* Tascodrocitæ a sedibus quidem suis minime propellantur: ad nullam tamen Ecclesiam Hæreticæ superstitionis turba conveniat: aut si forte convenerit, a conventiculis suis sine aliqua mora propulsetur. *D. Cyprianus de unit. Eccles.* Et dum Hæreses & Schismata postmodum nata sunt, dum conventicula sibi adversa constituunt. *D. Augustinus contra epistol. fundament. cap. 3.* Hac tamen lege servata ut vobiscum non orem, ut conventicula vobiscum non celebrem.

De Sepultura.

Hanc Constitutionem edidit Cujac. lib. 12. obs. cap. 30. Notatur in Nomocan. tit. 8. cap. 7. esse hujus tit. Const. 8. al. in qua cavetur, ut qui inopia premuntur Hæretici, ἀξιωματικὰ non accipiant a judiciis, vel Ecclesiis.

IX. Imp. MARTIANUS.

ΑΝΘΡΩΠΙΝΟΝ [a] καὶ ὅσιον εἶναι λογισάμενοι, τοῖς αἱρετικοῖς ἐπιτρέπομεν θάπτεσθαι ταῖς νενομισμέναις ταφαῖς.

HUMANUM & pium hoc arbitrati Hæreticos permittimus sepeliri legitimis sepulchris. Dat. Constantinop. Id. August. CONSTANT. & RUFO CONSS. 457.

[a] Ἀνθρώπινον] *Idem Martian. Archimandritis in Helia.* Non enim terrore aut violentia aliquos volumus ad viam trahere veritatis. Vide de hac Constitutione Doctorem meum Cujacium *lib. 12. observat. cap. 30.*

Epitome superioris Constitutionis ex Nomocan. tit. 12. cap. 2.

ΟΙ αἱρετικοὶ κατὰ τὸ νενομισμένον θάπτονται.

HÆRETICI legitimo modo, ut cæteri sepeliuntor [1].

[1] *Hæretici legitimo modo, ut cæteri sepeliuntor*] *D. Augustinus de Civit. Dei lib. 1. cap. 13.* Non sunt abjicienda corpora defunctorum, maxime justorum atque fi-

delium. Hanc constitutionem refert Theodorus Balsamon in Scholiis ad Photium *tit. 12. cap. 2. Nomocan. Bachiarius Episcopus ad Damianum de recipiend. laps. tom. 3. Bibliothec. Patr. col. 121.* Sed prætermissis his plangatur defunctus, sepeliatur mortuus, id est partim nostro labore, partim verecundiæ suæ confusione peccatum ejus celetur, & auferatur e medio. *Victor Uticensis lib. 1. de persecut. Wandal.* Quis vero sustineat atque possit sine lacrimis recordari dum præciperet nostrorum corpora defunctorum sine solemnitate hymnorum cum silentio ad sepulturam perduci. *Synesius epist. 58. ad Episcop.* Ac cum privatos omnes & Magistratus hortor ut nec ejusdem cum illo tecti, neque mensæ participes esse velint; tum Sacerdotes imprimis qui nec viventes illos salutabunt, nec mortuos funebri pompa deducent. *Joannes Episcopus Cypri in responsis ad constitutionem Cabazitarum apud Bonefidium.* Sepulturæ Imperatorum & Regum etiam infidelium inveniuntur in templis nostris. Exempli gratia Julianus sepultus est in templo Apostolorum, sicut sepulturæ ejusmodi Apostolorum inveniuntur in templis nostris. *Gregorius Turonensis lib. 6. Histor. cap. ult.* Ideoque cum spiritum exhalasset Chilpericus, omnes eum reliquerunt sui. Malulfus autem Silvanectensis Episcopus qui jam tertia die in territorio desidebat, & ipsum videre non poterat, ut eum interemptum audivit, advenit: ablutumque vestimentis melioribus induit. Nocte in hymnis deducta, in navi levavit, & in Basilica Sancti Vincentii, quæ est Parisius, sepelivit, Fredegunde Regina in Ecclesia derelicta. *Lactantius lib. 6. cap. 12.* Ultimum illud ac Maximum pietatis officium est peregrinorum & pauperum sepultura, quod illi virtutis justitiæque Doctores prorsus non attigerunt. *Paschalis Papa ad Leonem Hostiensem.* Ipsos jam diu Martyres jam in cœlestibus positos terribiliter jussisse, scilicet ut sceleratissimorum cadavera de ejus Basilicis ejicerentur, ne quibus viventibus non communicavimus, jam mortuis communicare possimus. *Chronicon Cassinense agens de Gregorio VII. lib. 3. cap. 35.* Defunctus est octavo scilicet Kalendas Junii die Dominica, & honorabiliter intra Ecclesiam beati Mathæi Apostoli & Evangelistæ sepultus.

De his, quæ in Hæreticos conferuntur, de templis.

X. Imp. ANASTAS. A. Eryrhtrio.

SI qui [1] Orthodoxæ religionis emptione vera, vel fictitia aut quocunque alio jure, vel titulo prædia, vel possessiones, resque immobiles, in quibus Orthodoxæ fidei Ecclesiæ vel oratoria constituta sunt, in Hæreticæ sectæ, & contrariæ Orthodoxæ fidei sentientem quamcumque personam transferre voluerint: nullam hujusmodi vel inter vivos habitam vel secreto judicio compositam valere volumus voluntatem, etiamsi ab Orthodoxæ fidei venditore, vel quocunque modo alienatore commentitio sub qualibet occasione fuerint assignata: sed irrita omnia hujusmodi documenta, & tanquam nec penitus scripta esse censemus. Hæc enim prædia & possessiones, quæ in Hæreticas personas quocunque modo translatæ fuerint vel collatæ, fisci nostri juribus decernimus vindicari. Sive enim apud dominos possessoresve Orthodoxos ea prædia maneant, sive ad fisci nostri jura pervenerint: necesse est in his Ecclesias & oratoria constituta diligentius & solicitius instaurari. Nostræ etenim serenitatis undique ad hunc exitum providentia ducit, ut omnipotentis Dei templa in quibus nostræ fidei instituta perdurant cultu assiduo per omnia secula reditiva serventur. Nec enim dubitari potest: si in Hæreticos tales veniant possessiones, in

quibus veræ fidei Ecclesiæ vel oratoria constituta sunt, & integritas colitur: omnimodo ab his deseri, atque destitui, & omni cultu vacare, omnibus sacris & solitis viduari mysteriis, omni splendore privari, nullis populorum conventionibus, nullis Clericorum observationibus celebrari, & ex hoc sine dubio easdem Ecclesias perire, ruere, & complanari. Nec enim de earum instauratione Hæretici potuerunt aliquando cogitare, quas penitus esse nolebant. Quæ omnia resecantes ad præsentem legem pervenimus. Dat. v. Id. August. BOETIO V. C. CONSS. & EUTHERICO. 511.

[1] *Si qui, &c.*] *Symmachus sub Anastasio pag. 425. epist. 5. num. 1.* Possessiones igitur quas unusquisque Ecclesiæ proprio dedit aut reliquit arbitrio, alienari quibuslibet titulis atque contractibus vel sub quocumque argumento non patimur.

De Manichæis supplicio afficiendis.

XI. Græca Constitutio ANASTASII aut JUSTINIANI, ejus Epitome.

ΟΠΟΥΔΗΠΟΤΕ οἱ Μανιχαῖοι διευρισκόμενοι, κεφαλικῶς τιμωρείσθωσαν.

UBICUNQUE [1] Manichæi inveniantur, capite damnandi sunt.

[1] *Ubicunque, &c.*] Romæ quoque sub Zenone Manichæos repertos & deportatos testatur Pontificalis liber in Gelasio & Hormisda. *Sigebertus:* Gelasius Romanæ Ecclesiæ XLVIII. præsidet. Hic Manichæos Romæ inventos in exilium deportari fecit, & codices eorum igni mandari. *Constantinus Manasses lib. 12. in Justin.* Perpetuum cum Manichæis bellum gerebat.

Alia Epitome ex Eclog. Βασιλ. *lib. 1. tit.* περὶ Μανιχαίων, *cap. 25.*

Ο ΜΑΝΙΧΑΙΟΣ ἐν Ρωμαϊκῷ τόπῳ διάγων ὀφθεὶς ἀποτεμνέσθω.

MANICHÆO in loco Romano degere deprehenso caput amputator.

De Manichæis capite puniendis. De dignitatibus & militiis. De Gothis. 1. Si parentes diversæ fidei & religionis sunt.

XII. Græca Constitutio JUSTINI A. Ejus Epitome ex collatione Græca Constitutionum Ecclesiasticarum.

ΤΟΥΣ αἱρετικούς. οἱ μὲν Μανιχαῖοι [a] πανταχόθεν ἐλαύνονται καὶ κεφαλικῶς τιμωροῦνται. οἱ δὲ λοιποὶ (αἱρετικὸς δὲ ἐστὶ [b] πᾶς μὴ Ορθόδοξος) καὶ οἱ Ελληνες, καὶ οἱ Ιουδαῖοι, καὶ οἱ Σαμαρεῖται κωλύονται ἄρχειν, καὶ ἀξίας ἔχειν, ἢ δικολογεῖν, ἢ Εκδικοι, ἢ Πατέρες πόλεων γίνεσθαι,

MANICHÆI undique expelluntur [c] & capite puniuntur. Reliqui autem Hæretici (Hæreticus est omnis non Orthodoxus) & Græci seu pagani & Judæi, & Samaritæ prohibentur Magistratum gerere, & dignitatem habere, aut jus dicere [d], aut Defensores, aut Patres civitatum fieri,

(ne habeant licentiam vexare, aut judicare Christianos, aut Episcopos.) Item militare quoque prohibentur, præterquam si ex genere Cohortalinorum sunt: hi enim manent, onera quidem sustinentes: non offendentes autem, neque in Orthodoxos quid exequentes in publicis, vel privatis causis. Qui autem tentaverit quid horum facere, præterquam quod factum pro infecto erit, dabit etiam XX. libras, & qui publicis ipsos descriptionibus inserere conati fuerint, etiam XX. & Præsides quinquaginta: & omnes hæ privatis rebus inferuntur. Excipiuntur Gotthi, qui fiunt Fœderati, & aliter prout visum Imperatori fuerit, honorantur [3].

(ἵνα μὴ ἔχωσιν ἄδειαν ἐπηρεάζειν ἢ δικάζειν τοῖς Χριστιανοῖς, ἢ Ἐπισκόποις) ἢ στρατεύεσθαι, πλὴν τῶν ἐκ γένους Κορταλίνων [c]. Οὗτοι γὰρ μένουσι τὰ μὲν βάρη ὑπέχοντες, μὴ προσκόπτοντες δὲ, μήτε τοὺς Ὀρθοδόξους ἐκβιβάζοντες ἐπὶ δημοσίαις, ἢ ἰδιωτικαῖς αἰτίαις. Ὁ δὲ πειραθεὶς τι τούτων γενέσθαι, πρὸς ἀπράκτῳ τῇ ἐγχειρήσει δίδωσιν κ. λίτρας, καὶ οἱ ταῖς δημοσίαις αὐτοὺς ἀπογραφαῖς ἐντάττοντες, κ. καὶ οἱ ἄρχοντες, ν. καὶ πᾶσαι τοῖς πριβάτοις εἰσκομίζονται. Ἐξῄρηνται οἱ Γότθοι [d], οἳ γίνονται Φεδεράτοι [e], καὶ ἄλλως πρὸς τὸ δοκοῦν τῇ Βασιλείᾳ τιμῶνται.

Alia ejusdem pars ex Theodoro Hermopolita.

§. 1. Parentibus diversæ fidei existentibus & religionis, illius sententia prævaleat, qui ad Orthodoxam illos elegerit perducere fidem: & quamvis pater sit, qui contradicit: ne exinde succensendi materiam captans, necessariis eos privet alimentis, aut aliis necessariis expensis.

§. α΄. Γονέων δὲ διαφόρου πίστεως ὄντων καὶ θρησκείας ἐκείνου μᾶλλον ἡ γνώμη κρατείτω τοῦ πρὸς Ὀρθόδοξον, ἐπ᾽ αὐτοῖς αἱρουμένου πίστιν· κἂν εἴη πατὴρ ὁ ἀντιλέγων· μὴ ἐντεῦθεν ἀγανακτῶν τῆς ἀναγκαίας αὐτοὺς στερείτω τροφῆς, ἢ τῶν ἄλλων ἀναγκαίων δαπανημάτων.

[1] *Manichæi undique expelluntur, &c.*] Nam permissu Anastasii Manichæi & cunctæ prorsus hæreses opiniones suas habuerant publice licentiam profitendi. *Symmach. Apologet. Theod. lect. 2.*

[2] *Magistratum gerere aut jus dicere*] *Novell. 3. Theodos.* Neminem judicem.

[3] *Excipiuntur Gotthi, qui fiunt Fœderati, & aliter prout visum Imperatori fuerit honorantur*] *Paulus Aquilegiensis:* Justinus sexto Imperii sui anno, Orthodoxæ fidei studio omnimode satagere cœpit, ut Hæreticorum nomen extingueret, statueretque ut ubique eorum Ecclesiæ Catholicæ Religioni conservarentur. Quod dum in Italia Rex

[a] Οἱ μὲν Μανιχαῖοι] *Cedrenus, Constantinus Manasses in Justino* τῷ ζήλῳ δὲ πυρούμενος τῆς εὐσεβοῦς θρησκείας, τοῖς Μανιχαίοις ἄσπονδον πόλεμον ἐξάψαι καὶ διωγμὸν βαρύτερον τῶν μνημονευομένων τοῖς συντεθεῦσι τοὺς λεπροὺς λήρους τοῦ Νεστορίου. Manichæorum auditu obscœna scelera, in judicio Leonis Papæ manifesta quorundam confessione patefacta sunt. *Nov. 11. Theodosii & Valentinian.* Quæ ipse idem Leo narrat sermone v. de Jejunio, meminit Prosper Aquitanicus. Superstitio Paganis damnata temporibus constitutione Diocletiani & Maximiani Juliano Proconsul. Africæ favit Manichæis maxime Anastasius, August. Si non ut Evagrius ait

Ελληναῖος

ἐπιεικαῖος τις ἄν, Hæreticos clementia retinere fatius esse credidit quam metu. Et fane constitutio quæ in hoc titulo incipit: *Si quis Orthodoxa*, non videtur Anastasii. Nam & Erythrii P.P. meminere sæpe Leo & Anthemius. Et Boëtius solus Consulatum gessit sub Zenone Aug.

[b] Αἱρετικὸς δέ ἐστι] Photius *tit. XII. cap. II. Nomocan.* τὸ δικολογεῖν quod sequitur συνηγορεῖν signat *L. XVIII.*

[c] Ex τῶν χορταλίνων] *L. LXI. L. XLVIII. c. Th. de Hæretic. Martianus Aug Palladio* P. P. Ad nullam patimur aspirare militiam, nisi forte ad cohortalitiam, vel limitaneam, quod idem Martianus scripserat, *L. quicunque, C. de Hæretic.* Et forte *L.* Curratos, *C. de Hæretic.* legendum est ut in *Novell. II. Theodos.* Curiales omnium civitatum, necnon cohortales. Græc. τῶν βουλευτικῶν ἢ ταξεωτικῶν λειτουργιῶν οὐκ ἀπολύονται. *Nov. XLV.*

[d] Ἐξηρίωνται οἱ Γότθοι] Qui jam inde a Phritigerne Arrii dogma sequuti sunt. *Socrat. lib. IIII. cap. XXVII.* Sed ad rem. *Paulus Diacon. lib. XV. Histor.* Justinus sexto Imperii sui anno, Orthodoxæ fidei studio omnimodis satagere cœpit, ut Hæreticorum nomen extingueret, statuitque ut ubique eorum Ecclesias Catholica religione consecraret. Quod dum Rex Theodoricus Arriana lue pollutus audisset, Joannem Papam, simulque cum eo Theodorum, Hypatium, atque Agapetum consultores viros, atque Agapetum Patricium ad Justinum Principem misit, & intercedere pro Arrianis ut non compelleret illos ab Hæresi sua discedere. Nam & Theodoricus sic in Orthodoxos qui in Italia erant facere minabatur. Qui pervenientes ad Augustum, magnis eum de sua suorumque salute solliciti fletibus postulant, ut suæ legationis seriem, quamquam esset injusta, libenter exciperet, Italiæque periturae consuleret. Quorum fletibus Justinus permotus, iis quod petebant concessit, Arrianosque sui juris reliquit. *Anastasius Bibliothecarius, Sigebertus, Olimpiodorus in excerptis Historicis 533. Joannes epist. ad Episcop. Ital.* Quando fuimus Constantinopoli, suadente atque hortante, Arrianosque extirpante Justino Orthodoxo, quascumque illis in partibus eorum Ecclesias reperire potuimus, Catholicas eas, Domino opem ferente, consecravimus. Et Justinus edictum proposuerat ut Arrianorum Ecclesiæ ubique Catholica Religione consecrarentur. *Sigonius pag. 4 7.* Idem exemplum habemus in vita Athanasii, incerto auctore *pag. 534.* & apud Metraphrastem *pag. 559. Sigonius pag. 417.*

Papam, simulque cum eo Theodorum, &c. ad eum misit. Mandat quoque per eum interminans, quod nisi quantocyus Hæreticis suas Ecclesias redderet, eosque in pace degere sineret, universos Italiæ populos ipse gladio extingueret, &c. quorum fletibus Justinus permotus, iis quod petebant concessit, Arrianosque sui juris reliquit. *Joannes Pap. ad Episcop. Ital.*

[e] Φοιδεράτοι] *Jordanes Episcop. de Origine actibusque Getar.* Nam & dum famosissimam & Romæ æmulam de suo nomine conderet civitatem, Gothorum interfuit operatio, qui fœdere inito cum Imperatore XL. suorum millia illi in solatium contra gentes varias obtulere, quorum & numerus & militia usque ad præsens in Repub. nominatur, id est Fœderati. Et post multa: Defuncto ergo Athanarico cunctus ejus exercitus in servitio Theodosii Imp. perdurans Romano se Imperio subdens, cum milite velut unum corpus effecit, militiaque illa dudum sub Constantino principe, fœderatorum renovata, & ipsi dicti sunt Fœderati. *Sudas.* Φοιδεράτοι.

De filiis Orthodoxis patrum non Orthodoxorum.

XIII. Græca Constitutio Justini vel Justiniani ejus Epitome.

ΑΙΡΕΤΙΚΟΙ [a] πατέρες μηδὲν ἔχοντες νόμιμον ἔγκλησιν

HÆRETICI patres nihil habentes legitimum quo

accusent Orthodoxos filios, coguntur præter facultates suas etiam alimenta erogare illis, & reliqua necessaria, & conjungere (in matrimonium) Orthodoxis, & dare dotes & antenuptiales donationes, providentia Præsidum & Episcoporum.

τοῖς Ὀρθοδόξοις παισὶν, ἀναγκάζονται πρὸς τὰς οὐσίας αὐτῶν τροφὰς χορηγεῖν, καὶ τὰ λοιπὰ ἀναγκαῖα, καὶ συνάπτειν Ὀρθοδόξοις, καὶ διδόναι προῖκας, καὶ προγαμιαίας δωρεάς, προνοίᾳ τῶν Ἀρχόντων καὶ τῶν Ἐπισκόπων.

§. 1. Orthodoxi filii Hæreticorum, qui nihil deliquerunt in parentes, illibatum accipiunt & indeminutum quod eis ab intestato competit, & adversus hæc facta ultima voluntas infirmatur: conservatis libertatibus, nisi aliqua lege prohibeantur. Si vero quid deliquerint in parentes, accusantur, & puniuntur. Habent autem, & cum deliquerint, quartam facultatum ipsorum partem, testamento facto.

§. α'. Οἱ Ὀρθόδοξοι παῖδες τῶν Αἱρετικῶν μὴ ἁμαρτήσαντες κατ' αὐτῶν, ἀμείωτον λαμβάνουσι τὸ ἐξ ἀδιαθέτου αὐτοῖς ἁρμόζον· καὶ ἡ παρὰ ταῦτα γινομένη τελευταία βούλησις ἀκυροῦται, φυλαττομένων τῶν ἐλευθεριῶν, εἰ μὴ κατά τινα νόμον κωλύονται. Εἰ δέ τι πλημμελήσωσιν εἰς τοὺς γονεῖς· κατηγοροῦνται, καὶ τιμωροῦνται. Ἔχουσι δὲ καὶ ἡμαρτηκότες τὸ δ'. τῆς οὐσίας αὐτῶν κατὰ διαθήκας.

§. 2. Eadem & in Judæis & Samaritis obtinent.

§. β'. Τὰ αὐτὰ καὶ περὶ Ἰουδαίων καὶ Σαμαρειτῶν.

[a] *Αἱρετικοὶ*] *Hermenop. lib. IIII. tit. I.* Quod & Justinianus constituit *L. Cognovimus C. de Hæretic.*

Quæ interdicuntur Hæreticis.

XIV. Græca Constitutio ejusdem Imperatoris. Epitome ex Græca collectione Constitutionum Ecclesiasticarum & Nomocan. tit. 12. cap. 2.

HÆRETICI synacteria, seu collectas facere non possunt [1], aut parasynaxes aut Synodos, aut ordinationes [a], aut Baptismata, aut Exarchos habere, aut Paternitates seu Abbatias, aut defensiones instituere, aut curare seu administrare villas per seipsos, aut per interpositas personas, aut quid prohibitorum facere. Qui transgressus hæc fuerit, ultimum supplicium luit.

ΟΙ Αἱρετικοὶ συνακτήρια ποιεῖν οὐ δύνανται, ἢ παρασυνάξεις, ἢ Συνόδους, ἢ χειροτονίας, ἢ Βαπτίσματα, ἢ Ἐξάρχους ἔχειν, ἢ Πατερείας [a], ἢ Ἐκδικίας ἐγχειρίζεσθαι, ἢ φροντίζειν, ἢ διοικεῖν χωρία δι' ἑαυτῶν, ἢ διὰ παρενθέτων προσώπων, ἢ τι τῶν ἀπηγορευμένων ποιεῖν· ὁ δὲ παραβαίνων, ἐσχάτως κινδυνεύει.

[1] *Hæretici Synacteria seu collectas facere non possunt*] Cedrenus hanc constitutionem ad idem tempus refert quo

[a] *Πατερείας*] Fuere & patres Synagogarum *L. IIII. C. Th. de Jud.* Et patres civitatis *ἀστυνόμοι*. Nam curato-

tes ἀγωνοθετόμενοι dicebantur ὡς λογιστὰς καλοῦμεν. *Aristoph. Scholiast.* Ἀχαρνεῦσιν. *L. III. C. de mod. multar. L. XV. D. de Excusat. Sudas.*

lata est lex 41. sup. de Episcop. & Cleric. ita ut ipsius subscriptio debeat sic esse. Datum Kal. Martii Constantinopoli Justiniano P. P. Augusto II. Consule.

[2] *Ordinationes*] *Cap. 12. Synod. Milevit.* Placuit ut preces vel orationes seu missæ quæ probatæ fuerunt, sive precationes, sive commendationes, sive manus impositiones ab omnibus celebrentur: nec aliæ omnino dicantur in Ecclesia, nisi quæ a prudentioribus tractatæ vel comprobatæ in Synodo fuerunt.

De Manichæis habentibus liberos Orthodoxos.

XV. Græca Constitutio. Epitome ex indice Basilicorum κατὰ στοιχεῖον.

ΟΙ Μανιχαῖοι [a] παῖδας μὲν ἔχοντες Ὀρθοδόξους, ἐπ᾽ αὐτοῖς καὶ μόνοις ἐξ ἀδιαθέτου παραπεμπέτωσαν τὴν οὐσίαν· μηδενὶ δὲ ἑτέρῳ ζῶντες ἢ τελευτῶντες, ἐκποιείτωσαν παντελῶς, τῆς αὐτῶν οὐσίας εἰς τὸν δημόσιον περιελευσομένης λόγον.

MANICHÆI liberos quidem habentes Orthodoxos, in eos & solos ab intestato transmittant: nulli autem alii viventes aut morientes alienanto, seu per institutionem, seu per legatum, seu per donationem, omnimodo eorum facultatibus ad fiscalem reddituris rationem.

[a] Οἱ Μανιχαῖοι, &c.] Οἱ Μανιχαῖοι καὶ μετὰ θάνατον ἐλέγχονται, καὶ ὅτι οὐδεὶς κληρονομεῖ αὐτοῖς ἐκ διαθήκης, ἢ ἐκ ἀδιαθέτου, κἂν συγγενεῖς εἰσὶν Ὀρθόδοξοι πλὴν παίδων. ἀλλ᾽ εἰσκομίζονται τὰ πράγματα αὐτῶν. μόνοι γὰρ οἱ παῖδες αὐτῶν Ὀρθόδοξοι ὄντες κληρονομοῦσιν αὐτοῖς. τὰ αὐτὰ δὲ καὶ περὶ τῶν Δονατιστῶν. Nec absimilia sunt valde, quæ leguntur *Constitutione IIII. C. de Hæretic.* qua in mortem quoque inquisitio extenditur, quod & decretum est Synodo Constantinopolitana V.

De Manichæis. 2. Et eorum libris manifestandis.

XVI. Græcæ Constitutionis Epitome ex collectione Græca Ecclesiasticarum Constitutionum.

Ο ΑΠΟ Μανιχαίων [a] γενόμενος Ὀρθόδοξος, ἐὰν εὑρεθῇ τὰ τῆς πλάνης ποιῶν, ἢ ψιλῶς συνδιάγων, ἢ ὁμιλῶν Μανιχαίοις, καὶ μὴ παραχρῆμα παραδιδοὺς αὐτὰ νομίμῳ δικαστῇ, ἐσχάτως τιμωρεῖται:

EX Manichæo factus Orthodoxus, si inventus fuerit ea quæ pristini erroris erant, facere, aut saltem una degere duntaxat, & conversari cum Manichæis, nec confestim prodiderit illa competenti judici, ultimo supplicio punitur [1].

§. α'. Καὶ οἱ ἐν ἀξίαις καὶ στρατείαις ὄντες ἐπιμελῶς τοὺς ἐν αὐτοῖς τοιούτους ὄντας ἀναζητείτωσαν καὶ παραδιδότωσαν· ἐπεὶ συλλαμβανόμενος ὁ Μανιχαῖος ἐὰν εἴποι γινώσκεσθαι

§. I. Idem qui in dignitatibus & militiis sunt, sollicite eos, qui in suo consortio sunt ejusmodi inquirant, & prodant: quia si comprehensus Manichæus dixerit sciri se,

& nosci talem a quibusdam, congrue illi puniuntur, ut qui eadem deliquerint, tametsi non sint tales: eadem enim delinquere videntur scientes quidem delinquentem, non facientes autem illum manifestum.

παρά τινων, ἁρμοδίως τιμωρηθῶνται, ὡς τὰ αὐτὰ ἁμαρτάνοντες, κἂν μὴ ὦσιν τοιοῦτοι· τὰ αὐτὰ γὰρ ἁμαρτάνειν [b] δοκοῦσιν οἱ γινώσκοντες μὲν τὸν ἁμαρτάνοντα, μὴ ποιοῦντες δὲ τοῦτον καταδήλον.

§. 2. Qui habet libros Manichaicos, & non manifestat eos ut comburantur, punitur.

§. β'. Ὁ ἔχων βιβλία [c] Μανιχαϊκά, καὶ μὴ φανερῶν αὐτὰ ἐπὶ τῷ καυθῆναι, τιμωρεῖται.

a Ex Manichæo factus Orthodoxus, si inventus fuerit ea quæ pristini erroris erant, facere, aut saltem una degere duntaxat, & conversari cum Manichæis, nec confestim prodiderit illa competenti judici, ultimo supplicio punitur] *D. Chrysostomus oration. advers. Jud.* Quemadmodum non ipsi fures tantum dant pœnas, verum etiam eadem pœna plectuntur ii, quibus cum esset potestas vetandi, non vetuerunt tamen; ita non solum qui inique agunt, verum etiam illi, qui cum possint ab impietate revocare, tamen, vel ob pigritiam, vel ob timiditatem, id facere nolunt, simili pœna plectuntur. *Gelasius Anastas. Imperat.* Legibus nostris criminum conscii susceptoresque latrocinantium pari judiciorum pœna constringuntur; nec expers facinoris æstimatur, qui, licet ipse non fecerit, facientes tamen familiaritate & fœdere receperit. *Tatianus pag. 203. & 204.* Una enim eademque culpa est eorum qui aut dissimulando conniventiam, aut non damnando favorem noxium præstiterint.

a Ὁ ἀπὸ Μανιχαίων, &c.] Οἱ Μανιχαῖοι Χριστιανοὶ γενόμενοι μετὰ ταῦτα τὰ τῶν Μανιχαίων διαπραττόμενοι, ἢ τοῖς τοιούτοις ἐντυγχάνοντες καὶ μὴ παραδιδόντες τοῖς ἄρχουσιν, ἐσχάτῃ τιμωρίᾳ ὑπόκεινται. καὶ οἱ ἐν ἀξίαις, ἢ στρατείαις, ἢ συστήμασιν ὄντες ὀφείλουσι φροντίζειν μή τις αὐτῶν ἐστὶ τοιοῦτος. ἐπείτοιγε ἂν ἴσασιν αὐτὸν καὶ μὴ παραδιδῶσιν, κἂν Ὀρθόδοξοι εἰσὶν, ἐσχάτῃ τιμωρίᾳ ὑποβάλλονται. Refert Harmonop. *lib. VI. tit. XI.* Meminit Græcus Scholiast. *LX.* Βασιλ. *tit. XXXIX.* Et Theodor. *tit. XXVII.* Balsam. *tit. XII. cap. III. Nomocan. Photii.*

b Τὰ αὐτὰ γὰρ ἁμαρτάνειν] Καθάπερ τῷ λῃστεύοντι συνδιατρίψας, κἂν μὴ λῃστὴς αὐτὸς ᾖ, ἀλλ' ὅμως διὰ τὸ συνεστιαθῆναι τιμωρίας μεταλαμβάνει. *Tatianus* πρὸς ἕλληνας. Legibus certe nostris (uti Gelasius loquitur) criminum conscii susceptoresque latrocinantium, pari judiciorum pœna constringuntur, nec expers facinoris æstimatur, qui licet ipse non fecerit, facientis tamen familiaritatem fœdusque receperit.

c Ὁ ἔχων βιβλία] Πρὸς τούτοις πάντα τὰ Μανιχαίων καιέσθωσαν βίβλια καὶ μηδεὶς αὐτὰ τὴν οἱανδήποτε προβαλλόμενος πρόφασιν ἐχέτω. ἁρμοδίαν καὶ αὐτὸς ποινὴν ὑποβαλλόμενος. *Balsamo.*

De Synagogis. 1. Successionibus, donationibus, & aliis alienationibus Samaritanorum.

XVII. Græcæ Constitutionis Justin. Epitome ex eadem collectione.

SANCTÆ, &c. Samaritanorum Synagogæ destruuntur: &, si alias tentent facere, puniuntur.

SANCTÆ, &c. [a] Αἱ τῶν Σαμαρειτῶν Συναγωγαὶ καταιρεθῶνται· καὶ ἐὰν ἄλλας ἐπιχειρήσωσι ποιῆσαι, τιμωρηθῶνται.

§. α'. Οὐ δύνανται δὲ διαδόχους ἔχειν ἐκ διαθήκης, ἢ ἐξ ἀδιαθέτου πλὴν Ὀρθοδόξων. οὔτε δωρεῖσθαι, ἢ ἄλλως ἐκποιοῦσι [b] τοῖς μὴ οὖσιν Ὀρθοδόξοις, ἀλλὰ ὁ φίσκος αὐτὰ ἐκδικεῖ προνοίᾳ τῶν Ἐπισκόπων καὶ τῶν ἀρχόντων.

§. 1. Non possunt successores habere ex testamento, vel ab intestato, præter Orthodoxos: neque donant, aut aliter alienant hi qui non sunt Orthodoxi: sed fiscus ipsa vindicat providentia Episcoporum & Præsidum.

[a] Sanctæ, &c.] *Cedrenus. In Justiniano* τούτῳ τῷ ἔτει Σαμαρῖται καὶ Ἰουδαῖοι ἐν Παλαιστίνῃ Βασιλέα τινὰ Ἰουλιανὸν ἔστεψαν καὶ κατὰ Χριστιανῶν ὅπλα κινήσαντες ἁρπαγὰς καὶ φόνους καὶ ἐμπρησμοὺς εἰργάσαντο. οὓς ὁ Θεὸς παρέδωκεν εἰς χεῖρας Ἰουστινιανοῦ καὶ πάντας ἀφανίσας τὸν Ἰουλιανὸν ἀπεκεφάλισε, καὶ μετὰ τὸν διωγμὸν τῶν ἑλλήνων καὶ πάσης αἱρέσεως, καὶ μετὰ τὸ τεθῆναι δόγμα ἑλληνίζοντας μὴ πολιτεύεσθαι ἢ αἱρετικοὺς εἰ μὴ μόνους τοὺς Ὀρθοδόξους Χριστιανούς, προθεσμίαν δίδωσι τοῖς τοιούτοις εἰς ἐπιστροφὴν τριῶν μηνῶν. *Nicephor. lib. XVII. Paulus Diacon. lib. XVI.* Defectionis hujus meminit Justinianus. *Nov. CIII. & Nov. CXXIX.* Τῆς Καισαρέων cum ait, Παλαιστίνης subaudiendum est. Sed & anno Justiniani XXIX. seditionem iidem fecerunt. *Cedren.* propter quam nondum bene compositam forte lata est de Samaritanis Novella altera, quæ Justini minoris esse in veterib. lib. dicitur.

[b] Ἢ ἄλλως ἐκποιοῦσι] *Nov. CXXIX.* Καὶ λήγατα διδόναι καὶ δωρεὰς γράφειν ἢ τὰς ὅλως ἐκποιήσεις.

Productio superioris legis de Samaritis ad alios Hæreticos.

XVIII. Græcæ Constitutionis ejusdem Justiniani Epitome ex eadem collectione.

Τὰ περὶ [a] τῶν Σαμαρειτῶν νομοθετηθέντα ἐπὶ ταῖς Συναγωγαῖς καὶ ταῖς διαδοχαῖς κρατεῖ καὶ ἐπὶ τοῖς Μοντανισταῖς [b], καὶ τοῖς Ἀσκωδρούγοις, καὶ Ὀφίταις· μόνοι γὰρ Ὀρθόδοξοι κληρονομοῦσιν αὐτοῖς ἐκ διαθήκης, καὶ ἐξ ἀδιαθέτου, καὶ λήγατα λαμβάνουσιν· οἱ δὲ λοιποὶ Αἱρετικοί, τουτέστιν οἱ μὴ Ὀρθόδοξοι, καὶ οἱ Ἕλληνες οὐ στρατεύονται οὔτε ἀξιωματικοὶ γίνονται, οὔτε δημόσιον μετέρχονται φρόντισμα, οὔτε παιδεύουσιν, οὔτε συνηγοροῦσιν. Εἰ δέ τις παρὰ τὸ τυχεῖν τινὸς τούτων προσποιήσηται τὸν Ὀρθόδοξον, καὶ φανῇ ἔχων γυναῖκα [c] ἢ παῖδας Αἱρετικούς, καὶ μὴ προσαγάγῃ αὐτοὺς τῇ Ὀρθοδοξίᾳ, ἐκβάλλεται. Εἰ δὲ καὶ λάθοι, οὐ δύναταί τι τῶν αὐτοῦ δωρεῖσθαι ἢ ἄλλως ἐκποιεῖν Αἱρετικῷ, ἀλλὰ ταῦτα καὶ τὴν Αἱρετικὴν καταφερο-

Quæ de Samaritis lege statuta sunt circa Synagogas & successiones obtinent, & in Montanistis, & Ascodrogitis, & Ophitis. Soli enim Orthodoxi succedunt ipsis ex testamento, & ab intestato, & legata capiunt: cæteri autem Hæretici, id est, qui non sunt Orthodoxi, & Græci, seu Pagani & Samaritæ non militant [1], neque ulla dignitate decorantur, neque publicam adipiscuntur curam, neque docent, neque advocationibus funguntur. Si vero quis ad ea obtinenda simulet se Orthodoxum, & appareat uxorem habens, aut liberos Hæreticos, & non adducat ipsos ad Orthodoxiam, ejicitur. Si vero etiam lateat, non potest quid suarum rerum donare, aut aliter alienare Hæretico, sed hæc & Hæreticam delatam ip-

sius successionem vindicat fiscus: In universum enim qui participes sunt militiæ, aut dignitatis, aut advocationis, aut publicæ liberalitatis, aut applausus, solos Orthodoxos habet successores, & res ipsorum quocunque modo ad Hæreticum delatas fiscus vindicat.

§. 1. Si alter conjugum Orthodoxus sit, & alter Hæreticus, oportet fieri liberos eorum Orthodoxos: Quod si ex his alii Orthodoxi fiant, alii Hæretici maneant, soli succedunt utrique parenti Orthodoxi. Si vero omnes sint Hæretici, cognati Orthodoxi succedunt, aut iis non existentibus fiscus.

§. 2. Habet (constitutio) diversas pœnas contra neglectores, & non persequentes aut indicantes præsides, & officia civilia, vel militaria, & Episcopos, qui quidem & de neglectoribus præsidibus referunt Principi: pœnæ vero fisco applicantur.

μθύω αὐτοῦ κληρονομίαν ἐκδικεῖ τὸ δημόσιον. καθόλου γὰρ οἱ μετέχοντες στρατείας, ἢ ἀξίας, ἢ συνηγορείας, ἢ δημοσίας φιλοτιμίας, ἢ συγκροτήσεως, παρὰ μόνων Ορθοδόξων κληρονομοῦνται, καὶ τὰ ἐξ αὐτῶν ὅπως δῶν εἰς Αἱρετικὸν ἐρχόμενα τὸ δημόσιον ἐκδικεῖ.

§. α'. Ἐὰν ἕτερος τῶν συνοικούντων Ορθόδοξος εἴη, καὶ ὁ ἄλλος Αἱρετικὸς, δεῖ γίνεσθαι τοὺς παῖδας αὐτῶν Ορθοδόξους· εἰ δὲ οἱ μὲν Ορθόδοξοι γένωνται, οἱ δὲ μείνωσιν Αἱρετικοὶ, μόνοι κληρονομοῦσιν ἑκατέρου γονέος οἱ Ορθόδοξοι. Εἰ δὲ πάντες εἰσὶν Αἱρετικοὶ, συγγενεῖς Ορθόδοξοι κληρονομοῦσιν, ἢ μὴ ὄντων αὐτῶν ὁ Φίσκος.

§. β'. Ἔχει διαφόρους ποινὰς κατὰ τῶν ῥαθυμούντων, καὶ μὴ ἐξιόντων, ἢ μηνυόντων ἀρχόντων, καὶ τάξεων πολιτικῶν καὶ στρατιωτικῶν, καὶ Ἐπισκόπων, οἵτινες καὶ περὶ τῶν ῥαθυμούντων ἀρχόντων ἀναφέρουσι τῷ Βασιλεῖ· αἱ δὲ ποιναὶ τῷ Φίσκῳ ἁρμόζουσι.

[1] *Cæteri autem Hæretici, id est, qui non sunt Orthodoxi, & Græci, seu Pagani & Samaritæ non militant*] *Hujus legis meminit Paulus Aquilegiensis lib. 16.* Præterea Samaritæ & Judæi in Palestina Imperatorem quemdam Julianum coronantes, & arma contra Christianos commoventes, rapinas, homicidia, & incendia operati sunt, quos Deus tradidit in manus Justiniani. Tertio itaque Imperii sui anno promulgavit legem, ut non militarent Pagani, nec Hæretici, nisi soli Orthodoxi Christiani, datis illis induciis usque ad menses tres ad conversionem.

[a] Τὰ περὶ, &c.] Refert Phot. *tit. x. cap. VIII. Nomocan.* Meminit Cedrenus. Justinianus *Nov. cxv. L. Cognovimus L. ult. C. de Hæretic. Nov. cxv.* Getimerem inter Patricios referre non licuit, quod a secta Arriana nollet discedere. *Procop. lib. III. de bell. Wandal.*

[b] Ἐπὶ τοῖς Μοντανισταῖς] Samaritanis & qui illis non absimiles sunt, Montanistis, Ascodrogitis & Ophitis pro reatus similitudine omnis legitimus actus interdictus est *L. Quoniam, C. de Hæretic.* Quorum fœdissima recrudue-tat sentina. *Leo epist. XCIII.*

[c] Φανῆ ἔχων γυναῖκα] *Phot. tit. I. cap. X. Nomocan.*

De parentibus non Orthodoxis habentibus, vel non habentibus liberos Orthodoxos.

XIX. Idem A. Juliano P. P.

COGNOVIMUS multos esse Orthodoxos liberos, quibus nec pater, nec mater Orthodoxæ sunt religionis. Et ideo sancimus: ut non tantum in casu, ubi alter non Orthodoxæ religionis est; sed etiam in his casibus, in quibus uterque parens alienæ sectæ sit, id est, pater & mater: hi tantummodo liberi ad eorum successionem, sive ex testamento, sive ab intestato vocentur, & donationes, seu aliæ liberalitates his accedere possint, qui Orthodoxorum venerabili sunt nomine decorati: cæteris liberis eorum, qui non Dei omnipotentis amorem, sed paternam, vel maternam impiam affectionem secuti sunt, ab omni beneficio repellendis. Liberis autem Orthodoxis non existentibus, ad agnationem, vel cognationem eorum (Orthodoxos tamen) easdem res, vel successiones pervenire. Quod si nec agnatio vel cognatio recta inveniatur; tunc easdem res fisci nostri juribus vindicari.

§. 1. Sed ne videamur morientibus quidem genitoribus, liberis providere; viventibus autem nullam inferre providentiam (quod etiam ex facto nobis cognitum est) necessitatem imponimus talibus genitoribus Orthodoxos liberos secundum vim patrimonii alere; & omnia eis præstare, quæ ad quotidianæ vitæ conversationem sufficiant: sed & dotes pro filiabus & neptibus dare, & ante nuptias donationes pro filiis, vel nepotibus perscribere, in omni casu secundum vires patrimonii hujusmodi liberalitatibus æstimandis: ne propter divini amoris electionem, paterna, vel materna sint liberi provisione defraudati. Omnibus videlicet, quæ nostræ constitutiones de pœnis Paganorum, & Manichæorum, & Borboritarum, & Samaritarum, Montanistarum, & Tascodrogitarum, & Ophitarum, cæterorumque Hæreticorum jam constituerunt, ex hac nostra lege confirmandis, & in perpetuum valituris. Dat. Constant. x. Kalend. Decembr. LAMPADIO & ORESTE VV. CC. CONSS. 530.

In AUTHENT. Ut cum de app. cog. §. Generalem, collat. 8. tit. 16. al. tit. 11. seu Novell. 115. cap. 3. §. 14.

IDem est de Nestorianis & Acephalis: quia si quis ex his liberos habet Ecclesiæ sanctæ communicantes, his solis testamento vel ab intestato hæreditatem transmittere potest. Si vero permixti sunt, portio infidelium interim resideat penes Orthodoxos: ipsis, si conversi fuerint, restituenda quidem, sed absque ratione fructuum & administrationis. Permanebit autem apud Orthodoxos, si ipsi perseverent in nequitia. Si autem omnes liberi perversi sint, vocentur agnati rectæ fidei. Quibus non inventis, si Clericus fuerit, ab Ecclesia intra annum admittatur: quo transacto si non fuerit Clericus, succedat fiscus.

De pœnis Hæreticorum. 1. De suspectis.

In AUTHENT. De statu & consuetud. §. Gazaros, coll. 10. Constit. fin.

GAzaros, Patarenos, Leonistas, Speronistas, Arnoldistas, Circumcisos, & omnes Hæreticos utriusque sexus, quocunque nomine censeantur, perpetua damnamus infamia, diffidamus, atque bannimus: censentes, ut omnia bona talium confiscentur, nec ad eos ulterius revertantur: ita quod filii eorum ad successionem eorum pervenire non possint, cum longe gravius sit, æternam, quam temporalem offendere majestatem.

§. 1. *Qui autem inventi fuerint sola suspicione notabiles: nisi ad mandatum Ecclesiæ juxta considerationem suspicionis, qualitatemque personæ, propriam innocentiam congrua purgatione monstraverint: tanquam infames & banniti ab omnibus habeantur: ita quod si sic per annum permanserint, ex tunc omnes tanquam Hæreticos condemnamus.*

De his, quæ interdicuntur Hæreticis.

XX. Const. Græcæ Epitome ex ead. collectione.

HÆRETICI communicantes, aut Synaxes, aut Baptismata facientes puniuntur, ut qui leges transgrediuntur: & qui domos ipsis ad hoc præbent, jam sancitis pœnis subjiciuntur.

§. 1. Soli Orthodoxi intra sacra septa habentes ergasteria utuntur privilegiis, non item Hæretici, qui nec intra sacra septa negotiantur, ne divina audiant mysteria [1].

§. 2. Montanistæ vero, neque commorantur cum his, qui ex his Orthodoxi facti sunt: & qui dicuntur ex ipsis Episcopi, aut Clerici, expelluntur urbe Constantinopolitana.

§. 3. Vetantur mercari mancipia, neque erogationes percipiunt, qui ex his egentes sunt, eas quæ dicuntur honoraria ex judiciis, vel Ecclesiis: & qui tribuit eis irrationabilem præfecturam, decem libris multatur, & decem quoque libris Præsides ex negligentia, & Comes privatarum, & Officium eorum.

[1] *Non item Hæretici, qui nec intra sa-*

ΟΙ Αἱρετικοὶ [a] κοινωνοῦντες, ἢ Συνάξεις, ἢ Βαπτίσματα ποιοῦντες, τιμωροῦνται, ὡς οἱ τοὺς νόμους παραβαίνοντες [b] καὶ οἱ τοὺς οἴκους αὐτοῖς ἐπὶ τοῦτο παρέχοντες, τοῖς ἤδη νομοθετηθεῖσιν [c] ὑπόκεινται.

§. α. Μόνοι οἱ Ορθόδοξοι ἐντὸς τῶν ἱερῶν περιβόλων [d] ἔχοντες ἐργαστήρια, κέχρηνται προνομίοις. οὐ μὴν οἱ Αἱρετικοὶ, οὔτε ἔσω τῶν ἱερῶν περιβόλων πραγματεύονται, διὰ τὸ μὴ τῶν θείων ἀκροᾶσθαι μυστηρίων.

§. β'. Οἱ δὲ Μοντανισταὶ οὔτε συνδιαιτῶνται τοῖς ἐξ αὐτῶν γινομένοις Ορθοδόξοις· καὶ οἱ λεγόμενοι ἐξ αὐτῶν Επίσκοποι, ἢ Κληρικοὶ, ἐξωθοῦνται Κωνσταντινουπόλεως.

§. γ'. Κωλύονται ἐμπορεύεσθαι ἀνδράποδα, καὶ οὐ χορηγοῦνται οἱ πενόμενοι αὐτῶν τὰ λεγόμενα ἀξιωματικὰ [e] ἐκ τῶν δικαστηρίων, ἢ τῶν Εκκλησιῶν· καὶ ὁ νέμων αὐτοῖς ἄλογον προστασίαν, δέκα λίτρας προστιμᾶται, καὶ δέκα οἱ Αρχοντες ἐξ ἀμελείας, καὶ ὁ Κόμης τῶν πριβάτων, καὶ ἡ τάξις αὐτῶν.

[a] Οἱ Αἱρετικοὶ] Refert Balsam. *tit. XII. cap. 11.*

cap. II. Nomocan. Photii. Cujus beneficio unde dejecta erat restitui. *In actis Constantinop. Synod. v.* Non enim latuit tuam Beatitudinem quod quanquam piissimus noster Imperator mandaverit non reconventiculare neque rebaptizare, Zoaras tamen tale præceptum despexit, & parabaptizavit.

[b] Παρασυνάξεις] Extra collectas, *Liberatus,* ut Synaxeis collectas, *cap. XVI.* Neque collectas, neque baptismata cum Ecclesiis celebraret. Et ita vet. Interpres *Novellæ CXXXII. Sozom. lib. v. cap. XXI. Dorotheus* διδασκ. θ.

[c] Τοῖς ἤδη νομοθετεῖσιν] *Libellus Monachor. ad Menam Patriarcham:* Nam leges imperiales sanciunt omnem locum & rem, in quo, & per quam, sive per errorem, sive secundum veritatem, sacrum factum est, sanctis Dei Ecclesiis offerri: quod vobis divina scriptura exposuit, quando Moses Dei servitor statuit improperia non sacra in præparationem templi venire. Atque hoc Constantinum, Theodosium, Arcadium & Honorium constituisse, constitutiones quæ sunt in Codice Theod. Eusebius, Ruffinus, Augustinus indicant, quos sequutus Justinianus *Nov. XLII.* Εἰδότας (inquit) τὰς ποινὰς τὰς ταῖς θείαις ἡμῶν ἤδη περιεχομένας διατάξεσιν, αἵπερ καὶ τὰς οἰκίας αὐτὰς ἐν αἷς τοιοῦτό τι πράττεται, καὶ τὰ χωρία ἐξ ὧν τὰς τροφὰς χορηγοῦντας ταῖς ἁγιωτάταις Ἐκκλησίαις προσνέμουσι. *Nov. CXXVII.* Cedrenus, *Nov. XLIII.*

cra septa negocientur, ne divina audiant mysteria] *D. Gregor. Nazianzen. in definitionib.* Mysterium quid? cultus arcanus Dei. Nam recitata sacrorum librorum lectione extra templi ambitum collocabantur Catechumeni, Energumeni, & ii quos superioris vitæ pœnitebat. Manebant autem ii qui divinarum rerum & aspectu digni sunt & communione. Diaconus clamabat, Ne quis Auditorum, ne quis infidelium: & Januæ claudebantur. *D. Augustinus serm. 6. de verb. Domin.* Qui autem inter nos Catechumeni vel Audientes vocantur, poterant esse cum legeretur audientes. Ex Divo Chrysostomo *Homil. 83. in Matth. Homil. 3. & 4. de Dei natura. Et Homil. 60. ad popul. Antiochenum,* patet Energumenos non expelli templo.

[d] Τῶν ἱερῶν περιβόλων] *Zonaras Can. LXXVI. Synod. VI.* Ὅτι οὐ χρὴ ἔνδον τῶν ἱερῶν περιβόλων, καπηλεῖον ἤ τὰ διὰ βρωμάτων εἴδη προτιθέναι, ἤ ἑτέρας πράσεις ποιεῖσθαι. Περίβολα δὲ (inquit) εἰσὶν ἱερὰ αἱ τῶν θείων ναῶν ἅπασαι περιοχαὶ, ὥστε οὐδὲν πραγματευομένοις, οὐδὲ ἐν περιαυλίοις τοιοῦτόν τι γίνεσθαι παραχωρεῖ ὁ κανὼν, εἰ καὶ νῦν ἀδιαλείπτως ταῦτα γίνονται.

[e] Ἀξιωματικὰ] *Photius tit. VIII. cap.* Τίσι δεῖ τοὺς Ἐπισκόπους βοηθεῖν, καὶ περὶ Πρεσβυτέρων καὶ Διακόνων μὴ χρεωστούντων τοῖς ἐνδίκοις Ἐκκλησιαστικοῖς. Quidam codices Ἐκκλησιαστικὰ habent. *Canon. XI. Chalcedon.* τοῖς πένησι καὶ δεομένοις ἐπικουρείας dantur Ἐκκλησιαστικὰ, non συστατικὰ, ὡς μὲν βούλομαι (ut quidam ait) οὐ δύναμαι. Si non in hoc titulo integræ constitutiones desiderantur aliæ, desunt saltem integræ alicubi sententiæ. *Photius & Balsam. tit. IX. cap. II. Nomocan.* N si quod de curialibus notant *L. Quoniam, C. de Hæretic.* ἐν τῷ πλάτει. *Ex Nov. XLV.* Expressum sit. Julianus Const. Antecessor in dictato: Quod si apud te quæsitum fuerit de testibus Hæreticis, lege *in lib. I. Codicis tit. V.* Constitutionem ultimam. Leges autem & *LX. Constit. Novell.* Invenies quod Hæretici de curiali conditione omnino possunt testimonium dicere.

De testimoniis. De Hæreticis, quibus omnis legitima conversatio interdicitur.

XXI. Idem A. Joanni P. P.

QUONIAM multi judices in dirimendis litigiis nos interpellaverunt, nostro indigentes oraculo, ut eis referetur quid de testibus Hæreticis statuendum sit, utrumne accipiantur eorum testimonia, an respuantur, sancimus, contra Orthodoxos quidem litigantes ne-

mini Hæretico, vel his etiam qui Judaïcam ſuperſtitionem colunt, eſſe in teſtimonia communionem : ſive utraque pars Orthodoxa ſit, ſive altera. Inter ſe autem Hæreticis, vel Judæis, ubi litigandum exiſtimaverint, concedimus fœdus permixtum, & dignos litigatoribus etiam teſtes introducere : exceptis ſcilicet his, quos vel Manichaicus furor, (cujus partem & Borboritas eſſe manifeſtum eſt) vel Pagana ſuperſtitio detinet : Samaritis nihilominus, & qui illis non abſimiles ſunt, Montaniſtis, & Taſcodrogitis & Ophitis; quibus pro reatus ſimilitudine omnis legitimus actus interdictus eſt. Sed his quidem, id eſt, Manichæis, Borboritis, & Paganis, necnon Samaritis, & Montaniſtis, & Taſcodrogitis, & Ophitis omne teſtimonium, ſicut & alias legitimas converſationes ſancimus eſſe interdictum. Aliis vero Hæreticis tantummodo judicialia teſtimonia contra Orthodoxos, ſecundum quod conſtitutum eſt, volumus eſſe inhibita. Cæterum teſtamentaria teſtimonia eorum, & quæ in ultimis elogiis, vel in contractibus conſiſtunt, propter utilitatem neceſſarii uſus eis ſine ulla diſtinctione permittimus, ne probationum facultas anguſtetur. Dat. v. Kal. Aug. Conſtantinop. poſt Conſulatum LAMPADII & ORESTIS VV. CC. 532.

De teſtamentis militum.

XXII. Idem A. Joanni P. P.

DIVINAM noſtram ſanctionem, per quam juſſimus neminem errore conſtrictum Hæreticorum, hereditatem, vel Legatum, vel Fideicommiſſum accipere, etiam in ultimis militum voluntatibus locum habere præcipimus, ſive communi jure, ſive militari teſtentur. Dat. Kal. Septembr. poſt Conſulatum LAMPADII & ORESTIS VV. CC. ann. ſecundo Imperii JUSTINIANI 532.

TITULUS SEXTUS.

NE SANCTUM BAPTISMA ITERETUR.

I. Imppp. VALENT. VALENS & GRAT. AAA. ad Flavianum Vicarium Africæ.

ANTISTITEM [1], qui ſanctitatem Baptiſmatis illicita uſurpatione geminaverit, Sacerdotio indignum eſſe cenſemus. Eorum enim condemnamus errorem, qui Apoſtolorum præcepta calcantes, Chriſtiani nominis ſacramenta ſortitos, alio rurſus baptiſmate non purificant, ſed inceſtant [2], lavacri nomine polluentes [3]. Dat. XVI. Kal. Novembr. Conſtant. GRATIANO A. IIII. & MEROBAUDE CONSS. 377.

[1] *Antiſtitem, &c.*] Sumpta eſt hæc lex *ex l. 1. & 2. Cod. Theodoſ. ne ſanct.*

Baptism. &c. Leo Papa epist. 3. ad Aquileiens. Episc. In magno habeant beneficio, si adempta sibi spe omnis promotionis in quo inveniuntur ordine stabilitate perpetua maneant: si tamen iterata tinctione non fuerint maculati. *Idem epist. 37. ad Leon. Ravennat. cap. 2.* Quod si ab Hæreticis baptisatum quempiam fuisse constiterit, erga hunc nullatenus sacramentum regenerationis iteretur, sed hoc tantum quod ibi defuit conferatur, ut per Episcopalis manus impositionem virtutem Sancti Spiritus consequatur. *D. Augustinus epist. 66.* Sic enim fecerunt majores vestri, separaverunt ab Ecclesia Christi populum habentem Baptisma Christi, & quicumque illis accreverunt Baptismo Christi eos rebaptisaverunt. *Idem lib. 1. cont. epist. Parmen. cap. 11. & 12.* Quid opus est jam plura discutere, nisi forte illud movebit, quia cum probare Parmenianus vellet carnales homines non posse spiritales filios procreare, addidit ex Evangelio testimonium, Quod natum est de carne caro est: & quod natum est de spiritu, spiritus est.

[2] *Non purificant, sed incestant*] *D. Cyprianus de unitat. Eccles.* Non abluuntur illic homines sed potius sordidantur. *D. Augustinus lib. 7. de Baptism. cont. Donat. cap. 6.* Extra Ecclesiam qui baptisantur, non lavantur, sed sordidantur. *Idem lib. 1. cap. 1. cont. epist. Petilian. cap. 2.* Hoc ergo ille primum in epistola sua posuit dicens: quod eis objiciamus bis Baptisma, qui sub nomine Baptismi animas nostras reo lavacro polluimus. Quid autem prodest omnia ejus contumeliosa verba refellere? nam quoniam aliud est documenta firmare, aliud maledicta refellendo tractare: illud potius attendamus quo pacto demonstrare voluerit nos baptismum non habere, & ideo se non repetere quod jam erat, sed dare quod non erat. *Idem lib. 2. cap. 20.* Petilianus dixit, bis Baptisma nobis objiciunt ii qui sub nomine Baptismi animas suas reo lavacro polluerunt, quibus equidem obscœnis sordes cunctæ mundiores sunt, quos perversa munditia aqua sua contingit inquinari? Augustinus respondit, nec aqua nostra inquinamur, nec vestra mundamur, sed aqua Baptismi.

[3] *Lavacri nomine polluentes*] Multa sunt Baptismatum genera, sed unum Baptisma, dicit Apostolus, gentium Baptismata sunt lavacra, non Baptismata: caro lavatur, non culpa dimittitur. *D. Ambros. de Sacram. Idem cap. 4. de his qui myster. initiant:* Non sanat Baptismus perfidorum; non mundat, sed polluit. *Leo epist. 37. ad Ravennat. Episcop.* Non purificant, sed incestant. *Idem epist. 79. ad Nicet. cap. 6.* Non de lavacro Judæorum aut Hæreticorum qui dum lavant sordidant. *Clemens Romanus lib. 6. cap. 15.* Non abluere, sed sordidare.

II. Impp. HONOR. & THEOD. AA. Anthemio P. P.

SI quis rebaptizare quempiam de ministris Catholicæ sectæ fuerit detectus, una cum eo, qui piaculare crimen commisit, (si tamen criminis per ætatem capax sit) & hic cui persuasum sit, ultimo supplicio percellatur. Dat. XII. Kal. Aprilis, Constant. LUCIO V. C. CONSS. 413.

III. Impp. THEOD. & VALENT. AA. Florentio P. P.

NULLI Hæreticorum danda licentia est, vel ingenuos, vel servos proprios, qui Orthodoxorum sunt initiati mysteriis, ad suum rursus Baptisma deducendi, necnon illos, quos emerint, vel qualitercunque habuerint, necdum suæ superstitioni conjunctos, prohibendi Catholicæ sequi religionem Ecclesiæ[1]. Quod qui fecerint, vel, cum sit ingenuus, in se fieri passus sit; vel factum non detulerit, exilio, ac decem librarum auri multa damnabitur: testamenti & dona-

tionis faciendæ utrisque deneganda licentia. Quæ omnia ita custodiri decernimus, ut nulli judicum liceat delatum ad se crimen minori, aut nulli coërcitioni mandare: nisi ipse idem pati velit, quod aliis dissimulando concesserit [2]. Dat. III. Kalend. Jun. Constantinopoli, FELICE, & TAURO CONSS. 428.

[1] *Nulli Hæreticorum licentia est, servos quos emerint, vel qualitercumque habuerint, nec dum suæ superstitioni conjunctos prohibendi Catholicæ sequi religionem Ecclesiæ*] *Sozomenus Hist. Eccles. lib. 3. cap. 16.* Quinimo lege sanciverunt, ut nullus Judæus servum ex alia secta emeret. Quod si secus faceret, servum publicum esse. Nam cum omnibus modis Religionem augere studerent, huic rei etiam providerunt, ut nemo impune eos qui ex eo genere non essent ad ritum Judæorum attraherent; sed ut hi, qui spem in Religione Christiana posuerant, in Ecclesia continerentur.

[2] *Nulli judicum liceat delatum ad se crimen minori, aut nulli coërcitioni mandare: nisi ipse idem pati velit, quod aliis dissimulando concesserit*] Ex præsenti lege pœna erat exilium, & decem librarum auri. *Sozomenus loco supra laudato.* Si servus ex alia gente quam Judæorum circumcideretur, capitis supplicio & bonorum ademptione mulctabatur.

TITULUS SEPTIMUS.

DE APOSTATIS.

De publicatione bonorum.

I. Impp. CONSTANT. & JULIAN. CC. ad Thalassium P. P.

SI quis lege venerabili constitutus, & ex Christiano Judæus effectus, sacrilegis cœtibus aggregetur: cum accusatio fuerit approbata, facultates ejusdem dominio fisci jubemus vindicari. Dat. V. Non. Jul. Mediol. CONSTANTIO A. IX. & JULIANO Cæs. II. CONSS. 357.

De accusatione defuncti.

II. Imppp. GRATIAN. VALENT. & THEOD. AAA. ad Hypatium P. P.

SI quis defunctum violatæ, atque desertæ Christianæ religionis accusat, eumque vel ad sacrilegia templorum, vel ad ritus Judaïcos transisse contendit, eaque gratia testari minime potuisse confirmat: intra juge quinquennium, quod de inofficiosis actionibus constitutum est, proprias exigat actiones, futurique judicii hujuscemodi sortiatur exordium. Dat. XII. Kal. Jun. Patavi, MEROBAUDE II. & SATURNINO CONSS. 383.

De testimonio, testamenti factione, successione, restitutione, pœnitentia.

III. Imppp. THEOD. VALENT. & ARCAD. Flaviano P.P.

HI, qui sanctam fidem prodiderunt, & sanctum Baptisma Hæretica superstitione profanarunt [1], a consortio omnium segregati sint [2], a testimoniis alieni testamenti (ut ante jam sancimus) non habeant factionem: nulli in hereditate succedant, a nemine scribantur heredes. Quos etiam præciperemus procul abjici, ac longius amandari, nisi pœnæ visum fuisset esse majoris, versari inter homines, & hominum carere suffragiis [3]. Sed nec unquam in statum pristinum revertantur [4]: nec flagitium horum obliterabitur pœnitentia: neque umbra aliqua exquisitæ defensionis, aut muniminis obducetur: quoniam quidem eos, qui fidem, quam Deo dedicaverant, polluerunt, & prodentes divinum mysterium in profana migraverunt; tueri ea quæ sunt commentitia & concinnata, non possunt. Lapsis etenim & errantibus subvenitur [5]: perditis vero, hoc est, sanctum Baptisma profanantibus, nullo remedio pœnitentiæ, (quæ solet aliis criminibus adesse) succurritur [6]. Dat. v. Id. Maii, Concordiæ, TATIANO & SYMMACHO CONSS. 391.

1 *Sanctum Baptisma Hæretica superstitione profanarunt*] *Can. 2.* Synodi cui præfuit Fœlix Romanus. Constat neminem ad secundum tinctorem venire posse, nisi se palam Christianum negaverit, & professus fuerit se esse Paganum.

2 *A consortio omnium segregati sint*] Pammelius *adnotat. ad Tertull. de præscript. advers. Hæretic. cap. 16. in hæc verba post unam correptionem*, observat incorrigibiles, qui non audierint Ecclesiam, pro Publicanis habendos.

3 *Nisi pœna visum fuisset esse majoris, versari inter homines, & hominum carere suffragiis.*] *Cassius 177.* Majus exemplum esse viventis miserabiliter criminosi, quam occisi voluit. *Capitolinus in Antonino Pio:* Vivere illis naturæ legibus non licebat.

4 *Sed nec unquam in statum pristinum revertantur*] *D. Chrysostomus Homil. 5. cont. Jud.* Nam quemadmodum omnia sunt abrogata, si non sit templum, & si quid videatur fieri, facinus est adversus legem commissum; ita posteaquam oratio demonstravit nunquam fore ut templum redeat ad pristinum statum, eadem opera & illud demonstratum est, quod neque cæteri ritus & cultus ad pristinum statum sint redituri. Non Sacerdos erit quispiam, non Rex.

5 *Lapsis etenim & errantibus subvenitur*] Id est, qui in Catholica fide baptisati sunt, & post prævaricatione damnabili in Hæresim transierunt. *Can. 6. Synod. Agath. tom. 4. Concil. General. col. 1392.*

6 *Perditis vero, hoc est, sanctum Baptisma profanantibus, nullo remedio pœnitentiæ, succurritur*] *D. Augustinus serm. in natal. Dom.* Inclinet ad remedium humilitas pœnitentium. *Can. 25. Concil. Arelat.* Hi qui post sanctam Religionis professionem apostatant, & ad sæculum redeunt, & postmodum pœnitentiæ remedia non requirunt, sine pœnitentia communionem penitus non accipiant. Sicut unum est Baptisma, ita una debet esse pœnitentia. *D. Augustinus epist. 54.* Quamvis ergo caute salubriterque provisum sit, ut locus illius humillimæ pœnitentiæ semel in Ecclesia concedatur, ne medicina vilis minus esset utilis ægrotis, quæ tanto magis salubris est, quanto minus contemptibilis fuerit: quis tamen audeat dicere Deo, Quare huic homini qui post primam pœnitentiam rursus se laqueis iniquitatis obstringit, adhuc iterum parcis? *S. Leo epist. 9. ad Theodorum Foroju-*

lier f. Episcop. Multiplex misericordia Dei ita lapsibus subvenit humanis, ut non solum per Baptismi gratiam, sed etiam per pœnitentiæ medicinam spes vitæ reparetur æternæ, ut qui regenerationis donum violassent, proprio se judicio condemnantes, ad remissionem criminum pervenirent: sic divinæ bonitatis præsidiis ordinatis, ut indulgentia Dei nisi supplicationibus Sacerdotum nequeat obtineri. *Eusebius Emisenus Homil. ad Pœnitent.* Pœnitentia quidem præcipuum, sed extremum remedium est. Pervenistis ad illud: tenete illud quasi primum, custodite quasi solum. Sicut in Christo renatis jam aliud Baptismum non potest subveniri nisi sola pœnitentiæ medicina, ita post pœnitentiam nulla res subvenit. Inter naufragia peccatorum corripuistis nos ad tabulam fidei quæ perduxit vos ad pœnitentiæ navem. Baptismus non potest nisi semel suscipi, sic pœnitentia quæ cum Baptismo conjuncta est non nisi semel agebatur. Ideo Paulus *ad Hebræos cap. 6.* ait, impossibile esse rursus renovari ad pœnitentiam. *Lindanus lib. 4. cap. 62. Panopliæ.* Solemnis pœnitentia non nisi semel permittebatur, secus vero publica nec solemnis. *Socrates lib. 6. Histor. Eccles. cap. 19. loquens de Joanne:* Nam cum a Concilio Episcoporum, illis qui semel duntaxat post Baptismum lapsi fuerant, locus pœnitentiæ concederetur, ille non dubitavit dicere, si millies lapsus pœnitentiam egeris in Ecclesiam ingredere. Ob quam doctrinam, etsi in aliorum multorum, etiam qui ei familiares erant, offensionem incurrit. Tamen a Sisinnio in primis Novatianorum Episcopo, qui librum contra hoc ejus dictum conscripsit, graviter exagitatus est.

De præscriptionibus. De testamentis, donationibus, venditionibus.

IV. Impp. THEOD. & VALENT. A A. Basso P. P.

APOSTATARUM sacrilegum nomen, singulorum vox continua accusatione incesset, & nullis finita temporibus hujuscemodi criminis arceatur indago. Quibus quamvis præterita interdicta sufficiant, tamen etiam illud iteramus, ne, postquam a fide deviaverint, testandi aut donandi quippiam habeant facultatem. Sed nec venditionis specie facere legi fraudem sinantur, totumque ab intestato Christianitatem sectantibus propinquis potissimum deferatur. In tantum autem contra hujuscemodi sacrilegia perpetuari volumus actionem; ut universis ab intestato venientibus, etiam post mortem peccantis, absolutam vocem insimulationis congruæ non negemus. Nec id patiemur obstare, si nihil in contestatione prophano dicatur vivente productum. Sed ne hujus interpretatio criminis latius in incerto vagetur errore: eos præsentibus insectamur oraculis, qui nomine Christianitatis induti, sacrificia sacrilega vel fecerint, vel facienda mandaverint: quorum etiam post mortem comprobata perfidia, hac ratione plectenda est, ut donationibus testamentisque rescissis, hi quibus hoc deferret legitima successio, hujusmodi personarum hereditate potiantur. Dat. VII. Idib. April. Ravennæ; THEODOSIO XII. A. & VALENTINIANO A. II. CONSS. 426.

De eo, qui alium in nefandam sectam ritumve transduxit.

V. Iidem AA. Florentio P. P.

Eum qui servum sive ingenuum invitum, seu suasione plectenda, ex cultu Christianæ religionis in nefandam sectam ritumve traduxerit, cum dispendio fortunarum capite puniendum esse censemus. Dat. Prid. Kalend. Febr. THEODOSIO XV. & VALENTINIANO IV. AA. CONSS. 435.

De Clericis, vel Monachis Apollinaristis, vel Eutychianis.

VI. Impp. VALENT. & MARTIAN. AA. Palladio P. P.

Eos, qui Catholicarum Ecclesiarum Clerici, vel Orthodoxæ fidei Monachi, relicto vero Orthodoxæ religionis cultu, Apollinaris, vel Eutychetis hæresim, & dogmata abominanda secuti fuerint; omnibus pœnis, quæ prioribus legibus adversus Hæreticos constitutæ sunt, jubemus teneri, & extra ipsum quoque Romani Imperii solum repelli, sicut de Manichæis præcedentium legum statuta sanxerunt [1]. Dat. Kal. Augus. VALENTINIANO A. VII. & AVIANO CONSS. 450.

[1] *Sicut de Manichæis præcedentium legum statuta sanxerunt*] Non dubie enim Manichæorum confœderantur errori, qui ab unigenito Dei Filio verum & nostræ naturæ hominem negant esse susceptum, omnesque ejus corporeas functiones simulatorii volunt fuisse phantasmatis. *S. Leo epist. ad Constantinop. Et in ea ad Episcop. Isauriæ Provinciæ cont. Eutich.* Dum multum proferre volunt, sermonem quo veritas carnis Dominicæ designatur, pessima semina Manichæorum latenter simpliciorum inserunt animabus.

TITULUS OCTAVUS.

NEMINI LICERE SIGNUM SALVATORIS Christi humi, vel in silice, vel in marmore, aut insculpere, aut pingere.

I. Impp. THEOD. & VALENTIN. AA. Eudoxio P. P.

Cum sit nobis cura diligens per omnia superni Numinis religionem tueri: signum Salvatoris Christi [1] nemini licere vel in solo, vel in silice, vel in marmoribus humi positis insculpere, vel pingere [2]: sed quodcunque reperitur tolli, gravissima pœna multando eo, qui contrarium statutis nostris tentaverit, specialiter imperamus. Datum XII. Kal. Jun. HIERIO & ARDABURIO CONSS. 427.

[1] *Signum Salvatoris Christi*] Forte abesse debet vox Christi, sicut Basilicæ Sal-

vatoris in Martyrologiis. *D. Ambrosius serm. 43.* Debemus ergo surgentes gratias Christo agere, & omne Dei opus in signo facere Salvatoris. *D. Augustinus tract. 118. in Evangel. Joann.* Quid est quod omnes noverunt signum Christi, nisi crux Christi? Vide *Canisium de fid. & Symbol.*

[2] *Nemini licere vel in solo, vel in silice, vel in marmoribus humi positis insculpere, vel pingere*] *Can. 8. Concil. in Trullo tom. 6. Concil. General. col. 1177.* Ut ergo quod perfectum est, vel colorum expressionibus omnium oculis subjiciatur, ejus qui tollit peccata mundi Christi Dei nostri humana forma characterem etiam in imaginibus deinceps pro veteri agno erigi ac depingi jubemus. *Paulus Diaconus lib. 18. de Liberio.* Nam ubique pingebatur in domo, in muris, in janulis, in fenestris, in lectis, in navigiis, vestibus, armis, thalamis, vasis argileis. *Eusebius lib. 4. cap. 15. de vita Constantini.* Quanta vero fidei vis divino quodam instinctu in ejus animo defixa fuerit, vel ex eo intelligi potest, quod in aureis nummis, imaginibus ita insculpi curavit, ut pansis manibus instar precantis cœlum contueri videretur. Quod genus nummi hac effigie sculpti per omnes Romani Imperii gentes volitabat. *Sozomenus Histor. Eccles. lib. 1. cap. 3. de eodem Constantino.* Cum animo instituerer bellum contra Maxentium gerere, dubitare cœpit quem sibi adjutorem adsciscerer. Qui in tali cogitatione positus, per visionem signum crucis in cœlo splendescens conspicatus est: atque ei jam visione obstupefacto, sancti Angeli astantes dixerunt: In hoc, ô Constantine, vinces.

TITULUS NONUS.

DE JUDÆIS, ET COELICOLIS.

De Legatis.

I. Imp. ANTONIN. A. Claudio Triphonino.

QUOD Cornelia Salvia [1] Universitati Judæorum, qui in Antiochiensium civitate constituti sunt, legavit, peti non potest. Dat. Prid. Kal. Jul. ANTONINO A. IV. & BALBINO CONSS. 214.

[1] *Quod Cornelia Salvia*] Salviam familiam inter Patricios cooptatam a Claudio scribit Suetonius *in Othone cap. 1.* Nomen enim mihi videtur Romanum. Et forsitan hæc lex est etiam de Christianis qui Antiochiæ primi fuerant. *Lampridius in Alexandro 222.* Judæis privilegia reservavit, Christianos esse passus est: nam Antiochiæ primum Christiani nomen.

De Festivitatibus.

II. Græcæ Constitutionis Epitome ex eadem collectione, & Nomocan. tit. 7. cap. 4. & Eustathio de temporibus.

IN Festivitatibus aut Sabbatis suis Judæi corporalia munera non obeunt, neque quicquam faciunt, neque propter publicam privatamque causam in jus vocantur, aut ipsi Christianos in jus vocant.

ΕΝ ταῖς ἑορταῖς [a] αὐτῶν οἱ Ἰουδαῖοι σωματικῶς οὐ λειτουργοῦσιν.

[a] Εν ταῖς ἑορταῖς] Refert Photius simul cum quibusdam ejusdem tituli legibus

bus *tit. XII. cap. II. Nomocan. & tit. VII. cap. IIII.* Εἴρηται δὲ (inquit) βιβλίῳ α. τιτ. β'. διατ. ϛ'. ιγ'. ὅτι οἱ Ἰουδαῖοι ἐν τοῖς σαββάτοις καὶ ταῖς ἄλλαις αὐτῶν ἑορταῖς οὔτε σωματικὰς λειτουργοῦσιν οὔτε τι ποιοῦσιν οὔτε διὰ δημοσίαν ἢ ἰδιωτικὴν αἰτίαν ἐνάγονται ἢ Χριστιανοῖς ἐνάγουσιν, quæ quidem constitutionis esse XIII. in Basilicis Balsamo scribit. Nam secundam non habent. Quam Eustathius ita refert μὴ ὑφιστάσθω Ἰουδαῖος σωματικὰς λειτουργίας ἢ ἀγγαρείας ἐν ἀπράκτῳ ἤτοι ἑορτασίμῳ αὐτοῦ ἡμέρᾳ. Circumcidere Judæis filios suos rescripto Divus Pius permisit. *L. XI. D. de leg. Cornel. de Sicar.* Bellum enim sub Hadriano moverant quod mutilare genitalia vetarentur. Privilegia reservavit Alexander cujus videtur hæc constitutio. Christianos esse passus est Lampridius.

De his, qui conversos ad Christianismum injuria afficiunt.

III. Imp. CONSTANT. A. ad Evagrium P. P.

JUDÆIS, & Cœlicolis[1], & Majoribus eorum, & Patriarchis volumus intimari, quod, si quis post hanc legem aliquem, qui eorum feralem fugerit sectam, & ad Dei cultum respexerit, saxis, aut alio furoris genere (quod nunc fieri cognovimus) ausus fuerit attentare, mox flammis dandus est, & cum omnibus suis participibus concremandus. Dat. XV. Kalend. Novemb. Murgillo, CONSTANTINO A. IV. LICINIO IV. CONSS. 315.

[1] *Cœlicolis*] Qui sacrificant Reginæ cœli.

De militibus velut hospitii merito irruentibus in Synagogam Judaïcam.

IV. Impp. VALENT. & VALENS AA. Remigio Magistro Offic.

IN synagogam[1] Judaicæ legis, velut hospitii merito, irruentes milites jubeas emigrare: quos privatorum domus, non religiosarum loca habitationum merito convenit attingere Dat. Prid. Non. Martias, VALENTINIANO & VALENTE AA. CONSS. 365.

[1] *In synagogam*] *Palladius in Chrysostom. 187.* Hospitales aut in stabulis, ubi scortorum erat multitudo, aut in Samaritanorum vel Judæorum Synagogis.

De muneribus.

V. Imppp. GRATIANUS, VALENTINIANUS & THEOD. AAA. Hypatio P. P.

JUSSIO, qua sibi Judaicæ legis homines blandiuntur[1], per quam eis curialium munerum dabatur immunitas, rescindatur. Datum XVIII. Kalend. Maii, Mediolani, MEROBAUDE II. & SATURNINO CONSS. 383.

[1] *Jussio, qua sibi Judaicæ legis homines blandiuntur*] *D. Chrysostomus orat. 2. advers. Judæos.* Quemadmodum igitur medicus, fracto vase, ægrotum cohibet ab intempestivo frigidi potus appetitu, sic & Deus, eversa civitate ipsa, adeoque funditus diruta, ut omnibus facta sit inaccessa, Judæos a sacrificiis abduxit. Nam si hoc non agebat, cur religionem illam in unum locum conclusit, qui nusquam

non est præsens, qui implet universa? Cur igitur cultum redigit ad victimas, victimas ad certum locum, locum ad tempus, tempus ad unam civitatem contraxit. Adde quod mirum est & incredibile, totus terrarum orbis conceditur Judæis ad sacrificandum; ubi fas non est sacrificari, solam Hierosolymam illis adire non licet, in qua sola licet immolare. An non igitur etiam admodum tardis clarum perspicuumque esset quam ob causam ea civitas fuerit subversa.

De nuptiis.

VI. Imppp. VALENT. THEOD. & ARCAD. AAA. Cynegio P. P.

NE quis Christianam mulierem in matrimonium Judæus accipiat[1]: neque Judææ Christianus conjugium sortiatur. Nam si quis aliquid hujusmodi admiserit, adulterii vicem commissi hujusmodi crimen obtinebit: libertate in accusandum publicis quoque vocibus relaxata. Dat. Prid. Idib. Mart. Thessalonicæ, THEODOSIO A. II. & CYNEGIO CONSS. 388.

[1] *Ne quis Christianam mulierem in matrimonium Judæus accipiat*] *D. Ambrosius de Abraham lib. 1. cap. 19.* Cave Christiane Gentili aut Judæo filiam tuam tradere. Cave, inquam, Gentilem aut Judæum, aut alienigenam. *Et ad Vigilium epist. 70.* Doce ergo plebem, ut non ex alienigenis, sed ex domibus Christianis conjugii quæratur copula.

Nuptiæ inter Christianos prohibitæ, etiam inter Judæos prohibentur, ipsorum lege cessante.

VII. Imppp. THEOD. ARCAD. & HONOR. AAA. Infantio Comiti Orientis.

NEMO Judæorum morem suum in conjunctionibus retineat, nec juxta legem suam nuptias sortiatur, nec in diversa sub uno tempore conjugia conveniat. Dat. III. Kalend. Januar. THEODOSIO A. III. & HABUNDANTIO CONSS. 393.

De judiciis & arbitris.

VIII. Impp. ARCAD. & HONOR. AA. Eutychiano.

JUDÆI communi Romano jure viventes[1], in his causis, quæ tam ad superstitionem eorum, quam ad forum & leges ac jura pertinent, adeant solemni more judicia, omnesque Romanis legibus conferant, & excipiant actiones[2]. Si qui vero ex his communi pactione ad similitudinem arbitrorum apud Judæos in civili duntaxat negotio putaverint litigandum; sortiri eorum judicium jure publico non vetentur. Eorum etiam sententias Judices exequantur, tanquam ex sententia cognitoris arbitri dati fuerint. Dat. VI. Non. Febr. HONOR. A. IV. & EUTYCHIANO CONSS. 398.

[1] *Judæi communi Romano jure viventes*] *Divus Gregorius lib. 12. epist. 18.* Præ-

dictos vero Judæos gravari vel affligi contra ordinem rationis prohibemus. Sed sicut Romanis vivere legibus permittuntur annuente justitia, actusque suos, ut norunt, nullo impediente disponant. *D. Ambrosius lib. 5. epist. 29.* Et cum ipsi Romanis legibus se vindicandos putent. *Symmachus Apologet. advers. Anastas.* Nec viventes in jure Romano lacerari convenit a Romanis. *Novell. 10. Valentin.* Negabant & se Romanis legibus teneri. *Cassiodorus lib. 7. Variar. cap. 4.* Milites tibi commissi vivant cum provincialibus jure civili.

[2] *Omnesque Romanis legibus conferant, & excipiant actiones*] *L. 1. Cod. Theodos. de conductorib. & hominib. dom. August.* Quotiens de causa ad domum regiam pertinente aliquid quæstionis emergit, non aliter quam ex legum ordine, quibus similiter omne hominum genus tenetur, vel excipiant, vel inferant actionem.

De pretio rerum venalium.

IX. Iidem AA. ad Judæos.

NEMO exterus religionis Judæorum, Judæis pretia statuet, cum venalia proponunt: justum est enim sua cuique committere[1]. Itaque Rectores Provinciarum vobis nullum discussorem aut moderatorem esse concedent. Quod si quis sumere sibi curam (præter vos, proceresque vestros) audeat: eum, velut aliena appetentem, supplicio coërcere festinent. Dat. Kalend. Mart. Constant. ARCADIO IV. & HONORIO III. A. CONSS. 396.

[1] *Nemo externus religionis Judæorum, Judæis pretia statuet cum venalia proponunt: Justum est enim sua cuique committere*] *Cicero Verrin. 6.* Quæ fuit causa cur tam diligenter nos in provinciis ab emptione removeret, hæc Judicis, quod putabat exceptionem esse non emptionem, cum venditori suo arbitratu vendere non liceret.

De curiæ obnoxiis.

X. Iidem AA. THEODOSIUS A. Eutychiano P. P.

QUICUNQUE ex Judæis obnoxii curiæ comprobantur, curiæ mancipentur. Dat. III. Kalend. Januar. THEOD. A. I. & RUMORIDIO CONSS. 403.

De solemnibus. De sancta cruce.

XI. Impp. HONOR. & THEOD. AA. Anthemio P. P.

JUDÆOS quosdam festivitatis suæ solemnia ad pœnæ quondam recordationem incendere, & sanctæ crucis adsimulatam speciem in contemptum Christianæ fidei sacrilega mente exurere, Provinciarum Rectores prohibeant: neve locis suis fidei nostræ signum immisceant, sed ritus suos citra contemptum Christianæ legis retineant: amissuri sine dubio permissa hactenus, nisi ab illicitis temperaverint. Dat. IV. Kalend. Jun. Const. BASSO & PHILIPPO CONSS. 408.

De Cælicolis, & eorum ædificiis.

XII. Iidem AA. Jovio P. P.

COELICOLARUM [1] nomen inauditum quodammodo novum crimen ſuperſtitionis vindicavit. Hi niſi ad Dei cultum venerationemque Chriſtianam converſi fuerint, his legibus, quibus præcipimus Hæreticos adſtringi, ſe quoque noverint adſtringendos. Ædificia autem eorum, quæ neſcio cujus novi dogmatis conventus habent, Eccleſiis vindicentur. Certum enim eſt, quidquid a fide Chriſtianorum diſcrepat, legi Chriſtianæ eſſe contrarium. Dat. Kalend. April. Ravennæ, HONOR. VIII. & THEOD. III. AA. CONSS. 409.

[1] *Cælicolarum*] Fortunæ, ſive Reginæ cœli ſacrificant.

De Feſtivitatibus.

XIII. Iidem AA. Jovio P. P.

DIE Sabbato ac reliquis ſub tempore, quo Judæi cultus ſui reverentiam ſervant, neminem aut facere aliquid, aut ulla ex parte conveniri debere præcipimus: ita tamen, ut nec illis detur licentia eodem die Chriſtianos Orthodoxos convenire, ne Chriſtiani forte ex interpellatione Judæorum ab Officialibus, præfatis diebus, aliquam ſuſtineant moleſtiam: cum fiſcalibus commodis, & litigiis privatorum conſtet reliquos dies poſſe ſufficere. Dat. VII. Kal. Aug. Ravennæ, DD. NN. HONORIO VIII. & THEOD. Aug. III. CONSS. 409.

Ne Judæi lædantur, & ne inſoleſcant.

XIV. Iidem AA. Philippo P. P. per Illyricum.

NULLUS tanquam Judæus, cum ſit innocens obteratur, nec expoſitum eum ad contumeliam religio qualiſcunque perficiat: non paſſim eorum Synagogæ, vel habitacula concrementur, vel perperam ſine ulla ratione lædantur: cum alioquin, etiam ſi ſit aliquis ſceleribus implicitus, idcirco tamen judiciorum vigor, juriſque publici tutela videtur in medio conſtituta, ne quiſquam ſibi ipſi permittere valeat ultionem. Sed ut in hoc perſonis Judæorum volumus eſſe proviſum: ita id quoque monendum eſſe cenſemus, ne Judæi forſitan inſoleſcant, elatique ſui ſecuritate, quicquam præcipites in Chriſtianam reverentiam ultionis admittant. Dat. VIII. Idib. Aug. Conſtant. HONOR. IX. & THEOD. V. AA. CONSS. 412.

De judice competenti.

XV. Iidem AA. Aureliano P.P.

SI qua inter Christianos & Judæos[1] sit contentio, non a Senioribus Judæorum, sed ab ordinariis Judicibus dirimatur. Datum XIII. Kal. Novemb. HONOR. XII. & THEOD. VIII. AA. CONSS. 418.

[1] *Si qua inter Christianos & Judæos, &c.*] *D. Hieronymus in Isaïam cap. 3.* Sed ne judices quidem habent proprios Romanisque subjiciuntur judicibus, in tantum ut de Principibus eorum qui esse videntur in populo Romani Principes judicent.

De Circumcisione.

XVI. Iidem AA. Asclepiodoto P.P.

JUDÆI & bonorum proscriptione, & perpetuo exilio damnabuntur, si nostræ fidei hominem circuncidisse eos, vel circuncidendum mandasse constiterit. Dat. Prid. Kal. Februar. THEOD. XVII. & FESTO CONSS. 439.

De anniversario Canone.

XVII. Impp. THEOD. & VALENT. AA. Joanni Comiti sacrarum largitionum.

JUDÆORUM Primates[1], qui in utriusque Palæstinæ synedriis dominantur, vel in aliis Provinciis degunt, periculo suo anniversarium Canonem de Synagogis omnibus, Palatinis compellentibus, exigant, ad eam formam, quam Patriarchæ quondam coronarii auri nomine postulabant: & hoc, quod de Occidentalibus Patriarchis conferri consueverat, nostris largitionibus inferatur. Dat. III. Kalend. Jun. Constantinop. FLORENTIO & DIONYSIO CONSS. 429.

[1] *Judæorum Primates*] Judæi Magistratus sibi designabant mense Septembri, quos Ἄρχοντας appellabant.

De Judæo Christianum ad suam religionem traducente.

XVIII. Idem Græca Constitutio ex lib. 60. Basil. tit. 54. cap. 31. & Nomocan. titul. 9. cap. 25.

JUDÆUS, qui eum qui Judaicæ religionis non esset, contraria doctrina ad suam religionem traducere præsumpserit, bonorum proscriptione damnetur, miserumque in modum puniatur.

Eadem Constitutio Græce & Latine ex Basil. lib. 1. ex lib. 60. tit. 54. cap. 31.

SI Judæus pertrahere Christianum ad religionem suam ausus fuerit, proscribitur, & sanguinis pœnam sustinet.

ΕΑΝ Ἰουδαῖος Χριστιανὸν πρὸς τὴν οἰκείαν θρησκείαν ἐφελκύσαι τολμήσῃ, δημεύεται, καὶ τὴν δι' αἵματος τιμωρίαν ὑφίσταται.

De administrationibus & dignitatibus, de Synagogis.

XIX. Iidem AA. Florentio P.P.

HAc valitura in omne ævum lege [1] sancimus, neminem Judæorum, quibus omnes administrationes & dignitates interdictæ sunt, nec Defensoris civitatis fungi saltem officio, nec patriæ honorem arripere concedimus: nec adquisiti sibi officii auctoritate muniti, adversus Christianos, & ipsos plerunque sacræ religionis Antistites, veluti insultantes fidei nostræ, judicandi, vel pronunciandi quamlibet habeant potestatem.

§. 1. Illud etiam pari consideratione rationis arguentes, præcipimus, ne qua Judaica Synagoga in novam fabricam surgat: fulciendi veteres permissa licentia, quæ ruinam minantur.

§. 2. Quisquis igitur, vel infulas acceperit, quæsitis dignitatibus non potiatur: vel si ad officia vetita irrepserit, ab his penitus repellatur: vel si Synogogam extruxerit, compendio Catholicæ Ecclesiæ noverit se laborasse [2]. Et qui ad honores & dignitates irrepserit, habeatur, ut antea conditionis extremæ, etsi honorariam illicite promeruerit dignitatem. Et qui Synagogæ fabricam cœperit, non studio reparandi, cum damno quinquaginta librarum auri fraudetur ausibus suis. Cernat præterea bona sua proscripta, mox pœnæ sanguinis destinandus, quasi qui fidem alterius expugnavit perversa doctrina. Dat. Prid. Kal. Febr. THEODOS. A. XVII. & FESTO CONSS. 439.

[1] *Hac valitura in omne ævum lege*] *Altercatio Synagogæ. Evagrius lib. 1. Histor. Eccles. cap. 13. de Simeone.* Virtus porro divinæ gratiæ tam penitus in istius insedit animo, uti ad Imperatorem Theodosium per legem jubentem ut Judæis Antiochiam incolentibus, ipsorum Synagogæ, quas ante Christiani ab illis abstulissent, redderentur, adeo libere scripsit, adeoque acriter eum propterea increpavit, ut Imperator Theodosius, quo Christianorum satisfaceret voluntati, sua mandata revocaret, Præfectumque, qui ipsum de Judæorum Synagogis reddendis docuerat, abdicaret magistratu. *D. Gregorius lib. 7. epist. 26.* Sicut Judæis non debet esse licentia quicquam in Synagogis suis ultra quam permissum est lege præsumere, ita his quæ eis concessa sunt nullum debent præjudicium sustinere. *Concil. Meldens. ann. 845. Can. 73. tom. 7. Concil. Gener... col. 1841.* Uti erga Judæos a Christianis Principibus, ac cæteris omnibus Dei fidelibus, tam Clericis quam Laïcis, viris seu fœminis sacrorum Canonum & antiquorum Regum atque legum jura serventur, ex quibus pauca de multis subter annotare curavimus. *Concil. Toletan. 4. Can. 64. tom. 5. Concil. General. col. 1220.* Non potest erga homines esse fidelis qui Deo extiterit infidelis. Judæi ergo qui dudum Christiani

effecti sunt, & nunc in Christi fidem prævaricati sunt ad testimonium dicendum admitti non debent.

[z] *Vel si Synagogam extruxerit compendio Catholicæ Ecclesiæ noverit se laborasse*] Judæis tamen Synagogas & libros restitui jubet Gregorius Magnus *lib. 7. indict. 2. epist. 58.* Ante aliquantum tempus Victori fratri & Coëpiscopo nostro scripsimus, ut quoniam quidam Judæorum, data nobis petitione questi fuerunt, Synagogas in civitate Panormitana positas cum hospitiis suis fuisse ab eo irrationabiliter occupatas, quousque causa utrum juste factum est potuisset agnosci ab eorum suspenderet se congregatione, ne forte in eorum sola voluntate versari judicium videretur.

TITULUS DECIMUS.

NE CHRISTIANUM MANCIPIUM Hæreticus, vel Judæus, vel Paganus habeat, vel possideat, vel circumcidat.

I. Impp. HONOR. & THEODOS. AA. Monoxio PP.

JUDÆUS servum Christianum nec comparare debebit, nec largitatis, vel alio quocunque titulo consequetur. Quod si aliquis Judæorum mancipium, vel Christianum habuerit, vel sectæ alterius, seu nationis crediderit ex quacunque causa possidendum, & id circunciderit: non solum mancipii damno mulctetur, verum etiam capitali sententia puniatur: ipso servo pro præmio libertate donando. Dat. IV. Idib. April. Constantinop. HONOR. A. II. & CONSTANTIO V.C. II. CONSS. 417.

II. Constitutionis Græcæ Epitome ex lib. 60. Βασιλ. ex indice κατὰ ϛοιχείων, & ex collectione Græca Constitutionum Ecclesiasticarum, & aliis auctoribus.

Ο ΕΛΛΗΝ, καὶ Ἰουδαῖος [a], καὶ Σαμαρείτης, καὶ ἄλλος Αἱρετικὸς, τουτέστιν μὴ ὢν Ὀρθόδοξος, οὐ δύναται Χριστιανὸν [b] ἀνδράποδον ἔχειν, μήτε Κατηχούμενον περιτέμνεσθαι· ἐπεὶ καὶ αὐτὸ Χριστιανὸν ἐλευθεροῦται, καὶ ὁ κτησάμενος δίδωσι τοῖς πριβάτοις [c] λ. λίτρας.

GRÆCUS seu Paganus & Judæus, & Samaritanus, & alius Hæreticus, id est, non existens Orthodoxus, non potest Christianum mancipium habere, neque Catechumenum circuncidere: quia & ipsum mancipium Christianum ad libertatem pervenit, & qui possidet, dat privatis, largitionibus triginta libras.

[a] Ο Ἑλλὴν καὶ Ἰουδαῖος] Refertur *lx.* Βασιλικῶν *tit. lIIII.* Meminit *Theod. xlVIII.* Βασιλικῶν *tit. xVIII. Gregorius Libertino Episcop.* Mancipia autem Christiana quæcunquæ Judæum comparasse constiterit, ad libertatem juxta legum

præcepta sine ambiguitate perducite, ne, quod absit, Christiana religio Judæis subdita polluatur. *Idem Venantio & aliis.*

[b] Χριστιανὸν] Vide *xlviii.* Βασιλικῶν *tit. xviii. & lx. tit. liiii. Josephus Tenedius.* Καὶ κεφάλαιον μγ'. καὶ μδ'. καὶ μζ'. καὶ ν'. ἐν ᾧ φησίν. ὁ Ἰουδαῖος Χριστιανὸν ἀνδράποδον μὴ ἐχέτω μήτε κατηχούμενον περιτεμνέτω μήτε ἄλλος αἱρετικὸς Χριστιανὸν ἀνδράποδον ἐχέτω (quod videtur constituisse Justinianus. *Nov. xxxvii.*) καὶ κεφάλαιον κς'. ἐν ᾧ φησίν. οἱ Ἰουδαῖοι Χριστιανὸν περιτέμνοντες ἢ περιτμηθῆναι ἐντειλάμενοι δημευθέντες ἐξοριζέσθωσαν. ἐὰν Ἰουδαῖος Χριστιανὸν πρὸς τὴν οἰκείαν θρησκείαν ἐφελκύσαι τολμήσῃ δημεύεται, καὶ τὴν διὰ αἵματος τιμωρίαν ὑφίσταται. πᾶς μὴ Χριστιανὸς οἰκέτην ἔχων Χριστιανὸν λ. χρυσίου καταθήσεται λίτρας τῷ δημοσίῳ, εἰς ἐλευθερίαν ἀναρπαζομένου τοῦ οἰκέτου.

[c] Τοῖς πριβάτοις] *Anonymus de Græcorum verborum quæ ad jus pertinent significatione* πρίβατον. ἰδικόν, αἱρετικοὶ ἔχοντες τοὺς Χριστιανοὺς δούλους, καὶ ἀφαιροῦνται τούτους, καὶ δίδουσι τοῖς πριβάτοις λ. χρυσίου. Et ita apud Cedrenum δεδωκὼς τῷ ἰδικῷ ὥστε καὶ ταύτας χωνεῦσαι interpretor, & alio forte loco legendum est εὑρέθη δὲ καὶ ἐν τῷ ἰδικῷ χρυσίον οὐκ ὀλίγον. Impressi ἐν τῷ εἰδίκῳ.

TITULUS UNDECIMUS.

DE PAGANIS [1], ET SACRIFICIIS, & Templis.

De templis Paganorum claudendis. 1. De Sacrificiis prohibitis. 2. Sanctio.

I. Imp. CONSTANTINUS ad Taurum P.P.

PLACUIT omnibus locis [2], atque urbibus universis [3] claudi protinus templa, & accessu vetito omnibus licentiam delinquendi [4] perditis abnegari.

§. 1. Volumus etiam cunctos sacrificiis abstinere.

§. 2. Quod si aliquid forte hujusmodi perpetraverint, gladio ultore sternantur, facultates etiam perempti fisco decernimus vindicari, & similiter puniri Rectores Provinciarum, si facinora vindicare neglexerint. Dat. Kal. Decemb. CONSTANTIO IV. & CONSTANTE AA. CONSS. 342.

[1] *Paganis*] *D. Augustinus 2. retractat. cap. 43. ubi agit de libris de Civit. Dei.* Deorum falsorum multorumque cultores quos usitato nomine Paganos vocamus.

[2] *Placuit omnibus locis, &c. claudi protinus templa*] *Nicephor. lib. 12. Hist. Eccles. cap. 25.* Maximus ille Constantinus, qui ingentem quidem, minorem tamen virtute & gloria sua consecutus est laudem, & primus vera pietate Imperium exornavit, quum omnem prope dixerim terrarum orbem in idolorum cultu insanientem invenisset, sacrificare quidem dæmonibus prorsus prohibuit, aras autem eorum non sustulit, mandato illo promulgato ut Deorum templa clausa, quo a nemine adiri possent, servarentur. Idem filii ejus fecere. *Theodoritus lib. 5. Hist. Eccles. cap. 21. ubi agens de Theodosio sic scribit:* Post hæc fidelissimus Imperator adversus Judæorum superstitionem studium suum convertit, legesque tulit quibus idolorum fana destrui jubebat. Nam Constantinus quidem magnus omni laude dignissimus, qui primus pietate Imperium ornavit, &c. *D. Ambrosius epist. 30. ad Valentinian. Augustum:* Cum a te, Imperator Christianissime, fides Deo

Deo vero sit exhibenda cum ipsius fidei studium, cautio atque devotio, miror quomodo aliquibus in spem venerit quod debeas aras Diis gentium tuo instaurare præcepto, ad usus quoque sacrificiorum profanorum præbere sumptum. *Loquitur Ambrosius de ara Victoria, pro qua Symmachus legationem susceperat.*

3 *Atque urbibus universis*] Ad pagos reducti Pagani. *Prudent. libro de coronis pag. 232. postrema editionis Parisiensis :* Non erubescis stulte pago dedite. *Et advers. Symmach.* Nec pago implicitum per debita culmina mundi Ire virum prohibet.

4 *Licentiam delinquendi*] *Tertullian. Apologet. cap. 28.* Sed nec hoc vos ratione facitis potius quam respectu repræsentaneæ potestatis, adeo & in isto irreligiosi erga Deos vestros deprehendimini, cum plus timoris humano dominio dicatis.

De Sacrificiis prohibitis.

II. Imppp. THEOD. GRAT. & VALENT. AAA. Cynegio P. P.

NE quis mortalium ita faciendi sacrificii sumat audaciam, ut inspectione jecoris, extorumque præsagio vanæ spem promissionis accipiat, vel (quod est deterius) futura sub execrabili consultatione cognoscat[1]. Acerbioris etenim imminebit supplicii cruciatus ei, qui contra vetitum præsentium vel futurarum rerum explorare tentaverit veritatem. Datum VII. Kal. Jun. ARCAD. & BAUTONE CONSS. 385.

1 *Futura sub execrabili consultatione cognoscat*] Spirantia exta consulere. *Virgil. Æneidos lib. 4.* Spirantia consulit exta. *Statius :* Consulit ille Deos spirantibus extis.

De Sacrificiis, de publicorum operum ornamentis.

III. Impp. ARCAD. & HONOR. AA. Macrobio P. P. Hispaniarum & Procliano Vicario quinque Provinciarum.

SICUT sacrificia templorum prohibemus[1], ita volumus publicorum operum ornamenta servari[2]. Ac ne sibi aliqua auctoritate blandiantur, qui ea conantur evertere[3], si quod rescriptum, si qua lex forte prætenditur: abreptæ hujusmodi chartæ ex eorum manibus ad nostram scientiam referantur. Dat. IV. Kal. Febr. Raven. THEOD. V.C. CONSS. 399.

1 *Sicut sacrificia templorum prohibemus*] *D. Augustin. epist. 48.* Quis enim nostrum, quis vestrum non laudat leges ab Imperatoribus datas adversus sacrificia Paganorum? Et certe longe ibi pœna severior constituta est, illius quippe impietatis capitale supplicium est. *Theodoritus lib. 5. Histor. Eccles. cap. 29. loquens de Sancto Joanne Chrysostomo.* Porro cum certior factus esset Phœniciam etiamnum ad nefaria Dæmonum mysteria celebranda cæco furore ferri, Monachos divino pietatis studio inflammatos in unum cogit: eoque cum edictis Imperatoriis ad simulacrorum fana demolienda mittit. *Eusebius lib. 3. de vita Constantini cap. 55.* Nemus scilicet & delubrum turpi & flagitioso Veneris Dæmoni dedicatum, &c. cum ipsis statuis & monumentis funditus deleri jussit. Militum manus loco purgando operam navavit. Qui autem ad hoc usque tempus luxuria diffluxissent, Imperatoris minis perterriti, continentiam deinceps modestiamque colere didi-

cerunt. *Rubeus lib. 2. Histor. Ravenn. cap. 62.* Cum sacrificia prohibuisset, ob idque multa templa dirueret, & opera publica everteret.

[2] *Publicorum operum ornamenta servari*] *Concil. African. post Consulat. Stilicon. an. 401. Can. 25.* Instant etiam aliæ necessitates a religiosis Imperatoribus postulandæ, ut reliquias Idolorum per omnem Africam jubeant penitus amputari. Nam plerisque in locis maritimis atque possessionibus diversis adhuc erroris istius iniquitas viget, ut præcipiant & ista deleri, & templa eorum quæ in agris & in locis abditis constituta nullo ornamento sunt jubeantur omnimodo destrui. *Et Can. ultimo Concilii Carthaginensis quinti quod habetur tomo 2. Conciliorum Generalium pag. 1218.* Item placuit ab Imperatoribus gloriosissimis peti, ut reliquiæ Idololatriæ non solum in simulacris, sed in quibuscunque locis, vel lucis, vel arboribus omnimode deleantur.

[3] *Qui ea conantur evertere*] *Cassiodor. lib. 4. Formula 43.* Hoc enim nobis vehementer displicuisse cognosce, ut intentiones vanissimæ populorum usque ad eversiones pervenerint fabricarum, ubi totum pulchre volumus esse compositum.

De Ritibus & Festis.

IV. Iidem AA. Apollodoro Proconsuli Africæ.

UT profanos ritus jam salubri lege submovimus, ita festos conventus civium [1] & communem omnium lætitiam non patimur submoveri. Unde absque ullo sacrificio, atque ulla superstitione damnabili, exhiberi populorum voluptates [2], secundum veterem consuetudinem, ministrari etiam festa convivia [3], quando exigunt publica vota, decernimus. Datum XIII. Kal. Sept. Patavii, THEOD. V. C. CONS. 399.

[1] *Festos conventus civium*] *D. Ambrosius epist. 4.* Vides quemadmodum convivia gentiles adornent, festa adnuntient: sed ea piis mentibus infestiora sunt, quia ex iis plerique decipiuntur, dulcibus capiuntur epulis, capiuntur saltantibus choris. *D. Gregorius lib. 5. epist. cap. 132. D. Augustinus lib. de Pastorib. cap. 30.* Et festa illa quæ celebrantur per universas civitates in lætitia convivantium, & publicis mensis seipsos ut putant jucundantium, revera magis perdentium, ite, celebrate.

[2] *Communem lætitiam, &c. populorum voluptates*] *Tertullianus Apologet. cap. 35.* Cur die læto, non tamen postes obumbramus. *Et cap. 38.* Nihil est nobis dictu, visu, auditu cum insania circi, cum impudentia theatri, cum atrocitate arenæ, cum xysti vanitate quo vos offendimus, si alias præsumimus voluptates. *Idem de Idololatria.* De spectaculis autem multis, & voluptatibus ejusmodi suum jam volumen implevimus, &c. hoc loco retractari oportet de festis diebus atque extraordinariis solemnitatibus, &c. *Arnobius lib. 5.* Neque per cursus annuos lætitiam exercetis ut festos.

[3] *Festa convivia*] *Concil. Carthag. post Consulat. Stilicon. Can. 27.* Illud etiam petendum, ut quæ contra præcepta divina convivia multis in locis exercentur, quæ ab errore gentili attracta sunt, ita ut nunc a Paganis Christiani ad hæc celebranda cogantur. Ex qua re temporibus Christianorum Imperatorum persecutio altera occulte fieri videatur, vetari talia jubeant, & de civitatibus & de possessionibus imposita pœna prohiberi, maxime cum etiam in natalibus beatissimorum Martyrum per nonnullas civitates, & in ipsis locis sacris talia committere non reformident. Quibus diebus etiam, quæ pudoris est dicere, saltationes sceleratissimas per vicos atque plateas exercent, ut matronalis honor & innumerabilium fœminarum pudor devote viventium ad sacratissimum diem conviviis lascivientibus appetatur, ut etiam ipsius sanctæ religionis fugiatur accessus.

De Veteribus Temp[illegible] Paganorum

V. Impp. HONOR. & THEOD. [illegible]one Carthaginensi.

OMNIA loca [1], quæ sacris error veterum depravavit, [illegible] jubemus sociari. Quod autem ex eo jure ubicunque [illegible] quascunque personas vel præcedentium Principium largitas, [illegible] Majestas voluit pervenire, id in eorum patrimoniis æterna fir[illegible] perduret. Ea vero quæ multiplicibus constitutis ad venerabilem Ec-clesiam voluimus pertinere, Christiana sibi merito religio vindicabit. Dat. III. Kal. Septembr. Ravennæ, HONORIO X. & THEODO-SIO VI. AA. CONSS. 415.

[1] *Omnia loca, &c.*] *D. Augustinus epist. 43.* Quæ est Maximi ad Augustinum asserentis unum Deum a Paganis sub variis nominibus coli, & subsannantis Christianos quod sepulchra colerent. Huic epistola 44. respondet Augustinus. Vide Concilium Africanum *Can. 25. supra laudato. Prosper de prædict. & promiss. parte 3. promissione 38. cujus titulus est de subversione Idolorum* atque templorum. Hic plura referuntur exempla Imperatorum qui templa Gentilium cum spatiis adjacentibus contulerunt Christianis.

De Judæis vel Paganis non lædendis.

VI. Iidem AA. Asclepiodoto P.P.

CHRISTIANIS, qui vere sunt, vel esse dicuntur, specialiter demandamus; ut Judæis [1], ac Paganis quiete degentibus nihilque tentantibus turbulentum, legibusque contrarium, non audeant manus inferre religionis auctoritate abusi. Nam si contra securos fuerint violenti, vel eorum bona diripuerint: non ea sola, quæ abstulerint, sed convicti in duplum quæ rapuerint, restituere compellentur. Rectores etiam Provinciarum, & Officia, & Principales cognoscant se, si non ipsi talia vindicent, sed fieri a popularibus hæc permiserint, ut eos, qui fecerint, puniendos. Dat. VI. Idib. Jun. Constantin. ASCLEPIODOTO & MARINIANO CONSS. 423.

[1] *Judæis*] *Cod. Theod. l. 27. de Jud.* Quæ nuper de Judæis & Synagogis eorum statuimus firma permaneant: scilicet ut nec novas unquam Synagogas permittantur extruere, nec auferendas sibi veteres pertimescant. *L. 23. de Paganis eodem Codice:* Paganos qui supersunt, si aliquando in execrandis dæmonum sacrificiis fuerint comprehensi, quamvis capitali pœna subdi debuerint, bonorum proscriptione, & exilio coërceri.

De Delubris, Simulachris, Sacrificiis & Ritibus.

VII. Impp. VALENT. & MART. AA. Palladio P.P.

NEMO venerandi adorandique animo delubra, quæ olim jam clausa sunt, reseret. Absit a seculo nostro infandis execrandisque simulachris honorem pristinum reddi [1], redimiri sertis templorum

impios postes[2], profanos aris accendi ignes, adoleri in hisdem thura, victimas cædi, pateris vina libari[3], & religionis loco existimari sacrilegium. Quisquis autem contra hanc Serenitatis nostræ sanctionem, & contra interdicta sanctissimarum veterum constitutionum sacrificia exercere tentaverit, apud publicum Judicem reus tanti facinoris legitime accusetur, & convictus proscriptionem omnium bonorum suorum, & ultimum supplicium subeat. Conscii etiam criminis, ac Ministri sacrificiorum eandem pœnam, quæ in illum fuerit irrogata, sustineant: ut hac legis nostræ severitate perterriti, metu pœnæ desinant sacrificia interdicta celebrare. Quod si vir clarissimus Rector Provinciæ post accusationem legitimam, & post crimen in cognitione convictum, tantum scelus dissimulaverit vindicare, quinquaginta libras auri ipse Judex, quinquaginta etiam Officium ejus confestim fisco nostro inferre cogatur. Dat. Prid. Idib. Novemb. MARTIA. A. & ADELPHIO CONSS. 451.

[1] *Infandis execrandisque simulachris honorem pristinum reddi*] D. Chrysostom. *orat. advers. Gent.* occasione Babylæ Martyris de quo plura narrat, nonnulla refert de impio Idolorum cultu qui tunc maxime viguit, cum falsis Diis addicti Imperatoris summa rerum potiti sunt.

[2] *Redimiri sertis templorum impios postes*] *Tertullianus Apologet. cap. 35.* Cur die læto laureis postes adumbramus. *Idem de Idololatr.* Lucemque pro foribus & laurum in postibus. Et adfigunt postibus lauros postmodum arsuros. *D. Ambrosius de Virginib. 2.* In ipso vestibulo nuptiarum & postes frondium sertis cernere coronatos, & chori strepentis interius haurire delicias. *Juvenalis:* Ornentur postes, & grandi janua lauro.

[3] *Pateris vina libari*] *Mamertinus Genethliac.* Aræ incendi, thura poni, vina libari, victimæ cædi, cuncta gaudia calere.

De his quæ Paganis interdicta sunt, non pertentandis.

VIII. Impp. LEO & ANTHEMIUS AA. Dioscoro P.P.

NEMO ea quæ sæpius Paganæ superstitionis hominibus interdicta sunt, audeat pertentare: sciens, quod crimen publicum committit, qui hæc ausus fuerit perpetrare. In tantum autem hujusmodi facinora volumus esse resecanda, ut etiamsi in alieno prædio vel domo aliquid tale perpetretur, scientibus videlicet dominis, prædium quidem, vel domus sanctissimis juribus ærarii addicentur: domini vero pro hoc solo, quod scientes consenserint sua loca talibus contaminari sceleribus, si quidem dignitate, vel militia quadam decorantur, amissione militiæ, vel dignitatis, necnon rerum suarum proscriptione plectentur: privatæ vero conditionis vel plebeiæ constituti, post cruciatus corporis, operibus metallorum, aut perpetuo deputabuntur exilio.

De eo, quod Paganis donatur, vel relinquitur. 1. De Paganorum impietatibus puniendis.

IX. Græcæ Constitutionis Epitome ex præfata collectione & Nomocan. tit. 6. cap. 3. & titul. 12. cap. 9.

Ἐὰν τι [a] δωρηθῇ ἢ καταλειφθῇ τόποις, ἢ προσώποις, ἢ ἐπὶ συστάσει τῆς τῶν Ἑλλήνων πλάνης· ἡ πόλις αὐτὸ λήψεται, ἐν ᾗ τὰ πρόσωπα οἰκεῖ, ἢ ὑφ' ἣν οἱ τόποι διάκεινται· καὶ δαπανῶνται καθ' ὁμοιότητα τῶν Βασιλικῶν [b] προσόδων.

§. α'. Τὰ δὲ τῶν Ἑλλήνων ἀσεβήματα τιμωροῦνται οἱ Ἄρχοντες, καὶ τὰ ὑπερβαίνοντα αὐτοὺς ἀναφέρουσι Βασιλεῖ [c].

Si quid datum fuerit aut relictum locis, aut personis, aut ad constructionem Paganici erroris, urbs illud accipiet, in qua personæ habitant, aut sub qua loca subjacent: & expenduntur ad similitudinem Imperialium redituum.

§. 1. Paganorum autem impietates puniunt Præsides: & quæ supra suam potestatem erunt, referent Imperatori.

[a] Ἐὰν τι, &c.] Refert Photius *tit. XII. cap. IX. tit. VI. cap. III. Nomocan.*
[b] Τῶν Βασιλικῶν] *Photius.* Τῶν πολιτικῶν.
[c] Ἀναφέρουσι Βασιλεῖ] *Cedrenus.* Ἰσοκάσιος ὁ Κοιαίστωρ Ἀντιοχείας διεβλήθη τῷ Βασιλεῖ ὡς Ἕλλην, καὶ ἐκέλευσεν ἐξετασθῆναι αὐτὸν παρὰ τοῦ Ἐπάρχου Κωνσταντινουπόλεως.

De Baptismo. 4. De sacrificiis. 5. Ne Pagani doceant. De publica Annona.

X. Græcæ Constitutionis Epitome ex eadem collectione, & Nomocan. titul. 4. cap. 4. & titul. 1. cap. 10.

Οἱ μετὰ τὸ [a] ἅγιον Βάπτισμα τῇ πλάνῃ τῶν Ἑλλήνων ἐπιμένοντες, ἐσχάτως τιμωροῦνται.

§. α'. Οἱ δὲ μήπω βαπτισθέντες [b] ἑαυτοὺς, καὶ παῖδας, καὶ γαμετὰς, καὶ πάντας τοὺς αὐτῶν προσαγέτωσαν ταῖς ἁγίαις Ἐκκλησίαις, καὶ τὰ μὲν αὐτῶν τέκνα μικρὰ ὄντα χωρὶς ἀναβολῆς βαπτίζονται· οἱ δὲ τέλειοι πρότερον τὰς γραφὰς κατὰ τοὺς Κανόνας [c] διδάσκονται.

§. β'. Εἰ δὲ διὰ τὸ τυχεῖν στρατείας, ἢ ἀξίας, ἢ οὐσίαν ἔχειν, σχηματίζονται βαπτισθῆναι· καὶ τοὺς παῖδας, ἢ τὰς γαμετὰς αὐτῶν, ἢ τοὺς ἐν τοῖς οἴκοις [d] αὐτῶν, ἐπὶ τῆς

Qui post sanctum Baptismum in errore Paganorum manent [a], ultimo supplicio plectuntur.

§. 1. Qui vero nondum sunt baptizati, ipsi cum liberis & conjugibus, & omnibus suis perducant se ad sanctas Ecclesias, & suos parvulos liberos sine mora baptizari curent: majores vero prius scripturas secundum Canones doceantur.

§. 2. Si vero propter militiam, vel dignitatem, vel facultates habendas, fingant baptizari; & liberos, aut conjuges ipsorum, aut domesticos suos in errore relique-

rint, & eos qui ſibi attinent, & neceſſitudine juncti ſunt: publicantur, & competenter plectuntur, & Rempublicam non attingunt.

§. 3. Si vero non ſint baptizati, nec participes erunt in ulla parte Reipublicæ, neque domini erunt rerum mobilium, vel immobilium, ſed fiſcus ipſas vindicabit, & congrue punientur, & exulabunt.

§. 4. Si autem apparuerint ſacrificantes, aut idololatrantes, ut Manichæi puniuntur.

§. 5. Non docent autem Pagani qualemcumque doctrinam, neque publica fruuntur annona, nec ſecundum ſacram quidem formam.

πλάνης ἐάσωσι, καὶ τοὺς αὐτοῖς προσήκοντας· δημεύονται, καὶ δεόντως τιμωροῦνται, καὶ τῆς πολιτείας οὐ μετέχουσιν.

§. γʹ. Εἰ δὲ μὴ βαπτισθῶσι· οὐ μετέχουσί τινος τῆς πολιτείας, οὔτε κυριεύουσιν οὐσίας κινητῆς, ἢ ἀκινήτης· ἀλλὰ τὸ δημόσιον αὐτὰ ἐκδικεῖ, καὶ ἁρμοδίως τιμωροῦνται, καὶ ἐξορίζονται.

§. δʹ. Εἰ δὲ φανῶσι θυσιάζοντες, ἢ εἰδωλολατροῦντες, ὡς οἱ Μανιχαῖοι [c], τιμωροῦνται.

§. εʹ. Οὐ παιδεύουσιν δὲ Ἕλληνες οἱανδήποτε παιδείαν, οὔτε δημοσίας ἀπολαύουσι σιτήσεως, οὔτε κατὰ θεῖον τύπον.

[a] *Qui poſt ſanctum Baptiſma in errore Paganorum manent*] *D. Cyprianus lib. de ſpectaculis directo, plebi in Evangelio ſtanti.* Impudenter in Eccleſia Dæmonia exorcizat quorum voluptates in ſpectaculis laudat. Et cum ſemel illi renuncians reciſa ſit res omnis in Baptiſmate; dum poſt Chriſtum ad Diaboli ſpectaculum vadit, Chriſto tanquam Diabolo renunciat.

[a] Οἱ *μετὰ τὸ*] Refert breviter Photius *tit. IV. cap. IV. & cap. VII. tit. I. cap. X. Nomocan.* Harmenop. *lib. VI. tit. XI.* Meminit Cedrenus.

[b] Βαπτίζονται] Vet. Φωτιζέσθωσαν Nazianzen. Εἰς τὰ ἅγια φῶτα, & εἰς τὸ ἅγιον Βάπτισμα. Ad locum, δῶρον καλοῦμεν χάρισμα· Βάπτισμα, χρίσμα, φώτισμα, ἀφθαρσίαν, ἔνδυμα, λουτρὸν παλιγγενεσίας, σφραγῖδα. φώτισμα δὲ ὡς λαμπρότητα.

[c] Τὰς χάρτας κατὰ τοὺς κανόνας] Sic & Photius, ſed addit: Ἰστέον δὲ ὅτι οὐχ εὑρίσκομεν κανόνα τοιοῦτόν τι διδάσκοντα. Vide *Zonar. ad Can. XI. Chalcedon.* Εἰρηνικαὶ μὲν ἐπιστολαί εἰσιν αἱ λεγόμεναι ἀπολυτικαὶ, οἷαι εἰσὶν αἱ διδόμεναι τοῖς Ἐπισκόποις παρὰ Μητροπολιτῶν, οἷς ὑπόκεινται. καὶ τοῖς Μητροπολίταις παρὰ τῶν Πατριαρχῶν, ὑφ' ὧν προχειρίζονται, ὅτε διά τινα χρείαν ἀναγκαίαν ἀπίασι πρὸς Βασιλέα, καὶ οἷαι εἰσιν αἱ παρεχόμεναι Κληρικοῖς παρὰ τῶν Ἐπισκόπων θέλουσιν εἰς ἑτέραν πόλιν ἀπελθεῖν, καὶ καταλειτουργεῖν τῇ ἐκεῖ Ἐκκλησίᾳ κατὰ τὸν ιζʹ. κανόνα τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ τοῦ Παλατίου συστάσης συνόδου, καὶ ἄλλαι δὲ τοιαῦται εἰσίν. Εἰρηνικαὶ δὲ λέγονται ὡς εἰρήνην βραβεύουσαι· εἰ γὰρ ἐξ ἑτέρας πόλεως εἰς ἑτέραν ἀπέλθῃ Κληρικὸς ἄνευ γνώμης τοῦ Ἐπισκόπου αὐτοῦ, ὑπὸ ἐπιτιμίον ἐστὶ ἐκεῖνος καὶ ὁ δεξάμενος αὐτόν. Συστατικαὶ δὲ ἐπιστολαὶ λέγονται αἱ ἐγχειριζόμεναι Κληρικοῖς ἢ λαικοῖς ἀφωρισμένοις, ἢ ἀναγνώσαις παντάπασιν ἐν ἑτέρᾳ πόλει ἀπιοῦσι, καὶ συνιστῶσαι τῷ ἐν τῇ πόλει ἐκείνῃ Ἐπισκόπῳ τοὺς ἄνδρας, ὡς λυθέντας τῶν ἐπιτιμίων, ἢ πιστοὺς ὄντας, κατὰ τὸν ιβʹ. Ἀποστολ. κανόνα, καὶ τὸν λγʹ. ἢ ὅταν κατηγορία κατά τινος γίνηται καὶ φανῇ ἀθῷος ὁ κατηγορηθεὶς, καὶ δοθῇ αὐτῷ ἐπιστολὴ συνιστῶσα αὐτὸν τῷ πρὸς ὃν ἀποστέλλῃ, καὶ διδάσκουσα συκοφαντικῶς αὐτὸν κατηγορηθῆναι. *Synod. Laodicenſ. Can. XLVI.* Propterea nomen Chriſti accedentes Catechumenorum gradus accipiebant, & competentes ſtatis temporibus baptizabantur, uti Auguſtinus ait *de fide & bonis operibus.* Baptizati fideles dicebantur & communionis noſtræ Catholici.

[d] Ἢ τοὺς ἐν τοῖς οἴκοις] Corrupte *Photius* γαμετὰς αὐτῶν καὶ παῖδας τοὺς ἐν τοῖς οἴκοις αὐτῶν. Integrius *Balſamo*, καὶ παῖδας καὶ πάντας τοὺς ἐν τῷ οἴκῳ αὐτῶν.

[e] Ὡς οἱ Μανιχαῖοι] Qui, ut Philaſtrius ait, Deorum Dearumque nomina ut Pagani invocarunt. Ad ſolem de Perſica gente orti orationes fecerunt. *Auguſtinus.*

TITULUS DUODECIMUS.

DE HIS, QUI AD ECCLESIAM confugiunt, vel ibi exclamant, & ne quis ab Ecclesia extrahatur.

De Judæis.

I. Impp. ARCAD. & HONOR. AA. Archelao P. Augustali.

JUDÆI qui reatu aliquo[1], vel debitis fatigati simulant se Christianæ legi velle conjungi[2], ut ad Ecclesias confugientes evitare possint crimina, vel pondera debitorum, arceantur: nec ante suscipiantur, quam debita universa reddiderint, vel fuerint innocentia demonstrata purgati. Dat. v. Kal. Jul. Constantinopol. CÆSARIO & ATTICO CONSS. 397.

[1] *Judæis qui reatu aliquo vel debitis fatigati simulant se Christianæ legi velle conjungi*] *Tacitus lib. 3. Annal.* Complebantur templa pessimis servitiorum, eodem subsidio obærati adversum creditores, suspectique capitalium criminum receptabantur. Nec ullum satis validum Imperium erat coërcendis seditionibus populi, flagitia hominum, ut cærimonias Deorum protegentis. Lipsius in hunc locum: *Tribus ergo generibus hominum perfugium in asylis: servis, obæratis, maleficis:* quod ex Plutarcho, Sallustio, & Polluce confirmat.

[2] *Simulant se Christianæ legi velle conjungi*] *Sigebertus anno 416.* Judæus quidam cum questus causa sæpe in multis Hæreticorum Ecclesiis baptizatus fuisset, venit etiam ad Ecclesiam Orthodoxorum sub eadem intentione baptizandus: & cum baptizari deberet, aqua fontis subito disparuit. Et iterum atque iterum aqua allata, & fonte repleto, iterum atque iterum aqua disparens, virtutem Dei & Judæi perfidiam ostendit.

Ne confugientes ad sacras Ecclesias inde abducantur.

II. Impp. HONOR. & THEOD. AA. Jovino P.P.

FIDELI devotaque præceptione sancimus, nemini licere ad sacrosanctas Ecclesias confugientes abducere: sub hac videlicet definitione, ut si quisquam contra hanc legem venire tentaverit, sciat se Majestatis crimine esse retinendum. Dat. x. Kal. Apr. CONSTANTIN. & CONST. CONSS. 414.

De spatio ad tuitionem confugientium concesso, & de armis.

Extat quidem hæc Constitutio Græca integrior in 3. Synodi actis, sed qualem Theodosius, & post eum Just. in suum Cod. retulit, demptis videlicet proœmiis & epilogis, talem ex Cod. Theod. edidimus.

III. Impp. THEODOSIUS & VALENTINIANUS A A. Antiocho P. P.

PATEANT summi Dei templa timentibus: nec sola altaria & oratorium templi circumjectum', qui Ecclesias quadripartito parietum septu concludit, ad tuitionem confugientium sancimus esse proposita: sed usque ad extremas fores Ecclesiæ', quas oratum gestiens populus primas ingreditur, confugientibus aram salutis esse præcipimus: ut inter templum, quod parietum descripsimus cinctu, & post loca publica; & januas primas Ecclesiæ, quicquid fuerit interjacens, sive in cellulis, sive in domibus, hortulis, balneis, areis, atque porticibus, confugas interioris templi vice tueatur. Nec in extrahendos eos conetur quisquam sacrilegas manus immittere: ne qui hoc ausus sit, cum discrimen suum videat, ad expetendam opem ipsi quoque confugiant. Hanc autem spatii latitudinem ideo indulgemus, ne in ipso Dei templo, & sacrosanctis altaribus confugientium quemquam mane, vel vespere cubare, vel pernoctare liceat: ipsis hoc Clericis religionis causa vetantibus: ipsos qui confugiunt, pietatis ratione servantibus.

§. 1. Arma quoque in quovis

γʹ. Αὐτοκράτορες Θεοδόσιος καὶ Οὐαλεντινιανὸς ΑΑ. Ἀντιόχῳ μεγαλοπρεπεστάτῳ Ἐπάρχῳ καὶ Ὑπάτῳ.

ΑΝΕΩΧΘΩΣΑΝ τοῖς ἀεὶ δέουσιν οἱ ναοὶ τοῦ μεγάλου Θεοῦ· οὐ γὰρ μόνα τὰ θεῖα θυσιαστήρια καὶ τὸν εὐκτήριον ναὸν τὸν τεττάρων τῶν τειχῶν περιβολῇ τειχιζόμενον, εἰς ἀσφάλειαν συντελεῖν τῶν προσφευγόντων θεσπίζομεν, ἀλλ' εἴ τι καὶ ἐξωτέρω τούτου τυγχάνει, ἄχρι τῶν τελευταίων θυρῶν τῆς Ἐκκλησίας, ἐλέου βωμὸν τοῖς προσφεύγουσιν εἶναι προστάττομεν· ὥστε μεταξὺ τοῦ ναοῦ, ὃν τῷ προειρημένῳ τείχει περιπεφράχθαι διεγράψαμεν, ἄχρι τῶν πρώτων μετὰ τοὺς δημοσίους τόπους τῆς Ἐκκλησίας θυρῶν, πᾶν τὸ παρεγκείμενον, εἴτε ἐν οἰκίαις, ἢ κήποις, ἢ αὔλαις, ἢ λουτροῖς, ἢ ἐν στοαῖς τυγχάνει, τοὺς εἰσδυόντας πρόσφυγας καθ' ὁμοιότητα τοῦ ναοῦ, φυλάττειν, καὶ μηδένα τούτοις ἱεροσύλους ἐπιβάλλειν χεῖρας, ἵνα μὴ ὁ τοῦτο τολμῶν ἐν συμφορᾷ σεαυτὸν εἰδὼν καὶ αὐτὸς ἐξαιτῶν βοήθειαν, καταφύγῃ. Τοῦτο δὲ τῶν διαστημάτων πλάτος διὰ τοῦτο συνεχωρήσαμεν· ἵνα μή τινι τῶν προσφευγόντων ἐν τῷ τοῦ Θεοῦ ναῷ, ἢ ἐν τοῖς ἁγίοις θυσιαστηρίοις μένειν, ἢ ἐσθίειν, ἢ καθεύδειν, ἢ παννυχίζειν ἐξῇ, τῶν μὲν Κληρικῶν τῆς θρησκείας χάριν τοῦτο κωλυόντων, τῶν προσφυγόντων δὲ τῆς εὐσεβείας ἕνεκα φυλαττόντων.

§. αʹ. Ὅπλα δὲ ἢ ἐν σιδήρῳ ἢ ἐν

ἑτέρῳ

ἑτέρῳ ἀμυντήρια τοὺς προσφεύγοντας οὐδαμῶς ἔχειν ἢ ἐπιφέρεσθαι ἐντὸς τῆς Ἐκκλησίας προστάττομεν, οὐ μόνον ἐκ τῶν θείων ναῶν καὶ θυσιαστηρίων, ὡς τὰ λοιπὰ ταῦτα κωλύοντες, ἀλλὰ καὶ τῶν οἰκημάτων, καὶ διαιτῶν, καὶ κήπων, καὶ λουτρῶν, καὶ αὐλῶν, καὶ στοῶν.

§ β'. Τοὺς τοίνυν δίχα ὅπλων τῷ ἁγίῳ οἴκῳ τοῦ Θεοῦ, εἰ καὶ εἰς τὸ ἅγιον θυσιαστήριον ἐν οἱῳδήποτε ἔθνει, ἢ κατὰ ταύτην τὴν πόλιν προσφεύγοντας, ὑπνοῦν ἐν τῷ ναῷ, ἤτοι τῷ θυσιαστηρίῳ, ἢ τροφῆς μεταλαμβάνειν παρὰ τῶν Κληρικῶν προσήκει κεκωλῦσθαι ἐκτός τινος ὕβρεως, διαχωρούντων τὰ διαστήματα ἐν τοῖς Ἐκκλησιαστικοῖς περιβόλοις διὰ τὴν τῶν προσφυγῶν ἀσφάλειαν καὶ ἡσυχίαν ἀφορισθέντα, καὶ διδασκόντων τιμωρίαν κεφαλικὴν κατὰ τῶν προπετῶς ἐπιόντων αὐτοῖς ὡρίσθαι. οἷς ὁ προσφεύγων εἰ μὴ πείθοι, τότε προτιμάσθω τῆς φιλανθρωπίας ἡ θρησκεία, καὶ ἐκ τῶν θείων εἰς τοὺς προλεχθέντας τόπους χωριζέσθω θρασύτης.

§ γ'. Τοὺς δὲ μετὰ ὅπλων τὰς ἁγίας Ἐκκλησίας καταλαμβάνοντας προηγουμένως μὲν μὴ ποιεῖν τοῦτο ὑπομιμνήσκομεν. ἐὰν δὲ ἐν οἱῳδήποτε τόπῳ τῆς Ἐκκλησίας, ἢ ἐντὸς τοῦ ναοῦ, ἢ περὶ τὸν ναόν, ἢ καὶ ἐκτὸς τούτου τυγχάνωσιν· παραχρῆμα τὰ ὅπλα αὐθεντίᾳ τοῦ Ἐπισκόπου παρὰ μόνων τῶν Κληρικῶν μὴ αὐστηρότερον ἀναγκαζομένους ἀποτίθεσθαι προστάττομεν, διδομένης αὐτοῖς ἐλπίδος, καὶ ὅρκου, ὡς τῇ θρησκείᾳ, μᾶλλον, ἢ τῇ τῶν ὅπλων ἐπικουρείᾳ ὀχυρωθήσονται. Ἐὰν δὲ τῇ ἐκκλησιαστικῇ φωνῇ ὑπομνησθέντες μετὰ τοσαύτας καὶ τηλικαύτας παραγγελίας τὰ ὅπλα μὴ ἀποθῶνται· ἐξευμενισθείσης τῆς θρησκείας, παρά τε τῆς ἡμετέρας γαληνότητος, καὶ τῶν Ἐπισκόπων τοῦ Θεοῦ τῆς ἀπολογίας δοθείσης, ἐνόπλων εἰσπεμφθέντων, ἀποσπασθήσονται, οὐ μὴν δίχα γνώμης ἢ κελεύσεως τοῦ Ἐπισκόπου, καὶ ἡμῶν, τῶν τε δικαστῶν

telo, ferro, vel ſpecie, eos qui confugiunt, minime intra Eccleſias habere præcipimus: quæ non modo a ſummi Dei templis ac divinis altaribus prohibentur, ſed etiam cellulis, domibus, hortulis, balneis, areis, atque porticibus.

§. 2. Proinde ii qui ſine armis ad ſanctiſſimum Dei templum, aut ad ſacroſanctum altare, ſive uſquam gentium, ſive in hac alma urbe confugiunt, ſomnum intra templum, ſive ipſum altare, vel omnino cibum capere abſque aliqua eorum injuria, ab ipſis Clericis arceantur, deſignantibus ſpatia, quæ in Eccleſiaſticis ſeptis eorum tuitioni ſufficiant, ac docentibus capitalem pœnam eſſe propoſitam, ſi qui eos conentur invadere. Quibus ſi perfuga non adnuit, neque conſentit, præferenda humanitati religio eſt, & a divinis ad loca quæ diximus turbanda temeritas.

§. 3. Hos vero, qui templa cum armis ingredi audent, ne hoc faciant, præmonemus: dein ſi telis cincti, quovis Eccleſiæ loco, vel ad templi ſepta, vel circa, vel extra ſint: ſtatim eos ut arma deponant, auctoritate Epiſcopi a ſolis Clericis ſeverius conveniri præcipimus, data eis fiducia, quod religionis nomine melius, quam armorum præſidio muniantur. Sed ſi Eccleſiæ voce moniti, poſt tot tantorumque denuntiationes noluerint arma relinquere, jam clementiæ noſtræ apud Deum & Epiſcopum cauſa purgata, armatis, ſi ita res exegerit, intromiſſis, trahendos ſe abſtrahendoſque eſſe cognoſcant, & omnibus caſibus eſſe ſubdendos. Sed neque Epiſcopo inconſulto, nec ſine noſtra ſive Ju-

dicum in hac alma urbe, vel ubicunque jussione, armatum quempiam ab Ecclesiis abstrahi oportebit, ne si multis passim hoc liceat, confusio generetur. Dat. x. Kal. April. Constantinop. ANTIOCHO V.C. CONSS. & qui fuerit nuntiatus. 431.

τῶν κατὰ τὴν δεῖνα πόλιν, καὶ ὁπουδήποτε τυγχανόντων, τὸν ὡπλισμένον ἐκ τῆς Ἐκκλησίας χρὴ παραδίδοσθαι, ἵνα μὴ, πόλλοις κατὰ τῶν ἀθλίων τοιαύτης ἀδιαφόρως ἐξουσίας δοθείσης, σύγχυσίς τις ἐκ τούτου γίνεσθαι μέλλῃ καὶ ταραχή.

1 *Nec sola altaria & oratorium templi circumjectum*] Altaria in medio templi circumjecta.

2 *Sed usque ad extremas fores Ecclesiæ*] *D. Chrysostomus Homil. 30. in 2. ad Corinth.* Nonne videtis quosnam homines etiamsi hujusce templi vestibulis osculum figunt, partim inclinato capite, partim manu tenentes, atque ori manum admoventes, vestibula templi hujus exosculantur: illi quidem flentes, alii autem manu continentes, & ori manum admoventes.

Extat hæc Constitutio integra Græce & Latine in Concilio Ephesino, ex quo hanc in Notis ad Codicem Theodosianum retulit Jacobus Gotthofredus *ad l. 4. de his qui ad Ecclesias confugiunt.* Hujus autem constitutionis, ut Franciscus Pithœus adnotavit, meminit Harmenop. *lib. 11. cap. 1x.* Joseph. Tenedius *ex lib. v.* Βασιλικῶν *tit. 1. L. v1.* (uti eam Gregorius citat) *C. de his qui ad Eccles. confug.* Idemque Pithœus notis sequentibus illustravit textum Græcum Concilii Ephesini, cujus hæc sunt verba.

EDICTUM REGIUM de his qui ad Ecclesiam confugiunt.

VETUS jam inde a Paganismi temporibus consuetudo, naturalisque legis sanctio pietatis causa obtinuit, ut apud omnes nationes, publicæ administrationes, humanæque functiones a religione sacrisque ceremoniis semper secernerentur; sacraque non solum in summo rerum fastigio, sed velut in quodam posito in terris cælo collocarentur, quo accedere solis puris sanctisque fas esset. Hinc & illud quoque consequitur, ut omnium mentibus natura insitum sit, nullo modo quæ Deo dedicata sunt pollui posse, neque hominum insolentiam adversus vim divinam progredi. Quo enim pacto fieri queat, ut ea pol-

ΒΑΣΙΛΙΚΟΣ ΝΟΜΟΣ περὶ τῶν προσφευγόντων ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ.

ΑΡΧΑΙΑ τις καὶ ἀπὸ τῶν καιρῶν τῆς πλάνης συνήθεια, καὶ νόμου φυσικὴ διάταξις δι' εὐσέβειαν ἀεί τις τοιαύτη κεκράτηκεν, ὥστε τὰς θείας θρησκείας τῶν δημοσίων διοικήσεων καὶ τῶν ἀνθρωπίνων χρήσεων ἐν παντὶ χρόνῳ καὶ ἔθνει διαιρεθῆναι· καὶ ταύτας οὐ μόνον ἐν τῷ ἀκροπάτῳ τῶν πραγμάτων, ἀλλ' ὥσπερ ἔν τινι ἐπὶ γῆς οὐρανῷ ἀνατίθεσθαι, καὶ ὅποι πλησιάζειν μόνοις καθαροῖς καὶ ὁσίοις θέμις. ἐντεῦθεν κἀκεῖνο συμβαίνει, τὸ πάντων φυσικῶς ταῖς διανοίαις ἐγκεῖσθαι, μηδενὶ τρόπῳ δύνασθαι τὰ τῷ Θεῷ ἀφιερωθέντα μιαίνεσθαι, μήτε κατὰ τῆς θείας δυνάμεως τὴν ἀνθρώπων ὕβριν χωρεῖν. Πῶς γὰρ οἷόν τε μολύνεσθαι, ἅπερ ἀεὶ καθαρεύειν

ἀνάγκη; ἢ πῶς οἷόν τε ῥυποῦσθαι, ἅπερ ἅπαξ ἁγιασθέντα, τοῦ τοιαῦτα εἶναι οὐ παύεται [a]; ὅθεν εἰ καὶ πεπείσμεθα ὑπὸ τῶν ἔναγχος ἀθεμίτως ἐκ τῆς βαρβαρικῆς μανίας κατὰ τοῦ θείου τολμηθέντων θυσιαστηρίου [b] μήτε μολύνεσθαι τὸ καθαρὸν, μήτε κεχρᾶνθαι, ὅπερ εἶναι πέφυκεν ἅγιον. ὅμως ἐπεὶ γέγονεν, ὅπερ οὐδαμῶς ἠλπίσθη γενέσθαι, καὶ μέχρι τῆς εὐσεβείας ἡ τῶν μιαρῶν ἔφθασε τόλμα, ὥστε μὴ τοῖς ἀνοσίοις γοῦν δοκεῖν βέβηλα εἶναι ταῦτα, ἅπερ θεῖα τυγχάνει· μήτε ἐν τοῖς ἁγιασθεῖσι καὶ ἀφιερωθεῖσι τόποις ἐξῆ ταῦτα, ἅπερ οὐδὲ ἐν ἄλλοις χύδην ἀδίκως ἀνεκτὸν γίνεσθαι, καὶ ὑπὲρ τοῦ τὴν θρησκείαν καὶ τῇ τῆς εὐσεβείας παραφυλακῇ ἀνόθευτον παραμένειν, πᾶσαν ὕβριν τῆς τοῦ Θεοῦ παντοκράτορος Ἐκκλησίας, τήν τε παρὰ τῶν τολμώντων, καὶ ἀκόντων ἐγγινομένην ἀπείργομεν. καὶ γὰρ εἰ ἐθνικῆς ἀρχαιότητος ἡ θρησκεία πλάνη, καὶ Θεὸς τὸ δοκοῦν, οὕτω τῆς οἰκείας δεισιδαιμονίας ἐξήσκει τὴν παρατήρησιν, ὥστε τοὺς βωμοὺς μὴ πᾶσιν, ἀλλὰ γὰρ τισὶν ἐπιτρέπειν τῶν ἱερέων· τούς τε ναοὺς, ὥσπερ καὶ διὰ τῆς γῆς ὑψουμένους, ἐν ταῖς ἀκροπόλεσι [c], καὶ τοῖς ὀχυρωτέροις τῶν πόλεων ἀναθεῖναι τόποις· τά τε κατασκευασθέντα εἴδωλα προσκυνεῖν, καὶ μετὰ σεπτῆς μεγίστης ἔχειν ματαιότητος, πόσῳ μᾶλλον ἡμᾶς προσήκει τὴν θρησκείαν μετὰ πάσης φυλάττειν παρατηρήσεως· πρὸς οὓς ὁ Θεὸς μετὰ τῆς ἀληθοῦς θρησκείας, οὐρανοὺς μὴ ἀπολιπὼν, καταβέβηκε, καὶ ὥσπερ τινὸς μεταξὺ Θεοῦ τε καὶ ἀνθρώπων ἀντιδόσεως γενομένης, ἄνθρωπος Θεὸν εἰς τὴν

luantur, quæ ſemper munda eſſe neceſſe eſt? Aut qua ratione ea poterunt contaminari, quæ ſemel ſanctificata, nunquam talia eſſe deſinunt? Quapropter licet pro certo habeamus, ab iis quæ paulo ante barbarica veſania contra divinum altare nefarie perpetrare auſa eſt, neque quod mundum erat pollui, neque quod natura ſanctum contaminari potuiſſe: tamen quia id factum eſt, quod nullo modo futurum ſperabamus, & uſque ad religionem illa ſceleratorum hominum pervenit audacia; ne vel impiis profana eſſe videantur ea quæ divina ſunt, neque in ſacratis Deoque dicatis locis liceat ea facere, quæ ne in aliis quidem paſſim impune fieri permittendum eſt; & ut religio pervigili etiam pietatis cuſtodia illæſa caſtaque permaneat; omnem violentiam, quæ vel per audaciam, vel præter voluntatem inferatur, ab omnipotentis Dei Eccleſia arcemus. Etenim ſi veterum Paganorum religio, quæ error erat, & cui quod libitum fuiſſet Deus erat, adeo ſuperſtitionis ſuæ obſervans fuit, ut altaria non quibuſvis, ſed certis Sacerdotibus dumtaxat committeret, & fana ſua perinde ac ſi ipſius quoque terræ ſitu extollerentur in arcibus ac munitioribus urbium locis dicaret, atque Idola fabrefacta adoraret, maximaque cum veneratione ac vanitate coleret: quanto magis par eſt, ut nos religionem noſtram omni cum obſervantia cuſtodiamus, ad quos Deus ipſe cum veræ religionis cultu, cælum non deſerens deſcendit, & tamquam ceſſione quadam inter Deum & homines facta, homo Deum in

terram suscepit, hominemque Deus in cælum sustulit? Ante alia autem hac re illi Deum placant penes quos rerum summa est, cum scilicet salutis & vitæ ac securitatis hominum curam habent: quæ, ut nostra natura fert, nullo modo alterum cum altero sine alterius detrimento conjungimus, ut nec Ecclesiasticis ædibus sacrisque altaribus ex nimia confugientium desperatione vel confidentia, contemptu vel temeritate, audacia vel insania, injuria aliqua, præterquam deceat, inferatur; & unicus extremusque miserorum, opeque destitutorum portus patentiore aperto sinu hujuscemodi confugientes excipiat. Nemini qui maris fluctus & scopulos declinat, convenit terræ adimere tranquillitatem: bellum, in quem steterit acies, adversus eum sese dedentem minas deponit. Asylum olim defendit variis criminibus obstrictos, legum aspernans auctoritatem: majores etiam nostri, ne aliquo modo timore perculsis humanitas denegata videretur, in nostris quoque statuis aram salutis constituerunt; ita ut si qui vel extrema imaginum nostrarum vestigia forte contigerint, hi ab omnibus minis adversæ fortunæ liberati ac securi gaudeant. Jam si statuæ complexus propter regiam Majestatem tantum præsidii miseris conciliat: quantum opis illis debet esse paratum, qui salutis causa ad sacrosancta altaria confugiunt?

Pateant proinde trepidis magni Dei templa; supplices fugientes communis suscipiat ara; nec ulla veluti superior comminatio divinum auxilium, quod omnibus ex

ὑπεδέξατο, καὶ Θεὸς εἰς οὐρανοὺς ἀνήγαγεν ἄνθρωπον; πρὸ δέ γε τῶν ἄλλων καὶ τούτῳ μάλιστα ἐξιλεοῦνται Θεὸν οἱ τῶν τῆς ἄκρας ἐξουσίας πραγμάτων ἐπειλημμένοι, τῆς σωτηρίας, ζωῆς τε καὶ ἀμεριμνίας, φροντίζειν ἀνθρώπων· ἅπερ κατὰ τὸ ἡμῖν ἔμφυτον οὐδαμῶς θάτερον τῷ ἑτέρῳ δίχα τῆς ἑκατέρου βλάβης συνάπτομεν. ὥστε μήτε τοῖς Ἐκκλησιαστικοῖς οἴκοις, ἢ τοῖς ἁγίοις θυσιαστηρίοις, ἐκ τῆς πολλῆς τῶν προσφευγόντων ἀπαγορεύσεώς τε καὶ ἀδελίας, προπετείας τε καὶ καταφρονήσεως, τόλμης ἢ καὶ μανίας, ὕβριν παρὰ τὸ πρέπον γίνεσθαί τινα, καὶ τὸν τῶν ἀθλίων τε καὶ ἀβοηθήτων μόνον ἔσχατόν γε λιμένα εὐρυτέροις τοῖς πεποιημένοις ὑποδέξασθαι κόλποις. οὐδένα τὸν τὸν κλύδωνα τῆς θαλάττης καὶ τοὺς σκοπέλους ἐκκλίνοντα προσήκει τὴν τῆς γῆς ἀφαιρεῖσθαι γαλήνην. πόλεμος καθ' οὗ συνέστη παράταξις, τὴν κατὰ τοῦ προσφεύγοντος ἀπειλὴν ἀποτίθεται. τὸ ἄσυλον ποτε ὑπερήσπισε τῶν διαφόροις ἐνόχων ἐγκλήμασι, τὴν τῶν νόμων παρωθουμένων αὐθεντίαν· καὶ ὥστε μηδαμοῦ τοῖς εὐλαβουμένοις ἀναιρεθῆναι φιλανθρωπίαν, βωμὸν σωτηρίας καὶ ἐν τοῖς ἡμετέροις ἀφιδρύμασιν ἡ ἀρχαιότης ἀνέθηκε· καὶ οἱ τὰ ἴχνη τῶν ἡμετέρων χαρακτήρων καταλαμβάνοντες [d], τῶν ἀπειλῶν τῆς σκαιᾶς τύχης ἐλευθερωθέντες τε καὶ ἀμεριμνοῦντες γεγήθασι. τοσαύτης τοιγαροῦν τῆς ἀφῆς τοῦ ἱδρύματος διὰ τὸ βασιλικὸν σέβας [e] τοῖς δεομένοις ἐπικουρίαν διδούσης, πόσην χρὴ τοῖς εἰς τὰ ἁγιώτατα καταφεύγουσι θυσιαστήρια ὑπάρχειν βοήθειαν; Ἀνεῴχθωσαν τοίνυν τοῖς δεδιόσιν οἱ ναοὶ τοῦ μεγάλου Θεοῦ, καὶ τοὺς προσφεύγοντας ἱκέτας ὁ κοινὸς ὑποδεχέσθω βωμός· καὶ τὴν θείαν βοήθειαν, τὴν κοινῇ προσχορηγουμένην ἅπασιν, ἐκ τῶν ταύτης οἴκων

μηδεμία ὡς ὑπερτέρα διωθείτω ἀπειλή. ποῖος γὰρ ταῖς συμφοραῖς οἶκτος ὑπολειφθήσεται ἐν τοῖς ναυαγοῦσιν, εἰ τὸν αἰγιαλὸν ἀποκλείσεις, καὶ τὴν πηγὴν τοῖς διψῶσι θολώσεις; ἢ ποία ταῖς ἀνθρωπίναις περιέσται συμφοραῖς θεραπεία, ἐὰν αὐτοῖς ὁ Θεὸς ἀρνηθείη; ἐπὶ γὰρ τῶν ἡμετέρων καιρῶν οὐ μόνον τὰ θεῖα θυσιαστήρια[f], καὶ τὸ εὐκτήριον τοῦ λαοῦ[g], τὸ τετραγώνων τοίχων περιβολῇ τειχιζόμενον, εἰς ἀσφάλειαν συντελεῖν τῶν προσφευγόντων θεσπίζομεν, ἀλλ' εἴ τι καὶ περαιτέρω τούτου τυγχάνει, ἄχρι τῶν τελευταίων θυρῶν τῆς Ἐκκλησίας, ὧν τοὺς εὔξασθαι προῃρημένους[h] πρῶτον ἐπιβαίνειν συμβαίνει, ἐλέου βωμὸν τοῖς προσφεύγουσιν εἶναι προστάττομεν. ὥστε μεταξὺ τοῦ ναοῦ ἐν τῷ προειρημένῳ τόπῳ προσφυγὰς διεγράψαμεν, καὶ τῶν πρώτων μετὰ τοὺς δημοσίους[i] τόπους τῆς ἁγίας Ἐκκλησίας θυρῶν τὰ περιεσκείμενα, εἴτε ἐν οἰκίαις, ἢ ἐν κήποις, εἴτε ἐν αὐλαῖς[k], ἢ λουτροῖς, ἢ καὶ ἐν στοαῖς τυγχάνει, τοὺς εἰσδυομένους πρόσφυγας καθ' ὁμοιότητα τοῦ ἐνδοτάτου φυλάττειν. καὶ εἰ καὶ τὰ μάλιστα θρησκείας τε καὶ εὐλαβείας λόγῳ τὰ μικρῷ λόγον διεστῶτα τῷ τόπῳ τῆς παρατηρήσεως τόπῳ διώρισται, ὅμως ὑπὲρ τοῦ τὴν ἀμεριμνίαν πλατῦναι τοῖς προσφεύγουσι, καὶ τοῖς εὐλαβουμένοις βοήθειαν ἐκτεῖναι, πᾶσαν τὴν προδηλουμένην περίοδον ἀδιάκριτον εἶναι λιμένα τῆς ἡσυχίας προστάττομεν· καὶ μηδένα εἰς τὸ ἐξωθεῖσθαι τούτους ἱεροσύλους ἐπιβάλλειν χεῖρας. μή πού γε ὁ τοῦτο τολμῶν, ἐν συμφοραῖς ἑαυτὸν ἰδὼν, καὶ αὐτοῖς ἐξαιτῶν βοήθειαν καταφύγῃ[l]. τὸ δὲ τοιοῦτον τῶν διαστημάτων πλάτος ἐν καιρῷ τοῦ φόβου εἰς ἄδειαν τοῦ διάγειν, μᾶλλον

æquo ſeſe offert, ab ejus ædibus audeat propulſare. Qualis enim naufragorum in ſuis calamitatibus miſericordia reliqua erit, ſi littus præcludas, & fontem ſiti laborantibus perturbes? aut quænam humanis calamitatibus medicina ſupererit, ſi calamitoſis Deus ipſe denegetur? Noſtris igitur temporibus non ſolum ſacroſancta altaria, & quadratum populi oratorium murorum ambitu circumſeptum, confugientium ſecuritati conferre ſancimus: ſed quidquid præterea inde eſt loci uſque ad Eccleſiæ fores extremas, per quas preces facturi primum ingrediuntur, hoc totum confugientibus miſericordiæ aram eſſe definimus & conſtituimus. Itaque medium templi ſpatium in prædicto loco poſitum, perfugium eſſe decrevimus: atque etiam reliqua omnia loca primis ſanctæ Eccleſiæ foribus poſt publica per circuitum cohærentia, ſive domus, aut hortuli, ſive atria, aut balnea, aut etiam porticus ſint, ingreſſos profugos volumus ut perinde ac intimum templum jus cuſtodiendi habeant. Quamvis autem, ſi religionis atque pietatis ratio ſpectetur, quæ exiguo loco diſtant, non parva obſervantiæ ratione disjunctæ ſint; tamen ut ſecuritatem confugientibus latius extendamus, & formidantibus auxilium porrigamus, omnem ſupradictum ambitum ſine ullo diſcrimine portum eſſe quietis jubemus, ac neminem ad eos expellendos, ſacrilegas manus injicere, ne forte ille ipſe qui id auſus fuerit, ſe in calamitates incidiſſe videns, auxilium expetens confugiat. Hoc autem ſpatium adeo latum, urgente formidine, ſecure degendi, imo

vero exſpatiandi clementer conceſſimus; ita tamen, ut nemini confugientium in Dei templo, aut apud ſacras aras manere, aut cibum ſumere, aut dormire, aut etiam pernoctare liceat; idque non modo Clericis propter religionem fieri prohibentibus, ſed ipſis quoque confugientibus facere pietatis cauſa detrectantibus: ne & qui confugiunt, dum uſus proprios ſacris rebus admiſcent, impuro animo confugere videantur; & qui hujuſmodi turpitudinem a ſacris ædibus arcere poſſunt, pietatem, cui deſerviunt, violare videantur. Ceterum ſi quando uſu veniat, ut alterutrum omnino offendendum ſit; ſatius eſt, Clericos amolientes a ſacris altaribus eas injurias, quæ ab humana conditione & a natura oriuntur, audaces potius quam impios haberi, ac in hominem potius quam in Deum peccare: quandoquidem hac poſita lege, nulla inhumanitatis ſuſpicio Clericos jure attigerit; cum timori ac ſecuritati confugientium ſit valde proſpectum. Nam etſi Dei templum humana naturalique neceſſitate fœdari, & ſacroſancta myſteria infami infirmitate miſceri, ac divina a profanis contaminari, ſacra denique ab impuris inquinari nequaquam patimur; non tamen confugientibus, quo minus opem implorarent, præſidii oſtium præcluſimus; ſed amplioribus quoque longioribuſque ſpatiis illorum ſecuritati conſulendum exiſtimavimus, & quod Divinitati, & quod humanitati debetur, ſolicite religioſeque obſervantes.

Ferrea autem, vel alterius generis arma ad defenſionem compara-

δὲ τοῦ περιόντος, φιλανθρώπως συνεχωρήσαμεν· ἵνα μή τινι τῶν προσπεφευγότων ἐν τῷ τοῦ Θεοῦ ναῷ, ἢ ἐν τοῖς ἁγίοις θυσιαστηρίοις μένειν, ἢ ἐσθίειν, ἢ καθεύδειν, ἢ παννυχίζεσθαι ἐξῇ. τοῦτο τῶν μὲν Κληρικῶν τῆς θρησκείας χάριν κωλυόντων, καὶ τῶν προσφυγόντων τῆς εὐσεβείας ἕνεκα φυλαττόντων· ἵνα μήτε οἱ προσφεύγοντες ὡς βεβήλῳ γνώμῃ προσφεύγειν δοκοῖεν, τῇ θρησκείᾳ καταμιγνῦντες τὰς οἰκείας χρείας· μήτε οἱ τὰ οὕτως αἰσχρὰ δυνάμενοι τοῦ θείου ἀπείργειν οἴκου, δόξωσι, τὴν εὐσέβειαν, ἧς ὑποφῆται τυγχάνουσι, καταβλάπτειν. προσηκομένου δὲ τοῦ θατέρου πάντως προσκροῦσαι, αἱρετώτερον τοὺς Κληρικοὺς τὰς ἀνθρωπίνας καὶ φυσικὰς τῶν ἁγίων θυσιαστηρίων ἀπωθουμένους ὕβρεις, θρασεῖς μᾶλλον ἢ ἀσεβεῖς νομίζεσθαι, καὶ περὶ ἄνθρωπον ἢ περὶ Θεὸν ἁμαρτάνειν· ὁπότε τούτου τεθέντος τοῦ νόμου, μήτε ἀπανθρωπίας τις ὑπόνοια δικαίως ἂν φθάσειεν εἰς τοὺς Κληρικούς· ἐπειδὴ πολλὴ τοῦ τε φόβου καὶ τῆς ἀμεριμνίας τῶν προσφευγόντων πρόνοια γέγονε. καὶ γὰρ καὶ τῇ ἀνθρωπίνῃ φύσει τε καὶ ἀνάγκῃ ῥυποῦσθαι τὸν τοῦ Θεοῦ ναὸν, καὶ τὸ θεῖον μυστήριον τῇ ἐμφυείσῃ ἀσθενείᾳ καταμίγνυσθαι, τὰ θεῖα ὑπὸ βεβήλων χραίνεσθαι, τὰ ἱερὰ ὑπὸ τῶν σαθρῶν μολύνεσθαι μὴ βουλόμενοι, τοῦ αἰτεῖν βοήθειαν τοῖς προσφεύγουσιν οὐκ ἀπεκλείσαμεν· ἀλλὰ προσέτι καὶ πλατυτέροις διαστήμασι, μακροτέροις τε χωρήμασιν ἀσφαλισθῆναι τούτους ἐψηφισάμεθα, τοῦ πρέποντος τῇ τε θειότητι καὶ τῇ ἀνθρωπότητι φυλαχθέντος.

Ὅπλα δὲ ἐν σιδήρῳ, ἢ ἐν ἑτέρῳ εἴδει ἀμυντήρια τοὺς προσ-

προσφεύγοντας οὐδαμῶς ἔχειν, ἢ ἐπιφέρεσθαι ἐντὸς τῆς ἁγίας Ἐκκλησίας προστάττομεν. ταῦτα οὐ μόνον ἐκ τῶν θείων ναῶν τε καὶ θυσιαστηρίων, ὡς τὰ λοιπὰ, κωλύοντες, ἀλλὰ καὶ τῶν οἰκημάτων, καὶ ἐλαιῶν [m], καὶ κήπου, καὶ λουτροῦ, καὶ αὐλῶν, καὶ στοῶν, ἅπερ κατὰ τὸν προειρημένον λόγον ὑπερασπίζειν τῶν προσφευγόντων ἐδηλώσαμεν. οὔτε γὰρ θέμις, τοῖς ἁγιωτάτοις ναοῖς ἢ τοῖς Ἐκκλησιαστικοῖς τόποις κατὰ περιεργίαν, διχονοίας ἢ πολέμων ὕλας ἐπιφέρεσθαι· ἀρκείτω τοῖς προσφεύγουσιν ἡ τοῦ Θεοῦ βοήθεια, ᾧ τά τε ὅπλα, καὶ οἱ νόμοι, καὶ ἡ βασιλεία ὑποτάττεται. καὶ γὰρ ἡμεῖς, οἷς ἀεὶ τῷ δικαίῳ τῆς ἡγεμονίας περιστοιχίζει τὰ ὅπλα, καὶ οἷς οὐ πρέπει δίχα δορυφόρων εἶναι, τῷ τοῦ Θεοῦ ναῷ προσιόντες, ἔξω τὰ ὅπλα καταλιμπάνομεν [n], ἀποτιθέμενοι τὸ διάδημα [o]· καὶ τῇ τῆς βασιλείας ἐλαττώσεως εἰκόνι μᾶλλον ἡμῖν τὸ τῆς βασιλείας σέβας ἐπαγγέλλεται. τοῦ ἁγιωτάτου δὲ θυσιαστηρίου διὰ μόνην [p] τὴν τῶν δωρεῶν προσφορὰν ἐφαπτόμεθα· καὶ εἰς τὴν τῶν θείων κύκλων περιστοιχουμένην ἔπαυλιν ἅμα τῷ εἰσελθεῖν ὑπεκβαίνομεν, καὶ οὐδὲν ἐκ τῆς ἀγχιστευούσης θειότητος ἑαυτοῖς ἀπονέμομεν. ὅθεν τοὺς δίχα ὅπλων τῷ ἁγίῳ οἴκῳ τοῦ Θεοῦ, καὶ εἰς τὸ ὁσιώτατον θυσιαστήριον ἐν οἱῳδήποτε ἔθνει, ἢ κατὰ ταύτην τὴν πόλιν προσφεύγοντας, ὑπνοῦν ἐν τῷ ναῷ, ἢ καὶ ἐν τῷ θυσιαστηρίῳ, καὶ ἐπ' αὐτοῖς μεταλαμβάνειν, ἐκτός τινος ὕβρεως παρὰ τῶν Κληρικῶν προσήκει κωλύεσθαι. καὶ οὕτω τοῦτο τυποῦσθαι χρὴ πρὸς αὐτοὺς, ὥστε μὴ δοκεῖν ὕβριν εἶναι τοῦ κωλύοντος, ἀλλὰ γὰρ τὸν λόγον τῆς θρησκείας ἀπαιτεῖν τὸ γινόμενον. τῆς ἁγιω-

ta, ne confugientes habeant, neve intra ſanctam Eccleſiam inferant, omnimodo prohibemus. Hæc namque, ut reliqua omnia ejuſmodi, non modo a ſacris templis & aris abeſſe volumus, ſed a reliquis quoque omnibus Eccleſiaſticis habitationibus, manſionibus, hortis, balneis, atriis, ac porticibus, quæ præſidio eſſe fugientibus ſuperiori ſermone declaravimus. Etenim fas non eſt, ſanctiſſimis templis, aliiſve Eccleſiæ locis ex nimia ſolicitudine, diſcordiæ ac bellorum materiam inferre. Sufficiat profugis iſtis Dei auxilium, cui & arma & leges & ipſa etiam regia Majeſtas ſubjecta eſt. Nam & nos, qui ſemper jure imperii armis circumdamur, quoſque ſine armatis ſtipatoribus eſſe non convenit, Dei templum ingreſſuri, foris arma relinquimus, & ipſum etiam diadema deponimus; & quo ſubmiſſioris imperii ſpeciem præferimus, eo magis imperii nobis majeſtas promittitur. Ad ſacra quoque altaria munerum tantum offerendorum cauſa accedimus: & cum circumſeptum ſacrorum adytum ingreſſi ſumus, ſtatim egredimur; nec quidquam ex propinqua Divinitate nobis arrogamus. Quamobrem qui ſine armis ad ſanctum Dei templum, vel ad ſanctum altare, in quacumque illi gente, vel in hac civitate confugerint, in templo dormire, aut etiam in altari, vel in ipſis locis cibum ſumere, citra ullam injuriam a Clericis prohiberi debent. Et ita res hæc erga eos gerenda eſt, ut non a prohibente injuria inferri, ſed religionis ratio rem quæ geritur, exigere videatur. Proinde illos paventes, de ſancti-

tate ac puritate loci commoneant; religioni cum humanis necessitatibus nihil commune esse doceant: intervalla intra septa Ecclesiastica, ad ipsorum tranquillitatem securitatemque constituta sigillatim commonstrent: capitale supplicium contra temere irruentes statutum indicent: intelligant religionem humanis sordibus, naturalisque necessitatis injuria contaminandam aut profanandam non esse ei, qui per eam ipsam religionem tueri se ab injuria velit. Quod si quispiam nihil his omnibus annuerit, aut assensus fuerit, tum demum religio mansuetudini anteferatur, & ex divinis locis ad ea quæ superius dicta sunt, eum propulset audacia. Qui enim in magno metu est, periculum effugiet, nec propterea sacra religio humanarum necessitatum admixtione contaminabitur. Porro si qui divinam opem expetentes, sanctissima Dei templa cum armis ingredientur, aut cum apparatu qui naturæ & gentium jure a religione arcetur, non modo illa inferre sacratis locis, verum etiam confligere conabuntur (quod ut adjuventur, vel audiantur, vel quia sævitiam videant, tolerandum esset) plenissima severitatis jussione & horrendis comminationibus præcipue ne id faciant admonebis. Nam qualem ille spem in religione collocat, qui in religionis contumeliam armis accinctus ingreditur?

Quod si quisquam furiis actus aliquod istorum nostrorum decretorum in quocumque Ecclesiastico loco violaverit, sive id fiat extra templum, sive intra templum, sive etiam circa templum; jubemus

σιωπῆς καὶ τῆς καθαρότητος τοῦ τόπου τοὺς ἀλεξιβουλομένους ὑπομιμνησκέτωσαν, καὶ μηδὲν ταῖς θρησκείαις μετὰ τῶν ἀνθρωπίνων χρήσεων εἶναι κοινὸν διδασκέτωσαν· τὰ διαστήματα, τὰ ἐν τοῖς Ἐκκλησιαστικοῖς περιβόλοις, τῇ αὐτῶν ἀσφαλείᾳ ἡσυχίᾳ τε ἀφορισθέντα, κατὰ μέρος δεικνυέτωσαν, τιμωρίαν κεφαλικὴν κατὰ τῶν προπετῶς ἐπιόντων αὖθις ὡρίσθαι. γνώτωσαν, ὡς οὐ χρὴ τὴν θρησκείαν τοῖς ἀνθρωπίνοις ῥύποις μιαίνειν, ἢ τῇ ὕβρει τῆς φυσικῆς ἀνάγκης χραίνειν, τὸν διὰ τῆς αὐτῆς θρησκείας ἀνύβριστον εἶναι βουλόμενον. Εἰ τούτοις πᾶσί τις μὴ ἐπινεύοι, μήτε πείθηται, προτιμάσθω τῆς πραότητος ἡ θρησκεία, καὶ ἐκ τῶν θείων εἰς τοὺς προλεχθέντας τόπους διωκέτω ἡ θρασύτης. ἔσω γὰρ καὶ ὁ σφόδρα φοβηθεὶς ἐκτὸς κινδύνου, καὶ οὔτε ἡ θρησκεία τῇ τῶν ἀνθρωπίνων χρήσεων ἐπιμιξίᾳ μολυνθήσεται. τοὺς δὲ βοήθειαν ἐξαιτοῦντας παρὰ τοῦ μεγίστου Θεοῦ, καὶ μεθ' ὅπλων εἰσιόντας εἰς τοὺς ἁγιωτάτους ναοὺς, ἢ καὶ παρασκευῆς, ἢ τῆς φυσικῷ, καὶ ἐθνικῷ νομίμῳ τῆς θρησκείας ἀπείργεται, μὴ μόνον ἐπιφέρειν τῇ ταύτης εὐαγείᾳ, ἀλλὰ γὰρ καὶ συνάπτειν ἐπιχειροῦντας, ὅπερ βοηθηθῆναι, ἢ ἀκουσθῆναι, ἢ ἀγριότητι ἰδεῖν, φορητὸν, πληρεστάτῳ αὐστηρείας προστάγματι, καὶ φοβεραῖς ἀπειλαῖς, προηγουμένως μὲν τούτου μὴ ποιεῖν παραινέσεις. ποίαν γὰρ ἐλπίδα ἐν τῇ θρηκείᾳ ἐντίθεται, ὃς ἐφ' ὕβρει ταύτης ὅπλα περικείμενος εἴσεισιν;

Ἐὰν δέ τινα μανίᾳ τυφλώττουσα προξενῇ τῶν ἡμετέρων περιδεῖν τι θεσπισμάτων ἐν οἱῳδήποτε τόπῳ τῆς Ἐκκλησίας, ἢ ἐντὸς τοῦ ναοῦ, ἢ περὶ τὸν ναὸν, ἢ καὶ ἐκτὸς τούτου τυγχάνοντα, παραχρῆμα τοῦτον

τὰ

τὰ ὅπλα αὐθεντίᾳ τοῦ Ἐπισκόπου παρὰ μόνων τῶν Κληρικῶν, καὶ αὐστηρότερα ὑπὲρ τῆς αὐτῶν σωτηρίας, ἀποτίθεσθαι καταναγκασθῆναι προστάττομεν· διδομένης αὐτοῖς ἐλπίδος καὶ θαρσοῦς, ὡς τῇ θρησκείᾳ μᾶλλον ἢ τῇ τῶν ὅπλων ἐπικουρίᾳ ὀχυρωθήσονται. ἐὰν δὲ τῇ τοῦ ἡμετέρου νόμου αὐθεντίᾳ, καὶ τῇ Ἐκκλησιαστικῇ φωνῇ ὑπομνησθέντες, τῷ τύφῳ τῆς οἰκείας ἀγνοίας ἐμμένωσι, καὶ ὅπλα μὴ ἀποθῶνται, ἅπερ παρὰ τὸ θεμιτὸν οὐ σωτηρίας χάριν, ἀλλὰ τυραννίδος καὶ ἱεροσυλίας θρασύτητι ἀνεδέξαντο, γινωσκέτωσαν, ὡς διὰ τοσούτων, καὶ τηλικούτων παραγγελμάτων ἐξευμενισθείσης τῆς θρησκείας, παρά τε τῆς ἡμετέρας γαληνότητος, καὶ τῶν Ἐπισκόπων Θεῷ τῆς ἀπολογίας δοθείσης, κατὰ τὸ οἰκεῖον πταῖσμα καὶ παρ' ἐνόπλων εἰσχωρουμένων ἀποσπασθήσονται, καὶ πάσαις ταῖς συμφοραῖς ὑποβληθήσονται· εὐσεβῶς τε ταῦτα εἰς αὐτοὺς γενήσεται, ἅπερ χρὴ γενέσθαι ὑπὲρ τοῦ χαλεπὰ καὶ τραγῳδίας ἄξια ἐξαμαρτάνειν αὐτούς. τί γὰρ ἐκ τῶν τολμηθέντων ἔναγχος κατὰ τῆς θρησκείας καὶ τῆς θειότητος παρὰ τῶν σφόδρα ἐλεουμένων εὐλαβεῖσθαι ἢ ὑποπτεύειν ἡμᾶς, καὶ διὰ τοῦτο πᾶσαν ὁδὸν ἀφορμήν τε ἀποκινῆσαι μανίας οὐ προσήκει, ἵνα μή, ὅπερ ἐξ ὑποδείγματος ἡ τραγικὴ μανία πρώτως ἐξήμαρτε, τὸ αὐτὸ καὶ αὖθις, ὅπερ ἀπείη, ἱεροσυλίας τρόπῳ τολμηθείη; ἀλλ' οὔτε δίχα γνώμης ἢ κελεύσεως τοῦ Ἐπισκόπου, ἢ καὶ ὑμῶν τῶν δικαστῶν τῶν κατὰ τήνδε τὴν πόλιν, ἢ καὶ ὁπουδήποτε τυγχανόντων, τὸν ὡπλισμένον ἐκ τῶν Ἐκκλησιῶν χρὴ παραδίδοσθαι· ἵνα μή, ἐὰν κατὰ τῶν ἀθλίων πολλοῖς τοῦτο καὶ διαφόροις ἐξῇ, σύγχυσις ἐκ τούτου ἐγγένηται. εὐλαβεῖσθαι γὰρ τοὺς μεθ' ὅπλων φεύγοντας πρὸς

ut confeſtim Epiſcopi auctoritate a ſolis Clericis arma deponere compellatur, & ſeverius etiam pro ſua ſalute, ſpe illi data atque fiducia, quod religione ac pietate ſecurius munietur, quam armorum præſidio. Quod ſi legis noſtræ auctoritate, voceque Eccleſiaſtica commonefacti in veſania ſua perſeverent, neque arma, quæ præter fas, non ſalutis, ſed tyrannidis & ſacrilegii audacia ceperant, reliquerint; ſciant quod tot tantiſque denuntiationibus ac præceptis placata religione, & a noſtra ſerenitate, & ab Epiſcopis excuſatione facti Deo reddita, pro ſui ſceleris ratione etiam per armatorum ingredientium vim abſtrahentur, & omnium calamitatum generi ſubjicientur, & ea pie adverſus eos gerentur, quæ geri æquum eſt, pro eo quod gravia & tragica ſcelera admiſerint. Quid enim ex his quæ nuper ſumma cum audacia adverſus religionem ac divinitatem patrata ſunt ab his quibuſcum admodum clementer actum eſt, non metuendum ſit nobis ac formidandum, ita ut omnem inſaniæ viam atque occaſionem adimamus, ne, quod primum in exemplum tragica perpetravit inſania, idem quoque denuo (quod abſit) ſacrilego more admittatur? Sed neque abſque ſententia ac juſſione Epiſcopi, vel etiam Noſtra, & Judicum qui in hac urbe, aut etiam eorum qui in quovis alio loco ſunt, armatum hominem ex Eccleſiis abſtractum tradere oportet; ne, ſi id multis atque diverſis contra illos miſeros liceat, ex ea re confuſio oriatur. Nam ejuſmodi cum armis confugientes metuere volumus ut

corrigantur, auferri item eis arma, ne salutem in galea & clypeo quærant. Illud etiam, imo vero præcipue, hac lege sancimus, ut nefariæ sacrilegæque hujusmodi tumultuationes vel in ipsis initiis per armorum amolitionem, honestamque admonitionem sedentur, vel certe si in improba obstinatione permaneant, metu illustrissimæ potestatis per moderationem & justitiam & præstantem pietatem a prædictis rebus compescantur. Hæc ipsa, quæ pro veneranda religione, & cum omni observantia, veneratione, honore, pietate, puritate, sanctitate ac reverentia, vel maxime a fugitivis observari jussimus; neque humanitatem propter religionem abjiciendo, neque rursum religionem propter humanitatem contemnendo, eo quod decet tum Divinitati, tum humanitati attributo: propositis edictis in totum orbem, ut ad omnium notitiam perveniant, curabis: ut & confugientes per decreti clementiam securi sint, & nullius hominis temeritate quæ ad honorem religionis sancita sunt intercidant.

Lex hæc proposita fuit indictione decima-quarta, duodecima die mensis Pharmuthi. [hoc est septimo Aprilis.]

διορθῶσιν βουλόμεθα, ἀφαιρεῖσθαι τὰ ὅπλα, καὶ οὔτε σωτηρίαν ἐν κεφαλαίῳ. καὶ τοῦτο μᾶλλον δὲ προηγουμένως διὰ τοῦ νόμου τούτου θεσπίζομεν· ἵν' αἱ τοιαῦται ἀθέμιτοί τε καὶ ἱερόσυλοι κινήσεις, ἢ ἅμα τῷ ἄρξασθαι, ἐν αὐτοῖς τοῖς προοιμίοις τῶν ὅπλων ἀποτεθέντων, τῇ καλλίστῃ νουθεσίᾳ ἡσυχάσωσιν, ἢ τῷ φαυλοτάτῳ τόνῳ ἐμμένοντες, τῶν προειρημένων ἐπιχειρῶσι λόγῳ τῆς ὑπερλάμπρου ἐξουσίας, διὰ τῆς κοσμιότητος, δικαιοσύνης τε καὶ ἀκριβοῦς εὐσεβείας. Ταῦθ' ἅπερ περὶ τῆς θρησκείας σεβασμίως, καὶ μετὰ πάσης παρατηρήσεως, εὐλαβείας, τιμῆς καθαρότητος, ἁγιωσύνης, αἰδοῦς, εὐσεβείας, καὶ μάλιστα παρὰ τῶν προσφυγόντων φυλάττεσθαι, μήτε διὰ τὴν θρησκείαν τῆς φιλανθρωπίας ἀποκλινομένης, μήτε μὴν διὰ φιλανθρωπίαν θρησκείας καταφρονουμένης, προστάξαμεν, τοῦ πρέποντος ὁμοῦ τῇ θεότητι καὶ τῇ ἀνθρωπότητι ἀφορισθέντος, διαταγμάτων προτεθέντων, εἰς πάντα κόσμον, καὶ γνῶσιν πάντων περιελθεῖν φροντίσεις· ὥστε καὶ τοὺς προσφεύγοντας διὰ τῆς τῶν ὁρισθέντων φιλανθρωπίας ἀμερίμνους τυγχάνειν, καὶ μηδενὸς προπετείᾳ τὰ εἰς τιμὴν τῆς θρησκείας τυπωθέντα διαφθαρῆναι.

Νόμος προετέθη ἰνδικτιῶνος τεσσαρεσκαιδεκάτῃ, μηνὶ Φαρμουθὶ ιβʹ.

[a] Ἅπαξ ἁγιασθέντα τὰ τοιαῦτα εἶναι οὐ παύεται] Semel æde sacra facta, etiam diruto ædificio locus sacer manet. Capta ab hostibus urbe omnia desinunt sacra vel religiosa esse. *L. XXXVI. D. de religios.* Cur tam varie? An propter sacrorum evocationem? Nam & Deos adytis excedere credidit stulta Paganorum superstitio.

[b] Ὑπὸ τῶν ἔναγχος ἀθεμίτως ἐκ τῆς βαρβαρικῆς μανίας κατὰ τοῦ θείου τολμηθέντων θυσιαστηρίου] Ἐπισυνέβη γὰρ μυσαρόν τι πρᾶγμα κατὰ τὴν Ἐκκλησίαν γενέσθαι. οἰκέται γὰρ ἑνὸς τῶν μεγάλα δυναμένων, βάρβαροι ὄντες τὸ γένος, ἀπηνοῦς τοῦ δεσπότου πειρώμενοι, τῇ Ἐκκλησίᾳ προσφεύγουσι. καὶ ξιφηφοροῦντες εἰς τὸ θυσιαστήριον εἰσεπήδησαν. παρακαλούμενοι δὲ ἐξελθεῖν, οὐδενὶ τρόπῳ ἐπείθοντο, ἀλλ' ἐμπόδιον ταῖς ἱεραῖς λειτουργίαις ἐγίνοντο. ἐπὶ δὲ ἡμέρας πολλὰς τὰ ξίφη γυμνὰ κατέχοντες, ἕτοιμοι πρὸς τὸ ἀμύνασθαι πάντα τὸν προσιόντα ἐγίνοντο. καὶ δὴ ἕνα τῶν κληρικῶν ἀποσφάξαντες, καὶ ἄλλον τραυματίσαντες, τέλος ἐπικατέσφαξαν ἑαυτούς, &c. *Socrat. lib. VII. cap. XXXIII.*

[c] Εν τοῖς ἀκροπόλεσι] *Strabo lib. IX. Vitruvius lib. I. cap. VII.*

[d] Οἱ τὰ ἴχνη τῶν ἡμετέρων χαρακτήρων καταλαμβάνοντες] Similiter si quis ambulaverit cum Episcopo Presbytero vel Diacono in quocumque loco nullo modo eos retinere vel abduci jusserunt Valentinianus Theodosius & Arcadius constitutione nondum edita, quia, inquiunt, in Sacerdotibus Ecclesia constat.

[e] Διὰ τὸ βασιλικὸν σέβας] *Nazianzen.* κατὰ Ἰουλιανοῦ. *Procopius in Exodum.* ἀνδριάντες οἱ βασιλικοὶ ἄψυχοι καὶ ἀναίσθητοι τυγχάνοντες τοὺς καταφεύγοντας εἰς αὐτοὺς ἐμψύχους καὶ αἴσθησιν ἔχοντας διασώζουσιν.

[f] Τὰ θεῖα θυσιαστήρια] *Gregor. Theologus* εἰς Βασίλειον. *Sozomen. lib. VIII. cap. VII. Nicephorus Kallist. lib. XVI. cap. VIII.* Sed & ad Baptisterium confugientibus nefas fuit vim inferre. *Evagr. lib. II. cap. VIII. Epistol. Ægyptior. ad Leonem Aug.*

[g] Καὶ τὸ ἀντίθετον τοῦ λαοῦ] *Augustin. lib. III. Quæstionum super Levitic. cap. LVII.* Ut ad Ecclesiam prodire aut ad Ecclesiam confugere non dicatur, nisi quod ad locum ipsum parietesque prodierit vel confugerit, quibus Ecclesiæ congregatio continetur. *Latina Constitutio.* Oratorium templi, id est, ἀντίθετον τοῦ ναοῦ habet. Cod. Theod. καὶ τὸν ἀντίθετον ναὸν τῶν ἐντὸς τῶν τειχῶν. Vide Evagr. *lib. II. cap. III. Procop.* περὶ τῆς ἁγίας Σοφίας. *Elias in Nazianzen.* εἴσω ἑαυτὸν τοῦ ἁγίου ἐπανήκοντα.

[h] Περιειργασμένοις] Jacobus Cujacius V.C. cui ego, si quæ sint tenues in me ingenii facultates, si quæ literarum opes exiguæ, ni uni maxime quantulæcunque sint acceptas referam, improbus intestabilisque sim: summus inquam ille istius disciplinæ doctor προσαιρουμένοις emendat, ex Latina constitutione quæ sic habet. *Quas oratum gestiens populus primas ingreditur.*

[i] Καὶ τῶν προθύρων μετὰ τοὺς δημοσίους] *Joannes Episcopus Citri:* ὁ δέ γε πολιτικὸς νόμος ἐν κεφαλ. ια΄. τοῦ α΄. τίτλ. τοῦ ε΄. βιβλίου τῶν Βασιλικῶν ταῦτα φησί· Μέχρι τῶν περὶ τῆς δημοσίας ἀγορᾶς ὅρων τῆς Ἐκκλησίας τὸ ἀσφαλὲς ἐχέτωσαν οἱ προσφυγόντες. τοῖς ἐνδοτέροις λουτροῖς, ἢ κήποις, ἢ οἰκήμασιν, ἢ αὐλαῖς, ἢ στοαῖς χρώμενοι. Meminit Synod. Aurelianens. *Can. I.* Balsam. *Syn. VI. Can. LXXVI. & Can. XCVII.* Synod. Carthaginens. *Can. LXVII.*

[k] Εἴτε ἐν αὐλαῖς] *C. Th.* arcis, *Augustin. quæstion. CLXXIII. super Exodum. Vet. Glossar.* Area, αὐλή, προαστιὰ, ὕπαιθρον, ἅλως. Nec tamen male, Atriis, ut Matth. *XXVI.* ἐν τῇ αὐλῇ, in atrio, & Apocalyps. *XI.* αὐλὴ, Atrium.

[l] Καὶ αὐτὸς ἐξαιτεῖν βοήθειαν καταφυγῇ] Εὐτρόπιος γὰρ ἀμύνασθαι τινὰς προσφεύγοντας τῇ Ἐκκλησίᾳ βουλόμενος σπουδὴν πεποίητο νόμον παρὰ τῶν αὐτοκρατόρων προτεθῆναι, κελεύοντα μηδένα προσφεύγειν ταῖς Ἐκκλησίαις, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἤδη προσφεύγοντας ἀφέλκεσθαι. δίκη δὲ εὐθὺς ἐπηκολούθησε. προύκειτο γὰρ ὁ νόμος καὶ μετ' οὐ πολὺ προσκρούσας τῷ βασιλεῖ ὁ Εὐτρόπιος ἐν τοῖς προσφεύγουσιν ἦν. *Socrat. lib. VI. cap. V. Sozom. lib. VIII. cap. VII.*

[m] Καὶ ἐλαῶν] Διαιτῶν. *An Ezechiel. XL.* Oel. Hecatser ala atrii est, uti Vitruvius loquitur? quod vocabulum & septuaginta retinuerunt *III. Reg. VI.* Vide Hieronym. Nunc ego illud non extra rem testabor non falso ex veteri Glossario & Patrem & Doctorem meum retulisse quod omnino illud de Exedra habet. Sic enim me illic legere memini. Ala, ἐξέδρα, εἴλημα, χαλὴ, πτέρυξ ὄρνιθος, ἱππικὴ παράταξις, non εἴλημα χολή. Πτερὰ δὲ τὴν οἰκοδομίαν καλοῦσι ταύτην, ἐπεὶ ὥσπερ ἀποκρέμασθαι τοῦ τείχους δοκεῖ. *Procop.*

[n] Τῷ τοῦ Θεοῦ ναῷ προσιόντες ἔξω τὰ ὅπλα καταλιμπανόμενοι] *Procopius in illud Regum III.* Εἰς τὸ θέκουε. Ἐν τῷ λεξικῷ τῶν Ἑβραϊκῶν ὀνομάτων ἑρμηνεύεται ἐκκενωσμὸς καὶ σαλπισμὸς, ἐξ ὧν δὲ φησὶν ἐν Παραλειπομένοις ἔοικε δηλοῦν ὡς ἐδίδοτο ταῦτα τοῖς τὰς θύρας τῶν βασιλέων φυλάττουσιν. προϊόντος δὲ τοῦ βασιλέως, οἱ μὲν τούτων ἡγοῦντο, οἱ δὲ παρείποντο. ἡνίκα δὲ εἰς τὸν νεὼν παρεγένοντο, ἀπῄτουν οἱ ἐπιστρέφοντες ἀπὸ τοῦ ναοῦ φύλακες, καὶ ἐδέχοντο ταῦτα παρ' αὐτῶν. καὶ ταῦτα κατέχοντες πρὸ τῆς πύλης εἱστήκεσαν τοῦ ναοῦ, ἵνα μὲν τὰ ὅπλα μείνῃ πρὸ τῶν θυρῶν, οἱ δὲ ταῦτα κομίζοντες σὺν τῷ βασιλεῖ τὸν Θεὸν προσκυνήσωσιν. εἰκὸς δὲ καὶ οἶκον γεγενῆσθαι πρὸ τῶν θυρῶν, ὥστε τοὺς ὁπλοφόρους ἐκεῖ τὰ ὅπλα κατατίθεσθαι. *Julianus ad Arsacium.*

[o] Ἀποτιθέμενοι τὸ διάδημα] *Socrat. lib. VII. cap. XXV. Paul. Diacon. lib. XVI.*

Concutiebatur terra nocte ac die decem diebus, postea cessavit. At vero Imp. non gestavit coronam per dies decem. Sed & sancta Christi nativitate absque illa processit in Ecclesiam, & ut etiam prandia quæ ex more fiunt in decem & novem accubitus cessare faceret. Resarcietur inde Cedrenus lacerus, & ut alia omittam. Prandia, *κλητώρεια* dicuntur, non *κητώρεια*. *Sudas:* Κλητώρειον, ἡ βασιλικὴ δόξα, ἡ τράπεζα.

[p] Τοῦ ἀγιωτάτου δὲ θυσιαστηρίου διὰ μόνην] *Sozomen. lib. VII. cap. XXIIII.* Ἔθος ἦν τοῖς βασιλεῦσιν ἐν τῷ ἱερατείῳ ἐκκλησιάζειν κατ' ἐξοχὴν τῶν ὅρων τοῦ λαοῦ κεχωρισμένοις. κολακείας δὲ ἢ ἀταξίας εἶναι τοῦτο συνιδὼν τόπον εἶναι βασιλέως ἐν ἐκκλησίᾳ, τέταχε τὸν πρὸ τῶν δρυφάκτων τοῦ ἱερατείου, ὥστε τοῦ μὲν λαοῦ τὸν κρατοῦντα τὴν προεδρίαν ἔχειν, αὐτοὺς δὲ τοὺς ἱερέας προκαθεῖσθαι. ταύτην δὲ τὴν ἀρίστην παράδοσιν ἐπλούτισε Θεοδόσιος ὁ βασιλεὺς, καὶ οἱ μετὰ ἐκεῖνον αὐτοκράτορες, καὶ ἐξ ἐκείνου ναοὶ φυλαττομένην ὁρῶμεν. *Theodoret. lib. v. cap. XVII. Synod. VI. Constantinop. Can. LXIX.*

[q] Ἐλπίδος καὶ θάρσους] *C. Th. καὶ ὅρκου. Phot. tit. IX. cap. XXVII. Nomocan.* Οἱ νόμοι καὶ οἱ κανόνες κωλύουσι κληρικὸν ὀμνύειν, εἰ καὶ τὰ μάλιστα, εἴρηται βιβλ. τοῦ αὐτοῦ τιτ. ιβ'. διατ. γ'. ὅτι δεῖ τοὺς προσφεύγοντας προσερχομένους καὶ ὅρκον ἐπὶ τῇ ἀσφαλείᾳ λαμβάνοντας ἀποτίθεσθαι τὰ ὅπλα. *Et Epitom.* ὅρκον ἐπὶ τῇ ἀσφαλείᾳ λαβόντες.

[r] Τὶ γὰρ ἐκ τῶν τολμηθέντων ἔναγχος κατὰ τῆς θρησκείας] *Socrat. lib. VII. cap. XXXIII.*

[s] Κελεύσεως τοῦ Ἐπισκόπου] Basiliscum ad Ecclesiam confugientem abstraxit Acacius. *Procop.*

[t] Προετέθη ἐπὶ ἰν. ιδ'. μηνὶ Φαρμουθὶ.] *Ambrosius x. Epistolar.* Ergo secundum Ægyptios primo mense celebraturi sumus Dominicum Pascha, hoc est VII. Kalend. Maias, qui est XXX. Pharmuti mensis. Nec absurdum arbitror, ut inde observandi mensis trahamus exemplum, ubi primum Pascha celebratum est. Unde & majores nostri in tractatu Concilii Niceni cum diem Endecateride si quis diligenter attendat, statuendum putaverunt, & ipsum mensem novorum recte custodierant, quia in Ægypto hoc primo mense nova secantur frumenta. Hic autem mensis & primus est secundum Ægyptiorum proventus, & primus secundum legem, & octavus secundum consuetudinem nostram. Indictio enim Septembri mense incipit. *Novell. XLVII. L. I. C. de Offic. Praefect. Prator. Afric.* Octavo Kalendas Octobres, id est, ad æquinoctium autumnale, ibique terminatur. *Beda de argument. Luna & Ephemeridibus.* Constantinianæ indictiones quando inductæ sint Fasti Græci annotant. Sed & τῶν ὀλυμπιάδων ἀπέβη πανήγυρις, ἥ τις ἐφυλάττετο ἕως τῆς ἀρχῆς τοῦ μεγάλου Θεοδοσίου, καὶ ἤρξαντο ἀριθμεῖσθαι αἱ ἰνδικτοι. *Cedrenus. Ambros. de Noe & arca.* Septimus autem mensis secundum numerum qui September dicitur computatur, quia etsi a Septembri mense annus videatur incipere, sicut Indictionum PRÆSENTIUM usus ostendit, tunc enim seminum jactus, nec tamen ex quo plenior gratia se incipit demonstrare ex eo anni origo subducitur. Initio Synaxarii Ecclesiæ Græcæ, quod a Septembri incipit, ut & Novella Manuelis Comneni περὶ ἀπρακτων ἡμερῶν scriptum reperio, ὅτι τὴν ἰνδικτιῶνα ἑορτάζει ἡ τοῦ Θεοῦ ἐκκλησία ἀπὸ τῶν ἀρχαίων παραλαβοῦσα, διὰ τὸ νομίζεσθαι παρὰ Ῥωμαίοις ἀρχὴν εἶναι ἔτους ἀπὸ ταύτης ἰνδικτιῶνος. Ἰνδικτιὼν γὰρ λέγεται παρὰ Ῥωμαίοις ὁ ὁρισμός. Vel ut prolixius *Cedrenus*, ἐπινέμησις. Et *Beda de argumento Lunæ:* Indictio dicitur ab indicendo, cum enim Romani omnibus gentibus imperarent, omnibus tributa indixerunt, quæ eis quinto semper anno pendebantur. Sed primo quinquennio æs, secundo argentum, tertio solvebatur aurum, quarto rursus a principio repetebatur, id est, ab ære; unde junctis tribus quinquenniis, quindecim annorum indictiones singulæ institutæ. Auctoritatem dat Bedæ Argumentum Græcæ Constitutionis, quæ desideratur sub titulo I. *de Lustralis auri collatione lib. XI. Codic.* Quod tale esse ex antiquissimo exemplari refert Jurisconsult. acut. & doct. Antonius Contius. Indictionibus trino lustro digestis, auri primo pro rebus functio præter annuum canonem indicitur: aurumque quod ex tali collatione dependitur, est lustrale. Quindecim vero annorum spatium in se quinquennii continens tria lustra, primo aurum, secundo argentum, tertio æs exsoluere collatores perurget. In lustra vero con-

glomeratio per Subadjuvas, Melloproximos, Adjutores, & Arcarios ad hoc officii deputatos, sub forma exactionis inserta hoc expedito cursu perstringat.

De Servis.

IV. Impp. THEOD. & VALENT. AA. Imperio P. P.

SI servus cujusquam in Ecclesiam altariave armatus, nullis hoc suspicantibus, inopinatus irruerit, exinde protinus abstrahatur, vel continuo domino, vel ei, unde eum tam furiosa formido proripuit, indicetur, eique mox abstrahendi copia non negetur. Sed si armorum fiducia resistenti animos insania impellente, conceperit, abripiendi extrahendique eum domino, quibus id potest efficere viribus concedatur. Quod si illum etiam configi in concertatione pugnaque contigerit, nulla erit ejus noxa, nec conflanda criminationis relinquetur occasio, si is, qui ex statu servili in hostilis, & homicidæ conditionem transiliit, sit occisus. Dat. v. Kal. April. VALERIO, & AETIO CONSS. 432.

De seditione, conclamationibus, tumultu, impetu, conventiculis.

V. Imp. MARCIANUS A. ad populum.

DENUNCIAMUS vobis omnibus: ut in Sacrosanctis Ecclesiis, & in aliis quidem venerabilibus locis, in quibus cum pace & quiete vota competit celebrari, abstineatis ab omni seditione: nemo conclamationibus utatur: nemo moveat tumultum, aut impetum committat, vel conventicula collecta multitudine in qualibet parte civitatis, vel vici, vel cujuscumque loci colligere ac celebrare conetur. Nam si quis aliquid contra leges a quibusdam sibi existimet perpetrari, liceat ei adire Judicem, & legitimum postulare præsidium. Sciant sane omnes: quod si quis contra hujus Edicti normam aut agere aliquid, aut seditionem movere tentaverit, ultimo supplicio subjacebit. Dat. III. Id. Jul. ipso MARTIANO A. & ADELPHIO CONSS. 451.

1. Ne quis de Ecclesia pellatur, vel trahatur: de rebus victualibus & vestibus & quiete. 2. De monitione judicis. 3. Et de eo, qui latet intra fines Ecclesiæ, repræsentando. 4. Si monitus respondeat. 5. Vel non. 6. De officio Oeconomi, vel defensoris Ecclesiæ.

VI. Imp. LEO A. Erythrio P. P.

PRÆSENTI lege decernimus per omnia loca valitura, (excepta hac Urbe Regia, in qua nos Divinitate propitia degentes, quoties usus exegerit, invocati, singulis causis atque personis præsentanea constituta præstamus) nullos penitus, cujuscunque conditionis sint, de sacro sanctis Ecclesiis, Orthodoxæ fidei expelli, aut trahi, vel protrahi

confugas, nec pro his venerabiles Episcopos, vel religiosos Oeconomos exigi, quæ ab ipsis debeantur: his, qui hoc moliri, aut facere, aut nuda saltem cogitatione atque tractatu ausi fuerint tentare, capitali, & ultimi supplicii animadversione plectendis. Ex his ergo locis eorumque finibus, quos anteriorum legum præscripta sanxerunt, nullos expelli aut ejici aliquando patimur; nec in ipsis Ecclesiis reverendis ita quemquam detineri atque constringi, ut ei aliquid victualium rerum, aut vestis negetur, aut requies.

§. 1. Sed si quidem ipsi refugæ appareant in Ecclesia publice, & se in sacris locis offerant quærentibus conveniendos, ipsis servata locis reverentia, Judicum, quibus subjacent, sententiis moneantur, responsum daturi, quale sibi quisque perspexerit convenire.

§. 2. Quod si in finibus Ecclesiasticis latitant, religiosus Oeconomus, seu Defensor Ecclesiæ, vel certe quem his negotiis commodiorem auctoritas Episcopalis elegerit, reconditam latentemque personam decenter sine ullo incommodo monitus intra fines Ecclesiæ, si invenitur, præsentet.

§. 3. Cum autem monitus fuerit in publico privatoque contractu actione civili: in ejus sit arbitrio, sive per se, sive (si magis elegerit) instructo solenniter procuratore directo, in ejus Judicis, cujus pulsatur sententiis, examine respondere.

§. 4. Sed si hoc facere detrectet aut differat, judiciorum legumque solitus ordo servetur. Itaque si res immobiles possidet, post Edictorum solennium citationem, ex sententia judicantis usque ad modum debiti, bonorum ejus sive prædiorum traditio, sive venditio celebretur: Quod si res mobiles habet, easque extra terminos occultat Ecclesiæ, sententia judicantis, & executoris sollicitudine perquisitæ, quocunque loco occultentur, erutæ, pro æquitatis tramite, modoque debiti publicis rationibus privatisque proficiant. Sane si intra fines habentur Ecclesiæ, vel apud quemlibet ex Clericis absconditæ, sive depositæ fuisse firmantur: studio & providentia viri reverendissimi Oeconomi, sive Defensoris Ecclesiæ diligentia inquisitæ, hæ quolibet modo ad Sacrosanctam Ecclesiam pervenientes, proferantur: ut pari æquitatis ordine, iisdem ex bonis fisco, vel Reipublicæ, sive creditoribus, & quibuscunque justis petitoribus ad modum debiti consulatur. Sicubi depositæ vel commodatæ dicuntur, inquirendi talem volumus esse cautelam: ut si sola suspicione apud aliquem adserantur absconditæ, de sua etiam conscientia satisfacere auctoritate venerabilis Antistitis jubeatur: adjicientes, quod ea, quæ de principalibus personis decrevimus; in causis fidejussorum, sive mandatorum, seu rerum ad eos pertinentium, vel familiarium, & sociorum, seu participum, & omnino in iisdem causis obnoxiorum personis præcipimus observari: scilicet si ipsos quoque secum confugæ intra Ecclesiarum terminos habere voluerint: ut eorum quoque bonis publica debita privataque solvantur, & per eos rerum, ubicunque depositæ sunt, procedat inquisitio. Et hæc quidem de ingenuis liberisque personis.

§. 5. Sane, si servus, aut colonus, vel adscriptitius, familiaris, sive libertus, & hujusmodi aliqua persona domestica, vel conditioni subdita, conquassatis rebus certis atque subtractis, aut seipsum furatus, ad sacrosancta se loca contulerit: statim a religiosis Oeconomis sive Defensoribus, ubi primum hoc scire potuerint, per eos videlicet, ad quos hoc pertinet, ipsis præsentibus, pro Ecclesiastica disciplina & qualitate commissi, aut ultione competenti, aut intercessione humanissima procedente remissione veniæ, & sacramenti interventione securi ad locum statumque proprium revertantur: rebus, quas secum habuerint, reformandis: diutius enim eos in Ecclesiis non convenit morari, ne patronis seu dominis per ipsorum absentiam obsequia justa denegentur, & ipsi per incommodum Ecclesiæ egentium & pauperum alantur expensis.

§. 6. Inter hæc autem quæ sedulo ad religiosi Oeconomi sive Defensoris Ecclesiæ sollicitudinem curamque respiciunt, erit etiam illud observandum, ut singulorum intra Ecclesias confugientium personas, causasque incessanter conquirant: deinde Judices, vel eos, ad quos causæ & personæ pertinent, instantius instruant; & æquitati convenientia diligentius exequantur. Datum Prid. Kalend. Mart. LEONE III. A. CONS. 466.

De Magistratibus adeundis, & Ecclesiis non turbandis. De Imperatore per Archiepiscopum instruendo.

VII. Græcæ Constitutionis Epitome ex Græca collectione Ecclesiasticarum Constitutionum.

Ο ΕΧΩΝ [a] ἀγωγὴν ἢ πρᾶγμα πρός τινα, μὴ θορυβείτω τὰς Εκκλησίας δι' ἑαυτοῦ ἢ δι' ἑτέρου, ἀλλὰ προσίτω τοῖς Ἄρχουσιν. Εἰ δὲ τοῦ Βασιλέως ἐπὶ ἁμαρτήμασι χρήζει, διὰ τοῦ Αρχιεπισκόπου αὐτὸν διδασκέτω. Ο δὲ παρὰ ταῦτα ποιῶν σωφρονίζεται.

QUI habet actionem aut controversiam cum aliquo, ne turbet Ecclesias per se aut alium, sed adeat Magistratus. Si vero Imperatore in criminibus opus habeat, per Archiepiscopum ipsum instruat. Adversus hæc faciens castigatur.

[a] Ο ἔχων] Refert Græcus Scholiastes *lib. lx.* Βασιλικῶν *tit. lxi.*

De exclamatione. 1. De eo, qui propter potentem personam ad Ecclesiam confugit.

VIII. Græcæ Constitutionis Epitome ex eadem collectione.

Ο ΤΟΥ Βασιλέως εἰς τὴν μεγάλην Εκκλησίαν ἐν ἑορτῇ προϊόντος [a], ἐκβοήσεσι χρώμενος, ἐκπίπτει τοῦ πράγματος, καὶ διὰ τοῦ Επάρχου ἐκβαλλόμενος σωφρονίζεται.

QUI Imperatore ad magnam Ecclesiam in festo procedente [a] exclamatione usus fuerit: excidet re sperata, & per Præfectum ejectus castigabitur.

§. 1. Qui vero propter potentem personam ad Ecclesiam confugit: doceat Imperatoriam Majestatem per Archiepiscopum & Ecclesiæ defensores.

§. α'. Ὁ δὲ διὰ δυνατὸν [b] πρόσωπον τῇ Ἐκκλησίᾳ προσφεύγων, διδασκέτω τὴν βασιλείαν διὰ τοῦ Πατριάρχου, καὶ τῶν Ἐκκλησιεκδίκων.

[a] *Imperatore ad magnam Ecclesiam in festo procedente*] *D. Chrysostomus Homil. 34. de cruce.* Imperatores regalis pompa præcedit, & militaris ordo præeundo vexilla humeris portare consuevit. *Idem Homil. 4. de misericord. Dei.* Nota ut nostrates Principes ubi se circumhabent viros veste aurata conspicuos, currus insuper auro ubertim excultos, quos jumenta trahunt candidiora, & vehicula pretiosioribus gemmis ornata, ut niveos lectulos, ut carpenta aureis bracteis crepitantia, Dracones præterea auro & serico vestibus effigiatos, ut scuta auratis ambonibus & loramentis. Nihil profecto ultra viso Principe aut spectamus aut magnifacimus. Princeps enim vel solus tum ex ejus purpureo amictu tum diademate, sella, fibula & soccis, tum demum fulgentissimo ejus aspectu omnium nostrum in se oculos convertit.

[a] Εἰς τὴν μεγάλην Ἐκκλησίαν ἐν ἑορτῇ προϊόντος] *Cedrenus.* Εἴποτε ἴσχυσε προσελθεῖν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, τοῦτο ἐπεβόων οἱ ἀδικούμενοι ἐλέους τυχεῖν, &c. προσχέρεισθαι μὲ ἡ Βασιλεία σοῦ, ἐνώπιον πάντων ὕπαρχον.

[b] Ὁ δὲ διὰ δυνατὸν] *Augustin. in Joannem.* Ad locum. Alius premitur a potentiore, fugit ad Ecclesiam, alius pro se vult intervenire apud eum apud quem parum valet. Atque ita interpellatur Episcopus, & nisi curet operam impendere, ne miseri opprimantur, immisericors est.

TITULUS DECIMUS-TERTIUS.

DE HIS QUI IN ECCLESIIS manumittuntur.

Minor 25. annis coram Antistite & plebe potest servum suum manumittere, scriptura interveniente. Salic.

I. Imp. CONSTANTINUS A. ad Protegenem Episcopum [1].

JAMDUDUM placuit, ut in Ecclesia Catholica libertatem domini suis famulis præstare possint, si sub aspectu plebis adsistentibus Christianorum Antistitibus id faciant: ut propter facti memoriam vice actorum interponatur qualiscunque scriptura, in qua ipsi vice testium signent: unde a vobis quoque ipsis non immerito dandæ & relinquendæ sunt libertates, quo quisque vestrum pacto voluerit, dummodo vestræ voluntatis evidens appareat testimonium. Dat. VI. Id. Jun. SABINO & RUFINO CONSS. 316.

[1] *Protegenem Episcopum*] Protegenem Sardicensem Episcopum intelligit, & in sequenti lege Osium Cordubensem, quorum magna fuit tunc temporis auctoritas in Decreto Synodi Orientalis apud Sardiniam Episcoporum aperte Arrianorum. Habent 2. Vet. Cod. Proteginem. al. Protoginem. al. Protoginensem Sardicensem

censem Episcopum, cujus simul & Osii Cordubensis Episcopi meminere Sozomenus *lib. 2. cap. 15. & lib. 3. cap. 12.* Socrates *lib. 2. cap. 20.*

Clericis permittitur inter vivos, & in ultima voluntate servos suos manumittere, & plenam libertatem consequuntur. Salic.

II. Idem A. Osio.

QUI religiosa mente in Ecclesiæ gremio [1] servis suis meritam concesserint libertatem, eandem eo jure donasse videantur, quo civitas Romana solennitatibus decursis dari consuevit. Sed hoc duntaxat his, qui sub aspectu Antistitum dederint, placuit relaxari. Clericis autem amplius concedimus, ut cum suis famulis tribuunt libertatem, non solum in conspectu Ecclesiæ ac religiosi populi plenum fructum libertatis concessisse dicantur, verumetiam cum postremo judicio dederint libertates, seu quibuslibet verbis dari præceperint: ita ut ex die publicatæ voluntatis sine aliquo juris teste, vel interprete competat directa libertas. Dat. Kal. Maii, CRISPO II. & CONSTANTINO II. CONSS. 321.

[1] *Ecclesiæ gremio*] Id est, Ecclesiæ medium.

TITULUS DECIMUS-QUARTUS.

DE LEGIBUS, ET CONSTITUTIONIBUS Principum, & Edictis.

De interpretatione inter æquitatem & jus.

I. Imp. CONSTANTINUS A. Basso, Præfecto Urbi.

INTER æquitatem, jusque interpositam interpretationem nobis solis & oportet & licet inspicere. Dat. III. Non. Decemb. SABINO & RUFINO CONSS. 316.

De Privilegiis.

II. Impp. THEOD. & VALENT. C. ad Senatum.

QUÆ ex relationibus vel suggestionibus Judicantium, vel consultatione in commune florentissimorum sacri nostri palatii Procerum auditorium introducto negotio statuimus, vel quibuslibet Corporibus, aut Legatis, aut Provinciæ, vel Civitati, vel Curiæ donavimus: nec generalia jura sint, sed leges faciant his duntaxat negotiis atque personis, pro quibus fuerint promulgata, nec ab aliquo retractentur: notam infamiæ subituro eo, qui vel astute ea interpretari voluerit, vel impetrato impugnare rescripto, nec habituro fru-

ctum per surreptionem eliciti; & Judice, si dissimulaverit, vel ulterius litigantem audierit, vel aliquid allegandum admiserit, & sub quodam ambiguitatis colore ad nos retulerit, triginta librarum auri condemnatione plectendo. Dat. VIII. Id. Novemb. THEODOSIO A. XI. & VALENTINIANO Cæsare CONSS. 425.

Species Constitutionum.

III. Iidem A A. ad Senatum.

LEGES ut generales ab omnibus æquabiliter in posterum observentur, quæ vel missæ a nobis ad venerabilem cœtum Oratione conduntur [1], vel inserto Edicti vocabulo nuncupantur: sive eas nobis spontaneus motus ingesserit [2], sive precatio, sive relatio, vel lis mota legis occasionem postulaverit. Nam satis est Edicti eas nuncupatione censeri, vel per omnes populos Judicum programmatibus divulgari: vel expressius continere, quod Principes censuerint ea, quæ in certis negotiis statuta sunt, similium quoque causarum fata componere. Sed & si Generalis lex vocata est, vel ad omnes jussa est pertinere, vim obtineat Edicti: interlocutionibus, quas in uno negotio judicantes protulimus, vel postea proferemus, non in commune præjudicantibus: nec his, quæ specialiter quibusdam concessa sunt Civitatibus, vel Provinciis, vel Corporibus, ad generalitatis observantiam pertinentibus. Dat. VIII. Id. Nov. Ravennæ, THEODOS. A. XII. & VALENTINIANO A. II. CONSS. 426.

1 *Leges, &c. quæ vel missæ a nobis ad venerabilem cœtum Oratione conduntur*] *Symmachus epist. 89. lib. 1.* Quod nullas sumpsi litteras tuas cum mihi a Principibus æternis legenda in Concilio Patrum delegaretur oratio; scio non fuisse fastidii.

2 *Sive eas nobis spontaneus motus ingesserit*] Impune quælibet facere, id est, Regem esse, Antoninus dicebat.

De Principe soluto legibus.

IV. Iidem A A. ad Volusianum P. P.

DIGNA vox est majestate Regnantis, legibus alligatum se Principem profiteri [1]. Adeo de auctoritate juris nostra pendet auctoritas. Et revera majus Imperio est, submittere legibus Principatum [2]: Et oraculo præsentis edicti, quod nobis licere non patimur, aliis indicamus. Datum III. Id. Jun. Ravennæ, FLORENTIO & DIONYSIO CONSS. 429.

1 *Digna vox est majestate Regnantis legibus alligatum se Principem profiteri*] *Cassiodor. lib. 5. Var. cap. 18. in fin.* Volumus hoc exemplum a nostris prædiis inchoare, ut nulli gravis sit jussio quæ constringit & Principem.

2 *Submittere legibus Principatum*] *Idem Cassiodor. lib. 10. cap. 16.* Imperiosa nimium res est pietas nostra, quando propria voluntate vincimur qui alienis conditionibus non tenemur. Nam cum, Deo præstante, possimus omnia, sola nobis licere credimus laudanda.

De eo quod est contra legem, vel in fraudem legis.

V. Iidem A A. Florentio P. P.

NON dubium est, in legem committere eum, qui verba legis amplexus, contra legis nititur voluntatem. Nec pœnas insertas legibus evitabit, qui se contra juris sententiam sæva prærogativa verborum fraudulenter excusat. Nullum enim pactum, nullam conventionem, nullum contractum inter eos videri volumus subsecutum, qui contrahunt lege contrahere prohibente. Quod ad omnes etiam legum interpretationes tam veteres, quam novellas trahi generaliter imperamus: ut legislatori quod fieri non vult, tantum prohibuisse sufficiat: cæteraque, quasi expressa ex legis liceat voluntate colligere: hoc est, ut ea, quæ lege fieri prohibentur, si fuerint facta, non solum inutilia, sed pro infectis etiam habeantur: licet legislator fieri prohibuerit tantum, nec specialiter dixerit inutile esse debere quod factum est. Sed & si quid fuerit subsecutum ex eo, vel ob id, quod interdicente lege factum est, illud quoque cassum atque inutile esse præcipimus.

§. 1. Secundum itaque prædictam regulam, qua ubicunque non servari factum lege prohibente censuimus, certum est nec stipulationem hujusmodi tenere, nec mandatum ullius esse momenti, nec sacramentum admitti. Dat. VII. Id. April. Constantinop. THEODOSIO A. XVII. & FESTO CONSS. 439.

De interpretatione constitutionis favorabilis.

VI. Iidem A A. Florentio P. P.

QUOD favore quorundam[1] constitutum est, quibusdam casibus ad læsionem eorum nolumus inventum videri. Dat. Kal. August. THEODOSIO A. XVII. & FESTO CONSS. 439.

[1] *Quod favore quorumdam, &c.*] *Cicero orat. 3. in Verrem.* Quod mihi lex mea causa dedit, &c.

De negotiis præteritis & futuris.

VII. Iidem A A. Cyro P.P. & Consuli designato.

LEGES & constitutiones futuris certum est dare formam negotiis, non ad facta præterita revocari[1]: nisi nominatim, & de præterito tempore, & adhuc pendentibus negotiis cautum sit. Dat. Non. April. Constantinop. VALENTINIANO A. V. & ANATOLIO CONSS. 440.

[1] *Leges & constitutiones futuris certum est formam dare negotiis, nec ad facta præterita revocari*] *Rufin. invectiv. 2. in Hieronym.* Si quid prohibet lex observari, in posterum solet; & nemo commissum punit, quod ne admitteretur ante non vetuit.

Quæ observanda sunt in lege condenda.

VIII. Iidem AA. ad Senatum.

HUMANUM esse probamus, si quid de cætero in publica privatave causa emerserit necessarium, quod formam generalem, & antiquis legibus non insertam exposcat, id ab omnibus antea tam Proceribus nostri palatii, quam gloriosissimo cœtu vestro, Patres Conscripti, tractari: & si universis tam Judicibus, quam vobis placuerit, tunc legata dictari: & sic ea denuo collectis omnibus recenseri: & cum omnes consenserint, tunc demum in sacro nostri Numinis Consistorio recitari: ut universorum consensus nostræ Serenitatis auctoritate firmetur[1]. Scitote igitur, Patres Conscripti, non aliter in posterum legem a nostra Clementia promulgandam, nisi supradicta forma fuerit observata. Bene enim cognoscimus, quod cum vestro consilio fuerit ordinatum, id ad beatitudinem nostri Imperii, & ad nostram gloriam redundare. Dat. XVI. Kal. Nov. AETIO III. & SYMMACHO CONSS. 446.

[1] *Et si universis tam judicibus, quam vobis placuerit, tunc legata dictari: & sic ea denuo collectis omnibus recenseri, &c. ut universorum consensus nostræ serenitatis auctoritate firmetur*] *Symmachus lib. 1. epist. 7.* Quæ serenitas vestra Patribus deliberanda legavit, cognito Senatus Consulto lex Augusta confirmet.

De scientia, interpretatione, & emendatione legum.

IX. Impp. VALENTINIAN. & MARTIANUS AA. ad Palladium P.P.

LEGES sacratissimæ, quæ constringunt hominum vitas, intelligi ab omnibus debent, ut universi præscripto earum manifestius cognito, vel inhibita declinent, vel permissa sectentur. Si quid vero in iisdem legibus latum fortassis obscurius fuerit, oportet id ab imperatoria interpretatione patefieri, duritiamque legum nostræ humanitati incongruam emendari[1]. Datum VI. Id. Febr. ANTHEMIO CONS.

[1] *Duritiamque legum nostræ humanitati incongruam emendari*] *Themist. orat. 5. 74.* Aliam Judicis, aliam Regis personam esse: atque illum decere legi obedire, huic leges emendare, earumque sævitiam & asperitatem corrigere licere, cum ipse sit velut quædam animata lex literis prorsus immutabilibus & firmis conscripta.

Qui tenentur legibus.

X.

ΠΑΝΤΕΣ [a] κατὰ νόμους πολιτευέσθωσαν, [b] κἂν εἰς τὸν θεῖον διαφέροιεν οἶκον.

OMNES legibus regantur, etiam si ad divinam domum pertineant. Dat. VIII. Idib. Februar. ANTHEMIO A. II. CONS. 455.

[a] Πάντες] Refert Jacobus Cujacius cui meliorem constitutionum quæ sequentur partem, & jure & merito debemus, & si quæ sint in hoc monitorio non mala, *lib. XII. Observat. cap. XXXI.*

[b] Πολιτευέσθωσαν] *Nov. XXXVII.* Αἱρετικὸς μὴ βαπτιζέτω μὴ πολιτευέσθω. *Cedren. in Justinian.* Θεσπίσας μόνους ὀρθοδόξους πολιτεύεσθαι.

Si de novo jure dubitetur.

XI. Impp. LEO & ZENO AA.

CUM de novo jure, quod inveterato usu non adhuc stabilitum est[1], dubitatio emergat: necessaria est tam suggestio judicantis, quam sententiæ principalis auctoritas Dat. X. Kal. Maii, LEONE Juniore A. CONS. 474.

[1] *Cum de novo jure, quod inveterato usu non adhuc stabilitum est*] Hoc intelligendum de consuetudine.

De sententia Imperatoris. 1. De Legum interpretatione & Legislatione.

XII. Imp. JUSTINIANUS A. Demostheni P.P.

SI Imperialis Majestas causam cognitionaliter examinaverit, & partibus cominus constitutis sententiam dixerit: omnes omnino Judices, qui sub nostro Imperio sunt, sciant hanc esse legem non solum illi causæ, pro qua producta est, sed & omnibus similibus. Quid enim majus, quid sanctius Imperiali est Majestate? vel quis tantæ superbiæ fastidio tumidus est, ut Regalem sensum contemnat: cum & veteris juris conditores, constitutiones, quæ ex Imperiali Decreto processerunt, legis vim obtinere, aperte dilucideque definiant?

§. 1. Cum igitur & hoc in veteribus legibus invenimus dubitatum, si Imperialis sensus legem interpretatus est, an oporteat hujusmodi Regiam interpretationem obtinere: eorum quidem vanam subtilitatem tam risimus, quam corrigendam esse censuimus. Definimus autem omnem Imperatorum legum interpretationem, sive in precibus, sive in judiciis, sive alio quocunque modo factam, ratam & indubitatam haberi: Si enim in præsenti leges condere soli Imperatori concessum est; & leges interpretari solo dignum Imperio esse oportet: Cur autem ex suggestionibus Procerum, si dubitatio in litibus oriatur, & sese non esse idoneos vel sufficientes ad decisionem litis illi existiment, ad

nos decurratur? & quare omnes ambiguitates Judicum, quas ex legibus oriri evenit, aures accipiunt nostræ, si non a nobis interpretatio mera procedit? vel quis legum ænigmata solvere, & omnibus aperire idoneus esse videbitur, nisi is cui soli Legislatorem esse concessum est? Explosis itaque his ridiculosis ambiguitatibus, tam conditor, quam interpres legum solus Imperator juste existimabitur: nihil hac lege derogante veteris juris conditoribus: quia & eis hoc Majestas Imperialis permisit. Dat. VI. Kal. Nov. DECIO V. C. CONS. 529.

TITULUS DECIMUS-QUINTUS.

DE MANDATIS PRINCIPUM.

An mandata non scripta valeant.

I. Imppp. GRAT. VALENT. & THEOD. AAA. ad Fusignium P. P.

SI quis adserat cum mandatis nostris secretis se venisse; omnes sciant, nemini quicquam nisi quod scriptis probaverit esse credendum: nec ullius dignitate terreri, sive ille Tribuni, sive Notarii, sive Comitis proferat dignitatem [1]: sed sacras nostras literas esse quærendas. Dat. XVI. Kal. Jul. Heracleæ, MEROBAUDE II. & SATURNINO CONSS. 383.

[1] *Sive ille Tribuni, sive Notarii, sive Comitis proferat dignitatem*] *D. Ambrosius Valentiniano.* Dalmatius Tribunus mandato Clementiæ vestræ postulavit a me ut ipse Judices legerem. *Idem epist. ad Romanos cap. 1.* Ideo ad Regem per Tribunos aut Comites itur, quia homo utique est. *D. Augustinus in Psalm. 34.* Quos Tribunatus Comitatusve evitares, si tibi Imperator diceret, Pete quod vis. *Possidonius in vit. Augustin.* A suo latere Tribunum & Notarium miserat. Ideo & mittebat codicillos.

II. Impp. JUSTINUS & JUSTINIANUS AA.

SANCIMUS, ne quis clarissimorum nostrorum Magistratuum maximorum, vel mediorum in suis sententiis adscribat, nos divino verbo jussisse aliquem in jus duci aut exhiberi, aut aliquid diversum judicari ab iis quæ apud ipsos fiunt: nisi si de Judicis adsessoris datione quæstio sit, aut de recte ferenda sententia. Id si acciderit, volumus ut Judices in suis sententiis mentionem faciant,

ΘΕΣΠΙΖΟΜΕΝ [a] μηδένα τῶν ἐνδοξοτάτων Αρχόντων ἡμῶν μεγίστων, ἢ μέσων ταῖς οἰκείαις ἐγγράφειν ψήφοις, ὡς θείῳ ῥήματι προσετάξαμεν, ἀγώγιμον γενέσθαι τινὰ, ἢ διάξιμον, ἢ ἄλλό τι ψηφίζεσθαι τῶν ὅσα πράττεται παρ' αὐτοῖς· πλὴν ὅσον ἐν ταῖς τῶν συνδικαστῶν δόσεσιν ὀρθῶς φέρεσθαι τὰς ψήφους τὰς μνημονευούσας ἄγραφον ἡμετέραν γεγενῆσθαι θείαν κέλευσιν τὸν δικαστὴν, ἢ συνδικαστὴν δίδοσθαι· ὡσαύτως καὶ τὸν ἐνδοξότατον Κοιαίστορα τοῦ

θείου ἡμῶν Παλατίου, καὶ τοῖς περιβλέπτοις Ῥεφερενδαρίοις [b] τῆς ἡμετέρας εὐσεβείας ὀρθῶς τὴν ἄγραφον θείαν κέλευσιν τὴν γινομένην ἐπὶ τοῖς προσιοῦσιν, καὶ δικαστὴν ἤτοι συνδικαστὴν αἰτοῦσιν, ἢ ἄλλοτι τῶν εἰς τὰς δίκας [c] τεινόντων, διὰ καταθέσεως παρασκευάζειν γίνεσθαι φανερόν· ἐπὶ τούτων γὰρ δὴ καὶ μόνῳ τὴν τῆς θείας ἀγράφου κελεύσεως μνήμην γίνεσθαι συγχωροῦμεν.

se non de scripto, sed ore tantum illa aut a nobis accepisse, aut a gloriosissimo Quæstore nostri Palatii, aut aliquo spectabilium Referendariorum. His tantum casibus sine scripto aliquo jussioni nostræ fidem adhiberi volumus.

[a] Θεσπίζομεν] Refert idem doctor meus *lib. XII. Observat. cap. XXXI.*
[b] Ῥεφερενδαρίοις] *Sudas. Nov. CXXIIII. Procopius lib. II. de bello Wandalic.*
[c] Η ἄλλοτι τῶν εἰς τὰς δίκας] Forte. Η ἄλλοτι τῶν μὴ τὰς δίκας τεινόντων. Ut *L. apertissimi C. de Judic.* Ne lites in infinitum extendantur. *Nov. CXIII.*

TITULUS DECIMUS-SEXTUS.

DE SENATUSCONSULTIS.

Senatusconsulta sunt servanda, & contra ea rescripta non valent, & impetrator punitur. Salic.

I. Imppp. GRAT. VALENT. & THEOD. AAA. ad Senatum.

QUAMVIS Senatusconsultum [1] perpetuam per se obtineat firmitatem, tamen nostris legibus etiam idem prosequimur; adjicientes ut si quisquam speciali supplicatione eliciendum aliquod rescriptum tentaverit, ut transire ei formam liceat statutorum, tertia patrimonii parte multetur, & damnatus ambitus crimine, maneat infamis. Dat. VII. Kal. Aug. Heracleæ, RICHOMERE & CLEARCHO CONSS. 384.

[1] *Quamvis Senatusconsultum, &c.*] *Tertullianus in Apolog.* Hoc Senatus Consulta, hoc Principium mandata deffiniunt.

Hic notatur Græcam constitutionem desiderari.

TITULUS DECIMUS-SEPTIMUS.

DE VETERI JURE ENUCLEANDO,

& de auctoritate juris prudentium, qui in digestis referuntur.

Præfatio. 1. De compositione Codicis. 2. De conceptione Digestor. 3. De compositoribus. 4. Quid, & ex quibus libris colligendum est in Pandectarum compositione. 5. Divisio, & ordo pandectarum. 6. De authoritate Jurisconsultorum. 7. Et eorum libris emendandis. 8. Ut nullæ sint antinomiæ. 9. Vel similitudines. 10. De legibus, quæ in desuetudinem abierunt, prætermittendis. 11. De libris juris. 12. Nomina hujus operis. De commentariis, paratitlis, indicibus. 13. Quomodo libri juris scribi debent. 14. Epilogus.

I. Imp. JUSTINIANUS A. Triboniano viro eminentissimo, Quæstori sacri Palatii.

DEO auctore nostrum gubernante Imperium, quod nobis a cœlesti Majestate traditum est, & bella feliciter peragimus, & pacem decoramus, & statum Reipublicæ sustentamus: & ita nostros animos ad Dei Omnipotentis erigimus adjutorium: ut neque armis confidamus, neque nostris militibus, neque bellorum ducibus, vel nostro ingenio, sed omnem spem ad solam providentiam referamus summæ Trinitatis, unde & mundi totius elementa processerunt, & eorum dispositio in orbem terrarum producta est.

§. 1. Cum itaque nihil tam studiosum in omnibus rebus invenitur, quam Legum auctoritas, quæ & divinas, & humanas res bene disponit, & omnem iniquitatem expellit: reperimus autem omnem Legum tramitem, qui ab Urbe Roma condita, & Romuleis descendit temporibus, ita esse confusum, ut in infinitum extendatur, & nullius humanæ naturæ capacitate concludatur, primum nobis fuit studium a Sacratissimis retro Principibus initium sumere, & eorum Constitutiones emendare, & viæ dilucidæ tradere: quatenus in unum Codicem congregatæ & omni supervacua similitudine, & iniquissima discordia absolutæ, universis hominibus promptum suæ sinceritatis præbeant præsidium.

§. 2. Hocque opere consummato, in uno volumine, nostro nomine præfulgente, coadunato, cum ex paucis & tenuioribus revelati ad summam & plenissimam juris emendationem pervenire properaremus, & omnem Romanam sanctionem & colligere & emendare, & tot auctorum dispersa volumina uno Codice indita ostendere; quod nemo alius neque sperare, neque optare ausus est, res quidem nobis difficillima,

difficillima, imo magis impossibilis videbatur, sed manibus ad cœlum erectis, & æterno auxilio invocato, eam quoque curam nostris reposuimus animis, Deo freti, qui & res penitus desperatas donare, & consummare suæ virtutis magnitudine potest.

§. 3. Et ad tuæ sinceritatis optimum respeximus ministerium: tibique primo & hoc opus commisimus, ingenii tui documentis, ex nostri Codicis ordinatione acceptis: & jussimus, quos probaveris tam ex facundissimis Antecessoribus, quam ex viris disertissimis rogatis fori amplissimæ sedis, ad sociandum laborem eligere. His itaque collectis, & in nostrum palatium introductis, nobisque tuo testimonio placitis, totam rem faciendam permisimus: ita tamen, ut tui vigilantissimi animi gubernatione res omnis celebretur.

§. 4. Jubemus igitur, vobis antiquorum Prudentium, quibus auctoritatem conscribendarum interpetandarumque legum sacratissimi Principes præbuerunt, libros ad jus Romanum pertinentes & legere, & elimare: ut ex his omnis materia colligatur, nulla, (secundum quod possibile est,) neque similitudine, neque discordia derelicta: sed ex his hoc colligi, quod unum pro omnibus sufficiat. Quia autem & alii libros ad jus pertinentes scripserunt, quorum scripturæ a nullis auctoribus receptæ, nec usitatæ sunt, neque nos eorum volumina nostram inquietare dignamur Sanctionem.

§. 5. Cumque hæc materia summa nostri Numinis liberalitate collecta fuerit, oportet eam pulcherrimo opere extruere, & quasi proprium & sanctissimum templum Justitiæ consecrare: & in libros quinquaginta, & certos titulos totum jus digerere, tam secundum nostri Codicis constitutionem, quam Edicti perpetui imitationem, prout hoc vobis commodum esse paruerit: ut nihil extra memoratam consummationem possit esse derelictum: sed his quinquaginta libris totum jus antiquum per mille & quadragintos pene annos confusum, & a nobis purgatum, quasi quodam muro vallatum nihil extra se habeat: omnibus Auctoribus juris æqua dignitate pollentibus, & nemini quadam prærogativa servanda: quia non omnes in omnia, sed certi per certa: vel meliores, vel deteriores inveniuntur.

§. 6. Sed neque ex multitudine Auctorum, quod melius & æquius est, judicatote, cum possit unius forsitan & deterioris sententia & multas & majores in aliqua parte superare. Et ideo ea, quæ antea in notis Æmilii Papiniani ex Ulpiano, & Paulo, necnon Marciano adscripta sunt, quæ antea nullam vim obtinebant propter honorem & splendidissimi Papiniani, non statim respuere: sed si quid ex his ad repletionem summi ingenii Papiniani laborum, vel interpretationem necessarium esse perspexeritis; & hoc ponere legis vicem obtinens non moremini: ut omnes qui relati fuerint in hunc Codicem prudentissimi viri, habeant auctoritatem, tanquam si eorum studia ex principalibus Constitutionibus profecta, & a nostro divino fuerint ore profusa: omnia enim merito nostra facimus: quia ex nobis omnis eis imper-

tietur auctoritas: nam qui non subtiliter factum emendat, laudabilior est eo, qui primus invenit.

§. 7. Sed & hoc studiosum vobis esse volumus: ut si quid in veteribus non bene positum libris inveniatis, vel aliquid superfluum, vel minus perfectum, supervacua longitudine semota, & quod imperfectum est, repleatis, & omne opus moderatum, & quam pulcherrimum ostendatis. Hoc etiam nihilominus observando: ut, si aliquid in veteribus legibus, vel Constitutionibus, quas antiqui in suis libris imposuerunt, non recte scriptum inveniatis, & hoc reformetis, & ordini moderato tradatis, ut hoc videatur esse verum, & optimum, & quasi ab initio scriptum, quod a vobis electum, & ibi positum fuerit. Et nemo ex comparatione veteris voluminis quasi vitiosam scripturam arguere audeat. Cum enim lege antiqua, quæ Regia nuncupabatur, omne jus omnisque potestas populi Romani in Imperatoriam translata sunt potestatem: nos vero sanctionem omnem non dividimus in alias, & alias conditorum partes, sed totam nostram esse volumus: quid possit antiquitas nostris legibus abrogare? Et in tantum eadem omnia, cum reposita sunt, obtinere: ut, si aliter fuerint apud Veteres conscripta, in contrarium autem in positione inveniantur, nullum crimen scripturæ imputetur, sed nostræ electioni hoc adscribatur.

§. 8. Nulla itaque in omnibus prædicti Codicis membris antinomia (sic enim a vetustate Græco vocabulo nuncupatur) aliquem sibi vindicet locum, sed sit una concordia, una consequentia, adversario nemine constituto.

§. 9. Sed & similitudinem, (secundum quod dictum,) ab hujusmodi consummatione volumus exulare, & ea quæ sacratissimis constitutionibus quas in Codicem nostrum redegimus, cauta sunt, iterum poni ex veteri jure non concedimus, cum divalium constitutionum sanctio sufficiat ad eorum auctoritatem: nisi forte vel propter divisionem, vel propter repletionem, vel propter pleniorem indaginem hoc contigerit, & hoc tamen perraro, ne ex continuatione hujusmodi lapsus oriatur aliquid in tali prato spinosum.

§. 10. Sed & si quæ leges in veteribus libris positæ, jam in desuetudinem abierunt, nullo modo vobis easdem ponere permittimus; cum hæc tantummodo obtinere velimus, quæ vel judiciorum frequentissimus ordo exercuit, vel longa consuetudo hujus almæ urbis comprobavit, secundum Salvii Juliani scripturam, quæ indicat debere omnes civitates consuetudinem Romæ sequi, & leges quæ caput est orbis terrarum, non ipsam alias civitates. Romam autem intelligimus non solum veterem, sed etiam Regiam nostram quæ, Deo propitio, cum melioribus condita est auguriis.

§. 11. Ideo jubemus duobus istis Codicibus omnia gubernari: uno constitutionum, altero juris enucleati, & in futurum Codicem compositi, vel si quid aliud a nobis fuerit promulgatum institutionum vicem

obtinens, ut rudis animus studiosi simplicibus enutritus, facilius ad altioris prudentiæ redigatur scientiam.

§. 12. Nostram autem consummationem, quæ a nobis, Deo adnuente, componetur, Digestorum vel Pandectarum nomen habere sancimus, nullis juris peritis in posterum audentibus commentarios illi applicare, & verbositate sua supradicti Codicis compendium confundere: quemadmodum in antiquioribus temporibus factum est, cum per contrarias interpretantium sententias totum jus pene conturbatum est: sed sufficiat per indices tantummodo & titulorum subtilitatem, quæ παράτιτλα nuncupantur quædam admonitoria ejus facere, nullo ex interpretatione eorum vitio oriundo.

§. 13. Ne autem per scripturam aliqua fiat in posterum dubitatio: jubemus non per simplorum captiones & compendiosa ænigmata, quæ multas per se & per suum vitium antinomias induxerunt, ejusdem Codicis textum conscribi, etiamsi numerus librorum significetur, aut aliud quicquam; nec enim per specialia signa numerorum manifestari, sed per literarum consequentiam explanari concedimus.

§. 14. Hæc igitur omnia Deo placido facere tua prudentia una cum aliis facundissimis viris studeat; & tam subtili, quam celerrimo fini tradere: ut Codex consummatus, & in quinquaginta libros digestus offeratur in maximam & æternam rei memoriam, Deique omnipotentis prudentiæ argumentum, nostrique Imperii vestrique ministerii gloriam. Dat. XVIII. Kal. Januariis, LAMPADIO & ORESTE viris clarissimis CONSS. 530.

De bellicis Justiniani facinoribus, & juris compositione. 1. De compositione Codicis, & Pandectar. 2. De prima. 3. De secunda. 4. Tertia. 5. Quarta. 6. Quinta. 7. Sexta. 8. Septima parte Digestor. 9. De compositor. Pandect. 10. De nominibus Jurisconsultorum, eorumque libror. & veter. leg. emendat. 11. De compositione Institutionum. 12. Deo gratiæ redduntur. De utilitate compositionis Justinianeæ. 13. De legibus simil. 15. De contrariis. 16. De prætermissis. 17. Collatio Juris antiqui, & Juris Justinian. De libris ex quibus Pandectæ collectæ sunt. 18. De rebus nobis constituendis. 19. De gratiis Deo agendis. De legibus Justiniani observandis. 20. De catalogo librorum ex quibus Digesta composita sunt, & de authoritate Jurisconsultorum. 21. De interpretationibus Juris. 22. Quomodo libri Juris scribi debent. 23. De legibus Justinianeis observandis, & manifestandis.

II. Imp. Cæs. FLAV. JUSTINIAN. A. ad Senatum, & omnes populos.

TANTA circa nos divinæ humanitatis est providentia, ut semper æternis liberalitatibus nos sustentare dignetur. Post bella enim Parthica æterna pace sopita, postque Vandalicam gentem ereptam, & Carthaginem, immo magis omnem Libyam Romano Imperio iterum

sociatam, & leges antiquas jam senio prægravatas, per nostram vigilantiam præbuit in novam pulchritudinem, & moderatum pervenire compendium: quod nemo ante nostrum Imperium unquam speravit, neque humano ingenio possibile esse penitus existimavit: erat enim mirabile, Romanam Sanctionem ab urbe condita usque ad nostri Imperii tempora, quæ pene in mille & quadringintos annos concurrunt, intestinis præliis vacillantem, hocque & in imperiales constitutiones extendentem, in unam reducere consonantiam: ut nihil neque contrarium, neque idem, neque simile in ea inveniatur, & ne geminæ leges pro rebus singulis positæ usquam appareant: namque hoc cœlestis quidem providentiæ peculiare fuit: humanæ vero imbecillitati nullo modo possibile. Nos itaque more solito ad immortalitatis respeximus præsidium, & summo Numine invocato, Deum auctorem & totius operis præsulem fieri optavimus: & omne studium Triboniano viro excelso, Magistro officiorum, & Exquæstore sacri nostri palatii, & Exconsule credidimus, eique omne ministerium hujuscemodi ordinationis imposuimus, ut ipse una cum aliis viris illustribus & prudentissimis viris nostrum desiderium adimpleret: nostra quoque Majestas semper investigando, & perscrutando ea, quæ ab his componebantur; quicquid dubium & incertum inveniebatur, hoc Numine cœlesti erecta emendabat, & in competentem formam redigebat.

§. 1. Omnia igitur confecta sunt, Domino & Deo nostro Jesu Christo possibilitatem tam nobis quam nostris in hoc satellitibus præstante. Et principales quidem Constitutiones duodecim libris digestas, jam ante in Codicem nostro nomine præfulgentem contulimus. Postea vero maximum opus aggredientes, ipsa vetustatis studiosissima opera, jam pene confusa & dissoluta, eidem viro excelso permisimus tam colligere, quam certo moderamine tradere. Sed cum omnia percontabamur, a præfato viro excelso suggestum duo pene millia librorum esse conscripta, & plus quam trecenties decem millia versuum [r] a veteribus effusa: quæ necesse esset omnia & legere & perscrutari, & ex his si quid optimum fuisset, eligere. Quod cœlesti fulgore & summæ Trinitatis favore confectum est, secundum nostra mandata, quæ ab initio ad memoratum virum excelsum fecimus: & in quinquaginta libros omne quod utilissimum erat, collectum est: & omnes ambiguitates decisæ, nullo seditioso relicto, nomenque libris imposuimus Digestorum, seu Pandectarum, si omnes disputationes, & decisiones in se habent legitimas, & quod undique fuit collectum, hoc in sinus receperunt, in centum quinquaginta pene millia versuum totum opus consummantes, & in septem partes eos digessimus non perperam, neque sine ratione: sed in numerorum naturam & artem respicientes, & consentaneam eis divisionem partium conficientes.

§. 2. Igitur prima quidem pars totius contextus, quæ Græco vocabulo πρῶτα nuncupatur, in quatuor libros seposita est.

§. 3. Secundus autem articulus septem libros habet qui de judiciis appellantur.

§. 4. In tertia vero congregatione omnia quæ de rebus nominantur, contulimus, octo libris eis deputatis.

§. 5. Quartus autem locus, qui & totius compositionis quasi quoddam invenitur umbilicum, octo libros suscepit: in quibus omnia quæ ad hypothecam pertinent, reposita sunt, ut non a pignoratitia actione in libris de rebus posita multum distarent. Alio libro eodem inserto volumine, qui ædilitium Edictum, & redhibitoriam actionem, & duplæ stipulationem, quæ de evictionibus proposita est, continet: quia hæc omnia titulis emptionum, & venditionum consentanea sunt: & prædictæ actiones, quasi pedissequæ illarum ab initio processerunt, in vetustioris quidem Edicti ordinatione in loca devia, & multo distantia devagantes: per nostram autem providentiam his congregatæ: cum oportuerat ea, quæ de eodem pene loquuntur, in confinio ponere. Alius denique liber post duos primos nobis excogitatus est de usuris, & trajectitiis pecuniis, & de instrumentis & testibus, & probationibus, necnon præsumptionibus, & memorati tres singulares libri juxta compositionem de rebus positi sunt. Post hos si qua de sponsalibus, vel nuptiis, vel dotibus legibus dicta sunt, reposuimus, tribus librorum voluminibus ea concludentes. De tutelis autem, & curationibus geminos libros conscripsimus. Et memoratam ordinationem octo librorum, mediam totius operis reposuimus, omnia undique tam utilissima quam pulcherrima jura continentem.

§. 6. Quintus autem exoritur nobis Digestorum articulus, in quem de testamentis & codicillis tam privatorum quam Militum, omne quidquid antiquis dictum inveniat quis repositum, qui de testamentis appellatur. De Legatis autem & Fideicommissis quinque librorum numerus adgregatus est. Cumque nihil tam peculiare fuerat, quam ut legatis quidem legis Falcidiæ narratio, fideicommissis autem Senatusconsulti Trebelliani, singulis libris utrique eorum applicatis tota pars quinta in novem libros coadunata est. Solum autem Senatusconsultum Trebellianum ponendum esse existimavimus: captiosas etenim, & ipsis veteribus odiosas Pegasiani Senatusconsulti ambages, & utriusque Senatusconsulti ad se tam supervacuas quam scrupulosas diversitates respuentes, totum jus super his positum Trebelliano Senatusconsulto adjudicavimus. Sed in his nihil de caducis a nobis memoratum est: ne causa, quæ in rebus non prospere gestis, & tristibus temporibus Romanis increbuit calamitatibus, bello coalescens civili, in nostris remaneat temporibus, quæ favor cœlestis, & pacis vigor firmavit, & super omnes gentes in bellicis victori periculis superposuit: ne luctuosum monumentum læta sæcula inumbrare concedatur.

§. 7. Sexta deinde pars Digestorum exoritur; in qua omnes bonorum possessiones positæ sunt, quæ ad Ingenuos quæ ad Libertinos respiciunt: ut & jus omne quod de gradibus descendit, legitimæque

hæreditatis, & omnis ab intestato successio: & Tertullianum, & Orphitianum Senatusconsultum, ex quibus mater & filii invicem sibi heredes existunt, in geminos libros contulimus: bonorum possessionum multitudinem in compendiosum, & manifestissimum ordinem concludentes. Post hæc ea quæ de operis novi nuntiationibus, damnique infecti, & pro ædificiis dirutis, & eorum insidiis, & quæ de aqua pluvia arcenda veteribus auctoribus placita sunt: necnon de publicanis, & donationibus tam inter vivos, quam mortis causa conficiendis, cauta legibus invenimus, in librum singularem deduximus. De manumissionibus autem, & de liberali causa alius liber respondit: quemadmodum, & de adquisitione tam dominii, quam possessionis, & titulis, qui eam inducunt multæ & variæ lectiones uni sunt insertæ volumini: alio libro deputato his, qui judicati, vel in jure confessi sunt: & de bonorum detentionibus, & venditionibus, & ut ne quid in fraudem creditorum fiat. Postque hæc omnia interdicta glomerata sunt: & deinceps exceptiones, & de temporum prolixitatibus: & de obligationibus, & actionibus liber iterum singularis extenditur: ut præfata sexta pars totius Digestorum voluminis octo libris definiatur.

§. 8. Septimus autem & novissimus articulus Digestorum sex libris formatus est: in quo de stipulationibus seu verborum obligationibus, & fidejussoribus & mandatoribus, nec non novationibus, & solutionibus, & acceptilationibus, & de Prætoriis stipulationibus, omne quod jus invenitur gemino volumine inscriptum est, quod in libris antiquis nec numerari possibile fuit. Et post hæc duo terribiles libri positi sunt de delictis privatis, & extraordinariis necnon publicis criminibus, qui omnem continent severitatem, pœnarumque atrocitatem. Quibus permixta sunt & ea, quæ de audacibus hominibus cauta sunt, qui se celare conantur, & contumaces existunt: & de pœnis quæ condemnatis infliguntur, vel conceduntur: necnon de eorum substantiis. Liber autem singularis pro appellationibus nobis excogitatus est contra sententias, tam civiles quam criminales causas finientes. Cætera autem omnia quæ ad Municipales, vel de Decurionibus, & muneribus, vel publicis operibus, vel nundinis, & pollicitationibus, & diversis cognitionibus & censibus, vel significatione verborum veteribus inventa sunt, quæque regulariter definita in sese recipit, quinquagesimus totius consummationis perfectus.

§. 9. Quæ omnia confecta sunt per virum excelsum necnon prudentissimum magistrum, Exquæstore & Exconsule Tribonianum, qui similiter eloquentiæ, & legitimæ scientiæ artibus decoratus, & in ipsis rerum experimentis emicuit; nihilque majus nec carius nostris unquam jussionibus duxit, necnon per alios viros magnificos, & studiosissimos perfecta sunt, id est, Constantinum virum illustrem, Comitem sacrarum largitionum, & Magistrum scrinii libellorum, sacrarumque cognitionum, qui semper nobis ex bona opinione & gloria sese commendavit: necnon Theophilum virum illustrem, Magistrum Jurisque

peritum in hac ſplendidiſſima civitate laudabiliter optimam legum gubernationem extendentem: & Dorotheum virum illuſtrem & facundiſſimum Quæſtorium, quem in Berutienſium ſplendidiſſima civitate leges diſcipulis tradentem propter ejus optimam opinionem, & gloriam ad nos deduximus, participemque hujus operis fecimus: ſed & Anatolium virum illuſtrem Magiſtrum, qui & ipſe apud Berutienſes juris Interpres conſtitutus, ad hoc opus allectus eſt, vir ab antiqua ſtirpe legitima procedens, & cum pater ejus Leontius, & avus Eudoxius qui poſt Patricium inclytæ recordationis Quæſtorium, & Anteceſſorem, & Leontium virum glorioſiſſimum Prætorium, Conſularem, atque Patricium filium ejus, optimam ſui memoriam in legibus reliquerunt, necnon Cratinum virum illuſtrem, & Comitem ſacrarum largitionum, & optimum Anteceſſorem hujus almæ Urbis conſtitutum. Qui omnes ad prædictum opus electi ſunt, una cum Stephano, Menna, Proſdocio, Eutholmio, Timotheo, Leonide, Leontio, Platone, Jacobo, Conſtantino, Johanne, viris prudentiſſimis. Qui Patroni quidem ſunt cauſarum apud maximam ſedem Præfecturæ quæ Orientalibus prætoriis præſidet. Omne autem ſuæ virtutis teſtimonium undique accipientes, & a nobis ad tanti operis conſummationem electi ſunt: & cum omnes in unum convenerunt, gubernatione Triboniani viri excelſi, ut tantum opus nobis auctoribus poſſint conficere, Deo propitio in prædictos quinquaginta libros opus conſummatum eſt.

§. 10. Tanta autem a nobis antiquitati habita eſt reverentia, ut nomina Prudentium taciturnitati tradere nullo patiamur modo: ſed unuſquiſque eorum qui auctor legis fuit, noſtris Digeſtis inſcriptus eſt: hoc tantummodo a nobis effecto; ut ſi quid in legibus eorum vel ſupervacuum, vel imperfectum, vel minus idoneum viſum eſt: vel adjectionem, vel deminutionem neceſſariam accipiat, & reſtrictiſſimis tradatur regulis, & in multis ſimilibus, vel contrariis quod rectius habere apparebat, hoc pro aliis omnibus poſitum eſt, unaque omnibus auctoritate indulta: ut quidquid ibi ſcriptum eſt, hoc noſtrum appareat, & ex noſtra voluntate compoſitum: nemine audente comparare ea quæ antiquitas habebat, & quæ noſtra auctoritas introduxit: quia multa & maxima ſunt, quæ propter utilitatem rerum transformata ſunt; adeo ut etſi principalis Conſtitutio fuerat in veteribus libris relata, neque ei pepercimus: ſed & hoc corrigendum eſſe putavimus: & in melius reſtaurandum: nominibus etenim veteribus relictis: quidquid legum veritati decorum & neceſſarium fuerat, hoc noſtris emendationibus ſervavimus: & propter hanc cauſam, & ſi quid inter eos dubitabatur, hoc jam in tutiſſimam pervenit quietem, nullo titubante relicto.

§. 11. Sed cum proſpeximus quod ad portandam tantæ ſapientiæ molem non ſunt idonei homines rudes, & qui in primis legum veſtibulis ſtantes intrare ad arcana eorum properant: & aliam mediocrem emendationem præparandam eſſe cenſuimus, ut ſub ea colorati, & quaſi

primitiis omnium imbuti, possint ad penetralia eorum intrare, & formam legum pulcherrimam non conniventibus oculis aspicere. Et ideo Triboniano viro excelso, qui ad totius operis gubernationem electus est, necnon Theophilo, & Dorotheo, viris illustribus & facundissimis Antecessoribus accersitis, mandavimus, quatenus libris quos veteres composuerunt, qui prima legum argumenta continebant, & Institutiones vocabantur, separatim collectis, quidquid ex his utile & aptissimum, & undique sit elimatum, & rebus quæ in præsenti ævo in usu vertuntur, consentaneum inveniatur, hoc & capere studeant, & quatuor libris reponere, & totius eruditionis prima fundamenta, atque elementa ponere: quibus juvenes suffulti possint graviora & perfectiora legum scita sustentare. Admonuimus autem eos, ut memores etiam nostrarum fiant Constitutionum, quas pro emendatione juris promulgavimus, & in confectione institutionum etiam eadem emendatione ponere non morentur: ut sit manifestum, & quid antea vacillabat, & quid postea in stabilitatem redactum est. Quod opus ab his perfectum, ut nobis oblatum & relectum est, & prono suscepimus animo, & nostris sensibus non indignum esse judicavimus: & prædictos libros Constitutionum vicem habere jussimus: quod & in oratione nostra, quam eisdem libris præposuimus, apertius declaratur.

§. 12. Omni igitur Romani juris dispositione composita, & in tribus voluminibus, id est, Institutionum, & Digestorum, seu Pandectarum, necnon Constitutionum, perfecta, & in tribus annis consummata; quæ ut primum separari cœpit, neque in totum decennium compleri sperabatur: omnipotenti Deo & hanc operam ad hominum sustentationem piis obtulimus animis, uberesque gratias maximæ Deitati reddidimus, quæ nobis præstitit, & bella feliciter agere, & honesta pace perpotiri, & non tantum nostro, sed etiam omni ævo, tam instanti quam posteriori leges optimas ponere.

§. 13. Omnibus itaque hominibus eandem Sanctionem manifestam facere, necessarium esse perspeximus: ut sit eis cognitum, quanta confusione & infinitate absoluti, in quam moderationem & legitimam veritatem pervenerint; legesque in posterum habeant, tam directas, quam compendiosas, omnibusque in promptu positas, & ad possidendi libros earum facilitatem idoneas: ut non mole divitiarum expensa possint homines supervacuæ legum multitudinis adipisci volumina, sed vilissima pecunia facilis eorum comparatio pateat tam ditioribus, quam tenuioribus, minimo pretio magna prudentia reparanda.

§. 14. Si quid autem in tanta legum compositione quæ ab immenso librorum numero collecta est, simile forsitan raro inveniatur, nemo hoc vituperandum existimet: sed primum quidem imbecillitati humanæ, quæ naturaliter inest, hoc inscribat: quia omnium habere memoriam, & penitus in nullo peccare, Divinitatis magis quam Mortalitatis est[a]: quod & a majoribus dictum est. Deinde sciat quod similitudo in quibusdam & his brevissimis adsumpta non inutilis est: & nec citra

nostrum

nostrum propositum hoc subsequutum: aut enim ita lex necessaria erat, ut diversis titulis propter rerum cognationem applicari eam oporteat: aut cum fuerat aliis diversis permixta, impossibile erat eam per partes detrahi ne totum confundatur, & in partibus in quibus perfectissimæ visiones veterum expositæ fuerant, quod particulatim in eas fuerat sparsum, hoc dividere ac separare penitus erit incivile: ne tam sensus, quam au-res legentium ex hoc perturbentur. Similique modo, si quid principalibus Constitutionibus cautum est, hoc in Digestorum volumine poni nullo concessimus modo: quasi Constitutionum recitatione sufficiente, nisi & hoc raro ex iisdem causis quibus similitudo adsumpta est.

§. 15. Contrarium autem aliquid in hoc Codice positum nullum sibi locum vindicabit, nec invenitur: si quis subtili animo diversitatis rationes excutiet, sed est aliquid novum inventum, vel occulte positum, quod dissonantiæ querelam dissolvit, & aliam naturam inducit discordiæ fines effugientem.

§. 16. Sed & si quid forsitan prætermissum est, quod in tantis millibus quasi in profundo positum latitabat, & cum idoneum fuerat poni, obscuritate involutum necessario derelictum est: quis hoc reprehendere recto animo possit? primo quidem propter ingenii mortalis exiguitatem: deinde propter ipsius rei vitium, quod multis inutilibus permixtum, nullam sui ad eruendum præbuit copiam: dein quod multo utilius est, pauca idonea effugere, quam multis inutilibus homines prægravare.

§. 17. Mirabile autem aliquid ex his libris emersit, quod multitudo antiqua præsente brevitate paucior invenitur: homines etenim, qui antea lites agebant, licet multæ leges fuerant positæ, tamen ex paucis lites perferebant, vel propter inopiam librorum, quos comparare eis impossibile erat, vel propter ipsam inscitiam, & voluntate Judicum magis, quam legitima auctoritate lites dirimebantur. In præsenti autem consummatione nostrorum Digestorum e tantis leges collectæ sunt voluminibus, quorum & nomina antiquiores homines, non dicimus nesciebant, sed nec unquam audiebant, quæ omnia collecta sunt substantia amplissima congregata, ut egena quidem antiqua multitudo inveniatur, opulentissima autem brevitas nostra efficiatur. Antiquæ autem sapientiæ librorum copiam maxime Tribonianus vir excellentissimus præbuit: in quibus multi fuerant, & ipsis eruditissimis hominibus incogniti: quibus omnibus perlectis, quidquid ex his pulcherrimum erat, hoc semotum in optimam nostram compositionem pervenit. Sed hujus operis conditores non solum ea volumina perlegerunt, ex quibus leges positæ sunt: sed etiam alia multa, quæ isti, nihil vel utile, vel novum in eis invenientes, quod excerptum nostris Digestis applicarent, optimo animo respuerunt.

§. 18. Sed quia divinæ quidem res perfectissimæ sunt, humani vero juris conditio semper in infinitum decurrit, & nihil est in ea, quod stare perpetuo possit: multas enim formas edere natura novas deproperat':

non desperamus quædam postea emergi negotia, quæ adhuc legum laqueis non sunt innodata: si quid igitur tale contigerit, augustum imploretur remedium: quia ideo Imperialem fortunam rebus humanis Deus præposuit, ut possit omnia, quæ noviter contingunt, & emendare, & componere, & modis & regulis competentibus tradere: & hoc non primum a nobis dictum est, sed ab antiqua descendit prosapia: cum & ipse Julianus legum & Edicti perpetui subtilissimus conditor, in suis libris hoc rettulit: ut si quid imperfectum inveniatur, ab Imperiali sanctione hoc repleatur, & non ipse solus, sed & Divus Hadrianus in compositione Edicti, & Senatusconsulto, quod eam secutum est, hoc apertissime definivit, ut, si quid in edicto positum non inveniatur, hoc ad ejus regulas ejusque conjecturas & imitationes possit nova instruere auctoritas.

§. 19. Hæc igitur omnia scientes, Patres Conscripti, & omnes orbis terrarum homines, gratias quidem amplissimas agite summæ Divinitati, quæ vestris temporibus, tam saluberrimum opus servavit: quo enim antiquitas digna divino non est visa judicio, hoc vestris temporibus indultum est. Hasce itaque leges & adorate & observate omnibus antiquioribus quiescentibus, nemoque vestrum audeat, vel comparare eas prioribus, vel si quid dissonans in utroque est, requirere: quia omne quod hic positum est, hoc unicum & solum observari censemus. Nec in judicio, nec in alio certamine, ubi leges necessariæ sunt, ex aliis libris, nisi ab iisdem Institutionibus nostrisque Digestis, & Constitutionibus a nobis compositis, vel promulgatis aliquid, vel recitare, vel ostendere conetur: nisi temerator velit falsitatis crimini subjectus una cum Judice, qui eorum audientiam patiatur, pœnis gravissimis laborare.

§. 20. Ne autem incognitum vobis fiat, ex quibus veterum libris hæc consummatio ordinata est, jussimus, & hoc in primordiis Digestorum nostrorum inscribi: ut manifestissimum sit, ex quibus Legislatoribus quibusque libris eorum, & quot millibus hoc justitiæ Romanæ templum ædificatum est. Legislatores autem, vel Commentatores eos elegimus, qui digni tanto opere fuerant, & quos, & anteriores piissimi Principes admittere non sunt indignati: omnibus uno dignitatis apice impertito, nec sibi quoquam alienam prærogativam vindicante. Cum enim Constitutionum vicem, & has Leges obtinere censuimus, quasi ex nobis promulgatas: quid amplius, aut minus in quibusdam esse intelligatur, cum una dignitas, una potestas omnibus est indulta?

§. 21. Hoc autem, quod & ab initio nobis visum est, cum hoc opus fieri, Deo adjuvante, mandabamus, tempestivum nobis videtur, & in præsenti sancire, ut nemo neque eorum qui in præsenti juris peritiam habent, neque (qui) postea fierent, audeat commentarios hisdem legibus adnectere: nisi tantum si velit eas in Græcam vocem transformare sub eodem ordine, eademque consequentia, sub qua, & voce Romana positæ sunt: hoc quod Græci κατὰ πόδα dicunt, & si qui forsitan per ti-

tulorum subtilitatem adnotare maluerint, & ea quæ Paratitla nuncupantur componere, alias autem Legum interpretationes, immo magis perversiones, eos jactare non concedimus, ne verbositas eorum aliquod Legibus nostris adferat ex confusione dedecus: quod & in antiquis Edicti perpetui Commentatoribus factum est, qui opus moderate confectum, huc atque illuc in diversas sententias producentes (contrahentes) in infinitum distraxerunt, ut pene omnem Romanam Sanctionem esse confusam. Quos si passi non sumus, quemadmodum posteritatis admittatur vana discordia? Si quid autem tale facere ausi fuerint: ipsi quidem falsitatis rei constituantur, volumina autem eorum omnimodo corrumpentur. Si quid vero, ut supradictum est, ambiguum fuerit visum: hoc ad Imperiale culmen per Judices referatur, & auctoritate Augusta manifestetur, cui soli concessum est Leges, & condere & interpretari.

§. 22. Eandem autem pœnam falsitatis constituimus, & adversus eos, qui in posterum Leges nostras per siglorum obscuritates ausi fuerint conscribere: omnia enim, id est, & nomina Prudentium, & titulos, & librorum numeros per consequentias literarum volumus, non per sigla manifestari: ita ut, qui talem librum sibi paraverit, in quo sigla posita sint in qualemcunque locum libri, vel voluminis, sciat inutilis se esse Codicis dominum. Neque enim licentiam aperimus ex tali Codice in judicium aliquid recitare, qui in quacunque sua parte siglorum habet malitias. Ipse autem Librarius qui eas inscribere ausus fuerit, non solum criminali pœna, secundum quod dictum est, plectetur: sed etiam libri æstimationem in duplum domino reddet, si & ipse dominus ignorans talem librum vel comparaverit vel confici curaverit: quod & antea a nobis dispositum est, & in Latina Constitutione, & in Græca, quam ad Legum Professores dimisimus.

§. 23. Leges autem nostras, quæ in his Codicibus, id est, Institutionum seu Elementorum, & Digestorum, vel Pandectarum posuimus, suum obtinere robur ex tertio nostro felicissimo sancimus Consulatu præsentis duodecimæ indictionis, tertio Kalendas Januarias, in omne ævum valituras, & una cum nostris Constitutionibus pollentes: &, suum vigorem in judiciis ostendentes in omnibus causis, sive quæ postea emerserint, sive quæ in judiciis adhuc pendent, nec eas judicialis, vel amicalis forma compescuit: quæ enim jam vel judiciali sententia finita sunt, vel amicali pacto sopita, hæc resuscitari nullo volumus modo. Bene autem properavimus in tertium nostrum Consulatum, & has Leges edere: quia maximi Dei & Domini nostri Jesu Christi auxilium felicissimum eum nostræ Reipublicæ donavit: cum in hunc & bella Parthica abolita sunt, & quieti perpetuæ tradita, & tertia pars mundi nobis adcrevit. Post Europam enim, & Asiam, & tota Libya nostro Imperio adjuncta est, & tanto operi Legum caput impositum est: omnia cœlestia dona nostro tertio Consulatu indulta.

§. 24. Omnes itaque Judices nostri pro sua jurisdictione easdem Le-

ges suscipiant, & tam in suis judiciis quam in hac regia Urbe habeant, & proponant, & præcipue vir excelsus hujus almæ Urbis Præfectus: curæ autem erit tribus excelsis Præfectis Prætoriis, tam Orientalibus, quam Illyricis, necnon Libycis per suas auctoritates omnibus, qui suæ jurisdictioni suppositi sunt, eas manifestare. Dat. XVII. Kalendis Januariis, JUSTINIANO Domino nostro ter consule. FELICITER 533.

1 *Plusquam trecenties decem millia versuum*] *Damasus Hieronymo.* Eos quos misi jam pridem legendos dederas libros, ideo non libenter lego quia plurimæ epistolæ eis usque ad mille spatia versuum tenduntur. Et raro de nostro dogmate disponunt: quo fit ut & legenti fastidium generet longitudo. *Josephus Antiquitat. lib. 20. cap. ult.* In his ergo dicere ulterius de antiquitate cessabo, libris quidem existentibus viginti, habentibus vero sexaginta millia versuum.

2 *In nullo peccare, divinitatis magis quam mortalitatis est*] *Martianus Alexandrinus.* In nullo quolibet delinquere proprium est Dei. *Petronius.* Nemo nostrum non peccat, homines sumus non Dii.

3 *Multas etenim formas edere natura novas deproperat*] *Quintilianus lib. 3. instit. orat.* Multæ sunt leges & varias habent formas, &c. *Et lib. 7.* Jam infinitæ litium formæ fuerant. *D. Augustinus epist. ad Bonifacium 50.* Cogunt multas invenire medicinas multorum experimenta morborum.

III. IN NOMINE DOMINI ET DEI NOSTRI JESU CHRISTI.

Imperator Cæsar Flav. Justinianus, Alamannicus, Gotthicus, Francicus, Germanicus, Anticus, Alanicus, Vandalicus, Africanus, pius, felix, inclitus, victor, triumphator, semper colendus Augustus, ad magnum Senatum & populum, & omnes orbis nostri civitates.

DEDIT nobis Deus post pacem cum Persis initam, post Vandalica trophæa, & totam Libyæ adquisitionem, postque nominatissimam Carthaginem nostro iterum Imperio sociatam, ut veterum legum renovationis opus ad optatum finem perduceremus: quod nemo Principum ante nostrum imperium, aut in mentem induci posse, aut humano ingenio possibile esse existimavit. Erat e-

γ'. ΕΝ ΟΝΟΜΑΤΙ ΤΟΥ ΔΕΣΠΟΤΟΥ ΚΑΙ ΘΕΟΥ ΗΜΩΝ ΙΗΣΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ.

Αὐτοκράτωρ Καῖσαρ Φλ. Ἰουστινιανός, Ἀλαμαννικός, Γοτθικός, Φραγκικός, Γερμανικός, Ἀντικός, Ἀλανικός, Βανδαλικός, Ἀφρικανός, εὐσεβής, εὐτυχής, ἔνδοξος, νικητής, τροπαιοῦχος, ἀεὶ σέβαστος, Αὔγουστος, τῇ μεγάλῃ βουλῇ καὶ τῷ δήμῳ, καὶ πάσαις ταῖς τῆς οἰκουμένης ἡμῶν πόλεσιν.

ΔΕΔΩΚΕΝ ἡμῖν ὁ Θεὸς μετὰ τὴν πρὸς Πέρσας εἰρήνην, μετὰ δὲ κατὰ Βανδίλων τρόπαιον, καὶ τὴν ὅλην Λιβύης κτῆσιν, καὶ τὴν τῆς ὀνομαστοτάτης Καρχηδόνος ἐπανάληψιν, καὶ δὲ τῆς ἐπανανεώσεως τῶν παλαιῶν νόμων ἔργον εἰς πέρας ἀγαγεῖν· ὅπερ οὐδεὶς τῶν πρὸ ἡμῶν βεβασιλευκότων, ἔπει οὐδὲ εἰς νοῦν βάλλεσθαι ἤλπισεν ἄν, οὔτε δυνατὸν, ὅλως τῇ ἀνθρωπίνῃ φύσει αὐτὸ ἂν ἐνομίσθη. Ἦν γὰρ

θαυμαστὸν τὴν Ῥωμαίων νομοθεσίαν ἀπὸ τοῦ τῆς Πρεσβυτέρας Ῥώμης κτίσματος μεχρὶ τῶν τῆς ἡμετέρας βασιλείας χρόνων, οἵπερ ἀμφὶ τὰ χίλια καὶ τριακόσια ἔτη συντρέχουσιν, οὐκ ἐν τοῖς ἄλλοις μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐν ταῖς βασιλικαῖς διατάξεσι πρὸς ἅπασαν αἰεὶ συμφωνίαν τε καὶ διαφωνίαν· καὶ τὸ μὲν μαχόμενον αὐτοῖς ἐξελεῖν, τὸ δὲ ταυτόν τε καὶ ὅμοιον ἐξωθῆσαι· μίαν δὲ αὐτῇ κάλλους εἰδέαν παρασχεῖν, ὥστε ἓν ἀνὰ τὸν κείμενον ἐφ' ἑκάστῳ καθεστάναι πράγματι νόμον, τῆς ἄνωθεν ῥοπῆς, καὶ τῆς ἐκεῖθεν φιλανθρωπίας ἴδιον ἦν, ἀλλ' οὐκ ἀνθρωπίνης τινὸς διανοίας, ἢ ἐγχειρήσεως, ἢ δυνάμεως ὅλως. ἡμεῖς οὖν (τοῦτο δὴ τὸ συνηθισμένον ἡμῖν) τὰς χεῖρας εἰς Θεὸν ἀνατείναντες, καὶ αἰτήσαντες ἡμῖν αὐτὸν συλλαβεῖν, ἐνεχειρήσαμέν τε, καὶ τὸ πᾶν ἐξειργασάμεθα· Τριβωνιανῷ τῷ ἐνδοξοτάτῳ Μαγίστρῳ, καὶ Ἀποκυαισόρων τοῦ θείου ἡμῶν Παλατίου, καὶ Ὑπάτων, πρὸς τὴν ὅλην ὑπουργίαν, χρησάμενοι, καὶ τισιν ἄλλοις ἐνδόξοις τε καὶ σοφοῖς ἀνδράσιν· ἐρωτῶντες μὲν ἀεὶ τὸ γινόμενον· τὸ δὲ ἀμφισβητήσιμον μανθάνοντες. πᾶσι δὲ ἐκ τῆς ἐνδιδομένης ἡμῖν παρὰ τοῦ Δεσπότου Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ γνώσεώς τε καὶ θάλψεως ἐπιτιθέντες πέρας προσῆκον.

§. α'. Τὰς μὲν οὖν εὐσεβεῖς διατάξεις * ἤδη πρότερον δώδεκα βιβλίοις περιστείλαντες, τὸ τῆς ἡμετέρας βασιλείας ἐπώνυμον συντεθείκαμεν βιβλίον, νῦν δὲ τὰς ἁπάντων τῶν ἔμπροσθεν νομοθετησάντων συναγαγόντες γνώμας ἐκ τοῦ πλήθους ἀπὸ τῶν βιβλίων, ἅπερ ἦν μὲν ἀμφὶ τὰ δισχίλια [b], ἀριθμὸν δὲ

nim mirabile, omnem Romanam Sanctionem a condita vetere Roma usque ad nostri Imperii tempora, quæ pene in mille & trecentos annos concurrunt, non solum secum in variis suis partibus, sed in Imperialibus quoque præsertim Sanctionibus inter omnem nutare consonantiam pariter ac discordiam: non tamen id solum quod secum pugnabat, tollere; sed etiam quod idem, aut simile reperiebatur, expellere, variamque ipsius pulchritudinis ideam tribuere: ita ut pro singulis rebus singulæ leges constitutæ viderentur. Quod proculdubio superioris numinis & fluentis inde benignitatis fuit, non humanæ cogitationis, aut incepti, aut potestatis. Nos itaque, more solito manibus ad Deum erectis, eoque, ut nos complecti dignaretur, invocato, & rem aggressi sumus, & omnia tandem confecimus, Triboniano gloriosissimo Magistro, & Exquæstore sacri nostri Palatii, & Exconsule ad omne ministerium usi; necnon aliis quibusdam illustribus, & prudentibus viris, inquirentes semper ea quæ ab eis componebantur: & id quod erat dubium perscrutantes, omnibus quoque secundum datam nobis a Domino Deo & Salvatore nostro Jesu Christo scientiam & intellectus vigorem imponentes competentem formam.

§. 1. Et piissimas igitur constitutiones jam ante in duodecim libris comprehensas, Codicem nostræ pietatis cognomine fulgentem composuimus: nunc vero omnium veterum juris conditorum sententias ex multitudine, quæ ad duo millia pene librorum, & trecentas

myriadas verſuum pertingebat, in moderatum & perſpicuum collegimus compendium. Quinquaginta igitur libris omnia complexi nunc ſumus cœleſti favore, colligentes omne id quod erat utile, & omnes ambiguitates decidentes, nullo ſeditioſo relicto. Quos libros Digeſta ſeu Pandectas appellavimus, ex eo, quod legum habeant diviſiones & deciſiones; itemque ex eo, quod omne in unum congregatum receperint, hanc eis appellationem imponentes, nec ultra quindecim myriadum verſuum numerum eis dantes, & in ſeptem eos diſponentes tractatus: idque non perperam, neque ſine ratione, ſed ad numerorum naturam & harmoniam reſpicientes.

εἶχον στίχων μυριάδων τριακοσίων. ἐπὶ ἔμμετρόν τε ἅμα καὶ εὐσύνοπτον συνηγάγομεν ἄθροισμα. Πεντήκοντα οὖν τὰ πάντα πεποιήμεθα βιβλία τὰ νῦν, ἄνωθεν συναγαγόντες τὸ χρήσιμον, καὶ ἁπάσας τὰς ζητήσεις τεμόντες, καὶ μηδὲν καταλιπόντες ἔτι στασιαζόμενον. Οὕσπερ βιβλίων Digeſta [c], εἴτε Πανδέκτην προσηγορεύσαμεν ἔκ τε τοῦ τῶν νόμων ἔχειν διαιρέσεις τε καὶ διατυπώσεις, ἔκ τε τοῦ τὸ πᾶν εἰς ἓν ἀθροισθὲν ὑποδέξασθαι, ταύτην αὐτοῖς θέμενοι τὴν προσηγορίαν· οὐ περαιτέρω τε πέντε καὶ δέκα μυριάδων στίχων ἀριθμὸν αὐτοῖς δόντες, καὶ εἰς ἑπτὰ τοῦτο διαθέμενοι πραγματείας· καὶ τοῦτο οὐ παρέργως, ἀλλὰ τῆς τῶν ἀριθμῶν φύσεώς τε καὶ ἁρμονίας στοχασάμενοι.

§. 2. Ea igitur quæ apud omnes πρῶτα, id eſt, primordia, nuncupantur, in quatuor libros ſepoſuimus.

§. β'. Τά τε γὰρ καλούμενα παρὰ πᾶσι πρῶτα ἐν τέσσαρσι ἀπεθέμεθα βιβλίοις.

§. 3. Deinceps ea quæ de judiciis tractant, in alios ſeptem libros.

§. γ'. Ἐφεξῆς τε τὰ de judiciis ἐν ἑτέροις ἑπτά.

§. 4. Item ea quæ de rebus, non in plures quam octo libros.

§. δ'. Καὶ τὰ de rebus, οὐκ ἐν πλείοσι τῶν ὀκτώ.

§. 5. Sequentem vero operis partem, quæ quarta & media μέσον ἐστὶ τοῦ παντὸς eſt totius operis, in aliis octo libris depoſuimus, in quibus eſt quidem hypothecaria, non longe admodum a pignoratitia actione diſtans: eſt & Ædilitium edictum, & de evictionibus ſtipulatio: quæ duo acceſſoria, & conſequentia conſtituta venditionum, longe tamen admodum in veteri juris ordinatione ab his devagantia congregavimus propius propter mutuam inter ſe cognationem; ne, quæ de eodem pene loquuntur, longe a ſe diſtarent.

§ ε'. Τὸ δὲ ἐφεξῆς τοῦ συγγράμματος μέρος, ὅπερ δὴ τέταρτόν τε ἅμα καὶ μέσον ἐστὶ τοῦ παντὸς ὀκτὼ βιβλίοις ἄλλοις ἐναπεθέμεθα. Ἐν οἷς ἐστὶ μὲν ἡ ὑποθηκαρία, οὐ πόρρω που τῆς pignoraticias ἀφεστῶσα· ἔστι δὲ καὶ ædilicion ἤδικτον, καὶ ἡ περὶ τῶν ἐκνικήσεων ἐπερώτησις· ἅπερ ἄμφω παρακολουθήματα μὲν καθεστῶτα τῶν πράσεων, πόρρω δέ που τῆς νομοθεσίας ἀπῳκισμένα, συνηγάγομεν ἐγγύθεν διὰ τὴν πρὸς ἄλληλα συγγένειαν. ἵνα τὰ περὶ τῶν αὐτῶν διαλεγόμενα μὴ πόρρω διεστήκοιεν ἀλλήλων.

Εἶτα ἐπηγάγομεν τούτοις τά τε περὶ τόκων ἐγγείων, καὶ θαλαττίων καὶ τὰ περὶ συμβολαίων τε, καὶ προόδου μαρτύρων, καὶ ἀποδείξεών τε, καὶ προλήψεων εἰς βιβλίον ἕν· τρία δὲ ταῦτα μονόβιβλα μετὰ τὴν τῶν de rebus πραγματείαν συνεχῆ ἀλλήλων κατεθέμεθα. Καὶ αὖθις τὰ περὶ μνηστειῶν, καὶ γάμων, καὶ προικὸς γενομοθετημένα συναγαγόντες, τρία δεδώκαμεν ἔχειν καὶ ταύτῃ τῇ συντάξει βιβλία. Καὶ μὴν καὶ περὶ τῶν κηδεμόνων τῆς νέας ἡλικίας δύο· ταῦτα δὴ τὰ de Tutelis παρὰ πᾶσιν ὀνομαζόμενα· κἀνταῦθα συνεκεφαλαιωσάμεθα τὴν τῶν ὀκτὼ τούτων βιβλίων πραγματείαν· καὶ μεσαίτατον (ὡς εἴρηται) τοῦτο μέρος τῆς πάσης συντάξεως τοῦ βιβλίου πεποιήμεθα, τὰ κάλλιστα δὴ καὶ χρησιμώτατα τῶν νόμων ἐν τούτοις ἀναγραψάμενοι.

Post hæc introduximus post duos illos libros ea, quæ sunt scripta de usuris tam terrestibus, quam trajectitiis seu maritimis, & de probationibus, atque præsumptionibus in unum librum: his autem tribus monobiblis, singularibus libris post tractatum de rebus sibi invicem proximis depositis, & rursum ea quæ de sponsalibus, & nuptiis, & de dote legibus dicta sunt congregantes, his etiam tria habere in hac ordinatione volumina concessimus. De tutoribus autem minoris ætatis geminos libros, eos, inquam, qui de tutelis apud omnes nominantur, & hic etiam in compendium concidimus memoratam octo librorum ordinationem, & mediam (ut dictum est) hanc partem totius operis confecimus, pulcherrima & utilissima jura in his describentes.

§. ϛ'. Τὰ δὲ δὴ περὶ διαθηκῶν, καὶ περὶ ληγάτων, καὶ φιδεϊκομμίσσων ἅπαντα συνηγάγομεν εἰς ἐννέα βιβλίων ἀριθμόν· ὧν ἡγεῖται μὲν τὰ περὶ διαθηκῶν, καὶ κωδικίλλων· τῶν τε καθόλου φαμὲν, τῶν τε, ἃς ποιοῦσιν, ὡς βούλονται, στρατιῶται, δύο καθεστῶτα, καὶ de Testamentis ἐπιγεγραμμένα. Πέντε δὲ ἐφεξῆς τὰ περὶ ληγάτων, καὶ φιδεϊκομμίσσων, καὶ πάσης τῆς ἐν αὐτοῖς ζητήσεως διαλεγόμενα. Καὶ ἐπειδήπερ ὁ τοῦ Falcidiu λόγος περιεχής τε καὶ ἁρμόδιος ἦν τῇ τῶν ληγάτων καὶ φιδεϊκομμίσσων ἰδιότητι· διὰ τοῦτο δὴ καὶ αὐτὸν εὐθὺς τῇ τῶν ληγάτων ὑπεθήκαμεν πραγματείᾳ, βιβλίον ὅλον ἀναθέντες αὐτῷ μετά τινος βραχείας προσθήκης· καὶ αὖθις ἐπειδὴ πρὸς τὴν τοῦ Falcidiu μίμησιν ἐπὶ τῶν φιδεϊκομμίσσων, ἦν ὁ καλούμενος Trebel-

§. 6. De testamentis autem, & legatis, & fideicommissis omnia congregavimus in novem librorum numerum: quorum principatum obtinent ea, quæ sunt de testamentis, & codicillis, cum omnium, tum etiam militum qui ea, ut volunt, faciunt, duobus libris ordinata, & de testamentis inscripta; quinque autem sequentibus continentur ea, quæ de legatis & fideicommissis, & omni eorum ambiguitate disputata sunt. Et quoniam Falcidiæ narratio continens, & consentanea erat legatorum & fideicommissorum proprio tractatui: propterea & ipsam continuo legatorum supposuimus tractationi, libro integro ei applicato, cum brevi quadam adjectione. Et rursum quia ad Falcidiæ imitationem (introductum) erat Trebel-

lianum Senatusconsultum in fideicommissis: & huic ultimum hujus ordinationis tribuimus locum, totum jus super his positum, Trebelliano Senatusconsulto attribuentes, & supervacuam esse Pegasiani Senatusconsulti positionem invenientes, & absurdas horum Senatusconsultorum inter se differentias, & communiones: quas sane & veteres perosi, captiosas & damnosas appellarunt: simpliciore quadam narratione, omne hoc schema congregantes, & ad unius Senatusconsulti Trebelliani ordinationem applicantes, & hanc quintam partem totius ordinationis novem his perfecimus libris: in quibus novem libris nihil de quondam caducis dictum a nobis est: quia propter usum quendam non prosperum cum increbuissent in republica, & luctuosum monumentum bellorum civilium essent, non oportebat in his manere temporibus, in quibus & Deus dedit pacem agere domi & foris: &, cum oportuit bellum gerere, facile cum ipsius favore hostes superare & capere.

lianon δόγμα, καὶ τούτῳ τὴν τελευταίαν τῆς συντάξεως ταύτης ἀπενείμαμεν χώραν, τὸ πᾶν τῆς νομοθεσίας ταύτης εἰς τὸ Trebellianon συναγαγόντες, καὶ περιττὴν εἶναι τὴν τοῦ πάλαι Πηγασιανοῦ νομοθεσίαν εὑρόντες, καὶ τὰς ἀλόγους τῶν δογμάτων τούτων διαφοράς τε καὶ κοινωνίας· ἃς δὴ καὶ οἱ πάλαι μισήσαντες, περινενοημένας τε καὶ ἐπιζημίους ἐκάλουν· καὶ ἁπλουστέρῳ τινὶ λόγῳ τὸ πᾶν τοῦτο σχῆμα συναθροίσαντες, καὶ εἰς τὴν τοῦ Τρεβελλιανίου μεθαρμοσάμενοι τάξιν· καὶ τοῦτο δὴ τὸ πέμπτον μέρος τῆς ὅλης συντάξεως τοῖς ἐννέα τούτοις αὔξεται βιβλίοις, ἐν οἷς οὐδὲν ὑπὲρ τῶν πάλαι καδούκων ἡμῖν εἴρηται· διότι καὶ ταῦτα κατά τινα χρείαν οὐκ εὐτυχῆ τῇ Ῥωμαίων ἐπιπολάσαντα πολιτείᾳ, καὶ ὑπόμνημα δὴ τὸν τῶν ἐμφυλίων καθεστῶτα πολέμων, οὐκ ἐχρῆν ἐν καιροῖς πολιτεύεσθαι, καθ' οὓς ὁ Θεὸς εἰρήνην τε δέδωκεν ἡμῖν ἄγειν ἔκ τε τῶν ἔνδον, ἔκ τε τῶν ἔξωθεν· καὶ ὅταν δέοι πολεμεῖν, ῥᾷστα μετὰ τῆς αὐτοῦ ῥοπῆς τῶν ἐναντίων κρατεῖν.

§. 7. Sequitur deinde & exoritur nobis & sexta pars totius compositionis, octo conclusa libris. Pulchre autem incipit ab his, quæ possessiones nominantur, quas nos similiter, ut cætera diligenter considerantes, tam eas quæ ad ingenuos, quam quæ ad libertinos pertinent, ex multa anteriorum temporum confusione & obscuritate in purum deduximus compendium, geminorum illis librorum numerum sufficere arbitrantes. Applicavimus autem ipsis, & omnes ab intestato appellatas successio-

§. ζ'. Επεται δὲ ἡμῖν καὶ ἕκτη τις μοῖρα τούτου δὴ τοῦ παντὸς συστήματος, ὀκτὼ περικεκλεισμένη βιβλίοις, ἄρχεται δὲ καλῶς ἐκ τῶν ὀνομαζομένων διακατόχων. ἃς ἡμεῖς ὁμοίως τοῖς ἄλλοις κατασκεψάμενοι, τάς τε εἰς τοὺς εὐγεγονότας, τάς τε εἰς τοὺς ἀπελευθέρους φερομένας, ἐκ πολλῆς τῆς ἔμπροσθεν συγχύσεώς τε καὶ ἀσαφείας, εἰς καθαρὰν ἠγάγομεν συντομίαν, δύο βιβλίων αὐταῖς ἀριθμὸν ἀρκεῖν νενομικότες. Προσενεπλέξαμεν δὲ αὐταῖς καὶ τὰς ἐξ ἀδιαθέτου καλουμένας ἁπάσας διαδοχάς,

χαὶ, καὶ αὐτὰς τὰς τῶν γενῶν τάξεις, καὶ τοὺς ἐπὶ τούτοις βαθμοὺς ἐγγεγράφαμεν τῷ βιβλίῳ, καὶ ἐπὶ τῆς ἐσχατιᾶς αὐτοῦ τὰ περὶ τοῦ Τερτουλλιανίου τε καὶ Orficianiu συντεθήκαμεν δόγματος, ἐξ ὧν μητέρες τε καὶ παῖδες ἀλλήλων διάδοχοι γίνονται. Γέγονε δὲ ἐφεξῆς βιβλίον ἄλλο τά τε περὶ τῶν ἐν οἰκοδομήμασιν ἔργων, καὶ τὰ περὶ τῆς τῶν ὀλισθαινόντων τε καὶ καταφερομένων οἰκημάτων ἀσφαλείας, καὶ τῶν ἐν τούτοις τι κακουργούντων, καὶ ἐκ τῆς τῶν ὑδάτων φορᾶς ἀδικούντων τοὺς πέλας, καὶ τὰ περὶ τῶν ἀθροιζόντων τὰ δημόσια τέλη· καὶ προσέτι δωρεῶν, τῶν τε ἀπεριορισθεισῶν, τῶν τε εἰς ἔννοιαν τελευτῆς ἀναφερομένων νομοθετοῦν. Καὶ αὖθις εἴ τι περὶ τῆς ὁποίας οὖν ἐλευθερίας ἐστὶν, ἢ καὶ τῶν ὑπὲρ ταύτης ἀγώνων, τοῦτο ἐνὶ παραδέδοται βιβλίῳ. Ἔτι δὲ καὶ τὰ περὶ νομῆς, καὶ τῆς δι' αὐτῆς κτήσεως, καὶ τῶν εἰσαγουσῶν αὐτὴν αἰτιῶν, εἰς ἓν ἀπεθέμεθα σύγγραμμα, καὶ εἴ τι γε ὅλως περὶ δικαστικῶν ἐστὶν ἀποφάσεών τε, καὶ τῶν ἐν τούτοις τινὰ κατὰ σφῶν αὐτῶν ὁμολογούντων, καὶ τῆς τῶν ὄντων ἀναχωρήσεως, καὶ δανεισικῆς τε κατοχῆς, καὶ πράσεως, καὶ τῆς πραγμάτων διακρίσεώς τε καὶ κηδεμονίας, καὶ τοῦ μή τι παθεῖν τοὺς δανείζοντας βλάβος, καὶ τοῦτο ὁμοίως εἰς ἓν ἤθροισται βιβλίον. Καὶ τὸν τῶν interdictων τε τρόπον οὐ πλείοσιν ἑνὸς παραδεδώκαμεν βιβλίου. ἐκεῖθεν τε ἐπὶ τὰς παραγραφὰς, καὶ τοὺς ἐπ' αὐταῖς τεταγμένους ἐχωρήσαμεν χρόνους, καὶ τὸν τῶν ἐνοχῶν τε καὶ ἀγωγῶν ἀπεθέμεθα τρόπον. Καὶ συνηγάγομεν ὃ πᾶν δὴ τοῦτο μέρος, οὗ τὸ ἡγεῖται τὰ περὶ τῶν διακατόχων (ὡς εἴρηται) γεγραμμένα, εἰς ὀκτὼ βιβλίων ἀριθμὸν, ἕκτον δὴ τοῦτο

nes, & ipsos generum ordines, eorum gradibus etiam libro inscriptis, & circa omnium finem Tertullianum & Orficianum composuimus Senatusconsultum, ex quibus matres & liberi invicem successores fiunt. Procedit autem post hæc alius liber, qui de ædificiorum operibus, & de ea quæ ob ruinosa & diruta ædificia datur satisdatione, & his qui in his aliquid insidiarum aut fraudis admiserint, & de his qui ex aquarum impetu vicinos læserint, & de publicorum vectigalium Coactoribus, atque insuper de donationibus tam indefinitis seu simplicibus quam in cogitationem mortis relatis leges ac jura ordinant. Rursum autem quicquid de quacunque manumissione extat, vel de his, quæ super ipsa agitantur causis, & hoc uni traditum est libro. Amplius autem, & ea quæ de possessione, & per ipsam adquisitione, & de causis eam introducentibus sunt, in unum seposuimus tractatum seu librum. Et quidquid etiam de judiciariis extat sententiis, & his qui in eis aliqua contra seipsos confessi sunt, & de bonorum cessione, & creditorum detentione, & venditione, & de bonorum separatione & curatione, & ne quid patiantur creditores fraudis, & id in unum similiter collatum est librum. Sed & interdictorum modum non pluribus, quam uni dedimus libro. Inde autem & ad præscriptiones seu exceptiones & in his ordinata tempora venimus. Et obligationum quidem, & actionum seposuimus modos, & coëgimus omnem hanc partem, cui præsunt possessiones (ut dictum est) octo librorum numero

descriptam, sextam hanc partem totius voluminis seponentes.

§. 8. Totius autem extrema pars, quæ & septima est totius tractationis, sex librorum numero demandata est, incipiens quidem a stipulationibus, procedens vero ad ea, quæ scripta sunt de fidejussione, & debitorum numeratione, solutione & liberatione ipsorum, & de introductis ex Prætorum jurisdictione stipulationibus: quæ omnia duobus a nobis contracta sunt libris: cum apud veteres nec dici posset, quot essent libri ea de re. Procedit & deinceps ad delictorum narrationem: & omnia recenset quæ ad majora delicta pertinent, quæ vocant privata, & item quæ ad ea quæ necdum ordinaria appellant: sed ipsis extraordinariorum appellationem imponunt: descendit etiam & ad publica crimina quæ atrocissima sunt: & magnam sibi advocant pœnam. Duo autem & hic sunt libri qui illa quidem, quæ ad delicta & crimina pertinent, complectuntur: quibus permixta sunt & ea quæ de reis criminum, qui se celare tamen conantur, scripta sunt, & de eorum bonis, & de ea quæ infligitur condemnatis pœna, vel indulgentia. Initium autem nobis alterius rursum libri fit narratio de appellationibus, quæ communis est profecto ad rescindendas tam pecuniarias seu civiles sententias quam criminales. Quæcumque autem de civibus seu municipibus, & de Decurionibus, & muneribus, & publicis operibus, & nundinis, & redituum pollicitationibus, & variis cognitionibus seu interrogationibus, & publica descriptione, veté-

μέρος τῆς ὅλης συντάξεως ἀποθέμενοι.

§. η'. Τὸ δὲ δὴ τοῦ παντὸς τελευταῖον, ὅπερ ἕβδομον ἁπάσης ἐστὶ τῆς πραγματείας, ἓξ βιβλίων ἀριθμῷ περιέσταλται, ἀρχόμενον μὲν ἐκ τῶν ἐπερωτήσεων, διαβαῖνον δὲ διά τε τῶν ὑπὲρ ἐγγύης γεγραμμένων, καὶ τῆς τῶν χρεῶν καταβολῆς, καὶ διαλύσεως τε καὶ ἐλευθερίας αὐτῶν, καὶ τῶν εἰσηγμένων ἐκ τῆς τῶν Πραιτόρων νομοθεσίας ἐπερωτήσεων· ἅπερ ἅπαντα δύο παρ' ἡμῶν συνέσταλται βιβλίοις· καὶ τοῖς τε ἔμπροσθεν, οὐδὲ εἰπεῖν ἐστιν, ὅσα καθεστῶτα. Πρόεισι δὲ εἰς τὸν ὑπὲρ τῶν ἐγκλημάτων λόγον, καὶ ἅπαντα καταλέγον, ὁπόσα τῶν τε μετριωτέρων ἐστὶν ἁμαρτημάτων, ἅπερ ἰδιωτικὰ καλοῦσιν, ὅσα τε οὐχὶ τεταγμένα προσονομάζουσιν, ἀλλὰ τὴν τῶν Extraordinariων αὐτοῖς ἐπιτιθέασιν ἐπωνυμίαν· αναβαῖνον δὲ καὶ εἰς τὰ δημόσια τῶν ἐγκλημάτων, ἅπερ σφοδρότατά τε ἐστὶν, καὶ μεγάλην ἐφ' ἑαυτοῖς καλεῖ τὴν ποινήν. δύο δὲ κἀνταῦθα βίβλοι· ταῦτα δὴ τὰ περὶ τῶν ἁμαρτημάτων τε καὶ ἐγκλημάτων συνέχουσιν. Προσαναμέμικται γὰρ αὐτοῖς, καὶ τὰ περὶ τῶν ἐπ' ἐγκλήμασιν μὲν ἀλισκομένων, ἑαυτοὺς δὲ ἀφανεῖς καθιστάντων καὶ τῆς οὔσης αὐτοῖς περιουσίας, καὶ τῆς ἐπαγομένης τοῖς καταδεδικασμένοις ποινῆς, ἢ συγχωρήσεως. Αρχὴ δὲ ἡμῖν ἑτέρου βιβλίου πάλιν, ὁ περὶ τῶν ἐφέσεων γίνεται λόγος, κοινὸς ὢν εἰκότως κατὰ τῶν ψήφων, τῶν τε εἰς χρήματα, τῶν τε εἰς ἐγκλήματα φερομένων. Οπόσα δὲ ὑπέρ τε πολιτῶν, ὑπέρ τε βουλευτῶν, καὶ λειτουργημάτων, καὶ τῶν δημοσίων ἔργων, καὶ πανηγύρεων, καὶ πόρων ἐπαγγελίας, καὶ ποικίλων ἐρωτή-

σεων, καὶ τῆς δημοσίας ἀπογραφῆς νενομοθέτηται τοῖς πάλαι· ὅσα τε ὡς ὑπὲρ τῆς τῶν ῥημάτων ἐστὶν ὀνομασίας, καὶ τῶν ἐν κανόσιν εἰρημένων τοῖς πάλαι, ταῦτα ἅπαντα τὸ τελευταῖον περιέχει βιβλίον. Τούτου δὴ τοῦ συστήματος, ὥσπερ ἀρχὴ τὰ περὶ τῶν ἐπερωτήσεων, ἐστὶν ἕκτον μὲν, ὅσον πρὸς τὴν οἰκείαν ἀρχὴν καθεστός· πεντηκοστὸν δὲ πρὸς τὴν ὅλην τῆς συντάξεως ἁρμονίαν.

§. θ'. Ταῦτα ἅπαντα συντεθεῖταί τε καὶ ἐκπεπόνηται καλῶς τε καὶ τῆς παρ' ἡμῶν κελεύσεως ἀξίως παρά τε Τριβωνιανοῦ τοῦ ἐνδοξοτάτου, καὶ σοφωτάτου Μαγίστρου, καὶ Αποκυαιστόρων τῶν ἡμετέρων βασιλείων, καὶ Υπάτων, ἀνδρὸς ἔντε τῷ πράττειν, ἔντε τῷ ῥητορεύειν [d], ἔντε τῷ τοὺς νόμους γράφειν εὐδοκιμοῦντος [e]· τῶν δὲ ἡμετέρων ἔμπροσθεν οὐδὲν τιθεμένου προσταξέων· καὶ τῶν καὶ ὑπ' αὐτῷ τὸ πρᾶγμα ἡμῖν ἐκπονησαμένων, τουτέστι Κωνσταντίνου τε τοῦ μεγαλοπρεπεστάτου Κόμητος τῶν θείων Λαργιτιόνων, καὶ Αντιγραφέως τοῦ θείου Σκρινίου, τῶν τε θείων Λιβέλλων, καὶ τῶν βασιλικῶν διαγνώσεων, χρηστὴν ἑαυτοῦ δόξαν ἡμῖν ἐν ἅπασι παρεχομένου· καὶ πρός γε Θεοφίλου τοῦ μεγαλοπρεπεστάτου Μαγίστρου, καὶ νόμους ἐπὶ τῆς βασιλίδος ταύτης πόλεως σεμνῶς τε καὶ ἀγρύπνως, καὶ τῆς διδασκαλικῆς ἐπιτηδεύσεως ἀξίως διδάσκοντος· καὶ Δωροθέου τοῦ μεγαλοπρεπεστάτου Κυαιστωρίου, καὶ διδασκάλου ἐν τῇ τῶν νόμων ἀναδεδειγμένῳ πόλει [f], φαμὲν δὲ τὴν ἀοίδιμόν τε, καὶ περιφανῆ τῶν Βηρυτίων μητρόπολιν· ὃν ἡ περὶ αὐτοῦ χρηστὴ δόξα, καὶ εἰς ἡμᾶς ἤγαγεν, καὶ τῶν παρόντων μετασχεῖν προσυ-

ribus inventa sunt, & quæcunque de verborum extant significatione, & de his quæ pro regulis apud veteres dicta sunt: hæc omnia in sese recipit ultimus liber. Hujus igitur compositionis, cujus initium est a stipulationibus, hic liber est sextus quidem, si ad proprium principium comparetur: sed est quinquagesimus, si conferatur ad totam consummationis perfectionem, seu harmoniam.

§. 9. Quæ omnia composita sunt, & elaborata peroptime, & ut nostra jussione dignum fuit, per Tribonianum illustrissimum necnon prudentissimum Magistrum, & Exquæstorem nostrorum palatiorum, & Exconsulem, virum & in ipsis rerum experimentis, & in eloquentia, & in legibus scribendis satis spectatum, & qui nihil unquam nostrarum jussionum contempsit: necnon per alios viros qui sub ipso nobis hoc opus elaborarunt; id est Constantinum magnificentissimum Comitem sacrarum largitionum, & Antigrapharium seu Magistrum sacri scrinii, & sacrorum libellorum & cognitionum imperialium, qui nobis bonam de se opinionem in omnibus præbuit: necnon Theophilum magnificentissimum Magistrum, & leges seu jura in regia hac urbe laudabiliter, & cum summis vigiliis, & ut magisteria sedulitate dignum est, docentem: & Dorotheum magnificentissimum Quæstorem, & Doctorem in legum civitate designatum; dicimus autem verendam & splendidam Berytiensium Metropolim, quem de ipso optima opinio & gloria, & ad nos deduxit ipsum, & ut hujus operis partici-

pem faceremus, hortata est: sed & Anatolium magnificentissimum Magistrum, qui & ipse apud Berytienses ea quæ ex legibus proficiscuntur, pulchre docet, vir ex tertia stirpe laudabili juris apud Phœnices interpretum descendens: refert enim genus ad Leontium, & Eudoxium, homines in legibus optimæ memoriæ post Patricium inclytæ recordationis, Quæstorium & Anticensorem, & Leontium gloriosissimum, Expræfecto, & Exconsule, atque Patricium ejus filios (summæ admirationis viros) & Cratinum magnificentissimum atque prudentissimum Comitem sacrarum largitionum, & optimus quoque is est legum enarrator in regia hac urbe: & præter hos etiam Stephanum, Menam, Prosdocium, Eutolmium, Timotheum, Leonidem, Leontium, Platonem, Jacobum, Constantinum, Joannem, viros prudentissimos, qui universi Rhetores quidem sunt gloriosissimorum Præfectorum sacrorum nostrorum Prætoriorum, gloriam autem seu laudem apud omnes prudentiæ juste habent, & a nobis merito judicati sunt digni, ut eligerentur tanti certaminis participes. Hæc igitur nobis circa Digestorum elaborata sunt conscriptionem per jam dictos glorisissimos viros.

§. 10. Tanta autem nobis reverentia antiquitatis fuit, ut neque mutari nomina veterum Jurisconsultorum sustinuerimus, sed uniuscujusque illorum appellationem legibus inscripsimus, mutantes quidem, si quid jam habere visum est non recte, partes vero illas nunc tollentes, has nunc addentes, ex multis denique optimum eligen-

πέψαι τὸν πόνον· καὶ Ἀνατολίου δέ τε τοῦ μεγαλοπρεπεστάτου Μαγίστρου, ὃς δὴ καὶ αὐτὸς παρὰ Βηρυτίοις τὰ ἐκ νόμων παιδεύει καλῶς, ἀνὴρ ἐκ τριγονίας σεμνῆς τοὺς παρὰ Φοίνιξι τῶν νόμων διδασκάλους καταβαίνων· ἀναφέρει γοῦν εἰς Λεόντιόν τε, καὶ Εὐδόξιον, ἄνδρας ἐπὶ νόμοις μετὰ Πατρίκιον τὸν τῆς εὐκλεοῦς μνήμης Κυαιστώριον, καὶ Ἀντικήνσορα, καὶ Λεόντιον τὸν πολυεύφημον ἀπὸ Ὑπάρχων, Ὑπάτων, καὶ Πατρίκιον τοὺς αὐτοῦ παῖδας (ὥστε θαυμάσομεν) τὸν τοῦ μεγαλοπρεπεστάτου καὶ σοφωτάτου Κόμητος τῶν θείων Λαργιτιόνων, νόμων τε, καὶ αὐτὸς ἀγαθὸς ἐξηγητὴς ἐπὶ τῆς βασιλίδος ταύτης ἐστὶν πόλεως. καὶ πρὸς τούτοις Στεφάνου, Μηνᾶ, Προσδοκίου, Εὐτολμίου, Τιμοθέου, Λεωνίδου, Λεοντίου, Πλάτωνος, Ἰακώβου, Κωνσταντίνου, Ἰωάννου, τῶν σοφωτάτων. οἳ γὰρ πάντες Ῥήτορες μὲν εἰσὶν τῶν ἐνδοξοτάτων ὑπάρχων τῶν ἱερῶν ἡμῶν Πραιτωρίων, δόξαν δὲ παρὰ πᾶσιν τὴν ἐπὶ σοφίᾳ δικαίως ἔχοντες, εἰκότως παρ' ἡμῶν ἐκρίθησαν ἄξιοι καταστῆναι τοῦ τοσούτου μεταχεῖν ἀγῶνος. Ταῦτα μὲν οὖν ἡμῖν περὶ τὴν τῶν Digestων ἐκπεπόνηται συγγραφὴν διὰ τῶν ἀρτίως ἡμῖν εἰρημένων, ἐνδόξων τε, καὶ σοφῶν ἀνδρῶν.

§. ι'. Τοσαύτη δὲ ἡμῖν αἰδὼς τῆς ἀρχαιότητος γέγονεν, ὥστε οὐδὲ ἀμεῖψαι τὰς προσηγορίας τῶν ἔμπροσθεν νομοθετῶν [h] ὑπεμείναμεν, ἀλλὰ τὴν ἑκάστου τούτων τοῖς νόμοις ἐπεγράψαμεν προσηγορίαν· ἀμείψαντες μὲν, εἴ τι παρ' ἔχειν ἡμῖν οὐκ ὀρθῶς ἔδοξε· μέρη δὲ τὰ μὲν ἀφελόντες, τὰ δὲ προσθέντες, ἐκ πολλῶν τε τὸ κάλλιον ἑλό-

μένοι, καὶ τὴν ἴσην ἅπασιν παρέχοντες τῆς ἐξουσίας ἰσχύν. ὥστε πᾶν, ὅπερ ἐγγέγραπται τῷ βιβλίῳ, τοῦτο ἡμετέρᾳ δοκεῖσθαι γνώμῃ· μηδένα τε θαῤῥεῖν παρατιθέναι τὰ γινόμενα νῦν τοῖς ἔμπροσθεν· ἐπειδὴ πολλά, καὶ οὐδὲ ἀριθμηθῆναι ῥᾴδια, μεταπεποιήκαμεν εἰς τὸ κρεῖττον, κἂν εἴη βασιλικῇ τινὶ τῶν παλαιοτέρων Αὐτοκρατόρων διατάξει, πρὸς ἀλλοῖον εἴρηται σχῆμα· τὰ μὲν γὰρ ὀνόματα τοῖς ἔμπροσθεν ἐφυλάξαμεν· τὴν δὲ τῶν νόμων ἀλήθειαν ἡμετέραν ἐποιησάμεθα. Ὥσπερ καὶ εἴ τι στασιαζόμενον ἐκείνοις ἦν, (πολλὰ δὲ τὰ τοιαῦτα ἀπέκειτο) τοῦτο διήρηταί τε, καὶ πεπέρασται, καὶ εἰς σαφὲς περιέστηκε τέλος ἔχοντα νόμον.

§. ιαʹ. Ἐπειδὴ δὲ ἐχρῆν καί τινα μετρίαν Εἰσαγωγὴν [i] ποιήσασθαι πρὸς τοὺς ἄρτι νόμων ἁπτομένους καὶ τὴν μείζω διδασκαλίαν οὐ χωροῦντας· οὐδὲ τοῦτο τῆς ἡμετέρας ἔξω κατελίπομεν προνοίας· ἀλλὰ Τριβωνιανῷ τῷ ἐνδοξοτάτῳ, τῷ καὶ τὴν τῆς ὅλης νομοθεσίας ὑπουργίαν ἐπιτετραμμένῳ, καὶ Θεοφίλῳ γέ μὴν, καὶ Δωροθέῳ τοῖς μεγαλοπρεπεστάτοις, καὶ σοφωτάτοις, Ἀντικηνσώρσιν [k] ἐγκελευσάμενοι διεταξάμεθα προσήκειν ἐκ τῶν τοῖς ἀρχαίοις ἐν Εἰσαγωγαῖς συγκειμένων τὰ καιριώτατά τε, καὶ κρατοῦντα, καὶ ὁπόσα τοῖς νῦν πολιτευομένοις συμφέρεται πράγμασι, ταῦτα ἐκλέξειν, καὶ ἀθροῖσαι καὶ εἰς ἡμᾶς ἀναγαγεῖν, μεμνῆσθαι δὲ καὶ τῶν ἡμετέρων διατάξεων, ἃς εἰς ἐπανόρθωσιν τῶν ἔμπροσθεν πεποιήμεθα· καὶ οὕτω συνθεῖναι βίβλους τέσσαρας, πρῶτα στοιχεῖα τῆς Εἰσαγωγῆς ἐσομένας, ἃς δὴ καλεῖν Instituta [l] νενομίκαμεν· καὶ δὴ καὶ ταύτην τὴν νομοθεσίαν συνθέντες προσήγαγον

tes, & unam atque parem omnibus præbentes potestatis vim, seu robur: ita ut quicquid scriptum est in eo libro, id nostra sit sententia: nemine audente comparare ea quæ nunc facta sunt his quæ prius erant: quia multa & numeratu non facilia transposuimus in melius, etiamsi quid Imperiali aliqua antiquorum Imperatorum Constitutione in aliam dictum fuerat formam: nam nomina quidem veteribus servavimus, legum autem veritatem nostram fecimus. Itaque si quid erat in illis seditiosum, (multa autem talia erant ibi reposita) hoc decisum est & definitum, & in perspicuum finem deducta est quæque lex.

§. 11. Sed cum oportebat, & aliquam mediocrem isagogem facere in eorum gratiam, qui recenter leges attingunt, nec majorem doctrinam portare possunt: neque hoc extra nostram providentiam reliquimus, scilicet Triboniano gloriosissimo, qui & ad totius operis legitimi gubernationem electus est, necnon Theophilo, & Dorotheo magnificentissimis & prudentissimis Anticensoribus accersitis mandavimums: ut seligerent ex his, quæ apud veteres erant isagogarum modo composita, ea, quæ essent aptissima, & in ipsis rerum argumentis obtinentia; utque colligerent, & nobis offerrent, & ut mentionem etiam facerent nostrarum Constitutionum, quas pro emendatione veteris juris promulgavimus: & ita componerent libros quatuor futuros prima elementa totius isagoges, quos vocari Instituta visum est, quam sane legitimi operis partem compositam

nobis obtulerunt, & nos eam totam consideratam a nobis, & perpensam, recteque habere visam nostris sensibus non indignam esse judicavimus, & pro nostris haberi Constitutionibus, & nostrarum Constitutionum robur habere jussimus: quod & ex his, quæ in procemiis ejusdem voluminis disseruimus, omnibus manifestum fecimus.

§. 12. Sic itaque omni Romani juris dispositione ordinata, & in tribus integris & voluminibus, & annis tanto opere perfecto: (quod nobis ab initio omnem spem excedere: circa finem autem, cum jam penetrabilem esse rem docuimus, ne in decem quidem annis totum absolvi posse videbatur) tanta ergo trium annorum celebritate consummato opere, & hac opera Domino Deo oblata, qui dedit & pacem agere, & bella feliciter dirigere, & leges ponere præterito, præsenti, & futuro tempori: justum esse putavimus, omnibus hominibus facere manifestum nostrum in his rebus studium simul & providentiam: quomodo nempe priore soluti perturbatione, & confusione, & nullum finem habente juris positione, usuri sint posthac legibus rectis, compendiosis, & omnibus ad manum promptis, & litium compendium adferentibus, & paratis, atque expositis omnibus hominibus ad facilem adquisitionem, nec amplius egentibus multis pecuniis, ut illorum inutilium librorum congerant multitudinem: sed vilissima pecunia, tam ditioribus, quam ex tenuiore profectis, patrimonio, copiam sui comparandi præbentibus.

ἡμῖν· καὶ ἡμεῖς ἅπασαν κατασκεψάμενοι, καὶ διακρίναντες καλῶς τε ἔχειν, καὶ κατὰ τὸν ἡμέτερον ἐκρίναμεν νοῦν, καὶ ἡμέτερον εἶναι καὶ τοῦτο τὸ βιβλίον ἀπεφηνάμεθα, καὶ τοί γε τὴν τῶν ἡμετέρων διατάξεων ἰσχὺν ἔχειν αὐτὸ παρ' αὐτῶν, ὧν ἐν προοιμίοις τοῦ βιβλίου διελέχθημεν ἅπασιν ἐδηλώσαμεν.

§. ιβ'. Οὕτω τοίνυν τὴν Ρωμαίων νομοθεσίαν τάξαντες, καὶ ἐν τρισὶν τοῖς ὅλοις βιβλίοις τε καὶ ἐνιαυτοῖς πρᾶγμα τοσοῦτον ἐκπεπονηκότες· ὅπερ ἦν μετὰ τὴν ἀρχὴν ὑπὲρ ἅπασαν ἐλπίδα· τὰ δὲ δὴ τελευταῖα, μεθ' ὅπερ ἡμεῖς βατὸν εἶναι τὸ πρᾶγμα ἐδείξαμεν, οὐδὲ εἰς δέκατον ἔτος ὅλον συντεθῆναι προσδοκηθὲν, εἰς μόνων τριῶν ἐνιαυτῶν ἀποτελέσαντες πέρας· καὶ τῷ δεσπότῃ Θεῷ καὶ τοῦτον ἀναθέντες τὸν ἆθλον τῷ καὶ εἰρήνην ἄγειν, καὶ πολέμους κατορθοῦν, καὶ νομοθετῆσαι πάντῃ τῷ τε πρὸ ἡμῶν, τῷ τε ἐφ' ἡμῶν, τῷ τε μεθ' ἡμᾶς χρόνῳ δωρησαμένῳ· δίκαιον ᾠήθημεν, ἅπασιν ἀνθρώποις ποιῆσαι φανερὰν τὴν ἡμετέραν ὑπὲρ αὐτῶν σπουδήν τε καὶ πρόνοιαν· ὅπως ἂν τῆς ἔμπροσθεν ἀπαλλαγέντες ταραχῆς τε καὶ συγχύσεως, καὶ πέρας ἐχούσης οὐδὲν νομοθεσίας, χρήσωνται νόμοις ὀρθοῖς τε, καὶ συντόμοις, καὶ πᾶσι προχείροις, καὶ τὴν τῶν δικῶν συντομίαν ἀσπαζομένοις, καὶ προκειμένοις γε ἅπασι τοῖς βουλομένοις ῥᾳδίως εἰς κτῆσιν, οὐκ ἔτι πολλῶν δεομένοις χρημάτων, ἵνα τὸ τῶν ἀχρήστων ἐκείνων βιβλίων ἀθροίσαιεν πλῆθος. ἀλλ' ἐπ' ὀλίγῳ τιμήματι τοῖς τε πλουτοῦσιν ὁμοίως, τοῖς τε ἐξ ἐλάττονος ὁρμωμένοις οὐσίας ἄδειαν τοῖς ἑαυτῶν παρεχομένοις κτήσεως.

§. ιγ'. Εἰ δέ τι πλήθους ὄντος τοῦ καὶ νῦν ἠθροισμένου καὶ ἐκ τοσούτων μυριάδων συλλεχθέντος, δόξειεν ἔχειν ὁμοίως· (τοῦτο δὲ οἰόμεθα σπάνιον ἔσεσθαι) πλὴν ἀλλὰ τοῖς τῆς ἀνθρωπίνης ἐστοχασμένοις φύσεως, οὐκ ἔξω δικαίας ἀπολογίας οὐδὲ τοῦτο δόξειεν· εἶναι τὸ γὰρ διὰ πάντων ἀναμάρτητον, θείας ἂν εἴη μόνης, ἀλλ' οὐκ ἀνθρωπίνης ἰσχύος, καθὰ καὶ τοῖς πρὸ ἡμῶν εἴρηται· πλὴν ἔστιν, ὅπη καὶ τὴν τῶν ὁμοίων προσεδεξάμεθα θέσιν, ἢ τῶν ὑποκειμένων πραγμάτων τοῦτο ἀπαιτούντων τὸ δεῖν ταυτὸ πλείοσιν ἐφαρμοσθῆναι τόποις, ἢ τῷ συναναμεμίχθαι τινὶ ξένῳ τὸ δοκοῦν ὅμοιον τῷ πρόσθεν καὶ δύσκριτον αὐτοῦ τὴν διαίρεσιν εἶναι, ἢ καὶ τῷ πολλάκις φυλαχθῆναι τὸ τῆς ὅλης θεωρίας συνεχές, καὶ μὴ διασπασθῆναι τὸν νοῦν τῇ τῶν ἤδη γεγραμμένων ἀφαιρέσει ῥημάτων· πλὴν καὶ τοῦτο εἴπου καὶ περιείληπται διὰ τὴν τοῦ πράγματος ἀνάγκην, ἀλλ' ἔστι βραχύ, καὶ οὐδεμίαν ἑαυτοῦ σχεδὸν παρεχόμενον αἴσθησιν.

§. ιδ'. Ταὐτὸ δὲ τοῦτο καὶ ἐπὶ τῶν ἤδη νενομοθετημένων ἐν ταῖς βασιλικαῖς διατάξεσιν ἐφυλάξαμεν· τὰ γὰρ ἐκείναις εἰρημένα, κατὰ τοῦτο τεθῆναι τὸ βιβλίον οὐ συνεχωρήσαμεν, πλὴν ὅσον ἐκ τοῦ ἔν τινι σπανίως περιστάσει τῆς ὁμοιότητος αἰτίου.

§. ιε'. Εναντίως δὲ τοῖς ἄλλοις ἔχοντα τινὰ νόμον τῶν ἐπὶ τοῦ βιβλίου τούτου κειμένων, οὐκ ἄν τις εὕροι ῥᾳδίως, εἴγε διὰ πάντων

§. 13. Si quid autem ex multitudine ea, quæ nunc congesta est, & ex tantis myriadibus collecta, videbitur esse simile & geminatum, (hoc autem putamus rarum esse) attamen humanæ naturæ imbecillitatem considerantibus, non extra justam apologiam ne hoc quidem videbitur esse: in nullo enim aberrare, seu in omnibus inreprehensibilem seu inemendabilem esse, divinæ utique solius, non autem mortalis est constantiæ, seu roboris, quemadmodum & a majoribus dictum est: deinde est, ubi & similium adsumpsimus positionem: vel rebus subjectis id exigentibus, ut oporteret idem pluribus applicari titulis: vel quia cum extraneo loco esset commixtum id, quod simile superiori videbatur, impossibile fuit eam similitudinem detrahi: vel etiam quia sæpe custodienda fuit integra totius theoriæ seu visionis continentia, nec separanda, aut divellenda mens & intellectus legentium per eorum, quæ jam scripta fuerant, ademptionem, quin & hoc sicubi adsumptum est propter rei necessitatem: tamen id breve est, nec ullum fere sui sensum præbens.

§. 14. Hoc etiam ipsum, & in Constitutionibus jam inter imperiales Constitutiones relatis, & jure, quod ex his resultat, observavimus: nam quæ in illis jam cauta erant, ea nec in volumine poni concessimus, nisi ob aliquam interdum circumstantiam similitudinis aliqua causa relicta est.

§. 15. Contrariam autem aliis legibus legem ex his, quæ in hoc volumine positæ sunt, non facile quis repererit, si modo ad omnes

contrarietatis fines animum intendere festinet. Sed inest aliquid diversum, quod adsumptum, alterius generis forte hanc & illam legis positionem apparere faciat.

§. 16. Sed & si quid forte prætermissum est eorum, quæ poni debebant (forte enim & aliquid tale contigit propter humanæ imbecillitatem naturæ) multo sane melius est nostris subditis multis inutilibus liberari legibus dum privantur forte paucis quibusdam, quæ videbantur idonea, myriadibus prope infinitis defossa & deposita, & nemini forte mortalium animadversa.

§. 17. Hanc enim ob causam tot libris (quos antea scribi oportebat,) destituti Judices, facilius ex paucissimis juris auctoribus, & libris ad finem litium perveniebant, & judicia decidebant, vel propter inopiam librorum, vel quia non sufficiebant multis laboribus ad invenienda multa utilia necessariis, & viribus erant impares. In præsenti autem consummatione maximus legum obtinentium congestus est numerus ex libris raris, & qui vix inveniri potuerint, & quorum nec nomina nec eruditissimi quidem in legibus complures homines noverant. Quorum sane copiam seu materiam nobis uberrimam dictus gloriosissimus Tribonianus præbuit multorum librorum, & qui vix numerari possunt, suppeditata multitudine: quibus omnibus perfecte lectis, congesta sunt hæc volumina; sed ex horum multis & variis hi, qui a nobis ad hoc congregati erant, cum nihil invenissent idoneum, aut novum ab his quæ jam congregata erant, illatio-

τῶν τῆς ἐναντιότητος ὅρων διεξελθεῖν σπευδέτω· ἀλλ' ἔστι τι ὃ διάφορον, ὃ προσληφθὲν ἀλλοιοτέραν ἴσως παρὰ θάτερον ποιεῖ τὴν τοῦ νόμου θέσιν.

§. ιϛ'. Εἰ δὲ καί τι τυχὸν παρεῖται τῶν τεθῆναι δεόντων· (Εἰκὸς γὰρ καί τι τοιοῦτο συμβῆναι διὰ τὴν τῆς ἀνθρωπίνης ἀσθένειαν φύσεως) ἀλλὰ πολύ τι κάλλιον ἂν εἴη, τοῖς ἡμῶν ὑπηκόοις, πολλῶν ἀπηλλάχθαι κακῶν τοῦ καταλιπεῖν ἴσως ὀλίγα τινὰ τῶν δοκούντων ἐπιτηδείων μυριάσιν σχεδὸν ἀναριθμήτοις ἐγκατορωρυγμένα τε, καὶ ἀποκείμενα, καὶ οὐδενὶ σχεδὸν τῶν πάντων γνώριμα, τούτου τε ἕνεκεν διαλαθόντα ῥᾳδίως.

§. ιζ'. Τοσούτων δὲ ὄντων τῶν ἔμπροσθεν γεγραμμένων βιβλίων, ἐξ ἐλαχίστων νομοθετῶν τε καὶ βιβλίων ἐκρίνετο τὰ τῶν ἐν δικαστηρίοις ἀγώνων· τῶν μὲν, ἐπεὶ βιβλίων ἠπόρουν, τῶν δὲ, ἐπειδὴ οὐκ ἤρκουν πόνοις πλείοσιν εὑρεῖν τὰ πολλὰ τῶν χρησίμων οὐκ ἰσχυόντων. Νῦν δὲ κατὰ τὴν σύνταξιν ἠθροίσθαι ταύτην πολὺς νόμων κρατούντων ἀριθμὸς ἐκ βιβλίων σπανίων, καὶ μόλις ἐξευρημένων, καὶ ὧν οὐδὲ τὰς προσηγορείας οἱ πολλοὶ καὶ τῶν σφόδρα εὐδοκιμούντων ἐπὶ νόμοις ἐγίνωσκον. ὧν δὴ τὴν ὕλην ἡμῖν ἀφθονωτάτην ὁ ῥηθεὶς ἐνδοξότατος Τριβωνιανὸς παρέσχετο, πολλῶν τε βιβλίων, καὶ οὐδὲ ἀριθμηθῆναι ῥᾳδίων παρασχόμενος πλῆθος. ὧν ἁπάντων διαρκῶς ἀναγνωσθέντων, ἠθροίσθη τὰ παρόντα βιβλία. Καί τοί γε οἱ παρ' ἡμῶν πρὸς τοῦτο συναθροισθέντες, πολλοῖς δὴ καὶ ἑτέροις ἐνέτυχον βιβλίοις· ἐν οἷς οὐδὲν εὑρόντες σπουδαῖον, οὐδὲ καινὸν παρὰ τὰ πρόσθεν ἠθροισμένα, τὴν ἐξ αὐτῶν εἰκότως ἀποδοκιμασίαν ἐν τῷ δὲ

τῷ

τῷ συγγράμματι τῶν νόμων εἰσφορεῖν.

§. ιη'. Εἰ δέ καί τι τὸ λοιπὸν ἀμφισβητηθείη, καὶ μὴ τοῖς νόμοις τούτοις ἐγγεγραμμένον φανείη· (πολλὰ γὰρ δὴ πέφυκεν καινουργεῖν ἡ φύσις [m]) ἀλλὰ βασιλείαν ὁ Θεὸς διὰ τοῦτο καθῆκεν εἰς ἀνθρώπους· ὅπως ἂν τοῖς δεομένοις ἀεὶ τι διαπάττουσα, τὴν τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως ἀοριστίαν ἀναπληροίη τε, καὶ ῥητοῖς περικλείοι νόμοις τε, καὶ ὅροις· καὶ οὐχ ἡμέτερόν γε τοῦτο λέγομεν μόνον· ἀλλ' ἤδη καὶ ὁ πάντων τῶν ἐν νομοθέταις εὐδοκιμηκότων σοφώτατος Ιουλιανὸς αὐτὸ τοῦτο φαίνεται λέγων, καὶ τὴν ἐκ τῆς βασιλείας ἐπὶ ταῖς ἀναφυομέναις ζητήσεσιν ἐπικαλούμενος ἀναπλήρωσιν. καὶ πρός γε Ἀδριανὸς ὁ τῆς εὐσεβοῦς λήξεως· ὅτε τὰ παρὰ τῶν Πραιτώρων κατ' ἔτος ἕκαστον νομοθετούμενα, ἐν βραχεῖ τινὶ συνῆγε βιβλίῳ, τὸν κράτιστον Ιουλιανὸν πρὸς τοῦτο παραλαβὼν [n], κατὰ τὸν λόγον, ὃν ἐν κοινῷ διεξῆλθεν ἐπὶ τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης, αὐτὸ δὴ τοῦτο φησὶν, ὡς εἴ τι παρὰ τὸ διατεταγμένον ἀνακύψειεν, προσῆκον ἐστὶν τοὺς ἐν ἀρχαῖς τοῦτο πειρᾶσθαι διαιρεῖν καὶ θεραπεύειν κατὰ τὴν ἐκ τῶν ἤδη διατεταγμένων ἀκολουθίαν.

§. ιθ'. Ταῦτα τοίνυν ἅπαντες, (φαμὲν δὲ ὑμᾶς τε, ὦ μεγάλη βουλὴ, καὶ ὁ λοιπὸς ἅπας τῆς ἡμετέρας πολιτείας ἄνθρωπος) γινώσκοντες, χάριν μὲν ὁμολογεῖτε Θεῷ, τῷ τοῖς ἡμετέροις χρόνοις ἀγαθὸν τοσοῦτον φυλάξαντι· χρῆσθε δὲ τοῖς ἡμετέροις νόμοις, τῶν τοῖς πάλαι βιβλίοις ἐγγεγραμμένων προσέχοντες οὐδενὶ, οὐδὲ ἀντεξετάζοντες αὐτὰ πρὸς τὰ νῦν κείμενα· διὰ τὸ κἂν εἰ δοκοίη τινὰ πως ἀλλήλοις μὴ συμφθέγγεσθαι·

nem ex his in hoc opere faciendam optimo animo respuerunt.

§. 18. Si vero postea aliquid novi controvertetur, quod non apparebit legibus his inscriptum: (multa enim novare novit natura) sed Imperium Deus propter hoc imposuit hominibus, ut emergentia & legis egentia lege definiat, & humanæ naturæ incertum repleat, & certis concludat legibus ac regulis. Neque hoc nostrum nunc dicimus: sed jam omnium juris Conditorum, qui olim claruerunt, prudentissimus Julianus hoc ipsum videtur dixisse, qui & ab Imperiali auctoritate implorat fieri legum repletionem in emergentibus ambiguitatibus & quæstionibus. Sed & D. Adrianus piæ memoriæ; quando ea, quæ a Prætoribus quotannis edicta fuerant, brevi complexus est libello, adsumpto ad id optimo Juliano; in oratione, quam in commune habuit in seniore Roma, hoc ipsum quoque ait: ut, si quid præter id, quod jam ordinatum est, emerserit: conveniens est, eos, qui in Magistratu sunt, illud conari decidere, & remedium imponere secundum eorum, quæ jam ordinata sunt, consequentiam, imitationem.

§. 19. Hæc igitur omnes (dicimus autem vos, magni Senatus & omnes nostræ Reipublicæ homines) cognoscentes, gratiam quidem confitemini Deo, qui nostris temporibus tantum bonum servavit: utimini vero nostris legibus; nulli earum, quæ veteribus libris inscriptæ sunt, attendentes: neque ad ea quæ nunc posita sunt, illas comparantes; quia etsi videantur quædam invicem non consonare,

tamen prius illud & vetustius nobis ut imperfectum displicuit, nunc autem hoc visum est debere obtinere. Nam prohibemus, illis in posterum uti: hæc autem sola observari in Republica, & obtinere concedimus & sancimus: ita ut qui conatus fuerit ex prioribus libris, & non ex his duobus solis, & Constitutionum libro a nobis compositis, vel factis, uti quibusdam legibus vel eas in judiciis legere, vel si quis judicaverit ex his apud se recitari eas passus: falsi reus erit, & publicorum criminum judicatus, & pœnæ addictus: quod etsi non diceremus, vel ex hoc ipso manifestum esset.

§. 20. Sed & hoc optimum fore judicavimus, præponere Digestorum volumini, & veteres juris Conditores, & illorum volumina, & unde collectio facta sit legum nunc a nobis congestarum: quod & fieri jussimus: & factum est: & simul ea, quæ de his rebus conscripta sunt, supponi huic divinæ nostræ Constitutioni præcepimus: ut omnibus fiat manifestum, & quid prioris inexperientiæ simul, & incertitudinis esset, & quid a nobis sit adinventum. Legislatores autem seu legum Interpretes illos congessimus, qui apud omnes probati & recepti erant, & prioribus Imperatoribus placuerant, & qui ab his nominari meruerunt. Si enim aliquis nondum veteribus Legislatoribus cognitus est: nos & huic interdiximus hujus voluminis communicationem. Omnibus sane hic positis unum ordinem & dignitatem parem dedimus: nulli cuipiam majore, quam cæteris, data prærogativa. Si enim his, quæ ab

ἀλλ' οὕτω τὸ μὲν πρότερον ἡμῖν ὡς ἀλυσιτελὲς ἀπαρέσαι, τὸ νῦν δὲ τοῦτο δόξαι κρατεῖν. Καὶ γὰρ ἀπαγορεύομεν, ἐκείνοις τὸ λοιπὸν χρῆσθαι· ταῦτα δὲ δὴ καὶ μόνα πολιτεύεσθαί τε, καὶ κρατεῖν, συγχωροῦμέν τε, καὶ θεσπίζομεν· ὡς ὅγε ἐπιχειρῶν ἐκ τῶν ἔμπροσθεν βιβλίων, ἀλλ' οὐκ ἐκ τούτων δὴ τῶν δύο βιβλίων μόνων καὶ τῶν διατάξεων τῶν παρ' ἡμῶν συντεθειμένων ἢ γινομένων, χρῆσθαι τισὶν νόμοις, ἢ τούτους ἐν δικαστηρίοις ἀναγινώσκειν, ἢ εἴγε δικάζοι, τούτων ὑπ' αὐτοῦ δεικνυμένων ἀνέχεσθαι παραποιήσεως ἔνοχος ἔσται, καὶ δημοσίων ἀδικημάτων κριθεὶς τὰ τῆς ποινῆς, εἰ καὶ μὴ λέγοιμεν, ἀλλ' αὐτόθεν πρόδηλον, ὡς ὑποστήσεται.

§. κ'. Καὶ τοῦτο δὲ ἄριστον εἶναι κρίνοντες, τὸ προθεῖναι τοῦ τῶν Digeston βιβλίου καὶ τοὺς ἔμπροσθεν νομοθέτας, καὶ τὰ τούτων βιβλία, καὶ ὅθεν ἡ συλλογὴ τῶν νῦν ἡμῖν ἀθροισθέντων ἐγένετο νόμων. τοῦτο τε γενέσθαι προσετάξαμεν, καὶ δὴ καὶ γέγονεν, καὶ ἅμα γε τὰ περὶ τούτων ὑποτεθεικέναι τῇδε τῇ θείᾳ ἡμῶν διατάξει παρεκελευσάμεθα· ὅπως ἂν ἅπασιν ἢ φανερὸν, τί μὲν τὸ τῆς προτέρας ἀπειρίας τε καὶ ἀορεστίας ἦν, τί δε τὸ παρ' ἡμῶν ἐξευρημένον. Νομοθέτας δὲ, ἤτοι νόμων ἑρμηνευτὰς, ἐκείνους ἠθροίσαμεν, οἳ παρὰ πᾶσι δεδοκιμασμένοι καθεστήκασι, καὶ τοὺς ἔμπροσθεν ἀρέσαντες Αὐτοκράτορας, καὶ τῆς παρ' ἐκείνων τυχόντες μνήμης· εἰ γάρ τις τῶν οὐχὶ τοῖς παλαιοῖς νομοθέταις γνωριζομένων ἐστὶν, τούτῳ δὲ τῆς πρὸς τοῦτο τὸ βιβλίον μετουσίας ἀπηγορεύσαμεν. Πᾶσι γε μὴν τοῖς ἐνταῦθα κειμένοις μίαν τάξιν τε, καὶ ἀξίαν δεδώκαμεν, οὐδενὶ μείζονος αὐθεντίας παρὰ τὸν ἕτερον φιλοτιμηθείσης· εἰ γὰρ τοῖς παρ' αὐτῶν

γεγραμμένοις ἅπασι βασιλικῶν διατάξεων δεδώκαμεν ἰσχύν, τί δὴ ἐν τούτοις μεῖζον τίς, ἢ ἔλαττον ἔχειν δοκεῖν;

§. κα'. Ἐκεῖνο γε μὴν εὐθύς τε τὴν νομοθεσίαν ἀθροισθῆναι ταύτην ἐγκελευόμενοι, νῦν δὲ αὖθις αὐτὴν βεβαιοῦντες ἅπασιν ὁμοίως ἀπαγορεύομεν, τὸ μηδένα θαρρῆσαι μήτε τῶν νῦν ὄντων, μήτε τῶν ὕστερον ἐσομένων, τούτων δὴ τῶν νόμων ὑπομνήματα γράφειν· πλὴν εἰ μὴ βουληθεῖεν εἰς μὲν τὴν Ἑλλήνων γλῶτταν αὐτὰ μεταβάλλειν, μόνῃ δὲ τῇ κατὰ πόδα καλουμένῃ χρήσασθαι τῶν νόμων ἑρμηνείᾳ· καὶ εἴτι κατὰ τὴν τῶν ὀνομαζομένων παρατίτλων (ὡς εἰκὸς) προσγράψαι βουληθεῖεν χρείαν· ἕτερον δὲ παντάπασι μηδ' ὁτιοῦν περὶ αὐτὰ πράττειν, μηδὲ αὖθις δοῦναι στάσεώς τε, καὶ ἀμφισβητήσεως, καὶ πλήθους τοῖς νόμοις ἀφορμήν· τοῦτο, ὅπερ καὶ πρόσθεν ἐπὶ τῆς τοῦ ἠδίκτου γέγονεν νομοθεσίας, ὥστε καὶ τοί γε οὕτω βραχύτατον αὐτὸ κείμενον, ἐκ τῆς τῶν ποικίλων ὑπομνημάτων διαφορᾶς, εἰς ἀναρίθμητον ἐκταθῆναι πλῆθος. εἰ γάρ τι φανείη τυχὸν ἀμφισβητούμενον ἢ τοῖς τῶν δικῶν ἀγωνισταῖς, ἢ τοῖς τοῦ κρίνειν προκαθημένοις, τοῦτο βασιλεὺς ἑρμηνεύσει καλῶς, ὅπερ αὐτῷ μόνῳ παρὰ τῶν νόμων ἔξεστι. ὡς ὅγε θαρρῶν παρὰ ταύτην ἡμῶν τὴν νομοθεσίαν ὑπόμνημά τι καταθέσθαι, κατὰ σχῆμα τῆς ἡμετέρας κελεύσεως ἀλλοιότερον· οὗτος ἴστω τοῖς τῆς παραποιήσεως ἐνεχόμενος νόμοις, τοῦ παρ' αὐτοῦ συντεθέντος ἀφαρπαζομένου, καὶ πᾶσι διαφθειρομένου τρόποις.

illis ſcripta ſunt omnibus Imperialium Conſtitutionum dedimus robur: quid eſt, quod in his amplius, quodque minus haberi debeat?

§. 21. Illud autem, quod ſtatim, cum hanc compoſitionem legum congregari mandaremus, juſſimus: iterum & nunc ſancimus illud confirmando: omnibus ſimiliter interdicimus, ne quis audeat hominum qui ſunt nunc, aut in poſterum erunt, commentarios ſcribere harum legum, præterquam ſi velit quis in Græcam linguam hæc transferre, quem etiam volumus ſola ſecundum pedem ſeu κατὰ πόδα nuncupata uti legum interpretatione: & ſi quid ſecundum nominatorum paratitlorum (ut conveniens eſt) adſcribere voluerint uſum: aliud autem nihil omnino ne tantillum quidem circa ea facere, nec rurſum dare ſeditionis, & dubitationis, aut infinitæ multitudinis legibus occaſionem: id quod antea in antiqui edicti factum eſt ordinatione: ita ut illud breviſſimum conſtitutum ex differentium commentariorum differentia ſeu diverſitate in infinitam extenderetur multitudinem. Si quid enim forte ambiguum fuerit viſum, vel litium certatoribus, vel his qui rebus judicandis præſunt: hoc Imperator interpretabitur recte: nam hæc facultas illi ſoli a legibus permiſſa eſt. Itaque quiſquis auſus fuerit ad hanc noſtram legum compoſitionem commentarium aliquod adjicere, aliter atque noſtræ hujus juſſionis forma præſcribit: is ſciat, quod & ipſi falſi reo legibus futuro, & quod compoſuerit, eripietur, & modis omnibus corrumpetur.

§. 22. Eadem pœna imposita & adversus eos, qui notis seu signis quibusdam in scriptura utentur, (quæ signa singlas vocant) & qui per ea conturbare scripturam tentaverint, nec per totam consequentiam litterarum numeros, & nomina veterum Prudentum, & totam legum positionem scripserint. Sciant etiam librorum ita scriptorum comparatores se inutilis fore libri dominos: neque enim damus licentiam talibus libris in judiciis uti, & aliquid agere: etiamsi contingat librum in ea ipsa parte quæ recitatur, nullum habere tale signum aut notam, sed in alia quacunque sui parte, quamvis semel tantum id admissum sit. Itaque ipse quidem eum librum pro non scripto prorsus habebit. Is autem, qui eum scripserit, & ignoranti emptori dederit: duplum solvet ejus æstimationis ei, qui ita in quantitate damnum passus fuerit: nihilominus infligenda criminali pœna. Hoc etenim, & in aliis Constitutionibus ea de re positis scripsimus, tam his quæ Latina processerunt voce, quam ea quæ Græcorum lingua, quam quidem ad legum Professores rescripsimus.

§. 23. Hæc igitur volumina (Institutorum & Digestorum dicimus) ex fine tertii nostri felicissimi Consulatus suum robur obtinere sancimus, id est, ex ante tertium Kalendarum Januariarum præsentis duodecimæ Indictionis, in omne ævum valitura, & una cum Imperialibus Constitutionibus vigorem, & locum habitura tam in his quæ postea emerserint, quam in his quæ in judiciis adhuc pendent, necdum amicalibus tradita sunt trans-

§. κβ'. Αὐτῆς ταύτης ἐπικειμένης τῆς ποινῆς, καὶ κατὰ τῶν σημείοις τισὶν ἐν τῇ γραφῇ χρωμένων, ἅπερ σίγλας καλοῦσι ρ, καὶ δι' αὐτῶν συνταράττειν τὴν γραφὴν ἐπιχειρούντων· ἀλλὰ μὴ δι' ὅλου τούς τε ἀριθμοὺς, τά τε ὀνόματα τῶν πάλαι σοφῶν, τήν τε ὅλην νομοθεσίαν γραφόντων. ἴστωσαν δὲ καὶ οἱ βιβλίων οὕτω γεγραμμένων κτώμενοι, ὡς ἀνόνητον ἕξουσι τὴν τούτου κτῆσιν· οὐδὲ γὰρ δίδομεν ἄδειαν τοῖς τοιούτοις βιβλίοις ἐν τοῖς δικαστηρίοις πολιτεύεσθαι q, καὶ κρατεῖν, κἂν εἰ συμβαίνῃ τὸ βιβλίον ἐπ' αὐτοῦ τοῦ μέρους οὗπερ ἀναγινώσκεται, μηδὲν ἔχειν τοιοῦτο σημεῖον, ἀλλ' ἐν ἑτέρῳ οἱῳδήποτε ἑαυτοῦ μέρει, κἂν εἰ πρὸς ἅπαξ εἴη τοῦτο γινόμενον· ὥστε αὐτὸς μὲν τὸ βιβλίον ἀντὶ μηδὲ γεγραμμένου παντελῶς ἕξει· ὁ δὲ τοῦτο γεγραφὼς, καὶ ἀγνοοῦντι τῷ κτησαμένῳ δοὺς, διπλασίαν καταθήσει τῆς τούτου διατιμήσεως τῷ βεβλαμμένῳ τὴν ποσότητα, οὐδὲν ἧττον ἁρμοζούσης καὶ τῆς ἐγκληματικῆς κατ' αὐτοῦ ποινῆς· τοῦτο γὰρ δὴ καὶ ταῖς ἄλλαις διατάξεσιν, ταῖς περὶ τούτων τεθείσαις, ἐνεγράψαμεν· ταῖς τε τῇ Ῥωμαίων προελθούσαις φωνῇ, τῇ τε τῶν Ἑλλήνων γλώττῃ, ἣν πρὸς τοὺς τῶν νόμων καθηγητὰς ἀντεγράψαμεν.

§. κγ'. Ταῦτα δὲ δὴ τὰ βιβλία (τά τε τῶν Instituton, τά τε τῶν Digeston φαμὲν) ἐκ τοῦ πέρατος τῆς τρίτης εὐτυχοῦς ἡμῶν ὑπατίας κρατεῖν θεσπίζομεν· τουτέστιν ἀπὸ τῆς πρὸ τριῶν Καλενδῶν Ιανουαρίων τῆς παρούσης δωδεκάτης ἐπινεμήσεως, εἰς τὸν λοιπὸν ἅπαντα κρατοῦντα χρόνον, καὶ ταῖς βασιλικαῖς συμπολιτευόμενα διατάξεσιν· καὶ χώραν ἔχοντα ἐπί τε τῶν ὕστερον συμβησομένων, ἐπί τε τῶν ἐν δικαστηρίοις ἠρτη-

μένων· ἔτι, καὶ φιλίαις μὴ παραδιδομένων ἀπαλλαγαῖς· ὃ γὰρ ἔμπροσθεν ἅπαν ἢ δεδικασμένον, ἢ συμβεβασμένον, ἀνακινεῖν οὐκ ἀνεχόμεθα. Ἣν δὴ τρίτην ὑπατείαν ἡμῖν ὀνομαστοτάτην δέδωκεν ὁ Θεός. Εἴ γε ἐπ' αὐτῆς ἥτε πρὸς Πέρσας εἰρήνη τὸ βέβαιον ἔσχεν τότε τοιοῦτο τῶν νόμων ἀνατέθειται βιβλίον, ὅπερ οὐδενὶ τῶν ἔμπροσθεν ἐξεύρηται, καὶ πρός γε ἡ τρίτη τῆς οἰκουμένης μοῖρα (τὴν ὅλην Λιβύην φαμὲν) τοῖς ἡμετέροις προσετέθη σκήπτροις, ἅπαντα ταῦτα ἐκ τοῦ μεγάλου Θεοῦ, καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ δῶρα τῆς τρίτης ὑπατείας ἡμῖν δεδομένα.

§. κδ'. Ἅπαντες τοίνυν οἱ εὐκλεέστατοι τῆς ἡμετέρας πολιτείας Ἄρχοντες τὴν θείαν ἡμῶν ταύτην δεχόμενοι διάταξιν χρῆσθαι τοῖς προειρημένοις ἡμῶν νόμοις ἕκαστος ἐν τῷ καθ' ἑαυτὸν παρασκευάσει δικαστηρίῳ· προθήσει δὲ αὐτὴν ἐν τῇ μεγίστῃ καὶ βασιλίδι ταύτῃ πόλει καὶ ὁ ταύτης ἐνδοξότατος Ὕπαρχος [e]. Μελήσει δὲ τῷ τε ὑπερφυεστάτῳ καὶ εὐκλεεστάτῳ ἡμῶν Μαγίστρῳ [f], τοῖς τε ἐνδοξοτάτοις καὶ πανευφήμοις Ὑπάρχοις τῶν ἱερῶν ἡμῶν Πραιτωρίων, τοῖς τε πρὸς ἥλιον ἀνίσχοντα τοῖς τε ἐπὶ τῆς Ἰλλυρίδος, τοῖς τε ἐπὶ Λιβύης, διὰ προσταξέων οἰκείων ἅπασι τοῖς ὑφ' ἑαυτοὺς τεταγμένοις ταῦτα ποιῆσαι καταφανῆ, πρὸς τὴν ἁπάντων τῶν ἡμετέρων ὑπηκόων ἀπαραλόγιστον γνῶσιν.

actionibus; quodcunque enim hactenus, vel judicatum vel transactum est, retractari non sustinemus. Quem quidem Consulatum tertium nobis nominatissimum dedit Deus: quando & sub ipso pax cum Persis confirmata est, & hoc tantum legum volumen repositum est: quod a nemine majorum unquam excogitatum fuit: atque ad hæc tertia pars mundi (dicimus autem totam Lybiam) nostris adjuncta est sceptris: omnia hæc a summo Deo & Servatore nostro JESU CHRISTO dona tertio nostro Consulatu indulta.

§. 24. Omnes itaque laudatissimi nostræ Reipublicæ Magistratus Divinam hanc nostram suscipientes Constitutionem, ut utantur prædictis nostris legibus, unusquisque in suo procurabit judicio. Proponet autem eam in maxima & regia hac urbe, & ejus gloriosissimus Præfectus. Curæ autem erit excellentissimo & laudatissimo nostro Magistro, & gloriosissimis atque beatissimis Præfectis sacrorum nostrorum Prætoriorum; tam in his quæ ad Solem Orientem; quam his quæ in Illyride: necnon his etiam quæ in Libya sunt; per sua Edicta his qui sub ipsis ordinati sunt, & ista facere manifesta, ad omnium nostrorum subditorum inexcusabilem notitiam. Data XVII. Kalend. Januar. Domino nostro JUSTINIANO perpetuo Augusto III. CONS. 533.

[a] Εὐσεβεῖς διατάξεις] Usque ab Edicti perpetui compositore Hadriano repetitas, quem & Atheniensibus jura composuisse Eusebius scribit. Trajanus nunquam libellis respondit, ne ad alias causas proferantur quæ ad gratiam composita viderentur. *Capitolinus in Macrino.*

[b] Ἀμφὶ τὰ δισχίλια] Ὡς τὸ ἄχθος εἶναι καμήλων πολλῶν, uti Eunapius loquitur: ἀριθμὸν δὲ εἶχον οὐκ ἐλάττω μυριάδων τριακοσίων, ut Sudas. Γρηγόριος, Εἰς γὰρ τρεῖς μυριάδας στίχων τὰ συντάγματα αὐτοῦ συνέθηκεν. *Hieronym. in Pamphilo.* Στίχος

δὲ ὁ κατὰ τὸ κοινὸν ἔθος ὀνομαζόμενος, ὁ ἀπὸ ἀριστερῶν ἐπὶ τὰ δεξιὰ ἀναγινωσκόμενος. *Sudas.* Κανόνιον ἴχος.

[c] Digesta] Συρωματεῖς. *Glossarius Vet.* Digestum, διάφρωμα. *Euseb. lib.* VI. *cap.* XII.

[d] Εντε τῷ ῥητορεύειν] Συνηγορεῖν. *Ut infra:* ῥήτορες μὲν εἰσὶ τῶν ἐνδοξοτάτων Υπάρχων, & Εὐσέβιος σχολαστικὸς τῆς βασιλικῆς, Cedreno, (βασιλίσσης depravate vulgo) ῥήτωρ Nicephoro dicitur. Ecquot extitere disertissimi quondam fori Patroni, qui hodie vulgato nomine Rhetores habentur.

[e] Εν τε τῷ τοῖς νόμοις γράφειν δεδοκιμασμένως] Michael Attaliates sequutus Leonis Imp. de Triboniano in Basilicis judicium, uti & Sudas Harmenop. Mathæus Monachus. Ει τὰ καὶ νεαρὰς πεποίηκεν ἐν ἰσάζοντι βιβλίῳ διὰ Τρεβωνιανοῦ ἐκείνου, τῆς φύσεως μὲν δεξιότητι εἰς ἄκρον ἀφικομένου παιδεύσεως, εἰς δὲ φιλοχρηματίαν δαιμονίως ἐσπουδακότος· διὸ καὶ ἐν τῷ συγγραφῆναι τὰς νεαρὰς πολλοὶ τῶν ἐχόντων δίκας χρήμασιν αὐτὸν ὑποφθείροντες, παρέπειθον τὰ μὲν πρὸς τὸ συμφέρον αὐτῶν μεθαρμόττειν, τὰ δὲ πρὸς ἀσάφειαν καὶ διχόνοιαν σχεδιάζειν. Quales sunt in vitiis Principes, tales & reliqui solent esse Palatini. *Sudas:* Πείσκος Εμεσηνός. *Zonaras. Sudas.* Ιωάννης. An ergo τούτῳ ἡμέτερον ἐμπεσεῖν οὐδὲν πεπλημμελημένον προσδέξεσθαι, interpretabimur, cui amicum, cui familiare est placere Principibus, uti in confirmatione Cod. Theodos. an quod κόλαξ καὶ ἀπατεὼν habitus sit. *Sudas,* Τριβωνιανός.

[f] Εν τῇ τῶν νόμων ἀναδεδειγμένῃ πόλει] Φοινίκης κλυτὸν ἄστυ νόμων ἕδος Αὐσονιήων. *Nazianzen.* Φαμὲν δὲ τὴν ἀοιδιμωτάτην καὶ περιφανῆ τῶν Βηρυτίων Μητρόπολιν. *Agath. lib.* I. *Nicephor. Kallist. lib.* XIIII. *cap.* III. *Nonnus.* Διονυσιακῶν μα΄.

[g] Ανατολίου τε] Anatolii, Menæ, Stephani, meminit Justinian. *Nov.* LXXII. Leontii, Valentinianus *L.* [illegible] *C. Th. de Professor. qui in urbe Constant.* fuit & alius Anatolius τῆς νομικῆς πληρουμένης παιδείας εἰς ἄκρον ἀφικόμενος, ὡς ἂν πατρίδα ἔχων τὴν Βηρυτὸν, ἣ τοῖς τοιούτοις μήτηρ ὑπεκάθηται παιδεύμασι. *Eunap. in Proæresio.*

[h] Νομοθετῶν] *Zosimus* Ιστορίας νέας *lib.* I. Επίτροπον αὐτοῖς Παπινιανὸν καταλέλοιπεν, ἄνδρα δικαιότατον, καὶ ἐπὶ νόμων γνώσει καὶ εἰσηγήσει πάντας τοὺς πρὸ αὐτοῦ καὶ μετ᾽ αὐτὸν Ρωμαίους νομοθέτας ὑπερβαλλόμενον. Nec multo post: Μαμαίας δὲ τῆς τοῦ Βασιλέως μητρὸς ἐπιστησάσης αὐτοῖς Οὐλπιανὸν ἐπιγνώμονα καὶ ὥσπερ κοινωνὸν τῆς ἀρχῆς· ἐπειδὴ καὶ νομοθέτης τε ἄριστος, καὶ τὸ παρὸν διαθεῖναι, καὶ τὸ μέλλον εὐστόχως συνειδεῖν δυνατός. Meminit Innocentii Eunapius, ὅσγε νομοθετικὴν εἶχε δύναμιν παρὰ τῶν τότε βασιλευόντων ἐπιτεταγμένος.

[i] Μετρίαν εἰσαγωγὴν] Mediocrem emendationem præparandam esse censuimus, ut sub ea colorati & quasi primitiis omnium imbuti. *Tullius Hortensio:* Ut hi qui purpuram poliunt, sufficiunt prius medicamentis quibusdam lanam, sic literis talibusque doctrinis ante excoli animos, & ad sapientiam concipiendam imbui, & præparari decet. Depravate vulgo qui purpuram volunt. *Basilius:* πρὸς τοὺς νέους. *Ambros. cap.* VIII. *Apolog. David.*

[k] Σοφωτάτοις ἀντικήνσορσιν] Sic προέκλωσες. *Cedreno:* τοῦ Βασιλέως, inquit, ἐπὶ προέκλωσιν προϊόντος πλείονες ἐπιβοῶν, & προκένσου γινομένου ἐν τῷ Εβδόμῳ, ἀπώλεσαν οἱ Βεσταρῖται τὸ στέμμα τοῦ Βασιλέως.

[l] Instituta] Sicut indicta, petita. *Vet. Gloss.* Institutum, προοίμια καθιστάμενα. Instituta, θέσματα, διατάξεις, τύποι. *Glossarius Basiliensis:* εἰσαγωγὴ, Inductio, Introductio, Institutio, Institutum.

[m] Πολλὰ γὰρ δὴ πέφυκεν καινουργεῖν ἡ φύσις] Unde & hæc sententia sumpta sit nescio, qua aliquoties utitur in Novellis Justinianus.

[n] Ιουλιανὸν πρὸς τοῦτο παραλαβὼν] Antiochum maxime Theodosius, Arianum Alaricus, Tribonianum Justinianus, Sabbatium Leo cognomento Sapiens.

[o] Τῶν ὀνομαζομένων παρατίτλων] Vel si quid forsitam per indices & titulorum subtilitates adnotare maluerunt, & ea quæ παράτιτλα nuncupantur componere. *Matthæus Monachus:* Αλλὰ ἐπεὶ τὸ σύνταγμα τῶν Διγέστων κατ᾽ ἐπιτομὴν, ὡς εἴρηται, συνετέθη, ἔδοξέ τισι πολλὰ τῶν καιριωτέρων ἐκ τῆς ἀπουδαστέρας συντομίας παραλελεῖφθαι. Διὸ πάλιν ὥρισθη καὶ ἐγένοντο τὰ λεγόμενα παράτιτλα καθ᾽ ἕκαστον τίτλον ἀναπληροῦντα ἔχοντα τῶν παραλειπομένων χρησίμων.

[p] Απερ στίχας καλοῦσιν] Singula (quæ nostri, ducto ab Hebræis vocabulo, Si-

phras vocant) ſunt ſingulariæ literæ, uti Gellius loquitur *lib. XVII. cap. IX.* Vel ut Suetonius, *notæ, cap. LVI. Julii Cæſaris & cap. LXXXVIII. Auguſti*: Et apud Iſidor. *lib. I. cap. de not. literar. Juſtinianus de conceptio. Digeſt.* Jubemus non per ſingulorum captiones & compendioſa ænigmata. Sic & Florentiæ editum eſt ex varietate Archetypi: unde & ſingulares, *tit. de Offic. Præfect. Prætor. Afric.* qui ſingulis, ſive, uti per apocopen dicuntur, σίγλοις ſcribunt. Nec me equidem ſententiæ hujus pœnituit poſtquam doctiſſim. virum eam non improbare legi. Sic fibula φίβλα. *Suidas*: πόρπη, ἡ παρὰ Ῥωμαίοις φίβλα. Sic Vigilia Anaſtaſio bibliothecario, βίγλα Cedreno eſt. Nicephor. Περὶ παραδρομῆς πολέμου. *tit.* περὶ τῶν καμινοβιγλίων, καὶ κατασκόπων· ἀλλ' ἐπεὶ, inquit, οὐδὲ αὐτοὶ οἱ μετὰ μισθοῦ καὶ ἀνδρας Ἀρμένιοι ὄντες καλῶς τὴν τῶν βιγλῶν ὑπηρετοῦσι δουλείαν, ἀπὸ τῶν ἀποστελλομένων κατασκόπων χρὴ τὰς κινήσεις τῶν φοσσάτων ἀναμανθάνειν. Sic quem ἐπὶ τοῦ Κανικλείου Zonaras, Δερμου λογοθέτην Cedrenus vocat, a cancellis puto dictum. Non diſſimiliter ab Aſpero quo Seneca & Suetonius utuntur (quod etiam in vaſis levi opponitur. *Juvenal.* Hic leve argentum, vaſa aſpera tergeat alter; Sic *2. Vet.*) Aſprum genus Numiſmatis Turcis etiam hodie in commerciis frequens, ducitur. *Gloſſ. Nicetæ* ἄσπρα. σάμρεις. *Gloſſ. Baſilienſ.* Aſprum, δηνάριον λευκόν. Et Aſpratum forte, *L. Munerum. §. Patrimoniorum. D. de munerib. Florent.* Oſpratura. *Vetus Gloſſarius*: Aſpratura, κόλλυβον. An vero potius Aſperum, ſive Aſprum mavelis, διὰ τὸ λευκὸν vocaverunt? *Gloſſ. Nicet.* ἀσπρίζειν, λευκαίνεσθαι. λευκὸς, ἄσπρος. *Gloſſ. Baſilienſ.* ἐκλευκον, Aſprum. Et ita Judæorum Archipherecitæ Aſperum Græcis laban ſive album dici notant, & Aſperi ὑδράργυρον. Et noſtris, *blanc.* Italis *bianco.* Germanis Utocyſſ. ſive *Vroeitt.* & *Vtoeittling.* Hiſpanis, *blanca*, monetæ ſpecies eſt.

q Ἐν δικαστηρίοις πολιτεύεσθαι] Ex tali codice in judicium aliquid recitare. *Juvenalis lib.*

r Ἐνδοξότατος Ὕπαρχος] Et præcipue vir excelſus hujus almæ urbis Præfectus. M. Aurelius Antoninus.

ſ Εὐκλεεστάτῳ ἡμῶν Μαγίστρῳ] Hæc deſunt in Latina Conſtitutione. Novellæ Conſtitutiones omnes quæ ad jus civile pertinent Leonis Imp. ſcriptæ ſunt Στυλιανῷ τῷ περιφανεστάτῳ Μαγίστρῳ τῶν θείων ὀφφικίων.

TITULUS DECIMUS-OCTAVUS.

DE JURIS ET FACTI IGNORANTIA.

De Milite.

I. Imp. ANTONINUS A. Maximo Militi.

QUAMVIS, cum cauſam tuam ageres, ignorantia juris propter ſimplicitatem armatæ militiæ allegationes competentes omiſeris: tamen ſi nondum ſatisfeciſti, permitto tibi, ſi cœperis ex ſententia conveniri, defenſionibus tuis uti. Dat. VII. Kalend. Maii, duobus ASPRIS CONSS. 213.

De renunciatione hereditatis.

II. Imp. GORDIANUS A. Juvenali.

CUM ignorantia juris facile excuſari non poſſis, ſi major annis vigintiquinque hereditati matris tuæ renunciaſti, ſera prece

subveniri tibi desideras. Dat. XIII. Kalend. Maii, ARIANO & PAPPO CONSS. 244.

De bonorum possessione omissa.

III. Imp. PHILIPPUS A. Marcellæ.

SI emancipata a patre, intra annum bonorum possessionem petere cessasti, prætendere juris ignorantiam nullis rationibus potes. Dat. XVI. Kal. Jul. PEREGRINO & ÆMILIANO CONSS. 245.

De divisione & testamenti vitio.

IV. Impp. DIOCLET. & MAXIMIANUS AA. Julianæ.

SI post divisionem factam, testamenti vitium in lucem emerserit: ex his quæ per ignorantiam confecta sunt, præjudicium tibi non comparabitur. Ostende igitur hoc apud Correctorem, Virum Clarissimum amicum nostrum, testamentum, vel fide veri deficere, vel juris ratione stare non posse: ut infirmata scriptura, quæ testamenti vice prolata est, solidam successionem obtineas. Dat. VIII. Idib. Jul. DIOCLETIANO IV. & MAXIMIANO III. AA. CONSS. 290.

De falsa responsione.

V. Iidem AA. & CONSTANTINUS & MAXIMIAN. Nobilissimi Cæs. Martiali.

CUM falsa demonstratione mutari substantia veritatis minime possit, respondendo id, quod paternum erat, ex maternis esse bonis, nihil egisti. Dat. Prid. Kalend. Januar. DIOCLETIANO V. & MAXIMIANO IV. AA. CONSS. 293.

De promissione indebiti pro parte.

VI. Iidem AA. & CC. Tauro & Pollioni.

SI non transactionis causa, sed indebitam, errore facti, olei materiam vos Archantico stipulanti spopondisse Rector Provinciæ animadverterit, reddito quod debetis, residui liberationem condicentes audiet. Dat. V. Kalend. Maii, CC. CONSS. 294.

De causa decisa vel non.

VII. Iidem AA. & CC. Zoæ.

ERROR facti, necdum finito negotio, nemini nocet: Nam causa decisa velamento tali non instauratur. Datum VI. Non. Jul. CC. III. CONSS. 300.

De

De testamentis.

VIII. Iidem AA. & CC. Dionysiæ.

CUM testamentum nullo jure constiterit: ex ejus qui ab intestato successit, professione sola, veluti ex testamento libertos per errorem profitentis, orcini vel proprii liberti, si non ipsius accessit judicium (cum errantis voluntas nulla sit) effici non potuerunt. Dat. v. Kalend. Septemb. CC. IV. CONSS. 302.

De liberali causa.

IX. Iidem AA. & CC. Cajo & Anthemio.

NON idcirco minus, quod a vobis velut a liberis debitam accepisse pecuniam Sanius dicitur (cum nullus sit errantis consensus) movere status quæstionem prohibentur ejus heredes. Dat. VI. Id. Decemb. CC. V. CONSS. 305.

De solutione indebiti.

X. Iidem AA. & CC. Araphiæ.

CUM quis jus ignorans, indebitam pecuniam solverit: cessat repetitio. Per ignorantiam enim facti tantum repetitionem indebiti soluti competere tibi notum est. Dat. v. Kal. Januar. CC. VI. CONSS. 306.

De sexu & ætate.

XI. Imp. CONSTANTINUS A. Valeriano agenti Vicariam Præfecturam.

QUAMVIS in lucro nec fœminis jus ignorantibus subveniri soleat: attamen contra ætatem adhuc imperfectam locum hoc non habere, retro Principum statuta declarant. Dat. III. Kal. Maii, GALLICANO & SYMMACHO CONSS. 330.

De Constitutionibus Principum.

XII. Imppp. VALENT. THEOD. & ARCAD. AAA. Flaviano PF. Illyrici & Italiæ.

CONSTITUTIONES Principum nec ignorare quemquam, nec dissimulare permittimus. Dat. VI. Kal. Jun. Vincentiæ, TATIANO & SYMMACHO CONSS. 391.

De mulieribus.

XIII. Impp. LEO & ANTHEMIUS AA. Erythrio P.P.

NE passim liceat mulieribus omnes suos contractus retractare, in his quæ prætermiserint vel ignoraverint: statuimus, si per ignorantiam juris damnum aliquod circa jus vel substantiam suam patiantur, in his tantum casibus, in quibus præteritarum legum auctoritas eis suffragatur, subveniri. Dat. Kal. Julii, MARTIANO & ZENONE CONSS. 469.

TITULUS DECIMUS-NONUS.

DE PRECIBUS IMPERATORI offerendis: & de quibus rebus supplicare liceat, vel non.

De precibus a servis oblatis.

I. Impp. DIOCLET. & MAXIMIAN. AA. Firminæ.

LICET servilis conditio deferendæ precis facile capax non sit: tamen admissi sceleris atrocitas & laudabilis fidei exemplum super vindicanda cæde domini tui, nobis hortamento fuit, ut Præfecto Prætorio juxta annotationis nostræ decretum demandaremus (quem adire cura) ut auditis his quæ in libello contulisti, & reos investigare, & severissimam vindictam juxta legum censuram exigere curet. Datum VIII. Id. Octobr. DIOCLETIAN. VI. & MAXIMIANO III. AA. CONSS. 296.

De exceptionibus.

II. Imp. CONSTANTINUS A. Severo P. F. V.

QUOTIES rescripto nostro moratoria præscriptio permittitur, aditus supplicanti pandatur. Quod autem totius negotii cognitionem tollit, & vires principalis negotii exhaurit: sine gravi partis alterius dispendio convelli non potest. Nec præscriptionis igitur peremptoriæ relaxatio petatur. Dat. X. Kal. Jun. Niceæ, PAULINO & JULIANO CONSS. 325.

De damnosis fisco, De juri contrariis.

III. Idem A. ad populum.

NEC damnosa fisco, nec juri contraria postulari oportet. Dat. Prid. Kal. Octob. CONSTANTIO VII. A. & CONSTANTINO Cæs. IV. CONSS. 354.

De dilatione solutionis.

IV. Imppp. GRATIANUS, VALENT. & THEOD. AAA. Floriano P.P.

UNIVERSA rescripta, quæ in debitorum causis super præstandis dilationibus promulgantur; non aliter valeant, nisi fidejussio idonea super debiti solutione præbeatur. Dat. VIII. Kal. Mart. Constantinop. ANTONIO. & SYAGRIO CONSS. 382.

De sententiis Præfectorum Prætorio.

V. Impp. VALENT. & VALENS AA. ad Volusianum P.P.

SI quis adversus Præfectorum Prætorio sententias duxerit supplicandum, victusque defuerit: nullam habebit licentiam iterum super eadem causa supplicandi. Dat. XV. Kalend. Octob. Romæ, VALENTINIANO & VALENTE AA. CONSS. 365.

In AUTHENT. Ut sponsa. lar. §. Aliud. collat. 9. tit. 2. seu Novell. 119. cap. 5.

QUa supplicatio gloriosissimis Præfectis, vel eorum Consiliariis, vel causas introducentibus intra decem dies post sententiam offerenda est. Quo subsecuto, sententia non aliter executioni mandabitur, nisi victrix pars dignam fidejussionem præbuerit tantum restituendi cum legitimis augmentis, quantum fuerit in condemnatione, si legitima retractatione sententia resolvatur. Nisi sub hac forma supplicatio porrigatur, executio causæ sine fidejussione procedet: retractationis jure illi servando, qui se gravatum putaverit, ut intra biennium supplicare possit Imperatori.

De eo, per quem preces offeruntur.

VI. Imp. HONOR. & THEOD. AA. Isidoro P. P.

UNIVERSIS simul hanc observantiam remittimus: ut a quocunque liberæ conditionis constituto, vel servo supplicante impetratum fuerit rescriptum, minime requiratur, per quem preces oblatæ sint. Datum III. Idib. Nov. THEOD. VII. A. & PALLADIO CONSS. 416.

De contrariis Juri.

VII. Impp. THEOD. & VALENTIN. AA. ad Senatum.

RESCRIPTA contra jus elicita, ab omnibus Judicibus refutari præcipimus: nisi forte sit aliquid, quod non lædat alium, & prosit petenti, vel crimen supplicantibus indulgeat. Dat. VIII. Id. Novemb. Ravennæ, THEODOSIO XII. & VALENTINIANO II. AA. CONSS. 426.

De instrumentis. Superflua non debent inseri supplicationi.

VIII. Iidem AA. Florentio P.P.

INSTRUMENTORUM exempla non prosit precibus adjunxisse: sed necesse sit eorum in supplicatione vim exprimi, ut responsuro Principi vera precatio rem aperiat cognoscendam: his solis (cum necessitas exegerit) verbis precibus inserendis, quorum de sensu inter partes ita dubitari contigerit, ut etiam merito nostrum expectetur judicium. Dat. VI. Kalend. April. Constantin. FLORENTIO & DIONYSIO CONSS. 429.

TITULUS VIGESIMUS.

QUANDO LIBELLUS PRINCIPI datus litis contestationem faciat.

Rescriptum Principis non solum habetur pro libello, sed pro contestat. lit. & transit ad heredem. Bald.

I. Impp. ARCADIUS & HONORIUS AA. Remigio P.P.

DUBIUM non est, contestationem litis intelligi, etiamsi nostræ fuerint tranquillitati preces oblatæ: easque adversus heredem quoque ejus, in quem porrectæ sunt, vel ab herede ejus, qui meruit, exerceri. Dat. III. Kalend. April. CP. ARCADIO IV. & HONORIO AA. III. CONSS. 396.

II. Imp. JUSTINIANUS A. Mennæ P.P.

TEMPORALES actiones, quæ per oblationem precum & ad eas rescriptionem perpetuantur, definire necessarium esse duximus, ne quis putet ad alias etiam, quæ certis taxantur temporibus, hoc pertinere. Sciant igitur omnes, eas tantummodo per oblationem precum, & ad eas rescripta perpetuari, quæ a Prætore constitutæ annali tempore coartatæ sunt. Dat. Kalend. April. Constantinop. DECIO V.C. CONSS. 529.

TITULUS VICESIMUS-PRIMUS.

UT LITE PENDENTE, vel post provocationem, aut definitivam sententiam, nulli liceat Imperatori supplicare.

De provocatione omissa.

I. Imp. ALEXANDER A. Caperio.

LICET postquam supplicasti, prius quam rescriptum impetrares, Præses Provinciæ vir clarissimus pronunciaverit: cum tamen a sententia non provocaveris, rescriptum quod postea secutum esse suggeris, ad retrahenda ea quæ decreto terminata sunt, non patrocinatur. Dat. Kal. Mart. LUPO & MAXIMO CONSS. 233.

De causa pendente vel terminata.

II. Imp. CONSTANTIN. A. Probiano suo salutem.

SUPPLICARE, causa pendente non licet, nisi vel actorum communium vel pronunciationis editio denegetur. Qui autem terminatam rescripto, vel consultatione quæstionem, exquisito suffragio, refricare conabitur, in omnem litis æstimationem adversario suo protinus condemnetur: omni venia deneganda, si quis contra hæc supplicare tentaverit. Dat. Id. August. Arelate: PP. Id. Octob. Thebeste, SABINO & RUFFINO CONSS. 316.

De provocatione omissa.

III. Idem A. ad universos Provinciales.

QUI licitam provocationem omiserit, perpetuo silere debebit: nec a nobis impudens petere per supplicationem auxilium. Quod si fecerit, desiderio suo carebit, & ignominiæ pœna notabitur. Dat. Kalend. August. PP. Kal. Septemb. BASSO & ABLABIO CONSS. 331.

TITULUS VIGESIMUS-SECUNDUS.

SI CONTRA JUS VEL UTILITATEM publicam, vel per mendacium fuerit aliquid postulatum vel impetratum.

De omissione.

I. Impp. DIOCLET. & MAXIM. AA. & CC. Gregorio.

NON idcirco minus is, cui ex nostro rescripto cognitio delata est, judicare potest, quod ex gestis quædam in precibus omissa proponis. Dat. v. Non. Maii, DIOCLETIANO IV. & MAXIMIANO III. AA. CONSS. 290.

De mendacio.

II. Iidem AA. & CONSTANTIUS & MAXIM. CC. Statiæ.

PRÆSCRIPTIONE mendaciorum opposita: sive in juris narratione mendacium reperiatur, sive in facti, sive in tacendi fraude pro tenore veritatis non deprecantis affirmatione datum Judicem cognoscere debere, & secundum hoc de causa convenit ferre sententiam. Dat. Kal. Decembr. Sirmii, CC. CONSS. 294.

Si precum falsitas arguatur.

III. Imp. CONSTANTINUS A. ad Bassum P.P.

PUNIRI jubemus decem librarum auri multa Judices, qui vetuerint precum argui falsitatem. Dat. Kal. Octobr. CONSTANTINO A. III. & LICINIO C. III. CONSS. 313.

De eo, cui executio mandatur.

IV. Idem A. ad Pompeianum Consularem Campaniæ.

ET si non cognitio, sed executio mandatur, de veritate precum inquiri oportet: ut, si fraus intervenerit, de omni negotio cognoscatur. Dat. III. Id. Novembr. Aquis, DALMATIO & ZENOPHILO CONSS. 333.

De mendacio.

V. Impp. THEODOS. & VALENTIN. AA. ad Senatum.

ET si legibus [1] consentaneum sacrum oraculum mendax precator attulerit, careat penitus impetratis: & si nimia mentientis inveniatur improbitas, etiam severitati subjaceat judicantis. Datum VII. Id. Novembr. THEODOSIO XII. & VALENTIANO II. AA. CONSS. 426.

[1] *Et si legibus, &c.*] *Symmachus Papa epist. 2. quæ extat tom. 4. Conc. Gener. col. 1292.* Movit equidem nos, quod dilectionis tuæ relatio declaravit: namque contra regulas Ecclesiastici constituti, & adversus reverendorum Canonum tractatum per subreptionem Viennensis Ecclesiæ Pontificem de Apostolica, præsidente prædecessore nostro, sede culpabiliter aliqua meruisse. *Gelasius epist. ad Anastasium Augustum quæ extat tom. 4. Concil. Gener. col. 1183.* Tuis certe legibus, Imperator, pateris nihil perire. Romano nomini nullum admittis ingeri detrimentum.

De his, quæ juri vel utilitati publicæ adversantur.

VI. Imp. ANASTASIUS A. Matroniano P.P.

OMNES cujuscunque majoris vel minoris administrationis universæ nostræ Reipublicæ Judices monemus: ut nullum Rescriptum, nullam Pragmaticam Sanctionem, nullam Sacram Adnotationem, quæ generali juri vel utilitati publicæ adversa esse videatur, in disceptationem cujuslibet litigii patiantur proferri: sed generales Sacras Constitutiones modis omnibus non dubitent observandas. Dat. Kal. Jul. Constan.

TITULUS VIGESIMUS-TERTIUS.

DE DIVERSIS RESCRIPTIS & Pragmaticis Sanctionibus.

De causa communi.

I. Imp. ALEXANDER A. Supero.

SI libellum de communi causa, tu fraterve tuus dedistis: quamvis rescriptum ad unius personam directum sit, utrique tamen prospectum est. Dat. Id. Jul. ALEXANDRO A. II. & MARCELLO CONSS. 227.

De duratione rescripti.

II. Imp. CLAUDIUS A. Epagato.

FALSO adseveratur, auctoritatem Rescriptorum devoluto spatio anni obtinere firmitatem suam non oportere: cum ea, quæ ad jus rescribuntur perennia esse debeant: si modo tempus, in quo allegari vel audiri debent, non sit comprehensum. Dat. VII. Kalend. Novembr. ANTIOCHIANO & ORPHITO CONSS. 271.

De originalibus & exemplis.

III. Impp. DIOCL. & MAXIM. AA. Crispino Præsidi Provinc. Phœniciæ.

SANCIMUS, ut authentica ipsa atque originalia Rescripta, & nostra etiam manu subscripta, non exempla eorum insinuentur. Dat. Prid. Kal. April. ANNIBALIANO & ASCLEPIODOTO CONSS. 292.

De beneficiis personalibus sine die & Consule.

IV. Imp. CONSTANTINUS A. ad Lysitanos.

SI qua beneficia personalia sine die & Consule fuerint deprehensa, auctoritate careant. Dat. v. Kal. August. Samariæ, PROBIANO & JULIANO VV. CC. CONSS. 322.

De administrationibus & dignitatibus.

V. Imppp. VALENTIN. THEODOS. & ARCADIUS AAA. ad Nicentium Præfectum annonæ.

SACRILEGII instar est super quibuscumque administrationibus vel dignitatibus promulgandis, divinis obviare beneficiis[1]. Dat. Kal. Febr. Mediolani, ARCADIO A. & BAUTONE CONSS. 385.

[1] *Sacrilegii instar est, &c. divinis obviare beneficiis*] *Vegetius lib. 2.* Rursus tanti Imperatoris non obedire mandatis plenum sacrilegii videbatur atque peccatum.

De sacro Encausto.

VI. Imp. LEO, Hilariano Magistro officiorum & Patricio.

SACRI affatus[1], quoscumque nostræ mansuetudinis in quacumque parte paginarum scripserit auctoritas, non alio vultu penitus, aut colore, nisi purpurea tantummodo inscriptione lustrentur: scilicet ut cocti muricis & triti conchilii ardore [2] signentur: Eaque tantummodo fas sit proferri vel dici Rescripta in quibuscumque judiciis, quæ in chartis sive membranis subnotatio nostræ subscriptionis impresserit[3].

rit [1]. Hanc autem sacri encausti confectionem nulli sit licitum aut concessum habere, aut quærere, a quocunque sperare: eo videlicet, qui hoc aggressus fuerit Tyrannico spiritu, post proscriptionem bonorum omnium capitali non immerito pœna plectendo. Dat. VI. Kal. April. JORDANE & SEVERO CONS. 470.

[1] *Sacri affatus*] *Claudius Mamertinus pro Consulatu Gratiarum actione Juliano.* Dignatus osculo oris illius divinis affatibus consecrati dexteram dedit. Illam dexteram immortale pignus virtutis & fidei. *Claudianus epistola ad Olibr.* Quid rear affatus quod non mihi dirigis ullos. Nec redit alterno pollice ducta salus.

[2] *Cocti muricis & triti conchilii ardore*] *Cornutus in Satyr. 2. Pers.* Vitiato murice, cocto vel fracto conchilio quo purpura tingitur. *Pers. Satyra 2.* Et Calabrum coxit vitiato murice Vellus.

[3] *Qua subnotatio nostra subscriptionis impresserit*] *D. Chrysostomus.* Si de regressu ab Asia, si forte aliqua causa sacra explicanda est, cum obtuleris preces & subscriptionem acceperis sacram, non requiris quali calamo subscripserit Rex, neque in quali charta, neque quali quove atramento; sed unum solummodo quæris si Rex subscripserit.

De clausula, Si preces veritate nitantur. *1. De pragmaticis sanctionibus.*

VII. Imp. ZENO A. Sebastiano P. P.

UNIVERSA rescripta, sive in personam precantium, sive ad quemlibet Judicem manaverint; quæ vel adnotatio, vel quævis Pragmatica Sanctio nominentur; sub ea conditione proferri præcipimus, Si preces veritate nitantur: Nec aliquem fructum precator oraculi percipiat impetrati, licet in judicio adserat veritatem, nisi quæstio fidei precum Imperiali beneficio monstretur inserta. Nam & vir magnificus Quæstor, & viri spectabiles Magistri scriniorum, qui sine præfata adjectione qualecunque Divinum responsum dictaverint; & Judices qui susceperint, reprehensionem subibunt: Et qui illicite dicta scribere ausi fuerint, cujuscunque scrinii Memoriales, seu Pragmaticarii, vel Adjutores Primicerii, amissione cinguli feriantur.

§. 1. Pragmaticas præterea Sanctiones non ad singulorum preces super privatis negotiis proferri: sed si quando Corpus, aut Schola, vel Officium, vel Curia, vel Civitas, vel Provincia, vel quædam Universitas hominum ob causam publicam fuderit preces, manare decernimus: ut in his etiam veritatis quæstio reservetur. Dat. x. Kalend. Januar. Constantinopol. post Consulatum BASILISCI II. & ARMATII. 477.

De subscriptione Quæstoris.

In AUTHENT. Ut Divinæ jussiones subscriptionem habeant gloriosiss. Quæst. col. 8. tit. 15. al. 10. Novell. 114. cap. 1.

GLoriosissimi quoque Quæstoris subscriptio est necessaria: in qua contineatur, & inter quos, ad quem Judicem, & per quem sacrum dirigatur oraculum: alioquin a nullo Judice suscipiatur: & qui contra fecerit, xx. lib. auri plectatur, & ejus officium simili pœna percellatur.

TITULUS VIGESIMUS-QUARTUS.

DE STATUIS, ET IMAGINIBUS.

De Judicibus.

I. Impp. ARCAD. & HONOR. AA. Theodoro P.P.

SI quis Judicum accepisse æneas, vel argenteas, vel marmoreas statuas [1], extra Imperiale beneficium, in administratione positus, detegetur: emolumenta, quæ accepit in ea positus dignitate, quam polluit, cum extortis titulis [2], vel præsumptis in quadruplum fisco nostro inferat: simulque noverit existimationis suæ pœnam se subiturum. Nec eos sane a periculo pudoris haberi volumus immunes, qui adulandi studio [3], aut metu inconstantis ignaviæ [4] transire, quæ sunt interdicta, tentaverint. Dat. XII. Kalend. Januar. Mediolani, HONORIO A. IV. EUTYCHIANO CONSS. 398.

[1] *Æneas statuas*] *Vetus lapis.* Signum æneum voto suscepto incumbit vobis recenseatis Præfecto omnes statuas. Statuæ olim erectæ venia a Principe impetrata. *Plinius lib. 1. epist. 17.* Est adhuc curæ hominibus fides, & officium. Sunt qui defunctorum quoque amicos agant. Titinius Capito ab Imperatore nostro impetravit, ut sibi liceret statuam L. Syllani in foro ponere.

[2] *Extortis titulis*] *Lampridius in Alexandro.* Statuas & colossos locavit omnibus titulis & columnis æreis quæ gestorum ordinem continerent. *Titus Livius lib. 23.* Signa cum titulo laminæ ære inscripto munificum pro militibus qui captivi in prælio fuerant, votum vovisse.

[3] *Adulandi studio*] *Orthogunf. Manut. 307.* Nam ut hæc essent judicio, jam posito Magistratu, statuam patrono præstantissimo testimonium gratulationis exsolvimus, cum res non adulatione, privato sed judicio posito in otio & quiete reddatur.

[4] *Metu inconstantis ignaviæ*] *Metellus Numidia apud Priscianum lib. 8. 93.* Nam ut aliis plerumque obveniat Magistratu ob metum statuæ polliceantur.

Quæ servantur in statuis, vel imaginibus Principibus erigendis.

II. Impp. THEOD. A. & VALENT. C. Aëtio P.P.

SI quando nostræ statuæ, vel imagines eriguntur [1]; sive diebus, ut adsolet, festis, sive communibus, adsit Judex sine adorationis ambitioso fastidio [2]: ut ornamentum diei & loco [3], & nostræ recordationi sui probet accessisse præsentiam. Dat. III. Non. Maii. THEODOS. A. XI. & VALENTINIANO Cæsare CONSS. 425.

[1] *Nostræ statuæ vel imagines eriguntur*] *Tertullianus Apologet. cap. 50.* Et tamen illis omnibus & statuas defunditis, & imagines inscribitis, & titulos inciditis in æternitatem quantum de monumentis potestis. *D. Chrysostomus in Psalm. 50.* Imagines subscriptiones habent deorsum fixas minii colore, in quibus scriptum est qui Rex atque Æra. *Auctor Commentarii in Paulum sub Divi Ambrosii nomine editus in cap. 2. epist. ad Colossens.* Sicut absente Imperatore imago ejus habet au-

ctoritatem, præsente non habet. *Capitolinus in Gordiano 1048.* Neque imagines ejus tolleret, neque statuas deponeret.

[2] *Adsit Judex sine adorationis ambitioso fastidio*] *D. Hieronymus 3. in Daniel.* Judices & Principes sæculi qui Imperatorum statuas adorant & imagines, hoc se facere intelligant, quod tres pueri nolentes facere placuerunt Deo. *Plinius libro decimo ep. 87. quæ est ad Trajanum Imperatorem:* Cum præeunte me Deos appellarem, & imagini tuæ quam propter hoc fuerant cum simulacris numinum afferri thure, & vino supplicarent. *Nazianzenus in Julian. 360.* Imagines Imperatorum adorasse Christianos. *Socrates libro sexto Histor. Eccles. cap. 18.* Argentea statua Eudoxiæ Augustæ supra columnam purpuream erecta fuerat, amicta muliebri stola. Stabat hæc in edita basi, nec admodum contigua Ecclesiæ quæ Sophia cognominatur, nec ab ea procul dissita: sed inter utramque media duntaxat plateæ via preterjecta erat. Ad eam statuam popularium ludus celebrari consueverant, &c.

[3] *Ornamentum diei & loco*] *Suidas in Gratiano:* Id est, ut probet præsentia sua accessisse diei vel loco, & nostræ recordationi ornamentum.

De privata collatione.

III. Idem AA. & C. Florentio P.P.

IN nostræ Serenitatis imaginibus, ac statuis erigendis privatæ collationis [1] injuriam propulsari præcipimus, ne quid in eis suum collator cognoscat. Dat. III. Non. Aprilis THEODOSIO A. XVII. & FESTO CONSS. 439.

[1] *Privatæ collationis*] *Vetus lapis Orthographiæ 460.* ære conlato.

De sumptibus.

IV. Iidem AA. & C. ad Nonum Comitem, & Magistrum officiorum.

ET virtutum præmia tribui merentibus convenit, & aliorum honores aliis damnorum occasionem [1] fieri non oportet. Idcirco, quoties vel Judicibus nostris, vel cuilibet alii statua fuerit a quocunque Collegio, seu Officio, vel in hac sacratissima civitate, vel in Provinciis postulata [2]: nequaquam ex descriptione sumptus colligi patimur; sed ejus, cujus ad honorem petitur, expensis propriis [3] statuam collocari præcipimus. Dat. V. Kalend. April. THEODOS. A. XVIII. & ALBINO CONSS. 444.

[1] *Aliorum honores aliis damnorum occasionem*] Honori tributum.

[2] *Quoties statua fuerit postulata*] *Apuleus lib. 3.* Libello misso per quem postulabat locum celebrem statuæ meæ. *Vetus lapis orthograph. 313.* Postulante populo statuam publice poni placuit.

[3] *Expensis propriis*] *Lipsius in Tacitum 53.* Impetrata venia ab ordine Perusinorum, optimo maximoque Principi de sua pecunia statuam posuit.

TITULUS VIGESIMUS-QUINTUS.

DE HIS QUI AD STATUAS CONFUGIUNT.

Qui confugerunt ad statuas Principis, ab omni violentia debent esse tuti. Salic.

I. Impp. VALENT. THEOD. & ARCAD. AAA. Cynesio P.P.

QUI ad statuas[1], vel vitandi metus, vel creandæ invidiæ causa, confugerint, si certas habuerint causas, quibus confugere ad Imperatoria simulacra debuerint, jure ac legibus vindicentur. Sin vero probati fuerint artibus suis invidiam inimicis creare voluisse, ultrix in eos sententia proferatur. Dat. Prid. Non. Jul. Constantinop. HONORIO N. P. & EVODIO CONSS. 386.

[1] *Qui ad statuas, &c.*] *D. Chrysostomus Homil. 25. ad Neophit.* Regnantium statuæ quæ sine causa sunt atque sermone nonnunquam confugientibus ad se hominibus anima atque ratione decoratis subvenire consueverunt; non quia sunt ære confectæ, sed quia retinent imaginem Principalem. *Idem.* Complectuntur quidem statuarum pedes, quæ figuram & imaginem præferunt Imperatorum. *Tacitus lib. 3. Hist.* Insedebat teterrimo cuique licentia impune probra & invidiam in bonos excitandi arrepta imagine Cæsaris. *Hormisda epistola 70. ad Possessorem quæ extat tom. 4. Concil. General. col. 1531.* Non illos potuimus monitis, non mansuetudine, non auctoritate comprimere: in publicum usque prodiere conventum ad concursionem quietis circa Regum etiam statuas inclamantes; & nisi fidelis populi constantia restitisset, per diabolicæ nefanda semina zizaniæ apud illos & discordias commovissent.

TITULUS VIGESIMUS-SEXTUS.

DE OFFICIO PRÆFECTI PRÆTORIO Orientis, & Illyrici.

De libelli datione.

I. Imp. ALEXANDER A. Theodoro.

LIBELLUS Præfecto Prætorio[1] datus pro litis contestatione haberi non potest. Dat. Prid. Kalend. Octobris, AGRICOLA & CLEMENTINO CONSS. 231.

[1] *Præfecto Prætorio*] *Mamertinus grat. actione ad Julianum:* At cum me Prætoriis præfecisti, & Provincias de te egregie meritas meæ fidei tutelæque commisisti, mandasti, &c.

De formis P. P.

II. Idem A. Restituto.

FORMAM a Præfecto Prætorio datam [1], etsi generalis sit, minime legibus vel constitutionibus contraria; si nihil postea ex auctoritate mea innovatum est; servari æquum est. Dat. Idib. August. SEVERO & QUINTIANO CONSS. 236.

[1] *Formam a Præfecto Prætorio datam*] *Cassiodorus lib. 6. Formul. 2.* Pene est ut leges possit condere, quando ejus reverentia potest negotia sine appellatione finire. *Capitolinus in Antonino Pio.* Neque de Provinciis, neque de ullis actibus quicquam constituit, nisi quod ad amicos retulit, atque ex eorum sententia formas composuit.

De Judicibus mutandis, & furibus puniendis, & relatione ad Principem.

III. Imppp. VALENT. THEOD. ARCAD. AAA. Tatiano P. P.

SI quos Judices, vel propter adversam & longinquam corporis valetudinem, vel propter negligentiam, aut furtum, vel simile aliquod vitium Sublimitas Tua inutiles esse repererit: his ab administratione remotis, & vice eorum aliis subrogatis, furibusque pœnis legitimis subactis, ad nostræ Mansuetudinis sententiam non crimina sed vindicta referatur. Dat. v. Idus Decemb. Cap. ARCAD. & BAUTONE CONSS. 385.

Cognitio de Jure ordinario.

IV. Idem AA. Addeo Comiti & Magistro utriusque militiæ.

DE ordinario Judice semper illustris est cognitio Præfecturæ: licet militari viro ab eo facta fuerit injuria. Dat. Prid. Kal. Jan. Constantin. THEOD. A. III. & ABUNDANTIO CONSS. 393.

De rescriptis.

V. Imppp. ARCAD. HONOR. & THEOD. AAA. Anthemio P. P.

SI qui posthac velut indebitis oneribus gravati, ad preces crediderint convolandum, sive de naviculariis rationibus, sive transvectionibus: rescripta, quæ de omnibus his atque hujusmodi ordinationibus emitti contigerit, ad Sedem sublimitatis tuæ rescribantur. Dat. Idib. Decembris, STILICONE II. & ANTHEMIO CONSS. 405.

Quidam libri notant hic desiderari Græcam Constitutionem, Ejus Epitomen ex Ecl. Basilicon putat Leunclavius hanc esse.

VI.

PRÆFECTORUM prima sit ante universos sedes: post eos Senatorum.

ΟΙ Ἔπαρχοι προκαθεζέσθωσαν ὅλων· καὶ μετ᾽ αὐτοὺς οἱ Συγκλητικοί.

TITULUS VIGESIMUS-SEPTIMUS.

DE OFFICIO PRÆFECTI PRÆTORIO Africæ, & de omni ejusdem Diœceseos statu.

De Judicibus civilium administrationum & officiis eorum.

I. In nomine Domini Jesu Christi.

Imperator Cæsar Flavius Justinianus, Alamanicus, Gotthicus, Germanicus, Francicus, Anticus, Alanicus, Wandalicus, Africanus, Pius, Felix, Inclitus, Victor ac Triumphator, semper Augustus, Archelao Præfecto Prætorio Africæ.

QUAS gratias, aut quas laudes Domino Deo nostro Jesu Christo exhibere debeamus, nec mens nostra potest concipere, nec lingua proferre. Multas quidem & antea a Deo meruimus largitates, & innumerabilia circa nos ejus beneficia confitemur, pro quibus nihil dignum nos egisse cognoscimus: Præ omnibus tamen hoc, quod nunc omnipotens Deus per nos pro sua laude, & pro suo nomine demonstrare dignatus est, excedit omnia mirabilia opera [1], quæ in seculo contigerunt, ut Africa, per nos tam brevi tempore reciperet libertatem [2], antea nonaginta quinque annos a Vandalis captivata [3]: qui animarum fuerant simul hostes, & corporum; nam animas quidem diversa tormenta atque supplicia non ferentes, rebaptizando ad suam perfidiam transferebant: corpora vero liberis natalibus clara, jugo barbarico durissime subjugabant: ipsas quoque Dei Sacrosanctas Ecclesias suis perfidiis maculabant: aliquas vero ex eis stabula fecerunt [4]: Vidimus venerabiles viros, qui abscissis radicitus linguis suas pœnas miserabiliter loquebantur. Alii vero post diversa tormenta per diversas dispersi Provincias vitam in exilio peregerunt. Quo ergo sermone, aut quibus operibus dignas Deo gratias agere valeamus, qui per me ultimum servum suum, Ecclesiæ suæ injurias vindicare dignatus est, & tantarum Provinciarum populos a jugo servitutis eripere? Quod beneficium Dei Antecessores nostri non meruerunt: quibus non solum Africam liberare non licuit, sed & ipsam Romam viderunt ab eisdem Vandalis

captam, & omnia Imperialia ornamenta [5] in Africam exinde translata. Nunc vero Deus per suam misericordiam non solum Africam, & omnes ejus Provincias sibi tradidit, sed & ipsa Imperialia ornamenta, quæ capta fuerant ablata nobis restituit. Ergo post tanta beneficia quæ nobis Divinitas contulit, hoc de Domini Dei nostri misericordia postulamus, ut Provincias quas nobis restituere dignatus est, firmas & illæsas custodiat, & faciat nos eas secundum voluntatem suam ac placitum gubernare: ut universa Africa sentiat omnipotentis Dei misericordiam, & cognoscant ejus habitatores a quam durissima captivitate & jugo barbarico liberati, in quanta libertate sub felicissimo nostro imperio degere meruerunt. Hoc etiam deprecantes exoramus sanctæ & gloriosæ semper Virginis & Dei Genitricis Mariæ precibus: ut, quicquid minus est Reipublicæ nostræ, per nos ultimos servos suos restituat in suo nomine Deus, & dignos nos faciat servitium ejus adimplere.

§. 1. Deo itaque auxiliante pro felicitate Reipublicæ nostræ per hanc divinam legem sancimus, ut omnis Africa quam nobis Deus præstitit, per ipsius misericordiam optimum suscipiat ordinem, & propriam habeat Præfecturam: ut sicut Oriens, atque Illyricum; ita & Africa, prætoriana maxima potestate specialiter a nostra clementia decoretur. Cujus sedem jubemus esse Carthaginem, & in præfatione publicarum chartarum præfecturis aliis ejus nomen adjungi: quam nunc tuam excellentiam gubernare decernimus.

§. 2. Et ab ea auxiliante Deo septem Provinciæ cum suis Judicibus disponantur: quarum Tingi & quæ Proconsularis [6] antea vocabatur, Carthago & Byzacium ac Tripolis rectores habeant consulares: reliquæ vero, id est, Numidia & Mauritania, & Sardinia a Præsidibus cum Dei auxilio gubernentur.

§. 3. Et in officio quidem tuæ magnitudinis, necnon pro tempore viri magnifici Præfecti Prætorio Africæ trecentos nonaginta sex viros per diversa scrinia & officia militare decernimus. In officiis vero Consularium ac Præsidum quinquaginta homines per singula officia esse sancimus.

§. 4. Quæ vero emolumenta, sive magnificentia tua, sive Consulares, & Præsides, & quod unusquisque ex officio eorum de publico consequi debeat, notitia subter annexa declarat.

§. 5. Optamus ergo, ut omnes Judices nostri secundum voluntatem & timorem Dei, & nostram electionem atque ordinationem sic suas administrationes gubernare studeant; ut nullus eorum, aut cupiditati sit deditus, aut violentias aliquas vel ipse inferat, vel judicibus aut officiis eorum, aut quibuscumque aliis collatoribus inferre permittat. Licet enim per omnes Provincias nostras (Deo juvante) festinemus, ut illæsos habeant collatores; maxime tamen tributariis Diœceseos Africanæ [7] consulimus, qui post tantorum temporum captivitatem meruerunt, (Deo juvante,) per nos lumen libertatis adspicere [8].

Ergo jubemus omnes violentias & omnem avaritiam cessare, & justitiam atque veritatem circa omnes nostros tributarios reservare. Sic enim & Deus placabitur, & ipsi possunt celerius, sicut collatores alii, nostræ Reipublicæ relevari, atque florere.

§. 6. Sportulas enim ab officio, tam viri magnifici Præfecti Prætorio Africani, quam reliquorum Judicum sic exigi jubemus, quomodo in nostris legibus est dispositum, & ab omni Republica nostra custoditur: ut nullus audeat quocumque tempore, vel quocumque modo earum excedere quantitatem.

§. 7. Hoc etiam præsenti sanctione credimus ordinandum, ut non multa dispendia pro completione chartarum, vel codicillorum, vel in nostro laterculo, vel in scriniis Præfecti Prætorio per Africam Judices sustinere videantur: quia, si ipsi dispendiis læsi non fuerint, nullam habebunt necessitatem ejusdem nostræ Africæ tributarios prægravandi. Jubemus ergo, ut Judices Diœceseos Africanæ tam civiles quam militares in nostro laterculo pro codicillorum atque chartularum promotionis suæ consuetudinibus nihil ultra sex solidos præbeant: at vero in scrinio Præfectorum non ultra duodecim solidos cogantur inferre. Quem modum si quis excesserit, ipse quidem Judex triginta librarum auri dispendio subjacebit: officium vero ejus non solum simile dispendium, sed & capitale periculum sustinebit. Nam si aliquis ex quacumque parte ausus fuerit jussiones nostras excedere, & non festinaverit cum Dei timore eas servare: non solum dignitatis aut substantiæ periculum sustinebit, sed etiam ultimo supplicio subjacebit.

§. 8. Et est notitia Deo auxiliante. Pro annonis & capitu pro tempore Præfecto Prætorio per totam Africam, auri libras centum. Pro annonis Consularium auri libras XX. Pro annonis Cancellariorum auri libras VII. Item officiis ejus ita. In scrinio primo hominibus decem pro annonis XVIII. pro capit. sol. XII. Fiunt sol. CXLVIII. Item Numerario, pro annonis solid. v. & pro capit. sol. IIII. Fiunt sol. XLVI. Secundo pro an. III. annuos sol. v. & pro capit. VII. cap. sol. v. & pro capit. II. cap. solid. IV. Fiunt solid. XVI. III. vero & IV. ad ann. L. ann. solid. v. & ad cap. L. capit. solid. IV. Fiunt XXIV. Reliquis III. ad ann. L. ann. solid. v. & ad capit. L. capit. solid. IV. Fiunt solid. XXVIII. In scrinio secundo, ut supra scriptum est. In scrinio tertio, ut supra scriptum est. In scrinio quarto, ut supra scriptum est. In scrinio primi scrinii, quod est subadjuvæ hominibus x. ann. XIV. cap. XII. Fiunt solid. CXVI. scilicet. Ita primi scrinio pro ann. III. ann. solid. v. & pro cap. II. capitu solid. IV. Fiunt solidi XXIII. Secundo pro ann. II. ann. solidi, ut supra scriptum est, & pro cap. capit. solid. ut supra scriptum est, & fiunt solidi XVI. Tertio & quarto pro ann. I. annona solidorum, ut supra scriptum est, & pro cap. I. cap. solidorum, ut supra scriptum est. Fiunt sol. XXIII. Reliquis hominibus VI. ad ann. I. annona solidi v. & pro capitu capit. solid. IV. Fiunt solidi LVIII. In scrinio Commenta-

mentarienſis hominibus XII. ann. XVII. cap. IV. Fiunt ſolidi CLIII. Primo Commentarienſi, ann. III. ſolid. V. pro capit. II. capit. ſol. IV. Fiunt ſolidi XXIII. Sequentes homines III. ad ann. II. ann. ſolid. V. pro cap. II. capit. ſolid. IV. Fiunt ſolidi XLVIII. Reliqui homines VIII. ad ann. I. ann. ſolid. V. & cap. I. capit. ſolid. IX. Fiunt ſolid. XXVII. In ſcrinio ab actis hominibus X. ann. XIV. cap. XII. ſolid. CXVIII. Ita primo ann. III. pro ann. I. ſolid. VI. cap. II. capit. ſolid. IV. Fiunt ſolid. XXIII. Secundo & tertio ad an. ſecun. ann. ſolid. V. & ad capit. II. cap. ſolid. IV. Fiunt ſolid. XXXII. Reliquis XVII. ad ann. I. ſolid. V. ad capit. I. capit. ſolid. VIII. Fiunt ſolid. LXIV. In ſcrinio libellorum hominibus VII. ann. VI. cap. VI. Fiunt ſolidi V. pro cap. II. cap. ſolid. IV. Fiunt ſolid. XVI. Secundo II. pro anno ſolid. V. pro capit. I. ſolid. IX. Fiunt ſolid. XII. Reliquis hominibus IV. ad ann. I. ann. ſol. V. & ad capit. I. ſolid. IV. Fiunt ſolid. XXXVI. In ſchola exceptorum hominibus LX. ann. LXXIV. capit. LXII. ſolid. DCVIII. Ita primo & ſecundo ann. III. pro anno ſolid. V. & ad cap. capit. ſolid. IV. Fiunt ſolid. XLVI. Aliis hominibus VI. ad ann. II. ann. ſolid. V. ad cap. I. capit. ſolid. IV. Fiunt ſolidi CXVI. Reliquis hominibus X. ad ann. I. ann. ſolid. V. & ad capit. I. capit. ſolid. IV. Fiunt ſolid. CXV. Reliquis hominibus XLIV. ad ann. I. ſolid. V. & ad capit. ſolid. IV. Fiunt ſolid. CCCLXXXIX. In ſchola ſingularium hominibus L. ann. III. capit. I. ſolid. CCCCLXXIII. Ita I. ann. II. ann. ſolid. V. capit. I. capit. ſolid. III. Fiunt ſolid. XXXIV. Secundo, tertio & quarto ad ann. V. ſolid. V. & ad capit. I. capit. ſolid. IV. Fiunt ſolid. XXXIV. S. Reliquis XLVI. ad ann. I. ſolid. V. & cap. I. cap. ſolid. IV. Fiunt ſol. CCCCXVIII. In ſchola mittendariorum hominibus L. ann. LII. S. capit. L. ſolid. CCCCXLII. Ita primo ann. II. ann. ſol. V. & ad capit. I. cap. ſolid. IV. Fiunt ſolid. XIX. Secundo, tertio & quarto ad ann. I. ann. ſolid. V. & ad cap. I. capit. ſolid. IV. Fiunt ſolid. XXXIII. S. Reliquis hominibus XLVI. ad ann. I. ſol. V. & ad cap. I. cap. ſolid. IV. Fiunt ſolidi CCCXXIV. In ſchola curſorum hominibus XXX. ann. XXII. S. cap. XXX. ſolid. CCXXXII. Ita primo ann. ann. ſolid. V. cap. I. cap. ſol. IV. Fiunt ſolidi XVII. Secundo, tertio & quarto ad ann. I. S. ann. ſolid. V. & ad capit. I. capit. ſolid. IV. Fiunt ſolid. XXXIV. S. Reliquis hominibus XXVI. ad ann. I. ann. ſolid. V. & ad cap. I. capit. ſolid. IV. Fiunt ſolidi CCXXXIV. In ſchola nomenculatorum hominibus XXII. ann. ſolidi V. capitu XII. ſolid. IV. Fiunt ſolidi CXV. Ita primo anno ann. ſolid. V. capit. I. S. capit. ſolidos IV. Fiunt ſolid. XVI. Reliquis hominibus XI. ad ann. I. ann. ſolid. V. & ad capit. I. capit. ſolid. IV. Fiunt ſolid. XCIX. In ſchola ſtratorum hominibus VI. ann. VII. capit. VI. ſolid. LIX. Ita primo anno, ann. ſolid. V. cap. I. capit. ſolid. IV. Fiunt ſolidi XIV. Reliquis hominibus V. ad ann. I. ann. ſolid. V. & ad cap. I. capit. ſolid. IX. Fiunt ſolid. XLV. In ſchola Prætorianorum hominibus decem ann. XII. capit. XI. ſo-

lid. XCVII. Ita primo annonæ pro ann. II. solid. V. pro capit. solid. IV. Fiunt solid. XVI. Reliquis hominibus IX. ad ann. I. pro ann. solid. V. capit. I. pro capit. solid. IV. Fiunt solid. LXXI. In schola draconariorum hominibus X. ann. II. cap. X. S. solid. CCVI. Ita primo ann. pro ann. solid. XIV. capit. I. pro capit. I. solid. IV. Fiunt solidi XVI. Reliquis hominibus IX. ad ann. I. pro ann. solid. V. capit. I. pro capit. solid. IV. Fiunt sol. LXXX. In scrinio operum hominibus XX. ann. XXIV. cap. XXI. solid. CCXXIV. Ita primo ann. III. pro ann. solid. V. cap. II. pro capit. solid. VIII. Fiunt solid. XXIV. Reliquis hominibus III. ad ann. II. pro ann. solid. V. & ad capit. I. pro capit. solid. IV. Fiunt solid. LXII. Reliquis aliis hominibus VI. ad ann. I. pro ann. solid. V. & ad capit. I. pro capit. solid. IV. Fiunt sol. XC. In scrinio arcæ hominibus XX. ann. XXVIII. capit. XXI. solid. CCXXIV. Ita primo anno III. pro ann. solid. V. capit. II. pro cap. solid. IV. Fiunt solid. XXIII. Reliquis hominibus IV. ann. II. pro ann. sol. V. & ad capit. I. pro cap. sol. IV. Fiunt solid. XLII. Reliquis aliis hominibus VI. ad ann. II. solid. V. & ad cap. I. pro cap. sol. IV. Fiunt solid. LXVIII. Reliquis aliis hominibus CX. ad ann. I. pro ann. sol. V. & ad capit. I. pro cap. solid. IV. Fiunt solid. XC. In schola Chartulariorum hominibus L. ann. LVIII. cap. II. pro capit. sol. IV. Fiunt solid. XXIV. Ita primo anno III. pro ann. solid. V. cap. II. pro capit. solid. IV. Fiunt solid. XXIII. Reliquis hominibus III. ad ann. II. pro ann. sol. V. & ad capit. I. pro cap. solid. IV. Fiunt solid. XLVIII. Reliquis aliis hominibus VI. ad ann. I. pro ann. solid. V. & ad capit. I. pro capit. sol. IV. Fiunt sol. XLIX. Reliquis hominibus XL. ad annum primum pro ann. sol. V. & ad cap. I. pro capit. solid. IV. Fiunt solid. CCCLX. Fiunt homines CCCXCVI. anno CCCCXCVIII. sol. II. CCCCXC. capit. CCCCXX. Fiunt solid. IV. LXXIII. III. DCLXXXII. Item pro anno cap. & capit. censualium solid. CCCCXLIX. Officiorum ejus solid. CLX. potestmedi hominibus V. ann. XLVIII. capit. XVIII. solid. CCCCXVIII. Ita primo ann. pro ann. XV. capit. V. sol. V. Secundo pro ann. X. capit. V. solid. LXX. Reliquis hominibus III. ad ann. VIII. & ad cap. II. solid. CL. Grammaticis hominibus II. ad ann. X. & ad cap. II. ad solid. LXX. sortitas. Oratoribus hominibus II. ad ann. X. cap. V. ad solid. LXX. Hæc igitur, quæ pro dispendiis civilibus Judicibus Africæ, eorumque officiis, id est, tam Scriniariis amplissimæ ejus Præfecturæ, quam Cohortalibus, per hanc divinam constitutionem statuimus; Tua Magnitudo cognoscens, ex Kal. Septemb. futuræ tertiædecimæ Indictionis effectui mancipari, observarique procuret, atque Edictis publicis omnibus innotescat: His scilicet, qui ordinati fuerint a tua sublimitate secundum præsentem divinam Constitutionem, firmitatem sui status in perpetuo habituris. Nam Deo juvante de militaribus Judicibus, & de officiis eorum, & de alio nostro exercitu per

aliam Sanctionem statuemus. Dat. Constantinop. Domino nostro Justiniano P.P.

[1] *Excedit omnia mirabilia opera*] *Sigebertus ann. 530.* In Africa quidam Orthodoxi Episcopi, linguis sibi excisis radicitus a Vandalis, postmodum clare loquendo multis miraculo fuere. *Marcellinus Comes in Chronico:* Justiniano Aug. 4. & Paulino Coss. Provincia Africa, quæ in divisione orbis terrarum a plerisque in parte 3. posita est, volente Deo vindicata est. *Procopius lib. 1. de bello Vandalico cap. 20. Bellisarium Carthaginem ingredientem sic describit:* Carthaginem ingreditur, ac nihil usquam hostile nactus, Palatium ascendit; ubi sedit in Gelimeris solio. *Cap. 8. ejusdem libri:* Multis linguam faucium tenus abscidit, qui nostra etiam ætate superstites, Bisantii explanate loquebantur. *Victor Uticensis Vandalicæ persecutionis lib. 3.* Comitem quemdam cum iracundia dirigens præcepit ut in medio foro congregata illuc omni Provincia, linguas eis, & manus dextras radicitus abscidisset. Quod cum factum fuisset, Spiritu Sancto præstante, ita locuti sunt, & loquuntur quomodo antea loquebantur. *D. Gregorius Dialog. 3. cap. 32.* Justiniani quoque Augusti temporibus: dum contra Catholicorum fidem exorta a Vandalis persecutio Ariana in Africa vehementer insaniret, quidam in defensione veritatis Episcopi fortiter persistentes ad medium sunt deducti. Quos Vandalorum Rex verbis ac muneribus ad perfidiam flectere non valens, tormentis frangere posse se credidit. Nam cum eis in ipsa defensione veritatis silentium indiceret, nec tamen ipsi contra perfidiam tacerent, ne tacendo forsan consentisse viderentur, raptus in furorem eorum linguas abscindi radicitus præcepit. Res mira, & multis nota senioribus: quia ita pro defensione veritatis etiam sine linqua loquebantur, sicut prius loqui per linguam consueverant. *Evagrius lib. 4. Histor. Eccles. cap. 14. Et duobus sequentibus, capite autem 14. de linguis abscissis & sine lingua loquentibus rem sic narrat:* quibusdam vero linguas jussit abscindi. Hos a se visos esse testatur Procopius, cum profugi venissent Constantinopolim, seque illos perinde loquentes audivisse, ac si nihil passi essent.

[2] *Africa per nos tam brevi tempore recipere libertatem*] *Procopius lib. 2. de bello Vandalico cap. 7.* Multa quidem alia supra spem omnem posita, ætates omnes præteritæ viderunt accidere, & consequentes videbunt: quandiu eadem erit humanæ vitæ conditio. Fiunt enim quæ non posse fieri videbantur; & quæ habita sæpe sunt impossibilia, postea cum extiterunt, admirabilitatis plurimum habuere. Num autem iis quæ hic narrantur, similia aliquando contigerint, mihi non est promptum dicere. Quantum est quod quina advenarum millia, tot enim equites qui soli bellum gessere cum Vandalis, secum advexerat Belisarius, cum portum in quem appellerent, non haberent, Gizerici abnepotem, ejusque regnum, divitiis, ac militibus pollens everterint tam brevi tempore. Mirandum profecto seu fortunæ, seu virtutis opus.

[3] *Antea nonaginta quinque annos a Vandalis captivata, &c.*] *Procopius lib. 2. de bello Vandalico, cap. 30.* Præterquam quod cum uberrima sit regio, frugibusque ad vitæ usus maxime necessariis abundet, proventum pecuniæ, quam inde conficiebant, nunquam alio annonæ causa distraxerant; sed ibi congesserant, prædiis fruiti per annos XCV. quandiu Vandali in Africa regnarunt. Itaque auctæ in immensum divitiæ in manus Romanorum eo die redierunt; quo edita pugna fugati, castrisque exuti sunt Vandali, elapso ab exercitus Romani in urbem Carthaginem adventu trimestri spatio, jamque ad dimidium acto mense ultimo quem Romani Decembrem vocant.

[4] *Ex eis stabula fecerunt*] *Procopius lib. 1. de bello Vandalico cap. 8.* Vandali vel primis castris, cum equos ceterasque pecudes in Christianorum templis stabulassent effusa ad quidvis audendum licentia, nullum injuriæ fœdæ genus intermiserunt. *D. Hieronymus in Epitaphio fabiolæ:* Ecce subito discurrentibus nuntiis Oriens totus intremuit: ab ultima Mæotide inter glacialem Tanaim, & Massagetarum immanes populos, ubi Caucasi rupibus feras gentes Alexandri claustra

cohibent, erupisse Hunnorum examina, quæ pernicibus equis huc illucque volitantia, cædis rariter ac terroris cuncta complerent, &c.

5 *Imperialia ornamenta*] *Procopius lib. 2. de bello Vandalico cap. 9.* In spoliis videre erat quæcunque regiis usibus addici solent: sellas aureas, vehicula uxoris Principis, mundi gemmei ingentem vim, pocula ex auro, epularem omnem supellectilem Regis, talentorum argenti multas myriadas, & magnam regiorum vasorum copiam: quæ Gizericus, uti supra memoravimus, in Romano Palatio compilaverat. In his vasa Judæorum erant, quæ Titus Vespasiani filius, post Hierosolymorum excidium, Romam cum aliis asportarat.

6 *Proconsularis*] *Salvianus de Carthagine.* Illic honor Proconsularis, illic quotidianus Judex, & recte nomine quidem Proconsul, sed opibus Consul. *Vetus lapis orthographus 632.* Proconsuli Provinciæ Africæ vice sacra judicanti, eidemque Judici sacro per Provinciam Proconsularem & Numidiam, Bisacium ac Tripolim, itemque Mauritaniam Sitisensem & Cæsariensem perfuncto officio.

7 *Tributariis Diœceseos Africanæ*] *Procopius lib. 2. de bello Vandalico cap. 8.* Et quoniam vectigalia jam in litteris, & Codicibus litterariis reperiri non poterant, prout olim perscripta fuerant a Romanis, quippe illa suppresserat ipso regni sui initio Gizericus, & omnino sustulerat; Tryphonem atque Eustatium Augustus misit, cuique tributum descripturos pro portione, quod Afris immodicum, & intolerabile visum est.

8 *Lumen libertatis adspicere*] *Theophan. in Justinian. pag. 165. editionis regiæ:* Belisarius porro Carthagine sine labore potitus milites his verbis hortabatur. Quam prospere vobis cuncta cedunt, cum nimirum moderate & temperanter erga Libyæ populos nos gessimus vos videtis: nunc ut eadem moderatio in urbe Carthagine servetur, efficite: nullus injuste civem excipiat, nullus alterius rem per nefas tractet aut rapiat. Plurima quippe a Vandalis barbaris viris passos istos cives Imperator noster liberaturos nos misit, opem laturos, ac denique reddituros libertatem.

De Judicibus militaribus, & officiis eorum.

II. Idem A. Belisario Magistro militum per Orientem.

IN nomine Domini nostri Jesu Christi ad omnia consilia omnesque actus semper progredimur: per ipsum enim jura Imperii suscepimus: per ipsum pacem cum Persis in æternum confirmavimus [1]: per ipsum acerbissimos hostes, & fortissimos Tyrannos dejecimus: per ipsum multas difficultates superavimus: per ipsum Africam defendere, & sub nostrum imperium redigere, nobis concessum est: per ipsum quoque, ut nostro moderamine recte gubernetur, & firme custodiatur, confidimus. Unde per ejus gratiam etiam civilium administrationum Judices, & officia singulis Africanis Provinciis constituimus: attribuentes quidem emolumentum, quod unusquisque percipere debeat. Ad ejus igitur Providentiam etiamnum animum nostrum referentes, & armatas militias, & Duces militum ordinare disponimus.

§. 1. Sancimus itaque, ut Dux militum Tripolitanæ Provinciæ in Leptimagnensi [2], civitate sedes interim habeat. Dux vero Byzacenæ Provinciæ & in Capsa [3], & altera Lepte [4] civitatibus interim sedeat. Dux vero Numidiæ Provinciæ in Constantinensi [5] civitate sedes interim habeat. Dux autem Mauritaniæ Provinciæ in Cæsariensi [6] civitate interim sedeat.

§. 2. Jubemus etiam: ut in trajectu, qui est contra Hispaniam [7], qui Septa dicitur [8], quantos providerit Tua Magnitudo, de militibus una cum Tribuno suo homine prudente, & devotionem servante Reipublicæ nostræ, per omnia constituas, qui possint & ipsum trajectum semper servare, & omnia, quæcunque in partibus Hispaniæ, vel Galliæ, seu Francorum aguntur, viro spectabili Duci denunciare, ut ipse tuæ magnitudini referat. In quo trajectu etiam dromones [9], quantos provideris, ordinari facias.

§. 3. In Sardinia autem jubemus Ducem ordinari: & eum juxta montes, ubi Barbaricæ gentes videntur sedere, habentem milites pro custodia locorum, quantos & ibi Tua Magnitudo providerit.

§. 4. Et omnes diligenter pro commissis suæ custodiæ Provinciis invigilent, & ab omni hostium incursione subjectos nostros tueantur illæsos: & festinent die noctèque Dei invocando auxilium, & diligenter laborando, usque ad illos fines Provincias Africanas extendere, ubi ante invasionem Vandalorum, & Maurorum Respublica Romana fines habuerat, & ubi custodes antiqui servabant: sicut ex clausuris & burgis ostenditur. Maxime autem civitates, quæ prope clausuras & fines antea tenebantur, cum essent sub Romano Imperio constitutæ, auxiliante divina misericordia cum hostes per partes expelluntur, festinent comprehendere, atque munire: & in illis Duces & milites per partes accedant, ubi antea fines & clausuræ Provinciarum erant, quando integræ Africanæ servabantur sub Romano Imperio Provinciæ, quod Deo annuente (cujus auxilio nobis restitutæ sunt) speramus cito nostris provenire temporibus; & ut in securitate & pace Provinciæ cum antiquis finibus integre serventur, & vigiliis ac laboribus devotissimorum militum, & cura spectabilium pro tempore Ducum custodiantur illæsæ: quoniam ita convenit, ut semper custodes fines Provinciæ servent: ne detur hostibus licentia incurrendi aut devastandi loca, quæ nostri subjecti possident.

§. 5. Quantos autem milites, sive pedites, sive equites, per unumquemque limitem collocari oportet ad custodiendas Provincias & civitates, Tua Magnitudo, prout consideraverit ordinet, & nobis referat: ut, si præviderimus sufficientem esse ordinationem, confirmemus eam: sin autem perspexerimus, & aliquid amplius fieri, ut eam augmentemus.

§. 6. Quid autem Dux stipendiorum nomine pro se suisque hominibus, & quid ejus officium consequetur; hoc in subdita declaratur notitia.

§. 7. Sicut ergo prædictum est, interim nunc Duces ac milites secundum nostram dispositionem in locis, seu civitatibus, in quibus jussimus, sedeant, donec Deo auxiliante nobis ac Reipublicæ nostræ per labores nostros in illis locis constitui possint, in quibus uniuscujusque Provinciæ antiquus limes constitutus erat, quando florente Romana Republica memoratæ Provinciæ integræ tenebantur.

§. 8. Pro limitaneis vero ordinandis necessarium nobis esse videtur, ut extra Comitatenses milites, qui per castra sunt, milites limitanei

constituantur, qui possint, & castra, & civitatis limites defendere, & terras colere: & ut alii Provinciales videntes eos per partes, ad illa loca se conferant. Et exemplum fecimus unius numeri limitaneorum: ut secundum exemplum, quod nos misimus, per castra & loca, quæ providerit tua magnitudo, eos ad similitudinem nostri exempli ordinet: sic tamen, ut si inveneris de Provinciis idonea corpora, aut de illis, quos antea milites habebant; limitaneorum constituas in numero, in unoquoque limite: ut si aliqua forsitan commotio fuerit, possint ipsi limitanei sine Comitatensibus militibus, una cum Ducibus suis adjuvare loca, ubi dispositi fuerint non longe limitem exeuntes, nec ipsi limitanei, nec Duces eorum; ut nullum etiam dispendium a Ducibus, vel Ducianis prædicti limitanei sustineant, nec aliquas sibi consuetudines de eorum stipendiis per fraudem ad suum lucrum convertant. Hæc autem non solum in limitaneos volumus observari, sed etiam in Comitatenses milites.

§. 9. Et unumquemque Ducem & Tribunos eorundem militum jubemus, ut semper milites ad exercitationem armorum teneant, & non concedant eos divagari, ut, si quando necessitas contigerit, possint inimicis resistere, & nullum audeant Duces aut Tribuni commeatalem de ipsis dimittere: ne dum sibi lucrum student conficere, incustoditas nostras relinquant Provincias. Nam si usurpaverint memorati Duces, vel officia eorum, seu Tribuni, commeatalem de militibus relinquere, aut aliquod lucrum de eorum emolumentis sibi acquirere: hoc non solum in quadruplum jubemus publico rependere, sed etiam dignitate eos privari. Magis enim debent, & Duces & Tribuni supra deputata sibi emolumenta secundum labores suos de nostra largitate remunerationem sperare, & non de commeatis militum, aut eorum stipendiis lucrum sibi acquirere: quoniam ideo ordinati sunt milites, ut per ipsos Provinciæ vindicentur: præcipue cum sufficienter & ipsis Ducibus, & eorum officiis emolumenta præstitimus, & semper providimus unumquemque secundum labores suos ad meliores gradus, & ad majores dignitates perducere.

§. 10. Postquam vero Deo placuerit, & per tuam magnitudinem limes omnis in antiquum statum pervenerit, & bene ordinatus fuerit; tunc ubicunque necessitas emerserit, viri spectabiles Duces invicem sibi, quando usus exegerit, auxilium præbeant: ut Provinciæ, seu limites eorum vigiliis & laboribus (Deo juvante) illæsi custodiantur.

§. 11. Sicut autem jubemus audaces & feroces contra inimicos ac milites nostros esse: sic volumus eos mites & benevolos circa collatores nostros existere, & nullum damnum, nullamque læsionem in eos efficere. Sin autem quisquam de militibus ausus fuerit, quamcumque læsionem tributariis nostris inferre: periculo viri spectabilis Ducis, seu Tribuni & Principis digna vindicta afficiatur, ut indemnes tributarii nostri custodiantur.

§. 12. Si vero pro quibusdam causis interpellatio apud nostros Ju-

dices facta fuerit: jubemus non amplius sportularum nomine, quam nostris legibus definitum est, executores accipere, pœnam eisdem legibus insertam ex transgressione formidantes.

§. 13. Cum autem Deo annuente Africanæ nostræ Provinciæ per tuam magnitudinem, secundum nostram dispositionem ordinatæ, & limites in antiquum statum reducti; & omnis Africa sic detenta fuerit, sicut erat: cum ergo hæc omnia (Deo juvante) præsente Tua Magnitudine, disposita & perfecta fuerint, & per labores tuos, antiquos fines omnes Africa receperit; & docuerit nos de omni ordinatione totius Africanæ Diœceseos: id est, quanti & qui milites, in quibus locis, vel civitatibus constituti sunt, & quanti limitanei, & in quibus locis & militiis collocati sunt: tunc jubemus Tuam Magnitudinem ad nostram Clementiam remeare.

§. 14. Interea vero si aliquas civitates, seu castella per limites constituta providerit Tua Magnitudo nimiæ esse magnitudinis, & propter hoc non posse bene custodiri: ad talem modum ea construi disponat, ut possint per paucos bene servari.

§. 15. Cum autem Magnitudo Tua, omnibus dispositis, ad nos remeare jussa fuerit; tunc Duces uniuscujusque limitis; quotiens pro componendis civitatibus, aut castris, & pro dispendiis suis, aut pro annonis aliquod opus habuerint, celerius ad virum magnificum Præfectum per Africam significent: ut ipse, quæ necessaria fuerint, festinet facere, ne aliqua protractio Provinciis noceat.

§. 16. Ea vero, quæ ipse fecerit, vel quæ adhuc necessario procuranda sunt postea, & memoratus vir magnificus Præfectus Prætorio Africæ, & viri spectabiles Duces, & de aliis omnibus, quæ ibi aguntur, frequenter ad nos referant: ut benefacta confirmemus, & quæ opportunius debent fieri, ex nostra dispositione peragantur.

§. 17. Hoc etiam decernimus, ut Judices, qui ordinandi sunt per Africanos limites, nihil amplius in sacratissimo Palatio cuilibet personæ, aut dignitati, vel in Prætorio per Africam Præfecturæ & Magisteriæ potestati præbeant, nisi quantum subter annexa declarat notitia: nam si quis amplius, quam in subita notitia taxatum est, usurpaverit, seu acceperit, triginta libras auri multæ dependat nomine, cum quo & periculo indignationis Nostræ Serenitatis subjacebit, nulla alia qualibet persona, aut dignitate, aut officio accipiente aliquid ab eis, præter illos quorum nomina in subjecta notitia continentur.

§. 18. Ad hoc jubemus, ut (Deo juvante) unusquisque Dux seu eorum officia, secundum quod notitia subterannexa continet, emolumenta sua ex tributis Africanæ Provinciæ ex Kal. Septembris instantis felicissimæ tertiæ decimæ Indictionis percipiant.

§. 19. Et hæc notitia, Deo volente, debet delegari Ducibus, & eorum officiis in Africa constitutis pro annonis, & capitu per singulos annos præbendis. Ita Clarissimo viro Duci Tripolitanæ Provinciæ, & ho-

minibus ejus singulis sol. v. cap. CLIX. singulis cap. sol. DCCLXXXIII. Adsessori Ducis, & officio ac hominibus ejus, XL. ann. XCVI. S. sing. ann. cap. sol. VI. Simul fiunt pro ann. & cap. sol. DCLXXIV. Dividuntur sic, Adsessori in ann. VIII. cap. IV. Primicerio in ann. VIII. cap. II. Ducenariis III. ad ann. VI. sol. fiunt ann. capitis fiunt capitum cap. Centenariis VI. ann. V. sunt. Fiunt ann. IV. & ad cap. I. fiunt ann. XVI. & ad cap. III. fiunt cap. VIII. Circitoribus IX. semis. Aliis XI. ad ann. I. S. fiunt ann. XIV. sunt, & ad cap. III. fiunt cap. XI. Item viro clarissimo Duci Byzacenæ Provinciæ, & hominibus ejus ann. CXC. singulis in ann. sol. V. cap. CLVIII. singulis cap. sol. X. Simul fiunt pro ann. cap. sol. DCLXX. omnes dividuntur sic, Adsessori in an. VII. cap. IV. Primicerio in ann. V. cap. II. Numerario in ann. VI. cap. III. Ducenario IV. ad ann. III. fiunt cap. III. Centenariis VI. ann. ann. XV. & cap. I. fiunt cap. VII. Circitoribus IX. ad an. fiunt an. XIII. & ad cap. III. fiunt C. VII. Circitoribus IX. ad ann. II. fiunt XVIII. & ad cap. fiunt an. XIII. cap. IX. semis. Alii XI. ad ann. III. fiunt an. XIII. S. & ad cap. XI. Item viro clarissimo Duci Numidiæ Provinciæ, & hominibus ejus ann. CXC. singul. ann. solid. VIII. cap. CLVIII. singulis cap. sol. IX. Simul fiunt pro ann. & cap. solid. CCCLI. XXXIV. Adsessori Ducis & officio ejus hominibus XL. ann. & cap. solid. V. cap. XLIX. singuli cap. solid. III. cap. XLVII. II. singulis cap. sol. III. Simul fiunt pro ann. & cap. sol. CLXIV. S. Dividuntur sic, Adsessori in ann. XIII. cap. VI. Primicerio ann. cap. III. Numerario in annum IV. Fiunt ad ann. XVI. & ad cap. centenariis ad ann. XI. S. Fiunt duodecim. & ad cap. capita VI. Biarchis VIII. Circitoribus IX. ad an. II. fiunt an. CXXVII. & ad cap. III. fiunt cap. VIII. semis. Aliis XI. ad ann. II. fiunt an. XVI. sunt XV. & ad III. fiunt cap. XI. Item viro clarissimo Duci Mauritaniæ Provinciæ & hominibus ejus ann. CXC. singulis an. solid. V. cap. solid. CC. CLX. XXXV. Adsessori Ducis, & officio ejus hominibus XL. an. XCVI. S. fiunt simul pro ann. & cap. sol. DCLXX. III. S. Dividuntur sic : Adsessori in ann. IX. capit. IV. Primicerio in ann. V. cap. I. Numerario in ann. cap. VII. Ducenariis III. ad ann. III. S. fiunt ann. & capit. III. fiunt capit. II. Centenariis III. ad an. III. S. fiunt an. & cap. III. fiunt cap. II. Centenariis IX. ad ann. X. & ad capit. III. fiunt cap. V. Biarchis VIII. Circitoribus ad an. VIII. fiunt ann. XVIII. & ad cap. fiunt capit. III. fiunt cap. XI. Item viro clarissimo Duci Sardiniæ insulæ, & hominibus ejus ann. CXC. singulis ann. solidi CCLXXXII. Adsessori Ducis, & officio ejus hominibus XL. ann. XCVI. S. singulis ann. solid. capit. XLVIII. singulis capit. solid. IX. Simul fiunt pro ann. & cap. CL. CLXXXVI. Dividuntur sic, Adsessori ann. IX. & cap. III. Primicerio in an. II. cap. III. Numerario in an. cap. III. Ducenariis IV. ann. III. sunt ann. XVI. & cap. III. sunt & cap. IX. Circitoribus IX. an. III. Fiunt an. XXIX. & cap. III. fiunt cap. IX. Circitoribus IX. ann. III. fiunt ann. IV. cap. IX.

cap. IX. semis. Aliis XI. ad ann. XVI. sunt & ad capit. III. fiunt cap. XI.

§. 20. Notitia consuetudinum, quas in sacro laterculo, & in Prætorio amplissimæ Præfecturæ per Africam, & in officio Magistri militum, pro tempore Dux præbere debet uniuscujusque militis, sic: In sacro laterculo sol. VI. In officio Magisteriæ militum potestatis pro insinuandis administrationis suæ divinis nostræ Serenitatis adfatibus solid. 12. In officio amplissimæ Præfecturæ per Africam pro insinuandis ejusdem chartis, solid. XII.

§. 21. Gloria itaque tua, quæ per hanc Pragmaticam sanctionem nostra statuit æternitas, effectui ea mancipari observarique præcipiat.

§. 22. Emissa lex Idib. Aprilis C.P. D.N. Justiniano P.P. A. IV. & Paulino V.C. Conss.

§. 23. Et hæc notitia, Deo volente, debet delegari Judicibus, & eorum officiis in Africa constitutis pro annonis, & capitu per singulos annos præbendis. Item viro clarissimo Duci Tripolitanæ Provinciæ, & hominibus ejus anno nonagesimo singula annona solidos quinque capit. centum quinquaginta novem singulis cap. solidos ducentos octoginta duos: Adsessori Ducis, & officio ac hominibus ejus quadraginta annis nonaginta & septem. Item viro clarissimo Duci Byzacenæ, & hominibus ejus similiter. Item viro clarissimo Duci Numidiæ, & hominibus ejus similiter. Item viro clarissimo Duci Mauritaniæ Provinciæ & hominibus ejus similiter. Item Duci Sardiniæ, & hominibus ejus similiter.

§. 24. Item notitia consuetudinum, quas in sacro laterculo, & in Prætorio amplissimæ Præfecturæ per Africam, & in officio Magistri militum pro tempore Dux præbere solet uniuscujusque limitis, sic: In sacro laterculo sex solidos. In officiis Magisteriæ militum potestatis pro insinuandis divinis administrationibus, seu divinæ serenitatis affatibus, solidos duodecim: pro officio amplissimæ Præfecturæ per Africam pro insinuandis ejus chartis solidos duodecim.

§. 25. Gloria itaque tua, quæ per hanc Pragmaticam sanctionem nostram statuuntur, æternitatis effectui mancipari observarique præcipiat.

[1] *Pacem cum Persis in æternum confirmavimus*] *Procopius lib. 1. de bello Persico cap. 22.* Hac arte cicuratus, & delinitus Chosroës, pacem perpetuam spopondit hisce conditionibus, ut sibi detenaria CX. numerarentur, &c. *Et paulo post:* Ita confecta pax est perpetua, annum principatus agente sextum Justiniano.

[2] *Leptimagnensi*] Lectimagensi, Leptimagnæ, Leptimanensi, Leptimagnesi sic variant quinque veteres Codices nostri summæ antiquitatis, quorum duo in Bibliotheca Peleteriana.

[3] *Capsa*] *Victor. de Persecut. Vandal:* De territorio Capsensis civitatis.

[4] *Altera Lepte*] *Theophan. in Justinian.* Οὕτως δὲ διὰ τῆς λέπτης πόλεως καὶ ἀδραμύου εἰς χάσιν τὸ χωρίον ἀφικόν τε ὀκτὼ καὶ εἰκοσίοις σταδίοις καρχηδόνος ἀπέχον, & ita legitur in Procopio 201. *Idem Theophan.* Εἰς λεπτίμαγναν τὴν πόλιν ἔπεμψαν πρὸς Σεργίου. *Procopius lib. 2.* Οἷς δὴ ἀμφὶ πόλιν λεπτίμαγναν ἀφικομένοις: *Pomponius Mela lib. 7.* Tum Leptis altera & Syrris nomine atque ingenio par priori.

5 *Constantinensi*] *Vetus Codex.* Constantiniensi.

6 *Cesariensi*] *Theophan.* Εἰς δὲ καισάρειαν τὴν ἐν Μαυρετανίᾳ. *Stephanus.* Τὴν χώραν καὶ Μαυρετανίας δὲ ἤπειρον τὴν Μητρόπολιν ὑπόφορον Ῥωμαίοις πεποίηκεν τῆς γὰρ ἑτέρας Μαυρετανίας καισάρεια ἡ πρώτη Μητρόπολις ὑπάρχει.

7 *Trajectu qui est contra Hispaniam*] Etroit de Gibraltar & de Marroch.

8 *Qui Septa dicitur*] 2. V. C. Septen, *Alias.* Septe. *Isidorus.* 15. 1. Septen oppidum a montibus septem qui a similitudine fratres vocari Gaditano imminent freto. *Procopius lib. 1. de bell. Vandalic. cap. 1.* Qua in ora quia colles exurgunt septem, propterea conditum ibi castellum indigenæ Septum appellant: quod enim Ἑπτὰ Græce, idem Latine vox septem valet.

9 *Dromones*] *Procopius de bello Vandalico lib. 1. cap. 11.* Eas nunc Dromonas nominant, quod sint ad cursum expeditissimæ. *Et capite 15.* Sagittarios tantum quinos in singulis navibus excubare Belisarius jussit, & Dromonas circumquaque applicari, ut inimicam vim, si qua forte offerretur, arcerent.

TITULUS VIGESIMUS-OCTAVUS.

DE OFFICIO PRÆFECTI URBI[1].

De Cura annonæ.

I. Impp. VALENTINIANUS & VALENS AA. ad Volusianum Præfectum Urbis.

STUDENTIBUS nobis statum Urbis, & Annonariam rationem aliquando firmare: in animum subiit, ejusdem Annonæ curam non omnibus deferri potestatibus. Et ne Præfectura Urbis abrogatum sibi aliquid putaret, si totum ad officium Annonarium redundasset, eidem Præfecturæ sollicitudinis necessitatem mandavimus: sed non ita ut lateat officium Annonariæ Præfecturæ[2]: sed ut ambæ potestates, in quantum sibi negotii est, tueantur civilem Annonam[3]: sitque societas muneris: ita ut inferior gradus meritum superioris agnoscat: atque ita superior potestas se exerat, ut sciat ex ipso nomine, quid Præfecto debeatur Annonæ.

1 *Præfecti Urbi*] *Vetus Lapis Ortograph. 407.* Præfectus urbi vice sacra judicans. *Idem 413.* Præfectus urbi iterum Judex sacrarum cognitionum. *Idem 380. & 396.* Frater annualis Præfectus urbi electus ad cognoscendas vice Cæsaris cognitiones. *Idem 122.* Præfectus urbi vice sacra judicans decorus munere.

2 *Officium annonariæ Præfecturæ*] *D. Chrysostomus Homil. 1. in Act. Apostol.* Si quis aditurus annonæ Præfecturam sibi parat quidquid ad vitæ usum pertinet, atque ut sibi nonnihil dignitatis assequatur, & pecunias consumit, & tempus impendit, & innumerabiles suffert labores.

3 *Civilem annonam*] Annonam urbium.

De Personis advocandis, vel non.

Præfectus urbis in Provinciis agentes non evocat, nisi duabus ex causis.

II. Iidem AA. ad Ampelium Præfectum Urbi.

QUOD promulgatis sanctionibus tua Sinceritas rescriptum esse non nescit, etiam ex præcepto nostro competenter observet: nec quasdam personas de Provincia existimet advocandas, nisi tantummodo suos Officiales, & homines populares hujus almæ urbis seditioni obnoxios.

Collatio Præfecturæ Urbis, & aliarum dignitatum.

III. Imppp. VALENS, GRATIANUS & VALENTIN. AAA. ad Rufinum Præfectum Urbi.

PRÆFECTURA urbis cunctis, quæ intra urbem sunt, antecellat dignitatibus [1], tantum ex omni parte derivatis, quantum sine omni injuria ac detrimento honoris alieni usurpat. Dat. VI. Kalend. Jul. VALENTE A. V. & VALENTINIANO Jun. CONSS. 368.

[1] *Præfectura urbis cunctis quæ intra urbem sunt antecellat dignitatibus*] *Rufinus:* Præfectus urbis omni ex parte perfectus. *Cassiodorus lib. 3. Formula 11.* Urbanus Præsul dignitas est honorum. Non patitur claritas illa committere, quod possit nobilis turba nescire.

Qui subjiciuntur Præfecti Urbi.

IV. Imppp. THEOD. VALENTINIANUS, & ARCAD. AAA. Severino Comiti sacrarum largitionum.

OMNIA Corporatorum genera, quæ in Constantinopolitana civitate versantur, universos quoque cives, ac populares [1] Præfecturæ urbanæ regi moderamine cognoscas.

[1] *Populares*] *Cassiodorum lib. 1. Formula 30.* Vos enim quos semper gravitas decet, nolite truculenter insequi inania verba populorum. Si quid est forte quod pœnam mereatur admissum, in Præfecti urbis notitiam deferatur, ut culpa legibus, non per præsumptam coërceatur injuriam.

De Primicerio.

V. Imp. THEOD. A. Constantino Præfecto Urbis.

PRIMICERIUS adjutor tuæ sedis officii per biennium, quod in eodem gradu ex consuetudine priscæ ordinationis meruit, curam insuper personarum, usurpatione omni, atque ambitione cessante, suscipiat: hoc etiam adjecto: ut, si quis ex memorato ordine, vel conditionis humanæ fine præventus, vel alia quacumque ratione, militiæ gradum propriæ amisisse monstrabitur, solitæ ambitionis in-

juria vacante, locum is, qui juxta matriculæ veritatem ſequitur, obtineat.

TITULUS VIGESIMUS-NONUS.

DE OFFICIO MAGISTRI MILITUM[1].

De Provincialibus. De Præfectura.

I. Imppp. VALENT. GRATIAN. & THEOD. AAA. ad Enſignium P.P.

VIRI Illuſtres Comites, & Magiſtri peditum, & equitum, in Provinciales nullam penitus habeant poteſtatem: nec ampliſſima Præfectura in militares viros.

[1] *Magiſtri militum*] *Sozimus in Theodoſ. lib. 4. pag. 754.* Sed a voluptate negligentiaque exorſus Imperium officia præpoſitorum reip. Magiſtratuum conturbavit; & rerum militarium Duces numero plures, quam antea fuiſſent, inſtituit. Quippe cum unus eſſet equitum Magiſter, & unus itidem peditum Præfectus; pluribus quam quinque Magiſtratus hoſce diſtribuit; & hoc ipſo fiſcum pluribus annonis gravavit. Non enim amplius duobus tantummodo Ducibus, ſed quinque vel pluribus etiam, quæcunque duorum illorum quilibet ante habuiſſet, præbebantur. Simul tot Magiſtratuum avaritiæ milites expoſuit. Nam quilibet eorum non partem, ſed ſolidum ac ſi duo tantum eſſent, cauponariam quandam ex militaribus annonis factitando, colligere puerum volebat.

De Apparitoribus.

II. Impp. HONOR. & THEOD. AA. ad Hypatium Magiſtrum militum per Orientem.

APPARITORES per Orientem ſtatutos officii tui ad aliud judicium trahi minime oportebit. Sciat igitur illuſtris Magnificentia tua, ſub te, ſive civiliter, ſive criminaliter appetantur, eos litigare debere.

De his, qui ultra ſtatutos militant. De tributariis collationibus.

III. Imp. ZENO A. Sebaſtiano P.P.

EOS, qui ultra ſtatutos in officio Magiſteriæ per Orientem poteſtatis militant, civilium quoque Judicum ſententiis ſuper quolibet negotio ſubjacere præcipimus; ipſis quinetiam ſtatutis in tributariis collationibus civilium quoque Judicum diſpoſitionibus proculdubio parituris.

De translationis militum.

IV. Imp. ANASTASIUS A. Joan. Magistro militum per Illyricum.

MILITES de locis, in quibus consistunt, ad alia loca sine speciali nostræ Serenitatis auctoritate nullatenus transferri, præcipimus: ne eorum expensæ in locis, in quibus consistunt, minuantur [1]. Sed si forte quædam urgens & necessaria causa emerserit, utilitati ac securitati publicæ, tam amplissimam Prætorianam præfecturam, quam tuam sedem sine ulla procrastinatione prospicere protinus oportet, & suggestiones ad nostras aures destinare, indicantes tam loca, de quibus milites transferendi sunt, quam ea, ad quæ pervenire eos oportet: nominaque fortissimorum numerorum, in quibus iidem milites referuntur: nec non quantitatem annonarum; & ante omnia caussam, ob quam iidem milites transferendi sunt: ut post talem suggestionem, a nostra auctoritate competentia procedant.

[1] *Ne eorum expensæ, &c. minuantur*] *Novella Juliani 125.* Sane in Osdroëna, vel Mesopotamia, vel in aliis locis quotiens usus exegerit, expeditionis forsitan tempore permittimus fieri loci servatores a Præfectis Prætorio, quibus cura militarium impensarum mandatur. *Et Novella 123.* Quotiens expeditionis causa transitus militum fiet, oportet cum delegatoribus suis eo succedere qui sumptus eorum provideat, ita ut singularum Provinciarum Judices apparatum faciant specierum ad impensas, seu annonas eorum.

De Armenia & Ponto Polemoniaco, & gentibus.

V. Imp. JUSTINIANUS A. Zetæ Viro Illustri, Magistro militum per Armeniam, & Pontum Polemoniacum, & cæteras gentes.

CUM propitia Divinitate Romanum nobis sit delatum Imperium: sollicita cura, cauta diligentia pertractantes perspeximus oportere etiam partibus Armeniæ [1], & Ponto Polemoniaco & gentibus proprium Magistrum militum per hanc legem constituere: tuamque Magnitudinem, quæ nobis ex ante gestis optime commendata est, idoneam ad talem fore dignitatem confidentes eligimus: certasque Provincias, id est, magnam Armeniam, quæ interior dicebatur, & gentes Anzitenam videlicet, Ingilenam, Astyanenam, Sophenam, Sophenenam, in qua est Martyropolis, Belabitenam [2], & primam & secundam Armeniam, & Pontum Polemoniacum tuæ curæ cum suis Ducibus commisimus, Comite Armeniæ penitus sublato: cunctosque subdimus numeros, non modo quos in præsenti novos constituimus, sed etiam de præsentalibus, & Orientalibus, & aliis agminibus segregatos, non tamen eorum quantitatem agminum minuentes: sed quia plures eis addidimus sine Reipublicæ gravamine: & sine augmento sumptuum, aliquantos subtraximus: ita tamen, ut post hanc subtractio-

nem ampliores remanserint, quam usque ad nostra felicia fuerant tempora.

[1] *Partibus Armeniæ*] *Cedrenus in Justiniano.* Anno septimo Persæ Duce Cardaricha expeditionem fecere, occuparuntque Armeniam & Cappadociam, Romanumque exercitum fuderunt.

[2] *Magnam Armeniam, quæ interior dicebatur, & gentes Anzitenam videlicet, Ingilenam, Asthyanenam, Sophenam, Sophonenam, in qua est Martyropolis; Belabitenam*] In veteribus quinque Codicibus nostris variæ sunt lectiones. *In 1.* Magnam Armeniam quæ interior dicebatur & gentes Azitenam videlicet & Gilenam, Astinonam & Sophonenam in qua est Martyropolis vel Obbilenam. *In 2.* Anzitenam videlicet & Ingilenam, Assinenam & Sophonenam in qua est Martyropolis vel Abilenam. *In 3.* Anzitenam videlicet Ingilenam Aythinenam & Sophanenam in qua est Martyropolis vel Habitenam. *In 4.* Magnam Armeniam, quæ anterior, dicebant & gentes Antinenam videlicet & Ingilenam, Agithinenam & Sophonenam, in qua est Martyropolis, vel Abilenam. *In 5.* Et gentes Anzitenam videlicet, Ingilenam, Massianenam, Sofongenam, in qua est Martyropolis, vel Avicinam.

TITULUS TRIGESIMUS.

DE OFFICIO QUÆSTORIS.

De minoris laterculi cura.

I. Imp. THEODOS. A. Salustio Quæstori.

TOTIUS minoris laterculi curam scias ad tuæ Sublimitatis sollicitudinem pertinere: ita ut tuo arbitratu, & scrinio memoriæ totius minoris laterculi dignitates, hoc est, Præfecturæ, omnes Tribunatus, & Præpositurae [1] castrorum, juxta consuetudinem priscam Clementiæ meæ auctoritate deinceps mittantur. Dat. VI. Kal. Maii, Constantinop. CASTINO & VICTORE CONSS. 424.

[1] *Præfecturæ, omnes Tribunatus, & Præpositura*] *Mamertinus Juliano 141.* Quisquis Provincias, Tribunatus, Præfecturas, Consulatus cupit.

II. Idem A. Helioni Comiti & Magistro officiorum.

OMNES minores laterculi dignitates, quæ sub cura quidem ac sollicitudine viri illustris Quæstores esse antea videbantur, postea vero, vel universæ, vel mediæ ad Magistrorum militum potestatem, dispositionemque transierant; placuit nunc Clementiæ meæ, vetusti temporis more revocato, ad prisca deinceps jura revocare. Dat. III. Kal. Maii suprascriptis CONSS. 424.

De officiis & conditionibus non usurpandis.

III. Imp. ANASTASIUS A. Eusebio Magistro officiorum.

Officia & conditiones, quæ pertinent ad viros devotos in sacro scrinio memoriæ militantes, nemini liceat sub quacunque occasione sine ulla divinæ subscriptionis liberalitate [1] peragere: eo, quicunque in hoc fuerit postea facinore convictus, publicatione bonorum suorum multando: Officio quoque Rectoris Provinciæ, in qua non allegato super gerenda sollicitudine sacro rescripto aliquis ausus fuerit eandem curam sibimet usurpare, trium librarum auri dispendio feriendo. Dat. Kal. Mart. Constantinop. ANASTASIO A. & RUFINO CONSS. 492.

[1] *Liberalitate*] *Pammelius adnotatione 2. ad Tertull. de Coron. Milit.* Ubi hanc vocem in vetustis numismatibus expressam interpretatur de donativo militibus conferri solito.

TITULUS TRIGESIMUS-PRIMUS.

DE OFFICIO MAGISTRI OFFICIORUM.

De privilegiis servandis. De creationibus.

I. Imp. CONSTANTINUS A. ad Agentes in rebus.

Privilegiis dudum scholæ vestræ indultis, & integris reservatis, ad ducenariam [1], centenariam, & biarchiam nemo suffragio [2], sed labore [3] unusquisque perveniat: Principatum [4] vero adipiscatur matricula decurrente: ita ut ad curas agendas [5]: & cursum illi exeant, quos ordo militiæ vocat, & ejus laborum adjutor [6]. Præterea in quo totius scholæ status, & Magistri securitas [7] constituta est, idoneus probitate morum ac bonis artibus præditus, nostris per Magistrum obtutibus offeratur [8], ut nostro ordinetur arbitrio. PP. Romæ in foro Trajani.

[1] *Ducenariam*] *L. præter eos tit. 1. lib. 6. Cod. Theod.* Qui e schola agentium in rebus, expletis stipendiis ad principatum ducenæ pervenerat.

[2] *Suffragio*] *L. 4. Cod. Theodos. de Curiosis:* Cesset omnis ambitio atque suffragium in schola vestra. *Leo Episcopus ep. 87. quæ est ad Episcopos Africanos per Mauritaniam Cæsariensem constitutos.* Si enim ad honores mundi sine suffragio temporis, sine merito laboris indignum est pervenire, & notari ambitu solent quos probitatis documenta non adjuvant: quam diligens, & quam prudens habenda est dispensatio divinorum munerum, &c.

[3] *Labore*] *Cassiodorus lib. 11. Formul. 25.* Decet nos incunctanter tribuere promotionis ascensus, quos labor militiæ meretur assiduus.

[4] *Principatum*] *Cassiodorus lib. 6. Formul. 6.* Officium vero ejus tanta genii prærogativa decoratur, ut militiæ perfunctus muneribus ornetur nomine Principatus. *L. 14. Cod. Theodos. de agentib. in reb.* Post jugis militiæ tempus veluti præmium laboris exacti.

minibus ejus singulis sol. v. cap. CLIX. singulis cap. sol. DCCLXXXIII. Adsessori Ducis, & officio ac hominibus ejus, XL. ann. XCVI. S. sing. ann. cap. sol. VI. Simul fiunt pro ann. & cap. sol. DCLXXIV. Dividuntur sic, Adsessori in ann. VIII. cap. IV. Primicerio in ann. VIII. cap. II. Ducenariis III. ad ann. VI. sol. fiunt ann. capitis fiunt capitum cap. Centenariis VI. ann. v. sunt. Fiunt ann. IV. & ad cap. I. fiunt ann. XVI. & ad cap. III. fiunt cap. VIII. Circitoribus IX. semis. Aliis XI. ad ann. I. S. fiunt ann. XIV. sunt, & ad cap. III. fiunt cap. XI. Item viro clarissimo Duci Byzacenæ Provinciæ, & hominibus ejus ann. CXC. singulis in ann. sol. v. cap. CLVIII. singulis cap. sol. x. Simul fiunt pro ann. cap. sol. DCLXX. omnes dividuntur sic, Adsessori in an. VII. cap. IV. Primicerio in ann. v. cap. II. Numerario in ann. VI. cap. III. Ducenario IV. ad ann. III. fiunt cap. III. Centenariis VI. ann. ann. XV. & cap. I. fiunt cap. VII. Circitoribus IX. ad an. fiunt an. XIII. & ad cap. III. fiunt c. VII. Circitoribus IX. ad ann. II. fiunt XVIII. & ad cap. fiunt an. XIII. cap. IX. semis. Alii XI. ad ann. III. fiunt an. XIII. S. & ad cap. XI. Item viro clarissimo Duci Numidiæ Provinciæ, & hominibus ejus ann. CXC. singul. ann. solid. VIII. cap. CLVIII. singulis cap. sol. IX. Simul fiunt pro ann. & cap. solid. CCCLI. XXXIV. Adsessori Ducis & officio ejus hominibus XL. ann. & cap. solid. v. cap. XLIX. singuli cap. solid. III. cap. XLVII. II. singulis cap. sol. III. Simul fiunt pro ann. & cap. sol. CLXIV. S. Dividuntur sic, Adsessori in ann. XIII. cap. VI. Primicerio ann. cap. III. Numerario in annum IV. Fiunt ad ann. XVI. & ad cap. centenariis ad ann. XI. S. Fiunt duodecim. & ad cap. capita VI. Biarchis VIII. Circitoribus IX. ad an. II. fiunt an. CXXVII. & ad cap. III. fiunt cap. VIII. semis. Aliis XI. ad ann. II. fiunt an. XVI. sunt XV. & ad III. fiunt cap. XI. Item viro clarissimo Duci Mauritaniæ Provinciæ & hominibus ejus ann. CXC. singulis an. solid. v. cap. solid. CC. CLX. XXXV. Adsessori Ducis, & officio ejus hominibus XL. an. XCVI. S. fiunt simul pro ann. & cap. sol. DCLXX. III. S. Dividuntur sic : Adsessori in ann. IX. capit. IV. Primicerio in ann. v. cap. I. Numerario in ann. cap. VII. Ducenariis III. ad ann. III. S. fiunt ann. & capit. III. fiunt capit. II. Centenariis III. ad an. III. S. fiunt an. & cap. III. fiunt cap. II. Centenariis IX. ad ann. x. & ad capit. III. fiunt cap. v. Biarchis VIII. Circitoribus ad an. VIII. fiunt ann. XVIII. & ad cap. fiunt capit. III. fiunt cap. XI. Item viro clarissimo Duci Sardiniæ insulæ, & hominibus ejus ann. CXC. singulis ann. solidi CCLXXXII. Adsessori Ducis, & officio ejus hominibus XL. ann. XCVI. S. singulis ann. solid. capit. XLVIII. singulis capit. solid. IX. Simul fiunt pro ann. & cap. CL. CLXXXVI. Dividuntur sic, Adsessori ann. IX. & cap. III. Primicerio in an. II. cap. III. Numerario in an. cap. III. Ducenariis IV. ann. III. sunt ann. XVI. & cap. III. sunt & cap. IX. Circitoribus IX. an. III. Fiunt an. XXIX. & cap. III. fiunt cap. IX. Circitoribus IX. ann. III. fiunt ann. IV. cap. IX.

cap. IX. semiss. Aliis XI. ad ann. XVI. sunt & ad capit. III. fiunt cap. XI.

§. 20. Notitia consuetudinum, quas in sacro laterculo, & in Prætorio amplissimæ Præfecturæ per Africam, & in officio Magistri militum, pro tempore Dux præbere debet uniuscujusque militis, sic: In sacro laterculo sol. VI. In officio Magisteriæ militum potestatis pro insinuandis administrationis suæ divinis nostræ Serenitatis adfatibus solid. 12. In officio amplissimæ Præfecturæ per Africam pro insinuandis ejusdem chartis, solid. XII.

§. 21. Gloria itaque tua, quæ per hanc Pragmaticam sanctionem nostra statuit æternitas, effectui ea mancipari observarique præcipiat.

§. 22. Emissa lex Idib. Aprilis C. P. D. N. Justiniano P. P. A. IV. & Paulino V. C. Conss.

§. 23. Et hæc notitia, Deo volente, debet delegari Judicibus, & eorum officiis in Africa constitutis pro annonis, & capitu per singulos annos præbendis. Item viro clarissimo Duci Tripolitanæ Provinciæ, & hominibus ejus anno nonagesimo singula annona solidos quinque capit. centum quinquaginta novem singulis cap. solidos ducentos octoginta duos: Adsessori Ducis, & officio ac hominibus ejus quadraginta annis nonaginta & septem. Item viro clarissimo Duci Byzacenæ, & hominibus ejus similiter. Item viro clarissimo Duci Numidiæ, & hominibus ejus similiter. Item viro clarissimo Duci Mauritaniæ Provinciæ & hominibus ejus similiter. Item Duci Sardiniæ, & hominibus ejus similiter.

§. 24. Item notitia consuetudinum, quas in sacro laterculo, & in Prætorio amplissimæ Præfecturæ per Africam, & in officio Magistri militum pro tempore Dux præbere solet uniuscujusque limitis, sic: In sacro laterculo sex solidos. In officiis Magisteriæ militum potestatis pro insinuandis divinis administrationibus, seu divinæ serenitatis affatibus, solidos duodecim: pro officio amplissimæ Præfecturæ per Africam pro insinuandis ejus chartis solidos duodecim.

§. 25. Gloria itaque tua, quæ per hanc Pragmaticam sanctionem nostram statuuntur, æternitatis effectui mancipari observarique præcipiat.

[1] *Pacem cum Persis in æternum confirmavimus*] *Procopius lib. 1. de bello Persico cap. 22.* Hac arte cicuratus, & delinitus Chosroës, pacem perpetuam spopondit hisce conditionibus; ut sibi detenaria CX. numerarentur, &c. *Et paulo post:* Ita confecta pax est perpetua, annum principatus agente sextum Justiniano.

[2] *Leptimagnensi*] Lectimagensi, Leptimagnæ, Leptimanensi, Leptimagnesi sic variant quinque veteres Codices nostri summæ antiquitatis; quorum duo in Bibliotheca Peleteriana.

[3] *Capsa*] *Victor. de Persecut. Vandal:* De territorio Capsensis civitatis.

[4] *Altera Lepte*] *Theophan. in Justinian.* Οὕτως δι' διὰ τῆς λέπτης πόλεως καὶ ἀδραμύτου εἰς γράσσαν τὸ χωρίον ἀφικον τε ὀκτῶ καὶ τριακοσίους σαδίους καρχηδόνος ἀπέχον, & ita legitur in Procopio 201. *Idem Theophan.* Εἰς λεπτίμαγναν τὴν πόλιν ἔπεμψαν πρὸς Σεργίου. *Procopius lib. 2.* Οἷς δὴ ἀμφὶ πόλιν λεπτίμαγναν ἀφικομένοις: *Pomponius Mela lib. 7.* Tum Leptis altera & Syrris nomine atque ingenio par priori.

minibus ejus singulis sol. v. cap. CLIX. singulis cap. sol. DCCLXXXIII. Adsessori Ducis, & officio ac hominibus ejus, XL. ann. XCVI. S. sing. ann. cap. sol. VI. Simul fiunt pro ann. & cap. sol. DCLXXIV. Dividuntur sic, Adsessori in ann. VIII. cap. IV. Primicerio in ann. VIII. cap. II. Ducenariis III. ad ann. VI. sol. fiunt ann. capitis fiunt capitum cap. Centenariis VI. ann. V. sunt. Fiunt ann. IV. & ad cap. I. fiunt ann. XVI. & ad cap. III. fiunt cap. VIII. Circitoribus IX. semis. Aliis XI. ad ann. I. S. fiunt ann. XIV. sunt, & ad cap. III. fiunt cap. XI. Item viro clarissimo Duci Byzacenæ Provinciæ, & hominibus ejus ann. CXC. singulis in ann. sol. V. cap. CLVIII. singulis cap. sol. X. Simul fiunt pro ann. cap. sol. DCLXX. omnes dividuntur sic, Adsessori in an. VII. cap. IV. Primicerio in ann. V. cap. II. Numerario in ann. VI. cap. III. Ducenario IV. ad ann. III. fiunt cap. III. Centenariis VI. ann. ann. XV. & cap. I. fiunt cap. VII. Circitoribus IX. ad an. fiunt an. XIII. & ad cap. III. fiunt c. VII. Circitoribus IX. ad ann. II. fiunt XVIII. & ad cap. fiunt an. XIII. cap. IX. semis. Alii XI. ad ann. III. fiunt an. XIII. S. & ad cap. XI. Item viro clarissimo Duci Numidiæ Provinciæ, & hominibus ejus ann. CXC. singul. ann. solid. VIII. cap. CLVIII. singulis cap. sol. IX. Simul fiunt pro ann. & cap. solid. CCCLI. XXXIV. Adsessori Ducis & officio ejus hominibus XL. ann. & cap. solid. V. cap. XLIX. singuli cap. solid. III. cap. XLVII. II. singulis cap. sol. III. Simul fiunt pro ann. & cap. sol. CLXIV. S. Dividuntur sic, Adsessori in ann. XIII. cap. VI. Primicerio ann. cap. III. Numerario in annum IV. Fiunt ad ann. XVI. & ad cap. centenariis ad ann. XI. S. Fiunt duodecim. & ad cap. capita VI. Biarchis VIII. Circitoribus IX. ad an. II. fiunt an. CXXVII. & ad cap. III. fiunt cap. VIII. semis. Aliis XI. ad ann. II. fiunt an. XVI. sunt XV. & ad III. fiunt cap. XI. Item viro clarissimo Duci Mauritaniæ Provinciæ & hominibus ejus ann. CXC. singulis an. solid. V. cap. solid. CC. CLX. XXXV. Adsessori Ducis, & officio ejus hominibus XL. an. XCVI. S. fiunt simul pro ann. & cap. sol. DCLXX. III. S. Dividuntur sic: Adsessori in ann. IX. capit. IV. Primicerio in ann. V. cap. I. Numerario in ann. cap. VII. Ducenariis III. ad ann. III. S. fiunt ann. & capit. III. fiunt capit. II. Centenariis III. ad an. III. S. fiunt an. & cap. III. fiunt cap. II. Centenariis IX. ad ann. X. & ad capit. III. fiunt cap. V. Biarchis VIII. Circitoribus ad an. VIII. fiunt ann. XVIII. & ad cap. fiunt capit. III. fiunt cap. XI. Item viro clarissimo Duci Sardiniæ insulæ, & hominibus ejus ann. CXC. singulis ann. solidi CCLXXXII. Adsessori Ducis, & officio ejus hominibus XL. ann. XCVI. S. singulis ann. solid. capit. XLVIII. singulis capit. solid. IX. Simul fiunt pro ann. & cap. CL. CLXXXVI. Dividuntur sic, Adsessori ann. IX. & cap. III. Primicerio in an. II. cap. III. Numerario in an. cap. III. Ducenariis IV. ann. III. sunt ann. XVI. & cap. III. sunt & cap. IX. Circitoribus IX. an. III. Fiunt an. XXIX. & cap. III. fiunt cap. IX. Circitoribus IX. ann. III. fiunt ann. IV.
cap. IX.

cap. IX. semiss. Aliis XI. ad ann. XVI. sunt & ad capit. III. fiunt cap. XI.

§. 20. Notitia consuetudinum, quas in sacro laterculo, & in Prætorio amplissimæ Præfecturæ per Africam, & in officio Magistri militum, pro tempore Dux præbere debet uniuscujusque militis, sic: In sacro laterculo sol. VI. In officio Magisteriæ militum potestatis pro insinuandis administrationis suæ divinis nostræ Serenitatis adfatibus solid. 12. In officio amplissimæ Præfecturæ per Africam pro insinuandis ejusdem chartis, solid. XII.

§. 21. Gloria itaque tua, quæ per hanc Pragmaticam sanctionem nostra statuit æternitas, effectui ea mancipari observarique præcipiat.

§. 22. Emissa lex Idib. Aprilis C.P. D.N. Justiniano P.P. A. IV. & Paulino V.C. Conss.

§. 23. Et hæc notitia, Deo volente, debet delegari Judicibus, & eorum officiis in Africa constitutis pro annonis, & capitu per singulos annos præbendis. Item viro clarissimo Duci Tripolitanæ Provinciæ, & hominibus ejus anno nonagesimo singula annona solidos quinque capit. centum quinquaginta novem singulis cap. solidos ducentos octoginta duos: Adsessori Ducis, & officio ac hominibus ejus quadraginta annis nonaginta & septem. Item viro clarissimo Duci Byzacenæ, & hominibus ejus similiter. Item viro clarissimo Duci Numidiæ, & hominibus ejus similiter. Item viro clarissimo Duci Mauritaniæ Provinciæ & hominibus ejus similiter. Item Duci Sardiniæ, & hominibus ejus similiter.

§. 24. Item notitia consuetudinum, quas in sacro laterculo, & in Prætorio amplissimæ Præfecturæ per Africam, & in officio Magistri militum pro tempore Dux præbere solet uniuscujusque limitis, sic: In sacro laterculo sex solidos. In officiis Magisteriæ militum potestatis pro insinuandis divinis administrationibus, seu divinæ serenitatis affatibus, solidos duodecim: pro officio amplissimæ Præfecturæ per Africam pro insinuandis ejus chartis solidos duodecim.

§. 25. Gloria itaque tua, quæ per hanc Pragmaticam sanctionem nostram statuuntur, æternitatis effectui mancipari observarique præcipiat.

[1] *Pacem cum Persis in æternum confirmavimus*] *Procopius lib. 1. de bello Persico cap. 22.* Hac arte cicuratus, & delinitus Chosroës, pacem perpetuam spopondit hisce conditionibus, ut sibi detenaria CX. numerarentur, &c. *Et paulo post:* Ita confecta pax est perpetua, annum principatus agente sextum Justiniano.

[2] *Leptimagnensi*] Lectimagensi, Leptimagnæ, Leptimanensi, Leptimagnesi sic variant quinque veteres Codices nostri summæ antiquitatis; quorum duo in Bibliotheca Peleteriana.

[3] *Capsa*] *Victor. de Persecut. Vandal:* De territorio Capsensis civitatis.

[4] *Altera Lepte*] *Theophan. in Justinian.* Οὕτως δὲ διὰ τῆς λέπτης πόλεως καὶ ἀδραμύτου εἰς χεράσω τὸ χωρίον ἀφικον τι ὀκτὼ καὶ εἰκοσίοις σαδίοις καρχηδόνος ἀπέχον, & ita legitur in Procopio 201. *Idem Theophan.* Εἰς λεπτίμαγναν τὴν πόλιν ἐπιμαν πρὸς Σεργίου. *Procopius lib. 2.* Οἷς δὴ ἀμφὶ πόλιν λεπτίμαγναν ἀφικομένοις: *Pomponius Mela lib. 7.* Tum Leptis altera & Syrtis nomine atque ingenio par priori.

minibus ejus singulis sol. v. cap. CLIX. singulis cap. sol. DCCLXXXIII. Adsessori Ducis, & officio ac hominibus ejus, XL. ann. XCVI. S. sing. ann. cap. sol. VI. Simul fiunt pro ann. & cap. sol. DCLXXIV. Dividuntur sic, Adsessori in ann. VIII. cap. IV. Primicerio in ann. VIII. cap. II. Ducenariis III. ad ann. VI. sol. fiunt ann. capitis fiunt capitum cap. Centenariis VI. ann. V. sunt. Fiunt ann. IV. & ad cap. I. fiunt ann. XVI. & ad cap. III. fiunt cap. VIII. Circitoribus IX. semis. Aliis XI. ad ann. I. S. fiunt ann. XIV. sunt, & ad cap. III. fiunt cap. XI. Item viro clarissimo Duci Byzacenæ Provinciæ, & hominibus ejus ann. CXC. singulis in ann. sol. V. cap. CLVIII. singulis cap. sol. X. Simul fiunt pro ann. cap. sol. DCLXX. omnes dividuntur sic, Adsessori in an. VII. cap. IV. Primicerio in ann. V. cap. II. Numerario in ann. VI. cap. III. Ducenario IV. ad ann. III. fiunt cap. III. Centenariis VI. ann. ann. XV. & cap. I. fiunt cap. VII. Circitoribus IX. ad an. fiunt an. XIII. & ad cap. III. fiunt c. VII. Circitoribus IX. ad ann. II. fiunt XVIII. & ad cap. fiunt an. XIII. cap. IX. semis. Alii XI. ad ann. III. fiunt an. XIII. S. & ad cap. XI. Item viro clarissimo Duci Numidiæ Provinciæ, & hominibus ejus ann. CXC. singul. ann. solid. VIII. cap. CLVIII. singulis cap. sol. IX. Simul fiunt pro ann. & cap. solid. CCCLI. XXXIV. Adsessori Ducis & officio ejus hominibus XL. ann. & cap. solid. V. cap. XLIX. singuli cap. solid. III. cap. XLVII. II. singulis cap. sol. III. Simul fiunt pro ann. & cap. sol. CLXIV. S. Dividuntur sic, Adsessori in ann. XIII. cap. VI. Primicerio ann. cap. III. Numerario in annum IV. Fiunt ad ann. XVI. & ad cap. centenariis ad ann. XI. S. Fiunt duodecim. & ad cap. capita VI. Biarchis VIII. Circitoribus IX. ad an. II. fiunt an. CXXVII. & ad cap. III. fiunt cap. VIII. semis. Aliis XI. ad ann. II. fiunt an. XVI. sunt XV. & ad III. fiunt cap. XI. Item viro clarissimo Duci Mauritaniæ Provinciæ & hominibus ejus ann. CXC. singulis an. solid. V. cap. solid. CC. CLX. XXXV. Adsessori Ducis, & officio ejus hominibus XL. an. XCVI. S. fiunt simul pro ann. & cap. sol. DCLXX. III. S. Dividuntur sic : Adsessori in ann. IX. capit. IV. Primicerio in ann. V. cap. I. Numerario in ann. cap. VII. Ducenariis III. ad ann. III. S. fiunt ann. & capit. III. fiunt capit. II. Centenariis III. ad an. III. S. fiunt an. & cap. III. fiunt cap. II. Centenariis IX. ad ann. X. & ad capit. III. fiunt cap. V. Biarchis VIII. Circitoribus ad an. VIII. fiunt ann. XVIII. & ad cap. fiunt capit. III. fiunt cap. XI. Item viro clarissimo Duci Sardiniæ insulæ, & hominibus ejus ann. CXC. singulis ann. solidi CCLXXXII. Adsessori Ducis, & officio ejus hominibus XL. ann. XCVI. S. singulis ann. solid. capit. XLVIII. singulis capit. solid. IX. Simul fiunt pro ann. & cap. CL. CLXXXVI. Dividuntur sic, Adsessori ann. IX. & cap. III. Primicerio in an. II. cap. III. Numerario in an. cap. III. Ducenariis IV. ann. III. sunt ann. XVI. & cap. III. sunt & cap. IX. Circitoribus IX. an. III. Fiunt an. XXIX. & cap. III. fiunt cap. IX. Circitoribus IX. ann. III. fiunt ann. IV.
cap. IX.

cap. IX. ſemiſ. Aliis XI. ad ann. XVI. ſunt & ad capit. III. fiunt cap. XI.

§. 20. Notitia conſuetudinum, quas in ſacro laterculo, & in Prætorio ampliſſimæ Præfecturæ per Africam, & in officio Magiſtri militum, pro tempore Dux præbere debet uniuſcujuſque militis, ſic: In ſacro laterculo ſol. VI. In officio Magiſteriæ militum poteſtatis pro inſinuandis adminiſtrationis ſuæ divinis noſtræ Serenitatis adfatibus ſolid. 12. In officio ampliſſimæ Præfecturæ per Africam pro inſinuandis ejuſdem chartis, ſolid. XII.

§. 21. Gloria itaque tua, quæ per hanc Pragmaticam ſanctionem noſtra ſtatuit æternitas, effectui ea mancipari obſervarique præcipiat.

§. 22. Emiſſa lex Idib. Aprilis C. P. D. N. Juſtiniano P. P. A. IV. & Paulino V. C. Conſſ.

§. 23. Et hæc notitia, Deo volente, debet delegari Judicibus, & eorum officiis in Africa conſtitutis pro annonis, & capitu per ſingulos annos præbendis. Item viro clariſſimo Duci Tripolitanæ Provinciæ, & hominibus ejus anno nonageſimo ſingula annona ſolidos quinque capit. centum quinquaginta novem ſingulis cap. ſolidos ducentos octoginta duos: Adſeſſori Ducis, & officio ac hominibus ejus quadraginta annis nonaginta & ſeptem. Item viro clariſſimo Duci Byzacenæ, & hominibus ejus ſimiliter. Item viro clariſſimo Duci Numidiæ, & hominibus ejus ſimiliter. Item viro clariſſimo Duci Mauritaniæ Provinciæ & hominibus ejus ſimiliter. Item Duci Sardiniæ, & hominibus ejus ſimiliter.

§. 24. Item notitia conſuetudinum, quas in ſacro laterculo, & in Prætorio ampliſſimæ Præfecturæ per Africam, & in officio Magiſtri militum pro tempore Dux præbere ſolet uniuſcujuſque limitis, ſic: In ſacro laterculo ſex ſolidos. In officiis Magiſteriæ militum poteſtatis pro inſinuandis divinis adminiſtrationibus, ſeu divinæ ſerenitatis affatibus, ſolidos duodecim: pro officio ampliſſimæ Præfecturæ per Africam pro inſinuandis ejus chartis ſolidos duodecim.

§. 25. Gloria itaque tua, quæ per hanc Pragmaticam ſanctionem noſtram ſtatuuntur, æternitatis effectui mancipari obſervarique præcipiat.

[1] *Pacem cum Perſis in æternum confirmavimus*] *Procopius lib. 1. de bello Perſico cap. 22.* Hac arte cicuratus, & delinitus Choſroës, pacem perpetuam ſpopondit hiſce conditionibus, ut ſibi detenaria CX. rumerarentur, &c. *Et paulo poſt:* Ita confecta pax eſt perpetua, annum principatus agente ſextum Juſtiniano.

[2] *Leptimagnenſi*] Lectimagenſi, Leptimagnæ, Leptimanenſi, Leptimagneſi ſic variant quinque veteres Codices noſtri ſummæ antiquitatis; quorum duo in Bibliotheca Peleteriana.

[3] *Capſa*] *Victor. de Perſecut. Vandal:* De territorio Capſenſis civitatis.

[4] *Altera Lepte*] *Theophan. in Juſtinian.* Οὕτως δὲ διὰ τῆς λέπτης πόλεως καὶ ἀδραμήτου εἰς χάσιν τὸ χωρίον ἀφικόν τε ὀκτὼ καὶ εἰκοσίους σταδίους καρχηδόνος ἀπέχον, & ita legitur in Procopio 201. *Idem Theophan.* Εἰς λεπτίμαγναν τὴν πόλιν ἔπεμψαν πρὸς Σεργίου. *Procopius lib. 2.* Οἷς δὴ ἀμφὶ πόλιν λεπτίμαγναν ἀφικομένοις: *Pomponius Mela lib. 7.* Tum Leptis altera & Syrris nomine atque ingenio par priori.

minibus ejus singulis sol. v. cap. CLIX. singulis cap. sol. DCCLXXXIII. Adsessori Ducis, & officio ac hominibus ejus, XL. ann. XCVI. S. sing. ann. cap. sol. VI. Simul fiunt pro ann. & cap. sol. DCLXXIV. Dividuntur sic, Adsessori in ann. VIII. cap. IV. Primicerio in ann. VIII. cap. II. Ducenariis III. ad ann. VI. sol. fiunt ann. capitis fiunt capitum cap. Centenariis VI. ann. V. sunt. Fiunt ann. IV. & ad cap. I. fiunt ann. XVI. & ad cap. III. fiunt cap. VIII. Circitoribus IX. semis. Aliis XI. ad ann. I. S. fiunt ann. XIV. sunt, & ad cap. III. fiunt cap. XI. Item viro clarissimo Duci Byzacenæ Provinciæ, & hominibus ejus ann. CXC. singulis in ann. sol. V. cap. CLVIII. singulis cap. sol. X. Simul fiunt pro ann. cap. sol. DCLXX. omnes dividuntur sic, Adsessori in an. VII. cap. IV. Primicerio in ann. V. cap. II. Numerario in ann. VI. cap. III. Ducenario IV. ad ann. III. fiunt cap. III. Centenariis VI. ann. ann. XV. & cap. I. fiunt cap. VII. Circitoribus IX. ad an. fiunt an. XIII. & ad cap. III. fiunt C. VII. Circitoribus IX. ad ann. II. fiunt XVIII. & ad cap. fiunt an. XIII. cap. IX. semis. Alii XI. ad ann. III. fiunt an. XIII. S. & ad cap. XI. Item viro clarissimo Duci Numidiæ Provinciæ, & hominibus ejus ann. CXC. singul. ann. solid. VIII. cap. CLVIII. singulis cap. sol. IX. Simul fiunt pro ann. & cap. solid. CCCLI. XXXIV. Adsessori Ducis & officio ejus hominibus XL. ann. & cap. solid. V. cap. XLIX. singuli cap. solid. III. cap. XLVII. II. singulis cap. sol. III. Simul fiunt pro ann. & cap. sol. CLXIV. S. Dividuntur sic, Adsessori in ann. XIII. cap. VI. Primicerio ann. cap. III. Numerario in annum IV. Fiunt ad ann. XVI. & ad cap. centenariis ad ann. XI. S. Fiunt duodecim. & ad cap. capita VI. Biarchis VIII. Circitoribus IX. ad an. II. fiunt an. CXXVII. & ad cap. III. fiunt cap. VIII. semis. Aliis XI. ad ann. II. fiunt an. XVI. sunt XV. & ad III. fiunt cap. XI. Item viro clarissimo Duci Mauritaniæ Provinciæ & hominibus ejus ann. CXC. singulis an. solid. V. cap. solid. CC. CLX. XXXV. Adsessori Ducis, & officio ejus hominibus XL. an. XCVI. S. fiunt simul pro ann. & cap. sol. DCLXX. III. S. Dividuntur sic : Adsessori in ann. IX. capit. IV. Primicerio in ann. V. cap. I. Numerario in ann. cap. VII. Ducenariis III. ad ann. III. S. fiunt ann. & capit. III. fiunt capit. II. Centenariis III. ad an. III. S. fiunt an. & cap. III. fiunt cap. II. Centenariis IX. ad ann. X. & ad capit. III. fiunt cap. V. Biarchis VIII. Circitoribus ad an. VIII. fiunt ann. XVIII. & ad cap. fiunt capit. III. fiunt cap. XI. Item viro clarissimo Duci Sardiniæ insulæ, & hominibus ejus ann. CXC. singulis ann. solidi CCLXXXII. Adsessori Ducis, & officio ejus hominibus XL. ann. XCVI. S. singulis ann. solid. capit. XLVIII. singulis capit. solid. IX. Simul fiunt pro ann. & cap. CL. CLXXXVI. Dividuntur sic, Adsessori ann. IX. & cap. III. Primicerio in an. II. cap. III. Numerario in an. cap. III. Ducenariis IV. ann. III. sunt ann. XVI. & cap. III. sunt & cap. IX. Circitoribus IX. an. III. Fiunt an. XXIX. & cap. III. fiunt cap. IX. Circitoribus IX. ann. III. fiunt ann. IV.

cap. IX.

cap. IX. femiſ. Aliis XI. ad ann. XVI. ſunt & ad capit. III. fiunt cap. XI.

§. 20. Notitia conſuetudinum, quas in ſacro laterculo, & in Prætorio ampliſſimæ Præfecturæ per Africam, & in officio Magiſtri militum, pro tempore Dux præbere debet uniuſcujuſque militis, ſic: In ſacro laterculo ſol. VI. In officio Magiſteriæ militum poteſtatis pro inſinuandis adminiſtrationis ſuæ divinis noſtræ Serenitatis adfatibus ſolid. 12. In officio ampliſſimæ Præfecturæ per Africam pro inſinuandis ejuſdem chartis, ſolid. XII.

§. 21. Gloria itaque tua, quæ per hanc Pragmaticam ſanctionem noſtra ſtatuit æternitas, effectui ea mancipari obſervarique præcipiat.

§. 22. Emiſſa lex Idib. Aprilis C.P. D.N. Juſtiniano P.P. A. IV. & Paulino V.C. Conſſ.

§. 23. Et hæc notitia, Deo volente, debet delegari Judicibus, & eorum officiis in Africa conſtitutis pro annonis, & capitu per ſingulos annos præbendis. Item viro clariſſimo Duci Tripolitanæ Provinciæ, & hominibus ejus anno nonageſimo ſingula annona ſolidos quinque capit. centum quinquaginta novem ſingulis cap. ſolidos ducentos octoginta duos: Adſeſſori Ducis, & officio ac hominibus ejus quadraginta annis nonaginta & ſeptem. Item viro clariſſimo Duci Byzacenæ, & hominibus ejus ſimiliter. Item viro clariſſimo Duci Numidiæ, & hominibus ejus ſimiliter. Item viro clariſſimo Duci Mauritaniæ Provinciæ & hominibus ejus ſimiliter. Item Duci Sardiniæ, & hominibus ejus ſimiliter.

§. 24. Item notitia conſuetudinum, quas in ſacro laterculo, & in Prætorio ampliſſimæ Præfecturæ per Africam, & in officio Magiſtri militum pro tempore Dux præbere ſolet uniuſcujuſque limitis, ſic: In ſacro laterculo ſex ſolidos. In officiis Magiſteriæ militum poteſtatis pro inſinuandis divinis adminiſtrationibus, ſeu divinæ ſerenitatis affatibus, ſolidos duodecim: pro officio ampliſſimæ Præfecturæ per Africam pro inſinuandis ejus chartis ſolidos duodecim.

§. 25. Gloria itaque tua, quæ per hanc Pragmaticam ſanctionem noſtram ſtatuuntur, æternitatis effectui mancipari obſervarique præcipiat.

[1] *Pacem cum Perſis in æternum confirmavimus*] *Procopius lib. 1. de bello Perſico cap. 22.* Hac arte cicuratus, & delinitus Choſroës, pacem perpetuam ſpopondit hiſce conditionibus, ut ſibi detenaria CX. numerarentur, &c. *Et paulo poſt:* Ita confecta pax eſt perpetua, annum principatus agente ſextum Juſtiniano.

[2] *Leptimagnenſi*] Lectimagenſi, Leptimagnæ, Leptimanenſi, Leptimagneſi ſic variant quinque veteres Codices noſtri ſummæ antiquitatis; quorum duo in Bibliotheca Peleteriana.

[3] *Capſa*] *Victor. de Perſecut. Vandal:* De territorio Capſenſis civitatis.

[4] *Altera Lepte*] *Theophan. in Juſtinian.* Οὕτως δὲ διὰ τῆς λεπτῆς πόλεως καὶ ἀδραμύτου εἰς χεράσιω τὸ χωρίον ἀφικον τι ὀκτὼ καὶ τριακοσίους σταδίους καρχηδόνος ἀπέχον, & ita legitur in Procopio 201. *Idem Theophan.* Εἰς λεπτίμαγναν τὴν πόλιν ἔπεμψαν πρὸς Σεργίου. *Procopius lib. 2.* Οἷς δὴ ἀμφὶ πόλιν λεπτίμαγναν ἀφικομένοις: *Pomponius Mela lib. 7.* Tum Leptis altera & Syrtis nomine atque ingenio par priori.

minibus ejus singulis sol. v. cap. CLIX. singulis cap. sol. DCCLXXXIII. Adsessori Ducis, & officio ac hominibus ejus, XL. ann. XCVI. S. sing. ann. cap. sol. VI. Simul fiunt pro ann. & cap. sol. DCLXXIV. Dividuntur sic, Adsessori in ann. VIII. cap. IV. Primicerio in ann. VIII. cap. II. Ducenariis III. ad ann. VI. sol. fiunt ann. capitis fiunt capitum cap. Centenariis VI. ann. V. sunt. Fiunt ann. IV. & ad cap. I. fiunt ann. XVI. & ad cap. III. fiunt cap. VIII. Circitoribus IX. semis. Aliis XI. ad ann. I. S. fiunt ann. XIV. sunt, & ad cap. III. fiunt cap. XI. Item viro clarissimo Duci Byzacenæ Provinciæ, & hominibus ejus ann. CXC. singulis in ann. sol. V. cap. CLVIII. singulis cap. sol. X. Simul fiunt pro ann. cap. sol. DCLXX. omnes dividuntur sic, Adsessori in an. VII. cap. IV. Primicerio in ann. V. cap. II. Numerario in ann. VI. cap. III. Ducenario IV. ad ann. III. fiunt cap. III. Centenariis VI. ann. ann. XV. & cap. I. fiunt cap. VII. Circitoribus IX. ad an. fiunt an. XIII. & ad cap. III. fiunt C. VII. Circitoribus IX. ad ann. II. fiunt XVIII. & ad cap. fiunt an. XIII. cap. IX. semis. Alii XI. ad ann. III. fiunt an. XIII. S. & ad cap. XI. Item viro clarissimo Duci Numidiæ Provinciæ, & hominibus ejus ann. CXC. singul. ann. solid. VIII. cap. CLVIII. singulis cap. sol. IX. Simul fiunt pro ann. & cap. solid. CCCLI. XXXIV. Adsessori Ducis & officio ejus hominibus XL. ann. & cap. solid. V. cap. XLIX. singuli cap. solid. III. cap. XLVII. II. singulis cap. sol. III. Simul fiunt pro ann. & cap. sol. CLXIV. S. Dividuntur sic, Adsessori in ann. XIII. cap. VI. Primicerio ann. cap. III. Numerario in annum IV. Fiunt ad ann. XVI. & ad cap. centenariis ad ann. XI. S. Fiunt duodecim. & ad cap. capita VI. Biarchis VIII. Circitoribus IX. ad an. II. fiunt an. CXXVII. & ad cap. III. fiunt cap. VIII. semis. Aliis XI. ad ann. II. fiunt an. XVI. sunt XV. & ad III. fiunt cap. XI. Item viro clarissimo Duci Mauritaniæ Provinciæ & hominibus ejus ann. CXC. singulis an. solid. V. cap. solid. CC. CLX. XXXV. Adsessori Ducis, & officio ejus hominibus XL. an. XCVI. S. fiunt simul pro ann. & cap. sol. DCLXX. III. S. Dividuntur sic: Adsessori in ann. IX. capit. IV. Primicerio in ann. V. cap. I. Numerario in ann. cap. VII. Ducenariis III. ad ann. III. S. fiunt ann. & capit. III. fiunt capit. II. Centenariis III. ad an. III. S. fiunt an. & cap. III. fiunt cap. II. Centenariis IX. ad ann. X. & ad capit. III. fiunt cap. V. Biarchis VIII. Circitoribus ad an. VIII. fiunt ann. XVIII. & ad cap. fiunt capit. III. fiunt cap. XI. Item viro clarissimo Duci Sardiniæ insulæ, & hominibus ejus ann. CXC. singulis ann. solidi CCLXXXII. Adsessori Ducis, & officio ejus hominibus XL. ann. XCVI. S. singulis ann. solid. capit. XLVIII. singulis capit. solid. IX. Simul fiunt pro ann. & cap. CL. CLXXXVI. Dividuntur sic, Adsessori ann. IX. & cap. III. Primicerio in an. II. cap. III. Numerario in an. cap. III. Ducenariis IV. ann. III. sunt ann. XVI. & cap. III. sunt & cap. IX. Circitoribus IX. an. III. Fiunt an. XXIX. & cap. III. fiunt cap. IX. Circitoribus IX. ann. III. fiunt ann. IV. cap. IX.

cap. IX. semiss. Aliis XI. ad ann. XVI. sunt & ad capit. III. fiunt cap. XI.

§. 20. Notitia consuetudinum, quas in sacro laterculo, & in Prætorio amplissimæ Præfecturæ per Africam, & in officio Magistri militum, pro tempore Dux præbere debet uniuscujusque militis, sic: In sacro laterculo sol. VI. In officio Magisteriæ militum potestatis pro insinuandis administrationis suæ divinis nostræ Serenitatis adfatibus solid. 12. In officio amplissimæ Præfecturæ per Africam pro insinuandis ejusdem chartis, solid. XII.

§. 21. Gloria itaque tua, quæ per hanc Pragmaticam sanctionem nostra statuit æternitas, effectui ea mancipari observarique præcipiat.

§. 22. Emissa lex Idib. Aprilis C.P. D.N. Justiniano P.P. A. IV. & Paulino V.C. Conss.

§. 23. Et hæc notitia, Deo volente, debet delegari Judicibus, & eorum officiis in Africa constitutis pro annonis, & capitu per singulos annos præbendis. Item viro clarissimo Duci Tripolitanæ Provinciæ, & hominibus ejus anno nonagesimo singula annona solidos quinque capit. centum quinquaginta novem singulis cap. solidos ducentos octoginta duos: Adsessori Ducis, & officio ac hominibus ejus quadraginta annis nonaginta & septem. Item viro clarissimo Duci Byzacenæ, & hominibus ejus similiter. Item viro clarissimo Duci Numidiæ, & hominibus ejus similiter. Item viro clarissimo Duci Mauritaniæ Provinciæ & hominibus ejus similiter. Item Duci Sardiniæ, & hominibus ejus similiter.

§. 24. Item notitia consuetudinum, quas in sacro laterculo, & in Prætorio amplissimæ Præfecturæ per Africam, & in officio Magistri militum pro tempore Dux præbere solet uniuscujusque limitis, sic: In sacro laterculo sex solidos. In officiis Magisteriæ militum potestatis pro insinuandis divinis administrationibus, seu divinæ serenitatis affatibus, solidos duodecim: pro officio amplissimæ Præfecturæ per Africam pro insinuandis ejus chartis solidos duodecim.

§. 25. Gloria itaque tua, quæ per hanc Pragmaticam sanctionem nostram statuuntur, æternitatis effectui mancipari observarique præcipiat.

[1] *Pacem cum Persis in æternum confirmavimus*] *Procopius lib. 1. de bello Persico cap. 22.* Hac atte cicuratus, & delinitus Chosroës, pacem perpetuam spopondit hisce conditionibus, ut sibi detenaria CX. rumerarentur, &c. *Et paulo post:* Ita confecta pax est perpetua, annum principatus agente sextum Justiniano.

[2] *Leptimagnensi*] Lectimagensi, Leptimagnæ, Leptimanensi, Leptimagnesi sic variant quinque veteres Codices nostri summæ antiquitatis; quorum duo in Bibliotheca Peleteriana.

[3] *Capsa*] *Victor. de Persecut. Vandal.* De territorio Capsensis civitatis.

[4] *Altera Lepte*] *Theophan. in Justinian.* Οὕτως δι' διὰ τῆς λέπτης πόλεως καὶ ἀδραμβύου εἰς χαρσίων τὸ χωρίον ἀφικον τι ὀκτὼ καὶ εἰκοσίους σταδίους καρχηδόνος ἀπέχον, & ita legitur in Procopio 201. *Idem Theophan.* Εἰς λεπτίμαγναν τὴν πόλιν ἔπεμψαν πρὸς Σεργίου. *Procopius lib. 2.* Οἷς δὴ ἀμφὶ πόλιν λεπτίμαγναν ἀφικομένοις: *Pomponius Mela lib. 7.* Tum Leptis altera & Syrtis nomine atque ingenio par priori.

constituantur, qui possint, & castra, & civitatis limites defendere, & terras colere: & ut alii Provinciales videntes eos per partes, ad illa loca se conferant. Et exemplum fecimus unius numeri limitaneorum: ut secundum exemplum, quod nos misimus, per castra & loca, quæ providerit tua magnitudo, eos ad similitudinem nostri exempli ordinet: sic tamen, ut si inveneris de Provinciis idonea corpora, aut de illis, quos antea milites habebant; limitaneorum constituas in numero, in unoquoque limite: ut si aliqua forsitan commotio fuerit, possint ipsi limitanei sine Comitatensibus militibus, una cum Ducibus suis adjuvare loca, ubi dispositi fuerint non longe limitem exeuntes, nec ipsi limitanei, nec Duces eorum; ut nullum etiam dispendium a Ducibus, vel Ducianis prædicti limitanei sustineant, nec aliquas sibi consuetudines de eorum stipendiis per fraudem ad suum lucrum convertant. Hæc autem non solum in limitaneos volumus observari, sed etiam in Comitatenses milites.

§. 9. Et unumquemque Ducem & Tribunos eorundem militum jubemus, ut semper milites ad exercitationem armorum teneant, & non concedant eos divagari, ut, si quando necessitas contigerit, possint inimicis resistere, & nullum audeant Duces aut Tribuni commeatalem de ipsis dimittere: ne dum sibi lucrum student conficere, incustoditas nostras relinquant Provincias. Nam si usurpaverint memorati Duces, vel officia eorum, seu Tribuni, commeatalem de militibus relinquere, aut aliquod lucrum de eorum emolumentis sibi acquirere: hoc non solum in quadruplum jubemus publico rependere, sed etiam dignitate eos privari. Magis enim debent, & Duces & Tribuni supra deputata sibi emolumenta secundum labores suos de nostra largitate remunerationem sperare, & non de commeatis militum, aut eorum stipendiis lucrum sibi acquirere: quoniam ideo ordinati sunt milites, ut per ipsos Provinciæ vindicentur: præcipue cum sufficienter & ipsis Ducibus, & eorum officiis emolumenta præstitimus, & semper providimus unumquemque secundum labores suos ad meliores gradus, & ad majores dignitates perducere.

§. 10. Postquam vero Deo placuerit, & per tuam magnitudinem limes omnis in antiquum statum pervenerit, & bene ordinatus fuerit; tunc ubicunque necessitas emerserit, viri spectabiles Duces invicem sibi, quando usus exegerit, auxilium præbeant: ut Provinciæ, seu limites eorum vigiliis & laboribus (Deo juvante) illæsi custodiantur.

§. 11. Sicut autem jubemus audaces & feroces contra inimicos ac milites nostros esse: sic volumus eos mites & benevolos circa collatores nostros existere, & nullum damnum, nullamque læsionem in eos efficere. Sin autem quisquam de militibus ausus fuerit, quamcumque læsionem tributariis nostris inferre: periculo viri spectabilis Ducis, seu Tribuni & Principis digna vindicta afficiatur, ut indemnes tributarii nostri custodiantur.

§. 12. Si vero pro quibusdam causis interpellatio apud nostros Ju-

dices facta fuerit: jubemus non amplius sportularum nomine, quam nostris legibus definitum est, executores accipere, pœnam eisdem legibus insertam ex transgressione formidantes.

§. 13. Cum autem Deo annuente Africanæ nostræ Provinciæ per tuam magnitudinem, secundum nostram dispositionem ordinatæ, & limites in antiquum statum reducti; & omnis Africa sic detenta fuerit, sicut erat: cum ergo hæc omnia (Deo juvante) præsente Tua Magnitudine, disposita & perfecta fuerint, & per labores tuos, antiquos fines omnes Africa receperit; & docuerit nos de omni ordinatione totius Africanæ Diœceseos: id est, quanti & qui milites, in quibus locis, vel civitatibus constituti sunt, & quanti limitanei, & in quibus locis & militiis collocati sunt: tunc jubemus Tuam Magnitudinem ad nostram Clementiam remeare.

§. 14. Interea vero si aliquas civitates, seu castella per limites constituta providerit Tua Magnitudo nimiæ esse magnitudinis, & propter hoc non posse bene custodiri: ad talem modum ea construi disponat, ut possint per paucos bene servari.

§. 15. Cum autem Magnitudo Tua, omnibus dispositis, ad nos remeare jussa fuerit; tunc Duces uniuscujusque limitis; quotiens pro componendis civitatibus, aut castris, & pro dispendiis suis, aut pro annonis aliquod opus habuerint, celerius ad virum magnificum Præfectum per Africam significent: ut ipse, quæ necessaria fuerint, festinet facere, ne aliqua protractio Provinciis noceat.

§. 16. Ea vero, quæ ipse fecerit, vel quæ adhuc necessario procuranda sunt postea, & memoratus vir magnificus Præfectus Prætorio Africæ, & viri spectabiles Duces, & de aliis omnibus, quæ ibi aguntur, frequenter ad nos referant: ut benefacta confirmemus, & quæ opportunius debent fieri, ex nostra dispositione peragantur.

§. 17. Hoc etiam decernimus, ut Judices, qui ordinandi sunt per Africanos limites, nihil amplius in sacratissimo Palatio cuilibet personæ, aut dignitati, vel in Prætorio per Africam Præfecturæ & Magisteriæ potestati præbeant, nisi quantum subter annexa declarat notitia: nam si quis amplius, quam in subita notitia taxatum est, usurpaverit, seu acceperit, triginta libras auri multæ dependat nomine, cum quo & periculo indignationis Nostræ Serenitatis subjacebit, nulla alia qualibet persona, aut dignitate, aut officio accipiente aliquid ab eis, præter illos quorum nomina in subjecta notitia continentur.

§. 18. Ad hoc jubemus, ut (Deo juvante) unusquisque Dux seu eorum officia, secundum quod notitia subterannexa continet, emolumenta sua ex tributis Africanæ Provinciæ ex Kal. Septembris instantis felicissimæ tertiæ decimæ Indictionis percipiant.

§. 19. Et hæc notitia, Deo volente, debet delegari Ducibus, & eorum officiis in Africa constitutis pro annonis, & capitu per singulos annos præbendis. Ita Clarissimo viro Duci Tripolitanæ Provinciæ, & ho-

minibus ejus singulis sol. v. cap. CLIX. singulis cap. sol. DCCLXXXIII. Adsessori Ducis, & officio ac hominibus ejus, XL. ann. XCVI. S. sing. ann. cap. sol. VI. Simul fiunt pro ann. & cap. sol. DCLXXIV. Dividuntur sic, Adsessori in ann. VIII. cap. IV. Primicerio in ann. VIII. cap. II. Ducenariis III. ad ann. VI. sol. fiunt ann. capitis fiunt capitum cap. Centenariis VI. ann. v. sunt. Fiunt ann. IV. & ad cap. I. fiunt ann. XVI. & ad cap. III. fiunt cap. VIII. Circitoribus IX. semis. Aliis XI. ad ann. I. S. fiunt ann. XIV. sunt, & ad cap. III. fiunt cap. XI. Item viro clarissimo Duci Byzacenæ Provinciæ, & hominibus ejus ann. CXC. singulis in ann. sol. v. cap. CLVIII. singulis cap. sol. x. Simul fiunt pro ann. cap. sol. DCLXX. omnes dividuntur sic, Adsessori in an. VII. cap. IV. Primicerio in ann. v. cap. II. Numerario in ann. VI. cap. III. Ducenario IV. ad ann. III. fiunt cap. III. Centenariis VI. ann. ann. XV. & cap. I. fiunt cap. VII. Circitoribus IX. ad an. fiunt an. XIII. & ad cap. III. fiunt c. VII. Circitoribus IX. ad ann. II. fiunt XVIII. & ad cap. fiunt an. XIII. cap. IX. semis. Alii XI. ad ann. III. fiunt an. XIII. S. & ad cap. XI. Item viro clarissimo Duci Numidiæ Provinciæ, & hominibus ejus ann. CXC. singul. ann. solid. VIII. cap. CLVIII. singulis cap. sol. IX. Simul fiunt pro ann. & cap. solid. CCCLI. XXXIV. Adsessori Ducis & officio ejus hominibus XL. ann. & cap. solid. v. cap. XLIX. singuli cap. solid. III. cap. XLVII. II. singulis cap. sol. III. Simul fiunt pro ann. & cap. sol. CLXIV. S. Dividuntur sic, Adsessori in ann. XIII. cap. VI. Primicerio ann. cap. III. Numerario in annum IV. Fiunt ad ann. XVI. & ad cap. centenariis ad ann. XI. S. Fiunt duodecim. & ad cap. capita VI. Biarchis VIII. Circitoribus IX. ad an. II. fiunt an. CXXVII. & ad cap. III. fiunt cap. VIII. semis. Aliis XI. ad ann. II. fiunt an. XVI. sunt XV. & ad III. fiunt cap. XI. Item viro clarissimo Duci Mauritaniæ Provinciæ & hominibus ejus ann. CXC. singulis an. solid. v. cap. solid. CC. CLX. XXXV. Adsessori Ducis, & officio ejus hominibus XL. an. XCVI. S. fiunt simul pro ann. & cap. sol. DCLXX. III. S. Dividuntur sic: Adsessori in ann. IX. capit. IV. Primicerio in ann. v. cap. I. Numerario in ann. cap. VII. Ducenariis III. ad ann. III. S. fiunt ann. & capit. III. fiunt capit. II. Centenariis III. ad an. III. S. fiunt an. & cap. III. fiunt cap. II. Centenariis IX. ad ann. X. & ad capit. III. fiunt cap. v. Biarchis VIII. Circitoribus ad an. VIII. fiunt ann. XVIII. & ad cap. fiunt capit. III. fiunt cap. XI. Item viro clarissimo Duci Sardiniæ insulæ, & hominibus ejus ann. CXC. singulis ann. solidi CCLXXXII. Adsessori Ducis, & officio ejus hominibus XL. ann. XCVI. S. singulis ann. solid. capit. XLVIII. singulis capit. solid. IX. Simul fiunt pro ann. & cap. CL. CLXXXVI. Dividuntur sic, Adsessori ann. IX. & cap. III. Primicerio in an. II. cap. III. Numerario in an. cap. III. Ducenariis IV. ann. III. sunt ann. XVI. & cap. III. sunt & cap. IX. Circitoribus IX. an. III. Fiunt an. XXIX. & cap. III. fiunt cap. IX. Circitoribus IX. ann. III. fiunt ann. IV. cap. IX.

cap. IX. semiſ. Aliis XI. ad ann. XVI. ſunt & ad capit. III. fiunt cap. XI.

§. 20. Notitia conſuetudinum, quas in ſacro laterculo, & in Prætorio ampliſſimæ Præfecturæ per Africam, & in officio Magiſtri militum, pro tempore Dux præbere debet uniuſcujuſque militis, ſic: In ſacro laterculo ſol. VI. In officio Magiſteriæ militum poteſtatis pro inſinuandis adminiſtrationis ſuæ divinis noſtræ Serenitatis adfatibus ſolid. 12. In officio ampliſſimæ Præfecturæ per Africam pro inſinuandis ejuſdem chartis, ſolid. XII.

§. 21. Gloria itaque tua, quæ per hanc Pragmaticam ſanctionem noſtra ſtatuit æternitas, effectui ea mancipari obſervarique præcipiat.

§. 22. Emiſſa lex Idib. Aprilis C. P. D. N. Juſtiniano P. P. A. IV. & Paulino V. C. Conſſ.

§. 23. Et hæc notitia, Deo volente, debet delegari Judicibus, & eorum officiis in Africa conſtitutis pro annonis, & capitu per ſingulos annos præbendis. Item viro clariſſimo Duci Tripolitanæ Provinciæ, & hominibus ejus anno nonageſimo ſingula annona ſolidos quinque capit. centum quinquaginta novem ſingulis cap. ſolidos ducentos octoginta duos: Adſeſſori Ducis, & officio ac hominibus ejus quadraginta annis nonaginta & ſeptem. Item viro clariſſimo Duci Byzacenæ, & hominibus ejus ſimiliter. Item viro clariſſimo Duci Numidiæ, & hominibus ejus ſimiliter. Item viro clariſſimo Duci Mauritaniæ Provinciæ & hominibus ejus ſimiliter. Item Duci Sardiniæ, & hominibus ejus ſimiliter.

§. 24. Item notitia conſuetudinum, quas in ſacro laterculo, & in Prætorio ampliſſimæ Præfecturæ per Africam, & in officio Magiſtri militum pro tempore Dux præbere ſolet uniuſcujuſque limitis, ſic: In ſacro laterculo ſex ſolidos. In officiis Magiſteriæ militum poteſtatis pro inſinuandis divinis adminiſtrationibus, ſeu divinæ ſerenitatis affatibus, ſolidos duodecim: pro officio ampliſſimæ Præfecturæ per Africam pro inſinuandis ejus chartis ſolidos duodecim.

§. 25. Gloria itaque tua, quæ per hanc Pragmaticam ſanctionem noſtram ſtatuuntur, æternitatis effectui mancipari obſervarique præcipiat.

[1] *Pacem cum Perſis in æternum confirmavimus*] *Procopius lib. 1. de bello Perſico cap. 22.* Hac arte cicuratus, & delinitus Choſroës, pacem perpetuam ſpopondit hiſce conditionibus, ut ſibi detenaria CX. numerarentur, &c. *Et paulo poſt:* Ita confecta pax eſt perpetua, annum principatus agente ſextum Juſtiniano.

[2] *Leptimagnenſi*] Lectimagenſi, Leptimagnæ, Leptimanenſi, Leptimagneſi ſic variant quinque veteres Codices noſtri ſummæ antiquitatis, quorum duo in Bibliotheca Peleteriana.

[3] *Capſa*] *Victor. de Perſecut. Vandal.* De territorio Capſenſis civitatis.

[4] *Altera Lepte*] *Theophan. in Juſtinian.* Οὕτως δὲ διὰ τῆς λέπτης πόλεως καὶ ἀδραμύτου εἰς χαράδων τὸ χωρίον ἀφικον τε ὀκτὼ καὶ ἑξακοσίοις σταδίοις καρχηδόνος ἀπέχον, & ita legitur in Procopio 201. *Idem Theophan.* Εἰς λεπτίμαγναν τὴν πόλιν ἔπεμψαν πρὸς Σεργίου. *Procopius lib. 2.* Οἷς δὴ ἀμφὶ πόλιν λεπτίμαγναν ἀφικομένοις: *Pomponius Mela lib. 7.* Tum Leptis altera & Syrtis nomine atque ingenio par priori.

5 *Constantinensi*] *Vetus Codex.* Constantiniensi.

6 *Cæsariensi*] *Theophan.* Εἰς δὲ Καισάρειαν τὴν ἐν Μαυριτανίᾳ. *Stephanus.* Τὴν χώραν καὶ Μαυριτανίας δὲ ἣν ἐπιφανῆ Μητρόπολιν ἐπώνυμον Ῥωμαίοις πεποίηκεν τῆς γὰρ ἑτέρας Μαυριτανίας Καισάρεια ἡ πρώτη Μητρόπολις ὑπάρχει.

7 *Trajectu qui est contra Hispaniam*] Etroit de Gibraltar & de Marroch.

8 *Qui Septa dicitur*] 2. V. C. Septen. *Alius.* Septe. *Isidorus.* 15. 1. Septen oppidum a montibus septem qui a similitudine fratres vocari Gaditano imminent freto. *Procopius lib. 1. de bell. Vandalic. cap. 1.* Qua in ora quia colles exurgunt septem, propterea conditum ibi castellum indigenæ Septum appellant; quod enim Ἑπτὰ Græce, idem Latine vox septem valet.

9 *Dromones*] *Procopius de bello Vandalico lib. 1. cap. 11.* Eas nunc Dromonas nominant, quod sint ad cursum expeditissimæ. *Et capite 15.* Sagittarios tantum quinos in singulis navibus excubare Belisarius jussit, & Dromonas circumquaque applicari, ut inimicam vim, si qua forte offerretur, arcerent.

TITULUS VIGESIMUS-OCTAVUS.

DE OFFICIO PRÆFECTI URBI[1].

De Cura annonæ.

I. Impp. VALENTINIANUS & VALENS AA. ad Volusianum Præfectum Urbis.

STUDENTIBUS nobis statum Urbis, & Annonariam rationem aliquando firmare: in animum subiit, ejusdem Annonæ curam non omnibus deferri potestatibus. Et ne Præfectura Urbis abrogatum sibi aliquid putaret, si totum ad officium Annonarium redundasset, eidem Præfecturæ sollicitudinis necessitatem mandavimus: sed non ita ut lateat officium Annonariæ Præfecturæ[2]: sed ut ambæ potestates, in quantum sibi negotii est, tueantur civilem Annonam[3]: sitque societas muneris: ita ut inferior gradus meritum superioris agnoscat: atque ita superior potestas se exerat, ut sciat ex ipso nomine, quid Præfecto debeatur Annonæ.

1 *Præfecti Urbi*] *Vetus Lapis Ortograph. 407.* Præfectus urbi vice sacra judicans. *Idem 413.* Præfectus urbi iterum Judex sacrarum cognitionum. *Idem 380. & 396.* Frater annualis Præfectus urbi electus ad cognoscendas vice Cæsaris cognitiones. *Idem 121.* Præfectus urbi vice sacra judicans decorus munere.

2 *Officium annonariæ Præfecturæ*] *D. Chrysostomus Homil. 1. in Act. Apostol.* Si quis aditurus annonæ Præfecturam sibi parat quidquid ad vitæ usum pertinet, atque ut sibi nonnihil dignitatis assequatur, & pecunias consumit, & tempus impendit, & innumerabiles suffert labores.

3 *Civilem annonam*] Annonam urbium.

De Personis advocandis, vel non.

Præfectus urbis in Provinciis agentes non evocat, nisi duabus ex causis.

II. Iidem A A. ad Ampelium Præfectum Urbi.

QUOD promulgatis sanctionibus tua Sinceritas rescriptum esse non nescit, etiam ex præcepto nostro competenter observet: nec quasdam personas de Provincia existimet advocandas, nisi tantummodo suos Officiales, & homines populares hujus almæ urbis seditioni obnoxios.

Collatio Præfecturæ Urbis, & aliarum dignitatum.

III. Imppp. VALENS, GRATIANUS & VALENTIN. A A A. ad Rufinum Præfectum Urbi.

PRÆFECTURA urbis cunctis, quæ intra urbem sunt, antecellat dignitatibus [1], tantum ex omni parte derivatis, quantum sine omni injuria ac detrimento honoris alieni usurpat. Dat. VI. Kalend. Jul. VALENTE A. V. & VALENTINIANO Jun. CONSS. 368.

[1] *Præfectura urbis cunctis quæ intra urbem sunt antecellat dignitatibus*] *Rufinus:* Præfectus urbis omni ex parte perfectus. *Cassiodorus lib. 3. Formula 11.* Urbanus Præsul dignitas est honorum. Non patitur claritas illa committere, quod possit nobilis turba nescire.

Qui subjiciuntur Præfecti Urbi.

IV. Imppp. THEOD. VALENTINIANUS, & ARCAD. A A A. Severino Comiti sacrarum largitionum.

OMNIA Corporatorum genera, quæ in Constantinopolitana civitate versantur, universos quoque cives, ac populares [1] Præfecturæ urbanæ regi moderamine cognoscas.

[1] *Populares*] *Cassiodorum lib. 1. Formula 30.* Vos enim quos semper gravitas decet, nolite truculenter insequi inania verba populorum. Si quid est forte quod pœnam mereatur admissum, in Præfecti urbis notitiam deferatur, ut culpa legibus, non per præsumptam coërceatur injuriam.

De Primicerio.

V. Imp. THEOD. A. Constantino Præfecto Urbis,

PRIMICERIUS adjutor tuæ sedis officii per biennium, quod in eodem gradu ex consuetudine priscæ ordinationis meruit, curam insuper personarum, usurpatione omni, atque ambitione cessante, suscipiat: hoc etiam adjecto: ut, si quis ex memorato ordine, vel conditionis humanæ fine præventus, vel alia quacumque ratione, militiæ gradum propriæ amisisse monstrabitur, solitæ ambitionis in-

juria vacante, locum is, qui juxta matriculæ veritatem ſequitur, obtineat.

TITULUS VIGESIMUS-NONUS.

DE OFFICIO MAGISTRI MILITUM [1].

De Provincialibus. De Præfectura.

I. Imppp. VALENT. GRATIAN. & THEOD. AAA. ad Enſignium P.P.

VIRI Illuſtres Comites, & Magiſtri peditum, & equitum, in Provinciales nullam penitus habeant poteſtatem: nec ampliſſima Præfectura in militares viros.

[1] *Magiſtri militum*] *Sozimus in Theodoſ. lib. 4. pag. 754.* Sed a voluptate negligentiaque exorſus Imperium officia præpoſitorum reip. Magiſtratuum conturbavit; & rerum militarium Duces numero plures, quam antea fuiſſent, inſtituit. Quippe cum unus eſſet equitum Magiſter, & unus itidem peditum Præfectus; pluribus quam quinque Magiſtratus hoſce diſtribuit; & hoc ipſo fiſcum pluribus annonis gravavit. Non enim amplius duobus tantummodo Ducibus, ſed quinque vel pluribus etiam, quæcunque duorum illorum quilibet ante habuiſſet, præbebantur. Simul tot Magiſtratuum avaritiæ milites expoſuit. Nam quilibet eorum non partem, ſed ſolidum ac ſi duo tantum eſſent, cauponariam quandam ex militaribus annonis factitando, colligere puerum volebat.

De Apparitoribus.

II. Impp. HONOR. & THEOD. AA. ad Hypatium Magiſtrum militum per Orientem.

APPARITORES per Orientem ſtatutos officii tui ad aliud judicium trahi minime oportebit. Sciat igitur illuſtris Magnificentia tua, ſub te, ſive civiliter, ſive criminaliter appetantur, eos litigare debere.

De his, qui ultra ſtatutos militant. De tributariis collationibus.

III. Imp. ZENO A. Sebaſtiano P.P.

EOs, qui ultra ſtatutos in officio Magiſteriæ per Orientem poteſtatis militant, civilium quoque Judicum ſententiis ſuper quolibet negotio ſubjacere præcipimus: ipſis quinetiam ſtatutis in tributariis collationibus civilium quoque Judicum diſpoſitionibus proculdubio parituris.

De translationis militum.

IV. Imp. ANASTASIUS A. Joan. Magistro militum per Illyricum.

MILITES de locis, in quibus consistunt, ad alia loca sine speciali nostræ Serenitatis auctoritate nullatenus transferri, præcipimus: ne eorum expensæ in locis, in quibus consistunt, minuantur [1]. Sed si forte quædam urgens & necessaria causa emerserit, utilitati ac securitati publicæ, tam amplissimam Prætorianam præfecturam, quam tuam sedem sine ulla procrastinatione prospicere protinus oportet, & suggestiones ad nostras aures destinare, indicantes tam loca, de quibus milites transferendi sunt, quam ea, ad quæ pervenire eos oportet: nominaque fortissimorum numerorum, in quibus iidem milites referuntur: nec non quantitatem annonarum; & ante omnia caussam, ob quam iidem milites transferendi sunt: ut post talem suggestionem, a nostra auctoritate competentia procedant.

[1] *Ne eorum expensæ, &c. minuantur*] *Novella Juliani 125.* Sane in Osdroëna, vel Mesopotamia, vel in aliis locis quotiens usus exegerit, expeditionis forsitan tempore permittimus fieri loci servatores a Præfectis Prætorio, quibus cura militarium impensarum mandatur. *Et Novella 123.* Quotiens expeditionis causa transitus militum fiet, oportet cum delegatoribus suis eo succedere qui sumptus eorum provideat, ita ut singularum Provinciarum Judices apparatum faciant specierum ad impensas, seu annonas eorum.

De Armenia & Ponto Polemoniaco, & gentibus.

V. Imp. JUSTINIANUS A. Zetæ Viro Illustri, Magistro militum per Armeniam, & Pontum Polemoniacum, & cæteras gentes.

CUM propitia Divinitate Romanum nobis sit delatum Imperium: sollicita cura, cauta diligentia pertractantes perspeximus oportere etiam partibus Armeniæ [1], & Ponto Polemoniaco & gentibus proprium Magistrum militum per hanc legem constituere: tuamque Magnitudinem, quæ nobis ex ante gestis optime commendata est, idoneam ad talem fore dignitatem confidentes eligimus: certasque Provincias, id est, magnam Armeniam, quæ interior dicebatur, & gentes Anzitenam videlicet, Ingilenam, Astyanenam, Sophenam, Sophenenam, in qua est Martyropolis, Belabitenam [2], & primam & secundam Armeniam, & Pontum Polemoniacum tuæ curæ cum suis Ducibus commisimus, Comite Armeniæ penitus sublato: cunctosque subdimus numeros, non modo quos in præsenti novos constituimus, sed etiam de præsentalibus, & Orientalibus, & aliis agminibus segregatos, non tamen eorum quantitatem agminum minuentes: sed quia plures eis addidimus sine Reipublicæ gravamine: & sine augmento sumptuum, aliquantos subtraximus: ita tamen, ut post hanc subtractio-

nem ampliores remanserint, quam usque ad nostra felicia fuerant tempora.

[1] *Partibus Armeniæ*] *Cedrenus in Justiniano.* Anno septimo Persæ Duce Cardaricha expeditionem fecere, occuparuntque Armeniam & Cappadociam, Romanumque exercitum fuderunt.

[2] *Magnam Armeniam, quæ interior dicebatur, & gentes Anzitenam videlicet, Ingilenam, Asthyanenam, Sophenam, Sophonenam, in qua est Martyropolis, Belabitenam*] In veteribus quinque Codicibus nostris variæ sunt lectiones. *In 1.* Magnam Armeniam quæ interior dicebatur & gentes Azitenam videlicet & Gilenam, Astinonam & Sophonenam in qua est Martyropolis vel Obbilenam. *In 2.* Anzitenam videlicet & Ingilenam, Assinenam & Sophonenam in qua est Martyropolis vel Abilenam. *In 3.* Anzitenam videlicet Ingilenam Aythinenam & Sophanenam in qua est Martyropolis vel Habitenam. *In 4.* Magnam Armeniam, quæ anterior, dicebant & gentes Antinenam videlicet & Ingilenam, Agithinenam & Sophonenam, in qua est Martyropolis, vel Abilenam. *In 5.* Et gentes Anzitenam videlicet, Ingilenam, Massianenam, Sofongenam, in qua est Martyropolis, vel Avicinam.

TITULUS TRIGESIMUS.

DE OFFICIO QUÆSTORIS.

De minoris laterculi cura.

I. Imp. THEODOS. A. Salustio Quæstori.

TOTIUS minoris laterculi curam scias ad tuæ Sublimitatis sollicitudinem pertinere: ita ut tuo arbitratu, & scrinio memoriæ totius minoris laterculi dignitates, hoc est, Præfecturæ, omnes Tribunatus, & Præpositure [1] castrorum, juxta consuetudinem priscam Clementiæ meæ auctoritate deinceps mittantur. Dat. VI. Kal. Maii, Constantinop. CASTINO & VICTORE CONSS. 424.

[1] *Præfecturæ, omnes Tribunatus, & Præpositure*] *Mamertinus Juliano 141.* Quisquis Provincias, Tribunatus, Præfecturas, Consulatus cupit.

II. Idem A. Helioni Comiti & Magistro officiorum.

OMNES minores laterculi dignitates, quæ sub cura quidem ac sollicitudine viri illustris Quæstores esse antea videbantur, postea vero, vel universæ, vel mediæ ad Magistrorum militum potestatem, dispositionemque transierant; placuit nunc Clementiæ meæ, vetusti temporis more revocato, ad prisca deinceps jura revocare. Dat. III. Kal. Maii suprascriptis CONSS. 424.

De officiis & conditionibus non usurpandis.

III. Imp. ANASTASIUS A. Eusebio Magistro officiorum.

OFFICIA & conditiones, quæ pertinent ad viros devotos in sacro scrinio memoriæ militantes, nemini liceat sub quacunque occasione sine ulla divinæ subscriptionis liberalitate [1] peragere: eo, quicunque in hoc fuerit postea facinore convictus, publicatione bonorum suorum multando: Officio quoque Rectoris Provinciæ, in qua non allegato super gerenda sollicitudine sacro rescripto aliquis ausus fuerit eandem curam sibimet usurpare, trium librarum auri dispendio feriendo. Dat. Kal. Mart. Constantinop. ANASTASIO A. & RUFINO CONSS. 492.

[1] *Liberalitate*] *Pammelius adnotatione 2. ad Tertull. de Coron. Milit.* Ubi hanc vocem in vetustis numismatibus expressam interpretatur de donativo militibus conferri solito.

TITULUS TRIGESIMUS-PRIMUS.

DE OFFICIO MAGISTRI OFFICIORUM.

De privilegiis servandis. De creationibus.

I. Imp. CONSTANTINUS A. ad Agentes in rebus.

PRIVILEGIIS dudum scholæ vestræ indultis, & integris reservatis, ad ducenariam [1], centenariam, & biarchiam nemo suffragio [2], sed labore [3] unusquisque perveniat: Principatum [4] vero adipiscatur matricula decurrente: ita ut ad curas agendas [5]: & cursum illi exeant, quos ordo militiæ vocat, & ejus laborum adjutor [6]. Præterea in quo totius scholæ status, & Magistri securitas [7] constituta est, idoneus probitate morum ac bonis artibus præditus, nostris per Magistrum obtutibus offeratur [8], ut nostro ordinetur arbitrio. PP. Romæ in foro Trajani.

[1] *Ducenariam*] *L. præter eos tit. 1. lib. 6. Cod. Theod.* Qui e schola agentium in rebus, expletis stipendiis ad principatum ducenæ pervenerat.

[2] *Suffragio*] *L. 4. Cod. Theodos. de Curiosis:* Cesset omnis ambitio atque suffragium in schola vestra. *Leo Episcopus ep. 87. quæ est ad Episcopos Africanos per Mauritaniam Cæsariensem constitutos.* Si enim ad honores mundi sine suffragio temporis, sine merito laboris indignum est pervenire, & notari ambitu solent quos probitatis documenta non adjuvant: quam diligens, & quam prudens habenda est dispensatio divinorum munerum, &c.

[3] *Labore*] *Cassiodorus lib. 11. Formul. 25.* Decet nos incunctanter tribuere promotionis ascensus, quos labor militiæ meretur assiduus.

[4] *Principatum*] *Cassiodorus lib. 6. Formul. 6.* Officium vero ejus tanta genii prærogativa decoratur, ut militiæ perfunctus muneribus ornetur nomine Principatus. *L. 14. Cod. Theodos. de agentib. in reb.* Post jugis militiæ tempus veluti præmium laboris exacti.

5 *Curas agendas*] *Athanasius Lucifero:* Quid enim non faciunt in rebus Ariani, itinera observant, curas agunt de proficiscentibus, & exeuntibus de civitate naves quærunt.

6 *Quos ordo militiæ vocat, & ejus laborum adjutor*] Præponi his ordine priores meruerunt vel labore. *L. 6. Cod. Theod. de agentib. in reb.* Ordine, quod militarunt primi: labore, quod manserunt in studio assidui.

7 *In quo totius scholæ status, & magistri securitas*] *In libello Theodori Diaconi ad Chalcedonense Concilium act. 3. Concil. Chalcedon. qui habetur tom. 4. Concil. General. col. 396.* Viginti duos plus minus annos in schola devotissimorum Magistrianorum militaris conversatus sum, nullam adversum memet dans aliquando reprehensionem aut querelam, sperans magnæ illius scholæ mereri privilegia.

8 *Nostris per Magistrum obtutibus offeratur*] *Cassiodorus Formul. 6. lib. 6. mox laudata Magister. dignit.* Adjutor etiam Magistri nostris præsentetur obtutibus, ut Vicaria sorte beneficii eligamus ejus præsidium qui nobis præstat fidele solatium.

De ordine militiæ servando.

II. Imppp. VALENT. THEOD. & ARCAD. AAA, ad Patricium Magistrum officiorum.

NEMO agentium in rebus ordinem militiæ, atque stipendia prævertat, etiamsi nostri nominis per obreptionem detulerit indultum: ac si quis formam admissi istiusmodi docebitur obtulisse: in locum, ex quo indecenter emerserat, revertatur: ut is gradu cæteros antecedat, quem stipendia meliora, vel labor prolixior fecerit anteire. PP. Hadrumeti.

De Senatoribus & Ducenariis.

III. Impp. THEOD. & VALENT. AA. Pleitio Comiti, & Magistro officiorum.

SCHOLARIUM nostrorum devotio probata a nostris parentibus, circa maximæ Serenitatis nostræ affectionem enituit. Unde quidquid ad fovenda servandaque eorum privilegia postulatur, statim credidimus admittendum. Ideoque suggestionem tui culminis approbantes, viris spectabilibus Comitibus scholarum verberandi, degradandive Senatores & Ducenarios licentiam denegamus: Ea namque, quæ tali commotione digna sunt, ad tuæ Sublimitatis volumus referri notitiam.

De militum numero, castrorumque & clausurarum cura.

IV. Iidem AA. Nomo Magistro officiorum.

CURÆ tui perpetui culminis credimus injungendum: ut super omni limite sub tua jurisdictione constituto, quemadmodum se militum numerus habeat, castrorumque ac clausurarum cura procedat, quotannis significare nobis propria suggestione procuret. Dat. II. Id. Septemb. Constantinop. MAXIMO II. & PATERIO CONSS. 443.

De

De creandis. 1. Vel subrogandis Scholaribus. 2. De quadrimenstruis brevibus conscribendis.

V. Impp. JUSTIN. & JUSTINIAN. AA. Tatiano Magistro officiorum.

JUBEMUS eum ad militiam devotissimorum Scholarium de cætero pervenire, qui nostrum meruit judicium: nec licere pro tempore tui Culminis administrationem habenti, sine hujusmodi probatoria aliquem inter eosdem viros devotos Scholares ſuis referre præceptionibus: sed sciat is, qui sine sacro rescripto ad eandem pervenire militiam ausus fuerit, non solum ea se privari, verum etiam pœnæ viginti librarum auri subjici.

§. 1. Illud etiam observari de cætero volumus: ut si quis locus statusve Scholarium in quacunque Schola vacaverit, ille subrogetur, quem nostra Pietas per sacrum rescriptum vacantem subire locum præceperit.

§. 2. Ad hæc quadrimenstruos breves eorundem Scholarium cura tuæ Sublimitatis, & pro tempore viri excellentissimi Magistri officiorum conscribi volumus, & eos sacro Scrinio laterculi præstari, ibi deponendos: ut semper notitia eorundem Scholarium certa sit, neque publico damnum aliquod infligatur. Dat. x. Kalend. Maii, Constantinop. MAVORTIO V.C. COS. 523.

TITULUS TRIGESIMUS-SECUNDUS.

DE OFFICIO

COMITIS SACRARUM LARGITIONUM.

I. Impp. ARCAD. & HONOR. AA. Limenio Comiti.

PALATINIS hæc cura debet esse præcipua, ut, periculo proprio Notariis destinatis, super negligentia Judicum (si ita res exegerit) conquerantur; ne eorum sit impunita desidia.

§. 1. Judices quoque de eorum nominibus referre convenit, quos commodis propriis magis, quam utilitatibus publicis studere providerint. Breves etiam quadrimenstruos ad officium Palatinum noverint dirigendos: aurumque exactum ad sacras Largitiones sine ulla dilatione esse mittendum. Dat. III. Kal. Maii, HONORIO VII. & THEODOS. II. AA. CONSS. 407.

TITULUS TRIGESIMUS-TERTIUS.

DE OFFICIO COMITIS RERUM PRIVATARUM.

De actis ad officium rei privatæ transmittendis.

I. Imp. VALENT. & VALENS AA. ad Honoratum Consularem Byzantii.

SI quid negotiorum actitatum fuerit; in quibus aliquid commodi fiscalis appareat, ad Officium rei privatæ tua Gravitas acta transmittat: ut instructione percepta, quid sibimet juris auxilio debeatur, agnoscat. Dat. VI. Kal. Januar. VALENTIN. & VALENTE AA. II. CONSS. 368.

De thesauro. 1. De cautione præstanda. 2. De rebus nuntiatis ante sententiam ex scripto latam.

II. Lex hæc Græca a Cujacio primum edita ex lib. 60. Basil. & a Contio sub hoc titulo ita restituta.

NEQUE Comes privati patrimonii, neque quivis alius eorum Magistratuum, qui vel in urbe Constantinopolitana, vel in Provinciis sunt, eum qui super thesauro aliquem defert, admittat.

§. 1. Sed si super alio fiscali jure nuntiationem quis faciat, sub fidejussione mox non minus quinque librarum auri id fiat.

§. 2. Et ne quod sigillum, vel descriptio, vel alia ulla innovatio interveniat super rebus nunciatis ante sententiam ex scripto latam.

ΜΗΤΕ [a] ὁ Κόμης τῆς ἰδικῆς περιουσίας, μήτε τις ἕτερος τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἢ ταῖς Επαρχίαις Αρχόντων, τὸν περὶ θησαυροῦ [b] καταμηνύοντα προσδεχέσθω.

§. α'. Εἰ δὲ περί τινος ἑτέρου φισκαλίου προσαγγέλλει, ὑπὸ ἐγγύην εὐθὺς οὐκ ἧττον ε'. λιτρῶν γινέσθω.

§. β'. Καὶ μή τις σφραγὶς, ἢ ἀνάγραφος, ἢ καινισμὸς ὁ τυχὼν ἐπὶ τοῖς προσαγγελθεῖσι προσαρχέσθω πράγμασι πρὸ διακρίσεως ἐγγράφου.

[a] Μήτε] Videtur Anastasii, sicut & Lex VI. VII. C. de delator. L. XIII. C. de annon. & trib. L. IX. C. de exact. tribut. L. I. II. C. de lustral. auri collat. Optimus enim princeps tributa aliquot sustulit, & ut Cedrenus ait, δηλάτορας ἐκ τῆς πόλεως τελείως ἐξέκοψεν.

[b] Τὸν περὶ θησαυροῦ] *Cassiodor. formul. Comit. privat.* Depositivæ quoque pecuniæ, quæ vetustate competentes dominos amiserunt, acquisitione tua nostris applicantur ærariis.

TITULUS TRIGESIMUS-QUARTUS.

DE OFFICIO COMITIS SACRI PALATII.

I. Impp. ARCAD. & HONOR. AA. Minervio Comiti rerum privat.

AD Palatinorum curam, & Rationalium officia, omnium rerum nostrarum, & totius perpetuarii, hoc est, emphyteuticarii juris exactio revertatur. Dat. Kalend. Januar. Mediolani, CÆSARIO & ATTICO CONSS. 397.

II. Iidem AA. Ursatio Comiti rer. privat.

SI quis Judicum vir illustris, vel Præfectus Urbi cognitionem Comitivæ rerum privatarum examini debitam, sibimet vindicandam censuerit, vel tuitionem contra ejusdem statuta sedis præstiterit: ad quinquaginta librarum auri illationem pœnæ nomine officium ejus teneatur, quam decet in articulo exigi, mansuetudinis nostræ ærario sociandam. Dat. VI. Idib. Aug. Ravennæ, CONSTANTIO & CONSTANTINO CONSS. 414.

TITULUS TRIGESIMUS-QUINTUS.

DE OFFICIO PROCONSULIS, ET LEGATI.

I. Imp. CONSTANT. A. Æliano Proconsuli Africæ.

LEGATI non solum civiles, sed etiam criminales causas audiant: ita, ut, si sententiam in reos ferendam providerint, ad Proconsules eos transmittere non morentur.

DE OFFICIO COMITIS SACRI PATRIMONII.

I. Impp. HONOR. & THEODOS. AA. Simplicio Proconsuli Asiæ.

OFFICIUM Hellesponti Consularis æternæ recordationis patrem Serenitatis nostræ adiit: & expositis suis incommodis, quibus a Vicarianis Apparitoribus urgebatur, oravit sub tuæ Sublimitatis agere potestate, cujus allegationes humanæ proclivius pium Principem commoverunt: quod & nos obtinere censemus.

TITULUS TRIGESIMUS-SEXTUS.

DE OFFICIO COMITIS ORIENTIS.

I. Imp. LEO A. Usco P.P.

TITULOS qui Alytarchiæ, & Syriarchiæ muneribus in prima Syria deputati sunt, per officia tam viri spectabilis Comitis Orientis, quam viri clarissimi Rectoris Provinciæ flagitari præcipimus: Alytarchiæ quidem ludi, cura viri spectabilis Comitis Orientis, & ejus officio: Syriarchiæ vero, sollicitudine viri clarissimi Moderantis Provinciam, ejusque Apparitoris exerceantur. Nullique penitus Curialium, nec si voluerint, idem munus vel honorem subeundi licentia permittatur.

TITULUS TRIGESIMUS-SEPTIMUS.

DE OFFICIO PRÆFECTI AUGUSTALIS.

I. Imppp. VALENT. THEOD. & ARCAD. AAA. Florentio Præfecto Augustali.

OMNIA tributa per Ægyptiacam Diœcesim cura, & providentia Claritatis tuæ a Moderatoribus Provinciarum exigi jubemus. Si qui tamen ex possessoribus, sive militaribus, sive non militaribus, ad inferenda quæ debentur, audaces extiterint, eos per militare etiam auxilium (si opus exegerit) ad solutionem compelli sancimus.

De Judicibus ordinariis.

II. Imppp. THEOD. ARCAD. & HONOR. AAA. Rufino. P.P.

PRÆFECTUS Prætorio Augustali ordinariorum sub se Judicum examinandi flagitia, & super his referendi, non amovendi, vel puniendi habeat potestatem.

TITULUS TRIGESIMUS-OCTAVUS.

DE OFFICIO VICARII.

Collatio Vicariorum & Comitum. De dignitate.

I. Imppp. VALENT. VALENS & GRATIANUS, AAA. Antonio P.P.

IN civilibus causis Vicarios Comitibus militum convenit anteferri: in militaribus negotiis Comites Vicariis anteponi. Quotiens societas in judicando contigerit: priore loco Vicarius ponetur, Comes adjunctus accedat. Siquidem Præfecturæ meritum cæteris dignitatibus antistet: & Vicaria dignitas ipso nomine ejus se trahere judicet portionem[1], & sacræ cognitionis habeat potestatem, & judicationis nostræ soleat repræsentare reverentiam.

[1] *Portionem*] *Cassiodorus lib. 6. Formul. 15.* Tu autem Vicarius diceris, & tua privilegia non relinquis, quando propria est jurisdictio quæ dicitur a Principe. Habes enim cum Præfectis aliquam portionem; partes apud te sub Prætoriana advocatione confligunt: vice sacra sententiam dicis.

De relationibus.

II. Iidem AAA. ad Hesperium P.P.

RELATIONES Vicariorum, si quando usus attulerit, ad nostram mansuetudinem referantur. Relationes enim Judicum libenter audimus: ne Administratorum decrescere videatur auctoritas, si eorum consulta veluti profanorum preces a nostris adytis repellamus.

TITULUS TRIGESIMUS-NONUS.

DE OFFICIO PRÆTORUM.

De Jurisdictione.

I. Imp. CONSTANTINUS A. ad Senatum.

PRÆTORI defertur hæc jurisdictio, sancientibus nobis, ut liberale negotium ipse disceptator examinet. Sane interponi ab eo decreta convenit; ut sive in integrum restitutio referenda est, probatis duntaxat causis, ab eodem etiam interponatur decretum: seu tutoris dandi, seu ordinandi curatoris, impleatur ab eo interpositio decretorum: quippe cum apud eum quoque adipisci debeat Patronorum judicio sedula servitus libertatem. Nec sane debita filiorum votis patrum vota cessabunt, ut patenti copia liberos suos exuant potestate, magis propriis obsequiis mancipatos: cum sese intelligant his obsequii plus debere, a quibus sese meminerint sacris vinculis exutos. Datum VI. Kal. Januar. EUSEBIO & HYPATIO CONSS. 359.

De creatione. De sumptibus.

II. Impp. VALENT. & MART. AA. Tatiano P. P.

TRES tantummodo Prætores electæ opinionis in hac urbe per singulos annos judicio Senatus præcipimus ordinari: qui competentes causas, & debitos actus integre disceptare atque tractare debebunt: ut hi tantum tres ex his qui proprium larem in hac alma urbe habeant, non ex Provinciis eligantur. Nec si quis forte propter alias causas ad hanc urbem de Provinciis venerit, ad Præturæ munus efferatur, sed hi tantummodo (ut dictum est) qui hic domicilium fovent: ita tamen, ut nec ipsi sumptus quosdam inferre cogantur inviti, sed habeant spontaneum liberalitatis arbitrium. Dat. XV. Kal. Januar. Constantinop. VALENTIANO VII. & AVIENO CONSS. 450.

TITULUS QUADRAGESIMUS.

DE OFFICIO RECTORIS PROVINCIÆ[1].

De causa falsi, & de proprietate.

I. Imp. ALEXAND. A. Juliano.

POTEST de falso causam cognoscens Præses Provinciæ, incidentem proprietatis quæstionem dirimere. Dat. VI. Kalend. April. MAXIMO II. & URBANO CONSS. 225.

[1] *Rectoris Provinciæ*] Rectores Provinciarum nullum de maleficis supplicium sumebant sub Constantio. *Eusebius lib. 4. de vita Constantini cap. 31.* Imperatore prorsus in clementiam propenso, & ex Provinciarum Rectoribus nemine crimina coërcente; eo factum est ut publica administratio non mediocrem reprehensionem subierit. *L. 12. Cod. Theodos. de exactionib.* Potentiorum possessorum domus officium Provinciæ Rectoris exigere debet.

De potentior. Insolentia.

II. Imp. CONSTANT. A. ad Maximian. Præsid. Provinc.

PRÆSIDES Provinciarum oportet, si quis potentiorum extiterit insolentior, & ipsi vindicare non possunt, aut examinare, aut pronuntiare nequeunt; de ejus nomine[1] ad nos, aut certe ad Prætorianæ Præfecturæ scientiam referre: quo provideatur, qualiter publicæ disciplinæ[2], & læsis tenuioribus consulatur. Dat. V. Kal. Maii, PROBIANO & JULIANO COSS. 322.

[1] *De ejus nomine*] *Cassiodorus lib. 11. Formul. 9.* Si quis tamen est, qui ausu temerario contra vestros fasces erigatur.

[2] *Publicæ disciplinæ*] *Cassiodorus lib. 4. Formul. 101.* Dici enim non potest disciplina quando ipsa fuerit corrigenda.

De acclamationibus, & accusationibus Judicum.

III. Idem A. ad Provinciales.

JUSTISSIMOS & vigilantissimos Judices publicis acclamationibus collaudandi[1] damus omnibus potestatem, ut honoris eis auctiores proferamus processus: & e contrario injustos, & maleficos querelarum vocibus accusandi, ut censuræ nostræ vigor eos absumat. Nam si veræ voces sint, nec ad libidinem per clientelas effusæ, diligenter investigabimus: Præfectis Prætorio, & Comitibus, qui per Provincias constituti sunt, Provincialium nostrorum voces ad nostram scientiam referentibus. Dat. Kal. Novemb. Constantinop. BASSO & ABLAVIO CONSS. 331.

[1] *Publicis acclamationibus collaudandi*] *Capitolinus in Antonino Pio:* Inter alias

acclamationes. *Idem in Gordiano:* Amatus est ab Afris ut nemo antea Proconsulum, ut extat eorum acclamatione quæ a Junio in literas relata est. Nam cum quadam die factum Imperatorium legeret, atque a Proconsulibus Scipionibus cepisset, acclamatum Novo Scipioni, Nero Scipioni, Gordiano Proconsuli. *Lampridius in Alexandro:* Præsides Provinciarum, quos vere, non factionibus laudari competit.

De Officialibus Præfectorum.

IV. Idem A. ad Periclem Præsidem.

IN Officiales Præfectorum cursum publicum laniantes, vel prava contra utilitatem publicam molientes, vindicandi tibi dedimus potestatem: ita ut Præfectos de eorum culpa facias certiores [1]. Dat. x. Kal. Nov. Nicopoli, CONSTANTIO & ALBINO CONSS. 335.

[1] *Præfectos de eorum culpa facias certiores*] *Cassiodorus lib. 6. cap. 21.* Tu in Præfectorum militem cum ipsius tantum conscientia vindicare.

De majoribus & minoribus Judicibus.

V. Impp. VALENT. & VALENS A A. ad Apronianum Præf. Urbi.

POTIORIS gradus Judicibus [1] ab inferioribus competens reverentia tribuatur. Sed ubi publica tractatur utilitas, etsi minor Judex veritatem investigaverit, nulla majori irrogatur injuria. Sane qui insignia dignitatis ad hoc exercet, ut indignis injuriis existimet adficiendos eos, qui officia cum potestate moderantur, non declinabit nostræ indignationis aculeos. Dat. v. Kal. Jun. ARINTHEO & MODESTO CONSS. 372.

[1] *Potioris gradus Judicibus*] *D. Augustinus sermon. de verbis Domini secund. Matth. cap. 6. vers. 50.* Si aliquid jusserit Curator, nonne faciendum est? tamen si contra Proconsulem jubeat, non utique contemnis potestatem, sed eligis majori servire.

De Hyematione.

VI. Imppp. VALENT. GRAT. & THEOD. A A A. Cynegio P. P.

CIVITAS Rhodiorum injuriam suam non tam decenter, quam sero conquesta est. Unde inviolabili observatione sancimus, ut quoniam tempore hyemis navigatio sæpe periculosa est, & semper incerta [1]: in illis quinque urbibus, quæ potiores esse cæteris asseruntur, vicissim hyemandum [2] sibi Judices recognoscant. Quod si cuiquam tale existat ingenium, ut præcepta nostra contemnat, quinquaginta ab eo argenti libræ, centum ab ejus Officio, si aliter factum fuerit, fisci nostri juribus inferantur.

[1] *Incerta navigatio*] *Vegetius lib. 4. cap. 39.* Post hoc tempus usque ad tertium Idus Novembris incerta navigatio est discriminis propior.

Viciſſim hyemandum] *In epiſt. Agapeti Epiſcopi Rhodi ad Leonem Imperatorem quæ extat tom. 4. Concil. General. col. 941.* Mihi quidem fuit optabile & nimis utiliſſimum ſecundum veſtræ Pietatis juſſionem cum omnibus Epiſcopis noſtræ Provinciæ præbere reſponſum. Sed quoniam evocatio quidem eſt ante ſuſceptionem ſacrarum Pietatis veſtræ literarum, & rurſus poſtquam ſuſceptæ ſunt a me feſtinanter effecta eſt. Sed hyemalis temporis qualitas, ſicut Pietas veſtra proſpicit eos venire ad Metropolim non permiſit.

De eo, qui ex venturæ delegationis titulis profligavit.

VII. Imppp. VALENT. THEOD. & ARCAD. AAA. Cynegio P.P.

QUI ordinariam geſſerit dignitatem, quicquid ex venturæ delegationis titulis profligaverit, cum diſpendio pudoris atque fortunæ de propriis facultatibus intra Provinciarum poſitus inferre debebit. Dat. VII. Kalend. Jun. Conſtantinopoli, HONORIO nobiliſſ. puero & EVODIO CONSS. 386.

De interceſſore ſive executore tribuendo, vel non.

VIII. Iidem AAA. Cynegio P.P.

NE quis Judicum in Provincia ſua Præfectianum, vel Palatinum, vel militem, vel ex his etiam omnibus, qui antea in hujuſmodi officiis fuerint commorati, interceſſorem, id eſt, executorem cujuſquam litigatoris petitione in quolibet ſeu privato, ſeu publico negotio putet eſſe tribuendum: Nam peccantem contra conſulta cœleſtia cum officio ſuo non ſolum detrimentum famæ, ſed etiam patrimoniorum damna comitentur. Dat. Non. Aug. Conſtantinop. HONORIO N. P. & EVODIO COSS. 386.

De Auguſtiſſ. urbe injuſſu Principis non adeunda.

IX. Iidem AAA. Polemio P.P. Illyrici.

NULLUS Provinciæ Moderator Auguſtiſſimam Urbem ſine juſſione adire noſtra audeat. Nam ſi patuerit quem contra decreti noſtri præcepta veniſſe, is congrua condemnatione plectetur. Dat. x. Kal. Jan. Mediolani, poſt Conſulatum TIMASII & PROMOTI. 390.

Ut non Palatini, ſed judices exigant a Provincialibus.

X. Impp. ARCAD. & HONOR. AA. Limenio Comiti ſacrarum largitionum.

NULLUM Palatinis tibi obſecundantibus cum Provincialibus volumus eſſe commercium: ſed Judices ſcire debent, hoc ſibi præcipue eſſe commiſſum, ut ipſi a Provincialibus exigant, & con-

sueta deposcant. Palatium vero possessor non horreat, qui non sibi, sed Judicibus atque Officiis præceptus est imminere. Dat. VI. Kal. April.

De potentum procuratoribus.

XI. Imppp. ARCAD. HONOR. & THEOD. AAA. Theodoro P.P.

MODERATORES Provinciarum curam gerere jubemus, nequid potentum Procuratores perperam injusteque committant. Dat. VI. Kal. Decemb. Ravennæ, BASSO & PHILLIPPO CONSS. 408.

De Apparitoribus.

XII. Impp. HONOR. & THEOD. AA. Monachio P.P.

OMNES Provinciarum Apparitores pro inveterata auctoritate juxta motum judicis nudatos, verberibus (si ita res tulerit) subjacere præcipimus: ut & facilis executio rerum publicarum sit, & Officiorum insolentia comprimatur, & Judicum severitati competens reddatur auctoritas. Datum VI. Kalend. Januar. HONOR. IX. & THEOD. V. AA. CONSS. 412.

De Cohortalibus.

XIII. Imp. LEO A. Constantino P.P.

SI quis cohortalibus adhuc obsequiis obligatus, regimen Provinciæ, vel cingulum cujuslibet militiæ dignitatisve quoquo modo meruerit: contra licitum usurpatis impetratisve careat: etiam si ultronee a nostra liberalitate jus regendæ Provinciæ, vel militiæ, seu dignitatis cujuspiam sibi jactaverit delatum fuisse. Dat. VII. Idib. August. LEONE A. IV. & PROBIANO CONSS. 471.

Ubi rectores Provinciarum habitare debent.

XIV. Idem A. eidem P.P.

NULLI Judicum qui Provincias regunt, in civitatibus, in quibus sacra Palatia, aut Prætoria sunt, liceat his relictis privatorum sibi domos ad habitandum veluti Prætoria vindicare: sed sacratissima modis omnibus inhabitare Palatia, seu Prætoria cogantur, ut hac necessitate compellantur eorum reparationi providere. Ubi autem & Palatium est, & Prætorium; Palatium quidem habitationi Præsidis, Prætorium autem vel suscipiendis conservandisque speciebus publicis horreorum vice, vel alii necessariæ rei deputetur. Quod si quis aliquando dissimulare tentaverit: protinus eum atque Officium ejus quinquaginta librarum auri multam ad reparandum sacrum, quod

neglexerit, Palatium solvere sancimus. Dat. VI. Idib. Feb. CLEMENTINO & PROBO COSS.

[1] *Palatium*] Domus judicum mansionibus deputata.

TITULUS QUADRAGESIMUS-PRIMUS.

UT NULLI[1] PATRIÆ SUÆ ADMINISTRATIO sine speciali permissu Principis permittatur.

Græca Constitutio Anastasii Imper. ut scribit Jac. Cujac. ad Paul. lib. 5. sent. tit. 12. *qui tamen putat esse Const. ult. tit. De Offic. Rectoris Provinciæ. At nos aliter sentimus, moti & auctoritate librorum veterum, qui novam Rubricam minio scriptam post illum titul. descriptam habent, & Græcorum Interpretum consensu, qui ad* lib. ult. inf. de crim. sacrileg. *hunc titul. numerant 41. lib. 1. Cod. In eadem est etiam nobiscum sententia præstantissimus Ant. Aug. Cæterum crediderim, idem hac constitutione fuisse cautum, quod supradicta* ult. Constit. tit. de crim. sacrileg. *continetur.*

[1] *Nulli*] *Capitolinus in Antonino Pio*: Electus est ad eam partem Italiæ regendam in qua plurimum possidebat.

TITULUS QUADRAGESIMUS-SECUNDUS.

DE QUADRIMENSTRUIS BREVIBUS.

Græca Constitutio deest.

Hunc titulum diserte ita scriptum in veteribus libris, & a nemine adhuc recentiorum animadversum intrepide restitui, ut qui & hoc loco opportune sit insertus. Putat quidem Jacobus Cujac. vir doctissimus, eum fuisse additum tit. De Apochis lib. 10. quia & quadrimenstruorum brevium l. 1. illius tit. *mentio fit, sed idcirco non fuit additus, quia hic jam proprio fuerat loco collocatus. Extat similis tit.* l. 11. C. Theodosiani tit. 25. De quadrimenst. brevib. *& sub eo Constit. singul. Theodosii, Arcadii, & Honorii AAA.* Cont.

TITULUS QUADRAGESIMUS-TERTIUS.

DE OFFICIO PRÆFECTI VIGILUM.

I. Impp. THEOD. & ARCAD. AA. Nepthidio Præfecto Urbis.

PRÆFECTI Vigilum hujus urbis nihil de capitalibus causis sua auctoritate statuere debent: sed si quid hujusmodi evenerit, Culmini tuæ potestatis referre: ut de memoratis causis celsiore sententia judicetur.

TITULUS QUADRAGESIMUS-QUARTUS.

DE OFFICIO PRÆFECTI ANNONÆ[1].

Græca Constitutio sub hoc tit. miniato deesse notatur in manuscriptis. Hoc igitur pacto restitutis quinque titt. in hoc primo lib. C. qui antea deerant (id est, tit. De Offic. Comitis sacri patrimon. tit. De Offic. Vicarii, qui in omnibus manuscriptis extat. tit. Ut nulli patriæ suæ administratio, &c. tit. De quadrimenst. brevib. & tit. De Offic. Præf. annon.) perpulchre numerus tit. hujus lib. per omnia convenit cum numero Græcorum: quos duos numeros conciliare anxie studuit Ant. Aug. nec tamen præstare potuit. Cont.

[1] *Præfecti annonæ*] *Lipsius ad Tacitum:* Præfectus annonæ institutus ab Augusto. *Boëtius de Consolat. lib. 3. Prosa 4.* Si quis quamdam populi curasset annonam magnus habebatur, nunc ea Præfectura quid abjectius?

TITULUS QUADRAGESIMUS-QUINTUS.

DE OFFICIO CIVILIUM JUDICUM.

De honoratis litigantibus.

I. Imppp. ARCAD. THEOD. & HONOR. AAA. Curtio P.P.

HONORATI, qui litem habere noscuntur, his horis vel temporibus quibus causarum, vel merita, vel fata panduntur, residendi cum Judicibus non habeant facultatem. Dat. III. Non. Febr. Ravennæ, BASSO & PHILIP. COSS. 408.

De publicis functionibus.

II. Impp. HONOR. & THEOD. AA. Anthemio P. P.

SI quis pro publicis functionibus, quæ flagitantur, aliquo se defendere tentet munimine, adeat Judicem, & promat, quæ duxerit adserenda. Quem si Judex (quod non arbitramur) minus audire maluerit, ipse quidem Administrator triginta librarum auri, Apparitor vero ejus quinquaginta feriatur dispendio. Dat. XIII. Kalend. August. Constantinop. HONORIO VIII. & THEODOSIO III. AA. COSS. 409.

TITULUS QUADRAGESIMUS-SEXTUS.

DE OFFICIO MILITARIUM JUDICUM.

De negotiis privatorum.

I. Imppp. VALENT. THEOD. & ARCAD. AAA. Magistris & Comitibus utriusque militiæ.

NUNQUAM omnino in negotiis privatorum vel tuitio militaris, vel executio tribuatur. Dat. Prid. Id. Februar. Constantin. THEOD. A. III. & HABUNDANTIO COSS. 393.

De foro competenti.

II. Impp. HONOR. & THEOD. AA. Monachio P. P.

PRÆCIPIMUS, ne quando Curiales vel privatæ conditionis homines ad militare exhibeantur judicium, vel contra se agentium actiones excipiant, vel litigare in eo cogantur. Interminationem autem quinquaginta librarum auri adversus Comitianum Officium proponi decernimus, si quid contra hoc aliquando tentaverit. Dat. VI. Kal. Sept. THEOD. A. VII. & PALLADIO COSS. 416.

De his, qui in virorum spectabilium Ducum officiis militaverunt.

III. Impp. THEOD. & VALENT. AA. Anatolio Magistro militum.

NEMO de his qui in virorum spectabilium Ducum officiis militaverit, scholæ agentium in rebus quacunque subreptione post completam militiam societur, nec agendi vices viri clarissimi Principis accipiat facultatem. Si quis autem adversus hæc nostræ perennitatis decreta venire conetur, militia spoliatus, proscriptionis pœna pro parte

bonorum tertia constringatur. Dat. v. Kalend. Februarias, Constantinopoli, MAXIMO II. & PATERIO COSS. 443.

De Ducibus militum.

IV. Iidem A A. Nomo Magistro officiorum.

DUCES militum [1] & præcipue, quibus gentes, quæ maxime cavendæ sunt, appropinquant, in ipsis limitibus commorari, & milites ad proprium redigere numerum [2] imminentibus Magisteriis potestatibus, diuturnisque eorum exercitationibus inhærere præcipimus. Castrorum quinetiam refectionis lustrationisque curam habeant. Quibus cum Principibus castrorumque Præpositis, pro laborum vicissitudine, limitaneorum militum duodecimam annonarum partem, distribuendam videlicet inter eos magisteriæ potestatis arbitrio, deputamus. Dat. II. Id. Septemb. Constantinop. MAXIMO II. & PATERIO COSS. 443.

[1] *Duces militum*] *Zosimus lib. 2. pag. 688.* Nam cum præessent ubique locorum militibus non modo Centuriones, & Tribuni, verum etiam Duces, sic enim appellabantur, qui quolibet in loco Prætorum vicem obtinebant: Magistris militum præstitutis, altero equitum, peditum altero, & in hos translata potestate militum ordinandorum, & coërcendi delinquentes, hac etiam in parte Præfectorum auctoritati detraxit.

[2] *Milites ad proprium redigere numerum*] *Suetonius in Vespasiano cap. 6.* Revocatis ad officium numeris parumper.

TITULUS QUADRAGESIMUS-SEPTIMUS.

NE REI MILITARIS COMITIBUS vel Tribunis lavacra præstentur.

I. Imppp. ARCAD. HONOR. & THEOD. AAA. Anthemio P.P.

OMNEM inquietudinem a curiis & civitatibus præcipimus prohiberi: nec ulla privata ab his succendi balnea ad Tribunorum, vel ducum, aliorumve militarium Comitum usus: nec adærationem aliquam pro hac causa profligari. Illustribus enim tantummodo viris Comitibus ac Magistris militum (si tamen id voluerint) hoc ministerium indulgemus: dupli pœna violatoribus hujus Sanctionis imminente. Dat. v. Kal. Decemb. ARCADIO A. VI. & PROBO COSS. 406.

TITULUS QUADRAGESIMUS-OCTAVUS.

DE OFFICIO DIVERSORUM JUDICUM.

De mulieribus.

I. Imp. CONST. ad Domitium Celsum Vicarium.

NEMO Judex aliquem Officialem ad eam domum, in qua materfamilias degit, cum aliquo præcepto existimet esse mittendum, ut eandem in publicum protrahat[1]: cum certum sit debita ejus, quæ intra domum considerato sexu semet contineat, domus ejus vel cujuscunque rei habita distractione, publicis necessitatibus posse servari. Quod si quis in publicum matremfamilias posthac crediderit protrahendam, inter maximos reos citra ullam indulgentiam capitali pœna plectetur. Dat. IV. Id. August. SABINO & RUFFINO COSS. 316.

[1] *Eandem in publicum protrahat*] *Cicero act. 3. in Verr.* Cur prudentissimas lectissimasque fœminas in tuum virorum conventum insolitas, invitasque prodire cogis?

In AUTHENT. Ut nulli jud. §. Necessarium, col. 9. tit. 17. al. 9, seu Novell. 134. cap. 9.

SEd hodie novo jure pro fiscalibus vel privatis debitis nulla mulier debet includi: sed ad Judicem veniet per se vel per procuratorem suum: vel mittat unum vel alterum, quatenus negotium legitime exequantur. Si contra factum fuerit, majores judices viginti libris auri, minores decem puniantur. Obedientes autem eis cingulo spoliabuntur, & pœnis subjacebunt corporalibus, & in exilium damnabuntur.

De honore viris celsioribus deferendo.

II. Imppp. VALENT. THEOD. & ARCAD. AAA. ad Principium P. V.

SINGULI quique Judices sciant, celsioribus viris, & his quorum nonnunquam judicio provehuntur, honorificentiam debitam esse præstandam, nec in proscriptionibus suis fratres audeant nominare: apparitione multanda, cujus hæc est cura. Dat. Id. Februar. RICHOMERE & CLEARCHO COSS. 384.

III. Iidem AAA. Constantino P. P. Galliarum.

SCIANT Principes[1], & Cornicularii[2] & Primates officiorum, & Judices etiam, ternas libras auri a suis facultatibus eruendas[3], si honoratis viris[4] (quibus etiam consistorium nostrum ingrediendi facultas præbetur[5]) secretarii Judicum non patuerit ingressus, aut reverentia non fuerit in salutatione[6] delata, aut sedendi cum judice so-

cietas [7] denegata. Dat. v. Id. Novemb. Tyberiade, TIMASIO & PROMOTO COSS. 389.

[1] *Principes*] *Cassiodorus lib. 11. Formul. 35.* Cur enim agentium in rebus miles officii post tot labores incerto aliquid patiatur ambiguum, qui crebris actionibus excubando, ideo Principis nomen habere promeruit, quia militiæ sacramentis cæteros antecellis? *L. 1. Cod. Theodos. ne damn. Provinc. inflig.* Si qui eorum qui Provinciarum Rectoribus obsequuntur, quique in diversis agunt officiis Principatus.

[2] *Cornicularii*] Corniculares sunt inter Primates. *Cassiodorus lib. 11. Form. 19.* Optatus ad optata perveniens, sui nominis sortiatur effectum. Et ideo supradictum assiduis laboribus comprobatum, Corniculariorum sumere censemus effectum. *L. 8. Cod. Theodos. de divers. Officiis.* Præfecturæ Cornicularios qui annis singulis ex numero deputatorum exeunt post transactos Corniculos nostram adorare purpuram volumus.

[3] *Ternas libras auri a suis facultatibus eruendas*] *Symmachus lib. 9. epist. 7.* Debita ab obnoxiis servis eruenda mandavi.

[4] *Honoratis viris*] *L. 13. Cod. Theodos. de agentib. in reb.* Ut conlatione juniorum, qui nuper honoratis indicti sunt, ea duntaxat conditione habeantur exortes, si post Principatus officium nulla ulterius honoris fuerint administratione perfuncti. *L. 20. eod.* Eo tempore quo jam honoratis viris cœperit adgregari. *Et l. 21. eod.* Tempore quo jam honoratorum virorum cœtibus inseritur.

[5] *Quibus etiam consistorium nostrum ingrediendi facultas præbetur*] *L. 7. Cod. Theodos. de privileg. eor. qui in sacr. Palat. militar.* Omnes qui intra consistorii secreta veneranda notariorum funguntur officio.

[6] *Salutatione*] *L. 8. Cod. Theodos. de princip. agent. in reb.* Sed in salutationibus Judicum consessibusque priores eos qui per longæ militiæ metas ad Principatus actum pervenerint.

[7] *Sedendi cum judice societas*] *Lampridius in Alexandro:* Salutatus consessum obtulit omnibus Senatoribus.

TITULUS QUADRAGESIMUS-NONUS.

UT OMNES JUDICES TAM CIVILES quam militares post administrationem depositam quinquaginta dies in civitatibus vel certis locis permaneant.

I. Imp. ZENO A. Sebastiano P.P.

NEMO ex viris clarissimis Præsidibus Provinciarum, vel Consularibus, aut Correctoribus, vel qui administrationis majoris infulas meruerint, id est, Viri spectabiles Proconsules, aut Præfectus Augustalis, aut Comes Orientis, aut cujuslibet tractus Vicarius, aut quicunque Dux, vel Comes cujuslibet militis, vel divinarum Comes domorum, postquam sibi successum fuerit, audeat excedere de locis, quos rexisse noscitur, antequam quinquaginta dierum constitutus numerus finiatur: Sed per id tempus Præsides quidem, & Consulares, nec non Correctores in Metropoli: Spectabiles vero Judices tam civiles quam militares in civitatibus administratæ Diœceseos illustrioribus, publice,

publice, non domi, vel intra Sacrosanctos terminos, vel regiones, aut potentes domos latitantes, sed in celeberrimis locis ante omnium, quos nuper gubernaverant, ora versentur: ut pateat omnibus facultas libera super furtis, aut criminibus querimoniam commovendi: ita ut ab omni defensus injuria provisione post eum administrantis, ac periculo Officii, nec minus Curialium, & Defensoris civitatis, juratoriæ tantum cautioni commissus, postquam fuerit in querimoniam devocatus, pulsare volentibus (ut dictum est) pro legum ratione respondeat. Nec ullam ante præfinitum tempus de Provincia discedendi excusationem ei tribuat vel divinæ vocis copia, vel codicilli alterius administrationis oblati, vel præceptum Amplissimæ tuæ Sedis, ut alterius Provinciæ Moderatoris vices obtineat, aut præceptum præfatæ, vel alterius civilis vel militaris cujuscunque potestatis, ut quandocunque sollicitudinem publicam gerat, aut exhibeatur, vel deducatur, aut postremo cujuslibet artis astutia, cujuscunque occasionis excogitata calliditas excludatur: ut modis omnibus, quæ pro universarum Provinciarum salute sancimus, sortiantur effectum. Quod si quis temeritate punienda saluberrimam legem circumscribendam vel violandam crediderit, licet, & majestatis reus non immerito judicetur, attamen quinquaginta librarum auri multam publicis calculis inferre cogetur: simili pœna plectendo eo, qui post eum administratione suscepta minime eum curaverit honeste retinendum, aut super ejus fuga protinus referendum.

§. 1. Administrationem autem deponere non volumus decessorem, antequam successor ad Provinciæ fines pervenerit: licet literis ad eum, seu programmate, vel Edicto ad Officium, & Provinciales usus fuerit.

§. 2. Ipse autem, qui præsentem fugiens non observaverit legem, ubicunque repertus fuerit, licet in hac florentissima civitate, ad Provinciam sine ullo penitus obstaculo, præceptione tui Culminis, cura etiam viri clarissimi Rectoris Provinciæ, in qua repertus fuerit, deducetur, per sex mensium curricula ibidem moraturus: quatenus interea minime possint crimina vel furta celari. Officium etiam, quod eum, debito tamen honore servato, non prohibuerit contra legis tenorem discedere, triginta librarum auri dispendio feriatur.

§. 3. Quod si intra quinquaginta dierum numerum fuerit forte pulsatus, & præfato tempore elapso necdum finita lis fuerit, civiliter quidem super furtorum sceleribus pulsatus, dato Procuratore instructo, post quinquaginta dies protinus habeat licentiam discedendi: accusatione vero super criminibus facta, per inscriptionum laqueos irretitus, usque ad terminum causæ ibidem necessario perdurabit.

§. 4. Sciant autem universi Judices, apud quos vel administrationis jure, vel ex præcepto amplissimæ tuæ Sedis, hujusmodi controversiæ civiliter vel criminaliter ventilantur, intra viginti dierum spatium debere se præfata litigia, postquam orta fuerint terminare. Nam si supersederint, ipsos quidem decem librarum auri condemnationem

subire censemus: accusationem vero seu civilem intentionem semel in judicium deductam præfato modo legitime terminari. Dat. V. Id. Octob. Constantinop. ZENONE A. II. COS. 475.

In AUTHENT. Ut judices sine quoquo suff. §. Necessitatem, col. 2. tit. 2. seu Novell. 8. cap. 9.

SI vero, antequam compleantur quinquaginta dies, fugiens capiatur, detineatur a Provincialibus, & omne quod datum fuit ea occasione, furti actione exigatur: præsente tamen Deo amabili Episcopo, & causam ex non scripto examinante.

TITULUS QUINQUAGESIMUS.

DE OFFICIO EJUS QUI VICEM alicujus Judicis vel Præsidis obtinet.

De causis ad Rempublicam spectantibus.

I. Imp. GORDIANUS A. Domitio P. P.

IN causa, quæ spectat ad utilitatem Reipublicæ, eum qui vice Præsidis Provinciam administrat, potuisse cognoscere, in dubium non venit. Sane si in aliquo captum est jus Reipublicæ, juxta scita Divorum Principum, Defensores Reipublicæ si modo adesse fiduciam negotio putant, restitutionis auxilium possunt flagitare. Dat. III. Non. Novemb. SABINO II. & VENUSTO COSS. 241.

De Jurisdictione.

II. Mandata Impp. THEOD. & VALENT. AA. missa Antiocho, cæterisque P. P. per Referendarium: quæ sic habent.

SUGGERENTE Magnificentia vestra, docta Imperialis æternitas, debere eos qui præceptione principali seu vestræ Sedis amplissimæ tueri locum Rectorum Provinciarum noscuntur, auctoritatem habere tutores seu curatores petentibus dare, decretum etiam interponere ad alienandas minorum similiumque eis personarum seu Curialium facultates, & emancipationes quoque legibus celebrare, & omnia, quæ ad jurisdictionem Rectoris Provinciæ pertinent, actitare, præcipere dignata est pro dispositione vestræ Celsitudinis præfatas hujusmodi sollicitudines peragendi habere licentiam. Dat. Prid. Id. Octobr. Constantinop. HIERIO & ARDABURIO COSS. 427.

TITULUS QUINQUAGESIMUS-PRIMUS.

DE ADSESSORIBUS, ET DOMESTICIS, & Cancellariis Judicum.

Ut Consiliorum participes spe præmiorum provocentur, non metu cogantur.

I. Impp. DIOCLETIANUS & MAXIMIANUS A A. Paulino.

STUDIORUM labor meretur, ut hi, qui in publicis administrationibus constituti sociari sibi consiliorum participes cupiunt, spe præmiorum atque honorificentia sua provocent eos, quorum prudentiam sibi putant esse necessariam, non metu terribili, & necessitate incongrua libertati. Dat. Prid. Idib. Jul. TIBERIO & MAXIMO COSS. 291.

De Subscriptionibus.

II. Imp. CONSTANTINUS A. ad Bassum P. V.

PRÆSIDES non per Adsessores, sed per se subscribant libellis. Quod si quis Adsessori subscriptionem inconsultis nobis permiserit, mox Adsessor, qui subscripsit, exilio puniatur: Præsidis vero nomen ad nos referri jubemus, ut in eum severius vindicetur. Dat. xv. Kal. Septemb. CONSTANTINO A. VI. & CONSTANTINO C. COSS. 329.

Ut Consiliarii, Cancellarii & Domestici post depositam administrationem quinquaginta dies in Provincia resideant.

III. Impp. ARCAD. & HONOR. A A. Messalæ P. P.

CONSILIARIOS Judicum, & Cancellarios, & eos qui Domesticorum funguntur officio, post depositam administrationem quinquaginta dies in Provinciis residere præcipimus. Pro confesso autem tenebitur, qui accusatus hujusmodi personam subtraxerit; eaque in quadruplum restitui jubemus, quæ docebuntur ablata: ut duplum spoliatus accipiat, & duplum noster fiscus adquirat. Dat. VI. Kal. Januar. Mediolani, THEODOSIO & RUMORIDIO COSS. 403.

De Domestico Judicis a publicis actibus arcendo.

IV. Iidem & THEOD. A A A. ad Cæcilianum Vicarium.

DOMESTICUS Judicis a publicis actibus arceatur. Quod si necessitatibus publicis sese convictus fuerit amicuisse; statim eum ad Majoris potestatis examen deduci oportet, ut competens in eum

vindicta promatur. Dat. VII. Idib. April. HONORIO A. VI. & ARISTENETO COSS. 404.

De ministeriis non iterandis.

V. Impp. HONOR. & THEOD. AA. Seleuco P. P.

NEMO in Provinciis, qui semel Domestici vel Cancellarii ministerium gesserit, ad eandem observationem aliqua ambitione iterum remeare concedatur. Dat. III. Id. Decembr. Raven. AA. X. & VI. COSS. 415.

VI. Iidem AA. Vitaliano Duci Libyæ.

NEMO de Domesticis Ducum vel Comitum militarium, officiis eorum connumeratus, post completum sui temporis actum ad eandem rursum sollicitudinem audeat adspirare: decem librarum auri condemnatione proposita, si quis hanc violare voluerit sanctionem: eadem pœna Officio quoque ejus coërcendo, si per ambitionem, vel avaritiam ex his aliquid temerarie consenserit. Dat. VIII. Kal. Novembr. HONORIO A. XI. & CONSTANTIO II. COSS. 417.

De peculio quasi castrensi.

VII. Iidem AA. Eustathio P. P.

VELUT castrense peculium filiifam. Adsessores etiam post patris obitum vindicent, qui consiliis propriis administratores juvare consueverunt, si quid licitis honestisque lucris coadunare potuerint. Dat. Kalend. April. Constantinop. HONOR. XIII. & THEOD. X. AA. COSS. 422.

De electione & accusatione Domesticorum, vel Cancellariorum, & de quæstionibus.

VIII. Iidem AA. Asclepiodoto P. P.

NULLUS judicum ad Provinciam sibi commissam quemquam secum ducere audeat, cui Domestici, vel Cancellarii nomen imponat: nec profectum ad se undecumque suscipiat, ne famæ nota cum bonorum publicatione plectatur. Periculo enim Primatum Officii Cancellarios sub fide gestorum ex eodem Officio electos Judicibus applicari jubemus: ita ut post depositam administrationem, nec militiam deserant, & Provincialibus præsentiam sui exhibeant, quo volentibus sit accusandi eos facultas. Si enim idonea causa exegerit: ad detegenda Judicis flagitia, & quæstioni eos subdi oportet. Dat. Prid. Kal. Jul. ASCLEPIODOTO & MARINIANO COSS. 423.

De Domesticis exhibendis.

IX. Impp. THEODOS. & VALENT. AA. ad Taurum.

SI post depositam administrationem Judicum, præsentiam, vel exhibitionem Domesticorum, querimonia Provincialium aut Curialium, vel aliqua publica necessitas postulaverit: per eosdem administratores, quorum domestici fuerunt, judicio legibusque tradantur. Dat. v. Non. Jul. Constantinop. THEODOSIO A. XIV. & MAXIMO COSS. 433.

De eo, qui ultra quatuor menses assedit in sua Provincia.

X. Iidem AA. Florentio P.P.

IN Consiliariis observari censemus, ut in eum, qui in sua Provincia ultra quatuor menses Moderatoribus adsederit adversus leges antiquas [1], & divorum retro Principum scita, proscriptio bonorum & accusatio publici criminis immineat, nisi per cœleste oraculum, vel amplissimæ tuæ sedis præceptionem sese defendat. Dat. XIII. Kal. Februar. THEODOS. XVII. & FESTO COSS. 439.

[1] *Adversus leges antiquas*] *Spartianus in Nigro 413.* Hujus etiam illud fuit, ut nemo assideret in sua Provincia.

De onere indictionis.

XI. Iidem AA. Zoilo P.P. Orientis.

NON minus Adsessoribus Majorum Magistratuum, quam ipsis Judicibus nostræ benevolentiæ liberalitas tribuenda est. Ideoque Consiliarios virorum illustrium Præfectorum tam Prætoriorum, quam hujus inclytæ urbis, eminentissimorumque Magistrorum militum, necnon etiam viri illustris Magistri Officiorum, sive prædicto officio jam functi sunt, seu fungentur in posterum, post depositum etiam officium ab omni indictionis onere seu civilium seu militarium Judicum prorsus immunes esse præcipimus: ut nec ab Amplissima quidem Sede tui culminis eis ulla molestia super suscipiendo quolibet gravamine penitus injungatur: quinquaginta librarum auri Officio tui culminis condemnatione multando, si quid adversus statuta Clementiæ nostræ innovari concesserit. Dat. v. Kal. Mart. THEODOSIO A. XVIII. & ALBINO CONSS. 444.

De iisdem Consiliariis sæpius adjungendis.

XII. Impp. VALENT. & MART. AA. Palladio P.P.

LICEAT omnibus Judicibus illustri præditis potestate, Consiliarios [1] sibi eosdem secundo, ac tertio, & sæpius adjungere: quia

qui semel recte cognitus est, non debet ob hoc solum, quod jam probatus est, improbari. Dat. VAL. A. ***.

[1] *Consiliarios*] *L. 46. ff. de contrah. empt.* Non licet ex officio quod administrat quis emere quid per se vel per aliam personam.

De Jure dicendo.

XIII.

NUNQUAM sine Judicibus consiliarii eorum nomina ponentes jus dicant.

ΜΗΔΕΠΟΤΕ χωρὶς [a] τῶν ἀρχόντων οἱ σύμπονοι [b] δικαζέσθωσαν τὰ ἐκείνων τιθέντες ὀνόματα.

[a] Μηδέποτε χωρὶς] Adde. Dat. VI. Kal. Jul. post Consulatum Decii & Longini. Refert Joseph. Tenedius *ex lib. VII.* Βασιλ. *tit. I.* Post quam sequitur *L. nemo.* Deinde loco constitutionis ultimæ, quæ desideratur, pars secunda. *Nov. lx.* Posita est, cujus eadem fuit sententia.

[b] Οἱ σύμπονοι] *Ulpian. in illud:* Τοῦ κατὰ μεσιδίου. Παρεδρεύοντος ἄρχοντι τῷ ἢ εἶ. συμπονοῦντος, inquit, καὶ συμπαίζοντος τῷ παιδὶ μήπου τι ὡς νέος ἁμάρτῃ κατὰ τὴν ἀρχήν. πάρεδροι γὰρ ἐδίδοντο τοῖς νεωτέροις οἱ νῦν καλούμενοι συγκάθεδροι. Quos peritos legum & consuetudinis qua P. in civitate utebatur Magistratus plerumque imperiti adhibere in consilium judicaturi solebant. Uti de Alipio Augustinus scribit *lib. VI. & VIII. Confession.*

Ne quis eodem tempore Advocatus & Adsessor sit: neve duorum Magistratuum Adsessor sit. 2. Sanctio.

XIV. Imp. JUSTINIANUS A. Demostheni P. P.

NEMO ex his, qui Advocati causarum constituti sunt, vel fuerint etiam in hac Regia Urbe, in quocunque judicio deputati, & in aliis omnibus Provinciis nostro subjectis imperio, audeat in uno eodemque tempore tam advocatione uti, quam Consiliarii cujuscunque Magistratus, quibus Respublica gerenda committitur, curam arripere: cum satis abundeque sufficiat, vel per advocationem causis perfectissime patrocinari, vel Adsessoris officio fungi: ne, cum ad utrumque festinat, neutrum bene peragat [1]: sed sive Advocatus esse maluerit, hoc cum debita solertia implere possit: vel, si adsessionem elegerit, in ea videlicet permaneat: ita tamen, ut post Consiliarii sollicitudinem depositam, liceat ei ad munus Advocationis reverti.

§. 1. Nec sit concessum cuiquam duobus Magistratibus adsidere, & utriusque judicii curam peragere (neque enim facile credendum est etiam duabus necessariis rebus unum sufficere. Nam cum uni judicio adfuerit, alteri abstrahi necesse est: sicque nulli eorum idoneum in totum inveniri) sed altera adsessione penitus summota, unius Magistratus esse contentum judicio.

§. 2. Nec callidis machinationibus hujusmodi legem putet quis esse circumscribendam, etsi non Consiliarii signum, quod solitum est, chartis imponat, sed alias quasdam literas excogitatas adsimulaverit,

existimans ei licere fungi quidem memorato officio, sub hujusmodi tamen umbra latere: cum in legem committant & hi qui vigorem ejus scrupulosis, & excogitatis artibus eludere festinant. Neque sibi blandiri quemquam oportet, quod præsentis etiam legis aculeos possit evadere, quemadmodum & anteriores leges super hac re positas deludebat. Si quis etenim in tali commisso fuerit inventus, sciat se de matriculis Advocatorum penitus esse delendum, & decem librarum auri multam nostris privatis largitionibus illaturum, per virum illustrem Comitem rerum privatarum exigendam, & aliam majorem Regalis Culminis subiturum offensam: cum nec ipse Judex, qui hoc fieri passus est, & sciens prudensque hoc commiserit, sine Imperiali commotione remanebit. Eidem pœnæ quidem subjiciendo etiam eo, vel eis, qui in his causis, quarum patrocinium adepti sunt, quibusque advocationem suam præstiterunt, adsessiones cujuscunque Magistratus colore audeat, vel audeant vindicare, ne affectionis suæ vel advocationis memor incorrupti Judicis non possit nomen proferre. Dat. v. Kal. Octob. Chalcedone, DECIO V.C. COS. 529.

[1] *Ne cum ad utrumque festinat, neutrum bene peragat*] *Plato lib. 3. de Rep.* Si quis plura tractare aggrediatur in singulis ita desinet, ut in nullo evadat egregius. *Idem lib. 2.* Impossibile est eundem plures actus bene exercere. *Cassiodorus lib. 9. Var. cap. 21.* Cesset nunc illa satyris Doctoribus querulis usurpata sententia: quia duabus curis ingenium non debet occupari. Ecce jam habere tolerabile probantur hospitium: unde nunc merito uni sollicitudini jugiter exhærentes, toto vigore animi ad bonarum artium studia transferantur.

TITULUS QUINQUAGESIMUS-SECUNDUS.

DE ANNONIS ET CAPITATIONE administrandum, & eorum Adsessorum, aliorumve publicas sollicitudines gerentium, vel eorum qui aliquas consecuti sunt dignitates.

I. Impp. THEOD. & VALENT. A A. Florentio P.P.

OMNIBUS tam viris spectabilibus, quam viris clarissimis Judicibus, qui per Provincias sive militarem sive civilem administrationem gerunt, necnon Comiti commerciorum, Magistro æris [1], sive privatæ rei Rationali per Ponticam atque Asianam Diœcesim, item & Adsessoribus Judicum singulorum in præbendis solatiis annonarum hic fixus ac stabilis servabitur modus, ut ea pro annonis & capite dignitati suæ debitis pretia consequantur, quæ particularibus delegationibus solent contineri. Dat. III. Kal. Jun. Constantinop. THEOD. XVII. & FESTO COSS. 439.

[1] *Magistro æris*] *In l. 4. Cod. Theodos. de Privileg. eor. qui in sacr. Palat.*

Quod facinus, &c. ita volumus emendari, ut gravitas tua ex Officio rationum æris speciem postulet.

TITULUS QUINQUAGESIMUS-TERTIUS.

DE CONTRACTIBUS JUDICUM vel eorum qui sunt circa eos, & inhibendis donationibus in eos faciendis: & ne administrationis tempore proprias ædes ædificent sine sanctione pragmatica.

Pratores & Provinciarum Rectores non possunt per se vel per alios contrahere in loco sibi commisso, nisi pro necessitate victus & vestitus. Salic.

I. Imp. JUSTIN. A. Mennæ P. P.

QUICUNQUE [1] administrationem in hac florentissima urbe gerunt, emere quidem mobiles res vel immobiles, vel domos extruere non aliter possunt, nisi specialem nostri Numinis hoc eis permittentem divinam rescriptionem meruerint.

§. 1. Donationes vero omnimodo recusent: scientes non esse validas eas, in quibuscumque rebus, & quacumque æstimatione, nisi post administrationem depositam, vel specialiter in scriptis donator eandem donationem ratam habuerit, vel tempus quinquennale præterierit, in quo nulla querela super iisdem donationibus, vel ab ipso donatore, vel ab ejus successoribus facta sit.

§. 2. Provincias vero moderantibus, non solum donationes, sed etiam emptiones quarumcumque mobilium vel immobilium rerum (præter eas, quæ ad alimoniam vel vestes pertinent) & ædificationes, licet sacri apices aliquid eorum permiserint, penitus interdicimus. Nec ratum sit, quod his donatione, vel venditione datum est, licet quinquennale tempus post depositam administrationem excesserit, vel consensus donatoris, vel venditoris post eandem administrationem adjectus sit.

§. 3. Hæc autem etiam ad Domesticos & Consiliarios eorum trahi necessarium duximus: illud etiam adjicientes, ut nec per interpositam personam aliquid eorum sine periculo possit perpetrari.

§. 4. Quæ etiam ad præterita negotia referri sancimus, nisi transactionibus, vel judicationibus sopita sint. Dat. v. Idib. Decembr. Constantinop. D. N. JUSTINIANO A. II. COS. *.

[1] *Quicumque, &c.*] Contra Novellam Valentiniani *de confirmandis his, &c.*

TITULUS

TITULUS QUINQUAGESIMUS-QUARTUS.

DE MODO MULTARUM, QUÆ A JUDICIBUS infliguntur.

De fama.

I. Impp. SEVERUS & ANTON. AA. Firmo.

MULTA damnum famæ non irrogat. Dat. v. Idus Aprilis, ANTONINO A. & GETA utrisque II. COSS. 206.

De Procuratore Cæsaris vel Rationali.

II. Imp. ALEXAND. A. Decimio P.P.

PROCURATORES meos[1], vel Rationales, multæ indicendæ jus non habere sæpe rescriptum est. Dat. XIV. Kal. Septemb. MODESTO & PROBO COSS. 229.

1 *Procuratores meos*] Id est rationales. *Lampridius in Alexandro:* Ubi aliquos voluisset vel Rectores Provinciis dare, vel Procuratores, id est, Rationales ordinare, nomina eorum proponebat: hortans populum ut si quis quid haberet criminis probaret manifestus reus; si non probasset, subiret pœnam capitis.

De Curatore Reipublicæ.

III. Impp. GORD. A. Celeri PP.

CURATOR Reipublicæ (qui Græco vocabulo logista nuncupatur) multandi jus non habet. Dat. Id. Septemb. GORDIANO A. & AVIOLA COSS. 240.

De Præfectis Prætorio.

IV. Imppp. GRATIAN. VALENT. & THEOD. AAA. Eutrop. PP.

ILLUSTRES viros Præfectos Prætoriis usque ad quinquaginta librarum auri multam, cum peccatum gravissimum erit, pervenire sinimus. Dat. VIII. Id. Jan. GRATIANO V. & THEODOS. AA. COSS. 380.

Cui quæritur multa.

V. Imppp. VALENT. THEOD. & ARCAD. AAA. ad Pretextatum P.P.

MULTARUM severa compendia ærario nostro protinus esse quærenda nullus ignoret: nisi ipse Judex id, quod ad pœnam admissi facinoris exsculpitur, vel publicis operibus, vel cursui publico, vel aliis necessariis causis specialiter deputaverit. Dat. v. Id. Septembr. Aquileiæ, RICHOMERE & CLEARCHO COSS. 384.

De modo multarum.

VI. Impp. ARCAD. & HONOR. AA. Messalæ P.P.

EOs qui ordinario Provincias jure moderantur, erga eorum personas, quos culpa reddit obnoxios, ultra duarum unciarum auri summam condemnare non patimur.

§. 1. Proconsularem vero potestatem, si multandi necessitas imminebit, senarum unciarum auri summa cohibebit: in qua forma etiam Comes Orientis, atque Præfectus Augustalis erit.

§. 2. Cæteri vero Spectabiles Judices, & qui vice nostra administrationis gubernacula susceperint, ultra tres auri uncias sibi intelligant licentiam denegatam.

§. 3. Id quoque observandum a Moderatore esse censemus, ut in unius correptione personæ (si ad id continuatio peccati impulerit) trinæ tantummodo in anno condemnationis sub præstituta summa severitas exerceatur.

§. 4. Quod si quis prædictum modum excesserit, hujus auctor admissi condemnato ad dupli restitutionem: fisco vero nostro ad inferendam eam quantitatem, quam multæ nomine inflixerit, tenebitur.

§. 5. Nec tamen ad hujus legis moderationem pertinere se credant, qui in peculatibus aut manubiis, id est, deprædationibus, aut concussionibus, furtis, aliisque flagitiis, quæ coërceri severius convenit, fuerint deprehensi: scilicet ut scripta per Judices memoratos, in cujuslibet fuerit dirigenda dispendium, sententia proferatur.

§. 6. Nec putent factu facile esse, ut aut præcepiti persuasione condemnent, quem culpa non ingravet, aut erubescenda varietate judicii pro arbitrio proprio immutandum esse, quod jusserint: nisi paupertas condemnati hoc persuaserit. Dat. XII. Kalend. Septemb. THEODOS. A. II. & CYNEGIO COSS. 388.

TITULUS QUINQUAGESIMUS-QUINTUS.

DE DEFENSORIBUS CIVITATUM.

De quibus causis Defensores cognoscunt.

I. Impp. VALENT. & VALENS A A. Senecæ Defensori.

SI quis de tenuioribus, ac minuscularìis rebus interpellandum te esse crediderit, in minoribus causis, id est, usque ad quinquaginta solidorum summam, acta judicialia conficiat: scilicet, ut, si quando quis vel debitum justum, vel servum, qui per fugam fuerat elapsus, vel quod ultra delegationem dederat, postulaverit, vel quodlibet hujusmodi tua disceptatione restituas. Cæteras vero, quæ dignæ forensi magnitudine videbuntur, Ordinario insinuato Rectori. Dat. XV. Kalend. Januar. Terici, VALENTINIANO & VALENTE AA. COSS. 365.

Ex quibus eligendi defensores.

II. Iidem A A. ad Probum P.P.

DEFENSORES civitatum, non ex Decurionum seu ex Cohortalium corpore, sed ex aliis idoneis personis huic officio deputentur. Dat. III. Non. Novemb. iisdem CONSS. 365.

De Rusticis.

III. Iidem & GRATIANUS A A A. ad Senatum.

UTILI ratione perspectum est, ut innocens, & quieta rusticitas particularis patrocinii, id est, defensoris locorum beneficio perfruatur, & apud eum in pecuniariis causis litigandi habeat facultatem. Dat. IV. Id. August. Hierapoli, VALENTINIANO & VALENTE AA. utrisque II. COSS. 368.

De officio Defensorum.

IV. Imppp. GRATIAN. VALENT. & THEOD. A A A. Theodoro defensori.

IN defensoribus universarum Provinciarum erit administrationis hæc forma, & tempus quinquennii spatii metiendum: scilicet ut in primis parentis vicem plebi exhibeas: descriptionibus rusticos urbanosque non patiaris affligi: Officialium insolentiæ, & Judicum procacitati (salva reverentia pudoris) occurras: ingrediendi, cum voles, ad Judicem liberam habeas facultatem: superexigendi damna, vel spolia plus petentium ab his, quos liberorum loco tueri debes, exclu-

das: nec patiaris quicquam ultra delegationem solitam ab his exigi, quos certum est, nisi tali remedio, non posse reparari. Dat. XI. Non. Jan. Constantinop. ARCADIO & BAUTONE CONSS. 385.

V. Imppp. VALENT. THEOD. & ARCAD. AAA. Potamio Præfecto Augustali.

DEFENSORES nihil sibi insolenter, nihil indebitum vindicantes, nominis sui tantum fungantur officio. Nullas infligant multas. Sæviores non exerceant quæstiones. Plebem vel decuriones ab omni improborum insolentia, & temeritate tueantur: ut id tantum, quod esse dicuntur, esse non desinant. Dat. III. Non. Mart. Constantinop. ARCADIO A. II. & RUFINO COSS. 392.

VI. Iidem AAA. Tatiano PP.

PER omnes regiones, in quibus fera & periculi sui nescia latronum fervet insania, probatissimi quique & districtissimi Defensores adsint disciplinæ, & quotidianis actibus præsint, qui non sinant crimina impunita coalescere: removeant patrocinia, quæ favorem reis, & auxilium scelerosis impartiendo, maturari scelera fecerunt. Dat. V. Id. April. ARCADIO A. II. & RUFINO COSS. 392.

VII. Imppp. ARCAD. HONOR. & THEOD. AAA. Cæciliano P.P.

DEFENSORES civitatum oblatos sibi reos in ipso latrocinio, vel congressu violentiæ, aut perpetrato homicidio, aut stupro, vel raptu, vel adulterio deprehensos & actis publicis sibi traditos, expresso crimine cum his, a quibus fuerint accusati, mox sub idonea persecutione ad judicium dirigant. Dat. Prid. Kalend. Januar. Mediolani, STILICONE II. & ANTHEMIO CONSS. 405.

De ordinatione. 1. De eo, quod fit in læsionem possessorum.

VIII. Impp. HONOR. & THEOD. AA. Cæcilio P. P.

DEFENSORES ita præcipimus ordinari, ut sacris Orthodoxæ religionis imbuti mysteriis, reverendissimorum Episcoporum, necnon Clericorum, & honoratorum, ac possessorum, & Curialium decreto constituantur: de quorum ordinatione referendum est ad illustrissimam Prætorianam potestatem: ut literis ejusdem magnificæ sedis eorum solidetur auctoritas.

§. 1. Quod si quid a qualibet persona contra publicam disciplinam in læsionem possessorum fieri cognoverint defensores, referendi habeant potestatem ad illustres, & magnificos viros Præfectos Prætoriis, & illustres viros Magistros Equitum & Peditum, Magistros etiam of-

ficiorum, & Comites, tam sacrarum largitionum, quam rerum privatarum. Dat. XV. Kalend. Februar. Ravennæ, HONORIO VIII. & THEOD. III. AA. CONSS. 409.

De fraude susceptorum coërcenda. 1. De actorum confectione injurias suas contestari cupientibus non deneganda.

IX. Iidem AA. Cæcilio P. P.

JUBEMUS cura ac solertia defensorum minime possessores majoribus mensuris & ponderibus a susceptoribus prægravari: sed eos deprehensos ad judicium dirigi cum ipso commissæ fraudis indicio.

§. 1. Illud etiam fieri permittimus: ut, si Provincialibus nostris contestari injurias, seu læsiones suas cupientibus, actorum confectio a Defensoribus denegetur, licentia eis tribuatur querelæ propriæ libellum conscriptum, eo tempore, quo fuerat contestandum in frequentioribus civitatum locis proponendi, conveniendique Scribas, Tabularios, & cætera officia publica commonendi, per quæ libellum colligi oportebit, atque invitis supra memoratis personis, sub actorum confectione ingerendi, quorum quæstione fides possit inquiri: qua probata, in eos quos gestorum petitam confectionem negasse constiterit, vigor judiciarius exeratur. Dat. XI. Kal. Februar. Ravennæ, HONORIO VIII. & THEODOSIO III. AA. COSS. 409.

De abdicatione.

X. Impp. THEOD. & VALENTIN. AA. Cyro P.P.

NULLI Defensorum licere decernimus, si de publica sollicitudine se voluerit liberare, nisi Divinos Affatus intimaverit tuæ Sublimitatis judicio: triginta librarum auri pœnam, tam Moderatoribus Provinciarum, quam cæteris Judicibus, vel temeratoribus sacri nostri oraculi subituris, si neglecta fuerit auctoritas principalis. Datum XV. Kal. Septembr. Constantinop. CYRO V.C. CONS. 441.

TITULUS QUINQUAGESIMUS-SEXTUS.

DE MAGISTRATIBUS MUNICIPALIBUS.

De nominatione & excusationibus.

I. CONSTANTINUS A. ad Florentium P. P.

DECURIONES ad Magistratum, vel exactionem annonarum ante tres menses, vel amplius nominari debent, ut, si querimonia eorum justa videatur, sine impedimento in absolvendi locum

alius subrogetur. Dat. Id. April. Constantinop. SEVERO & RUFINO COSS. 323.

De actis conficiendis.

II. Impp. VALENTINIANUS & VALENS AA. ad Germanianum.

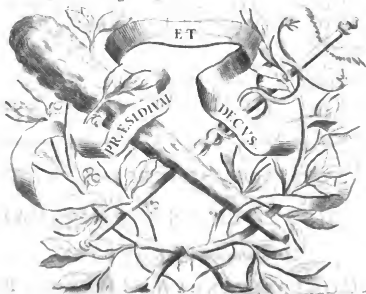
MAGISTRATUS conficiendorum actorum habeant potestatem. Dat. XIII. Kalend. Januar. GRATIANO N. P. & DAGALAIPHO COSS. 366.

TITULUS QUINQUAGESIMUS-SEPTIMUS.

DE OFFICIO JURIDICI ALEXANDRIÆ.

I. Impp. LEO & ANTHEMIUS AA. Alexandro Duci & Præfect. Augustali.

JUBEMUS apud Alexandrinæ duntaxat clarissimæ civitatis Juridicum, licitum & concessum esse, singulis quibuscumque volentibus donationis conscriptæ solemniter instrumenta referare, eisdemque robur adjiciat gestorum series apud eundem confecta, tanquam si apud virum clarissimum Moderatorem Provinciæ, vel Magistratus, vel Defensores plebis habita fuisse dicerentur.

D. JUSTINIANI
SACRATISSIMI PRINCIPIS, PP. A.
CODICIS,
REPETITÆ PRÆLECTIONIS
LIBER SECUNDUS.
TITULUS SECUNDUS.
DE IN JUS VOCANDO.

Ne in jus vocatus ad aliud judicium vocetur, & de fori præscriptione.

IIII.

Ὁ ἍΠΑΞ [a] αἰτιασάμενος τινὰ ἐν τῇ Βασιλίδι πόλει, ἢ ἐν Ἐπαρχίαις, μετὰ ὑπόμνησιν προσενεχθεῖσαν αὐτῷ, μηκέτι τὸν αὐτὸν ὑπεύθυνον μηδὲ ἐγγράφως, μηδὲ ἀγράφως αἰτιάσθω, τουτέστι μὴ ποιείτω κατ' αὐτοῦ προσελεύσεις ἀγράφως, ἀλλὰ τῷ πρώτῳ δικαστῇ παραμενέτω.

§. α'. Ὁ δὲ τὴν ὑπόμνησιν δεξάμενος, εἰ καὶ εἰς ἑτέραν μετασταίη τάξιν, στρατευσάμενος τυχὸν ἢ Κληρικὸς γενόμενος, ἀποκρινέσθω πάντως ἐν τῷ πρώτῳ δικαστηρίῳ τῷ κατὰ τὴν προτέραν αὐτοῦ τάξιν νομισθέντι προσφόρῳ, μηδεμίαν ἔχων φόρου παραγραφήν.

§. β'. Ὁ δὲ ἅπαξ αἰτιασάμενος ἐὰν μετὰ τὸ προσενεχθῆναι τὴν ὑπόμνησιν τῷ αἰτιαθέντι εἰς ἕτερον ἄλλον καλέσῃ δικαστήριον ἐπὶ ταῖς αὐταῖς αἰτίαις, καὶ τὸ ἀζήμιον ποιείτω τῷ αἰτιαθέντι, καὶ τῆς δίκης ἐκπιπτέτω, εἰ καὶ δικαίαν εἶχεν ἀγωγήν.

Qui semel in jus vocavit aliquem in Regia Urbe, vel in Provinciis, post libellum ei oblatum, amplius eundem reum ex scripto, vel sine scripto ne peragat: hoc est, ne Judicem sine scripto adversus eundem adeat, sed apud primum Judicem permaneat.

§. 1. Qui libellum accepit, etiamsi in aliud officium translatus sit, Miles forte, vel Clericus factus, respondeat omnino in primo foro, quod secundum primam ejus conditionem censetur competens, nullam habens fori præscriptionem.

§. 2. Qui semel in jus vocavit, si post admonitionem reo oblatam eum ad alium Judicem ob easdem causas vocaverit, & eum indemnem præstet, & causa cadat, etsi justam habuit actionem.

[a] Ὁ Ἅπαξ] Refert brevius Josephus Tenedius *ex lib. VII. tit. VIII.* Βασιλικῶν, prolixius Jacobus Cujacius *lib. X. Observat. cap. X. & lib. XIII. cap. XI.*

TITULUS SEPTIMUS.

DE ADVOCATIS DIVERSORUM JUDICIORUM.

De multis.

XVIII.

NULLUS multæ dictionem habeat in eos Advocatos, qui intra fori Prætoriani statutum numerum sunt, præter ipsum Præf. Præt.

ΟΥΔΕΙΣ [a] ἐπιτιμάτω τοῖς ἐν τάξει οὖσι δικολόγοις, εἰ μὴ μόνον ὁ τῶν Πραιτωρίων Ἔπαρχος.

[a] Οὐδεὶς] Refert Jacobus Cujacius Doctor meus *lib. XIII. Observat. cap. 11.*

De lite non protrahenda.

XIX.

NE ideo lis protrahatur, quod in ea non reperiantur Advocati tres, cum duo sufficiant.

ΔΙΚΗ οὐχ ὑπερτίθεται, κἂν μὴ εὑρεθῶσιν ἐν αὐτῇ τρεῖς συνήγοροι· δύο γὰρ ἀρκοῦσιν [a].

[a] Δύο γὰρ ἀρκοῦσιν] *Valentinian. Nov. de confirmand. his quæ administr. vel publ. Officium gerent. distr. sunt:* καθημερ. ὁμιλ. δεῖ μὲν δικολόγοις τιμικῷ καὶ τοῖς συνηγόροις καὶ τῷ νομικῷ, ἵνα σπουδαιότερον ἐκδικήσωσιν ἡμᾶς.

TITULUS DECIMUS-TERTIUS.

DE PROCURATORIBUS.

Ne quis in duobus foris Procurator sit. Περὶ μετεντάλματος.

XXVII. Imp. ZENO A.

CONSTITUTIO prohibet duorum judiciorum unum eundemque publicum Procuratorem esse: sed alios quidem esse in maximis judiciis gloriosissimorum Magistratuum Procuratores, alios vero qui eloquentissimis Judicibus pedaneis ministrent in litibus: ac neque eum qui litem inchoavit procuratorem apud Diætetam, seu

Η ΔΙΑΤΑΞΙΣ [a] ἀπαγορεύει, δύο δικαστηρίων τὸν αὐτὸν εἶναι δημόσιον ἐντολέα, ἀλλ᾽ ἄλλους μὲν εἶναι ἐν τοῖς μεγίστοις δικαστηρίοις τῶν ἐνδοξοτάτων Αρχόντων τοὺς ἐντολέας, ἄλλους δὲ τοὺς τοῖς λογιωτάτοις διαιτηταῖς ὑπηρετουμένους ταῖς δίκαις· καὶ μήτε τὸν ἀρξάμενον τῆς δίκης ἐντολέα παρὰ τῷ Διαιτητῇ, αὐθαι

ραιοῦ

παραιτεῖν τὴν δίκην παρὰ τοῦ ἐνδοξοτάτου Ἄρχοντι, ἀλλὰ μετένταλμα γίνεσθαι παρ' αὐτοῦ περὶ τὸν ἐντολέα τὸν τῷ ἐνδοξοτάτῳ Ἄρχοντι παρεδρεύοντα, μηδὲ μιᾶς δαπάνης ἐπὶ προβολῇ ἐντολέος γινομένης ἐπὶ τούτῳ τῷ μετεντάλματι, μηδὲ κοινῆς ἱκανοδοσίας διὰ τοῦτο τὸ μετένταλμα ἀπαιτουμένης· ἀλλὰ καὶ τὴν ἐπὶ τῇ τῶν κριθησομένων ἐκπληρώσει ἱκανοδοσίαν, καὶ τὴν ἐπὶ τῇ ἀποδοχῇ ἀσφάλειαν οὕτως ἐξ ἀρχῆς ὑπαγορεύεσθαι, ὡς περιέχεσθαι αὐταῖς καὶ τὰ δαπανήματα τοῦ τοιούτου μετεντάλματος· ἵνα ὁ ἐγγυώμενος τὴν μίαν τούτων τῶν ἱκανοδοσιῶν ἐπερωτᾶται, ὅτι ὁμολογῶ, καὶ τοῦτον παρὰ τῷ Διαιτητῇ ἐντολέα ἐπὶ τῇ κριθησομένων ἐκπληρώσει ἢ τὴν ἱκανοδοσίαν ἐγγεγυῆσθαι· καὶ εἰ συμβῇ ἐξ ἀναφορᾶς τοῦ Διαιτητοῦ, ἢ ἀπὸ ἐκκλήτου διδομένης κατὰ τῆς αὐτοῦ ψήφου μετενεχθῆναι τὴν δίκην εἰς τὸ μέγιστον δικαστήριον, οὗτινος ἐστὶν ὁ Διαιτητής· καὶ τὸν ἐκ μετεντάλματος μέλλοντα εἶναι ἐντολέα ἐν τῷ μεγίστῳ δικαστηρίῳ κατὰ τὸν ὅμοιον τρόπον ἐγγεγύημαι. Ἐὰν μὴ πάντα ταῦτα παραφυλαχθείη· εἰ μὲν ἐν τῶν μεγίστων δικαστηρίων ἡ νομοθεσία παραβαθείη· τῷ προσφόρῳ σκρινίῳ πέντε χρυσίου λιτρῶν καταθήσει ποινήν· εἰ δὲ παρὰ Διαιτηταῖς ἡ νομοθεσία παραβαθείη· ὁ τῆς δίκης πληρωτὴς ὁ προσεδρεύων τῷ λογιωτάτῳ Διαιτητῇ μιᾶς χρυσίου λίτρας ἀπαιτηθήσεται ποινήν· οἱ δὲ ἄλλοι δύο οἱ ἐκ τῶν τάξεων ἀφορισμένοι τῷ Διαιτητῇ ἤτοι ἐκ τῶν σχολῶν, δύο χρυσίου λιτρῶν ἀπαιτηθήσονται πρόστιμον· αὐτὸς δὲ ὁ ἐντολεὺς, ἀφ' οὗ τι παραβαθείη, πληγαῖς σωφρονιζέσθω παρὰ τοῦ Ἄρχοντος, ἢ τοῦ Διαιτητοῦ κεκωλυμένος

pedaneum, eundem ipſum terminare ipſam litem apud glorioſiſſimum Magiſtrum, ſed nec metentalma, id eſt tranſlationem mandati fieri ab ipſo ad alium Procuratorem, qui apud glorioſiſſimum Magiſtratum adſideat: nulla impenſa pro permutatione Procuratoris facienda in hoc metentalmate, neque communi ſatiſdatione pro hoc metentalmate exigenda, ſed & judicatum ſolvi ſatiſdationem, & de ratihabitione cautionem ita ab initio concipi, ut comprehendantur in his & expenſæ hujus metentalmatis, ut is a quo exigitur alterutra harum ſatiſdationum ſtipuletur: Quia ſpondeo me & hunc apud Diætetam Procuratorem pro judicatorum ſolutione aut ſatiſdatione confirmaturum, & ſi contingat ex relatione Diætetæ, aut ex appellatione data contra ipſius ſententiam transferri cauſam ad maximum judicium, cui ſubeſt Diæteta: etiam tum ex metentalmate futurum Procuratorem in maximo judicio ſimili modo confirmaturum me ſpondeo. Si non hæc omnia obſervata fuerint, ſi quidem circa maximum judicium lex hæc tranſilita fuerit, competenti ſcrinio quinque auri libras perſolvet pœnam. Si vero circa Diætetas hæc lex prætermiſſa fuerit, is, qui litem adimplet, qui apparet eloquentiſſimo Diætetæ, unius auri libræ exigetur pœnam. Alii vero duo qui ex officio ſegregati ſunt, & attributi Diætetæ ſive ex ſcholis duarum auri librarum exigentur multam. Ipſe vero Procurator a quo quid peccatum contra hanc legem fuerit, plagis caſtigetur a Magiſtratu aut Diæteta, interdictus in

posterum Procuratoris officio fungi in judicio.

τοῦ λοιποῦ ἐντολεὺς ἐν δικαστηρίῳ γίνεσθαι.

[a] Η διάταξις] Refert & explicat Jacob. Cujac. *lib. XIII. Observat. cap. V.*

De fidejussore. 1. Si moriatur, aut alias non appareat procurator.

XXVIII. Constitutionis argumentum ex lib. Eustathii, περὶ χρονικῶν διαστημάτων.

SI fidejussor Procuratoris non definierit tempus, & dixerit forte, Ego fidejubeo pro ipso, & si mortuus fuerit, aut amplius non appareat, idque contigerit intra viginti dies, alius fidejussor dandus erit.

ΕΑΝ ὁ ἐγγυητὴς τοῦ ἐντολέως μὴ ὁρίσῃ χρόνον, καὶ εἴπῃ τυχὸν, ὅτι Ἐγγυῶμαι αὐτὸν [a], κἂν τελευτήσῃ ἢ ἀφανὴς γένηται [b], καὶ συμβῇ τοῦτο γενέσθαι ἐντὸς εἴκοσιν ἡμερῶν, ἕτερον προβάλλεσθαι.

§. 1. Si moriatur, aut alias non inveniatur is, qui ad litem ab aliquo datus est Procurator, post vicesimum diem a judiciali decreto super alterius Procuratoris datione interposito, sex mensium accessionem seu terminum habebit principalis reus peregre degens in remota Provincia, ad alium Procuratorem dandum, vel ad veniendum per se in judicium: si enim in proxima, non autem in longinqua Provincia absit, tunc Judicis arbitrio terminus, sive dilatio definietur.

§. α'. Ἐὰν τελευτήσῃ ἢ ἀφανὴς γένηται ὁ ἐπὶ δίκῃ παρά τινος δοθεὶς ἐντολεὺς μετὰ τὴν εἰκοστὴν ἡμέραν τοῦ προτεθειμένου παρὰ τοῦ Ἄρχοντος διατάγματος περὶ τοῦ προβληθῆναι ἄλλον ἕξ μηνῶν ἔχει προθεσμίαν ὁ πρωτότυπος ἐν ἀπουσίᾳ ὢν πόῤῥω διακειμένης ἐπαρχίας εἰς τὸ ἕτερον προβάλλεσθαι, ἢ αὐτὸς παραγενέσθαι. Εἰ γὰρ μὴ ἐστι μακρὰν, ἐκ τοῦ Ἄρχοντος ὁρίζεταί τις προθεσμία.

[a] Ὅτι ἐγγυῶμαι αὐτὸν] Ὁ εἰρηκὼς ὅτι ἐγγυῶμαι τὸν δὲ, κατέχεται οὐδὲν ἧττον ὡς ἐγγυητής. *L. Blanditus C. de fidejussor.* Ἰστέον δὲ ὅτι ἐγγύη, καθ' ἣν ἐγγυᾷ μὲν, φασὶν ὁ διδοὺς, ἐγγυᾶται δὲ ὁ λαμβάνων, γίνεται παρὰ τὸ ἐγγύου ὁ ἐστι χέρσι τινος κεῖσθαι τὸ κατεγγυηθὲν, &c. Eustat. Ὀδυσσ. θ.

[b] Η ἀφανὴς γένηται] *Vet.* Η ἀφανὴς γένηται ὁ ἐντολεὺς, καὶ μὴ συμβῇ τοῦτο γενέσθαι ἐντὸς εἴκοσιν ἡμερῶν, ὀφείλει ἕτερον προβάλλεσθαι.

D. JUSTINIANI
SACRATISSIMI PRINCIPIS, PP. A.
CODICIS,
REPETITÆ PRÆLECTIONIS
LIBER TERTIUS.

TITULUS PRIMUS.
DE JUDICIIS.

Ut Judex leges non verba Principis attendat.

XI. Græcæ hujus Constitutionis argumentum ex indice Basilicorum & Theod. Hermopolita.

ΤΗΣ ἀκριβείας [a] τῶν νόμων ὁ δικαστὴς φροντιζέτω, μὴ δὲ τοῖς παρανόμως ῥηθεῖσι παρὰ Βασιλέως προσέχων.

SUBTILITATEM legum Judex curæ habeat: non autem, his, quæ præter jus dicta, vel prolata sunt ab Imperatore attendens.

[a] Τῆς ἀκριβείας] Refert Josephus Tenedius *ex lib. VII. tit. VI. cap. XI.* Βασιλικῶν, & extat non dissimilis Constitutio Anastasii *C. si contra jus vel utilit. publ.* & Justiniani Demostheni PP. dat. VI. Kal. Nov. Decio V. C. Conf. *C. de sentent. & interloqunt. omn. jud. Nov. LXXXII. Nov. CXIII.*

De dilationibus. 1. De recusatione judicis.

ιβ'. Αὐτοκράτωρ Ζήνων. *

ΠΑΝΤΕΣ οἱ Ἄρχοντες [a] καὶ οἱ θεῖοι δικασταὶ συντόμως τὰς δίκας τεμνέτωσαν· κἂν τις δικαζομένων πολλάκις τῷ προσφόρῳ δικαστῇ προσελθὼν μὴ δι᾽ ἀναγκαίαν αἰτίαν ὑπερτεθείη, προσίτω τῷ βασιλεῖ, τὴν ἐκεῖθεν ἀναμένων βοήθειαν.

§. α'. Εἰ δὲ καὶ παραιτεῖταί τις τὸν δικαστὴν εὐλόγως πρὸ προκατάρξεως, ἐκ θείας προσελεύσεως ἕτερον τεύξεται δικαστοῦ. Εἰ δὲ καὶ εὐλόγως παραιτησάμενος ὀφθήσεται μετὰ

XII. Imp. ZENO. *

OMNES Magistratus & divini Judices compendiose lites decidant: & si quis litigantium crebro competentem Judicem adiens, sine justa causa differatur, adeat Principem, auxilium ab eo expectans.

§. 1. Sin recuset quis Judicem bona fide ante litis contestationem, Judex alius ei ex divina aditione dabitur. Quod si & juste recusare videbitur, post contestatio-

nem Judex alius aut Conjudex nepetatur: apud unum enim Judicem omne moveatur causæ negotium: & si incompetens ille super aliquo videatur causæ capitulo: ex propria sententia ad competentem Judicem illud capitulum remittatur. Secundo enim aut sæpius conventus seu expertus quis, & ex secunda causa in duplum reponet damnum, & sine fidejussoribus, aut ejeratione ex secunda conventione apud primum intendet Judicem.

προσκάταρξιν, δικαστὴς ἕτερος ἢ συνδικαστὴς μὴ αἰτείσθω, παρ' ἑνὶ δὲ δικαστῇ τὸ πᾶν κινείσθω τῆς ὑποθέσεως· κἂν ἀπρόσφορος οὗτος ἐπί τινι δόξῃ κεφαλαίῳ, ἐξ οἰκείας ψήφου ἐπὶ τὸν πρόσφορον αὐτὸ παραπεμπέτω. Δεύτερον γάρ τις ἢ πλέον αἰτιασάμενος, καὶ ἐκ τῆς δευτέρας αἰτίας κατὰ τὸ διπλάσιον καταθήσει ζημίας, καὶ ἐγγυητῶν χωρὶς, ἢ ἐξωμοσίας ἐκ τῆς δευτέρας ὑπομνήσεως παρὰ τῷ πρώτῳ κινήσει δικαστῇ. Dat. *.

[a] Πάντες οἱ ἄρχοντες] Refert Josephus Tenedius *ex lib. VII. tit. VI. cap. XI.* Βασιλικῶν, & doctor meus *lib. IX. Observat. cap. XXI.* Meminit Theodor. *lib. LX.* Βασιλ. *tit. XXXIII.*

TITULUS SECUNDUS.

DE SPORTULIS, ET SUMPTIBUS in diversis Judiciis faciendis, & de executoribus litium.

De his qui edicta perferunt in Provincias.

I I.

QUI sacra Pragmatica, aut Edicta perferunt eorum qui gesturi sunt Magistratum civilem, aut militarem, quindecim solidos aureos ex Provincia referunto, & nihil amplius: quod si plus recipiant, quadruplum reddant, non valentes ad sui defensionem proponere, quod a volentibus id quod amplius est, acceperunt. Sed huc usque generalis est constitutio. Postea vero propriam definit pœnam contra Ducem Thebaidos, ad quem rescripta est, eos qui post hanc eundem adipiscentur Magistratum, nisi a transgressoribus legis definitam exegerint pœnam.

ΟΙ τὰ διατάγματα [a] κομίζοντες τῶν μελλόντων ἀρχὴν πολιτικὴν ἢ στρατιωτικὴν Ἀρχὴν, δεκαπέντε μόνους χρυσοῦς ἐκ τῆς Ἐπαρχίας κομιζέσθωσαν· εἰ δὲ πλέον λάβωσι [b], τὸ τετραπλάσιον διδότωσαν, μὴ δυνάμενοι πρὸς ἀπολογίαν προσφέρειν, ὡς παρὰ ἑκόντων τὸ περιττὸν εἰλήφασιν. Ἀλλ' ἄχρι μὲν τῶν ἐνταῦθα γενικὴ ἡ διάταξις. λοιπὸν δὲ, ἰδικὸν ὁρίζει πρόστιμον κατὰ τοῦ Δουκὸς Θηβαΐδος, πρὸς ὃν ἀντεγράφη, καὶ τοὺς μετ' αὐτὸν τὴν αὐτὴν παραληψομένους ἀρχὴν, εἰ μὴ τοὺς παραβαίνοντας τὴν νομοθεσίαν τὴν ὡρισμένην ἀπαιτοῦσι ποινήν.

[a] Οἱ τὰ διατάγματα] Refert Josephus Tenedius *ex lib. VIII. tit. VI. cap. XVIII.* Βασιλικῶν, & doctor meus *lib. XII. Observat. cap. XXII.*

ᵇ Εἰ δὲ πλέον λάβωσι] Παρ' ἑκόντων ἢ ἀκόντων, arg. *L. 111. C. de discuss. L. ult. C. publ. lætit. C. ult. C. de re militar.*

De insinuatione. De edendo. 1. De cautione, judicio sisti. De solatio ob editionem accipiendo.

δ'. Αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανός.

Ὁ ΕΓΧΕΙΡΙΖΟΜΕΝΟΣᵃ δημοσίας ἢ ἰδιωτικὰς χρείας παρὰ Βασιλέως ἢ παρά τινος τῶν ἐνδοξοτάτων Ἀρχόντων, ὑπομιμνησκέτω μὲν τὸν ἐναγόμενον, καὶ πρὶν ἐμφανίσαι αὐτῷ τὰς τοιαύτας κελεύσεις, (ἔσθ' ὅτε γὰρ χρὴ ἀγνοεῖσθαι αὐτάς) μήτε δὲ συνηθείας λαμβανέτω παρ' αὐτοῦ, μήτε ἐκβιβαζέτω αὐτόν, εἰ μὴ τὸ ἴσον τῆς θείας ἢ μεγίστης κελεύσεως ἐκδῷ αὐτῷ, ἐξ ἧς ὑπέμνησεν αὐτόν. Εἰ δὲ ἄλλου τινὸς Ἄρχοντος δημοσίαν ἢ ἰδιωτικὴν πρόσταξιν ἔχει, ἢ τοῦ κατὰ χώραν Ἄρχοντος· μὴ ἐκβιβαζέτω τὸν ἐναγόμενον, μηδὲ συνηθείας κομιζέσθω, εἰ μὴ ἐμφανίσει πρότερον τῷ Ἄρχοντι τῆς Ἐπαρχίας, ὥστε δύνασθαι ἐκεῖθεν ἐκλαβεῖν τοὺς αἰτιαθέντας, καὶ βιβλίον αὐτοῖς ἐπιδοθείη, ἢ γραφή, ἐπὶ τῶν ἐγκληματικῶν. Εἰ δὲ μὴ γινομένων τούτων, ὑπόμνησιν προσφέρει, ἢ συνηθείας ἀπαιτεῖ ὁ ἐκβιβαστής· ἐξέστω τῷ ἐναγομένῳ ἀπωθεῖσθαι αὐτόν.

IV. Imp. JUSTINIANUS.

IS cui commissæ sunt publicæ aut privatæ commoditates (sententiæ, aut jussiones forte hoc loco) a Principe, vel aliquo illustrissimorum Magistratuum, conveniat quidem reum, & priusquam insinuet illi hujusmodi jussiones, (interdum enim oportet eas ignorari) neque consuetas sportulas accipiat ab ipso, neque exigat ipsum, nisi exemplum divinæ, aut maximæ jussionis ediderit ipse, ex qua commonuit ipsum. Si vero alterius cujuspiam Magistratus publicam aut privatam præceptionem habet, aut Præsidis ejus loci, ne exigat conventum, neque consueta accipiat: nisi insinuaverit prius Præsidi Provinciæ, ut inde possint assumere exemplum hi qui conventi sunt, & libellus eis edatur, aut inscriptio, in criminalibus. Si vero non observatis his conventionem obtulerit, aut consueta exegerit executor, liceat convento repellere eum.

§. α'. Μήτε δὲ προφάσει ἐγγυῶν ἀλόγως ζημιούσθωσαν οἱ ὑποτελεῖς παρὰ τῶν πρακτήρων, ἢ ὑπὲρ στάσεως ἐντολέως· ἀλλ' εἰ μὲν ἀκίνητον κτῆσιν ἔχουσιν, ἐξωμοσίας ἐκτιθέσθωσαν γραμματεῖον· εἰ δὲ οὐκ ἔχουσιν, ἐγγυητὴν ἕως πεντήκοντα χρυσίου λιτρῶν παρεχέσθωσαν ἀζήμιον. Ἀμφιβολίας δὲ γινομένης περὶ τοῦ προσώπου τοῦ ἐγγυητοῦ, ἢ περὶ τοῦ ὕφεος τῆς ἐξω-

§. 1. Neque vero prætextu fidejussionum sine causa damno adficiantur Provinciales ab Exactoribus, vel pro constitutione Procuratoris: sed si quidem immobilem possessionem habent, juratoriam emittant scripturam; si vero non habent, fidejussorem usque ad quinquaginta auri libras præstent indemnitatis gratia. Controversia autem orta de persona fidejussoris, vel de tenore juratoriæ cau-

tionis: apud Episcopum civitatis, & Patrem & Ecdicum, seu Defensorem, ea dirimatur, necessitatem habente Exactore accipere idoneum ab illis judicatum fidejussorem, aut cautionem acceptam. Si vero ex divina jussione, aut maxima præceptione moveatur omnimodo ipsam personam abducere, nec ipsam fidejussori credere, tunc liceat ipsi non accipere fidejussorem, sed ducere personam sine damno, & cum omni moderatione. Deo vero amabilis locorum Episcopus, si permiserit conculcari legem, aut non minatus fuerit adversus transgressorem, & Dei offensionem incurrat, & Imperialem experietur animi motum. Similiter vero & Præses Provinciæ si negligat legem, & carebit Magistratu, & publicatus in perpetuum relegabitur.

μοσίας· παρὰ τῷ Ἐπισκόπῳ τῆς πόλεως, καὶ τῷ Πατρὶ, καὶ τῷ Ἐκδίκῳ τῷ περὶ τούτου κρινέσθω· ἀνάγκην ἔχοντος τοῦ πράκτορος δέχεσθαι τὸν κρινόμενον ἀξιόπιστον ἐγγυητὴν ἢ τῆς ἐξωμοσίας [b] κομιζόμενον. Ἐὰν δὲ ἐκ θείας κελεύσεως, ἢ μεγίστης προστάξεως ἐπιτραπείη πάντως τὸ πρόσωπον ἀναγαγεῖν, καὶ μὴ καταπιστεῦσαι αὐτὸ ἐγγυητῇ· τότε ἐξέστω αὐτῷ μὴ λαμβάνειν ἐγγυητὴν, ἀλλὰ διάγειν τὸ πρόσωπον ἀζημίως, καὶ μετὰ πάσης φειδοῦς. Ὁ δὲ Θεοφιλὴς τῶν τόπων Ἐπίσκοπος, ἐὰν συγχωρήσῃ παραβαθεῦσαι τὸν νόμον, ἢ μὴ μηνύσῃ κατὰ τοῦ παραβαίνοντος, καὶ τῷ Θεῷ προσκρούει, καὶ Βασιλικῆς πειραθήσεται κινήσεως. Ὁμοίως δὲ καὶ ὁ Ἄρχων τῆς Ἐπαρχίας, εἰ ῥαθυμήσει τοῦ νόμου, καὶ παύεται τῆς Ἀρχῆς, καὶ δημευθεὶς διηνεκῶς ἐξορίζεται.

§. 2. Ne accipiant autem Exactores, qui edunt libellos, aut inscriptiones & conventiones, aut instrumenta, ultra quam sequente constitutione permissum est solatii loco, aut, si transgressi fuerint, subjaceant ejus pœnis. V.***. Dat. Kal. Jun. C. P. DN. JUSTINIANO perp. A. III. CONSS. 533.

§. β'. Μὴ λαμβανέτωσαν δὲ οἱ ἐπιδιδόντες τὰ βιβλία ἢ τὰς γραφὰς πράκτορες, καὶ τὰς ἐντυχίας, ἢ τὰ συμβόλαια, περαιτέρω τῆς διωρισμένης τῇ μετὰ ταῦτα διατάξει παραμυθίας· ἢ παραβαίνοντες, ὑποκείσθωσαν τοῖς ἐπιτιμίοις αὐτῆς. Dat. *.

[a] Ο Εξχειζόμενος] Refert Jacobus Cujacius doctor meus *lib. XII. Observat. cap. XXII.*

[b] Ἐγγυητὴν ἢ τῆς ἐξωμοσίας] Repetitio ἐξωμοσίας quædam ab oculis librarii sevocavit: forte legendum est *ἢ τὴν ἐξωμοσίαν μηδὲν ὑπὲρ τοῦ ἐγγυητικοῦ ἢ τῆς ἐξωμοσίας κομιζόμενον.* Quod & τῆς νομικῆς ὀφθαλμὸς vidit *ex L. XXVI. C. de Episcop. aud.* Officiales jubente Judice cuicumque causæ necessarium hominem tenebant, aut permanente lite exhibebant, aut finita dimittebant. *Augustin. Macedonio.*

TITULUS DECIMUS.

DE PLUS PETITIONIBUS.

α'. Αὐτοκράτωρ Ζήνων. *

ΠΑΣ τῶν ἐναγόντων [a], καὶ ἄῤῥενες, καὶ γυναῖκες, παρὰ τῆς ὡρισμένης προθεσμίας [b] τῶν χρεῶν ἐνάγοντες, καὶ κατὰ τοῦτο τὸν ἐναγόμενον βλάπτοντες, ἄλλον τοσοῦτον περιμενέτωσαν χρόνον, μηδένα τόκον ἐν τῷ μέσῳ λαμβάνοντες, ὅσον αὐτοὶ προφθάσαι τὴν προθεσμίαν ἐπεχείρησαν· καὶ τοῦ χρόνου δὲ τούτου παρατρέχοντος, μὴ ἄλλως ἐναγέτωσαν, εἰ μὴ τὰ δαπανήματα τῆς προτέρας εἰσόδου τὰ παρὰ τῆς μεθοδείας συμβάντα τῷ ἀντιδίκῳ καταβάλλωσιν.

§. α'. Ἐὰν δὲ ἐπίτροποι ἢ κουράτορες ἐν χρόνῳ ἢ ποσότητι πλέον ἐπιχειρήσωσιν ἀπαιτῆσαι, τοὺς τῶν κηδευομένων χρεώστας οὐδὲν καταβλάπτεσθαι, ὡς ἂν οἱ ἐπιτροπευόμενοι ἢ κουρατορευόμενοι, αὐτοὶ δὲ οἱ ἐπίτροποι καὶ κουράτορες ἐπιγινωσκέτωσαν τὴν ἐντεῦθεν συμβαίνουσαν ζημίαν.

§. β'. Οἱ δὲ κληρονομικὰ διεκδικοῦντες πράγματα, ἢ λόγους ἐπιτροπικούς, ἢ κουρατορείας ἀπαιτοῦντες, καὶ οἱ κατὰ ἀφηλίκων, ἢ μειζόνων περὶ διοικήσεως κινοῦντες, ἢ παραθήκας ὑφ' ἑτέρων δεδομένας ἀπαιτοῦντες, ὡς αὐτοὶ τῶν παραθεμένων διάδοχοι γενόμενοι, μηδὲν ἐκ τῆς ὑπεραπαιτήσεως ζημιούσθωσαν, ὡς δικαίαν ἔχοντες τῆς ἀγνοίας αἰτίαν· τότε δὲ ὁ ἀπαιτῶν ζημιούσθω, ὅτε προφανῶς ἠλέγχθη πλεονεκτῶν.

§. γ'. Εἰ δέ τις εἰς ἔλαττον τῆς ἀληθείας διετιμήσατο τὴν ἑαυτοῦ δίκην· μὴ προσεχέτω τούτῳ ὁ δικάζων, ἀλλὰ πρὸς τὴν ἀληθῆ ποσότητα τὴν ψῆφον ἐκφερέτω [c].

I. Imp. ZENO.

OMNIS actor ſive maſculus, ſine fœmina ante definitam dilationem debiti agens, & per hoc reum damno afficiens, aliud tantum expectet tempus, nullam uſuram in medio accipiens, quantum ipſe prævenire definitum ſolutioni diem conatus eſt: & hoc vero tempore elapſo, non aliter agat, quam ſi impendia primæ inſtantiæ circa litis præmonitionem facta adverſario ſolvat.

§. 1. Si vero tutores, aut curatores tempore, aut quantitate in plus eniſi fuerint exigere, eorum qui ſuæ curæ commiſſi ſunt debitores in nullo lædantur, ut qui ſub aliorum tutela & cura ſint: ſed ipſi tutores & curatores agnoſcant ſubinde contingens damnum.

§. 2. Qui vero hereditarias res petunt, aut rationes tutelæ, aut curæ exigunt, & qui contra minores, aut majores de negotiis geſtis, (ſeu de geſta) intendunt, aut depoſita ab aliis data exigunt, ut eorum qui depoſuerunt, ſucceſſores facti, nihil ex plus petitione damnificentur, veluti qui juſtam habeant ignorantiæ cauſam. Tunc vero is, qui plus petit, damnificetur, quando manifeſte convictus fuerit per avaritiam delinquere.

§. 3. Si vero quis minus quam revera ſit, taxaverit ſuam litem, nec ad hoc reſpiciat Judex, ſed in veram quantitatem calculum ferat.

[a] Πᾶς τῶν ἐναγόντων] Refert Joſephus Tenedius *ex lib. VII.* Βασιλικῶν *tit. VI.*

cap. XXII. Et Jacob. Cujac. *lib. XII. Observat. cap. XXI.* Meminit Justinianus §. *hodie*, §. *sed hæc quidem de action.*

[b] Περὶ τῆς ὡρισμένης προθεσμίας] Ὑπέξειλε τὸν χρεωστοῦντα τῷ ὑπόχρεῳ χρεώσῃ τοῦ δημοσίου, οὗτος γὰρ καλῶς ἀπαιτεῖται καὶ πρὸ τῆς προθεσμίας ὑπὸ τοῦ δημοσίου, ὡς βιβλ. δ΄. τοῦ κώδικος *tit.* θ΄. διατάξ. α΄. ἡ γὰρ ἀνάγκη τῆς διατροφῆς τῶν στρατιωτῶν ἐποίησε καὶ πρὸ τῆς ἡμέρας τὴν ἀπαίτησιν.

[c] Τὴν ψῆφον ἐκφερέτω] Ἐν αὐτῷ τῷ δικαστηρίῳ, ὡς ἡ εἰρημένη Ζήνωνος βούλεται διάταξις. *Theoph.* §. *κινῶν τις, de action.* ἀληθὴς γὰρ ποσότης τῆς ἐναγωγῆς νοείσθω εἰς ἣν ὁ δικάζων ἐκφέρει τὴν ψῆφον. Et dati Judices non ad modum suæ rationis, sed ad veritatis indaginem ferunt sententiam. *L. ult. C. de appellat.*

II. JUSTINIANUS A. *.

ZENONIS Divæ memoriæ [a] vestigiis insistentes, præsenti lege decernimus; ut quicumque ante tempus debitum exegerit, tanto tempore ultra constitutum tempus manifesta plus petitione sine usurarum acceptione expectet: nec tunc agere ante potest, quam omnia damna parti diversæ restituat. Tutores vel curatores talia perpetrantes, ipsi damnabuntur: exceptis his, qui res hereditatis petunt, aut rationes tutelæ, vel curæ, sive negotiorum gestorum agunt contra minores, seu majores, vel qui depositum repetunt, quasi ex successione.

§. 1. Qui autem minus petit in judicio, in nullo læditur.

§. 2. Si quis vero majorem, quam sibi debetur, quantitatem in libello conventionis inseruerit, in triplum parti adversæ restituere compellatur, quicquid ex hac causa sportularum nomine Executoribus amplius dedit.

[a] *Zenonis Divæ memoriæ*] Meminit Justinian. §. *tripli*, §. *sin autem quantitate, de actionibus.* Refert doctor meus *lib. XII. Observat. cap. XXI.*

IX. * Græca Constitutio [a].

Ejus Epitomen restituit Ant. Augustinus. Quia tamen is putat eam potius esse Epitomen l. 3. Latinæ supra de Episcopali audientia, *& nos idem arbitramur, ideo eam prætermisimus.*

De Latronibus *&* Isauris.

X. Impp. HONOR. & THEOD. AA. Anthemio P.P.

PROVINCIARUM Præsides [a] moneantur, ut in quæstionibus latronum, & maxime Isaurorum, nullum quadragesimæ tempus nec venerabilem Paschæ diem existiment excipiendum: ne differatur sceleratorum proditio consiliorum, quæ per latronum tormenta quærenda est: cum facillime, & in hoc summi Numinis speretur venia, per quod multorum salus & incolumitas procuratur. Dat. v. Kal. Mart. BASSO & PHILIPPO CONSS. 408.

[a] *Provinciarum Præsides*] Refert Josephus Tenedius *ex lib. VII. tit. XVII.* Βασιλικῶν post legem IX. hujus tituli. Meminit Leo *Sermon. II. de quadragesim.* Chrysostom. *Homil. XXX. in Genesin.* Et extat *lib. I. Codic. de Episcopat. audient.*

Nec

Nec tamen supereſſe conſtitutionem non deeſſe in hoc titulo difficile crediderim, quod & ſubindicat. Phot. *Nomocan. tit. VII. cap. I. & IIII.*

TITULUS QUADRAGESIMUS-TERTIUS.

DE ALEATORIBUS, ET ALEARUM LUSU.

Aliud Argumentum ex Nomocanone.

α'. Αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς A. Ἰωάννῃ P. P.

Ὅτι ὁ ἡττηθεὶς εἰς κόττον, οὐκ ἀπαιτεῖται· καὶ καταβαλὼν, ἀναλαμβάνει μετὰ διαδόχων [a] ἀπὸ τοῦ νικήσαντος καὶ τῶν κληρονόμων αὐτοῦ διηνεκῶς, καὶ μετὰ τριακονταετίας. Εἰ δὲ μὴ θέλουσιν ἀναλαβεῖν· ὁ θέλων, καὶ μάλιστα ὁ τῆς πόλεως, ἐν ᾗ τοῦτο γέγονε Πατὴρ, ἢ Ἔκδικος ἀπαιτεῖ, καὶ δαπανᾷ εἰς ἔργα τῆς πόλεως. Καὶ ἡ γινομένη ἐπὶ κόττῳ ἀσφάλεια, ἄκυρός ἐστι καὶ ἀποδίδοται· εἰ δὲ καί τις ἐν σχήματι κόττου ἡττηθῇ θερμίοις [b], ἢ ἑτέρᾳ ὕλῃ, οὐκ ἀπαιτεῖται· τῶν Ἐπισκόπων ἄδειαν ἐχόντων ταῦτα ζητεῖν βοηθούντων αὐτοῖς τῶν Ἀρχόντων καὶ Πατέρων, καὶ Ἐκδίκων. Μόνον δὲ παίζειν ἔξεστι μονόβολον [c], καὶ κωντμὸν [d] κόντακα χωρὶς τῆς πόρπης, καὶ περιχύτην [e] καὶ ἱππικὴν ἄνευ τέχνης καὶ ἐπινοίας· καὶ οἱ μὲν σφόδρα πλούσιοι νομίσματος ἑνὸς ἑκάστην σύνθεσιν παίζουσι· οἱ δὲ λοιποὶ πολὺ ἧττον· τὸ δὲ πλέον ἀπαίτησιν οὐκ ἔχει καὶ διδόμενον ἀποδίδοται. Γερουσι τούτων οἱ Ἄρχοντες δίχα λιτρῶν ποινῆς ἐπικειμένης τοῖς παραβαίνουσιν, ἢ συγχωροῦσι παραβαίνεσθαι.

I. Imp. Juſtinianus A. Joanni P. P.

Victum in aleæ luſu, non poſſe conveniri: & ſi ſolverit, habere repetitionem, tam ipſum, quam heredes ejus adverſus victorem, & ejus heredes, idque perpetuo, & etiam poſt triginta annos. Quod ſi vel ipſe, vel ejus heredes repetere neglexerint: liceat cuicunque volenti, & præcipue civitatis, in qua id factum eſt, Primati, vel Defenſori, repetere, & in opera civitatis id expendere. Data autem ſuper aleæ luſu cautio ſit irrita, & condici poſſit. Sed & ſi quis ſub ſpecie alearum victus ſit lapinis, vel alia quavis materia, ceſſet etiam adverſus eum omnis exactio. Data licentia Epiſcopis hæc inquirendi: debentibus etiam Præſidibus, & Primatibus & Defenſoribus civitatum eos hac in re adjuvare. Duntaxat autem ludere liceat *μονόβολον*, liceat item ludere *κοντομονόβολον, κωντόδρὸν κόντακα*, & item liceat ludere *χωρὶς πόρπης*, id eſt, ludere vibratione Quintiana, abſque ſpiculo, ſive aculeo, aut ferro, a quodam Quinto ita nominata hac luſus ſpecie. Liceat item ludere *περιχύτην*, id eſt, exerceri lucta. Liceat vero etiam exerceri hippice, id eſt, equorum curſu, ſeu hippodromo, abſque dolo & circumventione. Et liceat quidem di-

Zz

tioribus ad singulas commissiones, seu ad singulos congressus, aut vices unum assem, seu numisma, seu solidum deponere & ludere; cæteris autem longe minori pecunia. Quod si plus lusum fuerit, neque repetitio detur, & solutum repetatur. Curent vero ista Præsides, decem librarum pœna interposita, si hanc legem contempserint, vel contemni permiserint.

[a] Μετὰ διαδόχων] Fort. Μετὰ διατοκῶν. Sed aliter Latina versio: Repetatur, inquit, ab his qui dederunt aut eorum hæredib. At quod initio ejusdem versionis corruptum est facile resarcietur ex Cedreno, qui ita scribit: Οὗτος ἐστὶ Παλαμήδης ὁ καὶ τὴν τάβλαν ἐφευρὼν πρὸς μετεωρισμὸν τοῦ στρατοῦ, καὶ τὴν ἐν αὐτῇ σύνθεσιν σὺν φιλοσοφίᾳ πολλῇ κατασκευάσας ρ.

[b] Ἠπίλθη θερμίοις] Hodie in Italia lusitantes pueri ementiuntur lupinis nummos, & apud Plautum pro aureis nummis numerantur lupini. Aurum Comicum.

[c] Μονόβολον] Balsam. Γίνωσκε ὅτι μονόβολον λέγεται ὁ δρόμος· κοντομονόβολον τὸ πήδημα. οἱ μὲν τοι τὰ περὶ ἱερῶν ἀγώνων ἐπισκεψάμενοι, οὕτως ἐμμέτρως τοὺς ἄθλους μετροῦσιν· Ἅλμα ποδῶν, δίσκου τε βολὴ, καὶ ἄκοντος ἐρωὴ, Καὶ δρόμος ἠδὲ πάλη, μία δ' ἔπλετο πᾶσι τελευτή. Καὶ τοῦτο ἐστὶ φασὶ πένταθλον. ἕτεροι δὲ οὕτως. ἅλμα. πάλη. δίσκευμα κόντου καὶ δρόμος. Eustat. Ἰλιάδ. ψ'.

[d] Κλωτανὸν κόνταχα] Balsam. Κλωτανὸς κόνταξ χωρὶς τῆς πόρπης, ὁ ἀκοντισμὸς χωρὶς περόνης, ἤτοι σιδήρου, ἀπὸ Κυΐντου τινὸς οὕτω κληθεὶς. *Robertus Rhemensis de bello contra Sarracen.* Tentoria variis ornamentorum generibus venustantur, terræ infixis sudibus scuta apponuntur, quibus in crastinum Quintanæ ludus, scilicet equestris, efficeretur. Aleæ, scaci, veloces cursus equorum flexis in gyrum frenis non defuerunt & militares impetus hastarumque vibrationes in alterutrum ibi celebratæ. Kintzustræ & Tornæ meminit Nicephor. Gregor. *lib. x.* Ῥωμαϊκῆς ἱστορίας. Sed nec hodie Quintanæ nomen nostris ignotum est. Vide Nicet. *lib. III. Manuel. Comnen.*

[e] Περιχυτὴν] Balsam. Ἡ πάλη. *Marc. Tullius de finibus.* Nam cum Academicis uncta luctatio est. Sic Vet. Cod. Quis enim oleam gymnasium sequi nescit?

II. Const. Argumentum Βασιλικῶν lib. 60. tit. 8. de Aleatoribus, Jacobo Cujacio interprete.

Constitutio prohibet ea, quæ dicuntur ξύλινα ἱππικὰ [a] periculi repetitione proposita in lusores, & publicatione domorum, in quibus hujusmodi lusus peracti sunt. Datur & repetitio ei, qui superatus est, & solvit: quod si nolit repetere, id jubet in opera publica ejus civitatis erogari.

[a] Ξύλινα ἱππικὰ] Balsam. Περὶ δὲ τοῦ ξυλίνου ἱππικοῦ πότε γέγονεν ἀμφιβολία παρὰ τῷ Βασιλικῷ βήματι. καὶ τινὲς μὲν εἶπον εἶναι τοῦτο, τὸ συνήθως παρὰ τῶν παίδων γινόμενον παίγνιον, ἔξωθεν τοῦ ἱππικοῦ, ἀντὶ ἵππων χρωμένων ἀνθρώποις εἰς διφρηλασίαν. Τινὲς δὲ εἶπον εἶναι τοῦτο, ξυλινόν τι κατασκεύασμα, διὰ κλιμάκων ξυλοειδῶν ἀνυψούμενον, ἐχουσῶν διὰ μέσου ὀπὰς διαφόρους. Οἱ γὰρ συνθηκίζοντες ἐπὶ τῷ τοιούτῳ παιγνίῳ, βόλους τέσσαρας ἐπεμβαφεῖς ἄνωθεν τῶν κλιμάκων τιθέμενοι, πρὸς τὸ κάτω παντες ἀπολύουσι. Καὶ ὁ πρῶτος ἀπὸ τῶν βόλων ἐξερχόμενος διὰ τῶν ὀπῶν, ἐκ τῆς τελευταίας ὀπῆς τὴν νικῶσαν δίδωσι τῷ ἔχοντι αὐτόν. ἔοικεν οὖν κἀμοὶ τοῦτο τὸ παίγνιον δεύτερον παρὰ τοῦ νόμου ἀποτρέπεσθαι καὶ κολάζεσθαι ὡς ἔχον αἰτίαν κόπου. An potius ἱππάδας κυβευτίνδας; Et Lepusculos quidem tesseras Latinos vocasse, quod exiliendo discurrerent, Isidorus tradit. Ονον ξύλινον describit Nicetas. *Tom. III. Alexii Comnen.*

D. JUSTINIANI
SACRATISSIMI PRINCIPIS, PP. A.
CODICIS,
REPETITÆ PRÆLECTIONIS
LIBER QUARTUS.
TITULUS VIGESIMUS.
DE TESTIBUS.

De scripta testatione, & nuda voce.

Hanc legem restituit ex Basilicis Cujacius lib. 13. observat. cap. 38. *quam Antonini esse existimat. Illius autem ea est sententia : Ne testes recipiantur adversus tabulas vel instrumenta, quæ etiam testium subscriptionem habent : & eam expressit Harmenopulus his verbis*, lib. 1. tit. 6. Ἄγραφος μαρτυρία κατὰ ἐγγράφου μαρτυρίας ἰσχύειν οὐ δύναται.

I.

ΚΑΤΑ ἐγγράφου [a] μαρτυρίας ἄγραφος μαρτυρία οὐ προσφέρεται.

CONTRA scriptum testimonium non scriptum testimonium non fertur.

[a] Κατὰ ἐγγράφου] Μιχαὴλ Ἀνθύπατος Ἀτταλειάτης, Περὶ μαρτύρων· κατὰ ἐγγράφου μαρτυρίας ἄγραφος μαρτυρία οὐ προσφέρεται. τοῦτο δὲ νόει περὶ συμβολαίων· καὶ ἀγράφου μαρτυρίας ἡ τοῦ ἑνὸς μαρτυρία ἀποδοκιμάζεται. Alterum Constitutionis caput hoc est. Ἀπόβλητος εἰς μαρτυρίαν γίνεται ὁ καταδικασθεὶς ἐπὶ τὸ ποιῆσαι παρεκχύθη φλυαρίαν. Si non potius integræ sit Constitutionis Epitome, aut aberrat Balsam. *tit. ix. cap. 11. Nomocan. Photii.* Ο δὲ τιτλ. inquit, τοῦ κβ΄. βιβ. τῶν διγέστων ἐστὶν τιτ. α΄. τοῦ κα΄. βιβλ. τῶν Βασιλικῶν, καὶ λέγει τὸ πρῶτον αὐτοῦ κεφ. ἀξιοπίστους εἶναι δεῖ τοὺς μάρτυρας, καὶ παραδέχονται καὶ ἐπὶ χρηματικοῖς καὶ ἐγκληματικοῖς οἱ μὴ κεκωλυμένοι ἀπὸ τοῦ νόμου ἢ ἐξκουσατευόμενοι. ὁ κ΄. τιτλ. τοῦ δ΄. βιβλ. τοῦ κώδικος ἐστι κεφ. κα΄. τοῦ α΄. τιτλ. τοῦ κα΄. βιβλ. οὕτως ἔχον. Ἀπόβλητος εἰς μαρτυρίαν, & cætera quæ pene tribuerim. *L. xxi. D. de testib.* Photium habet humanissimus. Doct. prudentiss. Jureconsultus Basilius Amerbachius, cui beneficiorum memoria sempiterna obstrictus sum.

De falsis testibus.

ιγ΄. Αὐτοκράτωρ Ζήνων.

ΟΤΑ ψευδῆ [a] μαρτυρήσας, πρότερον μὲν ἐπιορκεῖ, δεύ-

XIII. Imp. ZENO.

QUI falsa in testimonio protulerit, primum quidem de

perjurio, deinde falsi crimine convenitur. Quod si eum in ipso testimonii tempore mentiri suspicio sit, verberatur. Quod si is, qui ex falso testimonio damnatus est, civiliter agere contra testem voluerit: quidquid damni fecit ab eo recipiet, ac præterea falsus ille testis definitam legibus pœnam sustinebit. Quod si etiam in ipsa lite principali convictus mendacii fuerit, officium Judicis esto, ut eum, vel in totam litem, quæ illi mota est, contra quem testimonium dixit, vel in minus condemnet, vel etiam pœnis subjiciat: servatis omnibus, quæ jam statuta sunt de his, qui falsum testimonium perhibent.

τερον δὲ ὡς πλαστογράφος ἐνάγεται, καὶ ἐν αὐτῷ δὲ τῷ καιρῷ τῆς μαρτυρίας ὑπονοηθεὶς ψεύδεσθαι, βασάνοις ὑπόκειται. Εἰ δὲ βουληθῇ ὁ ἐκ τῆς ψευδοῦς μαρτυρίας καταδικασθεὶς πολιτικῶς κινῆσαι κατὰ τοῦ ψευδομαρτυρήσαντος, λήψεται παρ' αὐτοῦ πᾶσαν τὴν ὑποστῇ ζημίαν πρὸς τῷ καὶ τὴν ἀπὸ τῶν νόμων ὡρισμένην τιμωρίαν ὑφίστασθαι. Εἰ δὲ καὶ ἐν αὐτῇ τῇ πρωτοτύπῳ δίκῃ ψευσάμενος ἐλεγχθείη, ἔργον ἔστω τοῦ δικάζοντος ἢ εἰς πᾶσαν τὴν ἐπιφερομένην ἐκείνῳ καθ' οὗ ἐμαρτύρησεν δίκην καταδικάζειν αὐτὸν ἢ εἰς ἔλαττον, καὶ τιμωρίας [b] ὑποβάλλειν αὐτὸν φυλαττομένων πάντων τῶν ἤδη νενομοθετημένων περὶ τῶν τὰ ψευδῆ μαρτυρούντων.

[a] Ο τὰ ψευδῆ] Refert Michaël Ataliates *ex lib. xxi. tit. i. cap. xxxiiii.* Βασιλικῶν. Vid. Julian. *Nov. cxxiii.* §. Τοῖς εὐσεβεστάτοις. *Nov. Leon. xli.*
[b] Καὶ τιμωρίας] Η καὶ τιμωρίαις. *Josephus Tened. & Michaël Ataliat.*

1. De cognatione & genere. 2. De fori præscriptione.

XV. Imp. ZENO.

HANC legem restituit ex Basilicis Cujacius libro trigesimo-tertio observationum capite trigesimo-octavo, *& illius argumentum his fere verbis explicat:* XV. Græca, quæ dat in primis Pedaneis Judicibus testes falsos corrigendi, & tormentis subjiciendi, si plebeii sunt, jus potestatemque, adhibito Præfecto Vigilum. Quod si testes Decuriones sunt, vel in aliqua dignitate positi, ut non possit in eos Judex Pedaneus animadvertere, debet rem omnem ad Magistratum a quo datus est, referre, ita ut pro insinuatione relationis nihil inferatur, & si res aperta sit, sententiam a Magistratu ferri de testium fide suscipienda vel rejicienda oporteat: sin autem majori indaga-

ιε'. Αὐτοκράτωρ Ζήνων.

Η ΔΙΑΤΑΞΙΣ ἀκόλουθος [a] τῇ πρὸ αὐτῆς ἐπιτρέπει τοῖς Διαιτηταῖς ἐξουσίαν ἔχειν τοὺς τὰ ψευδῆ μαρτυροῦντας ὑποβάλλειν σωφρονισμῷ τῷ δέοντι, ἐὰν ἰδιωτικὴν ἐπιγραφόμενοι τύχην δύνανται βασανισθῆναι, ἢ ἐὰν συνίδωσιν αὐστηροτέρας τὸ πρᾶγμα δεῖσθαι κολάσεως καὶ διὰ τοῦ Πραίτωρος τοῦ δήμου τούτους ἐπιστρέφειν. Εἰ δὲ ζώνην τυχὸν εἴη ὁ μάρτυς περιβεβλημένος, καὶ μὴ δύναται παρὰ τοῦ Διαιτητοῦ σωφρονίζεσθαι, τότε γίνεσθαι μὲν ἀναφορὰν πρὸς τὸν Ἄρχοντα τὸν πέμψαντα αὐτῷ τὴν ὑπόθεσιν τὰ περὶ τοῦ πράγματος μηνύουσαν, καὶ ἡ τοιαύτη ἀναφορὰ ἀζημίως ἐμφανιζέσθω παρὰ τῷ Ἄρχοντι, καὶ λοιπὸν ὁ Ἄρχων δεχόμενος τὴν περὶ τῶν μαρτύρων ἀναφορὰν, εἰ μὲν εὕροι τὸ πρᾶγμα τελείως κεκριμένον ἐκ τῆς τῶν

μαρτύρων τὰ περὶ αὐτῶν μαρτύρων ἐξετάσεως, παρέχει τὴν αὐθεντικὴν ψῆφον· ἐὰν δὲ συνίδοι καὶ μετὰ τὴν μαρτύρων ἐξέτασιν δεόμενον τὸ πρᾶγμα ζητήσεως τινός, τηνικαῦτα πάλιν παραπεμπέτω τὰ λοιπὰ τοῦ πράγματος πρὸς τὸν Διαιτητήν· ὀφείλει δὲ οὕτω τὰς μαρτυρίας κρίνειν, ὡς εἴρηται, ἐν τῇ περὶ ταύτης διατάξει, τουτέστιν ἵνα μηδεμίαν φόρου παραγραφὴν δύνωνται προβάλλεσθαι πρὸς ἀποφυγὴν τῆς καθ' αὐτῶν ἀγανακτήσεως ὡς ἅπαξ ἑκουσίως ἐλθόντες μαρτυρῆσαι.

§. α'. Ἐὰν δέ τις ἴδιον ἀντίδικον περὶ συγγενείας ἀπαιτήσῃ συστάσεις λέγων αὐτὸν μὴ εἶναι συγγενῆ ἐλεγχθείη ψευδόμενος, ταύτην ἀπολαμβανέτω τὴν τιμωρίαν, ἵνα κἂν ταῖς ἀληθείαις ἐστὶ συγγενής, ἀπώλεσε τὰ ἐξ ἀδιαθέτου δίκαια τὰ πρὸς ἐκεῖνον ὃν ἀπῄτησε τὰς περὶ τῆς συγγενείας ἀποδείξεις, μᾶλλον δὲ ἐπειδὴ τοῦτο τὸ προνόμιον εὐκαταφρόνητον ἦν ἑκάστου λέγοντος ὅτι κἂν μὴ δουλαγωγήσω, οὐ πάντως ἐγὼ μέλλω κληρονομεῖν αὐτόν· ἴσως γὰρ ἐπὶ διαθήκῃ τελευτᾷ, κελεύει ἡ διάταξις τὸν ἀπαιτοῦντα γένους σύστασιν πρότερον περὶ πάντων ὀμνύναι ὡς νομίζων μὴ εἶναι συγγενῆ τὸν ἀντίδικον τοῦτο λέγει [b], καὶ εἰ μὲν ἐπομόσεται δύναται κληρονομῆσαι, λοιπὸν δὲ μετὰ τὸν τούτου ὅρκον ὀφείλει ὁ τὰς συστάσεις ἀπαιτούμενος ταύτας παρέχειν. χρεία δὲ ἐν τῇ ἀποδείξει μαρτύρων πέντε ἐὰν μὴ ὦσι δικαιώματα πρὸς σύστασιν ἐπιτήδεια. Εἰ δὲ εἰσὶ δικαιώματα ἀρκούμεθα τρισὶ μάρτυσιν. Εἰ δὲ τὸ δικαίωμα τοιοῦτον ἐστὶ ὥστε ἀντὶ πάντων ἀρκεῖν, ἴσως γὰρ ὑπόμνημα δημόσιον [c] ἦν, τότε οὐ δεόμεθα μαρτύρων. Ἐπιφέρει δὲ καὶ ἕτερον κεφάλαιον ἡ διάταξις τοιοῦτον. Ἐὰν τις ἐν ὑπομνήμασι, καὶ ἐν συμβολαίῳ προσμαρτυρήσῃ, ἀνάγκην ἐχέτω πᾶσι τρόποις καὶ δίκης ἐπὶ τῷ πράγματι κινουμένης μαρτυρῆσαι, κἂν ἕτερον φόρον ἐπιγράφηται· εἰ γὰρ μὴ τοῦτο εἴπωμεν, βλάπτεται ὁ δεηθεὶς τῆς αὐτοῦ μαρτυρίας.

tione indigere videatur, rursus ejus rei cognitionem judici delegari, non obstante ulla præscriptione fori, ullove privilegio. Nam cùm ultro testimonium dixerint, suo privilegio testes renuntiasse videntur.

§. 1. Qui falso negavit adversarium suum esse cognatum, exegitque ab eo probationes generis aut gentis, quam is se habere dicebat: non habeat jus vindicandorum bonorum intestati, (ejus scilicet quem suum esse cognatum negavit, cum intestatus decesserit.) Sed non audiatur qui ab adversario probationes generis exigit, nisi prius ipse juret de calumnia, & jurato conservetur jus legitimæ successionis. Requiruntur vero ad generis probationem testes quinque si desint instrumenta, vel tres, si illis instrumenta suffragentur. Quod si hujusmodi sunt instrumenta, quæ omnium probationum vice esse possint, illa etiam sine testibus sufficiunt. Ultimum autem ejus constitutionis caput illud est, ut qui instrumento testis adfuit, & qui deposuit tanquam testis quæ sciebat, post, lite mota, non possit defugere testimonium, & uti præscriptione fori.

[a] Ἡ διάταξις ἀκόλουθος] Refert Josephus Tenedius *ex lib. xxi.* Βασιλικῶν, *tit. i.* Doctor meus *lib. xiii. Observation. cap. xxxviii.* Meminit Harmenop.

lib. I. tit. VIII. Prochiri, Theodor. *lx.* Βασιλικῶν, *tit. lxIIII.* Vid. *Nov. lxxIII. L. nullum C. de testib.*

[b] Τὸν διάδικον τοῦτο λέγει] Michaël Ataliat. Τὸν ἀντίδικον τοῦτο λέγει καὶ μετὰ τὸ ὀμόσαι τὴν τῶν χρέους οὖσαν.

[c] Ἴσως γὰρ ὑπόμνημα δημόσιον]. Superfluum ac privatum testimonium, cum publica monumenta, sufficiant. *L. xxxI. C. de donat.* Vid. *L. I. C. si min. se major. dixer. Capitol. in Antonino Philosopho, Nov. cxvII. Nov. xlIx.* Theodoret. *lib. xlvII.* Βασιλ. *tit. I.* notat scriptum *lib. IIII. tit. xx. Const. xv.* Quod in contractibus favorabilibus nec testibus quidem opus, est ut Herveus vertit.

De testibus cogendis testimonium perhibere vel non. I. De sumptibus.

XVI. Imp. JUSTINIANUS.

CONSTITUTIO jubet non solum in criminalibus judiciis, sed etiam in pecuniariis unumquemque cogi testimonium perhibere de his, quæ novit, cum sacramenti præstatione, vel jurare, se nihil compertum habere (exceptis tamen personis quæ legibus prohibentur ad testimonium cogi, & etiam Illustribus, & his qui supra Illustres sunt, nisi sacra forma interveniat) & si quidem in Regia urbe testes habitent, cogit eos propria voce testimonium ferre : si vero non adfuerint, mitti ad eos jubet procuratores partium, ut apud eos deponant, quæ noverint, vel dejerent, quæ ignorant. Eodem proculdubio observando, & in testimonio quod in gestis fit, nempe ut eædem personæ ab ejus necessitate excipiantur.

§. I. Omnibus autem testibus sine damno & impendio suo vult factas de his interlocutiones & productiones procedere.

ις΄. Αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανός.

Η ΔΙΑΤΑΞΙΣ κελεύει [a] μὴ μόνον ἐν ταῖς ἐγκληματικαῖς δίκαις, ἀλλὰ καὶ ἐν ταῖς χρηματικαῖς ἕκαστον ἀναγκάζεσθαι μαρτυρεῖν ἅπερ ἐπίσταται μεθ' ὅρκου δίκαιως, ἢ ὀμνύειν ὡς οὐκ ἐπίσταται, ὑπεξῃρημένων τῶν προσώπων τῶν ἀπὸ νόμου κωλυομένων μαρτυρεῖν, καὶ τῶν Ἰλλουστρίων [b] καὶ τῶν ὑπερβεβηκότων αὐτούς, εἰ μήγε θεῖος γένηται τύπος, καὶ εἰ μὲν ἐνδημοῦσιν ἐν τῇ βασιλίδι πόλει, δι' οἰκείας φωνῆς μαρτυρεῖν· εἰ δὲ ἀπολιμπάνονται, στέλλεσθαι τοὺς τῶν μερῶν ἐντολέας, ἐφ' ᾧ καταθέσθαι ἅπερ ἐπίσταντα ἢ ἐπομόσασθαι ἅπερ ἀγνοοῦσι [c], δηλονότι καὶ ἐπὶ τῆς ἐν ὑπομνήμασι μαρτυρίας τῶν αὐτῶν προσώπων ὑπεξῃρημένων.

§. α΄. Πᾶσι δὲ τὰς ἐπὶ τούτοις διαλαλίας [d] καὶ τὰς παραγωγὰς ἀζημίους εἶναι τοῖς μάρτυσιν.

[a] Η διάταξις κελεύει] Meminit Justinian. *Nov. xc. L. Judices C. de fid. instrument. L. Si quando C. de testib.* Harmenop. *lib. I. tit. I. vI.* Theodor. *lx.* Βασιλικῶν *tit. lxIIII.* Et (quod Antonium Contium. doct. & acut. Jureconsultum notasse postquam hæc scripsi vidi) *lib. xxvIII. tit. IIII.* Zenonisque esse dicitur.

[b] Τῶν Ἰλλουστρίων] Ἰλλουστρίους δὲ λέγουσι τοὺς Περιφανεστάτους καὶ τοὺς ὑπερβεβηκότας αὐτούς. *Synaxarium Græcorum.* Ἰλλούστριος δέ τις κατὰ τὴν Ἑλλάδα φωνὴν Περιφανέστατος. Quam dignitatis appellationem cognomentum fecere qui Hesychii Milesii ex Diogene Laërtio ἐκλογῶν illustriore, quam fortasse par fuit, titulo ediderunt.

[c] Ἄπερ ἀγνοοῦσι] Καὶ δέχεται ὁ Ἄρχων ἢ ὁ Ἔκδικος τοῦ τόπου καὶ ἐρωτᾶν τούτους, καὶ ἀποστέλλειν τὰς μαρτυρείας αὐτῶν ἐγγράφους πρὸς τὸν τὴν δίκην δικάζοντα δικαστήν. ἀπὸ ἐπαρχίας γὰρ εἰς ἐπαρχίαν οὐ δεῖ πρὸς μαρτυρείαν ἕλκεσθαι τινα μὴ βουλόμενον.

[d] Πᾶσι δὲ ταῖς ἐπὶ τούτοις διαλαλίαις] Id est, ψῆφον περὶ τούτου, uti loquitur *Nov. xc. Gloss. Basiliens.* διαλαλία, interlocutio. Judex interloquutus est, Διελάλησεν.

TITULUS VIGESIMUS-PRIMUS.

DE FIDE INSTRUMENTORUM, & amissione eorum, & de Apochis & Antapochis faciendis, & de his, quæ sine scriptura fieri possunt.

De his qui scripturam suam inficiantur.

XVI.

ΕΑΝ ἐναγόμενός [a] τις ἀρνήσηται χεῖρα ἰδίαν προσφερομένην ἐν γραμματείῳ, ἢ ἐν ἑτέρῳ χάρτῃ, εἰ μὲν ἀπὸ συγκρίσεως ἐλεγχθείη, τουτέστιν αὐτοῦ ἑτέρας προσφερομένης χειρὸς, καὶ ἀντεξεταζομένης πρὸς τὴν ἐν τῷ γραμματείῳ κειμένην, διδόναι αὐτὸν λόγῳ προστίμου τῷ ἐνάγοντι ὑπὲρ αὐτοῦ τοῦ ψεύδους εἰκοσιτέσσαρα NN. Ἐὰν δὲ ἢ συμβολαιογράφος παρενεχθῇ παρ' οὗ τὸ συμβόλαιον ἐγράφη, ἢ καὶ ἕτεροί τινες μαρτυροῦντες τῇ ἀληθείᾳ, τότε αὐτὸν πρὸς τῷ ἐπιτιμίῳ τῶν εἰκοσιτέσσαρα NN. Οὐδὲ παῤῥησίαν δύνασθαι ἔχειν πρὸς τὸ ἀντιτιθέναι τὴν τῆς ἀναργυρίας παραγραφὴν, λέγοντα, ὅτι κἂν τὸ συμβόλαιον ἐγένετο, οὐκ ἐδόθη πάντα ἐν αὐτῷ γεγραμμένα, ἀλλὰ πάντως καταδικάζεσθαι, κἂν εἰ μηδὲν αὐτῷ ταῖς ἀληθείαις κατεβλήθη.

SI conventus quis negaverit manum propriam prolatam in libello aut alia charta, si quidem ex comparatione is convincatur, hoc est, alia ejus prolata manu, & comparata cum ea quæ est in libello, det is pœnæ nomine actori pro mendacio solidos vigintiquatuor. Si vero aut Tabellio productus fuerit, apud quem instrumentum scriptum est, aut alii quidem testes pro veritate deponentes, tunc ipse præter pœnam viginti quatuor aureorum non possit habere licentiam objiciendæ exceptionis pecuniæ non numeratæ, ut dicat, quamvis instrumentum factum fuerit, ea tamen quæ in eo scripta sunt non fuisse data: sed omnimodo condemnetur, etiamsi nihil ipsi revera solutum est.

§. α'. Ταῦτα μὲν, ἐὰν ἐνάγηταί τις ἐξ οἰκείου συναλλάγματος. Εἰ δὲ ἐπίτροπός ἐστιν, ἢ κουράτωρ ἑνὸς τῶν κουρατωρευομένων προσώπων, ἄῤῥην εἴτε θήλεια, κατὰ τὰς διατάξεις ἐπιτροπεύουσα τῶν ἰδίων παίδων, καὶ χεῖρα ἰδίαν προσφερομένην ἐν τῷ

§. 1. Hæc quidem obtineant, si conveniatur quis ex proprio contractu. Si vero tutor est, aut curator unius earum, quæ sub cura esse solent personarum, masculus aut fœmina secundum constitutiones tutelam gerens propriorum libero-

rum, & manum propriam prolatam in contractu eorum, qui sub tutela aut cura sunt, inficiatus fuerit, tunc si quidem ex sola comparatione convincantur mentiri, præstent ipsi viginti quatuor aureos. Si vero ex productione Tabellionis, aut testium, pecuniæ quidem non numeratæ exceptio ne adimatur his, qui sub tutela vel cura sunt (neque enim peccarunt illi) sed ipsi tutores aut curatores alios, viginti quatuor aureos pœnæ nomine dent actori, habentibus his, qui sub tutela aut cura sunt, salvam sibi pecuniæ non numeratæ exceptionem. Neque enim æquum est ipsos ex alienis peccatis damno adfici.

§. 2. Hæc de reis conventis ubi dixit constitutio, transitum fecit, & ad agentium personam. Jubens ut si actor manum propriam inficietur positam in charta contra ipsum prolata, forte in ea quæ de suscepta dicitur confessione, & ipse similiter, siquidem ex sola comparatione convincatur, præstet viginti quatuor aureos: si vero ex productione Tabellionis aut testium, tunc modis omnibus imputet, & agnoscat contenta in illa charta, etiamsi re vera non sunt accepta ab ipso. Hæc si proprio nomine agat. Si vero tutor est aut curator dat quidem duplam pœnam viginti quatuor aureorum. Is vero qui sub tutela aut cura est, possit objicere probationi exceptionem non numeratæ pecuniæ.

συναλλάγματι τῶν ἐπιτροπευομένων ἢ κουρατορευομένων ἀρνήσηται, τηνικαῦτα, εἰ μὲν ἀπὸ μόνης συγκρίσεως ἐλεγχθείησαν ψευδόμενοι, παρέχειν αὐτοὺς τὰ εἰκοσιτέσσαρα NN. Εἰ δὲ ἐκ παραγωγῆς συμβολαιογράφου ἢ μαρτύρων, τὴν μὲν τῆς ἀναργυρείας παραγραφὴν μὴ ἀναιρεῖσθαι τοῖς ἐπιτροπευομένοις ἢ κουρατορευομένοις προσώποις (οὐδὲ γὰρ ἥμαρτον ἐκεῖνοι) αὐτοὺς δὲ ἐπιτρόπους ἢ κουράτωρας ἑτέρους εἰκοσιτέσσαρα χρυσοῦς λόγῳ προστίμου διδόναι τῷ ἐνάγοντι, ἐχόντων τῶν ἐπιτροπευομένων καὶ κουρατορευομένων σωζομένην αὐτοῖς τὴν τῆς ἀναργυρείας παραγραφήν. οὐδὲ γὰρ δίκαιόν ἐστιν αὐτοὺς ἐξ ἀλλοτρείων ἁμαρτημάτων ζημιοῦσθαι.

§. β'. Ταῦτα περὶ τῶν ἐναγομένων εἰποῦσα ἡ διάταξις ἔρχεται καὶ εἰς τὸ τῶν ἐναγόντων πρόσωπον, κελεύουσα ἵνα εἰ ὁ ἐνάγων χεῖρα ἰδίαν ἀρνήσηται κειμένην ἐν χάρτῃ καθ' αὐτοῦ προφερομένῳ, τυχὸν ἐν ἀποληπτικῇ ὁμολογίᾳ, καὶ αὐτὸς ὁμοίως εἰ μὲν ἐκ μόνης συγκρίσεως ἐλεγχθείη, παράσχῃ τὰ εἰκοσιτέσσαρα NN. Εἰ δὲ ἐκ παραγωγῆς συμβολαιογράφου ἢ μαρτύρων, τηνικαῦτα πᾶσι τρόποις ὑπολογίζεσθαι αὐτὸν τὰ ἐν ἐκείνῃ τῇ ἀποδείξει περιεχόμενα· κἂν μὴ ταῖς ἀληθείαις κατεβλήθησαν ἐπὶ αὐτόν. Ταῦτα ἐὰν οἰκείῳ ὀνόματι ἐνάγηται. Ἐὰν δὲ ἐπίτροπός ἐστιν ἢ κουράτωρ, δίδωσι μὲν διπλάσιον τὸ ἐπιτίμιον τῶν εἰκοσιτέσσαρα NN. Ὁ δὲ ἐπιτροπευόμενος ἢ κουρατορευόμενος δύναται ἀντιτιθέναι τῇ ἀποδείξει τὴν ἀναργυρείαν.

a Ἐὰν ἐναγόμενος] Refert Joseph. Tened. ex *lib. xxii. tit. i. κεφ. lxxiii.* Βασιλικῶν, Jacob Cujacius *lib. x. Observat. cap. ix.* Meminit Justinianus *Nov. xviii.* Nec tamen ἄχρηστον dixerim quæ hic relata est a summo viro Antonio Augustino, cujus immortali liberalitate has Codicis Justiniani Græcas constitutiones habemus. Et nescio quid forsitan aliud deesse in hoc titulo subindicat vitiosa inscriptio subscriptioque LXIIII.

De

De edendo.

κβʹ. Αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανός.

ΕΑΝ τις ἀπαιτούμενος ª ἐν δικαστηρίῳ παραγαγεῖν δικαίωμα οὐ καθ' ἑαυτοῦ, ἀλλὰ καθ' ἑτέρου τινός, συμβαλλόμενον δὲ ἑτέρῳ, παραιτεῖται τοῦτο παραγαγεῖν ὡς ἐκ τούτου βλάβην εὐλαβούμενος· ὁ δὲ ἀπαιτῶν τὸν χάρτην προσενεχθῆναι, λέγει μηδὲν αὐτὸν ἀδικεῖσθαι, ἀλλ' ἢ χρήματα εἰληφέναι παρὰ τῶν μελλόντων ἐλέγχεσθαι ὑπὸ τοῦ προσφερομένου δικαιώματος, ἢ ἑτέραν τινὰ προβάλλεσθαι πρόφασιν, ἑαυτὸν δὲ μεγάλα βλάπτεσθαι, μὴ προσφερομένου τοῦ δικαιώματος· βούλεται μὲν ἡ διάταξις τὸν ἔχοντα τὸ δικαίωμα, προσφέρειν αὐτό, εἰ μηδὲν ἐκ τῆς προκομιδῆς αὐτοῦ μέλλει καταβλάπτεσθαι. Εἰ δὲ τῇ ἀληθείᾳ βλάβην αὐτῷ ποιεῖ προσφερόμενον τὸ δικαίωμα, μὴ ἀναγκάζεσθαι αὐτὸν προκομίζειν αὐτὸ ἐπειδὴ συμφέρει αὐτῷ μᾶλλον κρύπτειν ἢ δημοσιεύειν αὐτό. Εἰ δὲ ὁ τοῦ συμβολαίου δεόμενος διαβεβαιοῦται μηδὲν αὐτὸν ἀδικεῖσθαι, ὅρκον διδότω μόνον, ὡς νομίζων βλάβην περὶ τὴν ἰδίαν πίστιν ὑπομένειν ἐκ τῆς τοῦ συμβολαίου προκομιδῆς, διὰ τοῦτο παραιτεῖται προκομίσαι· ἵνα δὲ μὴ αὐτὸ τοῦτο τὸ μὴ κερδῆναι τὸ ἐπαγγελθέντα αὐτῷ πρὸς τὸ μὴ κομίσαι τὸν χάρτην, βλάβην οἰκείαν νομίζῃ, περιεργότερον παρεχέτω τὸν ὅρκον, λέγων ὅτι οὐ διὰ τὸ λαβεῖν χρήματα ἢ ἕτερόν τι, διὰ τὸ μὴ προκομίσαι τὸν χάρτην, ἢ διὰ τὸ ἔχειν ἐπαγγελίαν δόσεως, οὔτε διὰ φόβον ἐκείνου καθ' οὗ ζητεῖται τὸ δικαίωμα, οὔτε διὰ τὴν φιλίαν αὐτοῦ παραιτεῖται τοῦ χάρτου προκομιδήν, ἀλλ' ὡς ἐξ ὀρθοῦ περὶ τὴν ἰδίαν οὐσίαν μεγάλα βλαπτόμενος· ὥσπερ γὰρ ὁ νομιζόμενος εἰδέναι τὸ ἀληθὲς περί τινος ὑποθέσεως, ἀναγκάζεται δὲ ἄκων πρὸς μαρτυρίαν,

XXII. Imp. JUSTINIANUS.

SI postuletur ab aliquo in judicio, ut instrumentum non adversus seipsum, sed alium quendam producat, quod alteri prosit, idque producere recuset, ut qui damnum inde metuat; verum is qui exhiberi chartam petit, nequaquam eum lædendum dicat, sed pecuniam ipsum ab illis accepisse, qui per instrumentum exhibendum coarguendi sunt: vult constitutio, ut is qui habet instrumentum, idipsum proferat, si quidem ex illius prolatione nihil ipse damni sensurus sit. Sin reapse detrimentum ei prolatum instrumentum adferat, nequaquam eum cogi ad proferendum debere: cum ei magis expediet id occultare, quam publicare. Quod si affirmat is, cui opus est instrumento, nihil ei fraudis ex eo futurum, duntaxat jusjurandum præstet, Quod existimando se fidei suæ detrimentum pati propter instrumenti exhibitionem, eam ipsam ob causam proferre chartam recuset. Et quoniam sibi damno id fore putat, curiosius sacramentum præstet atque dicat, Se non quia pecuniam acceperit, vel quid aliud non proferendæ chartæ causa, vel quod muneris promissionem habeat, nec metu illius, contra quem instrumentum requiratur, nec ejusdem amore, chartæ exhibitionem recusare, sed quia magnum ex eo circa facultates suas detrimentum capiet. Nam quemadmodum is, qui quadam in causa verum scire putatur, invitus quoque testimonium dicere cogi-

tur, neque ſi pecuniam promiſſam habet ob non perhibendum teſtimonium, neque ſi adverſus amicos teſtimonium dicturus venit, recuſare teſtimonium poteſt: ita nec is recuſare poteſt, a quo inſtrumenti exhibitio deſideratur, vel propterea quod aliquid acceperit, aut accepturum ſe ſperet, vel ob amicitiam cum illo, cui damno futurum eſt inſtrumentum. Sed ſi quis juret ſe inſtrumentum, quod deſideratur, non habere; prorſus id proferre, quod non habet, haud cogitur: ſin ejuſmodi ſacramentum præſtare non ſuſtinet, omnino cogitur deſideratum inſtrumentum exhibere: Quod ſi ſemet occultaverit, quaſi qui nec jurare, nec inſtrumentum edere velit: omne damnum, quod hinc emerget, ei, cui opus eſt inſtrumento, de ſuo compenſet: Iiſdem obtinentibus etiam in Argentariorum aliorumque brevibus. Cæterum illi codices, vel inſtrumenta proferre cogantur, qui & teſtimonium dicere adverſus aliquem coguntur. Nam in quas perſonas invitus quis teſtimonium non dicit, adverſus eaſdem nec codices, vel inſtrumenta, vel quid aliud tale proferre cogitur. Notiſſimi ſunt autem ex legibus, qui adverſus aliquos inviti teſtimonium dicere non coguntur, ſicut & ii, contra quos aliqui teſtimonium perhibere non coguntur. Nec ulli licet aliter cogere ut exhibeantur inſtrumenta, niſi eodem in judicio, in quo cauſa agitur. Idque ſumptibus ejus, qui codicis, aut inſtrumentorum exhibitionem fieri deſiderat. Oportet autem ſemel duntaxat eorum oſtenſionem fieri: ac ſi prolato ſemel inſtrumento, deſi-

καὶ οὐ καὶ εἰ ἐπαγγελίαν ἔχει ὑπὲρ τοῦ μὴ μαρτυρῆσαι, οὐδὲ εἰ κατὰ φίλων ἔρχεται μαρτυρῆσαι, παραιτεῖται μαρτυρεῖν· οὕτως οὐδὲ ὁ συμβόλαιον ἀπαιτούμενος προενεγκεῖν, οὔτε διὰ τὸ εἰληφέναι τι ἢ ἐλπίζειν λαμβάνειν, οὔτε διὰ φιλίαν μέλλοντος ἐκ τοῦ συμβολαίου βλάπτεσθαι, δύναται τὴν προκομιδὴν αὐτοῦ παραιτεῖσθαι· ἀλλ' εἰ μὲν τις ἐπομόσεται μὴ ἔχειν τὸ ζητούμενον δικαίωμα, μηδὲ ὅλως ἀναγκάζεσθαι προφέρειν ὅπερ μὴ ἔχει· εἰ δὲ οὐκ ἀνέχεται τὸν τοιοῦτον ὅρκον ὑποσχεῖν, πάντως ἀναγκάζεσθαι προφέρειν τὸ ἐπιζητούμενον δικαίωμα· εἰ δὲ ἑαυτὸν ἀποκρύψει, ὡς μήτε ὀμόσαι μήτε προσαγαγεῖν τὸ δικαίωμα βουλόμενος, πᾶσαν τὴν ἐκ τούτου συμβησομένην ζημίαν τῷ δεομένῳ τοῦ δικαιώματος οἴκοθεν καταβαλλέτω. τῶν αὐτῶν κρατούντων καὶ εἰς τὰ ἀργυροπρατικὰ βρέβια [b], ἢ τὰ παρ' ἑτέρων τινῶν συντατόμενα ὥσπερ τις ἐπιζητεῖ προκομισθῆναι οὐ κατὰ τῶν τὰς πυκτὰς ταύτας συντεθεικότων, ἀλλὰ καθ' ἑτέρων τινῶν. ἐκεῖνοι δὲ ἀναγκαζέσθωσαν προφέρειν πυκτὰς ἢ δικαιώματα, οἱ καὶ μαρτυρεῖν κατά τινος ἀναγκαζόμενοι. καθ' ὧν γὰρ προσώπων ἄκων τις οὐ μαρτυρεῖ, κατὰ τούτων οὔτε προκομίζειν πυκτὰς ἢ δικαιώματα ἢ ἕτερόν τι τοιοῦτον ἀναγκάζεσθαι. πρόδηλοι δέ εἰσιν ἐκ τῶν νόμων οἱ μὴ ἀναγκαζόμενοι κατά τινων μαρτυρεῖν, ἄκοντες καὶ ἐκεῖνοι καθ' ὧν οὐκ ἀναγκάζονται τινὲς μαρτυρεῖν, οὐδενὶ δὲ ἔξεστιν ἄλλως ἀναγκάζειν προφέρεσθαι δικαιώματα, εἰ μὴ ἐν αὐτῷ τῷ δικαστηρίῳ, παρ' ᾧ κινεῖται ἡ ὑπόθεσις, καὶ τότε δὲ ἀναλώματι τοῦ ζητοῦντος γίνεσθαι τὴν προκομιδὴν τῆς πυκτῆς τῶν δικαιωμάτων. Χρὴ δὲ γίνεσθαι κατὰ τὴν ἐμφάνειαν αὐτῶν πρὸς ἅπαξ μόνον· εἰ δὲ ἅπαξ προκομισθέντος τοῦ συμβολαίου, ἐπι-

ζητεῖ καὶ δεύτερον γενέσθαι τὴν προκομιδὴν αὐτοῦ ὁ τούτου δεόμενος, εἰ εὔλογον φανείη τῷ δικαστῇ τὸ καὶ δεύτερον προσενεχθῆναι τὸν χάρτην, ὁ δὲ προκομίσας αὐτὸν ἤδη παραιτεῖται ἀπαρνούμενος τὴν δευτέραν προκομιδὴν, λέγων ἀπολωλεκέναι τὸν χάρτην, ἢ ἄλλως πῶς μὴ ἔχειν εὐχέρειαν τῆς τούτου προκομιδῆς, ὅρκῳ μόνῳ τοῦτο αὐτὸ πιστούσθω, καὶ μηκέτι ἀναγκαζέσθω προσφέρειν αὐτὸ, τούτων κρατούντων οὐ μόνον ἐν τῇ βασιλίδι πόλει, ἀλλὰ καὶ ἐν πάσῃ τῇ πολιτείᾳ.

deret is, cui opus est, exhiberi denuo, siquidem rationi consentaneum visum fuerit Judici, ut iterum quoque charta proferatur, ille vero qui eam jam protulit, secundam exhibitionem recuset, quod se dicat chartam perdidisse, vel alioqui non habere facultatem ejus exhibendi: juramento tantum fidem facito, nec amplius ad proferendum cogitor. Iisdem obtinentibus non in urbe duntaxat Imperatrice, verumetiam in universa Republica.

[a] Ἐὰν τις ἀπαιτούμενος] Refert Joseph. Tened. *tit.* περὶ τῶν ἀναγκαζομένων μαρτυρεῖν ἢ προσφέρειν ἐν δικαστηρίῳ δικαιώματα. Et ex ea quædam Harmenop. *lib.* I. *tit.* II. Meminit Justinian. *Edict.* IX.

[b] Ἀργυροπρατικὰ βρέβια] Τὰ βρέβια τοῦ δανειστοῦ. Rationes creditoris; *L.* IIII. *C. de edend. Rationes breviariæ; L. ult. D. de pecul. legat.*

TITULUS VIGESIMUS-QUARTUS.

DE PIGNERATITIA ACTIONE.

De fructibus pignoris.

I. Impp. SEVERUS & ANTONINUS AA. ad Metrodorum.

Οἱ ἐκ τοῦ ἐνεχύρου [a] ληφθέντες καρποὶ, ψηφίζονται εἰς τὸ χρέος, καὶ ἐὰν ἱκανοὶ γένωνται πρὸς τὸ ὅλον χρέος, λύεται ἡ ἀγωγὴ, καὶ ἀποδίδοται τὸ ἐνέχυρον· εἰ δὲ καὶ πλείονες εἰσὶ τοῦ χρέους οἱ καρποὶ, ἀποδίδονται οἱ περιττεύοντες δηλονότι κινουμένης τῆς περὶ τοῦ ἐνεχύρου ἀγωγῆς.

Ex pignore percepti fructus imputantur in debitum: qui si sufficiunt ad totum debitum, solvitur actio, & redditur pignus. Si debitum excedunt, qui supererunt redduntur; videlicet mota actione pigneratitia. P. P. Idib. Octobr. APRO & MAXIMO CONSS. 208.

[a] Οἱ ἐκ τοῦ ἐνεχύρου] Refert Harmenop. *lib.* III. *tit.* V. Jacobus Cujacius *lib.* XI. *Observat. cap.* XXXI.

TITULUS TRIGESIMUS-SECUNDUS.

DE USURIS.

De duplo.

XXIX.

USURÆ minutim & per intervallum ſolutæ cum duplo compenſantur, etiam ſi non univerſæ ſimul ſolutæ fuerint.

OI κατὰ μικρὸν [a] καὶ κατὰ χρόνον καταβαλλόμενοι τόκοι, τῷ διπλῷ συμψηφίζονται, κἂν μὴ καθάπαξ ὑφ' ἓν καταβληθῶσιν.

[a] Οἱ κατὰ μικρὸν] Οἱ κατὰ μικρὸν καὶ κατὰ χρόνον καταβαλλόμενοι τόκοι τῷ διπλῷ συμψηφίζονται καὶ μὴ καθάπαξ ὑφ' ὃν καταβληθῶσιν. Refert conjunctis ſimul tribus hujus tituli poſterioribus conſtitutionibus Harmenop. *lib. III. Prochiri tit. VII.* Joſephus Tenedius *littera τ.* Et in veteri quodam Romano libro ſub titulo de Nautico fœnore, prima conſtitutio deeſſe dicitur, quam ultimam tituli proximi de uſuris putat Antonius Auguſtinus, cui ego viro ampliſſimo aſſentior, & tantum me debere illi ſcio, quantum alii ignoto de facie nemini. Sic quod ſub tit. I. lib. IIII. Cod. in veteri libro legitur conſtitutionem primam deſiderari, malim ad tit. ult. lib. III. referre. *Photius tit. XIII. cap. XVIII. Nomocan.* Vid. *L. Uſura, C. de uſur. Nov. CXXXVIII. Nov. CXXI.* quæ nuper pervulgatæ ſunt V. C. Petri Pithœi fratris optimi beneficio, quem mihi cœco ducem ad ſuſcipiendam & ad ingrediendam horum ſtudiorum rationem extitiſſe in ſumma fœlicitate pono.

TITULUS QUINQUAGESIMUS-NONUS.

DE MONOPOLIIS ET CONVENTU Negotiatorum illicito, vel artificio Ergolaborum, necnon Balneatorum, prohibitis & pactionibus illicitis.

I. Imp. ZENO A. Conſtantino P.P.

JUBEMUS, ne quis [a] cujuſcunque veſtis, vel piſcis, vel pectinum forte, aut echini, vel cujuſlibet alterius ad victum, vel ad quemcumque uſum pertinentis ſpeciei, vel cujuſlibet materiæ, pro ſua authoritate, vel ſacro jam elicito, aut in poſterum eliciendo reſcripto, aut pragmatica ſanctione, vel ſacra noſtræ pietatis adnotatione, monopolium audeat exercere : neve quis illicitis habitis conventionibus conjuret, aut paciſcatur, Ut ſpecies diverſorum corporum negotiationis, non minoris quam inter ſe ſtatuerint venundentur. Ædificiorum quoque artifices, vel ergolabi, aliorumque diverſorum operum profeſſores, & balneatores penitus arceantur pacta inter ſe componere, Ut ne quis, quod alteri commiſſum ſit, opus impleat, aut injunctam al-

teri solicitudinem alter intercipiat: data licentia unicuique ab altero inchoatum & derelictum opus, per alterum sine aliquo timore dispendii implere, omniaque hujusmodi facinora denunciandi sine ulla formidine, & sine judiciariis sumptibus. Si quis autem monopolium ausus fuerit exercere, bonis propriis expoliatus, perpetuitate damnetur exilii. Cæterarum præterea professionum Primates, si in posterum aut super taxandis rerum pretiis, aut super quibuslibet illicitis placitis, ausi fuerint convenientes hujusmodi sese pactis constringere, quadraginta librarum auri solutione percelli decernimus: Officio tuæ sedis quinquaginta librarum auri condemnatione multando, si in prohibitis monopoliis, & interdictis corporum actionibus commissas forte (si hoc evenerit) saluberrimæ nostræ dispositionis condemnationes, venalitate interdum, aut dissimulatione, vel quolibet vitio minus fuerit executum.

[a] *Jubemus, ne quis*] Sub hoc tit. de Monopoliis. In veteri quodam libro constitutio Græca deesse dicitur, quæ forte extat *lib. VI. Harmenop. tit. XIIII.*

TITULUS SEXAGESIMUS-QUINTUS.

DE LOCATO ET CONDUCTO.

XXXIII.

ΕΚΑΤΕΡΩι ἡ διάταξις ἐπιτρέπει καὶ τῷ μισθώσαντι καὶ τῷ μισθωσαμένῳ ἐξεῖναι ἐντὸς ἐνιαυτοῦ λύειν τὴν μίσθωσιν, καὶ ἐν Ἰταλίᾳ καὶ ἐν πάσαις ταῖς Ἐπαρχίαις, καὶ μὴ διδόναι πρόστιμον ὡς ἐκ παραβασίας, εἰ μὴ ἄρα ἐν ἀρχῇ τοῦ συναλλάγματος ἀπετάξαντο τῷ τοιούτῳ συμφώνῳ, ἢ ἀγράφως ἀπεῖπον.

HÆC constitutio [a] permittit utrique, tam locatori quam conductori, ut liceat intra annum conductionem solvere, tam in Italia, quam in omnibus Provinciis: ac ne pœnam quidem velut ex transgressione præstare: nisi contractus initio specialiter huic legi valedixerint, aut citra scripturam renunciarint.

[a] *Hac constitutio*] Refert Josephus Tenedius eo quo restitui modo *ex lib. XX.* Βασιλικῶν quam desiderari in hoc titulo docuit me dudum Julian. Antecessor Constantinop. in cujus dictato, quod edidit ille natura mihi frater, consiliis Pater, ita scriptum est. De Emphyteusi autem & de conductionibus inventies lib. IIII. Codic. ultimum & permult. In his autem titulis non prætermittas legem illam pulcherrimam, qua cavetur licere intra annum sine pœna a contractu in conductione recedere. Nec tamen Eustatius meminit.

D. JUSTINIANI
SACRATISSIMI PRINCIPIS, PP. A.
CODICIS,
REPETITÆ PRÆLECTIONIS
LIBER QUINTUS.
TITULUS PRIMUS.
DE SPONSALIBUS, & Arris Sponsalitiis, & Proxeneticis.

De Proxeneticis.

Hujus legis Epitomen retulerat ex Harmenopulo Contius, sed eam integram ex Basilicis edidit Cujac. lib. 11. obs. cap. 18.

VI.

CONSTITUTIO vult, ne Proxeneta, seu conciliator nuptiarum quidquam capiat. Si tamen omnino sustineat aliquid accipere, si quidem nihil de ea re convenerit, nihil omnino consequatur: sin pactum intercesserit, non ultra vicesimam partem dotis, & ante nuptias donationis exigat, si dos ad ducentas usque libras auri pertingit: minus autem, si quidem volet, ut accipiat; liberum ei facit. Sin vero cujuscunque majoris quantitatis dos fuerit, ultra decem libras auri Proxenetam accipere non permittit, neque si perfecta est dos, vel ante nuptias donatio. Quod si præter hæc aliquis pactus sit, ne exigatur, sed & solutum reddatur, sive pecuniam accepit, sive res, datave est ei con-

Η ΔΙΑΤΑΞΙΣ [a] βούλεται τὸν προξενοῦντα [b] γάμον μάλιστα μὲν μηδὲν λαμβάνειν. εἰ δὲ ὅλως ἀνέχεται λαβεῖν, εἰ μὲν μηδὲν συνεφώνησε περὶ τούτου, μηδὲν ὅλως λαμβάνειν. Εἰ δὲ συνεφώνησε, μὴ ὑπὲρ τὴν εἰκοστὴν μοῖραν τῆς προικὸς καὶ τῆς προγαμιαίας δωρεᾶς ἐπιζητεῖν, ἐὰν ἡ [c] προὶξ ἄχρι διακοσίων λιτρῶν [d] ἐστὶ χρυσίου. ἔλαττον δὲ εἰ βούλεται λαβεῖν, ἐπιτρέπει αὐτῷ· εἰ δὲ καὶ ὁποσηδήποτε ποσότητός ἐστιν ἡ προὶξ, ἀνωτέρω τῶν ι. λιτρῶν τοῦ χρυσίου οὐκ ἐπιτρέπει τῷ προξενητῇ λαμβάνειν, οὐδὲ εἰ τελεία ἐστὶν ἡ προὶξ ἢ ἡ πρὸ γάμου δωρεά. εἰ δὲ παρὰ ταῦτα τις συμφωνήσει, μὴ ἀπαιτεῖσθαι, ἀλλὰ καὶ τὸ καταβληθὲν ἀναδίδοσθαι, εἴτε χρήματα ἔλαβεν, εἴτε πράγματα, ἢ

αἰτεδόθη αὐτῷ ὁμολογία χρέους, ἢ ὅλως ἔλαβέ τι κινητὸν, ἢ ἀκίνητον ἢ αὐτοκίνητον, κινουμένων τῶν ἀγωγῶν οὐ μόνον κατὰ τοῦ λαβόντος, ἀλλὰ καὶ κατὰ τῶν αὐτοῦ κληρονόμων, καὶ οὐ μόνον παρὰ τοῦ δεδωκότος, ἀλλὰ καὶ παρὰ τῶν αὐτοῦ κληρονόμων· ὡρισμένου ι. χρυσίου λιτρῶν ἐπιτιμίου τοῖς παρὰ ταῦτα πράττειν ἐπιχειροῦσιν.

fessio debiti, aut omnino accepit aliquid mobile, vel immobile, vel se movens: intentatis actionibus non solum contra accipientem, sed etiam contra ejus heredes: nec solum ab eo qui dedit, sed etiam ab ejus heredibus: pœna decem librarum auri definita adversus eos, qui præter hæc aliquid agere tentaverint.

[a] Η διάταξις] Refert Epitomen Josephus Tenedius *ex lib. LIV.* Βασιλικῶν *tit. XV.* & Theodoretus quidam Monachus in Prochiro.

[b] Τὸν προξενοῦντα] Sudas. Προμνήστρια, ἡ προμνήσασα τὸν γάμον, ἣν νῦν προξενήτριαν φασί. Scholiast. Aristophan. ἡ προνοήσασα τῶν γαμῶν προμνήστρια καλεῖται, ἡ νῦν προξενήτρια. Vet. Glossar. Conciliatrix, Προξενήτρια. Προξενητὴς, conciliator, proxeneta.

[c] Ἐὰν δὲ ἡ προὶξ ἔχει διακοσίας λίτρας] Vet. Ἄχρι διακοσίων λιτρῶν ἐστι. Maxima ergo dos centum libras excedit.

TITULUS QUARTUS.

DE NUPTIIS.

De scenicis mulieribus.

κθʹ. Ὁ αὐτὸς Βασιλεὺς τοῖς πανταχοῦ γῆς θεοφιλεστάτοις Ἐπισκόποις.

ΘΕΙΑΝ ἐποιησάμεθα [a] διάταξιν, οὐδενὶ συγχωροῦντες οὐδὲ ἄκουσαν γυναῖκα δούλην ἢ ἐλευθέραν εἰς σκηνὴν ἢ ὀρχήστραν καθέλκειν, οὐδὲ ἀπαλλαγῆναι βουλομένην κωλύειν τοὺς ἐγγυητὰς τῆς αὐτῆς, ὡς ὑπὲρ αὐτοῦ τούτου χρυσίου ῥητὸν ὁμολογησάσης τι ἀπαιτεῖν· ἀλλ' εἴ τι τοιοῦτο γένηται, κωλύεσθαι ταῦτα παρά τε τῶν λαμπροτάτων τῶν ἐπαρχιῶν Ἀρχόντων, καὶ παρὰ τῶν ἐν ταῖς πόλεσι θεοφιλεστάτων Ἐπισκόπων διεταξάμεθα, δόντες ἄδειαν τοῖς θεοφιλεστάτοις Ἐπισκόποις ἅμα τῷ λαμπροτάτῳ τῆς ἐπαρχίας Ἄρχοντι, καὶ ἄκοντας ἄγειν πρὸς ἑαυτοὺς

XXIX. Idem A. ubique terrarum religiosissimis Episcopis.

SACRAM fecimus constitutionem, nemini permittentes, neque invitam mulierem ancillam aut liberam, in scenam aut orchestram pertrahere, neque converti volentem, prohibere eam ejus fidejussores, quasi super hoc ipso certum auri modum promissum repetendo: sed si quid tale factum fuerit, prohiberi hæc & a clarissimis Provinciarum Præsidibus, & a civitatum religiosissimis Episcopis constituimus, dantes licentiam religiosissimis Episcopis una cum clarissimo Provinciæ Præside, etiam invitos trahere ad se eos qui com-

pulerint, aut qui mutari seu converti ab ea actione prohibuerint, & publicam quidem fieri eorum substantiam, ipsos vero civitate expelli. Si vero qui Provinciam regit, ipse sit qui eas compulerit, aut a prædicta actione conversionem seu resipiscentiam prohibuerit, damus licentiam & solos religiosissimos Episcopos adire eam quæ talia patitur, aut ejus fidejussorem, hunc vero Episcopum adversari Magistratum habenti, & non permittere injuste agere, aut si minus fuerint ad id consequendum potentes, indicare id nostro Imperio, ut a nobis competens exerceatur pœna: fidejussionibus simul liberandis, & fidejussoribus indemnibus conservandis: licentiam dantes conversis hujusmodi mulieribus liberis & ingenuis existentibus ad matrimonium transire legitimum, etiamsi contigerint honestissimis dignitatibus qui illas duxerint, decorari, non amplius indigentibus Imperialibus Rescriptis, sed sua potestate nuptias celebrantibus, nuptialibus nimirum instrumentis omni modo inter ipsos factis: eademque & de filiabus scenicarum constituentes.

§. 1. Hanc autem dictam constitutionem, & in quinto libro omnium constitutionum hujus scilicet nostræ pietatis cognominis libri, ad civiles Magistratus rescriptam posuimus. Quoniam enim oportebat per præsentem sanctionem, & vobis ubique terrarum positis religiosissimis Episcopis hæc facere manifesta, propterea congregantes, quæ ad ipsam pertinent expositione latiore sancita, eandem Divinam constitutionem feci-

τοὺς βιασαμένους ἢ τοὺς ἀπαλλάττεσθαι τῆς ἐργασίας κωλύοντας, καὶ δημοσίαν μὲν αὐτῶν ποιεῖν τὴν οὐσίαν, ἐκείνους δὲ τῆς πόλεως ἐξελαύνειν. Εἰ δὲ ὁ τὴν ἐπαρχίαν ἰθύνων αὐτὸς ὁ βιαζόμενος, εἴη ἢ τὴν ἐκ τῆς εἰρημένης ἐργασίας ἀπαλλαγὴν κωλύων, δίδομεν ἄδειαν καὶ μόνοις τοῖς θεοφιλεστάτοις Ἐπισκόποις προσιέναι τὴν ταῦτα πάσχουσαν, ἢ τὸν αὐτῆς ἐγγυητὴν, τὸν δὲ ἐναντιοῦσθαι τῷ τὴν ἀρχὴν ἔχοντι καὶ μὴ συγχωρεῖν ἀδικεῖν, ἢ, μὴ δύναιντο πρὸς τοῦτο ἱκανοὶ, μηνύειν εἰς τὴν βασιλείαν, ὥστε ἐξ ἡμῶν τὴν προσήκουσαν ἐξενεχθῆναι ποινὴν τῶν ἐγγυῶν καθάπαξ λυομένων, καὶ τῶν ἐγγυητῶν ἀζημίων φυλαττομένων, ἄδειαν διδόντες ταῖς ἀπαλλαττομέναις τοιαύταις γυναιξὶν ἐλευθέραις καὶ εὐγενέσιν οὔσαις πρὸς γάμον χωρεῖν νόμιμον, καὶ εἰ τυγχάνοιεν ταῖς σεμνοτάταις ἀξίαις οἱ ταύτας λαμβάνοντες κεκοσμημένοι, μηκέτι δεομέναις βασιλικῆς ἀντιγραφῆς, ἀλλὰ κατ' ἐξουσίαν τὸν γάμον περαιτούσαις, γαμικῶν μέν τοι συμβολαίων ἐκ τρόπου πάντως μεταξὺ αὐτῶν γινομένων, τὰ αὐτὰ καὶ περὶ τῶν θυγατέρων τῶν σκηνικῶν διαταξάμενοι.

§. α'. Τὴν μὲν εἰρημένην διάταξιν καὶ ἐν τῷ πέμπτῳ βιβλίῳ τῶν πασῶν διατάξεων τούτου δὴ τοῦ τῆς ἡμετέρας εὐσεβείας ἐπωνύμου βιβλίου πρὸς τὰς πολιτικὰς ἀρχὰς ἀντιγεγραμμένην τεθείκαμεν· ἐπειδὴ δὲ ἐχρῆν διὰ τῆς παρούσης νομοθεσίας καὶ ὑμῖν τοῖς πανταχοῦ γῆς θεοφιλεστάτοις Ἐπισκόποις ταῦτα ποιῆσαι φανερὰ, διὰ τοῦτο συνελθόντες τὰ κατ' ἐκείνην ἀφηγήσει πλατυτέρᾳ νομοθετηθέντα, τὴν δὲ θείαν διάταξιν ποιούμεθα καὶ πρὸς ὑμᾶς,

ὑμᾶς, ὅπως τὴν ἱερατικὴν διασώζοντες σεμνότητα καὶ σωφροσύνης ἀντεχόμενοι, ταῦτα φυλάττοιτε, τόν ἐκ τοῦ μεγάλου Θεοῦ δέος καὶ βασιλικὴν ἀγανάκτησιν, εἴ τι τούτων παραβαίνοιτε, λογιζόμενοι.

mus etiam ad vos, ut sacerdotalem conservantes reverentiam & continentiæ studiosi, hæc custodiatis: tam magni Dei metum, quam imperialem indignationem, si quid horum prætermiseritis, considerantes. Dat. Kalend. Novembr. C.P.D.N. Justin. iv. & Paulino Conss. 534.

ᵃ Θείαν ἐποιησάμεθα] Meminit Photius *tit. xiii. cap. xxi.* Theodor. *lx.* Βασιλικῶν *tit. xxxviii. Nov. li. Nov. xiiii.* Cujus meminit Procop. *λογ. α'. περὶ τοῦ αἰγουσταίου.*

TITULUS NONUS.

DE SECUNDIS NUPTIIS.

In 28. lib. Βασιλικῶν *fit mentio* XI. *Constitutionis hujus tituli, quæ ipsius quidem est Justiniani, sed ab eo abrogata Novell. 2. in qua etiam illius meminit: illam vero tam ex ipso* Βασιλ. *libro, tum ex Novella Justiniani fuisse constat de hereditatibus filiorum, quorum matres ad secundas venerant nuptias, si ipsi ante eas intestati decesserint. In eodem* Βασιλ. *libro fit etiam mentio* XIV. *constitutionis hujus tituli, quæ ipsius est Justiniani, eam Cujacius Latinam edidit in Comment. ad Novell. Justiniani: quem secuti, illam sic restituimus. Char.*

XI. Iidem A. *.

SI filii ᵃ, quorum parentes ad secundas venerant nuptias, ante eos decesserint, proprietas lucrorum nuptialium ad filiorum heredes etiam extraneos testamento scriptos perveniet: deducto eo, quod in casum orbitatis parentem lucrari convenit, quod etiam pro rata observatur uno ex pluribus filiis ante parentem mortuo. Sed si parens lucra nuptialia alienaverit, & ad secundas nuptias venerit, nec eum liberi heredem instituerint, valebit alienatio ad finem ejus, quod in casum mortis liberorum lucrari parens, qui alienavit, debuit, & reliquum revocabitur ab heredibus defunctorum liberorum. Dat. *.

ᵃ *Si filii*] Titulus de secundis nuptiis Cod. non est positus in Basilico. Vid. *Nov. lxviii. Nov. xxii. Nov. ii.* Meminit Theodor. *tit. xiiii. lib. xxviii.* Βασιλικῶν.

TITULUS DECIMUS-SEPTIMUS.

DE REPUDIIS ET JUDICIO de moribus sublato.

Ne liberi matrimonium distrahant in fraudem parentum.

XII. Imp. JUSTINIANUS.

VULT constitutio, neque sub potestate constitutos, neque sui juris filios, neque masculos, neque fœminas posse distrahere matrimonia in suorum læsionem patrum aut matrum, qui dotes, aut antenuptiales donationes obtulerunt, vel susceperunt. Sed sicut in contractu nuptiarum expectamus patrum consensum, ita neque transigere matrimonia sinimus in parentum læsionem citra illorum voluntatem. Sed & si mittatur repudium, competere contra eos exactionem pœnarum non sinimus, sive ipsi dederint hoc, vel susceperint, sive etiam cum aliis susceperint, parentem quidem contra voluntatem filii non posse transigere matrimonium, aliis autem permittere, & in minori ætate constitutis, & neque quid utile sit scientibus citra patrum voluntatem solvere matrimonium, & ex hoc parentes lædere. Hoc autem bene quidem inchoans philosophissimus sancivit Marcus: Diocletianus autem hunc secutus est: nos autem similiter approbavimus.

ιβʹ. Αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανός.

ΒΟΥΛΕΤΑΙ ἡ [a] διάταξις, μήτε ὑπεξουσίους μήτε αὐτεξουσίους παῖδας, μήτε ἄρρενας μήτε θηλείας, δύνασθαι διαλύειν τοὺς οἰκείους γάμους εἰς τὴν τῶν οἰκείων βλάβην πατέρων ἢ μητέρων τὰς προῖκας ἢ τὰς προγαμιαίας δωρεὰς ἐπιδεδωκότων ἢ ὑποδεξαμένων. Ἀλλ' ὥσπερ ἐν τῇ συστάσει τῶν γάμων ἀναμένομεν τὴν τῶν πατέρων συναίνεσιν, οὕτως οὐδὲ διαλύεσθαι τοὺς γάμους συγχωροῦμεν ἐπὶ τῇ τῶν γονέων βλάβῃ, παρὰ τὴν ἐκείνων γνώμην· ἀλλ' εἰ καὶ πεμφθείη ῥεπούδιον, ἁρμόζειν κατὰ αὐτῶν τὴν εἴσπραξιν τῶν ποινῶν οὐ συγχωροῦμεν, εἴτε αὐτοὶ δεδώκασι ταῦτα, ἢ ὑπεδέξαντο, ἢ καὶ συνυπεδέξαντο· ἄτοπον γάρ ἐστιν, τὸν μὲν πατέρα παρὰ γνώμην τοῦ παιδὸς μὴ δύνασθαι διαλύειν τὸν γάμον, τοῖς δὲ παισὶν ἐκτρέπειν, ἴσως καὶ ἐλάττοσι τὴν ἡλικίαν οὖσι, καὶ μηδὲ τὸ συμφέρον ἐπισταμένοις, λύειν παρὰ τὴν τῶν πατέρων γνώμην τὸν γάμον κἀντεῦθεν τοὺς πατέρας ἀδικεῖν. Τοῦτο δὲ εὖ μὲν ἀρξάμενος ὁ φιλοσοφώτατος ἐθέσπισε Μάρκος· Διοκλητιανὸς δὲ τούτῳ κατηκολούθησεν· ἡμεῖς δὲ ὁμοίως ἀπεδεξάμεθα.

[a] Βούλεται ἡ] Meminit Græcus Scholiast. *lib. XXVIII.* Βασιλικῶν *tit. II. VII. & VIII.* Justinian. *Nov. XXII.*

D. JUSTINIANI
SACRATISSIMI PRINCIPIS, PP. A.
CODICIS,
REPETITÆ PRÆLECTIONIS
LIBER SEXTUS.

TITULUS QUARTUS.

DE BONIS LIBERTORUM, & Jure Patronatus.

IV [a]. Αὐτοκράτωρ ΙΟΥΣΤΙΝΙΑΝΟΣ. deest.

Varia capita Græca constitutionis Justiniani de Jure Patronatus ex variis locis in unum congesta, per Ant. Contium.

[a] *IV.*] Meminit Scholiastes *lib. xxviii.* Βασιλικῶν *tit. IIII. VIII. & Enantioph. tit. I. lib. xlv. & tit. II.*

TITULUS QUADRAGESIMUS-OCTAVUS.

DE INCERTIS PERSONIS.

I [a]. Αὐτοκράτωρ Ιουστινιανός.

Hujus constitutionis meminit Justinianus Instit. de Legatis. §. Posthumo & Instit. De bon. possess. in princ. *ex quibus locis hoc argumentum confeci.* A. *Cont.*

CUm olim incertis personis nec legata nec fideicommissa relinqui possent, nec libertas, nec posthumo alieno, qui nec institui poterat, hæc omnia correxit Justinianus: ita tamen, ut incertus tutor nec hodie dari possit.

[a] *I.*] Julianus in dictato, *Lege autem, & in lib. VI. Codicis constitution. de Jure Patronat. & constitut. sub. titul. de caducis tollendis, constit. de inventario, sub titulo de Jure deliberandi ultima Latina ad Senatum, & constit. de incertis personis sub tit. competenti.* Qui omnes tituli in VI. lib. Codic. relati sunt plurima & utilissima continentes.

D. JUSTINIANI
SACRATISSIMI PRINCIPIS, PP. A.
CODICIS,
REPETITÆ PRÆLECTIONIS
LIBER SEPTIMUS.

TITULUS QUADRAGESIMUS-QUINTUS.
DE SENTENTIIS ET INTERLOCUTIONIBUS omnium Judicum.

De lite habente plura capita.

In Aurelani libro notatur hic deesse Græcam constitutionem : eam ex Basilicis edidit Cujacius lib. 12. obs. cap. 2. *eamque Justiniani esse tradit.*

XV. Imp. JUSTINIANUS.

CONSTITUTIO jubet, ut si multa sint in lite capita, possit Judex super quibusdam eorum sententiam definitivam ferre, tuncque iterum de aliis quærere, & sententiam proferre, quæ ipsi videatur : neque compellatur unam sententiam de omnibus capitibus simul dicere.

ιε'. Αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανός.

Η ΔΙΑΤΑΞΙΣ [a] κελεύει πολλῶν ὄντων ἐν τῇ δίκῃ κεφαλαίων, δύνασθαι τὸν δικαστὴν ἐπί τισιν αὐτῶν ἐξαγαγεῖν ἀπόφασιν τελείαν, καὶ τότε πάλιν ζητῆσαι περὶ τῶν ἄλλων, καὶ πάλιν ἐξενεγκεῖν τὴν δοκοῦσαν αὐτῷ ἀπόφασιν, καὶ μὴ ἀναγκάζεσθαι μίαν ἀπόφασιν περὶ πάντων ἅμα λέγειν τῶν κεφαλαίων.

[a] Ἡ διάταξις] Refert Jacobus Cujacius *lib. XII. Observat. cap. II.* Meminit Harmenop. *tit. IIII. lib. I. ad L. res Judicata C. de re Judicat.*

TITULUS QUINQUAGESIMUS-PRIMUS.
DE FRUCTIBUS ET LITIUM EXPENSIS.

V. Imp. ZENO.

CONSTITUTIO præcipit, ut quivis Judex in sententia

ε'. Αὐτοκράτωρ ΖΗΝΩΝ.

Η ΔΙΑΤΑΞΙΣ [a] κελεύει, ὥστε πάντα δικαστὴν ἐν τῇ ἀπο-

φάσῃ αὐτοῦ κελεύειν τὸν ἡττηθέντα διδόναι τὰ δαπανήματα πάντα ἐν τῷ δικαστηρίῳ γενόμενα· ἔχοντος ἐξουσίαν αὐτοῦ τοῦ δικαστοῦ καὶ ὑπερβαίνειν τὴν δαπάνην ἕως τοῦ δεκάτου μέρους τῶν δαπανηθέντων, ἐὰν αὐτὸν ἡ ἀναισχυντία τοῦ ἡττηθέντος μέρους πρὸς τοῦτο παρακινήσῃ, ὥστε τὰ ὑπὲρ τὰ δαπανήματα τῷ δημοσίῳ λόγῳ διαφέρειν, εἰ μή τι ἄρα ὁ δικαστὴς τὴν τρῶσιν τοῦ νενικηκότος μέρους βουληθεὶς θεραπεῦσαι μέρος τί ποτε ἐκ τούτων αὐτῷ ἀφορίσῃ, καταδικαζομένου μὴ μόνον τοῦ ἐνάγοντος καὶ ἐναγομένου, ὅτε προσφόρος ἑκατέρῳ ἐστὶν ὁ δικαστὴς ἀλλὰ κἂν τοῦ ἐνάγοντος ἀπρόσφορος ἐστὶν, ἡττηθῇ δὲ ἐξ ἀντεναγωγῆς, μὴ δυνάμενος ἐκφυγεῖν τὸν δικαστὴν παραιτήσασθαι, εἴτε ἄρχοντες εἶεν οἱ δικασταὶ εἴτε θεῖοι διαιτηταί· ἔχουσι γὰρ καὶ οὗτοι ἐκβιβαστὰς καὶ ἐπείκτας. Εἰ δὲ μὴ τοῦτο ποιήσῃ ὁ δικαστὴς, αὐτὸς τὴν ζημίαν ταύτην ἀναγκάζεται θεραπεῦσαι τῷ νενικηκότι μέρει.

§. α'. Ἐὰν δέ τις ἐναγόμενος εὐγνωμόνως ἀποδώσῃ, ἢ ἐνάγων ἀποστῇ τῆς δίκης, ἢ καὶ ὁ δικαστὴς εὕρῃ αὐτὸν τῇ ἀληθείᾳ οὐχὶ συκοφάντην, ἀλλὰ ἐπὶ ἀμφιβόλῳ πράγματι δικαζόμενον, ὁ τοιοῦτος ἐκφεύξεται τὴν τῶν δαπανημάτων καταδίκην.

§. β'. Δῆλον δὲ ὅτι ἐπὶ τῶν χαμαιδικαστῶν ὁ ἄρχων ἐστὶν ὁ ὀφείλων αὐτοῖς ἀφορίσαι ταξεώτην τὸν ταῦτα μεταδιώκοντα.

sua jubeat victum factos in judicio sumptus præstare. Habet & potestatem Judex transcendendi sumptum ad decimam usque partem eorum, quæ impensa sunt, si eum ad hoc partis ejus, quæ sumptum profudit, impudentia permoverit: ita ut ea, quæ impensas excedunt, ad fiscales rationes pertineant, nisi forte Judex detrimentum partis victricis sarcire volens, partem aliquam horum ei adsignet. Neque tantum actor atque reus (in expensas) condemnantur, quum Judex utrique competens est; verum etiam quum non est Judex actoris competens: qui tamen ex reconventione victus sit, nec eum Judicem recusare possit: sive adeo Præsides, sive dati a Principe Arbitri, Judices fuerint. Nam & hi suos executores atque compulsores habent. Quod si Judex hoc non fecerit, ipse parti victrici damnum illud compensare cogitur.

§. 1. Si quis vero conventus bona fide solverit, aut actor lite destiterit, aut etiam Judex inveniat eum non calumniatorem, sed de re dubia litigantem: hic evitabit impensarum condemnationem.

§. 2. Manifestum est autem, quod in Judicibus Pedaneis Præses, seu Magistratus, est, qui debet eis assignare Officialem, seu Apparitorem, hæc tractantem, seu dirigentem. Dat. VII. Kal. April. post Consulatum Longini.

a. Ἡ διάταξις] Refert Harmenop. *lib. 1. tit. 1111.* & Josephus Tenedius *ex lib. IX. tit. III. cap. LXX.* Βασιλ. Ex quo deesse eam sub hoc titulo cognovi. Meminit Justinian. *Novell. LXXII.* §. Τὸ δὲ χρεῶσαι. Explicat Jacob. Cujacius *lib. XII. Observat. cap. 1.*

TITULUS SEXAGESIMUS-SECUNDUS.

DE APPELLATIONIBUS ET CONSULTATIONIBUS.

De sententia Præfectorum Prætorio.

XXXV. Imp. JUSTINIANUS.

JAM trigesima secunda constitutione dicente, de omnibus Magistratibus illustribus a quibusdam est appellatio, Principem fore appellationis Judicem, præsens constitutio inveniens jus certum, quod adversus sententiam Præfectorum Prætorio appellatio quidem non est, retractatio vero est: & si alius quidem sit Præfectus, credibile est, quia rescindet, quæ fuerint ab altero judicata: si vero idem ipse fiat Præfectus iterum, is, qui jam sententiam tulit, contra cujus calculum, & supplicationes oblatæ sunt, quia præsumitur pro vetere sua sententia dicturus, jubet constitutio, ut Quæstor una audiat cum ipso iterum, aut tertium Præfecto creato, & examinante suas in priore Magistratu dictas sententias, statuens, ut nulla sit contra hujusmodi sententias retractatio.

λε΄. Αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανός.

ΗΔΗ τῆς τριακοστῆς δευτέρας διατάξεως εἰπούσης ἐπὶ πάντων τῶν Ἀρχόντων τῶν Ἰλλουστρίων, ἐφ' ὧν ἐστιν ἔκκλητος, τὸν Βασιλέα τῆς ἐκκλήτου ἀκροᾶσθαι, ἡ παροῦσα διάταξις εὑροῦσα νόμιμον ἐγνωσμένον, ὅτι κατὰ τῆς ἀποφάσεως τῶν Ἐπάρχων ἔκκλητος μὲν οὐκ ἐστιν, ἀναψηλάφησις δὲ ἐστι, καὶ εἰ μὲν ἕτερος ἐστιν Ἔπαρχος, πιθανόν ἐστιν, ὅτι ἀνατρέπει τὰ παρ' ἑτέρῳ κριθέντα. ἐὰν δὲ ὁ αὐτὸς γένηται Ἔπαρχος πάλιν ὁ ἤδη ψηφισάμενος, οὗτινος κατὰ τῆς ψήφου καὶ αἱ δεήσεις προσηνέχθησαν· ἐπειδὴ προείληπται ὑπὲρ τῆς παλαιᾶς αὐτοῦ ἀποφάσεως λέγειν· κελεύει ἡ διάταξις ὥστε τὸν Κυαίστωρα συνακροᾶσθαι αὐτῷ δεύτερον ἢ τρίτον γινομένῳ Ἐπάρχῳ [a] ἐξετάζοντι τὰς ἐπὶ τῆς προτέρας αὐτοῦ Ἀρχῆς γινομένας ἀποφάσεις, θεσπίζουσα ὥστε μηδεμίαν εἶναι κατὰ τῶν τοιούτων ἀποφάσεων ἀναψηλάφησιν.

[a] *Τὸν Κυαίστωρα συνακροᾶσθαι αὐτῷ δεύτερον ἢ τρίτον γινομένῳ ἐπάρχῳ*] *Ἀναψηλαφήσεως νομίμῳ τρόπῳ προϊούσης. Nov. cxix.* Sacris Judiciis præsidere dicuntur. *L. præcipimus C. de appellation.* Et a spectabilibus appellatio porrecta apud illos inducitur. *Nov. xxv.* Juliano cujus meminit Justinian. *Nov. xx. Nov. xxv. xxiiii. Nov. xxiii.* quæ scripta est Triboniano gloriosissimo Quæstori iterum, & Exconsule. Mota enim a factionariis seditione (cujus forsitan tacite meminit. *Nov. xiii. Nov. xvii.*) Tribonianum quæstura, Joannem præfectura movere coactus est Justinianus, quos iterum in eandem dignitatem evexit. *Procop. lib. I. de bell. Vandalic.* Et forte in Novellis interpungendum est ita, *Ἰωάννῃ τῷ ἐνδοξοτάτῳ ἐπάρχῳ τῶν ἀνατολικῶν Πραιτωρίων τὸ δεύτερον*, ut subsequatur *ἀπὸ Ὑπάτων ὀρδιναρίων καὶ Πατρικίῳ.* Semel enim ordinarius Consul factus est.

De sententiis definitivis, & interlocutionibus.

λϛʹ. Αὐτοκράτωρ Ιουστινιανός.

ΧΡΗ μετὰ πᾶσαν.[a] τὴν δίκην, τότε τὴν ἔκκλητον ἐπιδιδόναι· οὐδὲ γὰρ βλάπτεταί τις, ἐὰν ἐν τῷ μεταξὺ ἐγένετο διαλαλία, ἀπαρνουμένη αὐτῷ δίκαιον ἁρμόζον αὐτῷ, τουτέστιν ἢ μαρτύρων παραγωγὴν, ἢ ἀνάγνωσιν συμβολαίου· δύναται γὰρ ἐν τῇ ἐκκλήτῳ πάντα γυμνάσαι· ἵνα μὴ κατὰ τῆς μέσης διαλαλίας ἐπιδεδομένης ἐκκλήτου μῆκος δίδωται ταῖς ὑπερθέσεσι, πολλάκις ἐν τῇ αὐτῇ ὑποθέσει ἐπιδεδομένης ἐκκλήτου καὶ ἐξεταζομένης, πάλιν ἄλλου κεφαλαίου γυμναζομένου, καὶ πάλιν καὶ κατ' αὐτοῦ προσεχομένης ἐκκλήτου· ἐὰν δὲ διαιτητής ἐστιν ὁ ἐν μέσῃ διαλαλίᾳ δίκαιόν τι αὐτοῖς ἀρνησάμενος, κελεύει ἐγγράφως τοῦτο ἐπισκήπτειν, ὥστε ἐν τῇ ἐκκλήτῳ φυλάττεσθαι αὐτοῖς τὴν περὶ τούτου δικαιολογίαν ἀπόκριτον. Εἰ δὲ παρὰ ταῦτα γένηται, μήτε δεχέσθω τὴν ἔκκλητον ὁ δικαστὴς, καὶ αὐτὸς ὁ ἐκκαλεσάμενος ὑπὲρ τῆς παραβάσεως πεντήκοντα λίτρας ἀργύρου παρεχέτω.

XXXVI. Imp. JUSTINIANUS.

OPORTET post omnem litem finitam tunc appellationem reddi: neque enim læditur quis, si interea facta fuerit interlocutio, quæ illi deneget jus competens, id est, vel testium productionem, aut relectionem instrumenti, potest enim in appellatione omnia denudare, seu exercere, ne contra medii temporis interlocutionem, data appellatione, mora injiciatur dilationibus, sæpius in eadem causa data appellatione, & examinata, iterum alio capitulo ventilato; & iterum contra etiam ipsum porrecta appellatione. Si vero Diæteta est is, qui in media interlocutione jus aliquod ipsis denegavit, jubet scripto istud insinuent, ut ita in appellatione servent sibi suam de hoc allegationem impræjudicatam, si vero contra hæc fiat, neque recipiat appellationem Judex, & ipse, qui appellavit, pro transgressione quinquaginta libras argenti præstet.

[a] Χρὴ μετὰ πᾶσαν]. Refert Jacob. Cujacius *lib. XII. cap. III.* Meminit Justinianus *L. Apertissimi, C. de Judic.*

D. JUSTINIANI
SACRATISSIMI PRINCIPIS, PP. A.
CODICIS,
REPETITÆ PRÆLECTIONIS
LIBER OCTAVUS.
TITULUS DECIMUS.
DE ÆDIFICIIS PRIVATIS.

Præfatio. 1. De spatio ab eo, qui ædificat, relinquendo. 2. In quantum liceat domum attollere. 3. De fenestris. 4. De prospectu. 5. De solariis, mœnianis & scalis. 6. De columnis & publicis porticibus ac stationibus. 7. Si ædificaturo lis moveatur. 8. De opere inchoato perficiendo.

XII. Imp. ZENO A. Adamantio Præfecto Urbis.

EX quo pace frui cœpimus, & litibus & externis bellis populos nostros eximere studentes, variis legibus condendis animum applicuimus; inter quas & hanc quoque referri volumus, dilucide demonstrantem, & quæ tua Magnificentia, suggessit, & cautissime omne ambiguum definientem: Non multum autem a civilibus verbis recessimus, sed vulgo notioribus uti maluimus, ut ita quicunque in eam inciderint, alterius interpretis non egeant auxilio. Ex relatione igitur Magnitudinis tuæ cognovimus, Divinam legem immortalis memoriæ patris nostri Leonis, quam super his posuit qui in hac gloriosa civitate ædificare voluerint, quibusdam sui partibus

ιβ΄. Αὐτοκράτωρ Ζήνων Αδαμαντίῳ Επάρχῳ Πόλεως.

ΚΑΙ διχῆν εἰρήνης ἀπολαύοντες, καὶ τῶν ἔξωθεν πολέμων ἀπαλλάττεσθαι τοὺς ὑπηκόους βουλόμενοι, νουθετεῖν ἑκάστοτε προθυμούμεθα, διὸ καὶ τὸν παρόντα φέρομεν νόμον, ἱκανῶς ἀποδεικνύντα ὡς καὶ ἡ σὴ Μεγαλοπρέπεια δικαίως ἐδίδαξεν, καὶ ἡμεῖς προνοητικῶς τὰ τῶν δυσχερῶν λύοντα διαιρίζομεν, καὶ μικρὸν ἀποστάντες τῶν παρεπιδεστέρων τῇ πολιτείᾳ ῥημάτων, τοῖς τῷ πλήθει γνωριμωτέροις χρησόμεθα· ὅπως ἂν ἕκαστος αὐτῶν ἐντυγχάνων τῷ νόμῳ, μὴ δέοιτο ἑτέρου βοηθοῦ. Εγνωμεν τοίνυν ἐκ τῶν ἀνενεχθέντων παρὰ τοῦ σοῦ Μεγέθους, ὡς ὁ θεῖος νόμος τοῦ τῆς ἀθανάτου μνήμης πατρὸς ἡμετέρου Λέοντος *, ὃν ἔθετο περὶ τῶν ἐν τῇ δὲ τῇ ἐν-

ἐνδόξῳ

δέξῃ πόλιν κτίζειν βουλομένων, ἀμφίβολος.

§. α΄. Καὶ ἡμεῖς προστάττομεν, τοὺς τὰς ἰδίας οἰκίας ἀνανεοῦντας, τὸ ἀρχαῖον σχῆμα [b] μηδαμῶς παρεξιέναι, ὥστε μὴ τοὺς οἰκοδομοῦντας ἀφαιρεῖσθαι φῶτα ἢ ἄποψιν τῶν γειτόνων, παρὰ τὸ πάλαι κατεστηκὸς οὐ μὴν προσθήσομεν ὅτι δήποτε δέοι κρατεῖν οἷον ὁ τῇ οἰκοδομίᾳ χρώμενος, δίκαιον ἔχοι, ἰδίᾳ προσῆκον αὐτῷ ἐκ συμφώνου ἢ ἐπερωτήσεως, ἐπιτρέπον ἀμείβειν, εἰ βουληθείη, τὸ παλαιὸν σχῆμα. τότε γὰρ θεσπίζομεν, εἰ σύμφωνον ἢ ἐπερώτησις βοηθοῖ τῷ κτίζοντι, ἐξεῖναι αὐτῷ, κατὰ τὴν δύναμιν τοῦ συμφώνου ἢ τῆς ἐπερωτήσεως οἰκοδομεῖν· εἰ καὶ τοὺς γείτονας, οἷς ἐναντιοῦται τὸ σύμφωνον, ἐντεῦθεν βλάπτειν δοκοίη.

§. β΄. Τῆς δὲ μετὰ τῆς διατάξεως [c] εἰπούσης καὶ ιβ΄. ποδῶν χρῆναι καταλιμπάνειν μέσον τῆς τε ἰδίας καὶ τῆς τοῦ γείτονος οἰκίας τὸν οἰκοδομεῖν μέλλοντα, καὶ τὸ πλέον ἢ ἔλαττον προσθείσης. ὃ μεγίστην ἀσφάλειαν εἰκότως ποιεῖ· (τὸ γὰρ ἐνδοιάζον οὐκ ἐπιτήδειον εἰς ἀμφιβολίας ἀναίρεσιν) περιφανῶς κελεύομεν δυοκαίδεκα πόδας εἶναι μέσους ἑκατέρας οἰκίας, ἀρχομένους μὲν ἀπὸ τοῦ ἐπικειμένου τοῖς θεμελίοις οἰκοδομήματος, παραφυλαττομένους δὲ μέχρι πέρατος τοῦ ὕψους καὶ τῷ τοῦτο τοῦ λοιποῦ παραφυλάττοντι ἐξεῖναι τὴν οἰκίαν ἐγείρειν ἐφ' ὅσον θελήσειεν ὕψος, καὶ θυρίδας κατασκευάζειν τὰς καλουμένας παρακυπτικὰς, καὶ φωταγωγοὺς [d], κατὰ τὴν θείαν νομοθεσίαν· εἴτε νέαν οἰκίαν βούλοιτο κτίζειν, εἴτε παλαιὰν ἀνανεοῦν, εἴτε διαφθαρεῖσαν ἐκ πυρὸς οἰκοδομεῖν. Μηδαμῶς ἐκ

propter pravas interpretantium opiniones ambiguam esse.

§. 1. Et nos itaque præcipimus, ut qui proprias domos renovare cupiunt, non solum veterem formam non excedant, (sicut nec hi qui novas ædificant) aut lumen, vel prospectum vicinis auferant, adversus ea quæ pridem constituta sunt: verum etiam addimus, quale jus is qui ædificat, habere debeat, cum facultatem habet ex pacto, vel stipulatione mutandæ, si velit, veteris formæ. Tunc enim sancimus, ut si pactum vel stipulatio ædificanti suffragetur, liceat ipsi secundum vim pacti & stipulationis ædificare, etiamsi officere vicinis quibus pactum adversatur, ita ædificando videatur.

§. 2. Sed cum nostra constitutio dicat, duodecim pedes oportere relinqui ab eo, qui ædificaturus est, inter propriam & vicini domum, & PLUS vel MINUS adjiciat: quod magnam sane ædificantibus securitatem præstat: (nihil autem dubium aptum est ad tollendam ambiguitatem) diserte, ac perspicue jubemus, duodecim pedes relinqui intermedios inter utramque domum, incipientes a superposita fundamentis ædificii parte: eademque observatione perseverante ad summum usque altitudinis culmen. Et ei, qui hoc in posterum observaverit, licere domum in quantam voluerit altitudinem excitare, & attollere, & fenestras fabricare, tam quæ prospectivæ dicuntur, quam quæ luciferæ, secundum Divinam Constitutionem, sive novam domum velit extruere, sive veterem instaurare, sive ex incendio collapsam exædificare: nulla licentia

ex hoc ſpatio conceſſa tollendi vicino directum & omni ex latere domus inviolatum in mare proſpectum: quem domi ſtans vel ſedens habet, non autem detorquendi hunc ipſum proſpectum, ita ut cogatur vicinus ex obliquo mare aſpicere. Quod autem ad hortos atque arbores attinet: nec aliquid in ſuperioribus conſtitutionibus comprehenſum eſt, nec de his hic aliquid addetur: neque enim convenit.

τούτου τοῦ διαστήματος συγχωρεῖσθαι τοῦ γείτονος ἄποψιν θαλάσσης ἰδικὴν καὶ οὐ βεβιασμένην, ἐξ οἱουδήποτε πλευροῦ τῆς οἰκίας, ἣν ὁ γείτων ἑστὼς ἔνδον ἐν τοῖς ἰδίοις ἢ καὶ καθήμενος ἔχει, μηδὲ παρατρέπων ἑαυτὸν ἐν τῷ παρακύπτειν εἰς τὸ πλάγιον, καὶ βιαζόμενος ὥσπερ ἰδεῖν θάλασσαν. Τὸ γὰρ τῶν κήπων τε καὶ τῶν δένδρων [f] οὔτε περιείληπται τῇ προτέρᾳ νομοθεσίᾳ, οὔτε τῇ παρούσῃ προστεθήσεται· οὔτε γὰρ προσήκει.

§. 3. Nulli autem liceat ædificanti domum juxta compitum forte aut angiportum, vel plateam duodecim pedibus latiorem auferre partem plateæ, vel compiti, & proprio ſuperaddere ædificio. Non enim quæ ad Rempublicam pertinent, minuere, & ædificantibus dividere volentes, duodecim pedum intervallum in medio domorum definimus, ſed ne anguſtiora ſint domorum intervalla. Si autem majus ſit ſpatium, maneat vetus diſtantia: non enim eam minui concedimus, ſed ſervari urbi propria jura. Si autem vetus ædificium ſecundum veterem formam tale erat, ut minus eſſet domorum abs ſe invicem ſpatio duodecim pedum intervallum, ne liceat præter veterem formam in altitudinem ædificium erigere, vel feneſtras facere, niſi decem pedes in medio intercedant. Tunc enim proſpectivas is, qui ædificabit, non poterit facere, niſi antea quoque fuerint, ut dictum eſt. Luciferas vero faciet utique ſex pedum ſervato ab imo pavimento in altum intervallo: eo tamen non audente ullo modo facere id, quod vocatur pſeudopatum (id eſt, falſum aut fictitium tabulatum, aut

§. γ'. Μηδενὶ δὲ ἐξέστω κτίζοντι οἰκίαν ἐν μέσῳ ὄντος στενωποῦ, ἢ πλατείας, ἐπὶ τοὺς δεκαδύο πόδας διὰ τοῦτο περιαιρεῖσθαι μέρος τῆς πλατείας ἢ τοῦ στενωποῦ καὶ τῷ οἰκείῳ προσνέμειν οἰκοδομήματι. Οὐ γὰρ τὰ τῷ δημοσίῳ προσήκοντα βλάπτειν βουλόμενοι, καὶ τοῖς κτίζουσιν ἀπονέμειν δεκαδύο ποδῶν εἶναι διάστημα ἐν μέσῳ τῶν οἰκιῶν διωρίσαμεν. Ἀλλ' ὥστε μὴ στενότερα εἶναι τὰ μεταξὺ τῶν οἰκιῶν διαστήματα, καὶ πλέον, εἴπερ πλέον ὄντος, ἔχειν ὡς ἔχει, καὶ τοῦτο μειοῦσθαι μὴ συγχωροῦντες, ἵνα τῇ πόλει τὰ οἰκεῖα περισώζηται δίκαια, εἰ δὲ τὸ παλαιὸν οἰκοδόμημα κατὰ τὸ ἀρχαῖον σχῆμα τοιοῦτον ἦν ὥστε ἔλαττον εἶναι τῶν ιβ'. ποδῶν μεταξὺ ἑκατέρας οἰκίας διάστημα, μὴ ἐξέστω παρὰ τὸ παλαιὸν σχῆμα ἢ ὑψοῦν τὸ οἰκοδόμημα, ἢ θυρίδας ποιεῖν, εἰ μὴ ι. πόδες εἶεν ἐν μέσῳ. Τηνικαῦτα γὰρ παρακυπτικὰς μὲν ὁ κτίζων οὐ δυνήσεται ποιεῖν, οὐκ οὔσας πάλαι, ὡς εἴρηται, φωταγωγοὺς δὲ ποιήσει ἀπὸ ἓξ ποδῶν τοῦ πάτου εἰς ὕψος, μηδαμῶς τὸ καλούμενον ψευδόπατον οὐ ποιεῖν ἐν τῷ αὐτῷ οἰκήματι τολμῶντος, φωταγωγοῦ θυρίδος κατασκευασθείσης, κατὰ τὸ εἰρημένον

τῶν ἓξ ποδῶν ὕψος, καὶ σοφίζεσθαι τὸν νόμον. Εἰ γὰρ τοῦτο ἐξείη, πάλιν αἱ φωταγωγοὶ διὰ τοῦ ψευδοπάτου παρακυπτικῶν πληρώσουσι χρείαν, καὶ τὸν γείτονα βλάψουσιν, ὅπερ γίνεσθαι κωλύομεν, οὐδαμοῦ τὴν ἐκ τῶν συμφώνων ἤτοι ἐπερωτημάτων ἁρμόζουσαν τοῖς κτίζουσι βοήθειαν (εἴπερ ὅλως ὑπάρχει τοιαύτη τις) ἀναιροῦντες.

§. δ'. Ἔτι δὲ τοῦ προτέρου νόμου κελεύοντος ρ'. πόδας ἐξεῖναι τὰς οἰκίας εἰς ὕψος αἴρειν τὰς ἀπὸ τοῦ πυρὸς πρότερον διαφθαρείσας, εἰ καὶ παρὰ θαλάσσης ἄποψιν ἕτερος βλάπτοιτο, καὶ ταύτην ἀναιροῦντες τὴν ἀμφιβολίαν, θεσπίζομεν τοῦτο αὐτὸ κρατεῖν ἐπὶ τῶν ἐμπυριασθεισῶν οἰκιῶν, εἴτε τῶν ἀνανεουμένων καὶ ἐπὶ τῶν οὐκ οὐσῶν μὲν πρότερον, κτιζομένων δὲ νῦν μετὰ ταῦτα, καὶ ἐπὶ τῶν πυρὸς [h] μὲν βλάβην μὴ δεξαμένων, διὰ παλαιότητα δὲ ἢ καί τινα οἵαν ἄλλην αἰτίαν σαθρῶν γινομένων. καὶ ἐπὶ πάσης οἰκίας οἰκοδομουμένης, ρ'. ποδῶν εἴη διάστημα ἐν μέσῳ τῶν ἀμφιβαλλομένων τόπων, κωλύματος χωρίς. γίνεσθαί τε οἰκοδομήματα, εἰ καὶ τῆς ἄλλοις διαφερούσης οἰκίας τὴν ἐπὶ θάλασσαν ἄποψιν λυμαίνεται. Τὰς δὲ ἀπὸ μόνων μαγειρείων [i], ἢ τῶν καλουμένων ἀποπάτων, ἢ ἀφεδρώνων, ἢ κλίμακος, ἢ διαβάσεων πρὸς πρόσοδον μόνην χρησίμων; ἢ καὶ τούτων ἃ καλοῦσιν οἱ πολλοὶ βαστέρνια [k], ἄποψιν εἰς θάλασσαν βλάπτειν ἐξέστω, κἂν ἐντὸς ρ'. ποδῶν βούλοιτό τις οἰκοδομεῖν, εἰ καὶ δυοκαίδεκα πόδες ἐν μέσῳ τυγχάνοιεν. Ταῦτα δὲ παραφυλαχθῆναι θεσπίζομεν ὅτε μὴ ὑπάρχει τινὶ σύμφωνον ἐπιτρέπον οἰκοδομεῖν. τοὺς δὲ κτίζοντας ἀπὸ συμφώνου τοῦ γείτονος ἐμμένειν τοῖς στοιχηθεῖσι. Τηνικαῦτα γὰρ καὶ

pavimentum in ipso ædificio) & ita ab hoc pseudopato ad sex pedum altitudinem luciferas fenestras excitare, & sophistice legem interpretari, & cavillari. Si enim hoc liceat, eveniet iterum, ut luciferæ æquent prospectivarum utilitatem, & nihil distent a prospectivis, & vicino noceat: quod quidem fieri prohibemus, nullatenus competens ædificantibus, vel ex pacto, vel ex stipulatione jus tollentes, si quod tale prorsus competat.

§. 4. Insuper cum priore lege cautum sit, centum pedes altas domos combustas instaurare licere, etiam si alteri prospectum in mare prohibeant: hanc etiam tollentes ambiguitatem, constituimus hoc obtinere tam in his quæ post conflagrationem renovatæ sunt, quam quæ nunquam antea fuerunt, & nunc primum extruuntur. Sed & in his quæ nullam ignis injuriam senserunt, vetustate autem, aut alia quacunque causa defecerunt, & in omnibus omnino domibus quæ ædificantur, si centum pedum spatium relinquatur inter circumjacentia loca, omni impedimento cessante fiant ædificia, etiamsi aliis domibus prospectum in mare adimant. Prospectum autem hunc liceat auferre a solis culinis, vel latrinis, vel secessibus, vel scalis, vel trajectibus ad sola diverticula vicorum pertinentibus, vel basterniis, quamvis, & intra centum pedes velit quis ædificare, si modo tamen duodecim pedes in medio intercedant. Hæc autem observari volumus quando nullum adest pactum, quod ædificare volentem adjuvet. Qui autem ex pacto vi-

cini ædificant, intra definitum ab eis modum ædificent: tunc enim & eo non custodito spatio permittimus attollere ædificia, etiam si prospectum adimant iis, qui consenserunt, & pacti sunt, aut qui in eorum domos successerunt, quandoquidem competentia jam quibusdam ex conventione jura, per generalem auferri legem non oportet.

§. 5. Item illud etiam statuimus, ne ea quæ vocantur solaria, post hanc legem ex solis lignis & tabulis construantur, sed ad eorum quæ Romanensia dicuntur, modum & figuram ædificentur, & inter duo solaria ex adverso sese spectantia decem pedes relinquantur. Sin hoc præ loci angustia fieri non possit, tunc solaria fiant ἐκ παραλλαγῆς, hoc est, ut se invicem non ex adverso vel ἐκ παραλλήλου respiciant, sed alternis, & ex obliquo atque transverso. Si vero spatium medium decem pedes non excedat, tunc nulla ex parte nec adversa, nec transversa liceat solaria, aut mœniana fabricare. Quæ vero secundum supra scriptam formam ædificabuntur, jubemus alta esse ab imo solo pedes quindecim & eorum quidem columnas lapideas, aut ligneas ita solo imponi jubemus, ut non ad cathetum sive perpendiculum stent, sicuti nec murus, ut nec aër, qui est sub illis in superiore parte, ut dictum est, constitutis solariis, obturetur, nec ex hoc angustior fiat angiportus, & publicum iter. Prohibemus autem & scalas a solo angiportus inchoare, & ad solaria ducere, ita ut tam impensa & præparatione firmiore, quam quod non ita proxima sint

μὴ παραφυλαχθέντος διαστήματος, κατὰ τὸ σύμφωνον ἐπιτρέπομεν ἐγείρεσθαι τὰς οἰκοδομάς, εἰ καὶ βλάπτοιεν παρὰ θαλάσσης ἄποψιν τοὺς συμφωνήσαντας, ἢ τοὺς τὰς ἐκείνων οἰκίας διαδεξαμένους. ἐπειδὴ τὰ ἤδη τισὶν ὑπάρχοντα ἐκ συμφώνων δίκαια οὐ προσήκει διὰ τῆς γενικῆς ἀναιρεῖσθαι νόμου.

§. ε'. Ἔτι δὲ θεσπίζομεν, τὰ καλούμενα σολάρια, μετὰ τὸν παρόντα νόμον, μὴ ἐκ μόνων ξύλων τε καὶ σανίδων γίνεσθαι, ἀλλὰ τῷ τῶν λεγομένων Ῥωμανισίων [1] οἰκοδομεῖσθαι σχήματι. δέκα δὲ ποδῶν εἶναι διάστημα μεταξὺ δύο σολαρίων ἀντικρουόντων ἀλλήλοις. εἰ δὲ τοῦτο μὴ δυνατὸν εἴη, διὰ στενοχωρίαν τοῦ τόπου, ἐκ παραλλαγῆς γίνεσθαι τὰ σολάρια. εἰ δὲ αὐτὸς ὁ στενωπὸς μὴ πλατύτερος δέκα ποδῶν εἴη μηδ' ἐπιχειρεῖν ἐκ μηδετέρου μέρους σολάρια ἤτοι ἐξώστας [m] κατασκευάζειν. καὶ τὰ γινόμενα δέ, ὃν τρόπον εἴρηται, κελεύομεν ἀφεστάναι τοῦ ἐδάφους εἰς ὕψος ποδῶν δεκαπέντε διάστημα, καὶ μηδαμῶς κατὰ κάθετον αὐτῶν κίονας λιθίνους ἢ ξυλίνους ἐπὶ τῷ ἐδάφει ἵστασθαι, ἢ τοίχους κατασκευάζεσθαι. ὥστε μήτε τὸν ἀέρα τὸν ὑπὸ τοῖς ἐν τῷ ὕψει γινομένοις, ὡς εἴρηται, σολαρίοις ἀποφράττεσθαι, μήτε ἐντεῦθεν στενότερον γίνεσθαι τὸν στενωπόν, καὶ τὴν δημοσίαν πρόοδον. Κωλύομεν δὲ καὶ κλίμακας ἀπὸ τοῦ ἐδάφους ἀρχομένας τοῦ στενωποῦ γίνεσθαι; ἀναγούσας ἐπὶ τὰ σολάρια. ὥστε ἐκ τῆς ἀσφαλεστέρας κατασκευῆς, καὶ ἐκ τοῦ μὴ σφόδρα πλησιάζειν ἀλλήλοις τὰ σολάρια; κουφοτέρους καὶ σπανιωτέρους

συμβαίη ποτὲ καὶ δυσκολώτερον δὲ παύεσθαι ἐκ τοῦ πυρὸς κινδύνους τῇ πόλει, καὶ τοῖς ἔχουσι τὰς οἰκίας. Εἰ δὲ παρὰ τὸν ἡμέτερον νόμον γένηται σολάριον, ἢ κλίμαξ, οὐ τὸ γεγονὸς ἐκκοπήσεται μόνον, ἀλλὰ καὶ ὁ τῆς οἰκίας κύριος δέκα χρυσίου λιτρῶν ζημίαν ὑπομενεῖ. καὶ ὁ διατυπώσας ἀρχιτέκτων, ἢ ἐργολάβος ἑτέρας δέκα χρυσίου λίτρας καταθήσει καὶ ὁ ἐργασάμενος τεχνίτης οὐχ οἷός τε ὢν διὰ πενίαν ζημιοῦσθαι, τὸ σῶμα αἰκισθεὶς, τῆς πόλεως ἐξελαθήσεται.

§. ς'. Πρὸς τούτοις παρακελευόμεθα, μηδενὶ ἐξεῖναι πολλοὺς ἐφεξῆς κίονας ἐν ταῖς δημοσίαις στοαῖς, ἀπὸ τοῦ καλουμένου μιλίου ⁿ ἄχρι τοῦ καλουμένου καπιτωλίου, ἢ φράττειν οἰκήμασιν ἐκ σανίδων μόνων °, ἢ καὶ ἄλλοις ἐν μέσῳ τῶν κιόνων κατασκευαζομένοις. ἀλλὰ μὲν τὰ τοιαῦτα οἰκήματα μὴ ὑπερβαίνειν πλάτους μὲν ποδῶν ἓξ σὺν τοῖς τοίχοις, ἐπὶ τὴν πλατεῖαν, ὕψους δὲ ποδῶν ζ'. ἐκ παντὸς δὲ τρόπου διὰ τεσσάρων κιόνων τὰς προόδους ἐλευθέρας καταλείπεσθαι, τὰς ἀπὸ τῶν στοῶν ἐπὶ τὰς πλατείας. καλλωπίζεσθαι δὲ τὰ τοιαῦτα οἰκήματα, ἤτοι ἐργαστήρια, μαρμάροις ἔξωθεν, ὥς τε κάλλος μὲν διδόναι τῇ πόλει ψυχαγωγίαν δὲ τοῖς βαδίζουσι. Τὰ δὲ ἐν τοῖς ἄλλοις μέρεσι τῆς πόλεως, ἐν τοῖς μέσοις τῶν κιόνων τόποις κατασκευαζόμενα ἐργαστήρια, καθάπερ ἂν δοκιμάσειε τῇ πόλει συμφέρειν ἡ σὴ Μεγαλοπρέπεια, καὶ τοῦ μέτρου ἕνεκα καὶ τοῦ τρόπου, κατασκευάζεσθαι θεσπίζομεν, τῆς ἰσότητος δηλαδὴ πάσης φυλαττομένης, ὥστε μὴ τοῦτο ἐπί τινων ἐπιτραπὲν, ἐφ' ἑτέρων κωλύεσθαι.

§. ζ'. Καὶ ταῦτα δὲ νομοθετοῦμεν, ὥς τε μὴ τὰς τῶν συκοφαντῶν κακοτεχνίας τοῖς ἐπιεικέσι λυμαίνεσθαι. Πολλοὶ γὰρ φθόνῳ

inter se solaria, breviora & rariora & extinctu faciliora ex igne pericula civitati, & his, qui domos habent, immineant. Si autem contra nostram hanc legem fiat solarium vel scala; non id solum, quod factum fuerit, detruncabitur, sed etiam ædificii dominus decem auri librarum pœnam expectabit: & qui designavit Architectus, aut qui opus recepit, alias decem auri libras persolvet, & qui fabricaverit Artifex, si per inopiam non potuerit pœnam solvere, corpore luens a civitate fiat extorris.

§. 6. Præterea jubemus nemini licere multas ex ordine collocatas columnas in publicis porticibus & stationibus ab eo quod vocatur Milium, usque ad Capitolium obstruere ædificiis, vel solidis etiam tabulis, vel aliis quibusvis rebus in medio columnarum extructis; sed ipsa quidem ædificia non excedant in latitudine pedes sex, comprehensis etiam parietibus plateam versus: in altitudine vero pedes septem. Omnimodo autem volumus per quatuor columnarum ordines relinqui a porticibus ad plateas liberum iter: decorari quoque hujusmodi tabernacula sive officinas exterius saltem marmore: ut & civitati sint decori, & transeuntibus voluptati: In reliquis autem civitatis regionibus extructas in mediis columnis officinas, prout urbi esse utile, & quatenus & quomodo existimaveris, extrui sancimus, omni æqualitate servata, ne quod uni permittitur, cæteris prohibeatur.

§. 7. Et hoc quidem constituimus, ut ne calumniantium dolis & machinationibus, æquis & bonis viris periculum struatur. Multi

enim ædificaturis lites, non ex injuria aliqua accepta, ſed per invidiam ſubſtruentes, intermiſſionum illis cauſam præbent: ut eum, qui jam cœperat ædificare, prohibitum, & opus imperfectum relinquere coactum, & in jus tractum, pecuniam ad ædificationem repoſitam, litigando conſumere cogant: & (quod omnium incommodiſſimum eſt) poſtquam victricem ſententiam retulit, adhuc quaſi indiſſolubilibus vinculis obligari contingit, dum appellationis prætextu fatales dies expectare cogitur, & ex hac fruſtratione, & ædificationis interruptione voluptatem capit ejus adverſarius. Adjicimus itaque in ejuſmodi caſibus, ut ſi appellatio ab his, quæ ab Arbitro definita ſunt, interceſſerit, ſimul atque miſſa fuerit ad Judicem relatio, vel forma ſcriptis redacta, licere victori & victo, non obſervato legitimo appellationis introducendæ tempore, una cum adverſario, vel ſoli ad tuæ Magnificentiæ tribunal accedere: & adverſario ex more vocato, ſi abſit, terminum rei controverſæ facere: ut omni mora abſciſſa, legitimus liti finis imponatur, ne hyeme, ſi ita acciderit, præſente vel imminente, dum longos appellationum dies ſtatos expectare cogitur is, qui injuſte ab incepto ædificio prohibitus eſt, damna intolerabilia ſuſtineat. Quod autem eſt proximum, ſi etiam quis in hujuſmodi controverſiis appellare voluerit, conquerens de Magnitudinis tuæ ſententia, illico eam, quam dicunt conſultationem fieri jubemus; & dari tam victo quam victori, ut de mote ſententiam ipſam accuratius ex-

δίκας οὐκ ἀδικήματος τινὸς τοῖς οἰκοδομεῖν βουλομένοις ὑφαίνοντες, ἀναβολῶν αὐτοῖς αἴτιοι γίγνονται, ὥς τε τὸν οἰκοδομεῖν ἀρξάμενον εἶτα κωλυθέντα, καὶ τὸ ἔργον ἀτελὲς καταλιπεῖν ἠναγκασμένον, καὶ πρὸς τὸ δικαστήριον ἀφελκόμενον, τὸ χρῆμα ἐξ οὗ τὴν οἰκίαν ἐγείρειν ἤλπισεν, ἀναλίσκειν περὶ τὴν δίκην· καὶ τὸ πάντων ἀτοπώτατον μετὰ τὸ ψήφου νικώσης ἐπιτυχεῖν, ἔτι καθάπερ ἀλύτοις τισὶ συμπεπλέχθαι δεσμοῖς, τοῦ κωλύσαντος τὸ ἔργον, προσχήματι μὲν ἐφέσεως τὰς κυρίας ἀναμένοντος, τῷ δὲ ἐμποδὼν γίνεσθαι τῇ οἰκοδομίᾳ ἐπὶ ταῖς τοῦ γείτονος συμφοραῖς εὐφραινομένου. Προστάττομεν τοίνυν ἐπὶ τῶν τοιούτων ὑποθέσεων, εἰ ἔφεσις ἐπιδοθείη κατὰ τῶν τυπωθέντων παρὰ τοῦ διαγνώμονος, ἅμα τῷ δοθῆναι παρὰ τοῦ δικαστοῦ τὴν ἀναφορὰν, ἤτοι τύπον ἔγγραφον, καὶ μὴ παραφυλαχθείσης κυρίας, ἐξεῖναι τῷ νενικηκότι καὶ τῷ ἡττηθέντι, ἅμα ἢ κατὰ μόνας εἰς τὸ δικαστήριον τῆς σῆς εἰσιέναι Μεγαλοπρεπείας, καὶ τοῦ ἀντιδίκου κληθέντος, κατὰ τὸ συνήθες, εἰ ἄπεστι, τὸν ὅρον τοῦ διαιτητοῦ φανερὸν ποιεῖν, ἵνα πάσης ἀναβολῆς ἐκκοπείσης, νόμιμον ἐπιτεθείη πέρας τῇ ὑποθέσει. καὶ μὴ χειμῶνος, εἰ τύχοι παρόντος, ἢ πλησιάζοντος, ἕως περιμένουσι τοὺς μακροὺς τῶν ἐμπροθέσμων χρόνους τὸν οἰκοδομεῖν βουληθέντα, καὶ μὴ δικαίως κωλυθέντα, ζημίας ἀφορήτους ὑπομένειν. Παραπλήσιον δὲ εἰ καί τις ὑποθέσει τοιαύτῃ ἐφεῖναι βουληθείη, μεμφόμενος τοῖς παρὰ τῆς σῆς Μεγαλοπρεπείας ἐψηφισμένοις, παραχρῆμα τὴν καλουμένην consultationa γίνεσθαι, καὶ δίδοσθαι καὶ αὐτῷ καὶ τῷ νενικηκότι σκοπεῖσθαι κατὰ τὸ εἰωθὸς τὴν ψη-

φον, ἐν τῷ θείῳ ἡμῶν Παλατίῳ, μηδεμιᾶς ἀναβολῆς γινομένης. Γινωσκέτωσαν δὲ πάντες ὅσοι κωλύειν ἐπιχειροῦσι τοὺς οἰκοδομοῦντας, ὡς ἡττηθέντες καὶ τὰς ζημίας αὖθις πάσας τὰς συμβάσας καταθήσουσι, καὶ τὴν τῶν ὑλῶν τιμήν, ἃς εἰκὸς διαφθαρῆναι, ἢ χείρους γενέσθαι ἐν τῷ τῆς δίκης χρόνῳ. Καὶ τῶν οὐ δικαίως ἐπιχειρησάντων οἰκοδομεῖν, ἢ ἡττηθεῖεν, καὶ τὰς ζημίας τῷ κεκωλυκότι τὸ οἰκοδόμημα καὶ δίκην εἰπεῖν περὶ τούτου ἠναγκασμένῳ, καταπιθέντων. Πᾶσαν μέντοι τοιαύτην δίκην ἐξ ἀποφάσεως μόνου τοῦ δικαστηρίου τοῦ σοῦ μεγέθους κρίνεσθαι κελεύομεν, καὶ μήτε ἄλλον τινὰ τῶν ἐνδόξων Ἀρχόντων ἀκροάσασθαι τοιαύτης ὑποθέσεως· μήτε τινὰς τῶν ἀγωνιζομένων τοιαύτην ὑπόθεσιν, στρατείας ἢ φόρου χρῆσθαι παραγραφῇ ἕνεκα τοῦ μὴ δικάσασθαι, ἢ μὴ καταθεῖναι τὰς ζημίας ὅσας δοκῶσι τῇ ψήφῳ τοῦ ἐνδοξοτάτου Ἐπάρχου τῆς πόλεως, τοῦ παρ' αὐτοῦ δοθέντος Διαιτητοῦ, περιγραφθείη, ἀλλὰ τὴν ἀπαίτησιν ὑπομένειν τὸν ἡττηθέντα, διὰ τῆς τάξεως τῆς σῆς Μεγαλοπρεπείας, μηδενὸς ἐπὶ τούτῳ χρωμένου φόρου παραγραφῇ.

§. η'. Προνοείτω δὲ ἡ σὴ Μεγαλοπρέπεια, τοῦ μὴ τινὰς τῶν ἐργολάβων ἢ τεχνιτῶν, ἀρξαμένους ἔργου, τοῦτο καταλιμπάνειν ἀτελές. Ἀλλ' αὐτὸν μὲν τὸν ἀρξάμενον λαμβάνοντα τὸν μισθόν, ἀναγκαζέσθω πληροῦν τὸ ἔργον, ἢ διδόναι τὴν ἐντεῦθεν συμβαίνουσαν ζημίαν τῷ οἰκοδομοῦντι, καὶ πᾶσαν τὴν ἐκ τοῦ μὴ τὸ ἔργον γενομένην βλάβην. Εἰ δὲ πένης τις εἴη τυχὼν ὁ τοῦτο ἁμαρτών, πληγάς τε λαμβανέτω, καὶ ἐκβαλλέσθω τῆς πόλεως. Μὴ κωλυέσθω δὲ ἕτερος τῆς αὐτῆς τέχνης τὸ

pendant, in facro noftro Palatio, omni mora ceffante. Noverint autem quicunque ædificantes impedire præfumpferint, quod fi victi fuerint, & omne quodcunque contigerit damnum refarcient, & materiæ pretia, quam probabile erit corruptam aut deterioratam effe inter litium moras rependent. Quod autem ad eos, qui injufte ædificare tentaverint, attinet, & hi fi victi fuerint, damna ei, qui ædificium prohibuerit, & caufæ ideo adeffe coactus fuerit, refundent. Omnem autem hujufmodi controverfiam in folo Magnitudinis tuæ judicio decidi præcipimus, & neque ulli cuiquam illuftrium Magiftratuum audire hujufmodi caufas, neque ex hac caufa litigantes, militiæ, vel fori præfcriptione ad detrectandum judicium, vel fumptuum, & damnorum, quæ fententia gloriofiffimi Præfecti urbis, aut ab ipfo dati Cognitoris continebuntur, folutionem detrectandam permittimus: fed exactioni eos fubjici volumus, qui ex decreto magnificentiæ tuæ victi fuerint, nemine ab hoc fori præfcriptione utente.

§. 8. Provideat autem Magnificentia tua, ne quis redemptorum, aut fabrorum, aut artificum opus a fe inchoatum relinquat imperfectum, fed ut accepta mercede opus, quod incepit, perficere cogatur: vel omne damnum, quod inde ædificare volens acceperit, & quidquid omnino difpendii fenfit ex eo quod opus perfectum non fuerit, farciat. Si autem penuria laboret qui ita deliquerit, fuftibus cæfus civitate ejiciatur. Nullus autem id perficere prohibeatur, quod ab

altero cœptum opus fuerit: quod præsumi cognovimus a quibusdam artificibus, vel redemptoribus, nec iis, quæ ipsi cœperint, finem imponentibus, nec alios id perficere sinentibus, atque inde damnum intolerabile inferentibus iis, qui domos suas fabricari cupiunt. Qui itaque hoc solo recusat opus perficere, quod ab alio antea inchoatum sit, is eandem pœnam excipiat, quam is excepit, qui opus reliquit.

παρ᾽ ἑτέρου ἀρχθὲν ἐκπληροῦν. ὅπερ ἔγνωμεν τολμᾶσθαι ᵍ κατὰ τῶν οἰκοδομούντων οἰκίας παρὰ τῶν ἐργολάβων τεχνιτῶν, οὔτε αὐτοὺς τὸ τέλειον ἐπιτιθέντων οἷς ἤρξαντο ἐργάζεσθαι, οὐδὲ ἑτέροις τὰ αὐτὰ ἔργα ἀναπληροῦν συγχωρούντων, ἀλλὰ ἐνεγκεῖν ἀφόρητον ζημίαν ἐντεῦθεν τοῖς τὰς οἰκίας κατασκευάζουσι μηχανωμένων. ὁ δὲ παραιτούμενος τὸ παρ᾽ ἑτέρου ἀρχθὲν ἐκπληρῶσαι δι᾽ αὐτὸ τοῦτο ὅ, τι ἕτερος ἤρξατο, καὶ αὐτὸς παραπλησίαν τῷ καταλιπόντι τὸ ἔργον ὑπεχέτω δίκην.

Antonius Contius *juris studiosis: Quid in hac lege restituenda, vel in Latinum sermonem transferenda præstiterimus, experiemini, si hanc nostram operam cum editione Portana & Scrimgeriana contuleritis. Nam in utraque sequens constitutio erat acephala, & in altera ita corrupta & translata, ut magna ex parte aieret, quæ hæc negat; negaret quæ hæc asserit. En quanta in legibus, vel edendis, vel transferendis cautio. Utraque etiam editio prima ipsius constitutionis verba in inscriptionem ipsius transtulit: altera sic,* Ἀδαμαντίῳ Ἐπάρχῳ πόλεως καὶ δικῶν Εἰρήνης ἀπολαύοντες, &c. Altera vero sic, Ἀδαμαντίῳ Ἐπάρχῳ πόλεως καὶ δικῶν Εἰρήνης ἀπολαύοντι. Τὸν προόντα, &c. *Qui error ei contrarius est, qui ante Haloandrum obtinuerat in principio constitutionis de Justiniano Codice confirmando: ut illa verba inscriptionis,* Ex præfecto hujus almæ urbis, *in textum ipsius constitutionis irreperent, hoc modo:* Ex præcepto hujus almæ urbis, &c. *Quis autem unquam appellari audiit Præfectum urbis Præfectum judiciorum, aut judiciorum pacis? Itaque quamvis sola conjectura adjutus sim, in hujus legis principio restituendo: omnibus tamen vobis probatum iri judicium meum spero. Est autem elegantissima lex, & ad multos juris articulos controversos, si qua alia, adprime utilis.*

ᵃ Πατρὸς ἡμετέρου Λέοντος] Evagr. *lib. II. cap. XII.*

ᵇ Ἀρχαῖον σχῆμα] Ἀναγκάζεται καὶ τὸν τύπον καὶ τὴν κατάστασιν τῶν προτέρων οἰκημάτων καὶ τὸ παλαιὸν σχῆμα φυλάττειν. *L. XI. D. de Servitut.*

ᶜ Τῆς δὲ μοῦ τῆς διατάξεως] Forte. Τῆς δὲ αὐτῆς διατάξεως.

ᵈ Παρακυπτικὰς καὶ φωταγωγούς] *III. Reg. VI. versio Latina* fenestras obliquas quas Græca vulgata θυρίδας διαπαρακυπτομένας κρύπτας vocat. Quo loco altera versio manuscripta θυρίδας δεδικτυωμένας κρυπτὰς habet, quod ita explicat Procopius. Φωταγωγοὺς ὁ νεὼς εἶχεν, ἔνδοθεν μὲν εὐρείας, ἔξωθεν δὲ λίαν στενὰς, διατρήτοις λίθοις κεκαλυμμένας. Τοῦτο γὰρ δηλοῖ τὸ ῥητόν· οὐχ ἑωρῶντο γὰρ ἔξωθεν, quo modo & fenestras interpretatur Isidorus. *Lib. XV. Ethymol. cap. VII.* Basilicis, jus immittendi luminis, *L. eos qui D. de Servitut.* δίκαιον φωταγωγῶν θυρίδων dicitur.

ᵉ Εὐθεῖαν καὶ οὐ βεβιασμένην] Epitom. Ἐὰν ἐξ εὐθείας ὁρᾷ τὴν θάλασσαν ἑστὼς ἐν ἰδίοις οἴκοις, ἢ καθήμενος ἐν αὐτοῖς, καὶ μὴ ἀναγκαζόμενος παρατρέπειν ἑαυτὸν εἰς πλάγιον, ἐφ᾽ ὃ ἰδεῖν θάλασσαν. Depretiari videtur domus quæ conspectum maris perdidit aut in locando aut in vendendo. Sic Vet. Juliani Codex. *Nov. LVII.*

ᶠ Κήπων τε καὶ δένδρων] Harmenop. *lib. II. tit. IIII.*

ᵍ Ψευδόπατον] *Veter. libri duo.* Ψευδοπάτιον ut μονοπάτιον.

[h] Επὶ τῆς πυρὸς] Cedren. in Leone & Zenone. Zonar. in Basilisco *cap. XIII.*

[i] Από μόνων μαγγείων] Epitome in Theodoreti Prochiro: Εἰ δέ τις ἀπὸ μαγγείου, ἢ ἀφαιδρῶνος, ἢ ἀπὸ κλιμακῶνος, ἢ ἀπὸ βαστερνίων, ἤγουν τῶν λεγομένων παρέδων, ἤτοι διαβατικῶν, ἄποψιν ἐπὶ θάλασσαν ἔχῃ τὴν τοιαύτην ἄποψιν καὶ ὁ ἐντὸς ἑκατὸν ποδῶν οἰκοδομῶν ἀκωλύτως ἀφαιρεῖται, εἰ μόνον δώδεκα πόδες εἰσὶ μεταξὺ τῶν δύο οἴκων.

[k] Πολλοὶ βαστέρνια] Ennodius Basternas uxoris vocat. Basilica: αἱ πολιτικαὶ δουλεῖαι εἰσὶ τὸ ὑψῶσαι ἢ μὴ ὑψῶσαι, ἐπιπέμψαι σαλαμὸν κεράμων τοῦ γείτονι, ἢ μὴ ἐπιπέμψαι, καὶ τὸ ἐμβαλεῖν ξύλα τῷ τοίχῳ τοῦ γείτονος, καὶ τὸ ποιῆσαι σωλῆνα ἢ βαστέρνιον καὶ τὰ ὅμοια, καὶ τὸ μὴ ἐμποδίσαι τῇ ἀπόψει. *L. I. & II. D. de servitut. urban. præd.*

[l] Ρωμανισίων] Ωστε δὲ καὶ τὰ σωλήνια τοῦ λοιποῦ ῥωμανίσια φυλάττω.

[m] Σωλήνια ἤτοι ἐξώστας] Basilica constitutionem XI. hujus tituli Græcam fecerunt ita: ἐὰν ἐξώστην τὸν λεγόμενον ἡλιακὸν ποιῇ τις ἢ ἐποίησε δέκα πόδας ἀπεχέτω τοῦ ἰδιωτικοῦ, τοῦ μέντοι δημοσίου διαφέρειν. εἰ δὲ παραβαίνῃ τις καὶ τὸ ἔργον, καταλυθήσεται, καὶ ὁ οἶκος τῷ ἡμετέρῳ ταμιείῳ προσκυρωθήσεται. Vid. *Nov. Leonis CXIII.* post quam posteriores septem desiderantur. Hieronym. *ad Sunniam & Ezechiel. cap. XLI.* Εχθέτας autem Romæ appellant solaria de cœnaculorum parietibus eminentia sive mœniana ab eo qui ea primus invenit, quæ nonnulli Græcorum ἐξώστας vocant. Vetus Glossarius ἐξώστας, uti ἐπὶ τῆς σκηνῆς. Hesychius & Tullius *de Provinciis Consular.* Gloss. Basiliens. ἐκθέτης, ὁ ἐξώστης. Projectus aggrunda. ἐξώστης. Menianum, projectio, projectus. Meniana & suggrunda projiciuntur. *L. CCXLII. D. de verb. signific.*

[n] Απὸ τοῦ καλουμένου μιλίου] Sudas. Paul. Diacon. *lib. XXII.* Hujus caput in Milio suspendit tribus diebus. *Et lib. XXIII.* Tribus diebus in Milio suspenderunt. Zonar. Μάχης γὰρ συρραγείσης μέσον τῶν δήμων καὶ τῶν βαρβάρων κατὰ τὸ λεγόμενον μίλιον. Cedren. ἐποίησε δὲ καὶ τὸ ὡρολόγιον τοῦ μιλίου. Nicet. Οὐχ εἰς αὐτὸ δὲ μόνον ἕδραν ἀφιδρυζόμενοι πάντα τὸ μίλιον.

[o] Εκ σανίδων μόνον] Μηδενὶ ἐξέστω πολλοῖς κίονας ἀποφράττειν ἐκ σανίδων ἀπὸ τοῦ μιλίου ἕως τοῦ καπιτωλίου· ἀλλὰ τὰ τοιαῦτα ἐργαστήρια πλάτος ἐχέτω ἐξ ποδῶν σὺν τοῖς τοίχοις ἐπὶ τὴν πλατεῖαν. ὕψος δὲ ἑπτά. Sic legit Epitomator.

[p] Παρὰ τοῦ δικαστοῦ τὴν ἀναφορὰν ἤτοι τύπον ἔγγραφον] Gesta quæ intra XXX. dies una cum relatione litigatoribus convenit præstari. *L. XXII. C. de appellat.* Μετὰ τῆς ἰδίας ὑπογραφῆς. *Nov. CXXVI. De appellation.*

[q] Οπερ ἔγνωμεν τολμᾶσθαι] Propterea idem repetita lege jussit. *Tit. de Monopoliis.*

TITULUS DECIMUS-SECUNDUS.

DE OPERIBUS PUBLICIS.

De Cruce & sanctis Reliquiis.

III. Græcæ Constitutionis Epitome.

ΜΗΤΕ Μοναχὸς [a], μήτε ἕτερός τις ἐν δημοσίῳ τόπῳ ἢ ἐν ᾧ θέα ἐπιτελεῖται, σταυρὸν ἐπιβαλλέτω, ἢ λείψανον ἅγιον.

NEQUE Monachus, neque alius quivis in loco publico, vel ubi spectacula fiunt, Crucem imponat, aut Reliquias sanctas.

[a] Μήτε Μοναχὸς] Refert Josephus Tenedius *ex lib. I. Βασιλικῶν tit. I.* Et extat *L. decernimus, C. de Episcop. & Cler.* Sed hæc sequentem Græcam desideraverim, nec aliquot quæ in librum nonum relatæ sunt. Sane quæ refertur tit. de Suariis lib. XI. Cod. extat L. Imperatores D. de contrah. emption. conjungenda cum L. III. D. de leg. Jul. de annon. quamque refert Hermen. *lib. IIII. tit. III.* & Michael Ataliates ex *lib. LIII. tit. XVII. Βασιλικῶν.*

D. JUSTINIANI
SACRATISSIMI PRINCIPIS, PP. A.
CODICIS,
EX REPETITA PRÆLECTIONE
LIBER NONUS.
TITULUS QUARTUS.
DE CUSTODIA REORUM.

Græca Constitutio Justiniani hic deest. Ejus quædam pars a Triboniano jam posita fuit in l. 22. supra de Episcopali audientia, *sed integrior, & prolixior, quæ hic esse debuerat, injuria temporum obliterata est. Ejus Epitomen ex* lib. 60. Basil. tit. 35. *& Antonio Augustino ita restituemus: nam multa idem Anton. Augustinus ad eam non pertinentia permiscuit.*

VI.

Latine Antonii Contii.

NEMINEM oportet injici custodiæ absque jussione magnorum Magistratuum, aut locorum Defensorum.

§. 1. Oportet autem Episcopum per quartam feriam, aut Parasceven inquirere eos, qui sunt in custodia, quam ob causam inclusi sint, & siquidem servi sint, intra vinginti dies emittere eos, vel castigatos, atque etiam dominis redditos, aut si non appareant eorum domini, solvere ipsos. Si vero liberi sint pro seditione detenti, confestim judicare ipsos, vel si pro alia quacunque causa, siquidem non

Αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς Βασιλεὺς Ὑπάρχοις τῶν θείων Πραιτωρίων.

ΟΥΔΕΝΑ χρὴ ἐμβάλλεσθαι φυλακῇ χωρὶς κελεύσεως τῶν μεγάλων Ἀρχόντων, ἢ τῶν κατὰ τόπον Ἐκδίκων.

§ α'. Χρὴ δὲ τὸν Ἐπίσκοπον κατὰ τετράδα ἢ παρασκευὴν ἐπισκέπτεσθαι τοὺς ἐν φυλακῇ, διὰ τί ἐνεκλείσθησαν. καὶ εἰ μὲν δοῦλοι εἰσὶν, εἴσω κ. ἡμερῶν, ἐκβάλλεσθαι αὐτοὺς ἢ σωφρονιζομένους, καὶ τοῖς δεσπόταις παραδιδομένους, ἢ ἐὰν μὴ φαίνηται ὁ δεσπότης, ἀπολύειν αὐτούς. εἰ δὲ ἐλεύθεροι εἰσὶν ἐπὶ ἀταξίᾳ κατεχόμενοι, παραχρῆμα κρίνειν αὐτούς, ἢ ἐὰν ἄλλης δήποτε αἰτίας

παρέχειν αὐτῆς ἐγγυητὰς, εἰ δὲ μὴ ἔχωσιν ἐγγυητὰς, εἰ μὲν ἐπὶ ἐγκλήμασι κατέχονται (χωρὶς φόνου) ἐν τάχει αὐτοὺς κρίνεσθαι. εἰ δὲ κεφαλικὸν ἐστὶ τὸ ἔγκλημα, εἴσω λ'. ἡμερῶν.

habeant fidejussores, & pro criminibus detinentur, excepto crimine homicidii, statim eos judicari, si vero capitale crimen sit, intra triginta dies.

§. β'. Ἐὰν δὲ μετὰ χρεία πλείονος ὑπερθέσεως, μηδαμοῦ παρέχοντος αἰτίαν τοῦ ἐγκεκλεισμένου, δοθῆναι αὐτοῦ ἐπὶ ἐξωμοσίᾳ, ἵνα ἡ ψῆφος γένηται καὶ αὐτοῦ ἐὰν ἀπολειφθῇ. ἐὰν δὲ φόνου ἐστὶν, εἰ μὲν ἀπὸ αἰαφορᾶς δημοσιευόντων [b] εἴσω ἓξ μηνῶν κρίνεσθαι, εἰδότων τῶν δημοσιευόντων ὅτι ἐὰν ψεύσωνται, τῇ αὐτῇ ὑποκεῖται τιμωρίᾳ. εἰ δὲ τὶς ἐγγραψάμενος, αὐτῶν γέγονε τῆς ἐνοχῆς, διδόσθω αὐτὸν ὑπὸ ἐγγύας· ἢ ἐὰν μὴ εὐπορῇ ἐγγυητῶν, μένειν μὲν ἐν τῷ δεσμωτηρίῳ, τέμνεσθαι δὲ τὴν δίκην ἐντὸς ἐνιαυτοῦ.

§. 2. Si vero majore postea dilatione necessaria existente, is, qui detinetur, non præbeat causam, committatur suæ juratoriæ cautioni, si absens fuerit. Si vero cædis est causa, siquidem ex delatione publicarum personarum, intra sex menses judicetur. Scientibus publicis personis, quod si mentitæ fuerint, se iisdem subdendos pœnis. Si vero accusator, qui se inscripsit, auctor fuit ejus detentionis, detur reus sub fidejussione: vel si non reperiat fidejussores, maneat quidem in carcere: causa autem intra annum terminetur.

§. γ'. Προλήψεως δὲ παρ' αὐτοῦ γενομένης ὡς ὑπευθύνου εἶναι αὐτὸν ἐν τῇ φρουρᾷ, ἕως ὅτε περαιωθῇ ἡ δίκη. εἰ δὲ ψῆφος γέγονε περὶ τῶν ἐγκεκλεισμένων, ἐκβιβάζεσθαι αὐτὴν, εἴτε σωματικὴ ἐστὶν, εἴτε χρηματική.

§. 3. Facta autem præsumptione, tanquam reus sit, in custodia maneat, donec causa terminetur. Si vero jam sententia lata est de inclusis, & ea executioni mandetur, sive corporalis sit, sive pecuniaria.

§. 4. In pecuniaria condemnatione potestatem habentibus cedere bonis.

§. 5. Episcopis monentibus Præsides, scituros se, & officium suum illaturos decem libras.

§. 6. Habentibus etiam Episcopis potestatem deferendi Principi, negligentiam (hisce in rebus) Præsidum.

[a] Οὐδένα χρὴ] Meminit Theodor. *lx.* Βασιλικῶν *tit. xxxiii.* Julianus *in dictato.* Cotidie autem legendus est lib. IX. Cod. propter criminales discussiones, & maxime tit. de custodia & exhibit. reor. in quo est Græca constitutio quæ de temporibus loquitur, intra quæ oportet criminales exilii causa mitti, quando hac coërcitione sunt digni. Vid. Eustat. Περὶ λ'. ἡμερῶν.

[b] Δημοσιευόντων] Δημοσίων προσώπων. Relationibus a publicis personis. *L. xiiii. C. de accusat.* Ad quas tuendæ pacis vigilantia pertinebat. August. *epist. clix. clx.* Irenarchas vocat. *L. vi. D. de cust. & exhibit. reor.* Gloss. Basiliens. Εἰρηνάρχης. Pacator, Irenarcha. Qui notoriis sive notariis insimulabant. *L. vii. C. de accusatis.* Utrumque enim recte dicitur. Gloss. Basiliens. Μηνύσεις. Indicatio, Notaria, indicium.

TITULUS SEXTUS.

SI REUS, VEL ACCUSATOR mortuus fuerit.

I. Epitome ex lib. 60. Βασιλ. titul. 56. cap. 1.

SI miles [a] λιποτάκτης, (id est, desertor militiæ,) decesserit, solvitur crimen.

[a] *Si miles*] Desideratur hoc titulo constitutio cujus hæc fuit sententia. Si miles desertor militiæ decesserit solvitur crimen. Defunctorum in desertione bona confiscari Divus Marcus & Antoninus constituit. *L. defunctorum. C. de re militar.* Qui innumeri Gallias tunc vexabant. *Spartian.*

TITULUS OCTAVUS.

AD LEGEM JULIAM MAJESTATIS [a].

Si Judex contra constitutiones pronunciasse dicatur.

I. Imp. ALEXAND. A. Paulino.

ETIAM ex aliis causis Majestatis crimina cessant meo sæculo: nedum etiam admittam te paratum accusare Judicem propterea crimine Majestatis, quod contra constitutionem meam eum dicis pronuntiasse. P. P. III. Idib. April. MAXIMO II. & JULIANO CONSS. 224.

[a] *Ad legem Juliam majestatis*] Desideratur sub hoc tit. Constitutio. Ut servi possint crimen læsæ majestatis exercere. Dat. III. Non. Martii. Meminerunt Græci *lx.* Βασιλικῶν *tit. XXXVI. & tit. XXXIIII.*

TITULUS UNDECIMUS.

DE MULIERIBUS, quæ se propriis servis junxerunt.

Servus, qui concubuit cum domina, debet comburi, & domina decapitari. Bald.

I. Imp. CONSTANTINUS A. ad populum.

SI qua cum servo [a] suo occulte rem habere detegitur, capitali sententiæ subjugetur: tradendo ignibus verberone. Sitque om-

nibus facultas crimen publicum arguendi, sit Officio copia nunciandi, sit etiam servo licentia deferendi, cui probato crimine libertas dabitur. Filii etiam, quos ex hac conjunctione habuerint, exuti omnibus dignitatis insignibus, in nuda maneant libertate: neque per se, neque per interpositam personam quolibet titulo voluntatis accepturi aliquid ex facultatibus mulieris. Successio autem mulieris ab intestato, vel filiis, si erunt legitimi, vel proximis cognatisque deferatur, vel ei, quem ratio juris admittit. Id autem & quod ille, qui condemnatus est, & quod ex eo suscepti filii quolibet casu in sua videantur habuisse substantia, mulieris dominio sociatum, a memoratis successoribus vindicetur. Dat. IV. Kal. Jun. Serdicæ, CONSTANTINO A. VII. & CONSTANTIO C. CONSS. 326.

[a] *Si qua cum servo*] Vix certo reposuerim sub hoc titulo constitutionem quam ex Harmenopul. *lib. VI. tit. II. lib. LX.* Βασιλικῶν *tit. XXXVII.* referunt. Similiter nec alteram sub titulo de Abigeis infra. Vid. *XLVIII.* Βασιλικῶν. *tit. XXV.*

TITULUS DECIMUS-SEXTUS.

AD LEGEM CORNELIAM DE SICARIIS.

Post hanc legem subjicitur in Basilicis lex quarta, videntur enim Basilici authores secundam, & tertiam hujus tituli una complecti, quæ est ejusdem tituli in Basilic. 20. illius autem, quæ hic omissa est, atque in Basilicis inter constitutiones refertur, ea sunt verba Cujacio interprete.

LICEAT cuilibet aggressorem [a] nocturnum in agris, vel obsidentem vias, atque insidiantem prætereuntibus, impune occidere, etiamsi miles sit: melius namque est his occurrere, & mederi, quam injuria accepta vindictam perquirere.

[a] *Liceat cuilibet aggressorem*] Vid. *Scholiast. tit. XXXIX. lib. LX.* Βασιλικῶν. Vir ampliss. Antonius Augustinus nunquam laudatus satis, existimat hanc esse Epitomen Constit. Latin. sub tit. Quando liceat unicuique sin. Jud. se vindicar. Extat non dissimile *κεφάλαιον lib. VI. tit. V. Harmenop.* Quod integre magis refert Michaël Ataliates, ita: *Τὸν νυκτερινὸν κλέπτην τὸν ἔξω πόλεως ἔξεστι φονεύειν, κἂν στρατιώτης ἐστίν· τὸν δὲ ἐν πόλεσιν οὐκ ἔξεστιν φονεύειν, εἰ ἄλλως διαφυγεῖν τὸν κίνδυνον ὁ φονεύσας ἠδύνατο. τὸν δὲ ἡμερινὸν οὐκ ἔξεστιν φονεύειν, εἰ μὴ ἀκοντίῳ ἑαυτὸν διεκδικεῖ. ἐπ' ἑκατέρου δὲ δεῖ τοῦτον διὰ κραυγῆς διαμαρτύρεσθαι.*

TITVLVS DECIMVS-OCTAVVS.

DE MALEFICIIS ET MATHEMATICIS, & cæteris ſimilibus.

De maleficis comprehendendis & ad publicum pertrahendis.

IX. Imppp. VALENT. THEOD. & ARCAD. AAA. Albino P.P.

QUICUNQUE maleficiorum [a] labe pollutum audierit, deprehenderit, occupaverit, illico ad publicum pertrahat, & Judicum oculis communis hoſtem ſalutis oſtendat. Quod ſi quiſquam ex agitatoribus, id eſt, aurigis, ſeu ex quolibet alio genere hominum, contra hoc interdictum venire tentaverit, aut clandeſtinis ſuppliciis etiam manifeſtum reum maleficæ artis oppreſſerit : ultimum ſupplicium non evadat, geminæ ſuſpicioni obnoxius, quod aut publicum reum, ne facinoris ſocios publicaret, ſeveritati legum, & debitæ ſubtraxerit quæſtioni : aut proprium fortaſſis inimicum ſub hujuſmodi vindictæ nomine conſilio atrociore confecerit. Dat. XVII. Kal. Septembr. Romæ, TIMASIO & PROMOTO CONSS. 389.

[a] *Quicumque maleficiorum*] Refert Joſephus Tenedius *ex lib. I.* Βασιλικῶν *tit. I.* κεφ. *XVII.* Et extat *lib. IX. Cod. Theodoſ. tit. XVI.* tranſlata a Triboniano in lib. I. Cod. Juſtinian. *tit. IIII. Conſt. X.* Vid. *Photium tit. IX. cap. XXV. Nomocan.*

TITVLVS VIGESIMVS-NONVS.

DE CRIMINE SACRILEGII.

I I.

Ο ΤΟΝ προσφεύγοντα [a] εἰς τὴν ἁγίαν Ἐκκλησίαν ἰδίᾳ αὐθεντίᾳ ἀποσπάσας, τυπτόμενος καὶ κουρευόμενος [b] ἐξοριζέσθω.

QUI confugientem ad ſanctam Eccleſiam ſua auctoritate abſtraxerit, verberatus, & tonſus deportator.

[a] Ο τὸν προσφεύγοντα] Refert & Joſephus Tenedius *ex lib. LX.* Βασιλικῶν *tit. XLV.* Vid. *L. II. L. III. C. de his qui ad Eccleſ. confug. Sozom. lib. VIII. cap. VII. In actis African. Concil.* In hoc Concilio legationem ſuſceperunt Epigonius & Vincentius Epiſcopi, ut pro confugientibus ad Eccleſiam quocunque reatu involutis legem de glorioſiſſ. Principibus mereantur, ne quis eos audeat abſtrahere.

[b] Τυπτόμενος καὶ κουρευόμενος] *Vet. Cod.* Δερόμενος καὶ κουρευόμενος ἐξοριζέσθω δημοτικῶς. *Prudentius.* Comam cutemque verticis revulſerat a fronte tortor, nuda

testa ut tegminis cervicem adusque dehonestaret caput. Multa extant in Basilicis ex Codice & Prochiro mixta capita quale forsitan istud est, si pœnam spectes, quæ frequens est in Leonis legibus. *Nov. lx. xcii. lxiii. & Nov. xcvi.* Τοὺς δὲ, inquit, τολμῶντας καὶ αὖθις τὸ κακὸν συμφερνίζεσθαι διὰ μαγλαβίων καὶ κουρᾶς. Sic legit Balsam. *tit. xiii. cap. xxiii. Nomocan. Photii.* Vulgo μάστιξι τῆς κατὰ νώτου καὶ τριχῶν ὀνειδιστικῆ κουρᾷ. *Georg. Vicondinus.* κρέμανται δὲ ἐπὶ ζώνης ἑκάστου τούτων λαῶροι, οὓς καλοῦσι μαγκλάβια ὥστε μαστίζειν τοὺς ἀξίους. Hinc μαγλαβίτης Cedreno. Et in Nicetæ Glossis *lib. iii. Manuel. Comnen.* ἔξαινε πολλάκου διὰ λαώρων, id est, μαγλάβια δοὺς πολλὰ, quæ in Basilicis ἄλλακτα dicuntur: ὁ ἔχων γυναῖκα καὶ πορνεύων διὰ ιβʹ. ἀλλακτῶν συμφερνιζέσθω. *Harmen. lib. vi. tit. iii. Nicetas lib. ii. Andronic. Comnen.* αὐτὸν μὲν δι' ἀλλακτῶν ἐπαιδεύσε δώδεκα. *Gloss. Nicet.* μαγλάβια, ἀλλακτά. Illud Persicum est, istud Syriacum.

TITULUS TRIGESIMUS-SEXTUS.

DE FAMOSIS LIBELLIS.

Qui famosum carmen de aliquo invenerit, illud pandere non debet. Salic.

I. Impp. VALENTINIANI & VALENTIS AA. Edictum.

SI quis famosum libellum [a] sive domi, sive in publico, vel quocunque loco ignarus repererit, aut corrumpat priusquam alter inveniat, aut nulli confiteatur inventum. Si vero non statim easdem chartulas vel corruperit, vel igni consumpserit, sed vim earum manifestaverit, sciat se quasi auctorem hujusmodi delicti capitali sententiæ subjugandum. Sane, si quis devotionis suæ, ac salutis publicæ custodiam gerit: nomen suum profiteatur, & quæ per famosum libellum persequenda putaverit, ore proprio edicat: ita ut absque ulla trepidatione accedat, sciens quidem, quod si adsertionibus suis veri fides fuerit opitulata, laudem maximam & præmium a nostra Clementia consequetur: Sin vero minime hæc vera ostenderit, capitali pœna plectetur. Hujusmodi autem libellus alterius opinionem non lædat. P. P. XVI. Kalend. Mart. Constantinop. VALENTINIANO & VALENTE, AA. CONSS. 365.

[a] *Si quis famosum libellum*] Refert Balsam. *tit. ix. cap. xxxvi. Nomocan. Photii.* Joseph. Tenedius *tit.* Περὶ φλυαρῶν χαρτῶν, τουτέστι τῶν ῥιπτομένων πιττακίων ἐχόντων κατηγορίας κατά τινων.

TITULUS QUADRAGESIMUS-SEPTIMUS.

DE POENIS.

De exilio perpetuo vel temporali.

XXVI. Constitutionis argumentum, quæ lingua Græca primum fuerat edita, *ex lib. 60. Basil. tit. 51. cap. ult.* Jacobo Cujacio interprete.

CONSTITUTIO jubet [a], ut ne missi in exilium, eis locis, in quæ missi sunt, degant in custodia, & ut ne qui relegetur in propugnaculum Gypsi, vel alia præsidia: sed si quidem morte dignum sit crimen, huic pœnæ subjiciatur: si exilio perpetuo vel temporario, tum in exilium mittatur: ita tamen, ut non jubeatur esse in custodia eis locis in quæ mittitur: sed in Provinciam eat, quam Judex statuerit, citra civitates & Provincias inferius exceptas, cum potestate versandi in tota Provincia, qua tamen exire nequeat, nec manens in ea quicquam seditiose, & inciviliter agere, nisi velit ultimo supplicio adfici a Præside Provinciæ, vel a Præside illorum locorum in quibus exulat.

§. 1. Et conjecti in carcerem, ut in Regia Urbe, in eo non sint supra constitutum jam tempus in superiori titulo de custodiis, & simili modo in Provinciis: ut compendio criminum causæ finiantur: & reus, si dignus exilio, damnetur, non in custodiam, sed in Provinciam quæ non sit ex prohibitis, ea lege ut ultimo supplicio adficiatur, si Provincia excesserit, vel ibi inciviliter quid admiserit.

§. 2. Magistratus autem Alexandriæ & Thebaidos solos jubet in Gypsum, & in Oasin mittere, vel in sex menses, vel ad summum in annum. Quod si perpetuum sit exilium, neque in Gypsum mittere, neque in Oasin, neque in custodiam alterius Provinciæ, sed ut dictum est, in Provinciam integram ea conditione, ut si quid deliquerint, vel si excesserint jussa Præsidum qui miserunt, ultimo supplicio adficiantur.

§. 3. Jubet autem Officiales cujusque judicii, hujus legis commonefacere Præsides: nec quemquam detinere ultra relegationis tempus, sed statim dimittere sine damno & mora, & eum quicquid ausus fuerit accipere, quadruplum reddere.

§. 4. Prohibentur vero Præsides relegare in Provincias & civitates constitutioni subjectas.

[a] *Constitutio jubet*] Nestorius: πρὸς τὸν τῆς Θυβαίων ἡγούμενον. Ὄασιν τὴν καὶ Ἴβιν ἐκ ψηφίσματος βασιλικοῦ κατοικούμενον. ἀπάνθρωπος ἐρημία dicitur Nazianzeno. Procop. *lib. 1. de bell. Persic. Zosimus* ἱστοριῶν ε'. Τιμάσιος δὲ τῆς Ὀάσεως οἰκήσει παραδοθεὶς ἀπηλαύνετο φυλακῆς αὐτοῦ δημοσίας παραπεμπούσης· τόπος δὲ ἦν οὗτος λυπρότατος καὶ οὐδενὶ

οὐδενὶ τῶν αὐτοῦ παραδιδομένων ἀναχωρεῖν ἐκδίδοις. ἥτε γὰρ ἐν μέσῳ γῆ ψαμμώδης οὖσα καὶ παντάπασιν ἔρημος καὶ ἀοίκητος ἀφαιρεῖται τῆς γνώσεως τοὺς ἐπὶ τὴν Ὀασιν ἀπιόντας, τῶν ἀνέμων τοῖς ἴχνεσι τὴν ψάμμον ἐπιφερόντων καὶ τῷ μήτε φυτοὺς μήτε οἴκησιν εἶναι γνώρισμα εἰς εἰκασίαν τι καταλιπεῖν τοῖς ὁδοιπορεῦσι δυνάμενα. Unde & Oasena deportatio *C. Th. de Nili aggeribus.* Quod verbum dedita opera omisit Tribonianus propter hanc legem. Duas Oaseis statuit Plin. *lib. v. cap. ix.* Et Athanasius περὶ τῶν διαβαλλόντων τὴν ἐν τῷ διωγμῷ φυγὴν αὐτοῦ· Πάντας μὲν οὖν, inquit, τοὺς περιληφθέντας ἀδελφοὺς καὶ τὴν παρθένον ἐξώρισαν εἰς τὴν μεγάλην Ὀασιν. Una superior, altera inferior eidem Athanasio dicitur.

TITULUS QUADRAGESIMUS-NONUS.

DE BONIS PROSCRIPTORUM, seu damnatorum.

De bonis fisco deferendis.

XI. Αὐτοκράτωρ * Græca Constitutio.

Sententia l. ult. Cod. de bonis proscriptorum, lib. 9. Cod. tit. 49. *Ex Eustathio.*

Περὶ χρονικῶν διαστημάτων.

Οἱ ἔχοντες [a] πράγματα τοῦ κατακριθέντος ἐπὶ τυραννίδι, ἐν τῇ Βασιλίδι πόλει ἔσω δύο μηνῶν [b], καὶ ἔσω ὀκτὼ ἐν ταῖς ἐπαρχίαις ὀφείλουσι καταμηνύσαι, ἐπεί τοι γε μετὰ τῶν πραγμάτων τὸ τετραπλάσιον παρέχουσιν.

QUICUNQUE habent, vel detinent bona damnati perduellionis, in Regia quidem Urbe intra duos menses: In Provincia vero intra octo menses debent ea fisco deferre. Alioquin enim una cum ipsis bonis quadruplum insuper præstabunt.

[a] Οἱ ἔχοντες] Refert eo quo reposui modo Michaël Ataliates περὶ πραγμάτων καταδικῶν.

[b] Ἐν τῇ Βασιλίδι πόλει εἴσω δύο μηνῶν] Eustath. Οἱ ἔχοντες τὰ πράγματα τοῦ κατακριθέντος ἐν τῇ Βασιλίδι πόλει ἐπὶ τυραννίδι, εἴσω β'. ἢ γ'. μηνῶν.

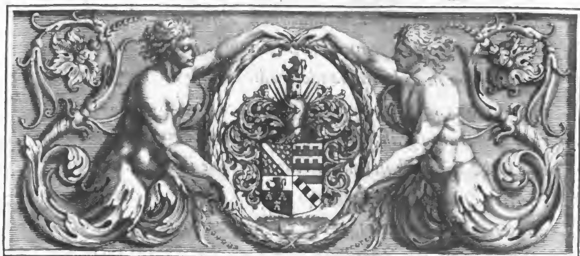
IMPERATORIS JUSTINIANI
NOVELLÆ
CONSTITUTIONES
PER JULIANUM
ANTECESSOREM CONSTANTINOPOLITANUM
DE GRÆCO TRANSLATÆ.

Nunc primum ad manuscriptos Codices
PETRI ET FRANCISCI PITHOEI FRATRUM
restitutæ & emendatæ,

Cum Notis EORUMDEM, & ANTONII AUGUSTINI,
nec non Scholiis & Lectionibus variis.

Ex Bibliotheca Illustrissimi D. D. CLAUDII LE PELETIER
Regni Administri, Regii Ærarii Præfecti, & Supremi
Galliarum Senatus Præsidis Insulati.

Cura FRANCISCI DESMARE'S, DOMINI DE PALIS,
ET DE LUYE'RES, in Curia Patroni, & Facultatis Jurium
in Universitate Parisiensi Doctoris Honorarii.

FRATRI PIISSIMO ET INCOMPARABILI
PETRO PITHŒO J. C.
FRANCISCUS PITHOEUS J. C.

ULIANUM *Antecessorem Constantinopolitanum quanti facias, non ignoro. Mihi quidem sic videtur, Novellarum epitomen non potuisse latine elegantius ab alio fieri. Sermo illi est tersus & elegans, Justinianeorum temporum redolens antiquitatem, quibus propterea quoque proximum fuisse est verisimile. Non repetam quæ alii de eo scripsere, quod illa huic editioni inserenda justis de causis duxerim. Omnia omnium præconia & auctoritates superat magnum studium, multaque opera in hoc antea edendo repurgandoque a præstantissimis viris posita. Ne quid de aliis dicam, unus mihi instar est omnium Jacobus Cujacius utriusque nostrum Magister: quo adjutore perelegantem illius editionem, atque cæteris pleniorem procuravit Lu-*

dovicus Miraus ab hinc annis aliquot. De qua aliquid inaudisse magnum Hispaniarum ornamentum Antonium Augustinum pervelim. Accessissent quidem satis multa ad tantam diligentiam, quam in eodem limando eruditissimum adhibuisse virum indicant quæ adjecit paratitla, indices, variæ lectiones, obscurorum verborum significationes. Nec tamen omnia sine mendis, quæ qui Mireo tribuit, fidem religionemque in corrigendis libris evertit. Quas ubique tanti ego feci, ut vix ac ne vix quidem ab exemplaris tui scriptura discesserim, variis cæterorum lectionibus in cumulum Augustinianarum rejectis. Superstitio est ista, inquies. Atqui codicis vetustas & bonitas hoc postulabat. In quo etsi aliquid desiderari credam, & indicio sit Novella ultima, cujus inscriptio ex notatione mea nescio quomodo irrepsit: permulta tamen ex eo nunc primum restituta, emendata, aucta dari ingenue polliceri possum. Quantum profecerim, aliorum, præsertim vero Jureconsultorum esto judicium. Quos etiam lubentissime correctores esse patiar glossarii ejus quod adjeci, non quia me viris eruditissimis adæquari cupiam, quorum tota vita vestigia adoraturus sum: sed ut specimem sit librorum quos necdum editos in peregrinatione mea vidi. Itaque quantum in me fuit, exemplarium scripturam nulla conjectura adhibita bona fide expressi. Nec vero apertiori circumloquutione ad faciliorem explicationem usus sum: quod ex variis locis selegerim pleniores, & possint cætera ex aliis peti. Quantulumcunque est quod in eo præstiti, hoc me acceptum referre par est viris amplissimis & ornatissimis, quorum benignitate ad librorum sacraria, Venetiis & Augustæ Vindelicorum patuit mihi aliquotiens introitus. Sed & permulta debeo V. C. & nunquam laudato satis, Joanni Vincentio Pinello: ex cujus unica bibliotheca plura mihi de Justiniano didicisse contigit, quam ex cæteris omnibus. Ingratissimus etiam sim, si non in ista editione magnis me agnoscam

affectum beneficiis ab amantissimo utriusque nostrum Basilio Amerbachio J. C. doctissimo & prudentissimo, ut plane in toto isto opere meum nihil proprie sit. Quid enim mihi Constitutiones aliquot vindicem, quæ accessionis vice cæteris cedunt? Sed aut tua sunt omnia, aut amicorum, nisi si quæ peccata sint, ut erunt fortasse permulta. Quæ si ferri posse tibi videbuntur, mihi satisfactum putavero. Si non, ut emendes etiam atque etiam rogo. Tuam ego singularem doctrinam, tuum limatum politumque judicium sic admiror, sic colo, ut nisi quod ipse probes, nihil a me recte factum existimem. Vale.

EX NICOLAI BOHERII
J. U. INTERPRETIS,
ET SACRI CONSISTORII CONSILIARII ORDINARII,
PRÆFATIUNCULA,

in leges Longobardorum, & Novellas Constitutiones Justiniani Imperatoris, per Julianum eloquentissimum Antecessorem Constantinopol. latinas factas.

ET sic Novellæ Constitutiones Justiniani quas inseri feci post Leges Longobardas sunt observandæ pro legibus, & illas Novellas Constitutiones gloss. allegat in multis Juris passibus, & præcipue in Aut. de monachis, §. Cogitandum, in verbo Hesychastas, collatione I. & in Aut. ut Judices sine quoque suffrag. §. Nulli quoque verb. loci servatores col. II. & in Auth. de mand. princip. §. Sed neque in verb. Sed neque in fine, & in §. Sed etiam, in verb. Agricolas, in fin. eod. tit. col. III. & in Aut. de triente & semisse, §. I. In. verb. Hoc servando, & in §. Illud quoque, in verb. conventus, in fine, eod. tit. & in Aut. de nuptiis, §. Soluto igitur matrimonio, in verb. prædictas, col. IIII. & in Aut. de juramento a morient. præstito, in princip. verb. cum jurejurando, col. V. & in Aut. ut si qui obl. se haber. §. I. In verb. ad curationem, post princip. collat. VI. & in Aut. de fid. instrumentor. §. Oportet, in verb. attestentur, & in verb. inter quos, in fine, & in Aut. de Judicibus, §. Judices, in verb. judicium, circa medium, col. VI. & in Aut. de testib. §. sancimus autem, in verb. officii, & in §. neque igitur, in verb. subscriptionem, col. VII. & in Aut. de alien. & emphyteus. in princip. in verb. subalterno, & in Aut. de sanc. Episcop. §. I. in verb. constitutionibus, & in §. jubemus, in verb. Romæ, & in verb. pro intronisticis, & §. Deo amabiles, vers. si autem, & in §. si quis cum sacra, in verb. exilium, collat. IX. ad idem gloss. in l. fin. in verb. tam eas, C. de agricol. & censit. lib. XI. & l. nemini, in verb. dignitatem, C. de consu. lib. XII. ubi alleg. tit. de ordin. sedendi, quem non inveni integraliter. Nec tit. Ut Ecclesia sanctæ resurrectionis quem allegat Alber. de rosa in diction. in verb. Ecclesia, in II. ad hoc quod dicitur Ecclesia Hierosolymitana, in qua mundi Creator dignatus est constitui in humana generatione, ut in Novellis. Nec tit de expensis quæ fiunt circa defunctorum exequias, quem allegat Albericus ibidem, in verb. Exequias, nec etiam tit. de privilegiis Paflagoniæ quem etiam allegat Alberic. ibi in verb. Ecclesia. Nec tit. de naturalibus liberis curiæ deputandis. Nec tit. de donationibus a Curiali factis, quos allegat Alberic. ibi in verb. Florini, in I. & 2. &c. & etiam gloss. in l. quoniam, C. de hæretic. quam & cæteras allegationes bene inveni, & allegant etiam alibi, quæ causa brevitatis omitto.

LUDO-

LUDOVICUS MIRÆUS

LECTORIBUS S.

FUIT sane mihi semper ea in promovendis studiosorum conatibus voluntas, ut tum demum me longe uberrimum industriæ meæ fructum consecutum arbitrarer, cum inde studiis vestris nonnihil emolumenti accessisse intelligerem. Ego itaque ut a mea consuetudine non abhorrerem, cum mihi constaret Juliani Novellas hactenus mancas, luxatas, misereque laceras fuisse: cœpi inire consilium quonam pacto huic auctori tam depravato in gratiam vestram opem ferre possem. Cum enim tribus abhinc circiter annis Lutetiam Parisiorum me, negotiorum conficiendorum gratia, contulissem, obiter etiam volui, instituti mei non oblitus, utilitatis publicæ rationem habere, ut profectio mea nonnihil commodi studiosis adferret. Eam ob rem invisi illic veterem amicum Æm. Ranconetum, quem ob amantissima, quæ mihi dare solitus erat in novis cudendorum librorum editionibus, consilia, colere observareque solebam: tum vero maxime quod lubenter suis veteribus exemplaribus me juvabat. nam is præter admirabilem & stupendam disciplinarum omnium, Juris potissimum civilis, ac utriusque litteraturæ cognitionem, non vulgari etiam librorum veterum supellectile instructissimus erat. inter quos forte delitescebat harum Juliani Novellarum exemplar vetustissimum ac integerrimum omnium, quæ mihi videre contigit. quod cum ab eo statim, ut erat in me juvando proclivis, impetrassem: cœpi quamprimum cum impressis conferre. In quibus, Deum immortalem, quot hiatus, quot lacunas, quot versus omissos, quot denique Constitutiones deesse reperi, ne dicam interim operis rudem indigestamque molem, & ineptam in duos libros divisionem, cum debeat in Constitutiones, ut in illo vetusto exemplari, & ratio operis postulat, distingui. Hoc tamen exemplar etsi cetera integritate & scripturæ vetustate (erant enim in eo dictiones uno eoque sinuoso calami ductu, Gotthicisque characteribus exaratæ, cujusmodi in tiliaceis chartis apud Dominum Stephanum Carpinum Ecclesiæ Lugdunensis Symmysten, venerandæque antiquitatis studiosissimum, vidi) & ordinis concinnitate superare videretur: resederant tamen in eo librariorum culpa aliquot nævi citra collationem aliquorum veterum exemplarium, aut alicujus docti viri acerrimum judicium insanabiles. Quos cum Jacobo Cujacio antiquitatis felicissimo restauratore indicassem, is lubenter mihi pro sua singulari, quam in me gerit, benevolentia, multos restituit. Quin & duo vetusta Juliani exemplaria manu scripta summa cum alacritate exhibuit: nec satis illi fuit sua commodasse, ni etiam apud Ludovicum Russardum virum, ut audio, restituendis bonis auctoribus impense deditum, aliud antiquum impetrandi gratia pararium se mihi præstitisset. Ex quorum omnium collatione primum quæ deerant in illo Ranconeti vetusto, supplevi. desiderabatur enim conglutinatoris culpa Constitutio LIII. *De impensis in funera mortuorum faciendis.* & initium quinquagesimæ quartæ,

quæ eſt, *De creditoribus, qui morientibus debitoribus imminent.* Dein multa repoſita ſunt, quæ recenſere longum nimis eſſet. Scholia porro illa, quæ proxime ſequuntur Julianum haud omnino aſpernanda, ex Ranconeti & Ruſſardi libris ſumpta ſunt: ſed ea auctoris nomine in utroque exemplari carebant: neque in totum corpus Novellarum ſcripta, ſed in Conſtitutiones tantum XV. XVI. XVII. XVIII. XXI. XXIII. XXIIII. XXVI. XXVII. XXXII. XXXIII. XXXIIII. nec ultra progrediuntur. Eaque adeo corrupta erant, ut prorſus illa edendi animum ſæpius deſponderim, ni monitore Cujacio, ejuſque diſcipulo Petro Pithœo, adoleſcente tum probo, tum docto (quem ſi fata ad maturam ætatem pervenire ſinant, ſpecimen aliquando ſuæ eruditionis, quam ſub haud pœnitendo magiſtro ſibi comparavit, eſt editurus) quatenus fieri potuit, emendaviſſem. Quæ vero deinceps ſubſequuntur aliquorum Imperatorum Conſtitutiones, eas partim in Cujacii, partim in Ranconeti & Ruſſardi libris reperimus. Jam vero quis fuerit hic Julianus, & quo tempore vixerit, haud compertum habeo, niſi quod Anteceſſorem eum Conſtantinopoleos fuiſſe indicat titulus alterius exemplaris Cujacii: quæ dignitas erat juris ac legum profeſſio, ut conjectari licet ex Conſtitutione præfixa Digeſtis quæ incipit, *Omnem*, ſtatim in initio. Exemplaria vero Ranconeti & Ruſſardi ἀνεπίγραφα prorſus erant, neque ullam auctoris nomenclaturam præ ſe ferebant. Atque haud ſcio an epigrammata quæ in Anthologia epigrammatum libro ſecundo Ἰουλιανοῦ ἀντικήνσορος nomine referuntur, hujus Juliani ſint: quorum primum in quendam pumilionem ſic habet:

> ἀσφαλέως οἴκησον ἐν ἄστεϊ μή σε κολάψῃ
>
> αἵματι πυγμαίων ἀδδηφάγη γέρανος.

& duo ſequentia in quendam fœdum & deformem ſic:

> ὄψιν ἔχεις στρουθοῦ πανομοίιον. ἦ ῥά σε Κίρκη
>
> ἐς πλείω μετέθηκε φύσιν, κινάδεα πόντια.
>
> τοῦ αὐτοῦ.
>
> ἀμητὸς πολὺς ἐστὶ τεῶν μετὰ δάσκιον ὄψιν,
>
> τοῦ σε χρὴ δρεπάνοισι, καὶ οὐ ψαλίδεσσι καρῆναι.

Alciatus eum Patricium & Exconſule fuiſſe ſcribit. Verum ex catalogis Conſulum, qui hodie circumferuntur, quoniam ad ejus uſque Conſulatum non extenduntur, exacte qua ætate vixerit cognoſci non poteſt, niſi quod ſumma mihi conjectura eſt eum circa tempora ſaltem Juſtini junioris, Tiberii, & Mauricii floruiſſe. Quantum vero ad harum Novellarum tranſlationem attinet, palam eſt eum νεαρὰς Græcas non integras, ſed amputatis longiſſimis præfationibus & hyperbatis, quæ in illis ſunt, κατ' ἐπιτομὴν vertiſſe, atque ita Latinis hominibus communicaviſſe, ſtylo magis ut illis temporibus ſimplici & fideli quam elaborato. Ceterum multa ἐκφραστικῶς, quædam μεταφραστικῶς, ſed & plura κατὰ πόδας, & quæ merum reſipiant helleniſmum, exprimit, ceu ſunt illa ἐν διατάξει μγ. τῶν νεαρῶν, verſiculo, τὸ ἔναρχος. ὥς τε ὀκτακόσια μὲν ἐργαστήρια τελεῖν σώματα. τριακόσια δὲ ἐν ἐπαργυρεστέρῳ καθεστάναι. quæ ad verbum ita effert Julianus Conſtit. XIII. *Ita ut octoginta quidem ergaſteria corpora perſonarum præſtare, reſidua*

autem trecenta ergasteria pecuniam dare, pro, *præstent*, &, *dent*. Similis est phrasis Dig. de Offic. quæst. in Pand. Florent. manu scriptis, adsertore Antonio Augustino libro Emendationum secundo, capite primo: *Hodieque obtinuit, ut indifferenter Quæstores creari*. Ubi tamen Taurellius illud *creari*, mutavit in *crearentur*, in impressis. Infinitus quoque modus more Græco pro aliis verborum modis sæpe ponitur, ut Constit. CXI. cap. CCCCX. vers. Et si quidem. Et sexcentis fere locis, quibus nonnulli solent addere, *Oportet*, *Necesse est*, *Debet*, aut quid simile. Hoc ideo monere volui, quod jam mihi præsentiscit animus sciolos quosdam (quibus solemne est auctorum scripta pro sua libidine mutare, ut hujusmodi impostura, dum errata correxisse videri volunt, simplicium librariorum nummos expiscentur) nostræ editioni inhiantes multa ceu parum Latina statim, non dicam commutaturos, sed contaminaturos, non verentes interim, dum pro genuinis ipsius auctoris verbis sua substituunt, in falsi crimen impingere. Cujusmodi fecisse quempiam (ut unum e multis exemplum adducam) in fragmento Juliani apud Pesnotum edito, cum sic legeretur elegantissime in omnibus manu scriptis Constit. XV. cap. LVII. *Præses Provinciæ postquam desierit esse Præses, in eadem Provincia quinquaginta dies faciat*, is ceu inusitatum correxit, *quinquaginta dies moram faciat*. cum tamen Dige. ad leg. Juliam de adult. l. miles. §. quidam. ipsissima phrasis observetur: *Quidam accusare volebat adulterii mulierem: & postulabat, ne sibi computarentur dies, quos in custodiam fecisset*. Quin & in Actis Apost. Lucam hujusmodi locutum fuisse memini, cap. 18. circa finem, *καὶ ποιήσας χρόνον τινά*. Et cap. 20. in princip. *ποιήσας τε μῆνας τρεῖς*. Porro ut in promptu sit cuivis conferendi, sicubi forte hæreat, Juliani versionem cum archetypo Græco: & Novellarum Græcarum numerum qui sæpissime a Juliani ordine discrepat, in margine adposuimus, & fontes ipsos unde singula cujusque Constitutionis capitula dimanent, indicavimus. Hæc sunt, Lectores candidi, de quibus admonere operæpretium fore duxi, obnixe interim rogans, ut hunc qualemcumque laborem, quem nomine vestro in restituendo hoc auctore sumpsi, æquo animo accipiatis. habetis enim nunc Julianum tum suæ integritati restitutum, qui hactenus fœde mutilatus circumferebatur, tum infinitis locis mendis, quibus scatebat, repurgatum. nisi quod restant adhuc loca, sed ea perpauca, in quibus non omnino animo meo satisfecisse videor. Quæ si quis me felicior vel ingenio, vel exemplariorum copia restituerit, libenter & hominis industriam exosculabor, & publicæ gratulabor utilitati. Valete. Lugduni M. D. LX. Kal. Augusti, ex officina Tornæsiana, e qua prodibit prope diem, Deo favente, Codex Theodosianus integer, una cum corpore Juris civilis pari integritate & diligentia restituto.

ANTONII AUGUSTINI
EPISCOPI ILERDENSIS
IN JULIANI
ANTECESSORIS CONSTANTINOPOLITANI NOVELLARUM JUSTINIANI IMPERATORIS EPITOMEN

PRÆFATIO.

CUM duo lectorum genera sint, quorum alteri discendi causa legant, alteri solum, ut reprehendendi captent occasionem: illorum mihi habendam esse rationem, horum contemnendam esse calumniandi cupiditatem semper existimavi. Sive enim scribas, sive nihil scribas, sive hoc, aut illo modo scribas: semper hi habent, quod reprehendant. At studioso viro nullus liber est inutilis. Ab aliis enim dicendi, ab aliis vivendi rationem, ab aliis artes, ac disciplinas, ab aliis historiam temporum, ab aliis alia, atque alia discit. Illi se omnia scire jactant, habereque se, in quo Platones, Aristoteles, Demosthenes, Cicerones, Papinianos, Julianos, Ulpianos, & ceteros quoscumque magnos viros sæpius errasse facile ostendant. His igitur, qui nihil ignorant, nihil scribendum esse censemus: quando ad eos, qui vitam Epicureorum deorum in terris degunt, nulla beatitatis accessio fiet, Medicis hos tantum committendos esse putamus. Studiosorum vero, hoc est eorum, qui discendi cupiditate tenentur, duplex etiam genus est, juris præsertim civilis, qua de re nunc agitur; alteri enim nocere existimant linguarum peritiam, antiquitatis cognitionem, disserendi, aut dicendi artem, & ceteras disciplinas, quibus tamen veteres Jurisconsultos exornatos fuisse negare non possunt: alteri his omnibus libenter operam dant, & ceterorum ignaviam, quam etiam stupiditatem appellant, vehementer irrident. Utrosque admonendos esse potius, quam irritandos semper censui. Peccare enim quosdam ex utroque genere hominum video, dum præter modum, aut hi suavitate dictionis, atque ornamentorum capti, minus in hanc ipsam disciplinam incumbunt; aut illi nec verbis, nec sententiis sibiipsis constant, in utrisque hærent, artis docendi rudes, atque imperiti. Utrisque Juliani librum proferimus, ut imitentur. Hic Antecessor Constantinopolitanus, hoc est Juris præceptor, utriusque linguæ peritus fuit, Græcas Novellas Constitutiones Latinas fecit & proœmiis, ac perorationibus sublatis singulorum capitum sententiam paucis verbis dilucide explicat. Hunc Alciatus meus Consularem virum, & Patricium appellat in parergis. Existimo eum putasse eundem fuisse Julianum illum, quem eisdem titulis Priscianus ornavit. A qua opinione discedo, propterea quod Prisciani libri extant Mavortio Consule scriptia discipulis Prisciani. Illius autem Consulis annus collectionem Novellarum, quæ post mortem Justiniani facta est, quinquaginta amplius annos excedit. Alius eodem nomine fuit Præfectus Prætorio, ad quem extant aliquot Græcæ Constitutiones datæ Lampadio, & Oreste Consulibus. Sed hunc etiam alium esse existimamus, tum propter rationem temporum, tum propterea, quod hunc videmus in veteribus libris, nec Patricium se, nec Consularem, aut Præfectorium appellasse, aut, ut tunc usurpabant, Exconsule, vel Expræfecto; sed tantum Antecessorem C P. Neque illi audiendi sunt, qui Constantiensem fuisse dixerunt, & temporibus Irnerii conscripsisse: quos & veteres libri, & plurima antiquorum scriptorum testimonia, quæ in Paratitlis retulimus, aliter rem se habere docebunt. Usum fuisse hoc

libro Irnerium, Bulgarum, Azonem, Joannem, Accursium, & ceteros interpretes non J·liani nomine sed Novellæ, certissimum est. Sed cum eodem tempore haberent ineptam illam κατὰ πόδα interpretationem τῶν Νεαρῶν, hoc est Novellarum Constitutionum, eam huic libro præferentes, Authenticorum nomine exornarunt. Ex eo libro Irnerius Constitutionibus Codicis Justiniani capita quædam adjecit, quas Authenticas Constitutiones appellavit. Ita Novellarum nomen, quod vetustissimum est, & a plurimis Imperatoribus post Theodosianum Codicem editum, usurpatum; & quo Justinianus ipse utitur frequentius in his eisdem legibus appellandis, usurpari desiit, & Authenticorum frequentari. Primus nostro tempore Gregorius Haloander Norica illa laudatissima editione Juris civilis, exemplo quodam usus Bononiæ Florentini libri Marcianæ bibliothecæ, Græce, & Latine, quasi postliminio restituendum eum librum Novellarum curavit. Post hunc Henricus Scrimgerus Græce multis Constitutionibus auctum eundem edidit, exemplum secutus Veneti libri Bessarionis Cardinalis. Scrimgerianæ editionis interpretes fuerunt Antonius Contius, & Henricus Agylæus, quorum alter Authenticorum volumini nimis deferens decimam quandam collationem addidit, in quam retulit eas Constitutiones, quæ in Authenticis deerant; alter novam Latinam editionem Novellarum addendo, ea quæ in Norica editione ab Haloandro omissa sunt, satis diligenter conscripsit. Id unum in eorum libris, & in Duareni Juris civilis accurata editione desidero; quod nemo eorum Græca verba Novellarum retulit, nec Latinam Juliani interpretationem. Primus Nicolaus Boerius legibus Longobardorum Juliani libellum conjunxit, scholiis ornavit, & in publicum proposuit. Hunc secuti sunt Lugdunenses librarii, qui minus mendosos libros habuerunt. Ad nostras manus venerunt præter hos And. Alciati pervetus liber, & alter Pallantinæ Ecclesiæ codex Hispaniensis minus vetustus. Ex his omnibus libris, & ex collatione verborum, quæ tum ab aliis, tum ab Ivone Carnotensi referuntur, Julianus noster magis limatus prodit, & plenior, quamvis quædam adhuc mutila sint, & quæ manus aliorum, atque auxilium exposcant. Ordinem libri aliquot locis mutavimus, ut facilius Novellarum libros subsequeretur. Latinas Constitutiones suo quamque loco inseruimus: ut & magis Juliani labor eluceret comparatione Latinarum Legum; & ut minus in Græcis laboraremus, quæ de eadem re scriptæ sunt. Dicet aliquis, quid mihi cum Juliano? qui aut eadem dicit, quæ ceteri interpretes, & supervacaneum laborem sustinebo; aut alia quæ neque in Græcis, neque in Latinis legibus continentur; & cum probationem res desideret, aliunde mihi quærenda auctoritas, & probationis genus est? Hanc rationem cessatoris potius, & otium amantis, quam studiosi alicujus viri fuisse crediderim: qua sola posset maxima librorum, atque hominum pars negligi. Omnes enim aut nostra, aut aliena referimus: neque tamen omnes pari auctoritate censemur. Debetur more majorum antiquitati, & senectuti honos: non minor eis qui morum sanctitate, & vitæ innocentia excellunt: debetur Regibus, Pontificibus, Magistratibus, & ceteris, qui domi, militiæque cum imperio, aut potestate sunt, suus quoque honos parentibus, ac præceptoribus, atque iis, qui bene de nobis, aut de Republica meriti sunt, deferendus est. Eadem ratione post divini & humani Juris conditores, ii qui propius absunt ab illis, qui leges conscripserunt, utpote qui verbis utuntur communibus, & sensa norunt legum latorum, habere debent apud nos majorem in eisdem legibus interpretandis auctoritatem. Illi quoque, qui in singulis artibus, aut disciplinis ita excellunt, ut principes dicantur, & duces aliorum, auctoresve familiæ, in maximo honore sunt: quales Cassianorum, & Proculeianorum Longinus & Proculus, sic postea ex Papiniani domo, tamquam ex equo Trojano plurimos nostri Juris auctores ortos fuisse novimus. Quæ cum ita se habeant, ea Juliani nostri vetustas est, ut vel sola ejus auctoritas maximum apud omnes pondus habere debeat. Itaque cum eadem dicit, quæ ceteri, possumus eadem pro certis ducere, neque aliqua ratione dubitare, cum tanto testimonio confirmentur. Cum vero solus est in sua sententia; verisimile est non sine causa motum esse, & nisi contrarium certa ratione, aut scripto legum constet, probabilius esse debet, id verum esse. Sed fingamus esse quædam aut supervacanea, aut etiam falsa: quotus enim quisque liber hujusmodi nævis caret? at ea est utilitas ceterorum, ut condo-

nari debeant, si qua hujusmodi reperiantur. Erit fortasse, qui ordinem accuset rerum tractandarum, cum de eadem re diversis constitutionibus agatur, & cum eadem constitutione de rebus variis conscribatur. At id non Juliani magis, quam Justiniani erratum est, & libri Novellarum Constitutionum collectoris, in quo non solum non ea distincta sunt, quæ tractantur, sed ne ipsæ quidem constitutiones secundum ordinem temporum collocatæ sunt. Accedit, quod insertæ sunt Justini minoris, & Tiberii Constantini aliquot Novellæ Constitutiones, & tres Præfectorum formæ, ut ex paratitlis cognosci potest. Sed an eas habuerit Julianus, incertum est; neque enim extat ea libri pars, quæ ad eas constitutiones pertineat. Ut vero consuleremus lectorum utilitati, & Paratitla, & indices, & variæ lectiones, & obscurorum verborum Juliani significationes adjectæ sunt: quibus existimamus gratam rem iis esse facturos, qui hoc fortassis auxilio indigebunt.

ANTONII CONTII

JURISCONSULTI,

ET IN BITURIGUM METROPOLI

DOCTORIS ORDINARII

PRÆFATIO

IN LIBRUM NOVELLARUM.

INTERDIXERAT Justinianus ullam legem Imperialem extra corpus Codicis Justinianei legi, sed non sine ulla exceptione. Adjecit enim, nisi postea varia rerum natura aliquid novum creasset, quod Imperiali Constitutione indigeret: quod si evenisset, novam legum congregationem pollicitus est, quæ Novellarum nomine Constitutionum significaretur. Porro idipsum mox accidit: & vix novus Codex promulgatus erat, cum interpellatus Imperator Constitutionem de Hæredibus & Falcidia edidit, vix altero mense post editum Codicem, ut qui editus sit. XVI. Kal. Decemb. ipso Imperatore. IIII. Consule. Novella autem Constitutio de Hæredibus, data est Kalendis Jan. Bilisario viro clarissimo Consule. Scripsit subinde & sequentibus mensibus atque annis alias Novellas ad extremum usque Imperii sui annum, quæ omnes in unam congregationem relatæ, Novellæ appellatæ sunt Constitutiones. Sane Gregorius Pontifex Romanus (qui vix triginta annis post Justinianum scripsit) Constitutionem Novellarum vocat. Cæterum paucæ illarum Constitutionum Latino sermone primum sunt editæ, quæ etiam hodie ab aliis ex Græco in Latinum factus styli integritate discerni possunt: cæteræ omnes Græca primum lingua compositæ, quod & Græcis jam hominibus & proceribus uteretur Justinianus linguæ Latinæ ut plurimum ignaris, & firmum atque stabile Imperium in Græcia obtineret, in Latio vero jam illo tempore anceps atque dubium. Ad Latinorum tamen hominum usum & ex Græca in Latinam linguam tralatæ hæ Constitutiones fuerunt, eodem vel certe non longo post tempore. Illa est injucunda & salebrosa, atque ut ita dicam, barbara hæc tralatio quæ hodie habetur. Verum id non omnino veteris interpretis culpa accidisse arbitror, tametsi illum ab omni culpa vindicare meum non sit. Paruit enim legi Justinianeæ, quæ ita demum in aliam linguam leges transformari permisit, si modo sub eodem ordine eademque verborum consequentia, id est eo genere quod Græci κατὰ πόδας dicunt, transferrentur. Metuebat enim, ne si vulgaris illa transferendi libertas passim permitteretur, novæ ex verbis legis suborirentur calumniæ, & occasiones illis legibus, ut variis & ambiguis, non parendi. Itaque &

veteres illi Septuaginta Bibliorum Interpretes, & qui novum Domini & Salvatoris nostri Testamentum transtulerunt, & veteres Aristotelis Interpretes eandem convertendi religionem & formidinem præ oculis habuerunt. Verba enim potius quam phrases converterunt. Scribit Dionysius Exiguus (qui utique temporibus floruit Anastasii Imperatoris) in præfatione Conciliorum Græcorum a se tralatorum, tantam fuisse priscæ tralationis confusionem, ut regulas Ecclesiasticas de integro transferre coactus sit. Nihil igitur causæ est cur hoc solo argumento non esse hanc veterem tralationem Novellarum dicamus, quod confusa & spinosa sit. Quid si certis indiciis demonstro esse veterem, & a temporibus fere Justiniani huc usque transmissam? Gregorius primus qui fuit illis fere temporibus, ejus tralationis verbis utitur, eaque prolixe recitat apud Gratianum. xi. q. 1. c. 35. Item in Decretalibus ti. de testibus. c. 1. ubi caput ult. Novellæ. 90. de testibus recitat. In Concilio quoque Parisiensi (quod constat esse antiquissimum, & tempore S. Ludovici factum) recitatur ex ea tralatione integer locus, ex Novella scilicet. 123. ubi etiam constitutio. 123. appellatur. locus extat apud Ivonem Episcopum Carnotemsem Pannomias suæ parte quinta. Jam vero leges Caroli magni, filiorumque ejus & nepotum, hac tralatione plenæ sunt. Sanctus denique Isidorus (qui fuit iisdem fere temporibus quibus Gregorius primus) in libro Canonum ecclesiasticorum, integram Novellam XLII. de depositione Anthimi, &c. ex eadem veteri tralatione sumpsit: quam ex eodem Isidoro post vulgatas novem Collationes idcirco adscripsi. Prætermitto innumera veterum Pontificum scripta: mitto Ivonis, Burchardi, Gratiani, Joannis Salesberiensis scripta & rhapsodias, quæ multas paginas hujus tralationis continent. Unus post illos inventus est Irnerius, qui non solum tralationis, sed etiam totius sententiæ & libri fidem elevaret, & a quodam monacho librum tam verbosum & acephalum scriptum assereret: quem optimis rationibus ab Azone confutatum legimus. Iisdem autem temporibus quibus illa tralatio facta est, prodiit, & harum constitutionum epitome a Juliano quodam viro eloquentissimo, Antecessore Constantinopolitanæ civitatis, sic enim appellatur in veteri quadam ejus epitome manu scripta, quam mihi communicavit aliquando doctissimus Antecessor Jacobus Cujacius. Quæ quidem epitome longe purioribus verbis & elegantioribus conscripta est, qua vetus illa tralatio. utraque tamen tralatio diligenter a veteribus juris Interpretibus, Joanne, Pilieo, Rogerio, Azone, Accursio, lectitata & comparata cum invitem, tum etiam cum cæteris juris libris. Ut autem in his duabus citandis atque allegandis vitaretur confusio, prolixiorem illam tralationem vocaverunt Authenticum, quasi dicerent verum & nullo modo detruncatum Justinianearum Novellarum exemplum: breviorem vero hanc Juliani epitomen, simplici nomine nuncupaverunt Novellas. Utraque etiam tralatio Constitutiones singulas habuit propriis capitibus distinctas, ita ut breve singulorum capitum argumentum literis miniatis descriptum esset: quod nos in hac editione perpetuo observari curavimus: & quæ ex manu scriptis libris interdum restituere non potuimus, proprio ingenio confingere conati sumus. Constat enim id a Justiniano factum & observatum fuisse, cum & ipse numerum capitum sæpe exprimat. Cur autem multæ deperierint, in causa hæc sunt. Erant inter has leges permultæ constitutiones ἰδικαὶ & locales, quarum nullus fere usus esse visus est illis præsertim Langobardis plus æquo Musas & humaniores literas abhorrentibus, nilque quod non πρὸς ἄλφιτα conduceret, magni facientibus: cujusmodi erant, De privilegiis Archiepiscopi Justinianæ primæ. Ut Ecclesia sanctæ Resurrectionis, &c. De Armeniis, De Præside Pisidiæ, Lycaoniæ, Thraciæ, Isauriæ, & hujusmodi prope innumeræ, quæ quia ab Interpretibus in schola non legebantur, desierunt paulatim describi, ut aliquæ omnino perierint. A diligentioribus tamen Librariis ad calcem libri describebantur, quemadmodum ex meis aliquot exemplaribus deprehendi; a quibusdam etiam ad antiquitatis memoriam asservabantur. Nam Jacobus de Bellovisu, qui commentarios ad Novellas scripsit, testatur se eas omnes Extravagantes Novellas (sic enim appellat) ad finem lecturæ suæ adscribi jussisse. sæpeque idcirco perquisivi lecturam istiusmodi manu scriptam, ut verumne sit quod scripsit, experirer: nam in impressis ejus commentariis desunt. Porro sciendum est nullis titulis, nullaque

arte, sed prout quæque constitutio facta est, ita omnes temere & fortuito in hanc congregationem congestas esse, sola temporum (ut mihi quidem videtur) ratione habita. Vulgata autem in novem Collationes divisio, a nobis retenta est, quia sicut nova est, & non multum ante Gratiani tempora excogitata, ita ad memoriam & allegandi promptitudinem apprime utilis. Quas autem ille Jacobus Extravagantes appellabat, omnes partim ex Haloandro, partim ex Scrimgerio, partim ex Juliano manu scripto, partim etiam ex meis manu scriptis in Decimam Collationem coacervavi, illasque tantum transtuli, quæ nec ab Haloandro, nec ab ullo, quod scirem, aut quem haberem, Interprete tralatæ fuerant. Quod ad editionum varietatem attinet, illud diligens librorum inspector facile animadvertet, ex Græco exemplari longe fideliore & integriore vulgarem hanc tralationem prodiisse, quam aut Haloandrinam (quæ a quodam privato homine propria auctoritate contaminata est) aut Scrimgerianam, quæ suas lacunas habet, & nullam Latinarum continet. Sane ut Haloandrinam editionem elegantiorem esse non inficior, ita & hanc plerumque fideliorem in plerisque locis adnotavi. Nam dum vitat barbariem, incidit plerunque in pravam affectationem. In Novella XCVI. cap. II. ad criminalem accusationem refert, quod ad civiles causas pertinet, dum vitat vulgarem tralationem, ἐν αἰτίαις ἐποιήσατο, In conventione fecit. Cætera illius tralationis vitia invidiose nolo contra viri benemeriti existimationem congerere, malimque ob summos ejus pro communi studiorum utilitate labores & conatus, gratias agere. Melius tamen (ut opinor) publicis studiis esset consultum, quando propter glossarum usum, quæ prima capitum seu paragraphorum verba semper usurpant, vulgata editione carere non possumus, si in illius tralationis vitiis perpurgandis, quamvis permulta sint, elaborasset.

Ex Andreæ Alciati Parerg. lib. 2. cap. 46.

QUum interrogatus quandoque essem, unde fieret, ut Constitutionum Justiniani volumen, Authentici nomine citaremus, quum tamen nusquam appareat hunc ei titulum ab ipso legis latore præfixum esse, sic respondendum duxi. Editum esse eum librum græco sermone, & Constitutiones eas græce νεαρὰς appellatas fuisse. Verum cum Asiatica quadam luxuria diffusus prolixitateque nimia scriptus liber esset, translatum latine a Juliano Patricio & Exconsule fuisse: sed compendiosius, & stylo, ut tum tempora ferebant, non inelegante. qui liber adhuc extat, & Novellæ titulo circumfertur, dubio procul legitimus Justiniani ipsius partus, quem tamen doctores nostri ut spurium rejecerunt: maluitque Accursius barbaram & Bulgari tempore factam translationem interpretari, quod uberior ei videretur: ideoque Authenticam appellavit, quoniam ex ipso græco originali ad litteram traducta esset.

IN

IN NOMINE

DOMINI NOSTRI JESU CHRISTI.

INCIPIT NOVELLARUM DOMINI NOSTRI JUSTINIANI IMPERATORIS

PARS PRIMA

PER JULIANUM VIRUM ELOQUENTISSIMUM

Antecessorem civitatis Constantinopolitanæ.

CONSTITUTIO I[a].

Διάταξις α'.

ET *in Digestis* [1], & in Constitutionibus *didicimus* [2] parentibus quidem & liberis, nec non fratribus & patronis, certam *quandam* [3] portionem ex nostra deberi substantia, quam necesse est *omni modo* [4] eis relinquere: nisi forte ingrati circa nos apparuerint. Aliæ autem *personæ, quæ* [5] neque *parentibus, neque liberis, neque fratribus, neque patronis connumerantur* [6], sive ingratæ sint, sive non, ex voluntate nostra heredes nobis existunt: vel lucrum ex nostro patrimo-

[1] in digestis. vel primum quidem in digestis.

δ. τὴν μοῖραν.

[2] diximus

[3] quidem

[4] omnino

[5] personæ sunt quæ

[6] parentis, neque liberorum, neque fratris, neque patroni loco habentur

GGg

nio capiunt. His itaque eo modo discretis, videamus caput Constitutionis propositum. Ejus autem vis ac potestas talis est.

[a] *Constitutio prima.*] *Ant. Aug.* Hæc est in libro Authenticorum Constitutio prima collationis primæ sub titulo de Heredibus & falcidia. Eam Græce & Latine edidit Gregorius Haloander.

I. Si heres legata solvere noluerit.

1. Si quis parentem [a], vel filium, vel fratrem, vel patronum hæredem instituerit, & legatum vel fideicommissum *ab eo* [1] legibus non incognitum, alicui reliquerit: siquidem voluntatem defuncti scriptus heres impleverit, & sine frustratione legatum exolverit: *habeat* [2] firmiter hereditatem defuncti, & judicio potiatur ejus, *cujus everti* [3] judicium passus non est. Sin autem reluctandum esse voluntati testatoris existimaverit, & legatario moras fecerit in tantum, ut etiam legatarius Judicem adeat, & *admonitricem sententiam* [4] capiat: & tamen nihilominus heres moras similiter faciat, ut post judicialem calculum annale prætereat spatium: tunc solam legitimam portionem sibi *debitam* [5] heres institutus habeat, & reliquam partem amittat. Quæ pars, siquidem substitutos habuit, *proprius* [6] ad eos veniat [b]: sin autem substitutos non *habeat* [7], ad coheredes ipsius: sin autem nec coheredes habeat, tunc ad generalem fidei commissarium. Quod si plures *sint* [8] generales fidei commissarii: tunc ei deferatur pars, qui majore ex parte *fidei commisso* [9] honoratus est. Quod si *nemo* [10] ex supra scriptis personis *subsit* [11]: tunc ad legatarios pars memorata veniat. Quod si nec legatarii sint: tunc ad eos perducatur, *quos testator libertate* [12] donavit. Quicunque autem *ex supra dictis omnibus* [13] partem sibi delatam amplexus fuerit: *is voluntatem testatoris omnimodo* [14] impleat. Ideoque & cautionem præstare eum oportet quod *omnimodo* [15] impleturus est ea, quæ testamento defuncti continentur, ordine scilicet hoc observando, ut *inter legatarios quidem &* [16] fideicommissarios, generales fideicommissarii ceteris legatariis & fideicommissariis præferantur. Quod si nullus generalis fideicommissarius sit, *tunc illi veniant* [17], qui majoribus legatis vel fideicommissis honorati *sunt* [18]. Quod si nemo ex his *vel potuerit* [19], *vel noluerit* [20] partem memoratam admittere, tunc illi vocentur, quibus testator libertatem reliquerit: sed non passim, sed secundum ordinem scripturæ vocentur: *ut quem primum libertate donaverit* [21], ejus condicio præcellat. & si primus vel noluerit, vel non potuerit partem memoratam admittere, tunc ille veniat, qui secundo loco libertatem accepit. *Hæc, si unus* [22] ex parentibus, vel liberis, vel fratribus, vel patronis heres *scriptus est* [23]. Sin autem heres institutus extraneus sit, & *moras faciat* [24] legatario per totum annale spatium post judicialem sententiam numerandum: tunc nullam partem, nullum emolumentum scriptus heres sentiat: sed omne quod a testatore ei præstitum est, auferatur, & veniat ad eos, *quos superius exposuimus* [25], secundum eundem ordinem & eandem

θ. πάντων τῶν.
[1] ab herede
[2] tunc habeat
[3] cujus evinci
θ. εἰ δέ τις μὴ πληρώσῃ,
[4] victricem sententiam
[5] delatam
[6] prius
[7] adde tunc
[8] sunt
[9] fideicommissi
[10] nulla
[11] consistit. subsistat. subsistit.
[12] quibus testator libertatem
[13] ex suprascriptis omnibus personis
θ. ἅπαντα δὲ οὐδέν.
[14] modis omnibus
[15] omnino
[16] tam inter legatarios quam
[17] tunc illis veniat
θ. εἰ δὲ μηδεὶς ἂν τὴν λαμβάνειν.
[18] sint
[19] non potuerit
[20] vel non maluerit. al. maluerit.
[21] ut cui primum libertatem. al. ut quem prima libertate
[22] hoc si unus. al. hæc sint si unus
[23] scriptus sit
[24] moras fecerit
[25] quos supra scripsimus

observantiam [26] : ita tamen ut eodem modo is, qui ad partem vocatur, cautionem præbeat, quod omni modo impleturus sit ea, quæ in testamento defuncti continentur. Quod si nemo ex his, de quibus locuti sumus, appareat, tunc etiam adgnatis sive cognatis defuncti pateat aditus: quamvis in testamento nulla mentio eorum comprehenditur. Quod si nec tales personæ appareant, tunc extraneis quibuscumque locus fiat, si velint hæreditatem suscipere, & de implenda voluntate testatoris cavere. Quod si *nec extraneus* [27] inveniatur, *qui defuncti* [28] successionem cum *supra scripta* [29] cautione suscipiat : tunc fisco res vindicentur, *scilicet* [30] & ipso voluntatem testatoris impleturo. Illud autem certum est, *quod filius* [31] a patre in testamento juste *exheredatus* [32] neque ex ipso testamento, neque ab intestato lucrari aliquid poterit occasione constitutionis. Omnes autem qui ex hac lege ad rerum vindicationem vocantur, omnia jura heredum habeant, id est, jus aditionis & pro herede gerendi, & conveniant & conveniantur. Omnibus, quæ diximus, obtinentibus, & si non ab herede, sed a legatario vel fideicommissario, & forte ab eo qui mortis causa *quid accepit* [33], dari fierive testator voluit, id est, ut ordo vocationis incipiat quidem a *substitutis legatariis* [34], desinat autem in publicum.

[26] observationem
θ. εἰ δὲ ὁ [illegible]. [27] nec talis extraneus
[28] qui nec testatoris
[29] supradicta
[30] sed &
θ. [illegible] δέ. [31] quod si filius
[32] add. sit
θ. ἐφ᾽ [illegible] δέ.
θ. πάντων ἀπαί-των.
[33] aliquid accepit
[34] ab substitutis & legatariis. al. ab institutis

[a] *Si quis parentem, &c.*] *A. A.* Juliani verba refert Ivo Carnotensis part. 16. cap. 115. Decret. Vide Authent. hoc amplius C. de fideicom.

[b] *Propius ad eos veniat*] *Pithæus.* Inter proprium & proprius hoc interest, quod proprium Domini est: proprius autem loci.

II. Ad legem Falcidiam.

2. Si quis ab aliquo [a] scriptus heres in testamento fuerit, in quo legata vel fideicommissa *relicta* [1] sunt: timeat autem, ne forte legata vel fideicommissa, legatariis vel fideicommissariis relicta totam substantiam *defuncti* [2] exhauriant, ut ipse nihil ab hereditate sibi delata lucretur: ergo si velit Falcidiæ legis emolumentum integrum sibi servari, faciat inventarium rerum, quas testator *dereliquerit* [3] præsentibus legatariis & fideicommissariis, qui scilicet in eadem civitate degent: nisi forte propter sexum quod feminæ sunt, vel propter dignitatem, vel propter morbum, vel propter ætatem, vel vinculis, præsto esse *impedirentur* [4] : tunc enim illos repræsentari oportet in *conscriptionem* [5] inventarii, qui negotia eorum legitime administrant. Quod si *omnino* [6] præsto non sint legatarii sive fideicommissarii : tunc testes adhibeantur tres, quorum & fides & opinio probata *est* [7]. Testes autem ex ea civitate esse oportet, in qua conficitur inventarium, & sub conspectu eorum atque præsentia, inventarii *procedat conscriptio* [8]. Solis enim Tabulariis in ea causa non credimus. Quod si postea reversi fuerint legatarii, & quasdam res ab *herede* [9] subreptas esse putaverint, easque celatas, & inventario non insertas, liceat eis per tormenta servorum hereditariorum veritatem *requirere* [10], & *fraudes* [11] he-

θ. ἀντιδοθεῖ. vers. γενό-μενον.
[1] scripta
[2] testatoris
[3] add. sibi
[4] impediuntur. al. impedientur
[5] conscriptione
θ. εἰ δὲ [illegible].
[6] omnes
[7] sit
[8] præcedat inventarii confectio
[9] heredibus
[10] inquirere
[11] fraudem

redum manifestare, scilicet & ipsis heredibus nihilominus cogendis *jusjurandum subire* [12], quod nullo modo in conscribendo inventario dolose versati sint: & testibus similiter compellendis *sacramentum* [13] præstare, quod de nulla fraude conscii sunt scriptis heredibus. Hæc si legatarii præsentes sint, & veniant, vel homines eorum interveniant, vel absentibus eis tres bonæ opinionis testes repræsentati fuerint. Quod si legatarii præsto quidem fuerint, venire autem, vel homines suos mittere ad inventarium conscribendum noluerint: tunc libera licentia pateat heredi trium testium adhibenti testimonium inventarium facere: *nullo legatariis* [14] objiciendo postea obstaculo si voluerint, & in hoc casu per tormenta servorum hereditariorum, vel per sacramentum heredis sive testium veritatem manifestare: *& is quidem* [15] qui hæc omnia observaverit, legis Falcidiæ *beneficium retinebit* [16]. Quod si *nec* [17] fecerit inventarium, nec supradictam *observantiam* [18] custodierit, sciat se omnia legata, *omnia fideicommissa* [19], legatariis, vel fideicommissariis soluturum, quamvis non sufficiat testatoris substantia, ut interdum etiam de suo præstare legata *vel* [20] fideicommissa legatariis vel fideicommissariis cogatur. Tota autem ista disceptatio totiens locum habebit, quotiens testator ignorans facultatum suarum modum legata vel fideicommissa ampla *reliquit* [21]. Alioquin si sciens quantum habeat patrimonium, specialiter expresserit, ut non liceat heredi Falcidiæ legis beneficio uti: necesse est voluntatem ipsius tenere. Et siquidem adire maluerit hereditatem ejus, is quem heredem *scripserit* [22]: omni modo legata atque fideicommissa persolvat sine quadam deminutione, nullum habiturus lucrum, nisi pietatem solam, *quod voluntati* [23] testatoris gratis obtemperaverit. Sinautem repudiaverit hereditatem, locus fiat substitutis, & post substitutos coheredibus: & post coheredes fideicommissariis generalibus: & post generales fideicommissarios legatariis: & post legatarios eis qui libertate donati sunt: postque eos, qui libertate donati sunt, ab intestato venientibus adgnatis sive cognatis: & his non apparentibus, extraneis: & post extraneos, publico.

[12] sacramentum præstare
[13] jusjurandum præstare
[14] nullo a legatariis
[15] is quidem heres
[16] sibi beneficium obtinebit
εἰ μὴ δὲ μηδὲ ποιήσειε.
[17] non
[18] observationem
[19] & fidei commissa
[20] &
θ. ταῦτα δὲ διαφέρει.
[21] reliquerit
θ. εἰ μέν τι γνούς.
[22] sibi scripsit
[23] scilicet quod voluntati

a *Si quis ab aliquo, &c.*] *A. A.* De hoc capite & duobus sequentibus, vide Authent. sed cum testator C. ad leg. falcid.

III. De legatariorum exæquatione.

3. Nullam licentiam scriptus hæres habeat quibusdam legatariis solida legata persolvere, quibusdam *ex parte, nec, quibusdam præstare* [1], quibusdam non: sed omnibus pro rata portione solvat, sive in solidum, sive in partem, æquitatis ratione *conservanda* [2]. Vel enim cognoscens ab initio modum substantiæ, diminuere legata non debet: vel si quibusdam solida legata persolvit, omnibus *implere* [3] debebit: nisi forte aliquid mirabile extiterit, quod diminuat testatoris substantiam.

θ. Οὐ δυνατὸν δὲ ἄδειαν.
[1] ex parte præstare quibusdam non
[2] conservata
[3] persolvere

IIII. Ut legata intra annum præstentur.

4. Intra annum [a] modis omnibus relictum præstetur legatum. Initium autem anni esse oportet illud tempus, *quo ex* [1] *judiciali sententia* [2] reus admonitus est propter legati solutionem. Anno autem *transacto* [3] heres qui legata non solverit, hereditatem testatoris amittat: & locus fiat illis personis, *quarum supra fecimus mentionem* [4], *scilicet* [5] ab annali spatio impuberibus vel adolescentibus nullo præjudicio generando. hi enim duplici via muniti sunt. Nam & restitui in integrum possunt, & competentes actiones adversus tutores suos vel curatores dirigere. Ea autem quæ diximus, teneant sive in scriptis, sive sine scriptis testamentum, sive voluntas proferatur. *&* [6] in omni autem persona teneant, *id est* [7], sive privata sit, sive militaris, sive religiosa *sit* [8], sive Imperialis. DAT. KAL. APRIL. CP. CONSULATU BILISARII.

θ. ἀπὰ κα'καίτου.
[1] ex quo
[2] definitiva sententia
[3] per culpam heredis transacto
[4] quas supra numeravimus
[5] sed
[6] dele
[7] dele
[8] dele

[a] *Intra annum, &c.*] A. A. Hujus capitis verba refert Ivo Carnotensis part. 16. Decret. cap. 116. *Pith.* Vide Gloss. in verb. Decreto. §. Illud Authent. 1.

CONSTITUTIO II [a].

Διάταξις ϛ'.

V. De his qui ad secundas nuptias migraverint.

1. *NUlla licentia* [b] *sit mulieri* [1] vel marito, qui quæve ad secundas migraverit nuptias, in donatione propter nuptias, vel dote, cujus solum usumfructum *habet* [2], non etiam dominium, *aliquem* [3] de liberis suis anteferre: sed sit proprietas rerum omnibus debita portionibus *æquatis* [4].

θ. ταῦτα ἡμεῖς. vers. συνεισφόρων τινων.
[1] nulli mulieri sit licentia
[2] habent
[3] aliquos
[4] exæquatis

[a] *Constitutio secunda*] A. A. Est in libro Authenticorum Constitutio 2. Collat. 1. titulo de non eligendo secundo nubentes mulieres. Hanc non edidit Græcam Haloander, quia deerat in libro Florentino Græco Novellarum, ex quo descriptus est Bononiensis, quo Haloander usus est. In Florentino autem defuit: propterea quod in Basiliscis Leonis Imperatoris hæc Constitutio omissa est. Eam Græcam edidit Henricus Scrimgerus sumptam ex libro Veneto Bessarionis Cardinalis, Latinam fecit Henricus Agyleus.

[b] *Nulla licentia, &c.*] A. A. Vide Authent. lucrum C. de secund. nupt.

VI. Idem.

2. Si maritus vel mulier [a], qui quæve ad secundas migraverit nuptias, res dotis, vel propter nuptias donationis alienaverit: quocunque tempore alienatio facta neque rata, neque irrita sit, sed interea maneat in suspenso. Et siquidem parens qui alienaverit, ante liberos suos moriatur: omni modo rerum alienatio refutetur. Sinautem eo superstite ab hac luce liberi ipsius erepti fuerint, in tantam portionem alienatio valebit, quantam superstiti parenti mortis liberorum casus detulerit [b], id est, ut tantam portionem lucretur, quantam pepigit instrumento dotis vel donationis habiturum se, *si liberi*,

vers. τὸ δὲ γνώμον.

postquam editi sint [1], mortui fuerint. *in aliam* [2] autem portionem alienatio non valebit: nisi forte *filius* [3] eundem parentem qui alienavit, testamento heredem vel ab intestato *reliquit* [4].

[1] si liberi qui postea editi sunt. al. si liberi qui postquam editi sunt. vel si qui liberi postquam editi sunt.
[2] in reliquam, al. in alia autem portione.
[3] nisi forte filii
[4] reliquerint

[a] *Si maritus vel mulier, &c.*] *A. A.* Vid. Authent. sed & si quis C. de secund. nupt.

[b] *Liberorum casus detulerit*] *Pith.* Hoc pactum noviter a Justiniano inventum est, quod ita fit. Si liberi qui ex eo matrimonio nati erunt, postea mortui fuerint, tantam portionem lucraberis ex dote vel donatione propter nuptias. Contius notat ad marginem Juliani manuscripti, quæ præcedunt notata fuisse tit. 2. coll. 1. Authent.

VII. Idem.

3. Si filius intestatus [a] mortuus fuerit, portio quæ competit ei ex dote, *vel ante nuptias* [1] donatione, non veniat ad parentem superstitem: sed soli fratres ipsius ad eam partem vocentur, scilicet si sine liberis *ille* [2] mortuus fuerit: liberi enim defuncti & fratribus ejus & parentibus præferuntur. In aliam autem substantiam, quam mortuus *dereliquerit* [3], pariter cum fratribus parentes vocentur, sive ad secundas *pervenerint* [4] nuptias, sive non. Quod si testamento condito filius decesserit: illi veniant, qui scripti sunt, nisi forte inofficiosi querela testamentum ejus *evacuaverit* [5].

[a] ἀδιάθετος τελευτήσει.
[1] aut ante nuptiali
[2] ipse
[3] dereliquit
[4] migraverint
[5] evacuetur

[a] *Si filius intestatus, &c.*] *A. A.* Vide Authent. ex testam. C. de secund. nupt.

VIII. Idem.

4. Si mulier [a] defuncto marito suo ad secundas pervenerit nuptias, res quæ ad eam pervenerint ex donatione propter nuptias priores, hoc modo administrentur. Siquidem immobiles sint, mulier eas habeat: & liberis suis, si supervixerint, conservet. Sinautem mortui fuerint, portionem quidem rerum, quam mortis liberorum casus ei detulerit, modis omnibus habeat: residuam autem partem heredes eorum lucrentur. Sinautem donatio propter nuptias in rebus mobilibus sit: tunc res quidem apud liberos sint: usuram autem matri *dependant* [1] *tertiam* [2] *centesimæ* cum competenti cautela, quod prædictam usuram sine frustratione in omni sequenti tempore persolvant. Sinautem propter nuptias donatio & aurum habeat, & argentum, & vestem: tunc electionem habeat mater, utrum velit cautionem præstare, & res administrare, an *tertiam* [3] centesimæ usuram a suis liberis accipere. Sinautem res habeat tam mobiles quam immobiles propter nuptias donatio: tunc res quidem immobiles apud eam sint, *ut ex fructu* [4] earum alatur: mobiles *autem* [5] apud *liberos* [6] secundum prædictam distinctionem.

[a] καὶ ἐπιγαμ.
[1] dependent
[2] tertiæ
[3] tertiæ
[4] & usufructu
[5] add. sint
[6] add. suos

[a] *Si mulier, &c.*] *A. A.* Vide Authent. sed si aurum C. de secund. nupt.

IX. De dote adscripta, & nonnumerata, vel præstita.

5. Si quis uxorem [a] duxerit, & propter nuptias donationem non

[a] καλέσει γαμετ.

solum adscripserit, sed etiam *re ipsa dederit* [1]: mulier autem adscripserit quidem dotem, re autem vera non dederit in toto tempore quo maritus suus vixerit, mortuo eo nec donationem *ante* [2] nuptias consequatur: utpote cum nullam dotem ipsa dedisset. Sed siquidem *nihil* [3] omnino dotis nomine dederit: nec mortuo marito ex donatione propter nuptias habeat ullum emolumentum. Sinautem partem præstiterit dotis, tantam partem lucri nomine capiat ex donatione propter nuptias mortuo suo marito. Constitutio autem locum *habet* [4] etiam in his matrimoniis, quæ nondum soluta fuerint. Sciendum autem est quædam præsentis constitutionis capitula ex vicesima secunda Constitutione, quæ de nuptiis promulgata est, transformata fuisse. DAT. KAL. APRIL.[b] BILISARIO CONS.

[1] rem ipsam reddiderit. al. tradiderit.
[2] propter
[3] nec
[4] habebit. al. habeat

[a] *Si quis uxorem, &c.*] *A. A.* Vide Authent. sed quæ C. de pact. convent.
[b] *Dat. Kal. April.*] XVII.

CONSTITUTIO III[a].

Διάταξις δ'.

X. *De fidejussoribus & mandatoribus, & his qui pro aliis pecunias constituunt.*

1. SI quis crediderit alicui, & fidejussorem vel mandatorem acceperit, vel eum qui pecuniam pro reo constituit: non prius contra tales personas actiones moveat suas, quam adversus ipsum reum principalem egerit: cumque inopem invenerit, vel in solido, vel pro parte. Postquam enim egentia laborare noscatur reus sive in solidum sive pro parte, tunc contra fidejussores vel mandatores intendere creditores oportet. Hæc si debitor præsens sit, & appareat: Sinautem absens fuerit reus, & fidejussores vel mandatores præsto sint, vel hi qui pro eo constituerunt: tunc præfiniri eis diem oportet, intra quam debeant reum exhibere. Sinautem tempus præfinitum præterierit: ipsi quidem pro reo actiones suscipiant, & debitam pecuniam persolvant. Cedat autem eis *actionibus suis* [1] creditor, quas adversus reum principalem habet. Quod si tam reus, quam fidejussor vel mandator, vel qui pecuniam pro reo constituit, in absentia fuerint: tunc liceat creditoribus etiam adversus res principalis rei venire. Quod si nullæ res principalis appareant: tunc etiam in res mandatoris vel fidejussoris manus creditoris porrigi possunt, ut si debitores habeant, etiam ab his creditori satisfiat. Hæc autem sic intellegenda sunt, ut nullam facultatem habeat creditor res prius vindicare, quam personales exerceat actiones, tam contra ipsum reum principalem, quam fidejussores ejus & mandatores, eosque non solvendo esse appareat; eodem jure scilicet observando, si personæ eorum non appareant. Hæc autem omnia, quæ de creditore & fidejussore diximus, etiam ad venditionis confirmatorem [b] trahenda sunt, ut non prius emptori licentia sit adversus confirmatorem consistere, nisi prius venditorem convenerit vel indubitate solvendo non sit. Sed nec hypothecariis

θ. ἐάν τις πίστιν δανείσηται.
[1] actiones suas
θ. εἰ μὴ τοῖνυν...
vers. κρίνει ...

in rem actionibus pateat judicium ante quam personales actiones defecerint. Et in summa quæ dicta sunt in mutua pecunia, & in venditione, custodienda erunt & in omnibus contractibus, qui aliquam satisdationem recipiunt. Sin autem argenti distractores pecuniam *constituerint* [1], secundum veteres leges conveniantur.

[1] custodierint

[a] *Constitutio tertia*] A. A. Est etiam tertia constitutio in libro Authenticorum collationis 1. titulo, ut determinatus sit numerus Clericorum eam Græce & Latine edidit Haloander.

[b] *Venditionis confirmatorem*] A. A. Fidejussor datus a venditore. *Pith.* Βεβαιωτὴς, βεβαίωσις, confirmatio fidejussio. Βεβαιωτὴς secundus auctor, adfirmator fidejussorum vicem sustinere dicitur. l. cum ostendimus, §. ult. ff. de fidejuss. tutor.

XI. De solutionibus & verborum significatione.

vers. εἰ δὲ μὴ ἔχοι δοῦναι.

2. Si quis pecuniam [a] mutuaverit, debitor autem pecuniam non habuerit, quam *daret* [1]: rem mobilem creditori præstet si habet. Sinautem rem mobilem non *habeat* [2]: tunc immobilem rem suam, si habet, vendere debet, & pecuniam debitam ex pretio *rei* [3] solvere. Sinautem emptorem non *inveniat* [4], tunc prædium quod optimum habet, creditori suo præstet, & actione qua *constrictus* [5] est, liberetur: ubi autem emptorem sui prædii invenerit, caveat creditori pecuniam debitam se soluturum, & post cautionem liceat ei constituere venditionis contractum. Creditoris autem appellatione significatur non solum is, qui mutuam alicui dedit pecuniam, sed etiam omnes, qui aliquam actionem contra aliquem habeant. DAT. KAL. APRIL. CONSULATU BELISARII.

[1] dare possit, vel daret tunc
[2] habuerit
[3] rei venditæ
[4] invenerit
[5] obstrictus, vel adstrictus

vers. δανειστὴν δὲ.

[a] *Si quis pecuniam, &c.*] A. A. Apud Gregor. 9. cap. 2. de Præbend. hæc est inscriptio in corpore Canonum. Sed in prima collectione Decretalium Bernardi Papiensis Episcopi Faventini caput 2. ejusdem tituli hanc habet inscriptionem in corpore Canonum P. V. ex Novellis. Hinc igitur sumpta sunt verba a Gregorio 9. relata. Hæc autem Constitutio est in libro Authenticorum quarta collationis 1. sub titulo de fidejussoribus & mandatoribus: & edita est Græce & Latine ab Haloandro. Ejusque verba refert Ivo part. 16. cap. 118. Vide Authent. hoc nisi C. de solutionib.

Διάταξις δ.

CONSTITUTIO IIII[a].

XII. De Monasteriis.

θ. ἐκεῖνο πρῶτον.

1. QUi vult ædificare Monasterium, prius Episcopum *vocet* [1], *ut ille exoret* [2], & sanctam crucem [b] *imponat* [3], & postea imponatur ædificium.

[1] invocet
[2] & illum exoret
[3] faciat

[a] *Constitutio quarta.*] A. A. Hæc est quinta in libro Authent. coll. 1. tit. de Monachis. Non habuit eam Græcam Haloander, quod in Florentino libro deerat. In Basilicis quoque integra non est. Edidit eam Græce Scrimgerus, Agylæus Latine. *Pith.* Vide Zonar. in Can. Apost. 15.

[b] *Crucem imponat*] *Pith.* Vid. Σιγίλλιον τοῦ Πατριάρχου κυρίου γερμανοῦ Μανουὴλ περὶ οἰκοδομητικοῦ σιγίλλου l. 2. Jur. Oriental.

XIII. *De Monachis & Ascetriis.*

2. Qui volunt Monachi fieri [a], sive liberi sint, sive servi: non statim monachi fiant, sed per triennium tonsura quidem, & veste laicorum utantur, & divinas scripturas discant, & confiteantur suam conditionem, id est, utrum ingenui sint, an servi, vel alterius cujuscumque *status* [1]: & narrent causas propter quas ad solitariam vitam migrare desideraverint: ne forte mali sint, & Deo displiceant. Oportet autem & monachos verba eis *adferre* [2], quæ mores eorum & vitam *corrigere poterunt* [3]. & si per triennium tales appareant, ut videantur digni tonsura & veste religiosa: tunc *&* [4] tondeantur, & stolam [b] *monachicam* [5] vestiant, sive liberi sint, sive servi: & nulla molestia inferatur eis, neque de servili, neque de libertina conditione. Sin autem aliquis intra triennium retrahere eum *ut* [6] servum suum voluerit, & dicat quod res suas furatus ad monasterium cucurrerit: non statim eum abstrahat, sed prius *probet* [7], quod & servus est, & *in furto* [8] *vel* [9] vita mala, & peccatis atrocibus timuit & fugiit. Et si hæc vera sint, reddatur servus domino suo cum rebus subreptis, si etiam ipsæ quoque & in monasterio fuerint: dominus autem eum recipiens fidem ei præstet, quod nullo eum malo propter hæc quæ jam peccavit, affecturus sit. Quod si nulli delicto servum suppositum esse dominus *probare potuerit* [10], & ipse servus ex castitate morum suorum bona testimonia habeat: & si nondum triennium præterierit, tamen maneat *in eodem venerabili monasterio* [11]: triennio autem semel transacto, & inter monachos *servo Dei connumerato* [12], nulla licentia sit *postea* [13] qualemcumque molestiam ei inferre, sive *re vera* [14] famulus sit, sive ingenuus: sed omni modo *solitariæ vitæ* [15] permaneat, *etsi* [16] peccatum ei in priore vita admissum sit. Ea autem quæ furto subrepta sunt, proculdubio, si inveniantur, domino reddi oportet.

1. [illegible]
[1] conditionis
vers. [illegible]
[2] facere
[3] corrigant
[4] dele &
[5] monasticam
vers. [illegible]
[6] in
[7] eum probet
[8] pro furto
[9] &
vers. [illegible]
[10] probaverit
[11] in eodem monasterio, *vel* in eodem loco venerabili
[12] servo numerato
[13] *adde*, Domino
[14] vere
[15] in solitaria vita
[16] etiamsi

[a] *Qui volunt Monachi fieri, &c.*] *A. A.* Refert Ivo part. 7. Decret. cap. 153. & 154. ut Constitutio 5. cap. 1. & 2. Vide Authent. verum. C. de Episcop. & Cleric.

[b] *Stolam Monachicam*] *Pith.* Στολὴ Μοναχική pro religiosa veste Monachorum. Novell. 4. 2. Mavortem vulgo vocarunt, sive mafortem. Isidorus: maforte, matronale operimentum, quod in capite ponitur. Vide Martyrologium Lovan. Cassian. de institut. Monachor. lib. 1. cap. 7. Isidor. Etymolog. 19. cap. 35. Beroald. in Apol.

XIIII. *Idem.*

3. Sin autem servitutem effugiens veniat quis ad monasterium: postea autem reliquerit venerabilem locum, & in aliam vitæ figuram transierit: licet domino extrahere eum, & probanti quod servus est, *ut* [1] servum eum habere.

1. [illegible]
[1] in

XV. *Idem.*

4. *In omnibus* [1] monasteriis [2] sive paucos sive complures mona-

1. [illegible]
[2] *adde*, autem

HHh

[1] Dominum
[2] humi videlicet stratis
[3] duabus pluribusve
[4] qui
[5] illa

chos habeant, nulla licentia monachis sit separatim conservandi, nec unusquisque monachus suum proprium cubiculum habeat, sed communiter ad excolendum *Deum* [1] congregentur, & in communi loco dormiant: singulis quidem in culcitis suis, *humo videlicet constratis* [2] jacentibus [b], omnibus autem in una domo dormientibus. Quod si tantus sit monachorum numerus, ut una domus eis non sufficiat: tunc & *in duas complures* [3] habitationes dormiant: non autem separatim per se, sed in communi loco, sicut jam supra diximus: nisi forte quidam ex his tales sint, *ut* [4] juste debeant segregari ab *alia* [5] multitudine monachorum, quos summæ vitæ constitutos Græci ἀναχωρητὰς & ἡσυχαστὰς [c] dicunt.

[a] *In omnibus Monasteriis, &c.*] *A. A.* Vide Authent. ingressi C. de Sacrosanct. Eccles. & Authent. nunc autem. C. de Episcop. & Cleric. & Gratianum caus. 19. quæst. 3. Can. 9. Hujus capitis verba refert Ivo part. 7. Decret. cap. 155.

[b] *Dormiant in culcitis suis humo videlicet constratis jacentibus*] *Pith.* Χαμεῦναι. Hesych. Χαμεύνει, χαμαικοιτεῖ. Eustath. Οδυσ. ν. χαμεύνα, ἡ ταπεινὴ κλίσις καὶ στιβάς. Gloss. Χαμεῦνα, ταπεινὴ καὶ δίπλης κλίνη, καὶ χαμευνία, ἡ ξηροκοιτία. Auctor de duplici Martyr. Nec enim locus desertus, saccus pro veste, legumen pro cibo, neque jejunia, neque chameunæ Monachum faciunt. Hieronymus ad Nepot. Omnes pene virtutes corporis mutantur in senibus, & crescente sola sapientia decrescunt cæteræ virtutes, jejunia, vigiliæ, eleemosynæ, chameuniæ. Idem in Aggeum: Et jejunia eorum, & observationes varias, & χαμευνίας, id est humi dormitiones.

[c] Ἀναχωρητὰς & ἡσυχαστὰς] *Pith.* Synodus 6. Can. 41. Τοὺς ἐν πόλεσιν καὶ χωρίοις ἐν ἐγκλείστραις βουλομένους ἀναχωρεῖν, καὶ ἑαυτοῖς κατὰ μόνας προσέχειν. Vide Hieronymum 2. in lamentat. Hierem. Epiphanium περὶ πίστεως Καθολικῆς & κατὰ Ἀρχοντικῶν, Cassianum lib. 2. de institut. Cœnobit. cap. 4. & collat. 2. cap. 2.

XVI. Idem.

l. εἰ δέ τις ἀπαξ.
[1] in abest a V. C.
[2] monasterium
[3] introduxerit

5. Si quis *in* [1] monasterio se consecraverit, & postquam religiosam vestem vestitus est, a monasterio recesserit: omnia bona ipsius, quæ *in monasterio* [2] *introduxit* [3], ad ipsum monasterium pertineant. Idem est ex alia constitutione, & si non introduxerit: omnes enim res ejus dominii monasterii sint.

XVII. Idem.

l. κἀκεῖνο δέ.
[2] filio suo vel filiæ suæ
[3] habuerit
[4] ab omni
[5] ut abest a V. C.

6. Si vir vel mulier [1] liberos habens ad solitariam vitam pervenerit: siquidem jam donaverit *filio vel filiis suis* [2] tantum, quantum lex Falcidia facit, sive occasione propter nuptias donationis, quam pro filio suo dedit, sive dotis causa, quam pro filia sua præstitit. Si igitur *habeant* [3] legis Falcidiæ quantitatem, cætera bona ejus *omni* [4] inquietudine liberentur, sive pater sit sive mater, qui quæve in Monasterium introierit, *ut* [5] in reliquis rebus eorum nullam habeant liberi communionem: utpote cum lege Falcidia satis eis factum sit. Quod si nihil eis vel minus Falcidia pater vel mater præstiterit: tunc etiam Monacho facto patre, vel consecrata matre, libera facultas filiis

ſit vel totam Falcidiam, vel quod ei deeſt, a Monaſterio vindicare. Inter virum autem & uxorem talis *obſervatio teneat* [5], ut ſive maritus, ſive uxor intraverit *in* [6] Monaſterium, hoc conſequatur in laïca perſona, quod ex *caſu* [7] mortis ei *competiſſet* [8] ſecundum dotalium pactionum tenorem.

[5] obſervantia teneatur
[6] *dele* in
[7] cauſa
[8] competit

* *Vir & mulier*] A. A. Refert Ivo part. 7. Decret. cap. 155.

XVIII. *Idem.*

7. Si quis introierit [a] *in Monaſterio* [2] *& poſt religioſam veſtem* [3] receſſerit *&* [4] militaverit, vel ſimpliciter laicus factus fuerit: *ſpolietur* [4] cingulo militari, *&* [5] vita libera non potiatur: ſed officio Præſidis Provinciæ ſervire cogatur. Subſtantia autem ejus in Monaſterio maneat.

θ. εἰ δὲ ὑπολιπὼν τὸ μοναστήριον.
[2] monaſterium
[3] poſtquam religioſam indutus eſt veſtem, vel religioſa indutus eſt veſte
[3] vel
[4] exſpolietur
[5] ita ut

* *Si quis introierit, &c.*] A. A. Refert Ivo part. 7. Decret. cap. 157.

XVIIII. *Idem.*

8. Si quis in Monaſterio conſecratus fuerit, poſteaque in aliud Monaſterium tranſire maluerit, ſubſtantia quidem ejus à priore Monaſterio vindicetur: aliorum autem Monaſteriorum primates prohibeant eum tranſire, *ut* [1] in alio Monaſterio non recipiatur. Et *de* [2] hoc curare debent non ſolum religioſiſſimi Epiſcopi, ſed etiam reverendiſſimi Archimandritæ.

verſ. εἰ δὲ ἀπομείναι τὸ μοναστήριον. paul. infra.
[1] &
[2] in

XX. *Idem.*

9. Si quis Monachus conſtitutus Clericatus honorem acceperit, nullam habeat *facultatem* [1] uxorem ducendi, quamvis ejus gradus ſit, cujus Clericus non prohibetur uxorem habere, qualis eſt gradus cantorum & lectorum: non ſolum autem uxorem ducere prohibetur, ſed etiam concubam habere. Si quis autem Monachus ante conſtitutus Clericatus occaſione vel duxerit uxorem, vel concubinam habuerit: ejiciatur de Clero, & ſit privatus, ad nullam militiam vel profeſſionem aliam *audens* [2] venire: niſi forte velit in antefatas pœnas incidere.

θ. εἰ δέ τις τῶν μοναχῶν.
[1] licentiam
[2] audeat

XXI. *De Archimandritis, & ut conſtitutio communis ſit Monachorum & Sanctimonialium.*

10. Primi Monachi creatio non ſecundum ordinem temporis fiat: nec qui tempore prior eſt, primi loci creationem ſibi præſumat: nec qui ſecundus forte vel tertius eſt, ſed qui & vitæ caſtitate, & *divinarum* [1] rerum ſcientia, & animi gravitate præcellit, *is* [2] habeat loci prioris honorem: idque procedere debet ſecundum electionem atque judicium religioſi Epiſcopi. Quæ autem diximus & in prioribus & iſtis conſtitutionibus de Clericis, *vel* [3] Monachis, vel Monaſteriis, ea non ſolum de maſculis, ſed etiam de feminis ſanctimonialibus intelligere

θ. τὴν δὲ τῶν ἡγουμένων.
[1] *adde*, humanarumque
[2] *dele* is
θ. ἅπερ εἴρηται περί.
[3] &

debemus: DATA KAL. APRIL. POST CONSULATUM BELISARII.

Διάταξις γʹ. ## CONSTITUTIO V.

XXII. *De numero Clericorum Constantinopolitanæ civitatis.*

θ. ὅτι ἡ παῖζων. 1. PRæsens Constitutio usque ad sua tempora numerum Clericorum, qui est, conservat. Postea autem jubet Clericos Constantinopolitanæ *civitatis* [1] hoc numero definiri, ut LX. quidem Presbyteros, C. autem *Diaconos* [2], XL. Diaconissas [a], XC. *Subdiaconos* [3]; C. & undecem Lectores, & XXV. Cantores, & C. Hostiarios Ecclesia habeat.

[1] *adde*, scilicet
[2] Diacones
[3] Subdiacones

[a] *Diaconissas*] De his infra Constitut. 6. cap. 6.

XXIII. *Non liceat Clerico de minori Ecclesia in majorem per patrocinium transire: & de alimoniis Clericorum.*

θ. κώλυσιν σφετηθήσαι. 2. Non liceat in minoribus Ecclesiis Clericatus honores suscipientibus postea in majorem Ecclesiam *per patrocinium* [1] quorundam transire. Sed si quid tale aliquid *factum* [2] fuerit, irritum sit, & nullius momenti. *Nec liceat ulli Clericos quidem destinare vel creare* [3], *nullas autem* [4] eis alimonias præstare: sed *duorum* [5] alterum, vel non faciat Clericos: vel si fecerit, det eis unde vivere possint. DAT. P. C. BELISARII.

[1] patrocinio
[2] pactum
[3] non licet ulli Episcopo Clericos ordinare
[4] & nullas
[5] horum

Διάταξις ϛʹ. ## CONSTITUTIO VI.

XXIIII. *De Episcopis.*

θ. παῖζων πῶτου. 1. HÆc Constitutio de consecratione Episcoporum *loquitur* [1], *quam oportet procedere sic* [2]. Debet enim prius disceptari de vita Episcopi, utrum bona sit, an reprehensibilis: & utrum bonis testimoniis muniatur, an non. Sed & si officialis vel curialis conditionis sit, prohibetur Episcopus fieri: nisi forte a tenera ætate in Monasterio fuit: eoque modo liberatus est a prædictis conditionibus: ita tamen, ut quartam *partem* [3] substantiæ suæ curiæ præstet secundum legis observantiam. Sed neque *ex* [4] laico statim ad Episcopatum ascendere *licet* [5]: neque Clericatus honorem simulatum habuisse sufficit. Oportet autem eum, qui Episcopus fit, neque uxorem habere neque concubam, neque filios, neque nepotes, sive legitimos, sive legibus *incognitos* [6]. Et si quis contra hæc fecerit: & is qui factus est, & is qui eum fecit, Episcopatus expellatur honore. Nec liceat pecuniæ datione Episcopum fieri. Esse autem oportet eum, qui Episcopus fit, vel Monachum vel Clericum: ita tamen, ut non minus sex mensibus appareat eum in Clericatu fuisse. Legere autem debet & sanctos Canones, *eoque* [7] tempore, quo consecratur, *consulat* [8] cum is, qui consecrat, si possit facere atque custodire omnia, quæ divini præcipiunt Canones: & si quidem denegaverit se posse custodire, non consecre-

[1] in primo capite loquitur
[2] cujus progressus talis est
[3] portionem
verf. ἐν τῷ ἰδιωτικοῦ.
[4] *dele* ex
[5] liceat
verf. ἐν τῇ γαμετῇ συνοικίᾳ.
[6] sint incogniti
θ. ὁ μὴ ἐστω χειροτονούμενος.
[7] eo autem
[8] consulit

tur. Sin autem pollicitus fuerit se observaturum, quantum *homini* [9] possibile est, *sancta* [10] Canonum præcepta: tunc is, qui consecrat eum, admonere atque *prædicere* [11] ei debet: quod si non observaverit Canones sanctos, & Deo alienus erit, & *religiosis Episcopis* [12] non connumerabitur. Nam & Canones patrum vim legum obtinere oportet. Sin autem aliquis pecunias dederit, eoque modo creatus Episcopus fuerit: non solum ipse, sed etiam qui consecravit eum, inter Episcopos non erit: sed pecuniæ vel res datæ consecrationis causa sacrosanctæ Ecclesiæ addicantur, sive Episcopus sive Clericus est, qui dedit. Is autem qui accepit, non solum res amittit, sed etiam gradum atque honorem *Clericatus* [13]. Similiter autem & si Laïcus sit, qui pecuniam vel res accepit, & ipsas amittat, & aliud tantum quantum accepit, pœnæ nomine sanctæ Ecclesiæ præstare *compellitur* [14]. Sed & si Magistratum gerat: in Magistratu esse desinat, & exilio irrevocabili condemnabitur. Sin autem aliquis Presbyter vel Diaconus constitutus pecunia data ad Episcopatus pervenerit apicem: non solum Episcopus esse *desinat* [15], sed etiam priorem gradum Presbyterii vel Diaconii *amittat* [16]. Consecratio autem Episcopi fiat ante omnem populum *Christianitatis* [17], ut sit facultas unicuique, si velit, contradicere. Et si quidem ante consecrationem facta fuerit contradictio, non prius consecretur Episcopus, nisi *disceptatio de contradictione facta fuerit* [18], & undique appareat innoxius is, qui ad Episcopatum vocatur. Sin autem *quis* [19] ante disceptationem ad *Episcopatum* [20] pervenerit: amittat honorem, non solum *ipse* [21], sed etiam is, qui eum creavit. Quod si is qui *contradixit* [22], calumniator probatus fuerit, vel contradictionis judicium deseruerit, & non peregerit causam: prohibeatur sacra communione in omni vita sua ab eo, qui *consecravit* [23] Episcopum.

[9] hominibus
[10] sanctorum
[11] prædicare
[12] inter religiosos Episcopos
θ. καὶ ζῶντα
[13] dignitatis vel Clericatus
[14] compelletur, vel compellatur
[15] desinet
[16] amittet
vers. δὲ δὲ κατ' αὐτόν.
[17] *forte* civitatis
[18] disceptatione facta
[19] *dele* quis
[20] Episcopatus apicem
[21] non solum is ipse
[22] contradixerit
[23] *forte* consecrabit

[a] *Constitutio sexta.*] *A. A.* Hæc Constitutio est etiam sexta in libro Authenticorum collationis 1. sub titulo quomodo oporteat Episcopos Clericos ad ordinationes perduci. Eam refert Anselmus Lucensis lib. 1. cap. 90. Decretorum. Græcam non edidit Haloander, quod ea neque in Florentino libro, neque in Basilicis conscripta foret. At ex Veneto Codice eam Græce edidit Scrimgerus, & Agylæus Latine.

XXV. Idem.

2. Nemo religiosus Episcopus extra suam Ecclesiam degat ultra annale spatium: nisi forte per imperialem jussionem hoc factum fuerit. Patriarchæ autem Episcopos cogere debent, & in suis Ecclesiis *observare* [1], & in longas peregrinationes *non ire* [2]. Sin autem sine jussione principis ultra annum Episcopus extra suam Ecclesiam fecerit: tunc regionis Patriarcha legitimis eum præconiis *revocet* [3], id est, custodiens sacrorum Canonum *observantiam* [4]. Sin autem non obtemperaverit is, qui evocatus est, sed in eadem absentia perseveraverit: tunc repellat eum ab Episcoporum numero, & alterum pro eo substituat. Sin autem is, qui in absentia est, *Metropolitanus* [5] non fuerit,

θ. κἀκεῖνο γραφεὶς.
[1] *add.* quæ divini præcipiunt Canones
[2] *adde*, nisi jussu Principis
[3] evocet
[4] observationem
[5] Archiepiscopus

[6] si autem
[7] litigandi
[8] *adde*, licentia eis non concedatur
[9] *adde*, vel Vicedominos

ſed cujuſdam municipii Epiſcopus: tunc ea, quæ diximus a Patriarcha fieri oportere, Metropolitanus faciat. *Quod ſi* [6] *litigiorum* [7] cauſa peregrinari voluerint Epiſcopi, *non concedatur* [8]. Litigare enim Epiſcopi non per ſemetipſos, ſed per ſuos Clericos debent, ſive apocriſarios [a], ſive *œconomos* [9], & ſupplicare principi debent: & impetrabunt ea, quæ deſiderant fieri.

[a] *Apocriſarios*] *A. A.* Αποκρισιάρειος, a reſponſis dici poſſet, qui veluti internuncius eſt ſanctimonialium & aliarum perſonarum. Nonnunquam procuratorem & negotiorum geſtorem earumdem, nonnunquam oratorem, vel legatum abſentis Epiſcopi vel Patriarchæ ſignificat. *Pith.* Novell. 115. 43. Novell. 73. 1. Nicephorus lib. 17. cap. 26. Reſponſalis, Reſponſarius, Reſponſa faciens, uti tum in Occidente loquebatur. Liberatus Breviarii cap. 16. & 23. Gennadius quidem, inquit, ibi manſit, ut cum aliis reſponſa faceret Archiepiſcopi. Gregorius in epiſt. Cum in urbe, inquit, regia reſponſa Sedis Apoſtolicæ facerem. Ταῖς ἀποκρίσεσι διακονούμενος, Nicephor. Chronograph. Evagrius lib. 4. cap. 37. mandatis ſive negotiis gerendis, Eccleſiaſticis perſonis miniſterium exhibens. Sic τὸ ἀπόκρισις capitur §. κατὰ οὐδένα, Novella 123. ſi collatio fiat cum §. δεῖ δὲ. Novellæ 133. Dorotheus διδασκ. θ. ἔπεμψέ με ὁ οἰκονόμος εἰς τὴν δὲ τὴν ἀπόκρισιν. ἦν δὲ ἡ ἀπόκρισις περὶ ἧς εἶπεν ἀπὸ πολλῶν μιλίων. Item. Καὶ ἐὰν ἔχῃ τις διακονίαν, ἢ καὶ ἐὰν εὑρεθῇ τις ἐξ ἡμῶν ἔχων οἱανδήποτε ἀπόκρισιν, εἴτε πρὸς τὸν κηπουρόν, εἴτε πρὸς τὸν κελλαρίτην.

XXVI. Idem.

θ. μὴ ἄλλως δὲ πα-ρα.
[1] nemo unquam Epiſcopus
[2] litteris acceptis
[3] commendaticias
[4] *adde*, alias
[5] intrare
[6] ad
[7] reſponſum

3. *Nunquam Epiſcopus* [1] in Conſtantinopolitanam civitatem veniat, niſi *literas acceperit* [2] a Metropolitano ſuo ad Imperatorem, quas divini Canones [a] *Commendatorias* [3] appellant, quibus declarabitur neceſſariam eſſe profectionem Epiſcopi. Sin autem Metropolitani ſint, qui pervenire in Conſtantinopolitanam civitatem maluerint, literas accipiant a Patriarcha regionis ſuæ: venientes *autem* [4] non audeant *indicare* [5] apud Imperatorem per ſemetipſos: ſed prius ad Patriarcham veniant, vel *apud* [6] apocriſarios [b] regionis, ex qua ſunt: & ipſis communicent cauſas, propter quas venerint. Liceat autem Epiſcopis & per referendarios magnæ Eccleſiæ [c], vel apocriſarios Patriarcharum referre Imperatori, & ſic impetrare *reſponſa* [7].

[a] *Commendatorias*] *Pith.* Vet. Gloſſ. Commendatitias, Συστατικά. Γράμματά εἰσι συστατικά, ἃ καὶ ἀπολυτικὰ λέγεται, τὰ συνιστῶντα τὴν ἱερωσύνην τῷ κομίζοντι. Commendatoriæ exemplum quod ſequitur refert Codex quidam manuſcriptus. Et ea eſt formata.

Reverendiſſimo atque Religioſiſſimo & a nobis cum ſumma veneratione nuncupando ILL. Epiſc. Ego ILL. extremus ſub Pontificali officio Deo famulantium, perpetuam in Domino Jeſu opto ſalutem. ΠΤΑ. ΠΑΑΑΑΙ. DLXXV. Præſens frater noſter ILL. petiit ab extremitate noſtra licentiam ad veſtram almitatem proficiſcendi, atque vobiſcum ſive cum veſtris habitandi. Cui & nos benevola mente, & fraterno affectu non ſolum ei copiam ad vos veniendi non negavimus: verum etiam ut a vobis, ſive a veſtris gratifice ſuſcipiatur expoſcimus. Et ſi vobis placuerit ut aut in gradu quem modo tenet ſacris altaribus miniſtret, aut ad altiorem gradum promoveatur, veſtro ſive veſtrorum teſtimonio ſuſcepto id ei facere liceat, quippe qui nihil in eo tale invenerimus quo id faciendi licentia denegetur. Bene namque in Eccleſia, in qua hactenus fuit, educatus, bene converſatus hoc nobis de ſe, ſive de ſua vita oſtendit: ut qui,

in quantum humana fragilitas ſcire poteſt, adminiſtratione ſacrorum miniſteriorum non ſit indignus. Nos itaque ut homines divini ſenſus inſcii, & arcanorum ignari, præbemus de fratre quale ſcimus teſtimonium. Deus eſt enim quem occulta non fallunt, & qui omnium ſecreta rimatur, juxta illud: *Homo videt in facie, Deus autem in corde.* Has ergo literulas ideo illi petere & nobis facere libuit, ut ille non ſolum pro profugo aut abjecto non habeatur: verum etiam noſtræ humanitatis & charitatis commendatione a veſtra fraternitate lubentiſſime ſuſcipiatur. ΑΜΗΝ. XCIX. Salus æterna quæ Chriſtus eſt, & in hoc præſenti tempore vobis longævam ſalutem, & in futuro cum ſanctis & electis ſempiternam largire dignetur. Amen. DCLXVIIII. Convenire videtur cum formula Attici Epiſcopi edita ad finem Concilii Chalcedonenſis & diſtinctione 73. ſed corrupte. Legend. qui ſecundum græca elementa ſignificat ΑΜΗΝ.

[b] *Apocriſarios*] De his ſupra cap. præced.

[c] *Referendarios magnæ Eccleſiæ*] *Pith.* De hac dignitate ſic Anaſtaſius ad 8. Synod. act. 8. Patriarcha Conſtantinopolitanus Referendarium quempiam ſemper habet, qui ejus Imperatori omnem denuntiat voluntatem: qui aditum in Palatio ſemper habet ad referendum Imperatori quæcumque ſunt Patriarchæ ac Eccleſiæ neceſſaria, per quem etiam Imperator quod placet Patriarchæ tranſmittit. Index Officiorum magnæ Eccleſiæ Conſtantinopolitanæ ὁ Ῥαιφερενδάριος εἰς τὸ ἀποστέλλεσθαι εἰς τὸν βασιλέα καὶ εἰς μέγαν Ἄρχοντα. De Referendariis vide infra ad Conſtitut. 16.

XXVII. *De Clericis.*

4. Nemo Clericus fiat, niſi is qui & bonum teſtimonium habet, [1. ἕως ὅτι τι:]
& litteratus eſt. Qui enim litteras non ſcit, Clericus eſſe non poteſt. *Doceantur* [2] autem Preſbyteri & Diaconi ſacras orationes & Eccleſiaſticos Canones, [2 Doceant] quos conſecrari oportet ſine reprehenſione, ſine juſta contradictione & ſine pecuniarum datione, liberatos tam officiali quam curiali conditione: *niſi forte* [3] ſecundum obſervationem, [3 *dele*. niſi forte] quam in primo capite præſentis Conſtitutionis expoſuimus.

XXVIII. *Idem.*

5. Qui duas nuptias contraxerit, Diaconus vel Preſbyter fieri pro- [*verſ.* μὲν δὲ ἦν.]
hibetur; ſed & ſi mulierem disjunctam a marito ſuo, quem ipſa *reliquit* [1], uxorem quiſpiam habuerit, neque Diaconus, neque Preſbyter [1 reliquerit] fieri poteſt. Idem eſt & ſi concubam habet: quippe tales homines *cum* [2] caſtitate vivere *decet* [3]. Caſtus [a] autem eſt, qui habet, vel ha- [2 in] buit uxorem caſtam, & *ipſam* [4] ab ipſo virgine, *virginem* [b] *ſuſceptam* [5]. [3 debent] [4 ipſa] Siquis autem Preſbyter vel Diaconus vel Subdiaconus uxorem duxe- [5 virginem receptam, *alii* virgine ſuſcepta] rit, vel concubam habuerit, ſive clam ſive palam, ſive ſub aliqua figura: cadat Clericatus honore, & ſit privatus & Laïcus.

[a] *Caſtus*] *A. A.* Non ſolum cælebs, ſed etiam is qui habet, vel habuit uxorem caſtam, eamque virgo virginem duxit. *Pith.* In actis Synodi Nicenæ: Σωφροσύνην δὲ καλῶ καὶ τῆς νομίμου γαμετῆς ἑκάστου τὴν συνέλευσιν λέγω. Sudas, Παφνούτιος. Chryſoſtom. Homil. de invent. Cruc.

[b] *Virginem ſuſceptam*] *Pith.* Addunt quidam Vet. Cod. ipſa ſeparata Preſbyter vel Diaconus fieri non prohibetur.

XXIX. De Diaconissis.

1. ἐπὶ γυναικῶν.
2. Diaconissam
3. præcipit
4. habeat
5. Asceteriis
6. *add.* corruptores
7. minantur
8. sternentur, *alii* ferientur
9. addicentur

6. Ea quæ de Clericis diximus, teneant etiam in Diaconissis [1]. *Diaconissas* [2] autem creari constitutio *præcepit* [3], si quinquaginta annorum ætatem *agant* [4]: ita tamen ut virgines sint, vel unum tantummodo habuerint maritum. Si autem mulier propter aliquam necessitatem minor quinquaginta annis Diaconissa facta fuerit, non liceat ei alibi degere, quam in [b] *Asceterio* [5] sanctimonialium mulierum, ubi neque mares conversantur: neque vivere liceat ei quomodo velit. Nulla autem facultas Diaconissis tributa est, habere *quosdam* [6] secum veluti fratres sive cognatos: vel quos dicere solent Agapitos [c], id est dilectos. Nam Diaconissæ per se habitare debent, vel nullum alium admittere secum, nisi re vera fratrem. Sin autem aliqua suspicio sit quasi simulatus frater cum ea degeret: vel ab initio non consecretur: vel si consecrata fuerit, amittat honorem. Pœnas autem cum corruptore patiatur eas, quas sacræ Constitutiones adversus corruptores *definiunt* [7]. Eo autem tempore quo Diaconissæ, consecrantur, admonendæ sunt ut si postea nupserint, vel aliam vitam elegerint, gladio ultore *sternantur* [8], & facultates earum Monasteriis sive Ecclesiis *addicantur* [9]. Is autem qui corrupit eam, puniatur quidem eodem supplicio: bona autem ejus fisci viribus vindicentur.

[a] *Diaconissis*] *A. A.* Διακονίασι, Nov. 3. cap. 1. Nov. 6. cap. 6. In Baptismo fœminarum, & in aliis Ecclesiasticis ministeriis, ut Clemens testatur lib. 2. cap. 3. & lib. 3. cap. 15. & 16. & lib. 8. cap. 34. Apostolic. Constitut. ne viri inter mulieres versarentur, adhibebantur Diaconissæ, quæ etiam Episcopo suggerebant necessitates viduarum vel pupillarum. *Pith.* Sozomenus lib. 7. cap. 16. juncta l. nulla C. de Episc. & Cleric. Hieronymus, sive quis alius cap. 16. ad Rom. Epiphanius κατὰ Κολλυριδιανῶν, & περὶ πίστεως Καθολικῆς καὶ Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας· Καὶ Διακονίσσαι δὲ καθίστανται εἰς ὑπηρεσίαν γυναικῶν μόνον διὰ τὴν σεμνότητα, εἰ χρεία κατασταίη λουτροῦ ἕνεκα, ἢ ἐπισκέψεως σωμάτων· καὶ αὗται δὲ μονόγαμοι ἐγκρατευσάμεναι, ἢ χηρεύσασαι ἀπὸ μονογαμίας, ἢ ἀειπάρθενοι οὖσαι.

[b] *Asceterio*] *A. A.* Ἀσκητήριον. Nov. 6. cap. 6. Nov. 7. cap. 5. Nov. 59. Nov. 79. cap. 1. 2. Nov. 123. cap. 43. 51. 53. 55. Locus ubi ascetriæ sive sanctimoniales degunt, quamvis olim Monasterium virorum eodem nomine diceretur. *Pith.* Glossat. Παρθενῶνες, τὰ Μοναστήρια καὶ ἀσκητήρια. Nicephor. Chronographico: Ἐτύπωσε καὶ ᾀδούσας ρ. εἰς τοὺς β'. χορούς ἵνα ψάλλωσιν ἐν τῷ ἁγίῳ ναῷ· ἐποίησε δὲ καὶ ἀσκητήρια αὐτῶν πλησίον τῆς μεγάλης τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίας· τὸ ἓν ἐκ δεξιῶν· τὸ ἄλλο ἐξ ἀριστερῶν. ὁμοίως καὶ τῶν κληρικῶν τὰς κέλλας ἐποίησε κατὰ τὴν τάξιν αὐτῶν. Vid. Accurs. Authent. collation. 2. tit. 1. Vetus Auctor de eodem Justiniano: ᾀδούσας ρ'. μεμερισμένας εἰς δύο ἑβδομάδας· δέδωκε δὲ καὶ τοῦ κλήρου εἰς τὰ διαπτέρυξ κατὰ τὴν τάξιν αὐτῶν, καὶ ταῖς ᾀδούσαις σιτηρέσιον ἡμέρα δύο, ἀσκητήρια δὲ ἐποίησεν ἑπτά.

[c] *Agapitos*] *A. A.* Ἀγαπητὰς. Novel. 6. cap. 6. dilectum significat. Hoc nomine Diaconissæ suos appellabant familiares. Hieronym. epist. 22. ad Eustochium: Unde in Ecclesiis Agapetarum pestis introiit? unde sine nuptiis aliud nomen uxorium? unde novum concubinarum genus? *Pith.* Agapetarum meminit Auctor Epistolæ ad Oceanum: Ipse te, inquit, detrahentium morsibus tradidisti, si Agapetarum consortium non dimiseris. Epiphanius κατὰ Ὠριγενιανῶν· Κατηγοροῦσι δὲ δῆθεν τῶν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τὰς ἀγαπητὰς λεγομένας συνεισάκτους γυναῖκας κεκτημένων, οἷς καὶ αὐτοὶ τοῦτο ἐπιτελοῦντες κρυφῇ. Idem κατὰ Ἀντιδικομαριανιτῶν.

τῶν. Λέγει δὲ τὸ Εὐαγγέλιον καὶ ἀπὸ τῆς ἡμέρας ἐκείνης ἔλαβεν αὐτὴν πρὸς ἑαυτόν. ἀλλὰ μὴ τοῦτο γραφῇ εἰς βλάβην ποι, καὶ δόξωσιν ἐν τούτῳ λαμβάνειν πρόφασιν συνεισάκτους καὶ ἀγαπητὰς ἐπικαλουμένας ἑαυτοῖς ἐπινοεῖν διὰ κακομήχανον ὑπόνοιαν. Gregor. Nazianz. Παρθένοις. Idem. Γνώμαις. Augustinus in Grammatica. Cælebs dicitur qui non habet uxorem, vel quæ non habet maritum: qualia sunt numina in cœlo quæ absque conjuge sunt, si Agapetas non attendamus.

XXX. *Idem de Clericis.*

7. *Sive lector* [1] sive Subdiaconus [a], sive Diaconus, sive Presbyter Clericatus honorem contempserit, & in aliam vitam transierit, duorum alterum, vel curiali conditioni cum suis facultatibus subjiciatur, vel si plures curiales civitas habeat, sive ipse vilior sit, ad officialem conditionem *trahatur* [2], id est taxeoticam.

θ. πῶς δὲ ἀπὸ ξ.
[1] Ivo quisquis sive lector
[2] Ivo tradatur

[a] *Sive lector, sive Subdiaconus, &c.*] *A. A.* Refert Ivo Carnotensis parte 6. Decr. cap. 421. ut Constitut. 6. cap. 7.

XXXI. *Idem de numero Clericorum.*

8. Nullus *Episcopus* [1] multitudinem Clericorum faciat *passim* [2]: debet enim secundum reditum Ecclesiarum ita etiam numerus Clericorum moderari. Et si quidem is, qui sacrosanctam ædificavit Ecclesiam, statuit ab initio numerum Clericorum, qui debet in eadem Ecclesia consecrari, ille numerus custodiatur. Sin autem numerus præfinitus non est: neque per amicitiam, neque per gratiam *oneranda* [3] sacrosancta Ecclesia est, *sed* [4] moderandus numerus erit cura & sollicitudine Patriarcharum & Metropolitanorum, & aliorum Episcoporum. Liceat autem unicuique *sive privatus* [5], sive Laïcus sit, inspicienti ea, quæ diximus, ab aliquo contempta, ad Imperatorem referre. DATA KAL. APRIL. VII. CONSISTORIO [a] CONSULAT. BELISARII.

θ. οὐ μὴν οὐδ.
[1] Episcoporum
[2] passim *abest* a V. C.
[3] honoranda
[4] *add.* secundum facultates sacrosanctæ Ecclesiæ
θ. ἄδειαν δὲ.
[5] *add.* sive Clericus

[a] *Data Kal. April. VII. Consistorio*] *Pith.* Adde in Consistorio ut l. 3. C. Theod. de Offic. Judic. l. 8. & l. 68. ejusd. Cod. de testib. An ut Liberatus cap. 13. Breviar. IIII. Secretario & VIII. Secretario fol. 3. & Martyrolog. in secundo Secretario. An septimiliano.

CONSTITUTIO VII [a].

Διάταξις ζ'.

XXXII. *De rebus ad venerabiles locos pertinentibus non alienandis.*

1. NUlla [1] sub Romana ditione *constituta* [b] *Ecclesia* [2] vel Xenodochium [c], vel Ptochotrophium [d], vel Nosocomium [e], vel Orphanotrophium [f], vel Gerontocomium [g], vel Brephotrophium, vel Monasterium tam Monachorum, quam Sanctimonialium, Archimandritam [h] habens vel Archimandritissam [i]: Ergo *his omnibus non* [3] liceat alienare rem *immobilem* [4], sive domum, sive agrum, sive hortum, sive rusticum mancipium, vel panes civiles [k]: neque creditoribus sive *specialis sive generalis* [5] hypothecæ titulo obligare. Alienationis autem verbum contineat venditionem [l], donationem, permutationem, & Em-

vers. Βούλομεν ἡμᾶς.
[1] nullis
[2] Ecclesiis. *Ivo sic:* Nullus sub Romana ditione constitutam Ecclesiam, &c. infestare audeat.
[3] nulli
[4] *add.* Ecclesiæ
[5] speciali sive generali

phyteuseos perpetuum contractum. *Sed* [6] omnes omnino Sacerdotes hujusmodi alienatione abstineant [m], pœnas timentes, quas Leoniana Constitutio *minatur* [7]*:* id est, ut is quidem qui comparavit rem loci venerabilis, *reddat eam* [8] cujus & antea fuerat, scilicet cum fructibus aliisque emolumentis, quæ in medio tempore facta sunt. Oeconomum autem Ecclesiæ præstare lucrum, quod ex hujusmodi prohibita alienatione senserit, *vel Ecclesiam damno afficerit* [9]*:* ita ut in posterum œconomus non sit. Non solum autem ipse, sed etiam *successores ejus* [10] *teneantur* [11], sive ipse œconomus alienaverit, sive respiciens alienantem Episcopum non prohibuerit, & multo magis si consenserit. Tabellionem [n] autem, qui talia interdicta instrumenta conscripserit, perpetuo exilio tradi oportet. Magistratus autem qui eadem instrumenta admiserunt, & officiales, qui operam dederunt, ut monumentis intimentur donationes, vel ceteræ alienationes actis intervenientibus confirmentur: non solum magistratu, sed etiam dignitate & facultatibus suis cadant. Remittit autem Constitutio ea, quæ in præterito tempore acta sunt: *excipit* [12] autem quosdam contractus, quos in sequentibus *exponit* [13] capitulis, per quos Ecclesiarum immobiles res alienari possunt. Xenodochium, id est locus venerabilis, in quo peregrini suscipiuntur, & debiles aluntur. Ptochotrophium, id est locus venerabilis, in quo pauperes & infirmi homines pascuntur. Nosocomium, id est locus venerabilis, in quo ægroti homines curantur. Orphanotrophium, id est locus venerabilis, in quo parentibus orbati pueri pascuntur. Gerontocomium, id est locus venerabilis, in quo pauperes & propter senectutem solam infirmi homines curantur. Brephotrophium, id est locus venerabilis, in quo infantes aluntur.

[6] unde

[7] comminatur, *alias* nominat

[8] *adde*, loco venerabili

[9] *Ivo part. 3.* vel si Ecclesiam damno affecerit. *Idem part. 17.* qui Ecclesiæ damnum effecerit a ministerio submoveatur. *alii.* vel quod Ecclesiæ damnum effecerit. *alii*, vel Ecclesiam damni affecerit. *alii*, vel Ecclesiæ damnum affecerit

[10] consortes eorum

[11] hac lege teneantur *vers.* καὶ σύντ.

[12] excepit

[13] exponemus

[a] *Constitutio VII.*] *A. A.* Hæc est prima collationis secundæ in libro Authenticorum titulo de non alienand. aut permutand. reb. Eccles. in libro Norico Haloandri, ut in Florentino & Basilicorum libro Græca non extant. Sed Scrimgerus eam Græce, Latine Agilæus conscripserunt.

[b] *Nulla sub Romana ditione constituta Ecclesia, &c.*] *A. A.* Hoc caput refertur ab Ivone part. 3. Decret. cap. 183. & part. 7. cap. ult. Partem vero ejusdem capitis refert Burchardus Vormatiensis lib. 3. cap. 164. Decret. ut ex Concilio apud Silvanectim præsente Ludovico Rege cap. 5. & Bernardus Papiensis in prima collectione Decretalium cap. 4. de reb. Eccles. ex eodem Concilio. Unde sumpsit Gregorius IX. cap. 5. eod. tit. Vide Authent. hoc jus porrectum C. de sacrosanct. Eccles. cujus verba refert Gratianus caus. 10. quæst. 2. Can. 2.

[c] *Xenodochium*] *A. A.* Locus venerabilis in quo peregrini pauperes recipiuntur. Utitur hoc verbo Hieronymus epist. 26. ad Pammach. & epist. 30. ad Ocean. *Pith.* Suidas. Ξενοδοχεῖον τὸ τοὺς ξένους ὑποδεχόμενον. καὶ ξενοδόχος ὁμοίως. Isidorus 15. Etymolog. cap. 3. Julianus Imperator Arsacio. Augustinus in Joannem & Xenodochia & Monasteria postea sunt appellata novis nominibus, rei tamen ipsæ & ante nomina sua erant. Liberatus Breviar. Mennas Præpositus Xenodochii majoris, quod vocatur Sampsonis. Meminit Novella 131.

[d] *Ptochotrophium*] *A. A.* Locus ubi pauperes educantur. *Pith.* Epiphanius. Τό τε ξενοδοχεῖον αὐτοῦ ἐμπεσὸν, ὅπερ ἐν τῷ πόντῳ καλεῖται πτωχοτροφεῖον· τοιαῦτα γὰρ τινα κατασκευάζουσι κατὰ φιλοξενίαν, καὶ τοὺς λελωβημένους καὶ ἀδυνάτους ἐκεῖσε ποιοῦντες καταμένειν, ἐπιχορηγοῦσι κατὰ δύναμιν οἱ τῶν Ἐκκλησιῶν προεστῶτες.

[e] *Nosocomium*] *A. A.* Locus venerabilis, in quo ægrori pauperes curantur. Utitur hoc verbo Hieronymus epist. 30. ad Ocean. *Pith.* Isidorus 15. Etymolog. 3. Suidas. Idem Hieronymus in Epitaphio Fabiolæ. Et prima omnium Nosocomium instituit, in quo ægrotantes colligeret de plateis, & consumpta langoribus atque inædia miserorum membra foveret.

[f] *Orphanotrophium*] *A. A.* Locus venerabilis in quo pupilli nutriuntur. *Pith.* In quo orbati pueri parentibus pascuntur. Meminit Justinianus l. omnia C. de Episcop. & Cleric. Novel. 131.

[g] *Gerontocomium*] *A. A.* Locus venerabilis in quo senes pauperes aluntur. *Pith.* In quo pauperes & propter senectutem solam infirmi homines curantur. Constantinus Manasses Sinopsi Chronici.

Καὶ τοῖς κακοῖς ἐστράτευεν ὁ καὶ τοῦ γήρως τρέπης
Εκτετυμμένους ἐκ μακροῦ τοῖς πανδουργοῖς κυλίνδροις
Ανθρώπους κακουργότροπος σκαιὸς ῥυπαρογνώμων
Ο χρὴν τὴν ἐπιμέλειαν τῶν γηροκομουμένων.

[h] *Archimandritam*] *A. A.* Abbatem vel Monachorum Præfectum. Vide Constitutionem 52. Græcam de Episcop. & Cleric. *Pith.* Archimandrita, Abbas pater Mandritarum. Vide Evagrium lib. 1. cap. 14. Histor. Doroth. Διδασκ. κδ΄. Διδασκαλικὸν Monachorum adversus Antimum per Marianum Primatem porrectum. Act. 1. Synod. 5. Constantin. Chrysostom. Homil. 69. in cap. 21. Matthæi. Augustinus in Psalm. 99.

[i] *Archimandritissam*] *A. A.* Sanctimonialium Præfectam vel Abbatissam. *Pith.* Monasteriorum muliebrium matrem.

[k] *Panes civiles*] *Pith.* Πολιτικὴ σίτησις. L. 17. C. de sacrosanct. Eccles. Annonæ civiles. Novel. 81. Annonæ pro extructis domibus l. 11. & 12. C. Theodos. de annon. civilib. ex beneficio Constantini. Chronicon quod Alexandrinum vocant Commodo Augusto 3. & Vero 2. Coss. Κτίτωρ τις ἐν Αντιοχείᾳ τῇ μεγάλῃ ὀνόματι Αρτάβανος φιλοτίμως ἔρριψεν ἐν τῇ καλουμένῃ δάφνῃ τοῖς δήμοις καλάμια. σιτώνια διαγωνιζόντων καὶ ἐκέλευσεν τοὺς ἄρτους πολιτικοὺς διὰ τὸ τῇ ἰδίᾳ πόλει τούτοις δωρήσασθαι καὶ ἀφόρισεν ἐκ τῶν ἰδίων αὐτοῦ χωρίων πρόσοδον ἀναλογοῦσαν εἰς λόγον τῶν αὐτῶν πολιτικῶν ἄρτων.

[l] *Alienationis autem verbum continet venditionem, &c.* *Pith.* Non hypothecam l. 3. C. de iis qui ven. ætar. impetrav.

[m] *Sed omnes omnino Sacerdotes hujusmodi alienatione abstineant*] *Pith.* Ivo part. 17. Decret. cap. 137.

[n] *Tabellionem*] *Pith.* Procopius. Ανεκδότοις. καὶ ἀνδρός δέ τινος ὅσπερ ἐπὶ τῆς ἀγορᾶς τηνικάδε χρόνου καθήμενος ἡνίκα ὁ γραμματεὺς περιῆν δόξαν τε πολλὴν ἐπί τε ἀληθείᾳ καὶ ἀρετῇ ἔχων ἅπαντα ἐπετέλει τὰ τῶν πολιτῶν γραμματεῖα ἕκαστον αὐτῶν ἐπισφραγίζων αὐτὸς οἰκείοις γράμμασιν ὅνπερ ταβελλίωνα καλοῦσι Ρωμαῖοι.

XXXIII. *Quomodo liceat ad Imperatorem res sancti loci transferre.*

2. Si princeps [a] voluerit rem immobilem sancto loco præstare, & accipere ab eo aliam immobilem rem, & eo modo permutationem contrahere: liceat hoc facere ei, divina pragmatica sanctione [b] *ab eo promulgata* [1].

θ. ὅπως Ν. vers. ἐφιμερ.

[1] *hæc desunt in vett. Codicib.*

[a] *Si princeps, &c.*] *A. A.* Refert Ivo part. 3. Decret. cap. 184. & Burchardus lib. 3. Decret. cap. 165. ex Concilio Silvanectensi cap. 6. & Bernardus Papiensis cap. 1. de rer. permutar. ex eodem Concilio a quo sumpsit Gregorius IX. cap. 1. eod. tit. Vide Authent. sed & permutare C. de sacrosanct. Eccles. cujus verba refert Gratianus caus. 10. quæst. 2. Can. 2. §. sed & permutare.

[b] *Pragmatica sanctione*] *Pith.* Balsamon. Τὰ βασιλικὰ προστάγματα πραγματικοὶ τύποι λέγονται· Zonar. Can. 12. Chalced. Διὰ προσταγμάτων ἐγγράφων ταῦτα γάρ εἰσι τὰ πραγματικά. Et Can. 38. Syn. 6. Διὰ προσταγμάτων ἐγγράφων ἃ καὶ δη-

μοσίοις τύποις ὀνόμασιν· ἀλλαχοῦ δὲ πραγματικοὺς αὐτοὺς καλεῖ καὶ βασίλεια γράμματα. Imp. Theodoſ. & Valentin. Iſidoro PP. Ἡ ἔνδοξος τοιγαροῦν σου αὐθεντία τοῦ πραγματικοῦ τύπου ἤτοι ἰδικῆς αὐθεντίας ὑποδειχθείσης, τὸν μνημονευθέντα ῥεσόριον εἰς ἐξορείας ὥρας εἰς τὸ διηνεκὲς προσταξάτω ὑφ' τῶν ἠσοβημένων αὐτῷ καταχθῆναι. Vide Novell. de Adjutor. Queſtor. l. 7. C. de diverſ. reſc. l. 1. C. de contract. Jud. Novell. Theodoſ. & Valentin. de bon. fabric. 4.

XXXIIII. Quomodo Emphyteuſis rerum ad ſanctos locos pertinentium contrahatur.

3. Emphyteuſeos contractum [a] ſub hac *obſervatione* [1] ſanctus conſtituat locus, ut vivo quidem eo, *qui* [2] contrahit maneat omnimodo Emphyteuſis, mortuo autem, ad heredes ejus tranſmittatur: ſi forte filii *ſint* [3] ſive maſculi, ſive feminæ: aut ſi nepotes ſint ſive neptes: aut ſi uxor ſit vel maritus: *ſi* [4] ſpecialiter mariti vel uxoris nomen expreſſum fuerit. Alioquin ad aliam perſonam Emphyteuſeos contractus non tranſeat, ſed uſque ad vitam contrahentium extendatur *niſi* [5] filios filiaſve, nepotes nepteſve habeant. Procedere autem Emphyteuſis debet prius requiſitione cum omni *libertate* [6] atque ſubtilitate habita in reditu eo, qui ad id tempus fuerat, in quo ad ſacroſanctam Eccleſiam res perveniſſet: ejuſque reditus *ſexta portio remittatur* [7] ei, qui Emphyteuſin contrahit. Sin autem deminutus fuerit ex aliquo caſu reditus prædii: duorum *alterum* [8] vel ſub eodem reditu, qui *tunc inveniatur* [9], ſine ulla deminutione is, qui contrahit, accipiat prædium, vel ad contractum omnino non accedat. Melius eſt enim locare magis prædia ſanctorum locorum, quam ſub hujuſmodi deminutionibus contractus Emphyteuſeos facere. Sin autem Eccleſiaſtici proaſtii Emphyteuſis contrahatur pretioſiſſimi quidem, ſed tamen viliſſimum reditum habentis, non oportet Emphyteuſeos contractum, ad *reditus* [10] quantitatem metiri, ſed æſtimatio proaſtii [b] fiat, & inſpiciatur reditus qui per *viginti* [11] annos comparari poterit ex pretio proaſtii, & tantum reditum dare ſe paciſcatur is, qui Emphyteuſin contrahit: ita tamen, ut & in hoc caſu non in perpetuum contractus extendatur, ſed ſecundum obſervationem, quam ſuperius diximus. Sciant autem hi, qui Emphyteuſim *contraxerunt* [12], quod *placito reditu ab eis per biennium non dato* [13], licentia libera præſtatur ſanctorum locorum adminiſtratoribus & prædia abſtrahere, & nihil emponematum [c] nomine præſtare. Emponemata autem dicimus ea, quæ labore contrahentis in agro meliorata ſunt. Sin autem deteriorem agrum *fecerit* [14], cogatur de ſuo ſumptus *dare* [15], & reſtituere *priſtinam* [16] prædii *faciem* [17]: & ad hoc ſubjici debet non ſolum ipſe, ſed etiam heredes ejus, vel ſucceſſores, vel bonorum poſſeſſores, & bona ejus: ita tamen, ut debitum quoque reditum ſine aliqua *dilatione* [18] reddere compellantur. Id autem quod de prohibitione alienationis diximus, obtineat non ſolum in integris domibus vel proaſtiis, vel agris, vel hortis, ſed etiam in his, quæ omnino diruta, & deſerta, & in area poſita ſunt: quamvis enim nullum ædificium, nul-

θ. ἐμφύτευσιν δέ.
[1] forma
[2] cum quo
[3] ſunt
[4] &
[5] *adde*, forte
[6] veritate
[7] ſextam portionem remittant
θ. ἐπειδὴ δέ.
[8] *adde*, fiat
[9] nunc invenitur
θ. εἰ δὲ πρὸς Ἐκκλησιαστικοῦ.
[10] fructuum
[11] triginta
θ. εἰδέναι δέ.
[12] contraxerint
[13] ſi placitus reditus ab eis per biennium non datur.
[14] evicerit
[15] facere
[16] in priſtinam
[17] formam
[18] dilatione, *vel* diminutione
θ. τὸ δὲ εἰρημένον.

lam materiam habeant, attamen ea alienare prohibitum est, nisi forte Emphyteusis ad tempus secundum *antefatam* [19] divisionem in tres personas fuerit facta. Ne *autem* [20] aliqua circumscriptio fiat, jubet constitutio duos primates mechanicorum vel architectorum [d] in civitate Constantinopolitana una cum religiosis œconomis & quinque reverendissimis Presbyteris & duobus Diaconis, præsente & ipso beatissimo Archiepiscopo: *vel* [21] in Provinciis, duos nobiles mechanicorum vel architectorum: aut unum, si unum tantum habeat civitas, *pervenire* [22] oportet ad *loca* [23], & divinis ante positis scripturis definiri ab eisdem architectis, quantum debeat super eodem loco diruto sacrosanctæ præstari Ecclesiæ ab eo, *qui* [24] Emphyteuseos contractus procedere *vult* [25], & sub his pactionibus instrumenta Emphyteuseos componantur: *ut* [26] is qui *contraxit* [27] Emphyteusin & ædificet, & materiis utatur, si quasdam materias *dirutas* [28] habeat locus, & *transmittat contractum* [29] duobus successoribus suis secundum prædictam observationem, posteaque prædium redeat ad sacrosanctam Ecclesiam vel venerabilem locum, qui sub titulo Emphyteuseos rem immobilem *dederit* [30]. Tribus enim personis defunctis *omni modo* [31] prædium ad venerabiles locos redeat. Nam & illam pactionem, immo magis callidam machinationem *rejiciendam* [32] suprascripta constitutio jubet, id est, si *pactus* [33] fuerit cum *œconomis* [34] & religioso Episcopo & aliis personis, quas enumeravimus, is qui Emphyteusin *contrahit* [35], ut etiam tribus personis defunctis, nihilominus deinceps successoribus liceat Emphyteuseos titulo res immobiles ab Ecclesia capere, & aliis personis anteponi. Talem enim conventionem utpote callide factam constitutio reprobavit.

[19] ante factam
[20] forte
[21] &
[22] venire
[23] locum
[24] qui ad
[25] velit
[26] &
[27] contraxerit
[28] dirutus
[29] transmittatur contractus
[30] dedit
[31] omnino
[32] removendam esse
[33] pactum
[34] œconomo
[35] contraxit

[a] *Emphyteuseos contractum, &c.*] *A. A.* Vide Authentic. perpetua & Authentic. qui rem C. de sacrosanct. Ecclesf. quarum verba refert Gratianus caus. 10. quæst. 2. Can. 2. §. perpetua & §. qui rem.

[b] *Proastii*] *A. A.* Proastium, suburbanum prædium. Novel. 64. *Pith.* Procopius. Περὶ τῶν τοῦ Ἰουστινιανοῦ κτισμάτων λόγ. δ΄. ἐς Βυζάντιον δὲ ἀφικομένη ὥσπερ ἐπὶ νώτης τινὸς χαμηλὴν ποιεῖται ἀμφὶ τὰ πρὸς ἕω τῆς πόλεως, πλαγία τε πολλῷ ἔτι μᾶλλον γινομένη, ἐν πορθμῷ ἵεται, ἰσθμὸν τῆς Θρᾴκης τῇ τε πρόσω καὶ ὀπίσω ὡς τὸ εἰκὸς ἐργαζομένη. οὐχ ὅτι ἐς ἐκεῖνας ἐνταῦθα ἡ θάλαττα μείζεται δὴς. ἧπερ ἐν τοῖς ἄλλοις ἰσθμοῖς εἴωθεν, ἀλλὰ περιστρεφομένη τε θαυμασίως ὡς καὶ περιβαλλομένη ἑκατέρωθεν, θεάτρῳ τε τῷ ἄλλῳ καὶ διαφερόντως τὰ ἐπὶ τοῦ Βυζαντίου προάστεια οἰκοδομοῦνται δὲ καὶ περιστέλλουσιν οἱ ταύτῃ ἄνθρωποι τὰ προάστεια οὐχ ὅσον ἐς χρείαν ἀλλὰ ἐς ὕβριν τε καὶ τρυφήν, ὅπερ οὐκ ἔχουσιν, καὶ ὅσα ἄλλα πλούτου ἐξουσία ἐς τοὺς ἀνθρώπους ἐπιδείξια ποιεῖ, ἔπιπλά τε κατατίθενται ἐνταῦθα πολλὰ καὶ διαπονήματα ἐν αὐτοῖς ἐνδελεχέστατα ἔχουσιν. Basilius Porphyrogenneta Nov. 2. Τὸ ὅλον ἐκ τοῦ κατ' ὀλίγον ἐκράτησε χωρίον καὶ προάστειον ἴδιον ἐποίησεν. ἐναλλάξας καὶ τὴν ἐπωνυμίαν τοῦ τοιούτου χωρίου. Cyrus Manuel: ἐγκωμίῳ τῆς ἑκατέρας Ῥώμης. τί δὲ περὶ τῶν προαστείων τῶν μ. μεγέθη ἡμερῶν οὐδὲν οὐκ ὀλίγων διατεινουσῶν, τῷ δὲ κάλλει καὶ τῇ χρείᾳ καὶ τῇ κατασκευῇ τοῖς ἐπὶ τῆς πόλεως κατὰ πᾶν εἶδος ἁμιλλωμένων. ἀπὸ γὰρ Ἀβύδου καὶ Σηστοῦ Ἑλλησπόντου μέχρι Θρᾳκίου Βοσπόρου καὶ ἱερῶν καὶ κλανίων, εἴτε ἀπὸ τῆς Ἀσίας εἴτε ἀπὸ τῆς Εὐρώπης κύκλῳ τὴν προποντίδα καὶ τὰς ἐν αὐτῇ κυκλάδας τῇ πόλει νήσους καὶ τὸ κέρας τοῦ λιμένος καὶ ὅσον ἄνωθεν μέχρι Φάρου περιίασι, συνεχῆ προάστεια ἦν τῇ πόλει, &c. καὶ αὐτὰ δὲ τὰ προάστεια οὐκ ὀλίγῳ μέρει διὰ τοῦ μακροῦ λεγομένου τείχους, ἀπὸ τῆς κάτω θαλάττης εἰς τὴν ἄνω καὶ τὸν Εὔξεινον διήκοντος, πόλις ἐγίνετο, ἐπαρχία δυναμένη

εἶναι τῷ μεγίϛῳ τοσαῦτα περικλειόμενα, ὅσα ἐν ὁμοῦ πάσαις ταῖς ἄλλαις, ἔργον ἦν ἴσως εἰπεῖν. Unde Nov. 159. Περάσειον ἐν τῷ ἄκρῳ τοῦ κόλπου τοῦ σωσθενείου. περάσειον τὸ βυθάειον, id est, ἐν τοῖς βυθαείοις quorum meminit Nicephorus Kallist. lib. 16. cap. 37. Sosthenii, Historia miscella lib. 15. Et Simeon Metaphrastes in vita Marcelli 1022. dicitur, judicium, rescriptum l. 5. C. de Offic. mag. off. Annotatio l. 18. C. Theodos. de Pal. sacr. largit.

[c] *Emponematum nomine præstare*] *A. A.* Quæ meliora effecta sunt in prædiis vulgo meliorationes appellant. *Pith.* Labore agricolæ in agro meliorata. Constantinus Porphyrogenet. Novell. 2. Ὥστε ἀναμφιβόλως καὶ αὐτοδίκως πάντας ἀπελαθῆναι τοὺς ἀπὸ τῆς εἰρημένης νομοθεσίας ἀγοράζειν κωλυομένους μηδένα λόγον μηδὲ περὶ ἐμπονημάτων ἀπαιτήσεως ἔχοντας. Impressi δαπανημάτων. Roman. Senior Nov. 1. Καὶ ἀναργύρως ἐκεῖθεν ἐξελαύνεσθαι κελεύομεν, καὶ τῶν οἰκείων ἐμπονημάτων καὶ καλλιεργημάτων ἀποστερεῖσθαι.

[d] *Primates Mechanicorum vel Architectorum*] *A. A.* Pro peritioribus & antiquioribus.

XXXV. *Quomodo usus fructus rerum ad sanctos locos pertinentium constituatur.*

θ. εἰ δέ τις βου-λοιτο. 4. Si autem voluerit aliquis rem immobilem Ecclesiasticam vel Ptochicam [a] utendi fruendi causa accipere, eo modo faciat contractum, quo divi Leonis constitutio statuit. Oportet enim fructuarium divitem constitutum, & rerum immobilium dominum aliam rem jure dominii dare sacrosanctæ Ecclesiæ vel alii venerabili loco, a quo usumfructum *apetit* [1]: ita tamen, ut res immobiles, quas ipse pro usufructu præstat, non minorem reditum habeant, quam *est* [2] ususfructus rei immobilis ad sacrosanctam Ecclesiam, vel ad *alios venerabiles locos* [3] pertinentis: ita tamen, ut *res* [4] omni modo, quam utendi fruendi causa accepit, vel mortuo eo ad sanctum redeat locum, vel adhuc vivo eo, si forte usque ad certum tempus ususfructus ei *constitutus erit* [5]. Impleto enim tempore, necesse est usumfructum extingui. Nulla autem licentia sit tempus *statutum* [6] protelare, ut etiam post mortem fructuarii res immobilis ad sanctum locum non redeat. Nam modis omnibus defuncto fructuario pleno jure fundus ad Ecclesiam redire debet: ita tamen, ut etiam illa res, quam de suo patrimonio ab initio *fructuarius* [7] *in locum sanctum* [8] dedit, maneat firmiter nulla machinatione abstrahenda.

[1] accipit
[2] sit
[3] alia venerabilia loca
[4] illa res
[5] relictus est
[6] in tantum
[7] fructuario jure
[8] loco sancto

[a] *Rem Ptochicam*] *A. A.* Pauperum res, hoc est alicujus loci ubi pauperes vel ægri educentur aut curentur. *Pith.* Zonaras Can. 59. Apostol. Τὰ τῶν Ἐκκλησιῶν πράγματα καὶ γραφὴ πτωχικὰ ἐνομάζει καὶ δεῖ ταῦτα διαδίδοσθαι τοῖς πτωχοῖς. Balsamo. Τὰ περιττεύοντα τὰ ἐκ τῶν εἰσόδων τῆς Ἐκκλησίας διαδίδονται πρὸς πένητας, πτωχικὰ γὰρ καλοῦνται. Idem Synod. Chalcedon. Can. 26. Καὶ πτωχικὰ τὰ Ἐκκλησιαστικὰ λέγονται πράγματα.

XXXVI. *Quibus pœnis subjecti sunt, qui præsentem constitutionem contemnunt.*

θ. εἰ δέ τις παρὰ τὰ... 5. Si quis contra saluberrima [a] *jura* [1] præsentis constitutionis rem immobilem loci venerabilis comparaverit: primum quidem rei æstimationem amittat, & rem quam illicite *emerit* [2], restituat cum om-

[1] monita
[2] comparavit

nibus emolumentis, *quæ* [3] in medio tempore *facta* [4] sunt. Et omnia lucro Ecclesiæ vel alterius loci venerabilis cedant, & nullam habeat ipse contra Ecclesiam actionem: sed tantum adversus œconomos *vel* [5] alias venditorum personas ex empto judicium moveat. Nam venditorum patrimonia emptori subjecta esse æquum est. *Hæc* [6], si venditio contra præsentem legem rei immobilis ad venerabilem locum pertinentis contracta sit. Alioquin si donatio facta fuerit: tunc is, qui liberalitatem interdictam accepit, non solum ipsam rem cum fructibus suis & causis *venerabili loco* [7] restituat, sed etiam aliud tantum quantum accepit, pœnæ nomine præstet sanctissimo loco, cujus res donata fuerit, ab his qui res ejus *ministraverint* [8]. Sin autem titulo permutationis rem loci venerabilis capiat aliquis, tunc & rem quam accepit, reddat, & quam ipse dedit, amittat. Actione *ei* [9] scilicet adversus personas & patrimonia eorum conservanda, *quicunque* [10] contraxerint, excepto videlicet principe, cui secundum præfatam superius divisionem permutationem facere rerum immobilium cum sacrosanctis *locis* [11] permissum est. Sin autem pignus creditor ad corporalem detentationem acceperit, & res immobilis sit, quæ pertinet ad Ecclesiam, vel alios venerabiles locos, veluti domus, vel *proastium* [12], vel ager, vel hortus, vel panes civiles [b], vel mancipia rustica: nam ea quoque veluti membra rerum immobilium sunt. Si quis *igitur* [13] horum aliquid pignoris nomine corporaliter *acceperit* [14]: prius quidem neque sortem quam dedit, neque usuras quas forte stipulatus est, exigat: deinde etiam ipsam rem cum suis emolumentis venerabili loco restituat. Sed *&* [15] in hoc casu adversus œconomum vel alios administratores venerabilium locorum actionibus creditori competentibus. Omnia hæc quæ diximus, etiam in muliebribus Monasteriis vel asceteriis obtinere oportet.

[3] ejus quæ
[4] peracta
[5] &
[6] hoc
vers. εἰ δὲ τις κατὰ δωρεάν.
[7] ad venerabilem locum pertinentem
[8] administrant
vers. εἰ δὲ ἀμείψει.
[9] ejus
[10] qui cum eo, *alias* quæ cum eo
[11] Ecclesiis
§. *εἰ δὲ ἐνεχύρ.*
[12] pratum
[13] *dele*
[14] acceperit
[15] *dele*

[a] *Si quis contra saluberrima, &c.*] *A. A.* Refert Ivo part. 3. Decret. cap. 185. Vide Authentic. quæ res C. de sacrosanct. Eccles. cujus verba refert Gratianus caus. 10. quæst. 2. Can. 2. §. qui vero res.

[b] *Panes civiles*] Supra ad cap. 1. hujusce constitutionis K.

XXXVII. Quando licet hypothecæ titulo res venerabilium locorum obligare.

6. Si *qua* [1] necessaria [a] causa & *inexcusabilis* [2] immineat, ut *mutuam* [3] pecuniam accipiat venerabilis locus, liceat œconomis etiam res immobiles obligare pignoris jure, ita tamen ut corporaliter non tradantur creditoribus.

vers. εἰ μὲν ὅλως
[1] quando
[2] inæstimabilis
[3] mutuatam

[a] *Si qua necessaria, &c.*] *A. A.* Refert Ivo cap. 186. part. 3. Decret.

XXXVIII. Quibus pœnis subjicitur, qui inlicitum Emphyteuseos contractum in res venerabilis loci componit.

7. Si quis Emphyteuseos contractum in Ecclesiastica re vel alte-

§. *εἰ δὲ περὶ δ...*

rius venerabilis loci contraxerit in perpetuum: primum quidem id, quod actum est, pro infecto *habebitur* [1]: deinde tantum eum in unoquoque anno perpetuo præstare *sanctissimo* [2] loco oportet quantum præstitisset, si ab initio legitima Emphyteusis esset, nullo remanente apud eum ex his, quæ frustra ei occasione Emphyteuseos præstita sunt. Res enim ipsas cum suis fructibus omnimodo restituere debet. Tabelliones autem *si* [3] contra *leges Emphyteusin instrumentis* [4] receperint: irrevocabili puniantur exilio, *&* [5] numquam redeant, nec si divina sanctio promulgata fuerit. Nam nec Magistratus *audaci spiritu* [6] talia instrumenta vel dictare, vel facta admittere, & publicis *monumentis inserere* [7], vel confirmare debent. Nam si quid tale deliquerint, non solum honore, sed etiam dignitate & patrimonio cadant.

[1] habeatur
[2] venerabili
vers. μηδὲ τῶν συμβολαιογράφων.
[3] qui
[4] legem Emphyteuseos instrumenta
[5] ut
[6] audere
[7] instrumentis inferre

XXXIX. Quomodo punitur, qui sacra vasa vel dona alienat, vel pignerat, vel conflat: & de panibus civilibus.

8. Eisdem pœnis [a] coërceri oportet etiam illos, qui sancta vasa sive *sacra* [1] dona contra legem, vel pigneraverint, vel distraxerint, vel conflaverint, vel quocumque modo alienaverint, excepta videlicet captivorum redemptione: eandemque observantiam jubet constitutio *tenere* [2] & in alienatione panum civilium.

vers. τῶν αὐτῶν ἐπιτιμίων.
[1] sancta
[2] obtinere, *alias* teneri

[a] *Eisdem pœnis, &c.*] *A. A.* Refert Ivo part. 3. Decret. cap. 187.

XL. De pragmaticis sanctionibus, quæ contra commoda venerabilium locorum promulgantur.

9. Nulli liceat [a] per pragmaticam sanctionem aliquid eorum capere, quæ sacrosanctis Ecclesiis, aliisque venerabilibus locis competunt, *scilicet si* [1] immobiles sunt, vel mobiles quidem, sed quæ alienari non possunt. Sin autem Quæstor magnificus tale rescriptum dictaverit, vel ceteri Magistratus intimationem pragmaticæ formæ receperint, unusquisque quinquaginta librarum auri pœna multetur. Sin autem religiosi Episcopi tales pragmaticas sanctiones contempserint, sine periculo se contempsisse cognoscant: nam si receperint eas, etiam Episcopatus honorem se amissuros non dubitent, ea autem locari vel Emphyteuseos titulo dari oportet sola, quæ administratorum arbitratu videantur tali aliquo indigere.

vers. ἐπειδὴ λυσιτελές.
[1] sive

[a] *Nulli liceat, &c.*] *A. A.* Refert Ivo part. 3. Decret. cap. 188.

XLI. Idem.

10. Si quis in potentatu [a] constitutus divinam pragmaticam sanctionem impetraverit, cogentem œconomum vel alios administratores venerabilium locorum ea, quæ *aliis* [1] neque locata neque Emphyteuseos *titulo* [2] data sunt, sibi locari, vel Emphyteuseos nominē dari: pœna sacrilegii teneatur.

vers. μηδενὶ τῶν ἐν δυνάμει.
[1] ab eis
[2] nomine

[a] *Si quis in potentatu, &c.*] *A. A.* Ivo part. 3. Decret. cap. 188.

XLII. De

XLII. *De Monasteriis non vendendis vel alienandis.*

11. Nemini liceat [a] in posterum *cujuscumque* [1] Monasterii impiam venditionem, vel donationem, vel permutationem contrahere, ubi & altare collocatum est & *sacra missa facta* [2], & Monachica conversatio. Sin autem aliquid tale fuerit admissum: & id quod factum est, pro infecto *habebitur* [3]: & is, qui accepit, *pretium* [4] amittat: & is, qui distraxit, & rem & pretium reddat sacrosanctæ Ecclesiæ & venerabilibus *Monasteriis* [5], quorum *cura erit* [6], alienatum contra leges Monasterium rursus in pristinum statum reducere. Nulli autem liceat nec titulo pignorum, vel hypothecarum sacrosanctum obligare Monasterium. Nam & si tale aliquid admissum fuerit, refutari oportet; ut iterum in sanctissimo Monasterio *sacra procedat missa* [7].

θ. ἐπειδὴ δὲ ἐγγράφ. [1] cujusquam [2] sacræ missæ factæ [3] habeatur [4] prædium [5] Monachis [6] curæ erat [7] sacræ procedant missæ.

[a] *Nemini liceat, &c.*] A. A. Vide Authenticam sicut alienatio C. de sacrosanct. Eccles. cujus verba refert Gratianus caus. 10. quæst. 2. Can. 2. §. sicut.

XLIII. *Si sterilis ager ad venerabilem locum pervenerit.*

12. Si quis sterilem agrum *cuicumque* [1] venerabili loco donaverit vel vendiderit: contractus nullius erit momenti. Nam & donatione & quavis alienatione rescissa cogitur donator vel venditor rem suam recipere, quam calliditate *&* [2] fraude videtur dedisse, ut *exoneret* [3] *scilicet* [4] suum proprium patrimonium. Oeconomus autem vel quicumque alius ministrator venerabilis loci, omne damnum, quod ex hujusmodi inlicito actu contigit, resarciat ei, qui cum eo contraxit, secundum ea, quæ superius diximus. Liceat autem unicuique ex populo si viderit, præcepta propositæ constitutionis neglecta ad *Imperatorem* [5] referre, & calumniatoris notam evadere. Omnibus autem permissum est *ubique* [6] Magistratus gerentibus sive minorem, sive majorem potestatem habeant, omnia præsentis constitutionis capitula custodire. DAT. XVII. KAL. MAII, CONST. BILIS. V. C. CON.

ι. ἐάν τις δὲ τῷ. [1] cuique [2] vel [3] exoneraret [4] *dolo* *vers.* ἄρχοντι ἢ ἐπισκόπῳ. [5] Episcopum *vers.* φυλάττειν [6] ubicumque

Additio Cujacii ad Novell. 33. Const. 7. supra in margine ponenda Capitulo Extra de Rer. Permut.

CONSTITUTIO VIII.

Διάταξις η.

XLIIII. *De præscriptione centum annorum Ecclesiæ competente Romanæ civitatis.*

1. PRæsens Constitutio [a], quæ Consulatu Belisarii Kal. Mai. data est, jubet quidem sacratissimam Ecclesiam *Romæ* [1] centum annorum præscriptione *solam* [2] in suis actionibus *removeri* [3]: *nihil autem* [4] de ea latius exponimus, quia innovata est ab alia constitutione, quæ data est IX. Kal. Mai. Bilesario V. C. Cons.

[1] Romanam [2] solum [3] summoveri, *alias* posse removeri [4] nec etiam

[a] *Præsens Constitutio, &c.*] A. A. Latina fuit hæc Constitutio, & in libro Authenticorum est constitutio 4. collationis 2. titulo ut Ecclesia Romana cen-

tum annorum habeat præscriptionem. Eandem Haloander Latinam edidit, ut decimam constitutionem: Agylæus melius ut nonam. In Græcis libris significabatur quid hac constitutione contineretur, eamque Novella constitutione 3. abrogari. Quod Julianus etiam affirmat, sed id hodie non obtinet. Vide Authenticam quas actiones C. de sacrosanct. Eccles.

Διάταξις ι'.

CONSTITUTIO IX.

XLV. *Ut civitates circa Viminacium constitutæ suum proprium Archiepiscopum habeant.*

1. HÆc Constitutio jubet civitates, quæ sunt circa Viminacium, quas ditione sua noster Imperator subjugavit, eas igitur jubet, potestati esse subjectas Archiepiscopi sui proprii, & non esse in potestate Thessalonicensis Episcopi. DAT. VI. KAL. MAII, CONS. BELISARII.

Διάταξις μς'.

CONSTITUTIO X.

XLVI. *De Anthimo & Petro & Severo & Zoora hæreticis.*

1. HÆc Constitutio confirmat *sanctissimas Synodos & Monachorum* [1] auctoritatem: Anthimum autem & Petrum & Severum & Zooran Episcoporum numero expellit, prohibetque eos in *urbe* [2] Constantinopolitana vel alia magna civitate conversari. Comminatur autem etiam, si quis Severi libros habeat, eosque ignibus non tradat, severissimas pœnas: nam & manus *incisionem* [3] *subsistere* [4] jubet eos, qui libros ejus scribere ausi fuerint. DAT. VIII. ID. AUG. CONS. BELIS.

[1] locus mendosus: forte scribendum sanctissimarum Synodorum œcumenicarum
[2] civitate
[3] succisionem
[4] sustinere

Διάταξις μ'.

CONSTITUTIO XI.

XLVII. *De rebus immobilibus alienandis, quæ in Ecclesia Hierosolymitana pertinent.*

1. HÆc Constitutio alia quidem omnia capitula, quæ de alienatione prædiorum Ecclesiasticorum superius dicta sunt, in eodem vigore conservat, ut etiam in sancta Ecclesia Hierosolymitanæ sacratissimæ civitatis obtineant. Nam & ipsi *distractionem* [1] omnino rusticorum prædiorum interdicit. Domos autem si quas habeat, non *prohibeat eam* [2] alienare, scilicet si ampliore commodo potiatur. Hoc autem decreto antecedente fieri jubet. Decretum autem apud Patriarcham Hierosolymitanæ civitatis ordinetur, præsente etiam clero ejus *& probanda justa causa* [3] propter quam alienatio domorum fit: ita tamen ut æstimatio definiatur ad quantitatem pensionum, quæ per quinquaginta annos colligi possunt, ut ea æstimatione domorum alienatio fiat. DATA XV. KAL. JUN. C. P. POST. BILIS. V. C. CONS.

[1] distractione
[2] prohibeatur eas
[3] ad probandam justam causam

CONSTITUTIO XII.

Διάταξις ια'.

XLVIII. Quando liceat Clericis ab alia Ecclesia in aliam transire.

1. SUperius Constitutionem legimus, qua cavetur, ut numerus Clericorum certus sit in majore Ecclesia urbis Constantinopolitanæ. Hæc autem Constitutio jubet, ut ex aliis Ecclesiis superflui Clerici, id est hi, qui supra statutum numerum sunt, in locum mortuorum Clericorum majoris Ecclesiæ transferantur. DAT. XIII. KAL. AUG. P. C. BILISARII.

CONSTITUTIO XIII.

Διάταξις μγ'.

XLIX. Ut mille centum ergasteria immunitate potiantur sub nomine decanorum & lecticariorum: & nemo alius immunitatem habeat.

1. HÆc Constitutio [a] jubet, ut *in Constantinopolitana civitate* mille centum ergasteria immunitate potiantur occasione decanorum [b] & lecticariorum, & funeribus defunctorum destinentur: ita ut octingenta quidem ergasteria corpora personarum præstare: residua autem trecenta ergasteria pecuniam dare: cetera autem omnia ergasteria civilibus muneribus fungantur, sive Ecclesiæ sint, sive Xenonis, sive Monasterii, sive Orphanotrophii, sive Brephotrophii, sive Prochii, sive alterius cujuscumque dominii, sive imperialis domus, sive Magistratus populi Romani, sive inlustris, sive alterius senatoris, sive cubicularii, sive militari cingulo decorati. Quod si quis patrocinio suo munere civili liberare suum voluerit inquilinum, dominium quidem amittat ergasterii: hoc autem fisci viribus vindicetur. DAT. KAL. JUN. C. P. P. C. BILIS. ANNO I.

[Margin: § 1. ἐπὶ πόλ. *vers.* διατάζομεν; ª Constantinopolitanæ civitatis. *vers.* ἀλλὰ τὰ ἕτερα. § 1. εἰ δέ τις ἐπιχειρήσοι.]

[a] *Hæc Constitutio, &c.*] A. A. Hac Constitutione carent tam liber Juliani quam liber Authenticorum ab Haloandro Græce & Latine edita est sub titulo de officinis sive tabernis Constantinopolitanæ urbis.

[b] *Decanorum*] A. A. Decani qui lectuli defuncti ministerium faciunt, dum ad sepulchrum defertur. Vide L. non plures C. de sacrosanct. Eccles. *Pith.* Οἱ τῇ κλίνῃ τῶν νεκρῶν ὑπηρετούμενοι δεκανοί. Glossar. Δεκανός. ἄρχων δέκα ὀνομάτων. δεκανοὶ κολλεγιάται συνημμένοι. Sic Decani l. 4. C. de sacrosanct. Eccles. Collegiati dicuntur l. 5. C. de Commerc. quomodo & Græci explicant. Sic enim Paratitla. Οἱ δεκανοὶ τῆς μεγάλης Ἐκκλησίας Κωνσταντινουπόλεως ἀτέλειαν ἔχουσιν· οἱ γίνονται δὲ ἐργαστήρια τῶν ρν'. Quem numerum iidem Græci habent d. l. 4. cujus similis forsitan debet esse inscriptio. Vide præfat. Nov. 59. Græc. Inter capita contra Chrysostomum istud legitur. Ὅτι κατὰ σεβηριανοῦ συνοδὸν ἐποιήσατο κινήσας κατ' αὐτοῦ δεκανούς.

CONSTITUTIO XIIII.

Διάταξις μδ'.

L. Quando licet locis venerabilibus res immobiles alienare.

1. HÆcConstitutio subdivisionem [a] facit in ea Constitutione, quæ de rebus immobilibus ad sancta loca pertinentibus loquitur:

[Margin: § 1. διατάζομεν.]

ait enim, si Ecclesia, vel alius sacratissimus locus *publicum* [1] debeat [b], veluti *tributa* [2], & non habeat unde solutionem pecuniæ faciat, *convenire* [3] omnes in unum tam *Clerum* [4] quam *religiosum Episcopum* [5] ipsius civitatis *ad* [6] Metropolitanam, & sanctis scripturis propositis rem disceptari. Et si nullæ aliæ opes invenientur sine alienatione Ecclesiastici prædii, tunc decreto apud Præsidem Provinciæ celebrato, alienatio prædii ad locum venerabilem pertinentis fiat. Ita tamen, ut emptor pretium tributorum exactoribus solvat, & ab eis apochas accipiat, & in locum fisci succedat, & munimentum plenissimum habeat, & non timeat anteriorem legem. Eos autem, qui *distraxerunt* [7], operam dare oportet, ut postquam *ipsi* [8] actis intervenientibus deposuerint se *jure* [9] distraxisse, etiam apochas tributorum intimare, ut etiam Ecclesia securitatem habeat de pecuniis tributorum nomine fisco solutis, omni circumventione & simulatione pro infecto *habenda* [10]. Ideo enim & decreti celebratio permissa est, ut etiam *publicum* [11] manifestetur, ex *quot* [12] annis collectum est, & quemadmodum non potuerunt œconomi pecuniam solvere, sed *in necessitate alienationis* [13] venerunt. Hæc *autem* [14] omnia *procedere* [15] debent propositis sanctis Evangeliis. Sin autem privatus sit, cui venerabilis locus pecuniam debeat, ipsam immobilem possessionem creditor pro soluto capiat, dummodo *adiectio ita fiat* [16], ut debitam pecuniam non excedat, scilicet & in hoc casu decreti celebratione interveniente. Hujus autem Constitutionis subdivisione *excepta* [17] est magna Ecclesia Constantinopolitanæ civitatis, & sancta *oratoria* [18], *quorum* [19] ipsa curam agit, sed etiam omnia Monasteria, quæ sanctæ eidem magnæ Ecclesiæ supposita sunt. DATA XVIII. ID. SEPTEMB. CONSULATU BELISARII.

[1] *adde*, debitum
[2] tributum
[3] *adde*, debent
[4] clerici
[5] religiosus Episcopus
[6] apud
[7] distraxerint
[8] ipsis
[9] ita
[10] habita
[11] *adde*, debitum
[12] quibus
[13] necessitate ad alienationem, *alias* in necessitatem alienationis
[14] ante
[15] præcedere
Θ. εἰ ὑπὲρ ἰδιώτου.
[16] adjiciat ita
[17] exempta
[18] Theodora
[19] cujus

[a] *Hæc Constitutio subdivisionem, &c.*] *A. A.* Est in libro Authenticorum Constitutio prima collationis quintæ titulo de Ecclesiasticarum rerum immobilium alienatione & solutione. Caruit ea Græca Haloander & libri Græci Bononiensis & Florentinus, ut neque etiam in Basilicorum libris fuit. Sed Henricus Scrimgerus eam ex Veneto libro Græce Agylæus Latine postea ediderunt.

[b] *Publicum debeat*] *A. A.* Pro fisco. Novell. 1. cap. 1. 2. Novell. 30. Novell. 46. Nov. 89. cap. 5. & 6. *Pith.* Δημόσιον. Basilica l. sunt munera, ff. de vacat. muner. Ως ἐπὶ τῶν δημοσίων καὶ ὁδοστρωσιῶν καὶ ἀγγαρειῶν καὶ μιτάτων. Publicarium l. 1. ff. de Publican. Quod Publicanus ejus publicarii nomine. *Impressi* publicani.

Διάταξις ι'.

CONSTITUTIO XV.

L.I. Ut Magistratus sine pecunia fiant.

Θ. Τῶν ἀρχῶν.

1. OMnes Magistratus [a] sine pecunia *creari* [1] decernimus: ut neque impune aliquid detur, neque sine *punitate* [2] aliquid a subjectis exigatur.

[1] creandos
[2] punitione

[a] *Omnes Magistratus, &c.*] *A. A.* Hæc Constitutio est in libro Authenticorum duplex, Constitutio secunda, & tertia collationis secundæ, titulo, ut judices sine quoquo suffragio fiant. Et titulo jusjurandum quod præstabatur ab iis

qui administrationem accipiunt. Huic eidem secundæ Constitutioni conjungitur edictum primum Justiniani in eodem libro: In Norico etiam ut duæ Constitutiones editæ sunt & Græce & Latine ab Haloandro. Constitutio hæc octava, & jusjurandum illud ut nona Constitutio.

LII. De Vicario Asianæ regionis & Præside Phrygiæ sublatis, & in Comitis Phrygiæ Pacatianæ nomen translatis.

2. Vicarius Asianæ regionis [a], & Præses Phrygiæ Pacatianæ, Comes Phrygiæ Pacatianæ nominetur, & habeat tam Vicarii quam Præsidis honorem, & utriusque Magistratus annonas & capita [b] habeat, & una tantum apparitione utatur: permixta tamen ab utroque Magistratu. Agat autem curam & tributorum exactionem. Sed & apparitio ejus duplices annonas & capita habeat. Comes autem Phrygiæ Pacatianæ nullam habeat communionem in Asiana Diœcesi, sed habeat quidem Comitis Phrygiæ Pacatianæ nomen: nullam autem habeat jurisdictionem extra territorium Phrygiæ Pacatianæ. *b. ἀσιανῆς διοικ.*

[a] *Vicarius Asianæ regionis*] *Scholiastes.* Phrygia in duas dividitur Provincias, id est in Phrygiam Salutarem, & in Phrygiam Pacatianam. Ergo Vicarius Præfecti Prætorio, qui erat in Asia habebat aliquod officium suum in Phrygia Pacatiana. Et hæc præsens Constitutio jubet, ut illud officium quod est in Phrygia Pacatiana pertinens ad Vicarium Asiæ totum ad Phrygiæ Pacatianæ Comitem pertineat. *A. A.* Ut loci servator. *Pith.* Cledonius in arte. Sæpe quæsitum est utrum Vicarius dici debeat etiam is, cui magnificentissimi Præfecti vices suas in speciali causa mandant. Nequaquam: nam Vicarius dicitur is qui ordine Codicillorum vices agit amplissimæ Præfecturæ. Ille vero cui vices mandantur propter absentiam Præfectorum, non Vicarius, sed vices agens, non Præfecturæ, sed Præfectorum dicitur. Sed hæc tam anxie observata non sunt. Vide l. 3. C. Theod de spons. l. 1. §. a Præfecto, ff. de legat. 3.

[b] *Capita*] *Pith.* Capitum est pabulum jumentorum. Hesychius. Καπιτόν, ϖερίβλημα ἀλόγων. Varin. l. 8. 9. & 32. C. Theodos. de erogat. milit. annon.

LIII. De Vicario Ponticæ sublato & in Comitis Galatiæ primæ nomen translato.

3. Qui ante Vicarius Ponticæ vocabatur, modo Comes Galatiæ primæ nominetur, & in milites habeat potestatem, & utriusque Magistratus annonas accipiat, id est tam civiles quam *militares* [a]. Ultra territorium autem primæ Galatiæ nullam habet potestatem. Utriusque autem Ponticæ Magistratus apparitores misceri oportet, & Comitianam appellari, & periclitari cum suo Comite in exactionibus tributorum. *b. αὐτὸ δὲ ποντ.* *a adde. honores*

LIIII. Ut nemo civilis vel militaris Magistratus Vicarios habeat.

4. Nemo Magistratus [a] civilis vel militaris *in* [a] municipiis ejus Provinciæ, cui præest, Vicarios suos audeat mittere: sed si *quis* [a] tale fecerit, Magistratus honore cadat. *b. πόλεσι δὲ ἐν χώρ.* *a dele* *a quid*

[a] *Nemo Magistratus*] *Scholiastes.* Prohibet hoc capitulum ne Vicarii Præsidum per diversa oppida dimissi propter lucra sua hominibus damna concutiant.

Ergo propter hoc nec mittant Vicarios suos. De loci servatoribus plenissime invenies in primo capite illius longæ Constitutionis quæ ad Musonium scripta est. A. A. Vide Authenticam si vero C. ut omnes Judices.

LV. *Ut Comes Orientis & Præsides Antiochiæ Officium habeant.*

vers. αὐτὴ δὲ πᾶν.
[1] tantummodo
[2] Quiristica

5. Magistratus Comitis Orientis [a] & Præsidis Antiochiæ unus sit, & utriusque adparitiones misceantur, & Comitiana adparitio appelletur: & primam Syriam habeat *tantum* [1] Comes Orientis, dummodo etiam illam regionem habeat, quæ *Kyrestica* [2] vocatur. Habeat autem & utriusque Magistratus annonas, & curam agat in tributorum exactionibus, & ut populares seditiones compescat, & civilem ordinationem conservet.

[a] *Comitis Orientis*] *Pith.* Zosimus. Ιστορικῶν λόγ. ί. ὁ δὲ κόμιτα τῆς ἑώας πεποίηκεν· αὕτη δὲ ἡ ἀρχὴ βούλεται τὸν προβεβλημένον αὐτῆς ἐφεστάναι πᾶσι τοῖς τὰς ἑώας ἐπαρχίας ἰθύνουσι καὶ ἐπὶ τοῖς οὐ κατὰ δίον προσπλομένοις εὐθύνειν. Sudas λουκιανός. Constitutione Justiniani primam tantum Syriam habet Comes Orientis, & regionem quæ Cyrestica vocatur.

LVI. *Ut omnes privati Præsidibus subjiciantur, & de sacramento a Præsidibus dando, & de furtis Præsidum.*

l. βουλόμενα.
[1] subjectos
[2] & ut ii
[3] descenderunt, *alias* discedunt
[4] judicii
l. οὔτε πίνειν.
[5] *dele*
l. καὶ δὲ οὕτως.
[6] ut ea quæ
[7] *adde*, exigat
l. εἰ δέ τις παρὰ ταῦτα.
[8] & Episcopi

6. Omnes privatos homines [a] *suppositos* [1] esse Constitutio jubet omnibus Provinciarum Præsidibus tam in pecuniariis, quam in criminalibus causis. *Hi autem* [2], qui a Constantinopolitana civitate *descendunt* [3], cujuscumque *judicis* [4] calculos [b] vel jussiones habeant, subjecti sint Provinciarum Præsidibus, ut non audeant sportularum nomine aliquid exigere supra modum sacris Constitutionibus statutum. Hoc enim, si contempserit Præses, de sua substantia resarcire damna Provincialibus cogitur. Liceat autem eis & de hujusmodi injuriis referre, non solum majoribus Magistratibus, quibus suppositi sunt hi, qui sportulas inlicitas exegerunt, sed etiam Imperatori. Liceat autem Præsidibus, si viderint eos, qui calculos vel jussiones habeant, quod injuste vel violenter versati fuerint, refrenare, & non timere neque dignitatem eorum, neque cingulum, quo forte decorantur. Oportet autem unumquemque, qui Magistratum gesturus est, antequam honorem accipiat, dare sacramentum, quod neque dedit alicui [c] pecuniam, neque lucrum impium capturus est. Si quis autem *ab eo* [5] aliquid accipiat ultra ea, quæ Constitutio statuit, in quadruplum hoc reddat. Curam autem agat Præses Provinciæ in exactionibus tributorum, *eaque* [6] exigere debet non cum *severitate* [7]: nisi forte contumaces sint hi, qui tributa debent. Habeat autem & adsessores circa se æquos & justos, & non inclinantes ad lucrum. Quod si quis dederit aurum, ut Magistratus fiat, posteaque in furto convictus sit in ipso Magistratu: & publicabuntur bona ejus, & in exilio mittendus erit, & corporales coërcitiones patietur. Nam *Episcopum* [8] & Primates civitatis, si viderint judicem injuste conversari, preces Im-

peratori porrigere *debent, ut* [3] Principali indignatione pœnas impius luat.

[3] oportet ut cum

[a] *Omnes privatos homines*] *Scholiastes.* De hoc capitulo specialem Constitutionem invenies in inferioribus circa quinquagesimam Constitutionem.

[b] *Cujuscumque judicii calculos*] *Scholiastes.* Veluti quales sunt Magistriani aut Præfectiani.

[c] *Neque dedit alicui*] *Scholiastes.* Scilicet ultra modum Constitutionis definitum. Nam definitum est quantum debet accipere is, cujus officii interest, sicut invenies in Constitutionibus relatum.

LVII. *Ut Præsides quinquaginta dies faciant in Provincia sua, postquam eis successum sit.*

7. Præses Provinciæ postquam desierit esse Præses, in eadem Provincia quinquaginta dies faciat, & publice *pareat* [1], & omnium *excipiat* [2] actiones. Quod si antequam quinquaginta dies prætereant, absconderit se: liceat unicuique & tenere eum in Provincia, & omne quod furatus est [a], repetere ab eo, præsente tamen Episcopo & rem discernente. Quod si ante quinquaginta dies fugerit, & comprehensus fuerit sive in Constantinopolitana civitate, sive in alia quacunque regione, retrahatur ad eam Provinciam cui præerat: & ea quæ furatus est, in quadruplum *reddat* [3]. Hæc autem tota licentia Provincialibus data est, si in furto Præsidem arguere maluerint. Nam in aliis causis antedicta *observatio* [4] cessat.

vers. [illegible] [1] appareat [2] suscipiat [3] restituat *vers.* [illegible] [4] observantia

[a] *Omne quod furatus est*] *Scholiastes.* Id est quæ ab uno quoque rapuit. Antedicta observatio cessat, veluti si injuriam alicui intulerit, tenebitur injuriatum actione. Si aliud aliquid commisit, præter furtum, competenti actione tenebitur.

LVIII. *In quibus causis a Præside tenti fori præscriptionem non habeant.*

8. Nemo autem neque in criminali causa, neque in tributorum exactione, neque in populari seditione, a *Præside Provinciæ tentus* [1], fori præscriptione utatur.

8. [illegible] [1] apud Præsidem Provinciæ conventus

LIX. *Si milites Præsidis Provinciæ jussiones non fecerint.*

9. Ut autem in *omnibus exequi* [1] possit Præses Provinciæ, & milites qui in *provinciis sedent* [2], subjiciantur ei [a]. Quod si milites ei non obtemperaverint, & annona *eorum prohibetur* [3], & militiam suam *amittunt* [4], *& corporales pœnas subsistunt* [5].

vers. [illegible] [1] omnibus causis & justitia exequi [2] Provincia resident [3] eorumdem militibus prohibeatur [4] amittant [5] & corporali pœnæ subsistant

[a] *Ut autem, &c. milites subjiciantur ei*] *Scholiastes.* Nota quod milites Provinciæ subjecti sunt Præsidi pro communibus utilitatibus.

LX. *De latrunculatoribus & biocolytis, & aphoplistis sublatis, & quomodo sacramentum a Præside dandum sit.*

10. Cumque in Provinciis Præsides justi mittantur, superfluum est latrunculatores [a] mittere, & [1] eos quos biocolytas, id est, qui violen-

10. [illegible]

tiam prohibent, vel aphoplistas [b] vocant, id est eos, qui privatis hominibus arma habere non concedunt, ne rapinas aut cædes faciant. Sed neque Magistro militum Orientis, vel aliis Magistratibus licebit latrunculatores, vel biocolytas, vel aphoplistas, vel alios similes eis in Provincias mittere. Sin autem aliquid tale perpetratur, hi qui missi sunt, præsidali potestati supponantur, & ultimum periculum patiantur, postquam ad Imperatorem hoc fuerit relatum. Hi autem qui miserunt eos, triginta librarum auri pœna coërceantur. Is autem qui Magistratus creatur, si quidem in Constantinopolitana civitate, præ oculis Imperatoris, vel Præfecti Prætorio, & Comitis rerum privatarum & Cubicularii [c]: sin autem in Provincia Magistratum accipiat, ante Metropolitam & Primates civitatis jurare debet. Jubet autem constitutio & defensores civitatum nihil omnino vel dare nisi usque ad sexaginta solidos: vel accipere, nisi publicas annonas si quæ sint. DAT. XVII. KAL. APRIL. CONS. BELISARII.

[a] *Latrunculatores*] *Pith.* L. solemus ff. de Judic. Gloss. λῃστοδιώκτης Latroniculator, pro eo qui latronibus insidiaretur. Capitolinus in Maximino 234.

[b] *Aphoplistas*] *A. A.* Novell. 8. cap. 6. qui privatis hominibus arma habere non sinunt: exceptis militibus, ut Novell. 17. cap. 11. & Novell. 85. cap. 3. Vide lib. 11. Cod. tit. ut armorum usus, &c. & Hesychium. *Pith.* Ἀφοπλίζειν τῶν ὅπλων ἀφαιρεῖσθαι. Sic l. 26. C. de Episcop. audient. Καὶ μὴν ἀπαγορευομένου μιτάτων καὶ κωλύσεως ἀφοπλισμοῦ. Homerus Iliad. ψ'. ut Eustathius notat, ἔοικε ἀφοπλίζεσθαι λέγει, οὐ μὴν ἁπλῶς ἀφοπλίζεσθαι· οὔπω γὰρ τότε τὰ ὅπλα ἐπὶ πολεμικῆς ἐκυκλολεκτοῦντο σκευῆς.

[c] *Cubicularii*] *Pith.* Χαρτουλάριος. Cubicularius, Chartularius. Theonas Episcopus Præposit. Cubicul. Nam aliquem ex vobis servare privatas Principis pecunias audio, alium vestes & ornamenta Imperialia, alium vasa pretiosa, alium libros, alium aliam supellectilem.

Διάταξις ις'.

CONSTITUTIO XVI.

LXI. *De numero Referendariorum.*

I. HÆc Constitutio jubet [a] Referendarios [b] quatuordecim, *tantum esse, & non plus* [a]: donec autem *ad octo perveniant* [a], non liceat alium adjicere, ut statutus numerus eorum octo sit. DAT. XVII. KAL. MAII CONS. BILIS.

[a] qui nunc sunt esse

[a] usque ad octo veniant

[a] *Hac Constitutio jubet Referendarios, &c.*] *A. A.* Hæc est in libro Authenticorum Constitutio 5. collationis 2. titulo de Referendariis sacri Palatii. Eam Græce & Latine edidit Haloander.

[b] *Referendarios*] *Pith.* Sigebertus anno 637. Referendarius autem dicebatur ad quem publicæ conscriptiones referebantur, ut per eum annulo seu sigillo Regis confirmarentur. Procopius. Ἀνεκδότοις· Τοὺς δὲ Ῥεφερενδαρίους καλουμένους οὐκέτι ἀπέχρη ἀνενεγκεῖν εἰς τὸν βασιλέα τὰς τῶν ἱκετευόντων δεήσεις, ἐς δὲ τὰς ἀρχὰς ἀπαγγεῖλαι μόνον ἧπερ εἰώθει ὅτι ἂν αὐτοῖς ἀμφὶ τῷ ἱκέτῃ δοκῇ· ἀλλὰ ξυμφορήσαντες ἐκ πάντων ἀνθρώπων τὸν ἄδικον λόγον φενακισμοῖς μὲν τὸν Ἰουστινιανὸν καὶ παραγωγαῖς ἐξηπάτουν ποτὶ τοῖς τοιοῦτα ἐπιτηδείουσιν ὑποκείμενον φύσει· ἔξω δὲ αὐτίκα γενόμενοι καὶ τῶν σφίσιν ὡμιληκότων τοὺς ἀντιδίκους καθείρξαντες χρήματα οὐδενὸς ἀμυνομένου ἀνεξελεγκότως ἐσεπράσσοντο ὅσα ἂν αὐτοῖς διαρκῆ εἴη.

CONSTI-

CONSTITUTIO XVII. Διάταξις ιζ'.

LXII. De Officio Prætoris Justiniani Pisidiæ.

1. HÆc Constitutio jubet utrosque Pisidiæ Magistratus, id est civilem & militarem in unum misceri : & qui eas habet, ut Prætor Justinianus vocetur: & habeat adparitionem prætorianam: & singuli adparitores per probatorias [a] *suas* [¹] fiant. Habeat autem & carrucam argenteam [b], & securim & fasces sive virgas, & Adresponsum [c] propter milites. Et sit unus spectabilium Magistratuum, quemadmodum spectabiles sunt Comites Pacatianæ & Galatiæ & Orientis, & Proconsules.

t. διὰ τὸ ἐν.
t. πάντα πίπτειν.
vers. ἐπαινοῦντι.
[¹] dele.
vers. εἶναι δὲ καὶ ζεύγνον.

[a] *Probatorias*] *Pith.* Δοκιμασίας, σύμβολα, ἀποδείξεις, συστάσεις. Probatorias, id est per scrinium epistularum.

[b] *Carrucam argenteam*] *Pith.* Symmachus lib. 1. epistol. 19. edit. ann. 1549. cum clementia vestra meminisset, faciendæ carrucæ impendium de sacro ærario esse decretum: censuit ut ejus argentum publicis conditis redderetur. Proconsularis carrucæ meminit Cledonius : Præfecturæ Adelmus de Laudib. Virginitat.

[c] *Adresponsum*] *Pith.* Adresponsum dicitur qui deputatus est a magistro militum, ut quid opus sit a competente judice in milites fieri, responsum, id est ministerium ei exhibeat. Et solet deputari iste a magistro militum eo sub quo Provincia illa est. *A. A.* Sub moderatore Heleneponti militum controversias sedabat. Sic alii Præsides alios habebant eodem nomine. Alius hic est ab Apocrisariis, quamvis nomen Græcum non dissimile sit. Πρὸς ἀπόκρισιν. Erant etiam Scriniarii adresponsum, ut constitut. 7. de Palatin. lib. 12 Cod. & in notitia dignitatum fit mentio Primicerii Scrinii auri adresponsum sub comite sacratum largitionum. *Pith.* Εἰς ἀπόκρισιν. Ἀποκρισιάριος. Destinabatur de officio Magistri militum præsentalium propter milites competentibus judicibus inhæsurus, & jussiones eorum, uti Anastas. Imp. loquitur l. 18. C. de re militar. implere curaturus : Unde forsitan nomen habet. Sic enim τὸ Responsum & ἀπόκρισις alibi accipitur. Procop. 3. de bello Vandal. Τῶν τὰς βασιλικὰς ἀποκρίσεις ἀεὶ στελλομένων οὓς δὴ βερεδαρίους καλοῦσι. Zosim. Ἱστοριῶν λόγ. α'. ἦν τις ἐν τοῖς βασιλείοις ἱερεὺς ὄνομα τῶν ἔξωθεν φερομένων ἀποκρίσεων μηνυτὴς τεταγμένος. Nov. 25. secundum Basilica. Ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν βασιλικῶν παραγγελμάτων αὐτῷ ἀποκρίσεις ἀρχοντικαὶ οἱ πρότερον ἐκάλουν βασιλεῖς τε καὶ νομοθέται. Paulo aliter Julian. in Scholiis.

LXIII. Si provocatio porrecta fuerit contra sententiam Prætoris Pisidiæ vel alterius, qui in Pisidia judicavit.

2. Si provocatio porrecta fuerit adversus sententiam Prætoris Pisidiæ, oportet eam *referri* [¹] in auditorium Præfecti *Prætorii* [²] & Quæstoris, ut simul dirimant appellationem: nam & in aliis spectabilibus [a] judicibus hæc eadem observabuntur. Sin autem ex divina jussione judex non spectabilis in Pisidia datus fuerit, & adversus sententiam ejus provocatio porrecta sit: non jam Comes Pacatianæ Phrygiæ provocationem audiat, sed ipse Prætor Pisidiæ. Nam & sacrum auditorium [b] habere ei Constitutio concessit in hujusmodi appellationibus,

t. ἐπὶ δὲ τῶν ὑπάρχων.
[¹] referre
[²] Prætorio

LLl

scilicet si causa provocationis ultra trecentos aureos non sit. DAT.
[1] xv. XII. [1] K. JUN. CONS. BILIS.

[a] *Spectabilibus*] Scilicet Comitibus Consistorianis.
[b] *Sacrum auditorium*]. *Pith.* Edict. 8. Vide Julian. in Scholiis. Symmach. lib. 10. epist. 52. ubi ventum ad sacræ Sedis examen. Sacro potius auditorio ex provocatione competeret, accedente etiam proxima sanctione, qua indiscretas hujusmodi appellationes sedi, quæ vicem Principum tuetur, prisco jure commisit. Auditorium autem sacrum dicebatur ubi formalibus verbis causæ allegabantur, & vestem induebant qualem in Palatio, veluti campacos, & sic ingrediebantur omnes ad eos, hoc Imperator noster prohibuit.

Διάταξις κε'

CONSTITUTIO XVIII.

LXIIII. De Officio Prætoris Lycaoniæ.

vers. Ταῦτα ἡμᾶς αἰτεῖ.

1. PRæses Lycaoniæ Prætor nominetur, habeat autem & civilia & militaria insignia, & apparitio ejus per probatorias fiat [a], & usque ad centum apparitores numerus ejus extendatur. Habeat autem Prætor Lycaoniæ non solum civilis, sed militaris Magistratus annonas. Habeat autem & Adresponsum. Curam autem agat in omnibus causis, id est in civilibus, in militaribus, in privatis, in publicis. Et si quid admissum fuerit ab eis, qui ex Constantinopolitana civitate descendunt, hoc diligenter perscrutetur, & secundum delicti quantitatem temeratoribus pœnas inroget. Habeat autem & carrucam argenteam, & securem, & fasces sive virgas: & sit inter spectabiles Magistratus.

θ. δεῖ πίστιν *vers.* ἀλλ' οὐδ' ἔστι.

[a] *Per probatorias fiat*] *Pith.* Quatuor sunt scrinia. Palatinum quod dicitur libellorum, secundum memoriæ, tertium dispositionum, quartum epistularum. Unde quatuor antigrafei sunt.

LXV. Si provocatio porrecta fuerit contra sententiam Prætoris Lycaoniæ, vel alterius, qui in Lycaonia judicavit.

vers. καὶ τῆς γε ἐφέσεως.

2. Si Prætoris Lycaoniæ provocatio porrecta fuerit, Præfectus Prætorio cum Quæstore eam recipiat. Sin autem a divina jussione judex fuerit in Lycaonia datus, & non sit spectabilis, posteaque adversus sententiam ejusdem judicis provocatio porrecta sit, apud Prætorem Lycaoniæ exerceri eam oportet, scilicet si causa quingentorum aureorum quantitatem non excedat [a]. Idem est & si ab aliis magistratibus *maximis* [1] judex ibi fuerit destinatus. DAT. XV. KAL. JUN. C. P. CONS. BILIS. [2]

[1] maximus
[2] P. C. BILIS.

[a] *Quingentorum aureorum quantitatem non excedat*] *Pith.* Hoc tantum interest inter provocationem quæ porrigitur Prætori Lycaoniæ, & provocationem illam de qua loquitur in Præside Pisidiæ in proximo super se capitulo, quod ibi de CCC. hic autem de D. dicit.

CONSTITUTIO XIX.

Διάταξις κϛʹ.

LXVI. De Officio Prætoris Justiniani Thraciæ, & de provocationibus in Thracia porrectis.

1. QUi Thraciæ præest, Prætor Justinianus nominetur, & duorum Vicariorum, qui in Longomuro sedebant [a], *solus* [1] habeat Magistratus: nam ex illis Vicariis unus quidem vicem agebat magistri militum, alter autem Vicarius erat Præfecti Prætorii. Thraciæ autem Prætorem & spectabilibus viris connumerare oportet. Nam ea quæ diximus de Prætore Pisidiæ & de Prætore Lycaoniæ, in eo quoque tenent. Habebit autem apparitores non plures quam centum. Et non solum civilibus, sed etiam militaribus decorabitur insignibus. Habeat autem & Adresponsum, & curam agat in tributorum exactionibus, cum sua scilicet apparitione, quæ Prætoriana vocabitur. Militare autem apparitores Constitutio jubet ab epistularum scrinio [b], *a quo* [2] & antea Vicariana apparitio militabat. Appellatio autem porrecta contra sententiam Prætoris Thracensium, apud Præfectum Prætorio & Quæstorem exerceri debet, ita tamen, ut quingentorum aureorum quantitatem non excedat appellationis causa. Cavetur autem Constitutione, ut etiam in appellationibus porrectis contra sententias non spectabilium judicum qui per divinam jussionem constituti sunt, eadem observentur, quæ in aliis Prætoribus diximus. DAT. KAL. [3] JUN. CONS. BILIS. [4]

vers. σύμβολα. [1] solum. ib. ἴσα νόμιμα. ib. πεξεύεται. [2] in quo. ib. ξεῶν ἐπιτ. vers. εἰ δέ τις. [3] xv. Kal. [4] Const. v. Bilis. C. Cons.

[a] *Qui in Longomuro sedebant*] *Pith.* Manuel. Ἐγκωμίῳ τῆς ἑκατέρας Ῥώμης. Αὐτὸ δὲ τὸ μακρὸν τεῖχος οὐ μακρὸν μόνον, ἀλλὰ καὶ πλατὺ τεῖχος δικαίως καὶ ὑψηλὸν κατ᾽ ἐπωνυμίαν ἠδύνατο καλεῖσθαι, τοσοῦτον μὲν ὄν, ὥστε εἰ καὶ τοῖς τυχοῦσι λίθοις καὶ τοῖς ἀπὸ τῶν ποταμῶν καὶ χειμάρρων βώλοις καὶ χερμαδίοις ἁπλῶς συνείχετο, ἄξιον ὂν θαυμάσαι, τοιούτοις δὲ εἰ δὴ βούλει, τηλικούτοις τοῖς λίθοις ἔχον καὶ τοιαύτην τὴν δομισαμένην τέχνην, ὥστε εἰ καὶ ὀλίγων ὀργυιῶν ἦν, δικαίως ἂν παρέχειν ἔκπληξιν τοῖς θεωμένοις, ὄρος ὂν μᾶλλον ἢ τεῖχος, ὥστε εἰ κρεμαστὸν ἦν, ὥσπερ τι χοινίον ἢ δοκὸς διατεταμένον, ἀνάλογον τῷ μήκει τὸ πάχος εἶναι ὥσπερ ἐν ἐκείνοις ζητεῖται, πρὸς τὸ μὴ διαρραγῆναι αὐτόθι καὶ τὸ τῆς πόλεως ἢ μᾶλλον τὰ τῆς πόλεως.

[b] *Epistularum scrinio*] *Pith.* Magister epistularum legationes civitatum, consultationes & preces tractat. Magister epistularum Græcarum eas epistolas quæ Græce solent emitti aut ipse dictat, aut Latine dictatas transfert in Græcum. Eunapius in Nymphid. Ὁ δὲ αὐτοκράτωρ Ἰουλιανὸς αὐτῷ καὶ τὴν βασιλικὴν γλῶτταν ἐπέτρεψε τοῖς ἐπιστολαῖς ἐπιστήσας, ὅσαι διὰ τῶν ἑλληνικῶν ἑρμηνεύονται λόγων. In Scrinio libellorum qui militant, Libellenses dicuntur, quorum meminit. Nov. 25.

CONSTITUTIO XX.

Διάταξις κζʹ.

LXVII. De Officio Prætoris Isauriæ & de appellationibus in ea Provincia porrectis.

1. PRæses *Isauriæ* [1] utriusque, & ipse Magistratus habeat insignia, & Prætor, sive Comes nominetur, & apparitio ejus Comitiana vocetur, & de appellationibus omnia sic teneant & in eo,

[1] Hisauriæ

quemadmodum de aliis Prætoribus diximus, eumque connumerari ju-
* & inter
bet *inter* * spectabiles Magistratus. DAT. XV. KAL. JUN. CONS. BILIS.

Διάταξις ιζ.

CONSTITUTIO XXI.

LXVIII. De Officio Rectoris Provinciæ.

ἐ. δεῖ πίνων.

1. HÆc Constitutio habet [a] inscriptionem, MANDATA PRINCIPIS. Disponit autem quales esse oportet Provinciarum Præsides: & interdicit eis aliquid a subjectis lucrari, quasi publicis annonis sufficientibus eis. Nam & tributa exigere & requirere debent, ne forte fiscus deminutionem aliquam *passus sit* *. Oportet autem & causas privatorum cum æquitate eos audire, & viliores quidem dirimere sine scriptis, & non concedere litigatores ultra ea, quæ Constitutionibus continentur [b], in judicio expendere. Sin autem viles sint litigatores, & sine aliqua expensa [c] causas eorum cognoscere Præsidem oportet. Si enim omnia cum omni *puritate* * fiant, nec facile in Constantinopolitanam civitatem Provinciales concurrent. Nam & si concurrerint, cum per Magistratus Provinciales *nihil* * steterit, nullum responsum [d] impetrabunt a principe. Jubet autem Constitutio & Agentes in rebus [e]: vel alios [f] quoscumque, qui a Constantinopolitana civitate jussiones majorum judicum *portant* *, *prohibere posse* * Provinciarum Præsides injuste conversari.

* -atiatur. ἔ. ἴσω σοι καὶ σείων.

* pietate

* non

* impetrant

* prohiberi posse per

[a] *Hac Constitutio habet, &c.*] A. A. Fuit hæc Constitutio a Justiniano Græce & Latine edita. Sed Latina editione caremus. In lib. Authent. est Constitutio 4 collationis 3. tit. de mandat. Princip. Gregorius Haloander eam Græce & Latine edidit. *Scholiastes.* Nota quando Præses Provinciæ sententiam definitivam sine scriptis proferre potest.

[b] *Quæ in Constitutionibus continentur*] *Scholiastes.* Hæc Constitutio relata est in tertio libro Codicis titulo de Sportulis ultima.

[c] *Sine aliqua expensa*] *Scholiastes.* Nota quando privati homines gratis apud Præsidem litigare debeant. Gratis autem diximus propter fiscum, qui semper gratis litigat: quod est relatum in libro primo Codicis titulo competenti; & sane verisimile est hoc comprehensum Justiniani Constitutione de Sportulis. Id tamen Interpretes Latini notant ex l. ad fiscum C. ubi causa fisci.

[d] *Nullum responsum*] *Scholiastes.* Nota quod non licet antequam adeatur Præses Principem a Provincialibus adiri.

[e] *Agentes in rebus*] *Pith.* Magistrianos. Tam ad necessitates publicas quam privatas mittebantur. Hieronymus in Abdiam cap. 1. eos enim quos nunc agentes in rebus vel veredarios appellant, veteres frumentarios nominabant. Meminit Augustinus 7. Confession. Eadem origine illustres in actu positi agentes dicuntur l. 1. C. Theod. de Comitib. qui illustrib. agentib. assid. Ammianus Marcellinus lib. 16. inductis quadam solennitate Agentibus in rebus, ut aurum acciperent, inter alios quidam ex eorum consortio, non ut moris est, expansa chlamide, sed utraque manu cavata suscepit. Et Imperator, rapere, inquit, non accipere sciunt Agentes in rebus. A. A. De Agentibus in rebus & de Præpositis, & Principibus agentium in rebus, videndæ Constitutiones lib. 12. Codicis. In notitia dignitatum sub Magistro Officiorum fuit schola Agentium in rebus. Vide titulum de Offic. Magistr. Offic. lib. 1. Cod.

[f] *Vel alios*] A. A. Præfectianos dicit.

LXIX. *Idem.*

2. Consuetudinarias jussiones ex quocumque judicio procedentes Provinciarum Præsides non recipiant: veluti de publico aquæductu, de portu, de itineribus muniendis, de pontibus, de imaginibus, de muris, de ædium excidio, *utpote* [1] in publico loco *ædificatarum* [2]. *Jubet* [3] autem nullam rationem habere Præsides Provinciarum hujusmodi jussionum, nisi divinam pragmaticam sanctionem intimaverint: posteaque Præsidem indicare oportet per suam relationem piissimo Principi. Nam nec divinam pragmaticam formam temere eum admittere Constitutio permittit. Debet autem & in operibus publicis suam diligentiam atque instantiam præses ostendere. Nam & patres civitatum ædificationes publicas cogere *debet construere* [4]. Omnes autem milites qui in *eadem* [5] Provincia sedent, Imperio Præsidis subjici Constitutio præcipit. Nam & castigare [a] eos delinquentes Præsidi licet.

vers. καὶ μηδὲ συγχωρεῖν.
[1] adde, vel aliorum publicum exigeri
[2] ædificatorum
[3] licet
[4] debent & constituere
6. ἔξεστι δέ.
[5] dele

[a] *Castigare*] *Scholiastes.* Nota quod militibus etiam corporales pœnas Præses inferre potest.

LXX. *Idem.*

3. Si quis crimine illigatus in *judicio* [1] Præsidis productus fuerit, & ne aliquid de eo cognoscatur, privilegio dignitatis vel militiæ usus fuerit: Præses Provinciæ non recipiat eum. Qui enim privilegium ad *removenda* [2] crimina prætendit, a Præside admitti non debet. Apparitores quoque refrænare Præsidem oportet, & si injuriose conversari voluerint, non permittere. Sed & Consiliarium & omnes homines suos purissimos habeat, *&* [3] his tantum contenti sint, quæ eis *publicus* [4] subministrat.

vers. οὐ συγχωρεῖσθαι
[1] judicium
[2] renovanda
vers. μάλιστα δέ.
vers. ἀλλὰ δέ.
[3] ut
[4] publicum

LXXI. *Idem.*

4. Præses Provinciæ fidem publicam [a] non passim *cuique* [1] præstare debet: immo etiam si dederit, usque ad triginta dies [b] tantum fides publica valere debet. Sed & condemnare eos debet, qui intra terminos sanctorum sint, & *exigere eos* [2], ita tamen ut competentem honorem sanctorum terminis conservet.

6. ἀλλὰ μηδέ.
[1] unicuique, *alias* criminosis
[2] & exequi ab eis

[a] *Fidem publicam*] *Pith.* Οἱ χαλκεμβόλοι λόγοι. Sallustius. Comes ejus qui Romam fide publica venerat. Cicero. Fidem ei publicam jussu Senatus dedit.

[b] *Usque ad triginta dies, &c.*] *Scholiastes.* Notandum hoc propter taxeotas. Ergo poteris contra eos per triginta dies hoc facere. Scimus enim quod solent isti Officiales fugere ad Ecclesiam, quando succedit aliquis novus Judex. Timent enim quæ fecerunt. Poteris ergo contra ipsos hanc legem proferre, si volueris, post triginta dies, quamvis eis juratum sit.

LXXII. *Idem.*

5. Termini sanctorum non prosunt neque homicidis, neque adulteris, neque raptoribus virginum. Sed & si quis tributa fisco debet,

6. οὔτε δὲ αἱ φορεῖς.

[1] ut

poterit intra sanctorum terminos ab eo exigi publicum debitum, & [1] tam œconomi quam defensores Ecclesiarum ad hoc subveniant Præsidi [a] magis, quam debitorem eripiant. Nam si quid tale fecerint, de sua substantia tributa fisco reddere compelluntur.

[a] *Ad hoc subveniant Præsidi*] *Scholiastes.* Nota quod Clerici Præsidem magis adjuvare debent quam confugientes in sanctis, quamvis pecuniaria causa sit.

LXXIII. Idem.

θ. ἀναζητήσεις δέ.

[1] jugerum, *aliàs* locorum

[2] prædiis

[3] præsidiorum

6. Præses Provinciæ non debet permittere tributorum exactoribus aliter tributa exigere, nisi declaraverint *jugorum* [1] quantitatem [a], & pro quibus *prædiis* [2], & in quibus speciebus exactio fit. Quod si de tributis aliqua dubitatio emerserit, censuales quidem faciant expositionem [b] cum omni subtilitate: referatur autem apud gloriosissimum pro tempore Præfectum Prætorio, & per amplissimum judicium [c] ejus causa dubia dirimatur. Debet autem Præses Provinciæ cogere censuales etiam, ut translationes [d] faciant distractorum *prædiorum* [3], sine omni tamen detrimento. Sin autem ideo censuales translationem facere distulerint, quod emptores inopes esse putant, & hujus rei disceptatio Præsidalis erit. Et si dubitetur: utrum emptor idoneus sit annon, venditor autem paratus sit periculo suo translationem venditi prædii fieri: audiri debet.

[a] *Aliter tributa exigere nisi declaraverint jugorum quantitatem*] *Scholiastes.* Nota quando is qui nihil possidet, fiscalia dare cogitur. Hoc autem ideo notavimus, quia scimus esse positam Constitutionem in Codice, quæ dicit, ut hic qui habet agrum & juxta ipsum est alius desertus, compellatur eum suscipere; ut tributa fisco non desint. Ergo in præsenti loco non ut possidens agrum, alium agrum suscipit, nisi prius declaraverit. Et necessarius est locus iste in Provinciis propter curiales vel quoscumque exactores fiscalium pensionum; qui solent contemnere talem facere scripturam.

[b] *Censuales quidem faciant expositionem*] *Pith.* Id est exemplaria publici census. Census. Regestum. Ἀποτίμησις ἀπογραφὴ κωδίκων. Censuales. *Τῶν δημοσίων ἀπογραφῶν φύλακες.* Meminit Firmicus lib. 4. cap. 11. l. omnes C. Theod. lib. 6. tit. 1. *A. A.* Novell. 17. cap. 5. Novell. 128. cap. 4. & 13. Census curam gerit in municipio, ut & Magister census. Erant etiam Scribæ Censuales, ut lib. 8. Cod. Theod. tit. de Tabulariis Holographis & Censualibus Scribis. Vide titulum de Tabulariis, Scribis, Logographis & Censualibus lib. 10. Cod. & de Censibus & Censitoribus lib. 11. In notitia dignitatum Occidentis Censuales numerantur in Officio Præfecti Urbis Romæ, de quibus Capitolinus in Gordianis.

[c] *Per amplissimum judicium*] *Scholiastes.* Nota quod non licet sine Prætoris auctoritate de tributis litigium dirimi.

[d] *Translationes faciant distractorum prædiorum*] *Pith.* Translatio professionis censualis l. ult. C. sine cens. vel relig. fund. compar. non poss. l. 3. C. de Episcop. & Cleric. ἀπογραφὴ Basil. 45. *A. A.* Translationes. Cum tributa transferuntur in alios debitores.

LXXIIII. Idem.

θ. ἐκεῖνο μέν.

7. Profectiones Præsidum non oportet damnosas Provincialibus

esse. Nam *nec* [1] angarias Præsidi, vel *apparitioni* [2] ejus facere licet [a]. Omnes enim omnino Præsides annonis suis contentos esse Constitutio jubet. [1] & [2] apparitori

[a] *Nec angarias Præsidi vel apparitioni ejus facere licet*] *A. A.* Angariæ proprie ad cursum publicum pertinebant ut lib. 12. Cod. Justin. & lib. 8. Cod. Theodos. tit. de cursu publico & angariis. Transfertur ad alia onera. Vide l. neminem C. de Sacrosanct. Eccles. l. ult. in fine ff. de munerib. l. viæ ff. de veteranis. *Pith.* Ἀγγαροφορεῖν τὰ φόρτια φέρειν. Eustath. Odyss. τ'. Procopius. Ἀνεκδότοις. Ἀλλὰ καὶ καμήλους παλαιοὺς τὸ δημόσιον ἐκ παλαίου ἐκτρέφειν εἰώθει αἳ δὴ τῷ Ῥωμαίων στρατῷ ἐπὶ πολεμίους ἰόντι ἅπαντα φέρουσαι τὰ ἐπιτήδεια εἵποντο· καὶ οὔτε τοῖς γεωργοῖς τότε ἀγγαροφορεῖν ἐπάναγκες ἦν. Inde Angaria, vehiculi genus l. 7. C. de fabricens. l. 28. l. 30. C. Th. de curs. public.

LXXV. Idem.

8. Non liceat Provinciarum Præsidibus in *hisdem* [1] Provinciis, quas ipsi gubernant Vicarios suos constituere: sed nec militibus concessum est angarias a Provincialibus petere, vel quæcumque detrimenta eis facere: sed si quid damni Provinciales sentiant, hoc Præses eis de suo resarcire compellitur. *Ibidem.* [1] ipsis

LXXVI. Idem.

9. Si quis jussionem portaverit Præsidi de *religionibus* [1], liceat ei eam contemnere. Nam si quid Canonicum acciderit [a], hoc Præses cum Metropolitano [b] Provinciæ disponere debet. θ. οὐ μὴν οὐδ. [1] regionibus

[a] *Si quid Canonicum acciderit*] *A. A.* A Canone Ecclesiastico Novell. 17. cap. 7. *Pith.* Canonicum: quod ad divinas regulas pertinet. In sacra Justini Imperatoris pro privilegio Concilii Vizaceni quam nos edi curavimus ad finem Novellarum Juliani.

[b] *Hoc Præses cum Metropolitano*] *Scholiastes.* Hoc innovatum est. Nam in causis Canonicis immiscere se Præsides non possunt, ut est relatum in centesimam vicesimam Constitutionem, quæ de Clericis & Monachis loquitur. Præsens autem capitulum illos prohibet, qui solent petere a Principe licentiam discutiendorum Hæreticorum. Nam hoc lucri causa solent facere.

LXXVII. Idem.

10. Capitali crimine damnatorum bona [a] non ad lucrum Præsidis *referri* [1], sed cognatis punitorum reddi oportet. θ. δεῖ δ. [1] perferri Ivo

[a] *Capitali crimine damnatorum bona, &c.*] *Scholiastes.* Piissimum est istud capitulum, quo prohibetur fiscus succedere eis qui damnati sunt publico crimine, sed magis ad cognatos eorum deferri substantia eorum. Nota: quando ab intestato succeditur ei qui capitali crimine damnatus est. Lege autem ultimum caput Constitutionis Novellæ, quæ ad Musonium scripta est.

LXXVIII. Idem.

11. Injusta Patrocinia tam prohibere, quam *contemnere* [1] Præses Provinciæ debet. θ. κωλύειν δ. [1] continere

LXXIX. *Idem.*

§. ἀπὸ καὶ νῦν.
12. Alienos colonos ſive capite cenſitos [a] nemo ſuſcipere audeat: ſed & ſi ſuſceperit, ſtatim reddat. Alioquin ſi non reddiderit, terram deſertam [b] propter colonorum vel *adſcripticiorum* [1] abſentiam ſuſceptoribus eorum irrogari æquum eſt. Curare autem etiam Præſes Provinciæ debet, ne aliquid tale contingat: ſed & ſi contigerit, etiam in alia Provincia coloni vel adſcripticii fugerint, per publicas litteras reducere eos debet: & hoc non ſolum in Dominicis prædiis obtinebit, ſed etiam in privatorum poſſeſſionibus, quarum forte aliqui curam habent, ſive quod *conductores* [2] ſint, ſive quod procuratores.

[1] adſcriptorum

[2] creditores

[a] *Capite cenſitos*] *A. A.* Novell. 17. cap. 9. Olim capite cenſi dicebantur cives Romani, qui extra claſſes cenſebantur ob egeſtatem. Poſtea qui pro capite in Provinciis tributum ſolvebant, capite cenſiti dicebantur, & alienos agros colebant. Unde etiam coloni & adſcriptitii vocati ſunt. Vide Cod. de Agricol. & cenſit. lib. 11. & in quibus cauſis coloni capite cenſiti dominum accuſare poſſunt. *Pith.* Adſcriptitii. Vide l. 6. & 7. Cod. Theodoſ. de Tironib. l. 4. ejuſdem Cod. de Veteran. Balſamon. tit. 1. cap. 34. Nomocan. Photii ad Novell. 113.

[b] *Terram deſertam*] *Scholiaſtes.* Nota quando deſerta non fertilibus agris, ſed damni cauſam præſtantibus perſonis imponitur. Quæſitum eſt. In ſexto libro Codicis titulo primo relatum eſt quod duodecim libras argenti præſtare debet ſuſceptor talis perſonæ, & dictum eſt, diſtinctiones, quas habes ibi, hic tibi præjudicium non faciunt: ſed hic auxit Conſtitutio, poſita innovavit.

LXXX. *Idem.*

§. ἐπίδας.
§. ἑκάστῳ πάντων. verſ. ἅμα δέ.
13. Si quis alienis agris vel ergaſteriis titulos impoſuerit, & nomen ſuum inſcripſerit [a], bonorum publicatione puniatur. Unuſquiſque autem Præſes Provinciæ poſtquam ad Provinciam pervenerit, convocare debet Epiſcopum, & Clerum, & Primates civitatis: & hæc divina intimare mandata non ſolum in Metropolitana civitate, ſed etiam in aliis *Provinciæ* [1] municipiis: ita ut per apparitores inſinuentur ſine omni municipalium damno.

[1] Provinciis &

[a] *Si quis alienis agris vel ergaſteriis titulos impoſuerit, vel nomen ſuum inſcripſerit*] *Scholiaſtes.* De eo qui nomen ſuum in alieno loco poſuit. Ergo ſi nomen Imperatoris, non habebit locum: ſed tamen de his qui nomine publico injuſte titulos imponunt, eſt pœna ſpecialis in Codice poſita. *Pith.* Vide l. 2. C. Theodoſ. de incorp. tituli vero quorum adjectione prædia noſtris ſunt conſecranda nominibus nonniſi publica teſtificatione ponantur. L. 2. C. Theodoſ. de navib. non excuſandis. D. Auguſtinus in Pſalm. 21. ubi potens aliquis invenerit titulos ſuos, nonne jure rem ſibi vindicat? & dicit, non poneret titulos meos niſi res mea eſſet. Idem tractat. 7. in epiſt. Joann. cujus ſit & ad quem pertineat prædium in titulo inſpicitur, ne forte importune irruamus quo non oportet. Idem Pſalm. 55.

LXXXI. *Idem.*

verſ. κἀκεῖνο δέ.
14. Nemo privatus audeat arma tenere vel gerere. Hoc enim *ſolis* [1] militibus conceſſum eſt. Hi quoque, qui propter ſeditionem a Conſtanti-

[1] ſolum

Constantinopolitana civitate *fugerunt* [a], teneri debent a Provinciarum Præsidibus & custodiri. Nam & referre de eis Præsides oportet, & si de his sunt, quos ut pote seditiosos perscrutantur Magistratus populi Romani punire. DAT. XVI. KAL. MAII. C. P. BILIS. V. C. CONS. [a] fugerint

CONSTITUTIO XXII. Διάταξις λ.

LXXXII. *De Officio Proconsulis Cappadociæ.*

1. MAgistratus [a] Cappadociæ [b] omne Officium atque apparitionem civilem & militarem habeat. Sed & in aliis Provinciis Ponticæ regionis constituta tamiaca prædia [c] sub Imperio suo habeat. Nam & tamiacas possessiones potestati ejus Constitutio subjicit. [d] *Summarii* [a] quoque Comitianæ apparitionis [e] subjecti sunt ei. [a] Sumari Utrumque enim Officium Proconsuli Cappadociæ obtemperare debet: nam Magistratus Cappadociæ Proconsul est. Et ideo utraque apparitio tam Comitiana, quam civilis, Proconsularis appellabitur. Utrumque tamen Officium secundum veterem ordinem suas proprias administrationes habeat. Epitropi [f] autem & tractentæ [g] non sint. θ. τὸ μὲν τῆς. Nominentur autem tredecim Magistri [h] periculo Comitianæ apparitionis, & tredecim exactores qui tredecim Magistris quinquagenos solidos præstent. Nemo autem exactor ultra definitionem & formam [i] *Nicetæ* [a] audeat aliquid accipere, alioquin militia cadet. [a] illicite θ. ἐπειδὴ δέ. Adjutoris autem creatio fiat periculo tredecim Magistrorum, & aliorum, vers. [illegible] δέ. qui post ipsos sunt, si is qui in gradu vocatur, idoneus non sit. Proconsul autem Cappadociæ habeat carrucam argenteam [k], & securem, vers. [illegible] & fasces, & omnia vetera Proconsularia insignia. vers. [illegible] Inferre autem eum oportet quinquaginta libras auri venerabili Augustæ, scilicet ex justis adquisitionibus. Ipsum autem Proconsulatum sine pecuniarum datione accipiat.

Habeat autem annonarum nomine, auri libras viginti, & Consiliarius ejus libras auri duas: vers. [illegible] apparitio autem ejus habeat ea quæ ab antiquis temporibus usque ad hoc tempus habuit. Maneat autem vers. [illegible] & Palatinorum schola [l], quæ sub Cappadocia est in eadem potestate, & ordine, & figura. Nihil autem neque consuetudinis nomine [m], neque annonarum, neque in veste, neque in aliis speciebus aliquid accipiat: non ab ipso Proconsule, non ab ejus apparitione.

[a] *Magistratus, &c.*] *A. A.* Hæc Constitutio desideratur in lib. Authent. Eam Haloander Græce & Latine edidit sub titul. de Proconsule Cappadociæ.

[b] *Cappadociæ*] *Scholiastes.* Cappadocia in duas dividitur Provincias: in primam & secundam. Ergo in ea Provincia duo erant Præsides, unus in prima, & alius in secunda. Erat autem in eadem Provincia & Comes, qui dicebatur Comes domorum, & in utrisque Provinciis tam in prima quam in secunda jus suum super domos publicas habebat. Præsens ergo Constitutio jubet ut ad unum Magistratum utrarumque Provinciarum, id est primæ & secundæ, administratio pertineat. Ordinabat autem & Præpositus sacri cubiculi, & hoc innovatum est

per præsentem Constitutionem; equidem ut ipse quem vult non mittat, sed quem Princeps voluerit mittere. Lucra autem quæ habebat & hodie percipiat a Provincia ipsa.

[c] *Tamiaca prædia*] *A. A.* Ταμειακός. Novell. 30. & Novell. 38. cap. 6. Ταμεῖον est ærarium vel fiscus. Inde res fisci tamiacæ appellantur. Vide lib. 11. Cod. tit. de præd. tamiac. & iis qui ex colon. tamiacis, &c. *Pith.* Ταμεῖον τὸ δημόσιον fiscus, ærarium. Ταμεῖον τὸ ἰδιωτικὸν cellarium, cella proma, penuarium, penum, promptuarium. Zon. 127. & 164. Cedren. 396. 446. & 447.

[d] *Summarii*] *A. A.* Novell. 64. Pro peritis æstimatoribus. *Pith.* Qui summe ac mirabiliter computant ψηφισαὶ οἱ ἀριθμηταὶ, computatores, ratiocinatores. Vet. Interpres Authentic. æstimationem vero olerum non solum ab hortulanis fieri, sed & ab iis qui vocantur summarii, & qui talia noverunt.

[e] *Comitianæ apparitionis*] *A. A.* Apparitio cohortem vel Officium Præsidis, aut aliorum Magistratuum significat. Novell. 28. cap. 1. Novell. 29. Novell. 60. cap. 1. de his plures tituli lib. 12. Cod. *Pith.* Comitis domorum Novell. 15. cap. 3. Comitis Galatiæ cap. 5. Comitis Orientis act. 10. Concil. Chalcedon. tanquam non esset carcere in Antiochia in ordine Comitianorum.

[f] *Epitropi*] *Pith.* Procuratores. Τῶν βασιλικῶν χρημάτων διοικηταί. Procopius ἀνεκδότοις. ἐπιτροπὴς τε καταστὰς τῶν ἐκ παλαιστίνης τε καὶ φοινίκης βασιλικῶν χωρίων. Ausonius Paulino de procuratore suorum prædiorum. Philon meis qui villicatur prædiis ut ipse vult Epitropos. Nam gloriosum Græculus nomen putat, quod sermo fucat doricus.

[g] *Tractcuta*] *A. A.* Τρακτευτής. Novell. 128. cap. 1. 22. & 23. Novell. 130. cap. 3. & 5. Tractcuta exigebat tributa & annonas militares, a tractando, vel trahendo quasi tractores. Vide Cod. lib. 12. tit. de tractoriis & stativis. *Scholiastes.* Quos dicimus apud Latinos tractatores, maxime in Africa sic dicuntur, id est scriniarii, qui annonas publicas computant & tractant. *Pith.* Nov. 123. cap. 3. Nov. 124. cap. 1. Tractatores Nov. Theodos. de Patrimonial. rei dominic. Sic enim dicuntur qui annonas tractant Juliano auctore. Edict. 4. Τὸ τῆς φοινίκης σπελίνιον τρακτεύοντος. Nov. 128. Οἱ δὲ τῆς ἑκάστης ἐπαρχίας τρακτευταί. Sed & de his qui res Ecclesiarum tractant dicitur in epitom. Nov. 120. Μηδεὶς δὲ, inquit, τῶν τρακτευτῶν διασκεπτέντων ἢ διοικούντων τὰ πράγματα τῶν σεπτῶν οἴκων, ἢ συγγενεῖς αὐτῶν, ἢ ἀρχαῖς ἐμφυτεύσεις ἢ ὑποθήκας τῶν αὐτῶν σεπτῶν οἴκων λαμβανέτω. Sidon. Apoll. Carm. 124. 125. in Paneg. Majoriani dict. *Tractabat publica jure æra suo.*

[h] *Magistri*] *Pith.* Ὀνομάζεσθαι δὲ βουλόμεθα καθ' οἰκίαν ἑκάστην, κινδυνεύω τῆς ὅλης κομπανίας τάξεως καὶ τῶν δικαστηρίων τῶν προεστώτων (οὓς δὴ μαγίστρας πρώτους καὶ δευτέρους καλοῦσιν) ἑτέρους τοὺς μετ' αὐτοὺς εὐθὺς ἀποκρινομένους δικαστὰς, ἵνα ὡς εἴρηται καθ' οἰκίαν ἑκάστην. Procop. 4. de bell. Gotthor. Αψίλιοι μὲν ἐκ παλαιοῦ κατήκοοι λαζῶν τυγχάνουσιν.... οἱ ἐπιχώριοι τῶν δὲ τοῖς ἐν λαζοῖς λογίμων, τηδέτης ὄνομα ὅπερ εἶχε τὴν τοῦ καλουμένου μαγίστρου ἀρχὴν ἐν τούτῳ, τῷ ἔθνει φρουβάζῃ τῷ λαζῶν βασιλεῖ προσκεχρουκὼς τε καὶ χαλεπῶς ἔχων, &c.

[i] *Niceta*] *Scholiastes.* Niceta fuit ibi qui ordinavit quid dari deberet.

[k] *Carrucam argenteam*] *Pith.* Sup. ad Constitut. 17. cap. 1. litt. b.

[l] *Palatinorum schola*] *Scholiastes.* Palatini dicuntur hi qui pertinent ad Comitem rerum privatarum, vel ad Comitem sacrarum largitionum. Sed & hi qui sub Comite patrimonii sunt, Palatini appellari possunt. Sed quæsivi quare dicerentur Palatini, & respondi, etymologiæ conversionem recipiunt. Sed tamen poteris dicere, videntur apud divinas res interius esse quam alii: possumus autem dicere quod etiam omnes, qui in Palatio militant, possunt appellari Palatini. Invenies enim titulum positum in duodecimo libro Codicis qui ita inscribitur, *De Peculio omnium Palatinorum.* Ergo secundum hoc quod appellavit, Palatinorum, colligere possumus omnes Palatinos dici. *A. A.* Novell. 117. cap. 11. Sub Comite rerum privatarum Palatini ministrant. Eorum mentio est in notitia dignitatum in Officio ejusdem Comitis. *Pith.* Meminit quinquagenarum Scholarum Julianus Imperator l. 1. Cod. Theodos. de Domestic. & Protector. schola candidatorum apud Adon. in Passio. Faustini, & schola gentilium

in Passio. Sergii. Vide Martyrolog. corrupte. Sudas. Κιγπλιαὸν. Procopius. Ανεκδότοις. Ημύπτάνετο δὲ τοιοῦτο κατ' τῇ μαγίςρου καλουμένου ἀρχῇ καὶ τοῖς παλατίνοις εἰ δὴ ἀμφί τε τοὺς θησαυρούς καὶ τὰ πριβάτα καλούμενα τό τε πατριμόνιον ἐπιτελεῖν ἀεὶ τὴν ὑπουργίαν εἰώθασιν. Glossar. verbor. quæ ad jus pertinent. Παλατῖνοι κοινῷ ὀνόματι πάντες ἐκαλοῦντο οἱ ἐν τοῖς κατὰ τὸ παλάτιον θησαυροῖς ὑπηρετοῦντες ταξεώταις· ἀλλ' οἱ μὲν ἀεὶ τῷ παλατίῳ προσεδρεύοντες ἐλέγοντο κομιτατήνσιοι· κομιτάτον γὰρ ὁ τόπος ἐν ᾧ διάγει ὁ Βασιλεύς. οἱ δὲ εἰς τὰς ἐπαρχίας πεμπόμενοι, μιττενδάριοι. μιττένδω γὰρ ἀποστέλλω.

m [Consuetudinis nomine] A. A. Pro sportulis vel stipendiis solitis. Nov. 123. cap. 5. & 23. Pith. Απὲρ ἡ συνήθεια δίδοσθαι γινώσκει. Gloss. Salarium. Οψώνιον, παροχὴ, συνήθεια. Sportula. Εκβιβαστικὰ, ἐφόδια, συνήθεια. Augustin. Macedonio. Sunt aliæ personæ inferioris loci, quæ ab utraque parte non insolenter accipiunt, sicut officialis & a quo admovetur & cui admovetur officium, ab his extorta per immoderatam improbitatem repeti solent, data per tolerabilem consuetudinem non solent. Chrysostom. τοὺς ὑποδεξαμένους εἰσπράττεσθαι καθ' ἑκάστην ἡμέραν ἃ μηδεὶς ἐπιτάττει νόμος, ἐπὶ προφάσει τινὸς ἔθους ἀρχαίου παρανόμου τε καὶ ἀδίκου. Sic alibi Justinian. μήτε δὲ συνηθείας ὀνομάζειν ἢ ζητεῖν. τὰ γὰρ κακῶς ἐπινοούμενα, οὐδὲ μακρᾷ συνηθείᾳ βεβαιοῦσθαι βουλόμεθα. Leo. Imperat. ναυμαχικοῖς. παραγγείλας δὲ καὶ τοῖς ἄρχουσι, μηδένα τῶν ὑπ' αὐτοὺς στρατιωτῶν ἀδικεῖν ἢ τὸ οἱονοῦν δῶρον παρ' αὐτῶν λαμβάνειν ἢ τὰς λεγομένας συνηθείας.

LXXXIII. Idem.

2. Proconsul Cappadociæ vindicare debet direpta vel usurpata a quibusdam Tamiaca prædia [a], sive rustica sive urbana, nulla ei temporali præscriptione opponenda. Temporis enim prolixitas publico non nocet [b]. Invigilare autem debet & tributorum exactionibus. Habeat autem in sua potestate omnes sive milites, sive scriniarios tam gloriosissimi Præfecti Prætorii, quam fortissimi Magistri militum, sive civile habeat Officium sive Tamiacum cingulum [c], sive dignitatem tam majorem quam minorem, sive Sacerdos [d] sit, sive aliud quodcumque privilegium prætendat. Diligenter autem observare debet, ut Canonicarii, qui ab inlustrissimo præposito [e] mittuntur, nullum sentiant lucrum ab aliqua persona, quamvis ex consuetudine aliquid accipere soliti essent.

b. φόνιμα νόμω. vers. τὰ δημοσίας τε.

a *Tamiaca prædia*] De his cap. præced. litt. C. *Scholiastes.* Prædia ad fiscum pertinentia.

b *Temporis enim prolixitas publico non nocet*] *Scholiastes.* Nota regulam generalem, qua cavetur ut temporis prolixitas publico non noceat. Ex hoc poteris dicere, quod fiscus pupillo similis est. Utilissimus locus est iste, & innovat omnia quæ dicuntur contra fiscum in præscriptione. Ecce enim habes in Codice in aliquibus locis quod in hoc loco debet fisco nocere præscriptio. Per hunc præsentem locum omnis ambiguitas innovata est. Poteris dicere quia pro hoc etiam illud innovatum est, quæ habes in secunda institutione in titulo sexto, ubi dicit, si res fisci vacantes aliquis invenerit, potest eas usucapere. Ergo dicimus, quia jam nec illo loco potest longi temporis opponi præscriptio. Ecce enim generaliter dixi prolixitas temporis fisco non nocet.

c *Tamiacum cingulum*] *Scholiastes.* Id est, si Palatinus sit vel Apparitor Comitianus, is est qui ante Comes domorum dicebatur. A. A. Magistratus signum Novell. 62. cap. 2. Tamiacorum Novell. 30.

d *Sive Sacerdos*] *Scholiastes.* Plebis Præpositi, Episcoporum & distinctiones diversas in aliis Clericis relatas in centesima vicesima Constitutione & de

Clericis & Monachis loquitur, ibi invenies quod Episcopus pro nulla causa apud publici judicem exhiberi debet sine speciali Principis jussione.

^c *Ab inlustrissimo Præposito*] *Scholiastes.* Quæsitum est qua dignitate fungeretur Præpositus? & dictum est, Præpositus præfectoriam habet dignitatem. Nam Præfectus Prætorio, Præfectus urbis & Magister militum præsentum, & Præpositus sacri cubiculi similem habent dignitatem. Quæsitum est & quid cubicularii non sunt servi? & dictum est immo: & Constitutio posita est Leonis, ut mox oblatus fuerit aliquis eunuchus Principi, mox in ipsa oblatione fiat liber.

LXXXIIII. Idem.

θ. τῷ στρατιωτικῷ.

! præceptum est

3. Proconsul Cappadociæ municipiis ^a ejusdem provinciæ, cui *præest* ¹, vicarios suos mittere non audeat. Si quid enim fieri vult, habet defensores municipiorum & apparitores suos, per quos suas

verſ. εἰ δὲ του.

jussiones ad effectum perducere poterit. Sin autem militibus indigeat, ipsi milites, qui in Cappadocia degent, jussiones ejus impleant: ita tamen, ut neque milites, neque ipse proconsul, neque consiliarius ejus aliquid detrimenti faciant subjectis, sed publicis annonis contenti sint. Ideoque & propriis jumentis, propriisque sumptibus proficisci eos oportet. Jubet autem Constitutio tam scholares homines,

verſ. αὐτὴν ἐχόντων.

quam domesticos in Cappadocia degentes ^b jussiones Proconsulis implere. Nam si jussionibus ejus non paruerint, & cingulum & facultates suas *amittant* ². Nam & in eos potestas proconsuli ex hac Constitutione data est. Curam autem agere debet, ne hi, qui a Constantinopolitana civitate descendunt, subjectos lædant. Sed & cursus publici debet curam habere ^c. Nam & veredorum dispositionem ^d sub *jurisdictionem* ³ ejus Constitutio esse jubet. Agat autem curam & frumentariæ causæ civitatis & operum publicorum.

² amittunt

verſ. οὐ συγχωρήσει.

³ jurisdictione

θ. φροντιεῖ δὲ.

^a *Proconsul Cappadociæ municipiis, &c.*] *Scholiastes.* Hoc amplius, nec totius Provinciæ loci sui servatorem constituere Præses Provinciæ potest. Hoc enim prohibet Novella Constitutio, quæ ad Musonium rescripta est, in primo capite suo. De eodem & de aliis Magistratibus observandum, exceptis quibusdam distinctionibus, quas dicit ibi in ipsam Constitutionem. *A. A.* Municipium pro quocunque oppido. Ab eo municipales pro oppidanis. Olim a coloniis & sociorum ac fœderatorum oppidis distinguebantur, quod municipia cum civitate Romana aliquibus muneribus convenirent.

^b *Tam scholares homines, quam domesticos in Cappadocia degentes*] *Scholiastes.* Isti sunt qui dicuntur Græce plærosimi, id est, quia omnes in hac civitate complent: & hic implent sacramentum suum. *A. A.* Scholares. Nov. 82. cap. 7. & Novell. 117. cap. 9. Milites dictarum scholarum. *Pith.* Procopius. Ἀνεκδότοις. Ἐτύγχανον στρατιῶται οὐχ ἧσσους ἢ πεντακόσιοι καὶ τρισχίλιοι τὸ ἐξ ἀρχῆς ἐπὶ φυλακῇ τοῦ παλατίου κατεστημένοι, οὓσπερ σχολαρίους καλοῦσι· καὶ αὐτοῖς συντάξεις ἀνέκαθεν πλείους ἢ τοῖς ἄλλοις ἅπασι τὸ δημόσιον ἀεὶ χορηγεῖν εἴωθε· τούτοις οἱ πρότερον μὲν Ἀριστίνδην ἀπολέξαντες ἐξ Ἀρμενίων ἐς ταύτην δὴ τὴν τιμὴν ἦγον. ἐξ οὗ δὲ Ζήνων τὴν βασιλείαν παρέλαβε πᾶσιν ἐξουσία ἐγίνετο καὶ ἀνάνδροις καὶ ἀπολέμοις οὖσι παντάπασι τούτου δὴ τοῦ ὀνόματος ἐπιβατεύειν. προϊόντος δὲ τοῦ χρόνου καὶ ἀνδραπόδοις καταστάντες τίμημα τὴν στρατείαν ὠνοῦντο ταύτην. ἡνίκα τοίνυν τὴν βασιλείαν παρέλαβεν οὗτος Ἰουστινιανὸς πολλοὺς εἰς τὴν τιμὴν κατεστήσατο ταύτην χρήματα μεγάλα περιβαλλόμενος· ἐπεὶ δὲ τούτοις τοῖς καταλόγοις οὐδένα ἐνδεῖν τὸ λοιπὸν ᾔσθετο ἑτέρους αὐτοῖς ἐς δισχιλίους ἐπέθηκεν οὕσπερ ὑπεραρίθμους ἀπεσείσατο αὐτίκα μάλα τῶν χρημάτων οὐδ᾽ ὁποιοῦν ἀποδοὺς σφίσιν. Vidend. Sudas. σχολάριοι. & ὑπεράριθμοι.

c *Cursus publici debet curam habere*] *A. A.* Novell. 28, cap. 1. Cum publica pecunia licebat equis dispositis & vehiculis homines aut res quaslibet mittere. Olim diplomate uti, & angariis dictum est. Vide lib. 12. Cod. Justin. & lib. 8. Cod. Theodos. de cursu publico. *Pith.* Procopius. Ἀνεκδότοις. Οἱ μὲν Ῥωμαίων αὐτοκράτορες ἐν τοῖς ἄνω χρόνοις γεγενημένοι προνοήσαντες ὅπως ἅπαντά τε σφίσιν ἀπαγγέλλοιντο τάχιστα καὶ μηδεμιᾷ διδόντα μελλήσει τάτε πρὸς τῶν πολεμίων ἐν χώρᾳ ἑκάστῃ ξυμπίπτοντα καὶ ταῖς πόλεσι κατὰ στάσιν ἢ ἄλλο τι ἀπροόπτον ξυμβαίνοντα πάθος τάτε πρὸς τῶν ἀρχόντων καὶ τῶν ἄλλων ἁπάντων πανταχόθι πρασσόμενα τῆς Ῥωμαίων ἀρχῆς ὅπως τε οἱ τοὺς φόρους παραπέμποντες τοὺς ἐπετείους διασώζοιντο βραδυτῆτος καὶ κινδύνου χωρὶς δημόσιον ὀξύν τινα πανταχόσε πεποίηνται δρόμον τρόπῳ τοιῷδε. ἐς ἡμέρας ὁδὸν εὐζώνῳ ἀνδρὶ σταθμοὺς τε κατεστήσαντο, πῆ μὲν ὀκτὼ πῆ δὲ τούτων ἐλάσσους· οὐ μέντοι ἧσσον ἐκ τοῦ ἐπὶ πλεῖστον ἢ κατὰ πέντε· ἵπποι δὲ ἵσταντο ἐς τεσσαράκοντα ἐν σταθμῷ ἑκάστῳ· ἱπποκόμοι δὲ κατὰ λόγον τοῦ τῶν ἵππων μέτρου ἐτετάχατο ἐν πᾶσι σταθμοῖς· συχνῆς δὲ ἵππων δοκιμωτάτων ὄντων διαδοχαῖς ἐλαύνοντες ἀεὶ οἷσπερ ἐπίκειται τὸ ἔργον τοῦτο δέκα τε ἂν οὕτω τύχοι ὁδὸν ἡμερῶν ἀμείβοντες ἐν ἡμέρᾳ μιᾷ ἱππεύουσιν ἅπαντα ὅσα μοι ἀρτίως δεδήλωται, &c. ὁ δὲ αὐτοκράτωρ οὗτος πρῶτα μὲν τὸ ἐκ Χαλκηδόνος ἄχρι ἐς Ἑλενούπολιν οὔτι ἐθελουσίους ναυτίλλεσθαι· πλέοντες οὖν ἐν ἀκάτοις βραχείαις ποσὶν οἷαι διαπορθμεύεσθαι τῇδε εἰώθασι χειμῶνος ἂν οὕτω τύχοι ἐπιπεσόντος ἐπὶ μέγα κινδύνου χωροῦσι. τῆς γὰρ ἀναγκαίου σπουδῆς ἐγκειμένης σφίσι καραδοκεῖν τε καὶ προσδέχεσθαι μέλλουσαν τὴν γαλήνην ἀδύνατα ἐστιν. ἔπειτα δὲ κατὰ μὲν τὴν ἐπὶ Πέρσας ὁδὸν φέρουσαν τὸν δρόμον ἐπὶ σχήματος τοῦ πρόσθεν οὕτως εἴασεν εἶναι· ἐς δὲ τὴν λοιπὴν ξύμπασαν ἑῴαν μέχρις ἐς Αἴγυπτον ἐν ἡμέρας ὁδῷ κατὰ σταθμὸν ἕνα κατεστήσατο μόνον οὐχ ἵππων μέντοι ἀλλ' ὄνων ὀλίγων· διὸ δὴ τὰ μὲν ξυμβαίνοντα ἐν χώρᾳ ἑκάστῃ μόλις καὶ ὀψὲ τοῦ καιροῦ καὶ ὄπισθεν τῶν πραγμάτων εἰσαγγελλόμενα ἐπικουρίας οὐδεμιᾶς τυγχάνειν εἰκός.

d *Veredorum dispositionem*] *Pith.* Ὁ τῶν δημοσίων ἵππων δρόμος. L. ult. § patrimoniorum ff. de munerib. & honorib. l. 8. C. Theodos. de cohortalib. Cassiodorus in formula Magister dignitat. Veredorum quin etiam opportunam velocitatem quorum status semper in cursu est, diligentiæ suæ districtione custodit: ut solicitudines nostras quas consilio vincit, beneficio celeritatis expediat.

LXXXV. Idem.

4. Eos, qui jussiones superfluas portant, veluti de aquæductu, de muris, de pontibus, *expellet* c Proconsul Cappadociæ: ut nec intimare eis tales supervacuas jussiones concedatur, nisi forte jussionem pragmaticam habeant. a. Sin autem Proconsul adjutorio majore indigeat, mittat relationes tam ad inlustrissimum præpositum b, quam ad alios maximos populi Romani magistratus.

b. καὶ ἂν πρα.
c expellat
vers. εἰ δὲ πρα.

a *Jussionem pragmaticam habeant*] *Scholiastes.* Tunc enim præmittere debent intimationem, deinde referre Principi, & responsum ejus expectare. Quod supra didicisti constitutione, quæ inscripta est, *Mandata Principum.*

b *Præpositum*] *Pith.* Ὁ τῶν βασιλικῶν κοιτώνων προεστώς. Zosimus. Ἱστοριῶν λόγ. δ΄. ἦν δὲ ὁ πρὸς τοῦτο σταλεὶς ὁ τοὺς βασιλικοὺς φυλάττειν ἐπιτεταγμένος κοιτῶνας οὐκ εὐνοῦχος τις ὤν· οὐδὲ γὰρ εὐνούχοις ὁ Μάξιμος ἐπιστῆσαι τὰ τῆς αὐλῆς ἠνείχετο φυλακῇ. Idem λόγ. ε΄. καὶ ὁ Βασιλεὺς προὐκάθητο δικάζων· Εὐτρόπιος δὲ παρεστὼς ἐπειδὴ καὶ τὴν ἡγεμονίαν πάντων τῶν βασιλικῶν εἶχε κοιτώνων τῆς πάσης ψήφου κύριος ἦν. Sub dispositione viri illustris Præpositi sacri cubiculi erat domus divina per Cappadociam. Notit. Orientis. Vid. l. 5. C. ad l. Jul. repetund. & in Græc.

LXXXVI. Idem.

5. Titulos privatos alienis rebus prohibeat imponi a Cappadociæ Proconsul. Et sit inter spectabiles magistratus. Et si provocatio con-

b. μείζους δὲ.
a. καὶ ἔστω.

tra ſententiam ejus porrecta ſit, apud Præfectum Prætorio [b] & Quæſtorem inducatur.

[a] *Titulos privatos alienis rebus prohibeat imponi*] *Pith.* Vide l. 2. C. Theod. de incorpor. tituli vero quorum adjectione prædia noſtris ſunt conſecranda nominibus, non niſi publica teſtificatione ponantur. L. 2. C. Theodoſ. de nav. non excuſand. D. Auguſtinus in Pſalm. 21. Ubi potens aliquis invenerit titulos ſuos nonne jure rem ſibi vindicat? & dicit, non poneret titulos meos niſi res mea eſſet. Idem tractat. 7. in epiſt. Joann. cujus ſit & ad quem pertineat prædium in titulo inſpicitur, ne forte importune irruamus quo non oportet. Idem Auguſtinus Pſalm. 55.

[b] *Præfectum Prætorio*] *Pith.* Zoſimus. Ἱστορικῶν λόγ. β'. συνετάραξε δὲ καὶ τὰς πάλαι καθεσταμένας ἀρχάς· δύο γὰρ τῆς αὐλῆς ὄντων ὑπάρχων καὶ τὴν ἀρχὴν κοινῇ μεταχειριζομένων, οὐ μόνον τὰ περὶ τὴν αὐλὴν τάγματα τῇ τούτων ᾠκονομεῖτο φροντίδι καὶ ἐξουσίᾳ, ἀλλὰ γὰρ καὶ τὰ ἐπιτετραμμένα τὴν τῆς πόλεως φυλακὴν καὶ τὰ τῆς ἐσχατιᾶς ἐγκαθήμενα πάσαις. ἡ γὰρ τῶν ὑπάρχων ἀρχὴ δευτέρα μετὰ τὰ σκῆπτρα νομιζομένη καὶ τῶν σιτήσεων ἐποιεῖτο τὰς ἐπιδόσεις καὶ τὰ περὶ τὴν στρατιωτικὴν ἐπιστήμην ἁμαρτανόμενα ταῖς καθηκούσαις ἐπηνώρθου κολάσεσι. Κωνσταντῖνος δὲ τὰ καλῶς καθεστῶτα κινῶν μίαν οὖσαν ἐς τέσσαρας διεῖλεν ἀρχάς. ὑπάρχῳ γὰρ ἑνὶ τὴν αἴγυπτον ἅπασαν πρὸς τῇ πενταπόλει λιβύῃ καὶ τὴν ἑῴαν ἄχρι μεσοποταμίας καὶ προσέτι γε κίλικας καὶ καππαδόκας καὶ ἀρμενίους καὶ τὴν παράλιον ἅπασαν ἀπὸ παμφυλίας ἄχρι τραπεζοῦντος καὶ τῶν περὶ τὸν φᾶσιν φρουρίων παρέδωκε τῷ αὐτῷ καὶ θρᾴκην ἐπιτρέψας μυσίαν τῇ μέχρις ἀσήμου καὶ ῥοδόπης μέχρι τοπηρουπόλεως ὁριζομένην καὶ κύπρον μέντοι καὶ τὰς κυκλάδας νήσους δίχα λήμνου καὶ ὄμβρου καὶ σαμοθρᾴκης. ἑτέρῳ δὲ μακεδόνας καὶ θεσσαλοὺς καὶ κρῆτας καὶ τὴν ἑλλάδα καὶ τὰς περὶ αὐτὴν νήσους καὶ ἀμφοτέρας ἠπείρους καὶ πρὸς ταύταις Ἰλλυρίους καὶ δάκας καὶ τριβαλλοὺς καὶ τοὺς ἄχρι τῆς βαλερίας παίονας καὶ ἐπὶ τούτοις τὴν ἄνω μυσίαν. τῷ δὲ τρίτῳ τὴν Ἰταλίαν ἅπασαν καὶ σικελίαν καὶ τὰς περὶ αὐτὴν νήσους καὶ ἔτι γε σαρδόνα καὶ κύρνον καὶ τὴν ἀπὸ συρτέων κύρηνης ἄχρι λιβύης. τῷ δὲ τετάρτῳ τοὺς ὑπὲρ τὰς ἄλπεις κελτοὺς καὶ ἴβηρας πρὸς τῇ βρεττανικῇ νήσῳ. Vidend. Notitia utriuſque Imperii, ex qua corrupta quædam apud Zoſimum emendare non erit difficile. Diminuto poſtea Romano Imperio nonnihil ex illa inſtitutione immutatum eſt. Orientis quidem & Illyrici Præfectorum fit mentio C. de Offic. Præfect. Prætor. Orientis & Illyrici quibus alium adjunxit Juſtinianus recuperata Africa. Tit. de Offic. Præfect. Prætor. Affric. cujus fit mentio l. 2. §. ult. C. de vet. jur. enucl. l. 2. C. de Epiſc. aud. l. 1. C. de rapt. virg. Occidentis Præfecturæ ſive Italiæ quam nondum omnino tranquille in poteſtatem redegerat Juſtinian. meminit Nov. 70.

LXXXVII. Idem.

6. Quod ſi ex utraque Cappadocia judex datus ſit tam ex divina juſſione quam ex *calculo*[*] maximi magiſtratus, judex autem neque ſpectabilis ſit, neque quantitas cauſæ quingentos aureos excedat: Proconſul talem appellationem recipiat, & ſacrum habeat auditorium [a]. Et ſi crimen moveatur in judicio ejus, attendat ipſe leges, & non timeat neque cingulum, neque dignitatem, neque ſacerdotium reorum [b]. DAT. CONS. BILISARII.

verſ. εἰ δέ τις ἐξ ἑκατέρας. * cubiculo

l. μοιχείας. *verſ.* εἰ δὲ αἰτίαν.

[a] *Sacrum habeat Auditorium*] *Pith.* Supra Conſtit. 17. cap. 2.

[b] *Sacerdotium reorum*] *Scholiaſtes.* Hodie hoc innovatum eſt, ut ſupra dictum eſt de Epiſcopo, vel aliis Clericis.

CONSTITUTIO XXIII. Διάταξις ηʹ.

LXXXVIII. De Officio Prætorum populi.

1. Qui antea in urbe Constantinopolitana præfecti vigilum vocabantur, modo Prætores populi nominentur, & seditiones plebis compescant [a], & codicellos honoris a divina manu piissimi principis accipiant. *Fiant* [*] ab inlustribus vel Comitibus Consistorianis [b] vel tribunis [c], vel ex his qui magistratus in provinciis gesserunt [d]. Habeant autem & unum consiliarium singuli, & annonarum nomine denas auri libras per singulos annos. Sin autem incendium in urbe fuerit factum, interesse eo Prætores oportet, vicenos secum habentes milites & tricenos matricarios [e]. DAT. XVI. KAL. OCTOB. CONSTANT. BILIS. V. C. CONS. [*] & fiant

[a] *Qui antea in urbe Constantinopolitana Præfecti Vigilum vocabantur modo Prætores populi nominentur & seditiones plebis compescant*] *A. A.* Hanc Constitutionem vidi in veteribus libris Authenticorum post undecimam Constitutionem sub titulo de plebeiis Prætoribus. Juliani epitomes pauca verba extant. *Scholiastes.* Nota quod non tantum Præfectus sed Prætores quoque populi seditiones plebis compescere possunt. Ex hoc ergo poteris dicere quod quasi adjutor in hoc casu Præfecti & potest Venetianos aut Prasinianos tenere. Scias autem quod Præfecti Vigilum Magistratus non erant, ut est relatum in primo libro Protorum titulo secundo. *Pith.* Καὶ τῇ ἡμετέρᾳ φωνῇ Prætores plebis προσαγορευέσθωσαν τῇ δὲ ἑλλάδι ταύτῃ καὶ κοινῇ πραίτωρες δήμων. Procopius ἀνεκδότοις. ὥσπερ δὲ οὐχ ἱκανῶν οἱ ἐς τοῦτο οὐσῶν τῶν πάλαι διατεταγμένων ἀρχῶν ἑτέρας δύο ἐπὶ τῇ πολιτείᾳ ἐπετεχνήσατο καί τοι ἅπαντα μέχρις φέρουσα τὰ ἐγκλήματα ἡ τοῦ δήμου ἐφεστῶσα ἀρχή, &c. καὶ αὐτοῖν τὴν ἑτέραν μὲν τοῖς κλέπταις δῆθεν τοῦ λόγου ἐπέστησεν ὄνομα ταύτῃ ἐπιθεὶς πραίτωρα δή, &c. ὁ μὲν οὖν πραίτωρ εἴ τινα ἐν τοῖς φωρίοις λάβοι πολλοῦ ἄξια εὕροι ταῦτα δὴ τῷ αὐτοκράτορι ἀποφέρειν ἠξίου φάσκων οὐδαμῇ φαίνεσθαι τοὺς τούτων κυρίους, &c. ὕστερον δὲ ὁ παλαμναῖος οὗτος ταύτῃ δὲ καὶ τῇ τοῦ δήμου ἐφεστώσῃ ἀρχῇ πάντων ὁμοίως ἐπιμελεῖσθαι τῶν ἐγκλημάτων ἐπέστελλεν ἐρίζειν σφίσι πρὸς ἀλλήλους εἰπὼν ὅστις αὐτοῖν πλείους τε καὶ θᾶσσον διαφέρειν ἱκανὸς εἴη.

[b] *Comitibus Consistorianis*] *A. A.* Utitur hoc verbo Justinianus pro Senatu, sive tribunali Principis. *Pith.* Consistoriani intra Consistorii arcanum admissi actibus intererant, & sacra adibant responsa l. 8. C. Theodos. de honorat. Codicill. Consistorium θεῖον συνέδριον. Βασιλικὸν σήκρετον. Ausonius in Gratiar. action. In illa vero sede, ut ex more loquimur, Consistorii, ut ego sentio sacrarii tui, nullus unquam superiorum aut dicenda pensius cogitavit, aut consultius cogitata disposuit, aut disposita maturius expedivit. Vide Ambros. de obitu Valentiniani.

[c] *Tribunis*] *Pith.* L. 3. C. Theodos. de Primicer. & Notar. Tribuni Prætoris, tribuni residui ordinis, domestici Notarii. Tribuni & Notarii Prætoriani. Cassiodor. in formul. Præfect. Prætor. militia perfunctis Tribunorum & Notariorum honorem tribuit: & milites suos illis exæquat, qui inter Proceres mixti nostris conspectibus obsecundant. Inde lib. 1. Pater enim candidati sub Valentiniano Principe gessit Tribuni & Notarii laudabiliter dignitatem. Honor qui tunc dabatur egregiis dum ad Imperiale secretum tales constet eligi, in quibus reprehensionis vitium nequeat inveniri. Zosimus. Ἱστορικῶν λόγ. εʹ. συνεξήει δὲ τούτῳ καὶ Ἰωάννης τῶν βασιλικῶν ὑπογραφέων οὓς τριβούνους καλοῦσιν ἄρχων γεγενημένος. Vid. l. 2. & 3. C. Theod. de Primicer. & Notar.

[d] *Vel ex his qui Magistratus in Provinciis gesserint*] *Scholiastes.* Ergo si non tales facti fuerint, poteris eis dicere, Subripuistis Principi. V. C. Subrepsistis.

[c] *Matricarios*] *Scholiastes.* Matricarii dicuntur illi quos videmus ad incendia currentes, & portantes spongias cum ferramentis & alia ferramenta per quæ possint de pariete in parietem transire, & ita incendium extinguere. *Pith.* Matricarii, Collegiati, Carpentarii. Scaliger Abietarii. Glossar. Ματρίκιον. Τὸ παχὺ ξύλον καὶ πλατύ. Ματρικάριοι. ξυλουργοί. Cedrenus 140. Tzetz. Chyliad. 12. ἐν ματρικίοις ἔγγραφον ἤτοι σανίσι ξύλοις.

Διάταξις κγ'.

CONSTITUTIO XXIIII.

LXXXIX. *De Appellationibus.*

§. *Ex rerum. vers. Et sancimus, in editione Latina.*

1. OMnis provocatio [a], sive per se, sive per procuratorem, vel per defensorem, vel per tutorem, vel curatorem velit quispiam provocare, intra decem dies porrigatur, quos numerari Constitutio *præcipit* [1] ex eo die, quo definitiva sententia recitata est.

[1] jubet

[a] *Omnis provocatio, &c. intra decem dies porrigatur*] *Scholiastes.* Scimus per Constitutiones, quod appellatio porrigebatur aut intra duos dies, aut intra tres. Ergo hæc Constitutio in hoc capitulo definivit, ut intra decem dies provocatio porrigatur. Et ideo in objectionibus provocationum a die debita & dies in quo provocatum est. Leges autem titulum in septimo libro Codicis, de temporibus appellationum & observationum fatalium. *A. A.* Justinianus Latine hanc Constitutionem promulgavit. Est in libro Authenticorum secunda collatione 4. titulo de appellationibus & intra quæ tempora debeat appellari. Eam refert Gratianus caus. 2. quæst. 6. Can. 27. anteriorum Græcam Epitomen habent libri Græci, quam Haloander edidit, eam Agylæus Latinam fecit. Vide Authentic. hodie C. de appellat.

XC. *De Consultationibus.*

§. *Ad hæc sancimus.*

2. Si *consultatio* [a] *speretur* [1], & princeps occupatus non possit senatum ad hoc ipsum colligere: allegationes litigatorum maneant in eadem figura, ut nullum præjudicium patiantur, quamvis tempus statutum transactum sit: usquequo videlicet, donec princeps vacationem agens, senatores *in unum* [2] convocaverit.

[1] consultatione speretur Imperator, *aliàs* si consultatione ordinetur Prætor
[2] *dele* Ivo

[a] *Si consultatio*] *A. A.* Vide Authent. sed & lis C. de temporib. & repar. appellat. cujus verba refert Gratianus caus. 2. quæst. 6. cap. 40. ei qui. §. sed lis. Juliani verba refert Ivo part. 16. Decret. cap. 120. *Idem A. A.* Cum Princeps Senatum convocabat, a consulendo dicta. Distingui videtur a Juliano in conventum & silentium. Idem videtur dixisse Justinianus Consistorium. Vide lib. 7. C. tit. de app. & consultat. *Pith.* Consultatio fit præsente Principe introducta lite in commune Palatii Procerum auditorium, vel, si absit, calculum Senatus confirmante. Unius enim vel duorum magnificorum judicum improprie consultatio dicitur in l. in offerend. Cod. de appellat. ubi Basilica ita scriptum habent. ἵνα ἐξῇ καὶ τῷ νενικηκότι ἐν τῷ πρώτῳ δικαστηρίῳ, εἰσιέναι παρὰ τῷ ἑνὶ, ἢ τοῖς δυσὶ δικασταῖς, ἢ πᾶσι τοῖς συγκλητικοῖς τὴν ἔκκλητον ἐντὸς δίκης.

XCI. *De Provocationibus in Ægyptiaca regione porrectis.*

§. *Illud etiam. vers. Ideoque sancimus.*

3. Si ab Ægyptiaca regione provocatio orta sit, non ad Imperialem civitatem reducatur, sed apud Præfectum Augustalem Alexandrinæ civitatis dirimatur sacrum auditorium habentem: sententiæque Augustalis

Augustalis nulla provocatio porrigatur. Hoc autem dicimus de his causis, quæ quingentorum aureorum quantitatem non excedunt.

XCII. De Provocationibus in Asiana vel Pontica regione porrectis.

4. In Asiana quoque vel Pontica regione si provocatio data sit, Comites, vel Proconsules, vel Prætores, vel Moderatores [a] de appellatione cognoscant. Nam & isti magistratus ad similitudinem Augustalis [b] sacrum auditorium [c] *habeant* [*]. Ideoque nec sententiæ eorum aliqua *porrigatur* [*] provocatio. *vers. Similique modo.* [*] habent [*] porrigitur

[a] *Moderatores*] *Scholiastes.* Quales sunt Arabiæ & Hellenoponti, nam & ipsi spectabiles sunt.

[b] *Ad similitudinem Augustalis*] *Pith.* Αὐγουστάλιος. Præfectus Ægypti, cui ad similitudinem Proconsulis lege sub Augusto Imperium datum est. Nec enim fasces Consulares ingredi Alexandriam licuit; cujus rei Cicero, cum contra Gabinium loquitur, meminit. Fertur enim apud Memphim in aurea columna Ægyptiis litteris scriptum, tunc demum Ægyptum liberam fore, cum in eam venissent Romani fasces, & prætexta Romanorum.

[c] *Sacrum Auditorium*] Supra Constitut. 17. cap. 2.

XCIII. De Provocationibus in Orientali regione porrectis.

5. Hæc autem totiens locum habent, quotiens decem auri libras causa non excedat. In Orientali regione provocationes usque in decem auri libras ad spectabilem Comitem Orientis inducantur. *Ibidem.*

XCIIII. De Provocationibus contra sententias spectabilium Judicum porrectis.

6. Sin autem antedictis spectabilibus Proconsulibus, vel aliis hujusmodi Judicibus porrigatur appellatio in his scilicet causis, in quibus ipsi principaliter judicant: tunc apud Præfectum Prætorio & Quæstorem causa audiatur utroque Officio obsequente, id est, tam sacrorum Scriniorum, quam Præfecti Officio. *§. Illo videlicet.*

XCV. De Appellationibus contra spectabiles Judices introducendis & exercendis.

7. Illud autem quod diximus de appellationibus apud Proconsules inducendis, non sine distinctione est. Nam si quidem non spectabiles sint hi, contra quos appellatio porrecta est, & a divina jussione, vel aliis Magistratibus judices constituti fuerint, tunc Proconsules appellationem audiant. Sin autem inlustres sint, a quibus appellatum est, provocatio exerceri debet in Constantinopolitana civitate secundum veterem consuetudinem, cujuscumque quantitatis sit, omnibus ceteris legibus, quæ de appellationibus positæ sunt, in sua firmitate durantibus. DAT. III. NONAS JAN. CONS. BILISARII. *§. Ita tamen.*

CONSTITUTIO XXV.

XCVI. De Provocationibus Prætoris Paphlagoniæ vel Honoriados porrecta, & de aliis provocationibus in diversis regionibus porrectis.

[1] Prætore
[2] Proconsule
[3] Proconsule
[4] Prætore
[5] omnibus
[6] quibus

I. SI [a] *Prætoris* [1] Paphlagoniæ vel Honoriados provocatio porrecta sit, & inducatur apud Præfectum Prætorio [b] & Quæstorem [c], Præfecti Prætorii officium huic appellationi obsequatur. Idem est & in moderatore [d] Elenoponti & Ponti Polemoniaci, & *Proconsulis* [2] primæ Cappadociæ, & *Proconsulis* [3] Armeniæ, & *Prætorum* [4] Lycaoniæ, Pisidiæ, Isauriæ. In Comite autem Orientis utrumque officium obsequatur, id est, & Præfecti Prætorii, & Scrinii epistularum. In Pontica autem & Asiana, quæ translata est in Galatiam & Phrygiam Pacatianam, officium Præfecti tantum obsequatur. In *quibus* [5] autem caussis antiquo jure libellenses obsequuntur, in *his* [6] nulla innovatio facta est, sed nihilominus hujusmodi ministerium iidem soli implebunt. DAT. III. NONAS JAN. CONS. BILIS.

[a] *Si Prætoris, &c.*] *Pith.* Hæc Constitutio videtur Cujacio esse finis anterioris Novellæ quæ est XXIIII. Nam XX. extat infra Constitut. 120. pag. 185. & forte missa est ad Tribonianum. Vid. C. 20. Nov.

[b] *Præfectum Prætorio*] Sup. Constitut. 22. cap. 5. Vide Nov. 70.

[c] *Quæstorem*] *A. A.* Quæstor quis & quotuplex. Vide Nov. 41. *Pith.* Zosimus. Ἱστορικῶν λόγ. ε'. καὶ ἐπὶ τούτοις Σάλβιος ὁ τῷ Βασιλεῖ δοκοῦντα τεταγμένος ὑπαγορεύειν ὃν κοιαίστωρα καλεῖν οἱ ἀπὸ Κωνσταντίνου δεδώκασι χρόνοι. Procop. Ανεκδότοις. ἀλλὰ καὶ τὴν τοῦ κοιαίστωρος καλουμένην ἀρχὴν διέθετο οὐδενὶ κόσμῳ ἅπερ διαφερόντως ἐπιμέλοντο οἱ πρότερον βεβασιλευκότες ὡς εἰπεῖν ἅπαντες· ὅπερ τε τὰ ἄλλα ἔμπειροι καὶ σοφοὶ καὶ τὰ ἐς τοὺς νόμους μάλιστα εἶεν οἱ ταύτην διαχειρίσαντες καὶ χρημάτων διαφανῶς ἀδωρότατοι ὡς σφῶν ἂν δὴ μεγάλου ὀλέθρου τούτου τῇ πολιτείᾳ γινομένου ἥνπερ οἱ ταύτην τὴν ἀρχὴν ἔχοντες ἢ ἀπειρίᾳ τινὶ ἔχοιντο ἢ φιλοχρηματίᾳ ἐφεῖντο. ὁ δὲ Βασιλεὺς οὗτος πρῶτον μὲν ἐπὶ ταύτης Τριβωνιανὸν κατεστήσατο οὗπερ τὰ ἐπιτηδεύματα ἐν τοῖς ἔμπροσθεν λόγοις διαρρήδην εἴρηται.

L. 1. C. Th. de Prætor.

[d] *Moderatore*] *Pith.* Αρμοστής. Ducta a Lacedemoniis origine. Meminit Sudas, ἐπίσκοποι. Ulpianus εἰς τὸν κατὰ Τιμοκράτους.

Διάταξις κα'.

CONSTITUTIO XXVI.

XCVII. De Adjutoribus Quæstoris.

[1] adde, quos Boëthos dicunt
[2] in suo loco
[3] sacris
[4] loco
[5] &
[6] ex his
[7] subrogatus est
[8] Prærogativam
[9] Epicteto

I. VIginti & sex adjutoribus [a] *Quæstoris* [1] liceat *in suos locos* [2] alios substituere, idoneos tamen, & quos pro tempore Quæstor elegerit propositis *sanctis* [3] evangeliis. Hi autem, qui fiunt in *locum* [4] eorum qui suo loco ceciderunt, centum solidis præstitis fiant. Istorum autem trium graduum viri, id est, scrinii memoriæ [b] Laterculensis [c], & duorum, qui Proximi futuri [d] sunt, quamvis non sint ex viginti sex adjutoribus, tamen licentiam habeant subrogare in suum locum. Habeant igitur jus vendendi militiam suam, *sed* [5] non ultra centum solidos, dummodo *& is* [6] qui *subrogatur* [7], electione Quæstoris fiat. *Prærogativas* [8] autem Constitutio dat Theodosio, & *Epitheo* [9] & Cy-

rillo [10], & Sabbatio & *Perigeni* [11]. Illo videlicet obſervando, ut ſi quis ex viginti ſex adjutoribus defunctus fuerit, heredes ejus centum ſolidos dent, & electione *Quæſtori* [12] militent. Sin autem liberi ſint defuncti, hoc idem jus habeant, quamvis heredes parenti ſuo non extiterint. DAT. VI. ID. JUNIAS CONS. BILISARII.

[10] *forte* Quiedio, *vel* Quieto
[11] Protogeni, *aliàs* Pirigeno
[12] Quæſtoris

[a] *Adjutoribus Quæſtoris, &c.*] *Scholiaſtes*. Hæc etiam Conſtitutio a Juſtiniano Latine conſcripta eſt, cujus initium fuit *Inter viros devotos*. Sic enim legi in Florentino libro: non ut in Norica editione eſt, *Inter prudentes*. Hæc neque in libro Authenticorum, neque in Græcis libris aut Latinis reperta eſt. Pro ea Gregorius Haloander epitomen Græce & Latine edidit ſub titulo de Adjutoribus Quæſtoris. Verba Juliani addidit Antonius Contius, & eum ſecuti Agylæus & Ruſſardus. *A. A.* Erant ſub Quæſtore urbis Conſtantinopolitanæ, & militare dicebantur, non in armata militia ſed in ſcriniis. In ea notitia dignitatum illuſtris Quæſtor Officium non habet, ſed Adjutores de ſcriniis, quos voluerit. Vide l. comperimus & l. hac lege, & l. certæ C. de proxim. ſacror. Scrin. lib. 12. *Pith.* Βοηθοὶ ἤτοι σκρινιάριοι. Miniſtri Quæſtoris quos ſibi ex ſcriniis memoriæ, libellorum, & Epiſtolarum eligit propoſitis ſacroſanctis Evangeliis. Officium Quæſtoris dicuntur Nov. 120. Nov. 24. cap. 6. τάξις κοιαίστωρος in inſcriptione Græca quæ non admodum bene accommodata eſt ad Nov. 80. περὶ κοιαίστωρος. Videnda Novella integra de Adjutoribus Quæſtoris, quam nos Latine, ſicut ſcripta fuit, cum aliquot aliis, nec dum evulgatis, edi curavimus ad finem Novellarum Juliani.

[b] *Scrinii memoriæ*] *Pith.* Rufinus lib. 2. Interim dictanda adverſum fidem Patrum Imperialia decreta mandantur Benevolo tunc memoriæ ſcriniis præſidenti. Sozomenus lib. 7. cap. 24. Μεταπεμψάμενος μὲν Βενίβολον τὸν ἐπὶ τοῖς γραμματεῦσι τῶν θεσμῶν τότε τεταγμένον, ἐκέλευσε τὴν ταχίστην τεθῆναι νόμον.

[c] *Laterculenſis*] *Pith.* In ſcrinio memoriæ, quæ tertium, primum locum obtinet Laterculenſis nomen init a Laterculo, quod ſic forte dicitur, ut Cyclus Paſchalis, Laterculus Can. 4. Synod. Tolet. cap. 1. Aurel. Iſidorus 7. Etymolog. 18. Cyclus autem vocatus eſt quod in orbem digeſtus ſit & quaſi in circulo diſpoſitum ordinem complectatur annorum, ſine varietate & ſine ulla arte, &c. Hinc & Laterculus dictus quod ordinem habeat ſtratum annorum. Sic Vet. πλινθίον. Hieronymus Laterculum & Abacum appellari poſſe ſcribit, in cujus pulvere ſolent Geometræ grammas, id eſt lineas radioſque deſcribere. Ezech. cap. 4. Pro eo qui latronibus inſidiaretur Capitol. in Maxim. 234.

[d] *Proximi futuri*] *A. A.* Μέλλοντες Novell. 35. In ſingulis ſcriniis erant proximi, de quibus in titulo de proximis ſacrorum ſcriniorum lib. 12. In notitia dignitatum quidam primi ſcrinii appellantur: alii primicerii & ſecundicerii, ſic erant proximi appellati: hos ſequebantur mello proximi. Erant autem ſcrinia memoriæ, epiſtularum, libellorum, diſpoſitionum, ſive cognitionum. *Pith.* Proximi futuri qui in ſecundum gradum veniunt in ſcriniis epiſtularum & libellorum & mello proximarum ingrediuntur, poſt quem proximi fiunt, ſicut & in ſcrinio memoriæ. Procopius. Ανεκδότοις. οἱ βασιλεῖ τε καὶ ταῖς ἀρχαῖς ἐν Βυζαντίῳ ἢ ὁπλιζόμενοι ἢ γράμματα διαχειρίζοντες ἢ ἄλλο ὅτι οὖν ὑπηρετοῦντες τάσσονται μὲν ἐν τοῖς καταλόγοις ἀρχὴν ἐσχάτην· προϊόντος δὲ τοῦ χρόνου ἀναβαίνοντο ἀεὶ ἐς τὴν ἀπογινομένων ἢ ὑπεξιόντων τὴν χώραν τάξεως ἕκαστοι τῆς καθ' αὑτοὺς· ἐς τὸ δὲ χωροῦσι ἕως ἄν τις βαθμοῦ ἐπιβεβηκὼς τοῦ πρώτου ἤδη ἐς τὸ τῆς τιμῆς ἀφίκηται πέρας· καὶ τοῖς ἐς τοῦτο ἀξιώματος ἥκουσι χρήματα ἐκ παλαιοῦ διατέτακται τοσαῦτα τὸ πλῆθος ὥστε πλεῖον ἀνὰ πᾶν ἔτος ἢ ἐς ἑκατὸν χρυσοῦ ἀγείρεσθαι κεντηνάρια τούτοις.

Διάταξις κζ'.

CONSTITUTIO XXVII.

XCVIII. De Officio Moderatoris utriusque Ponti, id est Elenoponti.

l. ἀλλ' εἰς ταῦτα. 1. DUorum Pontorum unus sit Præses, Moderatoris [a] appellatione decorandus. Et habeat sub jurisdictione sua civitates tredecim, & nominetur provincia *Elenopontus* [1]. Amasia autem & Neocæsarea civitas jus metropolitanum & nomen habeant. Duarum autem istarum civitatum episcopi in Constantinopolitana civitate consecrentur, & sint & ipsi Metropolitani, & municipiorum suorum Episcopos singuli ipsi consecrent. Iste autem moderator Justinianus habeat & civile & *militare* [2] auxilium: habeat & Adresponsum [b], & omnis condicio fiat ei subjecta, *neminem* [3] fori præscriptione defendente. Sed & utriusque honoris, id est civilis & militaris capiat annonas concurrentes in septingentos *viginti quinque* [4] solidos, & apparitionem habeat unam: & publicus cursus [c], item tributorum exactio ad periculum ipsius & apparitionis ejus pertineant. Consiliarius autem Moderatoris capiat de publico septuaginta duo solidos. Apparitio autem ejus, quæ una facta est ex civili & militari apparitione permixta, capiat quadringentos quadraginta septem solidos & tremissem.

[1] Helenopontus
l. πᾶσαν δέ.
l. ὥστε.
[2] naturale
[3] nemine
l. καὶ ἔχ.
[4] vigintique

[a] *Moderatoris*] *Pith.* Supra Constitut. 25. litt. d. Hæc autem Constitutio in libro Authenticorum desideratur. Edita est ab Haloandro Græce & Latine sub titulo de Moderatore Heleneponti.

[b] *Adresponsum*] *Pith.* Supra Constit. 17.

[c] *Publicus cursus*] *Pith.* Sup. Constit. 22. cap. 3.

XCIX. Idem.

l. ὁ δὲ τῶν ἀρχῶν. 2. Moderator Elenoponti vicarios suos in eadem provincia non mittat. Ipse enim circuire civitates debet, & inspicere eas: & si quid injuste fit, corrigere. Sed & si milites viderit non contentos esse publicis annonis, sed damna subjectis facientes, refrenare debet: & si quid inlicite ceperint repetere, & subjectis restituere. Et hoc non impediatur facere neque divina forma, neque pragmatica sanctione, Habeat autem Apparitores centum. Nam qui Moderatoris honorem habent, inter spectabiles Judices sunt.

l. ἔχέτω δέ.

C. Idem.

l. τὸ δὲ μάλιστα. 3. Moderator Elenoponti nemini concedat titulos imponere rusticis prædiis, vel ædibus alienis. Hoc enim proprium fisci vel Cæsaris est. Quod si inveniat aliquem *nomen alienum* [1] prædiis imponentem, titulos quidem inlicitos statim *retollat* [2]. Perscrutetur autem eum, qui titulos imposuit. Et siquidem quasi dominus imposuit, titulos quidem *retollat* [3]: rebus autem illius, qui imposuit, publicos titulos imponat [4]. Sin autem rerum procurator sit, titulos quidem *retollat* [4], illum autem qui imposuit sive procurator sive dominus sit, tormen-

[1] non alienis
[2] tollat
[3] tollat
[4] tollat

tis acerbissimis subjiciat, ut ex corporali coercitione doceatur titulorum impositionem fisci vel Cæsaris propriam esse. De provocationibus θ. διδόσθω δὲ καὶ autem moderator porrigendis eadem teneant jura, quæ de aliis spectabilibus diximus. DAT. XV. KAL. AUG. CONSTANTINOP. BILIS. CONS.

[a] *Publicos titulos imponat*] *Pith.* Sup. Constit. 21. cap. 13. *Scholiastes.* Quæsitum est utrum omnibus robus, an ipsis tantummodo? & dictum est ipsis tantum, nam semper benignè debemus interpretari.

CONSTITUTIO XXVIII. Διάταξις κθ'.

C I. *De Officio Prætoris Paflagoniæ.*

1. MAgistratus [a] *Paflagoniæ* [1] unus sit, & Prætor nominetur, & habeat duplicem potestatem, id est tam *Paflagoniæ* [2] quam Honoriados: & habeat centum Apparitores. De annonis autem *&* *consiliariis* [3] & *apparitione* [4] eadem teneant, quæ superius de moderatore Elenoponti diximus. Nam & de titulis non imponendis, & de provocationibus jura eadem observantur. *Idem* [5] & de militibus. Honore autem Spectabilis est. DAT. XVII. KAL. AUG. BELIS. CONS. [6]

[1] Paphlagoniæ
[2] Paphlagoniæ
[3] ejus & consiliarii
[4] apparitionis
[5] Idem est
[6] V. C. Coss.

[a] *Magistratus Paflagoniæ, &c.*] Hanc Constitutionem habuisse videtur Albericus Rosatus, qui verbo Aquilegia refert in Novella de privilegiis Paflagoniæ in principio ejus urbis mentionem fieri. Hodie in libris Authent. non extat. Eam Græce & Latine edidit Haloander sub titulo de Prætore Paflagoniæ.

CONSTITUTIO XXIX. Ἔδικτ. γ'.

C II. *Ut jura quæ in successionibus posita sunt ab intestato venientibus, etiam in Armeniis teneant.*

1. OMnia jura [a] *quæ* [1] ceteris Romanis posita sunt, eadem & in θ. νομίζονται. Armeniis teneant. Nam & successiones tam in masculis quam in feminis sic observari Constitutio jubet, quemadmodum in ceteris Romanis. Hæc autem ex eo tempore observari oportet, ex θ. τῶν τιμῶν. quo noster Imperator reipublicæ gubernacula tenuit, nisi forte vel transactiones secum fecerunt, vel alio modo causas suas damnaverunt. Habeant autem communionem & in prædiis illis quæ [b] *genearchica* [2] *vocantur* [3] ab antefato tempore. Sin autem contigerit quosdam inveniri, qui filias suas heredes *scripstrunt* [4], volumus ipsis quoque *genearchicarum* [5] rerum dominium competere, quamvis ab intestato parentibus suis secundum pristinam Armeniorum consuetudinem non succedebant. Ea autem quæ semel filiabus competierunt, etiam liberis earum postea competere placet. DAT. XV. KAL. APR. POST BILIS. V. C. CONS.

[1] quæ de
[2] genearchia
[3] vocabantur
[4] scripserint
[5] genearchiarum

[a] *Omnia jura, &c.*] *A. A.* Hujus solius extat Juliani epitome. Non multum differt a Novella 21.

b *In prædiis illis quæ genearchica vocantur*] *A. A.* Gentilicia prædia, quæ agnatos, vel familiam sequebantur. *Pith.* Progenitoralia. Vet. Authent. Interpres. Non dissimiliter Nicephorus Phocas. Novella. Περὶ προτιμήσεως. Μὴ μόνον ἀπὸ τῆς ἐπικτήσεως ἀλλὰ καὶ ἀπὸ γονικῶν ἐκδιώκεσθαι κελεύομεν. Et Manuel Comnen. Περὶ διαφόρων ὑποθέσεων. Καὶ ταύτην ὥσπερ τινα κλῆρον πατρῷον εἰς τρίτην πολλάκις καὶ τετάρτην γενεὰν τοῖς ἐγγόνοις αὐτοῦ κατὰ διαδοχὴν παραπέμψαντα. L. 19. de donatio. C.

Διάταξις λ'.

CONSTITUTIO XXX.

CIII. De Defensoribus Civitatum.

θ. πῶς οὖ.
¹ libris auri ipse
² etiam
³ defensorem
⁴ crеetur
vers. ὅρκον δὲ παρέχειν.
⁵ facturus sine dolo est.
⁶ sed nec

1. NUlla licentia ª sit Defensoris Officium in civitatibus suis contemnere: alioquin quinque *librarum auri pœna* ¹ coercebitur: ita tamen, ut in opera civitatis quinque libræ impendantur, & post pœnæ solutionem nihilominus Defensoris Officium suscipere cogatur. Nec *enim* ² vilissimos homines, sed ipsos magis Primates *Defensores* ³ civitatum fieri decet, quamvis inlustres sint, vel militare cingulum, vel prærogativas ex principalibus pragmaticis sanctionibus habeant. Creari autem Defensores oportet per ordinem. Et sit unus ex ipsis Primatibus quorum calculo *crearetur* ⁴. Fiat autem cum sacramento. Nam jurare debet, quod omnia secundum leges & justitiam *facturus est* ⁵. Confirmetur autem per jussionem Præfecti Prætorii, & habeat Defensoris honorem per biennium tantum: & non liceat Præsidi successorem ei dare, *sed* ⁶ Præfecto Prætorio.

ª *Nulla licentia, &c.*] *A. A.* Est in libro Authentic. Constit. 2. collat. 3. tit. de defensorib. civitat. Eam Græce & Latine Haloander edidit.

CIIII. Idem.

vers. μηδὲ μᾶν οὔτε.
¹ sufficit enim Præsidi, *alias*, sufficiunt eis
² jussiones

2. Non liceat Præsidibus Vicarios Defensorum mittere. Nam nec suos mittere possunt: *&* *sufficiunt* ¹ Defensores, *Præsidis jussiones* ² implere.

CV. Idem.

vers. αὐτοῖς κ.
¹ civitatis insinuentur
² pacta
³ componere
⁴ debet
⁵ differentes
⁶ *dele.*

3. Testamenta atque donationes apud Defensores *intimentur* ¹: aliaque publica monumenta apud eos recte procedant. Hoc enim Præses prohibere non poterit: quamvis adversus ipsum Præsidem componantur, vel adversus homines ejus. *Acta* ² autem *conficere* ³ Defensor *potest* ⁴ ad similitudinem Præsidis tam adversus tributarias illationes *differentes* ⁵, quam adversus seditiosos *homines* ⁶. Habeat autem ex Præsidali apparitione unum exceptorem ª, & duo apparitores: & judicet in pecuniariis causis usque ad solidos trecentos.

ª *Exceptorem*] *A. A.* Exactor tributorum. Novell. 15. cap. 3. Novell. 82. cap. 7. Novell. 123. cap. 8. transfertur ad alias actiones. *Pith.* Ὑπογραφεῖς. ταχυγράφοι. Isidor. 9. Etimol. 4. Ennodius de vita Epiphanii. Procop. cap. 1. Josuc. Ταῦτα διὰ τῶν γραμματέων τε'. διδάσκων τὸν λαόν, οὓς ὁ μὲν ἀκύλας ἐκβιβασάς φησιν· ὁ δὲ σύμμαχος ἐπιστάτας. ἐοίκασι δὲ κατὰ τοὺς παρὰ Ῥωμαίοις ἐκσκέπτορας.

εἶναι, δι' ἂν δηλῶσι τοῖς δήμοις οἱ ἄρχοντες τὸ δοκοῦν. Gloss. Ἔκληψις ὑπαγορεύοντός τινος. Exceptio.

CVI. Idem.

4. Si quis plus petierit, ut apud Præsidem magis quam apud Defensorem causa cognoscatur, & per definitivam sententiam reperiatur quantitas *litis intra* [1] trecentos solidos constituta: perdat & ipsam quantitatem, quæ re vera ei debetur, & actionis suæ dispendio puniatur.

vers. ἀνὰ μνδί.
[1] litis fuisse intra

CVII. Idem.

5. Si Defensor civitatis sententiam definitivam protulerit, & adversus eam provocatio porrecta sit: apud Præsidem Provinciæ *exerceri eam oportet* [1]. Sin autem ab apparitoribus Defensor injuriam fuerit passus, & Præses Provinciæ neglexerit competentem *eis* [2] vindictam irrogare: tunc relationem ad Præfectum *Prætorio* [3] mittat: & quod Præfecto visum fuerit, sequatur. *Habeat autem* [4] & scrinium [a] *publicum* [5], ubi monumenta publica *deponantur* [6]: & habeat unum hominem, qui eadem acta debeat conservare.

vers. καὶ μὴν καὶ ταῖ.
[1] disceptetur
[2] ei
[3] Prætorii
θ. σωμ'ξεις δ.
[4] habeat autem defensor
[5] unum
[6] deponere possit

[a] *Scrinium*] *Pith.* Χαρτοφυλάκιον. Ruffinus 1. Histor. Frumentio rationes suas, scriniaque commisit. Socrates. Τὸν δὲ ἕτερον Φρουμέντιον ὄνομα αὐτοῦ, τῶν βασιλέων γραμματοφυλάκιον φροντίζειν. Publicorum monumentorum scrinia l. 8. Cod. Theod. de infirmand. his quæ sub tyrannis, &c.

CVIII. Idem.

6. Defensores sine datione pecuniæ fiant: quattuor enim tantum aureos præstare debent *in judicio* [1] Præfecti Prætorio pro jussionibus quibus Defensorum creatio confirmetur. Sin autem civitas minima sit tres solidos tantum præstari *decet* [2]. Sin autem *publicas annonas* [3] *habeant* [4] *ex vetere quadam consuetudine* [5], capiant *eas* [6] sine aliquo obstaculo. Et si in magnis criminibus obnoxii convincantur aliqui, castigare eos Defensores oportet, posteaque Præsidibus transmittere. Nam in levioribus criminibus sufficit pœna, quam ipsi imposuerunt. DAT. XVI. KAL. AUG. C. P. BILIS. V. C. CONS.

ς. ἐν δὲ ταῖς
[1] in judicium, *aliàs*, majores civitates in judicio
[2] debet
[3] publicam annonam
[4] habeat
[5] ex veteri quadam consuetudine, *aliàs*, secundum veterem consuetudinem
[6] eam

CONSTITUTIO XXXI.

Διάταξις λα'.

CIX. De Lenonibus tollendis.

1. HÆc Constitutio jubet [a] neminem lenonem esse neque in urbe Imperiali, neque *in Provinciis* [1]: & hoc prohibere debent Prætores & *Præsides* [2]. Ultimo enim *supplicio* [3] *subjiciuntur* [4], qui contra Constitutionis normam lenones esse ausi sunt. Omnia autem instrumenta & fidejussiones apud lenones interpositas, vel a lenonibus contra bonos mores factas infirmas atque invalidas esse *Constitutio* [5] jubet. DAT. K. DEC. CP. BILIS. V. C. CONS.

[1] In aliis Provinciis
[2] Præsides Provinciæ
[3] supplicii judicio
Ivo in Panormia.
[4] subjiciantur
[5] hæc constitutio

[a] *Hæc Constitutio jubet, &c.*] *A. A.* Est in libro Authenticorum prima

Constitutio collationis tertiæ sub titulo de lenonibus. Eam etiam Haloander Græce & Latine edidit. Juliani verba refert Ivo parte 8. Decret. cap. 305. ut Novell. Constit. 31. cap. 1. & parte 16. cap. 121. ejusd. Decret. & lib. 5. tit. 2. cap. 29. Panormiæ.

Διάταξις ιϐ'.

CONSTITUTIO XXXII.

C X. *De nefariis & incestis nuptiis.*

vers. Θαυμάζομεν πῶς. [1] damnandum *Ivo part. 9.* [2] contraxit, *idem ibidem.* [3] legitimos ex priore [4] juribus [5] *dele.* [6] corporali quæstioni, *aliàs*, corporalibus coërcitionibus. [7] ei

1. SI quis nefarium [a] & incestum atque *damnatum* [1] matrimonium *contraxerit* [2], liberos autem *ex legitimo priore* [3] matrimonio non habeat: statim suis facultatibus careat, dosque ei data, fisci *viribus* [4] vindicetur. Post publicationem autem, & cinguli *sui* [5] patiatur amissionem, & exilio puniatur. Quod si vilior sit, & *corporales coërcitiones* [6] subsistat, & uxor *ejus* [7] contra leges nupta easdem pœnas patiatur, scilicet si nulla justa excusetur ignorantia [b].

[a] *Si quis nefarium, &c.*] *A. A.* Est in libro Authent. Constitut. 6. collat. 2. titulo de incestis & nefariis nuptiis. Hanc Haloander Græce & Latine edidit. *Scholiastes.* Quantum ad hanc Constitutionem nihil interest inter nefarium & incestum atque damnatum.

[b] *Si nulla justa excusetur ignorantia*] *Scholiastes.* Bene dixit. Nam si forte mater filio nupsit, non poterit juris ignorantiam prætendere: quia jure naturali, sive gentium talis copulatio prohibita est. Si autem proponas eam omnino rusticam & a latere venientes personas, tunc tracta justam causam si invenias. Quæsitum est quid si minor viginti quinque annis sit? & dictum est minoribus non permittitur jus ignorare in delictis scilicet.

C X I. *Idem.*

vers. εἰ μέντοι τύχοιεν. [1] sint, & [2] contraxerint [3] nulli [4] qui [5] sunt [6] in pœnam *vers. καὶ ταῦτα μέν.* [7] omnium

vers. εἰ δὲ ἴδ. & vers. εἰ μέντοι γε. [8] matrimonio nati

[9] *hæc periodus in veteri libro deest* [10] jura [11] inlicitas nuptias aliquis contraxerit [12] *dele.* [13] biennium illud præstari oportet

2. Sin autem liberi *sint ei* [1], *qui* incestas *contraxerit* [2] nuptias, *illi* [3] autem liberi legitimi sint, *quod* [4] forte ex alio legitimo matrimonio procreati *sint* [5], *pœna* [6] patris, sui juris fiant [a], & paternas accipiant facultates [b]: sic tamen ut patri suo alimonias præbeant, & quæ necessaria sunt, administrent. Hæc autem omnia valeant post biennium, quam hæc Constitutio fuerit intimata [c]. Nam intra biennium *omnes* [7] quidem illicitas nuptias, si quæ contractæ sint, dissolvi Constitutio jubet sine pœna eorum, qui nuptias illicitas contraxerunt. Liberis autem, qui ex hujusmodi *matrimoniis* [8] sunt, tres partes bonorum paternorum præstat [d], & quartam fisco, scilicet si non ingrati sunt tales liberi & alii liberi legitimi non sint. Nam si liberi legitimi sint: tunc quartam quidem partem fiscus capiat: cetera autem bona inter se [e] legitimi liberi, & hi qui ex illicito matrimonio nati sunt, partiantur tam ex testamento quam ab intestato. Mulier autem quæ contra leges nupsit, suam dotem tantum capiat. Sed hæc omnia intra biennium valeant. *Nam post biennium* [9] superiora *præcepta* [10] valebunt, quæ in primo capite dicta sunt. Nam si post biennium *in illicitis nuptiis aliquis permanserit* [11], pœnis in primo capite dictis subjicietur. Idemque dicimus, & si ante biennium *novas* [12] illicitas contraxerit nuptias. Nam *biennii indulgentia illis præstita est* [13], qui jam contra-

contraxerunt contra leges *matrimonia* [14], ut intra biennium separentur. Quod si non fuerint separati sed perseveraverint in toto biennio: pœnis primi capitis subjiciantur. [14] matrimonium

[a] *Pœna patris, sui juris fiant*] *Scholiastes.* Nota quod ex pœna patris filii sui juris efficiuntur, quamvis pater nullam capitis diminutionem passus est. Nam relegatio capitis diminutio non est, ut didicimus in prima institutione, titulo, Quibus modis jus patriæ potestatis solvitur.

[b] *Paternas accipiant facultates*] *Scholiastes.* Nota quod substantiam paternam vivo patre & in civitatem veniente filius capiat.

[c] *Intimata*] *Scholiastes.* Adtendendum est, quia non dixit, promulgata, sed intimata.

[d] *Tres partes bonorum paternorum præstat*] *Scholiastes.* Nota quando ex incerto matrimonio nati liberi ad hereditatem parentum vocantur.

[e] *Inter se*] *Scholiastes.* Nota, quando legitimi filii in successione paterna æquales sint his qui ex inlicita copulatione patris editi sunt.

C X I I. *De naturalibus liberis.*

3. Si quis cum muliere libera [a] consuetudinem habuerit, cujus nuptiæ interdictæ non sunt: & liberos *ab eo illa* [1] procreaverit, posteaque instrumenta dotalia composuerit: ei non solum jam nati *liberi* [2] legitimi & in potestate ejus sint, sed etiam postea procreati. DAT. XVII. KAL. JUN. CONSTANT. BILIS. V. C. CONS. [1] ab ea [2] filii, Iuv.

[a] *Si quis cum muliere libera, &c.*] *Scholiastes.* Jam natis filiis. Quid enim si non consentiente filio naturali dotalia instrumenta confecta sint? tunc enim legitimus filius non fit, ut invenies in alia Novella Constitutione, quæ est circa octogesimam, ubi inscribitur de naturalibus filiis.

CONSTITUTIO XXXIII.

C X I I I. *De pignoribus & usuris dandis propter res rusticis mutuatas.*

1. SI quis rustico [a] mutuaverit, terram ejus in pignus accipere non audeat: usuram autem sumere eum æquum est. Siquidem aridos fructus mutuabit, octavam: sin autem solidos mutuaverit, siliquam [b] annuam per singulos aureos capiat, donec scilicet totum quod debetur, fuerit a debitore solutum. DAT. NON. OCTOB. CP. BIL. V. C. CONS.

[a] *Si quis rustico, &c.*] *A. A.* Novellæ 32. 33. 34. de eadem re constitutæ sunt. Nam 32 Græca eadem est cum 34. Latina. Et 33. Latina præcipitur ut in Illyrico 34. observetur. Hæ duæ Latinæ extant in libro Authentic. Altera est Constitutio 4. collationis 4. titulo ut nullus mutuans agricolæ teneat ejus terram. Altera est Constitutio 5. titulo nullum credentem agricolæ tenere illius terram. Haloander Græce, & Latine Constitutionem 32. edidit. Græce item edidit epitomen Novellarum 33 & 34. quam nemo adhuc Latinam fecit. Vide Authentic. ad hæc C. de usur. Juliani autem verba sunt hæc. *Scholiastes.* Ergo non loquitur de adscriptitio, quia terra adscriptitii non est, nisi forte quis dixerit quia terram habet peculiarem, quomodo & peculium servi naturale dicitur. Sciendum est autem prohibitum esse adscriptitio pecuniam mutuam dare sine consensu domini secundum ea quæ relata sunt in quarto libro Codicis, ti-

OOo

tulo ubi dicit de peculio, constitutione sub finem tituli posita. Scire autem debet, quia qui inlicitas usuras percipit infamia notatur, ut invenies in secundo libro Codicis, titulo ubi dicit, de his qui notantur infamia, constitutione circa medium titulum posita.

[b] *Siliquam*] *Pith.* Vicesima quarta pars solidi, dimidia miliarisii. Cedrenus. Προσετάξαμεν τοῖς διοικηταῖς τῶν θεμάτων ἀπαιτεῖν εἰς τὸν κανόνα κατὰ νόμισμα μιλιαρήσιον ἕν. κἀντεῦθεν ἀπεκράτησεν ἡ συνήθεια παρέχειν τὰ δικέρατα τοῖς διοικηταῖς. κεράτια δὲ αἱ ιϐ΄ φόλεις ὠνομάσθησαν ἤτοι νούμμοι.

Διάταξις ια΄.

CONSTITUTIO XXXIIII.

C X I I I I. *De legitima portione liberis a parentibus relinquenda.*

vers. Πάντα ἡμᾶς.

1. OMnes tam masculi quam feminæ [a] decedentes, si unum filium habeant, tertiam partem substantiæ suæ ei relinquant Falcidiæ nomine: eodem obtinente jure, & si duo vel tres vel quattuor liberos *dereliquerint* [1]. Sin autem ultra quattuor sint: *dimidiam* [2] substantiæ paternæ habeant, ut in hoc casu Falcidia lex dimidiam partem contineat, id est, sex uncias substantiæ defuncti. Nulla autem differentia est, utrum institutione heredis an fideicommissi datione legitima pars liberis præstita sit. Hoc autem quod de filiis & filiabus dicimus, teneat etiam in omnibus descendentibus personis, quibus scilicet de inofficioso agere permissum est.

[1] reliquerint
[2] dimidiam partem

[a] *Omnes tam masculi quam feminæ, &c. teneat etiam in omnibus descendentibus personis*] *Scholiastes.* Attendendum quod ex præsenti Constitutione innovatio in descendentibus tantum personis facta est, non etiam in parentibus. *A. A.* Hæc Constitutio in lib. Authent. est Constit. 5. collat. 3. tit. de triente & semisse ab Haloandro Græce & Latine edita est. Vide Authentic. novissima C. de inoffic. testam.

C X V. *De curialibus liberis.*

θ. Ἐξῃρήσθω.

2. Curiales [a] *prioris* [1] *id est præcedentis capitis* [2] observatione *excepti* [3] sunt. Hi enim liberis suis curialibus novem uncias substantiæ suæ relinquere *coguntur* [4]: tres autem reliquas uncias, in quas voluerint personas transmittant. Sed tamen ea *lex* [5] jura de inofficioso testamento quærellæ non mutat. Nam solam quantitatem Falcidiæ legis dilatavit, id est auxit.

[1] priori
[2] *Non videntur hæc verba esse Juliani, sed adjecta ab aliquo studioso.*
[3] exempti
[4] cogantur
[5] res

[a] *Curiales, &c. novem uncias, &c.*] *Scholiastes.* Novem uncias, propter aquæ, per ipsas curias suscipiant, & quemadmodum coguntur curiæ novem uncias relinquere, ita coguntur filiis curialibus institutis, quia, ut dixi, per ipsa curia, habentur. Ergo legem falcidiam in filiis ita definivit, ut aut tertia pars, aut dimidia, aut dodrans. Tertia quidem si usque ad quatuor liberi fuerint dimidia: si ultra quatuor dodrans, si curiales sunt, sive unus, sive plures.

C X V I. *Si liberis suis nudam proprietatem quispiam reliquerit.*

θ. κατανόησον δέ.

3. Si quis liberos [a] & uxorem habens in ultimis suis elogiis jusserit totius substantiæ suæ uxorem quidem usumfructum habere, liberos autem nudam proprietatem, quid juris sit? Et dicimus usque ad par-

tem legitimam Falcidiæ habituros liberos etiam usumfructum proprietatis: reliquam autem usufructus portionem uxori dandam: quia si nudam proprietatem sine ullo ususfructus solacio [b] habeant liberi, nihil prohibet eos fame perire. Hæc autem quæ diximus, teneant tam in patre defuncto, quam in avo & proavo & omnibus superioribus personis. Eodem *videlicet* [1] observando & si mater decedens marito suo usumfructum totius patrimonii sui reliquerit, & liberis suis nudam proprietatem: idem est, & in avia & proavia.

Διάτ. ιη'. vers. καὶ ταῦτα πάντα. [1] videlicet jure

[a] *Si quis liberos, &c.*] *Scholiastes.* Nota quando ultra quatuor aut sex uncias dominio omnium rerum hereditariarum relicto filiis, non videtur eis in falcidia satisfactum fuisse.

[b] *Sine ullo ususfructus solatio*] *Pith.* Novell. 123. Salario. Τὸ ἐν παραμυθίας λόγῳ διδόμενον. Procopius. Ανεκδοτις. ἀποτεμνόμενος γὰρ τῶν χρημάτων τὸ πλεῖστον μέρος ἅπερ ἐν παραψυχῆς λόγῳ πολλοῖς χορηγεῖσθαι ἀνὰ πᾶν ἔτος πρὸς βασιλέως ἐκ παλαιοῦ διατέτακται· αὐτὸς μὲν τοῖς δημοσίοις οὐδὲ ἐπλούτει καὶ μοῖραν ἐνθένδε βασιλεῖ ἀνέφερεν· οἱ τὰ χρήματα περιῃρημένοι ἐν πενίᾳ μεγάλῃ περιεκάθηντο. Balsam. tit. 13. cap. 4. Nomocan. Photii. Gregor. in Epistolis.

CXVII. *Quemadmodum ab intestato liberi per femininum sexum descendentes parentibus suis succedere debeant.*

4. Si quis nepotes [a] ex filio reliquerit, & ex filia nepotes vel neptes: pariter ad hereditatem ab intestato avi defuncti vocentur: & non minus tertia parte, sicut antea *capiant* [1]: sed integram portionem *consequantur* [2] nepotes ex filia *nati* [3], qualem accipiunt nepotes ex filio procreati. Item si avia decesserit nepotibus ex filio & neptibus ex filia derelictis, omnes pariter ad hereditatem aviæ suæ vocentur: & omnino nulla sit differentia utrum omnes nepotes sint, an neptes: & utrum ex filio, an ex filia procreati sint. Item si quis sine dotalibus instrumentis, sola nuptiali affectione matrimonium contraxerit, & liberos habuerit, posteaque soluto priore matrimonio secundas nuptias cum alia muliere contraxerit, & dotalia instrumenta *ei* [4] fecerit, & alios liberos habuerit: omnes liberi ejus tam ex priore matrimonio nati, quam ex secundis nuptiis procreati pariter ad hereditatem vocentur: quamvis prius matrimonium sine dotalibus instrumentis contractum est.

θ. περὶ ἀκλήρων. [1] accipiant [2] assequantur; Ivo. [3] nati cum avunculis vers. ταῦτα τὰ φερόμ. [4] cum ea

[a] *Si quis nepotes*] Vid. Authentic. quæ tertiæ C. de collat. Juliani verba refert Ivo part. 16. decret. cap. 123. ut Constitut. 34. cap. 4. & lib. 5. tit. 2. cap. 31. Panorm.

CXVIII. *De concubinis & naturalibus liberis.*

5. Si quis neque liberos legitimos habens, neque uxorem legibus cognitam decesserit, & concubinam reliquerit, ex qua filios naturales habuit: (Concubinam autem dicimus talem, quæ libera constituta in domo defuncti *erat* [1], usque ad mortem ejus, & si liberi naturales & in domo ejus ab ipso procreati sunt & nutriti.) Hæc igitur si ita sint: veniant simul tam ipsa concubina, quam liberi ejus natu-

θ. βιωφορῶν. [1] fuerat

tales ab intestato in substantiam defuncti: non ut totam accipiant, sed ut duas uncias tantum consequantur substantiæ defuncti patris, & distribuantur inter eos & matrem: ita tamen, ut mater unius liberi portionem accipiat, & per capita divisio rerum fiat. Quod si concubina ante concubitorem suum decesserit, & filios naturales reliquerit: nihilominus duas uncias *filii* [1] naturales consequantur. *Hæc* [3] autem de ea concubina dicimus, quæ sola *erat* [4] in domo defuncti concubitoris [a]. Alioquin si *complures* [5] fuerint mulieres, quas in concubinatu defunctus habeat, e quibus & liberos naturales *habuit* [6], nulla licentia dabitur neque concubinis, neque liberis earum ad successionem defuncti venire: quoniam meretrices magis quam concubinæ tales mulieres sunt, cum quibus passim defunctus dormiebat: sed *illam* [7] cum progenie sua ad hereditatem defuncti vocamus, quæ quodammodo uxorem legitimam imitatur: & nulla differentia est, utrum naturales ejus liberi masculi aut feminæ sint. *Hæc* [8] autem in futurum tempus obtinere Constitutio jubet.

[1] liberi
[3] hoc
[4] fuerat
[5] plures, *alii*. quamplures
[6] habuerit
[7] illam solam
[8] hoc

[a] *Defuncti concubitoris*] *Pith.* Sic concubitor masculorum ἀρσενοκοίτης. Hieronymus adversus Ruffinum adulteri, & masculorum concubitores & fures.

CXIX. *De collatione dotis & antenuptias donationis.*

6. κἀκεῖνο δὲ καλῶς.

6. Si quis pro filia [a] sua dotem genero dederit, vel propter nuptias donationem pro filio suo nurui præstiterit: posteaque ipse pater decesserit sive intestato sive testamento condito, & non specialiter expresserit, ut nulla collatio fiat dotis vel antenuptias donationis: Si hæc igitur ita sint, is qui succedere *patri* [1] voluerit, cogatur conferre dotem vel antenuptias donationem.

[1] jure patris

[a] *Si quis pro filia*] *A. A.* Vid. Authentic. ex testamento C. de collatio.

CXX. *Si res suas pater inter liberos distribuerit.*

καὶ τὸ πολλάκις.

7. Si quis liberis [a] suis res suas distribuere velit sive in testamento sive *alia quadam* [1] voluntate: liceat quidem ei hoc facere: dum tamen distributionem confirmet sua suscriptione. Quod si ipse suscribere nolit, faciat liberos suos suscribere, inter quos & rerum distributio fit. Quod si non ita fecerit, vel etiam sine testibus voluntatem suam condiderit: sciat eam nullius esse momenti. Ideoque liberi ejus omnes ita substantiam ejus partiantur inter se, ac si sine *ulla* [2] distributionis voluntate *pater* [3] eorum decessisset.

[1] in alia quacumque
[2] ulla ejus
[3] parens

[a] *Si quis liberis*] *A. A.* Vid. Authentic. si modo C. famil. ercifcund.

CXXI. *Si quis prolatam manum suam negaverit.*

8. εἰ δὲ τις. vers. εἰ τὴν προφέρων.

8. Si quis *prolatam* [a] *manum suam negaverit* [1], & dixerit talem scripturam suam non esse, postea actor probationibus vexetur, & aliis difficultatibus: vel si *litteras quidem suas agnoverit* [2], dixerit autem pe-

[1] prolata manu

cuniam sibi numeratam a creditore non esse: in utroque casu convictus, in duplo debitam *quantitatem* [3] *actori* [4] præstet. Quod si judex contra præsentem legem judicaverit: ipse pœnam *actori* [5] reddat. Hæc autem ita se habent: nisi forte actor *probationibus deficiens sacramentum* [6] reo detulerit: tunc enim si reus sacramentum dare noluerit, sed veritatem confessus fuerit, dupli pœnam evitabit. Quod si longiore tempore extenso litigio ad sacramentum actor *decucurrerit* [7], postcaque reus sacramenti timore veritatem confessus sit: dupli quidem pœnam sic evitabit. Cogatur autem omnes impensas, quas actor propter improbitatem ejus fecerit, sacramento actoris præstare. Si quis autem dixerit sibi nullam adnumeratam esse pecuniam: postea autem confessus *sit* [8], & dixerit etiam se particulares solutiones solvisse: quamvis re vera persolverit, attamen nihilominus integram sortem *exsolvat* [9]. Sed & si reus litteras actoris protulerit, easque suas esse actor negaverit, & postea reus veritatem probare potuerit: cogatur actor non solum illud imputare reo, quod litteris declaratur: sed etiam alterum tantum persolvat pœnarum nomine mendacii sui. Et in hoc casu sacramenti ratio eadem habeatur, tam in actoris quam in rei persona.

sua, *Ivo: alii.* prolatam manu sua scripturam
[3] litteram suam non negaverit
[4] pecuniam
[5] auctori
vers. καὶ εἰ [illegible]
[5] auctori
[6] probationibus abrenuncians ab initio sacramentum
[7] decurrerit
Διάτ. ιε'.
vers. εἰ δὲ [illegible]
[8] fuerit
[9] persolvat
vers. εἰ δὲ καὶ ὁ φεύγων.

[a] *Si quis prolatam*] *A. A.* Vid. Authent. contra C. de numerat. pecun. Juliani verba refert Ivo part. 16. cap. 124. decret. ut Constitut. 35. cap. 4.

CXXII. *Idem.*

9. Quod si litigium [a] per tutores vel curatores ventiletur: pone enim principales personas impuberes esse vel adulescentes, tunc pœnæ exactio propter improbam negationem adversus ipsos tutores vel curatores competat. Hæc autem Constitutio nullam facit innovationem in legibus, quæ duplum vel quadruplum in quibusdam casibus exigi præcipiunt.

vers. εἰ δὲ [illegible]

[a] *Quod si litigium*] *A. A.* Vide Authentic. item si possessor C. qui potiores in pignore, &c.

CXXIII. *De improbis possessorum exceptionibus.*

10. Si quis rerum [a] detentator in rem actione ab aliquo conventus dixerit actorem rerum dominum non esse: actor autem probaverit suum dominium esse, & probationibus convictus reus postea dicat hypothecarum titulo vel alio quodam jure ad se res pertinere: tali pœnæ subjiciatur, ut adhuc lite in suspenso constituta, res ad actorem transferantur: & post translatam possessionem, tunc si quas sibi putaverit actiones competere, eas moveat is, qui transposuit possessionem.

[illegible]

[a] *Si quis rerum*] *A. A.* Vide Authentic. sed nova C. de naturalib. liber.

CXXIIII. *Quomodo concubinæ servilis conditionis constitutæ legitimæ uxores fiunt.*

θ. τὰ δὲ παιδὸς.
a filios

II. Si quis neque legitimam uxorem habens, neque *liberos* [a] legibus cognitos, ancillam autem suam concubinam habuerit, & liberos ex ea susceperit, posteaque eam cum liberis suis manumiserit, & jus anulorum aureorum eis impetraverit, & natalibus eos restituerit, instrumentaque dotalia conscripserit: quamvis postea nullos habuerit liberos: attamen uxor legitima fit, & liberi, ante dotalia instrumenta nati, tam legitimi, quam in potestate patris sui naturales efficiuntur, successionemque ab intestato capiunt. DAT. KAL. MART. POST CONS. BELISARII.

Διάταξις λε'.

CONSTITUTIO XXXV.

CXXV. *De decurionibus, & de filiis eorum.*

θ. ἐπειδὴ δὲ ἐρωμήν. verf. εἰ πάνυ μαπ.

I. SI quis curialis [a] conditionis constitutus sine liberis decesserit, novem quidem unciæ substantiæ ejus ad curiam civitatis [b] perveniant: tres autem uncias cui voluerit, relinquat. Sin autem liberos quidem habuerit, eos autem ex concubinatu procreaverit, liceat ei scribere eos heredes cum curiali gravamine, ut videantur ex legitimo matrimonio suscepti fuisse, quemadmodum si vivus naturalis pater hujusmodi liberos suos in curiam civitatis dedisset, nulla discretione habita, utrum in *solidum* [a] heredes eos scripserit, an pro parte, dum tamen non minus novem unciis habeant. Quod si quidam ex naturalibus liberis curialem conditionem repudiaverint: nec ad hereditatem admittantur, sed partes eorum *adcrescant* [a] his, qui curiales esse non dedignantur. Sin autem omnes liberi ejus naturales curiales esse noluerunt: novem unciæ derelictæ eis, modis omnibus curiæ civitatis vindicentur.

a solido

a adhærescant

[a] *Si quis curialis, &c.*] *A. A.* Hanc habuerunt veteres juris interpretes Azo, Accursius, & Albericus sub titulo de naturalibus liberis curiæ deputandis. Initium eis fuerat, qui rem, hodie in libro Authenticorum non extat. Eam tamen Græce & Latine edidit Haloander sub titulo de decurionibus.

[b] *Curiam civitatis*] *A. A.* Novell. 38. cap. 1. 2. 4. Novell. 45. cap. 1. Novell. 70. Decurionum sive curialium Senatus. Hinc curiæ tradere. Novell. 6. cap. 7. Novell. 123. cap. 21. & 46. pro Decurionem vel Curialem efficere. Vide Novellam ultimam Theodosii de bonis Decurionum & de naturalibus filiis eorum in curiam mittendis, heredibusque scribendis. *Pith.* Tribus non nomine alio proprie dici possunt, sed vicino curiæ. Nam proprie si dixerimus curias, non intelliguntur nisi curiæ quæ sunt in civitatibus singulis singulæ. Unde curiales & decuriones, id est qui sunt in curia vel decuria. Et nostis quia tales curias singulas habent singulæ civitates. Sunt autem vel erant aliquando in istis quoque civitatibus curiæ etiam populorum, & una civitas multas curias habet, sicut Roma triginta & quinque curias habent populi. Hæ dicuntur tribus. Ambrosius 2. ad Timoth. quos constat in societatem Romanorum receptos, ut de cætero appellarentur Romani, idcirco necesse est eos curiam habere in quam

more Romanorum penulati conveniant. Novell. 3. Theodos. & Valentinian. §. 1. nuper de curiis civitatum Vet. lap. Tergestæ. Impetrando uti carni cæterique attributi a Divo Augusto Pio R. P. N. prout qui meruissent talia absque censu per Ædilitatis gradum in curiam nostram admitterentur, ac per hoc civitatem Romanam adipiscerentur.

CXXVI. *Idem.*

2. Hæc, si testamento facto curialis testator decesserit. Sin autem *detestatus* [1] defunctus est, novem quidem unciæ substantiæ ejus curiæ civitatis deferantur: tres autem residuæ unciæ *cognationi* [2] ejus competant. Quod si naturales similiter filios dereliquerit, *hi qui* [3] voluerint curiæ civitatis se adnumerari, consequens est novem uncias lege ad eos *revolvere* [4]. Eadem teneant jura, & si qui ex ancilla sua filios habuerit, eosque vel vivus in curiam dederit, vel in testamento suo heredes instituerit, cum curiali gravamine. Nam & hic eadem observari decet, quæ diximus in filiis naturalibus, qui ex libera concubina nati sunt. Quod si eos pater naturalis manumisit tantum, & non in curiam dedit, illi autem vel omnes, vel quidam ex his curiæ muneribus subjici volunt: necesse est eos, si curiales fieri parati sunt, novem uncias capere. Sed & si unus ex his curialem conditionem admittit, ipse solus & novem uncias *habeat* [5]. Quod si nemo eorum curialis vel a patre factus est, vel fieri paratus est, novem unciæ curiæ civitatis competant. Hæc de naturalibus liberis.

§. εἰ δὲ ἀδι.
[1] intestatus
[2] cognationibus
[3] hique
[4] *forte*. devolvere.
§. εἰ δὲ καὶ ἐκ δούλης.
vers. εἰ δὲ ἐλευθερώσει.
[5] in potestatem habeat, *alii*. in potestate

CXXVII. *Idem.*

3. Sin autem legitimos filios, sive nepotes ex filio curialis homo reliquerit: tunc novem unciæ inter omnes distribuantur, quemadmodum parens disposuerit: ita tamen, ut jura de inofficioso testamento quærellæ unicuique liberorum integra custodiantur, nisi forte ingratitudinis *allegatio* [1] reclamaverit. Gratis enim tantummodo liberis novem uncias dari Constitutio jubet, ut unusquisque eorum curialia munera subeat secundum magnitudinem partis, quam lucratus est. Ceteræ autem tres unciæ ad eos perveniant, quibus eas præstari defunctus voluerit.

§. εἰ δὲ γνησίους.
[1] alligatio

CXXVIII. *De filiabus decurionum.*

4. Quod si filias vel neptes curialis homo reliquerit: siquidem omnes curialibus *maritis* [1] conjunctæ sunt, necesse est omnibus novem uncias dari, quemadmodum a parente distributæ fuerint: ita tamen ut singulæ non minorem partem habeant legitimo modo. Quod si quædam ex his curiales maritos habeant, quædam non: novem quidem unciæ distribuantur inter eas, quæ curialibus conjunctæ sunt: tres autem unciæ præstentur his, quæ non sunt curialibus maritis conjunctæ, dum tamen singulæ legitimum habeant modum. Sin autem nondum nuptæ sunt, liceat parenti sub conditione eas in no-

§. εἰ δὲ πάσας θηλείας.
[1] dele.
vers. εἰ δὲ αἱ.
vers. εἰ δὲ μήπω γαμοῖντο.

vem unciis heredes scribere, id est, si ejusdem civitatis curialibus conjungantur. Quod si talem *conditionem* [a] contempserint, novem quidem unciæ curiæ civitatis addicantur, tres autem residuæ unciæ inter filias neptesve defuncti distribuantur.

a conjunctionem

CXXIX. *De liberis utriusque sexus decurionum.*

5. Quod si quis curialis & filios vel nepotes, & filias vel neptes dereliquerit: masculi quidem curiales dimidiam portionem substantiæ capiant, filiæ autem, siquidem curialibus maritis conjunctæ sunt, reliquam dimidiam portionem accipiant. Sin autem curialibus nuptæ non sunt, tres quidem uncias ipsæ filiæ habeant: aliæ autem tres unciæ fratribus earum adcrescant.

f. εἰ δὲ ἄῤῥενας ... n.

CXXX. *Ut ex curiali patre & murilegula vel comitiaca matre curialis filius nascatur.*

6. Si quis curialis conditionis constitutus se tamiacæ vel murilegulæ [a], vel [b] *comitiacæ* [1] mulieri conjungat: filii, qui ex hoc matrimonio nati fuerint, patris conditionem sequantur. Jubet autem Constitutio vim ac potestatem suam ad ea quoque facta porrigi, quæ antequam edatur, contigerunt, nisi forte quidam liberati sunt a curiali conditione per tamiacam vel murilegulam vel *comitiacam* [a] matrem. Eos enim liberos permanere præcepit, excepto Theodosio & fratribus ejus & liberis Johannis, qui *Exiscon* [3] vocatur: hi enim quamvis ante Constitutionis editionem curialis constituti conditionis per tamiacam matrem liberati sunt, nihilominus curiales permaneant, nullo rescripto, nulla opitulatione potituri ad effugienda curialia munera. Hæc Constitutio data est in mense Martio, Indictione undecima, *post Consulatum* [4] Bilisarii.

f. κεκλῆσθαι χυλώ.
1 comiticæ
a comiticam
3 Xiscon
b Consulatu

[a] *Murilegulæ*] *A. A.* Novell. 38. cap. 6. a murice legendo ut purpura fieret. Vid. lib. 11. Cod. Justin. & lib. 10. Cod. Theodos. tit. de murilegulis & gynæciariis & de vestibus holobaris, & auratis, & de tinctione sacri muricis. *Tith.* Murices sive conchylia circumcisa ferro lacrimas emittunt, quibus collectis color purpureus temperatur. L. 6. C. de diverſ. resc. ut cocti muricis & triti conchylii.

[b] *comitiacæ*] *A. A.* Comitiacus Novell. 38. cap. 6. nonnunquam Comitianus & Comitatensis appellatur a Comitatu, de quo Novella 1. Martiani tit. neminem exhiberi de Provincia ad Comitatum, vel a Comitibus Imperatoris, vel Præfecti Prætorio, aut inferioris Magistratus. Sic vexillationes & legiones Comitatenses sub Magistris militum in notitia dignitatum Orientis. De Comitiaco vide Formulam 13. lib. 6. & 31. lib. 7. Varior. Cassiodori. *Tith.* Κωμιτιακή. Vide Novellam Justini de filiis liberarum mulierum. L. ult. Cod. Theod. de Patrocin. Vicor. Novell. Constantini Porphirogen. 2.

CONSTI-

CONSTITUTIO XXXVI.

Διάταξις λϛʹ.

CXXXI. *De secundis Nuptiis.*

1. HÆc Constitutio *suas* [1] quidem [a] vires retrorsus non redigit, nec obtinebit in eis, quæ ante ipsius tempora contigerunt. Et locum habet in maritis & uxoribus, qui quæve aut omnino testati non sunt, vel non jure testati fuerunt, vel quantum pertinet ad *eam* [2] Constitutionem, intestati decesserunt.

θ. διὸ πέμπω. θ. δήποτε δι. [1] dele. [2] eandem

[a] *Hæc Constitutio suas quidem, &c.*] *A. A.* Est in lib. Authent. Constitutio prima collationis quartæ tit. de Nuptiis. Hanc Græce & Latine Haloander edidit.

CXXXII. *De divortiis bona gratia faciendis.*

2. Sunt quædam justæ causæ [a], quæ BONA GRATIA [b] *sine repudio* [1] matrimonia *disrumpunt* [2]. Et est prima causa, si maritus vel *mulier* [3] solitariam vitam *elegerit* [4]: ita tamen, ut si vir Monachus factus *sit* [5], tantum lucretur ex donatione propter nuptias sibi data mulier, quantum morte mariti lucri cepisset. Idem dicimus, & si mulier in Monasterium introierit: maritus enim ex dote tantum lucrabitur, quantum lucri cepisset, si uxor ejus mortua fuisset. Sed & si quis non potuerit cum uxore sua misceri (forte enim naturæ frigidæ est) triennio transacto, quod numerabitur scilicet ex eo tempore quo copulati sunt, si non potuerit in toto triennio cum muliere sua misceri, etiam sine repudio matrimonium dissolvatur. Sed & si vir vel uxor in captivitate fuerit, sine repudio matrimonium dissolvatur, sub ea tamen distinctione, ut siquidem spes sit maritum vel uxorem *redire* [6], ea persona, quæ in civitate est, non audeat ad secundas nuptias pervenire. Alioquin maritus quidem ante nuptias donationem amittit: uxoris autem temeritas dotis amissione *punietur* [7]. Quod si incertum sit, utrum ab hostibus capta persona vivat, an non: tunc ea persona, quæ in civitate est, expectet quinquennium: quo transacto, licebit & marito uxorem ducere, & mulieri ad secundas nuptias migrare. Alio quoque modo BONA GRATIA matrimonia dissolvuntur, veluti si vir vel mulier ex sententia judiciali in servitutem *deducantur* [8]. Forte enim *libertini* [9] constituti ingrati erga patronum extiterunt. Sed & in hoc casu tantum lucrari oportet eam personam, quæ in suo statu perduravit, quantum *lucri cepisset* [10], si ea persona, quæ in servitutem redacta est, decessisset.

θ. διαλύονται. [1] dele. [2] dissolvunt. [3] uxor [4] elegerint [5] fuerit θ. καὶ κατὰ φύσιν. θ. ἀλλὰ καὶ ἡ ἑτ. [6] reverti [7] puniatur. vers. εἰ δὲ ἄλλως. [8] reducantur. [9] liberti [10] lucrari potuisset

[a] *Sunt quædam justæ causæ, &c.*] *A. A.* Videndæ Authenticæ, Sed hodie C. de repud. & de donationib. inter vir. & uxor. partem hujus capit. refert Ivo part. 80. Decret. cap. 81. ut Novell. 37.

[b] *Bona gratia*] *A. A.* Bona gratia divortium fiebat cum sine culpa discedebatur ut Novell. 22. cap. 2. 4. 17. *Pith.* Ἄνευ μέμψεως καὶ αἰτίας δίχα λόγου, καλῇ χάριτι, ἀγαθῇ χάριτι.

CXXXIII. *Si quis liber ancillam duxerit, vel contra.*

3. Si quis per errorem [a] ancillam *mulierem* [1] duxerit uxorem, liberam eam esse putans: vel ex contrario, si libera mulier servo per errorem *conjuncta* [2] sit: posteaque veritas reperta fuerit: dicendum est omnino nuptias non constitisse. Inter liberum enim & ancillam vel servum & mulierem liberam nuptiæ contrahi non possunt. Quod si calliditate *vel* [3] conniventia domini servus vel ancilla matrimonium contraxerit cum libera persona (forte enim dominus ancillam suam ut liberam viro *ingenuo* [4] conjunxit & dotem pro ea *præstitit* [5], ut propter nuptias donationem lucretur totam vel pro parte.) Si quid *igitur* [6] tale contigerit, ipsa donatione dotis & *ancillam liberam facit* [7], & nuptiæ consistunt, nulla lege, quantum pertinet ad servitutem, hujusmodi matrimonium concutiente. Sin autem dominus specialiter quidem *nuptiis* [8] ancillæ suæ vel servi non consenserit, sciens autem *quod* [9] agatur *conibuerit* [10]: (forte enim ideo hoc facit, ut postea negotium moveat homini libero, *quod* [11] ancillam ejus *duxerit* [12] uxorem: vel ingenuæ mulieri, *quod* [13] servo ejus nupta *est* [14].) Si quid *igitur* [15] tale evenerit: *licet* [16] specialiter dominus non consenserit: attamen sciens non prohibuerit, & nuptiæ integro jure consistant, & *servilis conditionis* [17] persona eripiatur ad ingenuitatem, illo sine dubitatione aperto, quod liberi qui ex hujusmodi nuptiis procreati fuerint, tam ingenui quam legitimi *sint* [18].

vers. εἰ δὲ ἄλλοι. [1] *dele.* [2] juncta [3] & [4] inscio [5] præstiterit [6] ergo [7] ancillam liberam faciat. *quæ verba desiderant ut antea scribatur, & ipsa datio dotis. Alii,* ancilla libera fiat *vers. εἰ δὲ αὐτὸς μὴ.* [8] in nuptias, *Ivo.* [9] quid [10] non prohibuerit, *aliàs*, cohibuerit, *Ivo.* [11] qui [12] duxit [13] quæ [14] sit [15] ergo [16] & [17] de servili conditione [18] sunt.

[a] *Si quis per errorem, &c.*] *A. A.* Vid. Authent. ad hoc C. de Latina libert. Juliani verba refert Ivo part. 8. Decret. cap. 56. ut Novell. Constitut. 37. & lib. 6. tit. 9. cap. 1. Panormiæ ut ex Novell. 33.

CXXXIIII. *Si quis in servo suo aut ancilla ægrotante nullam adhibuerit curam.*

4. Si quis servum suum ægrotum vel ancillam morbosam contempserit, & nullam curam eis fecerit: necesse est eos liberos esse. Servus enim per titulum PRO DERELICTO a domino suo contemptus in libertatem eripiatur, eodem jure etiam in ancilla obtinente. Ideoque nuptiæ inter eos contrahi *legitime* [1] possunt. Istæ quidem causæ sunt, per quas Bona gratia matrimonia dissolvantur. His autem adnumerari debet etiam in expeditione degentis mariti militis dissolutio, de qua dicendum est *in* [2] competenti tempore, in quo etiam causas subtilius repudii dicturi sumus.

vers. καὶ πανταπάσιν. [1] legitimæ *vers. ἐπειδὴ δὲ.* [2] *dele.*

CXXXV. *Soluto matrimonio ut in annum abstineat nuptiis mulier.*

5. Illud certum est, quod in his causis, ex quibus matrimonium *solvitur* [1], si velit mulier postea nubere, annum prius expectare debet, propter sanguinis confusionem.

vers. εἰ δὲ καὶ διαιρ. [1] dissolvitur

CXXXVI. Si alienus adscriptitius liberam uxorem duxerit.

6. Alienus adscriptitius [a] liberam mulierem non ducat uxorem, neque sciente, neque consentiente domino. *Quod* [1] si tale aliquid ausus fuerit facere: liceat domino & retrahere eum cum modica castigatione sive per se sive per *Magistratum* [2], & copulata sibi muliere disjungere. Tales enim nuptiæ nec nuptiæ sunt, nec dos ulla est, nec donatio propter nuptias intelligitur.

6. ὁ ἐναπογράφος · [1] qui · [2] Magistratus

[a] *Alienus adscriptitius, &c.*] A. A. Vid. Authent. ad hoc C. de Latina libert. toll. &c.

CXXXVII. De Nuptiis sine dotalibus instrumentis contractis.

7. Si quis sine dotalibus [a] instrumentis adfectione maritali uxorem duxerit, non audeat sine causa legibus cognita repudium ei mittere: alioquin quartam partem *substantiæ* [1] suæ *deceptæ* [2] mulieri præstet. Hæc autem quarta pars talem distinctionem recipiat. Nam siquidem quadringentarum librarum auri facultates maritus habeat vel minus, quartam partem *substantiæ* [3] suæ omnimodo mulieri præstet, *id est* [4], centum libras, si quadringentarum substantiam habeat: vel minus, si minores habeat facultates. Quod si tantas habeat opes, ut etiam quadringentarum librarum *quantitatem* [5] excedant: tunc centum tantummodo *libras* [6] ei maritus *præbeat* [7]. Sed siquidem per maritum steterit, quominus matrimonium consistat, & sine causa repudium miserit: in hoc casu soluto matrimonio annum expectet mulier: posteaque sine impedimento ad secundas transeat nuptias. Quod si per mulierem steterit, quo magis matrimonium dissolvatur, quinque annos expectet, & his transactis ad secundas nuptias migret, si velit.

vers. εἰ τις ... ἀπροικ. · [1] terræ · [2] dele. · [3] terræ · [4] id est, *vel.* · [5] auri summam · [6] auri libras · [7] præstet

[a] *Si quis sine dotalibus, &c.*] A. A. Refert Ivo part. 8. Decret. cap. 35. ut ex Constitut. 37. cap. 7.

CXXXVIII. De repudiis, quæ filii familiarum mittunt.

8. Si filiusfamilias [a] uxorem duxerit, non habeat licentiam uxori suæ repudium mittere sine paterno consensu. Idem dicimus & de filia familias uxore. Nam nec eam repudium mittere sine paterno consensu marito suo permittitur. Alioquin dotem, quam pater suscepit, vel *propter* [1] nuptias donationem non *cogitur* [2] reddere.

8. ἐάν δὲ ὁ υἱὸς ... · [1] ante · [2] cogatur, *aliàs*, compellitur

[a] *Si filiusfamilias, &c.*] A. A. Vide Authentic. e contra C. de repud.

CXXXIX. Si morte solutum sit matrimonium, & de lucro dotis, vel ante nuptias donationis.

9. Si morte mariti [a] vel uxoris matrimonium solutum fuerit, superstes persona dotem vel propter nuptias donationem secundum pactiones factas lucretur: ita tamen, ut *impares* [1] non sint pactiones.

ἐὰν δὲ ... · [1] dispares

¹ parte

1.

θ. λυθέντος πλείω.

³ eam diſponere
⁴ quacumque

⁵ ſumpſerit

Non enim admittimus talem conventionem, quæ marito quidem dimidiam partem dotis moriente muliere præſtat: uxori autem tertiam partem propter nuptias donationis marito moriente. Exæquari enim pactiones ab utraque *perſona* ¹ decet. Ideoque ſuperfluum unius portionis tollimus, ut etiam in perſona mariti tertia pars dotis expectetur. Exæquationem enim partium ita fieri Conſtitutio jubet, ut major pars deminuto ſuperfluo ad minoris partis quantitatem concurrat. Si quid tamen ex dote lucratus fuerit maritus muliere mortua, vel ſi mulier lucretur ex donatione propter nuptias mortuo marito, hoc habeat pleno jure: & habeat poteſtatem, quo voluerit modo *ea conſumere* ³, ſive per legatorum titulum, ſive alia *quavis* ⁴ alienatione. Si autem decedens eas res non alienaverit, vel omnes, vel quaſdam ex his: maneant apud liberos præcipui honoris vice: ſive ſcripti fuerint heredes ab ea perſona, quæ tale lucrum *ſenſerit* ⁵, ſive non, niſi forte ingrati circa eam extiterint.

ᵃ *Si morte mariti, &c.*] *A. A.* Vide Authentic. hæ res & Authentic. nunc autem & Authentic. ad eos C. de ſecund. nupt.

C X L. *De ingratis liberis, vel contra, id eſt non ingratis.*

θ. ὥστε εἰ ποιῶσιν.
¹ qui
² acceperint
³ ſimiliter

⁴ illud autem

θ. καὶ ἑαυτῷ.
⁵ aliis
⁶ dotalibus inſtrumentis

⁷ præfatam

10. Si enim ingrati ᵃ circa eam perſonam extiterint liberi, *quæ* ¹ lucri aliquid *ceperit* ², quamvis tales res non alienaverit *ſpecialiter* ³, ſive inter vivos, ſive in teſtamento ſuo: attamen heredes ejus eaſdem res capiant excluſis videlicet modis omnibus liberis. *Illud* ⁴ certum eſt, quod ſi filii ſint, & ex ante defunctis filiis nepotes, pariter cum ſuis patruis ſive avunculis in eundem honorem perveniunt, ſi tamen ſui patris hereditatem amplectuntur. Hoc autem non ſolum in dote & donatione propter nuptias teneat, ſed etiam in *illis* ⁵ matrimoniis, quæ ſine *dotibus* ⁶ conſiſtunt, in quibus quartam partem ſubſtantiæ ſuæ maritus vel uxor læſæ perſonæ compellitur dare, ſecundum *antefatam* ⁷ diviſionem.

ᵃ *Si enim ingrati, &c.*] *A. A.* Refert Ivo part. 8. Decret. cap. 272. ut Novell. 37. cap. 11. & part. 16. cap. 125. & lib. 6. tit. 4. cap. 10. Panormiæ ut Novell. 27. cap. 11.

C X L I. *De muliere, quæ poſt mortem mariti annum non expectavit.*

θ. εἰ δέ τις τῆς [illegible].
¹ Similiter ſi, *Ivo part. 8.*
² nondum
³ pervenerit
⁴ exſolvere
⁵ & cum
⁶ dereliĉtas

⁷ res eodem modò, *aliàs*, res eædem

11. *Si* ¹ mulier poſt mortem ᵃ mariti *necdum* ² annali ſpatio completo ad ſecundas *properaverit* ³ nuptias: omni quidem modo inter infames erit. Sed ſiquidem liberos ex priori matrimonio non habeat, infamiam quidem *ſolvere* ⁴ poterit: ſi preces Imperatori porrexerit, *&* ⁵ divino principis nutu priori opinioni reſtituta fuerit. Res autem a priore marito ſibi *relictas* ⁶ nullo modo lucrabitur, ſed decem perſonis *eadem* ⁷ adcreſcunt, id eſt, uſque ad ſecundum gradum in ſuperioribus & inferioribus, & ex latere venientibus denumeratione facta eoque modo decem perſonis collectis. Sunt autem hæ, pater & ma-

ter, avus & avia, filius & filia, nepos & neptis, frater & soror. His autem personis non apparentibus, ea quæ a priori marito tali uxori relicta sunt, fisci viribus vindicentur. Sed nec propter nuptias donatione potiri conceditur, quamvis pactionum tenor *reclamaverit* [8]: sed nec copulato sibi secundo marito ante annale tempus poterit dotem dare ultra tertiam partem substantiæ suæ: sed neque ab *alio* [9] extraneo capere aliquid per ultimam voluntatem permittitur: omnino enim cum alio non *habeat* [10] testamenti factionem: ideoque nec hereditatem sibi relictam, neque legatum, neque fideicommissum, neque mortis causa donationem capere poterit: sed ea, *quæ* [11] relicta sunt *sibi* [12] legata, vel fideicommissa, sive hereditatis particularis datio, *ad* [13] coheredes ejus remaneant. Sin autem ipsa sola heres scripta est: ad eos bona defuncti *perveniant* [14], quos ab intestato leges vocant. Hæc de his, quæ ex testamento tali mulieri relinquuntur. Nam si ab intestato ad *cognatorum* [15] suorum hereditatem vocetur, non omnibus succedere poterit: sed usque ad tertium *gradum* [16] ab intestato *hereditates accipiat* [17]: ulterioris autem gradus cognatis omnino non succedat. Sin autem liberos habeat, & non *expectet* [18] anni spatium, sed ad secundas *properaverit* [19] nuptias: & hæc quidem infamis erit: sed tamen nec principis indulgentia priori restituetur famæ, nisi liberis ex priore matrimonio natis dimidiam partem substantiæ suæ donaverit pure & sine ulla conditione, ita ut nec *usum* [20] ejus retineat sibi, *sed tempore secundi matrimonii* [21] simpliciter dimidiam partem facultatum suarum eis donet. Hoc enim facto, & principali rescripto secuto, pristinam famam sibi renovabit. Inter eos autem liberos, quibus dimidiam partem bonorum suorum *donavit* [22], res donatæ *æqua* [23] portione distribuantur: & si quidem filii sint, in capita dividantur res eis donatæ. Sin autem nepotes sint, patris sui portionem accipiant, ut videantur quodammodo in stirpes *succedere* [24]. Et siquidem omnes liberi intestati decesserint: hereditas eorum ad matrem perveniat, proculdubio dimidiam partem bonorum suorum quam semel dedit, iterum receptura. Quod si testamento facto decesserint: necesse est res, quas *dereliquerint* [25], ad scriptos eorum successores pervenire.

[8] declaraverit
[9] aliquo
[10] habet
[11] quæ ei
[12] sive
[13] apud
[14] perveniunt
[15] adgnatorum
[16] gradum tantum
[17] hereditatem capiat
[18] expectaverit
[19] pervenerit
[20] usumfructum
[21] sed eo tempore ex quo secundum matrimonium contraxerit
[22] donaverit
[23] ex æqua
[24] succedere debere.
[25] reliquerint

[a] *Si mulier post mortem, &c.*] *A. A.* Vide Authentic. in donatione & Authentic. lucrum & Authentic. hæ res C. de secund. nupt.

CXLII. Si mulier ad secundas pervenerit nuptias, & de lucro dotis & antenuptias donationis.

12. Si mulier post priores [a] nuptias repudio vel morte mariti solutas, ad *secundum migraverit matrimonium* [1], anno scilicet *legitimo* [2] completo: siquidem nullos habeat liberos, sine quæstione res sibi derelictas a priore marito pleno jure possidebit: non solum jure ususfructus, sed rerum etiam dominio potitura. Quod si liberos ex priore matrimonio habeat, ad secundas *perveniens* [3] nuptias: in primis qui-

[a] αἱ μὲν αὐτ. vers. εἰ δὲ ἀναμείνειεν.
[1] ad secundas migraverit nuptias
[2] legitime
[3] pervenerit

[4] deinde autem
[5] pervenerunt
vers. καὶ οὐ διαφερόμεθα.
[6] habent
[7] dele.
[8] dele.

dem carebit propter nuptias donatione: *deinde* [4] omni alia liberalitate, quæ ad eam pervenerit, sive inter vivos, sive ultima voluntate maritus ei quidpiam dederit, vel dereliquerit, sive institutionis nomine, sive legati vel fideicommissi causa. Hoc autem quod diximus carere eam omnibus quæ ex substantia mariti ad eam *pervenerint* [5], intelligendum est, quantum ad rerum dominium: ususfructus enim earum rerum ipsi mulieri permaneat proprietate scilicet ex eo tempore liberis competente, quo secundas nuptias mater eorum contraxerit. Sin autem illa decesserit, etiam ususfructus eis adcrescat. Et hæc omnia jura communiter locum *habeant* [6] tam in uxoris persona, quam *in* [7] mariti, si forte *&* [8] ipse secundas contraxerit nuptias, nulla discretione habita utrum dotem vel propter nuptias donationem ipsi pro se dederint, an alius magis pro eis.

[a] *Si mulier post priores, &c.*] *A. A.* Vide Authentic. nisi tricennale C. de bon. mat.

CXLIII. *Idem.*

§. ἀλλὰ τὸ [illegible]
[1] vel
[2] quamvis
[3] clementer, *aliàs*, clementius quidem
[4] suos parentes
[5] voluerint
[6] eorum
[7] sint.
[8] fuerint
[9] concurrit, *aliàs*, occurrit, *fortè*, cucurrit

13. Adeo autem [a] prædictarum rerum post secundas nuptias patris vel matris liberis ex priore matrimonio natis dominium competit, ut non possit pater vel mater eorum res easdem firmiter alienare, *nec* [1] hypothecæ titulo obligare: *quoniam* [2] jus utendi fruendi tantummodo parenti concessum est. Sed *clementius* [3] res temperabitur, ut statim quidem liberi non possint *suum parentem* [4] vetare, si easdem res alienare *voluerit* [5]: sed post obitum *ejus* [6] eas vindicabunt sine ullo obstaculo, & non solum ipsi, sed etiam eorum heredes res distractas vel pigneratas vindicabunt. Et non solum adversus emptores vel creditores, sed etiam contra successores eorum in rem movebitur actio, nulla temporali præscriptione exclusi: nisi forte triginta annorum curricula transacta *fuerint* [7]: quæ computari oportet ex eo tempore, quo liberi suæ potestatis effecti *sunt* [8], excepta videlicet pupillari ætate: quia impuberibus nulla temporis computatio *currit* [9].

[a] *Adeo autem, &c.*] *A. A.* Vide Authentic. lucrum Authentic. sed & si quis, & Authent. hæ res C. de secund. nupt.

CXLIIII. *Idem.*

vers. ἐκδίδονται δὲ τὰ τοιαῦτα.
[1] veniens
[2] supra
[3] parentibus
[4] irrita non sit
[5] teneatur
[6] fecit

14. Nullam post hæc electionem habeat pater vel mater ad secundas *perveniens* [1] nuptias, res prædictas cui voluerit liberorum suorum addicere: sed ad omnes liberos hujusmodi res veniant in capita distribuendæ: nisi forte nepotes ex filio vel filia proponantur. Hi enim in stirpes vocantur, & patris sui vel matris portionem accipiunt. Illud autem, quod *superius* [2] diximus, ut in talibus rebus alienatio a *parente* [3] facta *irrita sit* [4], non sine distinctione *teneat* [5], sed interdum pro parte valeat, id est, pro ea quam casus [a] ille *facit* [6], qui extat nullis liberis superstitibus pro rata scilicet totius pactionis. Hoc autem

quod dico, tale est: Quædam mulier nupsit, & pepigit cum marito suo, ut soluto matrimonio si liberi superstites fuerint totam propter nuptias donationem *habeant* [7]: si nulli liberi superstites fuerint, tertiam partem *habeat* [8]. Ecce in hoc casu si *dirempto* [9] priore matrimonio secundas contraxerit nuptias mulier, tribus liberis superstitibus, & unus ex *his* [10] decesserit: *partem tantam mulier* [11] pleno jure possidebit, & alienare firmiter poterit, *quantam* [12] mors filii lucrari eam patitur ex tertia portione, quæ illo casu continetur, qui locum habet, si liberi superstites non sint, id est, ut tertiam *portiunculam* [13] tertiæ partis mater lucretur, eamque firmiter *alienet* [14]. In ceteris autem portiunculis inutilis *sit* [15] alienatio. Quod si contigerit omnes liberos mori sine liberis: necesse est totam tertiam portionem matrem habere, quam habuisset, si ab initio nullis liberis superstitibus priores nuptiæ solutæ fuissent. Ex his igitur illud apparet, quod alienatio a *parente* [16] facta interim in suspenso est, & potest pro parte quidem valere uno filio defuncto, pro parte autem in suspenso esse: ut si omnes liberi moriantur, tota tertia portio firmiter alienata *fuisse* [17] videatur. Illud indubitatum est, quod filius ingratus circa *parentes* [18] ostensus *hujusmodi portione* [19] excludendus erit. In hoc enim tantummodo casu jus electionis parenti conceditur. Ingratum autem intelligere debemus eum, qui circa patrem *&* [20] matrem ingratus *probatus* [21], vel *omnimodo* [22] qui circa eum ingratus est, qui ultimus decesserit.

[7] habeat
[8] habeat mulier
[9] diruto, *aliàs*, dirupto
[10] eis
[11] partem tertiam insuper, *aliàs*. partem tertiam mulier
[12] quantum
[13] particulam
[14] alienare possit
[15] erit, *aliàs*. fiat
[16] parentibus
[17] esse
[18] parentem
[19] his portionibus
[20] vel
[21] probatur, *aliàs* probatus est
[22] omnino

[a] *Casus*] *A. A.* Novell. 22. cap. 13. Novell. 68. cum morte alicujus ex liberis lucrum mater, vel pater ex instrumentis dotalibus consequitur. *Pith.* Gloss. Casus κέρδος. Vidend. Ἔκθεσις νόμων τινῶν γενομένη παρὰ Λέοντος καὶ Κωνσταντίνου, cap. 2. Glossar. Κάσον. τέταρτον μέρος δῆλον ἀπὸ συμφώνου τοῦ μὴ ἔχειν τέκνον. Item. Κάσον, μοῖρα νόμιμος λέγεται καὶ μέρος δ΄. Et alius quidam. Εἴθισται ἐν τοῖς γαμικοῖς συμβολαίοις συμφωνεῖν ὥστε ἐκ τελευτῆς τῆς γυναικὸς κερδαίνειν τὸν ἄνδρα ἢ τὸ τρίτον τῆς προικὸς ἢ τὸ ἥμισυ καὶ τοῦτό ἐστι τὸ λεγόμενον κάσος.

C X L V. *Qui quæve ad secundas migraverit nuptias, non habeat licentiam liberalitatem ullam conferre in novercam filiorum suorum, vel vitricum, ultra eam partem, quæ ad unumquemque eorum ex substantia ejus venerit.*

15. Pater vel mater qui quæve ad secundas migraverit nuptias, non habeat licentiam sive inter vivos, sive in ultima voluntate liberalitatem ullam conferre in novercam *filiorum* [1] suorum, vel vitricum, ultra eam partem, quæ ad unumquemque *liberorum* [2] ex substantia ejus pervenerit. Ideoque si unum filium habeat: dimidiam partem *eidem* [3] filio suo conservet, & alteram dimidiam novercæ vel vitrico præstet. Sin autem duos filios habeat: tertiam tantummodo portionem bonorum suorum novercæ vel vitrico liceat *ei* [4] præstare. Quod si tres habeat *filios* [5]: quartam partem, si velit, det: & regulariter *tantam* [6] partem liceat ei novercæ vel vitrico dare, *quantam* [7] singuli liberi ha-

Ἐ. αʹ ... ἡμῶν
[1] liberorum
[2] liberorum suorum
[3] dele.
[4] eis
[5] liberos
[6] tantum
[7] quantum

[1] haberent
[9] donare
[10] parentes divisissent
[11] præstiterint
[12] accepit
[13] & nepte

bent [8]. Sed & si in testamento suas facultates dividere parens voluerit, & novercæ vel vitrico quidpiam *dare* [9] velit, legati vel fideicommissi nomine pariter substantiam suam distribuat: ut vitricus vel noverca unius liberi habeat portionem. Hæc, si liberis suis non ex disparibus partibus facultates suas *parens divisit* [10]. Nam si dispares portiones eis *præstiterit* [11], necesse est novercam vel vitricum illi filio comparari, qui minimam portionem *acceperit* [12]: ita tamen ut unusquisque liberorum non minus lege Falcidia habeat: nisi forte appareat ingratus. Id autem quod diximus de patre & de matre, teneat & in avo & in avia: & non solum in filio filiave propositis, sed etiam nepote *nepteve* [13].

CXLVI. Cujus temporis computatio spectanda sit: & quomodo superflua quantitas distribui debeat.

§. ἐπειδὴ δὲ [illegible]
[1] moriatur
[2] derelictum
[3] reddat & liberis
[4] adde, detur
[5] permaneat
§. [illegible]
[6] ex primo & secundo & tertio matrimonio
[7] sui patris
[8] accipiant & æqualiter omnino dividant
[9] venerit

16. Sed est quæsitum multotiens in judiciis, quo tempore computationem patrimonii parentis facere debeamus: utrum eo quo dotem, vel antenuptias donationem, vel aliam qualemvis liberalitatem adscripsit, vel dedit vitrico vel novercæ: an magis illud tempus spectari oportet quo parens *mortuus est* [1]. Et dicimus eventum inspici oportere, id est, illud tempus quo parens mortuus est: ut secundum patrimonii quantitatem, quod postea inventum fuerit, ita divisio fiat inter liberos ex priore matrimonio natos & novercam vel vitricum, ita ut si quid plus novercæ vel vitrico datum vel *relictum* [2] fuerit, hoc *redeat ad liberos* [3], qui ex priore matrimonio nati *sunt* [4], & pariter inter eos distribuatur. Sin autem ex secundo matrimonio liberos reliquerit: id quod de sua substantia plus æquo dedit, irritum *factum* [5], inter omnes & ex priore & ex secundo matrimonio natos liberos dividatur. Illud autem certum est, quod *& primi & secundi & tertii matrimonii* [6] liberi singuli suæ matris dotem vel proprii *patris* [7] propter nuptias donationem *excipient* [8] omnimodo, sive ad alias *pervenerit* [9] nuptias pater vel mater, sive non.

CXLVII. Si legatum uxori maritus reliquerit: vel contra, id est, uxor marito.

§. [illegible] *vers.* [illegible]
[1] venire

17. Sin autem legatum [a] defuncta persona superstiti parti reliquerit: deinde superstes noluerit ad alias nuptias *pevenire* [1]: liceat ei suo jure legatum possidere & alienare, sive inter vivos, sive ultima voluntate: & liceat ei eo, quo voluerit, modo disponere.

[a] *Sin autem legatum, &c.*] *A. A.* Vide Authentic. ad eos C. de secund. nupt.

CXLVIII. Si repudio matrimonium solutum sit, quid statui oporteat de lucris nuptialibus.

§. ἐπειδὴ δὲ [illegible]

18. Omnia autem, quæ diximus de lucro dotis aut propter nuptias

ptias donationis ex morte mariti vel uxoris, ad alterutram personam *pervenientis* [1], trahenda sunt etiam ad ea lucra, quæ per repudium matrimonio soluto ad *alterutram* [2] partem *pervenerunt* [3]. Idem juris est, & si bona gratia nuptiæ disjunctæ sunt: liberis enim res lucro cedentes servabuntur. Idem dicimus & de eo lucro, quod mulieribus præstari necesse est sine dotibus nuptis, quartam enim quam ex facultatibus mariti *acceperunt* [4], liberis suis *servare* [5] coguntur.

Διάτ. κς.
[1] provenientis
[2] utramque
[3] proveniant
[4] acceperint
[5] præstare. *Adduntur in aliquibus libris hæc verba:* Et si secundas contraxerit nuptias maritus, filii sui ex priori matrimonio nati res quas lucratus est custodiat: *in quibus verbis* pro filii sui nati, *scribendum est*, filiis suis natis

C X L I X. *De augenda vel deminuenda dote, vel propter nuptias donatione.*

19. Libera licentia [a] sit *tam augere* [1] *quam* [2] deminuere dotem vel propter nuptias donationem, etiam adhuc constante matrimonio: quod in primis quidem nuptiis sine distinctione verum est: in secundis autem nuptiis liberis quidem ex priori matrimonio *extantibus* [3] deminuere dotem vel ante nuptias donationem non licebit, quamvis augere eas non est prohibitum. Sin autem nulli liberi ex *præcedenti* [4] matrimonio *sint* [5], tunc & augere & deminuere dotem & propter nuptias donationem sine ullo obstaculo licet.

θ. τὰ δὲ περὶ αὐξήσεως.
[1] *adde*. tam mulieri quam etiam marito
[2] quam etiam
[3] existentibus
[4] priori
[5] extant

[a] *Libera licentia, &c.*] *A. A.* Vide Authentic. hoc locum C. si secund. nups. mul.

C L. *De usufructu uxori a marito relicto vel donato: aut contra, id est, si marito uxor.*

20. Si quis in ultimis suis elogiis [a] usumfructum uxori suæ reliquerit, sive mortis causa donaverit, vel vivus usumfructum ei concesserit, posteaque ad secundas nuptias uxor migraverit: non statim ei pereat ususfructus, sed habeat eum integrum mulier quoad vixerit: post mortem autem ejus redeat ususfructus ad suam proprietatem. Hæc autem ita sunt, nisi specialiter maritus, qui donavit usumfructum, sub hac conditione *dedit* [1], ut si mulier ad secundas pervenerit nuptias, ususfructus extinguatur. Idemque dicimus, & si mulier marito suo usumfructum donaverit, vel ultima voluntate reliquerit. Sed hæc de jure utendi fruendi quod *per liberalitatem* [2] alteri ab altero datum est.

vers. εἰ δέ τις.
[1] dederit
[2] liberalitate

[a] *Ultimis suis elogiis*] *A. A.* Pro testamento Novell. 22. cap. 19. *Pith.* Διάταγμα τελευταῖα βούλησις.

C L I. *Si ususfructus dotis nomine, vel propter nuptias donationis causa constituatur.*

21. Sin autem ususfructus [a] dotis causa, vel propter nuptias donationis gratia datus sit: tunc vetera jura illibata maneant, id est, ut apud maritum vel mulierem sit: *quamvis* [1] contrarium in suo testamento persona decedens expresserit.

θ. εἰ μὲν.
[1] nisi

[a] *Sin autem ususfructus, &c.*] *A. A.* Refert Ivo part. 16. cap. 126. Decret. ut cap. 33. Vide Authentic. quod mater C. de revocand. donat.

C L I I. De rebus maternis vel nuptialibus lucris, quæ ad filiosfamilias pervenerunt: & de castrensi vel quasi castrensi peculio.

θ. ἐπειδὴ δὲ ὅλως. 22. Quodcumque filius [a] aut filia adquisierit, sive ex materna linea, sive ex causa nuptiali, vel qualitercumque: hujus rei usumfructum *omnimodo* [1] pater habeat, quamvis secundas contraxerit nuptias. *Loquimur* [2] autem de liberis, qui in potestate parentum sunt exceptis videlicet castrensibus & quasi castrensibus peculiis: ea enim sine aliqua distinctione parentibus non adquiruntur: neque quod ad proprietatem pertinet, neque quod ad usumfructum spectat: sed sunt pleno jure liberorum, quamvis in potestate parentum fuerint.

[1] omnino

[2] Loquitur

[a] *Quodcumque filius, &c.*] *A. A.* Refert Ivo part. 8. Decret. cap. 273. ut Novell. 37. cap. 23. & part. 16. cap. 127. ut & cap. 24. & lib. 6. tit. 4. cap. 11. Panormiæ, ut Novell. 27. cap. 23.

C L I I I. Si mulier res, quas liberis suis donavit, quasi ab ingratis post secundas nuptias suas revocare maluerit.

vers. μήτηρ μέντοι. 23. Si mulier liberis [a] suis res quasdam donaverit, posteaque ad secundas pervenerit nuptias, & ingratitudinis velamento donationem semel a se factam revocare maluerit: nullo modo poterit hoc facere, nisi specialiter probaverit, vel quod vitæ ejus filius insidiatus est, vel quod manus impias ei intulerit, vel quod tales insidias ei *concinnaverit* [1], ut facultatibus suis totis privetur.

[1] comminaverit

[a] *Si mulier liberis, &c.*] *A. A.* Refert Ivo part. 8. Decret. cap. 57. ut Novell. 37. cap. 25. & part. 16. cap. 128.

C L I V. Ut secundo marito copulata mulier prioris sui dignitatibus vel privilegiis non utatur.

vers. οὐ μὴν συγχωρούμεν. 24. Mulier quæ ad secundas migraverit nuptias, privilegiis vel dignitatibus mariti prioris non utatur.

C L V. De libertis mulieribus, quæ patronis suis conjunctæ sunt.

θ. χρὴ δὲ κρίνειν. 25. Si liberta mulier [a] patrono suo copulata nuptiis quidem ejus ipsa renuntiaverit, ad secundum autem matrimonium migrare voluerit: id facere invito patrono non poterit. Alioquin si contra voluntatem ejus nupserit, non *fiunt* [1] nuptiæ, sed ut meretrix conjuncta esse videtur.

[1] sunt

[a] *Si liberta mulier, &c.*] *A. A.* Vide Authentic. eisdem C. de secund. nupt. Juliani verba refert Ivo part. 8. Decret. cap. 273. ut Novell. 37. cap. 23. & part. 16. cap. 129. ut cap. 27. & lib. 6. tit. 4. cap. 12. Panorm.

CLVI. Si adhuc constante matrimonio dotem maritus uxori suæ persolverit. Ἀνδρ. κϛ΄.

26. Constante adhuc matrimonio dotem maritus uxori suæ non facile compellitur *solvere* [1] nisi sit causa legibus cognita. Alioquin si temere dotem uxori suæ maritus solverit, donasse ei *videbitur* [2]. Et ideo mortua muliere dotem reddere heredes ejus marito debent cum fructibus, scilicet qui *in medio* [3] tempore nati sunt: & non solum ipsi marito, sed etiam heredibus ejus. Ideoque & lucra dotium sic tractantur, quasi non essent redditæ, ut & pacta dotalia conserventur. Et si secundas nuptias maritus contraxerit, filiis suis ex priore matrimonio natis, res quas lucratus est, custodiat.

θ. [illegible] ποιῆσαι.
[1] reddere
[2] videtur
[3] medio

CLVII. Si mulier liberorum suorum tutelam administraverit, & ad secundas convolaverit nuptias.

27. Si mulier liberorum [a] suorum tutelam administraverit, & post inchoatam administrationem ad secundas migrare voluerit nuptias: prius filiis suis impuberibus tutorem petere debet, eique *rationem* [1] administrationis suæ reddere, & post redditas rationes, si debitrix appareat, debitum suum *solvere* [2] debet: deinde si velit, ad matrimonium secundum perveniat. Sin autem hac observatione contempta secundas contraxerit nuptias: non solum res ipsius, *id est* [3] matris, liberis *ejus* [4] hypothecæ titulo supponantur: sed etiam res vitrici *ex* [5] præsentis Constitutionis auctoritate. Et si filii impuberes moriantur: successionem eorum mater lucrari non *speret* [6], sive ab intestato deferatur eorum successio, sive ex testamento, *quod* [7] forte pater eis pupillari modo *matre* [8] substituit. Et non solum tales pœnas patiatur, sed etiam illas, quæ de his mulieribus dictæ sunt, *quas probatum fuerit* [9] antequam legitimum tempus, id est, annale spatium prætereat, ad secundas nuptias properasse, ut sint infames, & alias pœnas sustineant quas superius exposuimus. Solvi autem *pœnæ* [10] possunt, si principalis indulgentia remiserit eas secundum jam traditam *observantiam* [11], *&* [12] dimidia pars bonorum matris liberis donata fuerit, *ut* [13] nec ususfructus rerum matri concedatur eorum. Idem autem dicimus, & si naturalium liberorum mater tutelam administrans ad secundas convolaverit nuptias: eaque custodiri oportet in Provinciis quidem cura & sollicitudine Præsidum, in Imperiali autem civitate cura & sollicitudine tam Præfecti urbis, quam Præfecti Prætorio.

θ. [illegible]
[1] rationes
[2] persolvere
[3] *dele.*
[4] suis
[5] *dele.*
[6] poterit
[7] quo
[8] matrem eorum
[9] quæ probatæ fuerint
[10] pœnis
[11] observationem
[12] *id est*, si
[13] ita ut
vers. [illegible]

[a] *Si mulier liberorum, &c.*] *A. A.* Refert Ivo part. 6. Decret. cap. 422. ut ex Constitut. 37. cap. 28. Vide Authentic. multo magis C. de Episcop. & Cleric.

CLVIII. Si sub conditione mater a patre legatum vel fideicommissum reliquerit filio suo.

28. Si pater jussus [a] vel rogatus fuerit legatum aut fideicommissum θ. [illegible]

filio ſuo ſub conditione præſtare, non aliter legatorum ſervandorum cauſa ſatiſdare cogatur, niſi ſecundas contraxerit nuptias.

a *Si pater juſſus, &c.*] *A. A.* Vide Authentic. cui relictum C. de indict. viduitat. tollend.

C L I X. *De Clericis qui nuptias contrahere non poſſunt.*

Θ. ἀλλὰ καὶ εἴ τις.
1 ſuper, Ivo.
2 erit
3 a ſacerdotio
4 omnem
5 prohibetur accedere
6 habuerit
7 poteſt, Ivo.
8 *dele.*

29. Clericus qui a *ſupra* 1 lectores & cantores *eſt* 2, veluti Subdiaconus, vel Diaconus, nullas nuptias contrahere audeat: alioquin *Sacerdotio* 3 cadat. Lector quoque ſi ſecundas contraxerit nuptias, ad *majorem* 4 gradum ordinis Eccleſiaſtici *prohibeatur aſcendere* 5. Laicus etiam ſi appareat uxori conjunctus eſſe, quæ alium maritum *habuit* 6, aut ſi non jure conjunctus ſit, aut ſi ipſe aliam uxorem habuit, neque Subdiaconus, neque Diaconus, neque Preſbyter fieri *poterit* 7. *Nam* 8 & ſi clandeſtinis artibus ad conſecrationem irrepſerit: honore ejus cadat.

a *Clericus qui ſupra, &c.*] *A. A.* Vide Authentic. ex teſtamento C. de ſecund. nupt. & Authentic. & cum ſolis C. ad Senat. Conſult. Tertyl.

C L X. *Si decedens maritus uxori ſuæ legaverit ſub conditione, Si ſecundas non contraxerit nuptias: vel contra, id eſt, uxor marito.*

Θ. ἡμεῖς πάντως ὁρίζοντες.
verſ. ὥστε διακωλύειν.
1 ut in
2 ad ſacerdotium legatarius pervenerit
verſ. εἰ μέντοι διαφθαρμένον.
3 anno autem primo
verſ. εἰ δὲ κινητόν.
4 reſtituatur
verſ. εἰ δὲ χρήματα.
5 ſint
6 mutuaverit
7 uſuram tertiæ
8 omnimodo

30. Si quis decedens reliquerit uxori ſuæ legatum ſub hoc modo, Ut ad ſecundas nuptias non perveniat: vel ſi mulier marito ſuo legatum reliquerit, Ut ſecundum ille non contrahat matrimonium correcta lege Julia Miſcella præſtetur legatum ſub obſervatione hujuſmodi. *In* 1 primo quidem anno legatum non exigatur: niſi forte *Sacerdotium legatario obvenerit* 2, ut nuptiarum nulla ſpes ſit. *Anno autem* 3 tranſacto, ſiquidem res legata immobilis ſit, ſub cautione tamen juratoria & obligatione bonorum ſuorum, quod ſecundis ab eo contractis nuptiis rem qualem accepit, reſtituat cum fructibus medio tempore natis. Sin autem res legata mobilis fuerit: ſiquidem legatarius vel legataria locuples fuerit: ſimili cautione atque obligatione bonorum ſuorum rem legatam ſibi capiat, ita ut ſecundis nuptiis contractis res qualis data eſt, reddatur, vel deminutio ejus *reſarciatur* 4. Sin autem pecunia numerata legata ſit, cum uſuris ſuis reddatur, quæ legatario ſolutæ *ſunt* 5 ab his, quibus pecuniam *mutuavit* 6, ſacramento prius ab eo præſtito, quod nihil ex uſuris ſibi ſolutis celavit. Quod ſi non mutuavit quidem pecuniam ad uſus autem ſuos convertit, *uſurarum nomine tertiam* 7 centeſimæ a det. Hæc, ſi locuples fuerit legatarius vel legataria. Si autem minus ſolvendo fuerit: fidejuſſores dare cogatur. Quod ſi nec fidejuſſores dare poſſit ſub cautione juratoria & obligatione ſuorum bonorum, res ei præſtentur. Statim autem atque ad ſecundas pervenerit nuptias, res legati nomine datæ vindicentur apud qualem perſonam inventæ fuerint, ſive mobiles ſint, ſive immobiles: & *omnino* 8 vindicatio rerum ita fiat, quaſi alie-

natio earum ab initio facta non esset. Sin autem pecunia numerata legata sit, & legatarius *neque fidejussores* [9] habuerit, neque idoneus sit: tunc ille a quo legatum ei relictum est, tertiam centesimæ usurarum nomine ei præstet, donec ad *secundas* [10] pervenerit nuptias, vel Sacerdotio fuerit consecratus: ut nulla spes nuptiarum supersit, vel mortuus fuerit legatarius. Nam siquidem secundas contraxerit nuptias, reddat quas acceperit usuras. Sin autem ad Sacerdotium venerit, vel mortuus sit: capiat aut ipse sortem, aut heres ejus. Hæc autem omnia *observare decet* [11], & si non maritus uxori, vel uxor marito, sed extraneus quicumque sub eadem conditione legatum reliquerit. Nam & *hic* [12] eadem teneant, quæ in marito diximus & uxore, ut antefata cautio detur, siquidem institutio particularis sit, coheredibus: si autem legatum vel *fideicommissum* [13], heredibus vel substitutis: nemine autem ex his apparente, *his* [14] cautio præstetur, qui ab intestato ad successionem defuncti vocantur: nisi forte specialiter testator talem cautionem dari prohibuerit. Nam & *in hoc* [15] voluntatem ejus custodiri æquum est.

Διάτ. κϛ'.
8. τὸ δὲ χειρὸν.
9 fidejussorem non
10 *adde.* legitimas
vers. τὰῦ αὐτὰ δὲ εἰσάγομ.
11 observari debeat
12 hæc
13 *adde.* relictum fuerit
14 ejus
15 in hoc casu

[a] *Tertiam centesimæ*] *A. A.* Pro usura triente quæ post 300. menses æquat sortem. Novell. 2. cap. 4. Novell. 22. cap. 28. *Pith.* L. cum quidam, §. ult. ff. de usur. Τρίτον ἑκατοστῆς. τόκος ἀπὸ τρίτης ἑκατοστῆς, ἤγουν ἐφ' ἑκάστῃ λίτρᾳ νομίσματα δ'. tertia pars centesimæ. L. eos qui. C. de usur.

C L X I. *Mulier, quæ secundas nuptias contraxerit, quemadmodum filii sui successionem capiat tam ex testamento, quam ab intestato. Loquitur autem in eodem capite & de fratrum successione.*

31. Si filius decedens testamento suo matrem heredem instituerit, sic institutio ejus habeatur, quasi quivis alius extraneus *a* [1] defuncto heres in testamento scriptus fuisset. Ideoque omnia, quæ filius *reliquerit* [2], ad matrem perveniant, nulla *discretione* [3] habita, utrum res, quas filius dereliquit, ex paterna substantia ad eum devolutæ sint, an non. Undecumque enim res quæ ad filium pervenerunt *transmittuntur* [4] ad matrem: nullaque eidem matri quæstio ab aliis filiis suis, id est, fratribus defuncti moveatur: quia & si alius extraneus a defuncto filio heres institutus esset: *nihilominus* [5] omnes res testatoris accepisset. Hæc si mater in testamento a filio suo heres instituta est, nulla habita differentia, utrum ad secundas migraverit nuptias, an non. Sin autem intestatus filius defunctus est, & mater vel jam ad secundas migraverit, vel postea migraverit, vocetur quidem & ipsa cum fratribus filii sui ad successionem ejus. Sed earum quidem rerum, quæ ex paterna linea ad defunctum filium pervenerunt, tantum usumfructum habeat mater, si secundas nuptias contraxit, vel si postea contraxerit. Sin autem res ex alia causa filio defuncto adquisitæ sunt: tunc in iisdem rebus portione cum fratribus defuncti *filii sui* [6] succedat: & non solum jus utendi fruendi, sed etiam proprietatem in iisdem habeat rebus, excepta videlicet propter nuptias donatione. Ea enim

8. εἰ μὲν οὖν ὁ παῖς.
vers. εἰ πάντα τηρήσας.
1 *dele.*
2 reliquit
3 distinctione
4 transmittantur
5 solus
vers. εἰ δὲ ἀδιάθετος.
vers. ἀπ' ἴσης

suis finibus regitur, & nullam innovationem ab hac constitutione patitur. Sed & in hoc toto juris capite ingratitudinis ratio habenda est, non solum ad matrem, sed etiam ad fratres. Causæ autem ingratitudinis in alia inferiore Constitutione *exponentur* [7]. Illud autem certum est, quod hoc caput Constitutionis ad futuros casus non ad præteritos pertinet.

C L X I I. Si mater alienare voluerit ea, quæ ex filii successione ad eam devoluta sunt.

32. Liceat matri in his rebus, quæ non ex paterna linea ad filium defunctum *pervenerunt* [1], si heres ei extitit, & testari, & alienare, & *ad quem voluerit modum* [2] disponere. Quod si res permixtæ & tam ex paterna linea, quam ex diversis aliis causis adquisitæ: veluti ex testamento, ex donatione, ex legato vel alio hujuscemodi casu: *eorum quidem* [3], quæ ex paterna linea filio defuncto obvenerunt, *habeat* [4] usumfructum: aliarum autem rerum pleno jure habeat proprietatem. Hoc autem Constitutionis caput non solum in futuris *casibus* [5], sed etiam in præteritis negotiis locum *habeat* [6]: nisi forte vel judiciali sententia, vel *amicali transactione* [7] sopita *sunt* [8]. Studeant autem parentes filios suos tam ex priori matrimonio natos, quam ex secundis nuptiis procreatos ex æquis partibus heredes scribere: nisi forte quidam inter eos ingrati appareant. Hoc autem *quasi* [9] persuadentes magis quam legis necessitatem imponentes *dicimus* [10]. DAT. XV. KAL. APR. P. C. BELISARII.

C L X I I I. Quæ causæ repudii sunt.

33. Causas autem repudii in *ista* [1] Constitutione positas ideo non diximus: quia in inferiore Constitutione hoc caput plenissime invenitur: & *omnino* [2] si quid prætermissum est in hac Constitutione quasi deletum, ut superfluum expositum non est. Et ideo *alias Constitutiones* [3] legere debes, *quas* [4] tibi tituli competentes ostenderint.

CONSTITUTIO XXXVII.

C L X I V. Si quis unum ex liberis suis heredem instituerit vel extraneum scribere heredem & rogare voluerit eum, ut tempore quo moritur hereditatem alii restituat.

1. SI quis unum ex liberis suis heredem instituerit, id est, filium filiamve, nepotem neptemve, & deinceps, sive quosdam ex *his* [1] sive omnes simul: & rogaverit eos, ut tempore, quo moriantur, vel postquam mortui fuerint, aliis restituant hereditatem: primum quidem unicuique eorum legis Falcidiæ modus *in præcipuum* [2] deducatur, & non supponatur *fideicommissi* [3] gravamini: ceteras autem partes fideicommissario restituat integras: ita tamen, ut si propter nu-

Marginal notes:
6. τῶν δὲ ἀχρι-στων.
7 exponuntur
6. κατὰ τὸ δὲ ὡ-σαν.
1 pervenerint, *vel* pertinuerunt
2 quoquo voluerit modo
3 earum quidem rerum
4 tantum habeat
5 causis
6 habet
7 amicabili compositione
8 sint
8. αὐτῶν δὲ ἐπ.
9 *dele.*
10 edicimus
1 *dele.*
2 omnimodo
3 illam constitutionem
4 quam
Διάταξις λζ΄.
1 eis, *aliàs*, ipsis
2 in principio, *aliàs*, præcipuus
3 fideicommissario

ptias donationem uxori vel dotem marito dare maluerit persona fideicommisso gravata, liceat ei hoc facere etiam ex aliis rebus, quæ fideicommisso suppositæ sunt, & reliquas res tantum fideicommissario cogatur restituere. Hæc autem Constitutio non habet locum in præteritis substitutionibus, seu restitutionibus, sed magis in futuris casibus. Nullum autem augmentum dotibus vel propter nuptias donationibus fiat ad insidias substitutionis seu restitutionis. Nam etsi quid callide perpetratum fuerit: nihilominus restitutio *fideicommissi* [4] integra manebit, post deductionem scilicet legitimæ Falcidiæ partis. *Hoc autem quod* [5] de Falcidiæ deductione loquitur Constitutio, in liberis locum habet, quibus & pars Falcidiæ debetur. Quod si heres institutus ex liberis non sit: contentus esse debet deductione dotis *vel* [6] propter nuptias donationis: & reliquas res hereditarias fideicommissario restituere. Dotem autem vel propter nuptias donationem dari lex præcipit honestam, id est, neque satis modicam, ut sit dedecus heredi: neque satis immodicam, ut sit grave fideicommissario: sed medietatis cujusdam moderatione honoratam.

Διάτ. λζ'.
[4] fideicommissario
[5] Hæc autem quæ
[6] &

CLXV. Si soluto matrimonio secundas quidem non contraxerit nuptias, ante annum autem impletum ab aliquo stuprata sit.

2. Si mulier defuncto marito antequam annus legitimus transeat, ad secundas *quidem* [1] nuptias non migraverit: more autem meretricum ab aliquo stuprata conceperit & pepererit: ut sit clarum id quod natum est *defuncti mariti* [2] non esse: easdem pœnas patiatur, quas ex superiore Constitutione patitur ea, quæ ante tempus legitimum nuptias secundas *contraxit* [3]. Ideoque & ante nuptias donatione careat, *ut nec* [4] tantum habeat jus utendi *fruendi* [5]: aliisque pœnis antefatis *subjiciatur* [6]: & sit stupri quoque criminis obnoxia. Pejus est enim stuprari, quam secundas nuptias mulieres ante legitimum tempus contrahere. DAT. K. MAIAS CONS. BELISARIO V. C. CONS.

δ. διάταξ. λζ.
[1] dele, Ivo.
[2] ex defuncto marito
[3] contraxerit
[4] &
[5] fruendique
[6] subjaceat

CONSTITUTIO XXXVIII.

Διάταξις λη'.

De Officio Quæstoris Exercitus & designatis quinque Provinciis ei subjectis.

CLXVI. De Quæstoribus, id est Præfectis Insularum.

1. HÆc Constitutio quendam [a] virum magnificum Bonum nomine Quæstorem [b] *exercitus* [1] fecit. Nam & more antiquo duplex erat Quæstorum Magistratus: & unus quidem circa latus principis erat, alter autem Quæstor exercitui præerat. Disposuit autem præsens Constitutio etiam annonas Quæstoris & Consiliarii ejus. Apparitionem quoque ei dedit ad imitationem quandam Præfecti Prætorio, id est *scriniarios* [1], & Abactis [c], & Præcones [d], & Commentarienses [e], & Lampadarios [f], & omnem deinceps ordinem. Sed &

[1] exercitui
[1] scriniarium

annonas militum tam Comitatenſium [g], quam Limitenſium [h] diſpoſuit, quomodo diſtribui debent. Subjecit autem ei & quinque Provincias, id eſt *Scythiam* [3], & Myſiam, & Cariam, & omnes Cycladas inſulas, & Cyprum *totam* [4]. *Sacrum* [5] quoque auditorium habere ei conceſſit [i], ut non objiciatur ei fori præſcriptio. Subjunxit autem & notitiam imperſſarum. Et eſt promulgata hæc Conſtitutio Kal. Junias, Indictione quintadecima *P. C. Biliſarii* [6].

[3] Eſciam
[4] & Cretam totam
[5] Cauſarum
[6] C. P. Conſ. Biliſ.

[a] *Hæc Conſtitutio quemdam, &c.*] *A. A.* Hæc Conſtitutio in Juliani & Authenticorum libris deſideratur. Venetus liber partem Novellæ 41. hic repetit. Id Scrimgerus & Agylæus etiam aſſerunt. Addo in eodem libro adſcriptum hujus Conſtitutionis initium fuiſſe, recte nobis. Sic igitur ſtatuo hanc Conſtitutionem Latinam fuiſſe ejuſdem ſententiæ cum quadrageſima prima Græca. In Baſilicis hanc quoque inſertam non fuiſſe Græci affirmant.

[b] *Quæſtorem exercitus*] *Pith.* Ὁ ἐνδοξότατος Ἰουστινιανὸς ἔπαρχος τῶν ἐπὶ μυσίας καὶ σκυθίας στρατιωτικῶν καταλόγων. Nov. 1. Juſtini Imp. Ἀρχὴ τῶν νήσων καὶ τῶν ἐπὶ σκυθίας τε καὶ μυσίας στρατιωτικῶν ταγμάτων. Nov. 5. Tib.

[c] *Abactis*] *A. A.* Novell. 41. numeratur inter Apparitores Quæſtoris Provincialis. Cura ejus eſt actis præeſſe quæ coram Magiſtratu fiunt. In notitia dignitatum Orientis & Occidentis in officio multorum Magiſtratuum numeratur Abactis. Actuarius etiam idem dicitur, vel qui ſub eo acta ſcribit. Vide lib. 12. C. tit. de numerariis & actuariis. *Pith.* Ab actis fori l. per hanc C. de Advocat. diverſ. Judic. Vet. lap. Ab actis fori pr. pr. ſignificat option. Auximi in Piceno C. Oppio C. F. Velina Baſſo P. P. P. C. pr. i. d. Aux. leg. IIII. Fl. fel. & leg. II. tr. for. Evoc. Aug. ab act. for. pr. pr. mil. coh II. pr. & coh. XIII. & XIIII. Urb. omnibus officiis in caliga functo Centuriones leg. II. Trajan. fortis. In notitia dignitatum Orientis & Occidentis Officium viri illuſtris Præfecti Prætorio Orientis enumeratur. Princeps Cornicularius. Adjutor. Commentarienſis. Ab actis. Numarii. Subadjuvæ. Cura Epiſtularum. Regendarius. Adjutores. Singularii. Qui jurgantibus acta reſtituunt. L. 1. C. Theod. de Offic. Rector. Provinc.

[d] *Præcones*] *Pith.* L. 74. C. Theodoſ. de decurionib. Chryſoſtomus de collatione Regis cum Monacho. Καὶ μακαρίζουσιν οἱ πολλοὶ τοὺς τῶν ἐθνῶν ἄρχοντας καὶ φερομένους ἐπὶ λαμπρῶν ὀχημάτων καὶ κηρύκων βοῆς ἀπολαύοντας καὶ δορυφορίας πολλῆς. Sed hoc te, Petre frater, memini tractare plenius, doctius, politius Adverſariorum ſubſecivorum lib. 1. cap. 15.

[e] *Commentarienſes*] *A. A.* Novell. 41. Commentarienſis numeratur inter Apparitores Præſidum. Sæpe carceri præerat: a Commentariis ſive libellis dictus. Vide C. de cuſtod. reorum lib. 9. *Pith.* Cod. Theodoſ. lib. 8. tit. 4. l. 5. de his quæ adminiſtr. Firmic. lib. 3. Matth. cap. 6. Gloſſarium verborum quæ ad jus pertinent. Κομενταρήσιοι, τοὺς ἐπὶ τῶν ὑπομνήμασιν, τῶν γραφῶν πραττομένων ὁ νόμος καλεῖ καὶ ὑπηρετοῦντας ταῖς ἐγκληματικαῖς δίκαις. Vidend. Edict. 9. Athanaſ. πρὸς τὸν Κωνστάντιον. Πῶς δὲ σύνοδον ὀνομάζειν τολμῶσιν ἧ κόμης προεκάθητο καὶ παρῆν σπεκουλάτωρ καὶ κομμενταρήσιος, ὁ μὲν εἰσῆγεν ἀντὶ διακόνου τῆς Ἐκκλησίας, ἐκεῖνος ἐφθέγγετο, καὶ οἱ παρόντες ἐσιώπων. Commentariorum Præfect. Prætor. meminit l. 21. C. Th. de appellatio. Idem Athanaſius. Καὶ ἐμὲ μὲν μέχρι τῆς βαρβάρων ζητεῖσθαι, καὶ εἰς τὰ λεγόμενα κομενταρήσια τῶν ἐπάρχων παραπέμπεσθαι.

[f] *Lampadarios*] *A. A.* Novell. 41. Lampadarius inter Apparitores numeratur, a lampade ferenda. Ejus mentio eſt in notitia dignitatum. *Pith.* Vide inſignia Præfecti Prætorio in notitia. Chryſoſtomus in Act. Apoſtol. 2. Edict. 8. Χρῆσθαι δὲ κήρυκος φωνῇ καὶ λαμπάσι quatuor. Auctor de officiis Conſtantinopol. aulæ. τὴν λαμπάδα δὲ φέρουσιν ἔμπροσθεν αὐτοῦ διὰ τὸ κυριακὸν λόγιον· οὕτω λαμψάτω τὸ φῶς ὑμῶν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων ὡς καὶ οἱ ἄνθρωποι ἴδωσι τὰ καλὰ ἔργα ὑμῶν. Sequitur. καὶ οὔτε ὁ πραιποσίτος οὔτε ὁ λαμπαδάριος οὔτε μὴν ὁ τὴν βασιλικὴν φέρων σπάθην, &c. Herodianus quidem inter inſignia Principatus, ignis

prælati

præfati meminit lib. 1. 2. 7. Histor. Vide Novell. Valentinian. de Lampadariis ad Opilionem Magistr. Offic.

g *Comitatensium*] *Pith.* Videnda l. 39. C. Theodos. de decurionib. notitia Occidental. Comitatenses largitionales l. 6. C. Theodos. de diversis Officiis dicuntur. Οἱ μὲν ἀεὶ τῷ παλατίῳ προσεδρεύοντες. Comitatus γὰρ ὁ τόπος ἐν ᾧ διάγει ὁ βασιλεύς. Inde Comitatensium largitionum comes Theodor. lib. 4. cap. 22. Καὶ ὁ τῶν κομιτατησίων δὲ λαργιτιόνων κόμης στρατιωτῶν ἐπαγόμενος ἄμετρον πλῆθος.

h *Limitenses*] *Pith.* Zosimus. Ιστορικῶν λόγ. β΄. τῆς γὰρ Ρωμαίων ἐπικρατείας ἁπανταχοῦ τῶν ἐσχατιῶν τῇ Διοκλητιανοῦ προνοίᾳ πόλεσι καὶ φρουρίοις καὶ πύργοις διειλημμένης καὶ παντὸς τοῦ στρατιωτικοῦ κατὰ ταύτας τὴν οἴκησιν ἔχοντος ἄπορος τοῖς βαρβάροις ἦν ἡ διάβασις πανταχοῦ δυνάμεως ἀπαντώσης τοὺς ἐπιόντας ἀπωσασθαι. καὶ ταύτην δὴ τὴν ἀσφάλειαν διαφθείρων ὁ Κωνσταντῖνος τῶν στρατιωτῶν τὸ πολὺ μέρος τῶν ἐσχατιῶν ἀποστήσας ταῖς οὐ δεομέναις βοηθείαις πόλεσιν ἐγκατέστησε καὶ τοὺς ἐνοχλουμένους ὑπὸ βαρβάρων ἐγύμνωσε βοηθείας. Procopius ἀνεκδότοις. Οἱ Ρωμαίων βεβασιλευκότες ἐν τοῖς ἄνω χρόνοις πανταχόσε τῶν τῆς πολιτείας ἐσχατιῶν πάμπολυ κατεστήσαντο στρατιωτῶν πλῆθος ἐπὶ φυλακῇ τῶν ὁρίων τῆς τῶν Ρωμαίων ἀρχῆς καὶ κατὰ τὴν ἑῴαν μάλιστα μοῖραν ταύτῃ τὰς ἐφόδους τῶν περσῶν καὶ σαρακηνῶν ἀναστέλλοντες, οὕσπερ λιμιτανέους ἐκάλουν. τούτοις ὁ Βασιλεὺς καταρχὰς μὲν οὕτω δὴ παρέργως τε καὶ φαύλως ἐχρῆτο ὥστε τεσσάρων ἢ πέντε αὐτοῖς ἐνιαυτῶν τῶν συντάξεων τοὺς χορηγοὺς ὑπερημέρους εἶναι. καὶ ἐπειδὰν Ρωμαίοις τε καὶ Πέρσαις εἰρήνη γένοιτο ἠναγκάζοντο οἱ ταλαίπωροι οὗτοι ἅτε καὶ τοι τῶν ἐκ τῆς εἰρήνης ἀγαθῶν ἀπολαύσοντες χρόνου ῥητοῦ τὰς ὀφειλομένας σφίσι συντάξεις τῷ δημοσίῳ χαρίζεσθαι. ὕστερον δὲ καὶ αὐτὸ τὸ στρατείας ὄνομα αὐτοὺς ἀφείλετο οὐδενὶ λόγῳ. τὸ λοιπὸν τὰ μὲν ὅρια τῆς Ρωμαίων ἀρχῆς φυλακτηρίων ἐκτὸς ἔμεινεν.

i *Sacrum quoque auditorium habere ei concessit*] *Pith.* Cassiodorus 6. Variar. Vice sacra judicat nullus, & miles fori auctoritate præscribit, excepto officiali Magistri militum.

CONSTITUTIO XXXIX.

Διάταξις λα΄.

Quatuor Armeniæ Provinciæ, id est prima & secunda tertia vel quarta qualibus sint decoratæ judicibus.

CLXVII. *De Comite tertiæ Armeniæ.*

1. HÆc Constitutio prius quidem [a] narrat de duabus Armeniis, quemadmodum administratæ sunt, deinde de tertia Armenia loquitur, cujus Comiti septingentos solidos annonarum nomine dedit, & Consiliario ejus septuaginta duos aureos, & apparitioni sexaginta. Loquitur autem & de quarta Armenia, *cui præstitit* [1] Martyropolytanam civitatem, & locum, qui *Kitarizon* [2] appellatur, & Præsidem ejus Consularem esse jussit. Quattuor itaque Armeniis [b] constitutis, primæ quidem Armeniæ Proconsulem, item tertiæ Comitem inter spectabiles viros fecit. Secundæ autem Armeniæ & quartæ Magistratus ordinarios esse præcepit.

[1] συνεστήσατο. [1] *fort.*, cui Provinciæ adjecit, vel cujus Præsidi adjecit

[2] Citaridion, *aliàs*, Tatiocon

[a] *Hæc Constitutio prius quidem, &c.*] *A. A.* In libro Authenticorum non extat, sed ab Haloandro Græce & Latine edita est hoc titulo de descriptione quatuor Præsidum Armeniæ.

[b] *Quatuor itaque Armeniis*] *Pith.* Eustathius in Dionysium. Ιστέον ὅτι τὴν Αρμενίαν χώραν εἰς τέσσαρα διελεῖν λέγεται Ιουστινιανὸς ὁ Βασιλεὺς καὶ πρώτην μὲν φασιν, ἔθετο τὴν ἐνδοξοτάτην ἐπαρχίαν ἧς μητρόπολις βαζανὶς ἡ πρὶν λεοντόπολις· ταύτης δὲ ἐστι καὶ ἡ θεοδοσιούπολις, καὶ ἡ κολώνεια, καὶ ἡ τραπεζοῦς δὲ καὶ ἡ κερασοῦς ἐκ τῶν

πολεμωνιακοῦ κόλπου· δευτέραν δὲ ὁ αὐτὸς ἔταξεν Ἀρμενίαν ἐν πέντε πόλεσιν, ὧν καὶ ἡ σεβάστεια, τρίτην δὲ Ἀρμενίαν κατέστησεν ἑξάπολιν, τὴν ποτε καλουμένην δευτέραν Ἀρμενίαν, ἧς ἡγεῖται ἡ μελιτινή· περὶ ταύτην τὴν Ἀρμενίαν καὶ ἡ κόμανα ἡ καὶ χρυσῆ ὀνομαζομένη καὶ ἡ κούκουσος. ἐπέστησε δὲ καὶ τετάρτην Ἀρμενίαν ὑπὸ σατράπαις οὖσαν, συγκειμένην ἐκ ἀζαφόρων καὶ λεγομένην τζοφανηνὴν καὶ βαλεστινὴν καὶ τοιαῦτά τινα βάρβαρα ὀνόματα. Sic Vet.

C L X V I I I. *Si in ſecunda Armenia appellatio porrecta ſit.*

vers. καὶ ἐπὶ δι-οφ πόλ.

2. Si appellatio litis uſque ad quingentos ſolidos pertinentis in ſecunda Armenia orta fuerit, ad Proconſulis auditorium primæ Armeniæ perducatur. Sin autem in quarta Armenia ſimilis appellatio orta fuerit, in tertiam *perducatur* [1]. De Sacerdotibus autem, vel conſecrationibus, vel de Metropolitano jure Epiſcoporum nihil Conſtitutio innovavit. Tertiæ autem Armeniæ Comiti etiam milites *ſubjecit* [2], & juſſit eum audire & *criminales* [3] cauſas militum, & legitimo calculo derimere. DAT. XV. KAL. APR. POST CONS. BILIS.

[1] producatur. [2] ſubjicit [3] militares

Διάταξις μʹ.

C O N S T I T U T I O X L.

Ut Tabelliones ipſi per ſe conveniant cum eis quam maxime qui litteras neſciunt, & inſtrumenta quædam inter ſe facere volunt. Et ut chartis quæ protocolla habent inſtrumenta conficiant.

C L X I X. *De Tabellionibus ſive inſtrumentorum fide.*

1. TAbelliones [a] ipſi per ſe conveniant cum eis, qui inſtrumenta quædam *componere* [1] volunt: & non aliter chartam complere audeant, niſi *cauſam* [2] cognoſcant, ut interrogati à judicibus, reſpondeant, qualis *eſſet* [3] cauſa, propter quam inſtrumenta compoſuerunt: & maxime ſi litterarum Imperiti fuerint *hi* [4], qui inſtrumenta fieri *deſideraverunt* [5]. *Hoc autem obtineat* [6] tam in Conſtantinopolitana civitate, quam in aliis provinciis. Pœnam autem Conſtitutio definit adverſus *eos* [7] Tabelliones, qui aliter fecerint, ſtationum [b] amiſſionem: *ita* [8], ut ſi diſcipulus eorum *admiſſus* [9] fuerit ad inſtrumenti compoſitionem, ipſe habeat jus ſtationis. Quod ſi indignus ſit diſcipulus auctoritatem ſtationis *committi* [10]: prior quidem Tabellio modis omnibus removeatur, alius autem pro eo dignus ſtationem accipiat: ita tamen, ut nullum ſentiat damnum *dominus* [11] ſtationis, ſed habeat reditus integros: Tabellio autem amittat jus ſtationis, quia dedignatus eſt convenire cum eis, qui inſtrumenta componi ſibi deſideraverunt. Nullam autem excuſationem habeant Tabelliones morbi vel occupationis. duorum enim alterum neceſſe eſt, vel *cauſas eos* [12] cognoſcere, & inſtrumenta *earum* [13] facere: vel ſi ignorent, *nec facere* [14]. *In Conſtantinopolitana autem civitate* [15] liberam habeant facultatem omnes Tabelliones unum Tabellionem apud Magiſtrum cenſus *proponere* [16], & licentiam ei dare & inſtrumenta facere deſiderantibus in eorum ſtatione, & in abſolvendis inſtrumentis venire, & nulli alii li-

Gr. ἡμεῖς δὲ φι-θησόμ. [1] fieri [2] de cauſa [3] ſit [4] *dele.* [5] deſideraverint. Gr. ἵνα πάντως. [6] Hæc autem obtineant [7] *dele.* [8] ita autem [9] miſſus, *aliàs*, viſus fuerit dignus Gr. εἰ δὲ ἢ ἀνάξιος. [10] ſuſcipere [11] domus

Gr. καὶ μὴ πλαττέ-τωσαν. [12] cauſam eorum [13] eorum [14] non facere. *aliàs*, non faciant. Gr. ἵνα δὲ μή. [15] C. P. autem [16] præponere,

centiam esse hoc facere, nisi ei, qui a Tabellionibus præpositus sit apud *Magistrum* [17] census, sicut jam diximus. Cæterum si aliter observatum fuerit, ea pœna Tabellionibus immineat, quam superius diximus. Instrumentum autem propter hoc solum non sit irritum, sed utilitatis contrahentium causa valeat.

[17] Magistratus. ß. εἰ δὲ κ. ...

[a] *Tabelliones, &c.*] *A. A.* Hæc est Constitutio septima collationis quartæ, in libr. Authentic. tit. de Tabellionib. Edita quoque est ab Haloandro Græce & Latine. *Pith.* Vid. sup. Constitut. 7. cap. 1.

[b] *Stationum*] *A. A.* Στάσις, pro Tabellionis loco, in quo scribit. Nov. 44. cap. 1. *Pith.* Στάσις. συνέδρα. Alexius Comnenus. Novell. 11. Ο μὲν συμβολαιογράφος ὁ τὸ ἀῤῥαβωνικὸν συμβολαιὸν ἐκπιθέμθυος, τῆς ἰδίας στατίωνος μετακινηθήσεται.

CLXX. *Idem.*

2. Tabelliones non scribant instrumenta in aliis chartis, quam his quæ Protocolla habent: ut tamen Protocollum [a] tale sit, quod habeat nomen gloriosissimi Comitis largitionum, & tempus quo charta facta est. Alioquin si *aliam scripturam* [1] charta [b] habeat, non admittant eam Tabelliones. Hoc autem jus teneat in sola Constantinopolitana civitate. Quod si adversus ea fecerint, pœnæ falsitatis subjiciantur. DAT. XVI. KAL. SEPT. CP. POST BILIS. V. C. CONS. ANNO SECUNDO.

ß. ... vers. ... [1] alias scripturas ß. ...

[a] *Protocollum*] *A. A.* Πρωτόκολλον. Novell. 44. cap 2. Chartæ genus erat, non ut vulgo creditur exemplar, sive matrix. *Pith.* Novell. 40. cap. 2. Σημεῖά τινα προγεγραμμένα τῆς χάρτης. Novell. 73 §. δεῖ μθύτοι. Nisi sic dicatur initium chartæ in quo ejusmodi notæ scribebantur. Vet. Interpr. Authent. Ut Tabelliones non in alia charta scribant documenta, nisi in illa quæ in initio, quod vocatur Protocollum, per tempora gloriosissimi Comitis sacrarum largitionum habeat appellationem, & tempus quo charta facta est, & quæcumque in talibus scribuntur, & ut Protocollum non incidant, sed insertum relinquant. Novimus enim multas falsitates ex talibus chartis ostensas. Ideoque licet aliqua charta sit habens protocollum non ita conscriptum, sed aliam quandam scripturam gerens, &c.

[b] *Charta*] *A. A.* Pro scriptura vel instrumento. Novell. 48. & 49. cap. 2.

CONSTITUTIO XLI.

Διάταξις μα'.

CLXXI. *De Judæis & Samaritis, & Hæreticis curialibus.*

1. Neque Judæus, neque Samarita, neque quivis hæreticus [a] *curiæ* [1] muneribus excipiatur propter hoc solum quod Catholicæ fidei non est. Sed *&* [2] munera curialia *subeat* [3], & nullo honore curiali *potiatur* [4]. Nam curiales habent quædam privilegia, veluti ut tormentis non subjiciantur, ut non ab alia in aliam provinciam retrahantur. Et in summa, qui contra fidem Catholicam sentit, munera quidem curialia subeat: honorem autem vel privilegium nullum habeat.

[1] civilibus [2] dele. [3] subeant; [4] potiantur.

[a] *Curiæ*] *A. A.* Novell. 38. cap. 1. 2. 4. Novell. 45. cap. 1. Novell. 70. Decurionum sive Curialium Senatus. Hinc curiæ tradere.. Novell. 6. cap. 7. No-

vell. 123. cap. 21. & 46. Pro Decurionem vel Curialem efficere. Vide Novellam ultimamTheodosii de bonis Decurionum & de naturalibus filiis eorum in curiam mittendis, heredibusque scribendis. *Pith.* D. Augustin. Psalm. 121. Tribus non nomine alio proprie dici possunt, sed vicino curiæ. Nam proprie si dixerimus curias, non intelliguntur nisi curiæ quæ sunt in civitatibus singulis singulæ. Unde Curiales & Decuriones, id est qui sunt in Curia vel Decuria. Et nostis quia tales curias singulas habent singulæ civitates. Sunt autem vel erant aliquando in istis quoque civitatibus curiæ etiam populorum, & una civitas multas curias habet, sicut Roma triginta & quinque curias habet populi. Hæ dicuntur Tribus. D. Ambrosius 2. ad Timoth. Quos constat in societatem Romanorum receptos, ut de cætero appellarentur Romani, idcirco necesse est eos curiam habere, in quam more Romanorum, penulati veniant. Vetus lapis Tergestæ. Impetrando uti Carni Catarique attributi a Divo Augusto Pio R. P. N. prout qui meruissent talia absque censu per ædilitatis gradum in curiam nostram admitterentur, ac per hoc civitatem Romanam adipiscerentur.

CLXXII. *De testimoniis Hæreticorum.*

θ. κεῖται μόνον.
[1] litigat,
[2] licet cuique
[3] *dele.*

1. Si Hæreticus contra Hæreticum *litiget* [1], *liceat cuivis* [2] eorum Hæreticum testem adducere: sin autem Orthodoxus contra Hæreticum litiget, pro Orthodoxo quidem *etiam* [3] Hæretici testimonium valeat: contra Orthodoxum autem solius Orthodoxi testimonium valeat. Orthodoxis autem litigantibus, ad testimonium nullus Hæretico pateat aditus. Interdum autem etiam adversus Orthodoxum Hæretici testimonium probabile est. Quod contingit, si Orthodoxus *in curialem conditionem trahatur* [4]: tunc enim Hæreticus adversus eum recte testis producitur, ut dicat se scire eum curialem esse, *vel* [5] curiali patre genitum. DAT. XV. KAL. SEPT. P. C. BILISARII.

[4] a curiali munere se subtrahat.
[5] vel ex

Διάταξις μζ.

CONSTITUTIO XLII.

Quomodo in publicis monumentis sive omnibus instrumentis quæ ubique per Tabelliones celebrantur, nomen Domini nostri Principis, & annus Imperii ejus, sive Consulis nomen ac dies debeat sociari.

CLXXIII. *De præfatione instrumentorum.*

θ. ὅθεν θεσπίζομεν.
[1] instrumenta,

1. PUblica *monumenta* [1], tam ea, quæ in judiciis conficiuntur, quam ea, quæ apud Magistrum census sive apud Defensores consistunt: Instrumenta etiam, quæ Tabelliones sub qualicumque figura conficiunt tam in Constantinopolitana civitate, quam in Provinciis: hæc omnia *hujusmodi* [2] initium totius scripturæ suæ habeant, *Imperante illo divo Augusto & Imperii anno illo.* Et post hæc inserant *Consulis* [3] quoque appellationem, & omnem veterem *observationem* [4] instrumentorum custodiant. Et si forte tempora quoque civitatum Provincialium instrumentis scribi solitum est: ea consueto more *scribantur* [5]. *Hujus* [6] autem juris præceptio a prima indictione incipiat.

[2] *dele.*
[3] Consulum
[4] observantiam
[5] conscribantur.
[6] Hæc

CLXXIIII. *De litteris in instrumento non scribendis.*

θ. κεῖται μόνον.

2. Qui scribunt tempora in monumentis publicis, non utantur

litteris illis veteribus *&* [1] obscuris : sed per Græcas litteras tempora scribantur, si *monumenta* [2] Græce composita sint. Sin autem Latine monumenta confecta fuerint, Latinis quidem litteris tempora scribantur, *sed* [3] claris litteris *&* [4] quas potest quicumque *litteratus Latinus* [5] cognoscere. DAT. PRID. KAL. SEPT. CP. IMP. DN. JUST. PP. A. ANN. XI. POST BILIS. V. C. CONS.

[1] *dele.* [2] instrumenta [3] & [4] *dele.* [5] Latinis litteratus

CONSTITUTIO XLIII.

Διάταξις μγ'.

CLXXV. *Si quis modum substantiæ suæ in scriptis declaraverit.*

1. SI quis sua manu conscripserit, vel alterius manui subscripserit, sive in suo testamento, sive sine testamento *quavis* [1] *chartula* [2] *&* [3] modum substantiæ suæ declaraverit, idque fecerit, heredibus suis omnibus præsentibus, vel omnibus absentibus, vel quibusdam ex his præsentibus, quibusdam absentibus non liceat heredibus ejus talem scripturam recusare: nec dicere, quod unus ex coheredibus res quasdam a testatore relictas *subripuit* [4] & *celavit* [5]. Si enim testator cum sacramento expressit, nihil aliud sibi superesse extra ea, quæ in præfata scriptura continentur : necesse habeant heredes scripturam ejus sequi, sive liberi ejus sint, sive extranei : *& neque* [6] servi hereditarii tormentis subjiciantur, neque alia ulla *probatione veritas* [7] exquiratur. Hoc autem totum jus pertinet ad heredes. Nam creditoribus nullum præjudicium *facit* [8] vox testatoris, ejusdemque debitoris. *Liceat* [9] enim creditoribus omnia perscrutari, & veritatem exquirere, & suo commodo uti : sed & heredes necesse est sequi ea, *quæ* [10] testator dixerit, *scripserit* [11], subscripserit, *vel* [12] quocumque modo declaraverit. Cæterum si *vocem* [13] testatoris reprobant, etiam hereditatem ejus amittant : quod non solum in futuris casibus, sed etiam in *caussis* [14] adhuc pendentibus teneat. DAT. XV. KAL. SEPT. CP. POST BILISARII. VC. CONS. ANN. II.

1. [illegible] [1] in quavis [2] charta [3] *dele.* [4] subripuerit [5] celaverit. [6] nec [7] probatio veritatis 8. [illegible] [8] faciet [9] Licet [10] quæ eis [11] conscripserit, [12] vel substantiam suam [13] voluntatem [14] casibus

CONSTITUTIO XLIIII.

Διάταξις μδ'.

Ut eo qui appellavit a discussione sententiæ desistente liceat ejus adversario in fine biennii de sententia pro se recitata peragere. Et quando etiam chartula per Tabellionem non composita collatio fieri debeat litterarum. Et quæ a litigatoribus jusjurandi merito post præstitum de litis calumnia sacramentum videntur adjecta.

CLXXVI. *De temporibus appellationum.*

1. SI quis adversus sententiam judicis provocaverit, & in judicio appellationibus destinato *præsto* [1] non fuerit, liceat litigatori adversario *ejus* [2] intrare *in judicium* [3], in quo provocatio exerceri debeat: intra biennium tamen, & ut unus, verbi gratia, mensis superfit, & dicat suas allegationes judicibus etiam absente eo, qui pro-

vers. [illegible] [1] præsens [2] ejus absente [3] judicio,

vocavit. Judices autem non omni modo pro eo, qui *præsto* [4] est, sententiam *dicant* [5], sed interdum etiam pro absente eo, qui provocavit, judices victricem calculum ferant, scilicet si bonam causam habeat. Ne autem absentia ejus impunita relinquatur, omnimodo provocationis impensas adversario suo præstet, sive vicerit, sive victus fuerit. Quod si utrique postquam statuto legibus die *intraverunt* [6], in absentia fuerint, maneat prior sententia. Cetera autem omnia jura, quæ de appellationibus posita sunt, in suo *permaneant* [7] statu. Nam hæc Constitutio de his loquitur, qui in absentia fuerint, postquam *statuto die intraverint* [8].

[4] præsens
[5] dicunt,
θ. εἰ φθάσῃ μηδέτερος.
[6] intervenerint,
[7] maneant
[8] statutus dies intraverit.

C L X X V I I. *De comparatione litterarum sive ex publico instrumento, sive ex chirographo.*

2. Est quædam Constitutio in quarto libro Codicis posita, qua cavetur, ut si de fide litterarum dubitatio emerserit, comparatio *earum* [1] fiat ex instrumento publico, quod per Tabellionem [a] factum est. *Unde* [2] quæstio *emersit* [3] ex causa cujusdam, quæ *erat* [4] talis. Quidam proferebat [b] *chartulam* [5] sine Tabellione compositam, & ex ea intentiones suas probabat: sed & adversarius ejusdem manus aliam chartulam sine Tabellione compositam proferebat, & suas allegationes confirmabat. Sed alter ex litigatoribus dicebat *ei* [6], litteras *chartulæ* [7] *inscriptas* [8] *ejusdem* [9] non esse. Ideoque comparationem fieri litterarum ex publico instrumento exigebat. Ille autem dicebat sufficere comparationem fieri cum ea *chartula* [10], quam ipse *producebat* [11] adversarius: sed ex contrario ei respondebatur, illam *chartulam* [12] sine Tabellione compositam esse. Quærebatur quid juris sit: & *noster Imperator constituit* [13] in hoc casu etiam ex chartula sine Tabellione composita recte fieri comparationem litterarum. Ipse enim, qui tale instrumentum produxit fidem ejus probasse *primus* [14] intelligitur. Fiant autem comparationes & ex publicis scriniis [c], veluti si apocha prolata fuerit *a mensa* [15] gloriosissimi præfecti prætorio [d]. Sed & quod ex publicis *monumentis* [16] prolatum fuerit, hoc quoque idoneum *videatur* [17] ad comparationem, quippe cum publico testimonio confirmetur. Omnes autem litterarum comparatores prius sacramentum præstent, & tunc deinde faciant *comparationem* [18].

θ. κελεύει δὲ ἡγούμεθα.
[1] dele.
[2] Nam
[3] evenit
[4] est
[5] chartulum, *aliàs*, chartam
[6] *dele.*
[7] chartæ
[8] scriptas
[9] ejusdem manus
[10] charta,
[11] proferebat
[12] chartam
[13] & nos constituimus
[14] prius
θ. εἰ δὲ καὶ ἐκ δημοσίων.
[15] de mensa
[16] instrumentis
[17] videtur
[18] comparationes.

[a] *Tabellionem*] Supra ad Constitut. 40. cap. 1.

[b] *Chartulam*] Vide quæ dicta supra ad cap. 2. Constitut. 40. in verb. Charta. *Pith.* Γραμματεῖον συμβόλαιον διάγραμμα. Severus Sulpitius in Vit. Martini. Ex Novella Theodosii & Valentiniani de Indulg. Expetere securitates annorum serie & vetustate consumptas, & eis non extantibus inde prædæ occasionem captare, extantium acceptilationem divendere, denique apud improbum rei arbitrum nocere chartulam cum periit, nihil proficere cum extat. Gregorius in epistol. De sex unciis Domus si Authenticam chartulam non videmus, ad exemplaria nihil possumus facere. L. inter Cod. de jur. fisc.

[c] *Publicis scriniis*] Vide quæ dicta ad Constitut. 30. cap. 5.

[d] *Mensa gloriosissimi Præfecti Prætorio*] *A. A.* Novell. 49. cap. 2. Præ-

fecti Prætorii tabularium. *Pith.* Edict. 13. Edict. 1. Justinus Novell. 1. Εἴτε τὴν θρικλὴν, εἴτε τὴν ἰδικὴν τράπεζαν τῆς σῆς ἐνδοξότατος πάντα ὁρᾷ.

CLXXVIII. De jurejurando propter calumniam dando, vel propter dilationes petendas, aut probationes exigendas.

3. *Omnes litigatores* [1] postquam jusjurandum de calumnia [a] *juraverint* [2], hoc quoque jurejurando suo *addant* [3] *quia* [4] non dilationis, nec calumniæ causa, nec vexandi adversarii gratia probationes in tota causa ab adversario suo *exigant* [5]. Nam antea in unoquoque capitulo litis, si litigator ab adversario suo probationes exegisset: jurare *cogebatur* [6], quod non calumniæ causa probationes *exegit* [7]. Erat autem gravissimum in una causa *complura* [8] sacramenta præstare: ideoque unum jusjurandum sufficiat. DAT. XV. KAL. SEPT. CP. POST CONS. BILIS. V. C.

θ. θεσπίζομεν καί. [1] Omnis autem litigator [2] juraverit, [3] addent, [4] quod [5] exiget. [6] compellebatur, [7] exigit. [8] quamplurima

[a] *Jusjurandum de calumnia*] *Scholiastes.* Quod Sacramentum de calumnia fit ita. In primis quidem actor juret hanc litem quam movi, calumniandi animo non movi: sed existimo me bonam habere causam, nec dilationis, nec calumniæ causa, nec vexandi adversarii gratia probationes in tota hac causa ab adversario meo nullas exigam. Scit Deus. Postea reus ita: Ego putans bona instantia causæ ad contradicendum pervenio, nec dilationis, nec calumniæ causa, nec vexandi adversarii gratia probationes in tota hac causa ab adversario meo ullas exigam. Scit Deus. *Pith.* Joann. Salisberiensis 5. 13.

CONSTITUTIO XLV.

Διάταξις ϱα'.

Ut pœnam decem librarum auri persolvant qui ab mimicis puellis, quatenus scenicæ nunquam esse desinant, jusjurandum exegerint.

CLXXIX. Ut scenicæ mulieres non coartentur in eadem turpitudine permanere.

1. ERant quidam impii homines, qui mulieres miseras in scena prodire *coartantes* [1] jusjurandum ab *hisdem* [2] mulieribus exigebant, quod numquam meretrices esse *desinant* [3]. Hoc autem crudele & a pietate procul *nostro principi* [4] visum est. Ideoque *constituit* [5], ut liceat meretricibus *honestiorem* [6] vitam eligere *sine aliqua pœna* [7], quamvis juratoriam cautionem *exposuerint* [8]. Hi autem qui tale jusjurandum exegerunt, & contra castitatem operam suam dederunt, pœnæ nomine decem libras auri *persolvant* [9] iisdem meretricibus, quæ sacramenta dederunt. Pœna autem decem librarum *officio* [10] Præsidis *efflagitetur* [11]. Quod si Præses neglexerit, de suo patrimonio pœnam præstare cogatur, & Magistratu sibi commisso cadat: & non solum mulieribus, sed etiam heredibus & aliis successoribus earum *pœnam exsolvat* [12]. Hæc, *si privatus sit, qui* [13] sacramentum a meretrice *exegerit* [14]. Sin autem ipse Præses sacramentum a meretrice exegerit, teneatur quidem eadem pœna: sed exactio pecuniæ fiat, officio militaris judicis scilicet, si talis judex in illis locis fuerit. Quod si militaris nemo fuerit judex, Metropolitanæ civitatis Episcopus pœnam exigat,

[1] hortati, *aliàs.* coartati [2] eisdem [3] desinent, *fortè*, desinerent. [4] nostri Imperii *vers.* ὅτι ἔδοξε. [5] constituimus, *Ivo.* Princeps constituit, [6] honestam [7] sine aliquo timore [8] exposuerunt [9] solvant [10] per officium [11] flagitetur. [12] pœna solvatur. [13] si probatum sit quod [14] exegit. θ. εἰ δέ γε αὐτός.

cui & vicinæ [15] provinciæ præses *favere* [16] debet forsitan majore imperio decoratus. DAT. KAL. SEPT. POST CONS. BILIS. ITERUM.

[15] quod & qui vicinæ est
[16] facere

Διάταξις ιϛ΄.

CONSTITUTIO XLVI.

Ut nemo audeat alterum pro alterius debito detinere vel exigere: quadrupli hæc facienti & amissionis ejus pœna proposita. Et ut donatio Imperatori facta sine adlegatione quantæcunque fuerit valeat quantitatis.

CLXXX. *Ut cives vel Vicani pro aliis civibus suis vel Vicanis non teneantur.*

vers. διὰ τῶν θεσπίζομεν.

1. SI quis in aliqua civitate vel vico debitores habuerit: posteaque alios homines ex eadem civitate vel vico in alia civitate vel in alio vico, vel *nundinariorum* [1] gratia degentes invenerit: non audeat eos vel res eorum tenere, vel *alieni* [2] debiti nomine pecuniam ab his exigere, vel pignora ab his extorquere. Nam si quid tale fecerit: omne quod inciviliter exegerit, in quadruplum reddere *compellitur* [3] ei, qui injuriam passus est. Sed & si quam actionem adversus debitorem suum habeat, eam quoque amittit. Hoc autem observari *decet* [4] cura & diligentia Præsidum, quibus gravissimæ pœnæ imminebunt, si præcepta *saluberrima* [5] *præsentis* [6] Constitutionis contempserint.

[1] nundinarum
[2] alicujus
[3] compelletur, a' ὰs. compellatur
[4] debet
[5] saluberrimæ
[6] hujus

CLXXXI. *Ut donationes in Imperatorem faciendæ & sine monumentis fiant.*

θ. κἂν χάριτο μόνον.

2. Si quis Imperatori donare voluerit, sufficiat ei ad perfectam donationem instrumentum liberalitatis modum continens: & non cogatur *hujusmodi donationis instrumentum* [1] publicis monumentis intimare, quamvis *quingentorum* [2] aureorum quantitatem donatio facta excedat. Nam nec Imperatoris donatio in privatam personam facta publicis monumentis indiget. DAT. XV. KAL. SEPT. IMP. DN. JUST. PP. A. ANN. XI. POST BILIS. V. C. CONS.

[1] hanc donationem
[2] ducentorum

Διάταξις ιγ΄.

CONSTITUTIO XLVII.

De his qui ex præcepto Imperiali vel potioris judicis suos adversarios ad civitatem regiam vel alias Provincias in audientiam devocant, si desierint quali pœna subjaceant. Et quod ex sententia judicis quisque conventus ad respondendum suo contrario viginti dierum habeat spatium. Sive de mulieribus quæ sine dote nupserint, ut quartam habeant portionem (etiam si extent filii) in substantia maritorum, similiterque etiam mariti in rebus uxoris.

CLXXXII. *De reis ab alio loco in alium retrahendis ex divino nutu vel jussione maximæ potestatis.*

θ. τῶν τινων ἐκκομιῶντες.

1. SI quis ex divina jussione in scriptis habita, vel ex calculo Magistratus aliquem convenerit, ut *in* [1] aliis locis exhibeat *aut sistat* [2]: ideoque & cautionem ab eo exegerit, quod intra certum tempus

[1] *dele.*
[2] aut se sistat: alii. se aut sistat:

pus in judicium destinatum venturus sit: posteaque tempus quidem certum transactum fuerit: *& is quidem qui* [1] cautionem exposuit præsto sit: adversarius autem ejus, id est, actor absit, & decem dies post certum tempus transierint: liceat reo præsenti absente actore intrare apud judicem, & *docere* [4] suam præsentiam & actoris absentiam, & statim *observatione* [5] judicii absolvatur: ita tamen, ut sacramentum præstet de impensis, quas impendit tam in *profectione* [6], quam in peregrinatione sua: & in *tanta quantitate* [7] judex actorem condemnet. Cum autem soleant executores litium *etiam* [8] ab actoribus cautionem exigere, quod *omnimodo* [9] peragant intentiones suas: sin autem non peregerint, quod pœnæ nomine certos aureos præstaturi sint: jubet Constitutio calumniam passo primum quidem pœnam cautionis ab actore præstari: deinde si quid plus sit in impensis, quas reus *frustra* [10] fecerit: hoc calculo judicis eidem reo præstetur, sacramento tamen ejus *legitima taxatione* [11] moderato. Hæc autem si ita custodiantur: *jam desinent* [12] homines in *alienam* [13] ludere vitam: & ideo *in locis competentibus* [14] hac pœna perterriti litigabunt.

[1] & idem qui
[4] ostendere
[5] ab observatione
[6] via
[7] tantam quantitatem
vers. καὶ ἐπειδὴ εἰώθασι &c.
[8] dele.
[9] omnino
[10] dele.
[11] legitime
[12] tunc desinant
[13] aliam
[14] competentius

CLXXXIII. *Idem.*

2. Solent actores, qui in *Constantinopolitana civitate* [1] homines trahere volunt, quos obnoxios *sibi* [2] dicunt, fidejussores dare & pœnam promittere peragendi litigii *causa* [3], & quod omnibus modis vincant, & sic *permittuntur* [4] a Provincia in urbem Imperialem, quos sibi *reos* [5] esse putant, abstrahere. Cum autem *ab alia Provincia* [6] in *aliam* [7] Provinciam *exhiberi* [8] reos actores desiderabant, sine fidejussione, hoc impetrabant, sed noster Imperator *hac promulgatione* [9] constituit, ut nec ab alia Provincia in aliam exhibitio reorum sine fidejussione fiat: & *neque* [10] Magistratus amplissimos, neque gloriosissimum Quæstorem ex persona Principis aliquid tale rescribere, id est, ut sine fidejussione actoris rerum exhibitio ab alia in aliam Provinciam fiat. Immo magis contrarium debet dictari, id est, ut non aliter fiat exhibitio rei, quam si actor fidejussores præstiterit, *promittentes* [11], quod omnimodo peragat causam & vincat, alioquin quod pœnæ nomine tot aurei præstabuntur. Nam his eo modo ordinatis, si actor non peregerit causam, vel peragens non obtinuerit, committitur adversus eum pœna, & adversus fidejussores ejus, & reo præstabitur. Si quid autem ultra quantitatem pœnalem exhibitionis occasione reus impenderit, hoc ei juranti dari æquum est, sacramento *ipsius* [12] antea moderato per legitimam taxationem [a], sicut in præcedenti *capitulo* [13] diximus.

θ. ἐπειδὴ δὲ τοὺς.
[1] tantam civitatem
[2] dele.
[3] dele.
[4] permittitur
[5] conscios
[6] a Provincia
[7] dele.
[8] extrahere
[9] hanc promulgationem
[10] neque per
[11] promittens,
[12] dele.
[13] capite

[a] *Taxationem*] *Pith.* Novell. 76. cap. 10. Η φαινομένη ποσότης τῶν ὀρθῶς καὶ ἀληθῶς δαπανημάτων ἀφ' ἧς καὶ ὅρκον ἐπιλεσιούργηθη.

CLXXXIIII. *De admonitione reorum, sive in jus vocando.*

θ. [illegible]

3. Si *quis* [1] ex sententia judicis admonitus fuerit: habeat post *ad-*

[1] autem

monitionem [1] viginti dierum ſpatium, ut liceat reo vel recuſare judicem, vel *alium* [2] quoque petere, ut ſimul ambo judicent, vel forte id quod debet, confiteri intra prædictos dies viginti. Poſtquam autem libellum accuſationis exceperit: perſonales præſtet fidejuſſiones, & ſportulas det Conſtitutioni noſtri Principis cognitas. Subſcribat autem & contradictionis libello. Tempus quoque & diem ſcribere eum oportet, quo libellum accuſationis excepit. Cum autem litis *conteſtatio fiet* [4], interrogari debet a judice, ſi tranſierint viginti dies deliberationis. Hoc autem conſideretur ex ſubſcriptione ejus, quam *libello* [5] *exſeruit* [6]. Nam intra *vicenſimum diem* [7] litis conteſtatio facta nullius momenti eſt. Si quis autem judicem recuſaverit, & alium pro eo petierit, eumque iterum recuſare maluerit, quem ſibi judicem petiit: non audiatur.

[1] monitionem
[2] alibi
verſ. διχέμενοι δὲ αὐτόν.
verſ. ἐπειδὰν δέ.
[4] conteſtationem exceperit,
[5] in libello
[6] inſeruit.
[7] viginti dies
verſ. εἰ δὲ ἀπαξ.

CLXXXV. *De juratoriis cautionibus.*

4. Si quis juratus promiſerit ſe obſervaturum in judicio [a], *deinde* [1] ante litis conteſtationem Imperialem urbem reliquerit, & *duxerit ſe* [2], liceat actori *&* [3] nondum litis conteſtatione facta adire judicem, & *docere* [4] tergiverſationem rei. *Et ſi* [5] quidem inter Magiſtratus ſit judex, jubeat omnimodo reum in judicium duci. Sin autem inter Magiſtratus non ſit, ſed ſit judex datus ab aliqua poteſtate, vel etiam ab Imperiali juſſione: referat hoc ipſum, ut ducatur reus juſſu Magiſtratus, qui eum judicem eſſe deſtinavit. *Praſiniatur* [6] autem certus *dies* [7], intra quem ſi non venerit reus, hujus cauſæ diſceptatio fiat etiam eodem reo abſente: & in *poſſeſſionem* [8] rerum ejus actor mittatur, & in *tantum* [9] jus pignoris habeat, quantus eſt debitæ quantitatis modus. Et poſtquam in *poſſeſſionem* [10] actor fuerit miſſus, non aliter reus eam *recipiat* [11], niſi omnia damna, quæ *contigerunt* [12], actori reſarcierit, & dederit *fidejuſſorem* [13], quod omnimodo actoris intentionem excepturus ſit, ſive per ſe, ſive per legitimam perſonam. Hæc ita *ſunt* [14], niſi forte ex juſta cauſa & inexcuſabili reus in abſentia fuerit.

εἰ δέ τις πως.
[1] deinde autem
[2] ſubduxerit ſe in aliam partem,
[3] dele.
[4] dicere
[5] Sed & ſi
θ. ἕως αὐτοῦ.
[6] Præfigatur
[7] terminus,
[8] poſitionem
[9] tantum modum, *alii*, tantummodo
[10] poſſeſſionem rei
[11] accipiat,
[12] contigerint,
[13] fidejuſſores,
[14] ſint,

[a] *Obſervaturum in judicio*] *Pith.* Vide notata ad cap. 2. Conſtit. 6. in verbo: in ſuis Eccleſiis obſervare.

CLXXXVI. *De caſu militiæ.*

5. Si quis *militaverit* [1], & non ſolvendo deceſſerit, caſus militiæ [a] ejus quod [b] *ſcoleplacitum* [2] a quibuſdam vocatur, non temere creditoribus concedatur. *Ecce enim* [3] ſi quis ad hoc ipſum ut *militet* [4] *defunctus* [5], *mutuaverat* [6], ipſe *etiam* [7] *ſcoleplacito* [8] fruatur, inope debitore defuncto. Sin autem liberi & uxor a defuncto derelicti ſunt, adeant Principem, & accipiant eundem militiæ caſum, quamvis heredes defuncto non extiterint. Sin autem neque liberos neque uxorem dereliquerit: tunc etiam ceteris creditoribus caſus militiæ ſubjiciatur, ex-

θ. ἐφ' ᾧ τὸ πιτεῦω.
[1] caſu militaverit,
[2] ſchola placitum
[3] Etenim
[4] militaret
[5] defuncto,
[6] mutuaverit,
[7] æque
[8] ſchola placito, *alii*, ſchola placita

ceptis videlicet ſpectabilibus viris Silentiariis [c], quorum prærogativas proprias in eadem firmitate durare conſtitutio jubet.

[a] *Caſus militiæ*] *A. A.* De caſu militiæ Novell. 35. cap. 5. Nov. 97. cap. 4. Vacare & vacatio vulgo dicitur. *Pith.* Quod pro militia quæ vendi, vel ad heredes ſub certa definitione tranſmitti poteſt, dari ſolet heredibus militis, pro tenore communis militantium placiti, vel divinæ ſanctionis tale præſtantis beneficium L. ult. Cod. de pignorib. quod primus docuit V. C. æqui bonique conſultiſſimus JACOBUS CUJACIUS: quo tanto doctore ſi non ego indignus diſcipulus videor, magni me honoris nomen ſuſtinere putavero.

[b] *Scholæ placitum*] *A. A.* Novell. 53. cap. 5. Pro pecunia ſolvenda ob caſum militiæ. Vide L. ult. C. de pignorib.

[c] *Silentiariis*] *A. A.* Novell. 53. cap. 5. A ſilentio in Palatio indicendo, vel ab eo ſilentio, quod Senatum ſignificat. Nov. 62. cap. 1. Vide Cod. lib. 12. de Silentiariis & Decurionibus eorum. Et Procopium lib. 2. 8. belli Perſici & lib. 4. de ædificiis Juſtiniani.

CLXXXVII. *De inope muliere, quæ ſine dote maritata eſt, ut quartam partem defuncto marito capere debeat.*

6. *Diximus* [a] in *ſuperioribus* [b] mulierem ſine dote nuptam, & ſine cauſa repudiatam a marito quartam partem ſubſtantiæ *ejus* [c] conſequi oportere uſque ad centum libras auri: hoc ipſum conſtituimus, id eſt, ut quartam partem mulier capiat ex defuncto marito ſuo, ſive complures liberos habeat, ſive non. Illud autem certum eſt, quod mulier ſive mobiles ſive immobiles res habeat ſuas proprias, omnimodo eas ſine deminutione deducere poterit, *non ſubjectas mariti creditoribus: niſi ad hoc tantum quod heres ei extiterit* [d]. Hæc autem omnia intelligi debent, ſi mulier idoneas facultates non habeat. Nam ſi inops non ſit, neque dotem dedit: gravare liberos defuncti quartæ partis exactione non debet. Nam nec maritus, qui nullam donationem propter nuptias dedit, aliquid ex ſubſtantia ſuæ uxoris lucrabitur, niſi forte legatum ei relictum eſt a muliere, vel mulieri a marito. Hoc enim quod *relictum eſt* [e] omnimodo capiat, ſive inops ſit, ſive non. Quod ſi inopi conſtitutæ mulieri maritus legatum reliquit minoris quantitatis quam portio quarta faciat, *ſuppletur id, quod ei deerit* [f]. DAT. X. K. OCTOB. CP. IMP. DN. JUST. PP. AUG. ANN. XI. POST BILIS. V. C. CONS. ANN. II.

verſ. καὶ ὥσπερ ἐχάψαμεν.
[a] Didicimus
[b] *adde*, capitulis
[c] ei
[d] εἰ μή τι πλέ.
[d] hæc deſunt in veteri Codice.
verſ. διὰ τίμιος ἄλλος.
[e] *adde*, a muliere marito, vel mulieri a marito
[f] ſuppleat id quod ei minus dedit.

CONSTITUTIO XLVIII.

Διάταξις μή'.

CLXXXVIII. *De his qui ex libera matre & adſcriptitio patre nati ſunt.*

1. CONſtitutio eſt Imperatoris noſtri in undecimo libro Codicis poſita, quæ jubet eum, qui ex libera matre & adſcripticio patre natus eſt, ingenuum eſſe. Eam igitur Conſtitutionem præſens promulgatio jubet obtinere in his tantummodo caſibus, qui poſt

SSſ ij

Constitutionem illam contigerunt: qui autem antea emerserunt, antiquo jure dirimantur.

CLXXXIX. Si venerabilis locus cum venerabili alio loco rerum immobilium permutationem facere maluerit.

1. ἐπειδὴ δὲ ἅπαξ. [1] Prochotrophium cum Prochotrophio, [2] & [3] celebrato [4] Metropolitanum [5] rei disceptatione [6] procedente, [7] ipse [8] deliberet, [9] Ex hujus [10] magnæ Constantinopolitanæ civitatis [11] permittatur,

2. Si Ecclesia cum Ecclesia, vel *Ptochium* [a] *cum Ptochio* [1] vel Ecclesia cum Ptochio, vel Monasterium cum Monasterio: *vel* [2], ut simpliciter dixerim, si venerabilis locus cum alio loco venerabili rerum immobilium permutationem facere maluerit: hocque fieri prosit utrique loco: liceat Primatibus ejus permutare, decreto tamen prius *celebrando* [3] cum omni subtilitate & jurejurando apud locorum *Metropolitanos* [4] *disceptatione* [5] *præcedente* [6], ut *ipsi* [7] *deliberent* [8], an ambabus partibus prosit permutatio rerum immobilium: & non indigeat res speciali divina pragmatica forma. *Hujus* [9] autem legis excipiatur licentia *magna Constantinopolitana* [10] Ecclesia. Nullam enim rem immobilem alienare *permittitur* [11], quemadmodum antea non permittebatur. DAT. XV. KAL. SEPT. CP. IMP. DN. JUSTIN. ANN. XI. POST BILIS. V. C. CONS. ANN. II.

[a] *Ptochium*] *A. A.* Πτωχεῖον. Novell. 54. cap. 2. Novell. 111. Novell. 120. cap. 2. Locus pauperibus dicatus. *Pith.* Locus venerabilis in quo pauperes & infirmi homines pascuntur. Actio 11. Concil. Chalcedon. Vixi cum pauperibus & Ptochium feci, & in eo posui septuaginta lectos, & omnes languentes & ulceratos hospitio accepiebam.

Διάταξις μθ'.

CONSTITUTIO XLIX.

CXC. Ut liceat venerabilibus locis perpetuos contractus inter se emphyteuseos facere.

1. καλεῖτο μὴν. [1] &

1. Liceat Ecclesiis *vel* [1] aliis venerabilibus locis perpetuos inter se contractus emphyteuseos facere, decreto scilicet antea celebrato: dum tamen ita fiat emphyteusis, ut ad privatam personam omnino non extendatur: sed hujus legis licentia excipiatur magna Constantinopolitana Ecclesia quemadmodum in anterioribus Constitutionibus. DAT. XV. KAL. NOV. CP. IMP. DN. JUST. PP. A. ANN. XI. POST BILIS. V. C. CONS. ANN. II.

Διάταξις ν'.

CONSTITUTIO L.

CXCI. De emphanisticis, quæ a Clericis exiguntur.

[1] constitutione [2] præstare [3] factus fuerit, [4] exegit

1. Si quis in Constantinopolitana civitate clericus fuerit factus: siquidem magnæ Ecclesiæ clericus sit, emphanistica [a] præstet, quæ ex *consuetudine* [1] *præstari* [2] oportet. Sin autem alterius oratorii clericus *fuerit* [3], nihil ab eo emphanisticorum nomine exigatur. Et si quis ab eo exegerit, ipse quidem qui *exiget* [4] amittat statum clericatus,

quem habet: is autem a quo exactum est, gradum exactoris *obtineat* [5]. Hæc autem omnia defensores Ecclesiæ custodire debent, qui si neglexerint, decem librarum auri solutione *multantur* [6]. DAT. KAL. NOV. CP. IMP. DN. JUST. AUG. ANN. XI. POST BILIS. V. C. CONS. ANNO II. [5] pervenia. [6] puniantur.

[a] *Emphanistica*] A. A. Εμφανιστικά. Novell. 56. Insinuationis causa data. *Pith.* Quæ super processu suo præstant Clerici Nov. 123. Synodus Constantinopolitana Can. 15. Photius tit. 1. cap. 24. Introitus. Ivo part. 3 cap. 93. Decret.

CONSTITUTIO LI.

Διάταξις ιζ'.

Ut desistentibus ab Ecclesia Clericis in locis eorum alius subrogetur, & ipsi eorum annonas & lucra percipiant. Et ut non secundum arbitrium ædificantis Ecclesiam, sed secundum dispositionem Patriarchæ, ad eam Clerici qui digni sunt ordinentur.

CXCII. *Si Clerici Ecclesias suas dereliquerint.*

1. SI Clerici ab Ecclesia sua destiterint, alios Clericos in locum eorum subrogari *oportet* [1]: qui scilicet annonas & *dona Ecclesiastica* [2], quæ illis destitutoribus præstabantur, accipiant. Et si postea destitores redierint, nihil eis præstetur: quia annonæ eorum *&* *dona* [3] aliis Clericis pro ipsis subrogatis *præstita* [4] sunt. Omnibus enim modis subrogatis Clericis *annonas* [5] eorum præstari *decet* [6]. Nam neque *destitutoribus* [7] aliquid ab Ecclesia dandum est, neque *ad lucrum* [8] œconomorum vel aliorum qui administrant, cedere. Si enim subrogati Clerici prædictas annonas non acceperint: ipsi, qui solent administrare eas, de sua substantia dare eis cogantur. Nam & si quas *habent* [9] proprias possessiones, jubet Constitutio, ut ex iisdem possessionibus certa prædia deputentur, ex quorum reditu subrogatis Clericis annonæ præstentur.

[1] necesse est: [2] Ecclesiasticas res, [3] & res [4] præstitæ [5] annonæ [6] debent. [7] destitoribus [8] lucro [9] habeant

CXCIII. *De eo, qui Ecclesias ædificat, vel annonas Clericis donat.*

2. Si quis Ecclesiam ædificaverit, aut Clericis ex substantia sua annonas dederit: non liceat ei, quos voluerit, Clericos in eadem Ecclesia facere: sed si voluerit quosdam ibi consecrari, offerat eos beatissimo Patriarchæ: & ille si viderit eos dignos, consecret: & si non probaverit, arbitrio suo rejiciat. DAT. XV. KAL. NOV. CONST. IMP. DN. JUSTIN. AUG. POST BILIS. V. C. CONS. ANNO II. [ß] κέκτηνται μὲν.

Διάταξις νβ'.

CONSTITUTIO LII.

Ut oratorium in sua domo quisque faciens non audeat in eo sacra misteria celebrare, nisi & Clericos ex jussu Episcopi loci ei creaverit: publicationis pœna proposita.

CXCIIII. *Si quis in domo sua oratorium habuerit.*

1. SI quis in domo sua oratorium habuerit, non audeat in eo *sacram facere missam* [1], nisi Clericos Catholicæ fidei habuerit *deputatos* [2] ex jussione *religiosissimi* [3] Episcopi civitatis, vel beatissimi Patriarchæ. Si quis adversus ea fecerit: domus ejus fisci viribus *vindicetur* [4]: & sit sub indignatione Principis. Et si Præfectus Prætorio postquam hoc cognoverit, non prohibuerit: *quinquaginta* [5] librarum auri *multa plectitur* [6]: & *apparitio* [7] ejus simili pœnæ subjiciatur. Nulla autem invidia est unumquemque Christianum in propriis ædibus *oratoria* [8] habere, & in his *exorare* [9], & psallere sine Clericis, *si sacra missa non fiat* [10]. DAT. III. NON. NOV. CONST. IMP. DN. JUST. PP. A. ANN. XI. POST BILIS. V. C. CONS.

[1] sacram celebrari facere missam, *alii*, sacra mysteria facere,
[2] qui ei deputentur
[3] religiosi, *Ivo part. 6.*
[4] addicatur: *Ivo.*
[5] quadraginta
[6] pœna mulctetur:
[7] apparitor
[8] oratorium
[9] orare,
[10] sed sacram missam non facit, *alii*, sed sacram celebrari missam non faciat.

Διάταξις νγ'.

CONSTITUTIO LIII.

De impensis quæ fiunt apud regiam civitatem in funeribus mortuorum: & quantâ deputata sunt ergasteria ad deducenda gratuite corpora defunctorum.

CXCV. *De impensis in funera mortuorum faciendis.*

1. HÆc Constitutio loquitur de impensis, quæ in funeribus mortuorum fiunt. Et ante omnia mille centum ergasteria in Constantinopolitana civitate immunitatem habere jussit, ut funera ducant. Sed & reditum funeribus destinatum a *divæ* [1] memoriæ Anastasio Imperatore confirmavit, & funeribus deputavit, & dedit singulis cadaveribus sive singulis lectis mortuorum [a] unum asciterium [b], id est octo sanctimoniales psallentes [c] & tres acolythos, ut neque sanctimoniales, neque acolythi omnino aliquid accipiant ab his, qui *funerari mortuum* [2] desiderant, sed gratis eum deducant. Si autem cognati vel amici defuncti alterum unum ascit erium vel etiam duo adhibere velint, necesse est eos aliquid præstare, non tamen immodicum, sed hujus legis definitione moderatum. Nam siquidem intra novos muros [d] cadaver deponatur, *tremissem* [3] ascitriis [e] præstare æquum est, & acolythis post tres illos qui gratis ministerium faciunt, si alii tres adhibiti fuerint, siliquas [f] tres dari oportet. Si autem sex acolythi sint, sex siliquas accipiant, & deinceps ita fiat. Si autem longius spatium sit, & decani [g] qui lectulo ministerium faciunt, plures sint, modicum aliquid & ipsis præstabitur. Ad Sucas [h] *autem transitus* [4] intra novos muros videatur esse. Si autem *extra* [5] novos muros, vel in alio transmarino loco [i] cadaver ponitur, tunc sancti-

θ. δὲ πέντε.
θ. τούτων δὲ οὕτως.
[1] divinæ
[2] funera mortuorum
θ. εἰ μὲν.
θ. δίδοσθαι.
[3] *Cujacius emendat hunc locum, legitque* tressem, *id est*, tres solidos.
vers. προσήκει.
[4] Etsi Justinianas vel Sucas non transierint *vers.* εἰ δὲ ἔξω.
[5] trans

moniales quidem, quæ post unum asceterium adhibitæ sunt, semissem accipiant: Acolythi autem singulorum asceteriorum quatuor siliquas. Unum autem asceterium, quod ex necessitate ante cadaver psallit, & acolythi ejus, nihil omnino accipiant, sed faciant ministerium gratis. Sin autem aliquis velit unum ex maximis lectis [k] accipere ad honorem defuncti, vel si deauratum lectum adhibuerit, *tunc* [l] tantum præstet asceteriis & decanis, quantum pepigerit. Ita tamen, ut duodecim aureorum quantitatem non excedat. DAT. XV. KAL. SEPT. CP. POST BILIS. V. C. CONS.

k. τῶν μέγ. l. hic

[a] *Lectis mortuorum*] *Pith.* Epiphanius. Κατὰ ἀνομοιόν. κλίνας ἐποίησε τοῖς σώμασι τῶν ἐξοδευόντων ποιῆσαι ἐν ἀριθμῷ τινι, καὶ αὐτὸ τῶν ὑπ' αὐτοῦ ἐπιτεταγμένων οὐκ ἐξεκομίζετο σῶμα τῶν τελευτώντων.

[b] *Asciterium*] *Pith.* Vide notata ad cap. 6. Constitut. 6.

[c] *Sanctimoniales psallentes*] *A. A.* Psallere. Novell. 59. Pro canere. *Pith.* Novell. 123. & 146. D. Hieronymus de obitu Paulæ. Exhinc non ululatus, non planctus, ut inter seculi homines fieri solet, sed Psalmorum linguis diversis examina concrepabant. Translata est Episcoporum manibus, & cervicem feretro subjicientibus, cum alii Pontifices lampades cereosque præferrent, alii choros Psallentium ducerent, in media Ecclesia speluncæ Salvatoris est posita. Tota ad funus ejus Palæstinarum urbium turba convenit, Monachi, Virgines, Viduæ, Pauperes. Hebræo, Græco, Latino, Syroque sermone Psalmi in ordine personabant, non solum triduo, donec subter Ecclesiam & juxta specum Domini conderetur, sed per omnem hebdomadam, cunctis qui venerant suum funus & proprias credentibus lacrymas. Victor. Persecut. Afric. lib. 1. cap. 10.

[d] *Novos muros*] *A. A.* Novell. 59. Locus urbis Constantinopolitanæ. Vide lib. 1. tit. 2. Cod. Constitutionem Græcam 18. *Pith.* Cedrenus. Κῦρος ἔπαρχος τῆς πόλεως καταλύσας τὸ χερσαῖον τεῖχος Κωνσταντινουπόλεως καὶ προσθεὶς ἄλλα διαστήματα δύο, οἰκοδομεῖ ἕτερον τεῖχος δι' ἡμερῶν ἑξήκοντα, ὅθεν καὶ ὁ δῆμος ἀνεβόησε. Κωνσταντῖνος ἔκτισε· Κῦρος ἀνενέωσε. Nec tamen male Græcus Poëta. Θεοδόσιος τόδε τεῖχος ἄναξ καὶ ὕπαρχος ἑῴας Κωνσταντῖνος ἔτευξεν. Sudas. Κῦρος. γέγονεν ἐπὶ Θεοδοσίου τοῦ νέου βασιλέως ὑφ' οὗ καὶ ἔπαρχος πραιτωρίων καὶ ἔπαρχος πόλεως προεβλήθη, τὰς δύο μεγίστας τῶν ἐπάρχων ἀρχὰς κατὰ τὸν αὐτὸν διανύων χρόνον. Sudas. Θεοδόσιος.

[e] *Ascitriis*] *A. A.* Ἀσκήτρια. Novell. 123. cap. 32. 43. 44. 55. 64. 65. Eandem Monacham, Monastriam, & sanctimonialem Julianus appellat. *Pith.* Zonar. Can. 6. Synod. Carthagin. Ἔθος ἦν προσάγεσθαι κόρας τῆς Ἐκκλησίας παρθενίαν ὁμολογούσας καὶ ἁγνεύειν ὑπισχνουμένας, καὶ ταύτας οἱ Ἐπίσκοποι διὰ εὐχῶν καθιέρουν ὡς ἀνατεθείσας τῷ Θεῷ, καὶ ἐκεῖνοι ἐφρόντιζον τῆς φυλακῆς καὶ ἀγωγῆς αὐτῶν καθ' ἃς δηλοῖ ὁ μδ'. κανὼν τῆς παρούσης συνόδου. Vidend. Balsam. dicto Can. 6. Can. 18. Basilii Can. 44 Synod. Carthag. Can. 15. 16. Chalcedon. Gregorius Papa Theodistæ. De medietate vero ancillis quas vos lingua Græca ascetrias dicitis.

[f] *Siliquas*] *Pith.* Vide notata ad Constitutionem 33. supra.

[g] *Decani*] *Pith.* Vide notata ad Constitutionem 13 supra.

[h] *Sucas*] *Pith.* Μέρος εἰσὶ τῆς βασιλίδος πόλεως. L. 18. C. de sacrosanct. Eccles. Socrates lib. 2. cap. 28. Τὴν δὲ ἐπωνυμίαν ἐκ τῶν συκοφόρων δένδρων ἐδέξαντο. Hesichius in Historia Catholica. Justinianas simpliciter appellari voluit Justinianus, sicut & ipse nominat. Καὶ τὸ πέραμα, inquit, Ἰουστινιανῶν ἤτοι συκῶν. Vetus Interpres. Et transitus Justinianarum, seu Sucarum. Vide in Justiniano Chronicon quod Alexandrinum dicunt nuper typis Regiis editum ab eruditissimo & perpetuæ memoriæ viro Carolo du Fresne, Domino du Cange, cum notis quibusdam Viri clarissimi Antonii Allen avi mei materni, Pithœorum

ſingularis amici, nec non Franciſci ſupremæ voluntatis vindicis. Hodiè Peram vocant & Galata, quod trajectum etiam Turcis ſignificat, ducta forſitan ab Hebræis origine, niſi quis Tzetzem ſequi mavult. In ea urbis parte erat locus ſupplicii. Cedrenus. Ἐν συκαῖς ἐφούρκισε. Hiſtor. Miſcell. In Sycis ſuſpendit. Nicephor. Kalliſt. Ἐν συκαῖς ὡς παιδοφόνον ἀνεσκολόπισεν.

i *Tranſmarino loco*] *A. A.* Conſtantinopoli erant domus & prædia trans mare. Inde cadavera ſepelienda in urbem afferebantur. *Pith.* Si quando cadavera ſepelienda trans mare efferebantur. Cedrenus in Juſtiniano. Μὴ ἐπαρκεῖν τοῖς ζῶσι θάπτειν τοὺς τεθνεῶτας μήτε δὲ τὰ πλοῖα ἐξαρκεῖν εἰς τὸ διαπεράν.

k *Maximis lectis*] *Pith.* Majores lecti in venerabili vaſorum cuſtodiario poſiti. Dicimus autem ſtudii glorioſæ memoriæ & Stephani magnificæ memoriæ.

Διάταξις ξ'.

CONSTITUTIO LIIII.

De morientibus vel eorum corporibus non injuriandis a ſuis creditoribus. Et ut Provinciarum Judices per ſemetipſos omnes litis partes examinent, ſolis Magiſtratibus Regiæ Urbis, excepta prima & ultima cognitione, licentiam habentibus negotia per ſuos Conſiliarios ventilare.

C X C V I. De creditoribus, qui morientibus debitoribus ſuis imminent.

θ. διασώζειν τοῦτο.
¹ vel
² dele.
³ injuriam
⁴ afferre permittatur, *alii*, offerre permittitur:
⁵ funeris
θ. πάντα ἐκ τούτων.
⁶ Magiſtratus
⁷ apparitores
⁸ multabuntur
⁹ librarum auri pœnæ nomine

1. SI quis debitorem ſuum ægrotantem, *&* ¹ periclitantem *mori* ², moleſtare voluerit pro debito ſuo, non liceat ei hoc facere: cum neque uxori ejus, neque liberis aliquam *inquietudinem* ³ *inferre permittitur* ⁴: neque ſigna ædibus ejus imponere niſi poſt mortem debitoris lite conſiſtente judicialis calculus prolatus fuerit, & legitima ordinatio ſecuta ſit. Sed neque mortuo debitore deductionem ejus *& funus* ⁵ impediat. Si enim tale aliquid perpetraverit: ſuis actionibus cadit, ſive juſtas habeat intentationes ſive non. Et non ſolum debitam ſibi quantitatem amittit: ſed etiam aliud tantum heredibus ejus pro injuria defuncti præſtare compellitur. Et non ſufficiunt iſtæ pœnæ: cum & tertia pars bonorum ejus publicetur, & ipſe infamia notetur. Hæc autem omnia in Conſtantinopolitana civitate cura & diligentia cuſtodiantur tam Præfecti urbis, quam Præfecti Prætorio; *Magiſter* ⁶ quoque officiorum his invigilare debet: & *apparitiones* ⁷ eorum. In Provinciis autem Præſides ea obſervabunt, & alii Magiſtratus, ſive civiles ſint, ſive militares. Quod ſi ea neglexerint: Magiſtratus quidem Imperialis urbis cum ſuis apparitoribus viginti librarum auri pœna *multetur* ⁸: Provinciarum autem Magiſtratus quinque *libras auri pœnæ* ⁹ dare cogantur.

C X C V I I. Ut Magiſtratus Conſtantinopolitanæ civitatis cauſas in conventionibus certis audiant, & ſententiam dicant.

θ. καθεῖτο γε μόνου.
¹ in tota, *alii*, ex toto
² perferre:
³ dele.
⁴ ipſum Magiſtratum

2. Si quis ex Magiſtratibus Conſtantinopolitanæ civitatis cauſam audierit, non audeat poſt litis conteſtationem *in totum* ¹ eam derelinquere: nec Conſiliarii ejus ſententiam definitivam per ſemetipſos *proferre* ²: ſed litis *quidem* ³ conteſtatio modis omnibus apud *ipſos Magiſtratus* ⁴ fiat, & ultima cognitio, poſtquam alias allegationes litigatores

gatores adserere *nolint* [5]. Sententia quoque definitiva ab ipsis Magistratibus proferatur, sive majores sint, sive minores, præsentibus etiam Consiliariis eorum. *Sed & appellationes* [6] ipsi suscipiant, & inter eos, qui ex provocatione litigant, certamina compescant. Quod si vel Magistratus, vel Consiliarii eorum *contra præsentem constitutionem tale quod fieri præsumpserint* [7]: Magistratus quidem viginti librarum auri pœna multentur: Consiliarii autem, siquidem advocati fuerint, advocatorum ordine cadant: sin autem inter advocatos non sint, sed forte cingulo decorati, honorem suum amittant, & decem librarum auri multa plectantur. Easque *omnes* [8] pœnas Comes rerum privatarum exigat, qui si neglexerit, sciat publicas rationes de sua substantia se repleturum. Hæc autem *dicimus* [9] de Magistratibus Imperialis urbis, qui diversis occupationibus fatigati totas cognitiones *litigatorum* [10] suscipere non possunt, sed solam litis contestationem & ultimam cognitionem audire *coguntur* [11], & sententiam definitivam dicere, & appellationes suscipere, & provocationum cognitiones discernere. Alii autem judices, qui Magistratus Constantinopolitanæ civitatis non sunt, sed ab Imperatoris jussione destinati, sive in *principali* [12] civitate, sive in Provinciis cum Consiliariis suis, omnes litigiorum partes audiant; alioquin & dignitates suas amittant, & viginti libras auri pœnæ nomine solvant. Consiliarii autem eorum, si quid adversus Constitutionis hujus præcepta fecerint: *& civitate, in qua non servaverunt istam Constitutionem, expellantur in exilium* [13], & sint infamia *inbuti* [14]. DAT. KAL. DEC. CONST. IMP. DN. JUSTINIAN. PP. AUG. ANN. XI. POST BILIS. V.C. CONS. ANNO II.

[5] noluerint.

[6] Et appellationes eorum, *alii*. ab eis interpositas

[7] contra præsentis Constitutionis statuta quippiam sibi præsumpserint, *alii*, venire præsumpserint:

[8] *dele*.

θ. ἀλλὰ ζῶντα.

[9] diximus

[10] litigiorum

[11] cogantur,

[12] Imperiali

[13] ex ipsa pelli civitate, in qua non observaverint hanc Constitutionem, & ipso proprio cadere honore debent,

[14] insusti.

CONSTITUTIO LV.

Διάταξις ξα'.

De immobilibus ante nuptias donatis non obnoxiandis neque distrahendis a marito, etiam consentientibus uxoribus, nisi eis ex aliis maritorum facultatibus, sicut eadem lex indicat, satisfiat.

CXCVIII. *De jure propter nuptias donationum.*

1. SI quis donationem propter nuptias mulieri conscripserit sive pro se, sive pro alio, sive pater pro filio suo, sive mater, sive cognatus pro cognato, aut quivis extraneus pro alio donationem propter nuptias conscripserit, in qua etiam res immobiles sunt: non liceat marito aliquam rem de rebus immobilibus alienare, vel hypothecæ titulo obligare: nec si *consenserit* [1] in alienatione vel hypotheca *mulier* [2]. Sed si quid contra hanc legem factum scriptumve fuerit: hoc pro infecto sit, & pro non scripto habeatur: nisi forte observatio illa custodiatur, quæ de intercessionibus feminarum in quarto Codicis libro posita est titulo Ad Senatusconsultum Velleianum, id est, ut post primum consensum transacto biennio aliud instrumentum a muliere conscribatur, in quo se fateatur priorem suum consensum

vers. καὶ δαπάζομεν.

[1] consenserint

[2] mulieres.

θ. ὅτι πάντα φυλαττέσθω.

comprobare [1]: alioquin prior consensus nullius momenti est. Immo etiam si *secundus consensus* [4] priorem voluntatem post biennium confirmaverit: non *omnimodo* [5] valebit: sed ita demum, si ex aliis mariti facultatibus satis eidem mulieri fieri possit in donatione propter nuptias: alioquin nec secundus nec tertius consensus lædere mulierem poterit. Hæc autem dicimus non solum in donatione propter nuptias, sed etiam in dote, si quas res dotales alienare vel obligare maritus voluerit. Emptores autem vel creditores, quibus res alienatæ vel obligatæ sunt, nullam injuriam patiantur. Nam etsi, *quod* [6] ad mulieres pertinet, actionibus careant suis, attamen aliæ *mariti* [7] facultates, & *ipsi* [8] mariti necessario eis permaneant *obligati* [9]. Hæc autem Constitutio prærogativis dotium nullum præjudicium facit. Nam prærogativas *datas* [10] integras inesse dotibus Constitutio jubet. Ita tamen si de dotibus actiones, mulieres moveant. Aliis *enim* [11] personis privilegium in actione dotis nec antea datum est, nec modo datur. Hæc autem Constitutio non in præteritis, sed in futuris casibus valeat. DAT. KAL. SEPT. [12] CP. IMP. JUSTIN. PP. A. ANN. XI. POST BILISARII V. C. CONS.

[1] approbasse: *vers.* πλὴν οὐδὲ τότε.
[4] secundo consensu
[5] omnino
vers. καὶ ταῦτα φαμέν.
6. ἀλλ' οὐδέ.
[6] quantum
[7] uxoris
[8] ipsius
[9] obligatæ.
vers. πάντων τῶν τε.
[10] *dele.*
[11] autem
[12] DECEMB.

Διάταξις ξϛ´.

CONSTITUTIO LVI.

Ut appellationes apud omnes Judices in consultationibus inducantur. Et ut Præfectus Urbis omnibus aliis præsideat dignitatibus quamvis potiores extent.

CXCIX. *De Consultationibus.*

I. HÆc Constitutio jubet provocationes in consultationibus non tantum *amplissimis Magistratibus* [1], sed etiam omnibus Senatoribus [a] induci, ut totus Senatus causas appellationum audiat & conveniat: quamvis silentium tantum sine conventu [b] Senatoribus denuntiatum fuerit. Silentio enim conventum inesse videri. Audiant itaque *provocationes* [c] sanctis Evangeliis propositis: & quod sibi visum fuerit, Imperatori referant, ut ex divina sententia ejus Senatus calculus confirmetur.

[1] sine conventu,
[c] probationes

[a] *Senatoribus*] *Pith.* Ὅτι οἱ ἀπὸ πατρικίων ἕως ἰλλουστρίων εἰσὶν οἱ συγκλητικοί, καὶ οὗτοι μόνοι βουλὴν ἐν τῇ συγκλήτῳ δύνανται λέγειν. καὶ ὅτι ἐν τῇ ἱπποδρομίᾳ ὀφείλουσι συνάγεσθαι. καὶ ὅτι οἱ ἔπαρχοι προκαθέζονται πάντων ὅλων, καὶ μετ' αὐτοὺς οἱ συγκλητικοί. Refertur a Græcis quam apposui epitome d. Novell. 56. Περὶ συγκλητικῶν ἀθροιζομένων.

[b] *Silentium tantum sine conventu*] *Pith.* Silentio conventus inesse videtur, ut totum Senatum convenire oporteat, quamvis silentium tantum sine conventu Senatoribus indictum fuerit. Etymon non est usque adeo abstrusum, cum a silentio consilium credibilius dictum putaverit Festus Pompeïus sive Paulus Diaconus. Meminit forsitan Cedren. Καὶ ἅμα, inquit, αὐτὸς καθεσθεὶς ἐν τῇ Μαγναύρᾳ σιλεντίου γενομένου τὴν Εὐθυμίου καθαίρεσιν ἐποιήσατο. Histor. Miscell. lib. 23. Et facto Imp. silentio apud Magnauram exposuit populo quæ de se fuerant dicta. Item. Eirene autem pia Imperatrix silentio in triclinio Justiniani facto, prohibuit omnem qui militaret, adhærere Stauratio. Item lib. 16. Fecit Imp. silentium adducens Eutychium Patriarcham, & jubens eorum recitari con-

fessiones. Et lib. 21. Impius Leo silentium contra sanctas ac venerabiles celebravit iconas. Et lib. 22. Multa contra Ecclesiam & Orthodoxam fidem meditans, & silentia per dies singulos faciens, populum ad sensum suum flexit infeliciter sectandum. Nisi quis *κατηχητικοὺς λόγους* intelligat, *οὓς φασι σιλέντια*, ut Nicetas scribit. Meminit Zonaras *τῆς συνήθους περὶ νηστείας διαλέξεως ἢ καλουμένου σιλέντιου*.

C C. *De ordine Senatorum.*

2. *Urbicaria* [1] Præfectura omnibus aliis præsideat dignitatibus, id est, ante sedeat: & post Præfectum ceteri Patricii [a] numerentur. *Et si quidam* [2] inter eos Consularibus insignibus decorantur, secundum consularem ordinem & prærogativas Consulatus sui sedeant, ut tamen anteponantur ordinarii Consulares honorariis Consularibus [b]. *Post Patricios autem* [3] tam Consularium, quam *Præfectorum* [4] & Magistrorum militum *&* [5] inlustrium *virorum ordo ponatur* [6]. Omnes autem isti liberam habeant facultatem in Senatu sententiam dicere. Qui autem propter cingulum Magistratus [c] *a Senatoribus honoratur* [7], etiam post depositionem cinguli sui inter Senatores *connumeretur* [8]. Liceat autem inlustribus viris patriciatus codicillos accipere, quamvis neque Consulares neque *Præfectorii* [9] facti sunt. Quod non solum in futuro tempore, sed etiam in præterito Constitutio relaxavit. Illud autem certum est, quod tertiam partem sportularum in ingressu dignitatis dare *compelluntur* [10], omnibus aliis ex consuetudine sportulis dandis in *quamvis promotionem* [11] *sua firmitate* [12] durantibus. Qui autem præsentem Constitutionem non observarint, pœna quinquaginta librarum auri *plectantur* [13]: quæ pœna non solum *ipsis* [14] violatoribus Constitutionis imminebit, sed etiam aliis, qui *violare* [15] eam *concesserint* [16]. DAT. POST CONS. BELIS. [17].

[1] Urbicana
[2] Et Consules quidem & qui
[3] Et post hos
[4] Præfectoriorum
[5] *dele.*
[6] neque Præfecti neque Præfectorii.
[7] Senatoribus connumerantur, *fort.*, a Senatoribus numerantur,
[8] connumerentur.
[9] Præfecti, *alii*, Præfecti Prætorii
[10] compellantur,
[11] quavis promotione
[12] in sua firmitate
[13] plectentur:
[14] ipsius
[15] violari
[16] consenserint.
[17] P. P. MENSE JANUARIO P.C. BELISARII ANN. II.

[a] *Patricii*] *A. A.* Novell. 81. cap. 1. Patricii dignitas Justiniani tempore maxima. Novell. 62. cap. 2. Videndus Cassiodorus lib. 2. Formula 2. Variarum. *Pith.* Zosimus. *Ἱστορικῶν λόγ. β'. συναραιρεθῆναι τούτῳ καὶ Ὀπτάτον παρασκευάσας, ὃς παρὰ Κωνσταντίνου τῆς ἀξίας τετυχήκει τοῦ πατρικίου, πρώτου ταύτην ἐπινοήσαντος τὴν τιμὴν, καὶ προεδρεύεσθαι τοὺς ταύτης ἠξιωμένους τῶν τῆς αὐλῆς ὑπάρχων νομοθετήσαντος.* Procopius 2. de bello Vandilico. *Ἄπαγε ὦ βέλτιστε Γελίμερ, ἢ καὶ ἡμεῖς οὐκ ἐξ εὐπατριδῶν γεγονότες βασιλεῖ νῦν ὑπηρετεῖν αὐχοῦμεν; καὶ μὴν λέγουσιν Ἰουστινιανῷ βασιλεῖ βουλομένῳ εἶναι, ἔς τε βουλὴν ἀνάγραπτόν σε ποιήσασθαι, τιμῆς μεταλαχόντα τῆς ἀνωτάτω, ἣν δὴ πατρικίων καλοῦσι.* Vidend. Cassiodor. 8. Variar. 9. 10.

[b] *Anteponantur ordinarii Consulares honorariis consularibus*] *A. A.* Novell. 62. cap. 2. Alii ordinarii, alii honorarii consulares. Ordinarii qui Consulatum gesserunt. Honorarii qui honoris ejus codicillos tantum adepti sunt. Ordinarii item in ordinarios & suffectos distinguuntur. Namque ii qui Kalendis Januariis Consulatum inibant, ordinarii dicebantur, propter ordinem Fastorum Consularium. Cæteri suffecti. Consularis Exconsule etiam dictus est posteriori sæculo. Novell. 81. cap. 1. *Pith.* Temporibus Augusti Consulatus desiit esse annuus. Dio lib. 43. & 48. Ordinem dabat novum Fastis. Sed & suffecti instrumentis adscribebantur, ut in libello oblato Antonino. Cum ante tres dies, &c. & dicebantur minores Consules. Roaldes. Chrysostomus Homil. 16. de seditionib. L. ult. C. de Decurionib. Infulis Consulatus honorarii ampliatus, vel qui Consulatum ordinarium gessit.

[c] *Cingulum Magistratus*] *A. A.* Magistratus signum. Novell. 62. cap. 2.

Tamiacorum Novell. 30. *Pith.* Ζώνη ἀξίωμα. L. 5. C. de Præposit. sacri cubiculi. Augustinus sive Ambrosius sermone 7. Hic jam cognoscere se debet omnis homo qui militat, non enim tantum de his militibus scriptura loquitur qui armata militia detinentur, sed quisque militiæ suæ cingulo utitur, dignitatis suæ miles ascribitur, atque ideo hæc sententia potest dici, verbi gratia, protectoribus. Zosimus. Ἱστορικῶν λόγ. ε΄. ἐπειδὴ νόμος εἰσήχθη τοῖς οὐκ οὖσι χριστιανοῖς ζώνην ἐν τοῖς βασιλείοις ἔχειν ἀπαγορεύων, τούτου τοῦ νόμου τεθέντος ἀρχῆς ἐν τῇ Ῥώμῃ στρατιωτικῆς προεστὼς ὁ Γενέριδος ἔμεινεν ἐπ' οἴκου τὴν ζώνην ἀποθέμενος· ἐπεὶ δὲ ὁ βασιλεὺς οἷα δὴ τοῖς ἄρχουσι συναριθμούμενον ἀπῄτει παριέναι κατὰ τὴν οἰκίαν εἰς τὰ βασίλεια· νόμον ἔφησεν εἶναι κωλύοντα ζώνην αὐτὸν ἔχειν ἢ ὅλως τοῖς ἄρχουσι καταλέγεσθαι τοὺς τὴν τῶν χριστιανῶν μὴ τιμῶντας θρησκείαν. Vidend. Sud. Αὐξέντιος. Ruffin. 2. cap. 16. Sozomen. 7. cap. 13. Pollio in Salonino.

Διάταξις ξγ΄.

CONSTITUTIO LVII.

Ut nemini liceat propter maris aspectum in civitate regia auferendum, ædificium ultra centum pedes imponere, nisi re vera domum ædificare maluerit.

CCI. *De prospectu maris.*

1. HÆc Constitutio localis est. Nam de his loquitur ædificiis, quæ in Constantinopolitana civitate per calliditatem imponuntur. *Zenoniana* [1] enim Constitutio jubet conspectu *maris* [2] non posse aliquem ab alio excludi, *nisi* [3] centum pedes in medio *utrorumque* [4] ædificiorum fuerint. Sed quidam in prædicta regia urbe [a] talem machinationem invenerunt. Cum enim volebant intra centum pedes domum ædificare, posuerunt parietem extra centum pedes *altissimum* [5], & conspectu *maris* [6] subtracto, intra centum pedes domum ædificaverunt, quasi nullam jam *maris* [7] conspectionem *habente vicino* [8], postea que parietem illum, quem per fraudem erexerunt, deposuerunt, & ipsi *maris* [9] conspectum habere cœperunt. Hæc itaque Constitutio contra tales astutias promulgata est, & præcipit, ut nemini liceat ædificium vel ultra centum pedes imponere, nisi revera domum ædificare maluerit. Alioquin si solum parietem erexerit, non ut custodiat præcepta legum, sed ut fraudem legibus faciat: primum quidem ex hujusmodi improba machinatione nullum inveniet commodum, nam ædificium fictum deponit, quia depretiari [b] videtur domus, quæ conspectum *maris* [10] perdidit, aut in locando, aut in vendendo: deinde ipse qui ausus est contra legem alienam *voluptatem* [11] rapere, *vi bonorum raptorum actione* [12] *in* [13] quadruplum teneatur. Decem quoque librarum auri pœna multabitur, non solum ipse, qui tale facinus perpetrare conatus est, sed etiam qui præsentem legem *violare concesserit* [14]. Decem autem librarum auri pœnam inferri jubet in arca theatrali [c] gloriosissimi Præfecti hujus regiæ urbis. DAT. VII. ID. MART. CP. IMP. DN. JUST. PP. A. ANN. XI. JOHANNE V. C. CONS.

[1] Leoniana
[2] aëris
[3] si
[4] *dele.*
[5] in altissimum,
[6] aëris
[7] aëris
[8] forte habente me vicino,
[9] aëris
[10] aëris
[11] voluntatem
[12] Hoc Novella non dicit, & vero in edicto vi bonorum raptorum, bonorum appellatione, non continentur res incorporales. *Cujacius hic.*
[13] ad
[14] violari consenserit.

[a] *Regia urbe*] *A. A.* Constantinopolis Novell. 63. Imperialis Novell. 53. cap. 2. 4. Novell. 60. cap. 12. *Pith.* Regina urbs. Βασιλὶς πόλις. Constantinopolis. Balsamon Can. 3. Synod. Constantinopol. Τοῦ γὰρ μεγάλου Κωνσταν-

τίνου μεταγαγόντος ἐν αὐτῇ τὰ σκῆπτρα τῆς βασιλείας τῶν ῥωμαίων μετωνομάσθη Κωνσταντινούπολις καὶ νέα ῥώμη καὶ πασῶν τῶν πόλεων βασιλίς.

[b] *Depretiari*] *Pith.* Tertullianus de spectaculis. Amant quos multant: depretiant quos probant. D. Ambrosius de bono mortis. Depretiavit & dehonestavit.

[c] *Arca theatrali Praefecti Urbis*] *Pith.* Alexander Imperator Arcarios instituit, qui de arca fisci ederent munera, eademque parciora. Sic vetus Lampridii Codex.

CONSTITUTIO LVIII.

Διάταξις νη'.

De hortulanis qui in Regia civitate vel in suburbanis ejus hortos ab aliquibus conducunt, vel emphyteutico lucro suscipiunt.

CCII. *De hortulanis Constantinopolitanae civitatis.*

1. ET haec Constitutio localis est. Loquitur enim de hortulanis, qui in hac regia urbe, vel in suburbanis ejus hortos ab aliquibus conducunt, vel emphyteuseos contractum eisdem in hortis contrahunt. Si enim conductionis vel emphyteuseos nomine hortos acceperint: siquidem olera habent, aestimationem olerum fieri, eo tempore, quo horti dominis restituuntur, similiter *olerii* [1] tantum aestimatio fiat, non autem propter quod laboraverunt emponemata [a] & stercolinum aliqua ratio moveatur. Si autem sine oleribus hortus sit, similiter sine oleribus restituatur. Et nulla iterum aestimatio fiat de stercolino. Aestimationem autem definiri Constitutio jubet non solum ab ipsis hortulanis, sed etiam ab his, quos Summarios [b] consuetudo appellat. Quod si quis locum forsitan spinosum hortulano locaverit, vel emphyteuseos nomine dederit, & ille eundem locum excoluerit: tam culturae mercedem capiat, quam oleris aestimationem: quinque librarum auri poena multando eo, qui praesentem Constitutionem violare conatur. DAT. XVI. KAL. AUG. CONST. IMP. DN. JUSTIN. PP. A. ANN. XI. JOANNE. V. C. CONS.

vers. ἀπὸ νῦν.

[1] holeris quod laboraverunt

vers. τὴν δὲ ἐπιτίμησιν.

l. εἰ δέ γε τίς.

l. ἀπειλοῦντες δέ.

[a] *Emponemata*] Vide notata ad cap. 3. Constitut. 7.
[b] *Summarios*] Vide notata ad cap. 1. Constitut. 22.

CONSTITUTIO LIX.

Διάταξις νθ'.

De rebus immobilibus Ecclesiae Misiae quocumque titulo accedentibus ut non alienentur, sed immobiles, quae longe consistunt.

CCIII. *De rebus immobilibus ad Ecclesiam Mysiae pertinentibus.*

1. HAec Constitutio localis est. Nam promulgata est de Ecclesia Mysiae: & jubet, ut si quis rem immobilem eidem Ecclesiae dederit, vel reliquerit certum reditum habentem, & adjecerit, ut in continentia [a] pauperum reditus administretur: hujusmodi legatum, vel hereditas, vel donatio nullo modo alienetur. Quod si incertus reditus eorum sit, domus autem *relictae vel vineae* [1], procul a civitate fuerint, in qua Ecclesia sita est, cui *legatum vel donatio* [2] data

[1] relicta vel vinea
[2] legato vel donatione

fuit: tunc liceat tales possessiones vendere. Sin autem domus vel agri aut intra civitatem vel circa muros ejus fuerint, testator autem voluerit ea venundari, & ex pretio eorum redemptiones vel alimonias fieri: tunc secundum tenorem verborum testatoris *& in his* [3] venditio celebretur. Talis enim rei actus firmissimus est. DAT. KAL. [4] APRIL. ANN. IMP. DN. JUSTIN. XII. JOHANNE V. C. CONS.

[3] utilis
[4] P.P. MENSE.

[a] *Continentia*] *A. A.* Pro alimentis Novell. 65. *Tith.* Alimonia. Gregorius Petro Subdiacono. Ut ipse pro victu ac vestimento stratoque continentiam pueroque ejus annuam quantum prospexeris satis esse, constituas. Idem. Liberato negotiatori qui se Ecclesiæ commendavit, qui habitat in massa Cruciana annuam continentiam a te volumus fieri. Cujus continentiæ summam ipse æstima qualis esse debeat, ut renuntiata nobis in tuis rationibus imputetur. Idem Anthemio. Quis? ubi maneat, sive quid agat? unde se contineat?

Διάταξις ξε´.

CONSTITUTIO LX.

Ut quæ fiunt Constitutiones novæ post manifestationem earum duo menses alios teneant. Ignoscit autem eis qui non servaverunt subtilitatem Constitutionum quæ super testamentis positæ sunt: ut puta in derelinquendis tribus unciis, aut non scribendo vel non dicendo nomen heredis.

CCIIII. De legibus quas noster Imperator de ordinatione testamentorum posuit.

θ. Ναπίζεμ νέ-ιων ιξ.

1. HÆc Constitutio jubet leges de ordinandis testamentis a nostro Imperatore scriptas post duos menses ab intimatione earum numerandos tenere. Commemoravit autem etiam de reformatione *Falcidiæ* [1], id est, de ea Constitutione, quæ pro quadrante trientem vel semissem paternæ substantiæ sive maternæ filiis dat. Duo autem menses ita denumerat, ut in Constantinopolitana quidem civitate *ex eo tempore cedant* [2], ex quo proposita est Constitutio: in provinciis autem, postquam intimata est: ut post intimationem ejus, duorum mensium spatium expectetur, posteaque secundum ea, quæ eadem Constitutione continentur, testamenta ordinari oportet. Quod si intra duos menses *secundum veteres* [3] leges contra *Constitutionem* [4] Imperatoris nostri aliqui testati fuerint, testamenta eorum robur plenissimum habeant. DAT. KAL. MA. CP. IMP. JUSTIN. PP. A. ANN. XI. JOHANNE V. C. CONS.

[1] adde, legis, θ. Ναπίζεμ νέ-ιων δεύ.
[2] ex suo tempore procedant,
[3] servantes
[4] Constitutiones

Διάταξις ξζ´.

CONSTITUTIO LXI.

Ut nullus audeat ædificare Ecclesiam vel Oratorium sine civitatis Episcopo crucem ibidem sanctissimam imponente.

CCV. De his, qui Ecclesiam vel Oratorium ædificare volunt.

θ. Ναπίζεμ νέ-ιων.

1. NUllus audeat *ædificare* [1] Ecclesiam vel Oratorium, antequam civitatis Episcopus veniat: & votum faciens sanctissimam cru-

[1] adde, Monasterium

cem infixerit publice in eodem loco procedens [a], & rem omnibus manifestam faciens. Unusquisque autem ante ædificationem loquatur Episcopo, & præfiniat modum, qui ad luminaria *& sacrum ministerium* [1], & custodiam oratorii, & alimonias eorum, qui ibi [b] *observant* [2], sufficiat. Et si hæc sufficientia visa fuerint: faciat prius donationem eorum, posteaque domum ædificet. Sin autem ea, quæ ab eo præfinita sunt, non sufficiant ad *constituendum* [4] oratorium: æquum est vetera oratoria, quæ forte & ruinam minantur, reparare arbitrio religiosissimi civitatis Episcopi.

θ. ἔπειτα μή. [1] sacro ministerio apta [2] serviunt, θ. εἰ μόνα γε ἐν ἀρκοῖεν. [4] construendum *ἴσω*, custodiendum

[a] *Episcopus, &c. procedens*] *Pith.* Vide Sidon. Sever. Sulpit. Dialog. 2. 281. 282.
[b] *Observant*] Vide notata ad cap. 1. Constitut. 6. in verbo observaturum.

C C *VI.* *Si Episcopus multum tempus ab Ecclesia defuerit.*

2. Si Episcopus multum ab Ecclesia *tempus* [1] defuerit, & in aliis locis *degat* [2]: œconomus *Ecclesiæ* [3] ejus impensa ei non *administret* [4]. Nam tales inanes sumptus melius est in *Ecclesiam* [5] & alias res ad pietatem pertinentes præstari. *Teneant* [6] autem in talibus *Episcopis* [7] etiam ea, quæ prioribus sanctionibus cauta *sunt* [8].

θ. κἀκεῖνό γε μηδ. [1] temporis [2] degerit: [3] aut Ecclesia [4] administrent. [5] Ecclesiam suam, *alii*. Ecclesia sua [6] Teneantur [7] Episcopi [8] *adde*, servare.

C C *VII.* *De alienatione rerum immobilium ad Ecclesias pertinentium.*

3. Si alienatio immobilis Ecclesiasticæ rei *celebranda* [1] sit, decretum quidem omnibus modis procedat secundum supra *relatam* [2] Constitutionem. Adesse autem decreto debet non solus Episcopus & clerus Ecclesiæ ejus, cujus prædium alienare desiderant: sed etiam Metropolitanus *Episcopus* [3] cum prædicta jam observatione: & duo Episcopi *ex* [4] consilio ejus adsint. DAT. KAL. MAII, CP. IMP. DN. JUSTIN. PP. A. ANN. XII. JOHANNE V. C. CONS.

θ. ἐπειδὴ δέ. [1] celebrata [2] dictam [3] Archiepiscopus [4] *dele*.

CONSTITUTIO LXII.

Διάταξις ξβ'.

De Constitutione piissimi Imperatoris qui in successione filiorum pactum sine liberis decedentis parentis induxit, ut in illis casibus locum habeat qui post Constitutionem provenerunt: ante ejus vero prolationem Leonis Constitutionem valere.

C C *VIII.* *De Constitutione Imperatoris, quæ lata est de lucro ex morte liberorum contingente per pacta dotalia.*

1. HÆc Constitutio loquitur de liberorum morte, ut pacta dotalia, quæ ex casu mortis liberorum lucri aliquid matri conferunt, teneant, & dirimantur secundum divi Leonis Constitutionem: scilicet si ante *novellam* [1] Constitutionem Imperatoris nostri contigerunt, veluti mater vidua liberos habens ad secundas nuptias *venit* [2], & ante nuptias donatio ad filios pertinuit, postea filii decesserunt, & ad suos heredes eandem ante nuptias donationem transmiserunt se-

[1] novam [2] pervenerit.

cundum Constitutionem divi Leonis: sed post Constitutionem nostri Imperatoris, quæ mortuis liberis emolumentum matri præstat, non retrahuntur res ab heredibus filiorum, quia semel ante Constitutionem eisdem heredibus competierunt. Si quid autem post Constitutionem nostri Imperatoris tale contigerit, in hoc Leonianæ legi locus non erit. DAT. VIII. KAL. JUN. IMP. DN. JUST. PP. A. ANN. XII. JOHANNE V. C. CONS.

[1] LIBER SECUNDUS

INCIPIT PARS SECUNDA[1] NOVELLARUM.

Διάταξις ξθ'.

CONSTITUTIO LXIII.

Ut omnes Judicibus Provinciarum tam in criminalibus quam pecuniariis causis respondeant nullo excepto quolibet privilegio, nisi pragmatica sanctio evocare aliquem jubet.

CCIX. *De Jurisdictione Præsidum Provinciarum.*

1. ἅπαντες. [2] omnes homines [3] uni Præsidi [4] nec si [5] promulgata [6] videlicet [7] hæc [8] extraneis

1. HÆc Constitutio jubet, ut *omnes* [1] Romani tam in civilibus, quam in criminalibus causis *jurisdictioni Præsidum* [2] Provinciarum subjiciantur: & nemo in aliqua causa obnoxius privilegium Præsidi Provinciæ opponat, quasi non ei subjectus *nisi* [4] specialiter pragmatica sanctio *prolata* [5] duci eum jusserit. Ideoque sive de dominio alicujus rei, sive de agrorum finibus, sive de hypothecis, sive de nuda possessione, sive de alia quavis pecuniaria vel criminali causa litigium inter partes emerserit: non liceat reo privilegium suum opponere præsidali judicio, sive ex imperialibus litteris, sive ex majoris judicis jussione: sed omnibus modis in eo loco pulsetur, ubi aliquid egerit, vel admiserit, sive de maxima re, sive de minima quæratur, *veluti* [6] de gallina. Quamvis enim minima videatur *hujusmodi* [7] res esse, attamen justitiæ ratio non ex quantitate, sed ex suis regulis debet æstimari. Nam & quod aliis vilissimum esse videtur, hoc aliis pretiosissimum est. Et omnino sive bovem sive aliam qualemcumque rem alicui subripuerit: in eadem provincia pulsetur, ubi tale peccatum admisit. Nam & probationum copia in *externis* [8] locis non similis agentibus est.

CCX. *De præsentibus reis.*

1. εἰ μὲν τοῦ ἐνδημοῖεν. [2] Provincia [3] res

2. Et hæc quidem dicimus, si utraque pars in *præsentia* [1] sit, ut in eodem loco modis omnibus *lis* [2] dirimatur, in quo aliquid admissum est. Quod si actor quidem præsto sit, reus autem absit, sed actores ipsius vel procuratores vel conductores aliquid egerint, aut deliquerint:

rint: ille, quidem, qui fecit, omnimodo accusetur. Ipsum autem litigium maneat in suspenso, donec *rerum domino* [1] causa fuerit declarata. Tempus autem dilationis ex locorum spatio dari debet. Nam siquidem una vel duabus provinciis interpositis dominus rerum in proximis locis degat, quattuor menses ad dilationem sufficiunt. Sin autem *in longinquo* [4] absit, velut in Palæstina vel Ægypto, octo menses ad dilationem dari *oportet* [5]. Sin autem vel in Italia vel in Africa moretur, novem menses statui debent. Eadem dicimus, & si in Arctois locis [a] principalis persona degat.

[1] de rerum dominio
[4] longius
[5] debeat

[a] *Arctois locis*] *A. A.* Novell. 69. cap. 2. Septentrionis loca, quod ἄρκτον ursam significet: & celeste signum eo nomine appelletur, & Arctophilax Bootes. *Pith.* Marcellinus lib. 4. Arctoæ Provinciæ. Latinus Pacatus. Nec Arctois subjecta frigoribus.

CCXI. De absentibus reis.

3. Et siquidem rerum dominus illi commiserit causam [a], qui apud eum retulerit: necesse est, *ut ipse* [1] pulsetur absentis domini nomine. Sin autem alium litigare maluerit: & hoc ei liceat facere, dum tamen procurator ipsius & defendat causam, & modis omnibus impleat, quod judex judicaverit: *nisi provocatum sit* [2]. Quod si domino quidem rerum manifestetur causa: ipse autem neque venire neque alii *mandare* [3] curaverit: tunc prædicto tempore transacto, is qui accusatus est litiget: & si reus apparuerit, condemnetur, scilicet & domino rerum eandem condemnationem subituro, si ipse quoque obnoxius *sit* [4]. Et siquidem solvendo fuerit is, qui *accusatus* [5] & condemnatus est, ipse judicato satisfaciat. Enimvero si solvendo non sit: ex rebus domini absentis, qui nec venire nec mandare alicui voluit, solvi actori æquum est. Quod si reus præsens post *accusationem* [6] evaserit, & neque dominus rerum venerit, neque procuratorem transmiserit: tunc ex una parte judex audiat causam, ut solet *in* [7] eremodiciis [b] fieri, scilicet ipso reo per præconem vocato: *ut* [8] si in eadem absentia perseveraverit, condemnetur. Quod si actor in absentia sit, domino rerum vel præsente vel procuratore misso: tunc omnia detrimenta, quæ frustra reus passus est, actor ei *resarciat* [9].

vers. ὅτι ὀκνεῖ.
[1] *adde.* qui præsens est
[2] nisi provocatio sit subsecuta, aut aliter definita, aut amicabiliter sopita, *alii.* aut generaliter definita. *vers.* εἰ δὲ ὁ τῶν μηνύσεως.
[3] transmittere
[4] fuerit.
vers. καὶ εἰ μὲν εὔπορος.
[5] accusatur
ib. εἰ δὲ οὐδὲ αὐτός.
[6] actionem, *alii.* causationem
[7] in judiciis
[8] &
ib. εἰ μὲν ὁ τῶν ἐστιν.
[9] restituat.

[a] *causam*] *Pith.* Licinius lib. 3. cap. 11. Gregorius Petro Subdiacono. Fines de quibus causatio mota est

[b] *Eremodiciis*] *A. A.* Deserta ab altera partium judicia sunt. *Pith.* Ἐρήμην δίκην μὴ παρόντων ἑκατέρων τῶν μερῶν. Sinopsis Βασιλικῶν. περὶ ἐρημοδικίων, τουτέστι τῶν ἐκ μονομεροῦς εἰσηγήσεως ... καταδίκην ἐχόντων.

CCXII. De fori præscriptione tollenda.

4. Nullum privilegium eximere reum provinciali judicio volumus: *nisi* [1] specialiter nostram pragmaticam sanctionem produxerit, quæ propter publicas causas in hanc regiam cum civitatem revocaverit: vel si ex lege hoc fiat: veluti si provocationem Præsidi provin-

ib. καὶ ἡ λοιπή. *ibid.* χαρισθεῖσι.
[1] nisi is

ciæ porrexerit: & propter hoc in ista Imperiali civitate litem audire oportet, quamvis de minoribus causis *apud* [a] majores judices provinciarum provocationes exerceri *constituimus* [3]: nisi forte in *hac* [4] civitate causa principalis quamvis minima ventiletur: tunc enim in hac civitate non in provinciis provocatio *exerceatur* [5].

[a] ad
[3] constitutio jubet:
[4] istac
[5] ventiletur.

CCXIII. Quibus fori præscriptio denegatur.

t. πάντα ταῦτ.

5. Nulla autem persona privilegio aliquo utatur ad fugiendos *præsentis legis* [1] laqueos, quamvis Ecclesia sit, vel [a] *Xenon* [2], vel Oratorium, vel quivis alius locus, qui pietatis causa colitur. Idem juris est sive fiscus, sive patrimonium [b] sive alius quivis divinus titulus pulsetur: & multo magis si potentis hominis persona in judicium fuerit evocata: quamvis privilegium ex sacro oraculo *prætendat* [3]: nisi quod diximus, pragmatica sanctio in hac civitate eum reipublicæ causa revocaverit.

[1] Præsidis
[2] Xenodochium,
[3] ostendat:

[a] *Xenon*] *A. A.* Ξενῶν. Novell. 11. Novell 120. cap. 2. Novell. 131. cap. 11. Idem locus significatur. *Pith.* Locus venerabilis in quo peregrini suscipiuntur & debiles aluntur. Sudas. Ξενῶνες. δόμοι ὑποδεχόμενοι τοὺς ξένους καὶ ἀῤῥωστοῦντας. Procopius. Ἦν δέ τις ξενὼν ἀνθρώποις ἀνειμένος ἀπορουμένοις τε καὶ νοσοῦσι· τοῦτον ἀνήρ τις θεοσεβὴς ἐν τοῖς ἄνω χρόνοις ἐδείματο Σαμψὼν ὄνομα. Idem. Ἑκατέρωθεν τῆς ἐπὶ τὸ ἱερὸν ὁδοῦ ἔστησι ξενῶνάς τε τῆς ἱερέας ἐφ' ἑκάτερα δύο· ἅτερος μὲν ξένοις ἐνδημοῦσι καταλυτήριον, ὁ δὲ δὴ ἕτερος ἀναπαυστήριον νοσοῦσι πτωχοῖς.

[b] *Patrimonium*] *Pith.* Patrimonialia. Ἰδιόκτητα τοῦ βασιλέως ἤτοι ὅσα ἕκαστος βασιλεὺς ἑαυτῷ κτᾶται ἀπὸ τοῦ βασιλέως Ἀναστασίου· αὐτὸς γὰρ ἦν ὁ ἐξευρὼν τὴν ἀρχὴν τοῦ κομήτου τοῦ πατριμονίου.

CCXIIII. De vi & potestate Constitutionis.

vers. ἔσαι δὲ ὁ νόμος.

6. Hæc autem Constitutio non solum in futuris causis, sed etiam in *præteritis* [1] locum habeat.

[1] præsentibus

CCXV. Si præsentem Constitutionem Præses neglexerit.

t. ις'.
vers. ἔσω δὲ πᾶς.

7. Si quis autem Præses provinciæ constitutus *hujusmodi* [1] legem custodire neglexerit: non solum Magistratu suo ejiciatur, sed etiam decem librarum auri *subeat* [2] pœnam. PROPOSITA CONST. IMP. DN. JUST. PP. AUG. ANN. XII. JOHANNE V. C. CONS.

[1] præsentem, *alii.* istam
[2] solvat

Διάταξις ξ'.

CONSTITUTIO LXIIII.

Quæ sit Præfectoria dignitas, & quando per eam quis a fortuna curiæ liberetur.

CCXVI. Ut Præfectoria dignitas curialem liberet.

1. PRæfectoria dignitas [a] dicitur non solum Præfectorum Prætorio [b] vel urbis, sed *jam* [1] Magistrorum militum. Ea autem duplex est: aut enim honoraria est [c], aut quæ in ipso gestu præfulget. Honorariam dicimus eam, cum codicillos aliquis accipit ab Impera

[1] etiam

tore, quibus dignitas ei præstatur, quasi Præfectus fuisset, sive Magister militum. In ipso autem gestu positus esse videtur, qui revera Præfectus vel Magister militum factus est. Igitur si curialis homo *Præfectoria* [1] dignitate *potitus* [3] fuerit: siquidem honoraria, maneat in eadem condicione *constrictus* [4]: sin autem *revera* [5] Præfecturam nanctus est, vel Magisterium militiæ, tunc curiæ nexibus liberetur. Præfectos autem Prætoriorum quattuor ponimus, id est Orientalis sedis, *qui* [6] in hac civitate est, & Illyricianæ regionis, & Africanæ Diœceseos, & qui *Italiæ* [7] præpositus est. DAT. CONS. JOANNIS.

[1] in Præfectoria
[3] positus
[4] constitutus:
[5] veram
[6] quæ
[7] in Italia

[a] *Præfectoria dignitas*] *A. A.* Quæ fuerit Novell. 70. *Pith.* Præfecturæ dignitas aut ipsius apicis administratione, aut actu magisteriæ militum potestatis, aut quod præpositi sacri cubiculi fuerint, aut quod honorarios ejusdem Præfecturæ meruerint codicillos L. Consularis Cod. Theodos. de metar. Julianus Scholio ultimo cap. 2. Novell. 22. Nec enim dubito quin antiqua illa Scholia, quæ post Novellas Juliani sunt edita, eidem Juliano tribui debeant.

[b] *Præfectorum Prætorio*] Vide notata ad cap. 5. Constitut. 22.

[c] *Honoraria dignitas*] *Pith.* Τὸ ἀρχαῖον ἦν τινος ὑπαρχοντος σχῆμα ἦν Honorarias ἐκάλουν, κωδικίλλων ἐκ τῆς βασιλείας ἐπ' αὐτῃ παρεχομένων· ταύτην δὲ οὕτως ὠνόμαζον ὡς οὐδενὸς ἑτέρου πλὴν ἢ ψιλῆς τιμῆς τοῖς ταύτης ἠξιωμένοις παρεχομένης. Eunapius in Libanio. Τῶν δὲ μετὰ ταῦτα βασιλέων καὶ τῶν ἀξιωμάτων τὸ μέγιστον αὐτῷ προσθέντων. τὸν γὰρ τῆς αὐλῆς ἔπαρχον μέχρι προσηγορίας ἔχειν ἐκέλευον, οὐκ ἐδέξατο, φήσας τὸν σοφιστὴν εἶναι μείζονα. Idem in Proæresio. Ὁ δὲ ταῦτα ἔδωκεν, καὶ προσέθηκε τὸ μέγιστον τῶν ἀξιωμάτων στρατοπεδάρχην ἐπιτρέψας καλεῖσθαι. L. 187. C. Th. de decur.

CONSTITUTIO LXV.

Διάταξις ξε.

CCXVII. *Qui tutores vel curatores pupillo vel adulescenti vel aliis personis dari possunt.*

IMPERAT. JUSTINIANUS AUG. JOANNI PP.

1. NUlli tutori, nulli curatori liceat nomina contra pupillum, vel eum *qui curatione ejus gubernatur* [1], *jure cessionis* [2] in se transferre ab alio, sive pretium pro actione *dedit* [3], sive non.

θ. ταῦτα ἀπαίτ. & θ. εἰ δὲ τις.
[1] cujus curationem gubernat,
[2] jura successionis
[3] dederit,

CCXVIII. *Idem.*

2. Nemo qui dicit se obnoxium pupillum habere, vel eum, qui *curatore* [1] eget, tutor aut curator *ipse* [2] creetur. Sed & is, qui manifeste obnoxius impuberi, vel ei, qui cura indigeat, fuerit: tutor vel curator non fiat.

[1] curatione
[2] ipsi
θ. ταῦτα ἀπαίτ.

CCXIX. *Idem.*

3. Quod si quis tutor constitutus aut curator, neque obnoxium habeat eum cujus negotia gerit, neque obnoxius ei sit. Postea autem hereditas ad eum devoluta fuerit, quæ debitorem vel creditorem memoratæ personæ eum faciat: tunc alius tutor vel curator ei adjunga-

θ. αὐτό τι. vers. καὶ εἰ μὴ θέλοι.

tur, qui cuſtodiet eum: & hoc ipſum Sacramento juret, quod non malitiæ tutoris vel curatoris favebit, ne pœnæ ſubjiciatur.

CCXX. *Idem.*

l. ἵνα δὲ μή. [1] dicat

4. Ne autem unuſquiſque *dicens* [1] ſe creditorem impuberis eſſe, vel forte adoleſcentis, ab onere tutelæ, vel curationis facile excuſetur: ſancimus non aliter eum recipiendum eſſe, niſi manifeſte probaverit creditorem ſe eſſe impuberis, vel forte adoleſcentis, vel res eorum ſibi obnoxias eſſe, vel parentes. Quod ſi res in incerto ſit: tunc Sacramentum præbeat, quod ideo tutelam vel curam recuſat: quia revera ſuum debitorem eſſe pupillum vel forte adoleſcentem exiſtimat, tunc enim, & ſi voluerit, non admittatur ad tutelam vel *curationem* [2] cujuſcumque perſonæ: quamvis tutor legitimus ſit.

[2] curam

CCXXI. *Idem.*

l. εἰ δὲ ἀνάσχοιτο.

5. Quod ſi quis adverſus ea tutor vel curator creari paſſus fuerit: ſiquidem obnoxium impuberem habeat, vel forte adoleſcentem: actiones quas habet, amittat. Sin autem ipſe obnoxius fuerit: non liceat ei dicere, quod tempore quo tutelam vel curationem gerebat, ſolutionibus vel *aliis* [1] *commenticiis* [2] liberationibus actione ſolutus eſt.

[1] *dele.* [2] conventiciis

CCXXII. *Idem.*

l. εἰ δὲ πε. [1] *dele.*

6. Nulli tutori vel curatori liceat ſicut ſupra diximus, nomina contra pupillum vel *forte* [1] adoleſcentem redimere, & ceſſiones adverſus eum impetrare, quamvis jam deſiit tutor vel curator eſſe: ſed omnimodo hoc quod factum eſt, pro infecto habeatur, ita ut pupillus quidem vel forte adoleſcens omnimodo ſecuritatem habeat, & nulla teneatur actione. Tutori autem vel curatori non liceat contra eum redire, qui *nominibus* [2] ei ceſſerit: eodem jure obtinente, & ſi poſtquam tutor vel curator deſiit eſſe, ceſſiones nominum impetraverit.

[2] hominibus, *alii*, nomina

CCXXIII. *Idem.*

verſ. καὶ ταῦτα μέν. [1] furioſorum, [2] captorum,

7. Hæc autem omnia de omnibus curatoribus poſita ſunt, non ſolum adoleſcentium, ſed etiam prodigorum, vel *furioſi* [1], vel mente *capti* [2], vel ſi quid aliud aut lege expreſſum eſt, aut natura inveniat.

CCXXIIII. *Idem.*

l. ἐπειδὴ δὲ ὁρῶμεν.

8. Nemo tutor vel curator compellatur pecuniam impuberis vel forte adoleſcentis mutuam dare, ſed liceat ei ſterilem eam in tuto deponere. Nam melius eſt ſortem impuberi vel adoleſcenti conſervari, quam uſurarum cupiditate etiam ſortem amittere. Sin autem ſponte ſua tutor vel curator mutuaverit, forte ſub pignoribus, vel ſub alia indubitata cautela: tunc habeat quidem per ſingulos annos

duorum mensium relaxamentum. Sciat autem quod periculum sortis ad ipsum pertinebit.

CCXXV. *Idem.*

9. Si pupillus reditus habeat sibi sufficientes : eos tutor impendat. Sin autem ampliores reditus sint, quam sumptus : tunc id quod superfuerit, deponatur. Quod si substantia impuberis mobilis sit : tunc id tantum tutor mutuare debet, quod sufficiat ad administrationem pupillarium rerum : quod autem superfluum sit, hoc deponatur. Eademque dicimus & de curatoribus omnium personarum. Licebit autem tutori vel curatori *&* [1] subtiliter inquirere, *si quem reditum* [2] comparare pupillo vel *forte* [3] adulescenti possit ex superflua pecunia, ut & tributa levia sint, & venditor locuples, & reditus fertilis. Sciat autem quod si adversus ea comparaverit : neglegentiæ periculum ad eum pertinebit.

l. εἰ μὲν οὖν ἔχοι.
[1] *dele.*
[2] & si quidem reditus
[3] *dele.*

CCXXVI. *Idem.*

10. Quod si pecuniam *tantam* [1] habeat pupillus, *ut* [2] ex ea administrationes rerum ipsius solummodo explicentur : tunc mutuare tutor vel curator eam debebit cum cogitatione cælestis judicii.

l. εἰ δὲ τοσόνδε.
[1] tantum
[2] quod

CCXXVII. *Idem.*

11. Nam & ab initio antequam administrationi se immisceat tutor vel curator *cujusvis* [1] personæ, sacramentum præstare compellitur *per* [2] divinas scripturas, quod omnia gesturus est, quæ pupillo commoda esse putaverit. Eadem dicimus & de his, qui *curatione egent* [3]. DAT. KAL. JUL. CP. IMP. DN. JUSTIN. PP. A. ANN. XII. JOANNE. V. C. CONS.

vers. καὶ τὴν βουλόμεθα.
[1] cujuscumque
[2] super
l. οὕτως ἡμῶν.
[3] curas egerint, *alii*, curationem gerunt, *alii*, curationem egerunt.

CONSTITUTIO LXVI.

Διάταξις ξγ'.

De depositis cyrographis & trium testium intercedenda præsentia committendis. Et ut scripturis sine tabellione compositis trium testium præsentia præbeatur. Et de comparationibus litterarum quod utique in scripturis vel caussis unius libræ quantitatem excedentibus observare lex jubet : minoris quantitatis contractibus vel instrumentis in vicis celebratis si hæc observatio non fuerit minime ledendis, & quomodo naturales justi liberi fiant matre eorum concubina permanente.

CCXXVIII. *Quemadmodum depositum caute dari potest.*

1. SI quis depositum *alicui dare caute* [1] voluerit, necessarii sunt ei tres testes. Nam litteræ depositarii solæ non sufficiunt *depositori* [2] ad plenissimam depositi dati probationem. Testimonia autem sic exhiberi oportet, ut dicant testes, quod *sub* [3] præsentiam suam vel susceptum est, vel quod depositarius se suscepisse *conscripsit* [4].

l. ἄν τις πίστιν.
[1] in alicujus cautelam dare
[2] *dele.*
[3] in
[4] se conscripsit, *alii*, se subscripsit, *alii*, se scripsit.

[1] dele. [2] adfuerint

Idem est & si sine scriptis: tamen *si* [1] tres *adhibiti fuerint* [2] testes idonei veritate.

CCXXIX. *Quemadmodum sine Tabellione instrumentum caute fieri potest.*

θ. ἀλλὰ καὶ εἴ τις.

2. Si quis sine Tabellione componere instrumentum maluerit sive de mutuo, sive de deposito, sive de alia quacumque causa: tres testes adhibeat: alioquin litteræ ipsius solæ & *comparatio* [1] earum credendæ non sunt. Nulla autem differentia est, utrum *subscripserint* [2] testes, an præsentibus eis instrumentum compositum *esset* [3].

[1] comparationes [2] subscripsissent [3] fuerit.

CCXXX. *Si litterarum fides a voce testium discrepet.*

θ. εἰ μέντοι ποῦ π.

3. Si instrumentum prolatum fuerit, & *litteræ* [1] quidem Titii esse non *videantur* [2], testes autem dicant, Titium *eas* [3] scripsisse, jurati scilicet, testimonium eorum reprobari facile non *debet* [4]: sed *tamen* [5] ad sapientiam judicis pertinet, ut ea, quæ verisimilia magis putaverit, eis majorem præbeat fidem.

[1] littera [2] videatur, [3] eam [4] oportet: [5] tantum

CCXXXI. *De contractibus incaute compositis.*

θ. εἰ μέντοι τις.

4. Si quis instrumentis componendis adhibere prædictam observationem neglexerit, vel deposuerit alicui, vel mutuaverit sine testium præsentia, solis litteris debitoris credens: incaute quidem facturus est: sed tamen, si per sacramentum vel per confessionem debitoris veritas manifestetur, id quod dedit, exigere non prohibeatur.

CCXXXII. *Quomodo Tabelliones caute debeant instrumenta componere.*

θ. ἀλλὰ καὶ τὰ συμβόλαια.

5. Instrumenta quoque, quæ apud Tabellionem componuntur, subscriptione testium, sicut dictum est, muniri præcipimus ante completionem scilicet a Tabellione insertam [a].

[a] *Completionem scilicet a Tabellione insertam*] *Pith. Scholiastes.* Περὶ τοῦ τελέσματος: τουτέστι περὶ τῆς κόμπλης τῆς παρὰ τῶν ταβελλιώνων γινομένης. Alexius Comnenus Nov. 8. Τῶν γὰρ δικαστῶν ἄλλων εἰς ἄλλας τρεπομένων ἐννοίας, καὶ τῶν μὲν τὰ ἔγγραφα ἐξ ὧν ἡ σύσχεσις γίνοιτο μὴ ἄλλως ἀγοραῖα κατονομάζεσθαι κατὰ τὴν Ἰουστινιάνειον νεαρὰν εἰ μὴ παρὰ ταβελλίωσι τελοῖντο καὶ συνήθεις ἐπιφέροιντο κόμπλας διατεινομένων· τῶν δὲ τὰς ὑπογραφὰς τῶν ταβελλιώνων ἀρκεῖν λεγόντων ἀγοραῖα τὰ ἔγγραφα συνιστᾶν κἂν μὴ κεκομπλατευμένα τυγχάνοιεν, &c.

CCXXXIII. *De comparatione notarum.*

θ. δεῖ μέντοι.

6. Judices non tantum ex comparatione litterarum falsitatem *reprehendant* [1], sed etiam ex *comparatione* [2] *notarum* [3].

[1] deprehendant, [2] compositione [3] notarii.

CCXXXIIII. *De comparatione litterarum.*

θ. εἰ μέντοι πλεονάκις.

7. Comparatio litterarum, sicut supra diximus, sine *testimonio-*

rum [1] confirmatione non sufficiat ad veritatis probationem. Sin autem omnes testes mortui sunt cum Tabellione, vel *forte* [2] in absentia Tabellio est: tunc ille *quidem* [3], qui instrumentum producit, sacramentum præstet, quod nullius malitiæ conscius est in eo instrumento commissæ. Comparatio autem litterarum *propter necessitatem* [4] causæ sine impedimento secundum pristinum morem procedat. Quod si Tabellio *&* [5] vivit, & præsens *sit* [6], juratus testimonium suum de fide instrumenti *præbeat* [7]. *Sed* [8] si per aliquem ministrum suum instrumentum composuit, & ille *vivit* [9], & præsens *est* [10], & nullo morbo vel alia justa causa impediatur in judicium venire, præbeat ipse *quoque* [11] testimonium. Item si per *Titium* [12] pecunia numerata est: & ipse *veniat* [13]. Quod si neque *numeratorem* [14] habeat instrumentum, & omnes testes mortui sunt, vel absentia, vel *alia* [15] causa impediantur *venire* [16]: solus autem Tabellio & vivit & venit: testimonium ipsius probabile *sit* [17], ad fidem instrumenti pertinens: ut nec comparatio litterarum necessaria esse videatur. Quod si Tabellio mortuus est, fiat quidem comparatio litterarum ejus: & veniat tam minister ipsius, per quem instrumentum *conscriptum* [18] est, quam *numerator* [19] pecuniæ, scilicet si non absint. *Enimvero sive* [20] mortui sint, vel in absentia fuerint: alii testes producantur. Et si hoc facile non sit: *ad* [21] comparationes litterarum Judex perveniat, ut non solum completiones litterarum a Tabellionibus factæ comparentur, sed etiam aliæ litteræ tam principalis personæ quam testium in comparationem deducantur, ut ex multis comparationibus litterarum fides veritatis illucescere possit. Sin autem nullum aliud ad veritatem probandum supersit, quam comparationes litterarum: tunc illud teneat, quod usque ad hoc tempus obtinuit, ut qui instrumentum producit, legitimum sacramentum subeat, quod nulla malitia usus est: sed & is, qui fidem instrumenti exigit, de dolo & calumnia jusjurandum subeat. Istis autem omnibus necessitatibus omnes liberantur, si sub actorum testificatione instrumenta intimentur, & ibi testes & aliæ personæ suis depositionibus contractum *conroborent* [22].

[1] testium
[2] si forte
[3] *dele.*
6. ὅπι τὸ δὲ.
[4] pro necessitate
[5] *dele.*
[6] est,
[7] præstet.
[8] Et
[9] vivat,
[10] sit,
[11] *dele.*
8. εἰ δὲ καὶ ἀριθμητής.
[12] testium
[13] veniat & sacramentum præbeat.
[14] adnumeratorem
[15] alia justa
[16] in judicium venire:
[17] est,
9. εἰ δὲ ὁ συμβολαιογράφος.
[18] compositum
[19] adnumerator
8. εἰ δὲ μηδείς.
[20] Si vero simul
[21] tunc ad
vers. εἰ δὲ οὐδέν.
[22] roborent.

CCXXXV. *Idem.*

8. Omnia autem quæ de comparationibus constituimus ab illis instrumentis faciendis, quæ sine Tabellione composita sunt, maneant in eadem firmitate durantia. Illa quoque jura, quæ de imperitis litterarum in judiciis *probata* [1] sunt, inconcussa permaneant.

vers. καὶ πάντα.
[1] prolata

CCXXXVI. *Imperiti litterarum quomodo debeant instrumenta componere.*

9. Si instrumentum litterarum imperitus componere maluerit, necessarius est Tabularius, si in illo loco Tabularii sunt. Sed & testes non minus quinque scientes eum imperitum litterarum, & ab eo co-

vers. ἐὰν δέ.

gniti, & poſtquam imperitus vel ſanctam crucem fecerit, vel paucas litteras, unus ex hiſdem quinque teſtibus pro eo ſubſcribat. Omnes autem quinque teſtes ſubſcribere debent, quod & præſentibus eis & cognoſcentibus imperitum, omnia proceſſerunt.

CCXXXVII. *De contractibus ſine ſcriptis compoſitis.*

θ. καὶ ταῦτα γρά-φει.
¹ teſtibus, *Ivo.*

10. Hæc autem omnia de his contractibus dicimus, qui ſcriptura interveniente fiunt. Alioquin ſi ſine ſcriptura aliqui contraxerint: liceat eis vel *teſtimoniis* ¹, vel jurisjurandi religione veritatem manifeſtare, ſcilicet actore quidem teſtes producente, reo autem vel jurante vel jusjurandum referente, ſecundum hoc quod judex æſtimaverit.

CCXXXVIII. *De vi & poteſtate Conſtitutionis in quantitate.*

θ. κρατείτω μόνον.
¹ ſervari

11. Hujus Conſtitutionis obſervatio in his contractibus locum habet, qui ſunt ultra quantitatem libræ auri. Nam uſque ad libram auri priſtinum morem *conſervari* ¹ jubemus.

CCXXXIX. *De vi & poteſtate Conſtitutionis in loco.*

θ. ταῦτα δὲ πάντα.
¹ uſus
² lege
³ reprobamus, *alii.* non probamus, *alii.* non prægravamus,
⁴ legitima

12. Hujus Conſtitutionis *ſubtilitas* ¹ in civitatibus locum habeat. Si enim inſtrumentum in vico compoſitum ſit: conſuetudo pro *jure* ² habeatur. Ruſticorum enim ſimplicitatem & in teſtamentis faciendis non *reprobavimus* ³, quamvis alias in ordinatione teſtamentorum *ſumma* ⁴ ſubtilitas exigatur.

CCXL. *De vi & poteſtate Conſtitutionis in tempore.*

θ. κρατείτω.
¹ præteritæ cauſæ

13. Hæc Conſtitutio in futuris inſtrumentis & contractibus valet: nam *præteriti caſus* ¹ prioribus legibus dirimuntur. DAT. PRID. NON. JUN. CP. IMP. DN. JUST. PP. A. ANN. XII. JOHANNE V. C. CONS.

Διάταξις ξζ'.

CONSTITUTIO LXVII.

CCXLI. *Quomodo filii naturales legitimi fieri poſſunt.*

verſ. εἴ τις συνοικοῦντα.
¹ *Ivo part.* 8. liberos procreaverit. *Idem in Panormia.* filios procreaverit.
² *Ivo.* liberos
³ vivant,
⁴ ſint,
⁵ dictum eſt.
θ. ἀλλ' ἔμπροσθεν.
⁶ naturalis

1. SI quis cum libera muliere conſuetudinem habeat non affectione maritali, & ex ea liberos *naturales fecerit* ¹, eoſque velit *filios* ² legitimos & in poteſtate ſua habere: liceat ei cum matre eorum dotalia inſtrumenta componere. Nam filii qui antea naturales erant, poſt compoſitionem dotalium inſtrumentorum, ſui & in poteſtate patris efficiuntur, ſive poſtea nati filii *vivunt* ³, ſive mortui *ſunt* ⁴, ſive omnino nullus alius procreatus eſt, ſicut in Inſtitutis & in Codice *didicimus* ⁵. Quod ſi ante, quam dotalia inſtrumenta fiant, mater concuba deceſſerit, velit autem pater *naturales* ⁶ filios ex ea

ſuſcepto

susceptos legitimos *habere* [7]: adeat Imperatorem cum precibus, & expostcat, ut sibi liceat legitimum nomen eis imponere, & natalibus suis eos restituere, quemadmodum libertini natalibus restituuntur. Principe enim adnuente supplicationibus patris, necesse est, ut liberi legitimi fiant, quamvis dotale instrumentum nullum *cum matre* [8] eorum *jam mortua* [9] compositum sit. Idem dicimus, & si filios naturales pater diligat, matrem autem odio habeat: quia *in corpore suo* [10] peccavit. Nam si ea causa sit, & nolit cum ea nuptias contrahere: licebit ei prædicto modo filios naturales legitimos sibi facere. Item si liberi naturales matrem suam caluaverint, ne dotalibus instrumentis cum ipsa factis in potestate patris efficiantur, & ususfructus rerum ad eos *pervenientium* [11] patri adquiratur: si talis dolus factus fuerit, liceat patri prædicto modo preces Imperatori porrigere, & filios legitimos facere, & in potestate sua eos redigere. Eadem dicimus & si justa causa dotalia instrumenta impediat. Pone *enim* [12] patrem naturalem Diaconum vel Presbyterum factum esse, ut ducere non possit uxorem. Quod si pater non potuit in antefatis casibus Imperatori supplicare: liceat ei in testamento suo legitimos successores sibi s..bere filios naturales: *ut tamen* [13] illi post mortem parentis supplicei Imperatori, & testamentum patris ostendant, & principe adnuente in tantum capiant paternam hereditatem, in quantum scripti sunt: aliter enim legitimo nomine non fruantur. Hæc autem omnia, quæ modo *addita* [14] sunt, tunc habeant locum, cum nulla alia legitima proles, vel antea vel postea patri subsit. Legitimis enim filiis natis non aliter naturales legitimi fiunt, nisi dotalia instrumenta pater cum matre eorum *confecerit* [15].

[7] facere:
[8] dele.
[9] dele.
θ. καί π.
[10] in corpus suum
θ. ἴσμεν δέ.
[11] pertinentium
θ. ἄν τις αὐτ.
[12] enim interim
θ. εἰ μέντοι γε.
[13] attamen
[14] dicta
[15] conscripserit.

CCXLII. *Quomodo legitimi fieri non possunt.*

2. Filios naturales antea quidem licebat patribus legitimos sibi per adoptionem efficere: sed divi Justini Constitutio hoc prohibuit, quam noster Imperator in suo statu manere *jubet* [1].

θ. καὶ οὐ λέλυθεν.
[1] vult.

CCXLIII. *Qui sine dotalibus instrumentis nuptias contrahere possunt, vel non.*

3. Nemo dignitate decoratus Senatoria sine dotalibus instrumentis, & ante nuptias donatione matrimonium contrahat. Alioquin filii qui ex tali copulatione procreati fuerint, non erunt legitimi, sed magis naturales. Alii autem qui militiis honestioribus decorantur, vel negotiationibus vel quibusdam artibus laudabilibus præditi sunt, & sine dotalibus instrumentis & ante nuptias donatione copulentur, sed non circa scripturæ cautelam. Debent enim hoc ipsum defensori Ecclesiæ vel Oratorii dicere, & ille adhibeat tres vel quattuor Clericos ad testimonium, & conscribatur [2] *chartula* [3], qua declaretur dies, *quo* [4] Imperatore *&* [5] Consule *&* [6] mense convenerunt ille & illa, in illo

θ. ἀλλὰ μὴ συν.
θ. ἔσονται δέ.
[2] charta,
[3] & tempus quo
[4] quo
[5] vel

5 loco Oratorii quo
6 defenſores Eccleſiæ.
7 chartam
verſ. εἰ δὲ μὴ.
θ. τὸ δὲ ἵνα.

Oratorio [5] & copulati ſunt, & ſubſcribant *defenſor & Clerici* [6]. Et ſiquidem velint *chartulam* [7] accipere vel ambo vel unus ex his, præſtetur eis: ſi nolint, deponatur in ſancto Oratorio, ut poſtea ſi opus fuerit, producatur ad probationem nuptiarum, ut etiam proles ex ea copulatione procreata legitimo nomine perfruatur. Sin autem viliſſimi homines matrimonium contrahere velint: liceat eis & ſine ſcriptura hoc facere. Idem dicimus & de ruſticis hominibus, & de militibus, qui in armis occupati ſunt.

[a] *Chartula*] Vide notata ad cap. 2. Conſtitut. 44.

CCXLIIII. *Idem.*

θ. ἐνθέν δὲ.
1 Evangeliis
2 illi, *vel*, ei
3 procreaverint:

4. Si quis divinis tactis *ſcripturis* [1] juraverit mulieri legitimam ſe eam uxorem habiturum, vel ſi in Oratorio tale ſacramentum dederit: ſit *illa* [2] legitima uxor, quamvis nulla dos, nulla ſcriptura alia interpoſita ſit. Et ſi liberos non habuerit, mortuo marito quartam partem ſubſtantiæ ejus accipiat, ſecundum Conſtitutionem noſtri Imperatoris, etſi eam de domo ejecerit, quamvis ſine repudio hoc fecerit. Quod ſi liberos *procreaverit* [3]: legitimi eſſe videantur. Et ſi aliis nuptiis contractis legitimos filios pater habuerit: omnes ſimul legitimum nomen habebunt.

CCXLV. *Qui ſint legitimi filii, vel naturales vel neutrum eorum, id eſt, ex damnata copulatione.*

θ. οὗτος ἐμοῦ.
1 naturali

5. Ergo ſiquidem ex hujuſmodi matrimoniis filii naſcuntur, legitimi erunt. Sin autem aliter filios aliquis habuerit, naturales [a] erunt: & tam ex teſtamento quam ab inteſtato patri *naturales* [1] ſuccedunt ſecundum obſervationem Principis noſtri, ſcilicet ſi non ex damnata copulatione nati ſunt. Tales enim liberi neque legitimi, neque naturales appellantur: nec omnino patri ſuccedunt.

[a] *Naturales*] *Pith.* D. Auguſtinus contra Julianum. Ea quæ cum fœminis committuntur ſtupra laudatis, quia & illic uſus utique naturalis eſt, quamvis damnandus, quia legitimus non eſt: unde & filii non legitimi, ſed naturales vocantur qui inde naſcuntur.

Διάταξις ν'.

CONSTITUTIO LXVIII.

CCXLVI. *De appellationibus in Sicilia porrectis.*

1 Imperatori
2 &
3 ſententiæ ejus roborentur.
4 alia lis civilis
5 patrum

1. APpellationes, quæ in Sicilia porriguntur adverſus ſententias Prætoris vel Ducis vel cujuſvis alterius Judicis in Sicilia conſtituti, apud Quæſtorem in hac regia urbe exerceri præcipimus, ut ipſe diſcutiat cauſas provocationis, & ſententiam dicat, & noſtro *Imperio* [1] referat, *ut* [2] noſtra auctoritate *ſententia ejus roboretur* [3]. Sed ſi *aliud civile* [4] emergat, veluti defenſoris confirmatio, vel decretum *patris* [5] civitatis Siciliæ: ſimiliter ad Quæſtorem referatur, & calculo

ipsius confirmetur, nostra scilicet auctoritate suggerente Quæstore sequenda.

CONSTITUTIO LXIX. Διάταξις ξθ'.

Ut qui audire a Judicibus contemnuntur Episcopis pro eis agentibus audiantur. Et ut Præses si suspectus appareat, in audientiam Episcopus conveniat: sive ut cum litteris Patriarchæ Episcopi, sed & Laïci cum litteris Episcopi & Præsidis ad Regiam veniant civitatem.

CCXLVII. Si Præses Provinciæ supplices Provinciales contempserit.

1. SI quis propter civilem vel criminalem causam Præsidem Provinciæ adierit, & ille contempserit actorem, vel alio modo causam cognoscere secundum leges contempserit: licet actori supplicare civitatis Episcopo, & *hoc ipsum* [1] in quirimoniam deducere, ut religiosus Antistes, vel ipse ad Præsidem veniat, vel suos homines mittat, per quos *compellere* [2] Præsidem sine dilatione & injuria litem dirimere possit. Quod si tanta *impudentia* [3] Rector Provinciæ teneatur: ut nec Episcopo nec Clericis imminentibus justitiam sequatur: tunc liceat Episcopo, si voluerit *actor* [4] ad nostram pietatem *venire* [5], & preces fundere, dare ei litteras, per quas nobis declaretur superbia atque injuria Præsidis. Nos enim & actori medebimur, & Præsidi competentem vindictam imponemus.

vers. εἰ δὲ σεν-αὐτ.
[1] ipsum
[2] compellat
[3] imprudentia
[4] actorem
[5] mittere,

CCXLVIII. Si cui Præses Provinciæ suspectus sit.

2. Si *cui* [1] Præses Provinciæ suspectus esse videatur, & litigare apud eum solum noluerit: liceat ei Episcopum invocare, ut cum ipso considente *litem* [2] audiat, & vel *amicali* [3] compositione litigatores transigere *faciant* [4], vel more Parasimioseos [a] audiant, vel cognitionaliter: ita tamen, ut sententia legibus consentanea imponatur.

§. εἰ δέ τις ὑποπτεύῃ.
[1] quis
[2] causam
[3] amicabili
[4] faciat,

[a] *Parasimioseos*] *A. A.* Naturaliter non cognitionaliter dicitur Novell. 82. cap. 5. Novell. 86. cap. 2. de plano, sine causæ cognitione, sine scripto. *Pith.* Ἐν σχήματι παρασημειώσεως, quasi per indicem. Τουτέστι τὰ κεφάλαια τῶν λαλουμένων περιλαμβάνειν καὶ γράφειν ταῦτα ὡς ἐν συνόψει καὶ δι' ὀλίγων, ὁποῖα εἴδομεν ὄντα παλαιὰ βασιλικὰ σημειώματα. Hieronym. in Esaiam. Et σημειώσεις quas nos excerpta possumus appellare.

CCXLIX. De Provincialibus, qui temere in Constantinopolitanam civitatem veniunt.

3. Si quis autem non adito Præside *Provinciæ* [1], & sine litteris Episcopi in hanc civitatem venerit, & de aliqua causa nos molestaverit: sciat se tales pœnas subiturum, quales passurus esset Præses Provinciæ, si *aditus* [2] eum *contempsisset* [3].

§. εἰ δέ τις εἰσιὼν.
[1] *dele.*
[2] aditus audire
[3] contempserit.

CCL. Si Præses Provinciæ injuriam fecerit.

4. Si quis a Præside Provinciæ injuriam passus fuerit, adeat civi- §. εἰ μέντοι ὑβρισθῇ.

tatis Episcopum, ut si arbitrio ejus Præses condemnatus sit, satisfaciat homini injuriam passo. Sin autem *hoc* [1] facere noluerit, & veniat ad nostras piissimas aures: siquidem justam sententiam religiosissimi civitatis Episcopi comprehendamus, ultimis suppliciis Præsidem adfici *jubebimus* [1]. Sin autem innocentem eum inveniamus: necesse est, ut nullum responsum a nostra clementia calumniosus actor accipiat.

[1] hoc Præses

[1] jubemus.

C C L I. *De Officio Taxeotarum Præsidis.*

5. *Curent* [1] Officiales Præsidum, ut lites *subjectorum* [2] *dirimantur* [3], & non accipiant sportularum nomine plus, quam nostra Constitutione *cavetur* [4]: quod si contra hæc fecerint, ultimis suppliciis subjiciantur.

vers. καὶ τῶν πεθειμένων.
[1] Jutent cum res exigit
[2] subditorum
[3] dirimant,
[4] jubetur.

C C L I I. *Si Episcopus ad gratiam Præsidis supplicem contempserit.*

6. Si Episcopus *ad* [1] gratiam Præsidis supplicem contempserit, ex sacris regulis pœna subjiciatur.

θ. εἰ μέντοι εὑρεθῇ.
[1] propter

C C L I I I. *De Officio defensorum, & Episcopali audientia.*

7. In civitatibus, in quibus Præsides præsto non sunt, adeant litigatores defensorem civitatis, & ille audiat causas. Si autem Episcopum judicare sibi maluerint, hoc quoque fieri jubemus.

θ. ἐν δὲ ταῖς.

C C L I I I I. *De Episcopis vel Clericis ad Constantinopolitanam civitatem pertinentibus.*

8. Nemo Episcopus, nec Clericus sine litteris Patriarchæ vel Episcopi in hanc *florentissimam* [1] civitatem veniat.

θ. οὔτε δὲ μοναχοί.
[1] sanctissimam

C C L V. *Ut nemo ultra sportularum modum statutum exigere audeat, & de Officio Præsidis & Episcopi.*

9. Neque Præfectianus, neque in rebus Agens [a], neque alius cujuslibet condicionis homo in Provincias veniens, plus exigat sportularum nomine, quam nostra constitutione cavetur. Sin autem plus exegerit, suo periculo Præses secundum leges in eum *vindicet* [1]. Quod si hoc facere neglexerit, Episcopus civitatis ad nos referat, & tam de Præsidis neglegentia judicet, quam de dignitate vel militia vel alia condicione ejus, qui plus exegerit, ut nos *in utrumque* [2] competentem cohercitionem imponamus. DAT. XV. KAL. MAIAS IMP. DN. JUSTIN. PP. A. ANN. XIII. APIONE V. C. CONS.

θ. εἰ δέ τις μαγιστριανός.

[1] judicet.

[2] utrique

[a] *In rebus Agens*] Vide notata ad cap. 1. Constitut. 21.

CONSTITUTIO LXX.

Διάταξις ο'.

Ut Monachus ante latam novellam Constitutionem in Monasterium ingressus licentiam habeat qualiter vult de suis rebus ordinare.

CCLVI. *De Constitutione Imperatoris, quæ loquitur de substantiis Monachorum vel Ascetriarum.*

1. SCimus in superioribus Constitutionem esse relatam, qua cavetur, ut qui quæve *in* [1] Monasterium intrant, videantur substantias suas Monasterio consecrasse. Nam ante introitum liberam *habent* [2] facultatem, quomodo voluerint, bona sua *disponere* [3]. Postquam autem intraverint, talem licentiam non habent, quamvis liberos habeant. Sed ea Constitutio, quæ de hoc jure loquitur, ex suis temporibus *valet* [4]. Nam si antequam ipsa introducatur, factus est aliquis Monachus, vel facta est mulier Monacha, nihil ad eum vel ad eam pertinet. Ergo *habent* [5] liberam facultatem qualiter voluerint sua negotia disponendi & post memoratam Constitutionem. DAT. ID. OCT. IMP. DN. JUSTIN. PP. AUG. ANN. XI. JOHAN. V. C. CONS. IND. II.

[1] dele. [2] habeant [3] distribuere. [4] valeat. [5] habeant

CONSTITUTIO LXXI.

Διάταξις οα'.

CCLVII. *De his qui per capillum Dei, aut per caput jurant: vel alio modo blasphemia contra Deum immortalem utuntur.*

1. SI quis *per capillum Dei vel per caput* [1] juraverit, vel alio modo blasphemia contra Deum usus fuerit: officio Præfecti urbis ultimo supplicio subjiciatur. Si quis *autem* [2] talem hominem non manifestaverit: non est dubium, quod divina *condemnatione* [3] *similiter* [4] coërcebitur. Ipse *quoque* [5] Præfectus urbis, si neglexerit, post Dei judicium *etiam* [6] nostram indignationem timeat.

[illegible] *vers.* [illegible] [1] per capillum vel barbam Dei [2] *adde*, sciens [3] coërtione [4] simul [5] quippe [6] &

CONSTITUTIO LXXII.

Διάταξις οβ'.

Ut famulis libertate decoratis, jus aureorum sine Imperiali pragmatica competat. Et ut libertus si ingratus ex causis lege designatis appareat ditioni patroni reddatur. Sive ut libertam suam quis uxorem ducere volens dotalia instrumenta componat. Sed etsi ex ancilla liberos habens, cum eam manumiserit, factis dotalibus instrumentis uxorem legitimam habere videbitur, sed & filios ejus ex eo ipso intellige liberari.

CCLVIII. *De jure aureorum anulorum.*

1. SI quis famulum suum vel ancillam manumiserit, & cives Romanos fecerit (aliter enim *nec* [1] valet manumissio) tacito jure videatur jus aureorum anulorum [2] adeptus fuisse, & natalibus resti-

vers. [illegible] [1] non

[2] indigent. [3] ut impetrent [4] valet.

tutus [b] esse: & non *indigeat* [2], *ut hoc impetret* [3] a Principe. Hæc Constitutio in futuris casibus *teneat* [4].

[a] *Jus aureorum anulorum*] *A. A.* Novell. 18. cap. 10. Novell. 78. cap. 1. 4. Olim non poterant liberti aureo anulo uti sine Imperatoris licentia. Eratque is anulus equitum insigne, postea ingenuorum. *Pith.* Jus ingenuitatis. Anulum enim aureum neque servus, neque libertinus gestabat in publico, sed libertini argenteum, servi ferreum: licet & multi honestissimi anulo ferreo uterentur. Isidorus.

[b] *Natalibus restitutus*] *A. A.* Novell. 18. cap. 10. Novell. 74. cap. 1. Novell. 78. cap. 1. & 4. Legitimare hodie vocant, jura legitimi ex rescripto largiri. *Pith.* In quibus scilicet initio omnes homines fuerunt. Nazianzenus. Περὶ τῶν καθ' ἑαυτόν.

Οὐδὲ φίλοι θεράποντες ἐμὸν γένος, οὓς ῥα τυραννὶς
Ἔκρισεν ἀρχαίη, καὶ οὔνομα θήκατο δοῦλον
Εὐγενέας δμωάς τε μιῆς χθονὸς ἐκγεγαῶτας
Η χθονὸς ἦε θεοῖο· νόμος δὲ ἐπίασσεν ἀλιτρός.

CCLIX. De reverentia & obsequio patronis a libertis præstandis, & ingratis libertis.

1. κἀκεῖνο δέ. [2] sive jure [2] consistere. vers. εἰ γὰρ ἐν ἐκείνοις. [3] ille, [4] ingratus [5] extiterit, [6] extiterit, vers. καὶ μάλιστα. & vers. ἢ ὕβρεις. [7] Cavere autem oportet ingratitudines quæ, *Ivo.* [8] constitutæ, [9] id est 1. ὥστε. [10] tribuant: [11] conservat. [12] relaxaverit.

2. Libertus patrono suo competens obsequium & reverentiam præbeat. Quamvis enim libertinos similes ingenuorum hac Constitutione fecimus: attamen patronis jura patronatus intacta reservamus: in his scilicet casibus, in quibus reservari possunt secundum nostram distinctionem: nisi forte renuntiaverit patronatus prærogativæ manumissor sive per testamentum *jure* [1] fideicommissi, sive eo tempore quo libertatem imponebat. Ingratum autem libertum contra patronum suum *existere* [2] prohibemus, quod & in pecuniariis donationibus introduximus. Et si in illis *eo* [3], qui liberalitatem accepit, *ingrato* [4] contra donatorem *existente* [5], infirmatur donatio: quanto magis si libertus circa patronum ingratus *fuerit* [6], rescindi debet libertas? *Causæ autem ingratitudinis* [7] legibus *cognitæ* [8] sunt; veluti si libertus manus suas contra patronum moveat: vel si contumelias atroces ei fecerit: vel si magnum & intolerabile damnum ei dederit: *idem est & si* [9] ad dedecus ejus pertinentes injurias effuderit. Si enim horum aliquid patronus vel liberi ejus probaverint, ad pristinum statum convictus libertus revertitur. Quod si competentem reverentiam patrono & honorem *retribuant* [10]: lex quoque eis libertatem ingenuitatis nomine decoratam *conservabit* [11]. Hæc autem totiens patronus habet, quotiens jura sui patronatus non *relaxavit* [12].

CCLX. Si quis libertinam suam patronus uxorem habere maluerit.

1. εἰ δέ τις ἀπελευθέραν. [1] conficiat: [2] habeat [3] connubio, *Ivo.* [4] existant.

3. Si quis libertam suam ducere uxorem voluerit, dotalia instrumenta cum ea *componat* [1]: & *habebit* [2] eam legitimam uxorem: quamvis ipse summa dignitate præfulgeat: & liberi, qui ex tali *conjugio* [3] procreati fuerint, legitimi successores patri suo *succedant* [4].

CCLXI. *Si quis ex ancilla ſua liberos habuerit, & dotalia inſtrumenta fecerit.*

4. Si quis ex ancilla ſua liberos habuerit, eamque manumittere velit, & dotalibus inſtrumentis factis legitimam uxorem habere: ipſa compoſitione inſtrumentorum dotalium liberi ejus manumitti [a] *videantur* [1]. Si enim miles legatum ſervo ſuo relinquendo videtur & libertate eum tacite donaſſe: quanto magis hoc obtinere debet in filiis, ubi pater matrem eorum & manumiſit, & legitimam uxorem dotalium inſtrumentorum compoſitione habuit?

verſ. ὅτι ἂν τις.

[1] *adde*, tacito jure.

[a] *Liberi ejus manumitti videantur*] *A. A.* Novell. 78. cap. 4. Adverſus orbitatis pœnas jus liberorum impetrari ſolebat a Principe. Trium vero liberorum jus non ſolum dictas pœnas tollebat, ſed etiam præmia conferebat. *Pith.* Vid. l. 1. C. de jur. liberor. Ulpian. lib. ſingul. regul. de ſolidi capacitate inter virum & uxorem. D. Auguſtinus contra Julian. Pelagian. Ut jure fuerit conſtitutum ne quiſquam jus liberorum haberet, niſi cum amborum anni computati & ſimul ducti centum non tranſiſſe docerentur.

CCLXII. *Ratio Conſtitutionis.*

5. Hæc Conſtitutio non videtur *extra juris diviſionem introducta eſſe* [1]. Si *enim Pius* [2] Antoninus Imperator jus Romanæ civitatis [a] antea per ſingulos impetrandum, poſtea commune fecit omnibus ſubjectis: & *divæ* [3] memoriæ Theodoſius jus liberorum antea per ſingulos impetrandum, *ipſum* [4] commune Romanis omnibus fecit: *quid novum, ſi nos quoque jus aureorum anulorum & natalium reſtitutionis generale fecimus* [5] omnibus libertinis, ſalvo patronatus honore?

[1] ἰδοὺ τούτου ἐν ἑαυτῷ aliquid novitatis introducere.

verſ. τοινύμιθα δι.

[2] Sed ſequitur eam quam Pius.

[3] divinæ

[4] ipſe

[5] nos autem veſtigia eorum ſequentes per hanc generalem conſtitutionem fecimus commune

[a] *Jus Romanæ civitatis*] *Pith.* Ut in orbe Romano qui fuerunt ex Conſtitutione Titi Aelii Hadriani Antonini Pii, cives Romani effecti ſunt. L. in orbe ff. de ſtat. homin. Chryſoſtomus.

CCLXIII. *De poteſtate Conſtitutionis in tempore.*

6. Hæc autem omnia in futuris caſibus teneant. Nam in præterito tempore locum non habent. DAT. XV. KAL. FEB. CONST. IMP. DN. JUST. PP. AUG. ANN. XV. APIONE V. C. CONS.

6. *in fine* ἐπεὶ δὲ ὁ νόμος.

CONSTITUTIO LXXIII.

Διάταξις οδʹ.

Ut Laïcus Monachos vel Sanctimoniales in Aſceterio vel Monaſterio conſtitutas non apud civilem Judicem, ſed magis apud civitatis Epiſcopum debet accuſare: omnibus majoribus minoribuſque Judicibus decem librar. auri pœna propoſita hanc Conſtitutionem violaturis.

CCLXIIII. *Si quis in jus vocare Monachum vel Sanctimonialem conatus ſit.*

1. SI quis cum Monachis vel Sanctimonialibus habeat litigium, non audeat Monachum vel Sanctimonialem in Aſceterio [a] ſive

verſ. εἴ τις πρὸς μοναχούς.

Monaſterio conſtitutum vel conſtitutam ad civilem Judicem accuſare vel *trahere* [1] *:* ſed magis adeat civitatis Epiſcopum. Ille enim exiſtimabit, utrum *repræſentari* [2] principalis perſona debeat, an per *œconomum* [3], vel apocriſarium [b] defendi cum omni ſcilicet honeſtate, ita ut Epiſcopus legibus & Canonibus conſentaneam ſententiam proferat.

[1] protrahere :
[2] præſentari
[3] hegumenum, *alii*, legitimum

[a] *Aſceterio*] Vide notata ad cap. 6. Conſtitut. 6.
[b] *Apocriſarium*] Vide notata ad cap. 3. Conſtitut. 6.

C C L X V. *Ut hæc Conſtitutio ad curam Magiſtratuum & Epiſcoporum pertineat.*

verſ. ταῦτε τοίνυν.
[1] Prætorio

2. Hanc Conſtitutionem omnes Præfecti *Prætoriorum* [1] cuſtodiant, & Præfecti utriuſque Romæ, & Prætor populi [a], & Provinciarum Præſides, & omnes Epiſcopi, & curent citius Monachorum & Sanctimonialium lites dirimere.

[a] *Prætor populi*] Vide notata ad Conſtitut. 23.

C C L X V I. *De temeratoribus hujus Conſtitutionis.*

ſ. ἐὰν τίνες.

3. Si quis autem hanc Conſtitutionem violaverit, in Magiſtratu quidem poſitus decem librarum auri pœna multabitur, & Magiſtratu careat : executor autem litium conſtitutus in *Decanicis* [a] *Eccleſiarum* [1] recludatur competentes pœnas *luiturus* [2], & poſtea non concedatur officium executoris habere.

[1] in locis qui Decanica appellantur
[2] ſoluturus

[a] *Decanicis Eccleſiarum*] *A. A.* Novell. 79. cap. 2. Eccleſiæ carcer, ab eodem forte Decanorum miniſterio dictus, qui lectuli defuncti miniſterium faciebant, dum ad ſepulchrum deferebatur. Vide L. non plures, C. de ſacroſanct. Eccleſ. *Pith.* Secretarium. Actio 1. Concil. Chalcedon. Per homines ejus & Comites non ſum permiſſus egredi de Secretario uſquequo ſubſcripſi ſententiæ Dioſcori. Thalaſius dixit. In Secretario fueram poſitus. Κάγκελα. Photius tit. 9. cap. 1. Nomo-canonis. Οἱ δὲ ἐκβιβασταὶ κλείονται εἰς τὰ κάγκελα καὶ προσηκόντως σωφρονίζονται καὶ διὰ τῶν Ἐπισκόπων κωλύονται τοῦ λοιποῦ ἐκβιβάζειν. Alius quidam ἐκκλησιαστικὴν εἰρκτὴν vocat. Τὸν δὲ, inquit, Θαρρησάντων ἐκβιβαστῶν ἕνα τῶν εἰρημένων ὑπομεῖναι εἰς τὴν ἐκκλησιαστικὴν εἰρκτὴν ἐμβαλλομένων καὶ ὑπὸ τοῦ Ἐπισκόπου σωφρονιζομένων.

C C L X V I I. *Quorum hac Conſtitutio intereſt.*

verſ. τῶν κρατούντων.

4. Hæc autem Conſtitutio teneat in Monachis, item in Sanctimonialibus, quamvis ipſæ in Monaſterio vel Aſceterio non degant. De Clericis autem aliæ leges poſitæ ſunt. DAT. VI. ID. MART. CONST. IMP. DN. JUST. PP. AUG. ANN. XI. APIONE V. C. CONS.

CONSTI-

CONSTITUTIO LXXIIII. Διάταξις π΄.

De superaddito alio in civitate Regia Magistratu id est Quæsitoribus & eorum officiis, & quid debeant observare.

CCLXVIII. *De Officio Quæsitoris.*

1. IN hac florentissima civitate alium Magistratum addendum esse θ. τῇ μέ.
existimavimus, cui nomen Quæsitoris [a] *imponimus* ': quem volu- & vers. βουλόμεθα.
mus primum quidem Dei timorem habere, deinde autem nostras le- : imponemus :
ges custodire, & perscrutari eos, qui de Provinciis in hanc civitatem veniunt. Et non solum de masculis, sed etiam de feminis inquirat: & tam de Clericis, quam de Monachis & Sanctimonialibus, & de Scholasticis [b] aliarum civitatum, vel cujusvis alterius condicionis, & interrogare qui sunt, & unde venerunt, & qua occasione. Et siquidem coloni sunt, imminere Magistratibus, ut eos citius dimittant. Quod si ad privatos dominos suos pertineant, & ideo venerunt, ut ipsis supplicarent: cogere dominos debent, ut citius eos dimittant. Quod si contra dominos omnes nituntur, multitudo quidem rusticorum statim dimittatur. Duo autem vel tres more Syndicorum [c] litem peragant, dum tamen & sic citius lis dirimatur.

[a] *Quæsitoris*] *A. A.* Novell. 80. Pro Quæstore. *Pith.* Ερδινάδας ἐκάλουν τοὺς εἰς ταυτὴν ἀφικνουμένους τὴν τάξιν. Gloss. Verb. juris. Κυαισίτωρας. τῶν βιωτικῶν ἐγκλημάτων ἐρδινάδας καὶ σεμνότητος. Procopius. Ανεκδότοις. Ταύτας δὴ τὰς ἀρχὰς ἐπινοεῖν ἔγνω· καὶ αὐτῶν τὴν ἑτέραν μὲν τοῖς κλέπταις δῆθεν τῷ λόγῳ ἐπέστησεν, ὄνομα ταύτῃ ἐπιθεὶς πραίτωρα δήμου· τῇδε δὴ ἑτέρᾳ τούς τε παιδεραστοῦντας ἐσαεὶ τίνυσθαι καὶ γυναιξὶν οὐ νόμιμα μιγνυμένους ἐπήγγελλε. καὶ εἴ τῳ τὰ ἐς τὸ θεῖον οὐκ ὀρθῶς ἤσκηται, ὄνομα ταύτῃ ἐπιθεὶς κυαισίτωρα, &c. ὁ δὲ κυαισίτωρ καλούμενος τοὺς παραπεπτωκότας κατεργαζόμενος ἃ μὲν βούλοιτο ἔφερεν· αὐτὸς δὲ οὐδὲν ἧσσον ἐπλούτει τοῖς ἀλλοτρίοις οὐδενὶ νόμῳ.

[b] *Scholasticis*] *A. A.* Novell. 80. cap. 1. Pro Scholari Scholarum. *Pith.* Cedrenus. Εὐσέβιός τις σχολαστικὸς τῆς βασιλικῆς. Balsamo. Περὶ μόνων πλουσίων καὶ σχολαστικῶν τουτέστι περὶ λόγους σχολαζόντων. Augustin. in Joan. Qui habent causam & volunt supplicare, quærunt aliquem Scholasticum Jurisperitum a quo sibi preces componantur. Et in Martyrolog. Dorotheæ. Ingressi sunt quidem ad Præsidem, & dixerunt ei Scholasticus tuus Theophilus qui usque hodie postulabat contra Christianos. In manuscr. Martyrolog. Advocatus dicitur.

[c] *Syndicorum*] *A. A.* Multitudinis Procuratores Novell. 80. cap. 1. *Pith.* In communi totius corporis causa ordinatur. L. 42. Cod. Theodos. de Episcop. & Cleric. L. 18. C. de re militari.

CCLXIX. *Idem.*

2. Quod si non rustici sint, sed alterius condicionis, curet modis vers. εἰ δὲ οὔπω
omnibus, ut judices citius altercationes eorum dirimant, & in suis γεωργικοί.
redeant locis.

CCLXX. *Idem.*

3. Quod si Domini rusticorum vel Judices imminentem sibi Quæ- θ. εἰ δὲ τολμῶσι.

ſitorem neglexerint : ipſe Quæſitor ducat apud ſe partes, & velociter cauſæ finem imponat, & mittat homines in patrias ſuas.

CCLXXI. Idem.

§. εἰ δὲ βίω.

4. Si quis autem ſine cauſa in hac civitate degat, & paupertate laboret, liceat Quæſitori eum tenere : & ſi robuſtus fuerit, ſiquidem ſervus inveniatur, & invitum reddat domino ſuo. Sin autem liber ſit, tradat eum vel artificibus publicorum operum, vel piſtrinariis, vel aliis quibuſcumque artificibus. Sin autem noluerit operari, non maneat in iſta civitate. Hoc enim nec ipſi expedit. Nam ceſſantes homines & egentes & *fortes* [1] mendicando ſatis non adquirunt, & ad dilicta proniores fiunt. Alii autem, qui corpora debiliora habent, miſericordia Chriſtianorum *alantur* [2] : ſed nec illi qui civitatem non gravant, expellantur.

[1] forte

[2] alentur.

CCLXXII. Idem.

§. εἰ δέ τις ἢ ἀδ.

5. Si quis Quæſitorem adierit, dicens ab aliquo damnum ſibi latum fuiſſe, verbi gratia quod ſportularum nomine plus, quam conſtitutione cavetur exactum eſt, vel quod ſine Præſidis juſſione admonitus eſt : diligenter *hoc a Quæſitore perſcrutetur* [1], & omnibus modis temeratoribus, pœnæ quæ legibus adverſus eos ſtatutæ ſunt, imponantur. Et hæc diſponimus ſine ulla fori præſcriptione, cujuſcumque militiæ vel dignitatis reus inveniatur, & poſtquam ſententiam dederit, actor quidem ſuum conſequatur : Quæſitor autem referat reſiduam pœnam, ut ubi æſtimaverimus, conſumatur.

[1] ad Quæſtorem hoc præſtetur,

CCLXXIII. Idem.

§. περὶ πλάνης.

6. De crimine falſitatis Quæſitor judicet, & poſt inſcriptiones actoris, & legitimas probationes, ſententia ipſius reus puniatur, nemine fori præſcriptionem habente.

CCLXXIIII. Idem.

§. εἰ δέ τις ἀδ.

7. *Si Quæſitor* [1] adeuntes *ſibi* [2] contempſerit, ipſe de ſuo damna eis reſarciat, & aliam graviſſimam indignationem expectet.

[1] Si quis Quæſtor

[2] ſe

CCLXXV. Idem.

vers. μέγιστ δὲ πάντων.

8. Neque Quæſitor, neque Officiales & Miniſtri ejus lucra ab aliquo capiant. Nam & ſi quid ceperint, puniendi ſunt a Quæſitore. Ideo enim ex publicis rationibus deſtinavimus eis annonas, ut Quæſitor quidem decem libras auri accipiat, Conſiliarius autem ejus ſolidos centum, Officialis autem ſolidos trecentos triginta.

CCLXXVI. Idem.

§. δίδομεν δέ.

9. Quæſitor licentiam habeat Judices inquietare, ut citius dirimant

causas, & nobis referre: & suo arbitrio ea, quæ oportet, facere. Liceat autem *ei* [1] publicis quoque epistulis uti ad Provinciarum Præsides, ut eos, quos ipse mittit, illi similiter transmittant in suis Provinciis cum quiete moraturos. Et si quo adjutorio indigeant, hoc præbeant eis. Nemo autem dimissus a Quæsitore maneat in ista civitate, aut iterum *de eadem causa* [2] revertatur, & Quæsitorem molestet. Sin autem tale aliquid fuerit perpetratum, pœna competens temeratoribus imponatur.

[1] add. Quæsitori
[2] ad eandem causam

CCLXXVII. Idem.

10. Si Quæsitor æstimaverit in *portibus* [1] Officiales suos mittere, ut ibi sedeant, & perscrutent, qui sunt, qui veniunt, ob quam causam: liberam licentiam habeant hoc facere.

[1] portis

CCLXXVIII. Idem.

11. Et apud antiquos [a] legislatores cessationis accusationes erant. Quod nobis quoque placet.

[a] *Et apud antiquos, &c.*] A. A. Hæc verba videntur pertinere ad Novell. 135. sive ad aliam Constitutionem & hic certe aliena.

CCLXXIX. Idem.

12. Quæsitor & Consiliarius & Officiales ejus neque in Palatio nostro aliquid dare compellantur, neque in judicio Præfecti Prætorio annonarum nomine aliquid præstent. Qui enim indemnes nostros subjectos conservant, damnum ab aliquo pati non debent. DAT. VII. ID. MAI. CONST. IMP. DN. JUST. PP. AUG. ANN. XII. APIONE V. C. CONS.

CONSTITUTIO LXXV.

Ut non solum Patriciatus dignitas, sed Consulis ordinarii vel Præfectorii Magistratus ipso actu amministratus, etiam Episcopatus gradus filios a paterna familia alienos efficiant.

CCLXXX. Quomodo jus potestatis dissolvitur.

1. NOn solum Patriciatus dignitas [a] nexibus *paternis* [1] filiumfamilias liberat: sed etiam ceteræ dignitates, quæ curiali condicione liberare homines solent: veluti si Consul designatus fuerit, si *Exconsule codicillos accipiat* [2], si Præfectoriis Magistratibus [b] in ipso actu fungatur. Pone enim Præfectum urbis vel Prætorio factum fuisse, vel Magistrum militum. Sequatur autem eos & peculium, quod filiifamilias constituti habebant.

[1] Patris
[2] Exconsule codicillos acceperit

[a] *Patriciatus dignitas*] Vide notata ad cap. 2. Constitut. 56. in verbo Patricii.
[b] *Præfectoriis Magistratibus*] Vide notata ad Constitut. 64.

CCLXXXI. De legitimis personis.

¹ fit, ² habebat ³ fuit, ⁴ transeant

2. Qui ex dignitate paterfamilias *fit* ¹, legitima jura intacta habeat, in familia sua. Ideoque liberi ejus, quos *habuit* ² dum filiusfamilias *erat* ³, post mortem patris ejus in ipsius *transeunt* ⁴ potestatem.

CCLXXXII. Ut Episcopatus honor jus potestatis dissolvat.

¹ erant.

3. Si filiusfamilias Episcopus fuerit factus: ex ipsa consecratione paterfamilias erit. Hæc autem Constitutio etiam in illis locum habet, qui eo tempore, quo prolata est, in dignitatibus antefatis positi *fuerant* ¹. DAT. XV. KAL. APRIL. CONST. IMP. DN. JUSTIN. PP. A. APIONE V. C. CONS.

Διάταξις πϛʹ.

CONSTITUTIO LXXVI.

De ordinatis nominatim Imperiali deliberatione Judicibus, qui in civitate Regia post ordinarios Magistratus lites examinent. Et quid ab utraque parte Judex in principio vel termino litis accipiat. Et ut compromissarii Judices nullo interposito sacramento, sed pœna tantum antecedente, lites dirimant: omnibus videlicet Judicibus secundum leges judicandi jus habentibus, etiam si Imperialis præceptio contrarium jussisse aliquid videatur.

CCLXXXIII. De Judicibus.

¹ divinæ ² te præesse ³ nostræ electionis ⁴ Menacem ⁵ Ex

1. EOs judices, quos *divæ* ¹ memoriæ Zenonis Constitutio Diætetas ᵃ vocat, in nostra *Rep. esse* ² non concedimus, sed alios judices *nostra electione* ³ fieri jubemus: & elegimus Anatolium virum spectabilem fisci patronum factum, & Flavianum virum clarissimum fisci patronum constitutum, & Alexandrum & Stephanum & *Menam* ⁴ facundissimos advocatos, & Alexandrum alterum, & Danielem & Victorem, & Quizycenum Theodorum, viros Scholasticos [b]. *De* ⁵ Patriciis autem elegimus Platonem gloriosissimum, & Victorem virum eminentissimum, & Focatem virum gloriosissimum, & Marcellum virum magnificum, qui justitia præcellit, & Appione Scholastico Consiliario justissimo utitur.

ᵃ *Diætetas*] A. A. Judices delegati, & nonnunquam arbitri ita appellantur. Videndus Hezychius. *Pith.* Pedanei Arbitri L. restituendæ C. de Advocat. divers. Judic. Procopius. Ἀνεκδότοις. Καὶ συστάντες οἱ τὴν ἐν παλατίῳ φρουρὰν ἔχοντες ἐν τῇ βασιλείῳ στοᾷ ... τοὺς διαιτῶντας γενόμενοι βιαίᾳ χειρὶ τὰς δίκας εἰσῆγον.

[b] *Viros Scholasticos*] Vide notata ad Constitut. 74.

CCLXXXIIII. Idem.

¹ censemus: ² judices judicare.

2. Et Judices quidem post Magistratus Populi Romani istos esse *sancimus* ¹: & causas, quas ad eos mittimus, volumus *judicare* ². Si quis autem Magistratus constitutus Judicem dare maluerit, non habeat licentiam ad alium causas suas delegare, nisi ad prædictos elo-

quentissimos & gloriosissimos viros, & ad suos consiliarios : *ita tamen, ut ubi consiliariis suis delegat causas* [1], ipse sententiam dicat.

[1] tantum qui consiliarii sui causas examinent,

CCLXXXV. *Idem.*

3. *Sedere* [1] autem Judices [a] volumus in Basilica [b] a mane usque ad *vesperum* [2] secundum solitum morem : & lites dirimere non solum futuras, sed etiam eas, quæ apud *Diætetas* [3] inchoatæ sunt.

[1] κα θεδεωώμ. [2] Manere vesperam [3] Idiotas

[a] *Sedere autem Judices*] *Pith.* Cicero pro Cluentio. Sedistine Judex in C. Fabricium ? Idem. Quo die primum Judices citati in hunc reum consedistis. Ovidius de Ponto.

Utque fui solitus sedissem forsitan unus
De centum Judex in tua verba viris.

[b] *Basilica*] *A. A.* Non templum, nec regiam domum, sed locum exercendorum judiciorum significat. Videndus Vitruvius. *Pith.* Cedrenus in Valentiniano. Εὐσέβιός τις σχολαστικὸς τῆς βασιλικῆς vulg. βασιλίσσης. Justinian. ait ἐπὶ τῆς βασιλείου στοᾶς. Procopius. Ἐν τῇ βασιλείῳ στοᾷ παρὰ τοὺς δικαστὰς γενόμενοι. Menander Protector. Οὐ γάρ μοι ξυνῆρες ἦν ἀγωνίζεσθαι δίκας· οὔτε μὴν ἐν τῇ βασιλείῳ στοᾷ θαμίζειν καὶ δεινότητι λόγων τὰς τῶν ἐντυγχανόντων οἰκειοῦσθαι φροντίδας. Eunapius. Τὰ πλεῖστα δὲ ἐν δικαστηρίοις ὥσπερ ὁ Σωκράτης περὶ τὴν τοῦ βασιλέως στοὰν ἐκινδυνεύσεν.

CCLXXXVI. *De Provocationibus.*

4. Si provocatio porrecta fuerit Judici : siquidem in ea causa, quam nos delegavimus, appellatio exerceatur, aut in *commune* [1] Procerum [a], aut secundum morem apud alios ex quantitate scilicet litis habita differentia. Si autem Magistratus ei causam delegaverit : appellatio *apud eum* [2] exercebitur.

vers. ἐκείνου φυλαττομένου. [1] communione [2] apud eum scilicet Magistratum

[a] *Procerum*] *A. A.* Justinianus appellat Senatores Novell. 23. cap. 2. & Julianus Novell. 82. cap. 4. *Pith.* Sacri Palatii Proceres. L. 2. C. de legib. L. 5. C. de tempor. & repar. l. in offerendis C. de appellat. Cassiodorus in Formul. Præfecti urbis, Judices. L. humanum C. de delegat.

CCLXXXVII. *De Jurisdictione Judicum.*

5. Judices usque ad trecentos solidos [a] more quidem [b] παρασημειώσεως [1] lites audiant : sed tamen sententiam in scriptis dicant, & provocationes condemnato non denegentur : nisi forte ter appellare aliquis maluerit, vel contumaciter in absentia fuerit. Nam & tertia provocatio *illicita* [2] est : & contumaces condemnati appellare non possunt.

θ. ἀπρόσεκτα. [1] parasemias, *alii*, parasimioseos, id est, naturaliter [2] *Ivo*. præjudicata

[a] *Trecentos solidos*] *Pith.* Novella Theodosii & Valentiniani de successf. curial. Quisquis civis est cujus tantum substantia trecentorum solidorum non exuberet quantitatem.

[b] Παρασημειώσεως] Vide notata ad cap. 2. Constitut. 69.

CCLXXXVIII. *De Provocationibus & Reparationibus.*

6. Si provocatio in hac civitate Judici porrecta fuerit, usque ad duos menses induciæ præstentur, & post duos menses statuti legibus

θ. καὶ ἡ ἐκ τῆς.

dies suos peragant cursus, nulla reparatione in hujusmodi provocationibus locum habente.

CCLXXXIX. *De sportulis & officio Judicum.*

vers. *ὡλεὶς θυρῶν.*

7. Nemo sportulas vel judiciorum impensas ampliores exigat, quam nostra constitutione cautum: alioquin pœnas patiatur legitimas. Unusquisque autem Judex habeat duos exceptores [a], & duos executores fideles & probatos, ut nulla ab eis *astutia* [1] vel proditio fiat. Ideoque periculo officialium, vel scholarum, sive scriniorum eligantur, ut si *quid peccaverint* [2] illi, detrimenta læsis hominibus *resarciant* [3]. Magistratus autem competentes aditi damnum exigi jubeant: & Judices, si malitiose versatos exceptores vel executores senserint, removeant eos, & alios probatos electione & periculo *scholarum* [4] sive *scriniorum* [5] sive officialium accipiant.

[1] injustitia
[2] quis peccaverit
[3] resarcire curabunt
[4] scholarium
[5] *fortè*. scriniariorum

[a] *Exceptores*] Vide notata ad cap. 2. Constitut. 30.

CCXC. *De Judicibus mortuis.*

l. εἰ δέ τις ὁ τῶν.

8. Si quis autem desierit Judex esse, alius Judex in locum ejus constituatur nostra jussione atque electione.

CCXCI. *De solaciis Judicum.*

l. ἕκαστος δέ.

9. Unusquisque Judex ab utraque parte binos solidos in litis contestatione accipiat, & binos in termino litis: nisi forte litigium motum *intra centum solidos* [1] sit. Si enim intra centum solidos fuerit: nihil accipiat. *Habeant autem singuli* [2] Judices ex his octo, quos constituimus, binas libras auri de publico a mensa Præfecti *Pratorio* [3]. Omnibus autem personis privilegia in sumptibus litium præstita maneant inconcussa.

[1] trecentis & infra solidis
[2] Singuli autem
[3] *adde*, accipiant.

CCXCII. *De definitivis sententiis.*

l. τὸ δὲ χρῆμα.

10. In definitiva sententia Judex debet definire *quid* [1] fieri oportet de impensis, quas altera pars ab adversario suo passa est. Et siquidem jurejurando *terminare* [2] quantitatem sumptuum Judex æstimaverit, faciat taxationem, & secundum quod is, qui vicit, juraverit, *non ultra taxationem* [3] sic adversarium ejus condemnet. Sin autem propter varietatem litis in nullos sumptus condemnare alterutrum eorum voluerit, & hoc in arbitrio ejus *deponatur* [4].

[1] quod
[2] *dele.*
[3] faciat exactionem &
[4] ponatur.

CCXCIII. *De legibus judicialibus.*

vers. *πάντα τὰ ἄλλα.*

11. Omnia, quæ de provocationibus, vel recusationibus, & ut viginti *dies* [1] post *admonitionem* [2] reus inducias habeat, & si quid aliud judiciale constituimus, in sua firmitate maneant.

[1] dierum
[2] monitionem

CCXCIIII. *Ut Arbitri per compromissum, non per sacramentum adsumantur.*

12. Nemo cum jurejurando Judicem cum adversario suo accipiat. Talia enim arbitria nullius momenti sunt. Sin autem cum compromisso pœnali aliquis Judicem elegerit: res cauta erit. Duorum enim alterum necesse est fieri, vel sententiam Judicis impleri, vel si hoc is, qui condemnatus est, *recusaverit* [1], pœnam compromissi *præstari* [2]. Magistratus autem *Reipublicæ* [3] si interpellati fuerint, curent, ut pœna *compromissaria* [4] exacta ab eo, qui obtemperare arbitrio noluerit, adversario ejus restituatur. In summa autem *dicimus* [5] *posthac* [6] licitum non esse, ut cum sacramento litigatorum arbiter eligatur. Et siquidem sponte sua contra jus sententiam *dederit* [7]: *ipse Deo* [8] rationem daturus est. Sin autem per imprudentiam aliquid *non juste* [9] judicaverit hoc partibus nocere prohibemus. Omnia autem cetera jura, quæ de compromissariis vel de aliis arbitris non cum sacramento receptis veteribus legibus, vel a nobis introducta sunt, in sua firmitate *innovata* [10] permaneant.

ἴ. ἴσως δὲ κ.
[1] retractaverit,
[2] præstare.
[3] Populi Romani
[4] compromissa
[5] constituimus
[6] per hoc
[7] dixerit:
[8] ipse denuo, *alii*, ipse quidem Deo
[9] non jure
[10] non novata

CCXCV. *De provocationibus & retractationibus.*

13. Omnes autem Judices provocationes sibi porrectas suscipiant, *nisi* [1] forte Præfectus Prætorio sit. Nam in hac sede jus *retractationis* [2] integrum custodiri præcipimus.

ἴ. καὶ ἀδύτοις γε.
[1] & nulli, *alii*, sit permissum nisi
[2] retractionis in

CCXCVI. *De diversis rescriptis, & de provocationibus.*

14. Omnes lites secundum leges & constitutiones dirimantur: quamvis jussio nostra vel pragmatica sanctio contrarium statuerit: & provocationes sibi porrectas admittant, in his scilicet *causis* [1], in quibus provocare licitum est.

ἴ. καὶ δὲ διαγωγῆς.
[1] casibus;

CCXCVII. *De relationibus.*

15. Si quid dubium Judicibus *videatur* [1]: hoc ad nostram majestatem *referant* [2], & competens responsum mereantur.

ἴ. εἰ δέ τι ἀμφίβολον.
[1] videtur:
[2] reservent,

CONSTITUTIO LXXVII.

Διάταξις πγʹ.

Ut Laïcus in pecuniaria causa Clericum ad judicium ejus deducat Episcopi, cui & in Ecclesiastico crimine super eum judicandi facultas est: Clericis non aliter puniendis nisi honore vel Sacerdotio a suis primum nudentur Episcopis.

CCXCVIII. *Si quis in jus vocare Clericum maluerit tam in pecuniaria, quam in criminali causa.*

1. SI quis cum Clerico litigium *habuerit* [1]: siquidem de causa pecuniaria, adeat prius Episcopum, cujus judicio Clericus suppo-

[1] habeat;

situs est. Ille *enim* [1] sine damno, sine dilatione competentem finem liti impositurus est. Sin autem *noluerit* [2] Episcopus litem dirimere: tunc ad civiles judices disceptatio causæ *perveniat* [4]. Ubi autem Episcopus *causam* [5] dirimere vult: sine scriptura omnia procedant, & definitiva sententia sine scriptis ab eo *proferatur* [6]: nisi forte partes voluerint, ut in scriptis ea *inferatur* [7]. Quod si de criminali causa litigium emerserit, tunc competentes Judices in hac civitate vel in Provinciis interpellati consentaneum legibus terminum *causis* [8] imponant: ita tamen ut disceptatio litis duorum mensium spatium non excedat a litis contestatione numerandum. Non aliter autem puniatur Clericus, nisi obnoxius repertus Sacerdotio *nudatus* [9] fuerit ab Episcopo *suo* [10] vel Clericatus honore. Sin autem crimen Ecclesiasticum est: tunc secundum Canones ab Episcopo solo causæ examinatio & pœna *procedat* [11], nullam *communionem* [12] aliis Judicibus in hujusmodi *causis* [13] habentibus.

[1] autem
[2] *adde*, vel non potuerit
[4] fiat.
[5] litem
[6] producatur, *alii*, feratur:
[7] proferatur.
§. εἰ μέντοι περὶ ἐγκλημάτων.
[8] causæ
[9] privatus
[10] soli, *alii*, solo
[11] procedant,
[12] communicationem
[13] casibus, *alii*, in his causis

CCXCIX. *De Judiciis.*

§. εἰ δέ τινες ἤδη.

2. Si quæ lites jam contestatæ sunt in judiciis civilibus, secundum priora jura suum finem expectent. Omnia autem privilegia, quæ data sunt a nobis sacrosanctis Ecclesiis, & religiosis Episcopis, & Clericis, sive Monachis, maneant immutabilia. DAT. XV. KAL. JUN. IMP. DN. JUSTIN. PP. A. ANN. XIII. APIONE V. C. CONS.

Διάταξις πή.

CONSTITUTIO LXXVIII.

Eos fratres in hereditate decedentium sine parentibus vel liberis germanorum potiores existere qui eodem patre & matre nati sunt.

C C C. *De successionibus quæ ab intestato fratribus deferuntur.*

1. SI quis decesserit sine liberis, sine patre & matre, & fratres ejus ab intestato successionem ipsius capere *velint* [1], siquidem juris diversi, & quidam ex his fuerint consanguinei, non autem ex eadem matre nati, vel ex eadem matre nati, non autem *consanguinei* [2], & alii appareant ejusdem patris & ejusdem matris progeniti, ipsi aliis anteponuntur fratribus. Nam & anteriores leges quodammodo hoc fieri præcipiunt. Nam illis *cautum* [3] est, ut si pater meus defuncta forte matre mea, aliam uxorem duxerit, & liberos *habuerit* [4], *deinde ex* [5] nuptialibus lucris, vel aliis, quæ adquisitionem effugiunt, emolumentum uni ex his contigerit, & mortuus fuerit: ut anteponantur mihi fratres ipsius, qui non solum consanguinei sunt, sed etiam ex eodem ventre nati, ex quo & ipse progenitus est. Hæc autem Constitutio *non tantum in futuris* [6] casibus teneat, sed etiam in præteritis, nisi judiciali calculo vel *amicali* [7] compositione decisi sunt.

[1] possunt, *alii*, debent,
[2] ex eodem patre nati,
[3] dictum
[4] habeat,
[5] deinde de utraque ex
[6] non tantum in præsentibus
[7] amicabili

CONSTI-

CONSTITUTIO LXXIX.

Διάταξις πι'.

CCCI. *De Fabricensibus, & qui arma gerere possunt.*

1. NEmo [1] arma facere audeat, nisi qui in publicis fabricis [a] & matriculis fabricensium [b] *recepti sunt* [2] & privatis hominibus non vendant. Numerorum autem fabricenses [c] nova arma non faciant, *sed* [3] vetera, quæ militum sunt, accurent. Si quid autem novum fecerint, hoc ademptum *armamento nostro* [4] addicatur. Eadem dicimus & de publicis ballistariis, ut nemo nova arma faciat, sed *antiqua* [5] renovent. Si quis vero novum fecerit, hoc ad publicum armamentum uniuscujusque civitatis pertineat.

b. βουλόμενοι πίνειν.
1 Nemo privatus
2 referuntur, *alii* præferuntur
3 *adde*, tantum illa
4 armamentario
5 vetera

[a] *Fabricis*] *A. A.* Pro officina armorum Novell. 85. cap. 1. In notitia dignitatum sub Magistris Officiorum sunt plures fabricæ hujusmodi. *Pith.* Ammianus lib. 14. Tribunos fabricarum insimulasset promittentes arma.

[b] *Matriculis fabricensium*] *A. A.* Novell. 85. cap. 1. 2. Qui arma faciunt. Vide lib. 11. Cod. Justinian. & lib. 10. Cod. Theodos. tit. de Fabricensibus, & Cassiodorum lib. 7. Formula 18. & 19. Variar.

[c] *Numerorum autem fabricenses*] *Pith.* Gloss. Fabricenses. Οἱ τῶν ὅπλων δημιουργοί. Corpus illos habuisse indicat Novella Theodosii de bonis fabricensium. Numeri fabricensium l. 5. C. de fabricensib. & l. 5. C. Theodos. de his qui de relig. contend.

CCCII. *Idem.*

2. Hæc autem observari oportet non solum ab ipsis ballistariis [a] periculo eorum, sed etiam patribus civitatum sub quibus & ballistarii sunt, & publica armamenta, & diligentia eorum & *custodia* [1]. Si enim inveniatur fabricensis arma vendens: curabit Præses Provinciæ hujusmodi homini *pœnam* [2] imponere, & ab emptore ea sine pretio vendicare, & publico addicere. Eadem dicimus & de his, quos [b] *deputatos* [3] numerorum vocant.

a b. τοῦ δὲ τὸ περιφυλάξουσι.
1 *adde*, ut eos non faciant arma, *forte*, ut custodiant eos ne faciant arma.
2 *adde*, competentem
3 statutos, *alii* testatos

[a] *Ballistariis*] *Pith.* Βαλλίστριον. σφενδόνη καταπέλτης ἢ ὄναγρος. Βαλλίστρα. Tormentum murale. Sic constanter scribitur in Glossariis. Procopius lib. 1. Goth. Histor. λογ. α'. Περὶ γοτθικῶν πολέμων. Βελισάριος δὲ μηχανὰς εἰ τοῖς πύργοις ἐπίθεντο ἃς καλοῦσι βαλίστρας· τόξου δὲ σχῆμα ἔχουσιν αὐταί. ἐνερθέν τε αὐτοῦ κοίλη τις κεραία προσύχῃ. αὐτὴ μὲν χαλαρὰ ἠρτημένη σιδηρᾷ δὲ εὐθείᾳ, τινὶ ἐπικειμένη, &c. ἑτέρας δὲ μηχανὰς ἐπήξαντο ἐν ταῖς τοῦ περιβόλου ἐπάλξεσιν ἐς λίθων βολὰς ἐπιτηδείας. σφενδόναις δὲ αὐταὶ εἰσὶν ἐμφερεῖς καὶ ὄναγροι ἐπικαλοῦνται, &c. Et lib. 4. Μηχαναὶ ἄλλαι καὶ αἱ βαλλίστρας καλούμεναι ἐνταῦθα πεποίηνται ὅπως ἐνθένδε κατὰ κορυφὴν τῶν πολεμίων δύνανται βάλλειν.

[b] *Deputatos*] *Pith.* Οἱ ἐν τοῖς ἀριθμοῖς συγκαταλεγόμενοι οὓς ὁπλοποιοὺς καὶ δηπουτάτους καλοῦσι. Ἀφωρισμένοι. Non dissimiliter in responsis Joannis Episcopi Citri. Δηποτάτοι καὶ καμισάτοι οὐκ εἰσὶν ὀφφίκια, ἀλλὰ διακονίαι περὶ τὸ ἅγιον βῆμα τούτοις ἁρμόζουσαι. Et in Notitia Orientis. Sub dispositione virorum Illustrium Comitum Domesticorum equitum & Domesticorum peditum.

Domestici equites. Domestici pedites & deputati eorum.

Comes domesticorum equitum.
Comes domesticorum peditum.

CCCIII. *Idem.*

θ. τούτων πίσω. ¹ nisi soli

² Tabularios

³ deportare

⁴ & quærere

⁵ omnibus

θ. εἰ δὲ ὧν τοῖς ἐγχειρήσεις.

⁶ Et si quos

⁷ nomina

⁸ scribantur,

⁹ Sed hoc facto & legitime observato,

θ. ἐπὶ δὲ τημ. μένης.

3. Sancimus, ut privatus homo arma non faciat, *sed soli* ¹ fabricenses qui ad arma facienda militant, & de publico aluntur. Oportet autem gloriosissimum Magistrum Officiorum quinque *chartularios* ² de scrinio fabricæ [a] *deputare* ³ bonæ opinionis homines & Primates scrinii [b], *ut quærerent* ⁴ de privatis *hominibus* ⁵ qui arma facere audent. *Et quos* ⁶ idoneos invenerint, de his ad nos referant, ut *matricula* ⁷ eorum perspecta, nostra rescriptione confirmentur, & in militia *inscribantur* ⁸, & fiant publici fabricenses. *Nam si ea fuerint observata* ⁹, rustici homines armorum copiam non habebunt. Oportet autem eos scriniarios [c], qui mittuntur ad inquisitionem privatorum, qui arma faciunt: depositiones a Magistratibus, & defensoribus, & patribus civitatum [d] accipere, quod nemini privato concedant arma facere. Si enim concesserint, Alexandrinæ quidem civitatis Præfectus viginti librarum auri pœna percellatur, & Magistratu suo careat: & officium ejus viginti librarum auri pœna multetur, & capitali supplicio puniatur. Ceterarum autem Provinciarum Præsides denas libras auri pœnæ nomine præstare, & Magistratu suo carere jubemus: *Officiales* ⁹ autem & defensores & patres civitatum *tres auri libras dare* ¹⁰, & capitali puniri supplicio.

⁹ Officium

¹⁰ trium auri librarum pœna multari

[a] *Chartularios de scrinio fabricæ*] *A. A.* A chartis sive instrumentis dicti, variis in rebus, & scriniis curam agebant. Novell. 85. cap. 2. & 4. In scrinio fabricæ armorum. Novell. 117. cap. 9. in militia. Novell. 120. cap. 1. 2. & 4. in Ecclesia. Vide lib. 1. tit. 2. Cod. Constitut. 25. Græcam. *Pith.* Glossar. Chartularius. χαρτογράφος. χαρτοφύλαξ. Cledonius in arte. Absurdum igitur erit dicere a Prætorio Proconsule venio: vel, Carruca est Proconsule. Sectantes chartulariorum aliquantorum imperitiam, deserunt doctissimorum veterum in arte tractatus. Quippe cum inter chartularios eloquentissimos repperias quosdam vel paucos indoctos.

[b] *Primates scrinii*] *A. A.* Πρῶτοι. Pro administratoribus. Novell. 54. cap. 2. Primates Monasteriorum, pro Abbatibus vel Præfectis Novell. 5. cap. 7. qui etiam primi appellantur Novell. ead. cap. 9. Primates civitatis pro majoribus & dignioribus civibus Novell. 15. cap. 1. Novell. 17. cap. 10. Primates Mechanicorum & Architectorum, pro peritioribus & antiquioribus. Novell. 7. cap. 3. *Pith.* Sic Primates Officii l. 11. Cod. Theodos. ad leg. Jul. de ambit. l. 1. C. de ratioc. oper. public. l. 3. C. ne rei milit. com. Vict. lib. 3. persecut. Afric. Sed & de Primatibus officiorum.

[c] *Scriniarios*] *A. A.* Novell. 30. Novell. 41. Qui in scriniis militant, sive ministrant. Vide Constitut. 7. Cod. de Palatin. sacrar. largit. *Pith.* Χαρτουλάριοι ἐν τῷ σκρινίῳ τεταγμένοι τῶν φαβρικων. Novell. 124. Σκρινιάριοι τῶν ἔργων ὑπὸ τοῖς ἐπάρχοις τῶν πραιτωρίων. Meminit l. 1. C. de Offic. Præf. Præt. Afric.

[d] *Patribus civitatum*] Vide notata ad cap. 2. Constitut. 21.

CCCIIII. *Idem.*

θ. ἵπως δ. vers. κοινόμβρ.

¹ parmeria

4. Nemo privatus faciat, aut comparet arcus, vel tela, vel spathas [a], vel gladios, quos [b] *parameria* ¹ vocant, vel zabas [c] sive loricas, vel contos [d], vel lanceas, quocumque modo fiant, vel quæ ab

Hauris [e] *monocopia* [3] dicuntur, vel [f] *siginnos* [3] quos missibilia [g] dicunt, vel scuta, vel cassides. Liceat autem *privatis* [4] facere vel comparare cultellos minimos, quibus in bello quispiam uti non potest.

[3] monocontia, *in libris editis*.
[3] zibynnos, *in lib. edit.*
[4] privatis hominibus, *alii*, privatis omnibus

[a] *Spatas*] *Pith.* Lexicon Cyrilli. Ὁλοσίδηρος λόγχη. σπάθη. Aliud. σπάθη μὲν, ξίφος· σπαθὴ δὲ ὀξυτόνως, ναυτικὸν ξύλον. Augustin. Psalm. 149. Framea appellatur quam vulgo spatham dicunt. Isidor. Etimolog. 18. 6.

[b] *Parameria*] *A. A.* Genus gladii. *Pith.* Hesich. Κλονιστήρ. παραμήριος, μάχαιρα, παρίχιον. Gloss. Μάχαιρα τὸ παραμήριον. Sica. Leo Imp. Τακτικῶν διατ. ς'. περὶ ὁπλίσεως καβαλλαρίων καὶ πεζῶν. ἔχειν δὲ καὶ σπαθία ἀποκρεμάμενα τῶν ὤμων αὐτῶν κατὰ τὴν ῥωμαϊκὴν τάξιν, καὶ ἕτερα, παραμήρια ἤτοι μαχαίρας διεζωσμένοις. Constantinus Imp. Romani filius τακτικῶν initio. ἐχέτωσαν δὲ καὶ σπαθία κρεμάμενα εἰς τοὺς ὤμους αὐτῶν, καὶ ἕτερα, παραμήρια κρεμάμενα εἰς τὰς ζώνας αὐτῶν.

[c] *Zabas*] *A. A.* Novell. 85. cap. 3. Armorum genus, idem fortasse quod lorica, quam hodie Zacum Itali appellant. *Pith.* Loricæ ducto a Persis nomine. Leo Imperator τακτικοῖς. τοὺς δὲ ἐπιλέκτους τῆς ἀκίας ἔχειν καὶ ζάβας ἤτοι λωρίκια εἰ μὲν δυνατὸν ὅλοις. Idem. Καὶ οὐ φορέσουσιν οἱ ἐν τῷ μετώπῳ τεταγμένοι ζάβας ἤτοι λωρίκια. Mauritius. Τακτικοῖς. ἐξ ἀναγκαίου γὰρ ἔχειν αὐτοὺς περιστήθ ζάβας ἤτοι λωρίκια μέχρις ἀστραγάλων φθανούσας. Idem. Καὶ φλάμουλα μικρὰ κατὰ τῶν ὤμων ἐπάνω τῶν ζάβων ἤτοι τῶν λωρικίων.

[d] *Contos*] *Pith.* Isidorus 18. Etimolog. Gloss. Κόντος μὲν, τὸ μακρὸν δόρυ. ἀκόντιον δὲ, τὸ βραχὺ καὶ ῥιπτόμενον. Strabo lib. 10. Καὶ ὁ κοντὸς ἀμφοτέρας τὰς χρείας ἀποδίδωσι, καὶ γὰρ συστάδην χρώμεθα καὶ κοντοβολοῦντες.

[e] *Monocopia*] *Pith.* Vide Chalcondil. lib. 7. Histor. Non dissimiliter πέλεκας μονοστόμους. Hesichius interpretatur, μὴ ἑκατέρωθεν ἐστομωμένους.

[f] *Siginnos*] *Pith.* Aristoteles. Περὶ ποιητικῆς. τὸ γὰρ σίγυνον Κυπρίοις μὲν κύριον, ἡμῖν δὲ γλῶττα. Scholiast. Apollon. 3. Σιγύνους δὲ καλοῦσι οἱ Κύπριοι τὰ ἀκόντια, ἄλλοι δὲ τὰ ὁλοσίδηρα ἀκόντια. Eustath. Od. τ'. & Iliad. β'. & γ'. Λυκόφρων δὲ σίγυμνον ἢ σίγυνον ὡς ἐν β'. ἐρρέθη τὸ ὁλοσίδηρόν φησιν ἀκόντιον. Hesich. Σιγυνοί. τὰ ξυστὰ δόρατα ἢ τοὺς ὀλοσιδήρους ἄκοντας. Sudas. Σιγύνη καὶ σιγύνους. τὰ δόρατα παρὰ Μακεδόσιν.

[g] *Missibilia*] *Pith.* Σιγυνοί. ζιβύναι. Hesichius. Προβόλιον. σιβύνη ἔχουσα μετὰ τὴν ἀκμὴν προβολάς. Idem Alibi. Συμβίνη. καταπροβόλον. ἐμβόλιον.

CCCV. *Idem.*

5. Sciant Chartularii scrinii fabricæ, quod si hæc saluberrima nostra *statuta* [1] contempserint, non solum pecuniarias pœnas *subsistent* [2], sed etiam corporales: & militia sua carebunt, & scrinium eorum ad curam fabricæ nullam communionem habebit, sed aliis hæc *cura* [3] a nobis committetur.

ἐν τῷ πρώτῳ. vers. παντελῶς.
[1] constituta, *alii*, instituta
[2] sustinebunt,
[3] copia

CONSTITUTIO LXXX.

Διάταξις πζ'.

Ut Curiales de sua substantia quippiam cuilibet extraneo donare non liceat, nisi pro se & pro liberis dotem dare & antenuptias donationem usque ad modum legis definitum : vendendi eis secundum Constitutionum tenorem concessa licentia.

CCCVI. *De diversis donationibus a Curialibus faciendis.*

1. NEmini liceat curiali condicioni obnoxio aliquid donare de sua substantia, nisi quod pertineat ad donationem propter

vers. ἐξ ἀπὸ καὶ ἰδ.

nuptias, sive pro semetipso, sive pro liberis dederit. Liceat autem eis & dotare filias suas, si nuptias contrahant. Aliter autem non liceat eis immobiles res suas donare sive mortis causa, sive non mortis causa. Vendere autem si velint, liceat eis secundum nostras constitutiones. Nam & dotem dare *pro filia sua* [1] curialis homo poterit usque ad eum modum qui constitutione comprehensus est. Scire autem oportet, quod aliis privatis hominibus non est interdictum donationes mortis causa facere, & quas voluerint condiciones observari, inserere. Nam eis concessum est etiam talem condicionem addere, ut non liceat donatori mortis causa donationem revocare, alias autem condiciones observare. Sed & non mortis causa donationes qui velint secundum leges faciant.

[1] filiæ suæ

Διάταξις πά.

CONSTITUTIO LXXXI.

De depositariis, ut impletis condicionibus deposita sua recolligant: & ut nihil eis contradictio noceat alterius: casu fortuito, si rebus depositis successerit, annonas civiles & pensiones debitas in debito contradicentibus non profuturo.

CCCVII. *De rebus depositis, & de his qui denunciant, ut deposita non reddantur.*

1. QUidam Titio deposuit pecuniam vel alias res sub aliquibus condicionibus, ut si impletæ fuerint, reddatur ei depositum. Deinde *implevit* [1]: & depositarius nihil reddere vult, jubet Constitutio teneri eum: quia condicionibus impletis res depositas reddere debet. Sed & si venerit aliquis, & denuntiaverit depositario, ne aliquid reddat, nihil hoc ei, qui deposuit, noceat. Quidquid enim post talem denuntiationem vel fortuito casu depositis rebus contigerit, hoc ad eum qui denuntiavit, pertinet, ut *depositori* [2] indemnitas conservetur. Hoc amplius. Pecunia deposita erat, & eam reddi quispiam denuntiatione prohibuit, ex eo tempore cogendus est tertiam centesimæ usurarum nomine *depositori* [3] præstare usque donec reddatur pecunia.

[1] complevit
[2] depositario, alii, depositarii
[3] depositario

CCCVIII. *De his, qui denuntiant, ut civiles annonę vel pensiones non solvantur.*

l. ἀπὸ τοῦ. & l. τὸ δὲ ἔπ.

2. Si quis vel civiles annonas dari prohibuerit alicui, cujus se creditorem dicit esse: vel si denuntiaverit inquilinis, ne pensiones præstent: quidquid damni ex hoc domini senserint, is qui denuntiavit, resarcire cogatur. Hoc amplius pecuniæ, quam prohibuit dari usuram præstet tertiam centesimæ. Et nemo dicat, quod potest dominus cautionem defensionis inquilinis dare & pensiones *exigere* [1]. Defensio enim sine *fidejussore* [2] omnimodo idonea non est, & non facile est fidejussorem omnibus invenire.

[1] post denuntiationem exigere.
[2] fidejussione

CONSTITUTIO LXXXII. Διάταξις πβʹ.

De naturalibus liberis, & ex quibus causis justi liberi parentibus efficiuntur, & quantum a legitimis existentibus debeant naturalibus alimenta præstari.

CCCIX. De liberis naturalibus.

1. HÆc Constitutio de liberis naturalibus loquitur: & dicit filios θ. σώδικοι.
natos aut ingenuos & legitimos esse: aut ingenuos & natura-
les: aut naturales & servos, aut omnino nec *naturales* [1] appellari. *Eo-* [1] naturales dignos, *alii*, legitimos
rum [2] autem, qui naturales ingenui vel servilis condicionis sunt, aut [2] Eos
legitimi postea fiunt, aut in eodem statu *manent* [3]. Et ingenui qui- [3] manere.
dem atque legitimi filii nascuntur, qui ex legitimis nuptiis procreati θ. γάμοι μὲν οὖν.
sunt. Nuptias autem legitimas *contrahi diximus* [4] aliter in personis [4] contrahimus
Senatoriis [5], aliter in vilissimis hominibus, aliter inter eos qui *me-* [5] Senatorum,
diastini [6] status [a] sunt. Successiones autem parentium ad legitimos fi- [6] medii
lios variis pertinent modis, de quibus plenissime Jurisconsulti &
Constitutiones *locuti* [7] sunt. Naturales autem liberi sive ingenui, sive [7] locutæ
servi, quibus modis postea *fiunt* [8] legitimi, & per quas vias naturali- θ. ποιοῦντες μὲν οὖν. [8] fiant
bus *succedunt* [9] parentibus, necessarium est exponere. Igitur si quis fi- [9] succedant
lios naturales curiæ dederit: vel omnes, vel quosdam, vel unum ex
his, legitimos eos faciat secundum *divæ* [10] Theodosii Constitutio- [10] *adde*, memoriæ
nem. Idem juris est, si filiam naturalem curiali homini pater con-
junxerit. Sed quia hæc pars & de successionibus & *de aliis* [11] multis [11] de aliis rebus
dubietatem recipit, ordinarium est prius eam plenissime explanare.
Igitur si quis naturalem filium vel naturales habuerit: eumque vel θ. εἴ τις τοίνυν.
eos, vel quosdam, vel unum ex his legitimos facere voluerit, *det* [12] debet eos
eos [12] curiæ civitatis, quamvis inlustri dignitate decorati sint, & fiunt
legitimi, exceptis *scilicet* [13] illis dignitatibus, per quas & si curiales es- [13] videlicet
sent hac condicione relaxati fuissent. *Dari* [14] autem eum curiæ opor- [14] Dare
tet vel in spectaculo toto populo considente, vel *actis* [15] intervenien- [15] actis publicis
tibus, vel in testamento suo, si ille non reclamaverit. *Et hæc* [16] om- [16] Hæc autem
nia *procedunt* [17], sive habeat legitimos filios pater, sive non. Sin au- [17] procedant,
tem post mortem patris naturalis, filii naturales spontanea voluntate
sese curiæ dare maluerint, non aliter audiantur, nisi nullum legiti-
mum filium pater *reliquit* [18]. *Hæc autem* [19] quæ de patre dicimus, op- [18] reliquerit. [19] Non autem
tineant & in avo & in proavo & aliis hujusmodi personis. Sed si- θ. εἰ μὲν οὖν τις.
quidem ex Provinciali civitate oriundus est, is qui filium curiæ dare
velit, *in eadem civitate filium suum faciat curialem* [20], sive ipse quoque [20] liceat ei filium suum facere curialem,
pater curialis sit, sive non: Sin autem ex vico oriundus est, in ea ci-
vitate curialem faciat filium naturalem, cujus in territorio vicus est:
Illo proculdubio observando, ut ubi quidem parens dat, non impe-
diant legitimi filii. Ubi autem filius sese dare velit, impediatur legi-
timis filiis superstitibus. Sin autem *parens* [21] naturalis vel Romanus θ. εἰ μέντοι τις ἢ.
sit, vel Byzantius, liceat ei in qua voluerit Metropolitana civitate fi- [21] pater

lios suos naturales curiæ dare. Eadem dicimus & si quis filiam suam curiali homini conjungere maluerit.

ᵃ *Mediastini status*] *A. A.* Novell. 89. cap. 1. Pro mediocri. Olim servum significabat vilem. *Pith.* Sic qui mediastinus servus dicitur l. 15. §. Prætor. ff. de injur. medii actus homo vocatur §. sed pœna de injur. A summis procuratoribus usque ad extrema & infima ministeria multi sunt gradus, uti D. Augustinus ait Psalm. 103.

CCCX. *Idem.*

θ. καὶ οὕτως.
ᵃ ex ancilla, *addit Cujacius.*

2. Si curialis naturales tantum *filios* ᵃ habuerit, liceat ei manumittere eos, & curiæ dare, & hoc modo legitimos facere. Ipsi quoque naturales liberi si libertatem quoquo modo nanciscantur, mortuo patre nullis legitimis liberis superstitibus licentiam habeant curiæ se dare, & legitimum nomen mereri.

CCCXI. *Idem.*

θ. εἰ τύχοι τις νόθος.
ᵃ habuerit.
ᵇ & maneat
θ. εἰ μήπω γε τῆς ἀρχῆς.
ᶜ Si vero
ᵈ oblatis
ᵉ nuptæ sunt

3. Si naturalis filius curiæ datus fuerit, legitimus patri successor ab intestato existat: & ex testamento capiat, quantum ei pater naturalis reliquerit, nisi forte legitimos filios ante *habuit* ᵃ. Tunc enim non plus habeat naturalis filius, quam is, qui legitimus constitutus minimam habuit portionem. Et siquidem mortuo patre & curialia munera subeat: & quod ei donatum vel relictum est, possideat, *maneat* ᵇ securus. Sin autem res paternas velit respuere, ut curiali condicione liberetur, omnino non audiatur. *Enimvero* ᶜ si ab initio curialem condicionem contempserit, postea autem in possessionem rerum paternarum vel omnium vel ex parte inventus fuerit, tunc curialis condicionis nexibus teneatur. Quæ diximus de masculis curiæ *datis* ᵈ intelligenda sunt & de filiabus naturalibus, quæ *curialibus nupserunt* ᵉ.

CCCXII. *Idem.*

θ. τῶν δὲ μετὰ ταύτην.
ᵃ autem

4. Filius curiæ datus ipsi patri tantummodo legitimus fiat successor, non *etiam* ᵃ parentibus, vel liberis ipsius, vel adgnatis, vel cognatis ejus, nisi forte ab aliquo ex his heres instituatur.

CCCXIII. *Idem.*

θ. νομοθετοῦμεν.
ᵃ curiales quosdam
θ. εἰ δὲ καθόλου.
ᵇ publicum
θ. εἰ δέ τις ἢ.

5. Si quis curiæ datus & legitimus factus decesserit: siquidem habeat *curiales* ᵃ legitimos liberos, ad ipsos successio eius perveniat. Sin autem quosdam curiales habeat, quosdam autem condicione liberatos: ad curiales quidem novem unciæ substantiæ ejus veniant, ad alios autem tres unciæ. Quod si nullos liberos habeat: novem quidem uncias curia & *publicus* ᵇ habeat; tres autem uncias, vel heredes, quos in testamento suo scripsit, vel hi, qui ab intestato ad hereditatem ejus vocantur. Sin autem scriptus heres vel non scriptus curiæ se dare maluerit, & hereditatem ipsius habere nullo modo pro-

hibeatur, sed habeat licentiam, ut cum curiali condicione novem uncias ad curiam & publicum pertinentes accipiat, scilicet si prius Imperatori supplicaverit, & hoc ipsum ei ab Imperiali numine concessum fuerit.

CCCXIIII. *Idem.*

6. Si quis naturales habuerit liberos, posteaque decedens in testamento suo curiæ eos dederit, & illi post mortem patris sui naturalis consenserint, habeant novem uncias qualitercumque *distributionem* [1] pater in eos fecerit: ita tamen, ut minus novem uncias non accipiant. Melius autem faceret pater si totum assem eis *relinqueret* [2]. Quod si quidam ex his *consenserint* [3], quidam autem noluerint curiales esse: ad eos qui consentiunt, novem unciæ perveniant, tres autem unciæ ad eos devolvantur, quos testator voluit. Quod si nullus ex naturalibus liberis curialem amplectatur condicionem, ad ipsam curiam novem unciæ pertineant, scilicet ut secundum nostram constitutionem inter curiam & publicum novem unciæ dividantur. Sed & si quis nihil de naturalibus liberis suis dixerit, sed silentio eos præterierit, illi autem sua sponte voluerint curiæ nexibus esse subjecti, ut patris naturalis successionem capiant: liceat eis hoc facere, ut novem accipiant uncias. Sed & si pater naturalis filium servum habuerit, eumque manumiserit, *& curiæ dederit, novem uncias ei relinquere compellatur* [4]. Hoc amplius. Et si tantum manumiserit, & non obtulerit eum, & post mortem naturalis patris curialis esse maluerit, nihilominus novem uncias accipiat. Idem dicimus, & si testator eum curiæ dederit in suo testamento. Omni enim modo qui *curialia* [5] onera subire paratus est, novem uncias accipiat. Quod si omnes naturales liberi curiales esse volunt, pro rata portione inter eos novem unciæ *distribuantur* [6].

§. εἰ δέ τις γνησίας.

[1] distributionem earum

[2] reliquerit.

[3] consentiunt,

§. εἰ δὲ ὁ μὲν πα-γένετο.

§. εἰ δὲ καὶ ἐκ δούλης.

[4] & curiæ dederit eum, & si post mortem naturalis patris curialis esse maluerit, novem uncias accipiat.

[5] curiæ

[6] dividantur.

CCCXV. *Idem.*

7. Zenonis divæ memoriæ Constitutio, & Anastasii lex de naturalibus liberis posita, maneat secundum sua tempora inconcussa. Sed & divi Justini Constitutio in perpetuum maneat, quæ prohibet naturales liberos adoptionis modo legitimos *fieri* [1].

§. τοῦ δὲ δέ.

[1] facere.

CCCXVI. *Idem.*

8. Si quis cum libera muliere consuetudinem habuerit, & ex ea naturales liberos procreaverit, postea autem affectione procedente dotalia instrumenta cum ea fecerit: dicimus liberos tam eos, qui *ante* [1] instrumenta, quam illos, qui postea nati sunt, legitimos, & in potestate patris fieri, sive post instrumenta facta nati decesserint, sive omnino nati non fuerint, nulla discretione habita utrum alia subsit legitima proles, an non. Sed & si quis conceptus ante instrumentum, postea natus *fuerit* [2]: illud tempus, quo natus est, inspiciatur,

§. εἴ τις πίτεω συνῴκει.

[1] ante dotalia

vers. καὶ εἰ μάλιστα.

[2] fit:

[1] sit.

ut legitimus *fiat* [1]. Vel si prosit ei tempus conceptionis, illud tempus observetur.

CCCXVII. *Idem.*

θ. κέχρηται ῥήτω.
[1] viva

9. Si quis filios habuerit naturales, eorum autem mater mortua sit, ut dotalium instrumentorum compositio fieri non possit: vel si *vivat* [1] quidem mater, sed ea digna matrimonio non sit: vel si celata fuerit, ut uxor non ducatur, pater autem filios suos legitimos facere velit, liceat ei supplicare Principi, & hoc ipsum manifestare in precibus suis, ut Principe annuente status filiorum confirmetur, scilicet si in his casibus legitima proles non subsit.

CCCXVIII. *Idem.*

θ. ἴσω πίνω. *vers.* εἰ μέντοι γε.
[1] sibi faciat,
[2] dixerit,
[3] dicere,
[4] supplicent, *alii*, supplicaverint
[5] allegent, *alii*, allegaverint.

10. Si pater naturalis dum vivit, præcedentes observationes non fecerit, ut filios suos naturales legitimos *efficiat* [1], componat testamentum, & in eo dicat se velle eos legitimos sibi successores existere. Et si hoc *fecerit* [2], liceat filiis hoc *docere* [3], & testamentum patris ostendere, & legitimam hereditatem ejus adipisci. Sic tamen, ut prius Principi *supplicare* [4] & hæc ipsa *allegare debeant* [5].

CCCXIX. *Idem.*

θ. καθόλου δέ.
[1] *dele.*
θ. εἰ δὲ πλείους.
[2] ejus
[3] sint,
θ. τὴν δὲ εἰσποίησιν.

11. Hæc autem omnia totiens locum habeant, quotiens & ipsi liberi naturales consentiunt. Si enim invitus nemo emancipatur, quanto magis non debet *aliquis* [1] sui juris constitutus aliena subjici potestate? Quod si quidam ex his voluerint, quidam autem noluerint: ii, qui volunt, legitimi successores existant parenti. Illud autem certum est, quod legitimis filiis superstitibus tempore quo pater moritur, naturalis filius legitimus nullo modo intelligitur, nisi vel curiæ datus est, vel dotalia instrumenta cum matre *ipsius* [2] composita *sunt* [3]. Nemini autem liceat filium naturalem adoptare, & eo modo legitimum eum facere.

CCCXX. *Idem.*

θ. ἐξαιρεθέντων & *seq.* &
θ. ἵνα μὴ πάντων.
[1] legibus
[2] parentibus
[3] Si quid
[4] *dele.*
θ. εἰ μέντοι παῖδας.
[5] *adde.* legitimos
[6] instituere:
[7] pater naturalis parentes

12. Si quis liberos naturales habuerit, siquidem legitimos eos prædictis modis effecerit, ita ei succedant, quemadmodum ex nuptiis *lege* [1] cognitis procreati *patribus* [2] suis succedunt. Sin autem naturales permanserint, siquidem legitima proles subsit: non liceat patri filiis naturalibus & matri eorum, id est concubinæ suæ ultra unam unciam dare sive inter vivos, sive mortis causa, ut semunciam concuba habeat, semunciam liberi. *Quidquid* [3] autem plus dederit, hoc habeant legitimi filii. Sed *&* [4] si solam habeat concubinam, non plus ei, quam semunciam præstet. Quod si nullos *filios* [5] habeat, liceat & in toto asse filios naturales heredes *scribere* [6]: nisi forte *parentes* [7] habeat. Tunc enim parentibus legitima portione relicta, reliquæ partes ad naturales filios transire possunt: eadem licentia patri præstanda,

tanda, & si donatione vel alio quocumque titulo, vivus vel moriens substantiam suam naturalibus filiis præstare voluerit. Illo proculdubio observando, ut concubinam ille habere possit, qui uxorem non habet. Hæc autem totiens teneant, quotiens naturalis pater vel testamento vel alio ultimo judicio suam declaraverit voluntatem. Quod si quis intestatus decesserit, & neque filios habuerit filiasve, neque nepotes aut neptes, vel deinceps alias personas, *habeat* [8] autem in domo sua concubinam liberam, ex qua etiam filios habuit: tunc etiam intestato patre naturali mortuo, duas uncias habeant dividendas inter eos pro virili portione, ut mater eorum unius filii *partem* [9] accipiat. Et hæc ita se habeant, quamvis agnatus, vel cognatus, vel patronus, vel fiscus intestato defuncto patri naturali successerit. Sed & si concuba antequam pater moriatur decesserit, nihilominus naturales filii duas uncias intestato patre mortuo integras capiant. Idem dicimus & si concubina separata est *ab eo* [10]. Nemo autem *intelligat* [11] concubinam, quando cum multis mulieribus concumbere concubitor solet. Nam quemadmodum qui legitimam uxorem habet, aliam habere durante eodem matrimonio non potest: ita & qui unam concubam habet, non potest alias eodem tempore habere. Nulla autem differentia est, utrum masculi, an feminæ sint, qui quæve ex tali *concubinatu* [12] progeniti vel progenitæ sunt. Quod si quis intestatus decesserit, & legitimos *filios* [13] reliquerit & naturales: nihil quidem naturales accipiant, alantur autem a fratribus suis, id est a legitimis filiis defuncti secundum substantiam, quæ ad eos pervenit ex patre, quemadmodum vir bonus existimaverit, id est viri boni arbitratu. Idem juris est, & si uxorem quidem habeat, *liberos* [14] autem naturales ex concubina ante mortua, ut & ii alantur a successoribus ejus. De nepotibus enim naturalibus ea, quæ constituimus in Codice, teneant.

θ. εἰ μήτι παλλ- [illegible]

[8] habuerit

[9] portionem

[10] a viro.

θ. εἰ δὲ καὶ [illegible]

[11] intelligatur habere

[12] concubina

θ. εἰ μήτοι δὲ τ- ήρ.

[13] liberos

[14] filios

CCCXXI. *Idem.*

13. Sed quemadmodum liberis naturalibus consultum est, sic & ipsi debent patribus suis naturalibus vicissitudinem dare & in alimoniis & in successionibus, quemadmodum in ipsis filiis constitutum est.

θ. ἐφ' ὧν π.

CCCXXII. *Idem.*

14. Si pater naturalis aliquid dederit vel reliquerit *filio* [1], liceat ei præstare tutores vel curatores in hisdem rebus confirmandos. Liceat autem & matri tutelam *filiorum* [2] naturalium suscipere, & omnia facere, quæ in legitimis liberis facere solet.

θ. ἐπειδὴ δὲ καί.

[1] filio suo,

[2] filiorum suorum

CCCXXIII. *Idem.*

15. Hæc Constitutio non pertinet ad eos liberos, qui ex nefariis *procreationibus* [3] procreati sunt. Ideoque nec alimonias eis parentes

θ. πλημμελεῖν δέ.

[3] nuptiis

vel fratres debent: Constantini autem divæ memoriæ lex ad Gregorium *rescripta* [a] penitus evacuatur.

[a] scripta

διάταξις ϛ'.

CONSTITUTIO LXXXIII.

De testibus, atque ut qui bona opinione, vel dignitate atque militia, vel vitæ honestæ ac bonæ artis titulo decorati sunt, ad dicendum testimonium admittantur. Et quando etiam quarto ingressu testes introducere liceat: sive ut in pecuniariis causis ad Provinciam ubi testes sunt, partes mitti debeant, eisque præsentibus apud defensorem vel eloquentissimos viros testium depositio celebretur; & quando etiam invitus quis testimonium dicere compellatur.

CCCXXIIII. *De testibus.*

θ. ἡμεῖς τοίνυν.

1. *NUllius* [1] recipiatur testimonium, nisi ejus qui sit bonæ opinionis, quem vel dignitas commendat vel militia, vel vitæ honestas, vel artis laudabilis titulus, vel etiam aliorum testium vox de bona *vita ejus* [2] consentiens. Alias autem testis si vilissimus in judicio productus fuerit, liceat judici si hoc *æstimaverit* [3], & tormentis eum *subjicere* [4], in hac quidem florentissima *urbe* [5] per Prætoris officium; in Provinciis autem per defensorem civitatis. Si quis autem scripserit se debere alicui pecuniam, postea autem dicat se sine scriptis eam solvisse: non audiatur, quamvis testes produxerit, nisi secundum observationem Constitutionis nostræ: sic tamen testes duorum alterum dicant, vel quod præsentibus ipsis, & ad hoc ipsum rogatis debitor creditori pecuniam solvit, vel quod ad hoc ipsum accepti audierunt creditorem dicentem pecuniam sibi solutam fuisse. Non enim admittimus testimonia eorum, qui dicere solent transeuntes se audisse aliquem dicentem, pecuniam sibi solutam esse. Sed nec *tabulariorum* [6] præsentia sola sufficit, nisi testes quoque rogati *subscripserint* [7], & ipsa principalis persona si litteras sciat, suas depositiones per scripturam declaraverit, scilicet ut & in hoc casu si quidem bonæ opinionis testes inventi fuerint, recipiantur. Sin autem vilissimi *homines* [8], qui & pecunia corrumpi facile *poterant* [9], & pejerare non timeant: tunc tormentis subjiciantur. Sin autem testes contrarium sibi dicant, oportet Judicem si contrarietatem testimoniorum *perspexerit* [10] in ipsis constitutam, quæ totam causam continent, reprobare eos: plurium autem & bonorum testimonia *sequi* [11]: & eos, qui contraria sibi dixerunt, siquidem per errorem, *cum venia* [12] dimittere: sin autem per astutias aliquas, tormentis subjicere.

[1] Nullum
[2] vita ejus fuerit
[3] existimaverit,
[4] subigere,
[5] civitate
θ. εἰ δὲ καὶ ἴδῃ.
θ. οὔτε οὖν.
[6] tabellionum
[7] se subscripserint,
[8] homines sunt,
[9] possunt,
θ. εἰ δέ τινες καθαρῶς.
[10] inspexerit
[11] sequi oportet:
[12] convenit, *alii*, admittere. *Ivo.*

CCCXXV. *Idem.*

θ. ἐπειδὴ δὲ πολλοί.

2. Si quis in una eademque lite testes ter produxerit, & renuntiaverit testium productioni, & exceperit testimonia vel ipsa vel præscriptiones adversarii sui, postea non *concedatur* [1] quartam productionem testium facere. Enimvero si non exceperit, neque ipsa testimo-

[1] conceditur

nia, neque præscriptiones adversarii sui, liceat ei quarta uti productione testium: ita tamen, ut juret prius, neque se excepisse, neque procuratorem suum, vel patronum, vel alium hominem suum: *nec* [2] aliquo dolo, vel arte, *vel* [3] calliditate quartam productionem desiderare. Hoc amplius & si semel vel bis produxerit testes, & renuntiaverit productionibus, ac postea velit producere, non audiatur, nisi *in eo* [4] casu ubi neque testimonia excepit, neque præscriptiones adversarii sui, quamvis divina jussio dederit ei licentiam producendi.

[2] vel
[3] vel aliqua
[4] eo

CCCXXVI. *Idem.*

3. Antiquitus est Constitutum, ut si in hac florentissima civitate litigium fuerit motum, & adhuc causa *pendente* [1] opus fuerit testium productione, testes autem in Provincia *degerint* [2], ut illuc actis intervenientibus mittantur partes, sive procuratores *eorum* [3], & apud *defensorem* [4] civitatis testes producti dicant ea quæ sciunt, & postea in hac civitate acta mittantur, & competenti calculo a Judice causa terminetur. Idem jubet Constitutio obtinere, & si in Provincia litigium fuerit motum, & testes in hac *degerint* [5] civitate vel in alia Provincia. Actis enim intervenientibus *apud quemvis* [6] eloquentissimum judicem testes producantur: vel si in alia civitate, vel in alia Provincia testes sint, apud Defensorem acta consistant, & *signata* [7] præstentur, vel ei qui produxit, vel adversario *ejus: nec* [8] quasi excipienti denegetur iterum ei testes producendi licentia. Hæc autem in pecuniariis causis obtineant. Nam in criminalibus ipsæ personæ testium necessariæ sunt.

θ. ἐπειδὴ δὲ ἴσμεν.
[1] procedente
[2] degant,
[3] earum,
[4] defensores
[5] degant
[6] apud
[7] consignata
[8] ne

CCCXXVII. *Idem.*

4. Si testis productus servus esse dicatur, ille autem dicat se liberum esse: siquidem ingenuum, scribatur *quidem* [1] testimonium ipsius, postea autem si *probatus fuerit* [2] servus, nullius momenti sit. Sin autem *libertinum* [3] se esse dixerit, siquidem instrumentum manumissionis suæ ostenderit, dicat testimonium. Sin autem in alio loco dicat instrumenta sui status *habere* [4], scribatur quidem testimonium ejus: postea autem si non produxerit instrumenta, nullius momenti sit.

θ. εἰ δὲ λέγοιτο.
[1] *dele.*
[2] probetur
[3] libertum
[4] se habere;

CCCXXVIII. *Idem.*

5. Si quis dixerit testem productum inimicum suum esse, siquidem ex criminali causa, omnino non *dicatur* [1] testimonium: Sin autem ex alia *occasione* [2]*: dicatur* [3] quidem testimonium *ejus* [4], sed *præscriptio* [5] opponatur.

θ. εἰ μάρτυς πρ.
[1] dicat
[2] actione:
[3] dicat
[4] *dele.*
[5] præscriptio ei

CCCXXIX. *Idem.*

6. Si quis mediatorem se partium dixerit, ideoque se non oportere invitum testimonium in alterutrum eorum dicere, illi autem con-

θ. ἐπειδὴ δὲ ἐγὼ καμὲν.

ſenſerint ut producatur: conſequens eſt, ut in hoc caſu etiam invitus teſtimonium dicat.

CCCXXX. *Idem.*

ϛ. καὶ πάντ. 7. Teſtium productio apud Judices, vel Defenſores, vel Magiſtrum cenſus, non aliter *valeat* [1] niſi præſente quoque *adverſaria* [2] parte, vel contumaciter non veniente, ſcilicet *ut & hic* [3] ſalva præſcriptio ei competat quam *opponendam* [4] exiſtimaverit. Contumaciter autem non *videtur* [5] abeſſe qui ex neceſſitate abſuit. Forte enim *intra* [6] *ſepta* [7] ſanctorum *fuerat* [8].

[1] habeatur, *Ivo.*
[2] adverſa
[3] ut
[4] opponendam
Judex [5] dicitur
[6] juxta
[7] loca
[8] fugerat, *Ivo.*

CCCXXXI. *Idem.*

verſ. τῶν ἄλλων ἁπάντων.

8. Omnia autem jura, quæ poſita ſunt jam vel a retro Principibus, vel a nobis de teſtibus, maneant intacta. Hanc autem legem *tenere* [1] volumus in futurum tempus.

[1] teneri

Διάταξις ϛα'.

CONSTITUTIO LXXXIIII.

Ut primæ uxoris dos dote ſecundæ uxoris ſine facultatibus decedentis mariti potior habeatur, & ut mulier ante nuptias donatione minime defraudetur, ſi non ejus ſed mariti vitio dos ſuſcepta non fuerit.

CCCXXXII. *Ut dos prioris uxoris præferatur doti ſecundæ uxoris, ſive ipſa, ſive liberis ejus agentibus.*

1. QUædam mulier Titia nomine Mævio copulata eſt, & dotem dedit, & *liberos ab eo* [1] procreavit. Poſtea mortua Titia Mævius ſecundam uxorem duxit Semproniam, & mortuus eſt. Quæritur utrum liberi prioris uxoris dotem matris ſuæ prius recipere debeant, an magis ſecunda uxor in dote *ſua* [2] validiora jura prætendere. Et ita diſtinguimus, ut ſiquidem dotales res exiſtant ſive priores ſive poſteriores ſint, omnimodo eas *dominus* [3] vindicare poteſt. Sin autem vel conſumptæ ſunt vel deminutæ, præferantur ſecundæ mulieri liberi ex priore matrimonio nati; vel etiam ipſa prima uxor, ſi forte repudio primæ nuptiæ ſolutæ ſunt. Idem dicimus, ſi liberi ſecundæ mulieris cum priore uxore vel liberis ejus litigent. In ſumma enim dicimus, priori matrimonio hypothecarum privilegia validiora *præſtamus, ubi* [4] ipſa mulier *agit* [5] vel liberi ejus ex eodem matrimonio nati. Liberorum autem appellatione omnes deſcendentes perſonas complectimur, quod non per innovationem a nobis introductum eſt, ſed magis per interpretationem priorum Conſtitutionum.

[1] ab eo filios
[2] ſua poſſit
[3] dominio
[4] præſtari ut
[5] agat

CCCXXXIII. *Si per maritum ſteterit, quo minus dos ei promiſſa præſtetur.*

β, καὶ τοῦτο γε μέν.

2. Si mulier dotem pro ſe promiſerit, vel alius pro ea ſive profecticiam ſive adventiciam [1]: poſtea autem vel ipſa mulier vel pro-

missor dotis paratus sit, id quod promisit dare, & hoc ipsum testatione complectatur, vel obtulerit res vel deposuerit *si mobiles* [1] sint, vel in judicio ex una parte Judicem adeat, & missis ab eo hominibus maritus distulerit dotem accipere, posteaque solutum matrimonium fuerit: sic intelligatur maritus quasi dotem accepisset. Ideoque si quid de *antenuptias* [2] donatione accipere mulierem oporteat: hoc omnimodo accipiat, quamvis nullam dotem dederit: quia per maritum stetit, quo minus eam *susciperet* [3].

[1] si immobiles
[2] antenuptiali
[3] susceperit.

[a] *Dotem sive profectitiam sive adventitiam*] *Pith.* Profectitia ὑποδημιτικὴ προῖξ ἡ παρὰ τοῦ πατρὸς διδομένη. Adventitia παραγινομένη ἤτοι ἡ διδομένη παρὰ ἐξωτικοῦ. Profectitia dos προερχομένη καὶ ἐξιοῦσα ἔξω τῆς πατρικῆς οὐσίας.

CONSTITUTIO LXXXV.

Διάταξις πέ.

Repetita lex ut non liceat parentibus plures filios habentibus uni eorum plus quam bessem vel semissem pro modo filiorum de sua conferre substantia, si alii videlicet non probabuntur ingrati.

CCCXXXIIII. *De immodicis & inofficiosis donationibus.*

1. SI pater filios duos pluresve habuerit, & uni ex eis res suas donare voluerit: non liceat ei ultra bessem substantiæ suæ donare, *vel ultra* [1] dimidiam secundum numerum *liberorum* [2], *ut ceteri* [3] liberi modis omnibus legitimam portionem, id est, Falcidiam accipiant, quam haberent si tertiam partem vel dimidiam eo tempore acciperent *antequam* [4] donatio facta sit, scilicet nisi ingrati fuerint. Nam si probatæ sunt ingratitudinis causæ, legibus pristinis subjiciantur.

[1] id est, extra
[2] filiorum,
[3] ut & cæteri
[4] quo

CONSTITUTIO LXXXVI.

Διάταξις πς'.

Ut appellatione interposita liceat unicuique ad compromissarium venire judicium, & iterum post compromissarium arbitrium, etiam transacto ab appellationis die, biennio remeare.

CCCXXXV. *Si appellatione introducta compromissarium arbitrum litigatores elegerint.*

1. SI quis appellaverit, & appellatione introducta apud Præfectum Prætorio, vel apud quemvis alium Judicem compromissarios arbitros elegerit cum adversario suo: non sit *exclusus* [1] venire iterum ad appellatorium judicium: quamvis biennium fuerit transactum. Quod si postquam a compromissario recessum est, biennium transierit: dicimus priorem calculum firmum esse, & appellatorium judicium non exerceri. Cetera autem *omnia jura* [2], quæ de provocationibus posita sunt, in suo robore maneant.

[1] excludendus
[2] jura,

Διάταξις ϛη΄.

CONSTITUTIO LXXXVII.

Ut intermisso sacramento mater filiorum suorum tutelam administret, & satisdationes idoneæ officio competentis Judicis præstentur.

CCCXXXVI. *Si mater filiorum suorum tutelam gubernare maluerit.*

1 marito suo

2 cum, *sue in Panormia.*

3 observari

4 scribantur,

1. SI mater *marito* [1] defuncto filiorum suorum tutelam gubernare maluerit: renunciet secundis nuptiis in judicio *sine* [2] jurejurando. Res autem suas impuberi filio suo obliget: atque ita tutela ei committatur sive creditrix sit filii sui, sive debitrix. Idem & in filiabus dicimus. Hæc autem *observare* [3] procuret tam Præfectus urbis, quam Prætor: & in Provinciis Præsides: & diligenter inventaria *conscribantur* [4], Scriba præsente & aliis publicis personis secundum consuetudinem: & satisdationes idoneæ exigantur, ut res salva pupillis fiat.

Διάταξις ϛθ΄.

CONSTITUTIO LXXXVIII.

Ut civilis vel militaris Judex de Provincia in qua est positus non recedat sine divina pragmatica: & ut quinquaginta diebus administratione deposita in Provincia commoretur adversus eum interpellantibus responsurus.

CCCXXXVII. *De Officio omnium Magistratuum Provincialium, & de quinquaginta diebus.*

1 eum

2 successor

1. SI quis civilis vel militaris Judex adhuc in Magistratu suo positus sine jussione divina, Provinciam quam sortitus est, dereliquerit, reus sit majestatis, & reducatur in illam Provinciam de qua fugit: & postquam accusatoribus satisfecerit, ultimo supplicio puniatur. Sin autem Magistratus esse desierit, quinquaginta dies ibi faciat, & publice pareat, & volentibus adversus *se* [1] agere respondeat, & Metropolitana civitate non exeat, antequam quinquaginta dies fuerint transacti. Ubi autem successor alicui Magistratui a nostra pietate mittitur, non antea desinat esse Magistratus ille qui prior est, nisi ante duos dies, quam in Provincia successor venerit. Tunc enim & amicalem epistulam mitti ei præcipimus, ut publicas annonas usque ad hoc tempus [a] *decessor* [2] accipiat.

[a] *Decessor*] *Pith.* Præcessor. Novell. 125. cap. 11. Gloss. Περιηγησάμενος. Antecessor, Decessor, Præcessor. l. observare, §. recte. ff. de Offic. Proconsul. l. nemini, C. de oper. public. Cassiodorus 8. Opilioni. Fructibus vestrarum utimini dignitatum. Nam quod vobis per decessores prædecessoresque nostros, &c. Decessio. D. Augustinus in Psalm. 65. Ibi non fit necessaria successio ubi deletur decessio; ibique decessores non sint, nec successores quærentur.

CONSTITUTIO LXXXIX. Διάταξις πθ'.

De exponenda ab actore cautione, interposita triginta sex solidorum pœna, quod intra duos menses cum adversario suo litis contestationem efficiet. Et ut accusato apud eundem Judicem adversarium suum liceat accusare.

CCCXXXVIII. *De in jus vocando.*

1. NOn aliter reus actori respondeat libellum accusationis mittenti, nisi prius ille caverit reo atque litis executori, quod intra duos menses contestationem litis apud Judicem facturus sit: alioquin damnum in duplum *se reo* [1] restituturum. Cautio autem *triginta sex* [2] solidorum quantitatem non excedat. θ. ἵνα μὴ πέμπω. [1] se [2] triginta

CCCXXXIX. *Idem.*

2. Si quis ab aliquo fuerit accusatus, & voluerit ipsum *actorem* [1] suum accusare: apud eundem Judicem hoc *faciat* [2]. Nam apud alium Judicem trahere eum non potest. Quod si Judex ei displiceat: licebit ei recusare eum ante litis contestationem in viginti dierum relaxamento. Post litis *enim* [3] contestationem recusare Judicem non potest, nec actorem in *alio judicio* [4] trahere. DAT. KAL. NOVEMB. CONSTANTINOP. IMP. D. JUSTINIANO PP. AUG. ANN. XIII. θ. δικάζεσθαι πίσω. [1] accusatorem [2] fiat. [3] vero [4] aliud judicium

CONSTITUTIO XC. Διάταξις ϟ'.

De æqualitate dotis & ante nuptias sive propter nuptias donationis.

CCCXL. *De exæquatione dotis, & propter nuptias donationis.*

1. D*Onationum* [1] quæ propter nuptias fiunt, *parem* [2] volumus esse *quantitatem* [3] *doti* [4] mulieris. Item pacta stipulationis in dote, & propter nuptias donatione *modo pari* [5] componantur. Hoc autem *capitulum* [6] in futuro quoque tempore *teneat* [7]. θ. περὶ πίσω [1] Donationes [2] partes [3] quantitati [4] dotis [5] omnimodo paria [6] caput [7] teneatur.

CCCXLI. *Quando licet mulieri dotem suam augere.*

2. Si mulier dotem suam augere *maluerit* [1], non aliter hoc facere possit, nisi maritus quoque propter nuptias donationem pari quantitate augere paratus sit. Quod si creditores maritus habeat: augere mulier dotem suam debet in rebus immobilibus. Quod si res mobiles dederit: sciat se privilegium dotis in rebus mariti sui non habituram. Sin autem nullum creditorem maritus habeat eo tempore, quo dotem suam mulier augebat, habeat privilegium quod dotibus in hypothecaria actione præstitum est. [1] voluerit; θ. καὶ ἵνα μή. θ. εἰ δὲ ἐκ εἶναι.

CCCXLII. *De privilegiis dotis.*

θ. τούτοις ἀνάλωμα-σιν.
[1] reficiendam,

3. Sæpissime relatum est eum, qui pecuniam præstet ad comparandam rem, vel renovandam, vel *faciendam* [1], validiora jura in hypothecis habere in ipsa re, quam priores creditores: sed hoc in dotibus non observetur. Nam dotem præcipimus ei quoque præferri, qui postea pecuniam dedit marito ad aliquam rem comparandam vel renovandam, vel etiam faciendam.

CCCXLIII. *De privilegio creditoris, qui militiæ causa marito mutuavit.*

θ. ἐπειδὴ δὲ χρή.
[1] causa
[2] firmetur.

4. Si quis marito mutuam pecuniam dederit militiæ causa, & inter eos fuerit pactum, ut in *casu* [1] militiæ [a] creditor anteriora jura aliis creditoribus habeat: id quod actum est, teneat, ut etiam doti talis creditor præferatur. Si tamen hoc & in scriptis processerit, & testium habeat subscriptiones, & ex ipsa veritate *confirmetur* [2].

[a] *In casu militiæ*] Vide notata ad cap. 5. Constitut. 47.

CCCXLIIII. *Ut eadem quantitas dotis filiæ in secundis nuptiis a patre conservetur.*

θ. ἐπειδὴ δίδω.
[1] quam antea
[2] ob antenuptias donationem

5. Si quis pro filia sua dotem dederit, verbi gratia, triginta librarum auri: postea genero defuncto & dote ad eum reversa filiam velit alii copulare: prohibetur minorem quantitatem dotis nomine *pro ea* [1] præstare, quamvis ex priore matrimonio lucrata est filia *ab ante nuptias donatione* [2] quindecim libras auri: nisi forte pater probaverit fortuito quodam casu substantiam suam deminutam fuisse.

CCCXLV. *De collatione dotis.*

θ. κελεύει δέ.
[1] videbat
[2] adversari
[3] declinare;
[4] habeant autem

6. Quædam mulier defuncto patre suo exigebatur, ut dotem suam conferret, si velit hereditatem paternam suscipere. Dicebat autem inopem esse maritum suum, & nihil ab eo exigi posse, contradicebatur ei, quod oporteret inopiam mariti ad damnum ipsius respicere. Quæsitum est quid juris sit. Et dicimus, siquidem mulier sui juris erat, culpam ejus esse: quia poterat eo tempore quo *viderat* [1] maritum suum pauperiorem, statim *adversus eum* [2] & constante matrimonio dotis actionem movere, & res dotales consequi. Nam & propter nuptias donationis res etiam constante matrimonio vindicare potest, si viderit maritum ad paupertatem *inclinantem* [3], scilicet si non minor erat mulier materfamilias viginti quinque annis. Sin autem filiafamilias fuerat: debet patri suo dicere, ut cum eo agat: & siquidem egit, salva res est. Sin autem pater agere supersederit, inopia mariti ipsi & coheredibus ejus imponatur, *& habeant* [4] omnes communiter actiones contra maritum: & quod potuerint consequi, in commune deducatur. Hæc autem totiens vera sunt, quotiens dotis quantitas ampla

ampla non sit. *Si enim* [1] ampla fuerit: *&* [6] cessante patre liceat filiæ familias constante matrimonio contra maritum dotis actionem movere. Et si non moverit, ad ipsam *futuri temporis* [7] periculum spectet. Ea autem *obtinere* [8] volumus in omnibus personis, in quibus collatio dotis exigitur sive filiabus, sive neptibus, & deinceps personis volentibus hereditatem amplecti tam patris sui, quam matris, avi vel aviæ, & superiorum personarum.

[1] Sin autem [6] etiam [7] dotis [8] manere

CONSTITUTIO XCI.

[1] Διάταξις ϟα'

Ut marito vel uxore mortua antenuptias donationem vel dotem in proprietatem communes filii consequantur: solum scilicet usumfructum venientibus vel non eorum parentibus ad secundas nuptias habituris.

CCCXLVI. *Ut proprietas dotis, vel antenuptias donationis mortua alterutra persona filiis communibus conservetur.*

1. SI maritus mortua uxore, vel uxor marito defuncto dotem vel antenuptias donationem lucratus lucratave fuerit, modis omnibus proprietatem liberis suis ex *ipso* [1] matrimonio natis conservent, usumfructum autem nuptialium lucrorum *habeat* [2], ipse vel ipsa sive ad secundas *migraverit* [3] nuptias sive non. Idque obtineat in omnibus matrimoniis, quæ postea fuerint dissoluta quocumque modo: vel si antea quidem *soluta* [4] sunt, sed adhuc in suspenso causa est alterutra persona vivente. Si enim ambo mortuæ sunt, heredibus *eorum* [5] hæc Constitutio non prosit, sed veteribus legibus subjiciantur. Cum autem dominium rerum liberorum esse cœperit, sive migraverit ad secundas nuptias, sive non, ea jura locum habere certum est, quæ de his rebus posita sunt, quarum proprietatem liberi lucrati sunt parentibus suis secundas contrahentibus nuptias.

θ. ἐὰν πάσῃ πάντως. [1] eodem [2] habeant, [3] migraverint vers. καὶ πάσι. [4] dissoluta [5] earum vers. ἐκείνου δὲ-λου

CCCXLVII. *Ut repudio vel bona gratia soluto matrimonio id quod ab alterutra persona lucrata est, filiis suis conservet, & de alendis liberis a parentibus suis.*

2. Si repudio misso matrimonium solutum sit culpa uxoris vel mariti, & vel ille dotem vel illa propter nuptias donationem lucratus lucratave fuerit: liberis quidem proprietas statim competat, uxori vel marito rerum ususfructus. Ea autem persona quæ usumfructum habet, liberos *alere debet* [1]. Sed si bona gratia *matrimonio soluto* [2]; quasi transactionis nomine alterutra persona aliquid acceperit: nihilominus ejus proprietatem quidem liberi habeant, *parens* [3] autem usumfructum. DAT. K. JUL. CONSTANTINOP. IMP. DN. JUSTIN. PP. A. ANN. XIIII. JUSTINO VIR. CLA. CONS.

θ. κἀκεῖνο μέντοι. [1] alat. θ. ἴσμεν δὲ ὅτι: [2] matrimonium solvatur, [3] parentes

Διάταξις ϟθ'.

CONSTITUTIO XCII.

Ut exiſtentibus ſingulis in ſolidum fidejuſſoribus, omnes ſi præſentes ſolvendoque ſint, & non unus pro ſuis portionibus reſpondere cogantur.

CCCXLVIII. *De reis promittendi.*

verſ. εἰ δύο τις ἀλληλεγγύως. ¹ duo rei

² unuſquiſque ³ teneatur :

§. εἰ μέντοι τῆς αὐτῆς.

§. εἰ δὲ ἐκ ἀρχων.

1. SI qui *rei* ¹ promittendi fuerint, ut alter pro altero fidejubeat, & invicem : ſiquidem additum non fuerit, ut unuſquiſque ex his in ſolidum teneatur : tunc pro portione ſua ſit obligatus. Sin autem additum ſit, ut *ſinguli* ² in ſolidum *teneantur* ³ : ſiquidem omnes vel quidam ex his ſolvendo ſint & præſentes fuerint, in ipſos actio competat. Onus autem inopiæ promiſſoris vel abſentiæ præſentes & locupletes promiſſores ſuſtineant. Jubemus autem eos qui præſto ſunt, a competente Judice compelli communiter agenti ſtipulatori reſpondere : ut ibi cognoſcatur ſi locupletes ſint, an non : ut communiter condemnentur, & qui ſolvendo ſunt, onera inopiæ aliorum ſuſtineant. Quod ſi Judex aditus, Magiſtratus non eſt, per competentem Magiſtratum hoc impetret. Hæc autem in futuris caſibus obtineant.

Διάταξις ρ'.

CONSTITUTIO XCIII.

Intra quantum tempus maritis & eorum heredibus exceptione dotalis non numeratæ pecuniæ uti conceſſum eſt.

CCCXLIX. *De dote cauta & non numerata.*

§. συντάττοι γυ- ναι. ¹ quis

² ſuper dote

³ querimoniam facere.

verſ. εἰ δὲ ὑπέρ.

⁴ reſtitutionem

1. SI mulier pro ſe dotale inſtrumentum conſcripſerit, vel pater vel *quivis* ¹ alius pro ea, poſteaque vel repudio vel morte ſolutum fuerit matrimonium : ſiquidem antequam biennii tempus impleatur, liceat marito vel heredibus ejus non numeratæ pecuniæ *dotis* ² intra annum ex tempore ſoluti matrimonii numerandum *querimonia uti* ³. Quod ſi ſupra duos annos (intra decennium tamen) matrimonium ſolutum fuerit : intra tres menſes maritus vel heredes ejus eadem querimonia utentur. Decennio autem completo, modis omnibus, ſi nulla querimonia uſus eſt, videatur dotem accepiſſe. Et ſiquidem minor vigintiquinque annis maritus ſit : non plus quam duodecim annos in *reſtitutione* ⁴ habeat. Sin autem intra hoc tempus deceſſerit : heredes ipſius unum annum habeant, ſi legitimæ ætatis ſint. Sin autem minores fuerint, quinquennium habeant, nulla diſcretione interpoſita utrum is qui deceſſerit, minor fuerit, an major viginti quinque annis. Ille autem debet non numeratæ dotis querimonia uti, qui ſcriptus eſt dotem ſuſcepiſſe : & ſive legitimam habeat ætatem, ſive minor ſit, ſecundum ſua tempora negotium dirimatur. Querimoniam autem fieri oportet non nuda denuntiatione, ſed in ſcriptis. Quod ſi & in judicio inſtruatur, oportet omnimodo

mulierem *certiorari* [5]: alioquin ſi eam non certioraverit vel parentem ipſius [6]: nihil videbitur maritus egiſſe. [5] certiorare: [6] ſuum:

CCCL. *De poteſtate Conſtitutionis in tempore.*

2. Hæc Conſtitutio ad futura matrimonia pertinet. Nam in his, quæ adhuc conſtant, illa præcipimus obſervari, ut ſiquidem reſiduum decennium ſit, vel non minus biennio, id tempus habeat in querimoniam quæ ei tranſmiſſionem præſtat. Sin autem minus biennio reſiduum tempus fuerit, vel forte tranſactum eſt totum decennium, tunc ipſi quidem biennium habeant, heredes autem eorum tres menſes, poſtquam nuptiæ ſolutæ fuerint. *verſ.* κρατούντων δὲ τοῦ νόμου.

CONSTITUTIO XCIIII. Διάταξις ϙα'.

De teſtamentis ſive donationibus Curialium: & ut heredes quamvis extranei ab eis non minus quam in novem uncias inſtituti curialibus muneribus obligentur.

CCCLI. *De Curialibus.*

1. Liceat Curiali non ſolum Curialem patriæ ſuæ heredem ſcribere, ſed etiam non Curialem cujuſvis civitatis ſive cognatus ſit, ſive extraneus, aut in totum aut in partem non minus novem unciis: ita tamen, ut Curialis fiat, & Curialia munera impleat non tantum ipſe, ſed etiam liberi ejus quaſi ab initio pater Curialis fuiſſet. Sed & ſi Curialis teſtamentum non fecerit, exiſtat autem cognatus ipſius, ſive Curialis ſive non, & ſit paratus curialia munera implere: habeat ſucceſſionem ipſius, & liberi ejus Curiales eſſe videantur, & nullam patiatur inquietudinem ſive de novem unciis, ſive de quarta portione: quia ſic videtur, quaſi Curialis ab initio natus fuiſſet. *verſ.* ἐκεῖνο δι-αιζόμεν. θ. εἰ δὲ καί τις συγγενής.

CCCLII. *Idem.*

2. Sed & ſi quis donaverit alicui non minus novem unciis res, & poſtea ille paratus ſit curialia munera implere cum liberis ſuis & ſua ſubſtantia, liceat hoc facere, quia nihil intereſt utrum Curiali ſuæ civitatis aliquis propriam ſubſtantiam det, an ejuſdem civitatis Curiali futuro. Cognatus autem extraneus ſi inteſtati Curialis cognati ſucceſſionem voluerit occupare, intra ſex menſes actis intervenientibus ſuam manifeſtet voluntatem. θ. εἰ δὲ καί τις δωρήσεται.

CCCLIII. *Idem.*

3. Si Curialis res ſuas, ita ut diximus, non Curiali donaverit, non aliter rerum traditio fiat, niſi in geſtis ſine ullo damno celebrandis apud Præſidem Provinciæ curialia munera confiteatur ſe impleturum & liberos ſuos. Sin autem donator antequam hoc procedat, res ſuas non Curiali tradiderit, liceat Curiales uſque ad novem uncias θ. ὅπως δὲ. θ. εἰ δὲ ὁ δωρησάμενος.

res donatas vindicare, nisi is cui donatæ sunt, munera curialia subeat.

CCCLIIII. *Idem.*

ἢ. εἰ δὲ οὐκ ἐθέλοι τις.

4. Si quis ex testamento vel ab intestato non Curialis heres Curiali existat, conveniat curia statim ut mortuus est Curialis cum defensore civitatis, & relictam substantiam sine ulla fraude inventario conscribat, & præsente religioso Episcopo una cum ejusdem civitatis defensore signacula rebus imponantur, curiæque tradantur, ac postea si heres curiæ se dederit, & substantiam suam & liberos, actis apud Præsidem sine ullo damno celebrandis, tunc res ei reddantur. Sin autem noluerit *Curialis* ¹ esse *vocatus* ² ab intestato ad successionem defuncti cognati Curialis, tres quidem uncias ipse capiat, novem autem curiæ concedat. Quod si ejusdem gradus multi cognati existant, & alii quidem Curiales esse volunt, alii autem tale onus recusant: volentibus quidem munera curialia subire, novem unciæ præstentur, recusantibus autem tres concedantur. Non Curialibus *enim* ³ ex substantia Curialis non plus dari quam tres unciæ possunt.

ἢ. εἰ μήτοι γε ὁ ἐξ.
¹ hæres Curialis
² qui vocatur
ἢ. εἰ μήτοι γε πλείονες.
³ autem

CCCLV. *Idem.*

5. Si Curialis habuerit filiam, eaque nupta fuerit Curiali, vel aliquis paratus sit eam uxorem ducere, ut munera curialia impleat, non minus novem *uncias* ¹ a paterna substantia capiat, scilicet si aliæ filiæ Curialibus nuptæ non sunt, vel his forte nupturæ sunt, qui Curiales fieri volunt. Generaliter enim dicimus eas quidem, quæ Curialibus nuptæ sunt, non minus accipere novem unciis. Quæ *autem* ² Curialibus nec constitutis, nec futuris, conjunctæ sunt, non plus quam tres uncias habeant. Illud autem dubium non est, quod dominium quidem novem unciarum mulier habet, curialia autem munera maritus ex *hisdem* ³ implere debet. Quod si talis mulier decesserit, siquidem liberos habeat, apud ipsos Curiales constitutos res manebunt. Sin autem filiæ sint, siquidem conjunctæ sunt Curialibus, vel nupturæ, ipsæ iterum habeant. Sin autem non, tres uncias capiant. Quod si neque filios neque filias habuerit, maritus ejus Curialis res habeat. Et siquidem ex secundo matrimonio filios habuerit, vel filias Curialibus nuptas vel nupturas, ad ipsos vel ipsas novem unciæ *pertineant* ⁴. Quod nemo sit Curialis, nemo Curiali nupta, nemo futuro Curiali nuptura novem unciæ ad curiam revolvantur.

ἢ. εἰ μήτοι γε πλουτοίη.
¹ unciis
² autem nec
³ hisdem rebus
⁴ perveniant.

CONSTITUTIO XCV. Διάταξις ϟϛ.

Ut Præses Arabiæ spectabilis sit, & duciano militari non inferior, Moderatoris nomine decoretur.

CCCLVI. De Officio Moderatoris Arabiæ.

1. ARabiæ Præses Moderatoris nomine decoretur, & spectabilis ℓ. ταῦτα ἡμαῖς.
sit, & *duce* ¹ militari non minor in dignitate. Publica tributa ¹ duciano
exigat cum instantia, privata damna medicina sua resarciat. Si justitiam secum habeat, non timeat neque Ducem neque Phylarchum ᵃ id est, Saracenorum Ducem, neque potentium domus, neque Imperialem domum, aut patrimonium, aut ærarium publicum. Sacramentum autem præstet, quod Magistratus pro innocentia sua & puritate in ipso initio sui honoris solent præstare. Et mandata Principis accipiat. Habeat autem subjectos sibi milites omnes ad conservandam ℓ. ἔχει δέ.
Provincialium disciplinam & devotionem. Et quæ diximus de viro spectabili moderatore *Ponti* ², eadem dicimus & de moderatore Ara- ² Arabiæ,
biæ, tam in dignitate spectabilitatis, quam in appellationibus & ceteris exercendis & administrandis. Habeat autem de publico Moderator quidem quindecim libras auri, Consiliarius autem ejus duas libras auri. Milites autem qui ibi sedent, Moderatori tantum subji- ℓ. οἱ δὲ καὶ ἐκεῖσε.
ciantur. Dux autem ejusdem Provinciæ nullam communionem habeat in rebus civilibus, alioquin honore quem gerit expellatur. Pu- ℓ. ἐκπιπτέτω.
blicas autem annonas, quæ Duci debent administrari, inde accipiat Dux, unde Moderator delegaverit. Sin autem Moderator adversus ea quippiam fecerit, quinque libras auri pœnæ nomine præstet.

ᵃ *Phylarchum*] *Pith.* Sudas. Φυλάρχης. ξυμβάλλει τῷ πραγανῷ περὶ αἰχβάρου ὃς ἦν ὀσρεβινῆς χώρας δυνάςης, οὓς φυλάρχας ὀνομάζουσιν ἐκεῖνοι, ὅτι καὶ τὰ χωρία αὐτῶν φυλαὶ ὀνομάζονται. Strabo lib. 2. Καὶ ὅσην οἱ σκηνῖται καὶ οἱ φύλαρχοι κατέχουσιν, οἱ ἐπὶ τὸν εὐφράτην καθήκοντες καὶ τὴν συρίαν. Lib. 16. Οἱ γὰρ παροικοῦντες ἑκατέρωθεν τὸν ποταμὸν φύλαρχοι χώραν οὐκ εὔπορον ἔχοντες, ἧττον δὲ ἄπορον νεμόμενοι δυναςείαν ἕκαςος ἰδίᾳ περιβεβλημένος, &c. Περαγάσου φυλάρχου τῶν σκλαβηνῶν. Meminit Theophilactus Simocates. Οἰκουμενικῆς ἱςορίας ζ. Olympiodorus γωυπαρίου φυλάρχου τῶν βουργουνπόνων.

CONSTITUTIO XCVI. Διάταξις ϟζ.

Ut Cæsarea Palestina Proconsulis spectabilitate decoretur, & appellationes Provinciarum subjectarum intra quantitatem decem auri librarum, examinandas suscipiat.

CCCLVII. De Officio Proconsulis Palestinæ.

1. IN Cæsarea Palestina Proconsul spectabilitate decoretur, & ab ℓ. ἄλλων.
aliis Palestinis appellationes audiat, si decem librarum auri quantitatem non egrediantur. Induatur autem & ᵃ *tebennum* ¹ id est ali- ℓ. χλάνην. ¹ tevenum
quod genus vestimenti in festis diebus. Subjiciantur autem & ei mi-

lites, *ut* [a] ea quæ Reipublicæ prosint, non impediantur. Habeat autem annonarum nomine viginti duas libras auri, ut ipse solacium habeat quod convenit, & Consiliario suo præstet, & Officialibus suis distribuat, *inpostea* [3] principali *sanctione* [4] confirmetur indicata nobis ab eo facta distributio. Dux autem spectabilis nullam communionem in civilibus habeat causis. Nam Proconsulem oportet & publicas annonas exigere, & privatas *lites* [5] audire, *& seditiones* [6] *compescere* [7]. Liceat autem Proconsuli & ad secundam Palestinam venire, & seditiones placare.

Habeat autem milites, quos nos deputavimus. Milites autem Proconsuli subjectos, neque vir spectabilis, Dux, neque vir inlustris, Magister militum abstrahere audeat. Si quis autem detentus fuerit a Proconsule quasi crimine seditionis obnoxius, neque cinguli prærogativa, neque dignitatis utetur, neque Sacerdotali privilegio, sed unum solum eximat eum de manibus Proconsulis, si appareat innocens.

[a] ut & vers. κατὰ ἀπάντων.
[3] ut postea
[4] pragmatica sanctione
[θ.] ἐπιχωριάζει δέ.
[5] literas
[6] & populares strepitus & seditiones
[7] placare.
vers. καὶ ἡ τπ.
[θ.] εἰ δὲ δοκεῖν.
[θ.] ἔστωσαν δὲ διαγεκριμένοι.
[θ.] δημοσίων δέ.

[a] *Tebennum*] *Pith.* Eunapius in Julian. Ενταῦθα αὐτὸ ἐπήδησεν ὁ ἀνθύπατος ἐκ τοῦ θρόνου καὶ τὴν περιπόρφυρον ἀνασείων ἐσθῆτα, τήβεννον αὐτὴν ῥωμαῖοι καλοῦσιν.

Διάταξις ρζ'.

CONSTITUTIO XCVII.

CCCLVIII. *Ut provocationes a Sicilia venientes apud Quæstorem eminentissimum ventilentur.*

I. PRovocationes a Sicilia *in hac civitate* [1] venientes apud excellentissimum Quæstorem ventilentur. Et si defensorum *in civitatibus* [2] creandorum, vel patrum *decreta* [3] opus sit celebrari, apud eundem inlustrissimum virum celebrentur.

[1] in hanc civitatem
[2] civitatis
[3] creata

Διάταξις ρι'.

CONSTITUTIO XCVIII.

De quantitate sportularum & distributione, aliarumque impensarum quas ordinar. cons. consequuti erogant.

CCCLIX. *De Consulibus.*

I. COnsules sportularum & distributionum *aliarumque* [1] impensarum nomine ea tantum consumant, quæ præsenti lege permissa fuerint. Processiones [a] autem ipsius esse volumus septem, omnes in circo, & in harena, & in theatro. Et prima quidem processio erit Kalendis Januariis. Secunda autem ea quæ mappa [b]. Tertia autem ea quæ theatroquinegium [c] appellatur, ut semel non bis celebretur. Quarta autem ea, quæ monimerium [d] dicitur, ubi & quod pancarpum [e] vocant, celebrandum est. In quinta autem in theatro id faciat quod Pornas [f] dicitur. In sexta autem in circum procedat, & faciat mappam. In septima processione faciat spectaculum, in quo honorem suum deponat. Uxor autem Consulis decoranda est mari-

[θ.] ἴσα μή.
[1] alienarumque
[θ.] πρὸ δέ.
[θ.] εἰ δὲ καὶ γαμετήν.

talibus insulis. Ideoque & de expensis ejus *competenter* [a] descriptio facta est. Quod si non habeat uxorem, matri suæ talem honorem præstet si velit: alii autem mulieri non habeat licentiam, honorem consulariæ dignitatis præstare. Aurum tamen non liceat Consuli spargere; argentum autem liceat, si velit. Si quis autem descriptionem a nobis factam transgrediatur, centum libras auri pœnæ nomine præstet: Aurum autem soli Imperatori liceat spargere, non liceat autem Consulibus vasa majora spargere.

[a] competens

vers. οὐ μὴν χρυσίον.

vers. εἰ δ' ἄν τις τολμήσῃ.

[a] *Processiones*] *A. A.* Processio quasi progressio a procedendo in publicum. Novell. 105. dictum de Consule. Et de Imp. Const. 1. de sentent. passis. Unde hodie processiones Episcopi & Cleri in litaniis. *Pith.* L. ordinem L. sancimus C. de Consulib. Claudianus in Consulatu Manlii l. 41. ff. de donat. inter vir. & uxor. l. 7. C. de instir. & substitur.

[b] *Mappa*] *A. A.* Ludos Circenses significat, quod mappa signum Quadrigis daretur. Vidend. Cassiodor. lib. 3. epistol. 51. Variar. *Pith.* Θέα τῶν ἁμιλλητηρίων ἵππων. Marcellinus Comes. Numerosos præterea phaleratosque in circo caballo jam donatis quoque impertivit aurigis, una dumtaxat ultimoque mappa insanienti populo denegata. Glossar. Transenna. ὕσπληξ. ἀπαλλαγή. μαππαρίου σημεῖον. Imp. παλλαγή.

[c] *Theatroquinegium*] *Pith.* Cedrenus 207. 265. 267. 379. Zonaras 78. Diaconus 694. Inde θέατρον κυνηγετικόν. Dion. lib. 43. Θέατρόν τι κυνηγετικὸν ἰκριώσας ὃ καὶ ἀμφιθέατρον ἐκ τοῦ πέριξ πανταχόθεν ἕδρας ἄνευ σκηνῆς ἔχειν προσερρήθη. καὶ ἐπὶ τούτῳ καὶ ἐπὶ τῇ θυγατρὶ καὶ θηρίων σφαγὰς καὶ ἀνδρῶν ὁπλομαχίας ἐποίησεν. Xiphilin. in Nerone. Καὶ ἄνδρες καὶ γυναῖκες οὐχ ὅπως ἱππικοῦ, ἀλλὰ καὶ τοῦ βουλευτικοῦ ἀξιώματος, εἰς τὴν ὀρχήστραν καὶ ἐς τὸν ἱππόδρομον, τό τε θέατρον τὸ κυνηγετικὸν εἰσῆλθον, ὥσπερ οἱ ἀτιμότατοι, καὶ ηὔλησάν τινες αὐτῶν, καὶ ὠρχήσαντο, τραγῳδίας τε καὶ κωμῳδίας ὑπεκρίναντο, καὶ ἐκιθαρῴδησαν, ἵππους τε ἤλασαν, καὶ θηρία ἀπέκτειναν καὶ ἐμονομάχησαν.

[d] *Monimerium*] *A. A.* Venatio ferarum in harena uno tantum die. Videndus Leon. Philosophus lib. 3. cap. 1. Epigram. Græcor. *Pith.* Μετ' ἐκείνην, τὴν τοῦ λεγομένου μονημερίου, ἔνθα πολλῆς ἡδυπαθείας ἐμπλήσει τὸν δῆμον τό, τε καλούμενον πάγκαρπον θεώμενον, καὶ θηρίοις προσμαχομένους ἀνθρώπους καὶ εὐδοκιμοῦντας τῇ τόλμῃ καὶ πρόσγε ἀναιρούμενα τὰ θηρία. Feras libycas una die centum exhibuit Gordianus, ursos una die mille. Eadem etimi ratione. Περὶ τὸν ὕπανιν ποταμὸν γίνεσθαι τὸ ζῶον τὸ μονήμερον οὕτω καλούμενον ἀριστοτέλης φησί, τικτόμενον μὲν ἅμα τῷ κνέφᾳ, ἀποθνήσκον δὲ ἐπὶ δυσμαῖς ἡλίου τρεπομένου. Ælian. Περὶ ζώων ἰδιότητος lib. 5. cap. 43. Vetera quidem exemplaria quibus usus sum in repurgando Juliano Monimerium habent sicut ego edi curavi.

[e] *Pancarpum*] *Pith.* D. Augustinus lib. 1. contra Secundinum Manich. Tanta illic deformitate captivo nomine Pancarpi qui in ludicris muneribus edi solet, propter omnium generum quæ inerant bestias exagitatis arcam Noë, quæ per omne genus animalium futuram ex omnibus gentibus figurabat Ecclesiam. Ubi te vel non advertentem vel ignorantem, gratulor congruum posuisse vocabulum. Pancarpos enim omnis est fructus, quod in Ecclesia spiritaliter visum est. Vetus Interpres exponit Sylvam. Capitolinus in Gordianis. Feras Lybicas una die centum exhibuit, ursos una die mille. Extat sylva ejus memorabilis quæ picta est in domo rostrata Cn. Pompeii, quæ ipsius, & patris ejus, & proavi fuit, quam Philippi temporibus vester fiscus invasit. In qua pictura etiam nunc continentur cervi palmati ducenti mixtis Britannis. Equi feri XXX. Oves feræ C. Alces X. Tauri Cybiratici C. Struthiones mauri miniati CCC. Onagri XXX. Apri CL. Ibices CC. Damæ CC. Hæc autem omnia populo rapienda concessit die muneris, quod sextum edebat. Vopiscus in Probo. Venationem in circo dedit ita ut populus cuncta diriperet. Genus autem spectaculi

erat tale. Arbores validæ per milites radicitus vulsæ connexis longe lateque trabibus affixæ sunt, terra deinde superjecta, totusque circus ad sylvæ consitus speciem, gratia viroris novi effronduit. Immissi deinde per omnes aditus struthiones mille, mille cervi, mille apri, mille damæ, ibices, oves feræ, & cætera herbatica animalia quanta ali potuerunt, vel inveniri. Immissi deinde populares, rapuit quisque quod voluit. Cassia. coll. 5. cap. 14. Ut fieri solet ab his, qui coram regibus mundi hujus omnigenis congredi bestiis, præmiorum contemplatione consueverunt, quod spectaculi genus vulgo Pancarpum nuncupatur. Hi, inquam, feras quascumque fortiores robore, vel feritatis rabie conspexerint, diriores, adversus eas primæ congressionis certamen arripiunt, quibus extinctis, reliquas, quæ minus terribiles minusque vehementes sunt, exitu faciliore prosternunt.

[f] *Pornas*] *Pith.* Καὶ πέμπειν τε ποιήσῃ πρόσοδον τὴν ἐπὶ τὸ θέατρον ἄγουσαν, ἣν δὴ πόρνας καλοῦσιν. ἔνθα τοῖς ἐπὶ σκηνῆς γελωτοποιοῖς ἔστη χόρα, τραγῳδοῖς τε καὶ τοῖς ἐπὶ τῆς θυμέλης χοροῖς· θεάμασί γε παντοδαποῖς καὶ ἀκούσμασιν αἰωρούμενον ἐπὶ τὸ θέατρον. Procop. Ανεκδότοις. Επειδὴ δὲ τάχιστα εἴς τε τὴν ἥβην ἀφίκετο καὶ ὡραία ἦν, ἤδη ἐς τὰς ἐπὶ σκηνῆς καθῆκεν αὐτήν· ἑταίρα δὲ εὐθὺς ἐγεγόνει, οἵαν δὴ οἱ πάλαι ἄνθρωποι ἐκάλουν πεζήν. οὐ γὰρ αὐλήτρια οὔτε ψάλτρια ἦν οὐ μὴν οὐδὲ τὰ ἐς τὴν ὀρχήστραν αὐτῇ ἤσκητο, ἀλλὰ τὴν ὥραν τοῖς ἀεὶ περιπίπτουσιν ἀπεδίδοτο μόνον ἐκ παντὸς ἐργαζομένη τοῦ σώματος· εἶτα τοῖς μιμοῖς τὰ ἐς τὸ θέατρον πάντα ὡμίλει καὶ τῶν ἐνταῦθα ἐπιτηδευμάτων μετεῖχεν αὐτοῖς γελωτοποιοῖς τισὶ βωμολοχίαις ὑπηρετοῦσα, &c. πολλάκις δὲ κἀν τῷ θεάτρῳ ὑπὸ θεατῇ παντὶ τῷ δήμῳ ἀπεδύσατό τε καὶ γυμνὴ διὰ μέσου ἐγίνετο ἀμφὶ τὰ αἰδοῖα καὶ τοὺς βουβῶνας διάζωμα ἔχουσα μόνον. Meminit Chrysostom. Homil. 6. cap. 1. Geneseos.

Διάταξις ϥς′.

CONSTITUTIO XCIX.

CCCLX. *De nautico fœnore.*

1. ISta Constitutio de nautico fœnore loquitur, & est pro non scripta, quia ab alia posteriore Constitutione penitus deleta est, quasi nec scripta nec promulgata fuisset.

Διάταξις ρζ′.

CONSTITUTIO C.

Quomodo unusquisque inter liberos componens ultimam voluntatem, non per numeros uncias, sed per litteras adnotet. Et quod validum est, si non solum ipse testator, sed ejus liberi eidem ultimæ voluntati subscribant.

CCCLXI. *De voluntatibus parentum in distributione patrimonii faciendis.*

θ. ἠμεῖς πίτω ποίητα.
[1] voluerit
[2] ex quibus, *aliàs*, in quibus
[3] legitimus numerus
θ. εἰ δὲ καὶ πραγμάτων.
[4] Sed si
θ. εἰ μέντοι γε γαμετῇ.

1. SI quis inter liberos suos ultimam voluntatem componere *maluerit* [1], imprimis tempus conscribat: postea autem nomina liberorum suorum sua manu, & unciarum quantitates, *e quibus* [2] eos heredes instituit, non per numerorum notas: sed ita, ut per litteras *numerus* [3] exprimatur. *Sed & si* [4] res aliquas liberis suis relinquere velit, aut ex rebus certis quosdam de liberis heredes instituere maluerit: dicat rerum demonstrationes, & manu propria significet, ut nulla postea dubitatio inter liberos fiat. Sin autem extraneis personis vel uxori suæ legata vel fideicommissa relinquere velit: & hoc manu propria scribat, & ante testes nuncupet: & valeat quod ita actum est, quamvis

quamvis & ceteras testamentorum observationes non habeat: & siquidem in eadem perseveraverit voluntate, nihil amplius quæratur. Sin autem dixerit aliquis testatorem pœnituisse: non aliter audiatur, nisi probaverit defunctum, postea septem testibus præsentibus dixisse priorem voluntatem suam velle se irritam esse, & forte eam rupisse. Posterius autem testamentum vel in scriptis vel sine scriptis compositum validum est.

1. καὶ ὅπερ μέχρι

CCCLXII. *Idem.*

2. Quia autem scimus quosdam rerum suarum inter liberos proprios distributionem facere, & *sub* [1] eadem liberos quoque eorum subscribere: hoc quoque validum sit secundum nostræ Constitutionis *observationem, quam* [2] de hujusmodi distributionibus promulgavimus. Sed & si sine subscriptione liberorum ipse parens subscribat: & omnia per subscriptionem suam manifesta faciat, id quoque ratum habebitur quod jam *& hoc antefata* [3] Constitutione continetur. Hæc autem *lex* [4] in his casibus locum *habebit* [5], quos postea moveri contigerit.

1. ἐπειδὴ δὲ ἴσμεν
[1] in
[2] observationes, quas
[3] manifesta, *aliàs*, quoniam & hoc ante facta
[4] *dele.*
[5] habebunt,

CONSTITUTIO CI.

Διάταξις ρά.

Ut heres scriptus id quod ex hereditate ei remanserit, alii tempore mortis suæ rogatus restituere. Novem ex eadem hereditate uncias consequatur, reliquas tres uncias generali fideicommissario servaturus.

CCCLXIII. *De fideicommissariis hereditatibus.*

1. SI quis heredem scripserit, & rogaverit eum id quod ex hereditate superererit, tempore mortis suæ aliis restituere, novem quidem uncias hereditatis scriptus heres habebit, ita ut quomodo voluerit eis utetur. Tres autem uncias generali fideicommissario restituere cogatur, ut nullo modo eas deminuat: nisi vel dotis nomine, si aliam substantiam non habeat, vel redemptionis captivorum causa: vel si egentia laborans ex ipsis tribus unciis vivere speraverit. Quod si aliam substantiam habens tres istas uncias deminuat: repleatur id quod deminutum est ex ipsius proprio patrimonio. Sin autem substantia quidem ejus nulla pareat: tres autem uncias consumpserit habens aliunde *vivere* [1]: liceat fideicommissario in rem agere & hypothecaria actione, ut res pro rata trium unciarum *evincat* [2]: Ideoque conveniens est, ut scriptus heres generali fideicommissario cautionem præstet de tribus unciis restituendis: nisi forte testator hujusmodi satisdationem sive cautionem specialiter concesserit. Hæc autem Constitutio locum habeat non solum in futuro tempore, sed etiam in omnibus *causis* [3], *quæ* [4] adhuc pendent. Pendere autem *causa videtur* [5], si nondum scriptus heres decessit. Nulla autem discretio personarum sit. Nam & in liberis & in cognatis, & in extraneis *ea lex* [6] locum *habebit* [7].

1. εἴ τις τινὰ *vers.* εἰ τῷ περ.
[1] viveret:
[2] evincatur:
[3] casibus,
[4] qui
[5] videtur,
[6] hæc constitutio
[7] habet.

Διάταξις ρβ'.

CONSTITUTIO CII.

Nullus Hæreticorum militet vel curas publicas gerat, denominat autem Hæreticos. Sed & mulieribus Hæreticis dotis & antenuptias donationis tacitarum hypothecarum denegat prærogativa.

CCCLXIIII. De Hæreticis.

θ. ἴσμεν.
θ. αἱρετικούς.
¹ superstitiones
² Apollinarii
³ omnes,
⁴ usurpent, Ivo.
θ. ἐπειδὴ τὸ δὲ δικαιότερον.
θ. ἔξεστι δὲ αὐταῖς.

1. NUllus Hæreticus militet, vel curas publicas gerat. Hæreticos autem dicimus & Nestorianos, & Eutychianistas, & Acephalos, qui Dioscori & Severi *superstitionem* ¹ secuti sunt, a quibus Manichæi & *Apollinaris* ² sacrilegia renovata sunt, & *omnino eos* ³, qui non communicant in Ecclesia, Hæreticos vocamus, quamvis nomen Christianorum *usurpant* ⁴.

Ut tamen Orthodoxi plusquam Hæretici juris habeant, sciendum est mulieribus Hæreticis privilegia in dotibus vel propter nuptias donationibus hypothecarum quæ tacita dedimus, denegari, & omnes hujusce-modi prærogativas. Sin autem pœnitentiam egerint, & in ea perseveraverint, non careant beneficiis nostris: eaque observare procurent non solum religiosissimi Episcopi, sed etiam Magistratus & Judices omnes, sive majores sive minores. DAT. V. NON. MAIAS IMP. DN. JUSTIN. PP. A. ANN. XV. BASILIO V. C. CONS.

Διάταξις ρι'.

CONSTITUTIO CIII.

CCCLXV. De nautico fœnore.

¹ hæc desunt in veteribus Codicibus.

1. HÆc Constitutio tollit priorem Constitutionem, quæ de nautico fœnore posita est per innovationem, ut sic accipiatur quasi omnino nec scripta nec posita esset, *& hoc illud continet* ¹.

Διάταξις ρια'.

CONSTITUTIO CIIII.

CCCLXVI. De præscriptione centum annorum sublata, quæ sanctis Ecclesiis & aliis locis venerabilibus competebat.

¹ ante hanc legem
² Xenodochiis,
³ ptochotrophiis, alii, Ptochotrophiis omnibus
⁴ habeat:

1. JUbemus, ut in negotiis quæ *antehac* ¹ triginta annorum removebat exceptio: nunc venerabilibus Ecclesiis, vel Monasteriis, & ² *Xenonibus* ², nec non Orphanotrophiis, ac Brephotrophiis, & *Ptochiis* ³ quadraginta annorum protelatio conferatur, salva scilicet inter alias personas & causas virtute, quam semper tricennalis sibi præscriptio vindicavit: quoniam hanc decem annorum adjectionem religiosis locis præstamus, ut personales & hypothecariæ actiones in tanto tempore propagentur: annali autem exceptioni, vel triennali, vel aliis hujusmodi exceptionibus non derogetur. Hæc autem Constitutio & in præteritis temporibus locum *habet* ⁴: nisi quædam causæ

amicali transactione vel judiciali sententia sopitæ sint. DAT. KAL. JUN. CP. IMP. DN. JUSTIN. A. PP. ANNO XV. BASILIO V. C. COS.

[a] *Xenonibus*] Vide supra notata ad Constitut. 63. cap. 5. in verbo *Xenon*.

CONSTITUTIO CV. Διάταξις ρε.

Quæ res litigiosæ dici & intelligi debent, & ut lite pendente nullo modo comparentur. Sive ut actore fidejussores prius dante reus conveniatur. Et quia non semper habet regula qua cautum est, neminem invitum agere compelli.

CCCLXVII. *De litigiosis.*

1. Res mobiles, vel sese moventes, vel immobiles litigiosas volumus appellari, quarum de dominio apud Judicem inter actorem & possessorem *quæstio* [1] orta est, aut judiciali admonitione, aut per preces Imperatori porrectas, & apud Judicem intimatas, ac per *ipsum* [2] adversario litigatori manifestatas. Nam secundum talem distinctionem *&* [3] Constitutionem nostram intelligi volumus, in qua cautum est de sciente vel ignorante emptore. Si quis autem pluribus heredibus *derelictis* [4] decesserit, & illi cum aliis hereditariis rebus rem litigiosam diviserint, id quod factum est lege non *reprobatur* [5]. Non enim recte alienatio videatur esse inter coheredes facta *divisio* [6]. Si quis autem litigiosam rem legaverit, eventum litis videatur legasse: ut si quidem heres vicerit, legatum accipiat legatarius: sin autem victus fuerit, nihil accipiat. Ideoque liber a licentia legatario *datur* [7] adesse *in judicio* [8], ut nulla neglegentia vel collusio ab herede committatur. De hypothecis autem quæstio rem litigiosam non facit. Nam & si specialiter hypothecæ nomine res obligata sit: tamen vendere eam debitor non prohibetur: ita tamen ut ex quantitate pretii creditori debitum persolvatur: aut si hoc factum non fuerit, *licebit* [9] creditori hypothecariam movere, & rem sibi suppositam vindicare, donec satisfiat, scilicet creditoribus anteriora jura habentibus secundum priores leges temporum prærogativæ *reserventur* [10]. Ex his apparet multo minus litigiosam rem vocari, eam quæ generaliter *hypothecarum* [11] titulo obligata est.

θ. ἰδὲ τὰ πάσ. [1] contentio [2] ipsum Judicem [3] *abest* a vet. Cod. θ. ἀλλὰ καὶ πάσ. [4] relictis [5] reprobetur. [6] non enim alienat qui dividit. θ. καὶ πᾶσι δέ. [7] detur [8] judicio, θ. ἐκ ταύτης δέ. [9] liceat [10] serventur. θ. ταῦτα δέ. [11] hypothecæ

CCCLXVIII. *De interlocutionibus Judicum, per quas accusati rei conveniri jubentur, & satisdationibus reorum, & de decima parte litis.*

2. Si Judex aliquem teneri voluerit, talem condicionem sua interlocutione debet inserere, ut non *aliter* [1] libellus accusationis reo detur, vel sportulæ ab eo exigantur: nisi prius *actor in libello* [2] *subscripserit* [3], vel sua manu, vel per *tabularium* [4], & monumentis intervenientibus fidejussorem præstet idoneum periculo officii promittentem, quod actor & observabit [a] *apud Judicem* [5], & exercebit suas

θ. ἐάν δέ. [1] aliter ullus [2] in libello actoris [3] inscripserit, [4] tabellionem, [5] in judicio,

actiones. Et si postea ostendatur injuste litem movisse, sumptuum nomine decimam partem dabit quantitatis, quæ libello comprehensa est, *ut eam is* [6] qui accusatus fuerit, accipiat. Sin autem dicat se non habere fidejussorem, sanctis Evangeliis propositis juret quod non potest dare fidejussorem, ac postea juratoriæ cautioni committatur, in qua promittere debet ea quæ supra scripta *sunt* [7]. Quod si alio modo factum fuerit, nullum responsum dare litis executori reum concedimus. Etsi adversus ea factum fuerit, Judex quidem cum officio suo denarum librarum auri pœna multetur. Executor autem litis, *publicatione* [8] *punitus* [9] in exilium *per* [10] quinquennium mittatur. Pœnæ autem ex hac lege irrogatæ, periculo Comitis rerum privatarum fisco nostro inferantur. Quidquid autem ex hac illicita conventione detrimenti reus passus est, resarciatur ex substantia actoris periculo Judicis ejus, a quo executor missus est. Excipimus autem ab hujusmodi pœnis illa litigia, quæ ex consensu litigatorum *in judiciis* [11] ventilantur.

[6] hoc autem, *alii*, hæc autem *vers.* εἰ δὲ ἄπει.
[7] sunt implete.
θ. εἰ δὲ παρὰ ταῦ.
[8] publicatione suæ substantiæ
[9] punitur &
[10] in
θ. ποινὰ δὲ ζημία.
[11] *abest* a vet. Cod.

a *Observabit*] Vide supra notata ad Constitut. 6. cap. 1. in verbo *Observaturum*.

CCCLXIX. *Si admonito reo actor judicium deseruerit.*

3. Si quis per judicialem admonitionem vel preces *Imperatori* [1] porrectas, & apud Judicem intimatas, ac per eum adversario manifestatas, & sub legitima disceptatione Judicis factas reum *illigaverit* [2]: non liceat ei recedere a judicio, & negotium *suspensum* [3] deserere. Quod si hoc fecerit actor, liceat reo *petere a Judice* [4] apud quem lis contestata est, ut admoneatur actor, *&* [5] veniat in judicium, vel procuratorem legitimum *mittat* [6]. Quod si nec ipse venerit, nec procuratorem miserit, vocetur per tria edicta per intervallum in singulis non minus triginta dierum. Nam ordinarios Judices non solum *praeconiis* [7], sed etiam propositionibus edictorum absentes partes vocare jubemus. *Proponendi* [8] autem edicta licentiam & illis Judicibus damus, qui ex principali jussione facti sunt Judices, hæc si litis contestatio facta est. Sin autem sola admonitio & precum intimatio atque manifestatio facta est tantum, deinde actor *deseruerit* [9] negotium: liceat reo similiter Judicem adire, & *petere* [10] ut tria edicta proponantur. Et si propositis eis actor neque venerit, neque procuratorem legitimum miserit, habeat *inducias* [11] unius anni. Et si non venerit, licentiam Judici damus & ab una parte reo solo præsente litem audire, & legibus consentaneum calculum proferre. Quod si intra prædictum annum pervenerit, & suas actiones exercere maluerit: non ante eum suscipiat Judex, quam impensas reo *præstare* [12]: ita tamen, ut a judicio iterum non recedat. Alioquin si hoc fecerit, & annus transactus sit, careat actionibus suis. Illam autem *regulam* [13] qua cautum est, neminem *invitum* [14] agere compelli: tunc locum habere volumus, cum res integra est, & actor adversarium suum tenere non *fecerit* [15].

θ. ποιεῖν δὲ τὴν ὑπόθεσιν.
[1] Principi
[2] obligaverit:
[3] susceptum
θ. εἰ δὲ ἐπεξελθεῖν.
[4] repetere Judicem
[5] ut vel
[6] emittat.
[7] per præcones,
[8] Præponendi
θ. εἰ δὲ παραδίκασιν.
[9] deserat
[10] petere ab eo
[11] terminum
θ. εἰ δὲ ἀπῇ.
[12] præstaverit:
[13] rationem
[14] judicium
[15] fecit.

Hanc autem Conſtitutionem in his caſibus volumus obſervari, qui nec judiciali ſententia, nec amicali compoſitione vel *alia* [16] legitima decisione ſopiti ſunt. DAT. IIII. ID. SEPT. CP. IMPER. DN. JUSTIN. PP. AUG. ANN. XV. BASILIO V. C. CONS.

[16] antea

CONSTITUTIO CVI.

Διάταξις ργ'.

Lex quæ juſſa eſt ab omnibus Magiſtratibus ſive Judicibus nec non etiam compromiſſariis arbitris in principio poni geſtorum.

CCCLXX. *De pragmaticis ſanctionibus, & de diverſis juſſionibus Principis, & officio Judicum, & Judiciorum ordine, & definitivis ſententiis.*

1. *NEmo Judicum noſtrorum* [1] ſive in pecuniaria ſive in criminali cauſa pragmaticam noſtram timeat ſanctionem [a], vel aliud cujuſvis generis reſcriptum ſive divinas juſſiones ſive Referendariorum [b] *depoſitiones* [2], aut illuſtrium Magiſtratuum præcepta. Nam ſecundum generales leges ſingulas cauſas *finiri* [3] jubemus: & prædictas ambitiones nullum ſibi locum in judiciis vindicare. Nam ſi velit *Princeps* [4] aliquam cauſam dirimere: ipſe ſententiam dicit, non Judicibus imperat, quomodo *debent* [5] in ſingulis cauſis emergentibus judicare: niſi forte de jure fuerit dubitatum: tunc enim licebit Judici ad Imperatorem referre, ut ſibi juris *obſcuritas illuminetur* [6]. Et hæc omnia volumus obſervari non apud Magiſtratus tantum, ſed apud Judices *quoque* [7] ſive divina juſſione deputatos, ſive ab aliis Magiſtratibus datos: immo etiam apud compromiſſarios arbitros ſive cum ſcriptis, ſive ſine ſcriptis apud eos cauſarum proceſſerit diſceptatio. Hanc autem Conſtitutionem locum habere volumus non ſolum in judiciis poſtea movendis: ſed etiam in his, quæ adhuc pendent, ut unuſquiſque *generali* [8] lege fiduciam habeat, *non* [9] ambitioſis reſcriptionibus. Finita *autem* [10] jam negotia refricari nullo volumus modo. Finitum autem *videtur* [11] id de quo definitiva ſententia *prolata* [12] eſt: quamvis appellatio vel retractatio contra eam *ſperetur* [13]. Excipimus autem illa reſcripta quæ Judices jubent ſine tarditate & mora cauſas dirimere, vel legibus calculum conſentaneum proferre, vel acta litigatori edere, vel ſi juſſerint *eum* [14] cum alio judicare: tales enim juſſiones ſive ſine ſcriptis, ſive in ſcriptis fieri non prohibemus. Judex autem qui generalem legem contempſerit, & illicitam *reſcriptionem* [15] admiſerit: decem librarum auri pœna & alia graviſſima indignatione noſtra plectetur. *Sed* [16] ut nemo hæc ſaluberrima noſtra *ſtatuta* [17] ignoret: jubemus in ipſo litis exordio ante ipſam *perſonarum* [18] confirmationem [c] præſentem legem inſeri, ut nemo poſſit contra generales leges aliquid ſibi præcipuum ſperare.

θ. καὶ διὰ πάν.
[1] Nemo noſtrorum. Nemo, *&c.*
[2] diſpoſitiones,
[3] fieri
θ. εἰ μέντοι γε τὰς ἀμφισβήτησεις.
[4] Præſes
[5] debeant
[6] obſcuritatem illuminet.
θ. καὶ ἴσως φαμέν.
[7] quoſcumque
θ. οὐδὲ νόμοις.
[8] hac generali
[9] nam
[10] *abeſt* a vet. Cod.
[11] negotium videtur
[12] lata
[13] ſpectetur.
[14] *abeſt* a vet. Cod.
θ. εἰ δὲ ἴσως μὴ ἀποφανάξῃ.
[15] conſcriptionem
θ. ὥστε πάντας.
[16] Et
[17] inſtituta, *forte*, conſtituta
[18] partium, *alii*, ante ipſarum conſtitutionum

[a] *Pragmaticam ſanctionem*] Vide ſupra notata ad Conſtitut. 7. cap. 2. in verbo *Pragmatica ſanctione*.

[b] *Referendariorum*] Vide ſupra notata ad Conſtitut. 16. in verbo *Referendarios.*

[c] *Perſonarum confirmationem*] Vide ſupra notata ad Conſtitut. 3. cap. 1. in verbo *Venditionis confirmatorem.*

Διάταξις ρη΄.

CONSTITUTIO CVII.

De cauſis in appellatione poſitis ſecundum veteres examinandis. Et ut tribus vicibus uno menſe in ſingulis dicenti ſe aliquas habere allegationes, præſtentur induciæ. Sive ut pater vel mater, avus vel proavus, avia vel proavia ſuos liberos nec præteritos, nec exheredes efficiant.

CCCLXXI. *Si qua nova lex poſt porrectam provocationem promulgetur.*

θ. ἡμεῖς τοίνυν.

1. SI contra ſententiam Judicis provocatio porrecta fuerit, & poſtea lex nova ſit promulgata, deinde Judices appellationis dubitent quomodo cauſam definirent, utrum ſecundum leges quæ poſitæ erant rei judicatæ tempore, an ſecundum legem, quæ poſtea ſecundum innovationem introducta eſt, æquum nobis videtur illas obſervari leges, quæ tempore rei judicatæ valebant. Quamvis lex poſtea lata retrorſum ſe retulit. Idque non ſolum in provocationibus jubemus obtinere, ſed etiam in retractationibus vel in relationibus, *ubi* [1] Judices poſtquam litigatores allegationibus renuntiaverint ignorantes quid ſtatui *oportet* [2], noſtram *interrogant* [3] pietatem.

[1] ut
[2] oporteat,
[3] interrogent

CCCLXXII. *De his qui poſt renuntiationem Adverſariorum habere ſe dicunt allegationes.*

θ. ἀλλὰ καὶ τοῦτο.

2. Sunt quidam malitioſi litigatores, qui poſt renuntiationem adverſariæ partis & tempora probationum ſtatuta, dicunt *tamen* [1] ipſi aliquas habere ſe allegationes, ut nullus ſcilicet *liti* [2] terminus imponatur. Ideoque jubemus unum menſem ei ad inducias dari: & jubeatur a Judice, ut quod vult dicat. Et ſi dicat ſe iterum dilatione opus habere, præſtetur ei menſis ſecundus. Quo *completo* [3], ſi iterum dilationem petat, ad vincendam malitiam ejus tertius menſis *præſtetur* [4]. Quo completo, ſi nihil dixerit, omnibus modis Judex legitimam ſententiam dicat.

[1] dele.
[2] litis
[3] impleto,
[4] detur.

CCCLXXIII. *Quæ ſunt cauſæ juſtæ liberorum exheredationis.*

θ. ἄλλοι σοί τινες.

3. Neque pater aut mater, neque avus vel avia, neque proavus aut proavia liberos ſuos præteritos vel exheredatos in ſuo teſtamento faciant: quamvis per donationem vel per fideicommiſſum vel alium modum legitimam portionem eis dereliquerint: niſi forte *ingrati* [1] probentur, & ipſas ingratitudinis cauſas parentes proprio *inſcripſerint* [2] teſtamento. Cauſæ autem ingratitudinis juſtæ ſunt *hæ* [3]. Si quis parentibus ſuis *audaces manus* [4] imponat. Si gravem atque *inhoneſtam* [5] contumeliam eis faciat. Si in criminalibus cauſis accuſator

[1] immeriti
[2] ſcripſerint in
[3] iſtæ.
[4] audacem manum
[5] moleſtam

contra parentes extiterit, exceptis insidiis adversus Principem vel Rempublicam. Si cum maleficis quasi maleficus conversetur. Si vitæ parentum suorum per venenum vel alio modo insidiari tentaverit. Si novercæ suæ vel concubinæ patris se turpiter *miscuerit* [6]. Si calumniator contra *parentes* [7] filius fiat: & per delationem suam gravissimum damnum eis *afflixerit* [8]. Si inclusus in carcerem parens liberos suos vel unum ex his, qui ad successionem ejus ab intestato vocantur rogaverit, ut in fidem suam ipsum recipiant, & illi vel ille noluerint fidejubere sive pro persona, sive pro debito in quantum idoneus esse is, qui rogatus est, probetur. Hoc autem quod de fidejussione *diximus* [9], ad *masculos* [10] liberos pertinere volumus. Item si convictus fuerit filius prohibuisse parentes suos testamentum facere: siquidem illi postea *potuerint* [11] testamentum ordinare: liceat eis propter hanc causam exheredare eum. Sin autem ipsa prohibitione decesserint, omnes *sibi heredes* [12] futuri, vel legatarii, vel *aliam* [13] qualemcumque læsionem passi secundum priora jura *suas* [14] adversus eum *exerceant* [15] actiones. Item si contra voluntatem parentum filius cum harenariis aut mimis conversetur, & in hac professione permanserit: nisi forte & parentes ipsius harenarii vel mimi fuerint. Item si pater quidem vel avus filiam suam, vel neptem marito voluerit *collocare* [16]: & *illa* [17] non consenserit, sed turpiter cum alio vivere malit. Sin autem filia XXV. annorum ætatis facta a parentibus suis marito non sit copulata, & ex hoc contigerit eam in corpore suo peccasse, vel sine consensu parentum marito, libero tamen se conjunxisse: hoc nolumus ad ingratitudinem filiæ *reputari* [18]. Item si furioso parenti liberi curam non adhibeant: sed alii cognati, qui ab intestato vocantur: si quidem resipuerit, liceat ei si velit, inofficiosos liberos *ingratos* [19] in suo scribere testamento. Sin autem in *ipso* [20] furore decesserit, & liberis nullam *curam adhibentibus* [21], unus *ab extraneis* [22], vel *his* [23] qui ab intestato vocantur, misericordia *ductus* [24] curare eum *voluerit* [25], testatione in scriptis *utatur* [26] ad eos, qui ex testamento vocantur ante furorem forte composito: vel ad eos, qui ab intestato existunt, ut curam adhibeant furioso: Sin autem & post *hujusmodi* [27] testationem in eadem neglegentia perseveraverint: & extraneus in sua domo *furiosum* [28] *susceperit* [29]: & impensis suis usque ad mortem ejus curam fecisse probatus fuerit; ipsum, quamvis extraneus sit, ad successionem furiosi sancimus pervenire, *refutata* [30] institutione testamenti ejus, & heredibus *scriptis* [31], utpote indignis repellendis, ceteris videlicet capitulis testamenti in sua firmitate *duraturis* [32]. Item si unus ex parentibus in captivitate sit: & liberi ejus vel unus ex his non curaverit eum redimere, siquidem redierit ille ab hostibus, liceat ei inofficiosos liberos ingratos in suo scribere testamento. Sin autem apud hostes decesserit, & omnes liberi ejus redemptionem facere contempserint: omnes res ipsius, Ecclesiæ civitatis addicantur *a qua* [33] oriundus est, inventario scilicet cum publica testatione fa-

[6] immisceat.
[7] patrem
[8] attulerit. intulerit. inflixerit,
[9] dicimus,
[10] masculos tantum
[11] possint
[12] sive heredes sibi, *alii*, heredes
[13] alii
[14] sua
[15] exerant
[16] copulare:
[17] ipsa
[18] imputari.
[19] *dele.*
[20] suo
[21] causam habentibus, *fortè*, curam habentibus,
[22] extraneus,
[23] ii
[24] ducti
[25] voluerint,
[26] utantur
[27] hanc
[28] furiosum eum
[29] receperit:
[30] recusata
[31] inscriptis,
[32] durantibus.
[33] de qua

[34] quidquid — ciendo, ut nihil ex ſubſtantia ejus pareat: ſic tamen, ut *omne quod*[34]
ex hac cauſa ad Eccleſiam pervenerit, in redemptionem captivorum
expendatur. Et generaliter dicimus, quotiens aliquis ex his qui ab
inteſtato vocantur ad ſucceſſionem ejus, qui in captivitate eſt, non
[35] ſuccedat. — curaverit eum redimere: nullatenus ei *heres exiſtat*[35]. Et ſi teſta-
mento heres ſcriptus eſt, ante captivitatem forte compoſito ſimiliter
ab hereditate repellatur, ceteris teſtamenti capitulis valituris: ſub-
ſtantia ſcilicet ſimiliter (ut ſupra diximus) Eccleſiæ addicenda civita-
[36] nec ad — tis, unde captivus oriundus fuit: *& ad nihil*[36] aliud *procedente*[37], niſi
[37] producenda. exponenda. expendenda, — ad captivorum redemptionem. *Et ſi*[38] extraneus ante captivitatem
[38] Sed & ſi — ſcriptus heres eſt: & ille ſciens ſe heredem *ſcriptum*[39] non curaverit
[39] eſſe ſcriptum — eum *redimere*[40]*:* ſimili pœna adficiatur. Quod in illis perſonis volu-
[40] de captivitate redimere: — mus obtinere, quæ octavumdecimum annum ſuæ ætatis impleverint.
Ubi autem in redemptionem captivorum neceſſarium ſit pecuniam
dare, facultatem habeat, ſi prædictæ ætatis ſit mutuam pecuniam ſu-
mere, & res mobiles vel immobiles obligare hypothecæ titulo, ſive
ſuas proprias habeat, ſive illius qui in captivitate tenetur. Tales enim
contractus, qui in redemptionem captivorum in prædictis caſibus
fiunt, valere volumus, quaſi ſui juris & legitimæ ætatis fuiſſet is, qui
[41] contraxit. — *contraxiſſet*[41]. Redempto autem a captivitate neceſſitas imponitur ra-
tum contractum habere: & id quod dederit creditor, ei perſolvere,
[42] pro ſuo, *alii*, ſuo creditori — & quaſi *ſuo*[42] debito reſpondere atque obligari. Item ſi parens li-
θ. εἴ τις ἐκ τῶν. — beros ſuos vel unum ex his Hæreticum habeat, *ipſe*[43] Orthodoxus
[43] ipſe vero — conſtitutus, liceat eos vel eum in teſtamento ſuo exheredare: quo-
niam non minima hæc cauſa ingratitudinis eſt. Orthodoxos autem
dicimus eos, qui communicant in ſacroſancta Eccleſia Catholica, in
[44] qua — *quam*[44] omnes Patriarchæ una conſpiratione & concordia colligun-
[45] prædicant. — tur, & quattuor ſancta Concilia *prædicantur*[45]. Nicænum & Conſ-
tantinopolitanum, & Epheſinum primum, & Chalcedonenſe. Hæ-
[46] conveniunt, — reticos autem dicimus eos, qui Catholicis non *communicant*[46], qui-
bus connumerari neceſſe eſt Neſtorianos atque Acephalos. Sed ut
[47] de ipſis — plenius *de hac parte*[47] loquamur, ſciendum eſt non poſſe Hæreticos
[48] filios — parentes, ſi Orthodoxos *liberos*[48] habeant, alios quam ipſos heredes
[49] exiſtentibus — inſtituere: vel liberis non *extantibus*[49] cognatos ſuos Catholicos,
ſcilicet heredes inſtituant. Quod ſi ex liberis ſuperſtitibus alii qui-
dem Orthodoxi, alii autem Hæretici appareant: omnem ſubſtantiam
parentis ad Orthodoxos pervenire volumus, ut fratres eorum Hære-
tici, ſi in eodem errore perſeveraverint uſque ad mortem, nihil om-
nino accipiant: ſed mortuis eis ſine pœnitentia liceat Orthodoxis
partes eorum alienare. Sin autem pœnitentiam egerint: portiones
ſuas capiant ſine fructibus tamen medii temporis & ſine ulla de ad-
miniſtratione rerum moleſtia. Quod ſi omnes liberi Hæretici fue-
rint: alii autem cognati defuncti Orthodoxi exiſtant, ipſi liberis an-
teponantur in ſucceſſione. Quod ſi & ipſi Hæretici fuerint: ſiqui-
dem is, qui defunctus eſt, habitum Clerici habeat: Eccleſiæ civitatis
in qua

in qua domicilium habuit, ſubſtantia ejus deferatur: ſic tamen, ut ſi intra annum non *vindicaverit Eccleſia* [10], hujuſmodi perſonarum patrimonia ad fiſcum noſtrum *devolvantur* [11]. Sin autem Laïci fuerint: ſine ulla diſcretione res eorum fiſci juribus vindicentur. Quod non ſolum ſi teſtamento ſcripto Hæreticus deceſſerit locum habere ſancimus: ſed etiam ſi inteſtatus defunctus ſit: omnibus ſcilicet *legibus* [12] valituris, quæ contra Hæreticos & Neſtorianos atque Acephalos, & omnes, qui non communicant Catholicæ Eccleſiæ, poſitæ ſunt.

[10] vindicaverint viri Eccleſiaſtici, [11] deferantur. [12] juribus

CCCLXXIIII. *De inofficioſo teſtamento.*

4. Sive igitur omnes prædictas cauſas ſive unam ex his parentes in ſuo ſcripſerint teſtamento: & filios ſuos exheredaverint: ſiquidem ſcripti heredes probaverint cauſam ingratitudinis veram eſſe, valeat teſtamentum. Sin autem probare non potuerint, inſtitutiones eorum infirmentur, & parentum hereditatem filii ab inteſtato *pervenientes* [1] ex æquis portionibus *capere* [2]. Legata autem, *vel* [3] fideicommiſſa, *vel* [4] libertates, vel *tutorum* [5] dationes, vel alia legibus cognita capitula in teſtamento conſcripta valeant, ut ſola inſtitutio heredum tollatur. Hæc de teſtamentis parentum conſtituimus: modo videamus de teſtamentis liberorum.

δ. ἐὰν πάσας τὰ- σας. [1] venientes [2] capiant. [3] & [4] & [5] curatorum

CCCLXXV. *Quæ ſunt juſtæ cauſæ parentum exheredationis.*

5. Sancimus itaque non licere liberis parentes ſuos præterire, vel alienos a ſubſtantia ſua quocumque modo facere: niſi ſpecialiter cauſas teſtamentis ſuis *inſcripſerint* [1], quas expoſituri ſumus, id eſt, Si vitæ liberorum parentes *inſidiarentur* [2], excepto crimine Majeſtatis. Si venenis aut ſuſurris magicis [a] vitæ eorum *inſidiarentur* [3]: & hoc ipſum probatum poſtea fuerit. Si pater *cum nuru ſua vel concubina* [4] filii ſui commixtus fuerit. Si parentes liberos ſuos teſtamenta facere prohibuerint, in his rebus in quibus teſtari poſſunt. *Quæ* [5] diximus de parentibus, in hoc caſu ſimiliter teneant. Si maritus uxori ſuæ venenum dederit, ſive ut occidatur, *ſive* [6] ut mentem ejus cognoſcat: vel e contrario, ſi uxor marito dederit *hujuſmodi* [7] venenum: moveatur quidem inter eos crimen publicum, & competenti vindicta *facinus* [8] remedium capiat: liberis autem liceat, ei qui tale aliquid perpetraverit, nihil omnino relinquere. Item ſi furioſus filius, vel quæcumque perſona liberorum ſit in furore, eadem *teneant* [9] quæ ſuperius de furioſis parentibus diximus. Item ſi unus ex liberis in captivitate ſit, cumque *parens non redemerit* [10]: eadem teneant quæ de parentibus captivis ſupra conſtituimus. Item ſi filius Orthodoxus fuerit, & parentem ſuum ſenſerit Hæreticum eſſe: eadem jura teneant, quæ ſupra de parentibus diximus. Si igitur liberi omnes iſtas cauſas vel unam ex his contra ſuos parentes *ſcripſerint* [11], & heredes eorum omnes, *aut certas* [12], aut unam ex his probaverint: teſtamentum in ſuo robore *permanere* [13] præcipimus. Enimvero ſi hæc non fuerint obſer-

θ. δικαιῶ δὲ ὀ- ναι. [1] ſcripſerint, [2] inſidientur, alii, inſidiantur, [3] inſidientur: [4] nurui ſuæ vel concubinæ [5] Quæ autem [6] non [7] hoc [8] tale facinus [9] teneantur [10] parentes non redemerint: [11] inſcripſerint, [12] certe, [13] manere

vata, testamentum quidem refutetur: jura autem ab intestato successionis locum habeant, legatis scilicet & fideicommissis & libertatibus & tutorum dationibus, & aliis capitulis in testamento conscriptis in sua firmitate durantibus. Quidquid autem huic Constitutioni in aliis legibus contrarium *inveniatur* [14], hoc irritum atque inutile sit. Et hæ quidem exheredationis & præteritionis pœnæ, quantum ad ingratitudinis causas adversus prædictas personas *dispositæ* [15] sunt. Si quæ autem ex his ad crimina referuntur: non prohibemus ceteris pœnis *subsisti* [16] eos, *qui* [17] obnoxii fuerint reperti. Si qui autem heredes scripti ex certis rebus jussi fuerint, ut nihil amplius quærerent: in hoc casu tantum jubemus fieri, ut si quid *eis* [18] desit ad legitimam portionem, hoc quidem repleatur: testamentum autem non rescindatur.

[14] invenitur,
[15] positæ
[16] subjici, *fortè* ceteras pœnas subsistere
[17] quasi
[18] de his

[a] *Susurris magicis*] *Pith.* Prudentius 1. contra Symmachum.
Murmure nam magico tenues excire figuras,
Atque sepulchrales scire incantare favillas,
Vita itidem spoliare alios ars noxia novit.

CCCLXXVI. *Ut non liceat creditori, debitore suo mortuo, ante novem luctuosos dies aliquem molestare propter hoc quod defunctus debebat.*

6. μεμπτήματα.

6. Si quis in quacunque causa obnoxium habuerit aliquem, & ille decesserit: non liceat ei neque parentes defuncti, neque libertos, neque uxorem, neque agnatos, neque cognatos, neque heredes, neque fidejussores *ejus* [1] convenire vel molestare, vel in judicium vocare antequam novem luctuosi *transeant* [2] dies. Sin autem *ante* [3] prædictos dies *contra* [4] aliquid fecerit, & vel cautionem vel promissionem vel fidejussionem ab eis *acceperit* [5], omnia irrita sint. Post novem *tamen* [6] dies, si quas sibi competere putaverit actiones exerceat, nulla temporali præscriptione vel *alia* [7] allegatione legitima ex hac dierum transactione creditori generanda.

[1] dele.
[2] transierint
[3] intra
[4] contra aliquem, *alii*; contra hoc
[5] receperit,
[6] vero
[7] aliqua

CCCLXXVII. *Constitutæ pecuniæ.*

7. περὶ πίστ.

7. Si quis alicui constituerit dicens, SATIS TIBI FACIO: in quantitatem quam dixerit, modis omnibus obligetur, ut debitum solvat. Si quis autem constituerit dicens, TIBI SATIS ERIT: non tenebitur, quia impersonaliter locutus est. Quod si quis dixerit, ERIT TIBI SATIS A ME, ET AB ILLO, ET ILLO: eis quidem, quos nominavit, non *consentientibus* [1] non *præjudicat* [2], sed neque pro ipsis obligetur: sed pro rata parte debiti teneatur. Sin autem ita dixerit: ERIT SATIS TIBI A ME, VEL AB ILLO, VEL ILLO: illis quidem non præjudicet: ipse autem in *toto debito* [3] teneatur. Si *quas* [4] autem adversus alterum sibi competere putaverit actiones, eas moveat, & auxilio *juris perfruatur* [5]. Hæc autem *omnia* [6] in his causis sancimus obtinere, quæ nondum judiciali calculo vel

[1] scientibus
[2] præjudicet,
[3] totum debitum
[4] quis
[5] Judicis fruatur.
[6] dele.

amicali [7] compositione finitæ sunt. DAT. K. FEB. CONSTANTINOP. IMP. DN. JUSTIN. AUG. ANN. XV. POST CONSULAT. BILISARII [a]. [7] amicabili

[a] *Bilisarii*] *Pith.* Basilii.

CONSTITUTIO CVIII. Διάταξις ρζ'.

Quando in rebus quæ a liberis in potestate patris acquiruntur, nec usumfructum parentes habere noscuntur. Et ut nominato a quocumque filio nec addito legitimus videatur. Sive quia ducta maritali affectione, sine dotalibus instrumentis uxore filii legitimi ex ea procreentur. Et ut inlustres intervenientibus sibi uxores copulent dotalibus instrumentis. Et de causis mittendi repudii.

CCCLXXVIII. *Si quis filiumfamilias heredem instituerit, ut pater ipsius usumfructum hereditatis non habeat: & de donationibus. Et de aliis liberalitatibus eodem modo in filiumfamilias factis, & de curatoribus rerum.*

IMP. JUSTINIANUS AUG. PETRO MAGISTRO OFFICIORUM ET PATRICIO.

1. Diversis capitulis ad nos prolatis necessarium esse perspeximus a generali Constitutione definire. Si mater vel avia, vel quicumque parens *filium* [1] heredem scripserit, ex parte legitima, liceat [1] filium suum ei nepotibus vel neptibus ab eo procreatis & omnibus deinceps personis aliam substantiam suam vel partem ejus donare, vel relinquere sub hoc modo & condicione, ut pater eorum in his rebus nec usumfructum, nec ullam omnino habeat communionem. Quod similiter obtinere jubemus, & si extraneus filiofamilias reliquerit, *aut* [2] donaverit sub eodem modo & condicione. [2] & Et siquidem ipsi qui alieni [ϑ. τὰ δὲ πράγματα.] juris sunt vicesimum quintum annum egressi fuerint, licentiam habeant quo voluerint modo res sibi donatas administrare: sin autem minores sint, per quem velit testator vel donator, administrari *debent* [3]. Licentiam autem habeat testator vel donator matri vel aviæ [3] res debent. filiifamilias administrationem *credere* [4], quamvis maritos *habeant* [5]: [4] concedere, [5] habuerint: si tamen administrationem & ipsæ *receperint* [6]. Quod si testator vel [6] susceperit. donator vel omnino non dederit, vel dederit quidem, ille autem vel [ϑ. εἰ δὲ ὡς εἴπομεν.] noluerit vel non potuerit, vel ante mortuus fuerit: tunc competens judex curatorem eis dare cum idoneo fidejussore, ut curator res eorum administret & conservet *eis* [7], donec *legitimæ ætatis* [8] fiant. Nam [7] eas, [8] legitimi in his casibus volumus usumfructum patrem habere, in quibus nulla talis condicio *imposita* [9] est. [9] apposita

CCCLXXIX. *De eo, qui filius ab aliquo in instrumento nominatus est.*

2. Si quis *aliquem* [1] instrumento quod idoneos tres habeat testes, [ϑ. [illegible]] [1] in aliquo

vel in teſtamento, vel in monumentis publicis filium ſuum nominaverit, neque *addiderit* [2] utrum naturalem an legitimum: videatur eum legitimum dixiſſe, & nulla ab eo *alia* [3] probatio *exigatur* [4]: ſed rebus paternis *potiatur* [5], & proficiat matri ſuæ, *ut etiam* [6] videatur patri *ejus* [7] legitima uxor fuiſſe: & ſi fratres habeat ex eadem matre progenitos, ipſis quoque ejuſdem teſtimonii defenſio proſit.

[2] adjecerit
[3] dele.
[4] exigitur:
[5] vel alterius potiatur,
[6] ut & illa
[7] ſuo

CCCLXXX. *De muliere, quæ ſine dotalibus inſtrumentis maritata eſt: & de filiis ex tali matrimonio natis.*

θ. καὶ πόθω δὲ.

3. Si quis ſine dotalibus inſtrumentis maritali affectione uxorem duxerit: & ex ea liberos habuerit, ac poſtea ſecundas contraxerit nuptias, & ex eo quoque matrimonio filios procreaverit: utraque progenies *ſimiliter* [1] ad patris hereditatem vocetur. Et ex diverſo, ſi quis cum dotalibus inſtrumentis nuptias celebraverit, & liberos habuerit: poſteaque ſine ſcriptis affectione ſola matrimonium contraxerit, & ex eo habuerit liberos: ſimiliter omnes ad paternam ſucceſſionem vocabuntur.

[1] ſimul

CCCLXXXI. *De nuptiis.*

ι. ἰσοσιδῆ δὲ.

4. Inluſtres homines, & qui ſupra eos *ſunt* [1], ſine dotalibus inſtrumentis matrimonia non contrahant. Quod ſi ante dignitatem ſine ſcriptis uxorem duxerint, maneat & poſt dignitatem legitima copulatio, & liberi procreati legitimi ſint, exceptis tantummodo Barbaris dignitate decoratis. His enim ſub noſtra ditione conſtitutis propter ſimplicitatem eorum damus licentiam & nuda affectione nuptias facere. Ceteris autem noſtris ſubjectis licebit & ſine dotalibus inſtrumentis ſola affectione nuptias facere, ut ex hoc matrimonio nati legitimi ſint. Legibus noſtri Principis cautum eſt, ut ſi quis ſine ſcriptis uxorem *habuerit* [2], eamque ſine cauſa repudiaverit: ut quartam partem *ſuæ propriæ* [3] ſubſtantiæ ei *daret* [4], & quarta pars centum *libras auri* [5] non excedat. Eademque *ſtatuta* [6] ſunt, & ſi uſque ad mortem mariti in eodem habitu *matrimonii* [7] perſeveraverit: in utroque autem caſu liberi procreati ad legitimam patris hereditatem *vocentur* [8]: mulier autem in utroque caſu, ſiquidem uſque ad tres liberos maritus *ejus* [9] reliquerit, ſive ab ea ſive ab alia uxore natos, quartam ipſa portionem *accipiat* [10]. Sin autem ultra tres habuerit: tantum ipſa habeat, quantum ex liberis defuncti unus accepturus eſt: ita tamen ut uſumfructum quidem ejus portionis ipſa habeat, proprietatem autem liberis lex *conſervet* [11], qui ex ipſo matrimonio nati ſunt. Quod ſi liberos non habeat, jure quoque *dominii* [12] portionem eandem mulier *capiat* [13]. Ea autem quæ ſine cauſa repudiata eſt, in ipſo tempore repudii *prædictam* [14] capiat portionem. Sed in talibus *cauſis nolumus* [15] maritum quartam partem ex bonis uxoris ſuæ ſibi vindicare.

[1] ſunt,
θ. ἐκ τῆς διαφ.
[2] duxerit,
[3] ſuæ
[4] det,
[5] librarum auri quantitatem, *alii*, librarum ſummam, *alii*, librarum auri
[6] inſtituta
[7] matrimonium
[8] vocantur:
[9] quidem ejus
[10] habeat.
verſ. τὴν δὲ γυναῖκα.
[11] conſervat,
[12] communi
[13] habeat.
[14] prædictam quartam, *al.* præcipuam
[15] caſibus volumus

CCCLXXXII. *De Leoniana & Constantiniana lege.*

5. Leonis *divæ* [1] memoriæ Constitutio in omnibus obtineat casibus, qui præsenti Constitutione non continentur. Constantini autem piissimi Constitutionem, quæ ad Gregorium rescripta est, & interpretationem ejus, quam divus Marcianus scripsit, exponens quæ sunt viles mulieres, quas copulari maritis quibusdam dignitatibus decoratis Constantiniana lex prohibebat, nullo modo valere concedimus: sed facultatem præstamus tales mulieres ducere etiam eis, qui magnis dignitatibus lætantur, dotalibus tamen instrumentis compositis. Qui autem non magnas dignitates habent, non solum in scriptis, sed etiam sine scriptis, maritali tamen affectione hujusmodi mulieres ducant, si modo liberæ sunt, & matrimonium *earum* [2] licitum est.

θ. ἐκείνου ἀειμνήστου
[1] divinæ
[2] eorum

CCCLXXXIII. *De liberis ex eo matrimonio natis, quod repudio solutum est, quemadmodum alantur.*

6. Si quando matrimonium solutum fuerit: discidium *hujus* [1] liberis ex eo procreatis non noceat, sed habeant integra jura hereditatis parentum capiendæ, & sine ulla dubitatione alantur ex paterna substantia. Et siquidem pater causam *divortii* [2] dedit, & mater ad secundas nuptias non migraverit: apud matrem alantur sumptibus patris. Sin autem probatum fuerit causam discidii matrem dedisse, apud patrem alantur, & maneant liberi. Sin autem pater inopia laboraverit, mater autem eorum locuples est, apud matrem alantur, *ipsa* [3] sumptus liberis suis *administrante* [4], quemadmodum liberi locupletes matrem suam egentem alere coguntur. Quod & in omnibus parentibus & liberis invicem obtinere jubemus.

θ. χωρεῖν δέ
[1] ejus, *alii*, hujusmodi
[2] dissidii
[3] & ipsa
[4] administret, *alii*, ministrante,

CCCLXXXIIII. *De repudiis a marito mittendis.*

7. Anteriores quidem Constitutiones de pluribus causis faciunt *commemorationem* [1], quarum singulæ si intercesserint, causam repudii justam *præstabant* [2]. Sed nos præsenti lege certas & pauciores causas *enumeraturi* [3] sumus, quas solas volumus ad repudii justam *occasionem* [4] sufficere. Et maritus quidem justas causas repudii, ut dotem uxoris lucretur, conservanda liberis ex eodem matrimonio natis rerum proprietate, vel si liberi non sint, etiam dominio earum sibi vindicando, tales habet. Si contra Imperatorem quibusdam aliquid molientibus mulier conscia fuerit, & marito suo non manifestaverit. Sin autem maritus hoc ab uxore sua sibi indicatum tacuerit liceat mulieri per qualemcumque *personam* [5] hoc ad Imperatorem referre, ut vir ex hac causa nullam inveniat occasionem repudii. *Si de* [6] adulterio maritus putaverit uxorem suam *convinci* [7], prius debet inscriptiones deponere vel contra mulierem, vel *adversus* [8] adulterum. Et si talis accusatio vera *comprobata* [9] fuerit, tunc repudio misso *habere mari-*

θ. ἐπειδὴ δὲ πολλάς.
[1] mentionem,
[2] præbent.
[3] enumerati
[4] causam
θ. εἰ κατὰ τῆς βασιλείας.
[5] partem
θ. εἰ δὲ περὶ μοιχείας.
[6] Si in, *Ivo.*
[7] posse convinci,
[8] contra
[9] probata

tum [10] non solum propter nuptias donationem, sed etiam dotem: & si liberos non habeat, *tantum* [11] *capere* [12] ex alia substantia mulieris, quantum pars tertia dotis facit, ut dominio ejus addicatur non tantum dos, sed etiam pœna quam nos constituimus. Si enim liberos habeat ex *eo* [13] matrimonio, jubemus & dotem secundum leges & aliam mulieris substantiam liberis conservari: sic deinde adulterum legitime convictum cum muliere puniri: & siquidem habeat adulter uxorem, capere *eam* [14] dotem suam & propter nuptias donationem: sic tamen, ut liberis superstitibus usumfructum quidem donationis mulier habeat, proprietatem autem liberi secundum leges lucrentur: quibus donamus ex nostra mansuetudine *etiam aliam* [15] adulteri patris substantiam. Nullis autem *extantibus* [16] liberis dotem quidem cum donatione propter nuptias facta pleno jure mulier habeat, aliam autem substantiam adulteri mariti fisco nostro secundum veteres leges vindicamus. Item si *quocumque modo* [17] vitæ mariti *insidiaretur* [18], vel aliis hoc facientibus conscia marito non manifestarit: vel nolente marito conviviis extraneorum conversetur, vel cum masculis *laverit* [19]. Item si nolente marito extra domum manserit, nisi forte apud parentes suos. Si in *circo* [20] vel theatro vel harena perveniat spectaculi causa, ignorante vel prohibente marito. Sin autem contigerit aliquem sine *ulla* [21] causa ex his quas diximus, suam uxorem *propria* [22] domo expellere, *ut* [23] illa non *habente* [24] parentes apud quos permanere possit, ex necessitate foris per noctem *manserit* [25]: jubemus nullam marito fieri facultatem propter *istam* [26] causam repudium mittere mulieri.

[10] habere debet maritus
[11] tamen
[12] capit
[13] eodem
[14] debet eadem
[15] &
[16] existentibus
θ. ἐὰν συνειδυῖα.
[17] *dele.*
[18] insidiatur,
θ. ἐὰν ἀνδράσι.
[19] se lavet.
θ. ἐὰν μὴ βουλομένου.
θ. ἐὰν ἱππικοῖς.
[20] circet sibus
θ. εἰ μέντοι γε συμβῇ.
[21] una
[22] a propria
[23] &
[24] habens
[25] permanserit:
[26] ipsam

CCCLXXXV. *De repudiis ab uxore mittendis.*

8. Causas autem propter quas juste potest uxor marito repudium mittere, & dotem suam capere, & ante nuptias donationem similiter exigere dominio rerum scilicet liberis *conservando* [1], vel eis non extantibus etiam dominio apud mulierem residente, eas *solas* [2] esse constituimus. Si contra *Imperatorem* [3] ipse aliquid *molitus* [4] sit, vel aliis hoc facientibus, conscius non manifestaverit Imperatori, aut per se, aut per aliam qualemcumque personam. Si *vir vitæ* [5] mulieris quocumque modo insidiatus *fuerit* [6]: vel si aliis hoc facientibus conscius non manifestaverit mulieri, & secundum leges eam non vindicaverit. Si castitati mulieris insidiatus fuerit: vel aliis eam in *adulterio* [7] *prodere* [8] conatus fuerit. Item si maritus de adulterio inscriptionem posuerit, & adulterium probare non potuerit: liceat mulieri volenti vel propter hanc causam repudium mittere marito, & suam recipere dotem & donationem propter nuptias: & propter hanc calumniam, si liberos non habeat ex eodem matrimonio, tantum capiat jure dominii ab alia mariti substantia, quantum tertia pars ante nuptias donationis facit. Si enim liberos habeat, jubemus omnem mariti probatam substantiam liberis conservari, scilicet his firmiter permansu-

θ. περὶ δὲ αἰτίας.
[1] reservato,
[2] *dele.*
θ. ἐὰν κατὰ τῆς βασιλείας.
[3] Imperium
[4] moliturus
θ. ἐὰν συνειδῶν.
[5] si vitæ
[6] fuerit maritus, *suo.*
θ. ἐὰν ὁ ἀνὴρ τῇ.
[7] adulterium
[8] tradere, *al.* procedere
θ. ἢ ἐὰν ὁ ἀνήρ.

ris quæ de donatione propter nuptias aliis legibus continentur. Sic tamen, ut etiam illis pœnis maritus subjiciatur, si adulterii accusationem *non probaverit* [9], quas mulier passura esset, si convicta fuisset. Si in eadem domo in qua mulier cum ipso habitat, contemnens eam, *cum* [10] alia muliere in domo manens, vel in eadem civitate degens in alia domo cum alia muliere frequenter manens convincatur: & semel & bis criminatus, vel per parentes suos, vel parentes mulieris, vel per alias idoneas personas hujusmodi turpitudine non abstinuerit: liceat mulieri & *super hanc causam* [11] dissolvere nuptias, & recipere dotem quam dedit, & ante nuptias donationem. Et pro hac injuria tertiam partem æstimationis quam propter nuptias donatio facit ex alia mariti substantia capere: sic tamen, ut si liberos *habeat* [12], *usumfructum* [13] tantum mulier habeat ante nuptias donationis & *pœnæ* [14] tertiæ portionis, dominio scilicet communibus liberis *conservando* [15]. Si enim liberos non habeat ex eodem matrimonio & dominium rerum ei *concedimus* [16].

[9] probare non potuerit, *Ivo part. 8.*
8. ἐὰν ὁ ἀνὴρ ἐν τῷ αὐτῷ.
[10] vel cum
[11] pro hac causa
[12] habeat mulier,
[13] usum
[14] pene
[15] reservando.
[16] dedimus.

CCCLXXXVI. *Non liceat consensu matrimonium solvere, nisi ex causa probabili.*

9. Nulli liceat *consensu* [1] matrimonium solvere: *nisi* [2] forte castitatis amore hoc fecerint. Sed si hujusmodi personæ liberos habeant: tam dotem quam donationem propter nuptias liberis custodiri præcipimus. Sin autem post solutum matrimonium per consensum castitatis velamine factum inventi fuerint vel nuptias contrahentes alias, vel turpiter viventes, vel unus ex his hoc *faciens* [3] repertus fuerit: siquidem liberi *extent* [4], ipsi capiant dotem, & ante nuptias donationem, & dominium substantiæ illius personæ quæ *hoc* [5] perpetrasse convicta fuerit. Sin autem liberi imperfectæ ætatis sint, *ali eos* [6] & res eorum administrari ab ea vel ab eo parente jubemus, qui quæve huic legi nihil contrarium fecit. Sin autem ambo parentes tali delicto tenentur: utriusque parentis substantia liberis addicatur. Administratorem eis in imperfecta ætate constitutis a competenti Judice deputari disponimus. Liberis autem nullis extantibus substantiam delinquentis personæ publicis rationibus vindicari sancimus, & legitimis pœnis *subjicimus* [7]. Aliter enim disjunctionem nuptiarum fieri ex consensu nulla ratione concedimus.

θ. ἐπειδὴ δὲ καὶ ἀπὸ συναινέσεως.
[1] ex consensu mulieris
[2] nisi ex causa probabili, *al.* & si
[3] facere
[4] sint,
[5] hæc
[6] eos
[7] subjici.

CCCLXXXVII. *De uxoribus militum.*

10. Jubemus uxores militum sive in expeditionibus degentium, sive in militiis, sive milites sint, sive fœderati, sive scholares, sive alia qualicumque armata militia decorati, expectare quantoscumque annos in expeditione *fecerint* [1], & si nullas litteras, nullum responsum a maritis suis receperint. Sin autem talis mulier maritum suum defunctum audierit, non liceat ei statim ad alias nuptias pervenire, nisi prius pervenerit aut per se, aut per parentes suos, aut per aliam qua-

θ. τὸ μέντοι.
[1] fuerint,
θ. εἰ δέ τις.

lemcumque personam ad Priores numeri [a] & Chartularios [b] in quo maritus ejus militabat: & eos vel tribunum, si præsto sit, interrogaverit, si revera defunctus est maritus ipsius, ut illi sanctis Evangeliis *propositis* [2] sub fide monumentorum deponant, si revera maritus mortuus est. Et postquam *hæc* [3] fecerit, & exceperit mulier monumenta, pro testimonio pudoris sui, expectet unius anni spatium; & postquam transierit, liceat ei legitimas contrahere nuptias. Quod si contra hanc observationem mulier ausa sit nubere: & ipsa & qui eam duxit uxorem, ut adulteri puniantur. Quod si illi qui sub fidem gestorum deposuerunt, convicti postea fuerint falsas depositiones dixisse: ipsi quidem militia sua nudati decem auri librarum *pœnam compellantur* [4] præstare ei, quem falso dixerunt decessisse. Ipse autem, si velit, *licentiam* [5] habeat uxorem suam recipere. Quod si scholaris sit, de cujus morte dubitatio est, de Primatibus scholæ & Actuario [c]: sin autem *fœderati* [6], de *optione* [7] prædictam depositionem uxorem ejus jubemus capere; hisdem ipsis custodiendis & in aliis omnibus, qui ad armatam militiam referuntur.

[2] præpositis
[3] hoc
[4] pœna plectentur
[5] legitimam
[6] fœderatus,
[7] ordine

[a] *Priores numeri*] *Pith.* Prior corporis Novell. Valent. & Mart. de success. 30.

[b] *Chartularios*] Vide supra notata ad Constitut. 79. cap. 3. in verbo *Chartularii scrinii fabricæ*.

[c] *Primatibus scholæ & Actuario*] *Pith.* Ὑπομνηματοφύλαξ. ὑπομνηματογράφος. Corrupte opinor vet. editio Epistol. Gregorii Papæ de lege Mauritii. Præcepit enim ut nullus qui actionem publicam egit, nullus qui optione vel intuitu manu signatus est, vel inter milites fuit habitus, ei in Monasterio converti liceat: nisi forte si malitia ejus esset expleta. Leg. nullus qui ab optione vel actuario. Sic optioni jungitur actuarius l. excellentia C. de erogat. milit. annon.

CCCLXXXVIII. *Ex quibus causis matrimonia sine pœna solvuntur.*

θ. ταῖς δὲ εἰρημέναις.

11. Sunt quædam causæ, ex quibus matrimonia sine pœna solvuntur, veluti si maritus misceri mulieri suæ non potuerit: si maritus vel uxor religiosam vitam & solitariam elegerit: si in captivitate ad certum tempus *tenti* [1] fuerint. De quibus tribus *casibus* [2] ea firma esse jubemus, quæ superius nostris legibus continentur. Omnes igitur antefatas causas, quæ nostra hac lege continentur, sufficere jubemus ad solutionem matrimoniorum. Alias autem omnes cessare præcipimus, & nullam aliam causam posse matrimonia solvere, sive nostris, sive veteribus cognita legibus est, nisi nominatim in hac Constitutione inventa fuerit.

[1] capti
[2] causis
θ. ταῖς εἰρημέναις.

CCCLXXXIX. *Si mulier marito suo sine justa causa repudium miserit.*

θ. ἐπειδὴ δέ τις γυναῖκες.

12. Si mulier marito suo sine justa causa repudium miserit, & in hac impia voluntate *perseveraverit* [1]: dotem quidem *ipsius* [2] maritus habeat, proprietatem rerum dotalium communibus liberis *conservaturus* [3].

[1] permanserit:
[2] ipse
[3] reservaturus, alii, servaturus.

turus [3]. Sin autem liberos non habeat, ipse eam lucretur: mulier autem periculo Judicis huic causæ præsidentis religiosissimo Antistiti tradatur ejus civitatis, in qua communiter domicilium habebant. *Episcopus* [4] enim curabit eam *Monasterio immittere* [5] ut ibi degat usque *ad mortem suam* [6]. Et siquidem liberos habeant, *bessem* [7] quidem substantiæ ejus ipsi capiant: tertia autem *portione* [8] Monasterium potiatur jure dominii. Sin autem nullos liberos habeant, sed parentes: ipsi quidem tertiam partem accipiant, Monasterium autem bessem: nisi forte mulier in potestate parentis constituta consensu ejus repudium sine causa miserit, tunc enim nihil ex filiæ patrimonio parentem *sperare* [9] oportet, sed omnia Monasterium capiat. *Similiter* [10] procedere debet, & si nullos neque *liberos* [11] neque *parentes* [12] habuerit.

[4] Antistes
[5] in Monasterium mittere
[6] in diem mortis suæ.
[7] duas partes
[8] parte
[9] expectare
[10] Quod similiter
[11] parentes
[12] liberos

Sin autem Judex apud quem convicta est mulier sine causa repudium misisse, non tradiderit eam civitatis Episcopo, ut immittatur in Monasterium: siquidem in hac florentissima civitate Magistratus sit: ipse quidem XX. libras auri pœnæ nomine dabit, *officium* [13] autem ejus alias *x* [14]. Quod si Provincialis sit Magistratus, & præcepta nostra neglexerit: ipse quidem *x. libras auri pœna* [15] *præstabit* [16], officium autem ejus V. Sin autem Judex sit non Magistratus: ipse quidem X. libras auri præstabit, Ministri autem ejus V. Istæ autem pœnæ per Comitem rerum privatarum & scholam Palatinorum [a] fiscalibus rationibus inferantur. Sed & si maritus sine causa repudium miserit uxori suæ, reddat ei dotem & propter nuptias donationem, & extrinsecus ex substantia sua *tantum* [17] præstet, quantum tertia pars *propter nuptias* [18] donationis facit. Et siquidem habeat liberos ex eodem matrimonio natos: ipsa quidem *usumfructum* [19] habeat: liberis autem proprietatem custodiat tam donationis quam pœnæ. Sin autem nullos liberos habeat: tunc & proprietatem omnium rerum prædictarum lucrabitur.

ϛ. εἰ δὲ ὁ δικαστής.
[13] officiales
[14] quinque.
[15] decem libras auri pœnæ nomine, *alii*, pœnam decem librarum auri
[16] dabit,
θ. εἰ δὲ καὶ ὁ ἀνήρ.
[17] tantum ei
[18] ipsius
[19] usum

[a] *Scholam Palatinorum*] *A. A.* Sub Comite rerum privatarum Imperatori ministrat. Eorum mentio est in notitia dignitatum in Officio ejusdem Comitis. *Pith.* Meminit quinquagenariarum Scholarum Julianus Imperator L. 1. C. Theod. de Domestic. & Protectorib.

CCCXC. *Si quis uxorem suam flagellis castigaverit.*

13. Si quis uxorem suam flagellis vel [a] *lignis* [1] castigaverit sine aliqua causa, quæ contra mulierem ad dissolvendum matrimonium sufficit: pro hac contumelia convictus maritus tantum præstet mulieri ex substantia sua, quantum tertia pars propter nuptias donationis facit.

θ. εἰ δέ τις τὴν ἰδίαν.
[1] virgis

[a] *Lignis*] *Pith.* Fustibus. L. 1. C. de cur. publico. ξύλα ἐν οἷς τύπτομεν.

CCCXCI. *Si quis suspicatus fuerit de aliquo velle eum pudori uxoris suæ inludere.*

14. Si quis suspicatus fuerit de aliquo velle *eum* [1] pudori uxoris suæ

θ. ὡς τινα.
[1] dele.

inludere, liceat ipsi marito testationes in scriptis habitas ad suspectum hominem mittere, & *ter* [2] denuntiare per ipsas testationes idoneos testes continentes, ne cum uxore sua inveniatur, & si post *tres* [3] testationes in scriptis habitas, & idoneos homines habentes invenerit eum, quem contestatus est, cum uxore sua vel in sua domo, vel in domo mulieris, vel in domo illius adulteri, vel in [a] *propina* [4], vel in proastio [b]: liceat marito sine ullo periculo suis manibus eum occidere. Sin autem in alio loco eum deprehenderit cum uxore sua conloquium habentem, convocatis tribus idoneis testibus, per quos possit probare apud Judicem invenisse eum cum uxore sua conloquium habentem, tradat eum Judici. Et si Judex invenerit post tres testationes suspectum hominem *conlocutum mulieri* [5] fuisse, nullo alio exquisito, quasi adulterum puniat: marito autem liceat contra suam uxorem qualiter voluerit, secundum leges crimen exsequi.

[2] hanc, *Ivo parte 2.*
[3] *dele.*
[4] popina
[5] locutum cum muliere

[a] *Propina*] *Pith.* Isidorus 15. Etimolog. cap. 2. Popina Græcus sermo est qui apud nos propina corrupte dicitur. Est autem locus juxta balnea publica, ubi post lavacrum a fame & siti reficiuntur.

[b] *Proastio*] *A. A.* Suburbanum prædium. Novell. 64. Vide notata ad Constitut. 7. cap. 3. in verbo *Proastii.*

CCCXCII. *Si post tres contestationes invenerit maritus uxorem suam in sancto loco cum suspecto homine conloquium habentem.*

15. Si post tres *contestationes* [1] invenerit maritus uxorem suam in *sancto* [2] loco cum suspecto homine conloquium habentem, tradat *ambos* [3] Ecclesiæ defensori, vel aliis Clericis, ut *separati* [4] custodiantur periculo defensoris vel Clericorum, ut *aditus* [5] Judex mittat ad religiosum civitatis Episcopum, *&* [6] auctoritate *ipsius* [7] accipiat eos, & pœnis contra adulteros positis utrosque adficiat, nullo alio requisito, *nisi quod* [8] post tres *contestationes* [9] inventus est cum muliere *loqui* [10]. Est autem justissimum, neque adulterum neque raptores mulierum, *sanctorum* [11] septis vindicari: & multo magis, si quis de ipso adulterio *intra sanctos* [12] alienæ mulieri locutus est. Et generaliter definimus, si quis invenerit uxorem suam, vel filiam, vel neptem, vel nurum, & deprehenderit cum aliquo conloquium habentem, & suspicatus fuerit turpitudinis causa eos convenisse, liceat ei ambos tradere vel defensori Ecclesiæ, vel aliis ejusdem Ecclesiæ Clericis, periculo eorum separatim custodiendos, donec Judici *innotesceret* [13], & ille secundum leges personas acceperit, & causas discusserit. Quæ omnia hujus Constitutionis capitula valere sancimus tam in futuro tempore, quam in præterito, nisi judiciali calculo vel *amicali* [14] compositione causæ decisæ sunt. DAT. III. ID. DECEMB. CONSTANTINOP. ANNO XV. IMPER. JUSTIN. AUG. POST CONSUL. BELIS. V. C.

I. ἐντεῦθεν δὲ ἐπιτ.
[1] testationes, *Ivo part. 2.*
[2] sacro, *Ivo.*
[3] eos
[4] separatim
[5] auditos, *Ivo.*
[6] ut
[7] ejus
[8] si, *Ivo.*
[9] attestationes, *Ivo part. 2.*
[10] locutus.
[11] sacrorum
[12] inter sancta loca, intra sacra, *Ivo.*
[13] innotescat, innotescere fecerit, *Ivo.*
[14] amicabili

CONSTITUTIO CIX.

[illegible]

De omnibus successionibus quæ ab intestato deferuntur. Et ut cui defertur hereditas ipsi etiam tutelæ onus incumbat.

CCCXCIII. *De hereditatibus quæ ab intestato deferuntur.*

1. DE hereditatibus, quæ ab intestato nobis deferuntur, multæ leges a veteribus conscriptæ sunt, quas ab hoc tempore placet cessare, & præsentem legem in hujusmodi successionibus valere. Nam & simpliciter & sine ulla obscuritate divisionem hujus causæ per hanc Constitutionem *exponimus* [1].

Constat enim apud omnes, cognationes tres ordines habere: quorum *alius* [2] est ascendentium personarum, alius descendentium, alius *ex* [3] latere venientium: quorum alii agnati sunt, alii cognati. Sed descendentium quidem ordinem aliis omnibus *anteponimus* [4], ut in successione ab intestato capienda *potiora* [5] jura habeat aliis omnibus & ascendentibus, & *ex* [6] latere venientibus personis, cujuscumque fuerint sexus qui ad successionem vocantur, cujuscumque gradus: nulla discretione habita, utrum ex masculina progenie, an ex fœminina editi sunt: & utrum *filiifamilias* [7] sint, an patres familias. Licet enim filiusfamilias is qui mortuus est fuerit: attamen liberos ejus omnibus *aliis* [8] *præponimus* [9], in his scilicet rebus, quæ adquisitionem *efficiunt* [10]: ut in proprietate capienda defuncto succedant, usufructu scilicet ad patrem *pertinente* [11]: sic tamen, ut si contigerit unum ex descendentibus personis decedere, liberi ab eo relicti locum ipsius *obtineant* [12], & tantum capiant, quantum pater *ipsorum* [13] si vivus esset, accepturus fuisset: *quam successionem* [14] veteres leges in stirpem vocant. *Unde* [15] si aliquem mori contigerit filio vel filia derelicta, & ex filio vel filia jam defuncto vel defuncta nepotibus vel neptibus relictis, nepotes vel neptes una cum filio vel filia successionem avi sui capere debent. Nam in personis descendentibus gradus differentia nulla est, nec ulla discretio inducitur, utrum masculi sint, an fœminæ, utrum ex masculino sexu, an fœminino progeniti *sunt* [16]: & utrum sui juris, an alieni fuerint. Hæc de personis descendentium.

- [1] invenimus.
- θ. [illegible]
- [2] unus
- [3] a
- [4] anteposuimus,
- [5] priora
- [6] a
- [7] familiarum
- [8] personis
- [9] anteponimus,
- [10] effugiunt:
- [11] pervenientes
- [12] teneant,
- [13] ipsius
- [14] quas successiones
- [15] Item
- [16] sint:

CCCXCIIII. *Idem.*

2. De ascendentibus autem personis *talis* [1] observatio *tenet* [2]. Si enim decesserit aliquis intestatus nullo *liberorum* [3] *derelicto* [4], sed patre vel matre vel aliis ex ordine ascendentium personis, præferantur omnibus, qui ex latere veniunt, excepto fratre & sorore, qui ex utroque *parente* [5] defuncto copulantur, secundum quod inferius *declarabitur* [6]. Sin autem multi *ex ascendentibus* [7] supersint: eos *anteponi volumus* [8], qui *proximiore gradu* [9] fuerint, sive masculi sint, sive fœminæ, sive ex *masculino sexu* [10], sive ex fœminina cognatione defuncto jun-

- θ. [illegible]
- [1] hæc
- [2] teneat, *alii*, teneatur.
- [3] filiorum
- [4] relicto,
- [5] latere
- [6] declaratur.
- [7] ascendentes
- [8] anteponimus,
- [9] proximioris gradus
- [10] masculina,

guntur [10]. Sin autem parem gradum cognationis obtineant: & pariter vocabuntur: ut qui per patrem ascendunt, dimidiam portionem hereditatis *accipiant* [11], quanticumque inventi fuerint. Qui autem per matrem ascendunt, alteram dimidiam capiant, quanticumque sint, nisi forte fratres defuncti existant ex utroque parente eidem mortuo fratri suo copulati, vel sorores eodem jure conjunctæ: tunc enim cum *proximis* [13] parentibus ad hereditatem vocabuntur, hereditate scilicet pro virili portione, id est, in capita inter omnes dividenda, quamvis pater & mater fuerint: ut tamen pater usumfructum partis ad filium vel filiam *pervenientis* [14] nullum habeat, sed pleno jure apud filium vel filiam *maneat* [15], nulla observanda differentia inter istas personas, utrum masculini sexus an fœminini sint: & utrum per masculinum sexum an fœmineum defuncti *cognatione* [16] jungantur. Sed neque in defuncto interest, cui *succedant* [17], utrum sui an alieni juris decesserit.

[10] jungantur. [11] capiant [13] propinquis [14] pertinentis [15] permaneat, [16] cognationi [17] succedunt,

CCCXCV. *Idem.*

3. Reliquum est, ut dispiciamus de tertio ordine, ex latere venientium personarum, qui in agnatos & cognatos dividitur: hac enim parte disposita plenissima Constitutio erit. Si quis igitur decesserit, & neque descendentes neque ascendentes reliquerit: primos ad hereditatem vocamus fratres & sorores qui quæve ex eodem patre & matre geniti vel progenitæ sunt, *quibus* [1] & mortuus *editus* [2] est. Talibus *enim* [3] fratribus vel sororibus non superstitibus illos fratres vel sorores vocamus, qui ex uno *parente* [4] defuncto copulantur, id est, sive per patrem sive per matrem. Quod si decesserit aliquis fratre vel sorore relicta, & ex alio fratre vel ex alia sorore jam defuncto vel defuncta liberis relictis, cum avunculis suis vel patruis liberi fratris vel sororis venient, & tantam *capient* [5] portionem, quantam pater eorum vel mater accepisset, si vivus vel viva fuisset. Unde consequens est, ut si ante *mortuus* [6] est frater qui tam ex patre quam ex matre copulatus fuisset ei, qui modo defunctus est, alii autem fratres supersint vel sorores, qui ex matre tantum vel ex patre defuncto copulantur: præferantur eis filius & filia ejus qui *utroque jure* [7] subnixi sunt. Et ex contrario, si filius vel filia *existat* [8] fratris vel sororis defuncti vel defunctæ, uno tantum jure conjuncti, alii autem fratres existant vel sorores utroque jure decorati: præponantur fratres filiis vel filiabus ante defuncti vel ante defunctæ sororis. Nulla enim differentia est, utrum de hereditate masculi, an fœminæ quæratur: & utrum masculi sunt, qui inter se certant, an *fœminini sexus* [9]. Alia autem persona ex transverso gradu in locum defuncti parentis sui omnino non succedat, nisi fratris filius: tunc autem cum avunculis suis vel patruis fratris vel sororis filii filiæve vocantur, cum nullus ex ascendentibus personis defuncto supersit: tunc enim excludendos esse censemus. Quod si nullus ex ascendentibus sit: tunc fratris vel so-

§. ὑπόλοιπόν ἐστι. [1] ex quibus [2] eductus [3] autem [4] latere [5] capiant [6] defunctus [7] ex utroque parente [8] existant [9] fœminæ.

roris filii quasi secundum gradum obtinentes, sic ad hereditatem defunctæ personæ vocentur. Ideoque modis omnibus avunculis *vel* [10] patruis defuncti præponuntur: quia illi tertium gradum cognationis obtinent. Quod si neque fratres, vel sorores, neque filios vel filias fratrum vel sororum defunctus reliquerit: alia deinceps cognatio ad successionem ejus vocabitur secundum sui gradus prærogativam, ut qui proximior est, ipse ceteris præponatur. Quod si plures personæ eundem gradum cognationis obtineant, & aliis proximiores sint: in capita dividatur inter eos hereditas, nulla differentia habenda, utrum qui vocantur ad successionem defuncti masculi sint, an fœminæ, & utrum persona defuncta masculini, an fœminini sexus fuerit. Nulla autem differentia sit agnationis & cognationis, sed solus gradus sanguinis naturalis spectetur. Nam cognatus proximior ulteriori agnato præponitur. Hæc de successionibus.

[10] &

CCCXCVI. De legitima tutela, & de matre & avia tutelam liberorum administrantibus.

4. *Ex his autem* [1] quæ de hereditatibus ab intestato deferendis diximus, facile possumus intelligere quid de tutelis juris sit. Nam quæcumque persona sive agnationis sive cognationis *titulis* [2] decorata ad hereditatem impuberis, si moriatur, vocabitur: necesse est, ut etiam tutelæ onus suscipiat. Nam ibi tutelæ gravamen imponendum est, ubi hereditas deferri speratur, (nam & si multi eundem gradum proximiorem cognationis *obtineant* [3]: omnes pariter *ad hereditatem* [4] vocantur) exceptis fœminis & minoribus XXV. annis: & his, qui propter diversas rationes tutores esse non possunt: veluti milites, & hi, qui excusatione vallati sunt. Mater autem vel avia si velint tutelam *regere* [5] filiorum suorum vel nepotum: non prohibentur, si tamen actis intervenientibus nuptiis aliis & Velleiano Senatuconsulto renuntiaverint: hæc enim *facientes* [6] omnibus ex transverso venientibus *cognatis* [7] in tutela præponuntur, solis cedentes testamentariis tutoribus. Ubi autem multi ex eodem gradu *cognationis* [8] ad tutelam impuberis vocantur: convenire eos oportet apud competentem Judicem, ut ille unum vel plures ex his qui ad administrationem *pupillaris rei* [9] sufficiunt, creet, quem ipsi vel quos utpote idoneos elegerint & nominaverint, ut periculum ad omnes *respiciat* [10]: & substantia eorum tacitis hypothecæ titulis pupillo obligetur.

δ. [illegible]
[1] Visis autem his
[2] titulo
[3] tenent:
[4] ad hereditatem & ad tutelam
[5] gerere
[6] facientibus
[7] agnatis sive cognatis
[8] cognati
[9] pupilli
[10] pertineat:

CCCXCVII. De vi ac potestate Constitutionis in personis & temporibus.

5. Hæc autem quæ de successionibus *diximus* [1], obtinere oportet in his personis, quæ fidem Catholicam sequuntur. Nam leges de Hereticis positas nullo modo ex hac lege innovari patimur. Hæc autem Constitutio teneat in iis casibus, qui ab initio Julii mensis præsentis sextæ indictionis contigerunt, vel postea contigerint. Præce-

ε. [illegible]
[1] dicta sunt,

dentes enim cauſas, quæ emerſerunt uſque ad memoratum tempus, veteribus legibus relinquimus, & ut ex his dirimantur. DAT. VII. KAL. AUG. SEPTIMO MILIARIO [1] IMP. DN. JUSTIN. ANN. XVI. POST CONSULAT. FL. BASILII V. C. ANNO II.

[1] SEPTIMILIARIO

Διάταξις ρι'.

CONSTITUTIO CX.

De propter nuptias donationibus, quæ etiam non allegatæ quantæcunque fuerint quantitatis valeant. Et ut libertas ab omnibus quindecim annorum teſtantibus præſtita convaleſcat. Sive ut inſtrumentum cujus in alio inſtrumento ſit mentio præſentetur. Et de appellationibus. Et ut a ſententia Præfectorum liceat appellare. Et de malæ fidei poſſeſſoribus, ſive de eis qui ab aliis invaſa, emptione aut donatione ſuſcipiant.

CCCXCVIII. *Ut donatio propter nuptias non indigeat inſinuatione monumentorum.*

1. PRopter nuptias donatio inſinuatione monumentorum non indigeat, quamvis ſupra quingentos ſolidos ſit: ſed valeat & in perſona mulieris & in perſona mariti, ſive ipſe maritus conſcripſerit eamdem donationem, ſive alius pro eo, ſive in perſona ipſius mariti, ſive in perſona mulieris.

CCCXCIX. *Qui ſervos ſuos manumittere poſſint, vel non.*

Θ. καὶ τοῦτο δέ.

2. Si quis quartum decimum annum ætatis impleverit, & teſtamentum propter hoc facere poteſt: non impediatur in ultima voluntate ſervos ſuos manumittere, quamvis imperfectæ ætatis *ſit* [1].

[1] ſint.

CCCC. *Si quis in aliquo inſtrumento alterius inſtrumenti mentionem fecerit.*

Θ. καὶ τοῦτο προς τούτοις.

3. Si quis in aliquo inſtrumento alterius inſtrumenti mentionem fecerit: non aliter hoc factum eſſe videatur, niſi ipſum *prolatum* [1] fuerit, *id eſt* [2] anticum inſtrumentum, vel alio modo legitimo debita quantitas probata ſit. Hoc enim & veteribus legibus cognitum eſt.

[1] probatum
[2] *forte*, primum vel idem

CCCCI. *De appellationibus.*

Θ. καὶ τοῦτο δὲ διατάζομεν.

4. Sancimus, ut in provocationibus ultimo fatali die [a], vel utraque parte veniente, vel eo qui ſolus *appellavit* [1], & *manifeſtante* [2] præſentiam ſuam, *vel* [3] Magiſtratui qui de appellatione cogniturus eſt, vel Conſiliariis ejus, vel eis qui lites introducunt, & Judex eum intra ſtatutos dies recipere diſtulerit: nullum præjudicium ſit partibus, vel uni ex his propter hujuſmodi cauſam, ſed provocationes tales legitimo calculo terminentur.

[1] provocavit,
[2] manifeſtavit
[3] illi

[a] *Fatali die*] *Pith.* Η ἡμέρα καθ' ἣν ὀφείλει τις ἐμφανίσαι ἑαυτὸν τῷ δικαστηρίῳ.

CCCCII. *De retractationibus sententiarum Præfecti Prætorio.*

5. Leges quidem nostræ præcipiunt, ut contra sententias gloriosissimorum Præfectorum Prætorio cujuscumque regionis provocatio non *porrigatur* [1], sed certo *tempore elapso* [2] retractatio sententiæ concedatur. Sed humanitatis ratione facultatem præstamus ei, qui se ex sententia Præfectorum gravatum esse putaverit, libellos *offerre* [3], vel ipsi Præfecto Prætorio qui sententiam dixit, vel Consiliariis ejus, vel his qui lites introducunt, intra decem dies post sententiam prolatam, ut hoc subsecuto non aliter executioni sententia tradatur, nisi prius fidejussores idoneos dederit *is qui vicit* [4], de tanta quantitate reddenda, quantam sententia continet: ut si postea retractatione legitimo modo veniente calculus rescindatur, res adversariæ parti cum legitimis augmentis restituantur. Quod si intra decem dies post sententiam prolatam libellus ab ea parte quæ victa est, non porrigatur: sine fidejussione quidem exsecutio sententiæ fiat, sed tamen jus retractationis integrum adversariæ parti custodiatur, sibi imputaturæ quod intra decem dies libellum præstare secundum definitionem nostram non curaverit.

Marginal notes: 0. ἱνμοι. 1 admittatur, 2 temporis lapsu 3 afferre, 4 pars victrix,

CCCCIII. *Si minor vigintiquinque annis restitutionem adversus aditionem hereditatis petere maluerit.*

6. Si minor vigintiquinque annis *temere* [1] susceptam a se hereditatem *nolit* [2] habere, & in integrum restitutionem imploraverit, siquidem præsto *sunt* [3] omnes creditores hereditatis: vocentur jussione Judicis, & præsentibus eis restitutio petatur. Quod si vel omnes, vel quidam ex his *absint* [4]: vocentur quidem legitimis *præconiis* [5]. Sin autem intra tres menses non venerint, liceat adultis in integrum restitutionem impetrare sine periculo, ut tamen Judex qui præsidet, prospiciat ubi debent res hereditariæ mobiles & immobiles servari, quantitate scilicet earum per publicam descriptionem actis intervenientibus manifestanda.

Marginal notes: 0. [illegible] 1 tenuem 2 noluerit 3 sint 4 absunt: 5 edictis.

CCCCIIII. *De mala fide possessoribus res alienas alienantibus.*

7. Si quis mala fide res alienas possidens vendiderit eas, vel donaverit, vel alio modo alienaverit: is autem, qui se dominum earum putat, sciens hoc testatione non denuntiaverit ei, qui res cepit, intra decennium inter præsentes, vel inter absentes intra vicennium: res firmiter apud emptorem vel qui donationem excepit, vel alio modo *alienationis* [1] nanctus est, permaneant. Quod si ignorante domino malæ fidei possessor alienaverit: non aliter hoc præjudicet domino, nisi XXX. annorum spatium transactum sit: quamvis is, qui emit, vel alio modo *alienationis* [2] nanctus est, bonæ fidei possessor *fuerit* [3].

Marginal notes: 0. Ἐν [illegible] 1 alienata, alii, res alienatas 2 alienata 3 fit:

CCCCV. *De præſentibus & abſentibus intra decennii præſcriptione.*

ἐ. περὶ δὲ τῆς παραγραφῆς.

8. Scimus, quod inter præſentes longi temporis præſcriptio decennium eſt: inter abſentes autem vicennium. Quid ergo ſi in quibuſdam annis præſto ſit aliquis, in quibuſdam autem abſens fuerit? Et dicimus tantum aliud tempus decennio expleto adjiciendum eſſe, quantum in abſentia fuit. Ea autem, quæ de temporali præſcriptione conſtituimus, non in præteritis cauſis, ſed in futuris caſibus obtinere *ſancimus* [1], qui poſt hanc legem emerſerint.

[1] cenſuimus,

CCCCVI. *De teſtatore non cogendo ſua propria manu, vel teſtium, nomina heredum ſcribere.*

ἐ. ἐπειδὴ δέ.

9. Nemo *cogatur* [1] in teſtamento ſuo propria manu, vel teſtium, nomina heredum ſcribere: ſed valeat teſtamentum ipſius, ſive per ipſum teſtatorem, ſive per aliam *qualemcumque* [2] perſonam nomen heredis ejus ſcribatur. Si tamen aliam teſtamentorum obſervationem habeat.

[1] cogitur
[2] quamcumque

CCCCVII. *De rebus immobilibus quæ ad loca venerabilia pertinent.*

ἐ. τὸν δὲ νόμον.

10. Scimus legem nos poſuiſſe, qua cautum eſt, ut non tranſeant ad alias *domos* [1] res immobiles, quæ *ad noſtram domum ab Eccleſia ſacroſancta* [2] pervenerint. Hanc igitur legem præcipimus [a] *evacuari* [3] non ſolum in his, quæ *poſtea pervenerint* [4] ad noſtram domum, ſed etiam in his, quæ *jam pervenerunt* [5].

[1] domos religioſas
[2] a noſtra domo ad ſacroſanctam Eccleſiam
[3] vacuari
[4] jam pervenerunt
[5] poſtea pervenerint.

[a] *Evacuari*] *Pith.* L. 8. C. Theodoſ. de ſuar. pecuar. l. 3. C. Theodoſ. de immunit. nemin. concedend. D. Ambroſius apolog. David. Recurſus celebrabilis admodum quo debita vacuantur. Et in Lucam. Nec prius evacuatur fœnoris nomen. D. Auguſtinus de cur. pro mortuis. Ubi eſſet recautum quo illa cautio vacuata fuerat.

CCCCVIII. *Si quis familiæ ſuæ legaverit, vel aliæ perſonæ, & rei legatæ alienationem prohibuerit.*

ἐ. εἴ τις δέ τις.

11. Si quis teſtamentum fecerit, & rem immobilem familiæ ſuæ legaverit, vel aliæ perſonæ legati nomine reliquerit: & is ſpecialiter dixerit nullo tempore eandem rem alienari, ſed apud heredes aut ſucceſſores ejus cui res derelicta eſt, ſemper *maneat* [1]*:* in hoc legato jubemus Falcidiam legem locum omnino *non habere* [2]*:* quia alienationem ejus ipſe prohibuit, qui teſtatus eſt. Hæc autem obtinere *jubemus* [3] in his caſibus, quos nec judicialis calculus, nec *amicalis* [4] compoſitio, nec alius modus legitimus terminavit. DAT. XIIII. KAL. FEB. CONSTP. IMP. DN. N. JUSTIN. AUG. ANN. XVII. POST CONS. BASILII ANNO IIII.

[1] manere, *alii*, permanere:
[2] habere:
[3] dicimus
[4] amicabilis

CONSTI-

CONSTITUTIO CXI.

Διάταξις ρι'.

De sanctæ Ecclesiæ Regiæ Urbis & religiosorum locorum rebus immobilibus nullo modo alienandis, nisi per Emphiteuma sub certa definitione. Cæterarum vero Provinciarum Ecclesiis concessum non solum perpetuum Emphiteuma celebrare, sed & si necessitas exigat debiti, vel rei damnosæ, venumdare. Commutationibus non inhibitis si maluerint religiosa loca inter se peragere. Odessenæ, & Jerosolymitanæ Ecclesiæ privilegia adjecta. Et si quæ res damnosæ Episcopis donatæ vel venditæ sunt, restitui ab eis jubentur, &c.

CCCCIX. *De alienationibus & aliis contractibus immobilium rerum, vel annonarum civilium, vel rusticorum mancipiorum, quæ ad loca venerabilia pertinent.*

1. NUlli liceat Administratori rerum Ecclesiæ majoris hujus Imperialis civitatis, vel Orphanotrophii [a], vel Xenodochii, vel Ptochonotrophii [b], vel Nosocomii, vel alterius Religiosi loci intra Imperialem civitatem vel intra territorium ejus positi, exceptis Monasteriis, vendere, vel donare, vel permutare, vel in pari donatione, vel alio quocumque modo alienare rem immobilem, vel annonas civiles, vel rusticum mancipium, nisi ad Imperialem domum permutatio tantum fiat. Sed neque *paræcico* [c] *jure* [1] *dari* [2] quippiam concedimus. Emphyteuseos autem contractus ab antefata majore Ecclesia & aliis memoratis locis fieri jubemus in persona ipsius qui *accepit* [3], & in duobus aliis heredibus, ut non plus quam sexta portio subsistentis reditus concedatur ei qui Emphyteusin *accepit* [4]. De Proastiis autem, quæ ad prædictas pertinent domos, jubemus: si quidem talia Proastia reditum habeant in *solito reditu* [5], ab Administratoribus *jure Emphyteuseos ea præstari* [6] secundum prædictum modum, id est, in personam ejus qui accepit, & alias duas successiones, ut nulla relevatio fiat, sed magis *accedat* [7] augmentum.

Quod si nullum reditum eadem Proastia habeant, tunc liceat Administratoribus ea præstare sub *quadam* [8] quantitate. Quod si res Emphyteuseos jure ab antefatis domibus præstita, vel ad Imperialem domum pervenerit, vel ad fiscum, vel ad *aliquam* [9] civitatem, vel ad curiam vel ad aliam Religiosam domum: liceat Administratoribus locorum, a quibus ab initio Emphyteusis constitit, quando *ad aliam personam* [10] talis contractus pervenerit, manifestare voluntatem suam intra biennium: & duorum alterum, vel apud eos relinquere rem, & annuum reditum qui pacto continetur accipere, vel ipsam rem recipere, jure Emphyteuseos resoluto, si hoc ipsum conducere sibi putaverint. Quod si quædam sint loca, in quibus positæ veteres domus dirutæ sunt, ex quibus nullus reditus prædictis Religiosis locis colligitur, neque possint *dirutas domos renovare* [11]: liceat Administratoribus hujusmodi *loca* [12] Emphyteuseos jure perpetuo præstare; sic tamen, ut tertia portio pensionum Religiosis locis præstetur, quæ colligeban-

θ. διανίζειν τινῶν.
[c] de colonis pari jure
[1] dare
θ. καὶ δὲ ἐμφυτεύσεις.
[2] accipit,
[4] accipit.
θ. περὶ δὲ.
[5] solido reditu, alii, in solidum ab his,
[6] qui regunt ipsa loca venerabilia Emphyteusim hanc
[7] accipiat
θ. εἰ δὲ μή.
[8] dele.
θ. εἰ δὲ συμβαίη.
[9] aliam
[10] ad aliquas personas
θ. εἰ δὲ τινές.
[11] dirutæ domus renovari:
[12] loci

tur ex habitationibus nondum dirutis, eandemque tertiam portionem *cedere* [13] ab initio contractus Emphyteuseos. Quod si Emphyteuticarius magis *eligat* [14] sub hac pactione loca accipere, ut prius ædificet, & ex venientibus postea pensionibus dimidia portio Religiosis locis præstetur: & hoc fieri concedimus. Sed & si materias ex dirutis ædificiis in eodem loco Emphyteuticarius invenerit, sine impedimento eis utitur. Quod si quis velit rem immobilem ab antefatis Religiosis locis usus nomine accipere, non aliter hoc *accipiat* [15], nisi aliam rem statim jure dominii præstet eidem Religioso loco, a quo eandem rem *accepit* [16], tantum habentem reditum, quantum habet & res quæ ei datur, & non pluribus tributis gravatam: *ut* [17] post mortem ejus vel post tempus quod usui additum est (ut tamen non sit longius, quam vita ejus, qui *cepit* [18]) utraque res *in integrum* [19], tam jure dominii, quam jure usus *in eundem* [20] Religiosum locum perveniat. Locationes autem ab iisdem Religiosis locis fieri concedimus in tantos annos, quantos inter contrahentes placuerit: ut tamen non extendantur ultra triginta annos. Quod si contigerit memoratis locis propter tributa vel alias necessitates pecuniis opus habere, liceat Administratoribus rem immobilem supponere, & dare in speciale pignus, ut creditor possideat eandem rem, & fructus ejus capiat, & imputet sibi quosdam in ipsas quas mutavit pecunias, quosdam in usuras non ampliores *quam quartam portionem* [21] centesimæ. Quod si Administratores debitum solverint, vel ex fructibus creditori *satisfiat* [22]: jubemus rem ad locum Religiosum redire. Contractus autem Emphyteuseos & hypothecas, & ultra quinquennium locationes volumus fieri a sacrosancta quidem majore Ecclesia *hujus* [23] civitatis, arbitrio & consensu beatissimi ejusdem civitatis Patriarchæ, jurantibus præsente eo religiosis Oeconomis, quam Chartulariis [d] ejusdem majoris Ecclesiæ, quod non ad fraudem ipsius Ecclesiæ contractus fit. In aliis autem Religiosis domibus, siquidem sint Chartularii, eodem modo eos *jurare* [24] præsente Administratore. Quod si nulli Chartularii sint, ipsos Administratores, propositis sacrosanctis Evangeliis, contractum facere in scripto cum jurejurando hujusmodi instrumentis, *eo quod* [25] non ad læsionem vel circumscriptionem Religiosi loci contractus fiat. Oeconomis autem & Orphanotrophis, & ceterorum locorum Administratoribus, & cujuscumque loci Chartulariis, & parentibus & liberis eorum, & aliis qui jure cognationis vel adfinitatis eis copulantur, interdicimus Emphyteuses & locationes vel hypothecas rerum ad Religiosa pertinentium loca, sive per se sive per interpositam personam accipere: scituris, quod si tale aliquid *fuerit* [26], & hoc ipsum invalidum erit, & omnem substantiam eorum qui *ceperint* [27], & Oeconomorum, & Chartulariorum, & Administrarorum, *quibus* [28] secundum prædictum modum copulantur, *in* [29] Religiosam domum ex qua rem acceperunt, post mortem eorum pervenire jubemus. Et hæc quidem de sacrosancta majore Ecclesia, & prædictis Religiosis locis,

[13] concedere
[14] elegerit
θ. εἰ δέ τις βούλοιτο.
[15] capiat,
[16] acceptavit,
[17] &
[18] accepit, non extenditur
[19] ultra accipientis vitam
[20] ad
θ. εἰ δὲ συμβαίη.
[21] quarta portione
[22] satisfaciant:
θ. καὶ δὲ ἐμφυτεύσεις.
[23] ejusdem
[24] jurare oportet
[25] quod
θ. τοῖς δὲ οἰκονόμοις.
[26] fuerit perpetratum,
[27] acceperint,
[28] qui
[29] ad

quæ intra Imperialem civitatem ſunt, vel intra territorium ejus, diſpoſuimus.

[a] *Orphanotrophii*] Vide notata ad Conſtitut. 7. cap. 1. in verbo *Orphanotrophium.*

[b] *Ptochonotrophii*] Vide notata ibidem in verbo *Ptochonotrophium.*

[c] *Paræcico jure*] *Pith.* Παροίκικον δίκαιον. Vide Collat. 2. de non alienand. aut permut. reb. Eccleſ. §. quidam enim. Coſmas Magiſter περὶ παροίκων. Paricos corrupte vocant qui res Cyprias ſcribunt. τοῖς παροίκοις. *A. A.* Παροίκικον. Pro jure coloniæ, vel jure incolæ. Novell. 120. cap. 1. Vide lib. 1. tit. 2. Cod. Conſtitut. 24. Græcam.

[d] *Chartulariis*] Vide ſupra notata ad Conſtit. 79. cap. 3. in eodem verbo.

CCCCX. *Idem.*

2. De aliis autem ſacroſanctis Eccleſiis & Monaſteriis, & *Xenonibus* [1], & Noſocomiis, & ceteris Religioſis domibus, quæ in omnibus *Provinciis* [2] noſtræ Reipublicæ poſitæ ſunt, nec non Monaſteriis in Imperiali civitate & territorio ejus poſitis, conſequenter definiendum eſt. His igitur locis liberam facultatem præſtamus non ſolum temporalem Emphyteuſin facere immobilium rerum ad ipſos pertinentium, ſed etiam perpetuo eas jure Emphyteutico volentibus dare. Et ſiquidem ſacroſanctæ Eccleſiæ fuerint, vel aliæ Religioſæ domus, quarum adminiſtrationem Epiſcopus vel per ſe vel per *Clerum* [3] expediat, arbitrio ejus & conſenſu fuerit talem contractum fieri jurantibus præſente eo Oeconomis, & Adminiſtratoribus, & Chartulariis ejuſdem Religioſæ domus, quod ex hoc Emphyteuſeos contractu nullum damnum eidem Religioſæ domui fiat. Quod ſi Ptochia, vel Xenones, vel Noſocomia, vel alia religioſa loca ſint propriam habentia adminiſtrationem, ſiquidem *ſanctas domos Oratorias habeant* [4], conſenſu amplioris partis Clericorum Oratorii, contractus procedat, nec non Oeconomi. Quod ſi ſolum Xenodochium ſit, vel Ptochium, vel Noſocomium, vel alia Religioſa domus, is qui præpoſitus ipſis eſt, contractum faciat, jurantibus Adminiſtratoribus earum ſub præſentia religioſiſſimi Epiſcopi, a quo præpoſiti vel creati fuerint, quod nihil ad læſionem vel circumſcriptionem eorundem locorum in tali contractu fiat. In Monaſteriis autem per Hegumenos [a] eorum & cum ampliore parte ejuſdem Monaſterii Monachorum contractum fieri. In his autem omnibus jubemus inſcribi inſtrumentum cum jurejurando, quod non ad læſionem vel circumſcriptionem eorundem locorum negotium agitur: & hac tamen obſervatione *procedente* [5], relevationem non amplius fieri ſexta portione reditus, quam habet res jure Emphyteuſeos præſtita. Ea autem quæ diximus de ædificiis *dirutis* [6] pertinentibus ad Religioſas domos in hac Imperiali civitate poſitas, eadem obtinere volumus, *& in iſtis* [7] Religioſis domibus. Illud quoque jubemus obtinere, ut ſi quando eædem Religioſæ domus vel propter *publicas tributiones* [8], vel propter alias neceſſarias cauſas obligatæ fuerint, & non habeant ex rebus mobilibus unde eadem

θ. ἐπὶ δὲ ταῖς ἄλλαις.
[1] Xenodochiis
[2] locis
θ. ἄδειαν.
verſ. καὶ εἰ μὲν ἁγιώταται.
[3] Clericos
verſ. εἰ δὲ πτωχεῖα.
[4] ſancta domus oratoria habeat,
[5] præcedente,
θ. ἐπὶ δι.
[6] *dele.*
[7] in
θ. καὶ τούτων.
[8] publica tributa,

debita *persolvant* [9]: tunc primo quidem ordine in speciale pignus rem immobilem dari creditori volumus, ut hujus pignoris fructus accipiens imputet sibi quosdam in ipsam pecuniam creditam, quosdam in usuras non plures quarta portione centesimæ. Quod si non possint hoc modo debitum obtinere, jubemus eos quidem, qui a *beatissimis Patriarchis* [10] creantur, sive Metropolitani, sive alii Episcopi fuerint, sive Archimandritæ, sive Orphanotrophi, vel Ptochotrophi, vel Xenodochi, vel Nosocomi, vel alias Religiosarum domorum Administratores apud sanctissimos Patriarchas, a quibus creantur, monumenta fieri cum sacramento Administratorum & consensu majoris partis eorum, qui ibi ministerium faciunt, debitum manifestum fiat, & quod non est possibile ex rebus mobilibus hoc exolvi. Eos autem qui a Metropolitanis Episcopis creantur, sive Episcopi sint, sive Archimandritæ, sive Orphanotrophi, sive Ptochotrophi, vel alias domorum Religiosarum Administratores, apud ipsos similiter Metropolitanos Episcopos talia monumenta conscribere. Apud illos autem Episcopos, qui vel a Patriarchis, vel a Metropolitanis Episcopis creantur, & habent sub *jurisdictione* [11] sua Monasteria, vel Ptochia, vel Xenonas, vel Nosocomia, vel alias Religiosas domus, eodem modo monumenta fieri: sic tamen ut apud Patriarchas, vel Metropolitanos, vel alios Episcopos talia monumenta si fiant, nullum super his damnum vel sumptum *domos Religiosas* [12] pati. Propter *hoc enim* [13] volumus de cetero apud Præsides Provinciarum vel apud defensores locorum talia monumenta a prædictis personis vel domibus fieri, ut nullum detrimentum patiantur. Postquam autem hoc ita secutum fuerit apud memoratos sanctissimos Patriarchas, vel Metropolitanos, vel alios Episcopos: tunc antefatos Administratores *ejus* [14] loci cui debitum imminet, in scriptis in publico loco civitatis proponere per viginti dies: & hoc modo *adhortari* [15] eos, qui comparare rem immobilem volunt, ut is qui plus præstiterit, aliis præponatur. His autem omnibus procedentibus venditionem fieri, pretio modis omnibus pro debito dando, ut non aliter habeat emptor cautum, nisi pretium super ipso debito solverit: & hoc specialiter inscriptum sit cum jurejurando in emptionali conscriptione, quod nihil ad læsionem vel circumscriptionem ejusdem Religiosæ domus fiat. Sin autem per antefatum modum emptor talis rei nullus inveniatur, jubemus debitum quidem *percipere* [16] creditorem jure eo quod PRO SOLUTO dicitur, ut ipsam possessionem creditor accipiat, justa & subtili *æstimatione* [17] facienda, & adjicienda pretio decima portione totius æstimationis: & sic in ea quantitate capere rem creditorem pro solutione firmo dominio possidendam. Sic tamen ut Administratores ejus loci *cui debitum imminet* [18], & major pars eorum, qui ibidem ministerium faciunt, hujusmodi venditionibus consentire. Ea autem res, quæ pro soluto immobilis constituta datur, non electione creditoris præstetur, sed quod medium est fertilium & infertilium posses-

[9] persolvi possint:
vers. εἰ δὲ μὴ.
[10] beatissimo Patriarchæ
vers. καὶ δὲ.
[11] districtione
[12] domus religiosa
[13] hæc autem
§. μετὰ δὲ τὸ οὕτως.
[14] ejusdem
[15] hortari
vers. τούτων δὲ πάντων.
vers. εἰ δὲ κατὰ τόν.
[16] recipere
[17] examinatione
[18] qui debitum debet,
vers. τὸ δὲ παρεχόμενον.

sionum, quæ ad Religiosum pertinent locum, æstimari oportet ex *reditu* [19] suo & publicarum tributionum functione, & reliquo statu. [19] credito
Si quis autem Episcopus vel Oeconomus, vel Administrator cujuscumque Religiosi loci, sive in Imperiali civitate, sive in Provinciis positi pecuniam mutuatus est, vel postea mutuatus fuerit, jubemus non aliter ei in rationes Religiosæ domus imputari, nisi prius probaverit, quod ad causas prædicti Religiosi loci hæc *processit* [20]: sed neque ipsum creditorem, vel heredes ejus, contra domum Religiosam habere aliquam actionem, nisi probaverint *in causas* [21] ad Religiosam domum *pertinentes* [22] pecuniam processisse: sed contra eum qui mutuatus est, vel heredes ejus, suas movere actiones. Hoc quoque jubemus, ut excepta sanctissima majore Ecclesia Imperialis civitatis, & sancto Orphanotrophio, & Xenonibus, & Ptochiis, quæ in hac Imperiali civitate sunt, vel quæ intra territorium ejus, licere omnibus sanctissimis Ecclesiis & Religiosis domibus, nec non Monasteriis, quæ vel in Imperiali civitate, vel in diversis Provinciis posita sunt, permutationes *secum* [23] facere cum indemnitate utriusque loci, consentientibus in scriptis vel per depositiones huic contractui non solum Administratoribus utriusque Religiosi loci, sed etiam majore parte eorum, qui ibi ministerium faciunt. Res autem immobiles, quæ ab Imperiali domo ad quemcumque Religiosum locum pervenerunt, vel postea pervenerint, nullo modo vendi vel supponi, vel permutari, vel quocumque modo alienari concedimus, nec si secum Religiosæ domus tale aliquid fecerint.

§. εἰ δέ τις. | [20] processerit: | [21] in causam | [22] pertinentem | §. καὶ τοῦτο δὲ κελεύομεν. | [23] rerum secum | §. τὰ δὲ ἀπὸ βασιλικοῦ.

[a] *Hegumenos*] *A. A.* Higumenus, Abbas vel Præfectus Monachorum. *Pith.* Primus Monachus Novell. 4. cap. 9. ut Episcopus. D. Ambros. de dignitat. Sacerdot. Primus Sacerdos. Anastasius Biblioth. Theodorus Hegumenus Studii. Dorotheus. Θεόδωρος ὁ τῶν στουδίου πόλεως πάνσοφος ἡγούμενος. Idem Anastasius. Cum Episcopos & Hegumenos ordinasset. Ἐπισκόπους πολλοὺς καὶ ἡγουμένους ἀθεσίους. Liuthprand. 1. Rer. per Europ. gest. cap. 2. Ut cuidam serviret ἡγουμένῳ. Impress. ἡγεμόνι. Corrupte forsitan Nov. 79. παρὰ τῶν ἡγουμένων εἶτα παρὰ τῶν ἀποκρισιαρίων Julian. An per Oeconomum vel Apocrisiarium. Sic Nov. 6. παρὰ τῶν ὑπ' αὐτὴν εὐλαβεστάτων κληρικῶν ἢ ἀποκρισιαρίων ἢ οἰκονόμων κινεῖν. Liberat. cap. 17. Breviarii. Factus est iterum Oeconomus, habens causas omnium Ecclesiarum. Vet. tamen interpres Authentic. Abbates vertit.

CCCCXI. *Idem.*

3. Nulli *liceat* [i] Monasterium alienare, ut in profanum statum transeat: sed liceat Episcopis hujusmodi facinora emendare, & in pristinum statum locum reducere. Si quis autem ex prædictis locis, excepta majore Ecclesia Imperialis urbis, possessionem habeat tributis plurimis *prægravatam* [k], ex qua nullos reditus sancto loco *præstatur* [l], facultatem liberam damus Administratoribus Religiosi loci talem possessionem alienare, quocumque modo putaverint commodum eidem Religioso loco fore, monumentis scilicet in tali alienatione faciendis apud illos, a quibus Administratores talium locorum præponuntur,

§. ἐπειδὴ δὲ ἔγνωμεν. | [i] sit licentia | §. εἰ δέ τις ἐκ τῶν. | [k] aggravatam, | [l] paratur,

vel creantur: & jurantibus per Divinas ſcripturas his qui iiſdem locis præpoſiti ſunt, & majore parte eorum, qui ibi miniſterium faciunt, quod nulla *proditione* [4], nulla gratia, nulla circumſcriptione alienatio fiat. Oeconomis autem vel Adminiſtratoribus, vel Chartulariis *cujuſcumque* [5] Religioſi loci & parentibus & liberis eorum & aliis, qui vel cognatione vel jure nuptiarum eis copulantur, locationes, vel Emphyteuſes, vel emptiones, vel hypothecas rerum immobilium apud eoſdem Religioſos locos pertinentium ſubire vel per ſe, vel interpoſitam perſonam, ſub iiſdem pœnis interdicimus, quas ſuperius *diximus* [6].

[4] perductione,
θ. τοῖς δὲ οἰκονόμοις.
[5] cujuſque
[6] *additur in quibuſdam libris:* Scituris quod ſi tale aliquid perpetratum fuerit, & hoc ipſum invalidum erit, & omnem ſubſtantiam eorum qui ceperint, & Oeconomorum & Chartulariorum & Adminiſtratorum quibus ſecundum prædictum modum copulatur, in Religioſam domum ex qua rem acceperint, & poſt mortem eorum pervenire jubemus.

CCCCXII. *Idem.*

θ. εἰ δέ τις ἢ μισθωτής.

4. Si quis autem conductor vel Emphyteuticarius rem, quæ ad locum Religioſum pertinet, deteriorem eam fecerit, vel per biennium Emphyteuticum Canonem ſive mercedem non ſolverit: liceat *Religioſo loco* [1] eum expellere de locatione vel Emphyteuſeos contractu, & exigere ab eo tranſacti temporis *debitum* [2] Canonem, & propter emponemata nullam ei competere actionem. Sin autem *nolint* [3] Adminiſtratores Religioſi loci eum expellere: id quod debet, præſtet: & teneat rem, donec tempus ſtatutum finiatur: & Canonem, ſecundum quod *pactus* [4] eſt, præſtet. Quod ſi fugerit, liceat Adminiſtratoribus Religioſi loci indemnitatem ſervare ex rebus ipſius, & propter emponemata nullam timere actionem.

[1] adminiſtratoribus religioſi loci
[2] *dele.*
[3] noluerint
[4] pactum

CCCCXIII. *Idem.*

θ. ταῖς δὲ ἁγιωτάταις.

5. Sanctiſſimis Eccleſiis Odeſſi & Tomeos permittimus alienare res immobiles pro captivorum redemptione: niſi *forte* [1] ad hoc eis præſtitæ fuerint, ut nullo modo alienentur. Illud quoque concedimus, ut Hieroſolymitana ſanctiſſima Eccleſia licentiam habeat domus ſuas in eadem civitate poſitas vendere, non in minore pretio quam ex penſionibus earum per quinquaginta annos colligitur, ut ex ea æſtimatione alius reditus melior comparetur.

[1] *dele.*
θ. καὶ τοῦτο δέ.

CCCCXIIII. *Idem.*

θ. εἰ δέ τις.

6. Si quis cuicumque ſancto loco vel in Imperiali civitate, vel in Provinciis poſito poſſeſſiones penuria laborantes donaverit, vel vendiderit, vel alio modo præſtiterit, vel reliquerit: jubemus pro talibus rebus nullam læſionem perpeti Religioſam domum, ad quam talis poſſeſſio pervenit, ſive publicarum functionum nomine, ſive alterius cujuſcumque cauſæ: ſed totum gravamen in eos qui dederunt, vel heredes eorum redire, *cogendos* [1] recipere tales poſſeſſiones, & reſtituere de ſua ſubſtantia Religioſo loco omne detrimentum, quod ex tali cauſa

[1] & cogendo

ei *contigit* [1]. *Sed &* [3] si fraus intercesserit tanta, ut *etiam* [4] pecunia Religioso loco præstetur, ut possessiones illas Religiosus locus *suscipiat* [5]: jubemus, ut is qui dedit, vel heres ejus *recipiat* [6] possessiones, *& pecunias* [7] non exigat. Nulli autem Ecclesiæ necessitatem imponi volumus possessiones ubicumque positas, quamvis fertiles, comparare.

[1] contigerit. θ. εἰ δὲ καὶ τοσούτως. [3] Sed [4] & [5] accipiat: [6] suscipiat [7] pecuniam autem θ. περὶ τῶν τοιούτων.

CCCCXV. *Idem.*

7. Si quis usus nomine rem immobilem ab Ecclesia Provinciali accipere *velit* [1]: eodem *jure* [2] & sub iisdem *condicionibus* [3] accipiat, quas supra diximus in Ecclesiis, quæ *in Imperiali civitate* [4] sunt, vel *intra territorium* [5] ejus positæ.

θ. εἰ δέ τις βουληθείη. [1] vult: [2] jure obtinente [3] pactionibus [4] Imperialis civitatis [5] in territorio

CCCCXVI. *De sacris vasis cujuscumque Ecclesiæ vel Oratorii.*

8. Hæc de rebus immobilibus. Nam de sacris vasis cujuscumque Ecclesiæ vel Oratorii jam legem posuimus ut *non aliter* [1] liceat ea distrahere, nisi pretium eorum procedat in redemptionem captivorum. Aliter enim vendi vel obligari non possunt. Sin autem Religiosa domus habeat superflua vasa, quæ nullum usum necessarium *faciunt* [2]: ipsa autem debitis *prægravatur* [3], & non *sunt* [4] aliæ mobiles res, ex quibus possunt debita persolvi: licentiam *damus* [5] actis intervenientibus, secundum modum *superius præfinitum* [6], memorata superflua vasa vel aliis Religiosis locis, si hoc eis utile sit, vendere, vel conflare & similiter vendere, & eorum pretium debiti nomine dare, ut res immobiles non alienentur.

θ. περὶ δὲ τῶν ἱερῶν. [1] non [2] faciant: [3] prægravetur, [4] sint [5] concedimus [6] supra definitum,

CCCCXVII. *Quibus pœnis subjiciuntur, qui præsentem Constitutionem violaverint.*

9. Si contra ea, quæ diximus in præsenti lege, contractus fiat in rebus mobilibus & immobilibus ad Religiosam pertinentibus domum: jubemus reddi quidem eidem Religioso loco rem *in qua* [1] tale aliquid secutum est, cum medii temporis fructibus: maneat autem apud eumdem Religiosum locum & pretium, & si quid remunerationis vel *permutationis* [2] gratia vel alterius cujuscumque causæ nomine ei præstitum est. Quod si Emphyteusis facta sit contra ea quæ disposuimus: res quidem Religioso loco *reddatur* [3]: pactionem autem Emphyteuticam præstet Emphyteuticarius secundum tenorem instrumentorum quæ in *hujusmodi* [4] contractu *composita* [5] fuerint.

Quod si donata fuerit res ad Religiosum locum pertinens: reddatur ei cum medii temporis fructibus, & aliud *tantum* [6] quantum eadem res digna est. Sin autem *hypotheca* [7] contra prædictas distinctiones data fuerit: creditor quidem debitum amittat, & rem Religioso loco reddat. Tabelliones autem, qui contra præsentem legem instrumenta *componere ausi fuerint* [8], perpetuo exilio condemnentur.

θ. εἰ δὲ παρὰ τὰ. [1] in quo [2] commutationis θ. εἰ δὲ ἐμφύτευσις. [3] reddantur: [4] hoc [5] interposita θ. εἰ δὲ δωρηθείη. [6] tantumdem θ. εἰ δὲ ὑποθήκη. [7] in hypothecam [8] composuerint,

CCCCXVIII. *De vi ac potestate Constitutionis in tempore.*

[1] εἰ δέ τι συ- νέστη. [2] legem [3] nostram Rempublicam [4] pollere, *alii*, valere [5] jubemus.

10. Quidquid ante præsentem *Constitutionem* [2] factum est, si quidem secundum leges veteres, valeat. Sin autem adversatur eis, radicitus eruatur. De cetero autem, veteribus legibus in hac parte evacuatis, præsentem legem in *nostra Republica* [3] *pullulare* [4] *sancimus* [5]. DAT. VII. ID. MAIAS CONSTANTIN. IMP. DN. N. JUSTIN. PP. AUG. ANN. XVIII. POST COS. BASILII. ANN. III.

Διάταξις ριβ΄.

CONSTITUTIO CXII.

Jubetur ut sine consultatione Principis unusquisque Judex legibus concordans ferat Judicium.

CCCCXIX. *Ut Judices nulla relatione utantur ad principem.*

1. JUdex sententiam definitivam ex suo arbitrio consentaneam legibus promat: & non utatur indicatione ad nostram Clementiam, nec referat: sed quod sibi visum fuerit legitimum, dicat postquam perfectissime de lite cognoverit. Quæ similiter obtinere jubemus, sive unus, sive duo, sive plures Judices fuerint *causæ cujuscumque cognitores* [1].

[1] *absunt a vet. Cod.*

Διάταξις ριγ΄.

CONSTITUTIO CXIII.

Quæstores etiam non uti verbis convenientibus Majestati. Et ut intra triennium appellantium negotia Judices perscrutentur. Et omnes Judices appellantibus inter triginta dies accedere non differant. Et quæ sit pœna eorum qui hæc facere distulerunt.

CCCCXX. *Quomodo Sacrum Auditorium celebrari oportet.*

[1] Prætorii [2] mansuetudo & devotio, *alii*, nostra pietas & mansuetudo [3] vestimento [4] uti [5] vestimentum [6] faciant,

1. INvenimus Quæstorem & Præfectum *Prætorio* [1] per Orientem in Sacro Auditorio hisdem interlocutionibus uti, quibus nos utimur: dicebant enim, Nostra Serenitas, & Nostra *Mansuetudo* [2]. Et Advocati hisdem vocibus ad eos utebantur, & *vestitu eodem* [3] omnes ornabantur, quo tantum *uti apud* [4] Principem licet. Nos autem Quæstorem quidem cum Præfecto considere, & tales causas audire, & legitimos calculos proferre, & consueta scrinia [a] in talibus causis suum ministerium præbere permittimus. Illa autem illicita verba & *vestitum* [5] vindicare sibi nulli concedimus. Sin autem hoc *fiat* [6], Majestatis crimine temeratores obnoxii sunt.

[a] *Consueta scrinia*] *Pith.* Apicibus litterarum diversis ab aliis utebantur in scriniis divinis. L. 3. C. ad Leg. Cornel. de fals.

CCCCXXI. *De Appellationibus.*

[1] ἐν πάσαις.

2. In omnibus provocationibus hoc obtinere jubemus, ut appellatione facta intra tempus statutum, si utraque pars fatalem diem observaverit, sine dilatione Judices, & ea quæ acta sunt, perscrutentur, & legi-

& legitimum calculum proferant. Quod si solus qui appellavit, *intraverit* [1], Judices expectent usque ad ultimum fatalem diem. Et si is, qui vicit, non inveniatur, perscrutentur acta, & finis legitimus sequatur. Quod si victor *intraverit* [2], & is qui appellavit, requisitus non inveniatur, expectent Judices non solum ultimum fatalem diem, sed etiam tempus reparationis, id est, tres menses. Quod si *his quoque* [3] transactis, is qui provocavit, non inveniatur, nullatenus temporis cursu calculus confirmetur, sed *ex una parte* [4] Judices perscrutentur acta prioris *judicii* [5]. Et si quidem recte pronuntiatum est, *confirmare* [6]. Quod si aliquid non recte habet, debent hoc corrigere, & legitimum calculum proferre. Semel autem appellatione intra *fatales dies* [7] vel ab una vel ab utraque parte introducta, nullatenus biennalis temporis transactione primus calculus confirmetur, sed veritas & justitia *perscrutetur* [8], & finis legitimus talibus causis imponatur, sive una sive utraque parte præsente. Et propter hoc jubemus in talibus causis non in primo introitu omnes cognitiones referri, sed singulas propriam diem *præscriptam* [9] habere.

[1] intravit, [2] intravit, [3] his [4] ex utraque parte [5] Judicis. [6] confirment. [7] fatalem diem [8] perscrutentur, *alii*, præstetur, [9] perscriptam

CCCCXXII. *Idem.*

3. Omnes Judices legibus non interdictam provocationem intra statutos dies recipere non recusent. Intra triginta autem dies postquam provocatio porrecta est, acta cum sua *præscriptione* [1] litigatoribus *dare* [2], ut illi apud competentem Judicem *ea* [3] intimare possint. Si quis autem *Judicum* [4] hoc facere distulerit, calculus quidem temporis transactione non confirmabitur. Ipse autem Judex, qui ea non *observabit* [5], & qui ministerium ei præbent, omne damnum, quod litigator passus fuerit, actis ei non editis, de suis substantiis reddere compellantur, & denas auri libras pœnæ nomine nostris privatis [a] *inferendas* [6] exolvant.

6. τοῖς πᾶσ. [1] subscriptione [2] edantur, [3] eam [4] *dele.* [5] observaverit, [6] deferendas; *alii*, ferendas

[a] *Privatis*] *Pith.* Ἰδικά. Τὰ τῇ βασιλείᾳ διαφερόντως διαφέροντα. ἄλλα δὲ ἐστὶ τὰ δημόσια ὅσα πλεῖ ὑπὸ τὸν κόμητα τῶν λαργιτιώνων τὰς δημοσίας ὑπουργοῦντα χρείας.

CONSTITUTIO CXIIII.

Διάταξις ρκζ'.

Ut fratrum filii cum fratribus & parentibus defuncti ab intestato vocentur. Et ut allegentur antenuptiales donationes. Et ut parentes qui secundo non nubunt habeant partem secundum jus dominii in antenuptias donationibus & dotibus. Et ut æquales sint pœnæ adversus viros vel mulieres sine ratione mittentes repudium.

CCCCXXIII. *De successione quæ ab intestato defertur fratribus, & parentibus, & filiis fratrum.*

IMP. JUSTINIAN. AUG. BASO GLORIOSO PRÆFECTO.

1. NOstras leges corrigere non tardamus, ubique quod convenit subjectis invenire volentes, & cætera. Sancimus ex hoc tem-

[1] relictis [2] utraque parte [3] copulatur [4] ejusdem,

pore, si quis intestatus decesserit fratribus *derelictis* [1] ex *utroque parente* [2] sibi copulatis, & filio ex fratre antea mortuo, qui & ipse ex utroque parente ei *copulabatur* [3], & aliquo ex personis ascendentibus, simul omnes ad hereditatem vocari, & ascendentes personas non impedire fratris filios ad hereditatem defuncti capiendam. Et ut simpliciter dicamus, quem dedimus eis ordinem, ascendentibus personis non suppositis, eundem eis præstamus, etsi parentes existant *ejus* [4], de cujus hereditate agitur.

CCCCXXIIII. *Si propter nuptias donatio gestis intimata non fuerit.*

β. κἀκεῖνο γαμῶν. [1] posthac, [2] hæc [3] si [4] valeat:

2. Si propter nuptias donatio quingentorum solidorum quantitatem excedat: intimari eam jubemus monumentis *publicis* [1], celebrandis in hac quidem Regia civitate apud Magistrum census: in Provinciis autem apud defensores civitatum, vel apud quos *hujusmodi* [2] monumenta agi possibile est. Sin autem non insinuetur, *sit* [3] quidem, ex parte mulieris, propter nuptias donatio *valida* [4]: ex parte autem mariti irrita. Et ideo matrimonio soluto, mulieri quidem ante nuptias donatio sive ex toto, sive ex parte, secundum quod casus tulerit, sine ullo obstaculo competat. Marito autem dotis retentio sive ex parte sive in totum secundum eventus qualitatem nullo modo concedatur: quia in potestate ejus fuerat propter nuptias donationem ultra quingentos solidos constitutam actis insinuare. Et ideo periculum non intimatæ propter nuptias donationis ad ipsum, non ad mulierem respiciat.

CCCCXXV. *De his qui secundas non contraxerint nuptias.*

γ. ἐπειδὴ δὲ καί τις. [1] venerit [2] quantitas [3] ascendentibus,

3. Si mulier marito suo defraudata ad secundas non *pervenerit* [1] nuptias, habeat quidem ante nuptias donationis usumfructum, secundum quod jam disposuimus. Lucretur autem & portionem proprietatis tantam, quantam *numerus* [2] liberorum ejus concedit, ut ipsa quoque pro uno filio habeatur. Quod autem de matribus diximus, hoc & de patribus intelligendum est, & de aliis personis *ascendentium* [3], quæ non ad secundas perveniunt nuptias.

CCCCXXVI. *Si vir vel uxor sine causa legitima matrimonium dissolverit.*

δ. ἐπειδὴ δὲ ἀπηγορεύσαμεν. [1] uxori maritus vel marito uxor, *aliis*, ne uxor marito sive maritus uxori [2] audeat. [3] Sed [4] nitentibus discedere [5] *dele.* [6] utrosque comitetur.

4. In superioribus posita est Constitutio, qua cavetur, ne *uxor maritusve* [1] sine causa eidem Constitutioni cognita matrimonium dissolvere *audeant* [2]. Quod si hoc ausi fuerint facinus perpetrare, pœnis quibusdam eos subjicimus. Ipsis autem pœnis relevavimus maritum, graviore animadversione mulieribus imposita. *Et* [3] hanc legem merito corrigentes, jubemus iisdem pœnis temerarios maritos subjiciendos esse, quæ mulieribus *discidii* [4] sine causa legitima *cupidis* [5] imminere noscuntur: ut in pari delicto par pœna *utroque committatur* [6]. DAT.

KAL. SEPT. CONSTP. IMP. DN. N. JUST. PP. AUG. ANN. XXII. POST CONS. BASILII ANNO VI.

CONSTITUTIO CXV. Διάταξις ριγ´

De regulis Ecclesiasticis, & quæ oportet observari in ordinationem Episcoporum, vel omnium Clericorum. Et de Monachis utriusque sexus, eorumque Abbatibus. Et ut adscripticii in Monasterium conversi post definitum tempus non repetantur.

CCCCXXVII. *De proposito Constitutionis, quæ de Ecclesiasticis diversis capitulis loquitur.*

1. DE Administratione & privilegiis, & aliis diversis capitulis ad Ecclesias & alias Religiosas domus pertinentibus jam *quædam* [1] disposuimus: in præsenti autem ea, quæ de Religiosissimis Episcopis & Clericis & Monachis antea in diversis Constitutionibus *disposita* [2] sunt, cum competenti emendatione hac *continere* [3] lege æstimavimus.

[1] quidem [2] dispersa [3] comprehendere

CCCCXXVIII. *De Episcoporum consecratione.*

2. Sancimus igitur, quando opus fuerit Episcopum creari, Clericos & Primates civitatis ejus cujus Episcopus desideratur fieri, in tribus personis decreta facere, propositis sanctis Evangeliis, periculo animæ suæ *dicentes in ipsis decretis* [1], quod neque propter aliquam præstationem, neque propter promissionem, vel amicitiam, vel aliam qualemcumque causam, sed scientes eos rectæ & Catholicæ fidei, & honestæ vitæ esse, & litteras scire, eos elegerunt; & quod neque uxorem, neque liberos, eorum quis *habet* [2], neque concubinam vel liberos naturales cognoscunt eum habuisse vel habere: sed & si prius uxorem quis *habuit* [3], & ipsam unam, & primam, & neque viduam, neque marito disjunctam, neque legibus vel *sacris* [4] Canonibus reprobatam, id est, scenicam, *sed* [5] neque Curialem, *vel* [6] taxeotam esse eum *cognoscunt* [7]: vel si Curiali vel taxeoticæ suppositus est condicioni, sciunt in Monasterio non minus quindecim annis solitariam vitam peregisse. *Et hoc* [8] autem decretis oportet imponi, quod non minus, quam triginta quinque ætatis annos agere electam a se personam cognoscant, ut ex tribus personis, pro quibus talia decreta fuerunt, melior crearetur electione & periculo creatoris. Curialem autem vel taxeotam qui secundum ea, quæ diximus, per quindecim annos in Monasterio moratus est, & ad Episcopatum provectus, liberum esse propria *condicione* [9]: sic tamen, ut liberatus Curia quartam portionem sui patrimonii sibi retineat, ceteris rebus ipsius secundum nostram legem Curiæ & publico vindicandis. Damus autem licentiam illis, qui decreta faciunt, si quem Laïcum citra Curialem & Taxeotam, dignum prædictæ electionis esse putaverint, talem hominem una cum aliis duobus Clericis vel Monachis eligere: sic tamen, ut

θ. θεσπίζομεν. [1] dicendo [2] habeat, [3] habuerit, [4] sanctis [5] dele. [6] neque [7] cognoscant: [8] Hæc θ. τὸν δὲ βουλευτὴν. [9] condicione volumus: θ. δίδομεν δὲ ἄδειαν.

Laïcus qui hoc modo ad Episcopatum electus est, non statim Episcopus creetur: sed primum Clericis non minus tribus mensibus connumeretur, & ita sanctos Canones, & sacrum sanctæ Ecclesiæ ministerium edoctus, Episcopus creatur. Qui enim alios docere debet, ab aliis post *consecrationem* [10] doceri non debet. Quod si in aliquibus locis non inveniantur *tres* [11] personæ ad talem electionem idoneæ: liceat decretum facientibus, & in duabus vel in una persona decretum facere: ut tamen omnia antefata habeat testimonia. Sin autem hi, qui debent Episcopum eligere, talia decreta intra sex menses non fecerint: periculo animæ suæ ille cui competit consecrare Episcopum, consecret, omnibus aliis, quæ diximus, observandis. Si quis autem præter memoratam observationem Episcopus creatus sit, jubemus eum modis omnibus Episcopatu repelli: sed & illum, qui contra hæc præcepta ausus fuerit Episcopum consecrare, separari per unum annum a sacro ministerio, & totam ejus substantiam, si qualicumque tempore vel modo in ipsius dominium pervenerit, propter delictum quod fecit, dominio Ecclesiæ cujus Episcopus est, vindicari.

[10] ordinationem
θ. εἰ δὲ ὡς εἰκός.
[11] hæ
θ. εἰ δέ τις παρά.

CCCCXXIX. *De accusatoribus Episcoporum.*

3. Si quis autem ejus, qui ad Episcopatus electus est consecrationem, accusator extiterit *in causa* [1] quæ per leges vel per Canones *possit inhibere* [2] consecrationem ejus, prius de accusatione Episcopus qui consecraturus erit, disceptationem faciat, vel præsente accusatore & implente suam accusationem, vel non implente, sed per tres menses differente. Et siquidem invenerit eum qui electus est obnoxium, inhibeatur consecratio. *Enim vero si* [3] innocens appareat, non impediatur. Sed accusator qui vel non probavit id de quo accusavit, vel si destituit litem, expellatur Provincia, in qua domicilium habet. Si quis autem *accusatum* [4] consecraverit, consecratus quidem Sacerdotio expellatur: qui autem consecrare eum præcipitatus est, superius expositis pœnis subjiciatur, id est, ut per unum annum *ministerio* [5] sacro abstineat, & *ut res* [6] illius Ecclesiæ addicantur cujus Episcopus est.

θ. εἰ δέ τις τῶν πρός.
[1] nitensque,
[2] inhibet
[3] Si vero
θ. εἰ δέ τις πρὸ ἐξετάσεως.
[4] ante cognitionem accusatum
[5] mysterio
[6] & res ipsius

CCCCXXX. *Ut nulla pecunia data Episcopi consecrentur.*

4. Ante omnia illud observari sancimus, ut nemo sub præstatione auri vel alterius rei Episcopus consecretur. Quod si tale aliquid admissum fuerit, semetipsos & suas animas hi qui pecunias accipiunt vel præstant, & mediatores eorum secundum Divinas regulas & sacros Canones *condemnatione* [1] subjiciunt. Et propter hoc & qui dat, & qui accipit, & qui mediator factus est, *Sacerdotio* [2], vel Clericatus honore removeatur. Quod autem pro ea causa datum est, Ecclesiæ illi vindicetur, cujus voluit Sacerdotium emere. Sin autem *Laïcus* [3] erit, qui pro hac causa aliquid accepit, vel mediator rei factus: ea quæ data sunt, in duplum ab eo exigi, Ecclesiæ vindicanda. Non

θ. πρὸ δὲ πάντων.
[1] condemnationi
[2] Sacerdotii,
[3] alius

solum autem ea, quæ data sunt, vindicari præcipimus, sed & omnem cautionem super hoc quocumque modo expositam, & pignorum obligationem, & omnem aliam qualemcumque *actionem* [4] cessare sancimus, ut ille qui promissionem accepit, non solum cautionem reddere, sed & aliud tantum, quantum cautio continet, conveniatur Ecclesiæ *dare* [5].

[4] actionem vel obligationem, *alii*, accusationem
[5] tradere.

CCCCXXXI. *Si Episcopus, ante consecrationem suam, vel postea venerabili loco res suas obtulerit.*

5. Si quis post Episcopatum vel ante consecrationem voluerit proprias *res* [1] vel earum partem Ecclesiæ offerre cujus Episcopus erit, hoc laudabile est: quia non est emptio sed *oblatio* [2]. Pro consuetudine autem, illa sola concedimus præstari ab Episcopis consecratis, quæ deinceps præsenti lege continentur. Jubemus igitur beatissimos quidem Patriarchas, id est, Papam Romanum, & Constantinopolitanum, & Alexandrinum, & Theopolitanum, id est, Antiochenum & Hierosolymitanum, si quidem consuetudo est Episcopis vel Clericis in eorum *consecrationem* [3] minus quam viginti libras auri præstari, ea tantum *dare* [4] quæ consuetudo *vult* [5]. Quod si plus sit quod antea dabatur: nihil ab hoc tempore ultra viginti libras auri præstare. Metropolitanos autem, qui a Concilio suo vel beatissimis Patriarchis creantur: & alios omnes Episcopos qui vel a Patriarchis vel a Metropolitanis consecrantur: siquidem non minus triginta libras auri *reditum* [6] *habet* [7] Ecclesia consecrati, dare pro Cathedratico [a] solidos centum. *Notariis* [8] autem *consecrantis* [9] & *aliis* [10] qui ministerium ei faciunt & *aliquid* [11] ex consuetudine *capiunt* [12], solidos trecentos. Sin autem Ecclesiæ reditus minor sit XXX. libris *annalibus* [13], non minor autem decem, pro Cathedratico *quidem* [14] dari solidos centum: aliis autem omnibus qui ex consuetudine *capiunt sol. cc* [15]. Sin autem reditus minor sit decem, non minor autem quinque libr. auri, pro Cathedratico quidem quinquaginta solid. dari: omnibus autem aliis, qui ex consuetudine capiunt, sol. septuaginta. Sin autem *minus* [16] quinque, non minus autem tribus libr. auri habeat & Ecclesia reditum, pro Cathedratico quidem XVIII. omnibus autem qui ex consuetudinem capiunt, sol. XXIIII. Sin autem minor tribus, non minor autem duabus auri libr. sit quantitas Ecclesiastastici reditus, pro Cathedratico quidem præstari solid. XII. pro omni autem alia consuetudine sol. *sedecim* [17]. Episcopum *enim* [18] Ecclesiæ minorem duabus auri libr. reditum habentis, neque pro Cathedraticis, neque pro alia consuetudine aliquid dare, concedimus. Ea autem quæ præstari disposuimus, primus Presbyter *consecratus Episcopii* [19], & Archidiaconus ejus suscipientes, ex consuetudine capientibus *dividant* [20]. Hæc autem jubemus modis omnibus observari, ne ex talibus occasionibus Ecclesiæ debitis prægraventur, *&* *Sacerdotia* [21] venalia fiant. *Si quis* [22] autem ultra statutam a nobis

θ. ἄν τις μέλλῃ.
[1] res suas
[2] collatio.
[3] consecratione
[4] dari
[5] est.
[6] reditus
[7] habeat
[8] Notarii
[9] consecrati
[10] alii
[11] aliis
[12] capiant,
[13] auri,
[14] jure
[15] capiant sol. ccc.
[16] minor
[17] sex.
[18] autem
[19] consecrantis Episcopi,
[20] divident.
[21] sacra Sacerdotia
[22] Sin

13 consuetudinem
14 quamcumque

quantitatem pro Cathedratico vel *consuetudine* [13] *quocumque modo* [14] ausus fuerit capere: jubemus ejus quod plus accepit, triplum ex rebus ipsius vindicari Ecclesiæ ejus qui dedit.

a *Cathedratico*] *A. A.* Jus cathedræ, sive sedis. *Pith.* Ενθρονιαστικόν. Videndus Ambrosius cap. 5. de Sacerd. dignit. Synopsis Βασιλικῶν lib. 3. tit. 4. Nec omnino dissimiliter Cathedraticum dicitur, cujus nomine duos solidos annuos a Sacerdotibus suis exegerunt Episcopi 10. q. 3. Quid nomine Cathedratici a Sacerdotibus suis exigere valeant Episcopi, id est, quid nomine honoris Cathedræ, sive Episcopatus, &c. Augustin. sermon. de Cathedr. Sancti Petri. Institutio solemnitatis hodiernæ a senioribus nostris Cathedræ nomen accepit, ideo quod primum Apostolorum Petrum hodie Episcopatus Cathedram suscepisse refertur. Ενθρόνισμος τῆς Εκκλησίας. Balsamo 213.

CCCCXXXII. *De servis adscripticiis, & taxeotis, & Curialibus ad Episcopatum venientibus.*

6. μετὰ δὲ τῶν.
1 nisi taxeota sit vel curialis,
2 & filii eorum officio
3 interim

6. Consecratio Episcopi liberum faciat eum tam servili quam adscripticia condicione: *Taxeotas enim vel Curiales* [1], qui contra prædictam distinctionem ad Episcopatus apicem prosiluerunt, *officio* [2] *iterum* [3] & Curiæ restitui sancimus: ne ex tali condicione Sacerdotio injuria fiat. Illos autem qui ante nostram præsentem legem ex Curiali condicione inventi fuerint Episcopi creati: tali quidem condicione liberos esse. Legitimam autem portionem de rebus suis Curiæ & publico præstent: sic tamen, ut nullam deminutionem patiantur Ecclesiastica jura in rebus, quas post Episcopatum adquisitas, Ecclesiæ eorum competere disposuimus.

CCCCXXXIII. *De Presbyteris & Diaconis & Subdiaconis jure cognationis ad tutelam vel Curam vocatis.*

7. τῶν δηφιλοντων.

1 eo die
2 hoc

7. Presbyter, Diaconus, Subdiaconus jure cognationis ad tutelam vel curationem vocatus, munus administrationis in hoc casu tantum suscipere concedatur: si tamen intra quattuor menses numerandos ab *eo* [1] quo vocatus est, per competentem Judicem in scriptis manifestaverit, quod *hujusmodi* [2] munus sua sponte receperit. Si quis eorum hoc fecerit: nullum ex hoc circa aliam tutelam vel curationem præjudicium patiatur.

CCCCXXXIIII. *De Clericis, ut exceptores vel exactores publicarum tributionum, aut conductores vectigalium, vel alienarum possessionum, vel Curatores, vel fidejussores in talibus causis non fiant.*

8. ἀλλ᾽ οὐδέ.
1 executor,
2 fiat
3 tributorum,
4 aliarum
5 curator

6 exactione Ecclesiæ

8. Clericus neque *exceptor* [1], neque exactor publicarum *sit* [2] *tributionum* [3], neque conductor aut vectigalium, vel *alienarum* [4] possessionum, vel curator domus, vel *procurator* [5] litis, vel fidejussor in talibus causis, sive Episcopus sit, sive Oeconomus, vel alius Clericus cujuscumque gradus, vel Monachus suo nomine, vel Ecclesiæ, vel Monasterii causa existat, ne *ex hac occasione* [6] & sanctis locis dam-

num *fiat* [7], & divina *ministeria* [8] impediantur. Quod si Ecclesiis vel Monasteriis possessiones *quadam* [9] confines inveniantur, & voluerint Administratores eorumdem venerabilium locorum ad conductionem vel Emphyteusim eas capere: tunc omnibus Clericis vel Monachis super talibus causis vel in ipso instrumento, vel in publicis monumentis consentientibus, & *certum* [10] facientibus pro utilitate venerabilium locorum hoc fieri, concedimus tales contractus procedere. Ipsis quoque sanctis Ecclesiis & aliis sanctis locis damus facultatem conductiones & Emphyteuses secum facere: & Clericis similiter suarum Ecclesiarum possessiones conducere, & administrare, *consensu* [11] tamen Episcopi & Occonomi: exceptis illis personis, *quas* [12] *per aliam legem* [13] hoc facere *prohibuimus* [14]. Si quis autem contra prædicta aliquid fecerit: siquidem Episcopus sit, omnes ejus res ex quacumque causa vel persona, sive ante Episcopatum, sive postea ad eum pervenerint, Ecclesiæ ejus vindicari sancimus. Sin autem Occonomi vel alii Clerici sint, qui hoc admiserunt, pœnam eos pecuniariam, quam Episcopus eorum *æstimaverit* [15], exigere Ecclesiæ vindicandam, cum & hi qui locationem vectigalium, vel cujuscumque possessionis, vel *publicarum tributionum* [16] *exceptionem vel exactionem* [17] vel curationem domus eis committentes, vel fidejussores eos pro memoratis causis capientes, nullam contra Ecclesiam, vel Monasterium, vel res ejus, vel Administratores, vel adversus illas personas, quibus *crediderint* [18], vel contra substantias, vel fidejussores eorum habeant actionem. Illi autem qui publicarum tributionum vel vectigalium exceptionem, vel locationem, vel exactionem memoratis personis *crediderint* [19], vel fidejussores *eos* [20] receperint, quidquid publico damni contigerit, hoc de sua substantia restituere compellantur.

[7] faciat, [8] mysteria θ. εἰ μέν. [9] quidem [10] contractum θ. ἀλλὰ καὶ αὐταῖς. [11] cum consensu [12] quæ [13] speciali lege [14] prohibentur. θ. εἰ δέ τις ἐπίσκ. θ. εἰ δὲ οἰκονόμοι. [15] existimaverit, [16] publicorum tributorum [17] exactionem [18] vendiderint, [19] vendiderint, [20] eorum

CCCCXXXV. *De Episcopis in judicium testimonii causa vocatis.*

9. Nullus *Episcopus* [1] cogatur ad judicium venire testimonii dicendi causa; sed Judex apud *Episcopium* [2] mittat ministros suos: *ut propositis* [3] sanctis Evangeliis quod *scit* [4] Episcopus, dicat secundum hoc quod *Sacerdotibus honestum est* [5].

θ. οὐδεὶς δ. [1] Episcoporum [2] Episcopum [3] & propositis, *alii.* ut præpositis [4] novit [5] est Sacerdotis officium.

CCCCXXXVI. *De Episcopis in judicium non vocandis.*

10. Nullus Episcopus neque pro civili, neque pro criminali causa apud quemvis Judicem, sive civilem, sive militarem producatur vel exhibeatur, nisi Imperialis jussio *præcesserit* [1]. Magistratus enim qui hoc jubere ausus fuerit, amissione *cinguli, & viginti librarum auri condemnatione* [2] plectetur, ut istæ XX. libræ Ecclesiæ addicantur, cujus Episcopus produci vel exhiberi jussus est. Litis autem executor post cinguli amissionem tormentis subjiciatur, & in exilium mittatur.

θ. ἀλλ' οὐδ' ὑπ. [1] processerit. [2] cinguli condemnatione

CCCCXXXVII. *De Episcoporum profectione.*

f. ἀπαγορεύομεν δέ.

11. Non liceat Episcopis suas quidem Ecclesias relinquere, in alias autem Provincias pervenire. Sin autem hoc ex causa fecerint necessaria, ostendant vel litteras Patriarchæ, aut Metropolitani sui, vel Imperialem jussionem. Nam nec illis Episcopis, qui sub Patriarcha Constantinopolitano sunt, aliter in hanc Imperialem civitatem venire permittimus, nisi ex permissu ejus, vel nostra jussione pervenerint. Quicumque autem ex quavis Diœcesi venerit in hanc civitatem Episcopus, intret primum apud beatissimum Patriarcham Constantinopolitanum, ac per ipsum ad nostram postea serenitatem. Iis autem, qui contra præsentem dispositionem proficiscuntur, vel ultra unius anni spatium extra suam Provinciam degunt, primum quidem sancimus non subministrari impensas ab Oeconomis Ecclesiæ suæ, deinde admoneri per litteras a Sacerdotibus, quibus subjecti sunt, ut redeant in suas Ecclesias. Quod si distulerint, secundum sacros Canones evocari; & si intra definitum tempus a Sacerdotibus, ad Ecclesias suas non *redierint* [1], ipsos quidem Episcopatu repelli, alios autem pro ipsis meliores consecrari, secundum vim præsentis legis: hoc eodem & in Clericis obtinente cujuscumque gradus sint vel ministerii.

f. πῶς δὲ πρὸς.

[1] redeant, *alii*, redirent,

CCCCXXXVIII. *De Conciliis Episcoporum per singulos annos faciendis.*

f. ἵνα δὲ πᾶσα.

12. Unusquisque *Episcopus* [1] vel Patriarcha vel Metropolitanus subjectos sibi Episcopos semel aut bis per singulos annos apud se convocare debet, & omnes causas subtiliter cognoscere, quas Episcopi, vel Clerici, vel Monachi secum habent, easque componere: & si quid *contra* [2] Canones ex quacumque persona admissum est, emendare.

[1] Archiepiscopus

[2] circa

CCCCXXXIX. *De Episcopis & aliis religiosis viris tablizantibus.*

f. ἀπαγορεύομεν δέ.

13. Neque Episcopus, neque Presbyter, neque Diaconus, neque Subdiaconus, neque Lector, neque alius cujuscumque religiosi consortii, vel habitus constitutus, [a] *tablizare* [1] audeat, vel socius ludentium fieri, vel spectator, vel in quocumque spectaculo spectandi causa venire. Ac si quis contra hæc fecerit, per tres annos omni sacro ministerio prohibeatur, & in Monasterium mittatur. Sin autem dignam pœnitentiam *interiore* [2] tempore ostenderit, statim revocetur, & *dignus* [3] Sacerdotio reddatur, vel ministerio suo: scientibus Sacerdotibus, qui talia peccata scientes dissimulaverint, quod ipsi Deo rationem reddent.

[1] tabolizare, *Ivo. alias*, tableiare

[2] erroris sui in citeriore

[3] digno

[a] *Tablizare*] *A. A.* Tabula lusoria ludere. *Pith.* ταβλίζειν πεσσεύειν. Eustat. Odyss. 1. Iliad. 2. Basilius in Grammat. κύβος. τὸ τάβλιον. Sophronius in Apollonio. προφήτης τάβλα καὶ βολίοις παίζει.

CCCCXL. Ut

CCCCXL. Ut nullus Episcopus cogatur subjectum sibi Clericum de suo Clero dimittere.

14. Nullus Episcopus invitus cogatur subjectum sibi Clericum qualemcumque de suo Clero dimittere.

1. *μηδένα δέ.*

CCCCXLI. De his, qui sine causa excommunicant.

15. Nemo Episcopus, nemo Presbyter excommunicet aliquem, ante quam causa probetur, propter quam Ecclesiastici Canones hoc fieri jubent. Si quis autem adversus *ea* [1] excommunicaverit aliquem: ille quidem qui excommunicatus est, majoris Sacerdotis auctoritate, ad gratiam sanctæ *communionis* [2] redeat: is autem, qui non legitime *excommunicavit* [3], in tantum *abstineat sacra communione tempus, quantum* [4] majori Sacerdoti visum fuerit, ut quod injuste fecit, ipse *juste* [5] patiatur.

1. *πρὸ δὲ τῆς.*
[1] eam
[2] communicationis
[3] excommunicaverit,
[4] *Ivo part. 4. cap. 21. & Gratianus*, tempus abstineat a sacra communione quantum. *in Panorm.* abstineat a sacra communione ad tempus quantum
[5] *abest.*

CCCCXLII. De Episcopis sua manu cædentibus.

16. Non liceat Episcopum manibus suis aliquem cedere. Hoc enim alienum a Sacerdote est.

1. *ἀλλ' οὐδέ.*

CCCCXLIII. Si Episcopus expulsus ab sua Ecclesia ingredi civitatem de qua repulsus est ausus fuerit.

17. Si Episcopus expulsus, ausus fuerit ingredi civitatem, de qua repulsus est, vel exire de loco, in quo degere jussus est, jubemus eum in Monasterio in alia Provincia constituto tradi; ut quæ in Sacerdotio peccavit, degens in Monasterio corrigat.

1. *εἰ τις Ἐπίσκοπος.*

CCCCXLIIII. Quales homines Clerici fieri debent.

18. *Non* [1] alium Clericum concedimus creari, nisi eum, qui & litteras scit, & *rectam* [2] fidem & vitam honestam habet: & neque concubam, vel naturales *liberos* [3] habet, vel *habuit* [4]: sed castitate præditum, vel uxorem legitimam & ipsam unam & primam habentem: vel si jam habuerit, & neque viduam neque *disjunctam* [5] a marito, neque *aliter* [6] legibus vel *divinis* [7] Canonibus *reprobatam* [8].

1. *Κληρικὸν δὲ ἐκ ἄλλους.*
[1] Nulli
[2] rectam & sinceram
[3] filios
[4] habuerit,
[5] derelictam
[6] *abest.*
[7] *abest.*
[8] improbatam.

CCCCXLV. Cujus ætatis Clericus fieri debeat.

19. *Nemo* [1] Presbyter consecretur, qui minor triginta annis sit. Nemo Diaconus vel Subdiaconus fiat, qui minor viginti quinque annis sit. Nemo Lectoribus connumeretur, qui minor *octo* [2] annis fuerit. *Nemo* [3] inter Diaconissas consecretur sacrosanctæ Ecclesiæ, quæ minor sit quadraginta annis, vel ad secundum matrimonium *pervenit* [4].

1. *Πρεσβύτερον δέ.*
[1] Neque
[2] decem & octo
[3] Neque
[4] pervenerit, *alii.* convolavit.

CCCCXLVI. *De accusationibus Clericorum.*

l. εἰ δὲ ἐν τῷ χειροτ. ' dicat

20. Si consecraturo Clericum Episcopo, cujuscumque collegii vel gradus, accusator extiterit, qui *diceret* ' illum indignum consecratione esse: ipsa quidem consecratio differatur. Omnia autem quæ pro cognitione vel cohercione consecrationis Episcoporum superius diximus, & in hac obtineant parte.

CCCCXLVII. *De nuptiis Clericorum.*

l. εἰ δὲ ἐμμανὴν.

21. Si Diaconus vel Subdiaconus futurus non habet uxorem secundum ea quæ supra exposuimus sibi conjunctam, non aliter consecretur, nisi prius a consecratore interrogatus promiserit posse & post consecrationem sine legitima uxore caste vivere: non concedendo, *consecratorem* ' tempore consecrationis Diacono vel Subdiacono futuro permittere, ut post consecrationem uxorem accipiat. Quod si hoc permiserit fieri, Episcopatu suo repellatur. Presbyter autem vel Diaconus vel Subdiaconus, qui uxorem duxerit, repellatur quidem de Clero: curiæ autem civitatis ejus, in qua Clericus erat, cum facultatibus suis tradatur. Sin autem Lector secundas contraxerit nuptias, vel primas quidem, sed duxerit uxorem viduam vel disjunctam a marito, vel legibus, vel sacris Canonibus reprobatam, in alium gradum Ecclesiæ non procedat. Quod si quocumque modo in majorem gradum productus sit, rejiciatur ab eo, & priori restituatur.

' consecratore

CCCCXLVIII. *De Curialibus & Taxeotis ad Clericatus honorem venientibus.*

l. ἀλλὰ μηδὲ.

22. Neque Curialis, neque Taxeota Clericus consecretur. Quod si hoc factum fuerit, priori condicioni restituatur, nisi forte non minus, quam quindecim annos in solitaria vita peregerit. Tales enim homines consecrari jubemus, reddenda scilicet a Curiali legitima portione tam Curiæ quam publico.

CCCCXLIX. *Si Monachus Clericatus honorem meruerit.*

l. ἀλλὰ καὶ εἰ.

23. Si Monachus Clericatus honorem meruerit, solitariæ vitæ Canones non transgrediatur. Ideoque quamvis in tali gradu fuerit, ut liceat Clericis in eo constitutis uxorem ducere, non audeat ipse hoc facere. Alioquin si concubam vel uxorem duxerit, Curiæ, vel officio, vel condicioni cui subjectus antea fuerat, restituatur. Idemque dici, & si nulla antea condicione suppositus, postea Monachus factus ad Clericatus honorem pervenerit. Et generaliter definimus nulli licere in quocumque gradu Ecclesiastico posito recedere ab eo, & inter Laïcos connumerari. Si enim hoc ausus fuerit facere, cingulo, vel dignitate, vel militia, si qua habet, expoliatus Curiæ suæ civitatis tradatur.

l. ζῶντα δέ.

l. καὶ γενικῶς.

CCCCL. *De his qui ante tempora Constitutionis Clerici facti sunt.*

24. Eos autem, qui ante nostram legem Clerici creati sunt, a Curiali condicione per substitutas personas pecuniaria munera implere: de corporalibus autem immunes & liberos custodiri. 1. περὶ δὲ τῶν.

CCCCLI. *Ut Clerici fiant sine pecunia.*

25. Nullus Clericus cujuscumque gradus præstet aliquid ei a quo consecratur, vel aliæ cuicumque personæ: solas autem consuetudines Consecratori & Ministris ejus ex more capientibus unius anni *diaria* [1] non excedentes pecunias præstet. In sancta autem Ecclesia in qua consecratur, nihil omnino Conclericis suis præstet super processu *suo* [2]: neque propter hanc causam propriis solaciis vel aliis partibus suis defraudetur. 1. ἀλλ' οὐδὲ κληρικόν. [1] dona [2] abest.

CCCCLII. *Ut locorum venerabilium Administratores sine pecunia fiant.*

26. Nullus neque *Xenodochus, neque Ptochotrophus, neque Nosocomus* [1], neque alius Religiosæ domus Administrator, vel cujuscumque curæ Ecclesiasticæ Gestor præstet aliquid ei, a quo præponitur, vel cuicumque personæ, pro commissa sibi administratione. Qui autem præter hæc quæ disposuimus, dederit aliquid, vel acceperit, vel *mediator* [2] factus fuerit, Sacerdotio vel Clero vel commissa sibi administratione nudabitur: his, quæ data sunt, vindicandis loco religioso cujus talis persona consecrationem vel curam vel administrationem accepit. Sin autem Laïcus sit, qui acceperit vel mediator factus est, duplum ab eo exigatur: & Religioso loco in quo talis persona administrationem vel curam accepit, præstetur. 1. ἀλλ' μηδὲ ξενοδόχον. [1] ex Xenodochiis, neque Prochotrophiis, neque Nosocomiis, [2] μεσίτης

CCCCLIII. *De Administratoribus venerabilium locorum suas res offerentibus.*

27. Si Clericus cujuscumque gradus, sive Administrator cujuscumque Religiosi loci, ante consecrationem, vel Administrationem, vel curam sibi commissam, vel postea voluerit aliquid de propriis rebus offerre Ecclesiæ in qua consecratur, vel loco cujus Administrationem vel curam *excepit* [1], non solum non prohibemus hoc fieri, sed magis exhortamur talia pro salute animæ suæ facere. Nos enim illa tantum dari prohibemus, quæ *specialiter* [2] quibusdam personis præstantur, non ea quæ sacrosanctis Ecclesiis vel aliis Religiosis locis offeruntur. 1. εἰ δέ τις κληρικός. [1] recepit, [2] specialibus

CCCCLIIII. *Si servus Clericus fiat.*

28. Si servus sciente & non contradicente domino in Clero sortitus [1] sit ex hoc ipso liber & ingenuus fiat. Si enim ignorante domino consecratio facta fuerit: liceat domino intra annum *tantum* [2] 1. ἐὰν δοῦλος. [2] abest.

condicionem probare, & proprium ſervum recipere. Sin autem ſervus ſciente vel ignorante domino ſecundum ea quæ *diximus* [2] ex ipſo honore Clericatus libertatem *meritus* [3], poſtea miniſterium Eccleſiaſticum reliquerit, & ad Laïcorum vitam tranſierit, *domino ſuo in ſervitio tradatur* [4].

[2] diximus ordinatus fuerit
[3] meretur, *Ivo. adde.* & ſi, *alii.* ſi autem,
[4] in ſervitium trahatur.

[a] *In Clero ſortitus*] *Pith.* D. Auguſtinus Pſalm. 67. Nam & Cleros & Clericos hinc appellatos puto, qui ſunt Eccleſiaſtici miniſterii gradibus ordinati, quia Mathias ſorte electus eſt, quem primum per Apoſtolos legimus ordinatum. Hieronymus ad Nepotian. de vit. Clericor.

CCCCLV. *Si Adſcripticius Clericus fiat.*

θ. τοὺς δὲ ἐναπογράφους.

29. Adſcripticius in ipſis tantum poſſeſſionibus, in quibus cenſitus eſt, Clericus fiat, quamvis invito domino hoc fuerit factum: ſic tamen, ut etiam Clericus factus impoſitam ſibi culturam impleat.

CCCCLVI. *De Clericis electis ab ædificatoribus venerabilium locorum, vel heredibus eorum.*

θ. εἴ τις οἰκοδομήσει.
[1] oratorium in domo
[2] conſecrare
[3] miniſtrantibus in eadem domo donent nec
[4] indignos
[5] ipſi
[6] nominibus

30. Si quis *oratoriam domum* [1] ædificaverit, & ipſe vel heredes ejus Clericos in ipſa domo *conſecrari* [2] maluerit, ſumptus *adminiſtrantes audiantur* [3], ſi *dignos* [4] nominaverint Clericos. Sin autem *illi* [5] tales ſint, ut divinis *Canonibus* [6] non comprobentur, ad Epiſcopum pertinebit alios Clericos eligere idoneos.

CCCCLVII. *De Clericis miniſterium Dei non implentibus.*

θ. Φυλάττειν δέ.
[1] obſerviant
[2] *abeſt.*
[3] *abeſt.*
[4] Canones

31. Sancimus, ut Reverendiſſimi Clerici ſuis *obſervent* [1] Eccleſiis: & ſibi competens Eccleſiaſticum impleant miniſterium: idque inquirere debet *cujuſcumque* [2] civitatis Religioſiſſimus Epiſcopus, & in ſingulis gradibus Eccleſiaſticis Primates [a], ut qui *ea* [3] non cuſtodierint, *Canonicis* [4] pœnis ſubjiciantur.

[a] *In ſingulis gradibus Eccleſiaſticis Primates*] *Pith.* Sunt Primates Mechanicorum Novell. 7. cap. 2. Primates ſcrinii fabricæ Novell. 79. cap. 3. Primates civitatis Novell. 21. πρῶτοι. Sic Primates Officii L. 2. C. Theod. ad leg. Jul. de ambit. L. 1. C. de ratiocin. oper. public. L. 3. C. ne rei militar. com. Vict. 3. perſecut. Afric. Sed & de Primatibus officiorum.

CCCCLVIII. *De peculio quaſi caſtrenſi Clericorum, & de ſignificatione Clericatus.*

θ. τοὺς δὲ Πρεσβυτέρους.
[1] Epiſcopi Preſbyteri
[2] Diacones & Subdiacones,
[3] eis
[4] *id eſt*, falcidiam

32. *Preſbyteri* [1] *Diaconi, Subdiaconi* [2], Lectores & Cantores, quos omnes Clericos vocamus, res quocumque modo in eorum dominium pervenientes, habeant in propria poteſtate, ad ſimilitudinem caſtrenſis peculii; ut liceat eis donare, & ſecundum leges in *eas* [3] teſtari, quamvis in parentum ſuorum fuerint poteſtate: ſic tamen, ut liberi eorum, vel liberis non ſuperſtitibus, parentes eorum *legitimam* [4] portionem capiant.

CCCCLIX. *De testimoniis Clericorum.*

33. Presbyteri & Diaconi si in causa pecuniaria falsum testimonium dixerint: non tormentis subjiciantur, sed per tres annos separentur a *Divino* [1] ministerio, & Monasteriis tradantur. Pro criminalibus autem causis si falsum testimonium dixerint, Clericatus honore nudati legitimis pœnis subjiciantur: ceteri autem in alio *ordine* [2] Ecclesiastico *relati* [3], si falsum testimonium in quacumque re, sive pecuniaria, sive criminali dixisse convincantur, ordine Ecclesiastico rejecti *legitimis coërcitionibus* [4] subjiciantur.

θ. τὰς ἐκκλησια-στικ.
[1] Domini
[2] honore
[3] prælati,
[4] correptionibus

CCCCLX. *De Clericis vel Monachis, vel Diaconis, vel Ascetriis conveniendis in civili vel criminali causa.*

34. Si quis contra Clericum, vel Monachum, vel Diaconissam, vel Monastriam, vel Ascetriam habeat aliquam actionem, adeat *prius* [1] Religiosissimum Episcopum, cui eorum unusquisque subjectus est: ille autem rem inter ipsos discernat. Et siquidem utraque pars judicatis adquiescat, jubemus per Præsides locorum *ea* [2] executioni plenissime tradi. Sin autem unus ex litigatoribus intra decem dies contradixerit judicatis, tunc locorum Præses rem cognoscat: & si invenerit judicatum recte prolatum, & suo calculo *hoc* [3] confirmet, & executioni *judicata* [4] tradat, & non liceat ei, qui *bis* [5] in tali re victus est, provocare. Sin autem calculus Præsidis contrarius sit Episcopali calculo, tunc locum habeat appellatio contra calculum Præsidis, & ea secundum legis ordinem referatur & exerceatur. Sin autem ex Imperiali vel judiciali jussione Episcopus judicaverit inter qualescunque personas, provocatio ad Imperatorem vel ad Judicem qui jussit, referatur.

θ. εἴ τις κατά τι-νος.
[1] primum
[2] causam
[3] abest.
[4] abest.
[5] abest.
θ. εἰ μέντοι γε.

Sin autem crimen sit quod adversus memoratas *reverentissimas* [6] personas *referatur* [7], si quidem apud Episcopum aliquis accusetur, & ipse veritatem invenire potuerit, de honore vel de gradu eum secundum Ecclesiasticos Canones rejiciat: & tunc competens Judex comprehendat ipsum, & secundum leges *legitimum* [8] discernens finem ei imponat. Sin *autem* [9] prius civilem Præsidem adeat accusator, & crimen per legitimam disceptationem potuerit probari: tunc Episcopo locorum monumenta intimentur: & si ex ipsis cognitum fuerit proposita crimina eum admisisse: tunc *ipse* [10] Episcopus locorum secundum regulas de honore *vel* [11] gradu quem sustinet, *separet* [12]: Judex autem ei vindictam inferat legibus competentem. Sin autem putaverit Episcopus acta non *juste* [13] constitisse, liceat ei honoris exspoliationem differre *vel gradus* [14]: ut talis persona sub legitima cautela fiat, & ita ad nos causa per Episcopum & Judicem referatur, ut eam nos cognoscentes, quod nobis justum visum fuerit, hoc jubeamus. Si quis autem pro pecuniaria causa contra prædictas personas aliquam habuerit actionem, & Episcopus distulerit inter eos judi-

θ. εἰ δὲ ἔγκλημα.
[6] abest.
[7] inferatur:
[8] litigium
θ. εἰ δὲ πρότε-ρον.
[9] enim
[10] abest.
[11] &
[12] ejicier:
θ. εἰ δὲ νομίσοι.
[13] recte
[14] si tamen:
θ. εἰ δέ τις ὑπὲρ.

eare: licentiam habeat actor civilem Præsidem adire: sic tamen ut accusata persona nullo modo cogatur *fidejussorem* [15] dare, sed tantum promissionem sine jurejurando cum hypotheca suarum rerum exponere. Sin autem pro criminali causa *causatio* [16] contra memoratas personas deponatur, sub legitima cautela *causata* [17] persona fiat.

[15] fidejussores
[16] accusatio
[17] accusata

CCCCLXI. *De iisdem personis pro Canonica causa conveniendis.*

1. εἰ δὲ ἐκκλησιαστικάς.
[1] vel

35. Si de negotio Ecclesiastico, *id est* [1] Canonico [a], causa emerserit, non Magistratus, sed Religiosus Episcopus secundum sacros Canones imponat negotio finem.

[a] *Canonico*] *A. A.* A Canone Ecclesiastico. Nov. 17. cap. 7. *Pith.* Quod ad divinas regulas pertinet. In sacra Justin. Imperat. pro privilegio Concilii Vizaceni quam nos edi curavimus ad finem Novellarum Juliani.

CCCCLXII. *De rebus dubiis in Conciliis Episcoporum emergentibus.*

1. εἰ δὲ πτερ.
[1] primus
[2] quibusdam
[3] definiatur:

36. Si inter Episcopos ejusdem Concilii dubitatio emerserit de Ecclesiastico jure, vel de aliis negotiis, *prius* [1] Metropolitanus eorum cum aliis *duobus* [2] Concilii sui considerans rem judicet. Et si non adquiescat utraque pars judicatis, tunc beatissimus Patriarcha illius regionis inter ipsos audiat, & quod Ecclesiasticis Canonibus & legibus nostris consentaneum sit, hoc *definiat* [3]: & nulla pars valeat contradicere calculo ejus.

CCCCLXIII. *Si Clericus vel quivis alius contra Episcopum adire potestatem maluerit.*

1. εἰ δὲ κλη.
[1] quis
[2] audiri

37. Si Clericus vel *quivis* [1] alius contra Episcopum propter qualemcumque causam *adire potestatem* [2] maluerit, prius Metropolitanus eorum secundum sanctas regulas & nostras leges negotium discernat: & si quis judicatis contradixerit, ad Patriarcham illius regionis referatur; & ille secundum Canones & leges finem eis præbeat.

CCCCLXIIII. *Si quis contra Metropolitanum adire potestatem maluerit.*

1. εἰ δὲ κατὰ Μητροπολίτου.

38. Si contra Metropolitanum adire quispiam velit, regionis illius Patriarcha negotium discernat.

CCCCLXV. *De Episcopis apud Judicem vocatis.*

1. ὅσοι δὲ [illegible].
[1] det
[2] actionis, *alii*, auctoris

39. Quicumque Episcopus apud quemvis Judicem accusatus fuerit, omnino nullam neque fidejussionem, neque promissionem pro litigio facere compellatur: sic tamen, ut operam *daret* [1] intentiones & causas *actoris* [2] dissolvere.

CCCCLXVI. *De Administratoribus venerabilium locorum propter administrationem suam ad judicium vocatis.*

40. Oeconomos & Xenodochos & Nosocomos & Ptochotrophos, & aliorum sanctorum Administratores locorum, & omnes Clericos jubemus *super* [1] administrationibus sibi commissis, apud proprium Episcopum cui subjecti sunt, respondere, & rationem suæ administrationis *facere* [2], & *executionem* [3] suscipere. Si quod ab his debitum fuerit comprobatum, & hoc ei loco reddatur, cujus ex administratione debitum apparuerit. Sin autem putaverint sese prægravatos, post *exactionem* [4] Metropolitanus rem discernat. Sin autem Metropolitanus sit qui judicavit, & exegit, & ille qui exactionem passus est putaverit se læsum fuisse, administrationis illius beatissimus Patriarcha rem discernat. Non enim concedimus antefatis personis in memoratis causis, ante disceptationem & exactionem debiti suos Episcopos deserere, & in alia pervenire judicia.

θ. περὶ δὲ Οἰκονόμων.
[1] de
[2] reddere,
[3] negotiationem, *alii*, exactionem
[4] executionem

CCCCLXVII. *De Heredibus eorum, qui res venerabilium locorum gesserunt.*

41. Si quis ex his, quibus administratio Religiosi loci commissa est, antequam rationes exponat, & debitam a se quantitatem exsolvat, decesserit: heredes ejus similiter & rationibus & exactionibus subjiciantur.

θ. εἴ τις δὲ ἐν ...

CCCCLXVIII. *De Episcopis & Clericis in Regia civitate conveniendis.*

42. Si Episcopus, vel quivis Clericus in civitate Constantinopolitana inveniatur ex quacumque Provincia, & aliquis voluerit adversus eum *actionem* [1] movere, siquidem jam de ea re litis contestatio facta est in Provinciali judicio, ibi *impleatur* [2], id est, in ea Provincia in qua lis contestata est. Sin autem nondum cœpta est, apud eminentissimos tantum Præfectos *Prætorio Orientis judicium* [3] peragatur, vel apud eos Judices, quos nostra jussio deputaverit.

θ. εἴ τις Ἐπίσκοπος.
[1] actiones
[2] experiatur,
[3] Prætorii

CCCCLXIX. *De Apocrisariis.*

43. Nullus Apocrisarius [1] cujuscumque Ecclesiæ sive in hac civitate degens, sive apud *Patriarchas* [2] vel Metropolitanos, ab Episcopo suo missus pro Episcopo suo, vel pro negotio Ecclesiastico, vel pro debito publico sive privato, aliquam *actionem vel* [3] exactionem patiatur: nisi forte ei mandatum est vel ab Episcopis vel Oeconomis quosdam convenire. Ipsis enim qui conveniuntur solis *præstamus* [3] facultatem si quas actiones *habuerint* [4] contra Ecclesiam vel *Episcopum* [5], adversus Apocrisarios eas movere. Sed si obligaverint se in

θ. εἰ δὲ Ἀποκρισιάριος.
[2] Patriarcham
[3] *abest.*
[3] damus
[4] habent
[5] Episcopos,

eo tempore quo Apocrisarii Officium peragunt, & ex his causis actiones suscipiant.

ª *Apocrisarius*] Vide supra notata ad Constitut. 6. cap. 2. in eodem verbo.

CCCCLXX. *De Episcopis & Clericis pro civitate, vel Ecclesia sua, vel consecratione in qualemcumque locum pervenientibus.*

44. Episcopi *vel* [1] Clerici pro civitate vel Ecclesia sua, legationis vel causa consecrationis Episcopi sive in Imperiali civitate, sive in quocumque loco pervenientes, nullam molestiam vel repulsam a quacumque persona patiantur. Nam qui obnoxios eos habere putaverint, postquam in Provinciam revertantur, pulsare eos poterunt, nullo eis præjudicio generando in temporali præscriptione, propter tempus quod in tali profectione transactum est.

G. εἰ δὲ καὶ Ἐπίσκοποι.
[1] &

CCCCLXXI. *De executione Religiosæ personæ.*

45. Si quando causa emerserit, ut admonitio vel executio *afferatur* [1] pro pecuniaria *causa* [2] sive publica sive privata Clerico, vel Monacho, *vel Monachæ* [3], vel cuicumque *Monasterio* [4], & maxime muliebri, sine injuria & cum omni honore admonitio vel *executio* [5] fiat: Monacha autem vel Ascetria Monasterio vel Asceterio non *detrahatur* [6], sed procuratorem ab his præponi qui pro negotio respondebit, Monachis autem liceat sive per se, sive procuratores suos, vel Asceterii, causas peragere: *sciente eo* [7], qui *transgressus fuerit* [8] hæc statuta, sive Judex sit, sive executor litis, quod & cingulo expoliabitur, & pœnam quinque librarum auri *præstabit* [9]: quam debet exigere ab eo vir magnificus Comes privatorum: executor autem & pericula patiatur, & in exilium mittatur, Religiosis locorum Episcopis prospicientibus ut nihil *istis* [10] contrarium fiat: vel si quid peccatum fuerit, prædicta coërcitio fiat. Præside autem differente vindictam imponere, ad nostram scientiam Episcopus referat.

G. εἴ ποτε δὲ αἰτία.
[1] inferatur
[2] vel criminali
[3] *abest.*
[4] ex Monasterio,
[5] actio, *alii*, exactio
[6] detrahantur,
G. ταῖς δὲ Μοναχαῖς.
[7] scientes eos,
[8] transgressores erunt
[9] præstabunt:
[10] *abest.*

CCCCLXXII. *De sportulis Religiosæ personæ.*

46. Sportularum nomine quæcumque persona in quocumque Ecclesiastico *ordine* [1] constituta: item Diaconissa & Monachus & Monacha & Ascetria pro quacumque criminali vel pecuniaria causa cujuscumque sit quantitatis, sive a Clerico sive *aliquo* [2] militante admonitionem susceperint, sive in Imperiali civitate, sive in Provinciis in quibus degunt, non plus quam quattuor siliquas *præstent* [3]. Si vero *ex nostra jussione* [4], sive a Præside, vel a beatissimo Patriarcha *missus* [5] executor in alias *causas* [6] admonitionem obtulerit alicui de memoratis personis, non ultra solidum accipiat. *Sed* [7] & si plures pro una eademque causa conventi fuerint: non plus sportularum nomine præstent, quam si una persona conventa fuisset.

G. σπορτούλων δέ.
[1] loco
[2] aliquo Laïco
[3] accipiat.
[4] extra jussionem,
[5] missus est
[6] Provincias,
[7] *abest.*

CCCCLXXIII. *De*

CCCCLXXIII. *De Episcopis pro rebus Ecclesiæ non conveniendis.*

47. Nullus Episcopus pro rebus Ecclesiæ suæ executionem vel molestiam patiatur. Sportulas autem nec pro suis negotiis admonitus præstet. Actiones autem contra Ecclesias propositas Oeconomi suscipiant, qui in hac causa præpositi sunt.

θ. Ἐπίσκοπος δὲ ὑπέρ.

CCCCLXXIIII. *De his, qui sportulas exigunt ultra modum statutum.*

48. Si quis adversus nostra statuta sportulas exigere fuerit ausus, in duplum quod acceperit, præstet ei a quo exegit: & siquidem militat, amittat cingulum: sin autem Clericus sit, a Clero expellatur.

θ. εἰ δὲ παρὰ ταῦτα.

CCCCLXXV. *De Clericis, qui mulieres in domo sua habent.*

49. Presbyteris, & *Diaconis, & Subdiaconis* [1], & aliis in Clero *scriptis* [2] non habentibus uxores secundum *divinas* [3] regulas, interdicimus & nos *mulieres* [4] habere in domo sua, excepta matre, & filia, & sorore, & aliis personis, quæ omnem querellam fugiunt. Si quis autem adversus istam observationem mulierem in sua domo habuerit, *quæ potest suspicionem inferre* [5] turpitudinis: & ille a Conclericis suis audierit *cum* [6] tali muliere non *habitare* [7], & noluerit eam a sua domo repellere: vel accusatore emergente *probatus* [8] fuerit inhoneste cum tali muliere *versari* [9]: tunc Episcopus secundum Ecclesiasticos Canones *Clero* [10] eum repellat, Curiæ ejus civitatis, cujus Clericus est, *tradendum* [11].

θ. τοῖς δὲ Πρεσβυτέροις.
[1] Diaconibus & Subdiaconibus,
[2] constitutis
[3] *abest.*
[4] mulierem
[5] cui potest suspicio inferri
[6] ut cum
[7] habitaret,
[8] probatum, *alii*, accusatus
[9] vivere, *alii*, conversari:
[10] de Clero
[11] tradendo.

CCCCLXXVI. *De Episcopis, qui cum mulieribus habitant.*

50. Nullus Episcopus cum muliere habitet penitus. Sin autem *probatus* [1] fuerit hoc non observasse, Episcopatus honore rejiciatur: quia ipse se indignum Sacerdotio ostendit.

θ. Ἐπίσκοπον δὲ μηδεμίαν.
[1] probatum

CCCCLXXVII. *De Diaconissis, quæ cum masculis habitant, & de liberis earum.*

51. Caveant Diaconissæ cum masculis habitare, per quos inhonestæ vitæ suspectio possit emergere. Sin autem hæc non observaverint, Sacerdotis cui subjectæ sunt admonitione, abstineant conversatione masculorum. Sin autem hoc distulerint facere, Ecclesiastico ministerio & suis [a] *salariis* [1] careant, & Monasterio tradantur, & omnem vitam suam ibi peragant. Res autem earum, siquidem liberos habeant, inter ipsam & illos secundum numerum personarum dividantur, ut competens eidem mulieri portio Monasterio addicatur, & alat eam. Sin autem non habeat liberos, tota ipsius substantia inter

θ. Διακόνισσαι δέ.
[1] beneficiis & salariis

a abest.

Monasterium, ubi immissa est, & Ecclesiam in qua prius fuerat, *ex* a æqua portione dividatur.

a *Salariis*] *Pith.* Salaria, diaria παροχαὶ L. privilegia C. de sacrosanct. Eccles. Vopiscus in Prob. In salario diurno bubulæ pondo, porcinæ pondo sex, &c. Heraclius & Constantinus Novell. 4. Καὶ τὸ δὴ χεῖρον καὶ τὰς λεγομένας τῶν διαρείων κομίζεσθαι ῥόγας εἴτε διανομὰς εἴτε ἐκ τοῦ διαρίου ὀρφανοτροφείου ἢ διαρίων Ξενώνων ἢ διαρίου Μοναστηρίου ἢ ἐκ τῶν θείων ἡμῶν οἴκων ἢ ἑτέρου προσώπου οἱουδήτινος ἢ ἄλλης οἱασοῦν διοικήσεως. Item. Μὴ μόνον ἐκπίπτειν τῆς οἰκείας ἐγχειρήσεως ἀλλὰ καὶ τῆς λειτουργίας αὐτῆς ἐξωκαθίστασθαι ἐπὶ τρεῖς ἐνιαυτοὺς καὶ τῶν εἰθισμένων δίδοσθαι παρὰ τῶν τῆς κατ' αὐτὸν Ἐκκλησίας διαρείων.

CCCCLXXVIII. *Si quis inter celebranda divina mysteria Ministris Dei injuriam fecerit.*

t. εἴ τις τῶν. — 1 abest. — 2 abest. — 3 ministeria — 4 noluerit: — 5 exilio subjectus — 6 vindicare

52. Si quis divinis Mysteriis vel aliis sanctis ministeriis celebrandis in sancta intraverit Ecclesia, & Episcopo vel Clericis vel aliis Ministris *Ecclesiæ* 1 injuriam fecerit: jubemus eum tormentis subjectum in exilium mitti. Sed & si ipsa sancta Oratoria vel *divina* 2 *mysteria* 3 conturbaverit, vel celebrare *prohibuerit* 4, capitali supplicio puniatur. Hoc eodem observando & in Litaniis, in quibus Episcopi vel Clerici inveniuntur, ut siquidem contumeliam tantum fecerit: tormentis & *exilio* 5 tradatur; sin autem Litaniam conturbaverit, capitale periculum subsistat; eaque *defendere* 6 volumus non solum civiles, sed etiam militares judices.

CCCCLXXIX. *De Litaniis Laïcorum.*

t. τῶν δὲ τοῖς. — 1 abest.

53. Non liceat Laïcis Litanias facere sine Episcopo & Clericis qui sub Episcopo sunt. Sanctas quoque Cruces, quas in Litaniis portant, in sanctis locis reponi jubemus: & *ex* 1 his proferri, si Litaniæ tempus vocaverit: eaque observent non solum Antistites locorum & Clerici, sed etiam Magistratus. Si quis autem præsentis legis vim transgressus fuerit, vel vindictam imponere neglexerit, prædictas pœnas patiatur.

CCCCLXXX. *De Monachis & Monastriis, & Monasteriis.*

t. ὑπόλοιπον ἡμῖν. — 1 utiliter — 2 abest.

54. Restat, ut de Monachis dicamus. Igitur sancimus, ut Abbas sive Archimandrita in singulis Monasteriis præponatur non secundum gradus Monachorum, sed quem cuncti Monachi vel melioris opinionis constituti elegerint, propositis sacrosanctis Evangeliis dicentes, quod non propter amicitias vel gratiam, sed scientes eum esse fidei rectæ, & vitæ castæ, & administratione dignum, & potentem Monachorum disciplinam & omnem Monasterii statum *similiter* 1 custodire, eum elegerunt; & si *sic* 2 electus fuerit, modis omnibus confirmetur ab Episcopo, cui Monasterium subjectum est. Quæ autem de Monasteriis diximus Monachorum, eadem teneant & in Monasteriis & Asceteriis mulierum.

CCCCLXXXI. *Idem.*

55. Si quis Monachus esse velit: siquidem notus sit nulla condi- ι. εἴ τις δὲ εἰς Μοναχικὴν
cione subjectus esse, Hegumenus [a] Monasterii, quando æstimaverit,
habitum ei præstet. Sin autem incognitus sit, per tres annos habi-
tum ei non præstet, sed experimentum & probationem vitæ ipsius
accipiat; & siquidem intra triennium venerit aliquis dicens eum ser-
vum suum esse, vel adscripticium, vel colonum, & ideo ad Monas-
terium venisse, ut culturam agrorum fugiat, vel propter furta, vel
alia delicta in *Monasterio* [1] intrasse, eaque fuerint approbata, domino [1] Monasterium
suo reddatur cum rebus quas in Monasterio *duxisse* [2] *probatur* [3]*:* ut ta- [2] introduxisse
men fidem prius accipiat a domino suo, quod nihil patiatur. Sin [3] probetur,
autem intra triennium nemo ex *prædictis* [4] personis inquietaverit eum, [4] suprascriptis
& [5] transacto triennio probatum se Hegumeno ostenderit: tunc ac- [5] & hic
cipiat habitum, & nemo eum postea pro condicione inquietet: sic
tamen ut res, quas in *Monasterio* [6] duxit, domino restituantur. Sin [6] Monasterium
autem Monasterium reliquerit, & Laïcus fiat, *vel in civitatibus, vel*
in agris [7] deambulet: suæ condicioni reddatur. [7] ut in civitatibus magis

[a] *Hegumenus*] Vide supra notata in eodem verbo ad Constitut. III. cap. 2.

CCCCLXXXII. *Idem.*

56. Monachi in una domo habitent, communiter alantur, in una ι. ἐν μιᾷ.
domo *semota* [1] dormiant: nisi forte quidam ex his propter prolixam [1] semotim
in Monasterio exercitationem *semote* [2] velint vivere, vel senectutis [2] semoti
vel corporalis imbecillitatis causa in cellulis [a] quibusdam intra Mo-
nasterium degerint; & hoc tamen non citra voluntatem Hegumeni
fiat. His omnibus & in Monasteriis & in Asceteriis *muliebribus* [3] ob- [3] mulierum
servandis.

[a] *Cellulis*] *Pith.* Sozomenus lib. 6. cap. 31. Ἔστι τόπος σχεδὸν ἑβδομήκοντα σταδίοις διεστὼς, ὄνομα Κελλία· ἐν τούτῳ δὲ σποράδην ἐστὶ μοναχικὰ οἰκήματα πολλὰ, καθὸ καὶ τοιαύτης ἔλαχε προσηγορίας. κεχώρισται δὲ τοσοῦτον ἀλλήλων, ὡς τοὺς αὐτόθι κατοικοῦντας σφᾶς αὐτοὺς μὴ καθορᾶν ἢ ἐπαΐειν. Item. Οἰκοῦσι δὲ ἐν τοῖς Κελλίοις ὅσοι τῆς φιλοσοφίας εἰς ἄκρον ἐληλύθασι, &c.

CCCCLXXXIII. *Idem.*

57. In nullo loco Monachos & Monachas permittimus unum ι. κατ' οὐδένα δὲ.
Monasterium habere: sed nec ea, quæ duplicia vocant [a]. Et si quid
tale est, Religiosus Episcopus mulieres quidem in suo loco *studeat* [1] [1] statuat
manere: Monachos autem aliud Monasterium ædificare *sibi* [2] cogat. [2] eis
Sin autem plura sint *talia* [3] Monasteria, separentur in aliis Monaste- [3] alia
riis Monachæ, & in aliis Monachi. Res autem, quas habent com-
munes, secundum jura eis competentia distribuantur. Quem autem
Monachæ Presbyterum, vel Diaconum elegerint, ut eum Apocrisa- [4] communionem, *Append. Aimoin. lib. 5.*
rium habeant, vel sanctam *communiam* [4] eis afferat: Religiosus Epis-

copus, cui ſubjectæ ſunt, deputet: ſi tamen & fidei rectæ, & *vitæ bonæ* [1] fuerit. Sin autem quem elegerunt, neque Preſbyter, neque Diaconus ſit, probatus tamen in caſtitate & fide: conſecret eum Epiſcopus in illa conſecratione, qua dignus ſit: & fiat Apocriſarius, & ſanctæ communionis Miniſter: ſic tamen ut nec ipſe habeat licentiam, quamvis ita electus *eſt* [2], in Monaſterium mulierum permanere.

[1] bonæ opinionis
[2] ſit,

[a] *Quæ duplicia vocant*] *Pith.* Zonaras Can. 20. Synod. 6. Καλύει ὁ κανὼν διπλᾶ γίνεσθαι Μοναστήρια. οὐχ ὁμοῦ δὲ διῆγον τοῖς μονασταῖς αἱ μονάζουσαι ἐν τοῖς τοιούτοις Μοναστηρίοις, ἀλλ' ἔγγιστα κατῴκουν ἀλλήλων ὥστε καὶ ἄμφω ἀλλήλων ἀκούειν. Balſamo aliter. Vidend. L. 43. C. de Epiſc. & Cler. Evag. lib. 1. cap. 21.

CCCCLXXXIIII. Idem.

θ. ἄν τις ἐπὶ αἱρέσει.

58. Si quis ſub condicione nuptiarum, vel liberorum, vel dotis cauſa, vel ante nuptias donationis donaverit, vel reliquerit ſuis liberis, vel *aliæ* [1] cuicumque perſonæ hereditatem vel legatum, vel ab initio pure reliquerit vel donaverit, ſubſtitutiones autem vel reſtitutiones eis fecerit, ſub condicione quacumque ex his quæ prædictæ ſunt: jubemus talibus condicionibus *ſubjecti* [2] tam *maſculi* [3] quam *feminæ* [4], ſi Monaſterium intraverint, vel Clerici vel Diaconiſſæ vel Aſcetriæ fuerint, tales condiciones irritas & pro non ſcriptis eſſe. Hoc autem auxilio Clerici vel Diaconiſſæ Eccleſiarum *fruantur* [5], ſi in eadem vita perſeveraverint, & ea quæ ſic eis donata vel relicta fuerunt, in pias cauſas conſumpſerint, vel donaverint, vel reliquerint. Nam de his, quæ in Monaſterium vel Aſceterium intraverint, certa *forma* [6] eſt, ut totum patrimonium eorum *vel earum* [7] cum hujuſmodi rebus ad Monaſterium vel Aſceterium pertineat. Sin autem ad redemptionem captivorum vel alimonias ſubſtitutio vel reſtitutio facta eſt: ſub antefatis condicionibus ex nullo modo prædicto *recludi* [8] eam concedimus.

[1] alii
[2] ſubjici, *alii.* ſubjectis
[3] maſculis
[4] fœminis,
[5] fungantur,
[6] forma conſtituta
[7] *abeſt.*
[8] reduci, *alii.* excludi.

CCCCLXXXV. Idem.

θ. εἰ δὲ γυνή.

59. Si mulier vel vir ad ſolitariam vitam tranſierit, & liberos non habeat, res ejus Monaſterio competant, in *quo* [1] intravit. Sin autem talis perſona liberos habeat, liceat ei ſubſtantiam ſuam *liberis diſtribuere* [2]: ſic tamen, ut nulli eorum legitimam portionem deminuat, & ſibi *retineat* [3] unius filii *partem* [4] ad Monaſterium ſcilicet *perventuram* [5]. Quod ſi antequam *divideret* [6] inter *liberos* [7] ſuos propriam ſubſtantiam, in Monaſterio deceſſerit: ſola legitima portio liberis *ejus* [8] deferatur.

[1] quod
[2] inter liberos dividere, *alii.* inter filios dividere:
[3] remaneat
[4] pars
[5] perventura.
[6] deliberet
[7] filios
[8] *abeſt.*

CCCCLXXXVI. Idem.

θ. μνηστείας δέ.

60. Si ſponſalia *legitime* [1] inter ſponſum & ſponſam contracta fuerint: deinde antequam nuptiæ celebrentur, ſponſus vel ſponſa in-

[1] legitima

traverit in Monasterium: id quod arrarum nomine datum est, in simplum *tantum* [1] reddatur, & pœna utrique parti remittatur.

[1] *abest.*

CCCCLXXXVII. *Idem.*

61. Si constante matrimonio solus vir, vel sola uxor ad solitariam vitam transierit, & *Monachicum* [1] habitum acceperit: hoc ipso matrimonium dissolvatur, etiam nullo repudio misso. Et siquidem solus vir Monachus factus est, reddat mulieri dotem, & quidquid *aliud* [2] ab ea susceperat, & propter nuptias donationis tantam partem, quantam mulier accepisset ex morte mariti secundum dotalium instrumentorum tenorem. Sin autem mulier Monacha facta *sit* [3]: maritus quidem retineat nuptialem donationem: mulier autem recipiat dotem suam, excepta illa portione, quæ apud maritum ex morte mulieris secundum pacta dotalia residere debet. Sed & quidquid aliud mulier apud maritum habuerit, restituatur eidem mulieri. Quod si utraque *persona* [4] solitariam vitam elegerit, unaquæque persona res suas accipiat: & nemo nihil *neque* [5] lucretur, neque detrimentum sentiat. Sed maritus quidem retineat propter nuptias donationem: mulier autem recipiat dotem *suam* [6], & quidquid aliud marito dedisse *probetur* [7]. *Hæc* [8] omnia tam de sponso *quam de* [9] sponsa *& viro* [10] & uxore statuta sunt, nisi altera pars alteri quippiam donare vel concedere velit.

θ. εἰ δὲ συνεστῶτος.
[1] Monachi
[2] aliunde
[3] fuerit:
[4] pars
[5] *abest.*
[6] *abest.*
[7] probatur.
[8] Hæc autem
[9] &
[10] quam de marito

CCCCLXXXVIII. *Idem.*

62. Non liceat parentibus liberos, vel liberis parentes hereditate sua repellere Monachos factos, quamvis dum Laïci *fuissent* [1], in causa ingratitudinis inciderint.

θ. εὐδιμάμως δέ.
[1] fuerint, *alii*, fuerant. *Gratianus*. fuerunt,

CCCCLXXXIX. *Idem.*

63. Non liceat parentibus suos liberos ad solitariam vitam transeuntes de *Monasteriis* [1] abstrahere.

θ. ἀπαγορεύομεν.
[1] Monasterio

CCCCXC. *Idem.*

64. Si quis Monasterium suum reliquerit, & ad aliud Monasterium transierit: res ejus priori Monasterio, in *quo* [1] ante *intraverat* [2], competant.

θ. ἐὰν Μοναχός.
[1] quod
[2] introierat, *alii*, intravit,

CCCCXCI. *Idem.*

65. Agant sollicitudinem Episcopi, ut neque Monachi neque Monachæ in civitatibus ambulent: sed si quas habent necessarias causas, eas agant per Apocrisarios suos, ipsi vel ipsæ in Monasteriis permanentes.

θ. συνιοῦσι.

CCCCXCII. *Idem.*

66. Si Monachus Laïcus factus fuerit, honore *& cingulo* [1] spolie-

θ. ἐὰν Μοναχός.
[1] cinguli

tur, & res ejus Monasterio addicantur; quod ab eo relictum est, instante Episcopo loci, & Præside Provinciæ, ipse quoque in Monasterium mittatur. Quod si iterum *Monachicam* [1] vitam reliquerit, tunc eum Præses Provinciæ in qua inventus sit, teneat, & Taxeotis suis connumeret.

[1] Monasticam

CCCCXCIII. *Idem.*

θ. εἴ τις ἁρπάσοι.
[1] *Ivo*, matricuriam
[2] *Gratianus*, Monacham,
[3] *Ivo*, fœminam
[4] vitam ducentem,
[5] hujusmodi
[6] supplicio
[7] tradatur per Episcopum.
[8] ejus legitimis
[9] *abest.*
[10] privatarum rerum
[11] talis criminis
[12] *abest.*

67. Si quis rapuerit, vel sollicitaverit, vel corruperit *Ascetriam* [1] vel Diaconissam, vel *Monastriam* [2], vel aliam *mulierem* [3] Religiosam *vitam* [4] vel habitum habentem, bona ipsius, & eorum, qui *hujus* [5] sceleris communione contaminati sunt, Religioso loco vindicentur, in quo talis mulier habitabat, per Religiosos Episcopos, & Oeconomos, & Præsides Provinciarum, & Officiales eorum. Ipsi autem capitali *periculo* [6] subjiciantur. Mulier autem ubique investigetur, & cum suis rebus Monasterio cautiori *tradatur* [7]. Sin autem Diaconissa fuerit liberos habens legitimos, pars legitima liberis *ejus* [8] præstetur. Quod si intra annum post cognitum tale scelus hujusmodi res *a* [9] Religiosis locis non vindicentur, Comes *privatarum* [10] hæc nostro fisco addicat. Præses autem Provinciæ si vindictam *tali crimini* [11] imponere supersederit: & cingulo careat, & pœnam quinque librarum *auri* [12] dare fisci juribus compellatur.

CCCCXCIIII. *Idem.*

θ. τὸν δὲ καθό- λεξ.
[1] fuit
[2] corporalem pœnam sustineat,

68. Non liceat Laïco, præsertim scenicis viris & mulieribus & prostitutis habitu Monachi vel Monachæ vel Ascetriæ uti, vel quocumque modo imitari, nec in qualemcumque Ecclesiasticum statum liceat illudere. Si quis enim ausus *fuerit* [1] aliquid contra facere, & *corporales pœnas subsistat* [2], & exilio tradatur, cura & sollicitudine Episcoporum & Clericorum qui eis subjecti sunt, & Judicum tam civilium quam militarium, & Officiorum quæ eis obtemperant, & Defensorum civitatum.

CCCCXCV. *De pœnis, quæ præsenti lege continentur.*

θ. τὰς δὲ ποινάς.

69. Pœnæ, quæ præsenti lege continentur, siquidem prioribus quoque legibus cognitæ sunt, exerceantur non solum in futuro, sed etiam in præterito tempore. Si quæ autem in hac lege per innovationem positæ sint, in futuris tantum temporibus custodiantur. DAT. KAL. MAII. CONSTAN. DN. JUST. PP. AUG. ANNO XX. POST CONS. BASILII ANNO V. INDICTION. IX.

CONSTITUTIO CXVI. Διάταξις ρις'.

CCCCXCVI. *De Samaritis.*

1. SAmaritæ liberam inter ſe licentiam habeant tam donandi, *verſ. δὲ οὐ δια-*
quam *contradendi* [1]: & ab inteſtato cognatis ſuis heredes exiſ- *ζεσθαι.* [1] contrahendi:
tant. Siquidem ex eodem gradu cognationis alii Samaritæ, alii Chriſ-
tiani ſunt; *qui* [2] Chriſtianitate præfulgent, ipſi tantum in ſucceſſio- [2] hi qui
nem vocentur. Si autem Samaritæ quidem proximiores inveniantur,
Chriſtiani [3] autem ulteriores fuerint, *Samaritanorum condicio* [4] præfe- [3] Chriſtianis [4] Samaritanis
ratur. Si autem pœnitentiam egerint Chriſtianitatis imbuti myſte- Chriſtianorum
riis, ſimiles eſſe debent his, qui ab initio Chriſtiani fuerunt, *&* [5] nul- conditio, *alii.* Samaritanorum
lam patiuntur deminutionem ex eo quod in ſuperiori tempore Sama- conditioni [5] ut
ritarum errore tenebantur. Si autem ex aſcendentibus *vel deſcenden-* θ. εἰ δὲ καὶ ἐξα-
tibus [6] perſonis Samarita *conſtitutus* [7] teſtamentum fecerit: liceat ei ſi *νιόντας.* [6] *abeſt.*
quidem omnes Samaritas habet, omnes ex æquis ſcribere portionibus [7] *abeſt.*
heredes, vel quemadmodum voluerit facere. Sin autem quoſdam
Samaritas, quoſdam Chriſtianos aſcendentes vel deſcendentes habeat,
uſque ad duas uncias liceat ei Samaritas heredes inſtituere; reliquæ
autem unciæ ad Chriſtianos veniant, quamvis a teſtatore Samaritis
adſcriptæ ſunt: niſi forte legata ex his Chriſtianis perſonis relicta θ. ζῶντα μὲν.
fuerint. Similiter autem in ſucceſſione, quæ ex teſtamento *venit* [8], [8] ſuo veniebat,
ſi Samaritæ pœnitentiam egerint, nullam patiantur læſionem. Chriſ-
tiani autem & de inofficioſo teſtamento querellam habeant contra
Samaritarum [9] teſtamenta uſque ad duas uncias. Hæc autem Conſti- [9] Samaritanorum
tutio & retrorſus vires ſuas extendit, id eſt, etiam in præteritum.
DAT. XVII. KAL. JUL. DN. JUSTIN. PP. A. ANN. XXV.
POST COS. BASILII.

CONSTITUTIO CXVII. Διάταξις ριζ'.

CCCCXCVII. *De alienationibus prohibitis in teſtamento vel codicillis.*

1. SI quis prohibuerit alienationem rerum extra ſuam propriam fa- θ. κατασκευαζομένην.
miliam faciendam, ut ſi ſine liberis deceſſerit, unus ex his qui
filii ſunt & heredes teſtatoris, ad ceteros res perveniant: liberis natis,
ceſſat alienationum prohibitio. Ideoque liberi procreati etiam ad ex-
traneos eaſdem res transferre non prohibentur.

CCCCXCVIII. *Idem.*

2. Si quis extra familiam ſuam alienationem fieri prohibuerit, & *Ibidem.*
omnes qui res conſecuti ſunt, vel omnes res, vel quaſdam ex his alie-
naverint, videntur fideicommiſſo invicem renuntiare.

CCCCXCIX. *Idem.*

θ. ἐπὶ δὲ γ.

[1] primum, *alii*, primus
[2] acceperit,
[3] processerunt
[4] transmittere:
[5] & primo
[6] *vet. Cod. addit.* Id est si tertius heres impuberis fuerit.

3. Si quis prohibuerit extra suam propriam familiam rem alienare, & adjecerit, ut neque filii, neque deinceps personæ quæ successerint ei qui *prius* [1] *accepit* [2], rem eandem ad extraneum transferant: deinde quatuor *processerint* [3] successiones, quæ familiæ nomine continentur, & ultimus heres per medium impuberem successor extiterit: liberam facultatem habeat & in extraneos homines rem cujus alienatio prohibita est, *transferre* [4]*:* id est si tertius heres impubes fuerit, *primo* [5] herede inter quatuor successiones reputato. Hoc enim mens Constitutionis *significat* [6].

Διάταξις ρκς'.

CONSTITUTIO CXVIII.

D. *De argenti distractoribus, qui & Argyropratæ vocantur.*

θ. θεσπίζομεν τοίνυν.

1. Liceat Argyropratis [a] si habent principalem debitorem & fidejussorem ejus, pactum conventum componere, ut potestatem habeant prius fidejussorem pulsare, quamvis principalis reus locupletissimus fuerit.

[a] *Argyropratis*] *A. A.* Argenti distractor Novell. 4. cap. 1. Argentarius a veteribus dictus, quod argentea vasa venderet Novell. 136. cap. 4. & auctionibus præesset, ac nominibus faciendis. Vide Dig. & Cod. de edendo. *Pith.* Ἀργυροπράτης ὁ ἀργύρεον τραπέζης προεστώς. Argenti distractor, pecuniarum venditor. Histor. Miscellan. in Justin. 2. Accersitis sophia piissima August. pecuniarum venditoribus & notariis jussit deferri cautiones debitorum & breves, & præbuit eas debitoribus.

D I. *Idem.*

θ. δάνειον δέ.

[1] præsumptionem

2. Argenti distractoris militia, vel liberorum, vel cognatorum ejus, in *præsumptione* [1] a creditoribus ipsius hypothecæ titulo sit obligata. Et ex contrario militia ejus, qui Argyropratæ debitor est, aut liberorum sive cognatorum ipsius, præsumptione argenti distractori supponatur.

D II. *Idem.*

θ. κἀκεῖνο μέντοι.

3. Si quis argenti distractori crediderit, ut res aliquas ex pecunia sibi mutuata emeret, & cum ipso pepigerit in scriptis, ut res quæ fuerit ex ea pecunia comparata, titulo hypothecarum sibi obligata sit, omnibus aliis in eadem re præferatur.

D III. *Idem.*

θ. εἰ μέντοι ἄχαρον.

4. Liceat argenti distractoribus & ipsas species quas præstiterint vindicare, nisi æstimationem earum acceperint.

D IIII. *Idem.*

θ. ἐπειδὴ δὲ νομόν.

5. Argenti distractores pro pecuniis quas crediderint usuras usque ad bessem

ad bessem centesimæ capient. Et *notandum est* [1], quod in *distractione* [2] *sine* [3] stipulatione *memorata* [4] usura *exigatur* [5].

[1] & non deest, *fortè*, & non obest,
[2] stricta actione, *alii*, inde scripta, *fortè*, non scripta actione
[3] sive
[4] & mora
[5] exigitur.

D V. Idem.

6. Quicunque cum Argyroprata contrahunt, si cautiones vel ratiocinia fecerint manu sua sive conscripta, sive subscripta, teneantur personalibus actionibus: tunc autem & hypothecariis supponantur, cum dixerint aliquid quod ad hypothecarum intellectum tendit. In præteritis autem tantummodo usura exigatur, quæ usque ab bessem centesimæ producitur. Quod si de singulis causis scriptum fuerit in ratiociniis vel manu ejus qui cum Argyroprata *contraxit* [1], vel subscriptum ab eo fuerit, vel confirmatum: sive quod fœneraticiam cautionem quasi mutuatus exposuit, sive quod transegit: nullæ probationes exigantur de singulis causis ab Argyroprata, sed tantum intra tempora exceptionis non numeratæ pecuniæ liceat ei jusjurandum inferre.

ἰ. καὶ πόσ.
[1] contraxerit,

CONSTITUTIO CXIX.

Διάταξις ρκά.

D VI. De sanctis quattuor Conciliis.

1. QUatuor sanctorum Conciliorum Canones pro legibus habeantur.

ἰ. διατάξεων.

D VII. De ordine Patriarcharum.

2. Papa Romanus prior omnibus Episcopis & Patriarchis sedeat, & post illum Constantinopolitanæ civitatis Episcopus.

vers. καὶ ἐξῆς νόμ.

D VIII. De Archiepiscopo primæ Justinianæ.

3. Archiepiscopus primæ *Justinianæ* [1] habeat sibi subjectos Episcopos Daciæ Mediterraneæ, & Daciæ Ripensis: Item *Prevalenos* [2], & Dardaniæ, & Mysiæ superioris, & Pannoniæ. Sed & ille ab ipsis consecretur, & *eadem* [3] jura super *eos* [4] habeat, quæ Papa Romanus habet super Episcopos sibi suppositos.

Ibidem.
[1] *adde*, Ecclesiæ
[2] Prævalensis, *aliàs*, Triballeæ, *Vide Niceph. Calixt. lib. 17. cap. 28. de Donat. Constantin. 59.*
[3] *dele.*
[4] ipsis

D IX. De Episcopo Charthaginiensi.

4. *Maneant* [1] jura *pristina* [2] Episcopo Carthaginiensi, & aliis Metropolitanis, & omnia privilegia. Item omnia solacia & liberalitates Religiosis locis datæ firmiter maneant.

vers. καὶ τὰ ἐμπόρια.
[1] Permaneant
[2] præstita

D X. De Privilegiis possessionum ad venerabiles locos pertinentium.

5. Possessiones ad Religiosas domos pertinentes nullam descriptionem [a] agnoscant: nisi ad constructiones viarum, vel pontium ædificationes: si tamen habuerint possessiones intra territorium constitutas illius civitatis, in qua talis desideratur descriptio. Habeant

ἰ. τοὺς νόμους.

KKkk

a ubiq. — autem immunitatem in sordidis muneribus, *& extraordinariis* [a], & lucrativorum descriptione.

[a] *Descriptionem*] *Pith.* Procopius. Ἀνεκδότοις. τὰ δὲ τῶν διαγραφῶν ὡς συντομώτατα φράσαντι ἀπηλλάχθαι τὰς πόλεις ἀνάγκη· αὐτὰρ τάς τε ἀφορμὰς καὶ τοὺς τρόπους ἐν τῷ παρόντι ἀφίημι λέγειν ὡς μή μοι ὁ λόγος ἀπέραντος εἴη. οὗτος οἱ τὰ χωρία ἔχοντες καταπηδῶντες κατὰ λόγον τῆς ἐπιγεμούσης ἑκάστῳ φορᾶς, Vet. κατ' ὀλίγον. Meminit Sudas, Διαγραφή.

D X I. *De præscriptione quadraginta annorum Venerabilibus locis competente.*

6. Neque *decennii* [1], neque viginti *vel* [2] triginta annorum *præscriptio* [3] Religiosis domibus *opponatur* [4], sed sola quadraginta annorum *curricula* [5], non solum in ceteris *rebus* [6], sed etiam in legatis & in hereditatibus.

6. μηδὲ δὲ τῶν χρόνων.
[1] decem,
[2] neque
[3] curriculi præscriptio
[4] opponantur,
[5] *a* est.
[6] religiosis rebus,

D X I I. *De ædificatione Venerabilium locorum.*

7. Nemo Oratorium ædificare audeat, antequam Episcopus *venerit* [1], & *exoraverit* [2], & venerabilem crucem in eodem loco defixerit. *Qui* [3] autem semel inchoavit, necesse habet *opus* [4] implere, vel ipse vel heredes ejus: & necessitatem ei debent imponere Episcopi & Oeconomi & civiles Magistratus.

7. εἰ δέ τις.
[1] veniat
[2] oraverit,
[3] Quod
[4] locum

D X I I I. *Si quis in Proastio, vel domo, vel fundo Ecclesiastica munera fecerit.*

8. εἴ τις ἐν τῷ ἰδίῳ.

8. Si quis in Proastio, vel domo, vel fundo ausus fuerit Ecclesiastica munera facere sine Clericis locorum Episcopo subjectis: dominio eorum cadat, & veniat eadem res ad Ecclesiam. Sin autem ignorante domino hoc fuerit factum: hi, qui peccaverunt, sive Emphyteutæ, sive procuratores sunt, de Provincia expellantur, & substantia eorum addicatur Ecclesiæ illius territorii, intra quod tale delictum contigerit.

D X I I I I. *Si quis in nomine Domini nostri Jesu Christi hereditatem vel legatum reliquerit.*

9. εἴ τις εἰς ὄνομα.
[1] in quo

9. Si quis in nomine Domini nostri Jesu Christi hereditatem vel legatum reliquerit, capiat id quod derelictum est, Ecclesia illius loci *quo* [1] domicilium testator habebat.

D X V. *Si quis in nomine sancti Martyris hereditatem vel legatum reliquerit.*

10. εἰ δέ τις εἰς ὄνομα.

10. Si quis in nomine sancti Martyris hereditatem vel legatum reliquerit, siquidem ejusdem nominis plures sunt in eodem loco oratoriæ domus, capiat lucrum illa quæ pauperior est, nisi aliud nominatim testator expresserit. Quod si talis domus in civitate non inve-

niatur, sed in territorio ejus sit, illi detur. Si autem neque in territorio reperitur Ecclesia illius sancti: necesse est, ut lucrum *sit* ¹ Ecclesiæ illius civitatis in qua testator domicilium habuit. ¹ detur

DXVI. Si quis in ultima voluntate domum Religiosam fieri disposuerit.

11. Si quis in ultima voluntate domum Religiosam fieri disposuerit, Oratoria quidem ab heredibus ejus intra quinquennium ædificare oportet: Xenones ª autem, & alia pia loca intra annum fieri decet, imminentibus tam Episcopis, quam Magistratibus. Quod si opus fieri intra annum non possit, necessitatem habeant heredes domum comparare vel conducere, in qua poterunt ea quæ testator voluit, adimplere, donec opus ædificii perficiatur. Et si is, qui testatus est, dixit, quos vult Xenodochos, vel Ptochotrophos, vel alios hujusmodi fieri, voluntas ejus conservetur. Vel si heredibus suis electionem dedit, ut faciant ipsi quem velint, similiter voluntas ejus custodiatur. Liceat autem Episcopis a testatore deputatos Xenodochos vel Ptochotrophos vel alios mutare, si non inveniantur idonei; eodem observando, & si testatoris heredes elegerint hominem non idoneum ad ministerium, vel administrationem locorum. θ. ἐάν τις κατασκευάζειν.

ª *Xenones*] Vide quæ supra notata ad Constitut. 63. cap. 5. in verbo *Xenon*.

DXVII. De Redemptione Captivorum vel alimoniis Pauperum.

12. Si pro redemptione Captivorum legatum vel hereditas relicta fuerit, vel pro alimoniis Pauperum: ea, quæ testator jussit, cogatur heres implere. Quod si non expresserit is, qui testatus est, cujus loci Pauperibus alimonias dari oportet, Episcopus locorum relictam quantitatem distribuat inter Pauperes ejus loci, in quo testator domicilium habuit. Item quod pro redemptione Captivorum relictum est, administrari debet aut ab eo, quem testator ad hoc deputavit: aut si nemo ab eo nominatus est, ab Episcopo & Oeconomo pietatis *opus* ¹ impleatur. Omnia enim facta ad pietatem pertinentia Episcoporum interesse oportet, quamvis testatores, vel donatores verba contrariæ voluntatis expresserint. θ. εἰ δὲ καί τις ἐᾶσ. ¹ locus

DXVIII. Si heredes piam dispositionem implere noluerint.

13. Si per publicas personas heredes admoniti jussa testatoris implere distulerint, omne lucrum quod eis relictum est, auferatur cum fructibus & ceteris emolumentis, quæ *medio* ¹ tempore accesserunt. Neglegente autem Episcopo, liceat etiam Metropolitanis hujusmodi causas diligenter inquirere. θ. εἰ δὲ οἱ ἐσχάτως. ¹ eodem

DXIX. Ut propter pias causas Falcidia minuatur.

14. Si dixerit heres substantiam a testatore derelictam ad impensas pias non sufficere: cessante lege Falcidia, ea, quæ relicta sunt, im- θ. εἰ δὲ ὁ κληρονόμος.

pendantur in illas cauſas, quas teſtator voluit, cura ſcilicet & diligentia locorum Epiſcopi.

DXX. *Ut intra ſex menſes pia voluntas impleatur.*

θ. εἰ δὲ λεγάτον [illegible]

15. Si legatum quod pie relictum eſt, intra ſex menſes numerandos ex eo tempore, quo teſtamentum intimatum eſt, heredes diſtulerint ſolvere: fructus & uſuras & omne emolumentum ex tempore mortis teſtatoris perſolvere cogantur.

DXXI. *Quando legata relicta liceat permutare.*

θ. εἰ δὲ λεγάτον ἐτήσιον.

ᵃ legatum eſt, non liceat hoc permutare. Sin autem perſona vel locus longe poſitus ſit a quibus hujuſmodi legatum relictum eſt, tunc liceat eis, quibus hoc relictum eſt, permutare, & in proximo loco accipere ſcilicet in majore

ᵇ &

ᶜ viginti

16. Si annale legatum Religioſo loco relictum fuerit, ſiquidem vicinus ſit locus vel perſona a qua *relictum eſt, maneat in ſuo ſtatu intactum. Sin autem procul ſit locus vel perſona a qua legatum eſt, liceat hoc permutare in majore* ᵃ reditu, ut quartam portionem plus in reditu habeat, *& ſi* ᵇ poſſeſſio vicina ſit & fertilis, & non multis prægravata tributis. Liceat autem hujuſmodi legatum ſecundum præfatam diſtinctionem, & vendere in *triginta* ᶜ quinque annos: & id quod datum fuerit, ad commoda ejuſdem Religioſi loci procedat.

DXXII. *De teſtamento Epiſcopi vel Adminiſtratoris Venerabilis loci.*

θ. [illegible].

ᵃ ſua propria

ᵃ conſummatæ

17. Quæcumque probatus fuerit Epiſcopus ante honorem Epiſcopatus habuiſſe, ea omnia, utpote *propria* ᵃ conſtituta, licentiam habeat ad quos ipſe voluerit ultima voluntate tranſmittere. Hoc amplius etiam poſt Epiſcopatum jure cognationis uſque ad quartum gradum quidquid ad eum pervenerit, tranſmittere poterit, ad quos ipſe voluerit. Ceteræ autem res alio modo ab eo adquiſitæ, dominio Eccleſiæ ſint, niſi forte *conſumptæ* ᵃ ſunt ad redemptiones Captivorum, vel alimonias Pauperum, vel ad utilitates Eccleſiæ, vel ad alias ex pietate proficiſcentes cauſas. Eadem obtinere oportet & in Adminiſtratoribus cujuſcumque Religioſi loci, ut res quæ poſt commiſſam adminiſtrationem ad eos pervenerunt, hiſdem ſubjiciantur diſtinctionibus.

DXXIII. *De ſucceſſione ab inteſtato veniente Epiſcopi vel Clerici.*

θ. εἰ δέ τις Ἐπίσκοπος.

ᵃ prius

18. Si Epiſcopus vel Clericus cujuſcumque gradus Eccleſiaſtici Miniſter ſine teſtamento & ſine cognatione deceſſerit, hereditas ejus non ad fiſcum, ſed *potius* ᵃ ad Eccleſiam devolvatur. Et ſi Diaconiſſa fuerit, ſimili modo.

DXXIIII. *De contractibus eorum, qui fidem Catholicam non recipiunt.*

θ. [illegible].

19. Non liceat Catholicæ fidei Chriſtianorum alienis hominibus veluti Paganis, vel Judæis, vel Hæreticis poſſeſſiones habere Emphyteuſeos vel conductionis titulo, in quibus Orthodoxæ Religionis Ec-

clesiæ ministeria celebrantur. DAT. XI. KAL. APR. DN. JUST. PP. A. ANN. XVIII. POST BASILII V.C. COS. ANN. IIII.

CONSTITUTIO CXX. Διάταξις ρκ'.

DXXV. De officio in examinatione provocationum ministeria præbentium, & de appellationibus.

1. SI Prætorii Paphlagoniæ & Honoriados provocatio porrecta fuerit, eaque introducta sit in sacrum auditorium Præfecti Prætorio, considente scilicet *eminentissimo* [1] Quæstore sacri Palatii, officium Præfectianum oportet ministerium exhibere, & cessare Quæstoris officium, id est eos qui in divinis militant scriniis [a]. Idem dicimus & si porrecta fuerit appellatio Moderatori *Elenoponti* [2]. Idem dicendum est, & si provocatum sit adversus sententiam Proconsulis Cappadociæ, vel Proconsulis Armeniæ, vel Prætoris Lycaoniæ, vel Prætoris Pisidiæ, vel Prætoris Isauriæ, ut in istis omnibus Provinciis provocatio porrecta, & introducta in auditorium Præfecti Prætorio, considente quidem Quæstore, examinetur. Præfecti autem Officiales tantum exercendæ provocationi ministerium præbeant, nullam communionem habentibus his, qui in divinis nostris scriniis militant. Quod si Comiti Orientis provocatio data sit, commune ministerium exhiberi oportet ab Officialibus Præfectorum, & ab his, qui in *divinis* [3] militant. Comiti autem Galatiæ vel Phrygiæ provocatio data ad Officiales *solos* [4] Præfectorum pertineat. Et hæc omnia pertinere oportet, sive ex nostra jussione specialiter judicium delegatum fuerit *nuper inventis* [5] Judicibus, sive citra ullam jussionem nostram ex auctoritate jurisdictionis suæ judicaverint, & adversus eorum *sententiam* [6] porrecta fuerit provocatio. Et hæc dicimus de his Magistratibus, qui a nobis aliquam innovationem receperunt, & quodammodo in *alia figura* [7] translati sunt. Nam in his, qui nullam receperunt innovationem, *eandem observantiam* [8] in exhibendis ministeriis custodiri præcipimus, quam vetustas ab antiquis temporibus introduxit, & consuetudo inconcussa firmavit.

[1] excellentissimo
[2] Helenoponti.
[3] divinis scriniis
[4] solum
[5] enumeratis
[6] sententias
[7] aliam figuram
[8] eadem observantia

[a] *Qui in divinis militant scriniis*] *Pith.* Scriniarii. Οἱ ἐν τοῖς σκρινίοις τῶν ὑπομνημάτων στρατευόμενοι. οἱ χαρτοφύλακες τοῦ βασιλέως ἤτοι τῶν βασιλικῶν χαρτῶν. οἱ ὑπογραφεῖς. οἱ κιστοφόροι. οἱ χαρτοφύλακες τῶν βασιλικῶν διατάξεων. Quodcumque enim Imperator per Epistolam constituit, vel cognoscens decrevit, vel edicto præcepit, legem esse constat. D. Augustinus contr. Faust. Manich. lib. 12. cap. 23. quid est enim aliud hodie gens ipsa nisi quædam scriniaria Christianorum bajulans leges?

CONSTITUTIO CXXI. Διάταξις ρκα'.

DXXVI. De Privilegiis Dignitatum.

1. INlustribus [a] quidem personis, & his qui supra eos sunt, omnimodo necessitas imponatur, lites pecuniarias per Procuratores

inferre vel excipere: eodem Juris tenore obtinente, & ſi injuriarum judicium criminaliter fuerit motum ſecundum privilegia hujuſmodi
¹ juris *viris* ¹ a Zenoniana præſtita Conſtitutione. Clariſſimis autem perſonis, id eſt, Comitibus [b] & Tribunis libera licentia ſit, quod voluerint facere, id eſt, aut per ſemetipſos judicia peragere, aut per Procuratores, quos elegerint, ſuis allegationibus uti.

[a] *Inluſtribus*] *Pith.* L. Caſſatis Cod. Theodoſ. Vide L. 1. C. ut omnes Judices, & L. 11. C. de Aſſeſſorib. Iſidorus lib. 9. Etimolog. cap. 4. Sidonius. Invenimus illas tenere inter ſpectabiles principem locum. Sed dicitis viros Eucherium & Pannichium illuſtres haberi. Gloſſ. Ἰλλούστριος λέγεται ὁ ἐνδοξότατος κόμης τῶν δομεστικῶν καὶ πραιποσιτος. Illuſtres quoſdam reddit honor. additus ab Imperatore, quos ipſa quidem adminiſtrationis conditio ſpectabiles novit. L. omnes C. de metat. dignitatis nomen pro cognomento Heſychio Mileſio Diogenis Laërtii breviatori inepte attributum.

[b] *Comitibus*] *Pith.* L. 1. C. ne rei militaris. L. 1. C. ut omnes Judices. Vid. Cod. Theodoſ. de Comitib. rei militar.

Διάταξις ρκβ'.

CONSTITUTIO CXXII.

DXXVII. Ut ipſo litis initio litigatores jurent, quod nihil Judicibus dederunt, aut promiſerunt.

1. QUotieſcumque apud quoſlibet Judices lis aliqua inchoatur, vel appellationis examen agitur, oportet ipſas principales perſonas litigantium, vel eos ad quos, *pendenti adhuc judicio* ², cauſa tranſlata eſt, in ipſo diſceptationis exordio, tactis ſacroſanctis Scripturis, Sacramentum præbere, quia nihil penitus Judicibus aut patrocinii cauſa ipſis vel cuicunque alii perſonæ pro hac cauſa quolibet modo dederunt, aut promiſerunt, aut poſtea dabunt vel per ſe, vel per interpoſitam perſonam, exceptis his, quæ propriis Advocatis pro patrocinio *præſtant* ², vel aliis quibus ex legibus aliquid dari permittitur. *Sed* ³ etſi in ſacro auditorio [a] conſultatio *celebratur* ⁴, debent ſub præſentia Senatorum hoc idem partes jurare. Quod ſi forſitan aliqui ex litigatoribus non poſſunt ad Judices pervenire: præſentes quidem litigatores ſimiliter jurare debent; ad abſentes vero ex officio deſtinari oportet competentes perſonas una cum adverſariis, ut præſentibus eis ſimili modo jusjurandum detur. Niſi forſitan pro *adverſa* ⁵ parte mulier ſit honeſtiſſima, quæ ſe non ſoleat extraneis viris oſtendere. Etenim ſub præſentiam tantum Officialium qui miſſi ſunt, non etiam adverſarii, credere debet ſacramentum. Quod ſi uterque litigatorum, vel alteruter abſens fuerit, oportet eum qui abſens eſt, in ea Provincia *qua* ⁶ degit, inter acta apud Judicem exinde Provinciæ vel defenſorem idem ſacramentum præſtare. Quod ſi præſens vel abſens litigator noluerit jusjurandum ſubire, & hoc Judici *manifeſtatum* ⁷ fuerit: ſiquidem actor eſt, condemnabitur quatenus actione ſua cadat: ſin vero reus eſt qui jurare non vult, condemnatur in ea quantitate *in qua* ⁸ conventus eſt. Plane ſi confeſſus ſit litigatorum

¹ pendens adhuc in judicio
² præſtent,
³ abeſt.
⁴ celebretur,
6. εἰ δὲ ὡς εἰκός.
⁵ adverſaria
8. εἰ δὲ ἀπεῖεν.
⁶ in qua
⁷ manifeſtum
8. εἰ δέ τις ἐκ ...
⁸ qua

aliquis dedisse, vel promisisse, *&* [9] personam dixerit, cui dedit aut promisit, & hoc ipsum probaverit: a prædicta pœna immunis erit, & veniam mereatur. Hic autem qui convictus erit, sub tali delicto, siquidem in pecuniaria causa, spoliabitur Magistratus sui potestate: & ejus quidem quod accepit, triplum fisco restituet; ejus vero quod ei promissum est, duplum fisco præstabit. Sin autem criminalis sit causa, publicabitur, & in exilium mittetur. Quod si litigator non potuerit ostendere id quod datum vel promissum *dicitur* [10], oportet eum cui datum vel promissum dicitur, jurare, quod neque per se, neque per quamlibet aliam personam datum sibi aliquid vel promissum est: ita *enim* [11] ipse quidem pœnam evitabit; litigator vero, qui non potuit eum convincere, siquidem pecuniaria causa sit, æstimationem litis fisco præstabit; lis autem *cepta* [12] legitimo modo determinetur. Quod si criminalis fuerit causa, bona ejus publicantur omnia: causa vero similiter legitimum finem accipiat apud competentes Judices. Quod si recuset dare jusjurandum *is* [13], cui *dicitur* [14] datum aliquid vel promissum fuisse, eisdem pœnis *submittitur* [15]. Enimvero si litigator sacramentum dederit, quod neque promiserit, neque dederit aliquid, & post sententiam *intra* [16] quattuor menses convictus sit perjurasse, veniam nullam merebitur: sed eisdem pœnis tam ipse qui dedit, quam ille qui accepit, subjicientur. Quod si per tutorem vel per curatorem lis exerceatur, jusjurandum quidem ipsi præstare necesse habebunt: alioquin eisdem pœnis subjiciantur; minoribus vero nullum præjudicium ex hoc generabitur.

[9] cum
[10] est,
[11] tamen
[12] certa
[13] quis,
[14] *abest.*
[15] subjicitur,
[16] infra

* *Sacro auditorio*] Vide notata ad Constitut. 17. cap. 2. in eodem verbo.

DXXVIII. Ut perhibeant Judices supra dictum modum sportulas exigi.

2. Neque civilis, neque militaris Judex in quacumque Provincia permittere debet executoribus litis ultra modum legitimum sportularum a quacumque persona *capere* [1] aliquid vel exigere, sive Magistriani [a], sive Præfectiani, vel etiam ex divina jussione dati sint Executores. Quod si invenerint aliquem amplius exegisse, debent eundem constringere, vel includere: & quod amplius *exegit* [2], in quadruplum ab eo repetere: & simplum quidem ei, qui exactus est, restituere: triplum vero fisco inferre. Quod si de hoc interpellatus Judex eum, qui super exactus est, audire noluerit: quadruplum de suo fisco *præstabit* [3]. Idem est autem & si de officio ejus sit *Executor* [4].

6. [illegible]
[1] accipere
[2] exegerit,
[3] præstare.
[4] exactor,

[a] *Magistriani*] *A. A.* Magistri militum minister. Vide Constitutionem 7. Græcam de Executoribus & Exactoribus. *Pith.* Agens in rebus Novell. 21. cap. 1. Novell. 69. cap. 9. *μανδάτωρ.* Magistri Officiales. Sulpitius Severus lib. 2. 135. Corrupte Magistris Officialibus. D. Ambrosius de Officiis lib. 3. Directio Magistri Officiorum statuta. Agens in rebus imminebat. Action. 1. Concil. Chalcedon. Per virum devotum Severum Magistrianum, & quondam Subauditorem devotissimæ Magistrianorum scholæ, accepit. Item. Viginti duos

plus minus annos in ſchola devotiſſimorum Magiſtrianorum militans converſatus ſum, ſperans magnæ illius ſcholæ mereri privilegia.

DXXIX. Si quis inlicite ſportulas exigatur.

1. ἀντίδικον δὲ ἀδίκως. ² reſiſtet.

3. Qui ſupra legitimum modum ſportulas exigitur, jure litis executori *reſiſtit* ².

DXXX. Idem.

1. ἔτι δὲ ὁ νόμος. ² *abeſt.* ³ habetur,

4. Lex *quæ* ¹ poſita eſt in primo libro Codicis, qua *cavetur* ², ne Judices ex ſuis ſententiis pronuntient: quod ex divina juſſione ſine ſcriptis habita præcipimus aliquem exhiberi ſive deduci: in ſuo robore cuſtodiatur.

DXXXI. De Officio Referendariorum.

verſ. τὸν αὐτὸν τόμον.

5. Viri ſpectabiles Referendarii [a] competentes divinas juſſiones Judicibus debent inſinuare. Cum autem ad divinas aures cauſam referunt, nullus eorum poterit, neque per ſe, neque per alium quemlibet tenere aliquem, vel fidejuſſores deſiderare, vel aliquid exigere, vel compellere quod tranſactionem vel pactionem aliquam cum adverſario ſuo faciat. *Nullatenus enim* ¹ in qualibet cauſa ſe immiſceat, ſed tantum *unuſquiſque* ² divinas juſſiones *in* ³ ſcriptis vel ſine ſcriptis in quacumque cauſa prolatas competentibus Judicibus inſinuare debebit. Quod ſi contra hæc fecerint, is qui detrimentum paſſus eſt, vel circumſcriptus, nullum præjudicium circa jura *propria* ⁴ ſuſtinebit. Qui autem detrimentum intulit, hoc per competentem Judicem reſarcire *ei* ⁵ compellitur. DAT. XVI. KAL. JUL. POST CONS. BELISARII INDIC. VIII.

¹ Et nullatenus ei ² unus quis ³ vel ⁴ priora ⁵ *abeſt.*

[a] *Referendarii*] Vide notata ad cap. 1. Conſtitut. 16. in verbo *Referendarios.*

Διάταξις ρλ΄.

CONSTITUTIO CXXIII.

DXXXII. De Tranſitu militum.

1. κελεύομεν. ² expenſas ³ & non ⁴ apocha ⁵ cauta ⁶ diaſortarum

1. QUotiens expeditionis cauſa tranſitus militum fiet, oportet cum delegatoribus [a] ſuis eo ſuccedere, qui ſumptus eorum provideat, ita ut ſingularum Provinciarum Judices apparatum faciant ſpecierum ad *impenſa* ² ſeu annonas eorum. Quas ſpecies optiones uniuſcujuſque numeri [b] ſine ulla dilatione ſuſcipientes militibus erogare poſſint, quintadecima videlicet parte pro ſolatio [c] ſibi retinentes, *&* ³ facientes ſolemniter *apochas* ⁴ ſive [d] *recauta* ⁵ de iiſdem impenſis, periculo Magiſtrorum militum, ſive Ducum, & Tribunorum [e], & Comitum [f], & [g] *Diaſoſtarum* ⁶, & Delegatorum, & Præpoſitorum uniuſcujuſque numeri. Gratis autem nullatenus volumus ſumptus accipere milites a collatoribus, licet minime apparatæ fuerint eis annonæ. Neque autem introita [h] a collatoribus exigenda

exigenda esse permittimus, quos inlæsos & indemnes undique conservari justum est.

ª *Delegatoribus*] *A. A.* Delegatores mittuntur ab exercitu, ut annonæ militibus præbeantur, a delegationis munere appellati. *Pith.* Lexicon Athanasii. Δηλεγατίων κατὰ ῥωμαίοις ἡ ἔκταξις τῆς σιτοπομπείου καὶ ἡ ἀννόνας μετακομιδή. Sudas. Αννόνων μετακομιδὴ ἡ δηλεγατίων ῥωμαϊκῶς. Impress. ἡ δὲ λέξις ῥωμαική. Idem. δηλεγατίων.

ᵇ *Numeri*] *Pith.* Τὰ ῥωμαίων τάγματα ἃ νῦν ἀριθμοὺς καλοῦσιν. Sozom. lib. 1. cap. 8. Chrisostom. Homil. 22. in Act. Apostol. Inde Numerorum tribunatus L. ult. C. de testam. milit. Zonaras in Valentinian. Εἶτα τριβοῦνον ἀριθμοῦ τῆς ἱπποδρομίας ἀνακληθέντα ἐποίησεν. Spartian. in Hadrian. Nulli vitem, nisi robusto & bonæ famæ daret: nec tribunum, nisi plena barba faceret, aut ejus ætatis quæ prudentia & annis tribunatus robur impleret, nec paterent quicquam tribunum a milite accipere.

ᶜ *Solatio*] *Pith.* Solatium, Salarium. Τὸ ἐν παραμυθίας λόγῳ διδόμενον. Procopius. Ανεκδότοις. Ἀποτεμνόμενος γὰρ τῶν χρημάτων τὸ πλεῖστον μέρος ἅπερ ἐν παραψυχῆς λόγῳ πολλοῖς χορηγεῖσθαι ἀνὰ πᾶν ἔτος πρὸς βασιλέως ἐκ παλαιοῦ διατέτακται· αὐτὸς μὲν τοῖς δημοσίοις οὐδὲ ἐπλούτει καὶ μοῖραν ἐνθένδε βασιλεῖ ἀνέφερεν· οἱ τὰ χρήματα περιῃρημένοι ἐν πένθει μεγάλῳ περιεκάθηντο. Balsam. tit. 13. cap. 4. Nomocan. Photii. Gregor. in Epistolis.

ᵈ *Recauta*] *Pith.* Glossarium. Ῥέκαυτον. ἀποχῆς εἶδος.

ᵉ *Tribunorum*] *Pith.* Tribuni militares distinguuntur a Tribunis qui numeros agunt. Novell. 3. Theodos. & Valentin. de amot. militar. for. præscript.

ᶠ *Comitum*] *Pith.* Comites militares ab illustribus Comitibus distinguuntur L. 1. & ult. C. ne rei militar. comit.

ᵍ *Diasostarum*] *A. A.* Nomen militaris ministri a conservando dictum. Nov. 130. cap. 1. 6. 7. *Pith.* Διασώζων τὸ στράτευμα. Productor exercitus. Leo Imper. in legib. militar. Οἱ ἔξαρχοι καὶ οἱ ὀπσονεύω διασώζοντες τὸ στράτευμα, ἐὰν ἀργυρολογῶσι τὰ χώρια, τὸ διπλάσιον ἀποδικάζονται.

ʰ *Introita*] *Pith.* Ινα μηδὲ αὐτοὶ τοὺς ὑποτελεῖς ἀδικοῖεν, μηδὲ τὰς προφάσεις ἐκείνας αἷς εἰς ἐπήρειαν ἀποχρῶνται Introitus τε καὶ ἕτερα ὀνομάζοντες.

DXXXIII. Idem.

2. Milites pro annonis suis eas species accipere debent, quas per ¹ singula loca inveniri certum est, non autem quærere tales species, quæ in ea Provincia non inveniuntur, neque propter hoc vexare collatores. 1. τὰ δὲ εἴδη.

DXXXIIII. Idem.

3. Si collatores sumptus militibus erogaverint, & hoc ex recautis ¹ demonstratur, Præfecti Prætoriorum sine ullo detrimento vel aliqua dilatione compensationem facere debent eorum, in tributis ejus indictionis ª, in qua erogati sunt. Quod si ultra pensitationem Canonis erogati sunt sumptus, id quod *impensum* ¹ est, ex omni Canone *exinde* ² Provinciæ reputare debebunt. Quod si nec ex omnibus tributis ejusdem Provinciæ sufficiunt, impensæ suppleri ab unaquaque generali arca Præfectorum Prætorio debent, vel ex tributis sequentis indictionis retineri a collatoribus, seu reputari ab his qui publica tributa exigunt, periculo Præfectorum & Tracteotarum ᵇ uniuscujusque Provinciæ nec non Judicum & Officialium eorundem, & *ex-*

1. τὰς δὲ [illegible]

¹ superimpensum

² ejusdem

³ susceptorum, · ⁴ pertinet.

ceptorum ³, & Curialium, & omnium, ad quos cura publica *respicit* ⁴.

ᵃ *Ejus indictionis*] *Pith.* Cedrenus. Ἐν τούτοις ἤτι τῶν ὀλυμπιάδων ἀπέβη πανήγυρις, ἥτις τετραετῇ χρόνον ἐπιτελεῖτο. ἤρξατο δὲ ἡ τοιαύτη πανήγυρις ὅτε Μανασσῆς τῶν Ἰουδαίων ἐφυλάττετο ἕως τῆς ἀρχῆς τοῦ μεγάλου Θεοδοσίου, καὶ ἤρξαντο ἀριθμεῖσθαι αἱ ἰνδικτοι. Septembri mense incepit. Ambros. de Noë & arca. Septimus autem mensis secundum numerum qui September dicitur computatur, quia etsi a Septembri mense annus videatur incipere, sicut indictionum præsentium usus ostendit, tunc enim seminum jactus, nec tamen ex quo plenior gratia se incipit demonstrare, ex eo anni origo subducitur. Trino lustro digeritur, sive trina tributi illatione completur. Sed hæc sibi poscunt libellum singularem. In Fastis Græcis Constantinianarum Indictionum fit mentio, non simpliciter Indictionum, ut verisimile sit Indictionis nomen antiquius Constantino: & forsitan Diocletiani edicto indutum sit. Vide Chronicon Beroaldi 181. Græci suos Cyclos a primo Diocletiani anno inchoabant. Jornand. apud Cuspinian. in Consul. Cassian. 572. & ita post Theodosium in Continuatore Eusebii non reperitur Olympiadis mentio, sed apud Hieronymum finitur Olympias 280. Historia tamen Imperatorum continuat usque ad 17. Consulatum. Marcellinus Comes Orientale sequutus Imperium a septima Indictione & Consulatu Ausorii & Olibrii quo Theodosius Consul creatus est Imperator continuasse Historiam se scribit.

ᵇ *Tracteotarum*] Vide notata ad cap. 1. Constitut. 22. in verbo *Tracteuta*.

DXXXV. *Idem.*

1. καὶ πόλ. · ¹ exactione aliqua, *alii*, ad rationem aliquam · ² acceperint,

4. Neque Magistri militum, neque milites occasione transitus *aderationem aliquam* ¹ a civitatibus vel Provinciis exigere audeant. Alioquin in duplum quidquid *perceperint* ², restituere compellantur.

DXXXVI. *Idem.*

1. εἰ δέ τινες τῶν ἡμετέρων. · ¹ erogatis, · ² de quantitate

5. Si qui Duces, vel milites, vel optiones eorum recauta ᵃ non fecerint de impensis sibimet *rogatis* ¹, debebunt conlatores simul convenire apud Judicem civitatis & Episcopum: vel si Judex præsens non sit, apud Episcopum & Defensorem, & inter acta deponere & Duces & exercitum *& quantitatem* ² impensarum, & quod recauta ab optionibus emissa non sunt, ita ut Præfectis Prætoriorum hæc omnia referantur, qui prædictas impensas, sicut dictum est, reputent, & retineant eas ex eo, quod delegatum est de publico eisdem Ducibus vel militibus.

ᵃ *Recauta*] Vide notata in eodem verbo ad cap. 1. sup.

DXXXVII. *Idem.*

1. οἱ δὲ πάντες. · ¹ Judices · ² præstetur, · ³ declarent quid

6. *Duces* ¹ vel Diasostæ ᵃ exercitus & Delegatores ᵇ, ante se mittere semper debent Prometatores ᶜ ad ea loca, ubi perventuri sunt milites, ut sumptus eis *præparentur* ², non autem ad alias civitates vel Provincias significare tentent, quod venturus est exercitus, & propter hoc pretia quidem exigere. Nam si quid ejus rei gratia acceperunt, *oportet & hoc inter acta referri, & quod* ³ acceperunt, & quibus erogatum sit, ita ut a Præfectis Prætorio reputatio fiat. Duces autem,

& Delegatores, & Diafoftæ qui acceperunt, duplam quantitatem reftituant: Prometatores vero etiam *punire* [4] & in exilium mitti convenit. [4] puniri

[a] *Diafoftæ*] Vide notata in eodem verbo ad cap. 1. fup.
[b] *Delegatores*] Vide notata in eodem verbo ad cap. 1. fup.
[c] *Prometatores*] *A. A.* Pro præcurforibus. Novell. 130. cap. 6. *Pith.* Επιμαστή. D. Ambrofius Hexamer. lib. 5. cap. 10. Quis Imperator pifcibus præceptum dedit? quis doctor hanc tribuit difciplinam? qui metatores itinera difponunt? qui duces iter dirigunt? Gloff. ἐπιμασία, apparatio, metatio. ἐπιμάζω, præparo, meto.

DXXXVIII. *Idem.*

7. Si quis Judex Provinciæ cum Diafofta *conluferit* [1], ut militibus nullus apparatus impenfarum fieret, & propter hoc contigerit per diverfas civitates exercitum evagari, Magiftratu fuo privatus publicabitur, & in *exilium* [2] mittatur una cum Officio fuo. Collatores autem indemnes confervabuntur, vel ex recautis, vel ex fide geftorum, ficut fuperius dictum eft. θ. εἰ δὲ πρὸς τὸ ἀρχόντων. [1] concluferit, [2] exilio

DXXXIX. *Idem.*

8. Hæc omnia *placet* [1] obfervari, & quotiens gentis alicujus in auxilio noftro *contigat* [2] tranfitus *fieri* [3]. θ. ταῦτα δέ. [1] oportet [2] arceffitæ [3] fiat.

DXL. *Idem.*

9. Nemo militum in ea cenatione fibi hofpitium vindicare audeat, in quam ipfe paterfamilias habitare folet. Debent enim in aliis partibus ædium fibi hofpitia quærere. DAT. V. KAL. MAR. CONSTANTIN. P. C. BASILII ANNO IIII. INDIC. VIII. θ. διαζύγιον

CONSTITUTIO CXXIIII. Διάταξις ρκδ'

DXLI. *De exactionibus five delegationibus tributorum.*

1. OPortet per fingulos annos menfe Julio vel Augufto particulares delegationes tributorum proxime futuræ Indictionis apud Præfectum Prætorio uniufcujufque Diœcefeos *apud acta* [1] manifeftari, fignificantes tam quantitatem eorum, quæ in fpecie, vel in ære penfitanda funt ab unaquaque Provincia, five civitate pro fingulis jugeribus, vel [a] *Juliis* [2], five centuriis quam *æftimationis* [3] fpecierum quæ per fingulas Provincias *erogantur* [4], & quæ *in arcam inferendæ* [5] funt: ita ut tales delegationes dirigantur Judicibus fingularum Provinciarum in initio uniufcujufque Indictionis. Judices autem Provinciæ proponant ea in civitatibus intra Septembrem vel Octobrem menfem, *fed &* [6] exemplaria eorum volentibus edantur a Præfectis Prætorio. Quod fi antequam intimentur, ficut diximus, in alios titulos, & non in eos quos continet *exinde* [7] anni particularis dele- [1] in actis [2] juris [3] æftimationem [4] erogatæ funt, [5] & quæ in arca inquirendæ θ. οὕτω δέ. & θ. ἀλλὰ καί. [6] feu [7] ejus

gatio, tributorum quantitas erogata sit: id quod *depensum* [9] est, *deputari* [9] debebit in tributis ejusdem Indictionis. Quod si intra præfinitum tempus non sint destinatæ prædictæ delegationes, Præfectus quidem pro tempore triginta *libras auri* [10] præstabit: Tracteotæ vero ejusdem Provinciæ viginti librarum *auri* [11] dispendio multantur. Judex autem qui destinatam *delegationem* [12] minime proposuerit, decem libras auri damnificetur: amissionem quoque cinguli patietur. Officium autem ejus quinque libras *aureas* [13] præstabit.

[9] expensum
[9] reputari
[10] librarum auri pœnam
[11] *abest.*
[12] ad se delegationem in Provincia
[13] auri

[a] *Juliis*] *Pith.* Synopsis Basilικῶν. Ἀλλὰ καὶ τῶν ζυγῶν ἤτοι ἰουλίων εἴτε οὐαλεντινιανείων. Vide l. 6. C. Theod. de conlat. donat. Sic manuscrip. exempl. 5. Modos quibus metirentur rura, alius aliter nominavit.

DXLII. *Idem.*

2. Inlationes specierum *in exordio* [1] uniuscujusque Indictionis fieri oportet. Ea autem quæ in *ære* [2] pensitantur, secundum constituta tempora *persolvi* [3] debebunt.

[1] τῇ ἀρχῇ Ν.
[1] intra exordium
[2] rem
[3] exolvi

DXLIII. *De Apochis publicis.*

3. Exactores tributorum plenarias vel securitates [a] sive Apochas pensitantibus faciant, per quas significent non solum quantitatem pecuniarum vel specierum susceptam, sed numerum jugerorum vel Juliarum, vel Centuriarum, & nomina possessionum, pro quibus prædicta tributa susceperint. Quod si aliter fecerit quis, decem librarum auri multa ferietur, & punietur. Judex vero *super* [1] hoc interpellatus, si neglexerit, decem libras auri pœnæ nomine dabit.

[1] ὑπὲρ δὲ Ν.
[1] si pro

[a] *Securitates*] *Pith.* Ἀποχή. ἀμεριμνία. ὑπόδειξις. L. 35. §. 2. C. de inoff. testam.

DXLIIII. *Idem.*

[1] καὶ πόσα Ν.

4. Si quis de collatoribus tributa exigatur, dubitet autem de modo possessionis cujus nomine tenetur, vel de ipsa quantitate tributorum, compellere debet Judex vel Episcopus ejusdem loci censualem publicam proferre descriptionem, & secundum eam tributa persolvantur.

DXLV. *Idem.*

5. *Nolumus* [1] Collatores compelli ad denominandos susceptores eorum, quæ in ære in unaquaque civitate pensitantur: sed sive Judex sit, sive Curialis, sive Exactores, sive Vindices [a], vel Canonicarii [b], sive alii fuerint, ad quos publicæ exactionis periculum respicit, ipsi suo periculo suscipiant tributa & erogent.

[1] καὶ ὅ πόντ.
[1] Nolumus autem

[a] *Vindices*] *A. A.* Vindex exactionem tributorum curabat. Aliis quoque muneribus vacabat. *Pith.* Vindex tributa exigebat. Edicto 13. Εὗρεν ἐν τῇ πόλει τῇ ἐπὶ τῶν χρόνων Ἀναστασίου τῦ τῆς θείας λήξεως, ἡνίκα Μαριανὸς ὁ τῆς ἐνδόξου ἐπ' αὐτῷ τὰ πράγματα ἔπραττε, καταστῆσαι δημοσίαν πρᾶξιν, Ποταμῶνος

τὴν καὶ ταῦτα τῶν δημοσίων τῆς Ἀλεξανδρέων περιεστῶτος, κατὰ τὸ τῶν βίνδικας σχῆμα. Corrupte opinor Evagrius lib. 7. cap. 42. Περιεῖλε δὲ καὶ τὴν τῶν φόρων εἴσπραξιν ἐκ τῶν βουλευτηρίων· τοὺς καλουμένους βίνδικας ἐφ' ἑκάστῃ πόλει περιβαλλόμενος, εἰσηγήσει φησὶ Μαρίνου τοῦ σύρου τὴν κρείττων διέποντος τῶν ἀρχῶν, ὃν οἱ παλαιοὶ ὕπαρχον τῆς αὐλῆς ἐκάλουν.

b [*Canonicarii*] *A. A.* Qui exigebant Canonem, hoc est mensuram tributi. Vide C. de Canone largitionalium titulorum lib. 10. & de Canone frumentario urbis Romæ lib. 11. & Constitutionem 9. Græcam de exactionibus tributorum.

DXLVI. Idem.

6. Jubemus per singulas Provincias Canonicarios a destinari, qui tributa periculo nominatorum exigere debeant. *Expellentes* 1 autem nullo modo cum eis transmittimus. Si autem Canonicarius qui missus est, minus idoneus apparuerit, summoto eo, alius in locum ejus subrogetur : Expelleuta b vero nequaquam mittatur. ²*Contentis autem Canonicariis solacii sibi constituti* ², nec aliquod *detrimentum* ³ Collatoribus inferant. ‖ *t.* καὶ πόλιν ἐξ φυλαχθεῖσαι. ¹ Expelleutas ² Contenti sint autem Canonicarii solatiis sibi constitutis, ³ damnum

a [*Canonicarios*] Vide notata ad cap. præced. in eod. verbo.

b [*Expelleuta*] *A. A.* Ab expellendo forte dictus duræ conditionis exactor. Aliquibus placet Expileutam dicere ab expilando. Constitut. 9. Græc. de exactionib. tribut. ἐξπελλευτής. *Pith.* Ἐξπελλεύται. Expellentes. Sudas. Ἐκπελευθεῦσαι. ἐκβληθῆναι. Hesich. Ἐκπελεύσει. ἐξωθεῖ. Zonar. in Roman. Argyrop. Πράκτων αὐτῇ χρηματισθεὶς ἐγένετο καὶ πικρὸς λογιστὴς παῖδας πατέρων γεγενηκότι χρέα περιπτόμενος, ἐντεῦθεν πολλοὶ τῶν πατρῴων οἰκιῶν καὶ ἀγρῶν ἀπηλαύνοντο.

DXLVII. Quando steriles agri fertilibus imponuntur.

7. Si quis possessor desertum agrum ejusdem substantiæ coactus fuerit suscipere, ex eo tempore tributa ejusdem agri debet agnoscere, ex quo suscepit eum. Suscipere autem non aliter desertum agrum compellatur, nisi de hoc apud Judicem Provinciæ scriptis quæsitum fuerit, & ab eo pronuntiatum sit ; sic tamen ut quem Judex suscipere desertum agrum decreverit, appellare possit contra sententiam ejus, si sibi videatur injusta. Appellationis autem judicium det, & apud Præfectos Prætorio terminetur. ‖ *t.* ἔστιν δέ.

DXLVIII. Idem.

8. Quotiens dominus alicujus possessionis non apparet, vel non solvendo est, ut necessitas fiat impositioni a : oportet confestim eandem possessionem conjungere eis, qui de eodem patrimonio agros possident, cum *instructo* ¹, b *strumentoque* ² suo, & omnibus aliis quæ in eadem possessione repperiuntur. Quod si non inveniantur, qui prædictam *suscipere* ³ possessionem *cogantur* ⁴, vel alio modo impositio sive injectio c *ejus* ⁵ differatur : convenit apud Judicem Provinciæ inter acta referri qualitatem, sive statum ejusdem possessionis, & omnia, quæ *in ea* ⁶ repperiuntur, ut ita ea *suscipiant* ⁷ Curiales sive exactores, vel Vindices d vel Officiales : quatenus si postea inventus fuerit ‖ *t.* ἔστιν δέ. ¹ scriptis, ² instrumentoque ³ suscipiat ⁴ *abest.* ⁵ item ⁶ in ære ⁷ excipiant

cui legitimo modo adjungi debeat, quidquid diminutum fuerit a prædictis personis, de *re sua* [a] recipiatur. [a] suo

[a] *Impositioni*] *Pith.* Ἐπιβολῆ. Sic titul. Cod. Quando steriles agri fertilibus imponuntur. Junge quæ infra cap. eod. in verb. injectio.

[b] *Strumentoque*] *Pith.* Instrumentum. D. Ambrosius in epist. ad Roman. Vasa quæ strumento sint culinarum.

[c] *Injectio*] *Pith.* Ἐπιβολή. Impositio. Procopius. Ἀνεκδότοις. Τὸ δὲ τῆς ἐπιβολῆς ὄνομα ὄλεθρός τις ἐστὶν ἀπροόπτος ἐξαπιναίως τοῖς τὰ χωρία κεκτημένοις ἐπιγινόμενος προρρίζοντι αὐτοῖς ἐκτρίβων τὴν τοῦ βίου ἐλπίδα. χωρίων γὰρ τὸ τέλος τῶν ἐρήμων τε καὶ ἀπόρων γεγενημένων ὧν δὴ τοῖς τε κυρίοις καὶ τοῖς γεωργοῖς ἤδη τετύχηκεν ἢ παντάπασιν ἀπολωλέναι ἢ γῆν πατρῴαν ἀπολιποῦσι τοῖς ἐγκειμένοις σφίσι διὰ ταῦτα κακοῖς κρύπτεσθαι οὐκ ἀπαξιοῦσιν ἐπιφέρειν τοῖς οὔπω διεφθαρμένοις παντάπασι· τοιοῦτο γὰρ μὲν τὸ τῆς ἐπιβολῆς ὄνομά ἐστι ἐπιπολάσαν ὡς τὸ εἰκὸς ἐπὶ τὸν χρόνον μάλιστα τοῦτον. Vid. Sudas. Ἐπιβολή.

[d] *Vindices*] Vide supra notata ad cap. 5. ejusd. Constitut.

DXLIX. Idem.

ἑ. καὶ νῦν δὲ κελεύομεν.

9. Nihil eorum nomine, quæ parapompica [a] dicuntur, collatores exigantur pro his quæ in ære vel speciebus persolvent: sed nec aliud quid præter consuetudinem antiquam dependere cogantur.

[a] *Parapompica*] *A. A.* Quæ ob transmissionem petebantur. Novell. 128. cap. 9. *Pith.* Quæ ob prosequutionem præstantur. Τῶν τῶν ἐκπεμπομένων χρημάτων ἢ εἰδῶν. Glossar. Προσεκκουτόρες προπομποὶ καὶ παραπομποί.

D L. Idem.

vers. καὶ δὲ.

10. Hi qui ad tributa exigenda destinantur, non aliter exactionem facere permittantur, nisi prius apud Judicem ejusdem Provinciæ insinuaverint jussiones super exigendis tributis sibi datas. Nihil autem periculi vel detrimenti collatoribus tributa solventibus ingerant. *Hoc* [a] in privatis exactionibus *observare* [b] placet.

[a] Hoc autem
[b] observari

DLI. Idem.

ἑ. καὶ νῦν δὲ.

11. Cui publica tributorum exactio commissa est, privatæ exactionis non capiat auctoritatem.

DLII. Idem.

ἑ. εἰ δὲ καί τις.

12. Si tributorum debitor habeat debitorem, non aliter debitor ejus pulsari debet, nisi ipse debitor principalis sive primus non solvendo apparuerit. Tunc enim secundus debitor secundum jus conveniendus est. Si quis autem aliter exactionem fecerit, cingulo militiæ suæ privatus publicatur, & in exilium mittitur. Judex autem qui eum permisit exactionem facere, decem librarum auri *multationem* [a] sustinebit: quinque vero libras auri officium ejus præstabit.

[a] multam

DLIII. Idem.

ἑ. μηδενί.

13. Nulli liceat tributorum Exactori, vel Censuali, vel Logogra-

phis [a], vel aliis qui publicis functionibus ministeria præbent, Conlatores lædere, vel fines capere sanctorum locorum contra eos qui se læsos queruntur.

[a] *Logographis*] *A. A.* Qui rationes scribit. Vide C. de tabulariis, scribis logographis & censualibus lib. 10. & lib. 11. Cod. Theodos. tit. 4. ne collatio per logographos celebretur. Rationales appellat notitia dignitatum sub Comite sacrarum largitionum Occidentis. *Pith.* Tabularius. λογογράφος. λογιστής. Ex allectis. ἐκ τῶν λογογράφων.

DLIIII. Idem.

14. Nullus pro tributis earum terrarum nomine, quas non possidet conveniatur. Nam si Coloni, vel Adscripticii suam terram possideant, oportet eosdem tributa præstare, nisi forte sponte dominus pensitationem eorum agnoverit. l. μηδείς.

DLV. Idem.

15. Qui tributa exigunt, justis ponderibus & mensuris uti debent, ut nec pro hoc Conlatores lædantur. Quod si putaverint Conlatores fieri sibi læsionem, specierum *quidem* [1] mensuras & pondera a Præfectis Prætorio accipere debent: auri autem vel argenti vel aliorum metallorum pondera a Comite sacrarum largitionum desiderent. Quæ omnia in Ecclesia uniuscujusque civitatis conserventur, ut secundum ea inlationes tributorum, & militares vel alios sumptus faciant. l. τῆς δέ. [1] iidem

DLVI. Idem.

16. Exactores tributorum nullam communionem habeant in civilibus pecuniis, quæ ad *operas* [1], vel ad frumentum, vel aquæductum, vel ad salaria, sive alias solemnes causas civitatis deputatæ sunt. Sed nec retinere ex eis aliquid audeant, quas sine ulla deminutione sive dilatione in *præfatis causis* [2] erogari *oportet* [3]. *Sed enim neque* [4] habitatoribus ejusdem civitatis *facultas* [5] sit auferendi aliquid ex ipsis, vel descriptionis alicujus, vel sportularum nomine quippiam dare sive consumere de prædictis pecuniis. Quod si quis vel dare vel accipere fuerit ausus ex iisdem pecuniis, jubemus eum duplam quantitatem ejus quod dedit vel accepit, de suo civitati restituere. Quinetiam nec Judices Provinciarum vel Officiales eorum ad administrationem prædictarum pecuniarum admittantur. Debet enim Episcopus cum Primatibus seu habitatoribus uniuscujusque civitatis Patrem civitatis [a] denominare, cui civilium pecuniarium administratio committenda sit: ita ut per singulos annos præfatus Episcopus cum quinque primatibus civitatis *rationes administrationis* [6] accipiat. Et quod reliquatus fuerit Pater civitatis, ab eo *exigatur* [7] periculo eorum, qui denominatores ejus fuerint. Quod si talis Administrator parum idoneus videatur, jubemus alium in loco ejus subrogari cum decreto Episcopi & habitatorum ejusdem civitatis: scientibus nominatoribus, quod si

l. ἀλλ' οὐδὲ πόλεων. [1] opera, [2] præfatas causas [3] debent. [4] Immuneque [5] licentia [6] ab administratoribus rationes [7] exigat

aliquod per eum civitati adlatum ſit detrimentum, de propriis facultatibus hoc reſarcire cogatur.

a *Patrem civitatis*] Vide notata ad cap. 2. Conſtitut. 21. in verbo *Patres civitatum.*

DLVII. Idem.

1. μηδεὶ δὲ ἐξέστω.
2. pro
3. nominis
4. bonæ opinionis

17. Neque Præfectiano [a], neque Scriniario, neque alio cuilibet mandari poteſt, ut rationes civilium pecuniarum accipiat, neque *ex* [2] divino reſcripto, neque pro majoris Judicis auctoritate. Quod ſi hoc alicui permiſſum ſit, Epiſcopus & Primates civitatis nullam ejus *rei* [3] rationem reddant, ſed ſuper hoc referre ad Principem curent. Oportet enim civilium pecuniarum Logothetas [b] ſive Ratiocinatorem a ſolo Principe deſtinari: talem utique qui *boni operis* [4] ſit, & in honore poſitus eſt: ſic tamen, ut divinam juſſionem in ſcriptis habeat, quæ ſignificet nomen ejus & honorem & cauſam, ſed & tempora, quorum rationes mandatæ ſunt. Ita enim qui huic rationes reddiderit, ſecurus erit, & nullius iterum rationibus ſubjicietur.

a *Præfectiano*] *A. A.* A Præfecto Prætorii miſſus. Novell. 86. cap. 8. Novell. 124. cap. 2. Novell. 128. cap. 17. Vide lib. 12. tit. 10. Cod. Theodoſ. ne Præfectianus exactoris, vel curioſi horreorum cuſtodis fungatur officio. *Pith.* Ἐν τάξει τῶν ἐνδοξοτάτων ἐπάρχων ἀναφερομένοι. Apparitores magnificentiſſimi & glorioſiſſimi Præfecti Prætorio. Act. 1. Concil. Chalcedon.

b *Logothetas*] *A. A.* Λογοθέτης. Qui rationes conficit, vel accipit. Idem diſcuſſor dicitur Conſtitut. 4. Græca de diſcuſſorib. *Pith.* Diſcuſſor, ratiocinator, diſputator, inſpector. Novell. Theodoſ. de indulg. relig. L. 26. C. de Epiſcopal. audient. Πᾶσαν δὲ ἄδειαν ἀναιρούμεν τοῖς ἡμετέροις ἄρχουσι πέμπειν ἐν ταῖς χώραις Diſcuſſoras ἢ λογοθέτας ἢ ἐξισωτὰς ἐπὶ ταῖς τῶν δημοσίων λογισμῶν ἐξετάσεσιν. Juli. Firmicus. lib. 3. Exactores Imperatorum & qui annuas fiſcaliorum rationes repetant: diſcuſſores, rationales. Procopius. Ἀνεκδότοις. Οὐ μὴν οὐδὲ τὰ ἐς τοὺς στρατιώτας αὐτῷ εἰργασμένα σιωπῇ δοτέον· οἷς δὴ τοὺς ἐπέστησεν ἀνθρώπων ἁπάντων χρήματα σφᾶς ὅτι πλεῖστα ξυλλέγειν ἐνθένδε ἐκκλείσας ὡς εἰδότας ὡς μοῖρα τῶν πορισθησομένων ἡ δωδεκάτη αὐτοῖς κείσεται: ὄνομα δὲ λογοθέτας αὐτοῖς ἔθετο, &c. Vidend. ſynopſ. Baſilicῶν. περὶ ἀναγραφέων.

DLVIII. Idem.

1. τοῖς πάνυ διαπέμψ.
2. locis
3. deſiderabit,
4. expenſis

18. In nulla penitus Provincia Præſides vel Exactores tributorum *loci* [2] Servatores [a] fiant Præfectorum Prætorio, vel Magiſtrorum militum. Quod ſi neceſſitas forſitan expeditionis alicujus tale aliquid *deſideraverit* [3], jubemus ex diſpoſitione noſtri numinis loci Servatorem Præfectorum Prætorio conſtitui, qui de *impenſis* [4] militaribus ſollicitudinem gerat. Nam ſi quis aliter ordinatus ſit: is quidem qui auſus eſt eum facere, triginta librarum auri diſpendio ſubjicietur, & reſtituet nihilominus omnia detrimenta, quæ per eum contigerunt. Is vero qui factus eſt loci Servator, non ſolum Magiſtratu ſuo & honore vel militia privabitur, ſed & decem libras auri multæ nomine dabit.

a *Loci ſervatores*] *A. A.* Vicarius dicitur, legatus, nuntius, procurator nonnunquam,

nonnunquam, quod loco alterius fit. Novell. 8. cap. 2. Nov. 15. cap. 2. Nov. 17. cap. 6. Novell. 28. cap. 2. *Pith.* Vicarius. Ex persona. Balsam. in Præfat. Synod. Carthaginens. *Καὶ ἄλλοι δὲ τοποτηρητὰς τῶν ἤδη ῥηθεισῶν ἐπαρχιῶν τῆς ἀφρικῆς παρῆσαν, τοὺς τόπους ἀναπληροῦντες τῶν μὴ δυνηθέντων συνελθεῖν εἰς τὴν σύνοδον· ὅθεν καὶ τὸ τῆς τοποτηρησίας ὄνομα ἐξελήφθη ἐκ τοῦ τηρεῖν δηλαδὴ ὅ ἐστι φυλάσσειν ἤτοι ἀναπληροῦν τοὺς τόπους τῶν στελλόντων αὐτούς.*

DLIX. Idem.

19. Nemo Judicum sive civilium, sive militarium, ex quo ad commissam sibi Provinciam pervenerit, facultatem habeat ordinandi sibi loci Servatorem in civitatibus vel castris. Qui vero contra hæc gesserit, quinque librarum auri detrimentum *patietur* [1]. Eandem autem multam exolvet etiam ipse qui factus est. Sane priusquam ad subjectam sibi Provinciam perveniat, licentiam habeat constituendi sibi loci Servatorem, qui usque ad præsentiam ejus omnia possit gerere: quæ ipsi quoque Judices exequi poterunt, præter eas causas quæ ultimum supplicium damnatis inrogant. Sed etsi ex divina jussione Judex in aliam Provinciam destinatus fuerit, non prohibetur similiter loci Servatorem in sua Provincia constituere.

θ. κωλύεσθω δὲ.

[1] patiatur.

DLX. Idem.

20. Jubemus omnes Judices tam militares, quam civiles, ut super *maleficiis* [1] quæ in ea Provincia commissa fuerint, per semetipsos cognoscant, & legitimis pœnis noxios afficiant, nec aliquid propter hoc a Provincialibus temptent accipere. Viocolytas [a] vero, vel Listodioctas [b], sive Tribunos [c] propter easdem causas nequaquam eis facere permittimus. Quod si adversus hæc fecerint, Judex solutus cingulo suo, decem auri librarum multam præstabit, is autem qui factus est, castigatus publicabitur, & in exilium mittetur.

θ. κωλύεσθω δὲ πάντας.

[1] maleficia

[a] *Viocolytas*] *A. A.* Dicitur is esse qui violentias prohibet. Vide Nov. 128. cap. 20. Novell. 134. cap. 1. *Pith.* Περιφάσθ τῷ βίας κωλύειν καὶ τοὺς γυναῖκάς τε καὶ παρθενίας καὶ ὑποζύγια καὶ τὰ τοιαῦτα ἁρπάζοντας, ἀναστέλλειν. Dux. Nov. ὥστε τοῦ λοιποῦ μηδεμίαν ἄδειαν ἔχειν τὸν δοῦκα ἤτοι βιοκωλύτην κατὰ Φρυγίαν ἑκατέραν παραγίνεσθαι, &c. Servato Duci Rhetiarum Theodoricus Rex. Decet te honorem, quem geris nomine, moribus exhibere: ut per Provinciam cui præsides nullam fieri violentiam patiaris: sed totum cogatur ad justum, unde nostrum floret Imperium.

[b] *Listodioctas*] *A. A.* Ληστοδιώκτης. Novell. 128. cap. 20. Nov. 134. cap. 1. Latrunculator. Novell. 8. cap. 6. Latronum persecutor.

[c] *Tribunos*] *Pith.* Tribuni & Notarii Prætoriani. Cassiodor. in formul. Præfat. Præt. Militia perfunctis Tribunorum & Notariorum honorem tribuit: & milites suos illis exæquat, qui inter Proceres mixti nostris conspectibus obsecundant. Inde lib. 1. Pater enim candidati sub Valentiniano Principe gessit Tribuni & Notarii laudabiliter dignitatem. Honor qui tunc dabatur egregiis, dum ad Imperiale secretum tales constet eligi, in quibus reprehensionis vitium nequeat inveniri. Zosim. Ἱστορικῶν λόγ. ε'. συνεξῄει δὲ τούτῳ καὶ Ἰωάννης τῶν βασιλικῶν ὑπογραφέων οὓς τριβούνους καλοῦσιν ἄρχων γεγενημένος. Vide L. 2. & 3. C. Theod. de Primicer. & Notar.

DLXI. Idem.

ε. περὶ πόνης κινδύνου. ° 21. Quotiens aliquis Judicum de civitate in aliam civitatem, vel de Provincia in aliam Provinciam transit, neque ipse, neque Officium ejus angariis [a] vel descriptionibus, aut aliis quibuslibet *impensis* ° Provinciales vexare audeat. Debet enim ex Constitutis publicis salariis sumptus facere.

° expensis

[a] *Angariis*] Vide notata ad cap. 7. Constitut. 21. in verb. *Angarias*.

DLXII. Ut quinquaginta dies Judices Provinciarum post successionem in Provincia faciant.

ε. περὶ πόνης διατριβῆς. 22. Judices Provinciarum post successionem per quinquaginta dies in eadem Provincia cujus Magistratum deposuerint, remorentur, & respondeant omnibus qui adversus *eos* ° movere aliquas actiones conantur. Quod si ante quinquaginta dies Provinciam deseruerint, cuncti, qui ab eo læsiones aliquas passi sunt, conveniant *ante* ° Metropolitanum Episcopum, ita *ut* ° singuli propositis sacrosanctis Scripturis deponant, sive manifesta faciant detrimenta sibi inlata, quatenus ex substantia ejusdem Judicis universa damna resarciant cura & periculo Præfectorum Prætorio ac Tracteutarum ejusdem Provinciæ. Nam si hoc neglexerint, de suis facultatibus præfata detrimenta restituere compellantur.

° eosdem

° apud

° &

DLXIII. Idem.

ε. εἰ δέ τις τῶν ἀρχόντων. 23. Si quis Judicum evocatus ad alium Magistratum, vel utilitatem alterius Provinciæ missus fuerit, Procuratorem legitimum constituere debet, qui responsurus sit Provincialibus, qui super detrimentis sibi inlatis ab eo conqueruntur. Nam si hoc prætermiserit, oportet actis intervenientibus, sicut dictum est, apud Episcopum, & deponentibus singulis, quod unusquisque damnificatus est, omnia detrimenta de patrimonio ejus Judicis resarciri, cura & periculo Præfectorum Prætorio, & Tracteutarum ejusdem Provinciæ.

DLXIIII. Idem.

ε. πάσας δέ. 24. Omnes supradictas pecuniarias pœnas Comes privatarum exigat. *Cæterum* ° si hoc facere supersederit, ipse omnia de propriis facultatibus cum Officio suo fisco præstabit. DAT. VII. KAL. JUL. POST CONS. BASILII ° ANN. IIII. INDICT. VIII.

° Iterum

° BELISARII

CONSTITUTIO CXXV.

Διάταξις ρκε'.

De Vicariis seu locum tenentibus. Item de mulieribus adulterium committentibus, & aliis capitulis.

DLXV. De mandanda Jurisdictione.

1. NEque Præfectus Orientis, vel Illyrici, neque Comes sacratum largitionum, vel rerum privatarum facultatem habeant constituendi sibi loci Servatores [a] in quacumque Provincia vel civitate. Sed ne quilibet Judex in commissa sibi Provincia loci Servatorem audeat ordinare. Sane in *Osdroena, vel* ¹ Mesopotamia, vel in aliis locis quotiens usus exegerit, expeditionis forsitan tempore permittimus fieri loci Servatores a Præfectis Prætorio, quibus cura militarium impensarum *mandatur* ². Quinimmo nec Magistros militum, nec Duces concedimus, cum in Provinciis sibi subjectis fuerint, dare loci Servatores, vel Viocolitas [b], aut Listodioctas facere, nisi forsitan divino rescripto permissi, quotiens necessitas exegerit, loci Servatores ordinaverint. Nam qui contra loci Servatorem fecerit, cingulo proprio solutus viginti librarum auri multam sustinebit. Is autem qui factus est, in exilium cum publicatione damnabitur. Erit autem licentia tam Judicibus quam Episcopis Provinciarum, nec non habitatoribus Biocolytas, vel Listodioctas missos ab eis contemnere.

vers. καὶ δὲ.
¹ Osroena &
² mandaretur.
θ. πρὸς πόνοις.

[a] *Loci Servatores*] Vide notata ad cap. 18. Constitut. 124. in eod. verb. & L. 4. C. de Offic. Magist. milit.
[b] *Viocolytas*] Vide notata ad cap. 19. Constitut. 124. in eod. verb.

DLXVI. Idem.

2. Nullus Judex *civilis* ¹ sive militaris sine justa causa Provinciam sibi commissam circumlustret. Quod si ad hoc eum necessitas aliqua compulerit, oportet eum nec non officium ejus de suo sumptum facere, & neque angarias, neque alias quaslibet impensas a Provincialibus desiderare, neque ea quæ mala consuetudo per longum tempus *exegit* ².

θ. μηδεὶ δὲ ἄξιον.
¹ sive civilis
² exigat.

DLXVII. Idem.

3. Judices Provinciarum ita debent recte *conversari* ¹, ut *de nulla* ² causa *necessitas* ³ nobis emergat *aliquem* ⁴ in *Provincias* ⁵ destinandi. Quotiens autem quis tributorum causa destinatus fuerit in Provinciam, loci Servatoris quidem nomen nullatenus usurpet, sed mandatum sibi officium sine detrimento Collatorum impleat.

θ. πρὸς πάντα.
vers. καὶ μάλιστα.
¹ conservari,
² nulla
³ necessitatis
⁴ alium
⁵ Provinciam

DLXVIII. Idem.

4. Ut quoties Vindices [a] vel *exactores* ¹ tributorum opus habuerint, eos Judices adjuvent.

θ. εἰ δὲ ἐν τούτῳ.
¹ exceptores

[a] *Vindices*] Vide notata ad cap. 5. Constitut. 124. in eod. verb.

DLXIX. Idem.

5. Ut Judices omnes cautiones suo periculo pro inlatione tributorum Comiti privatarum dent : & si forte non dederint, pro datis *haberi* [1].

θ. πρὸς πόνης.
[1] habeantur.

DLXX. Idem.

6. Ut Judices tunc pro tributis periclitentur, *quando* [1] *vindices* [2] *procurator* [3] non *habet* [4].

θ. ἐν ἀκείναις.
[1] quoniam
[2] judices
[3] procuratores, *alii*, Provincia
[4] habeant.

DLXXI. Idem.

7. De Judicibus qui testari quemlibet, aut uxorem ducere, aut humari prohibent, aut donationes insinuare ante nuptias, aut inventarium fieri, in omni damno ei qui passus est, condemnandis, & in exilio mittendis: & licere Episcopo vel primis civitatum hæc *referre* [1].

θ. καὶ πᾶσι δέ.
θ. πᾶσιν δὲ διδό-μενον
[1] nobis referre.

DLXXII. Idem.

8. Ut Judices appellationes *suscipiant* [1], & *Apostolos* [2] tribuant. Ut appellatione facta, nulla rerum transmutatio fiat, sed omnia *in integro* [3] maneant.

θ. παρ' αὐτοῖς.
[1] sibi porrectas,
[2] Apochas
θ. πρὸς πόνοις.
[3] integra

DLXXIII. Idem.

9. Ut Judices delinquentes quærant, & non alios ejusdem loci pro eis *detineant* [1], nec pignora ex eodem loco capiant, neque peccantes vendant. Nam omne damnum his, qui passi sunt, restituent, & ipsi in exilium mittuntur: & Adsessores contra leges scriptis consentientes & reliqui proprio lucro damnum resarcientes in exilium mittantur.

θ. ἐπειδὴ δὲ συμ-βαίνει.
[1] teneant,

DLXXIIII. Idem.

10. Ut Judices pro fugientis persona ad Judicem loci ubi fugit, *mittant* [1], ut eis mandetur periculo ejus *qui mandat* [2], & Officii sui. Sin autem eos tradere noluerint, sed pro lucro eos dimittant, honore privati in *exilio mandentur* [3].

θ. εἰ δέ τις.
[1] mittantur,
[2] cui mandatur,
[3] exilium mittantur.

DLXXV. Idem.

11. Ut Judex ad *præcessorem suum* [1] *missas* [a] *sacras* [2] excipiat. Et si quidem privatorum sint, *jussa* [3] expleat: si adversus utilitatem publicam *primum* [4]: & hoc ipsum referre debet, & secundam expectare jussionem.

θ. καὶ πᾶσι δέ.
[1] processorem, *alii*, a processore suo
[2] missa sacra
[3] ista
[4] *absit*.

[a] *Missas sacras*] *A. A.* Sacra pro jussionibus Imperatoris. Novell. 134. cap. 11. *Pith.* Divalis. Gloss. Σάκρα ἡ θεία ἐπιστολή. Histor. Miscell. lib. 17. Cum autem suscepisset Imperator sacram, osculatus est signaculum quod habebat pectusculum Imperatoris. Novell. 1. Valent. & Mart. Nec enim impetratis non rescriptum, non mandatum, vel jussum quod vocant sacrum. In exemplari Petri Pithœi pag. 197. edit. Basil. notatur huc usque Franciscum fratrem habuisse veterem Codicem ejusdem Petri.

DLXXVI. Idem.

12. Ut creditores filios debitorum pignoris jure aut servitutis, aut ut eos conducant, abducere non possint. Sin autem hoc fecerint, cadentes ex debito, aliud tantum debitori præstantes in exilium dirigantur. ι. ἵνα δὲ οἱ.

DLXXVII. De muliere.

13. Mulierem licet pro marito multotiens in privato aut in publico debito intercedat, non teneri, nisi manifeste probetur quod pecunia in propria ejus utilitate expensa est. ι. γυναῖκα δὲ.

DLXXVIII. De mulieribus.

14. Mulieres pro nulla causa aut debito in custodiam, id est, in carcerem mitti: sed aut per procuratores, aut per se respondere debent. Et si non habeant fidejussorem, cautioni juratoriæ committendæ sunt. Sin autem criminalis fuerit causa: aut in Monasterio, aut mulieribus custodiæ causa *tradi*[1], ne pudori earum insidietur. ι. ἀναγκάζεσθαι. ι. εἰ δὲ ἔγκλημα. vers. εἰ δὲ βαρύτερον.

[1] dare,

DLXXIX. Idem.

15. Ut Sanctimonialis[a] aut Monacha de Monasterio non abstrahatur. ι. Μονάστριαν.

[a] *Sanctimonialis*] *A. A.* Novell. 5. cap. 9. Novell. 7. cap. 1. Novell. 59. cap. 1. 2. Novell. 80. cap. 1. Monacha, Monasteria, Ascetria eadem appellatur. Vide lib. 9. tit. 25. Cod. Theodos. de raptu vel matrimonio Sanctimonialium Virginum vel Viduarum. *Pith.* Vide L. raptores C. de Episcop. & Cleric. D. Augustinus de dec. Virg. Non mihi videtur ista parabola vel similitudo ad eas solas pertinere propria & excellentiori sanctitate Virgines, quæ in Ecclesia nominantur, quas etiam usitatiori vocabulo Sanctimoniales appellare consuevimus. Et Psalm. 99. Invenis Sanctimoniales indisciplinatas. Numquid ideo sanctimonium reprehendendum? Idem de sancta Virginitat. cap. ult. Pro modulo itaque vestro & de sanctitate qua sanctimoniales proprie dicimini.

DLXXX. De mœchis.

16. Mœchos eas pœnas pati volumus, quas lex Constantini instituit, vel qui mediatores, aut *hujus*[1] sceleris ministri fuerint. Uxor autem mœchi dotem & donationem habeat. Sin autem dotalia instrumenta non habuit, quartam partem rerum mariti accipiat. Mulier autem mœcha in *Monasterium*[2] mittatur. Et siquidem voluerit maritus intra duos annos eam recipere, ei liceat: & nullum præjudicium ex hoc nuptiæ patiantur. Sin autem noluerit: mœcha *fit*[3] ibi permanens usquequo vivit. Et siquidem quosdam *ex*[4] descendentibus habeat, duas partes ejus substantiæ habeant, Monasterium autem tertiam. Si autem ascendentes habeat, hos tamen, qui tali sceleri non consenserunt tertiam ipsi habeant, Monasterium bessem. Si autem neque ascendentes neque descendentes habeat, totus as Monasterio ι. ἄνπερ δὲ.

[1] abest.
[2] Monasterio
[3] fiat
[4] de

adquiratur. Per omnia autem oportet pacta in dotalibus instrumentis inserta servari.

DLXXXI. *De repudiis.*

θ. ἐπειδὴ δὲ.
¹ distrahunt.

17. Qui consensu matrimonia *solvunt* ¹. Sed hodie totum hoc capitulum innovatum est.

DLXXXII. *Idem.*

θ. ἄν τις δὲ κατηγορηθεὶς.

18. Si mœchus condemnationem effugiens, eam de qua accusatus fuerit duxerit, competentibus pœnis a quolibet Judice subjiciendus est: illa autem in Monasterio mittatur.

DLXXXIII. *Idem.*

θ. ἐπειδὴ δὲ.
¹ exarmare, *fortè*, exartuare, pro artuum dissolutione

19. Nulli Judici liceat utrasque manus aut utrosque pedes reo abscindere, neque ᵃ *exarthrare* ¹ in qualicumque delicto: sed si quidem mortale est crimen, morte damnare.

ᵃ *Exarthrare*] *Pith.* Ἐξάρθρημα. τῶν ἄρθρων διάλυσις. Galenus de oss. Ἱπποκράτης θάτερον τῶν συνταττομένων ὀστῶν τὸ πέρας ἄρθρον ὀνομάζει πολλάκις· οὐ μὴν ὁπότερόν γε ἔτυχεν, ἀλλὰ τὸ περιφερές τε καὶ τῇ κοιλότητι τοῦ πλησιάζοντος ἐμβεβηκός. Vidend. Ægynn. Περὶ ἐξαρθρημάτων.

DLXXXIIII. *Idem.*

θ. περὶ κλωπῆς.
¹ Furibus
² membra
³ cum gladio non nocte cum
⁴ subigantur.

20. *Fures* ¹ autem *membro* ² non abscindantur. Fures autem dicimus qui *noctu sine gladiis* ³ ambulant. Reliqui autem competentibus pœnis *subjiciantur* ⁴.

DLXXXV. *Idem.*

θ. ὥστε δὲ μή.
¹ Nullius
² autem bona
³ habeat:
⁴ autem
⁵ donationem reddit & dotem.

21. *Nulli* ¹ *autem* ² publicari debent, nisi qui neque descendentes neque ascendentes *habet* ³. Uxoribus *tamen* ⁴ eorum *donationibus redditis & dotibus* ⁵. Sin autem dotes non habeat, juxta statuta quartam partem ex rebus damnati habeat. Ascendentes autem usque ad tertium gradum vocantur. DAT. KAL. MAII. IMP. JUST. PP. A. ANN. XXVI. C. BASILII ANNO XV.

Διάταξις ρκϛ'.

CONSTITUTIO CXXVI.

DLXXXVI. *De usuris supra duplum non computandis.*

IMP. JUSTINIAN. PP. AUG. HERMOGENI MAGISTRO OFFICIORUM.

¹ & actionem

1. MAnifestissima est nostri Numinis Constitutio, quæ usque ad dupli quantitatem *exactionem* ¹ debiti concludit. Si igitur creditores tui quidam in duplum acceperunt, alii adhuc minus consecuti sunt: hi quidem qui in duplum ex usurarum quantitate per diversa tempora consecuti sunt, nullam adversus te inquietudinem pro-

ponere concedantur: alii autem si simili modo repleti fuerint, eo modo silere conpelluntur. Et si debita subsecuti fuerint, feneratitias cautiones recuperare, vel si remanserint, suis viribus vacare, si preces veræ sunt, præsentis oraculi sanctione decernimus. Similis huic Constitutioni Græca subsequitur, quæ jubet in his tantum quæ civitates mutuantur, locum non habere.

CONSTITUTIO CXXVII. Διάταξις ρκζ'.

DLXXXVII. De partiariis solutionibus usurarum in duplum computandis.

IMP. JUSTINIANUS A. ARSILIO.

I. QUidam mutuatus ab aliquo quingentos aureos, solvit aliquam quantitatem usurarum, quasdam autem debens cautionem emisit in sexcentis aureis. Quoniam autem omnis solutio ad nongentos quadraginta novem aureos pervenit, & creditor dicebat totum in usuris solutum fuisse, & exigebat sexcentos qui cautione continebantur: ait autem lex: Si reliquos quinquaginta unum solverit ut debitum duplicetur, nihil aliud exigetur: quamvis veteres dixerint, tunc super duplum non *competit* [1] debitum, quando nulla solutio in medio contigit. DAT. XVIII. KAL. MAIAS CP. BELISARIO V. C. CONS.

[1] petit

CONSTITUTIO CXXVIII. Διάταξις ρη'.

DLXXXVIII. De raptis mulieribus quæ raptoribus nubunt.

I. QUam jam videor conscripsisse in Regia civitate. *In eadem Constitutione finiuntur Novellæ Constitutiones, quæ post Codicem Divi Numinis Justiniani promulgatæ sunt.*

Expliciunt Constitutiones secundum Capitula superius designata.

DOMINI JULIANI ANTECENSORIS
DICTATUM
DE CONSILIARIIS [a].

SI emerserit de Clericis, vel Monachis, vel Ascetriis, sive de conditione eorum, sive de substantiis, sive de alienatione, sive de legitima portione, sive de debita liberis eorum vel aliis quibusdam personis, sive de accusatione, vel sententiis, vel sportulis, vel apud quem litigare debeant, vel de consecratione eorum. Item de Episcopis si qua emerserit quæstio lege in Novellis constit. relatam, cujus initium est, De privilegiis, & est circa XXX. constit. Sin autem de rebus Ecclesiasticis, vel alienatione, vel emphiteusi, vel conductione quærere volueris, lege iterum Novellas duas constitutiones circa CX. relatas. ** Si autem quæratur apud te de custode, de possessione, lege in III. libro Cod. Titulo XIX. & præsertim II. ejus constit. Sin autem de dilatationibus quæ debeant præstari his a quibus probatio exigitur, lege libro III. Cod. Tit. XIX. Si autem de Curialibus quæris, vel de alienatione, vel de legitima portione, quæ debeat Curiæ & publico præstari, lege libro X. Titulo competenti subjectas constitutiones. Lege autem & post Codicem Novellas, constitutione una quidem, cujus inscriptio est, De novem unciis, & est circa XL. constitut. altera autem quæ de naturalibus filiis loquitur, & est circa LXXX. constitutionem. Habes autem & alias duas constitutiones quæ de Curialibus loquuntur, & sunt circa C. constitut. Si autem de testium productione quæras, lege libro IIII. Cod. tit. XX. & libro XXII. Digest. titulo V. de testibus, & in Novellis eam constitutionem quæ inscripta est, de testibus. Non prætermittas autem nec constitutionem prælatam in Novellis in qua plura dicta sunt de testibus, & de instrumentis admittendis, cujus inscriptio est de instrumentis, & est circa LXX. constitutionem. Quod si apud te quæsitum fuerit de testibus Hereticis, lege in libro I. Cod. tit. V. constitutionem ultimam. Leges autem & circa LX. constit. Novellarum. Invenies quod Heretici de Curiali condicione omnimodo possunt testimonium dicere. Frequenter autem legere debes tit. de probationibus in lib. IIII. Cod. & libro XXII. Digestorum relatum. Sed & titulum de Quæstionibus in lib. XLVIII. Digestorum positum. Cotidie autem legendus tibi est lib. IX. Cod. propter criminales discussiones, & maxime titulo de custodia & exhibitione reorum, in quo est Græca constitutio quæ de temporibus loquitur, intra quæ oportet criminales exilii causa mitti, quando hac sunt coërcitione digni. Quod si de fiscalibus vel tributis emerserit quæstio, invenies in lib. X. Cod. a primo tit. usque ad * alium complures titulos. Si autem de patrimoniali capitulo aliquid emerserit, lege in primo libro Cod. & libro XI. competente titulo lib. L. Digestorum. Lege autem diligenter & tit. de Officio Præsidis tam in libro primo Protorum, quam in libro primo Cod. relatum. Quod si de Religione quæratur apud te, & de Hereticis, legere debes quinto titulo libro primo Cod. & alios plures titulos post eum positos. Quæ autem pertinent ad querellam constitut. circa CV. Novellarum relatam. Lege autem & aliam inter Novellas constit. cujus inscriptio est de diversis capitulis. Ibi invenies quod hodie non cogitur testator sua manu heredum nomina scribere. Lege autem & constit. Novellam, quæ innovavit agnatorum & cognatorum jura, & ab intestato successiones formavit, quæ est relata circa CV. constit. Lege autem & de nuptiis Novell. constit. frequenter, & duas constit. in Novellis positas de repudiis & adulteriis, quæ sunt circa finem Novellarum. Omni autem modo lege tit. I. lib. XLII. Digestorum. Nam ibi de re judicata & de interlocutionibus invenies. De Compromissariis autem sive Arbitris, invenies in lib. IIII. Protorum, & in libro secundo Cod. circa finem eorum librorum titulos competentes. De Adscriptitiis autem invenies lib. XI. Codicis*

dicis tit. de colonis censitis, & alios complures tales titulos tam de colonis privatorum, quam de tamiacis, & similibus. Si quæsitum fuerit apud te hoc quod natum est quem sequatur, vel cujus sit condicionis, quare ea quæ cum legibus [1]. * Perlege autem & de nuptiis constit. in Novellis in qua plura invenies de dote & de nuptiali donatione. Et frequenter legenda est tibi eadem constitutio. Alias enim [2] inscriptiones reliquarum constitutionum legere debes. Ex his enim per conjecturam capias quid innovatum est in nuptiis [3] * causis. Lege autem & primam constitut. Novell. in qua de legatis & de lege Falcidia, & de inventario, & alia utilissima plura relata sunt. Lege autem & in libro VI. Cod. Constit. de jure patronatus, & constit. sub titulo de Caducis tollendis, constit. de inventario sub Tit. de jure deliberandi, ultima latina ad Senatum : & constitut. de incertis personis sub titulo competenti, qui omnes tituli in VI. lib. Cod. relati sunt plurima & utilissima continentes. Quod si quæratur * avo forte ad [4] absentem condemnare vel alio modo prægravare, legenda erit constitutio in primo titulo tertii lib. Cod. relata e nostri Principis constitut. de jurejurando autem si quando fuerit quæsitum debet legere primo tit. IIII. Cod. lib. Legere autem debet, & in lib. VII. Cod. de re judicata & diversis sententiis & interlocutionibus tit. competentes. De Emphiteusi autem & de conductionibus invenies lib. IIII. Cod. ultimum & penultimum. In his autem titulis non prætermittas illam pulcherrimam legem qua cavetur licere intra annum sine pœna a contractu in conductionibus recedere. Lege autem constit. inter Novellas relatam de mandatoribus & fidejussoribus, & de duobus reis promittendi. Quod si de numerata pecunia quæstio emergat, lege competentem tit. in lib. IIII. Cod. & Novellam constitutionem post Codicem positam, De dote cauta & non numerata. Non lateat vero te quod Ecclesiis quadraginta annorum præscriptio opponitur, ut cavetur constit. circa centesimam Novellarum posita. Ecclesiæ Romanæ autem centum annorum præscriptio objicitur, ut est relatum in lib. I. Cod. tit. de rebus Ecclesiasticis constit. Principis nostri : & quod civitas pupilli sive adulescentis locum obtineat, quod frequenter quidem dicitur, ubi autem relatum est, ignoratur. Est autem positum in lib. II. Cod. tit. LIII. const. IIII. De ordine autem Edictorum sive peremptorii sive aliorum, & de Præconum vocibus absentes evocantium post litis contestationem invenies, in libro primo de Judiciis, titulo primo circa media loca tit. I. Sin autem actor intentionem suam deseruerit, quid juris sit, in Novell. const. post Codicem promulgatum invenies circa CV. constitut.

[1] conlegimus.
[2] etiam
[3] nuptialibus
[4] an oporteat

* *De Consiliariis Dictatum*] *Pith.* Legimus apud Gennadium Pomærii Dictatum de contemptu mundi. Fuit hoc eis sæculi verbum. Porro hæc quidem sacrosanctæ illius Jurisprudentiæ non sunt, quæ Scævolas & Papinianos protulit: quibus vel ista tam proxime adjungere vereor, ne sacrilegium plerique interpretentur. Ac ne notas quidem accuratiores mereri fateor. Sed adjumento tamen nobis erunt vel maximo, cum quod argumentum contineant quarumdam Constitutionum quæ in Justiniani Codice hactenus desiderantur, tum quod ex his etiam quasi unguiculis certius agnoscere possimus quæ fuerit ejus ætatis civilis scientia, cujus potissimum judicio atque arbitrio Jus conditum, collectum compositum, digestum habemus.

Explicit de Consiliariis feliciter.

ITEM COLLECTIO DOMINI JULIANI ANTECENSORIS.

Tutores, vel divisam tutelam administrant, vel indivisam communiter gerunt. Et siquidem divisa est sive a testatore sive a Judice, unusquisque pro sua administratione tenetur: nisi forte aut cum oportebat contutores removere ut suspectos * homini [1], *non removit aut tardius removit. Quod si ipsi inter se diviserunt tutelam, tunc adsimilantur eis qui communiter administrationem gesserunt. Et ita relatum est in lib. v. Cod. tit.* LIII [2]. *constit. secunda. Si autem indivisa tutela sit, distinguitur: & interea dicendum est facultatem habere pupillum & in solidum quem voluerit tutorum suorum eligere. Si tamen rem de qua agitur omnes gesserunt, sed siquidem omnes solvendo sint litis contestatae tempore dividitur inter eos actio: si autem quidam eorum eo tempore solvendo non sint, onera eorum hi qui solvendo sunt, recipiunt. Sed si quidem ex negligentia communi vel eorum tantum culpa qui solvendo non sunt, condemnati fuerint idonei tutores, ceduntur eis actiones pupilli, vel habebunt utilem actionem adversus contutores suos. Quod si ob dolum communem condemnati fuerint, nulla eis cessio vel opitulatio datur. In tantum autem idoneis contutoribus constitutis, alii tutores ob culpam communem non condemnantur insolidum, ut etiam Magistratus Municipales & fidejussores necesse sit ante eos conveniri, si solvendo sint. Tunc enim ultimae personae publicae * cum querella pupilli in eo sit, quod non remoti fuerint tutores ut suspecti, vel quod satisdatio exacta non sit. Et haec omnia manifestissime dicta sunt lib.* XXVI [3]. *tit. III. Digestorum. Primo haec si omnes rem de qua agitur, administraverint. Quod si quidam gesserunt, quidam non, siquidem ex neglegentia obligati sunt. Siquidem solvendo erant hi qui administraverunt eo tempore quo deposuerunt tutelam, postea autem ad egestatem pervenerunt, si quidem per pupillum hoc factum est, ad eum non ad tutores ipsius periculum pertinebit, ut relatum est in prima constit. tit. L. II. lib. v. Cod. Quod si nihil per eum factum est, interea oportet eum qui administravit, conveniri, ita etsi solvendo esse dicatur. Sed nihilominus eventus ei qui non administravit, periclitatur. Et ita relatum est in ultima constit. ejusdem tit. Haec si ob neglegentiam accusatur tutor. Si autem ob dolum, aut de lata culpa, tunc adsimilantur hi qui non administraverunt eis qui communiter indivisam tutelam gesserunt, ut est relatum lib. v. Cod. tit. LII. const. II. Dico autem non administrasse tutelam & eum qui rem de qua agitur non administravit. Nam quantum ad eam rem, non immiscuit se administrationi. Haec ante condemnationem. Quod si contra omnes tutores condemnatio prolata est, tunc dividitur quantitas adversus omnes aequaliter, & uno non idoneo invento, aliis periculum non imminet, ut est relatum in lib. VII. Cod. tit. v. constit. secunda. Quod si heredibus tutorum vel curatorum quaestio emerserit, lege LIIII. tit. lib. v. Cod. nam ibi plenissime de his atque manifestissime expositum est. Secundum eas distinctiones oportet nos eas quae videntur esse contrarietates discernere.*

* omnino.

[2] LII.

[3] 27. sed & lib. 35. tit. 8.

EXPLICIT.

EDICTUM[a]
PIISSIMI IMPERATORIS JUSTINIANI,
FIDEI[b] CONFESSIONEM CONTINENS,

& refutationes hæreseωn quæ adversantur Catholicæ Dei Ecclesiæ.

[b] RECTÆ FIDEI.

SCIENTES quod nihil aliud sic potest misericordem Dominum placare, quam ut omnes Christiani unum idemque sapiant in recta & immaculata fide, nec sint dissensiones in sancta Dei Ecclesia: necessarium putamus, omnem occasionem interimentes eis qui scandalizantur, vel scandalizant, rectæ fidei confessionem, quæ in sancta Dei Ecclesia prædicatur, præsenti Edicto facere manifestam: ut & illi qui rectam fidem confitentur, firmiter eam custodiant: & illi qui adversus eam contendunt, discentes veritatem, festinent semetipsos unire sanctæ Dei Ecclesiæ.

Confitemur igitur credere in Patrem & Filium & Spiritum Sanctum, Trinitatem Consubstantialem, unam Deitatem, sive naturam & substantiam & virtutem & potestatem in tribus subsistentiis sive personis adorantes, in quæ baptizati sumus, in quæ credimus, & quibus confessionem dedimus: proprietates quidem separantes, Deitatem autem unientes. Unitatem enim in Trinitate, & Trinitatem in unitate adoramus, mirabilem habentem & divisionem & unitionem. Unitatem quidem secundum rationem substantiæ seu Deitatis, Trinitatem autem secundum proprietates vel subsistentias sive personas. Dividitur enim sine divisione, ut sic dicamus, & conjungitur divisim. Unum enim est Deitas in tribus, & tria unum, in quibus Deitas est. Aut ut subtilius dicamus, ipsa tria est Deitas, Deus Pater, Deus Filius, Deus Spiritus Sanctus, cum unaquæque persona solum intelligitur, mente separante inseparabilia, & tria unus Deus, cum simul intelliguntur propter eandem virtutem eandemque naturam. Quoniam oportet & unum Deum confiteri, & tres subsistentias prædicare seu tres personas, & unamquamque cum sua proprietate. Et unitatem confitentes, confusionem non facimus secundum Sabellium, dicentem Trinitatem unam esse Personam, trinomium eundem Patrem & Filium & Spiritum Sanctum, nec dividentes proprietates, alienamus a Dei Patris substantia Filium & Spiritum Sanctum, secundum Arrii furorem, in tres diversas naturas incidentis Deitatem. Unus igitur Deus Pater, ex quo omnia: & unus unigenitus Filius, per quem omnia: & unus Spiritus Sanctus, in quo omnia. Confitemur autem ipsum unigenitum Filium Dei, Deum Verbum, ante secula & sine tempore ex Patre natum, non factum. In ultimis diebus propter nos & propter nostram salutem descendisse de cælis & incarnatum

esse ex Spiritu Sancto & sancta gloriosa Dei Genitrice semper Virgine Maria, & natum ex ipsa, qui est Dominus Jesus Christus unus de Sancta Trinitate, consubstantialis Deo Patri secundum Deitatem, & consubstantialis nobis idem ipse secundum humanitatem, passibilis carne, impassibilis idem ipse Deitate. Non enim alius quidam est præter Deum Verbum, qui passionem & mortem suscepit: sed ipse impassibilis & sempiternus Deus Verbum generationem carnis humanæ sustinere dignatus implevit omnia. Ideo non alium Deum Verbum esse, qui miracula operatus est, & alium Christum qui passus est, cognoscimus. Sed unum eundemque Dominum nostrum Jesum Christum, Dei Verbum Incarnatum & hominem factum, & ejusdem ipsius miracula & passiones, quas carne voluntarie sustinuit, confitemur. Non enim homo aliquis pro nobis semetipsum dedit, sed ipse Deus Verbum, suum corpus pro nobis dedit, ne in hominem spes & fides nostra sit, sed in ipsum Deum Verbum fidem nostram habeamus. Et Deum igitur eum confitentes, non abnegamus ipsum esse hominem: & hominem dicentes eum, non abnegamus ipsum esse & Deum. Si enim Deus tantummodo esset, quomodo patiebatur? quomodo crucifigebatur & moriebatur? Aliena enim ista sunt Deo. Sin autem homo solum, quomodo per passionem vincebat? quomodo salvos faciebat? quomodo vivificabat? Hæc enim supra hominis naturam erant. Nunc autem idem ipse patitur, & salvos facit, & per passionem vincit, idem ipse Deus, idem ipse homo, utrumque tanquam unum, utrumque tanquam solum. Unde ex utraque natura, id est ex Deitate & humanitate unum Christum compositum dicentes, confusionem unitioni non introducimus. Et in utraque autem natura, id est in Divinitate & Humanitate unum Dominum nostrum Jesum Christum Verbum Incarnatum & Hominem factum cognoscentes, divisionem quidem per partes, vel incisionem non inferimus uni ejus subsistentiæ. Differentiam autem naturarum ex quibus est compositus, significamus non interemptam propter unitatem, quoniam utraque natura in ipso est. Cum enim compositionem dicamus, necesse est confiteri & partes in toto esse, & totum in partibus cognosci. Nec enim Divina Natura in Humanam transmutata est, nec Humana Natura in Divinam conversa est. Magis autem intelligitur, quod utraque in proprietate & ratione suæ naturæ manente, facta est unitas secundum subsistentiam. Unitas autem secundum subsistentiam, significat quod Deus Verbum, id est una subsistentia ex tribus Deitatis subsistentiis non ante plasmato homini unitus est, sed in utero Sanctæ Virginis creavit sibi ex ipsa in sua subsistentia carnem animatam anima rationabili & intellectuali, quod est Natura Humana. Hanc autem secundum subsistentiam unitatem Dei Verbi ad carnem, docens nos & divinus Apostolus dicit, Qui cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est, æqualem se esse Deo: sed semetipsum exinanivit, formam servi accipiens. Per hoc enim quod

dixit, qui cum in forma Dei esset, Verbi subsistentiam in naturali Dei esse ostendit. Per hoc autem quod dixit, formam servi accepit, naturæ hominis, & non subsistentiæ sive personæ unitum esse Verbum significavit. Nec enim dixit quod eum qui in forma servi erat, accepit: ne ante plasmato homini unitum esse Deum Verbum ostenderet, sicut Theodorus & Nestorius blasphemarunt, affectualem dicentes unitatem. Nos autem sequentes divinos, & sanctos Patres, confitemur quod Deus Verbum Caro factus est. Quod est secundum subsistentiam sibi unire naturam humanam. Ideo & unus est Dominus noster Jesus Christus, habens in semetipso perfectionem Divinæ naturæ, & perfectionem naturæ humanæ. Et est Unigenitus quidem & Verbum, ut puta ex Deo Patre natus, & primogenitus autem in multis fratribus. Idem ipse, cum factus est homo, Filius enim Dei, Filius hominis factus est, & manens quod erat, non transmutavit quod factus est. Unde & duas nativitates ejusdem ipsius Unigeniti Dei Verbi confitemur, ante secula quidem ex Patre incorporaliter nati, in ultimis autem diebus ejusdem ipsius Incarnati, & nati de sancta gloriosa Dei Genitrice & semper Virgine Maria. Qui enim de Patre splenduit supra intellectum, ex matre ortus est supra rationem, & cum Deus verus esset, factus est vere homo. Ideo proprie & vere Dei Genitricem & sanctam, & gloriosam & semper Virginem Mariam confitemur: non quia Deus Verbum initium ex ipsa accepit, sed quod in ultimis diebus Unigenitus Deus Verbum, qui ante secula erat, incarnatus ex ipsa, immutabiliter homo factus est, & cum invisibilis in suis esset, visibilis factus est in nostris. Et cum impassibilis Deus esset, non dedignatus est passibilis esse homo, & immortalis, mortis legibus subjacere. Istum qui in Bethlehem de semine David natus est secundum carnem, & similis factus hominibus, & crucifixus est pro hominibus sub Pontio Pilato, prædicaverunt sancti Apostoli ipsum esse Deum, ipsum hominem: ipsum Filium Dei, ipsum Filium hominis: ipsum de Cœlo, ipsum de terra: ipsum impassibilem, ipsum passibilem. Deus enim Verbum, qui natus est desursum ex Patre ineffabiliter, inenarrabiliter, incompræhensibiliter, sempiterne, ipse in tempore nascitur deorsum de Virgine Maria: ut illi qui deorsum prius nati sunt, desursum secundo nascerentur, id est, ex Deo. Ipse igitur matrem tantummodo habet super terram, & nos Patrem tantummodo habemus in Cælo. Cum enim accepisset mortalem patrem hominum Adam, dedit hominibus suum Patrem immortalem, secundum hoc quod dicitur. Dedit eis potestatem Filios Dei fieri. Unde & mortem secundum carnem gustat Filius Dei, propter carnalem suum patrem, ut Filii hominis vitæ ejus participes fierent, propter suum secundum Spiritum Patrem Deum. Ipse igitur secundum naturam Filius est Dei; nos autem secundum gratiam. Et iterum ipse secundum dispensationem & propter nos filius fuit Adam, nos autem secundum naturam sumus filii

Joann. 1.

Joan. 1.

Adam. Pater enim est ejus Deus secundum naturam, noster autem secundum gratiam. Et Deus fuit ei secundum dispensationem, eo quod homo factus est: noster autem secundum naturam Dominus est & Deus. Et ideo Deus Verbum, qui est Filius Patris, unitus carni factus est caro, ut homines uniti spiritui, fierent unus spiritus. Ipse igitur verus Filius Dei, omnes nos indutus est, ut omnes induamur unum Deum. Et est & post Incarnationem unus de Sancta Trinitate unigenitus Filius Dei Dominus noster Jesus Christus, compositus ex utraque natura. Compositum autem Christum confitemur sanctorum Patrum doctrinam sequentes. In mysterio enim Christi unitas secundum compositionem, confusionem & divisionem rejicit, & servat quidem utriusque naturæ proprietatem, unam autem substantiam seu personam Dei Verbi, & cum carne ostendit. Et est unus idemque perfectus in Deitate & perfectus in humanitate. Non tanquam in duabus subsistentiis sive personis, sed in Divina natura & Humana cognoscendus, ut unus sit utraque, perfectus Deus & perfectus Homo. Idem ipse Dominus noster Jesus Christus, unus de Sancta Trinitate, conglorificandus Patri & Sancto Spiritui. Nec enim quartæ personæ adjectionem suscepit Sancta Trinitas, incarnato uno de Sancta Trinitate Deo Verbo. Istam igitur bonam traditionem, quam a sanctis Patribus accepimus, custodimus, in qua vivimus & conversamur, & quam ab hac vita proficiscentes, oramus nobiscum habere, quæ est in Patrem & Christum Filium Dei vivi, & Sanctum Spiritum confessio.

Hæc itaque confitentes super alias Sancti Cyrilli de fide recta doctrinas, & hoc quod dictum est ab ipso, unam naturam Dei Verbi Incarnatam suscipientes, confitemur quod ex Divina natura & Humana unus Christus effectus est: & non una natura, prout quidam male intelligentes dictiones conantur dicere. Unde & ipse Pater quoties unam naturam dixit Verbi Incarnatam, in hoc, naturæ nomine pro subsistentia usus est. Et in quibus libris dixit hanc dictionem, in sequentibus sæpius intulit: & quando Filium & quando Verbum, aut Unigenitum, quæ non naturam, sed subsistentiam sive personam significant. Subsistentia igitur Verbi incarnata, non unam naturam, sed unum Christum compositum effecit, eundem ipsum Deum & hominem. Eos autem qui Christum Deum & hominem confitentur, unam naturam sive substantiam ipsius dicere, impium est. Impossibile enim est, Dominum nostrum Jesum Christum secundum unam eandemque naturam seu substantiam & ante secula esse, & in tempore: aut impassibilem & passibilem: quod in una subsistentia, sive persona ejus recte confitemur. Ex ipsis autem dictum ejusdem Sancti Cyrilli ostendemus de memorata dictione manifestam ipsius doctrinam. In prima enim ad Successum epistola, cum dixisset unam naturam Dei Verbi incarnatam, statim intulit: Ergo quantum quidem ad intellectum pertinet, & ad videndum tantummodo oculis

animæ, quemadmodum incarnatus eſt Unigenitus duas naturas eſſe dicimus, unum autem Filium, & Chriſtum, & Dominum Deum Verbum incarnatum, & hominem factum. Per iſta autem Pater modum Incarnationis volens manifeſtare, indiviſam & inconfuſam cuſtodiens unitionem, & numerum naturarum quæ convenerunt, demonſtravit, & unum Chriſtum prædicavit, & non unam naturam Deitatis & carnis. Et in ſecunda autem ad eundem Succeſſum epiſtola ſimilia docens, ita ſcribit: Nam ſi quidem unam dicentes Verbi naturam tacuiſſemus, non inferentes incarnatam, ſed quaſi extra ponentes diſpenſationem: erat illis forſitan & veriſimilis ratio confingentibus interrogare, ubi perfectio in humanitate, vel quomodo ſubſtitit humana ſubſtantia. Quoniam autem & perfectio in humanitate, & noſtræ ſubſtantiæ monſtratio introducta eſt dicendo incarnatam, ceſſent harundineam virgam ſibi ſupponentes. Ejicientem enim diſpenſationem, & abnegantem Incarnationem, oportebat juſte accuſari, auferentem a Filio perfectam humanitatem. Sin autem, ut dixi, Incarnatum eſſe dicendo ipſum, manifeſta eſt & indubitabilis confeſſio, quod factus eſt homo, nihil jam prohibet intelligere, quia cum unus ſit & ſolus Filius Chriſtus, idem ipſe Deus & homo, ſicut in Deitate perfectus, ita & in Humanitate perfectus. Rectiſſime autem & nimis prudenter tua perfectio de ſalutari paſſione rationem exponit: non ipſum Unigenitum Filium Dei, ſecundum quod intelligitur & eſt Deus, paſſum eſſe in ſua natura, quæ ſunt corporis affirmans: magis autem paſſum eſſe terrena natura. Oportet enim neceſſario utraque ſervari uni & vere Filio: & non pati ſecundum Deitatem, & dici paſſum eſſe eundem ipſum ſecundum Humanitatem. Ipſius enim paſſa eſt caro. Et in tertio decimo cap. ſcholiorum idem Sanctus Cyrillus ſimiliter rejiciens eos qui duos filios introducunt, & eos qui dicunt unam naturam Deitatis & carnis Chriſti, ita ſcribit: Non diſcernendum unum Dominum Jeſum Chriſtum in hominem ſeparatim, & in Deum ſeparatim: ſed unum eundemque Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum dicimus, naturarum ſcientes differentiam, & inconfuſas eas ſibi invicem conſervantes. Si igitur prout docet nos Sanctus Cyrillus, unus eſt Dominus noſter Jeſus Chriſtus perfectus in Deitate, & perfectus idem ipſe in Humanitate, & non eſt paſſus divina ſed terrena natura, ſcit autem & naturarum differentiam, & quod inconfuſe ſibi invicem in una ſubſiſtentia conſervantur: certum eſt quod eundem ipſum in divina & in humana dicit Pater cognoſci, & utramque naturam in ipſo eſſe ex quibus & compoſitus eſt. Et non aliquis ſic inſaniat, ut arbitretur eos recte ſapere, qui dicunt unam eſſe naturam ſive ſubſtantiam carnis & Deitatis Chriſti: eandem divinam & terrenam paſſibilem & impaſſibilem.

Quoniam autem & alio modo quidam oſtendere conantur unam eſſe naturam Deitatis & Humanitatis Chriſti, exemplum hominis pro-

ponentes, & dicentes, quod ſicut ex diverſis naturis anima & corpore conſiſtens homo una natura dicitur, ſic & ex duabus naturis Deitatis & Humanitatis Chriſtum dicentes, debemus unam ipſius dicere naturam. Illud ad eos dicemus, quod homo quidem, licet ex diverſis conſtet, id eſt anima & corpore: tamen ideo una natura dicitur, quoniam in omnibus ſubſiſtentiis ſive perſonis, quæ ſub eadem ſpecie referuntur, communiter prædicatur. Licet enim unaquæque ſubſiſtentia ſive perſona, ſicut Petrus & Paulus, proprietatibus a ſe invicem ſeparantur, ſed tamen non natura div luntur, ambo enim homines. Et iterum nec anima ſine corpore, nec corpus ſine anima homo eſt, ſed ex eo quod non erat, ad hoc quod eſt ex anima & corpore creatus eſt. Unaquæque autem creatura, licet ex diverſis conſtet, ſed tamen unam illam habere dicitur naturam, ſecundum quam ex Deo creata eſt. Chriſtus autem non ſic, nec enim unam naturam ſive ſubſtantiam ſignificat, quæ communiter in pluribus ſubſiſtentiis ſive perſonis prædicatur ſicut homo, ſi enim hoc eſſet, multi Chriſti invenirentur, in quibus communitas unius naturæ prædicabitur: quod & dicere impium eſt. Sed neque ab initio ex Deitate & Humanitate, ſicut homo ex anima & corpore, Chriſtus creatus eſt, ut hoc ſit natura Chriſti, ſed cum Deus eſſet an e ſecula divinum Verbum, & eſſet ejuſdem naturæ ſive ſubſtantiæ Patri, & Creator omnium, in ultimis diebus hominis naturam ſecundum ſubſiſtentiam ſibi uniens, factus eſt homo manens Deus. Eſt igitur Chriſtus una ſubſiſtentia ſive perſona, & habet in ſemetipſo perfectionem divinæ & increabilis naturæ, & perfectionem humanæ & creabilis naturæ. Quomodo igitur, in quo duæ cognoſcuntur increabilis & creabilis, in eo unam naturam ſive ſubſtantiam dici poſſibile eſt? Licet enim una ſubſiſtentia ſive perſona Chriſtus ſit, ſed conſubſtantialis Deo & Patri, & conſubſtantialis nobis idem ipſe eſt: non tamen ſecundum unam eandemque naturam ſeu ſubſtantiam: Sin autem una natura ſive ſubſtantia eſſet Chriſtus, aut ſine carne eſt, & ſoli Deo Patri conſubſtantialis eſt: quoniam una Deitatis ſubſtantia ſive natura eſt: ut purus homo exiſtens, nobis eſt ſolum conſubſtantialis, quoniam una natura humanitatis. Ut immutata utraque natura, alteram effecit naturam præter eas quæ convenerunt; & ſecundum illos neque Deus manſit, neque homo factus eſt Chriſtus, & ideo neque Patri, neque nobis idem ipſe conſubſtantialis eſt. Sic autem ſapere, omni plenum eſt impietate: & iſta dicimus non ignorantes quod & quidam ſanctorum Patrum hominis exemplo in myſterio Chriſti uſi ſunt: ſed illi quidem, ut oſtenderent quod ſicut homo ex anima & corpore unus efficitur, & non duo homines: ſic & Chriſtus ex Deitate & Humanitate compoſitus, unus eſt, non in duos Chriſtos vel in duos filios dividendus. Iſti autem hominis exemplo utuntur, ut unam naturam ſive ſubſtantiam Deitatis & Humanitatis Chriſti introducerent, quod demonſtravimus alienum eſſe pietatis.

tatis. Sed cum per hæc convincuntur, quod præter rectam Patrum doctrinam sibi confingunt unam naturam seu substantiam Deitatis & carnis, ad alia transeunt dicentes, non oportere numerum naturarum in Christo dicere, utpote numero divisionem introducente. Sciant igitur, quod numerus quando in diversis personis sive subsistentiis dicitur, rerum ipsarum per partes habet divisionem; sicut in duobus vel etiam pluribus hominibus. Quando autem in rebus unitis, tunc verbo solo & intellectu, non tamen ipsarum rerum habet divisionem, sicut in una subsistentia hominis ex anima & corpore constituta. Duæ enim & hic naturæ intelliguntur, altera animæ, & altera corporis: & tamen non propter hoc in duos homines dividitur. Sed unum scimus hominem esse, & unam subsistentiam ejus. Et in mysterio Christi facta unitione, licet diversa intelliguntur quæ unita sunt, sed non ipsa re & per partes a se invicem separantur ea, ex quibus Dominus noster Jesus Christus compositus est. Differentiam tamen considerantes, & hanc significare volentes, numerum assumimus, & duas in Christo naturas esse dicimus: nec ideo unus Christus in duos Christos vel in duos filios dividitur. Et dictis nostris testimonium præstat Sanctus Gregorius Theologus, scribens in primo libro ad Cledonium sic. Si quis introducit duos filios, unum quidem ex Deo Patre, secundum autem ex matre, sed non unum eundemque, & adoptione cadat, quæ promissa est recte credentibus. Naturæ enim duæ Deus & homo, quomodo & anima & corpus, non autem duo filii, nec Dei duo. Nec enim hic duo homines, licet Paulus sic appellaverit quod est intus hominis, & quod est extrinsecus. Et ut compendiose dicamus: aliud quidem & aliud ea ex quibus Salvator est, cum non idem sit invisibile & visibile: & quod sine tempore est, & hoc quod sub tempore est: non autem alius & alius: Absit. Ecce per hæc evidenter docet Sanctus Gregorius quod in mysterio Christi ille quidem qui in personis numerum dicit, ut impius condemnatur: ille autem qui in naturis, ex quibus unus Christus compositus est, numerum accipit, recte confitetur, ut puta differentiam quidem naturarum quæ convenerunt per hoc significans: divisionem autem quæ per partem est nullo modo faciens. Sicut enim altera natura est animæ, altera corporis, & tamen unus secundum compositionem homo efficitur, & non duo homines: sic & in Christo licet duæ intelligantur naturæ, altera quidem Deitatis, altera vero Humanitatis, sed non propter hoc duo Christi aut duo filii introducuntur. Ergo qui numerum naturarum quæ in Christo sunt, secundum prædictum modum dicere recusant, manifesti sunt differentiam naturarum abnegantes, & confusionem naturarum introducentes dispensationi. Si vero differentiam confitentur, necesse est omnimodo ad eam significandam & numerum dicere naturarum quæ sine confusione in unam subsistentiam convenerunt. Ubi enim differentia servatur, ibi omnimodo & numerus sequitur. Ad confirmanda autem

ea quæ diximus, sanctorum Patrum testimonio utentes, ostenderimus eos dicentes, quod in uno Domino nostro Jesu Christo rationes quidem dividuntur secundum naturarum differentiam Deitatis & Humanitatis, ex quibus & compositus est, & numerum in hoc assumunt, non tamen ipsa re & per partes naturarum faciunt divisionem in duas subsistentias sive personas. Dicit enim Sanctus Cyrillus in Levitici interpretatione, sic : Totum in his iterum circumspice aperte Salvatoris nostri mysterium, & emundationem quæ per sanctum baptisma fit. Duas enim aviculas sumi jubet vivas & mundas, ut intelligas per volatilia cælestem Hominem simul & Deum in duas naturas quantum pertinet ad rationem dividendum unicuique convenientem : Deus enim Verbum, qui ex Deo Patre est, splenduit in carne, quæ ex muliere est, veruntamen non partiendum : Unus enim ex utrisque Christus. Et iterum idem Sanctus Cyrillus in secunda ad Successum epistola ita dicit : Sed ignoraverunt, quod quæ per solum intellectum dividi solent, non hæc necessario etiam in alteritatem, quæ est per partes, omnimodo & specialiter a se invicem separabuntur. Sed & Sanctus Basilius in quarto libro contra Eunomium, interpretans hoc quod est, Dominus creavit me, & ante omnes colles genuit me, ita scribit : Intelligendum hoc quidem quod dicit, genuit, de Deo Filio : hoc autem quod dicit creavit, de eo qui formam servi accepit. In his omnibus non duo dicimus, Deum separatim, & Hominem separatim : unus enim erat : sed secundum intellectum utriusque naturam existimantes. Sed & Sanctus Gregorius Theologus in libro secundo de Filio, docens nos, quomodo in Domino nostro Jesu Christo oportet naturas quæ in eo sunt, secundum intellectum discernere, ubi ita scribit : Cum naturæ intellectu distant, simul dividuntur etiam nomina. Paulum dicentem audi. Ut Deus Domini nostri Jesu Christi, Pater gloriæ : Christi quidem Deus, gloriæ autem Pater. Nam si utrumque unum est, tamen non natura, sed conventu. Sanctus autem Gregorius Nysæ in quarto libro contra Eunomium, eadem nos docens, ita scribit : Et ne aliquis incorruptibili naturæ crucis passionem applicaret, per alia manifestius talem emendat errorem, mediatorem ipsum Dei & hominum, & Hominem & Deum ipsum nominans : & cum duo de uno dicantur, congruum intelligatur, circa utrumque, circa Deitatem quidem impassibilitas, circa Humanitatem autem dispensatio passionis. Intellectu igitur dividente hoc quod per misericordiam quidem unitum est, ratione autem discernitur, cum hoc quidem quod superpositum est & supereminens omnem sensum, prædicat, altioribus utitur nominibus, super omnia Deum, & magnum Deum, & virtutem Dei, & sapientiam, & talia vocans. Cum autem passionum experimentum necessario propter nostram infirmitatem acceptum verbis significat, ex nostro nominans utrumque, Hominem ipsum appellat. Non communicans per vocem ad cæteram naturam eum qui significatur, sed ut circa utramque pietas conser-

Levit. 14.
Prov. 8.
1. Cor. 3.
1. Timoth. 2.
Rom. 9. Titi 2. Cor. 1.

vetur. His ita demonstratis per sanctorum Patrum doctrinam, cessent qui numerum naturarum quæ in Christo sunt, occasionem sui erroris faciunt, & earum differentiam numeri recusatione negando, confusionem introducere conantur. Quomodo enim non est necessarius numerus, quo ad significandam differentiam naturarum quæ in unam subsistentiam unitæ sunt, & non ad divisionem per partes earum, usi sunt Patres? Demonstrato igitur undique quod impium est dicere unam naturam sive substantiam Deitatis & carnis Christi: & illud dicimus, quia nec secundum quod unam subsistentiam dicimus Deitatis & Humanitatis Christi, sic possibile est & unam naturam Christi dicere: quoniam non idem est natura & subsistentia. Omnes enim sancti Patres consonanter nos docent, aliud esse naturam sive substantiam & formam, & aliud subsistentiam sive personam: & naturam quidem vel substantiam & formam, hoc quod est commune, significare: subsistentiam autem sive personam, hoc quod est speciale. Sin vero dixerint quidam, quod sicut una subsistentia composita dicitur Christi, sic oportet & unam naturam compositam dicere: ostendemus & hoc alienum esse pietatis. Unam enim naturam sive substantiam Deitatis dicentes, tres ipsius confitemur subsistentias, in unaquaque subsistentia eandem naturam sive substantiam cognoscentes. Et recte ex tribus subsistentiis unam subsistentiam Verbi ad carnem compositam esse dicimus. Nemo enim unquam ausus est in Catholica Ecclesia dicere, quod sicut tres subsistentiæ, sic & tres naturæ sunt sanctæ Trinitatis: ut possibile sit dicere, unam naturam ex tributis naturis compositam esse ad carnem. Tres enim naturas in Sancta Trinitate solus Arrius ausus dicere, tanquam blasphemus condemnatus est. Ideo igitur secundum rectam rationem, duarum naturarum dicimus unitatem & unam subsistentiam: quoniam Dei Filius cum est secundum subsistentiam alter præter Patrem, eandem autem naturam habet Patris in sua subsistentia, plasmavit sibi carnem animatam anima rationabili & intellectuali: quod significat humanæ naturæ unitum esse Deum Verbum, & non subsistentiæ seu personæ cujusdam. Est igitur Deus Verbum & Incarnatus, una subsistentia in utraque natura cognoscendus, in Divina in qua erat, prout dictum est. Qui cum in forma Dei esset, & in Humana secundum hoc quod est in similitudinem Hominis factus. Et ideo rectius dicat aliquis unam subsistentiam Dei Verbi compositam, quam unam naturam compositam: quoniam cum per se absolute natura dicitur, non adjecta specieli cujusdam persona, infinitum & non subsistens aliquid significat. Infinitum autem ad nihil potest componi. Sin autem aliquis & post tales rationes ad contentionem solum respiciens, opponere conetur, dicens, Quod secundum redditam naturæ rationem, oportet & Humanam naturam Christi suam subsistentiam seu personam propriam habere: manifestus est talis quod ante subsistenti Homini unitum esse dicit Deum Verbum, & affectualem factam esse *Philip. 2.*

unitatem. Duæ enim subsistentiæ seu personæ secundum subsistentiam uniri non possunt. Qui igitur hæc dicit, Dei potentiam verbis humanæ sapientiæ evacuare festinans, ignorat magnum pietatis mysterium, quod corde quidem creditur ad justitiam, ore autem confessio fit ad salutem. (Rom. 10.) Neque enim humana Christi natura per se absolute unquam dicitur, sed nec suam subsistentiam seu personam habuit, sed in subsistentia Dei Verbi, natura humana initium ut esset, habuit: unde ipsum Deum Verbum immutabiliter Hominem factum esse confitemur, & non in Hominem quendam venisse, & ejusdem Dei Verbi incarnati esse nativitatem ex Virgine. Et propter hoc Dei Genitricem sanctam gloriosam semper Virginem Mariam esse. Ideo & ante Incarnationem Dei Verbi, & post ejus Incarnationem, tres subsistentias dicimus Patris & Filii & Spiritus Sancti. Non enim Sancta Trinitas quartæ subsistentiæ vel personæ adjectionem suscipit.

Ex his igitur omnibus convincuntur qui dicunt, ante unitionem duas naturas esse, quod ante plasmatum dicunt hominem, & sic unitum esse Deo Verbo, secundum insaniam Theodori & Nestorii impiorum. Qui autem dicunt, quod non oportet post unitatem duas naturas in Christo, sed unam dicere, confusionem & phantasiam introducunt secundum Apollinarium & Eutychen impios. Sed isti quidem hæc. Sancti vero Patres, post Dei Verbi Incarnationem considerantes ea ex quibus Christus est, & quod inconfusæ manserunt naturæ, rectissime duas naturas Divinam & Humanam in Christo esse dixerunt. Nec enim ante incarnationem duæ naturæ erant Domini, nec post incarnationem duæ naturæ una factæ sunt, licet in una subsistentia cognoscantur. Hæc autem & ex divinis Scripturis & Patrum doctrina edocti ad refutandos eos qui confundunt & dividunt Divinæ dispensationis mysterium, merito scripsimus, & non eo quod declaramus ea ex quibus est, & in quibus cognoscitur Christus, confusionem vel divisionem Divinæ dispensationi facimus. Itaque glorificationem & unitionis rationem proferentes, unum Christum & Filium & Dominum Verbum Dei Incarnatum, & Hominem factum confitemur & adoramus cum Patre & Spiritu Sancto. Hæc ita cum universali Dei Ecclesia confitentes, scire volumus omnes Christianos, quod sicut unum Deum & Dominum habemus: ita & unam fidem. Una enim definitio fidei est, confiteri & recte glorificare Patrem, & Christum Filium Dei, & Spiritum Sanctum. Istam confessionem conservamus, in qua & baptizati sumus, donatam quidem a magno Deo & Salvatore nostro Jesu Christo sanctis suis Apostolis & Discipulis, ab eis autem prædicatam in toto mundo. Trecenti autem decem & octo Sancti Patres collecti in Nicæa adversus Arrium, illo cum sua impietate condemnato, eandem confessionem, id est sanctum mathema & symbolum fidei tradiderunt sanctæ Dei Ecclesiæ. Et post illos, centum quinquaginta sancti Patres Constantinopoli collecti adversus Macedonium Sancto Spiritui repugnantem, & Magnum Apol-

linariſtam, illis condemnatis cum ſua perfidia, ſecuti per omnia idem ſanctum ſymbolum traditum a trecentis decem & octo Sanctis Patribus, explanaverunt de Deitate Sancti Spiritus. Inſuper autem & qui in Epheſo prius collecti ſunt Sancti Patres adverſus Neſtorium impium, & qui in Chalcedone convenerunt Sancti Patres adverſus Eutychen impium, ſecuti per omnia prædictum ſanctum ſymbolum ſive mathema fidei, condemnarunt prædictos Hæreticos una cum eorum impietate, & his qui ſimilia illis ſapuerunt vel ſapiunt. Et ſuper hæc anathematizaverunt eos qui aliam definitionem fidei ſive ſymbolum ſive mathema tradunt accedentibus ad ſanctum Baptiſma, vel ex quacumque Hæreſi converſis, præter traditum, ſicut dictum eſt a trecentis decem & octo Sanctis Patribus, & explanatum a centum quinquaginta Sanctis Patribus. His ita ſe habentibus, perſpeximus & capitula ſupponere, quibus tam rectæ fidei compendioſa confeſſio, quam Hæreticorum condemnatio contineтur.

Si quis non confitetur Patrem & Filium & Spiritum Sanctum Trinitatem conſubſtantialem unam Deitatem ſeu naturam & ſubſtantiam & unam virtutem & poteſtatem in tribus ſubſiſtentiis ſeu perſonis adorandam, talis anathema ſit.

Si quis non confitetur eum qui ante ſecula & ſine tempore ex Patre natus eſt Deum Verbum in ultimis diebus deſcendiſſe de cælis, & Incarnatum eſſe de ſancta glorioſa Dei Genitrice & ſemper Virgine Maria, & Hominem factum natum eſſe ex ipſa, & propter hoc ejuſdem Dei Verbi duas eſſe nativitates, quæ eſt ante ſecula incorporaliter, & quæ eſt in ultimis diebus ſecundum carnem, talis anathema ſit.

Si quis dicit alium eſſe Deum Verbum, qui miracula operatus eſt, & alium Chriſtum qui paſſus eſt, aut Deum Verbum cum Chriſto eſſe naſcente ex muliere dicit: vel in ipſo eſſe tanquam alterum in altero, ſed non unum eundemque Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum Deum Verbum Incarnatum & Hominem factum, & ejuſdem ipſius miracula & paſſiones, quas carne ſponte ſuſtinuit, talis anathema ſit.

Si quis dicit ſecundum gratiam, vel operationem, vel ſecundum dignitatem honoris, vel ſecundum auctoritatem, vel relationem, vel affectum, vel virtutem unitionem Dei Verbi ad hominem factam eſſe, vel ſecundum homonymiam, per quam Neſtoriani & Deum Verbum vocantes Chriſtum, & Hominem ſeparatim Chriſtum nominantes, ſolo vocabulo unum Chriſtum dicunт. Aut ſi quis per bonam voluntatem dicit unitionem factam eſſe, ſicut Theodorus Hæreticus ipſis verbis dicit, quaſi quod placuit Deo Verbo Homo, eo quod bene viſum eſt ei de ipſo: ſed non ſecundum ſubſiſtentiam Dei Verbi ad carnem animatam anima rationabili & intellectuali unitionem confitetur, & ideo unam ejus ſubſiſtentiam compoſitam eſſe, talis anathema ſit.

Si quis per relationem aut abuſive, Dei Genitricem dicit ſanctam glorioſam ſemper Virginem Mariam, aut Hominis genitricem, aut

Christotocon, tanquam Christo Deo non existente, sed non proprie & vere Dei Genitricem ipsam confitetur eo quod ipse*, qui ante secula ex Patre natus est Deus Verbum, in ultimis diebus ex ipsa incarnatus & natus est, talis anathema sit.

Si quis non confitetur Dominum nostrum Jesum Christum, qui carne crucifixus est, Deum esse verum & Dominum gloriæ, & unum de Sancta Trinitate, talis anathema sit.

Si quis in duabus naturis dicens, non tanquam in Deitate & Humanitate, unum Dominum nostrum Jesum Christum Deum Verbum Incarnatum confitetur, nec ad significandam differentiam naturarum & ex quibus compositus est, sed pro divisione per partem talem excipit vocem in mysterio Christi, quasi separatim unaquaque natura suam habente subsistentiam, sicut Theodorus & Nestorius blasphemaverunt, talis anathema sit.

Si quis in uno Domino Jesu Christo, hoc est, Deo Verbo Incarnato, numerum confitens naturarum, non intellectu differentiam earum ex quibus & compositus est excipit, ut pote non interemptam propter unitatem, sed pro divisione per partem numero utitur, talis anathema sit.

Si quis dicens unam naturam Dei Verbi Incarnatam, non sic hoc intelligit quod ex Divina natura & Humana unus Christus effectus est, consubstantialis Patri secundum Divinitatem, & consubstantialis nobis idem ipse secundum Humanitatem, sed *quia* [a] Deitatis & carnis Christi una natura sive substantia effecta est, secundum Apollinarii & Eutychetis perfidiam, talis anathema sit. Æqualiter enim & eos qui per partem dividunt vel incidunt, & eos qui confundunt Divinæ dispensationis mysterium Christi, rejicit & condemnat universalis Dei Ecclesia.

[a] quod

Si quis non anathematizat Arrium, Eunomium, Macedonium, Apollinarium, Nestorium, & Eutychen, & eos qui similia eis sapuerunt vel sapiunt, talis anathema sit.

Si quis defendit Theodorum [b] Mopsuestenum, qui dixit alium esse Deum Verbum, & alium Christum a passionibus animæ & desideriis carnis molestias patientem, & ex profectu operum melioratum & baptizatum in nomine Patris, & Filii, & Spiritu Sancti, & per Baptisma gratiam Sancti Spiritus accepisse, & adfiliationem meruisse, & ad similitudinem Imperialis imaginis in personam Dei Verbi adorari, & post Resurrectionem, immutabilem cogitationibus, & impeccabilem omnino factum fuisse: & iterum dicit talem factam esse unitionem Dei Verbi ad Christum, qualem dixit Apostolus de viro & muliere, Erunt duo in carnem unam: & super alias suas innumerabiles blasphemias ausus est dicere, quod post Resurrectionem, cum insufflasset Dominus Discipulis suis, & dixisset, Accipite Spiritum Sanctum, non dedit eis Spiritum Sanctum, sed figuratim tantummodo insufflavit: sed etiam confessionem quam fecit Thomas cum palpasset manus &

Ephes. 5.

Joann. 20.

latus Domini post Resurrectionem, dicens, Dominus meus & Deus meus, inquit non esse dictam a Thoma de Christo, (nec enim dixit Theodorus Deum esse Christum) sed ad miraculum Resurrectionis stupefactum Thomam, glorificasse Deum, qui Christum resuscitavit: & quod pejus est, etiam in interpretatione quam in Actus Apostolorum scripsit Theodorus, similem fecit Christum Platoni, & Manichæo, & Epicuro, & Marcioni, dicens: quod sicut illorum unusquisque ex dogmate quod invenit, suos discipulos fecit vocari Platonicos, & Manichæos, & Epicureos, & Marcionistas: simili modo & cum Christus dogma invenisset, ex ipso Christianos vocari. Si quis igitur defendit eundem Theodorum qui talia blasphemavit, & non anathematizat eum & ejus conscripta, & eos qui similia illi sapuerunt, vel sapiunt, talis anathema sit.

Si quis defendit conscripta Theodoreti, quæ exposuit pro Nestorio Hæretico & adversus rectam fidem, & Ephesinam primam sanctam Synodum, & sanctum Cyrillum, & duodecim ejus capitula, in quibus sceleratis conscriptis idem Theodoretus affectualem dicit unitatem Dei Verbi ad hominem quendam: de quo blasphemans dixit, Quod palpavit Thomas eum qui resurrexit, & adoravit eum qui resuscitavit: & propter hoc impios vocat Doctores Ecclesiæ, qui unitatem secundum subsistentiam Dei Verbi ad carnem confitentur. Et super hæc Dei Genitricem abnegat sanctam & gloriosam semper Virginem Mariam: Si quis igitur memorata conscripta Theodoreti defendit, & non anathematizat ea, talis anathema sit. Propter tales enim blasphemias ab Episcopatu dejectus est, & postea in Sancto Chalcedonensi Concilio compulsus est omnia contraria memoratis suis conscriptis facere, & rectam fidem confiteri.

Si quis defendit impiam epistolam quam ad Marim Persam Hæreticum Ibas scripsisse dicitur, quæ abnegat Deum Verbum Hominem factum esse, & dicit non Deum Verbum ex Virgine incarnatum natum esse, sed purum hominem ex ipsa esse natum, quem Templum vocat, ut alius sit Deus Verbum, & alius Homo, & super hæc injuriat Ephesinam primam Synodum, quasi sine inquisitione & examinatione ab ipsa Nestorio condemnato, & Sanctum Cyrillum vocat Hæreticum, & duodecim ejus capitula impia dicit, Nestorium autem & Theodorum cum impiis eorum conscriptis collaudat & defendit. Si quis igitur sicut dictum est, eandem ipsam epistolam vindicat, vel rectam esse dicit ipsam vel partem ipsius, sed non anathematizat eam, anathema sit.

Tali ergo impia epistola juste anathematizata propter insertas ei blasphemias, Theodori & Nestorii impiorum sequaces conantur dicere susceptam esse eam a Sancto Chalcedonensi Concilio. Hoc autem dicunt, sanctam quidem Chalcedonensem Synodum calumniantes, nomine autem ejus festinantes debita condemnatione liberare Theodorum & Nestorium, & impiam epistolam, pro qua Ibas se-

pius accusatus, non est ausus eam suam dicere propter insertas ei blasphemias. Et hæc demonstremus ex his quæ diversa de ista causa mota sunt. In his enim quæ apud Photium & Eustathium Tyri acta sunt, cum accusaretur prædictus Ibas de injuriis Sancti Cyrilli, manifeste confessus est, post unitatem Orientalium, quæ ad sanctæ memoriæ Cyrillum facta est, nihil injuriosum de eo dixisse. Epistola autem plena prædictis blasphemiis, pro quibus accusabatur Ibas, multas contra Sanctum Cyrillum injurias continens, facta esse ostenditur post unitatem ad Orientales factam, ex quo demonstrabatur Ibas eam abnegasse. Unde prædicti Photius & Eustathius satisfacientes accusatoribus, in scriptis definierunt, prædictum Ibam omnia contraria epistolæ peragere, sicut judicium ab eis datum significat. Sed cum Ibas non adimplesset ea quæ illi judicaverunt, ejectus est ab Episcopatu propter blasphemias prædictæ epistolæ, & Nonnus pro illo ordinatus est, qui & consedit in sancto Chalcedonensi Concilio. De eisdem igitur etiam in Chalcedone accusatus memoratus Ibas, post lectionem impiæ epistolæ non est ausus eam suam esse confiteri: sed statim ipsis verbis intulit, alienum se esse eorum quæ ei inferebantur. Unde sancta Synodus, cum ei non sufficeret abnegatio Ibæ, quæ facta est de epistola, compulit eum contraria ei peragere, id est, reprobatam in ea rectam fidem confiteri, & Ephesinam primam sanctam Synodum suscipere, & Sanctum Cyrillum Patrem & Doctorem adscribere, quæ in eadem impia epistola injuriantur, & Nestorium & impium ejus dogma anathematizare, quæ impia ejus epistola defendit, & collaudat. Si igitur & ipse Ibas propter impiam epistolam sæpius accusatus, non est ausus eam suam dicere, sed etiam Chalcedonense sanctum Concilium omnia ei contraria compulit eum peragere: quomodo eadem sancta Synodus memoratam epistolam susciperet, & condemnationi impietatis, quæ in ea continetur, sese subjiceret, a qua Ibam liberare festinavit? Quoniam autem omnes blasphemias epistolæ prætermittentes Hæretici, hoc solum ex ipsa proferunt, quod ad decipiendos simpliciores scriptor epistolæ dixit, hoc est, duas naturas, unam virtutem, unam personam: demonstramus ipsum quod & in hoc suam commiscuit impietatem. Cujus enim dicit duas naturas, & unam personam, qui abnegat Deum Verbum Incarnatum de sancta & gloriosa Dei Genitrice & semper Virgine Maria, natum esse ex ipsa? Sed certum est, quod unicuique naturæ suam personam attribuit, sicut Theodorus & Nestorius in suis libris blasphemantes exposuerunt, quos defendit scriptor epistolæ cum eorum impietate. Illi enim aperte dicentes duas personas Dei Verbi & Christi, quem purum Hominem vocant, per affectualem conjunctionem, & per eandem dignitatem & honorem unam personam apparere dicunt: sed & duarum naturarum unam virtutem sive potentiam dicens scriptor epistolæ, manifestus est quod & in hoc memoratos Hæreticos sequitur, Theodorum quidem, dicentem in diversis libris de incar-

de Incarnatione impie expositis, Nestorium autem in multis quidem scriptis, & maxime in epistola scripta ad Alexandrum Hierapolitanum Hæreticum, quod duarum naturarum una est auctoritas, & una virtus sive potentia, & una persona per dignitatem eundemque honorem, ex quo ostenditur, qui scripsit epistolam, secundum illorum perfidiam pro personis usus vocabulo naturarum. Una enim auctoritas, & una virtus sive potentia, & una dignitas, & idem honor non in diversis naturis, sed in diversis personis ejusdem substantiæ dicitur, quod in Sancta Trinitate confitemur. Unde & Sancti Patres anathematizant eos qui per auctoritatem, aut virtutem, sive potentiam, aut dignitatem, aut æqualitatem honoris, dicunt Deum Verbum unitum esse Christo: quem purum Hominem vocant Theodori & Nestorii sequaces, sed non secundum subsistentiam Dei Verbi ad carnem animatam anima rationabili & intellectuali, unitatem factam esse confitentur. Et hæc quidem sufficiebant ad convincendam impietatem eorum qui sceleratam epistolam vindicant. Tamen & in fine scriptor ejusdem epistolæ ostendit suam perfidiam, dicendo quod oportet credere in templum, & in eum qui habitat in templo. Per quæ aperte duas introducit personas: Sed & istam impietatem a Theodoro & Nestorio scriptor epistolæ edoctus est. Catholica autem Ecclesia talem condemnans perfidiam, non in templum, & in eum qui habitat in templo, sed in unum Dominum nostrum Jesum Christum, Dei Verbum Incarnatum & Hominem factum confitetur, & credere tradit. Nihil autem mirandum est, si vocabulo naturarum usus est scriptor illius impiæ epistolæ. Solent enim Hæretici, ut simpliciores deciperent, vocibus quidem uti quæ ab Orthodoxis pie dicuntur; rectum autem earum intellectum, & expositionem ad suam impietatem transferre. Quoniam autem eædem voces, quando bene exponuntur & intelliguntur, cum pietate sunt: quando autem male ab Hæreticis intelliguntur & proferuntur, impietatem habent. Itaque Nestorium duas quidem naturas & unam personam dicentem, non confitentem autem earum unitatem secundum subsistentiam, Ephesina prima Synodus, cujus auctores erant Cælestinus & Cyrillus sanctæ memoriæ, non recepit, sed condemnavit. Nos autem Sanctorum Patrum doctrinam per omnia sequentes, & unitatem duarum naturarum, ex quibus Dominus noster Jesus Christus unus Sanctæ Trinitatis, Deus Verbum Incarnatus compositus est, & quod earum differentia non interempta est propter unitatem in superioribus apertius demonstravimus. Et sufficiebant quidem quæ prædiximus, satisfacere eis qui nolunt contendere. Sed quomodo illi qui semel ad impietatem declinaverunt, & alia proponere conantur, necessario nos & tales eorum occasiones vanas ostendemus. Dicunt enim non oportere vituperari impiam epistolam, eo quod in aliquantis fertur Codicibus. Sed si hoc aliquis secundum eorum dementiam suscipiat, oportet & Nestorium & Eutychen suscipi, quoniam & de his in gestis continen-

PPpp

tur, quæ apud Synodum acta ſunt. Sed nemo ſapiens dictis eorum animum intendet. Quæ enim de Hæreticis proferuntur in Synodis, & pars geſtorum ſunt, non ad liberationem inferuntur, ſed ad majorem condemnationem eorum, & qui eis ſimilia ſapiunt. Oportet autem etiam illud attendere, eos qui veritatem perſcrutantur, quod forſitan in Conciliis quædam a certis ibi convenientibus dicuntur aut per favorem, aut per contrarietatem, aut per ignorantiam. Nemo autem attendit ea quæ per partem a quibuſdam dicuntur, ſed ſola illa quæ ab omnibus communi conſenſu definiuntur. Si enim aliquis ſecundum illos voluerit attendere ejuſmodi contrarietates, unaquæque Synodus invenietur ſemetipſam deſtruens. Propter hæc igitur oportebat eos, ſi ſanctum Concilium recte ſuſciperent, non tales blaſphemias ei applicare, ſed ſequi Doctores Catholicæ Eccleſiæ, & maxime Sanctum Athanaſium, qui fuit Alexandriæ Epiſcopus, & plurimos & magnos labores ſuſcepit pro recta Chriſtianorum fide adverſus omnem Hæreſin, & maxime contra impiiſſimos Arrianos. Ipſis enim Arrianis ad decipiendos populos ſuo errori conjungentibus Dionyſium, qui ante multos annos Anathaſii fuit Alexandriæ Epiſcopus, & dicentibus quod & ipſe Dionyſius ſimilia eis ſapuit, Athanaſius magnus Eccleſiæ Doctor multis modis oſtendit in ſcriptis, rectam fidem Dionyſium ab initio prædicaſſe, nulloque modo participem Arrianæ impietatis fuiſſe. Iſti autem Hæretica ſapientes, ſuam impietatem eidem Synodo applicare feſtinant. Qualis autem eſt condemnatio, & qualis imminet maledictio eis qui in Patres peccant, docet nos & divina Scriptura. Si enim Cham filius Noæ cum vidiſſet nudum ſuum patrem, quoniam qui non cooperuit patris corporalem nuditatem, ſed egreſſus nunciavit eam fratribus & illi veſtimento eam cooperuerunt, ipſe quidem Cham, & illi qui ex ipſo nati ſunt, ſub maledictione facti ſunt: qui autem cooperuerunt, magnam benedictionem meruerunt: multo magis iſti majore & ampliore condemnatione digni ſunt, qui ad Synodum minime pertinentem infamiam feſtinant per impietatem epiſtolæ & Theodori eidem ſanctæ Synodo applicare. Sed non ideo impia epiſtola, vel defendentes eam, condemnationem ſuæ impietatis effugient; ſed neque Theodorus, qui Paganos & Judæos, & omnes Hæreticos impietate ſuperat. Impio enim Theodoro non ſufficit, ſuper alias ejus blaſphemias ad ſuum errorem male interpretari ſymbolum trecentorum decem & octo Sanctorum Patrum: ſed etiam contempto eo aliud ſymbolum expoſuit omni impietate plenum, in quo anathematizare auſus eſt eos qui aliter vel ſapiunt vel tradunt: ut quantum ad illius inſaniam pertinet, omnes Sancti Apoſtoli & Patres condemnarentur. Hoc autem Theodori impium ſymbolum, & in Epheſina prima Synodo prolatum, & in Chalcedonenſi recitatum, ab utraque Synodo cum ejus expoſitore, & eis qui illud ſuſcipiunt, condemnatum eſt. Quoniam autem quidam verba pro Theodoro facientes, cum proferuntur impia ejus ſcripta, propter in-

Geneſ. 9.

fertam ejus blasphemiam confingunt quidem dicere quod impia sunt, ipsum autem qui talem impietatem evomuit, recusant anathematizare: miramur eorum dementiam, quod Divinæ Scripturæ contraria agunt evidenter dicenti, quia æqualiter horribilia sunt apud Deum impius & impietas ejus. Actio enim cum actore punietur. Si autem similiter impietati horribilis est Deo & ille qui impie agit, certe separatus est talis a Deo, & anathemati juste subjicitur. Anathema enim nihil aliud significat, nisi a Deo separationem, sicut in veteri & novo Testamento judicium de Anathemate significat. Quod autem & Dominus eos qui non permanent in verbo veritatis ipsius, separatos esse ab Ecclesia dicit, in Evangelio secundum Joannem Judæos alloquens, sic ait: Omnis qui facit peccatum, servus est peccati, servus autem non manet in domo in æternum, filius autem permanet in æternum. Quod autem quam Dominus nominat domum, Divina Scriptura Ecclesiam Dei vivi vocat, Apostolus testatur in epistola prima ad Timotheum. Si vero quidam dicunt non oportere Theodorum post mortem anathematizari, sciant qui talem Hæreticum defendunt, quod omnis Hæreticus usque ad finem vitæ in suo errore permanens, juste perpetuo anathemati & post mortem subjicitur. Et hoc in multis Hæreticis & antiquioribus & propioribus factum est, id est, Valentino, Basilide, Marcione, Cerintho, Manichæo, Eunomio, & Bonoso. Hoc autem idem in Theodoro factum est, & in vita accusato, & post mortem anathematizato a Sanctis Patribus: quibus si credere noluerint, & Hæretici ejus defensores, vel impiæ epistolæ, quam ipsi defendunt, credant, quæ licet Theodorum collaudet, manifeste tamen dicit quod in Ecclesia a Sanctis Patribus anathematizatus est, & ex illo plurima inquisitio facta est de ejus conscriptis, utpote plenis impietate. Hoc autem tunc faciebant Catholicæ Ecclesiæ Doctores, ne simpliciores legentes illius impia conscripta, a recta fide declinarent. Quod autem impii licet non in vita in suam personam anathema susceperint, tamen & post mortem anathematizantur a Catholica Ecclesia, ostenditur a Sanctis Synodis. Nicena enim Synodus eos qui impiam Arrii sectam colunt, sive nomine anathematizavit. Quæ autem Constantinopoli congregata est, impiam Macedonii Hæresin similiter condemnavit; sed tamen Sancta Dei Ecclesia & post mortem Arrium & Macedonium nominatim anathematizat. Cum autem ex multis probationibus convincuntur, quod supervacue impie agunt qui Theodorum & impietatem ejus defendunt, ad aliam vanam occasionem confugiunt, dicentes non oportere ipsum anathematizari, eo quod in communicatione Ecclesiarum mortuus est. Oportebat autem scire eos, quod illi moriuntur in communicatione Ecclesiarum, qui commune pietatis dogma, quod in universali Ecclesia prædicatur, usque ad finem servaverunt. Iste autem usque ad mortem in sua permanens impietate, ab omni Ecclesia ejectus est. Itaque & omnis plenitudo Mopsuestenæ Ecclesiæ, in qua

Sap. 14.

Joann. 8.

1. Timoth. 3.

Episcopus dicitur fuisse, cum invenisset quod Paganis & Judæis & Sodomitis a Sanctis Patribus connumeratus est, deleverunt ipsi ex illo a sacris Ecclesiæ diptychis ejus nomen, sicut gesta in eadem civitate apud Concilium Episcoporum illius Provinciæ confecta ostendunt. Miramur igitur Theodori sequaces, qui eum & impietatem ejus tanquam suum defendunt, cum Ecclesia in qua fuit Episcopus, ut puta Hæreticum, ex multis temporibus eum ejecit. Quod autem ad condemnationem suam talem occasionem proponunt defensores Theodori, scire licet & ex ipso adversus Judam facto tremendo judicio. Ille enim cum putasset latere eum qui occulta hominum cognoscit, Sacramentis communicavit cum Apostolis: sed tamen nihil ei profuit, quod cum dolo communicavit. Sed licet post mortem ejus duodecim nominati sunt Discipuli, sicut Joannes Evangelista dicit, Thomas autem qui Didymus dicebatur, unus ex duodecim, non erat cum ipsis quando venerat Jesus: tamen hoc non liberat Judam a condemnatione, aut connumerari facit Apostolis. Unde post Ascensionem Domini, Apostoli per suam sententiam eundem Judam etiam post mortem condemnaverunt, & alium pro illo introduxerunt. Quod autem vanam occasionem proponunt dicentes, non oportere Hæreticos mortuos anathematizari, ex ipsis Domini verbis ostendemus: impios enim, & adhuc vivos, mortuos nominat, dicens: Dimitte mortuos suos sepelire mortuos: sicut justos etiam defunctos, vivos nominat. Dicit enim de Abraham & Isaac & Jacob, quod Deus non est Deus mortuorum, sed viventium. Si ergo secundum verba illorum non oportet Hæreticos mortuos anathematizari, nec vivi Hæretici anathematizabuntur, quos Dominus mortuos vocat, quia separati sunt ab ipso, qui dixit: Ego sum vita. Et secundum eos nec vivi nec mortui anathematizabuntur. Et sine causa, secundum illos, Apostolica doctrina tradidit anathematizari eos qui tradunt præter quod accepimus; sine causa sanctæ Synodi Hæreticos condemnaverunt: sine causa & alii Sancti Patres & Doctores Ecclesiæ Hæreticos anathematizaverunt. Inculpent autem & Hieremiam Prophetam dicentem: Execrandus, qui opera Domini negligenter facit: & David Prophetam dicentem: Execrandus, qui declinarit a mandatis tuis: & ut compendiose dicamus, omnem Divinam Scripturam in diversis locis tales condemnationes impiis inferentem. Sin autem illi qui opera Dei negligenter faciunt, & peccant in mandatis ejus, talibus condemnationibus subjiciuntur: quanto magis impius Theodorus, qui talia adversus ipsum magnum Deum & Salvatorem nostrum Jesum Christum blasphemavit, juste condemnatus est & anathematizatus. Et hæc quidem sufficiebant super memoratas & aliis nostris libris insertas probationes, quas protulimus, ostendentes quod oportet etiam post mortem Hæreticos condemnari, confundere eos qui Theodorum defendunt, & cumpescere a tali impietate. Quoniam autem contentiose in ipsa permanent, etiam quod est amplius dicimus, quia qui-

Joan. 20.
Matth. 8.
Matth. 22.
Hierem. 48.
Psalm. 118.

dam ex ipsis qui in Nicena sancta Synodo convenerunt, & expositæ ab ea fidei definitioni vel symbolo subscripserunt, quoniam postea contraria sapientes apparuerunt, alii quidem vivi, alii mortui anathematizati sunt a Damaso sanctæ memoriæ Papa antiquioris Romæ, & ab universali Sardicensi Synodo, prout testatur Sanctus Athanasius. Sed & Chalcedonensis sancta Synodus Domnum Antiochiæ factum Episcopum, post mortem condemnavit, quod ausus est scribere, Oportere solum taceri duodecim capitula Sancti Cyrilli. Quoniam autem Theodori defensores Hæretici, omni propositione & conatu excidentes, præsumunt dicere ad deceptionem ignorantium, quod sanctæ memoriæ Cyrillus in aliqua parte epistolæ illum collaudavit, ex multis ostenditur quod non convenit eorum conamen dictis a Sancto Cyrillo in diversis ejus libris contra impium Theodorum, in quibus magis impium omnibus aliis Hæreticis eum ostendens, deinde non sustinens plurimas & maximas ejus blasphemias contra magnum Deum & Salvatorem Dominum nostrum Jesum Christum dictas, exclamavit ita dicens: Expavit cælum super hoc, & horruit amplius vehementer, dicit Dominus: O intolerabilem malignitatem, ô linguam loquentem iniquitatem contra Deum, & mentem in altitudinem cornu extollentem! Et iterum: Impone homo tuæ linguæ ostium & seram; cessa cornu in altitudinem extollens, & loquens iniquitatem adversus Dominum. Quousque insultas patienti Christo? In mente habe scriptum a Divino Paulo: Sic autem peccantes in fratres, & percutientes eorum infirmam conscientiam, in Christum peccatis: & ut aliquid etiam ex Propheticis loquar Codicibus, Justificata sunt Sodoma ex te: superasti Paganorum verbositates, quas contra Christum fecerunt, stultitiam existimantes crucem: nihil esse ostendisti Judaïcæ superbiæ crimina. His igitur ad condemnationem Theodori sic a Sancto Cyrillo dictis, licet aliquis concedat, secundum illorum verba Sanctum Cyrillum aliquid pro Theodoro dixisse, neque hoc liberat illum a condemnatione. Invenimus enim quod multi Sanctorum Patrum quosdam Hæreticos collaudaverunt, sicut & Sanctus Damasus & Athanasius & Basilius Apollinarium, & Sanctus Leo Eutychen: & tamen cognita eorum impietate, non propter hoc evaserunt Hæretici condemnationem, & anathema quod postea contra eorum personam & impietatem factum est. Tantus est autem furor defendentium Theodorum, quia præsumunt adversus Gregorium Theologum & Joannem Constantinopolitanum mentiri, dicentes epistolas ad eundem Theodorum plenas laudis eos direxisse, quod falsum est. Gregorius enim cum in Constantinopoli pro veritate laborans, conversis per eum ab Arriana insania ad Catholicam fidem populis, ad suam patriam reversus est, epistolas quas Hæretici dolose proferunt, non ad Theodorum Mopsuestenum scripsit, sed ad Theodorum Episcopum Tyanum, quæ est secundæ Cappadociæ Metropolis. Ejusdem autem Provinciæ sunt & Nazianzus civitas, cujus fuerat

1. Cor. 8. / Ezech. 16. / 1. Cor. 1.

Episcopus sanctæ memoriæ Gregorius, & Arrianzus prædium unde ortus fuerat. Hoc enim & ipsæ epistolæ aperte significant, memoriam facientes consuetudinum & collectionum, & ejusdem prædii Arrianzi, & aliorum prædiorum ejusdem Provinciæ, & mensis lingua Cappadocum [s] nominati, & Bosporii Episcopi sub eodem Theodoro constituti, qui tunc temporis Coloniæ civitatis ejusdem Provinciæ Episcopus erat, & aliorum Episcoporum, & Chorepiscoporum, & Monasteriorum quæ sub Theodori jurisdictione erant, quorum usque nunc eadem nomina servantur. Qualis enim communio Cappadocibus ad secundam Ciliciam, vel tunc, vel modo, divisa earum Provinciarum gubernatione? Et quos Episcopos sub se habere poterat Mopsuestenus Episcopus, cum ipse sub Metropolitano secundæ Ciliciæ constitutus esset? Joannes autem Constantinopolitanus, scripsit quandam epistolam ad Theodorum Mopsuestenum: non tamen laudibus, sed querimoniis & increpationibus plenam: ut puta illo a bona conversatione lapso. Quoniam enim cum eo Monachicam vitam in uno eodemque Monasterio exercuit, conversationis ibi factæ cum admonuit: & pro his testimonium præbent Sozomenus, Hesychius, & Socrates & Theodoretus, qui multas pro Theodoro laudes fecit. Si autem testimonia proferunt Joannis Antiocheni, & Orientalis Concilii sub eo constituti, facta pro Theodoro & ejus impietate, necesse est eos & illa suscipere, quæ quantum ad illos pertinet, ad condemnationem Sancti Cyrilli, & reprobationem rectæ fidei fecerunt, Joannes & qui cum illo erant: nec non etiam quæ scripserunt, Nestorium & ejus perfidiam diutius defendentes. Et hoc ostenditur ex diversis eorum libris & epistolis, quas ad Theodosium piæ recordationis, & ad alios diversos scripserunt. Et hæc quidem sic habent. Ut autem nihil subtilitatis prætermittamus, necessarium putavimus memorare etiam illa quæ ab Augustino sanctæ memoriæ Africano Episcopo scripta sunt. Quæstione enim aliqua post mortem Cæciliani de eo mota, quod ab Ecclesiastica traditione declinasse dicebatur, & propter hoc quibusdam a Catholica Ecclesia separatis, scribit ad Bonifacium idem Sanctus Augustinus. Quod non oportet ideo aliquem separare sese a Catholica Ecclesia, si enim vera essent ea quæ Cæciliano inferebantur, & manifestatus esset contrarium aliquid Ecclesiastico statui sapuisse, etiam post mortem eum anathemati subjicerem [c]. Sed & regula sanctæ Synodi Aphricanæ statuit, Episcopos qui suas facultates in testamento, vel ex intestato Hæretico relinquunt, oportere & post mortem anathematizari. Super hæc autem omnia, quis ignorat ea quæ nostris temporibus in Ecclesia antiquioris Romæ contra Dioscorum acta sunt? qui cum nihil in fidem peccasset, tamen propter solum Ecclesiasticum ordinem post mortem ab eadem sancta Ecclesia Romana anathematizatus est. Si igitur nihil in fidem peccantes Episcopi, propter solum Ecclesiasticum ordinem, & propter causam pecuniariam anathemati & post mortem subjiciuntur: quanto magis

[s] Dathusa, coll. 5. Synodi 5. 534.

Theodorus, qui in ipſum Deum peccavit? Quantum autem ad inſipientiam dicentium, non oportere anathematizari poſt mortem, eos qui in ſua impietate mortui ſunt: oportebat nec eos qui injuſte condemnati ſunt Patres, poſt mortem revocari, quale contigit in Joanne ſanctæ recordationis Epiſcopo Conſtantinopolitanæ Civitatis, ab univerſali Eccleſia poſt mortem revocato: & in Flaviano ſanctæ memoriæ & ipſo Epiſcopo Conſtantinopolitanæ Civitatis, injuſte quidem in vita condemnato: juſte autem poſt mortem revocato tam a ſanctæ memoriæ Papa Leone, quam a ſancta Chalcedonenſi Synodo. Ex hoc autem contigit ſecundum illorum verba, Hæreticos quidem Sanctis Patribus connumerari, ut puta liberatos debita eis condemnatione: Sanctos autem Patres injuſte condemnatos Hæreticis conjungi, utputa non ſoluta contra eos facta iniqua damnatione. Omnibus autem magis credendus eſt Doctor Dominus & Deus noſter *Joann. 3.* Jeſus Chriſtus, de ſe dicens: Sic enim dilexit Deus mundum, ut Filium ſuum Unigenitum daret, ut omnis qui credit in eum, non pereat, ſed habeat vitam æternam: non enim miſit Deus Filium ſuum, ut judicet mundum, ſed ut ſalvetur mundus per ipſum: qui credit in eum, non judicabitur: qui autem non credit, jam judicatus eſt, quia non credit in nomine Unigeniti Filii Dei. Spiritus autem Sanctus per *Pſalm. 1.* Prophetam David dicit, impios non reſurrecturos in judicio. Tali igitur Domini ſententia prolata adverſus omnem impium, & nihil diſcernente inter vivos & mortuos Hæreticos, quomodo auſi ſunt reſiſtere tali ſententiæ, & eos qui ſemel impie egerunt, & propter hoc jam a Domino condemnati ſunt, dicere non oportere poſt mortem condemnari? Et divinus autem Apoſtolus, qui Chriſtum in ſemetipſo habet loquentem, non ſolum adverſus homines, ſed etiam adverſus Angelos talem protulit ſententiam, dicens in epiſtola ad Galatas: Sed *Galath. 1.* licet nos, aut Angelus de cælo evangelizaverit præter quod evangelizavimus vobis, anathema ſit, ſicut prædiximus; & nunc iterum dico, ſi quis vobis Evangelizaverit, præter id quod accepiſtis, anathema ſit. Et quis ita impius eſt, ut præſumat dicere, quod Theodori impia ſcripta, vel pars eorum tradita eſt aliquando ſanctæ Dei Eccleſiæ, & non ſtatim qui auſus eſt aliquid tale loqui, anathemati ſubjectus eſt a Sanctis Patribus? Si quis igitur poſt ejuſmodi rectam confeſſionem, & Hæreticorum condemnationem, ſalvo manente pio intellectu, de nominibus vel ſyllabis vel dictionibus contendens, ſeparat ſe a Sancta Dei Eccleſia, tanquam non in rebus, ſed in nominibus ſolis & dictionibus poſita nobis pietate, talis, utputa diſſenſionibus gaudens, rationem pro ſemetipſo, & pro deceptis & pro decipiendis ab eo, reddet magno Deo & Salvatori noſtro Jeſu Chriſto in die judicii. Amen.

[a] *Edictum piiſſimi Imperatoris, &c.*] *Pith.* Hoc Edictum extat Græce editum in Chronico quod Alexandrinum vocant in Juſtiniano. Iſidorus de Vir. Illuſtrib. in Juſtiniano Imperatore. Juſtinianus Imperator quoſdam Libros de Incarnatione Domini edidit, quos etiam per diverſas Provincias miſit. Condidit

quoque & rescriptum contra Illyricianam Synodum & adversus Africanos Episcopos, in quo tria capitula damnare contendit, id est Theodoreti Mopsuesteni Episcopi dicta sive rescripta; Epistolam quæ dicitur Hibbi Theodoreti Edisseni Episcopi; & Theodoreti Cyri Episcopi rescriptum. Idem Isidorus in Facundo. Facundus Harmanensis Ecclesiæ Episcopus duodecim libros pro defensione trium capitulorum scripsit, quorum stylo elicuit præfata tria capitula in proscriptione Apostolicæ Fidei & Chalcedonensis Synodi impugnatione fuisse damnata. Id est Epistolam Hibæ Edisseni Episcopi ad Marinum Presbyterum directam, & Theodori Mopsuesteni Episcopi dictum, & Theodoreti Cyri Episcopi rescriptum. Claruit post Consulatum Basilii anno x. regnante Justiniano Imperatore. Hincmarus Remensis Archiepiscopus adversus Hincmarum Laudunensem. Cum Edicto Justiniani Imperatoris de rectæ fidei confessione & refutatione hæreseon quæ adversatur Catholicæ Ecclesiæ a Synodo quarta dictato & ab eodem Imperatore confirmato scriptum est, oportet inquit, &c.

b *Theodorum*] *Pith.* Isidorus de Vir. Illustrib. in Theodoro. Theodorus Mopsuestenæ Urbis Episcopus ita claræ, copiosæque scientiæ doctrina refulsisse refertur ut prædicaretur si referre fas est   voluminum summam in Græco conscripsisse adversus omnes stiliconis errores. Hunc accusatores Episcopi in præjudicio Chalcedonensis Concilii Justiniano Principe compellentes damnare post mortem cum Iba & Theodoreto Episcopis censuerunt, cum constet eum laudabilium virorum testimoniis clarissimæ Ecclesiæ Doctorem fuisse. Vixit usque ad Imperium senioris Leonis. Cedrenus 313.

c *Etiam post mortem eum Anathemati subjicerem*] *Pith.* Isidorus de Vir. Illustrib. in Ferrando. Ferrandus Chartaginensis Ecclesiæ Diaconus multum in Sacris Scripturis floruisse asseritur, multasque cum beato Fulgentio propositiones alternis Epistolis habuisse narratur. Iste ad Pelagium & Anatolium Romanos Diaconos consulentes, utrum liceret quoque damnare post mortem, edidit rescriptum, ubi sic loquitur: Si diceres quid prodest dormientibus Ecclesiam perturbare, si quis adhuc in corpore mortis hujus accusatus & damnatus antequam mereretur absolvi de Ecclesia raptus est, absolvi non potest ulterius humano judicio. Si quis accusatus & absolutus in pace Catholicæ Ecclesiæ transivit ad Deum, condemnari non potest ulterius humano judicio. Si autem dies sacri examinis repentina vocatione præventus est intra sinum matris Ecclesiæ constitutus, divino intelligendus est judicio reservari. De hoc nullus homo potest manifestam proferre sententiam, cui si Deus indulgentiam dedit nihil nocet nostra severitas. Sed si supplicium præparavit, nihil prodest nostra benignitas. Est ejusdem Justiniani Imperatoris Edictum seu dogmatica Epistola adversus Acephalos ad Zoilum Patriarcham Alexandriæ. Litteras relegentes, &c. Mentio fit act. 4. & act. 10. Synod. Constantinop. Ejusdem Imperatoris liber contra Nestorianos & Acephalos, qui incipit Argumentum scrupulosum. Ibid.

PRAGMATICA

PRAGMATICA SANCTIO JUSTINIANI IMPERATORIS, COMPLECTENS VARIA CAPITULA.

Imp. Justinianus Aug. ****

Ut omnia firma ſint, quæ Amalaſiunta, vel Atalaricus, vel Theodatus conceſſerunt.

1. PRO petitione Vigilii venerabilis antiquioris Romæ Epiſcopi quædam diſponenda eſſe cenſuimus ad utilitatem omnium pertinentia, qui per Occidentales partes habitare noſcuntur. In primis itaque jubemus, ut omnia quæ Atalaricus, vel Amalaſiunta Regia mater ejus, vel etiam Theodatus, Romanis vel Senatu poſcente conceſſerunt, inviolabiliter conſerventur: ſed & ea quæ a nobis, vel a piæ memoriæ Theodora Auguſta quondam conjuge noſtra conlata ſunt, volumus illibata ſervari, nulla cuicumque danda licentia contra ea venire, quæ a prædictis perſonis pro quibuſcumque rebus vel titulis data vel conceſſa eſſe noſcuntur, excepta videlicet donatione a Theodato in Maximum pro rebus abita Marciani. Ex quibus dimidiam portionem Liberio viro glorioſiſſimo dediſſe meminimus, reliquam dimidiam Maximo viro magnifico relictam, quas apud utrumque firmiter manere cenſuimus.

Ut per Totilanem factæ donationes irritæ ſint.

2. Si quid a Totilane tyranno factum vel donatum eſſe invenitur cuicumque Romano, ſeu cuique alio: ſervare, vel in ſua firmitate manere nullo modo concedimus: ſed res ablatas ab hujuſmodi detentatoribus antiquis dominis reformari præcipimus. Quod enim per illum tyrannidis ejus tempore factum eſſe invenitur, hoc legitima noſtra notare tempora non concedimus.

Nemini noceat in captivitate gentium amiſſio inſtrumentorum.

3. Licet *enim* [1] generali lege proſpectum eſt, ne inſtrumentorum amiſſio dominis, pro quibus inſtrumenta conſcripta ſunt, quodcumque præjudicium rerum poſſit inferre: tamen ſpecialiter etiam per illa loca hoc renovare cenſuimus, cum ſciamus per diverſas calamitates & hoſtiles pervaſiones tam in ipſa civitate Romana, quam in aliis locis hominibus inſtrumenta periſſe. Nequaquam igitur ex hoc quicumque patiantur calumniam, aut aliquod ſuſtineant detrimentum, ſancimus, ut inſtrumentorum quidem amiſſionem vel corruptionem nullum præjudicium pro dominio vel poſſeſſione, pro credito, dominis rerum, vel poſſeſſoribus aut creditoribus, pro quibus inſtru-

[1] etiam

menta conscripta fuisse inferre pragmatum. Sed & si quis res absentis vel etiam capti forsitan greges per suam aut cujuslibet auctoritatem invasit, vel petendo eas tenuit, reverso eo vel liberato sine ulla dilatione jubemus restitui ipsi vel etiam heredibus ejus. Et si forte ille fatale munus subiit, etiam heredibus ejus restituatur, legis auctoritas suggerit.

Non præsumat quis alienum.

4. Quia autem [a] verisimile putamus diversos tyrannidis tempore res suas per metum alienasse hominibus vel officium quodcumque gerentibus, vel aliam a Totila commissam actionem, vel potentiam, vel gratiam apud eum habentibus, sive venditione, sive aliis quibuscumque contracti titulis, modo vero quod factum est prius, rescindi desiderare, utpote per violentiam vel per metum tyrannici temporis factum: sancimus omnibus esse licentiam sui recipiendi sive vindicandi, vel possessionis a Judice adipiscendæ, pretiis tantummodo videlicet restitutis, quæ tamen (eo qui se dedisse perhibet adprobante) veraciter constiterit ex soluta, nec aliquo postea modo vel fraude subtracta, vel ab eo recepta: cum non absque ratione esse putamus, multa tunc tempore per metum vel violentiam facta esse, quæ nostris temporibus rescindi exposcit justitia, pœna videlicet instrumentis inserta propter prædictas sanctiones modis omnibus quiescente.

[a] *Quia autem, &c.*] *Pith.* Aurelius Victor lib. 2. African. persecut. Ut nemo in ejus Palatio militaret, neque publicas ageret actiones, nisi se Arrianum fecisset.

De tempore postliminii, id est, post captivitatem.

5. Cum autem Deo propitio nostro Imperio sint omnes restituti, sancimus pro nostrarum legum auctoritate triginta nec non & quadraginta annorum præscriptionem, alias insuper, legibus locum habere, & suam tenere per omnia firmitatem, his duntaxat temporibus, quæ ab adventu tyrannorum bellica confusio comprehendit, nullatenus in præscriptionum curriculis imputandis.

Ut instrumenta irrita revocentur.

6. Cognovimus, dum hostilis ferocitas Romanam civitatem vel alias obsideret, diversos contractus esse factos inter Romanos qui obsidebantur, vel etiam instrumenta conscripta: in præsenti vero quosdam prædictos contractus rescindere, vel etiam instrumenta irrita revocare: sancimus etsi postea per hostilem incursionem hujusmodi documenta perierunt, nullam esse licentiam quæ facta sunt infirmandi, sed omnes contractus obsidionis tempore factos in sua firmitate durare, instrumenti etiam competentem vim habituri, sed nullum per eorum amissionem dominis præjudicium generandum. Quod enim rite perfectum est, per fortuitos belli casus, verti subtilitatis non patitur ratio.

De rebus mobilibus vel immobilibus.

7. Res insuper mobiles vel immobiles, seseque moventes, quas a Theodorici Regis temporibus usque ad nefandissimi Totilæ superventum quocumque jure vel titulo Romani possedisse noscuntur per se vel usufructuarias vel alias personas, per quas unumquemque præcepit possidere, in posterum sine aliqua concussione apud eos servamus, eo videlicet ordine, quo per prædicta tempora easdem res possedisse noscuntur.

Pro immunitate tributorum.

8. Ne autem tributorum exactionis intuitu habitatores patiantur molestias quarumcumque Provinciarum, sancimus nullius majoris dignitatis officia pro exigendis functionibus dirigi, sed per Provinciarum Judices & eorum officia quodcumque damnum collatores sustinere pro tributorum videantur exactione : licentia non deneganda majoribus Judicibus & eorum Officiis, si minus inlatæ fuerint functiones, ipsos Judices & eorum Officia convenire, & quod minus est illatum exigere, & tam publicæ rationes, quam collatoris utilitas procuretur. DAT. ANNO, DIE, ET CONSS. SS.

De confirmatione absolutionis tributorum.

9. Ipsarum enim functionum solutionem per consueta loca vel tempora solemniter præcipimus fieri, nulla innovatione per hostilem adventum solutioni tributorum penitus inferenda, sed pro sua consuetudine vel nostrorum beneficiorum tenore, sive ad arcam sive in Provincia, unumquemque solutionem in posterum etiam celebrare.

Ut leges Imp. per Provincias ipsorum dilatentur.

10. Jura insuper vel leges Codicibus nostris insertas, quas jam sub edictali programmate in Italiam dudum misimus, obtinere sancimus. Sed & eas, quas postea promulgavimus Constitutiones, jubemus sub edictali propositione vulgari, & ex eo tempore quo sub edictali programmate evulgatæ fuerint, etiam per partes Italiæ obtinere, ut una Deo volente facta Republica, legum etiam nostrarum ubique prolatetur auctoritas.

De suffragio collatorum.

11. Provinciarum etiam Judices ab Episcopis & Primatibus uniuscujusque regionis idoneos eligendos & sufficientes ad locorum administrationem ex ipsis videlicet jubemus fieri Provinciis quas administraturi sunt, sine suffragio, litis etiam codicillis per competentem Judicem eis præstandis, ita videlicet, ut si aliquam collatoribus læsionem intulisse inveniantur, aut supra statuta tributa aliquid exegisse, vel in coëmptionibus, mensuris enormibus, aliisque præjudiciis vel

QQqq ij

gravaminibus, aut iniquis ſolidorum ponderibus poſſeſſores damnificaſſe, ex ſuis ſatisfaciant facultatibus. Quod etiam ſi quis de Adminiſtratoribus aut de Actionariis præteritorum nefandorum tyrannorum tempore feciſſe invenitur, ex ſuis facultatibus ei a quo abſtulit reſtituere jubemus: cum nos indemnitatem ſubjectorum undique volumus procurari.

Ut proprietas unicuique reſtituatur.

12. Cum autem cognovimus inimicis, Deo propitio, diverſis expulſis Provinciis, quoſdam greges invenientes ab illis relictas, & ſuo eas vindicare dominio, licet ad alios antea pertinebant: ſancimus cauſa diſcuſſa quantum quidem ad eos pertinet, eis præſtari. Si quid vero ab aliis agnoſcetur, dominum ſua recipere: quod vero excepto domino non cognoſcitur, inter illos diſtribui, qui per eandem Provinciam greges amiſiſſe inveniuntur, diviſione pro rata portione ſcilicet facienda.

De eo cui aliquid ablatum eſt, ut reſtituatur.

13. Si qui etiam Collatorum per occaſionem tributorum exactionis, vel cujuſlibet oneris prætextu, aut alio inrationabili modo a quibuſdam in auro vel in ſpeciebus læſi eſſe noſcuntur: hoc etiam competenter ei cui ablatum eſt, jubemus ſine ambiguitate reſtitui, ut undique Provinciarum habitatores legitime ſua recipiant, & noſtri temporis poſſint felicitatem ſentire.

De ſervis, qui tyrannorum tempore liberas duxerunt uxores.

14. Illud etiam præteritis capitulis inſerendum eſſe cenſuimus, ut ſi qui per Gothicæ ferocitatis nefandiſſima tempora ſervi conſtituti liberas uxores inveniantur duxiſſe, vel etiam liberis hominibus ancillæ conjunctæ, licentiam quidem liberæ perſonæ diſcedendi per præſentes noſtros mereantur *affectus*[1], ancilla videlicet vel ſervo in dominorum ſuorum jura remanentibus, nullo præjudicio dominis ſervorum vel ancillarum ex præterito tempore generando. Si vero in poſterum etiam conjugia tenenda eſſe putaverint, nullum præjudicium circa libertatem propriam patiantur: filii vero maternam condicionem ſequantur. Quod etiam in illis, qui ex tali conjugio nati ſunt, obtinere jubemus.

[1] affatus, *l. 6. C. de diverſ. reſcript.*

De ſervis & colonis ab alio detentis.

15. Servos etiam vel colonos, quos ab aliquo contigit detineri, ſuis reſtitui dominis una cum medii temporis prole jubemus.

De Deo dicatis Virginibus.

16. Cum autem tyrannicæ ferocitatis præſumptionem res etiam inlicitas quaſi permiſſas egiſſe ſine dubio ſit: ſancimus, ut ſi qui mu-

lieres Deo sacratas vel habitum Religiosum habentes sibi conjunxisse inveniantur, nullam eis tenendi, vel dotes forte conscriptas, iterum Monasteriis vel Ecclesiis, aut sancto proposito cui dedicatæ sunt, restituantur.

Ne pro comparatione specierum Collatores graventur.

17. Ne vero per coëmptiones etiam quodcumque Collatores detrimentum sustinere inveniatur, sancimus per unamquamque Provinciam illarum fieri specierum coëmptionem, quæ per eandem Provinciam abundare noscuntur. Neque enim ejus quod ibi non abunde nascitur, coëmptionem non fieri patimur: pretiis videlicet pro specierum venalitate, quæ tunc temporis in foro rerum venalium obtinere noscuntur, statuendis: ipsis tamen pretiis specierum unicuique Collatorum in tributorum imputandis exactionem: commerciis videlicet navium nullo modo prohibendis, ut & noster felicissimus exercitus possit nutriri, & Collatores aurarias functiones ex abundantium specierum commercio infundere valeant, distributione coëmptionis pro arbitrio tam locorum Antistitis, quam Primatum uniuscujusque celebranda, ne Collatores ex Officiorum avaritia per quemcumque modum opprimi videantur.

De mensuris & ponderibus.

18. Ut autem nulla fraudis vel læsionis Provinciarum nascatur occasio, jubemus in illis mensuris vel ponderibus species vel pecunias dari vel suscipi quæ beatissimo Papæ vel amplissimo Senatui Nostra Pietas in præsenti contradidit.

De mutatione solidorum, id est, monetæ.

19. Cum autem sciamus veterum Romanorum Principum solidos per illa loca facile inveniri, comperimus autem negotiatores vel alios quosdam propter *mutationem* [a] solidorum dispendium aliquod Colla- [a] mutatura,
toribus nostris inferre: sancimus solidos Romanorum Principum for- *Novell. Leon. & Majorian. de*
ma signatos sine permutationis dispendio per omnes Provincias am- *Curialib.*
bulare, & per eos celebrari contractus: eum, qui dispendium aliquod permutationi solidorum inferre præsumpserit, pro unoquoque solido alterum tantum ei cum quo contraxerit, inferat.

Ut pretium satisfaciat & quod tulit quis.

20. Si quis etiam de rebus immobilibus ad alium pertinentibus aliquem ornatum vel materiam abstulisse inveniatur, modis omnibus restituere: vel si jam alicui injuncti sint ædificio, pretio satisfacere coartetur, ut undique nostrarum legum conservetur auctoritas. Instrumenta etiam quæ ad alios pertinentia forte ab aliis detinentur, prioribus dominis jubemus restitui, ut omnes undique nostrarum legum adjutorio potiantur. Si vero instrumentum perisse inveniatur,

cujus exemplar apud alterum invenitur, utpote duobus ſcriptis authenticis prout in contractis ſolitum eſt, ex eo quod apud partem alteram invenitur, aliud conſcribi jubemus, & parti dari, cujus jam inſtrumenta perierunt, ut competentem poſſit habere cautelam. Sed & ſi quis inſtrumentum alienum ſive ipſe tollendo, ſive quocumque caſu inveniendum, malignitate vel incendit, vel abſcondit, aut corrupit, aut quocumque modo habere deſierit: tunc quanti intereſt ejus, ad cujus jura inſtrumenta pertinebunt, is qui dolum fecit ſatisfacere compellitur. DAT. DIE, ANN. ET CONS. SS.

Ut annona miniſtretur Medicis & diverſis.

21. Annonam etiam quam & Theodoricus dare ſolitus erat, & nos etiam Romanis indulſimus, in poſterum etiam dari præcipimus, ſicut etiam annonas, quæ Grammaticis ac Oratoribus, vel etiam Medicis, vel Juriſperitis antea dari ſolitum erat, & in poſterum ſuam profeſſionem ſcilicet exercentibus erogari præcipimus, quatenus juvenes liberalibus ſtudiis eruditi per noſtram Rempublicam floreant.

Ut civiliter inter ſe cauſas audiant.

22. Lites etiam inter duos procedentes Romanos, vel ubi Romana perſona pulſatur, per civiles Judices exercere jubemus, cum talibus negotiis vel cauſis Judices militares immiſcere ſe ordo non patitur.

Ut mutationes in ſuo ſtatu ſtent.

23. Reipublicæ permutationes etiam vel comparationes ſive competitiones cum publico factas uſque ad adventum ſceleratæ memoriæ Totilæ in ſua firmitate firmamus, ſi tamen nulli aliquid alio poſſidente competit.

Ut fabricæ publicæ ſerventur.

24. Conſuetudines etiam [a] & privilegia Romanæ civitatis vel publicarum fabricarum reparationi, vel alveo Tiberino, vel foro aut portui Romano, ſive reparationi formarum conceſſa ſervari præcipimus: ita videlicet, ut ex hiſdem tantummodo titulis, ex quibus delegata fuerunt, præſtentur.

[a] *Conſuetudines etiam, &c.*] *Pith.* Vet. lap. inter Tib. & Rom. in Pont. ſup. Anienſ. Imperante D. N. piiſſimo ac triumphante ſemper Juſtiniano P. P. A. Anno XXXVIIII. NARSES vir glorioſiſſimus ex Præpoſito Sacri Palatii Conſul atque Patricius, poſt victoriam Gotthicam, ipſis coram Regibus, celeritate mirabili, conflictu publico ſuperatis atque proſtratis, libertate urbis Romæ atque Italiæ reſtituta, pontem viæ Salariæ uſque ad aquam a nefandiſſimo Totila tyranno deſtructum, purgato fluminis alveo, in meliorem ſtatum quam quondam fuerat renovavit.

Ut per negotiatores coëmptiones fiant.

25. Super hæc cognovimus Calabriæ vel Apuliæ Provinciæ poſſeſ-

ſoribus pro coëmptionibus non inferendis ſuperindicticium titulum impoſitum eſſe pro unaquaque millena [a], unde coëmptiones per negotiatores annis ſingulis exerceri, in præſenti vero negotiatores ſpecierum coëmptiones recuſare, temptantes tam ſuperindicticium titulum, quam coëmptionis onus Provinciæ poſſeſſoribus imminere: cum abunde mercatores ſint, per quos poſſit exerceri coëmptio, ſancimus magnitudinem tuam hæc examinantem, ſi poſſibile ſit, per negotiatores ſpecies comparatas inferri, Collatores Provinciæ nullatenus prægravari, cum ſuperindicticio titulo ſemel eis impoſito, coëmptionis etiam onus inferre ſit impoſſibile. DAT. DIE, ANNO, CONS. SS.

[a] *Millena*] *Pith.* Novell. Theodoſ. & Valent. de Pantapolis. Ab exſolvendis ſeptem ſolidis per millenas nuper indictis. Ceſpes Formonſis, Ætrienſis, Calcanus, & Victuratius habeatur immunis. Novell. Leon. & majorian. de Curialib. ſed & binos per jugum ad millenas ſolidos.

Ut qui voluerit ad præſentiam Imp. navigare, non impediatur.

26. Viros etiam glorioſiſſimos ac magnificos Senatores ad noſtrum accedere comitatum volentibus ſine quocumque impedimento venire concedimus, nemine prohibendi eos habituro licentiam, ne Senatoribus noſtris vel Collatoribus debitus introitus quodammodo videatur excludi, ſed etiam ad Italiam Provinciam eundi eis, & ibi quantum voluerint tempus commorandi pro reparandis poſſeſſionibus aperimus licentiam: cum dominis abſentibus recreari poſſeſſiones aut competentem mereri culturam difficile ſit. Quæ igitur per hanc Divinam Pragmaticam Sanctionem Noſtra ſtatuit Æternitas, Magnitudo Tua modis omnibus effectui mancipare obſervareque procuret, pœna decem librarum auri imminente contra temeratores noſtrarum juſſionum. PRAGMATICA DATA IDIB. AUG. CONST. IMP. DOM. N. JUSTINIANO PP. AUG. ANNO XXVIII. P. C. BASILII. V. C. ANNO XIII. NARSI UR. ILL. PRÆPOSITO SACRI CUBICULI. ANTIOCHO UR. MAGNIFICO PRÆFECTO PER ITALIAM.

DE ADSCRIPTITIIS ET COLONIS.

IMPERATOR JUSTINIANUS AUG. DOMINICO PP. ILLYRICI.

DOCUERUNT Noſtram Serenitatem Ligdinenſium [a] habitatores, & hoc nos docuerunt, quia ante propoſuimus legem per quam juſſimus adſcripticios vel colonos commiſcentibus ſe liberis mulieribus procreare filios ad ſimilitudinem liberorum, & ex hoc detrimentari fundos & eorum functiones recedentibus agricolis, velut ex utero libero procedentes. Et hoc corrigentes ſancimus ſecundum veterem legem, de adſcripticiis & colonis conſtitutis agricolis quod naſcitur aſcripticium & colonum fieri. Sed ſi ſola fuerit mulier libera

constituta cum procreaverit filios, tunc ergo nullo modo patimur lædi ex hoc penitus liberum uterum, utque talis mulier tali viro sociata fuerit, neque adscripticio, neque colono in hoc tantummodo casu obtinente lege. Sancimus ergo generalem legem, ut qui ex adscripticio & colono natus est, patris naturam sequatur. Sic ergo & indemnitas fisco Collatoribus erit PC. In hoc ergo medentes, præsentem dispositionem disposuimus, quam observare Tuam Celsitudinem sancimus in omnibus Illyricianis partibus, ut non exinde deminutio aliqua dominis inferatur. Tua igitur Gloria quæ nobis visa sunt per hanc legem divinam significantem effectui mancipare festinet, multa imminente decem librarum auri qui eam violaverit, aut concesserit violandam. DAT. SUB. ID. APRILIS CONSTANTINOPOLI, IMP. DOM. N. JUSTINIANO AUG. ANNO XIIII. JUSTINO CONSULE.

[a] *Ligdinensium*] *Pith.* Lundensium, ut in Decret. 2. de censib. Crantzius lib. 1. Daniæ. Fuitque Metropolis. Videtur error in cap. ex litteris de consuetud. ubi vulgo Lugdunensis. Forte Lychnidensium. Lycnidus Ptolomeo est in Macedonia, sive in Illyrico & Livio a lacu Dascante, qui & Lychnidus, non longe a Ptauresio, quod postea Justinianæ primæ nomen tulit. Hodie Lochrida.

JUSSIO JUSTINIANI IMPERATORIS pro privilegio Concilii Vizaceni [a].

IMPERATOR JUSTINIANUS, ALAMANNICUS GOTTHICUS, FRANCICUS, GERMANICUS, ANTHICUS, ALANICUS, VANDALICUS, AFRICANUS, FELIX, INCLITUS, VICTOR AC TRIUMPHATOR, SEMPER AUGUSTUS, DACIANO METROPOLITANO VIZATII, ET OMNI CONCILIO VIZACENO.

RESTITUTUS, & Heracleus Reverentissimi Viri, omnium *quod ad modo* [1] vestri Concilii Sacerdotum non relationem tantum, sed sua visi sunt adtulisse præsentiam: relucebat namque in eis puritas vestræ auctoritatis & vitæ. Nec solum Ecclesiasticis causis, sed totius Provinciæ utilitatibus profuerunt: dicentes quibus jam beneficiis gaudeatis, & quæ a nostra sunt mansuetudine conferenda. Unde precibus eorum summa cum benignitate susceptis, ad universa respondimus: & quantum apud nos eorum legatio valuit, ipsa testatur exhibitio præstitorum. Quæcumque igitur ad privilegia vestra vestrique Concilii pertinent, *justa* [2] veterem firmamus disciplinam. Orate igitur Divinam Misericordiam, ut & nos Reipublicæ, & ipsam nobis servet incolumem: & quos a jugo subripuimus Vandalicorum, *ultro* [3] florem felicitatis antiquæ, sicut volumus, erigamus. DAT. PRID. NON. OC-

[1] quodammodo
[2] juxta
[3] ultra

NON. OCTOBRIS CONSTANTINOPOLI IMPERII DOM. N. JUSTINIANI AUG. ANNO XV.

a *Concilii Vizaceni*] *Pith.* Concilium Byzacenorum. L. 3. Cod. Theodoſ. de inoff. teſtam. L. 1. de libert. in eod. Cod.

ALIA JUSSIO JUSTINIANI IMPERATORIS pro privilegio Concilii Vizaceni.

IMPERATOR FLAVIUS JUSTINIANUS ALAMANNICUS, GOTTHICUS, FRANCICUS, GERMANICUS, ALANICUS, WANDALICUS, AFFRICANUS, FELIX, INCLITUS, VICTOR AC TRIUMPHATOR, SEMPER AUGUSTUS, DACIANO METROPOLITANO VIZATII.

SEMPER Noſtræ Serenitati cura fuit ſervandæ vetuſtatis, maxime diſciplinæ quam nunquam contempſimus, niſi & in melius augeremus: præſertim quotiens de Eccleſiaſticis negotiis contingit quæſtio, quæ Patrum conſtat regulis definita, immo *abventu* a Superni Numinis inſpirata: quia conſtat eſſe celitus conſtituta, quicquid Apoſtolica decernit auctoritas. Hinc eſt quod in Africanis quoque Conciliis illa volumus reſervari, quæ antiquitas ſtatuit, & ſequentium obedientia cuſtodivit, atque in noſtrum uſque ſeculum intemerata perduxit. Nullus inter Primates illud ſibi privilegium vindicet, quod accepiſſe non legitur: nullus arripiat, quod habuiſſe jugiter non probatur: nec de reſcriptis ad unius ſuggeſtionem promeritis, aut de exemplis conſuetudinem violantibus *quibuſlibet* b, ſibi blandiatur ambitio. Illud pro lege ſervandum eſt, quod Conciliis definitum ſervavit devota *proſperitas* c. Nam quæ quis in præjudicium ſtatutorum quibuſlibet rebus uſurpavit, corrigenda potius quam imitanda cenſemus. Si quid igitur Metropolitano Kartaginis, vel Primatibus Numidiæ, vel Vizatii Conciliorum auctoritas præſtitit, & inoffenſa conſuetudo ſervavit, hoc ſibi quiſque optet, ſibi vindicet, hoc noſtra ſperet ſanctione firmari. Nos tutores tantum ſumus vetuſtatis & vindices: nec deerit Eccleſiaſtica vindicta, vel noſtra, in eos qui aut ambitioſa ſuperbia, aut ſubreptitiis poſtulationibus antiquitatem temeraſſe docebuntur. Quoniam ad Divinitatis tendit injuriam, qui Sanctorum Patrum conſtituta contemnere ac violare non metuit, Sancte ac Religioſiſſime Pater. Beatitudo itaque Tua quæ per hanc divinam Pragmaticam Sanctionem Noſtra ſtatuit Æternitas, effectui mancipari, obſervareque procuret. Divinitas te ſervet per multos annos, Sancte ac Religioſiſſime Pater. DAT. IIII. KAL. NOVEMB. IMPERII. DOM. N. JUSTINIANI ANNO XVI.

a adventu

b cujuſlibet

c poſteritas

INCIPIT JUSTINI IMPERATORIS NOVELLA CONSTITUTIO AD JULIANUM PRÆFECTUM URBIS DATA,

Quæ ex Græca Lingua in Latinum sermonem translata est.

UT POSSIT EX CONSENSU DISSOLVI MATRIMONIUM.

IMPERATOR CÆSAR FLAVIUS JUSTINUS ALAMANNICUS, GOTTHICUS, FRANCICUS, ALANICUS, WANDALICUS, AFFRICANUS, PIUS, FELIX, GLORIOSUS, VICTOR AC TRIUMPHATOR, SEMPER COLENDUS AUGUSTUS, JULIANO PRÆFECTO URBIS CONSTANTINOPOLITANÆ.

διάταξις ς'.

NUPTIIS decentius nihil est hominibus, ex quibus filii ceteræque nationum successiones, fundorum quoque & civitatum habitacula, & Reipublicæ eximius status: propter quod nuptias felices esse eis qui eas ineunt, sic optamus, ita ut numquam eas sinistri ominis opus fieri, neque nuptiis copulatos ab invicem seperari, justam non habentes absolutionis nuptiarum occasionem. Sed quoniam difficile est in omnibus hominibus hoc servari, (in multitudine enim tanta non aliquas incidere inrationabiles simultates unum de impossibilibus existit) oportere putavimus his reperire quandam medellam: magis vero illic, ubi pusillinimitas in tantum erigitur, ita ut implacabilis horror fiat conjugibus una manentibus. Antiquitus quidem licebat sine periculo tales ab invicem separari secundum communem voluntatem & consensum hoc agentes, sic ut & plurimæ tunc leges extarent hoc dicentes, & BONA GRATIA sic procedentem solutionem nuptiarum patria vocitantes voce. Postea vero divæ memoriæ Nostro Patri pietate & temperantia omnes ubicumque aliquando imperantes excedenti visum est, qui ad suam utilem & firmam respiciens voluntatem, non autem miserias pusillanimitatis conjiciens, legem sancire qua prohibuit consensu conjugia solvi: quod nos quoque volebamus nimis obtinere in hoc ipso. Plurimi autem nos adjerunt inter se conjugium horrentes & abominantes, & prælia discordiasque propter hoc domi contingere accusantes, (hoc quod valde doloriferum & triste consistit) dissolvere propter hoc precantes connubia, etsi occasiones non habuerunt dicere, per quas sine timore hoc lex dabat facere ipsis. Desiderium vero & studium eorum pro hac re in aliquanto distulimus tempore, aliquando quidem monentes, aliquando vero minantes quiescere eos ab inrationabili circa invi-

cem horrore, & ad unanimitatem properare, & melioris fieri voluntatis. Agebamus vero plus nihil. Quoniam vero difficile est immutare semel detentos irrationabili passione & horrore: forsitan enim contingit istis & insidias adgredi adinvicem, & venenis aliisque ad mortem agentibus uti: ita ut nec filios eis factos valere ad unam similemque tales voluntatem immiscere: Hæc igitur aliena nostris judicantes temporibus, in præsenti sacram constituimus legem, per quam sancimus licere, ut antiquitus, consensu conjugum solutiones nuptiarum fieri: non ultra vero obtinere constitutas pœnas constitutione Nostri Patris adversus eos, qui cum consensu conjugii faciunt solutionem. Si enim alterutrum adfectus nuptias solidat, merito contraria voluntas istas cum consensu dissolvit, adsignificantibus rebus, quæ nuptias solvunt. Certum autem sit omnia alia quantacumque legibus ac potissimum sacris Constitutionibus Nostri Patris dicta sunt de nuptiis, & filiis, occasionibusque ex quibus præcipitur dissolvi nuptias (si & sine ratione non & cum communi consensu, secundum quod & præsens Nostra constituit Divinitas, hoc agentibus & disponentibus pœnis interpositis) obtinere, & ex præsenti nostra lege per omnia habere virtutem propriam. Quæ ergo nobis visa sunt & per præsentem manifesta legem, Tua Gloria per consuetum sibi modum omnibus fieri manifesta præcipiat in hac Urbe Regia. DAT. XVIII. KAL. OCTOB. CALCEDONE IMP. DN. JUSTINO PP. AUG. ANNO PRIMO. INDICTIONE QUINTADECIMA.

SACRA JUSTINI IMPERATORIS
pro privilegiis Concilii Vizaceni, & ut nullus Episcoporum audeat navigare sine consensu Primatis.

IMPERATOR JUSTINUS AUGUSTUS, SPES IN DEUM, VIRO BEATO ARCHIEPISCOPO VIZACENÆ PROVINCIÆ.

CUM & privatis hominibus donata privilegia Pietas Nostra observare curavit, hoc ipsum multo magis & in sanctis Ecclesiis custodiri necessarium esse putamus. Petivit igitur Tua Beatitudo per Evasium Reverentissimum Diaconum, divinas regulas atque privilegia data sancto Concilio tuo, vel Ecclesiæ tuæ inviolata custodiri: ut si quando contra Clericos accusatio processerit, quæ *pertinent* [1] ad divinas regulas, non apud Judices civiles aut militares causæ examinatio procedat, sed ad Tuam Beatitudinem, sicut & Pater Noster per divinos apices constituit. Quapropter sancimus secundum divinarum regularum tenorem atque dispositionem Patris Nostri, Episcopos, sive omnes Clericos subjectos Tuæ Beatitudini, si accusantur ab aliquo, sub tua Audientia satisfacere, in his quæ ad regularem ordinem pertinent: quia Nostra Pietas hæc ipsa atque privilegia data sancto Con-

[1] pertineat

cilio tuo prævidit confirmare. Super hæc petisti, ut quando opus fuerit ad Nostram Pietatem tuos Responsales dirigere, nullus eos prohibeat navigare: quod & nobis placuit, ut nihil necessariorum lateat nostras aures. Unde licentiam Tuæ Beatitudini damus, ut quando opus fuerit aut Ecclesiæ tuæ, aut communi Provinciæ, ad Serenitatem Nostram aliquem transmittere docturum causas necessarias, sine aliquo impedimento dirigere eum, ut veritatem audientes, quicquid oportet fieri statuamus. Alios vero Episcopos illius Provinciæ, si necessariæ causæ emerserint ad nos dirigere, aut ad Nostram venire Pietatem: cum voluntate Primatis hoc faciant. Hæc ergo Tua Beatitudo effectui tradere observareque procuret. *Legi.* DAT. KAL. MAIAS CONSTANTINOP. IMPERII DOMNINI JUSTINI PP. AUG. ANN. III. CONS. EJUSDEM II.

CONSTITUTIO JUSTINI IMPERATORIS de filiis liberarum, in Africam directa.

IMPERATOR CÆSAR FLAVIUS JUSTINUS FIDELIS IN CHRISTO, MANSUETUS, MAXIMUS BENEFACTOR, ALAMANNICUS, GOTTHICUS, FRANCICUS, GERMANICUS, ANTICUS, WANDALICUS, AFRICANUS, PIUS, FELIX, INCLITUS, VICTOR AC TRIUMPHATOR, SEMPER AUGUSTUS, THEODORO.

DIE noctuque pro utilitate Reipublicæ subtiliter cogitantes, illa properamus renovare quanta in locis opportunis sunt necessaria, & maxime pro tributis atque reditibus sine quibus impossibile est aliquid agere prosperum. Suggessit autem Tua Magnitudo maximam partem possessorum Africanæ Provinciæ precibus suis intimare, desolatos agros remansisse, cum divina lex promulgata fuisset constituens creatos ex libera matre & adscripticio marito liberos esse. Quod contrarium est legibus antiquis: cum illæ manifeste decreverunt talem subolem adscripticiam esse. Ex hac enim licentia filii adscripticiorum prædia in quibus nati sunt dimittentes, & in aliis habitantes locis, tam fiscum quam dominos prædiorum minuere: & hæc dicentes supplicaverunt corrigere hoc capitulum apud illam Provinciam, sicut & Pater Noster prædictæ legis lator in Illyricianam Provinciam fecit, constituens filios qui nascuntur ex libera matre atque adscripticio patre, liberos esse cum suis rebus, sed tamen colonos: ut non liceat terrulas ubi nati sunt relinquere, & alienas colere. His igitur Nostræ Serenitati suggestione tua relatis, necessarium esse perspeximus, possessores subjectos nostros atque functiones publicas adjuvare. Unde sancimus, in Africana Provincia filios ex libera matre &

adscripticio patre productos, liberos quidem esse, & res proprias habere, in ordine tamen colonorum esse, & non posse eos dimittere prædia, in quibus nati sunt, & excolere aliena : sed vicos ipsos in quibus orti sunt, cum libertate colere. Sic etenim nec fiscus, nec possessor læditur, neque prædicti minuuntur, terras ubi nati sunt excolentes, Theodore Parens Carissime atque Amantissime. Quæ igitur per hanc divinam Pragmaticam Sanctionem Nostra sanxit Æternitas, tam Tua Magnitudo, quam qui post te eandem administrationem adepti fuerint, una cum Officio suo effectui mancipare observareque procurent. DAT. KAL. MART. CONSTP. IMP. DOM. N. PP. AUG. JUSTINI ANNO V. INDICTIONE TERTIA. Et subscriptio Imperialis. VALE THEODORE PARENS CARISSIME ATQUE AMANTISSIME. Et, *Quæstor legi.* DAT. KALEND. MAR. CP. IMP. DOM. NOSTRO JUSTINO PP. AUG. ANNO V. POST CONS. EJUSDEM, DOMINI NOSTRI ANNO SECUNDO.

SACRUM PRAGMATICUM TIBERII AUGUSTI,

DE CONFIRMATIONE CONSTITUTIONUM JUSTINI IMPERATORIS,

de filiis Colonorum & Liberarum.

IN NOMINE DOMINI JESU CHRISTI IMPERATOR CÆSAR FLAVIUS TIBERIUS CONSTANTINUS IN CHRISTO MANSUETUS, MAXIMUS BENEFACTOR, ET FLAVIUS NOBILIS, TIBERIUS MAURITIUS FELICISSIMUS CÆSAR, ALAMANNICUS, GOTTHICUS, FRANCICUS, GERMANICUS, ANTICUS, ALANICUS, WANDALICUS, AFRICANUS, PIUS, FELIX, INCLYTUS, VICTOR AC TRIUMPHATOR SEMPER AUGUSTUS, THEODORO.

CONSUETUM & peculiare nostræ mansuetudinis remedium necessitatibus subjectorum nostrorum imponere cupientes, suggestionem Viri Beatissimi Publiani Antistitis Karthaginiensium civitatis, & possessorum ejusdem Africanæ Proconsularis Provinciæ, libenter suscepimus, per quam, Pragmaticam Sanctionem Justini Divæ Memoriæ Patris nostri pro condicione subolis ab adscripticio patre & in-

genua matre, ad Theodorum tunc Præfecturam tuam agentem ante tempus emissam, firmam inlibatamque nostris etiam adfatibus consтitui supplicaverunt: ut cultura terrarum permaneat nulla lege vel machinatione, & ab ea separari valitura. Consulentes itaque Conlatoribus Africani tractus, sancimus eandem Pragmaticam Sanctionem, & ejus dispositionem, omnibus modis ex quo data est, suas vires habere, & incertam ei auctoritatem universis dominis terrarum opitulari, ut liberi procreati a matre ingenua & patre adscripticio vel colono, rusticitatem paternam cognoscant, & operibus suis consuetos reditus his quibus suppositi sunt, subministrent: deterioris quidem condicionis alieni, ipsius autem cespitis ubi nati sunt, recedere, & in aliis quibuscumque locis degere non permissuri, Theodore Parens Carissime atque Amantissime. Illustris igitur & magnifica auctoritas tua hanc Pragmaticam Sanctionem in æternum valituram Edictis propositis omnibus habitatoribus Affricanarum partium innotescat, ut omnibus pateat, qualem pro utilitate eorum providentiam gerimus,

Et subscriptio Imperialis.

DIVINITAS TE SERVET PER MULTOS ANNOS, PARENS CARISSIME ATQUE AMANTISSIME. *Et Quæstor legi.* DATA III. ID. AUG. CPL. IMP. DOMINI NOSTRI TIBERII CONSTANTINI PP. AUG. ANNO OCTAVO, ET POST CONS. EJUS ANNO TERTIO. ET NOB. FL. TIBERII MAUR. FELICISS. CÆSAR. ANNO PRIMO.

[a] *Sacrum pragmaticum*] *Pith.* In Vetustissimo exemplari Constitutionum Novellarum Justiniani quod fuit Ranconeti, & nunc est Regiæ Bibliothecæ, præpositum est hoc pragmaticum quasi præfationis loco.

IMPERATORIS JUSTINIANI
NOVELLÆ CONSTITUTIONES TRES,

quæ in omnibus editionibus desiderantur.

DE ADJUTORIBUS QUESTORIS.

IMPERATOR JUSTINIANUS A. TRIBUNIANO QUESTORI.

INTER Viros devotos Memoriales tam sacri nostri scrinii memoriæ, quam Epistolares, nec non Libellenses, & Adjutores Viri excelsi pro tempore Questoris, multas dubitationes scimus esse emersas, temporibus Thomæ gloriosissimæ recordationis, cum is *Questor jam gubernatam* [a] sacri scrinii memoriæ quam epistolarum *gubernat* censuram. Adjutoribus quidem asserentibus, in scrinio quidem memo-

[a] Quæstoriam gubernabat tam

riæ XII. esse antiquitus Adjutores, in aliis autem duobus scriniis, id est sacrarum epistolarum & sacrorum libellorum, in unoquoque septenos numero: sed postea sic effusam esse licentiam, ut innumerabiles pene Adjutores extarent temporibus Joannis viri magnifici Questoris, cum per prolixum tempus tale gessisset officium. Et Proculum excelsæ memoriæ de confusione Adjutorum Imperiali culmini suggessisse, & sacram Constitutionem esse promulgatam, qua cavetur antiquo, id est XXVI. numero tantummodo Questoris Adjutores concludi, nec tamen licere alium subrogari, donec in prædictum numerum agmen Adjutorum redigatur, omnibus superfluis paulatim deminutis: licentia Primatibus tantummodo Adjutoribus data in sua loca alios subrogandi, id est in scrinio quidem memoriæ, tertium primum locum obtinenti & Laterculensis nomen ineunti, in aliis autem duobus scriniis, id est epistolarum, & libellorum, in secundum gradum venientibus & mello proximatum ingredientibus, ut hi tantummodo licentiam sibi haberent alium subrogare. Posteaque eumdem prudentissimæ memoriæ virum bene existimasse, multos inveniri qui non possint propter varias difficultates, quæ humano generi positæ sunt, per se divina ministeria peragere: & iterum verbo ad Imperiale fastigium suggessisse, & Pragmaticam subsecutam esse Sanctionem, quatinus liceret & eis alium in suum locum subrogare hominem idoneum ad tale ministerium peragendum, & condignum *questioni, electione* ¹ a pro tempore Questore eandem licentiam accipientem. Et hæc quidem esse subsequuta temporibus Proculi magnificæ memoriæ. Verum opus questionum transivit tunc altercationibus quorundam memoralium eandem licentiam per aliam Constitutionem esse sublatam, ut nemini liceat in suum locum alium subrogare, ne quasi venalitas & sordidum mercimonium versari videretur, qui sacræ vocis nostræ ministri esse noscuntur, tribus tantummodo exceptis quibus supradicta Constitutio hujusmodi præstitit licentiam. Cum igitur in præsenti comperimus eos qui confectioni legum a nobis elimatarum, & in ordinem per Tuam Excellentiam digestarum, suum ministerium præbuerunt, dignos esse fungi Adjutoris officio, quamvis cordi nobis est prædictum *adjutorium meum* ² in sua stabilitate decurrere, tamen eos idoneos Constitutis hujusmodi defraudari nullo modo justum esse existimavimus. Pragmaticam itaque Sanctionem quæ a Proculo quidem excelsæ memoriæ rite est inventa, & ad Imperiale culmen relata est, & ex hoc promulgata, postea autem per quorumdam contentiosam instantiam sublatam renovamus: & licentiam damus omnibus XXVI. Adjutoribus in sua loca alios subrogare, idoneos tamen & quos pro tempore Questor Sacrosanctis Evangeliis propositis elegerit, & mandata eis in scriptis præstiterit: ut centenis solidis tantummodo datis, habeant licentiam homines prædicto opere digni judicati, in deficientium vel alio modo desistentium loca pervenire, & Adjutoris officium peragere. His qui in tribus gradibus,

¹ Quæstoria electione

² directorum numerum

id eſt, in ſcrinio quidem memoriæ Laterculenſis, in aliis autem duobus, Melloproximi aſcenderint, etſi inter XX. & ſex Adjutores taxati non fuerint, licentiam habentibus in ſua loca Adjutores inferre. Ita tamen ut tam Laterculenſis quam Melloproximi licentiam habeant quanti potuerint, tanti loca ſua vendere: cum iniquum eſt his quibus nihil a nobis additum eſt, aliquid derogare. Nam & ante hanc legem permiſſum erat eis ſuum officium in aliis transferre. Itaque & venditionis jus habeant, & quanti potuerint paciſci, tanti & vendant. Aliis autem quibus jus venditionis præſtitimus, non ultra C. ſolidorum ſummam hoc facere liceat. Sive autem Laterculenſes, ſive Melloproximi, ſive alii quibus ex hac lege conceſſum eſt, ſuum officium in alios tranſponere maluerint: is qui ſubrogatur talis ordinandus ſit qualem Queſtoria cenſura elegerit: ne ex hujuſmodi licentia in homines minus idoneos pro temporeglorioſiſſimi Queſtoris amminiſtratio cadat. Sic enim dignas ſua induſtria mercedes, homines quos jam enumeravimus accipient, & numerus Adjutorum ſine ulla confuſione permanebit. Sed quia volumus ante alios in deficientia quocumque modo loca eos taxari, qui in legum confectione Tuæ Sublimitati ſuum miniſterium præbuerunt, id eſt Theodoſium, & Epictetum, & Quirillum, & Sabacium, & Perignin, hoc eis donamus: ut offerentes centenos ſolidos, ante alios omnes loca Adjutorum qui ſua ſponte recedere maluerint, ſubeant: ſcilicet unuſquiſque ex V. memorialibus in ſcrinium ſuum officium Adjutoris impleturus. Illo etiam obſervando, ut & ſi quis ex XXVI. Adjutoribus ab hac luce ſubtractus fuerit, in ſuos heredes vel liberos, licet heredes non ſint, hujuſmodi beneficium tranſmittat, ut in locum ejus Adjutor ſubrogetur, centenis quidem ſolidis ab eo offerendis: pro tempore autem ſublimiſſimo Queſtore electionem ejus qui ſubrogatur, ſecundum quod ſuperius dictum eſt faciente. Prerogativam autem quam V. memorialibus ſpeciali dedimus beneficio, ita eis donamus, ſi ille qui deficiat non habuit filium jam utilem, jam idoneum ad peragendum Adjutoris officium, & a pro tempore glorioſiſſimo Queſtore aptiſſimum eſſe ſecundum prædictam obſervationem judicatum. Talem enim filium ſperni, & ad alium *adveniam* * pervenire ſatis durum atque inhumanum eſt. Aliis videlicet omnibus, ſi quæ in prædictis Conſtitutionibus continentur, in ſuo robore durantibus. Quæ igitur Noſtra ſanxit Æternitas, ſinceritas tua ſcriniis quorum intereſt manifeſtare feſtinet, quatenus ſciant & quæ a Noſtra Majeſtate diſpoſita ſunt, & quantum eis acceſſit ex tua ſuggeſtione, noſtraque liberalitate. DAT. V. KAL. JUN. CP. BILISAR. V. C. CONS.

* advenam

UT HI

UT HI QUI IN AFFRICA

sunt intra quinquennium competentes sibi res usque ad tertium gradum debeant vindicare.

IDEM A. SALOMONI PP. AFFRICÆ [1].

OMNE infinitum & perperam effusum merito & incivile & incompositum esse credentes, certis finibus nostras actiones militare censemus. Nuper itaque in Affrica nostra quam divæ memoriæ ditioni nostris vigiliis subjugavit, nostram Pragmaticam Sanctionem promulgavimus, ut omnes quæ jam Vandalicis temporibus amiserunt, ea possint a detentatoribus injustis tam abstrahere, quam sibimet vendicare: & quinquennale spatium statuimus intra quod liceat hoc facere. Quam Sanctionem in suo quidem robore manere volumus; sed cum certo moderamine, certaque definitione, ut non liceat Afris tam prolixa annositate elapsa, & antiquis generibus pœne deletis, calumnias veteres resuscitare, & invicem sibi molestias ingerere, & in tanta pace bella gerere intestina. Per hanc itaque legem sancimus, si quis prætendat res vel ad se, vel ad patrem suum, vel avunculum pertinere, & inquiat contra leges ab aliis detineri, posse eas recuperare, scilicet antea legi cognitis probationibus præstitis, vel ab instrumentis legitimis recitandis, vel a testibus idoneis educendis, & quorum gravitas Judicibus acceptabilis sit, videlicet *cognationali* [a] certamine agitato: & extendi hanc nostram Constitutionem tantummodo ad patres, & avos, non autem ad alium gradum superiorem: & hoc in utrumque videlicet sexum sancimus: ut qui suum, vel ad patrem, vel ad matrem, vel avum, vel aviam, omnesque ejus masculos, sive feminas pertinuisse ostenderit, hoc ab injustis detentatoribus abstrahat, *ultimiore* [b] requisitione penitus quiescente: ne quis proavum suum, vel abavum, vel attavum, vel proaviam, vel abaviam, vel attaviam, inducens miscere pietati, calumpniæ cumulum ingerat. Hocque & transversa linea observari præcipimus, ut usque ad tertium gradum tantummodo stet, id est, ad fratres & germanos, ad patruos & amitas, & avunculos & materteras, non autem ad alios superiores agnationis, seu cognationis gradus. Et si quis hujusmodi quæstionem defferre sit paratus, non alibi, sed ad judicium Sublimitatis tuæ, vel Præsidum Provinciarum & Insularum, stricto judicio celebrato, hujusmodi præbeat probationes: & non ex una parte, neque in aliis Provinciis, vel in hac florentissima civitate, sed tantummodo in Africa Diocesi, præsentibus adversariis suis: & tunc mereat Nostri Numinis Nostræque Constitutionis auxilium. De fide enim generis, probationes ex una parte præstari nullo concedimus modo: & si quis hujusmodi acta ostenderit quasi in hac florentissima civitate confecta, vel in alio loco, ea non esse audienda cense-

[a] cognitionali
[b] ulteriore

mus, licet antea hoc fuerit permissum. Inventa enim circa tales requisitiones summa calliditate, respuendas esse hujusmodi concinnitates sancimus; ne dum sua reddere cuidam cupimus, & alienas ei subjectas dolose accipere concedamus. Rerum autem requisitionem secundum antefatum modum apud Sublimitatem Tuam, vel Præsides Provinciarum intra definitum tempus nostræ Sanctionis fieri volumus in quinquennium: annum qui jam transactus est ex prioris Pragmaticæ Sanctionis editione, in quinquennium computando: ut actor reliquum habeat quadriennium ad hujusmodi inquisitionem, scilicet si temporis computatio legitimas exceptiones excedat. Hujusmodi enim quadriennii ætas præterire nullo patitur modo, ne immortalis fiat judiciorum completus. Quæ igitur pro securitate Affricæ Mea sanxit Æternitas, hæc Sublimitas Tua per Edicta sua in omnem Affricanum tractum proponenda, manifestare cunctis civibus Affricanis deproperet: ut omnes quid in transactis annis observare oporteat scientes, hoc observare festinent. De cætero enim si quis casus talis emerserit, successiones omnes & temporis cursus sic procedere disponimus, quemadmodum in omnibus terris nostro orbe inclusis Sacratissima Jura disponi: ut & sint & descendentium, & ab utroque latere venientium gradus omnes, & temporales cursus intacti, quemadmodum generales Nostri Numinis leges eos tradiderunt omnibus. DAT. KAL. JANUAR. BILISAR. V. C. CONS.

[a] *Idem A. Salomoni P. P. Africa*] *Pith.* Procopius lib. 1. de bell. Wandal. 188. Λίβυας δὲ τοὺς ἄλλους ἀφείλετο μὲν τοὺς ἀγρούς, οἳ πλεῖστοί τε ἦσαν καὶ ἄριστοι· εἰ δὲ τὸ τῶν Βανδίλων διένειμεν ἔθνος καὶ ἀπ' αὐτοῦ κλῆροι Βανδίλων οἱ ἀγροὶ οὗτοι, ἐς τόδε καλοῦνται τοῦ χρόνου· τοῖς δὲ δὴ πάλαι κεκτημένοις τὰ χωρία ταῦτα, πένεσθαί τε ὡς μάλιστα καὶ ἐλευθέροις εἶναι ξυνέβαινεν ἦν. δὲ αὐτοῖς ἐν ἐξουσίᾳ καὶ ὅπῃ βούλοιντο ἀπαλλάσσεσθαι, &c. Idem lib. 2. de bell. Wandal. Χρόνος δὲ ἦν, ὅτε δέκατον, ἔτος Ιουστινιανὸς τὴν βασιλείαν εἶχεν· ἅμα δὲ ἦρι ἀρχομένῳ ὅτε οἱ χριστιανοὶ ἑορτὴν ἦγον, ἣν δὴ πασχαλίαν καλοῦσι, στρατιωτῶν στάσις ἐν Λιβύῃ ἐνέπεσεν· ἥ ὅπως τε ἔφυ καὶ εἰς ὅ τι ἐτελεύτησεν ἐρῶν ἔρχομαι. ἐπειδὴ Βανδίλοι ἡσσήθησαν τῇ μάχῃ, ὥσπερ μοι ἔμπροσθεν εἴρηται, οἱ Ῥωμαῖοι στρατιῶται τὰς αὐτῶν παῖδάς τε καὶ γυναῖκας ἐν γαμετῶν ἐποιήσαντο λόγῳ· ἡ δὲ αὐτῶν ἑκάστη ἄνδρα ἐνῆγε τῶν χωρίων τῆς κτήσεως μεταποιεῖσθαι, ὧν αὐτὴ πρότερον κυρία ἐτύγχανεν οὖσα. οὐχ ὅσιον λέγουσαι εἶναι εἰ Βανδίλοις μὲν ξυνοικοῦσαι τούτων ἀπώναντο. τοῖς δὲ αὐτοὺς νενικηκόσιν ἐς γάμον ἐλθοῦσαι, οὕτω δὴ τῶν σφίσιν ὑπαρχόντων στερήσονται. ταῦτα δὲ οἱ στρατιῶται ἐν νῷ ἔχοντες, Σολομῶνι εἴκειν οὐκ ᾤοντο χρῆναι τὰ Βανδίλων χωρία ἔς τε τὸ δημόσιον καὶ ἐς τὸν βασιλέως οἶκον ἐθέλοντι ἀναγράψασθαι· φάσκοντί τε, ὡς τὰ μὲν ἀνδράποδα καὶ τὰ ἄλλα πάντα χρήματα τοῖς στρατιώταις ἐς λάφυρα ἰέναι, οὐκ ἀπεικὸς εἶναι. γῆν μέντοι αὐτὴν βασιλεῖ τε καὶ τῇ Ῥωμαίων ἀρχῇ προσήκειν. ἥπερ αὐτοὺς ἐξέθρεψέ τε καὶ στρατιώτας καλεῖσθαί τε καὶ εἶναι πεποίηκεν. οὐκ ἐφ' ᾧ σφίσιν αὐτοῖς τὰ χωρία κεκτήσονται, ὅσα ἂν βαρβάρους ἐπιβατεύοντας τῆς Ῥωμαίων βασιλείας ἀφέλοιντο. ἀλλ' ἐφ' ᾧ ἐς τὸ δημόσιον ταῦτα ἰέναι, ὅθεν σφίσι τε ξυμβαίνῃ καὶ τοῖς ἄλλοις ἅπασι τὰς σιτήσεις κομίζεσθαι. αὕτη μὲν τῆς στάσεως αἰτία ξυνέπεσε. καὶ ἑτέραν δέ τινα ξυνηνέχθη γενέσθαι τοιάνδε. ἣ οὐδέν τι ἧσσον εἰ μὴ καὶ μᾶλλον ἅπαντα ξυνταράξασθαι τὰ ἐν Λιβύῃ πράγματα ἴσχυσεν. ἐν τῷ Ῥωμαίων στρατοπέδῳ τῆς Ἀρείου δόξης οὐχ ἧσσον ἢ χιλίους στρατιώτας εἶναι ξυνέπεσεν, ὧν δὴ οἱ πολλοὶ βάρβαροι ἦσαν, καὶ αὐτῶν τινὲς ἐκ τῶν Ἐρούλων ἔθνους· τούτους δὲ οἱ τῶν Βανδίλων ἱερεῖς ἐς τὴν στάσιν τὰ μάλιστα ὥρμων. οὐ γὰρ σφίσιν ἦν δυνατὰ τῷ θείῳ ἐξοσιοῦσθαι τὰ εἰωθότα. ἀλλὰ ἀπεκέκλειντο καὶ μυστηρίων καὶ ἱερῶν ἁπάντων. οὐ γὰρ εἴα βασιλεὺς Ιουστινιανὸς ἄνδρα χριστιανὸν οὐ μεταλαχόντα δόξης ὀρθῆς ἢ βαπτίσματι ἢ ἄλλῳ τῷ

μυστηρίῳ χρῆσθαι. μάλιστα δὲ αὐτοὺς ἡ πασχαλία ἑορτὴ ξυνετάραξε καθ' ἣν οὐχ οἷοί τε ἐγίνοντο τὰ σφέτερα αὐτῶν παιδία τῷ θείῳ βαπτίζειν λουτρῷ ἢ ἄλλο τι ἐργάζεσθαι ἐς ταύτην δὴ τὴν ἑορτὴν ἄγον· ὥσπερ δὲ οὐχ ἱκανὰ ταῦτα τῷ δαιμονίῳ διαφθεῖραι τὰ Ῥωμαίων πράγματα ἐν σπουδῇ ἔχοντι, ξυνέπεσέ τι καὶ ἄλλο τοῖς τὴν στάσιν μελετῶσιν ἐφόδιον, &c. ἐπειδή τε τὴν ἑορτὴν ἄγειν ἔμελλον, ἀχθόμενοι τῇ κωλύμῃ τῶν ἱερῶν οἱ Ἀρειανοὶ σφόδρα ἐνέκειντο· ἔδοξέ τε αὐτῶν τοῖς κορυφαίοις ἐν τῷ ἱερῷ τῇ πρώτῃ τῆς ἑορτῆς ἡμέρᾳ ἣν μεγάλην καλοῦσι Σολόμωνα κτεῖναι, &c.

DE AFFRICANA ECCLESIA.

IDEM A. SALOMONI PP. AFFRICÆ.

VENERABILEM Ecclesiam nostræ Carthaginis Justinianæ, cæterasque omnes Affricæ Dioeceseos Sacrosanctas Ecclesias, Imperialibus beneficiis relevare noctu dieque festinamus, postquam nostræ Reipublicæ per Dei præsidium a tyrannis direptæ societates sunt, nostras etiam sentiant liberalitates. Cum igitur *Separatus* [a], ut sanctissimus Sacerdos, ejusdem nostræ Carthaginis Justinianæ, qui venerando Concilio totius Affricæ sanctissimarum Ecclesiarum præesse dignoscitur, una cum cæteris ejusdem Provinciæ Reverendissimis Episcopis, propriis per Theodorum virum Religiosum, Diaconum, & Responsalem ejusdem venerabilis Ecclesiæ Carthaginis civitatis Justinianæ, destinatis, Nostram deprecati sunt Majestatem, possessiones Ecclesiarum totius Africani tractus, tyrannico quidem tempore ablatas eis, post victorias autem cœlesti præsidio nobis contra Vandalos præstitas, per nostram piam dispositionem eis redditas, salva in quocumque loco constitutas videlicet tributorum solutione, firmiter possidere, secundum legis tenorem quæ jam super hac causa promulgata est, petitionibus eorum prono libentique animo duximus annuendum. Ideoque jubemus, Sublimitatem Tuam, suis disponere Præceptionibus, ut prædictas possessiones, salva, prout dictum est, tributorum ratione, venerabiles Ecclesiæ cum nostræ Carthaginis Justinianæ, quam omnium civitatum Affricanæ Dioeceseos, firmiter possideant, & sine ulla concussione, a nullo penitus abstrahendas. Si quis autem alias possessiones, sive domus, sive Ecclesiarum ornamenta, apud Afros, vel Arrianos, vel Paganos, vel alias quaslibet personas, detineri probatum fuerit, ea quoque omnimodo sine aliqua dilatione & Sacrosanctis Ecclesiis Orthodoxæ fidei assignari, nulla prolixitate temporis his qui easdem res inique detinent uti concedendis: sed earum restitutionem omni explosa machinatione facere compellendis; quia non patimur sacratissima vasa, vel ornamenta venerabilium Ecclesiarum, aut alias possessiones, apud Paganos, vel alias personas detineri, & lex, quæ nobis antea prolata est, sit, abundeque hujusmodi capitulo consultum fecerit. Alterius etiam nostræ Constitutionis prærogativa, quam pro Ecclesiasticis fecimus rebus & possessionibus, Affricæ quoque venerabiles Ecclesias perpotiri censemus, & secundum ejus tenorem licentiam eis damus, res proprias & possessiones, quic-

[a] Reparatus, *Procop. 2.41. de Bell. Vandal.* ἱερεὺς ὁ ῥεπάρατος.

SSff ij

quid ad eas pertinens ablatum eſt, vel fuerit, ab antiquis detentatoribus vendicare. Curæ autem erit Tuæ Sublimitati, quatinus neque Arrianis, neque Donatiſtis, nec Judæis, nec aliis qui Orthodoxam religionem minime colere noſcuntur, alia detur omnino communio penitus ad Eccleſiaſticos ritus, ſed omnimodo excludantur a ſacris & templis nefandi, & nulla eis licentia concedatur penitus ordinare Epiſcopos, vel Clericos, aut baptizare quaſcumque perſonas, & ad ſuum furorem trahere; quia hujuſmodi ſectæ non ſolum a nobis ſed etiam ab anterioribus legibus condemnatæ ſunt, & a ſceleratiſſimis, nec non inquinatis coluntur hominibus. Omnes autem Hæreticos, ſecundum leges noſtras quas impoſuimus, publicis actibus amoveri, & nihil penitus publicum gerere concedantur Hæretici conſtituti, & Orthodoxis imperare, cum ſufficiat eis vivere, non etiam ſibi aliquam auctoritatem vindicare, & ex hoc Orthodoxos homines, & Dei omnipotentis rectiſſimos cultores quibuſdam afficere detrimentis. *Rebaptizatos* [1] autem militiam quidem habere nullo modo concedimus; penitentiam autem eorum, ſi ad Orthodoxam fidem mente puriſſima venire maluerint, non reſpuimus: ſed damus eis licentiam hoc faciendi, quia & Deo Omnipotenti nihil ita eſt acceptabile ut peccantium penitentia. Judæis inſuper denegamus ſervos habere Chriſtianos, quod & legibus anterioribus cavetur, & nobis cordi eſt illibatum cuſtodire: ut neque ſervos Orthodoxæ religionis habeant, neque ſi forte Cathecumenos accipiebant, eos circumcidere: ſed neque Synagogas eorum ſtare concedimus, ſed ad Eccleſiarum figuram eos volumus reformari. Neque enim Judæos, neque Paganos, neque Donatiſtas, neque Arrianos, neque alios quoſcumque Hæreticos, & ſpeluncas habere, vel quædam quaſi ritu Eccleſiaſtico facere patimur; cum hominibus impiis ſacra peragendi permittere ſatis abſurdum eſt. Inſuper Sacroſanctæ Eccleſiæ Carthaginis Juſtinianæ omnia condonamus, quæ Metropolitanæ civitates, & eorum Antiſtites habere noſcuntur: quæ Codici noſtro in primo ejus libro ſegregata, Sacroſanctis Eccleſiis ſuum honorem præſtare noſcuntur; ut civitas, quam Noſtri Numinis cognomine decorandam eſſe perſpeximus, Imperialibus etiam privilegiis exornata floreſcat. Confugas etiam qui ad venerabiles Eccleſias & earum fines convolare feſtinant, & ſuæ voluntati proficere, nulli penitus licere ſacrilegis manibus ab his abſtrahere: ſed eos venerabilibus locis debita reverentia perpotiri, niſi tamen homicidæ ſint, vel virginum raptores, aut Chriſtianæ fidei violatores. Illos etenim qui talia facinora committunt, nullis eſſe dignos privilegiis quis non confiteatur? cum non poſſint Sacroſanctæ Eccleſiæ & homines iniquos adjuvare, & hominibus læſis ſuum adjutorium præſtare. Si quid præterea, Sacroſanctæ Eccleſiæ ſæpedictæ noſtræ Carthaginis Juſtinianæ, vel aliis venerabilibus Eccleſiis Africanæ Dioceſeos, a quacumque perſona pro ſuæ ſalute animæ oblatum eſt, vel fuerit quocumque modo legitimo, ſeu in poſſeſſionibus, ſeu in aliis

[1] Donatiſtas

quibuslibet speciebus, & hoc apud venerabiles Ecclesias manere firme, nullius unquam manibus abstrahendum; cum homines qui tam laudabiles, tamque Deo acceptabiles actus, & pias facere oblationes deproperant, satis & nos laudamus, & Dei cœlestis remunerat clementia. Hæc igitur omnia quæ ad honorem Sacrosanctarum dedimus Ecclesiarum totius Affricanæ Dioceseos, per præsentem piissimam & in perpetuum valituram legem, quam Omnipotenti Deo dedicandam esse perspeximus, Sublimitas Tua cognoscens, firma illibataque custodire festinet, & omnibus prout solitum est manifestare, Edictis ubique proponendis: ut nostra jussa summæ pietatis habentia, ex omni parte inmutilata serventur. *Demetatoribus* [1] eorum pena x. librarum auri subdendis, aliqua gravi Nostri Numinis indignatione plectendis omnibus, qui nostram dispositionem quocumque modo vel tempore violare concesserint. DAT. KAL. AUG. CP. BILISAR. V. C. CONS.

[1] temeratoribus

EX VETUSTISSIMO CODICE
CANONUM ECCLESIÆ BELVACENSIS
POST GREGORII II. DECRETA,
duas Novellas sequentes litteris Anglosaxonicis ad finem adjectas

Exscripsit PETRUS PITHOEUS J. C.

IMPERATOR Justinianus Augustus Petro. De dispositione & Privilegiis, & aliis diversis Capitulis ad Sanctas Ecclesias, & ad alias Venerabiles Domus pertinentibus jam quidem disposuimus. In præsentia autem de sanctissimis Episcopis & Clericis & Monachis prius in diversis Constitutionibus sancita cum competenti emendatione hac comprehendere lege perspicimus. Nov. cxxiii.

Imperator Justinianus Augustus, Epiphanio sanctissimo Archiepiscopo Regiæ hujus civitatis, & universali Patriarchæ. Vita singularis hæc est, honesta hæc conciliare novit quod homines ad hoc ipsud venientes, ut hominem humanam maculam ab his abluat, & mundos constituat, & aptus naturales rationi eorumque capaces quæ humanas curas exuperant. Quisquis ergo desiderat vere esse Monachus, debet & Divinæ Scripturæ doctrinam non ignorare, & continentiam diligere, ut dignum se tali faciat conversatione. Necessarium ergo duximus & nos exponere quid agere debeant, & eos verissimos luctatores ejus viæ quæ ad Divinitatem perducit constituere: & hoc est intentio præsentis legis, ut constitutis his quæ ad Venerabiles Episcopos vel ad Reverentissimos Clericos pertinebant, ad Monachos pro- Novella v.

visionem nostram convertere. Illud igitur inprimis dicendum est, ut omni tempore & in omni terra, quæ nostro Imperio gubernatur, si quis Monasterium fabricare voluerit, non ante & esse licentiam hoc faciendi, quam Venerabilem ejusdem loci Episcopum advocaverit: & is manum in cœlum extenderit, & orationibus eundem locum consecraverit, quod figens scilicet in eo nostræ salutis signum: dicimus autem adorabilem honorabilemque Crucem. Ita demum incipiat fabricare, posita, ut dixi, Cruce pro fortissimo fundamento. Hoc sit ergo principium piæ Monasteriorum constitutionis. Hinc nobis singulorum Monachorum cura subeunda est: quomodo eos fieri oporteat; Utrumne liberos tantum, an & servos? propter quod omnes similiter indiscrete Divina gratia suscepit, aperte prædicans: quia in Dei cultura non est masculus neque femina, non liber neque servus. Omnes enim in Christo unum Patri. Sancimus igitur, secundum Divinas regulas, eos qui singularem vitam affectant non temere, continuo a Reverentissimis Abbatibus sanctorum Monasteriorum habitum accipere Monachorum: sed triennio toto, sive liberi, sive servi fuerint sustinere: nec dum eodem habitu dignos habitos. Sed & tonsuram & vestem habeant eorum qui Christo Laïci appellantur, & doceantur ea quæ Dei sunt; & Venerabiles Abbates requirere ab his, utrum liberi an servi sint: & unde eos vitæ singularis amor ingressus est. Et cum didicerint ab his quod non maligna occasione ad hoc venerunt, habeant eos inter illos qui adhuc docentur, & in consolatione sint constituti, & experimentum capiant tolerantiæ probitatisque eorum. Neque enim facilis est vitæ conversio quæ fit sine animi fortitudine. Et si quidem totum triennium permanserint, optimos se ipsos & tolerantes aliis Monachis vel Abbatibus ostendentes, tunc demum digni habeantur tonsuram simul & vestem Monachis congruam; & sive liberi sint nullum habeant timorem, sive servi nullam patiantur inquietudinem, transeuntes ad communem omnium Dominum, & capiant in libertatem. Nam si multis casibus & lex hoc facere consuevit, & libertatem pulcherrimis dare, qualiter non valeat Divina gratia a vinculis eos servitutis absolvere? Quod si intra triennii metas aliquis veniat, & quosdam eorum qui singularem vitam affectant in servitutem trahere cupiat, asserens eum dominio (quod nuper nobis ex lycia nunciavit Reverentissimus Zosimus Vir opinatissimus incontinentium & gerens centesimum vicensimum prope annum ætatis, virens tamen & animi virtutibus & Episcopali ministerio tanta est in eo divina gratia) si quis ergo, sicuti diximus, intra triennium venerit, dicens ad se pertinere quemquam illorum qui Monachorum se congregationi sociare desiderat, & in Monasterio positorum, adfirmans sibi aliquid ab eo subtractum, & ob hoc ad Monasterium confugisse, vel pro furto aliquo, malave conscientia & culpa sevissima Monasterium adpetivit. Quibus probatis, continuo eum recipiat, licet forte biennium concurrerit ex quo Monasterium

non amore conſcientiæ, ſed vitiis trahentibus introivit. Reſtituatur autem cum his quæ ſubtraxerat, ſi hæc in Monaſterio reperiantur. Is autem qui ſe Dominum probavit, juret nullum ſe dolorem aut perniciem in eum qui reſtituitur exhibiturum: & ſic eum in domum ſuam ſecum reducat. Sin autem qui ſe Dominum dicit nihil tale probaverit, ut appareat.

Pith. Videntur hæ duæ Novellæ etiam Latina lingua ſcriptæ, quandoquidem hæc interpretatio a Juliano omiſſa eſt, & longe antiquior vulgata.

DE ALIENATIONE RERUM ECCLESIÆ MISIÆ RELICTARUM PRO CAPTIVORUM REDEMPTIONE ET ALIMENTIS PAUPERUM.

SCIMUS antea legem promulgaſſe per quam omnes alienationes Eccleſiaſticas inhibuimus. Sed poſtea alia lege proſpeximus quatinus liceat pro ſolutione Eccleſias vel alias quæ piis domibus deputatæ ſunt, perſolvere. Sed & hoc in noſtra venit memoria quod Martino viro ſanctiſſimo Epiſcopo Clinatæ civitatis, formam & ante legem noſtram dedimus prohibentem eum Eccleſiaſticas res vendere, ne qui ex potentioribus neceſſitatem ei inponant ſecundum ſuum propoſitum res Eccleſiaſticas alienare. Sed & in noſtra venit memoria alia res quam pro divinis fecimus vaſis, pro quibus omnibus abdicavimus ne cui liceat ſacroſancta vaſa vel venundare, vel obligare, niſi tantummodo in redemptionem Captivorum: quia animæ redemptio aliis omnibus rebus precioſior eſt. Sed hæc quidem antea. Subſecuta ſunt quænam ratione neceſſaria nobis fuit ad preſentis legis memoriam. Venit etenim in preſenti memoratus ſanctiſſimus vir in hanc ſanctiſſimam civitatem, & edocuit nos multos, terras ſine reditu, vel domunculas, vel vineas relinquere ad redemptionem Captivorum, vel pauperum alimonias, & alienatione prohibita memoratos actus, licet piiſſimi ſint, attamen inhiberi, competens ſibi permitti per legem hoc facere. Sancimus itaque ſi quis reliquerit ad redemptionem Captivorum, vel pauperum alimonias, res immobiles, ſi quidem certus reditus eſt ex relictis rebus colligendus, manere legatum, vel hereditatem, vel donationem, nulla alienatione mutilanda, cum poſſit ex reditibus redemptio vel ſuſtentatio fieri. Si autem vel certus reditus non eſt, vel domus pene diruta & longe ab Eccleſia poſita; vel vineæ quarum fructus non ſemper ſimiles, ſed varii colliguntur, & incurſionibus forſitan Barbaricis dediti: in his tantummodo ſpeciebus permittimus venditionem hac ſpeciali lege in memorata Provincia fieri, ſi tamen domus intra fines Eccleſiæ vel vineæ juxta muros civi-

tatis minime positæ sint: ita ut in venditionis instrumento ipsa verba testatoris exprimantur, ut ei placuit venditionem fieri, & redemptionem ex his captivorum vel alimonias pauperum celebrari. Et si hoc ita subsecutum fuerit, habeat venditio firmitatem, liceat sine metu alterius legis, & Oeconomis Ecclesiasticis, & viro sanctissimo Episcopo vendere, & emptoribus habere easdem res firmo jure. Habebunt autem Dei omnipotentis crimen Oeconomi Ecclesiæ, si pretia quæ acceperint in aliam causam consumpserint, licet piissima sit, & non in prædictas duas tantummodo causas, ad imitationem legis quæ super sacrosanctis vasis alienandis lata est. Sic etenim venditio necessaria procedat, ne actus piissimi exinde fraudentur, & animæ hominum inde pereant: cum & terrarum possessio & rerum immobilium non talem habeat curam, nec ita sit necessaria, ut captivorum redemptio & vita egentium, quæ & animas salvant, & Deo omnipotenti placabiles sunt. Gravitas itaque Tua quæ per hanc specialem legem Nostra decrevit Æternitas, tam effectu mancipare, quam observare procuret.

[a] *De alienatione rerum Ecclesiæ Misiæ*] *Pith.* Est hæc Novella Constitutio 65. quæ ab Irnerio & Bulgaro, cæterisque mediæ ætatis Justinianæi Juris Interpretibus in VIIII. ut vocarunt, collationem rejecta fuerat, ut cæteræ fere omnes, quarum eis usus aut nullus, aut non usque adeo necessarius videbatur: sive quod abrogatæ, sive quod chronicæ, aut locales essent. Nobis vero nihil superest veterum quod non usui esse possit. Cæterum in eo Novellarum seu Authenticorum Constititutionum exemplari, unde istam exscripsimus, sequebatur proxime Novella XXI. ne hujus aliud caput, ne illud quidem ab Haloandro additum, quod ex Theodori interpretationibus irrepsisse Doctor meus admonuit.

IMPERATORUM

IMPERATORUM
THEODOSII, VALENTINIANI, MAJORIANI, ANTHEMII
NOVELLÆ CONSTITUTIONES XLII.

PETRUS PITHŒUS JACOBO CUJACIO J. C. S.

ECCE tibi Novellas ipsas, quarum ob solum Indicem, quem ex meo libro cum quibusdam aliis Imperatorum legibus acceperas, profusissime pro tua gratia me honorasti. Unde vero, inquies? Ex eodem ipso Copiæ cornu ex quo & Index prodierat, id est ex Bibliotheca patris mei, quem quoties post tot infœlicium Doctorum devoratas, &, quod non cujusvis stomachi est, bene concoctas ineptias, inter tantas tamque serias occupationes, eo sæculo, ea ætate, in ea urbe, ad hæc demum studia animum revocasse cogito; toties intelligo, quæ Dei summa benignitas est, nullo unquam sæculo defuisse qui in tenebris solem, ut dicitur, id est, quæ recta essent perspicerent, investigarent, colerent, amplecterentur. Hoc ego tanto patre si non indignus filius videor, satis me magnum hactenus studiorum meorum fructum consequutum arbitror. Sed ut ad Novellas, eas pater cum per otium, quod vix fere illi ullum fuit, ipse non posset, ab amanuensi suo ex veteri quodam exemplari describendas curaverat. Qua in re vir alioqui Reipublicæ juvandæ natus ejusque amantissimus sibi tantum fortasse laborasset, ni post ejus luctuosissimum obitum Joannes & Nicolaus filii illi gemini, mihi consanguinei fratres (de quorum ingenuis virtutibus plura dicere cum meus pudor, tum ipsorum verecundia prohibet) in magno librorum chartarumque cumulo, me tum quidem vix pubere & studiorum causa absente, has quasi e naufragio tabulas excepissent, & inter Gallicos istos tumultus & tam crebras convasationes diligentissime adservassent. Nuper autem cum de tuo Codice Theodosiano mentio incidisset, & a me harum Novellarum, ut tum quidem putabam, amissio bona fortuna deploraretur, dixerunt illi habere se care repositas, atque etiam ultro obtulerunt. Eas ego tandem a fratribus acceptas, vix gravissimo morbo recreatus, & avidissime perlegi, & quæ in eis vel antiqui scriptoris, vel amanuensis paterni negligentia aut imperitia errata erant, religiose, ut par est, & quasi suspensa manu, emendavi. Statim autem ad te misi, qui jure quodam tuo hæc tibi vindicare potes, ut reliqua, si qua sunt, a me deposita persanares, & hoc jam Theodosiani potius quam Theodericiani corporis membrum reliquo, si tibi ita videretur, aliquando adjungeres. Prodibunt igitur hæ Novellæ multis nominibus obæratæ, patri, quod e tenebris erutæ, fratribus, quod adservatæ, tibi vero quod multis vulneribus sanatæ tandem communi omnibus sole fruentur. Mihi sane nihil adrogo, satisque erit si & studiis nostris aliquantulum profuero, & tibi hac in parte satisfecero. Vale. Lutet. Parisior. Kal. Aug. CIↃ. IↃ. LXXI.

LECTORI.

QUASDAM conjecturas addere visum est, quibus nostra saltem religio probaretur: quam vereor ne superstitionem plerique interpretentur.

THEODOSII
ET
VALENTINIANI IMPERATORUM
NOVELLÆ CONSTITUTIONES.

DE PATRIMONIALIBUS REI DOMINICÆ, & limitrophis fundis ad Orientem positis. Tit. XII.

I. Impp. THEODOSIUS & VALENTINIANUS A A. Marcellino Comiti Pf. [a]

PROPE est ut beneficium accepisse credamus quotiens offertur nobis causa præstandi, & diem periisse proculdubio suspicemur quem Nostri Nominis munificentia non illustrat. Fruimur quippe conscientia largitatis, & benefaciendi provincia, quæ cum Deo meritum hominis adplicitum inter Imperatorias primasque virtutes obtinet principatum. Valuerit igitur in fundis Patrimonialibus sitis per Asianam Diœcesim, sitis per Ponticam, in diem præsentem & Consulatum XVI. Nostræ Clementiæ lex divæ memoriæ Constantini, quæ ad ædes per Constantinopolitanam urbem sacratissimam *dominus* [b] exigebat. Sed nequaquam ulterius fœlicitas patitur civitatis, non suis meritis, verum porro quæsitis compendiis æstimari : nequaquam utriusque obsequiis elementi contenta, suæ fortunæ desiderat incrementa subsidio prædiorum, quæ in cœlum usque provecta gloria nominis sui, in societatem admittere dedignatur aliena fata terrarum. Quare cum divinum consilium Principis memorati, progressus temporis subjecerit, & legis proposito in augenda urbe, pace Superi Numinis, sit satisfactum, reddet Nostra Majestas gratam possessoribus novitatem, ut *petitioni sua ante formidinem* [c], cui Romæ desunt Penates, securus vomerem, securus falcem possessor exerceat, quod paravit relicturus hæredi. Pertinet hoc quoque profecto ad pretium civitatis, ad famam tanti splendoris, amantium ambitu frequentari, cessante legis imperio. Quapropter suggestione Magnitudinis Tuæ, victura in omne ævum lege sancimus [d], ut quisquis patrimoniales possidet fundos, seu prædia per Diœceses memoratas, donationis, aliove titulo, firmiter in æternum veluti privato & inconcusso jure possideat, etiam si domicilium in Constantinopolitana urbe non habeat, ad hæredum suorum, vel emptorum legitimorum, quinetiam retentatorum, si dominus quoque pacto abalienaverit, ejus commodis migraturis, omni petitionis exclusa molestia, instructionis quinetiam officio cujus interest, molestia denegata. Quam si quis Tractator temerario spiritu contra Jussa Diva-

[a] *Puto reponendum* C. S. L.

[b] *Sic vetus Codex. Quid si legamus* decimas ?

[c] *forte*, petitionis, *aut potius*, petitionis cessante formidine,

[d] *hinc sumpta est lex 12. C. de fund. patrimon.*

lia, quod non opinamur, offerre temptaverit, quinquaginta librarum auri, cum amiſſione militiæ, diſpendio ferietur: quatenus cuncti cognoſcant firmius nos poſſeſſoribus præſenti lege donaſſe, quæ exceptionibus & cæteris formulis vacillabant. Marcelline frater amantiſſime. In luſtris igitur Auctoritas Tua, Statuta Noſtræ Clementiæ pro devotione ſincera, ſolemniter Edictis propoſitis ad omnium notitiam faciat pervenire. Dat. VI. Id. Maj. Conſtantinopoli Theodoſio A. XVI. Coss.

II. Idem AA. FLORENTIO Pf. Po.

SUGGESTIONEM Tui Culminis ſalutarem debita cum laude divinus amplectitur Noſtræ Serenitatis adſenſus, per quam ſuggeritur providendum ne redituum præſtatio minor videatur expenſis, neve erogatio conlationis functionem excedat. Quod evenire monſtratur patrimonialibus fundis ac limitrophis, nec non etiam ſaltuenſibus, pro libidine petitorum ad jus privatum ſecuritatemque tranſlatis. Cui rei, ne ulterius adtemptetur, hac lege perpetuo valitura remedium credidimus offerendum, omnes ejuſmodi poſt hanc legem petitionum materias inhibentes. Præcipimus itaque nulli jam in poſterum licere patrimoniales, ſeu limitrophos vel ſaltuenſes fundos, qui per tractum Orientis poſiti ſunt, ad jus transferre privatum, ſive dempto, ſive ſalvo canone, juris immutatio poſtuletur: legis temeratores quinquaginta librarum auri pœna cohercentes, tam videlicet petitorem, quam Officium quod petitionem concedit admitti, licet Adnotatio Noſtra, licet Divina Pragmatica contra vetitum proferatur. Florenti P. K. AA. Itaque magnifica auctoritas tua Edictis propoſitis, quæ ſanximus ad omnium notitiam perferri præcipiat. Data VI. Id. Jun. Conſtantinopoli Theodoſio A. XVII. & Feſto Coss.

III. Idem AA. CYRO Pf. Po.

IN omnibus quidem rebus publicam convenit utilitatem privatis commodis anteponi, ſed tum præcipue cum ſaluti pariter Provincialium, ac Imperii noſtri felicitati conſuletur: unde ſingulorum quoque fortunis ac ſecuritatibus proſpici non habetur incertum. Quoniam igitur per conſultiſſimam Tuæ Sublimitatis ſuggeſtionem comperimus Armeniæ tractum in ipſo pene limitis aditu Perſarum conſtitutum, pridem regalium fundorum copiis ac præſidiis munitum, in præſenti Perſicis eruptionibus expoſitum fuiſſe, eo quod eoſdem fundos & maxime Theodoſiopolitanæ & Satalenæ civitati contiguos vel propinquantes, quorumdam petitio diverſis retro temporibus in propria jura, mutato priſtino nomine tranſtulerit: hac in perpetuum victura lege cenſuimus ſtatuendum; ut univerſi qui noſtram in his munificentiam meruerunt, ſub ea conditione poſſeſſiones habere donatas concedantur, *ſi cunctatus* [a], & *paſtacas* [b], & paraveredos, & ſpecies, nec non & coemptiones ſecundum priſtinam conſuetudinem

[a] *Cujacius putat legi poſſe comitatus,*
[b] *ego baſtacas,*

dispositione Tuæ Magnificæ Sedis injungendas, & alia universa fisci calculis solemniter sine mora dependant & agnoscant, aut resistente cura *utilitate* [c] communi publicæ possessioni cuncti prædia refundant, sub ea scilicet observatione, cum nulli deinceps eosdem fundos liceat insidiosis & derogantibus Reipublicæ precibus emereri, aut ad sua compendia despectis Reipublicæ utilitatibus, transferre: centum pondo auri pœnæ nomine, tam his qui preces offerre temptaverint, quam Criniariis, vel aliis quorum interest, si supplicationes oblatæ, aut si fuerint instructæ, feriendis. Cyre P. K. A A. Sublimis igitur & Magnifica Auctoritas Tua hanc saluberrimam legem Edictis ex more propositis in omnium noticiam faciat pervenire. Data VI. Kal. Jul. Constantinopoli C.

[c] an utilitati. *Hoc facile est supplere ex Fastis.*

DE BONIS FABRICENSIUM.

Tit. XIII.

Impp. THEODOSIUS & VALENTINIANUS A A. Aureliano Conf. Pb. [a]

FABRICENSIUM corpus subvenit necessitas cura bellorum, quo immortalitatis genere Principum scita custodit, ne deficiente principio successus *generes* [b] haberentur. Hoc enim armat, hoc nostrum ornat exercitum. Hinc jure provisum est [c] artibus eos propriis inservire, ut exhausti laboribus immoriantur cum subole professioni cui nati sunt. Denique quod ab uno committitur totius delinquitur periculo numeri ut constricti nominationibus suis sociorum actibus quandam speculam gerant, & unius damnum ad omnium transeat dispendium. Universi itaque velut in corpore *uniformi visus* [d] decoctionis, si ita res tulerit, respondere coguntur, ut viri illustris atque magnifici Magistri Officiorum suggestio Nostræ Clementiæ patefecit. Quæ cum ita sint, præsenti Sanctione perpetuo valitura ergo si timore decernimus, ut quisquis Fabricensium [e] sine liberis, vel legitimo hærede decesserit non condito testamento, ejus bona cujuscunque summæ sint, ad eos nutu Nostræ Mansuetudinis pertinere, qui velut creatores decedentium adtinentur, qui fisco pro intercepto respondere coguntur. Hoc enim pacto contigit, ut & Reipublicæ ratio salva permaneat, & Fabricenses collegarum suorum solaciis perfruantur, qui damnis ac detrimentis tenentur obnoxii, omni in posterum ab eorum facultatibus, ab eorum patrimoniis petitione cessante. Aureliane P. K. A. Inlustris igitur Auctoritas Tua, post hanc legem, nullius petitionem admittat, vel instructionem fieri patiatur super bonis Fabricensis defuncti. Quod si ulla *processit* [f] instructio, non Sacra Adnotatio, non Divina Pragmatica habeat locum contra generalem Nostri *Nominis* [g] Sanctionem. Quinquaginta etenim auri librarum Officium Palatinum fisci viribus inferre cogetur, si postquam susceperit hujusmodi divinum oraculum vel instructionem dare tempta-

[a] *Puto reponendum* C. R. P.

[b] *forte,* degeneres

[c] *Ex hac Novella sumpta est l. 1. C. de fabricens. lib. 11.*

[d] *in Cod. Just.* unius formæ, unius decoctionis,

[e] *Hinc est sumpta lex 5. C. de Hæredib. Decur. in qua mendose scriptum est* creditores.

[f] *malim* processerit

[g] *Sic vet. Cod. quod & alibi retinuimus, licet non dubitaremus futuros plerosque*

verit. Dat. Prid. Non. Novemb. Constantinopoli ipso A. XVI. & Fausto V. C. Conss.

qui numinis malent.

DE AMOTA MILITANTIBUS fori præscriptione. Tit. XIIII.

I. Impp. THEODOSIUS & VALENTINIANUS Florentio Pf. Pon.

JURATUR in militiæ sacramenta ut necessitates publicæ procurentur: sed suggestione culminis tui comperimus quosdam ideo tantum sortiri militiam, ut alienorum prædiorum idonei possint fieri conductores. Quod nisi Nominis Nostri fuerit auctoritate correctum, in contumeliam Aulæ Divinæ proficiet, si hisdem privilegiis muniantur qui in privatis negotiis occupantur, quibus jure militiæ servientes obsequiorum premiis gloriantur. Quare præsenti lege [a] sancimus omnes omnino Domesticos Agentes in rebus, & quæcunque alia prætenditur militiæ dignitas sub Moderatoribus Provinciarum functionibus publicis respondere, nulla fori præscriptione valitura, si hac qui exiguntur debita publica uti temptaverint. Immo & in aliis privatis actionibus occupatos malumus respondere qui *per Provincias sociantur* [b], vel conductorum vocabulis defenduntur, sive domorum divinarum, sive virorum potentium, seu cujuslibet conditionis sint conductores: nisi forte commeatum ad rem propriam componendam unius anni inducias ostenderint accepisse. Florenti P. K. A. Illustris igitur & Magnifica Auctoritas Tua, quæ provisionum titulis & commodis publicis illustratur, noverit præsenti lege Nostram Clementiam statuisse, omnes conductores, omnes qui per Provincias sociantur, vel suis vacant compendiis, sine beneficio (ut dictum est) commeatus, suis adversariis agentibus respondere, ne sub prætextu militiæ privatum seu publicum debitum deseratur: eadem forma servata in his etiam *qui mercandum, & militandi* [c] divalia beneficia meruerunt. Scita sane nostræ perennitatis, Edictis ex more propositis, ad omnium notitiam Tua Magnificentia faciat pervenire. Dat. XIIII. Kal. Maj. Constantinopoli, Theodosio A. XVIII. Conf.

[a] *Hinc sumpta est lex 1. C. in quib. cauf. milit. for. præscript.*

[b] *Vet. Cod.* per Provincias ociantur. *In quibusdam exemplaribus C. Just. scriptum est* negotiantur,

[c] *Hoc vult* qui & mercandi & militandi simul *quomodo etiam in Justin. Codice legendum est.* Negotiatores nonnisi ex beneficio Principis militare possunt: sed nec milites negotiari. *Quod genus beneficii etiam apud nos usurpatum memini.*

II. Idem AA. CYRO Pf. Pon.

OMNES odiosæ sunt fraudes, & hæ maxime quæ legibus fiunt, quæ contra commoditatem publicam exquiruntur. His itaque legum convenit auctoritatem opponi. Fori præscriptiones noxia quidam interpretatione suis assertionibus aptare festinant, qui singuli prærogativa judiciarias excludere posse cognitiones existimant, nescientes veteres quoque leges specialiter ejusmodi præscriptionibus, & contractus, & negotia gesta, & delicta subtrahere, nec pati aliquem qui quid in qualibet Provincia criminose commiserit, vel qui alicubi contraxerit, vel qui in quodam loco negotia gesserit aliena, memorata

se posse

ſe poſſe præſcriptione defendere. Sed Tua Celſitudo per ſuggeſtionem edocuit quoſdam eorum etiam qui ad curiam vocantur, quive cohortalibus deberi dicuntur officiis, vel qui debitis publicis obligantur, quive ſuper exactionum vel concuſſionum criminibus involvuntur, in tantum audaciæ proceſſiſſe, ut ſub ſpecie militiæ, Excelſæ Tuæ quoque Sedis judicio præſcriberent. Ideo divinis ſenſibus callida memoratorum reſecantes incœpta, hac perpetua lege [a] ſancimus, Excelſæ quidem Tuæ Sedis neminem, ſub ſpecie fori præſcriptionis, in quolibet negotio declinare poſſe ſententias: ſed ne Provincialibus quoque judiciis poſſe fori præſcriptionem opponere eos qui ad curiam vocantur, vel cohortalibus deberi dicuntur officiis; vel eos qui debitis publicis obligantur, eoſve qui ſuper exactiones, vel concuſſiones perpetraſſe firmantur, quive criminoſe quid arguuntur in Provincia commiſiſſe, quive contraxiſſe, vel alienum dicuntur geſſiſſe negotium in ea Provincia in qua conveniuntur, hac ſaluberrima lege decernimus: licet talis officii videatur Apparitor, quod ſpecialiter apud ſuos tantum Judices reſpondere de Noſtri Nominis impetravit Clementia. Quod ſi quis contra tam ſaluberrimam legem pertinaciter voluerit, impetratis ſibimet vel ſuo corpori ſcitis uti cœleſtibus, ſciat tam Tua Sublimitas, quam Moderatores Provinciarum adverſus eum tanquam in contumacem ſententiam proferendam. Cyre P. K. A. Inluſtris itaque & Magnifica Auctoritas Tua legem hanc Edictis ex more propoſitis, ad omnium notitiam perferri præcipiat. Dat. XI. Kal. Octob. Conſtantinopoli, Valentiniano A. V. & Anatolio *A.* [b] Conſ.

[a] *L. 2. C. ubi quis de Curialib. vel Cohortalib.*

[b] *Immo* V. C.

III. Idem AA. CYRO Pſ. Po.

NOs quidem cum majeſtate Conſulum, qua res Romana paulatim & totus urbana hiſdem ſcimus etiam adquiſita ſervari. Quis dubitat ſuis commodis veteres Reipublicæ commoda præferentes, mundi finibus fines impoſuiſſe Romanos? Sic nos in legibus maxime promulgandis non quid forte quibuſdam ſeparatim, ſed quid univerſis in commune prodeſt, divinis ſenſibus ponderamus. Sed nonnunquam ea quæ ſaluberrime promulgantur, interpellatione quidam non recta deformare contendunt. Nuper Turiis Civitatibus, ipſis etiam Provinciis conſulentes, cavimus lege perpetua, non debere paſſim cinguli prærogativa, vel inluſtriſſimæ Præfecturæ, vel Rectorum Provinciarum declinari ſententias: hanc etiam legem de noſtris militibus quoſdam comperimus dicere promulgatam. Ne itaque male interpretandi ſcita noſtra quibuſdam detur occaſio, ſciat Sublimitas Tua de *ſcholaribus* [a] noſtris, Comitibus etiam ac Tribunis militaribus conſuetudinem obſervari velle nos hactenus obſervatam: de cæteris vero militibus armatis, vel de Tribunis qui numeros agunt, prorſus legem nuper promulgatam non loqui certiſſimum eſt. Cyre. P. K. Inluſtris igitur & Magnifica Auctoritas Tua, legem perpetuo valituram

[a] ſolatibus, *vet. Cod. ſic & apud Sulpitium Severum de Martino* pro inter ſæculares, *legendum* inter ſcolares. *Et apud Suetonium*

edictis propositis, ad omnium notitiam perferri præcipiat. Dat. IIII. Kal. Jan. Constantinopoli, Valentiniano & Anatolio Consf.

in Claudio cap. 10. ubi vulgari habent solarium. *Vet. Cod.* scolarium.

IIII. Idem AA. ARIOVINDO Magistro militum.

QUÆ de fori præscriptione nuper saluberrima lege decrevimus, ipsius legis definitionibus demonstratur. Sed suggestione Tuæ Sublimitatis ammoniti, quosdam etiam de Apparitionibus Magisteriæ Potestatis excipi postulante, ad eam quoque partem ordinandam divina moderatione pervenimus. Itaque *neque pulsantes* [a] ab adversariis suis, vel in Amplissimæ Præfecturæ judicio, vel Provinciis, ad præscribendum sufficiat Apparitorem se dicere Magisteriæ Potestatis, exceptis quos obsequiis Magistri militum deputatos, ad alia judicia, inconsulto suo Judice, trahi non liceat. Per singula officia virorum, Inlustrium Magistrorum militum trecentos excipi lege pridem promulgata decrevimus, quos nec in Provincialibus, nec in Prætorianæ, vel Urbicanæ Præfecturæ judicio, sine permissu Viri Magnifici Magistri militum, litigare conveniet: cæteros omnes qui super prædictum sunt numerum, quasi nec militantes, & apud Inlustrissimas Præfecturas, *& apud Vacariis Rectores* [b] Provinciarum, de quolibet negocio pulsari, & conveniri, & respondere, sine cinguli præscriptione decernimus. Probari autem *Apparitores* [c] Magisteriæ Potestatis, neque Curiales, neque Cohortales, neque censibus volumus adscriptos. Quo autem sit certum qui trecentorum numero continentur, in sententiis vel præceptis quæ Apparitoribus Magisteriæ Potestatis exequenda mandantur, vel in commeatibus, si forte quis eorum ad sua reverti voluerit, commeatui Virum Magnificum Magistrum militum subnotare sancimus, de numero trecentorum eum esse cui præcepta vel sententiæ mandatæ sunt exequendæ, vel cui ad sua per commeatum reverti concessum est. Si quis igitur conventus ex sententia Tuæ Excelsæ Sedis, vel Urbicariæ Præfecturæ, vel Moderatoris Provinciæ, Apparitorem se Magisteriæ Potestatis dicat, nec Magistri militum talem subscriptionem protulerit, fori ejusmodi præscriptionem in ejus personam cessare decernimus. Quod si qualem diximus Magistri militum subscriptionem protulerit, siquidem ille est cui neque a curia, neque a cohortali officio de statu moveatur controversia, nec tributa, nec functiones debere firmatur, statim dimittendus est, ut pote fori alterius litigator. Quod si ab eo proferatur sæpedicta subscriptio qui a curia, vel officio cohortali de statu patitur controversiam, vel ab eo qui ut tributa, vel functiones debens in Provincia detinetur, de ejus persona & ad Virum Magnificum Magistrum militum, cujus se Apparitorem dicet, & Inlustrissimam Præfecturam referri decernimus, ut si intra quatuor menses non fuerit a Magistro militum causa Rectori Provinciæ delegata, tunc ex sententia Culminis Tui negotium vel in tuo judicio, vel apud Rectorem Provinciæ peroretur. Quod si apud Inlustrem atque Magnificam Sedem tuam postulatio contra talem fuerit deposita, ab ea

[a] *deesse videtur.* neque pulsatos

[b] *fortasse,* & apud Vicarios & Rectores, *aut potius* apud Viros Clarissimos Rectores. *Nam sane qui apud Præfecturam litigare cogitur, vix est ut apud Vicarios conveniri non possit, cum sint Præfecturæ Prætorianæ Vicarii.*

[c] *Hinc sumpta est lex tertia C. de Apparit. Magist. milit.*

quoque ſede ad Virum Magnificum Magiſtrum militum judicantem, cauſam ordine legum determinari cenſemus. Sed & eo caſu quo Apparitor Magiſteriæ Poteſtatis de ſtatu ſupradicto in Provincia patitur controverſiam, ſi ſententia vel interlocutio Rectoris Provinciæ fuerit appellatione ſuſpenſa, ſimiliter utroque Ampliſſimo Judice cognoſcente, cauſæ jubemus merita ponderari, licet Magiſter militum Rectori Provinciæ cauſam delegaverit perorandam. In cognitionibus cum autem futuris, omnes ex jure venientes aſſertiones patribus inlibatas ſervari ſancimus. Ariovinde Par. K. A. Inluſtris igitur & Magnifica Auctoritas Tua legem hanc Edictis propoſitis ad omnium notitiam perferri præcipiat. Dat. Prid. Non. Marc. Conſtantinopoli, Cyro. V. C. Conſ.

Eodem exemplo Aſpari Viro Inluſtri Comiti Exmagiſtro militum & Exconſuli bis ordinario.

DE NAVIBUS ULTRA DUORUM MILLIUM modiorum capacitatem non excuſandis. Tit. XV.

Impp. THEODOSIUS & VALENTINIANUS AA. Florentio Pf. Po.

SEMINA ferendis legibus fragilitas humani generis ſubminiſtrat: repetitio vero legum noſtræ eſt humanitatis indicium. Siquidem cum priorum aculei adverſus temeratores earum ſufficerent corrigendos, ammoneri tamen per legis repetitionem delinquentes volumus, quam pœnam exigi delictorum. Ideo calcatam legem quæ de navigiis non excuſandis olim fuerat promulgata, ſuggeſtione Tuæ Sublimitatis edocti, humanis ſenſibus ſaluberrima repetere ſcita compellimur, ac jubemus nullam navem ultra duorum millium modiorum capacitatem ante fœlicem *embolam* [a], vel publicarum ſpecierum tranſvectionem, aut privilegio dignitatis, aut religionis intuitu, aut prærogativa perſonæ, publicis utilitatibus excuſari poſſe ſubtractam: nec ſi cœleſte contra proferatur oraculum, ſive adnotatio, ſive ſit Divina Pragmatica, providentiſſimæ legis regulas oppugnare debet. Quod etiam in omnibus cauſis cupimus obſervari, ut generaliter ſi quid hujuſmodi contra jus, contrave utilitatem publicam quolibet negotio proferatur, non valeat, cum haud dubie ſubreptionem arguat precatoris. Sed ne præſentis juris videatur impunita *contentio* [b], quicquid in fraudem iſtius legis quolibet modo fuerit adtemptatum, in navigii quod excuſatur publicatione corrigimus. Florenti P. K. A. Inluſtris igitur & Magnifica Auctoritas Tua, legem perpetuo valituram ad omnium notitiam, propoſitis Edictis, perferri præcipiat. Dat. VII. Idus April. Conſtantinopoli, Theodoſio A. XVII. Conſ.

[a] *Sic no: ex Cod. J. ſt. L. 10. de Sacroſanct. Eccleſ. & L. ult. de navib. non excuſand. cum in vet. Cod. ſcriptum eſſet* immolut.

[b] contemptio,

DE POSTULANDO ET PERPETUANDA advocatione. Tit. XVI.

Impp. THEODOSIUS & VALENTINIANUS AA. Florentio P. Pon. Orientis.

PROVIDENTISSIME ſuggeſtis lege ſaluberrima ſubvenimus. Enervaſſe curias vel Provinciarum officia effuſam Ampliſſimæ Præfecturæ judicio poſtulandi cupiditatem inlecebris immunitatis accenſam, Tui Culminis ſuggeſtione comperimus. Diſpoſitiones quoque Sublimitatis Tuæ in hoc quoque ſecuti negotio, perpetuo lege valitura decernimus, Curiales qui poſt ſexaginta quatuor priores Advocatos contra licitum in ampliſſimo foro poſtulandi ſibimet uſurpavere licentiam per ſubſtitutum munia ſuæ civitatis agnoſcere, nulloque Sacrarum Conſtitutionum quæ de Advocatis latæ ſunt, beneficio frui, niſi ad fiſci noſtri pervenerint patronatum. Cum vero advocationem fiſci ſuſceperint, omnibus aliis perſeverantur ſubſtituto curiam non fraudantis ulterius neque curiali neque cohortali Advocatorum Præfecturæ conſortio ſociamus. Sed quo numerus, ut ſuggeritur, infinitus eorum, qui poſt centum quoque & quinquaginta paſſim matriculis continentur, quadam valeat proviſione deminui, nullam ad Advocationem fori Culminis Tui, poſt hos qui jam matriculis continentur, jubemus accedere, niſi ad centum numerus Advocatorum pervenerit. Hunc etenim numerum, utpote ſufficientem litibus ampliſſimæ Præfecturæ, nec minui volumus, nec augeri concedimus. Sed ne dura illis qui ſupra numerum veniunt conſtitutum longi temporis expectatio videatur, liberam eis ad alia, ſi voluerint, fora migrandi tribuimus facultatem, nulla a minoribus judiciis præſcriptione pellendis. Supereſt non ſolum fugiendi Provincias Advocatis neceſſitatem extinguere, ſed etiam amplectendi eas atque in vocationis earum officio perſeverandi miniſtrare materiam: quod ita credimus eventurum ſi ipſis quoque Advocationis præmium ſecuritas proponatur, ſi factiones eorum non timeant contra quos clientibus ſuis fideliter adfuerunt, ſi officio ampliſſimarum poteſtatum ſuas non viderint ſubjacere fortunas. Quamobrem *nihil Advocatis* [a] Provinciarum vel ſpectabilium Judicum quis exiſtimet injungendum, nulla eis inſpectio, nulla ingeratur peræquatio, nulla operis extructio, nulla diſcuſſio, nullum ratiocinium imponatur: nihil denique aliud eis mandetur illud præter arbitrium in ea duntaxat Provincia ubi Advocationis exercetur officium: quinquaginta librarum auri pœna Officio feriendo quod legis iſtius regulas temerare temptaverit. Florenti P. K. A. Inluſtris itaque & Magnifica Auctoritas Tua ſaluberrimam legem Edictis propoſitis ad omnium notitiam pervenire præcipiat, quo præter Advocatos virorum Inluſtrium Præfectorum, quos ad finem Advocationis ſpecialium privilegiorum fructus propoſita etiam palma dignitatis hortatur, ſciant

[a] *L. 6. C. de Advocat. diverſ. Judic.*

alii lege priore ſublata poſtulandi ſibi licentiam datam nullo tempore præſcribendum. Dat. XIII. Kal. Maj. Conſtantinopoli, Conſ. ſupraſcript.

DE LENONIBUS.

Tit. XVII.

Impp. THEODOSIUS & VALENTINIANUS AA. Cyro & Alyppio Pf. Pon. Pm.

FIDEM de exemplis præſentibus mereantur hiſtoriæ, & omni de ambiguitate liberetur antiquitas, quæ nobis ſummos viros prætuliſſe Rempublicam facultatibus indicavit. Virum Inluſtrem Florentium Præfecturæ Prætorianæ adminiſtratione ſubfultum cernamus, non jam cum majorum laudibus, ſed cum ſuis magnis in Rempublicam meritis præclari animi æmula virtute certantem, exiſtimationem Reipublicæ non ſolum conſilio ſuo ac providentia, ſed etiam devotione ac munificentia pudendæ turpitudinis labe atque ignominia liberaſſe. Nam cum Lenonum calliditate damnabili circumventam veterum videret incuriam, ut ſub cujuſdam luſtralis præſtationis obtentu corrumpendi pudoris liceret exercere commercium, & injuriam ſui ipſam quodammodo ignaram *cohibere* [a] Rempublicam, pio circa omnium verecundiam propoſito Manſuetudinis Noſtræ *more* [b] pudicitiæque ſuggeſſit ad injuriam noſtrorum temporum pertinere, ſi aut Lenones in hac liceret urbe verſari, aut eorum turpiſſimo quæſtu ærarium videretur augeri. Ac licet nos illud adverteret execrari etiam ceſſante vicaria oblatione vectigalis, tamen ne ullum ad ærarium incommodum perveniret propriam poſſeſſionem obtulit, ex cujus reditibus poſſit accidere quod prædictum peſſimum genus conſueverat penſitare. Unde providentiam & munificentiam ejus libenter amplexi, hac manſura in ævum lege ſancimus, ut ſi quis poſthac mancipia tam aliena quàm propria, aut ingenua corpora, qualibet taxatione conducta proſtituere ſacrilegii temeritate temptaverit, in libertatem prius miſerrimis mancipiis vindicatis, vel ingenuis perſonis conductione impia liberatis, graviſſime verberatus, hujus urbis finibus in qua vetitum nefas crediderit exercendum, ad exemplum omnium emendationemque pellatur. Cyre P. K. A. Inluſtris igitur Auctoritas Tua, ea quæ tuendæ honeſtatis decrevimus gratia, veneratione debita jubeat cuſtodiri, Officio Amplitudinis Tuæ viginti librarum auri pœnam, ſi præcepta noſtra neglexerit, luituro. Dat. VIII. Id. Decemb. Conſtantinopoli, Theodoſio A. XVII. & Feſto V. C. Conſſ.

[a] connivere, *ut alias ſæpe in Cod. Theodoſ.*

[b] *De hoc vocabulo ſpero me aliquid dicturum in notis ad Veterum Juriſconſultorum fragmenta. Nunc hic me potius rei indignitas exclamare cogit. O Imperatorem ſordium ſuarum & fœdiſſima avaritia lenonem! Meliore omnino more Anaſtaſius Chryſargyrum ſuſtulit, laudantibus Græcis Hiſtoricis, & bonum factum adſcribentibus; cujus etiam eſſe arbitror illam de lenonibus Conſtitutionem quæ libro LX. Baſilicon extat, quamque Juſtinianus noſter æmulatus eſt; cujus rei & Procopius meminit.*

DE INVASORIBUS.

Tit. XVIII.

I. Impp. THEODOSIUS & VALENTINIANUS AA. Pierio Præfecto Urbis.

SI Divalium Sanctionum nulla pervasorem pœna percelleret, nostris proculdubio remediis esset temeritas persequenda, ne alieni juris usurpator præsumptionis suæ fructu impune potiatur; cum ea quæ disceptationis examinatione decursa posset recuperare, legibus poscenti festino cupiditatis ardore pervaserit. Movet siquidem Serenitatem Nostram Viri Inlustris Auxiliaris tam juxta quam vindicanda conquestio, cujus querelis & subjectorum series fidem tribuit, & magna assertio virtutis multis Perennitati Nostræ administrationibus comprobata, qui se domus suæ possessione intra urbem venerabilem positæ nullius litis actione pulsatum per Inlustrem Virum Apollodorum patefecit esse depulsum: absentiæ videlicet suæ occasione captata, dum si qua *precatio* [a] fuisset in causa non parvis temporibus Romæ in eadem domo consistens a memorato inlustre viro actione proposita potuerit conveniri: quando hoc quod in prædicto viro inlustri non perspicimus observatum, possessorum prætermissa conventio est, *quando domini sunt* [b] denunciata litigia, & de cognito potius negotio expectata sententia: *ut* [c] quæ patrimoniorum potest esse securitas si totiens insidietur invasor, quotiens possessores esse contingit absentes? Verum quia inlicitis ausibus videmus quæ sunt pro possessorum quiete salubriter constituta calcari, & frequenter pro multorum negociis specialis querella commovit omnibus profutura decerni, merito præcedentia Inclitorum Principum Parentumque Nostrorum Statuta renovamus. Idcirco mansura in ævum lege sancimus, ut quisquis inconvento domino non expectata vel adversus præsentem vel in contumacem definitiva sententia, possessorem de prædio rustico urbanoque depulerit, possessione protinus restituta, causæ totius, sicut dudum constitutum est, amissione multatus, æstimationem rei occupatæ mox cogatur inferre: hoc etiam conjuncto ut si Judex in hujusmodi negotiis hanc putaverit Sanctionis Nostræ dissimulandam ac non in executionem mittendam esse sententiam, quæ de inferenda æstimatione prolata est, justitia statutam taxationem, cum fuerit, accepto successore, privatus exsolvat. In præsenti vero causa Viro Inlustri Auxiliari domum restitui jubemus invasam, omni, si qua Viro Inlustri Apollodoro competere potuerat, actione consumpta, qui quod legibus debuerat postulari, inconvento possessore pervasit: quem ulterius prosequi lites causasque non patimur earum rerum quas aliis possidentibus non debuit comparare. Quique debet in acceptum referre quod ei æstimationem rei de qua agitur Nostræ Pietatis humanitate concedimus, quæ potuit multiplicium legum *securitate* [d] deposci. Eas vero

[a] *id est fortasse*, præcarium

[b] *an* domino sunt, *an potius* domino non sunt. *In plerisque caussis denunciatio vel ad domum missa sufficit. id est ad domum facta. In l. 39. §. nupta ff. ad leg. Jul. de adulter.*

[c] &

[d] severitate, *Vetus tamen lectio*

mulieres quas aut vendendo litigium, aut invasioni participando temeritatem constat negotium non habere, ne qua instaurandi litigii quæratur occasio, omni actione privamus: non præjudicantibus contractibus, si quos occupatores fortasse cum quibuscunque personis de eadem domo in præjudicium domini inire voluerunt, quoniam res pervasa in alium transferri jure non potuit. Restituturum quoque sancimus quæcunque de rebus ejus illo expulsionis tempore a quocunque pervasa sunt. Neque enim ita remittimus ultionem, ut dirpi aut occultari aliena patiamur. Pieri. P. K. A. Quare Inlustris Magnificentia Tua in traditionem ædium pervasarum Marcianum agentem in rebus, vel Officium suum jubebit parere decretis nec ullam saluberrimis præceptionibus nostris tarditatem sub impedimento cujuscunque personæ patiatur afferri. Ut vero ea quæ pro possessorum omnium quiete sancimus in omnium possint notitiam pervenire, hanc legem nostram Amplitudo Tua propositis vulgavit Edictis. Dat. v. Id. Jan. Ravennæ, Valentiniano A. & Anatolio V. C. Cons.

temporis præscriptione secuta est.

II. Idem AA. AUXENTIO P. V.

HABET hoc insitum sollicita æquitatis examinatio, habet secundarum cogitationum subtilior exactiorque cura, ut si quid in legibus ferendis post impetum primum deliberatio properata deliquerit, hoc consilio propensiore revocetur. Permittit enim consuetudo ipsa rerum, adstipulantur innumera vetustatis exempla multas leges a suis latoribus adempta aut addita parte posse corrigi, multas tractatu maturiore penitus abrogari. Quod nunc de abolenda constitutione decernimus, quam non ante multos menses ad preces Inlustris Viri Auxiliaris promulgaveramus moti ingesta nobis pervasionis invidia. Sed quia obsecratio Viri Inlustris Apollodori nuper attentiores ad æstimandam justitiam fecit, ob hoc tractatis omnibus & plena æstimatione discussis, propter illa præcipue quæ negotii modum de quo tunc actum est, supergressa fuerant, & immerito personas mulierum pariter *inligaverat* [a], supra memoratam legem præsentis Edicti auctoritate removemus. Auxenti Parens Karissime. A. Unde Inlustris Magnificentia Tua hanc, qua præcepti superioris vacuatur incautior definitio, programmatis lectione evulgabit, ut agnosci ab omnibus possit, his quæ in illa displicent, abolitis, id quod solum de vetustate repetitum probabile videtur, priscarum tantum legum definitione servandum. Dat. VI. Kal. Feb. Raven. post Consulatum Valentiniani. A.

[a] inligaverant, *qui μονομερῶς pronunciat, sæpe bis pronunciare cogitur.*

DE REDDITO JURE ARMORUM.

Tit. XIX.

Impp. THEODOSIUS & VALENTINIANUS AA. ad Populum.

QUOTIENS publica poscit utilitas universitatis sollicitudinem ducimus advocandam, ut omnibus profutura impleantur ab omnibus: nec molestum esse id Provincialibus nostris credimus quod pro ipsorum salute disponitur, ut resistendi prædonibus cura subeatur. Gensericus hostis Imperii Nostri haud parvam classem de Karthaginensi portu nunciatus est eduxisse, cujus repentinus excursus & fortuita deprædatio cunctis est litoribus formidanda. Et quamvis Clementiæ Nostræ solicitudo per diversa loca præsidia disponat, atque Invictissimi Principis Theodosii Patris nostri jam propinquet exercitus, & Excellentissimum Virum Patricium nostrum Aëtium cum magna manu adfore mox credamus, cumque Vir Inlustrissimus Magister militum *Sigisundus* [a] tam militum atque fœderatorum tuitionem urbibus ac litoribus non desinat ordinare, tamen quia sub æstiva navigandi opportunitate satis incertum est ad quam oram terræ possint naves hostium pervenire, singulos universosque nostros monemus Edicto, ut Romani roboris confidentia ex animo quo debent propria defensare, cum suis adversus hostes, si vis exegerit, salva disciplina publica, servataque ingenuitatis modestia, quibus potuerint utantur armis, nostrasque Provincias ac fortunas proprias fideli conspiratione & juncto umbone tueantur: hac videlicet spe laboris proposita, ut suum fore non ambigat quicquid hosti victor abstulerit. Et Manu Divina, Proponantur amantissimo nostro populo Romano. Et ad latus, Dat. VIII. Kl. Jul. Romæ, Valentiniano, & Anatolio V.C. Coss.

[a] *In Novell. de tyronib.* Sigisvaldus, *scribitur &* Sigisvultus, *ut in Prosperi Chronico, alias* & Sigisbaldus. *Nomen etiam fortissimi viri conservari Reipublicæ interest.*

NEQUE DOMUM DIVINAM NEQUE ECCLESIAM *aut aliquam personam quolibet publico munere excusandam.* Tit. XX.

Impp. THEODOSIUS & VALENTINIANUS AA. Maximo. II. Pf. Po.

CUM publice privatimque in omnibus rebus ac negotiis justitiam conservari oportet, tum præcipue in his tenenda est, quæ vectigalium nervos substinent, quæ adtenuatis devotorum viribus *uti equitatum* [a] succurrunt. Quod plurimi respuunt, qui domesticis tantum compendiis obsequentes, bonum commune destituunt, quo vera ac solida utilitas continetur, melius plane ad singulos perveniens cum proficeret universis, maxime exigente *hac* [b] tributorum necessitate, sive quibus nihil in pace aut bello curari potest. Neque ultra valebit perpetuitas eorum manere, paucis atque defessis imposita sarcina quam potior detrectat, locupletior recusat, & validiore *rei cedente* [c] solus agnoscit

[a] *forte*, uti æquum

[b] hoc

[c] recedente

agnoſcit infirmior. Hanc itaque iniquitatem corrigentes primo capite hujus Sanctionis decernimus, ut omnes quicunque ex Jure Domus Regiæ, vel Pietate Mea, vel a qualibet perſona Sacrarum Neceſſitudinum Mearum prædia adepti ſunt, ſive fructaria largitate, ſeu donatione directa, ſeu commutationis, vel emptionis ratione quæſita, parem cum cæteris poſſeſſoribus ſubeant functionem: in hac ſorte numerandis his quoque qui retento ſibi uſufructu proprietatem juris ſui Venerabilium Pignorum Meorum, vel Pietatis Meæ Domui contulerunt: quos omnes ea conditione tributa volumus agnoſcere, ut nihil ſibi ex aurariis vel ſuper indictitiis titulis vindicent, quos ad ſimilitudinem Domus Noſtræ qualibet Sacri Præcepti impetraverunt Sanctione. Secundo gradu hujus legis cavemus, ut quicunque cenſus inluſtrium dignitatum, ſive Eccleſiaſticus, vel in Urbe Sanctiſſima, vel in quibuſlibet Provinciis ad exemplum Domus Noſtræ quocunque præcepto diverſam ſibi ab aliis ipſius cenſus quem ſolvere videbatur, conditionem fecerat, privilegii exceptione ſuſtineant: nec in arcalibus tantum titulis, ſed & his quos ſacri vel privati ærarii partibus deputavit vetuſtas, ita demum difficultati expenſarum exactionique inopum Divinam Moderationem ſecuti, gemina ſalutaris conſtituti remedia porrigamus. Nunc jam non diſſimile ſuperioribus, immo cujus utilitas pene latius patet, hac edictali lege complectimur ſine ulla honorum, perſonarum, privilegiorum diſtinctione generaliter ſancientes, ut itinerum reparatio aliaque munia hujuſmodi certante ſtudio, quo cum facilius tum firmius impleantur. Hæc enim ſuperioris ætatis Principes & Divorum Parentum Noſtrorum liberalitas inluſtribus titulis redundantes opulentiæ ſeculi, minore aliorum poſſeſſorum pernicie conferebant. Quod quamvis & tunc injuſtum, tamen inter initia levius videbatur. Sub difficultate autem præſentis temporis non modo rei ipſius natura iniquum, ſed impoſſibile paucis ac tenuioribus conſtat, qui multiplicato ſuæ alienoque functionis onere depreſſi procumbent penitus, niſi aliquando idoneorum ſocietate reſpirent. An forte contumelioſum putandum eſt inventum contra rationem nomen munerum ſordidorum, quo inſtauratio *militarium virorum* [d], quo armorum fabricatio, quo murorum refectio, quo apparatus annonæ, quo reliqua opera per quæ ad ſplendorem diſtinctionis publicæ pervenitur, prava appellatione cenſentur: ſine quibus nullus maximarum rerum procedit eventus, quorum amminiculo ſtatum pariter & decus tuemur Imperii, ac, ne ſingula proſequamur, ſine quibus nihil neceſſarii operis effici poteſt? Quare repetita Clementiæ Noſtræ præceptione ſancimus, ut antiquatis omnibus privilegiis quæ vel dignitatibus delata fuerunt, vel diverſæ militiæ collegia meruerunt, aut nomine Venerandæ Religionis obtentum eſt, omnis ubique cenſus qui non perſonarum eſt, ſed agrorum, ad univerſa munia a nona duntaxat indictione, ut ſupra deffinivimus, abſque ulla diſcretione cogatur. *In quarta parte* [e] quo quiſque honoratior aut opulentior eſt, eo alacriorem pu-

[d] militarium viarum. *Utrumque tamen ferri poſſe non ambigo.*

[e] In qua parte

blicis necessitatibus animum debet, quarum sibi procurationem magis intelligit profuturam. Maxime P. K. A. Inlustris igitur & Præcelsa Magnitudo Tua hanc legem consuetæ sibi provisionis vigore in omnium Provinciarum populorumque notitiam perferre, & celeriter universos diu expectati remedii salubritate jubebit potiri, ut sero saltim difficultati rerum devotio locupletum pariter ac pauperum justis æquata partibus libentius obsecundet. Dat. x. Kal. Marc. Ravennæ. Accepta Prid. Idus. Marc. Ubi sup. post Consulatum. Valentiniano. A. V. & Anatolio Cons.

DE PECUNIA AFRIS CREDITA & de fidejussoribus eorum. Tit. XXI.

Impp. THEODOSIUS & VALENTINIANUS AA. Albino. II. Pf. Pon.

SI adflictis Afrorum fortunis, qui omnes facultates suas super acerbissima supplicia amittere sunt coacti, decet miserationem publicam quocunque potest humanitatis genere vel singulis vel in commune consulere, quanto dignius est infortunia eorum contra molestias improbas creditorum Clementiæ Nostræ remediis sublevari? Quos enim constat pericula famis aliter non posse depellere, nisi ope aliena auxilioque recreentur, quam magnæ acerbitatis putandum est hos ipsos inopes omnium rerum, & precario victu egentes, compelli ad injuriam restituere ea quæ improviso cladis impetu vis major abstraxit, ubique inter omnium spolia vindicabit? Et certe solet etiam salva re prodesse debitoribus, si quid his calamitatis acciderit. Hic vero ubi omnium fortunarum diluvium, ubi etiam, quod per ignorantiam dominorum latere potuit, intollerabilis inquisitionum cruciatus extorsit, quisquam dubitare poterit quin inhumanitatem superet hostilem, si quis quod integris & florentibus dederat, nunc ab spoliatis, egentibus & extorribus patriæ recuperare conetur: nec eos vereatur exigere quos erubescendum est non juvare. Albine P. K. A. Ob hoc Inlustris & Præcelsa Magnificentia Tua Pragmatici Nostri secuta præceptum, sciat miseriarum circa Afros intuitu Clementiam Nostram statuisse, ut nulli nomine cyrograforum creditæ pecuniæ, sive fidejussorum usque ad recuperationem rerum suarum quolibet pulsante teneantur: pro quibus neque fidejussores neque mandatores eorum quolibet genere obligatos inquietari volumus, qui plerunque a creditoribus nomine debitorum conveniri pro arbitrii sui interpretatione consueverunt. Quæ forma circa eos debitores servabitur quos cum patria omnia sua amisisse constiterit, hoc est, exceptis qui alibi locupletes atque idonei non debent uti excusatione miserorum. De his quoque quæ intra Provinciam gesta sunt, in qua liberum modo non est sub quolibet causarum vel litium titulo solitum jus a quoquam conventionis exigere, amissis aut relictis ibidem necessariis instructio-

nibus nemo pulsabitur: nisi forte alia evidenter adprobatione doceatur. Quod observari volumus, sicut dictum est, usque ad illud tempus quo qualibet ratione atque eventu patriæ vel propriorum recuperatio optata contigerit. Illud etiam pari justitiæ ratione servandum est, ne creditæ pecuniæ cujuslibet temporis a personis, quarum supra infortunia expressa sunt, usuræ penitus postulentur, cum abundare debeat creditoribus, si *postremum integrationem* [a] ad sortem potuerint pervenire. Quæ ut inviolata serventur multa decem librarum auri dispendio ferietur quisquis contra statuta Nominis Nostri quæ circa Afros moti ærumnis protulimus, venire temptaverit. Quam rem & his ipsis rationabilem videri posse credimus æquitatis tramitem stimulis cupiditatis animum depravantibus vel nolunt tenere vel nesciunt. Data XIIII. Kal. Novemb. Maximo II. & Paterio V.C. Conss.

[a] post rerum integrationem, vel post demum redintegrationem

DE TRIBUTIS FISCALIBUS, & de Sacro Auditorio, & de cæteris negotiis. Tit. XXII.

Impp. THEODOSIUS & VALENTINIANUS AA. Albino Pf. Pon.

NUMIDARUM & Maurorum Sitifensium nuper acta legatio, quam Palladius V. C. Comes & Tribunus & Maximianus vir laudabilis probabiliter exsecuti sunt, hujus legis præceptum de Nostra Perennitate promeruit. Proinde quia æquum est ægris Provincialibus & publica clade vexatis Humanitatis Nostræ beneficiis subveniri, hunc tributi modum ab his Magnitudo Tua sperandum esse cognoscat, ut retractis septem partibus, octavam tam privatæ quam emphiteuticæ glebæ possessor agnoscat. Pro qua octava omnibus titulis ad unum redactis quos possessor vel civis quolibet nomine præstare consueverant, quatuor millia ducentos tantum solidos & mille ducentas militares annonas, & ducentum capitum Numidia Provincialis exsolvat, aut prædia Domus Divinæ quæ a perpetuariis detinentur simili modo octavam partem inferant etiam argentariæ functionis. De colone vero statuimus, ut quinque centissimis due rusi canienses & coluane civitatibus tres sacris largitionabilibus inferantur, de salinis, alumine, caractere, herba rubea, lini maceratura, & clavi vitrei tantum titul a sacris largitionalibus pro numero hominum & possibilitate poscantur, *ob hoc actu* [a] vel cura curialibus penitus remotis, quintam omnibus quæ jugiis etiam domus Pietatis Nostræ vel Necessitudinum Nostrarum recedit superfunditur cunctis possessoribus sit promissa summa quæ ad arcam defendentes impleatur. Quæ omnis exactio per Provinciale procuretur Officium, a Curialibus submota molestia. Ha! autem militares annonas cum Provinciales pro longinqua difficultate itineris in adæratione persolverint, unius annonæ adæratio quatuor per annum solidis æstimetur. Ne vero necessitatis occasione in expeditione milite constituto carioris cuiquam vendere liceat pretia ne-

[a] ab hoc actu. *Sed quemadmodum superiora & inferiora restituenda sint non satis video. & has quoque stipulas ad spicilegium aut potius sentes atque herbas ad runcationem lubens relinquo.*

cessariarum rerum, sub hoc modo quo annonam adæramus, jubemus *ferri* [b], id est tritici ad singulos solidos Italicos modia quadraginta, & carnes pondus CCLXX. vini sextaria Italicos ducentos. Mauri vero Sitifenses servatis omnibus privilegiis dudum sibi a retro Principibus indultis pro omnibus titulis totius annonæ nomine quinque millia solidorum & quinquaginta capitum in annonis Ducis consueto tempore annua functione dependant, pro octava portione soluturi quod tributum erit, exceptis prædiis Divinæ Domus, quæ tamen exemplo Numidiæ Provinciæ conlatura sunt possessiones. Desideriis vero quæ probabiliter insinuata sunt auribus nostris singillatim responsa præstamus, ne cuiquam passim titulos in prædiis propriis vel alienis, vel Pietatis Nostræ nomine, vel Sacrarum Necessitudinum Nostrarum, vel cujuslibet alterius fas sit adfigere. Itaque & si qui post recuperationem Provinciarum impositi reperiantur, illico a possessore prædii deponantur: eosque hæc pœna teneat, ut si quis suo fundo adposuerit titulos, quinque libras auri fisco nostro cogatur inferre: si alieno amisso secundum petitionem quæcumque ei competit, decem libras auri qui fuerit titulos adposuisse convictus, exsolvat. Interest etiam publicæ commoditatis ne vexatæ Provinciæ ambitione extraordinaria subruantur. Ad has itaque Provincias præter Ducem vel Consularem & Præsidem (qui vetustatis privilegio Ordinariorum Judicum nomen obtinent) nec curiosos litorum nec quemquam sub alicujus actionis occasione illuc dirigi sublimitas tua aspirare patiatur. Ne quis vero de hac ipsa veritate colonorum *Clericus* [c] vel militiæ privilegio se existimet excusandum, superioris legis quæ hoc inhibet formam præcipies custodiri. Præterea Constantiniensis Civitatis plebi vel Curialibus concessa dudum privilegia debere servari, ita ut aquam civitatibus deputatam ad privatos usus non liceat usurpari. Loca quoque publica si sine legitimo præcepto ab aliquo tenentur, pristino juri oportere restitui. Advocatis vero intra Africam manentibus non debere imputari ad annorum numerum tempora incursibus interrupta Barbaricis: quæ tamen cum expleverint, Clarissimatus honore potiantur. Illud etiam permoti justis allegationibus libenter adnuimus, ut quia publico infortunio ad paucos redactus est ordinum numerus, in municipalium confectione gestorum sit firmitas, si apud tres Curiales publico fuerint Exceptore præscripta. Cautiones quæ expensarum nomine *viri* [d] Octaviano emissæ sunt cognitis *proces* [e] nostros causis earum, justa ratione vacuamus. Quicunque etiam intra Provincias Africanas ad jus nostrum pertinentes, a cujuslibet Judicis sententia provocaverint (quoniam decreti antiquitus Cognitoris cessat Officium) Inlustri Urbis Præfecti examine ex appellatione se noverint jurgaturos. Sed quia Transmarinæ regionis sunt, inducias temporis annum debere præstari. Illud etiam justitiam petitionis secuti salubriter ordinamus, ut quoniam politaris opera tunc maxime necessaria est si in limite constituta Barbarorum discursibus opportune semper occurrat evagandi ex do-

[b] *lego, farris, id est tritici. Ad id quod sequitur pertinet nonnihil Novella constitutio de suariis.*

[c] Clericatus

[d] juris

[e] per Proceres

mini locis licentia denegetur: ne tamen hi quibus in Mediterraneo familia est atque possessio a domiciliis propriis penitus excludantur, per annum hujusmodi limitibus unius mensis inducias debere concedi. Erit etiam solicitudinis Ducis Provinciæ, ne cuiquam ad occasionem vexandarum Provinciarum armatos habere liceat, nisi forte his qui sub periculo proprio laudabili animositate contra hostem manus suas viresque promiserint pro utilitate communi, quorum animositatem *mite regendam* [f] esse censuimus, ut quicquid de præda hostium conquisierint sibi habeant: exceptis hominibus quos se Provinciales docuerint perdidisse. Judicibus vero administratione perfunctis ante exactos tres menses discedendi de Provincia licentia denegetur: ita ut coram positus bene actæ rei fruatur laudibus, aut certe, si direptionis alicujus docebitur conscius, discessus celeritate se non subtrahat. Albine P.K.A. Inlustris & Præcelsa Magnificentia Tua ad utriusque Provinciæ legationem beneficia præsentis legis propositis vulgabit Edictis, ut relevati concessa cognoscant, Judices statuta custodiant, prohibiti interdicta non ambiant. Emissa. Dat. XI. Kal. Jul. Romæ. Valentiniano. A. VI. & Numo. V.C. Consulibus.

[f] *forte*, integrandam

DE PRETIO SOLIDI, ET NE QUIS SOLIDUM integrum recuset. Tit. XXIII.

Impp. THEODOSIUS & VALENTINIANUS AA. Edictum ad populum Urbis Romæ.

FREQUENS ad nos, Quirites, temerarii ausus querella pervenit, ut in Parentum Nostrorum contumeliam, insigniti Solidi eorum nominibus, ab omni emptore recusentur: quod diu impunitum esse non patimur. Hoc ergo Edicto agnoscat Universitas, capitale manere supplicium, si quisquam vel Domini Patris Mei Theodosii, vel Sacrarum Necessitudinum Nostrarum, vel superiorum Principum Solidum aureum integri ponderis refutandum esse crediderit, vel pretio minori taxaverit. Vir autem Inluster Præfectus Urbis ejusque Officium decem librarum auri dispendio subjacebit, si quemquam contra hoc Statutum venisse fuerit adprobatum. Quo præcepto etiam illud in perpetuum volumus contineri, ne unquam intra septem millia nummorum Solidus distrahatur emptus a Collectario septem millibus ducentis. Æquabilitas enim pretii & commodum venditoris & omnium rerum venalium statuta custodiet. De ponderibus quoque ut fraus penitus amputetur a nobis aguntur exagia quæ sub interminatione superius comprehensa sine fraude debeant custodiri. Et Manu Divina, Proponatur amantissimo Nostri populo Romano. Et ad latus, Data XV. Kal. Febr. Romæ, Valentiniano V. A. Cos.

DE CORPORATIS URBIS ROMÆ *qui ad Militiam vel ad Clericatum transeunt, revocandis.* Tit. XXIIII.

Impp. THEODOSIUS & VALENTINIANUS AA. Auxentio. II. Pf. Urbis.

QUÆCUNQUE utilitatem Sacratissimæ Urbis respiciunt oportet Clementiam Nostram salubriter ordinare. Providentiam itaque Amplitudinis Tuæ & *geminis fascibus* [a] comprobatam suggestionem secuti, *Auxenti P. K. A.* [b] Inlustris Magnificentia Tua Pragmatici Nostri tenore comperto sciat Corporatum Urbis Romæ qui non expleto ordine cœpti officii priusquam ad primum *iter favos* [c] locum emeritus pervenerit, ad militiæ cujuslibet cingulum se credidit transferendum, corporibus cui nomen suum ante dicaverat, oportere revocari: sive etiam in Clericorum numero reperitur usque ad Diaconis locum similis præcepti conditio teneatur, quatenus necessitatibus Urbis Venerabilis hoc salubri constituto restitutis ministeriis consulatur. Dat. XVIII. Kal. Maj. Romæ. Valentiniano A. VI. & Numo V. C. Coss.

[a] *Sic nos, cum in veteri esset* faricibus

[b] *In antiqua epigraphe* Auxentius II. P. V. *inscribitur.*

[c] inter suos

DE NEGOCIATORIBUS. Tit. XXV.

Impp. THEODOSIUS & VALENTINIANUS AA. *Floriano* [a].

INTER cætera queis Perennitatis Nostræ mansurum sæculis ordinamus Imperium, hoc quoque & ærarii nostri commoda tueri posse salubri suggestione probamus, quod Majestatis Nostræ sancimus Oraculo, ne ulterius furtiva negotiatio & claris urbibus rarum faciat mercatorem, & obscuris ac reconditis locis in damnum publicæ functionis lateat turba mercantum. Floriane P. A. Idcirco Inlustris Auctoritas Tua Pragmatici nostri tenore comperto sciat juxta suggestionem suam, omnes qui declinatis urbibus per vicos portusque quamplures possessionesque diversas exercent negotiationis officium, pro ærarii nostri commoditate retinendos, secundum modum quem Justitia suaserit aurariam functionem cogantur agnoscere: gravis multæ condemnatione proposita his qui hujusmodi negotiatores in fiscale dispendium putaverint contuendos. Æquum enim est eum qui Præceptis Nostris crediderit obviandum facultatum suarum subire discrimen. Data VII. Kal. Maj. Romæ Calipio V. C. Cons.

[a] *An* Florentio P. P. *ut in Novell. de Palatin.* 3.

DE RESCINDENDIS VENDITIONIBUS rei Dominicæ. Tit. XXVI.

Impp. THEODOSIUS & VALENTINIANUS AA. Eudoxio. C. R. P.

AMOREM circa Rempublicam Sublimitatis Tuæ ſuggeſtio nuper oblata teſtatur. Quippe ſi obſervatione diligenti fuerit cuſtodita, reditus noſtros inhibet a diminutione perpetua. Occupationibus etenim noſtris, quibus pro mundi commoditatibus occupamur, abuti quorumdam noxia cupiditas non ſinit: qui paulatim canonem poſſeſſionum ad Divinam Noſtri Nominis Domum pertinentium comparantes, ſub ſpecie contractus furtiva ſubreptione Patrimonium Noſtrum exhauriunt. *Hac itaque perpetuo lege* [a] valitura ſancimus, nullum adempto canone ad comparationem dominicæ poſſeſſionis accedere. Quod ſi quis poſt hanc legem ad interdictum contractum acceſſerit, eum volumus *præperdere* [b], fundos reddere, fructus redhibere perpetuos, nec expenſarum vel melioratæ rei fructuum exactioni compenſationem opponere, nec temporis ſibimet contra *commoda præſcriptione* [c] blandiri. Palatinum etiam Officium ſi quo modo contractus ejuſmodi fuerit celebratus, vel ſi talem petitionem inſtruxerit, quinquaginta pondo auri pœnæ nomine inferre privato Noſtræ Majeſtatis ærario, nulla liberalitate Noſtræ Clementiæ, nulla ſanctione contra tanta privatæ rei commoda valitura, licet adnotatio vel Divina Pragmatica ſit, quæ contra vetita canonem vendi concedet, vel pœnam Palatino remittet Officio. Eudoxi P. K. A. Inluſtris itaque Auctoritas Tua legem hanc Edictis propoſitis ad omnium notitiam perferri præcipiat. Dat. XIII. Kal. Jun. Conſtantinopoli, Anatholio V. C. Conſ.

[a] *Hinc. L. 9. C. de fundis rei priv.*

[b] pretia perdere,

[c] *Tribonianus adjecit excepto vetuſtatis privilegio ex Anaſtaſii conſtitutione quæ extat in L. ult. C. de fund. patrimon.*

DE SCOLARIBUS, COMITIBUS SCOLARUM & de domeſticis eorum. Tit. XXVII.

Impp. THEODOSIUS & VALENTINIANUS AA. Florent. Magiſtro Officior.

SCOLARIUM noſtrorum devotio probata Noſtris Parentibus, circa Noſtræ maxime Serenitatis affectionem innituit. Inde quicquid ad fovenda ſervandave eorum Privilegia poſtulatur, ſtatim credimus admittendum. *Inde ſuggeſtionem* [a] Tui Culminis adprobantes. V. V. S. S. Comitibus ſcolarum verberandi regradandive Senatores ac Ducenarios licentiam denegamus. Ea namque quæ tali commotione digna ſunt, ad Tuæ Sublimitatis volumus deferri notitiam. Domeſticos etiam eorum a gradibus lege præterita deſignatis, fieri non Senatores vel Ducenarios Centenarioſve decernimus. Quam ſuper his obſervandis pœnam circa temeratores Statutorum præmiſſa Tua ſtatuit Celſitudo, ut quinque librarum auri qui de gradibus ſupradictis ad in-

[a] *L. 1. C. de privileg. Schol. ex cujus emendata ſubſcriptione, hæc quoque ita ſupplenda eſt* Coro V. C. Coſ.

debitum Domesticatus accedit Officium, decem librarum auri scrinium Barbarorum, si tale quid vel adtemptari passum fuerit vel adtemptatum contra legem non suggesserit: quinque etiam librarum auri V. S. Com. scolæ si quid adversum hanc legem vel commiserit, vel committi concesserit, percellatur, firmam per istius quoque legis auctoritatem esse præcipimus: eum, qui contra vetitum ad Domesticatum quoquomodo temptaverit adspirare, post quinque librarum auri condemnationem, militia quoque pelli non immerito decernentes. Illud etiam observari non sine ratione conveniet, ne quis cui Domestici Officium per militiæ gradum quinquennii tempus interdici censuimus, familiaritate Comitis simulata, rem prohibitam alieno nomine valeat usurpare. Florenti P. K. Inlustris itaque Auctoritas Tua legem hanc perpetuo valituram ad devotissimorum scolarium notitiam perferri præcipiat. Dat. XV. Kl. Maj. Constantinopoli V. C. Conss.

DE LOCIS REIPUBLICÆ QUOQUOMODO POSSESSIS, Civitatibus restituendis. Tit. XXVIII.

Impp. THEODOSIUS & VALENTINIANUS AA. Apollonio Pf. Po.

CUM summo studio totisque viribus nitamur civitates Ditioni Nostræ subjectas in perpetua fœlicitate versari, nihil tam iniquum esse neque a nostris temporibus dissentiens arbitramur, quam si eas adventiciis quidem subsidiis adjuvari vellemus, propriis vero facultatibus nudari spoliarique patiamur. Quapropter *cum vocati causa* [a] *per Heracletantem* [b] civitatem transitum faceremus, petitionibus civium ejusdem maxima sumus *cum miseratione, commoniti* [c] qui tam murorum suorum, quam aquæductus, nec non etiam aliorum operum publicorum, utpote longo tempore neglectorum, curam fieri oportere nostris provisionibus flagitarunt. Et quoniam sæpe ab una civitate vel homine postulatum remedium, generalem solet formam correctionis adferre, horum desideriis annuentes, liberalitatem nostram ad omnes Provincias ducimus propagandam. Tunc enim maxime vota proficiunt cum statui Reipublicæ, quæ causa votorum est, consulatur. Omnibus itaque consiliis diu nostro animo voluntatis, nullam salubriorem causam revocandæ pristinæ beatitudinis invenimus, quam si prædia tam urbana quam rustica, nec non etiam tabernæ quæ ad jus civile pertinent, & a quibusdam quolibet modo intra triginta annos abhinc vero numerandos, detentæ sunt, universis civitatibus adsignentur: exceptis videlicet tantum his quæ vel a procuratore Divinæ Domus, vel a Viro Inlustri Comite *reperta* [d] jussu Nostræ Clementiæ, vel communi consensu civitatum cum scripturæ interpositione distractæ sunt. Nemo igitur quodcunque memorati juris, præter civitates quas sui juris volumus opibus frui, sibi deinceps existimet possidendum,

[a] *Doctor meus emendat* cum voti causa

[b] per Heracleonem *quod perspicue verum est.*

[c] commiseratione commoti

[d] *quas non ferat emendantem* R. P. *id est* rerum privatarum.

dendum, ne propositum Nostræ Pietatis offendat, quod divinitus nobis in mentem venisse confidimus, & credimus quidem nostris præceptionibus devulgatis neminem tam incautum esse, ut dispositionibus nostris obviam ducat esse veniendum. Verum quasi nulla pene res adeo tuta atque inviolata est contra quam hominum naturalis aviditas *nonunquam* [e] aliquid existimet moliendum totius rei perfectionem Amplitudini Tuæ, cujus provisionem amoremque circa Reipublicæ commoda ipsis rerum documentis sæpe sumus experti, una cum Viro Inlustri Magistro Officiorum, cujus administratio probatissima nobis est, delegamus. Appoloni P. K. A. Inlustris itaque Auctoritas Tua certo scitura quod tam nobis hæc causa hujusque rei efficacitas cordi est, ut omnibus eam pene aliis præponamus, quæ per hanc Divinam Legem sancimus, ad omnium Provinciarum notitiam Edictorum propositione pervenire constituat, quatenus summa cum celeritate modisque omnibus *impletur* [f]. Data XI. Kal. Jul. Frodosiadæ Maximo II. & Paterio *VV. CC* [g]. Consulibus.

[e] non unquam

[f] impleatur.

[g] *Vet.* Vecariis, *ut & alibi pro* viris clarissimis, *errore ex notis orto.*

DE AMBITU ET LOCIS LIMITANEIS inibi redhibendis. Tit. XXIX.

Impp. THEODOSIUS & VALENTINIANUS AA. Numo Magistro Officiorum.

CUM nulla pene res adeo parva sit, quæ non plurimum provisionis de Nostra Clementia consequatur, præcipuam militibus curam impertiendam esse censemus, quibus maxime communitur universa Respublica. Hæc enim una res diligentissime procurata multarum nos rerum sollicitudine relaxabit, nec singulis cogemur adhibere medicinam, si generali remedio cuncta sanemus. In primis itaque Duces limitum, & precipue quibus gentes, quæ maxime cavendæ sunt, adpropinquant, judicio Nostræ Clementiæ provehi volumus, quorum integritatem, fortitudinem, vigilantiam, prolata rerum documenta commendant, capitali pœna videlicet ambitus libidine restinguenda. Eos igitur quos nostra æstimatio sicut jam dictum est promovendos esse censuerit in ipsis plerunque limitibus commorari, & milites ad antiquum redigere numerum, imminentibus Magisteriis Potestatibus diuturnisque eorum exercitationibus inhærere præcipimus: castrorum, quinetiam ipsis *luxuriarumque* [a] pro antiqua dispositione curam refectionemque mandari, quibus cum Principe castrorumque Præpositis pro laborum vicissitudine limitanei tantum militis duodecimam annonarum partem, distribuendam videlicet inter eos Magisteriæ Potestatis arbitrio deputamus. De Saracenorum vero fœderatorum aliarumque gentium annonariis alimentis nullam penitus eos decerpendi aliquid vel auferendi licentiam habere concedimus. Sciant plane, quod si quid amplius quam eis ex Nostra Auctoritate statutum est, audeant usurpare, ut pote super exactæ pecuniæ viola-

[a] *Mirum quam constans fere sit hujusmodi scriptura in vetustis exemplaribus. Clusura etiam apiur veteribus dicta est ut in lib. Judith. cap. 4. Unde Serra nomen plerisque Galliæ nostræ clusuris. Ex hac vero Novella sunt L. 4. de Offic. Magist.*

YYyy

Offic. & L. 3. de Offic. Milit. Iudic. L. 1. C. Justin.
[b] extiterint,

tores & ipsi facultatibus suis & Tui Culminis dispositione limitibus adsignandis pœnam gladii sustinebunt; & qui tanti flagitii, vel potius proditionis publicæ ministros participesve *ediderint* [b], pari supplicio subjacebunt, nullum effugium nec Sacra Adnotatione, nec Lege Pragmatica Divinisve Mandatis, nullam spem salutis habituri. Viros autem Inlustres Magistros militum priorem integritatem suæ Administrationis imitaturos, in posterum quoque ab omni limitaneorum militum ac fœderatarum gentium concussione temperaturos, suaque officia prohibituros esse confidimus. Quod si quid hujusmodi fuerit perpetratum, Apparitiones, quæ his obsequuntur quadrupli solutionem agnoscere hisdem limitibus imperamus. Idem ipsis quoque Viris Eminentissimis Magistris militum amicum esse non dubium est, qui semper omnia sua compendia pro salute Reipublicæ contempserunt. Quis enim dubitat eos communem statum suis opibus prælaturos, qui defensione strenua bellicisque conflictibus Imperium nostrum suo sæpe sanguini prætulerunt: universis videlicet, qui hoc nefandum atque inlicitum facinus perpetrare temptaverint; adeo tam Sacræ Adnotationis quam Legis Pragmaticæ, Mandatorumque Nostrorum subsidio, etsi aliqua forsitan obreptione meruerint excludendis: ut neque intimatio licet admissa fuerit, penitus prosit, & Duces seu Magistros militum, vel cujuslibet Judicis, qui insinuationi annuerit officium, cum centenarum librarum auri damnatione ulterius quam summam ad eorumdem limitum refectionem volumus proficisci. Agros etiam limitaneos universos cum paludibus, omnique jure, quos ex prisca dispositione limitanei milites ab omni munere vacuos ipsi curare pro suo compendio atque arare consueverant: & si in præsenti coluntur, ab his firmiter ac sine ullo concussionis gravamine detineri: & si ab aliis possidentur, cujuslibet spatii temporis præscriptione cessante ab universis detentatoribus vindicatos, hisdem militibus sine vllo prorsus, sicut antiquitus statutum est, collationis onere volumus adsignari. In his etiam contra eos qui Præceptionibus Nostris obviam venire temptaverint, eadem pœnarum acerbitate, quæ adversus Ducum aviditatem prolata est, valitura. Nam si quis forte, quod minime audere debuerat, emptionis titulo memorati juris possidet prædia, competens ei actio adversus venditorem intacta servabitur. Id autem curæ perpetuæ Tui Culminis credidimus injungendum, ut tam Trachi quam Illyrici nec non etiam Orientalis ac Pontici limitis, Ægyptiaci insuper, Thebaïci, Lybici quemadmodum se militum numerus habet, castrorumque ac lusuriarum cura procedat quodannis mense Januario in Sacro Consistorio significare nobis propria suggestione procures, ut uniuscujusque tam industria quam desidia nostris auribus intimata, & strenui digna præmia consequantur, & in dissimulatores competens indignatio proferatur. Credimus namque quod re militari ad eum modum quem disposuimus observata, quocumque terrarum se hostis movere temptaverit, victoria nobis propicia secundi numinis volun-

tate nuntiabitur, ante quam prælium, *Nume* [c] frater A. Inluſtris igitur Auctoritas Tua, cujus integram fidem rebus ipſis experta eſt Noſtra Perennitas, hanc generalem ſaluberrimamque Noſtræ Clementiæ Sanctionem obſervationi perpetuæ, effectuique mancipari præcipiat, & Edictis ubique propoſitis ad omnium notitiam venire perficiat. Dat. Prid. Id. Sept. Conſtp. Maximo II. & Paterio Coſſ.

[c] *Hic & No*nius, *& Nomius alii ſcribitur.*

DE METATIS. Tit. XXX.

Impp. THEODOSIUS & VALENTINIANUS A A. Numo Magiſtro Officiorum.

CUM inter multa privilegia quæ militaribus detulit viris antiqua proviſio, habitaculis etiam eorum certæ portionis domorum ſorte proſpexit: Nos a quibus familiare eſt univerſa negotia competendi temperatione diſponi, ſuggeſtione Tuæ Magnitudinis moniti ita hoſpitiis militantium volumus eſſe conſultum, ut tamen honore præditis in exactionibus ædium debita dignitati reverentia conſervetur. Meminimus quippe nos Divina Promulgatione tam Conſularium virorum quam Præfecturæ infulis ornatorum cæterorumque inluſtrium, nec non etiam Silentiariorum certas domos in hac Sacratiſſima Urbe ſitas Metatorum præbendorum onere liberaſſe: cui nunc addi opportere cenſemus, ut his Conſularibus *qui hoſpitiis etiam Patriatus* [a] exultant, *terrenarum* [b] domorum excuſationis licentia concedatur. In hæredibus etiam eorum quibus excuſationis jus datum eſt, immunitatis ædium privilegio pro tenore Sacratiſſimæ Conſtitutionis quæ ſuper hac re loquitur, firmiter valituro. Sed ne liberalitate noſtra latius quam oporteat propagata, vel hoſpitalis commoditas militantibus abnegetur, vel nihil emolumenti referatur in publicum, id in primis ſtatuendum eſſe cenſemus, ut ſi quis vel jus excuſandarum ædium non habens, vel licet, in pluribus tamen domibus quam ex Sacratiſſima Conſtitutione conceſſum eſt beneficium excuſationis ratione res ſit immunis, ſeu Sacro Oraculo, ſeu quocumque modo vel jam conſecutus eſt, vel conſequetur in poſterum, tertiæ partis domus, ſuper quem oportuit numerum, excuſatæ penſionem arbitrio Tui Culminis in rationes publicas conferre cogetur, ut aurum ex hujuſmodi titulo profligatum pro juſſu Noſtri Numinis cura Tuæ Sublimitatis, quo viſum nobis fuerit, erogetur. Idque in omnibus hujus almæ urbis domibus cuſtodiri decernimus: cæteris videlicet omnibus, qui Metata in ſuis domibus præſtant, ſive hoſpitia præbuerint Metatoribus, ſeu quolibet pacto ſatis eis fecerint, nullam vel penſionis vel diſcuſſionis domus gratia moleſtiam ſuſtinere cogendis. Deinde neminem volumus cujuſlibet loci vel ordinis in hac florentiſſima urbe domum propriam excuſantem, Metatum ſibi in alienis domibus privilegio militiæ vindicare. Et his quidem quibus jam præbendi Metati immunitatem inluſtris favor dignitatis indulſit, licet vacantis militiæ cingulo uſi ſint

[a] *puto legendum* qui auſpiciis Patriciatus

[b] ternarum

vel utantur, vel honorariæ prærogativæ potiantur insignibus, inviolata, ut cautum est, excusationis jura largimur. In posterum vero hi quidem quibus inlustrem dignitatem jus actæ administrationis adtribuit, domos suas pro modo quem Sacratissima Constitutio præfiniendum censuit, excusabunt: cæteris vero quibus inlustris dignitas cum cingulo vel citra cingulum pro solo honore delata est, excusandarum ædium licentiam penitus denegamus. Hoc juris in his etiam præcipimus observari, quos ipsa quidem administrationis conditio spectabiles novit, honor tamen additus a nostra liberalitate reddit Inlustres: excepto videlicet Viro Spectabili Primicerio Notariorum, cui volumus in excusandis ædibus Inlustrium Magistratuum privilegium convenire. Sed & si quis jam inlustrem dignitatem inter vacantes vel honorarios consecutus, domum postea in hac Sacratissima Civitate possederit, hunc quoque jubemus esse privilegiorum excusatione alienum: scituris omnibus, quod si quis cum cingulo perfruatur, & excusationem ita propriæ domus impetraverit, ut a pensione etiam portionis tertiæ sit immunis, & militiæ causa Metatum in alienis domibus sibi crediderit vindicandum, siquidem honore præditus excusationis jus habeat, carebit legum privilegiis, quas fraudare conatus est. Si vero inter eos, quibus nulla suffragatur dignitas, numeretur, centenarum librarum auri Sacratissimis Largitionibus pendendarum inlatione multabitur. Nume Fr. A. Inlustris itaque Auctoritas Tua quæ per hanc divinam legem duximus sancienda, solemniter ad omnium notitiam pervenire constituat. Dat. XVII. Kalend. Febr. Constp. Theod. A. Cos.

DE RELEVATIS, ADÆRATIS vel donatis possessionibus. Tit. XXXI.

Impp. THEODOSIUS & VALENTINIANUS AA. Hermocrati PP.

PERFECTA est ac plena liberalitas, quam præsens munificentia communit: tuncque maxime unusquisque tuto se confidit habere quod meruit, si quod singulis specialiter indultum est, generali provisione firmetur. Cum itaque multorum possessiones meminerimus nostro beneficio aliquatenus tributorum munere sublevatas, eisque postea certam concessæ quantitatis partem, quia id necessitas flagitabat, indictam, ut quod liberalitati nostræ derogatum est non pœnitentiæ potius videatur fuisse quam temporis summa quæ jam ex descriptione inlata est profligatione contentionis in posterum ab hujusmodi exactionis inquietudine liberamus: ut & præteriti temporis pro sublevatis prædiis reliquorum exactio concedatur: & in posterum nulla talis descriptio formidetur. Hoc enim necessario nobis hac generali sanctione fuerat promulgandum, cum multo sit onerosius simul & in aggere coacervatam solvere quantitatem quam particulatim

reddere quod debetur. Hæc tamen Liberalitas Nostra nihil dispositionis amplissimæ recordationis Antiochi, quæ certam quantitatem ante se relevatis possessionibus nomine canonis indixit, imminuit. Id enim quod jam in canonem cecidit, & anniversaria debet pensitatione persolvi, nec in præteritum, nec in posterum patimur esse concessum: nullique deinceps copia relinquitur inspectores sibi specialiter expetendi, nisi secundum Sanctionem Nostram quæ ad Viri Illustris & Consularis Florenti suggestionem emissa est, ex communi Civitatis aut Provinciæ desiderio postuletur. Indulgentiam vero memoratæ descriptionis & in anteactum & in posterum tempus, non solum in relevatis, verum etiam in donatis, adæratis translatisque seu quodlibet aliud nomen novæ descriptionis excogitatum est, volumus observari, nullamque super his unquam exactionis molestiam formidari, quibus non tantum reliqua præteriti temporis relaxamus, sed nec in posterum quicquam innovationis aut oneris addendum esse censemus. Quod & si qua innovatio post Administrationem inlustris memoriæ Antiochi facta est, aut aliquid eis inductum esse monstratur, hoc inritum fieri, omnemque innovationem aut indictionem viribus carere decernimus. Sufficere etenim novimus illud quod inlustris memoriæ Antiochus ante se relevatis, vel adæratis, vel donatis, vel translatis possessionibus nomine canonicæ solutionis indixit: quod suam firmitatem convenit obtinere in possessionibus tantum videlicet quæ ante ejus administrationem hujusmodi beneficium meruisse noscuntur: post ejus vero administrationem, nec innovationem quandam, nec adjectionem, nec excogitationem contra eos, nec aliquam dispositionem prolatam firmam esse concedimus. Verum & si quis ex auctoritate Nostri Numinis vel præceptis Amplissimæ Præfecturæ de fundis patrimonialibus steriles sub certi canonis pollicitatione susceperit, firmiter eum volumus possidere, sub ejusdem tamen canonis solutione, quem Nostræ Majestatis auctoritas, aut præceptum Magnificæ Tuæ Sedis per annos singulos solvendum esse præscripsit, nullamque eos descriptionem, aut adjectionem, aut innovationem in posterum sustinere: quoniam nimis absurdum est eos, qui Nobis hortantibus aut Magnifica Præfectura, fundos inopes atque jejunos magno labore impenso, aut exhausto patrimonio vix forte meliorare potuerint, utpote deceptos inopinatum onus suscipere: illud quoque velut quadam circunventione deposci, quod si se daturos præscissent, fundos minime suscipere aut etiam colere paterentur. Sed ut his qui ante legem datam ex suggestione Viri Inlustris Florenti possessiones suas relevarunt, magnam libertatem prospeximus omni timore in perpetuum, sicut convenit, absolutis: ita eos, qui post memoratæ constitutionis tenorem suas possessiones relevare conati sunt, nihil commodi capere volumus. Quapropter sciant omnes qui tale beneficium post hujusmodi constitutionem meruerint, infructuosum sibi hoc esse nullisque licere deinceps contra Divalia Statuta, aut relevare suas possessiones,

aut adærationem, tranſlationemque depoſcere; quod & ſi ſubreptitiis precibus fuerit impetratum, nihil valere beneficium tale ſancimus. Noverit Ampliſſimæ Tuæ Sedis Officium, quod ſi aliquando nobis vel ſuggeſtio huic Noſtræ Sanctioni contraria porrigatur, vel ſi Legi Sacriſve Mandatis (ſi qua forte citra ſuggeſtionem his piis diſpoſitionibus adverſa manaverint) obſequatur, & aliquos tanquam debitores ex hujuſmodi titulo crediderit exponendos, ducentarum librarum auri ſe condemnatione multandum. Omnibus enim circa res proprias amputanda triſtitia eſt quibus ex Salute Noſtra vera ſenſimus gaudia contigiſſe, ut non minus commoditatibus domeſticis, quam ſoſpitate lætentur. Hermocrates Parens Kariſſime. Inluſtris igitur & Magnifica Auctoritas Tua quæ per hac ſaluberrimam legem pro multorum commoditate ſtatuimus, ſolemniter Edictis ubique propoſitis ad omnium notitiam venire perficiat. Dat. III. Id. Decemb. Conſtp. Theod. A. & Albino Viro Clariſſimo Conſſ.

DE POSTULANDO.

Tit. XXXII.

Impp. THEODOSIUS & VALENTINIANUS AA. Fauſto PP.

GAUDEMUS admodum hæc nobis Amplitudinis Tuæ inſinuatione ſuggeſta, quæ noſtris concordare judiciis privilegia dudum Cauſidicis delata teſtantur: quorum ut merita major beneficiorum noſtrorum cumulus augeret, etiam novis inſuper amplificamus indulgentiis. Quo enim impares honore credamus eos quorum vitam, eloquentiam, per tot Officii hujuſce annos, non ſolum privatorum, verum etiam publicorum judiciorum explorat auctoritas? Fauſte P.K. Inluſtris & Præcelſa Magnificentia Tua laudabilium ſuggeſtionum ſuarum contemplatione hoc a nobis in admittendis *retinentur* [a] honorandiſque Cauſidicis edictali lege noverit conſtitutum, ut in eo qui ſe Cauſidicorum numero optat adjungi, in primis ſtudia, mores, natales, vel ſi perfunctus eſt muneribus quibus patriæ ſuæ naſcendi generoſitas debet eſſe munifica, neque per calumniam neque perfunctoria examinatione quærantur. Etenim oportet eos quos ſemel adſciveris in ſeminarium dignitatum, *omnino ita* [b] ad omnia eſſe edificatos, ut idcirco digni univerſis honoribus habeantur quod Advocati eſſe meruerunt: quibus ad agendum viginti annos (non ut ad propinquare vicenſimum ſed ut explere fas ſit) legis hujus auctoritate decernimus. In Provincialibus vero Foris ſedecim aut eo amplius numero Advocati ſunt, & unum ex his qui in agendo annorum numero præſtat, ad Prætorianum Forum, ſi hoc Præfectura jubeat, avocari: atque omnes ſive utriuſque Prætorianæ, ſive Urbanæ Præfecturæ Cauſidicos expleto vicenſimo, vel ad alium vitæ curſum maturius tranſeuntes, quinto decimo Advocationis anno Vicariæ dignitatis jus poteſtatem-

[a] *fortaſſe,* reverenter

[b] *Sic nos, cum in veteri ſcriptum eſſet* non ita

que obtinere, ita ut in ſalutationibus noſtris, in Conventibus publicis, omnibus qui poſt ſe Vicariæ poteſtatem adepti erunt, merito præponantur. Neque enim perpetuandam putamus hujuſmodi dignitatem in his qui advocatione functi ſunt imaginaria aut vacantiva *videri* [c], cum eam non gratiæ ſingulorum, ſed ipſi ordini & profeſſioni Judicia Noſtra reſtituant, quamvis tam magno, tam neceſſario & tam ſancto Officio, ſi ſervetur reverentia litterarum, etiam hoc pervium eſſe videatur, niſi illis ſalvum eſſet ſperare cum omnibus, quod optimus quiſque ac ſibi bene conſcius de Noſtris Judiciis non fruſtra debet optare. Neque enim tali fine meritum proffeſſionis artamus, aut futuræ ſpei intercludimus viam : quin præterita interim remuneratione ut nullus civilium Officiorum oneribus, aut exactionibus, aut operibus publicis, ad ſuggeſtiones Numerariorum vel ad præceptum Sacræ Noſtræ, hujuſmodi hominum meritum, quod ſupra memoratos annos in quolibet Prætoriano ſive Urbano Foro ſtudium probatæ defenſionis impendit, poſt diutinum laborem ſolicitetur quies, providebit Ampliſſimæ Præfecturæ debita & juſta commotio, quæ triginta librarum auri *condemnatione* [d] ab Officiis Provincialibus vel ſuo ilico jubebit expoſci, ſi quemquam ex his qui prædicta obſervatione cauſis patrocinia præſtiterunt, ad hujuſmodi injuriam ſuggerendum eſſe crediderint. *His hoc etiam* [e] literatæ militiæ contemplatione præſtamus, ut ſi in familia fuerint conſtituti, quicquid quolibet titulo poſiti in Advocatione quæſiverint, tanquam peculium caſtrenſe defendant, ne præmium laboris alieni aut in alios transferat aut ſibi vindicet Patrum poteſtas. Hanc autem legem Edictis Amplitudinis Tuæ omnibus Judicibus ac Provinciis facias innoteſcere. Propoſita Id. Auguſt. Romæ in foro Trajani, Dioſcoro Romæ V.C. Conſ.

[c] an videlicet,

[d] condemnationem

[e] *Fortaſſe ex hac Novella addita ſunt ad L. 8. C. de Advocat. diverſ. Judic. illa verba.* His omnibus etiam, &c.

DE LAMPADARIIS.

Tit. XXXIII.

Imp. VALENTINIANUS A. Opilioni Mag. Offic.

MERITO Amplitudinem Tuam de ſtatutis præceſſorum tuorum contrariis inter Primicerium Lampadariorum & ſequentes ejus habitis videmus retuliſſe, ut quod pro verecunda moderatione ipſe non poteras, noſtra ſervaret decretio. Opilio FR. A. Inluſtris itaque Auctoritas Tua juxta rationabilem ſuggeſtionem tuam perpendentes & brevia nimis & longiora tempora, hac Edictali lege nos ſtatuiſſe cognoſcat, ut Primicerius Lampadariorum tres annos in *privatos* [a] adminiſtratione conſiſtat, quatenus hoc labore perfunctos, ſequentibus ad proceſſum copia tribuatur, ut neque ille diuturnitate poſterioribus oneroſus exiſtat, neque ſequentes nimia expectatione langueſcant. De abſentibus quæ Amplitudinis Tuæ ſuggeſtio patefecit, Serenitas Noſtra confirmat, hoc eſt ut ſi biennium ſuis abfuerit unum ei, triennio duo, quatriennio tres merito *propiet anteponi* [b] : ſi

[a] *An* Primatus. *Quod Cujacio videtur.*

[b] properet anteponi :

c puto legendum desides

vero quinquennio, matriculis eximatur, ut *de sua pœna* [c] percellat & sedulis observationis suæ compendia præmio concedantur. Dat. v. Non. Octob. Romæ, Valentiniano A. vi. & Albino.

DE PRINCIPIBUS AGENTIUM in rebus. Tit. XXXIIII.

Impp. THEODOSIUS & VALENTINIANUS AA. Opilioni Magistro Officiorum

LIBENTER accipimus quotiens necessaria subgeruntur. Tantum enim laudis est veterum statuta servare, quantum necessaria provida mente sanxisse: eadem ratio est præstare beneficia & præstita custodire. Igitur Sublimitatis Tuæ, quæ magnanimitate sui nostris temporibus proficere judicat quicquid rationabili sollicitudine providetur suggestionem sequentes, Agentium in rebus scholæ, quorum labores, sollicitudines, vigiliæ tantæ, ut soli quicquid oneris est & profiteri & efficere videantur, hac Edictali lege consulimus, ut quæ vetustas pro remuneratione sui præstitit, & intercepta jam diu fuerant, consequantur, scilicet ut inconsulto Principe qui ex eadem Schola ad obsequia Præfecturæ Prætorianæ post infinita discrimina & consumpta ætatis parte meliore pervenit, Primores designati Officii nihil usurpent, neque Præfectianus aliquis *summæ sumat* [a] militiæ sacramenta, neque matriculis eximatur, præter ejus conscientiam atque consensum: ita ut eadem matricula Officii Prætoriani in Principis potestate consistat, & annonis atque emolumentis, Principibus nihil per Judicum avaritiam subtrahatur. Debent enim plurimis remediis adjuvari, quos novimus, ut ad hoc veniant, plurima pericula sustinere, Opilio Frat. A. Inlustris itaque Auctoritas Tua, hæc quæ merito constituta sunt, præcipiet pro sua æquitate servari, ut spe certa recuperandi præmii antiquitus deputati, in necessitatibus publicis fidelius elaborent; quoniam ubi certus fructus est, illic studiosius laborare *delectant* [b]. Multa decem librarum auri statuta, si quis legis hujus obviaverit Constitutis. Dat. III. Id. Sept. Raum. Asturio & Protogene VV. CC. Consf.

a suæ præsumat

b delectat:

DE NAVICULARIIS AMNICIS. Tit. XXXV.

Impp. VALENTINIANUS EPITINCANO Pf. Urbis.

PUBLICIS commodis & Sacratissimæ Urbis utilitatibus amica suggestio Magnitudinis Tuæ, Clementiam Nostram more solito provisionis admonuit, ut Naviculariorum corpori per tot detrimenta lassato, remedia præstaremus: quorum privilegiis sufficere constituta vetera potuerunt, nisi hæc temeritas inlicitæ usurpationis infringeret. Epitincane P. K. A. Unde Inlustris Magnitudo Tua hac Nostri Pragmatici

gmatici *actione* [a] cognoſcat, juxta ſuggeſtionem ſuam Navicularios qui munus proprium diffugerunt, ad corpus ſuum cum agnatione & peculiis reducendos, omni vel conjunctionis, vel obnoxietatis, vel cujuſlibet perſonæ privilegio & defenſione ſubmota: eorum qui ſine hæredibus obierunt ſubſtantiam quolibet alienatam titulo ab his vindicari qui memoratæ ſerviunt functioni. Navem nec facere novam nec inſtaurare intra capacitatem quadraginta cuparum liceat, quo hoc munus videtur eſſe ſuſceptum: privatorum naves legitimæ capacitatis neceſſitatem hujus functionis ſingulis curſibus, minores vero *binis ſolidis* [b] adjuvabunt: ut neceſſarium corpus ſaluberrimæ proviſionis auxilio ſublevatum, devotionem ſolitam redintegratis urbibus poſſit agnoſcere. Dat. VIII. Kal. Ma. Rom. Valentiniano A. & Avieno V. C. Conſ.

[a] *An potius* functione

[b] *Vet.* bonis urbibus. *malim.* viribus

DE SUARIIS, BOARIIS, ET PECUARIIS [a]. Tit. XXXVI.

[a] *PECORARIIS.*

Impp. VALENT. & MARC. [b] AA. FIRMINO. PP. & Patricio.

[b] MARCIANUS.

NON miramur inter bellicas curas & obſtrepentes lituos ordinatione Viri Magnifici Parentis Patriciique noſtri Aëtii formam publicæ diſpoſitionis in meliorem ſtatum fuiſſe mutatam: cujus ſollicitudini facilimum effectum præſtitit Amplitudinis Veſtræ in æternum conſulens laudanda proviſio, quæ Sacræ Urbis privilegiis, & adminiſtrantis providentia, & optimi civis adfectione ſubvenit, & jamjamque occidui corporis functionem ita ſalubri diſpoſitione conſtituit, ut remotis diſpendiis nunquam defectum virium devotio ſervientis incurrat: quippe cui per mutationem Provinciarum, exactionis qualitate & pretii moderata adæratione proſpexit. Firmine P. K. A. Inluſtris & Præcelſa Magnificentia Tua, Pragmatici Noſtri tenore comperto ſciat, ſecundum ſaluberrimam ſuggeſtionem ſuam quæ ex Magnifici Viri Parentis Patriciique Noſtri Aëtii diſpoſitione proceſſit, Patronis Corporis Suariorum intuitu Sacræ Urbis Romæ in primis hoc beneficium debere præſtari, ut delegatio quæ his intra Provinciam Sardiniam præbebatur (de qua propter incertum navigationis inlatio fluctuabat) ad arcam Prætorianam reducta cum aliis Provinciis ſub refuſione univerſorum titulorum (qui diſperſi antehac plurimum in reliquis habere probantur) de vicinis Provinciis, id eſt de Lucania *ſex milia* [c] quadrigentorum, Campania M. DCCCC. L. ſolidorum debita emolumenta oportet decerni. De Boariorum etiam vel Pecuariorum præſtatione noningentos quinquaginta ſolidos exactos ſibi noverint profuturos: centum milia æqui ponderis portione de *interdictis preciis* [d] juxta priora conſtituta præbeant, ducentena quadraginta pondo ad ſolidos ſecundum promiſſionem ſuam inlaturi, quoniam certa emolumenta amota ſolita dubitatione percipiunt: ita ut centum

[c] *Sic vet. Cod. alias.* Æmilia

[d] interpretiis. *Quo vocabulo utitur etiam Caſſiodorus lib. 2. variar. epiſt. 26. eadem forma inter æſtimationem La-*

hoc dixit in L. penult. de Edilit. Edict. Pertinet vero ad hunc locum tabula vetus ex auctoritate Turcii Aproniani P. V. de Suariis proposita: itemque altera ejusdem de Pecuariis & pecorum exagio.

quinquaginta diebus obsoniorum præbitionem sine ulla causatione singulis annis a se noverint procurandam, quæ quantitas in tricies sexies centenis viginti octo milibus libris cum duarum decimarum ratione colligitur. In ipsorum autem Patronorum sit arbitrio constitutum, utrum per Prætorianum Officium adjunctis ei quinque de corpore suo quos elegerint, quibus ducenariam militiam præberi jubemus, an per suos tantummodo, ne forte onerosi sint Apparitores, idipsum munus velint exactionis impleri, non expectata deinceps Prætorianæ Sedis annua delegatione quæ hactenus servabatur: nec ante quicquam de Lucania Samnioque Provinciis arca Prætoriana deposcat, quam Suariis exigentibus debitum omne solvatur. Moderatores Provinciarum eorumque Officia sub periculo facultatum suarum diligentiam & efficaciam huic operi commodabunt, ut ea ipsa quæ providimus facilius impleantur. Barnio Priori Corporis cum dignitate lege concessa etiam cingulum militiæ jubemus adjungi, quo in rebus ordinandis sub privilegio militari major huic auctoritas suffragetur; quod circa successores ejus venientes per ordinem volumus custodiri: quos ad nullum aliud præterea onus convenit revocari, nisi huic Officio vacantes a cæteris habentur immunes. Suarios ipsos nullius apparitionis neque injuriæ neque dispendiis subjacere, manentibus circa eos quæ superiora scita sanxerunt. Obnoxias sane Suario, Boario & Pecuario Corpori personas ad debita præcipimus cum agnatione, peculiis & prædiis onera revocari, remotis omnibus quæ sibi contra leges præsumptio & ambitio vindicavit. In quibus exequendis memoratus Barnius vel successores ejus fidelem operam commodare debebunt, quo statutis nostris congruus præstetur affectus. Devotos enim ob hoc non solum provisione, sed etiam honore duximus adjuvandos, ut splendidiores in ministerio urbis æternæ semper invigilent, suisque compendiis æstiment adgregari quicquid jugis procurarit inlatio. Dat. III. Kal. Jul. Romæ, Herculano V. C. Conf.

DE PRÆDIIS PISTORIIS AFRIS DEPUTANDIS.

Tit. XXXVIII.

Imp. VALENTINIANUS A. Firmino Pf. Pon. & Patricio.

AD *auditores* [a] suos beneficia delata respiciunt, nec minus plenam gratiam meretur qui præstanda suggessit, quam qui suggesta concedat: unum providi judicis est, alterum munificentiæ principalis, & insinuatio benevolentiæ titulo præstando gloriam, cumulat insinuationis affectum. Censeo igitur ut juxta suggestionem Culminis Tui honoratis Afris & possessoribus hostili vastatione nudatis isto remedio consulatur, ut quod fortunæ *impressio* [b] *sustulit ad quantum potest largitas Augusta compenset* [c]. Dulce est remedia fessis optata largiri: & licet habeat inexhaustum dolorem atque æterna suspiria pro-

[a] *an* auctores, *an* adjutores

[b] *Vet. Cod.* in pretio

[c] f. ad. q. l. A. competens &

priarum amiſſio facultatum, tamen quæ in tam triſti fuerint ſorte conlata, amiſſa ſolantur. Igitur intra Numidiam Provinciam ex deſertis locis de quibus, ſicut Celſitudinis Tuæ ſuggeſtio loquitur, nihil *emolumenti agnoſcet* [d], honoratis & poſſeſſoribus quos prædiximus XIII. millia *ferte centuriarum* [e] ſub quinque annorum vacatione concedimus: duo millia præterea ſolidum qui ex titulo *vicinarum* [f] ſiliquarum, quæ per ſingulas centurias exiguntur, & ſupereſſe fiſco *perire* [g] dicuntur, exacta per Officium Magnitudinis Tuæ, ad arcam, ad eandem ſummam, quemadmodum juxta merita perſonarum per ordinem annis ſingulis dividi debeant, pro Tua Moderatione decernas. Et in Sitifenſi & in Cæſarienſi Provincia Mauritania & Numidia prædia juris emfitheutici & Domus Divinæ quæ a Vaculis poſt Vandalicam vaſtationem fuerant competita, & a diverſis hodie poſſidentur, auferri ab hiſdem cenſeo, & ſub eo *inſitationis* [h] modo quo nunc tenentur ſubſignatione ceſſante, honoratis *Proconſulis* [i] Provinciæ Abidiacenæ potius conlocari, quos a Barbaris, ſublatis patrimoniis etiam de ſedibus propriis conſtat expulſos. De Piſtoriis autem prædiis ſtatuo; quoniam his quos Barbaries adflixerat & ob alimoniam ante fuerant lege conceſſa, ad eos tantum debeant pervenire quos ab hoſtibus certum eſt facultates captivitatis infortunio perdidiſſe iiſdem pulſis quos ad hoc beneficium indecenter conſtat admiſſos: nec liceat quemquam amplioribus quam ejus loci ratio poſtulat remediis adjuvari. Æquum enim eſt ut quos perculſis graviori ſorte contulimus, *juxta ſingulos* [k] diſtributione proficiat, penes quos ſalvo Urbis Romæ privilegio, hæc humanitas permanebit, donec, Auſpice Deo, Africam redire contingat. Prædia obeuntium, ejuſdem ſcilicet juris, ad filios eorum quibus data ſunt, ſucceſſionis jure perveniant; ſalvo tamen, ut dictum eſt, privilegio Urbis Æternæ: qui ſi defuncto fortaſſe non fuerint *auctoritatem* [l] Judicis huic dari præcipio cui magis conſuli juſta neceſſitas perſuadet. Majoribus enim debent beneficiis adjuvari quos *dubium* [m] adverſa vehementiora perpeſſos. Firmine itaque Inluſtris & Præcelſa Magnificentia Tua adſignatos Provinciales ſub programmate ſuo faciat pervenire, ut quanta nobis dotalium cura ſit, præſenti lege cognoſcant. Dat. III. Id. Jul. Romæ, Adelfio V. C. Conſ.

[d] *fortaſſe*, ſicut agnoſcit,
[e] *Doctor meus legit*, terræ centuriarum
[f] vicenarum
[g] per ſe
[h] *id eſt*, emphiteuſeos, *ſive* inſitionis
[i] *an potius*, Proconſularis
[k] *an potius*, juſta ſingulis
[l] auctoritate
[m] *deeſſe videtur negatio. Sed paulo poſt deſunt quædam: poſt verba* quanta nobis

DE SUCCESSIONE CURIALIUM. Tit. XXXIX.

Impp. THEODOSIUS & VALENTINIANUS AA. Maximo. II. Pf. Pon.

IN augendo ſtatu urbium ſingularum, ſervata Catholicæ Religionis veneratione, tam præcedentia veterum parentumque noſtrorum ſtatuta renovamus, quam noſtris legibus obſervanda decernimus, ne paſſim imminutione municipum, cum numeroſitas ex abundanti Clericatus augetur publica damna generentur. Non dubium

est enim cum non expletis muniis ad obsequiuum venerabilis *misterii* [a] curialis admittitur, *relisum* [b] in paucos publicæ functionis onus nequaquam posse tolerari: & rursus migrantibus patrimoniis Curialium ad personas quæ functionibus municipalibus non tenentur, propriam civitatis nutare substantiam. Propterea præsenti lege sancimus, ut quisquis ante hujus sanctionis diem suscepit Clericatus Officium, non expletis urbis propriæ muniis ac muneribus, in ea quidem qua meruit religionis observatione perduret; sed omnia per suffectum tam personalia quam patrimonii onera cogatur agnoscere, facultates suas pro virili portione singulis filiis dividat, sibimet simili parte servata. Quod si filios non habuerit duas partes facultatum suarum, præter ullam alienationis fraudem, propinquis ad curiam pertinentibus tradat. Quod si defuerint, easdem octo uncias Ordini proprio proficere debere censuimus, quoniam non minor est affectio patriæ quam parentum: tertiam sane propriæ substantiæ servaturus. Qui vero redditis patriæ muneribus dudum ad Officium Clericatus accessit, filiis, quos sibi proculdubio curia vindicat, facultatum suarum, sicut jam diximus, virilem singulis portionem tradere non moretur. Qui si filios non habuerit, ea quæ superius & de patrimonii distributione talis personæ constituta sunt, observare cogetur. Decet enim eum qui Sacrosanctis desiderat inhærere Mysteriis, fide magis divitem quam facultatibus adprobari. In futurum ad Ecclesiastica ministeria Curialem suscipi præsenti lege prohibemus, ut fiscales necessitates numerositate municipum facilius impleantur. Si quis sane ad Clericatus obsequium etiam contra legum vetita, animi devotione properaverit, si propriæ non compleverit onera civitatis universa, per suffectum reddere compelletur: simili legis observatione facultates suas sicut supra scriptum est, aut cum filiis aut cum propinquis, aut cum patria divisurus. Quod si expletis muniis Sacrosanctæ Religionis fuerit ministerio conjunctus, facultates suas viritim filiis distribuere per judicium mox cogetur, sibimet virilem portionem inter liberos servaturus. Qui si filios non habuerit, duas partes patrimonii sui propinquis (qui tamen Curialitatis oneribus obnoxii sunt) absque ullo imminutionis commento, sicut superius dictum est, sciat protinus conferenda: omnibus in medium deductis quæ *post hanc rem* [c] Clericatus in fraudem legis alienanda crediderit: tertiam cui voluerit proprio dispensaturus arbitrio. Quæ Nostram Serenitatem temperasse humanitatis intuitu vetera legum constituta testantur, quibus omne patrimonium cedere ordini proprio Curialis præceptus est, quotiens ad ministerium Clericatus eligitur. Illam quoque partem dispositio nostra non præterit, ut quisquis civis vel incola deinceps in nullo obnoxius, (cujus tamen substantia trecentorum solidorum non exuberet quantitatem) fuerit repertus, habeat adipiscendi Clericatus liberam facultatem. Eum vero cujus patrimonium majore quam definimus æstimatione censebitur, liceat curiæ secundum vetera statuta sociari: exceptis his qui Sacris

[a] ministerii

[b] recessum

[c] *an* charactêrem, *an potius*, honorem, *quod Cujacio magis probatur.*

Scriniis Noſtris & Agentium in rebus ſcholæ militant, & aliis qui continuatæ militiæ obſervatione deſudant, ut multis proviſionum generibus ordinum numerus ſuppleatur, nec tamen deſint Miniſtri venerandæ Religionis obſequiis. Maxime P. K. A. Inluſtris & Præcelſa Magnificentia Tua hujus legis ſaluberrima conſtituta, ſub Edictorum promulgatione faciat in omnium notitiam pervenire, ut ſacrilegii reatus involvat, viginti librarum auri multa percellat, quem non obediiſſe claruerit Edictalibus Conſtitutis. Dat. v. Kal. April. Ravennæ, Theodoſio A. xv. & Feſto V.C. Conſſ.

IN DAMNUM PUBLICUM NON VALERE reſcriptum, nec ſpecialia beneficia generalibus præferenda. Tit. XL.

Impp. THEODOSIUS & VALENTINIANUS AA. Maximo II. Pf. Pon.

USU rerum frequenter agnovimus ſpecialibus beneficiis generalem devotionem gravari recedente in reliquos tributorum ſarcina, quæ ſingulis quibuſque ſubducitur, Maxime P.K.A. Et ideo Inluſtris & Præcelſa Magnificentia Tua Pragmatici Noſtri ſecuta Decretum, ſciat ſecundum Suggeſtionem Suam *manentibus his quæ dudum* [a] de removendis ſpecialibus beneficiis cenſuimus, omnia quæ ſpecialiter contra vetitum impetrata ſunt non valere, & functionem publicam æqualiter ab omnibus oportere cognoſci; ut & quod in commune ſtatutum ſalubriter fuerat, perſeveret, nec denuo in hæc ambitus redeat quæ iterata præceptione removemus. Dat. VIII. Kal. Feb. Rom. Valentiniano A. v. & Anatolio V.C. Conſſ.

[a] *Epiſtola ad Senatum cujus ſunt partes L. 3. C. de Legib. L. 5 C. ſi contra jus vel utilit. L. 7. C. de peric. Imperat. offer.*

DE PANTAPOLIS AD URBEM ROMAM revocandis, & qui a tyronum præbitione excuſantur. Tit. XLI.

Impp. THEODOSIUS & VALENTINIANUS AA. Edictum ad Populum.

URBIS Romæ, quam merito caput Noſtri veneramur Imperii, in tantum nos cura non deſerit, ut quieti ejus atque abundantiæ modis omnibus conſulamus. Græcos itaque negotiatores (quos Pantapolas dicunt) in quibus manifeſtum eſt maximam ineſſe multitudinem magnamque in emendis vendendiſque mercibus diligentiam, ulterius non patimur Sacræ Urbis habitatione ſecludi, licet eos diſſenſio & maxime invidia Tabernariorum quam venerabilis Romæ utilitas a negotiatione ſubmoverit. Idcirco hoc Edicto ſinguli univerſique cognoſcant Pantapolis ad Urbem Romam redeundi negociandique licentiam reſtitutam, ut cura pervigili ubertas populo miniſtretur, & in rebus ſuſpectis a majore multitudine civitas poſſit habitari, ita ut ſi quis ſtatuta pretia non ſervaverit, in eum pro qualitate facti vindicta procedat, nec ob unius aut alterius delictum omne Corpus liceat

excludi. Ita enim cura multorum nec abundantiæ deerit, & profutura civitati augebitur multitudo. Ex illa ſane parte totam ſolicitudinem omnemque formidinem veſtris animis cenſuimus auferendam, ut hujus Edicti ſerie cognoſcat univerſitas, nullum de Romanis Civibus, nullum de Corporatis ad militiam eſſe cogendum; ſed tantum ad murorum portarumque cuſtodiam, quotiens uſus exegerit, Inluſtris Viri Urbis Præfecti diſpoſitionibus ab omnibus obſequendum. Cujus ordinatio etiam in muris, turribus, & portis quæ ſunt labefactata reſtituat, ita ut reparatione murorum vel omnium quæ ſupradicta ſunt nullus penitus excuſetur. Illud quoque pro tuendo ſtatu venerandæ Urbis decernimus, ut a conlatione tyronum & ab exſolvendis ſeptem ſolidis per millenas nuper indictis ceſpes Formonſis, Aëtrinſis, Calcarius & Victurarius *habeatur immunis* [a] *ut propitius* [b] devotionem ſolitæ functionis agnoſcant. Dat. VI. Non. Mar. Romæ, Valentiniano A. V. & Anatolio V.C. Conſſ.

[a] habeantur immunes
[b] ut promptius

DE TYRONIBUS ET OCCULTATORIBUS deſertorum. Tit. XLII.

I. Impp. THEODOSIUS & VALENTINIANUS AA. Sigiſvaldo Comiti & Magiſtro utriuſque militiæ.

FREQUENTARI ſæpius Conſtituta temeritas plectenda compellit, ut *excuſabilis* [a] culpa ſit quam etiam recens prohibitio *non emendat* [b]. Nulli enim concedi fas eſt, ſi totiens vetita nunc quoque ſeverius interdicta, temptaverit. Reparandi feliciter exercitus cura, conferri debere tyrones a poſſeſſore cenſuimus. Ne qui tamen damni publici abuſus occaſione lucrum capere ſe credat de fiſcali diſpendio, ſi perſonam ſemel inſignitam militari titulo ruris colendi cauſa, vel negotiationis exercendæ gratia, aut cujuſlibet miniſterii occaſione detinet. P. K. A. Idcirco Inluſtris & Præcelſa Magnificentia Tua hac nos ſciat Edictali Lege juſſiſſe, quiſquis de tyronibus aliquem, nec non prioris militiæ virum proprios numeros & ſigna deſerentem, ruſtico urbanove prædio crediderit occultandum, & ipſum reſtituat quem celavit, & tres alios aptos militiæ pœnæ nomine cogatur inferre. Colonus, conductor, actorve loci, ſi id ætatis ſit ut ſtipendia ferre poſſit, militiæ protenus adgregetur. Quod ſi neſciente domino deſertor in cujuſlibet ædibus latuerit, colonum, conductorem, actorem, vel qui id ſcierit capitali ſupplicio eſſe feriendos. Veruntamen ne occaſionem calumnii dediſſe videamur, ſi temporaliter habitandi cauſa miles vel tyro cujuſlibet prædium forte ſucceſſerit, id ſervata moderatione ſancimus, ut in tricenſimum diem poſtquam in eodem loco eſſe ceperit, correptum, is quem ſuperior legis pœna conſtringit ad civitatem quamque proximam deducat, Officio publico ac Primoribus civitatis tradat ſub confectione geſtorum, ad Provinciæ Moderatorem protenus perducendum, ut ejus cura ad ſigna propria redu-

[a] non excuſabilis
[b] emendat.

catur, & pœnis competentibus subjungetur. Judicem sane si cohibentiam in his exsequendis negligentiamque præstiterit, decem libras auri, ejusque officium similem quantitatem pœnæ nomine fisco jubemus exsolvere. Quam legem ne quis se ignorasse confingat per omnes Provinciarum civitates Edictis solemnibus divulgabis. Dat. XIII. Kal. April. Romæ, Valentiniano A. V. & Anatolio V. C. Conss.

II. Idem AA. QUADRATIANO Pf. Pon.

DISPOSITIONEM cunctis salubriter profuturam certatim debet omnium prævenire devotio. Quid enim magis professis est desideriis expetendum quam ut adjectis viribus, per *dilectum* [a] roboris militaris Romanus augeatur exercitus? Quadratiane P. K. A. Unde Inlustris Magnificentia Tua Pragmatici prioris tenore quod de dilecto novo agitando *datum est* [b], Senatores vel universos possessores oportere a se conveniri, ut auctores & conductores suos sine ulla tam necessariæ rei dissimulatione his repræsentandos noverint, quibus per suburbicarias Provincias tyronum congregandorum munus injunximus, quo facilius ad effectum publicæ utilitatis valeat perveniri. Quisquis vero conventus ad eos qui id exequuntur deducere gubernatores agrorum suorum aliqua cunctatione distulerit, cognoscat se decem libris auri multandum, & tyrones ejus numeri qui deprehensus fuerit, nihilominus traditurum. Aversum quippe animum a communi defensionis studio jure talis severitas insequitur. Superest igitur ut animus retardet injuncta; quia quisquis in hac parte cessaverit, sese quodammodo confitetur non esse Romanum. Dat. VIII. Kal. Jun. Ravennæ, Maximo II. & Paterio Conss.

[a] delectum, *ut in Pandect. Florent. & veterib. lib.*

[b] *deest* sciat *vel quid aliud simile.*

III. Idem AA. HISIODORO Com.

COGIT diversarum rerum necessitas se quidem pro utilitate communi ut suggestio Sublimitatis Tuæ provida nimis pro qualitate temporis esse videatur. Parvo etenim unusquisque contemptu sperare debet securitatem futuri. Nec enim grave esse credimus quod oneris contemplatione deposcitur. Hisiodore FR. A. Unde inlustris Auctoritas Tua sciat secundum Suggestionem Suam Pragmatici Auctoritate firmatam, hoc Nos præsenti tantum tempore censuisse, propter imminentium expensarum necessitatem, quibus sufficere ærarii vires nequeunt, id quod conferentes plurimum non gravet, nos parte aliqua valeat adjuvare. Idcirco inlustres vacantes per omnes nostras Provincias constitutos, ternos tyrones in adæratione debere persolvere. Comites quoque Consistorianos, vel primi ordinis, nec non Tribunos & Notarios, sed & eos qui Administrationes ordinarias in Provinciis gubernarunt, dare singulos oportere; Tribunos vero vacantes sive Comites secundi vel tertii ordinis omnesque clarissimos tertiam partem tyronis agnoscere, ita ut unius tyronis precium triginta solidis taxetur: exceptis Afris qui hostili necessitate sedibus suis nuper

expulsi sunt. Pro excubiis autem præsentibus *viginti Consistorianos Comites* [a], triginta Notarios immunes esse debere. Gaudere enim debent quos labor suus & desudatæ vigiliæ probabili ratione commendant. Dat. Prid. Id. Jul. Ravennæ, Theodosio A. XVIII. & Albino V. C. Conss.

[a] *Hæc sic distinguenda sunt :* Viginti Consistorianos, Comites triginta, Notarios immunes, &c. *Derogatur vero hoc pragmatico L. 1. C. Theod. qui a prabit. tyr. exc.*

DE PALATINIS.

Tit. XLIII.

I. Impp. THEODOSIUS & VALENTINIANUS AA. ad Maximum II. Pf. Pon.

PALATINÆ exactionis enormitas deducta sæpius in querellam, necessitatem nobis formandæ Sanctionis imposuit: cujus obstinatio quæ refugere debuit, augere contendit, ad hoc præteritæ impunitatis præsumptione decepta, ut continuato scelere graviores aculeos severitatis incurrerit. Unde Magnificentiæ Tuæ suggestionem numerosis administrationibus & virtutibus congruentem libenter accepimus, quæ possessoribus & negotiatoribus consuli generaliter postulavit: quorum brevi devotio concidisset, si quantum fisco inferendum est, aut tantum, aut amplius exigendum sibi avaritia vindicaret, non dissimulandam objectionem nostris sæculis generans, cum devotum publico privatis utilitatibus dispendia profutura comitantur. Quapropter Sublimis Excellentiæ Tuæ saluberrimam suggestionem secuti, veneranda in ævum lege sancimus, ne quisquam Palatinorum superindicti vel aurariæ cæterasque ad utrumque Ærarium pertinentes exigens functiones, ultra summam, traditis sibi juxta præsentem censum de scrinio brevibus comprehensam commodi nomine accipiendum aliquid noverit aut petendum : cessantibus causarum titulorumque instructionibus factis, quod odio calumniarum cessare præcipimus, & quos non in usum publicum, sed in aviditatis exemplum calliditas compulsorum minatur sacrilegii percellandis reatu, proscriptionis etiam supplicio condemnandis, cum hujusmodi usurpationem probatio confutarit. Quam examinationem atque vindictam si aditi Inlustres Viri Comites utriusque Ærarii fortasse neglexerint, Amplitudinem Tuam nobis oportet suggerere, ut neglectas justissimas Provincialium querimonias vindicemus. Tantum autem nos licentia hujus cupiditatis offendit, ut inveteratam usurpationem resarcire cupientes, Moderatores Provinciarum rapinis ire obviam censeamus, & ad Magnitudinem Tuam sine ullo metu suæ condemnationis referre. Præterea cunctis excusationibus aditus obstruentes quibus agenda necessario aliquotiens negleguntur, hoc Constitutioni Nostræ adjicimus, ut Inlustres Viri Ærarii utriusque Comites a condemnationibus Judicum & Curialium noverint abstinendum, delicta eorum vel dissimulationem tam Clementiæ nostræ quam Sedi Tuæ Amplitudinis cum extiterint, ingerentes, quo prædictæ sedis tantum secuta correptio præsentia recitet,

citet, futura componat. Quam rem vetustatis & disciplinæ publicæ amore decernimus. Maxime P. K. A. Inl. igitur & Præcelsa Magnificentia Tua Edictalem legem & functionibus publicis jugiter profuturam Programmate suo in cunctorum Provincialium jubebit ire notitiam, ut agnoscat Universitas nostro seculo improbis abusibus nihil licere. Dat. Prid. Non. Jun. Raven. Valentiniano A. & Anatolio V. C. Conss.

II. Idem AA. PATERIO. Pf. Pon.

CUM Pietas Nostra ad Provincialium quietem tuendam, simul ad avaritiam Palatinorum, quæ causa nuper fuerat ferendæ legis, arcendam remedia quæreret, data nuper lege censuerat, ut Inlustres Viri Sacri ac privati ærarii Comites facultatem condemnandorum judicium non haberent, similiter a desidia ordinum multanda eorum severitas abstineret. Sed quia nunc suggestio Magnitudinis Tuæ indecorum hoc Inlustribus Viris, & inefficax publicis necessitatibus explicandis provisione necessariæ suggestionis insinuat, & experiendo cognovimus nec satis prodesse id possessorum commodis, & plurimum consuetis Ærarii exactionibus obfuisse, abrogatam legem, quam prius super his rebus observari statuimus, jus omne ad prædictos Inlustres Viros, quos longo tempore jam tenebat, inlibatum pristinæ censuræ auctoritate revocamus: ne qua illis moræ aut negligentiæ excusatio de expensarum destitutione tribuatur, quibus non solum multandorum Judicum, sed & Curialium segniciem condemnandi & a rationabilibus licet auferebatur facultas. Et tamen sub hoc præsepio nullum possessorum seu Curialium Palatinorum mancipamus aviditati. De quorum fraudibus si quæ extiterint, aut si modum veri census sub occasione titulorum ad se pertinentium supergressi fuerint & aliquid commenticium præter id quod explorata fides chartarum continet, studio deprædationis invenerint, jubemus gravatis patere accusandi eos liberam facultatem: sed ita ut ad proprios Judices læsorum querella perveniat, hisque solis in eorum commissa permittatur inquirere, de quorum factis, si qua in reprehensionem venient, non modo præsentium querellis, sed & absentum relationibus instruentur. Sane si quid est quod vindictæ censuram exigat acrioris, erit Inlustribus Viris Palatinorum Judicibus consulendæ Serenitatis Nostræ copia, ut genus ultionis agnoscant, sed de his duntaxat criminibus quæ contra jus stimulo inlicitæ cupiditatis admiserint. Pateri P. K. A. Inlustris igitur & Præcelsa Magnificentia Tua hanc omnibus innotescere Sanctionem jubebit, remotaque ea quæ de his ordinem solitum commutaverat, huic legi, quam nunc statuimus, perpetuo valiturum sciat robur impositum. Quippe moderatione & status Provincialium inviolatus manebit, & decus potestatis suæ ad geminos Judices revertetur. Dat. v. Kal. Octob. Spoleti. Dioscoro & Eudoxio V. C. Conss.

III. Idem AA. FLORIANO C. S. L.

ÆQUUM est Serenitatem Nostram provida Oraculi Nostri Constitutione sancire, ne aut impune quemquam temerario contemptu deserta officii sui militia licuerit segnis ocii elegisse desidiam, aut in posterum proposita interminatione cavere, ne quis audeat inconsulto Judicis sui testimonio militiæ sacramenta deponere. Floriane FR. A. Unde Inlustris Auctoritas Tua Pragmatici Nostri secuta præceptum, sciat secundum Suggestionem Tuam Palatinos omnes sacrarum largitionum, qui stipendiis non peractis, sine testimonio vel Auctoritate Præsulis sui, ad Ecclesiastica obsequia & ad aliam transiere militiam, nomine Clericorum & Privilegio cinguli superioris exutos Palatino Officio ac militiæ, quam contumaciter reliquerunt, protinus esse reddendos. Atque hoc circa universos oportere servari, quos intra tricennium, post militiæ commutationem, Pragmatica hujus Sanctionis forma repperterit: cæteris vero non novandam pœnitus quæstionem qui prolixioribus temporum spaciis muniuntur: hac in futurum præceptione servata, ne cui liceat sine jussu & testimonio Præsidentis vel deserere, vel commutare militiam. Provincialium Judices esse cogendos atque Tabularios Largitionalium titulorum ad Amplitudinis Tuæ eodem ratiociniis instructionibusque transmittant, noverintque, procurandis exactionibus, legibus se retineri. Dubium enim non est eum fore & nobis & legibus nostris obnoxium quisquis Majestatis Nostræ præcepta lentaverit. Dat. VII. Kal. Maj. Rom. Calypio Aug. V. C. Conf.

NE DUCIANI VEL LIMITANEI MILITES ad comitatum exhibeantur. Tit. XLIIII.

Impp. THEODOSIUS & VALENTINIANUS AA. Florentio Pf. Pon.

OPEM atque auxilium Nostræ Clementiæ Limitaneorum poscit utilitas, qui adeo quorundam querimoniis vel exhibitionibus diversorum Judicum dicuntur adflicti, ut inter privatam vitam & militarem scientiam neutri nascantur. Adde quod usum armorum dediscere compelluntur observatione fori civilis Officii, & in vita peregrinantur aliena, expertes litium, actionum ignari, quos inverecunda facundia & doctrina popularis instituit. Hæc *suggestio* [a] Viri Sublimis Anatolii Magistri per Orientem utriusque militiæ nostris sensibus intimavit. Quapropter non ulterius patimur tantæ commoditatis dissimulare jacturam, cum constet, dispositione Majorum, vallo limitis ab excursione Barbarica defensari quicquid intra Romani nominis concluditur potestatem. Quamobrem victura in omne ævum lege sancimus, neminem Ducianum, neminem Limitaneum Militem per totum tractum Orientis ex ultimis *solicitudinibus* [b] qui exiguis solaciis vix

[a] adjectio, *vet. Cod.*

[b] *mallem* solitudinibus

ægre miseram famem repellunt, penitus exhiberi ad Nostrum Sacratissimum Comitatum, nec Sacra Nostri Nominis jussione, nec Divino Responso ad preces adeuntis subdito, non denique Perennitatis Nostræ Mandatis, vel cujuslibet sententia Judicis: dispositionibus insuper integri Viri Magnifici *custodientes imposterum* [c], quas ad utilitatem limitaneorum sedula investigatione constituit, remissis omnibus jam nunc ad propria sacramenta qui videntur exhibiti. Verum ne conditionem militum in quandam arcem videamur quodammodo conlocasse, peccandi concessa licentia, semel exhibitionis submota formidine, sub competentibus militaribus Judicibus adversus eos agentibus januam aperimus; cum ea videlicet definitione, ut si limitaneus fuerit confutatus in contractibus seu legibus deliquisse, sumptus litis dare cogatur, etiam si hoc sententia prolata non teneat, & negotium trecentorum solidorum summam excedat: eadem in actorem pœna servata, si limitaneus calculum meliorem & victricem sententiam reportarit. Aliter quippe litigantium timores & execranda judicia jurgiorum compesci non poterunt, nisi animus exercitatus in litibus imminentis damni periculum pertimescat, ut correctionis metu compressus æterno silentio conticescat. Quem enim avaritia terminum sortietur, quam si laqueis cupiditatum suarum circundata intra septa propria damnata calumnia comprimatur? Et profecto aut hoc est remedium diu vexatis; aut si nec hoc quidem prodesse poterit, alia ratio commodorum, alia provisionis flagitanda cautela est: si licet operiri, licet optare debemus ne libeat audacibus exercere litigia, ut liceat nostris militibus ociari, quos in extrema parte Romani sæculi sacramentorum legibus emendatos calumnia latentes invenit. Quamobrem Florenti P. K. A. Inlustris & Magnifica Auctoritas Tua, quæ statuta Majestatis Augustæ cura pervigili & congruo semper fine conclusit, nunc etiam Edictis propositis ad omnium notitiam faciat pervenire. Dat. V. Kal. Mart. Constantinopoli, Theodosio A. XVI. Conf.

[c] custodiendis in posterum,

DE COMPETITIONIBUS.

Tit. XLV.

Impp. THEODOSIUS & VALENTINIANUS AA. Florentio Pf. Pon.

SUGGESTIONEM Viri Inlustris Comitis Sacrarum largitionum Marcellini, vicem agentis Viri Inlustris Comitis rerum privatarum admodum comprobamus, quæ & Pio Nostro proposito convenit, & in commune omnium subjectorum commoditatibus consulit. Felicissimis namque Imperii Nostri temporibus hæc nobis præcipue cura est, quemadmodum liberalitatibus nostris sine cujusquam pernicie omnes possint divitiis abundare; Imperatoriæ quippe provisionis munus esse censemus, ut omnes nostris dispositionibus gaudeant, nemo suis inique nudatus facultatibus defleat. Quare hac per-

petuo lege valitura sancimus, ut nemini liceat bona defunctorum caduca, vel quamlibet rem aliam ad Fiscum Nostrum pertinentem, vel eam quæ ei paritur, actionem ullo modo a Nostra Serenitate competere, nisi annus ex die mortis defuncti excesserit, vel ex quo fiscus locum habuit, vel habere potuerit. Et si Sacrum Oraculum Mansuetudinis Nostræ secundum hanc legem ab aliquo fuerit impetratum, nullo modo competenti judicio intimari, nisi prius Officio productum in judicio liberæ conditionis delatorem tradiderit, vel in hac alma urbe, si res ad fiscum pertinentes hic inventæ fuerunt competitæ, quorum interest periculo sub carceralibus vinculis observandum, vel Moderatori Provinciæ sub artissima custodia transmittendum. Servos namque nec ab initio, quasi nec personam habentes, in judicium admitti jubemus, & si hoc ausi fuerint, continuo eos flammis tradi vel bestiis. Neque vero prædicti temporis præscriptionem neque delatoris concessione, vel speciali donationis beneficio, aut Sacra Pragmatica jussione posse convelli. Et si forte quisquam, quod non credimus, hujusmodi quid per subreptionem elicuerit, id a nullo Judice admittendum esse decernimus : quod si admiserit, non modo pœnæ sacrilegii eum esse obnoxium, sed etiam damna ei qui ejus iniquitate læsus fuerit, sarcire. Illud etiam pro communi omnium commoditate censemus sanciendum, ut si ab aliquo quicquam petitum fuerit, & semel cujus interest, Officii instructio præcesserit, nullus id possit a Nostra deinceps Clementia postulare, neque de eadem causa denuo fieri liceat instructionem : Officio quod *miserit* [a], decem librarum auri pœna pro tali obreptione feriendo. Florenti P. K. A. Inlustris igitur & Magnifica Auctoritas Tua saluberrimam legem Edictis propositis ad omnium noticiam faciat pervenire, ut sciant Provinciales nostri pro eorum quiete, Serenitatem Nostram jugi sollicitudine vigilare. Proposita XIIII. Kal. Novemb. Constant. Theodosio A. XVII. & Festo Conss.

[a] *malim* admiserit,

DE HONORATIS, ET QUIS IN GRADU præferatur. Tit. XLVI.

Impp. THEODOSIUS & VALENTINIANUS AA. Storatio Præf. Urbis.

STUDIOSE niti atque agere Clementiam Nostram decet, ut quicquid ad cumulandum Consularium titulorum nomen proficit, sanciamus, quos pro sui magnitudine ac reverentia vetustatis etiam nobis libenter adscimus. Et quoniam certum est lege Divi Parentis Nostri Gratiani cautum (quæ Amplissimis Dignitatibus definitum Venerabilis Constitutio ordinem dedit) ut Patriciatus honor & Infulæ Consulares, si copulata sibi unius personæ meritis jungantur, eum, cui utrunque contigerit, potiorem faciat illo qui ex his alterius honoris tantum fulgorem consequutus videtur, plenum rationis & æquitatis

putavimus, *ut quisquis bis Consulatus* [a] adipisci meruisset insignia, præferatur his qui semel functi sunt hoc honore. Quod si alterius adjectio dignitatis hanc solam superat, quanto magis duplicatæ tanti suggestus Infulæ, & *Curialium* [b] ornamenta gemmarum obtentis semel anteferenda sunt fascibus? Storaci P. K. A. Inlustris igitur & Præcelsa Magnificentia Tua hac nos generali lege sanxisse cognoscat quam propositis Edictis vulgare debebit, ut quisquis Consulare fastigium secundo conscendere meruerit, illis etiam præferatur qui uno anno Fastis nomen dederunt, quàmvis anteriore tempore Consulatum cum Patriciatu pariter sunt adepti. Ea enim dignitas quæ nomini quoque Augusto quoddam decus videtur adquirere, secundo delata privatis personis, absque superioris jure, universis honoribus antecellit. Dat. III. Id. Mart. Rom. P. P. in foro Trajani, Maximo I. & Paterio V. C. Conss.

[a] *abrogatur lex 10 C. de Conss. quam Gratiano hac Novella tribuis*

[b] Curulium

DE OFFICIO ET NUMERARIIS Præfectorum Pon. Tit. XLVII.

Impp. THEODOSIUS & VALENTINIANUS AA. Albino II. Pf. Pon. & Patricio.

JUSTITIAM suggestionis probamus, cujus omnis hæc mens est, ne quid unquam contra innocentiam male petentibus licere patiamur. Scimus enim quanta sæpe miseros vinxit invidia, quos iniquitas judicantum fastigio potestatis adfligit. Officium Sedis Celsitudinis Tuæ, sine quo necessitates publicæ nequeunt expediri, per infortunia multa jam saucium medicinæ nostræ curationes exposcit, quæ dudum potuisset adhiberi, si suggestio similis ante manasset. Hac igitur mansura jugiter lege decernimus, ut quisquis ex Officio Prætoriano prius quam militandi finem consummatis per ordinem temporibus sortiatur, sub adtestatione gestorum testimonio Præfecturam regentis honestam meruit missionem, seu quietis studio, sive alterius amore militiæ, nullam substineat de non peractis stipendiis quæstionem: fiduciam perpetuæ securitatis habiturus. Præterea Numerarios Prætorianæ Sedis, penes quos publicarum rationum notitia consistit, sive privatos, sive alias militiam fortasse sortitos, post quinquennium discussionibus subjacere prohibemus. Intra hoc enim tempus vestigari facile quamvis latens veritas potest. Et certe nullius tam gravis debet esse conditio, ut terminum non habeat solicitudinis & timoris. Munimen uberius consideratio flagitat æquitatis. Officium Prætorianum expensarum colore in præjudicium cautionum vetamus urgueri: in cujus perniciem nequitia creditorum frequenter excogitat, ut pecuniam publica necessitate numeratam privatis simulent profecisse compendiis: quibus hanc pœnam præsenti constituimus Sanctione, ut si quando pecuniam suam sub tali credendam putaverint esse contractu, ejus protinus amissione multentur, nihilque vel ab his quos adversum ve-

tita deceperint, vel de publicis rationibus consequantur. Hæc Officio Prætoriano salutis fortunarumque præsidia tribuisse sufficiet, cui etiam Mensores, quos pridem habere desiderat, pro mansionum suarum quiete concedimus. Albine P. K. A. Inlustris igitur & Præcelsa Magnificentia Tua justissimam legem propriis vulgabit Edictis, ut omnibus innotescat nostro sæculo Reipublicæ nihil amplius esse præstandum, nisi quod deceat adquiri. Dat. XXIX. Kal. Janua. Romæ, Aëtio III. & Symmacho Consulibus.

NOVELLÆ DIVI MAJORIANI.

DE ADULTERIIS.

Tit. I.

Impp. LEO & MAJORIANUS AA. Rogatiano Consulari Tusciæ suburbicariæ.

AGITANDAM legibus adulterii quæstionem imminente Nostræ quoque Perennitatis Oraculo te exercuisse commemoras, atque, ut relatione testaris, convictum confessumque Ambrosium in nefario crimine, relegatione dignum temporaria censuisti. Non solum leniter *immemor esse* [a] & neglegenter pensasti alieni doloris injuriam, *ut* [b] maculam pudoris extincti & ejus summam criminis, in quo quicquid *vero* [c] indignum est, continetur, *elavi* [d] vita superstite judicaris. Eum tamen ipsum temerasse Sententiam, & confestim locum perhibes exilii defugisse, nosque consulisti quid fieri sanciamus. Quocirca tam exercitandæ judicationis formam perpeti mansura debeat aspirare; severitatem quippe res ipsa flagitat. Unde, Rogatiane Kar. noveris ad rigorem veteris disciplinæ, hanc Perennitatem Nostram observationis adjecisse mensuram: ut secundum legem Divorum retro Principum, qui in simili crimine talia censuerunt, relegationem probrosi ac nefandissimi rei, deportatio adjecta *continuo & bonis* [e] ejus omnibus fisci utilitatibus vindicatis, eumque a congressu totius Italiæ submovendum, Edictorum propositione denunciata omnibus perimendi licentia, qua passim ita insequendus est qui sententiæ abusus est lenitate, ut si comprehensa *urbis* [f] nostri parte repertus fuerit, cæsus jure videatur: quatenus sanctionis procedente censura, ab incursu flagitiorum tutam genialis tori præstemus imposterum castitatem; ut exemplo competenti luxuria castigata ab expugnatione pudicitiæ, quæ sub publica quodammodo videbitur esse custodia, libido & protervitas arceatur, manifestumque sit generaliter ita nobis cordi esse violatum pudorem, ut Edictali Decreto justa cohercitione proposita, intempe-

[a] Puto legendum immo
[b] qui
[c] viro
[d] elui
[e] continuet bonis
[f] orbis

ranter futuris quoque temporibus plecti commissum simile censeamus. Dat. XV. Kal. Maj. Arelato, Ricomere & Clearcho VV. CC. Coss.

Post hanc Constitutionem deesse videtur altera Majoriani de Adulteriis qua eum vetus jus reduxisse testatur Gotho Romanus Scriptor, qui Papiniani nomine editus est: & sane Inscriptio ipsa plures de adulteriis Novellas pollicetur.

INCIPIT LIBER LEGUM DIVI ANTHEMII AUGUSTI.

DE MULIERIBUS QUÆ SE SERVIS propriis junxerunt, & de naturalibus filiis. Tit. 1.

Impp. LEO & ANTHEMIUS AA. Lupreciano Pf. Pon.

HUMANO generi & fluctuantibus rebus mortalium una post Deum ratione consulitur, si adversorum ingruentium procellis occurrat sæpius Nostra Serenitas. Nec dubium est imminui materiam conversationis humanæ, nisi componat providentis regentis imperium quicquid per se non potest imperare mortalitas: eritque ita magis florida ac tranquilla civilitas, si circa providos hominum casus excubet circunspecti Principis favor. Julia quædam preces Nostris fundit Altaribus, adstruens cum eo sibi matrimonium contigisse, qui familiæ quidem suæ servus extiterit, sed libertatem morum claritate meruerit. Exorat quoque Nostri Nominis Majestatem, ne sibi noceat quod Venerabilis *Sanctio Constantini* [a] dominam servorum suorum complexibus inflammari districtissimo rigore non patitur: incongruum quippe existimans, in suo casu de servorum conjunctionibus constituta tractari, cum ipsa non servo nupserit, sed liberto: præcipue nuptias suas in culpa venire non posse quod de libertorum consortiis prohibendis, *evidens nihilominus æstimari quicquid ante hoc* [b] lex ulla non vetuit. Geminatam igitur causam hujusmodi casibus consulendi reperit Nostra Serenitas, ut nec confirmatio subtrahatur de suscepto quasi errore nutantibus, & honeste ac probabiliter constituta sine aliqua deinceps ambiguitate serventur. Primum igitur Edictali decernimus Sanctione, ut quæ usque ad secundum Nominis Nostri Consulatum similia probabuntur iniisse conjugia, legitima firmitate non careant, sed hanc quoque munificentiam Nostrorum Fascium securitati suæ adfuisse lætentur; ut si quæ sunt fœminæ quæ, pro nobilitate natalium, de ejusmodi forsitan consortio quicquam verentur, superfluum pondus injusti timoris abjiciant, nec se non licito quasi fecisse formident, ut nulla nunc usque ad liquidum jura vetuerunt: ita ut cum libertis suis justas nuptias contraxisse videantur, natique & nascendi ex his liberi nul-

[a] *Extat in L. 1. C. de mulierib. quæ se serv. propr. junxer.*

[b] *an* nihil omnino æstimari quit quod ante hac

lam unquam de parentum suorum conjunctione sustineant, quæstionem, sed matris ac patris hæreditatem legum more percipiant. Ipsi quoque inter quos hujusmodi est contractus societas, testandi in se invicem, vel succedendi sibi juxta formam juris, licentiam non amittant, neque quicquam matrimonii gratia a cæteris discrepare credantur, de quibus ante hanc Nostri Nominis Sanctionem nihil legum scita præscripserunt. Et revera principalis gratiæ est eruere suis casibus suspicaces mortalium mentes, ne sibi licuisse quod nemo prohibuerat, arbitrentur: universorum quoque notitiam evidenter instruere ne sibi fas esse quisquam existimet, *ut fas* [c] esse non patimur. Ex hoc ergo Nostræ Clementiæ Consulatu decorem publicum *agere* [d] cupientes, cum servis & libertis dominas & patronas ineundi matrimonia facultatem habere prohibemus, ne insignium familiarum clara nobilitas indigni consortii fœditate vilescat, & quod splendore forsitan Senatoriæ generositatis obtinuit, contractu vilissimæ societatis amittat, aut nude tante tum ingenuæ libertatis fulgore præspicuum genus in fœmina imprudentior complexus immineat: ea sine dubio cautione valitura ut de consortiis servorum perpetua firmitate servetur quicquid Divus Constantinus Venerabili Sanctione constituit. Circa eas vero quæ in libertorum suorum vota converterint, custodiri in æternum duratura lege sancimus, ut conjunctio vetita ne nomen quidem matrimonii sortiatur, sed ad inlicita consortia execrabiliter aspirantes publicatione omnium facultatum, & perpetua deportatione plectantur: his qui ex hujusmodi societate nascuntur non solum jure, sed & vocabulo liberorum privandis, servili quoque conditione probabiliter addicendis, ita ut in his dominium sibi noster fiscus usurpet. De conjunctionibus sane ancillarum & libertarum, nec non de naturalibus liberis quoquomodo procreatis procreandisve, inter omnes decernimus custodiri, quod Divorum retro Principum Saluberrima Constituta sanxerunt. Luperciane P. A. K. Inlustris igitur & Præcelsa Magnificentia Tua Saluberrimam Sanctionem ad omnium notitiam pervenire Edictorum devulgatione præcipiat, ne cui supersit ignorationis auxilium, quominus cauta quæ sunt decreta serventur. Dat. x. Kal. Mart. Romæ. Domino Anthemio A. Cons. Accepta Id. Mart. Romæ ipso A. Cons.

[c] *forte*. quod fas

[d] augere

DE CONFIRMATIONE LEGUM Domini Leonis Augusti. Tit. II.

Impp. LEO & ANTHEMIUS AA. Luperciano Pf. Pon.

AD consultationem Clementiæ Nostræ Dominus & Pater meus Princeps Sacratissimus Leo, super his quæ Indulgentia Principalis in diversos jam contulit, vel processu temporis largietur, certum jus Venerabili Sanctione constituit, quod sub Sacris Suæ Perennitatis apicibus ad nostram quoque sententiam destinavit. Quumque mundanis

danis compendiis proficit ut circa regendum utrumque orbem id præcipue custodiendum credamus quod deliberatio communis elegerit, legem *defectam* [a] libenter amplexi quod ad omnes tam Saluberrima Constituta perveniant sub hac Pragmatica Jussione ad Amplitudinem Tuam censuimus dirigendam. Luperciane P.K.A. Inlustris igitur & Præcelsa Magnificentia Tua, Venerabilia Constituta propositis devulgabit Edictis, ne ullius prætereat notionem quod in æternum valere Serenitas Nostra decrevit. Dat. Sub die XIIII. Kal. April. Romæ, Domino Anthemio A. Consule. Actum sub die eodem.

[a] directam

DE BONIS VACANTIBUS.

Tit. III.

Impp. LEO & ANTHEMIUS AA. *

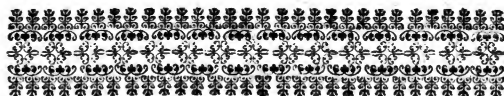
IMPERATORIÆ Majestatis est ex præsentibus causis, etiam futuris providere temporibus, & reserata ambiguitate sequenda decernere. Nam cunctorum census vocatur in dubium, si per licentiam Principalem jura dominorum suam non habeant firmitatem. Itaque nos quibus totius mundi regimen commisit Superna Provisio, & juri regulam & æquitatis rationem volumus custodiri. Pius ac Triumphator semper Augustus Filius noster Anthemius, licet Divina Majestas & Nostra Creatio pietati ejus plenam Imperii commiserit potestatem, tamen prudenti & cauta, qua pollet, æquitate, per Sacros adfatus *consulendos* [a], adserens in Italiæ partibus multa exorta negotia ex donationibus quas de alienis rebus Principes contra legum cauta fecere. Nam, ut quisque vel meruerit vel precatus est, de Imperatoria veluti largitate plurima & magna detentant. Emergunt autem personæ quæ plerumque prædia vel res aliquas sui juris adserant esse, quas ex Principis munificentia diversi inlicito titulo quæsierunt. Nam sæpe ea quæ caduca dicebantur & donata sunt, consanguineus ejus qui sine hærede putabatur, emergens reposcit, vel de captivitate liberati jure postliminii quæ sua vel propinquorum fuerant, & aliis a Principe concessa sunt, reddi sibi jure desiderant: adstruentes, secundum Sacratissimas Constitutiones, legitimum sibi auxilium suffragari: vel cum res aliqua vindicatur a possessore cui Domus Venerabilis aut donatione contulit aut venditione, vel commutatione, aut ultima voluntate transfudit, scilicet quam injuste aut minus idoneæ contractam forsitan possidebat, utrum jure communi quod petitor probavit suum recipiet, an præter leges quibus omnes utuntur circa donationem Regiam pronunciandum erit, ut factum Principis vel aliena re donata aut vendita comprobetur. Nam cum de hujusmodi controversiis ab Amplissimis Cognitoribus tractaretur, prolata est constitutio de Codice Theodosiano sub titulo de bonis vacantibus, qua Divus Constantinus cavet, ut si rem quam Princeps donavit suam quisquam potuerit adprobare,

[a] deesse videtur censuit

non eam recipiat, ſed eo cui donata eſt firmiter poſſidente, Princeps petitori extrinſecus, qua voluerit ratione ſuccurrat. Hæc cum noſtris inſinuarentur ſenſibus, relectis geſtis quæ ad nos a Filio Noſtro Sereniſſimo Principe ſub prædicta conſultatione directa ſunt, habitis inter Procuratores Domninæ & Fortunati Inluſtrium perſonarum, Serenitas Noſtra, cui cordi eſt in dies ſingulos conſultiore tractatu, & meliore deliberatione generi humano proſpicere, ſatis putavit incongruum ut tanta rebus negociiſque confuſio vel iniquitas innectatur, & unicuique ſuis uti non liceat, nec pro ſuorum defenſione legitimum habere tutamen: ſed in arbitrio ſit forte ſubripientis facilis & injuſta nonnunquam Regiæ donationis auctoritas, & ut aliis juſta poſſeſſione fraudatis ab aliis liberalitate injuſte detineatur, cum & ipſe titulo ſupra prædictæ conſtitutionis, unde conſulta eſt Noſtra Clementia, devacantibus tantum, non de omnibus bonis atque ſubſtantiis evidenter loquatur. Hac igitur inperpetuum valitura lege ſancimus, ut ſiquidem de bonis revera vacantibus Imperator aliquid pro ſua liberalitate donaverit, hoc perpetuam obtineat firmitatem, & nemo calumniam patiatur de re, quam principalis in eum liberalitas jure contulerit. Sin autem aliquis rem ſuam ſive tanquam vacantem, ſive alio quolibet titulo donatam cupit repetere, eamque ſui juris eſſe, vel ad ſe devolutam ex legitima ſucceſſione monſtraverit, communi legum fruatur auxilio, nec ex illa, licet Imperiali donatione ſeu commutatione, vel ex aliqua cujuſlibet contractus ſpecie, contra generale Præſidium omnino lædatur; ſive etiam a retro Principibus hoc beneficium adſerat ſibi eſſe delatum, ſive poſt aliquid tale fuerit ſubſequutum. Hanc igitur conſtitutionem in cauſa etiam Domninæ & Fortunati Inluſtrium perſonarum quæ huic legi præſtitit occaſionem valere præcipimus, ut communi jure Ceſiana maſſa de qua queritur prædictæ Domninæ Inluſtri Fœminæ reſtituatur. Neque enim aliud Imperatoriæ Majeſtati, cui ſemper debet æquitas inhærere & vigere juſticia, videtur ad commodum, quam commune jus omnibus reſervare Subjectis; & nihil amplius bonis licere Principibus, niſi quod liceat privatis: & hanc liberalitatem prætendere quæ legibus & æquitate ſubnixa eſt, ut nemo ſe alienis & inlicitis ditatum lætetur, nemo bonis propriis defleat eſſe privatum. Luperciane. P. K. A. Inluſtris igitur & Magnifica Auctoritas Tua, quæ hac ſaluberrima lege Serenitas Noſtra conſtituit obſervari & ad omnium notitiam, Edictis ex more propoſitis, jubeat pervenire. Dat. XIIII. Kal. April. Rom. Domino Anthemio P. P. Aug. II. Conſ.

Explicit Liber Legum Divi Anthemii Auguſti.

IN NOMINE DOMINI DEI NOSTRI JESU CHRISTI.

INCIPIUNT CAPITULA NOVELLARUM DOMINI JUSTINIANI AUGUSTI PROMULGATA POST CODICEM.

I. CONSTITUTIO.

I.	I.	SI hæres legata ſoluere noluerit.	R. Cod. lib. VI.
II.	II.	Ad Legem Falcidiam.	R. Cod. lib. VI.
III.	III.	De Legatorum exæquatione.	R. Cod. lib. VI.
IIII.	IIII.	Ut Legata intra annum præſtentur.	R. Cod. lib. VI. Sed hoc innovatum eſt.

II. CONSTITUTIO.

V.	I.	De his qui ad ſecundas nuptias migraverunt.	R. Cod. lib. V. Tit. IX.
VI.	II.	Idem. Si maritus vel mulier qui quæque ad ſecundas migraverit nuptias, res dotis vel propter nuptias donationem alienaverit.	
VII.	III.	Idem. Si filius inteſtatus mortuus fuerit, portio quæ competet ei &c.	
VIII.	IIII.	Idem. Si mulier defuncto marito ſuo ad ſecundas pervenerit nuptias.	
IX.	V.	De dote adſcripta, & non numerata vel præſtita.	R. Cod. lib. V. Sed hoc innovatum eſt.

III. CONSTITUTIO.

X.	I.	De Fidejuſſoribus & Mandatoribus.	R. Cod. lib. VIII. & lib. IIII.
XI.	II.	De Solutionibus & verborum ſignificatione.	R. lib. VIII.

IIII. CONSTITUTIO.

XII.	I.	De Monaſteriis.	R. Cod. lib. I.
XIII.	II.	De Monachis & Aſcetriis.	R. Cod. lib. I.
XIIII.	III.	Idem. Si autem ſervitutem effugiens veniat ad Monaſterium.	R. lib. I.
XV.	IIII.	Idem. In omnibus Monaſteriis, ſive paucos, ſive pauciores Monachos habeant.	R. lib. I.
XVI.	V.	Idem. Si quis in Monaſterio ſe conſecravit, & poſtquam, &c.	R. lib. I.
XVII.	VI.	Si vir vel mulier liberos habens ad ſolitariam vitam pervenerit.	R. lib. I.
XVIII.	VII.	Idem. Si quis introierit in Monaſterio & poſt Religioſam veſtem receſſerit.	R. lib. I.
XIX.	VIII.	Si quis in Monaſterio conſecratus fuerit, poſteaque in alio Monaſterio, &c.	R. lib. I.
XX.	IX.	Idem. Si quis Monachus Clericatus honorem acceperit.	R. lib. I.
XXI.	II.	De Archimandritis, & ut conſtitutio communis ſit Monachorum, & Sanctimonialium.	R. Cod. lib. I.

V. CONSTITUTIO.

XXII.	I.	De numero Clericorum Conſtantinopolitanæ Civitatis.	R. Cod. lib. I. Sed hoc novum eſt.
XXIII.	II.	Ut non liceat Clerico de minore Eccleſia in majorem per patrocinium tranſire, & de alimoniis Clericorum.	R. Cod. lib. I. Sed hoc novum eſt.

XV. CONSTITUTIO.

LI.	I.	Ut Magistratus sine pecunia fiat. R. Cod. lib. 1.
LII.	II.	De Vicario Asianæ Regionis & Præside Phrygiæ sublatis, & in Comitis Phrygiæ Pacatianæ nomen translatum. R. Cod. lib. 1.
LIII.	III.	De Vicario Ponticæ sublato & in Comitis Galatiæ primæ nomen translato. R. Cod. lib. 1.
LIIII.	IIII.	Ut nemo Civilis vel Militaris Magistratus Vicarios habeat. R. Cod. lib. 1.
LV.	V.	Ut Comites Orientis & Præsides Antiochiæ Officium habeant. R. Cod. lib. 1.
LVI.	VI.	Ut omnes privati Præsidibus subjiciantur, & de sacramento à Præsidibus dando, & de furtis Præsidum. R. Cod. lib. 1.
LVII.	VII.	Ut Præsides quinquaginta dies faciant in Provincia sua postquam eis successum sit. R. Cod. lib. 1.
LVIII.	VIII.	In quibus causis à Præside renti fori præscriptionem non habeant. R. Cod. lib. 1.
LIX.	IX.	Si milites Præsidis Provinciæ jussiones non fecerint. R. Cod lib. 1.
LX.	X.	De Latrunculatoribus, & Biocolytis & Apoplistis sublatis, & quomodo sacramentum à Præside dandum sit. R. Cod. lib. 1.

XVI. CONSTITUTIO.

LXI.	I.	De numero Referendariorum. R. Cod. lib. XII. Novum est.

XVII. CONSTITUTIO.

LXII.	I.	De Officio prætoris Justiniani Pisidiæ. R. Cod. lib. 1. Novum est.
LXIII.	II.	Si provocatio porrecta fuerit contra sententiam Prætoris Pisidiæ, vel alterius qui in Pisidia judicavit. R. Cod. lib. 1. & VII.

XVIII. CONSTITUTIO.

LXIIII.	I.	De Officio Prætoris Lycaoniæ. R. Cod. lib. 1. Novum est.
LXV.	II.	Si provocatio porrecta fuerit contra sententiam Prætoris Lycaoniæ, vel alterius qui in Lycaonia judicavit. R. Cod. lib. 1. & lib. VII.

XIX. CONSTITUTIO.

LXVI.	I.	De Officio Prætoris Justiniani Thraciæ, & de provocationibus in Thracia porrectis. R. Cod. lib. 1. Novum est.

XX. CONSTITUTIO.

LXVII.	I.	De Officio Prætoris Hisauriæ, & Appellationibus in eadem Provincia porrectis. R. Cod. lib. 1. & VII. Lege c. LXXVII. & LXXVIII. & alio loco c. X. VII. & LXXXII.

XXI. CONSTITUTIO.

LXVIII.	I.	De Officio Rectoris Provinciæ. R. Cod. lib. 1.
LXIX.	II.	Idem. Consuetudinarias jussiones ex quocumque judicio procedentes Provinciarum Præsides non recipiant. R. Cod. lib. 1.
LXX.	III.	Idem. Si quis crimine inligatus in judicio Præsidis perductus fuerit. R. Cod. lib. 1.
LXXI.	IIII.	Idem. Præses Provinciæ publicum non passim cuicumque præstare debet. R. Cod. lib. 1.
LXXII.	V.	Idem. Termini Sanctorum non prosunt neque homicidis neque adulteris. R. Cod. lib. 1.
LXXIII.	VI.	Idem. Præses Provinciæ non debet permittere tributorum Exactoribus aliter tributa exigere. R. Cod. lib 1.
LXXIIII.	VII.	Idem. Profectiones Præsidum non oportet damnosas Provincialibus esse. R. Cod. lib. 1.
LXXV.	VIII.	Idem. Non liceat Provinciarium Præsidibus in his Provinciis quas ipsi gubernant Vicarios suos constituere, sed &c. R. Cod. lib. 1.
LXXVI.	IX.	Idem. Si quis jussionem portaverit Præsidi de Religionibus, liceat eam contemnere, &c. R. Cod. lib. 1.
LXXVII.	X.	Idem. Capitali crimine damnatorum bona non ad lucrum Præsidis referri, sed cognatis punitorum reddi oportet. R. Cod. lib. 1.

JULIANI ANTECESSORIS.

XXX. CONSTITUTIO.

CIII.	I.	De Defensoribus Civitatum.	R. Cod. lib. I.
CIIII.	II.	Idem. Non liceat Præsidibus Vicarios Defensorum mittere, &c.	R. Cod. lib. I.
CV.	III.	Idem. Testamenta, & donationes apud Defensores intimentur, aliaque publica monumenta.	R. Cod. lib. I.
CVI.	IIII.	Idem. Si quis plus petierit, ut apud Præsidem magis quam apud Defensorem causa cognoscatur.	R. Cod. lib. I.
CVII.	V.	Idem. Si Defensor Civitatis sententiam definitivam protulerit, & adversus eam provocatio porrecta sit.	R. Cod. lib. I.
CVIII.	VI.	Idem. Defensores sine datione pecuniæ fiant: quatuor enim tantum aureos præstare debent.	R. Cod. lib. I.

XXXI. CONSTITUTIO.

CIX.	I.	De Lenonibus tollendis.	R. Cod. lib. V. & XI.

XXXII. CONSTITUTIO.

CX.	I.	De Nefariis & incestis nuptiis.	R. Cod. lib V.
CXI.	II.	Idem. Sinautem liberi sint ei qui incestas contraxit nuptias, &c.	R. Cod. lib. V.
CXII.	III.	De Naturalibus liberis.	R. Cod. lib. V.

XXXIII. CONSTITUTIO.

CXIII.	I.	De Pignoribus, & usuris dandis propter res rusticis mutuatas.	R. Cod. lib. IIII. & VIII.

XXXIIII. CONSTITUTIO.

CXIIII.	I.	De Legitima portione liberis à parentibus relinquenda.	R. Cod. lib. III.
CXV.	II.	De Curialibus liberis.	R. Cod. lib. X. & XI.
CXVI.	III.	Si liberis suis nudam proprietatem quispiam reliquerit.	R. Cod. lib. III.
CXVII.	IIII.	Quemadmodum ab intestato liberi per femininum sexum descendentes, parentibus suis succedere debeant.	R. Cod. lib. VI.
CXVIII.	V.	De Concubinis & naturalibus liberis.	R. Cod. lib. VI.
CXIX.	VI.	De Collatione dotis & ante nuptias donationis.	R. Cod. lib. V.
CXX.	VII.	Si res suas pater in liberos suos distribuerit.	R. Cod lib. III.
CXXI.	VIII.	Si quis prolatam manum suam negaverit.	R. Cod. lib. IIII.
CXXII.	IX.	Idem. Quod si litigium per tutores vel curatores ventiletur.	R. Cod. lib. IIII.
CXXIII.	X.	De Improbis possessorum exceptionibus.	R. Cod. lib. VII.
CXXIIII.	XI.	Quomodo concubinæ servilis conditionis constitutæ legitimæ uxores fiunt.	R. Cod. lib. V.

XXXV. CONSTITUTIO.

CXXV.	I.	De Decurionibus, & filiis eorum.	R. Cod. lib. X.
CXXVI.	II.	Idem.	
CXXVII.	III.	Idem.	
CXXVIII.	IIII.	De Filiabus Decurionum.	R. Cod. lib. X.
CXXIX.	V.	De Liberis utriusque sexus Decurionum.	R. Cod. lib. X.
CXXX.	VI.	Uti Curiali patre & murilegula, vel Comitica matre Curialis Filius nascatur.	R. Cod. lib. X.

XXXVI. CONSTITUTIO.

CXXXI.	I.	De Secundis nuptiis.	R. Cod lib. V.
CXXXII.	II.	De Divortiis BONA GRATIA faciendis.	R. Cod. lib. V.
CXXXIII.	III.	Si quis liber ancillam uxorem duxerit, vel contra.	R. Cod. lib. V. & VII.
CXXXIIII.	IIII.	Si quis in servo suo aut ancilla ægrotante nullam adhibuerit curam	R. Cod. lib. VII.
CXXXV.	V.	Soluto matrimonio, ut in anno abstineat nuptiis mulier.	R. Cod. lib. V.

XXXVII. CONSTITUTIO.

CCCcc

INCIPIUNT CAPITULA
PARTIS II. NOVELLARUM.

LXIII. CONSTITUTIO.

CCIX.	I.	De Jurisdictione Præsidum Provinciæ.	R. Cod. lib. I.
CCX.	II.	De Præsentibus reis.	R. Cod. lib. III.
CCXI.	III.	De Absentibus reis.	R. Cod. lib. III.
CCXII.	IIII.	De Fori præscriptione tollenda.	R. Cod. lib. III.
CCXIII.	V.	Quibus Fori præscriptio denegatur.	R. Cod. lib. III.
CCXIIII.	VI.	De Vi & potestate Constitutionis.	R. Cod. lib. I.
CCXV.	VII.	Si præsentem Constitutionem Præses neglexerit.	R. Cod. lib. IX.

LXIIII. CONSTITUTIO.

CCXVI.	I.	Ut Præfectoria Dignitas Curialem liberet.	R. Cod. lib. X.

LXV. CONSTITUTIO.

CCXVII.	I.	Qui tutores vel curatores pupillo, vel adulescenti, vel aliis personis dari possunt.	R. Cod. lib. V.
CCXVIII.	II.	Idem. Nemo qui dicit obnoxium pupillum habere vel eum qui curatione eget tutor, &c.	R. Cod. lib. V.
CCXIX.	III.	Idem. Quod si quis tutor constitutus aut curator neque obnoxium habeat eum cujus negotia gerit neque obnoxius ei sit, &c.	R. Cod. lib. V.
CCXX.	IIII.	Idem. Ne autem unusquisque dicens se creditorem impuberis esse vel forte adulescentis, ab onere tutelæ vel curationis facile excusetur.	R. Cod. lib. V.
CCXXI.	V.	Idem. Quod si quis adversus ea tutor vel curator creari passus fuerit, &c.	R. Cod. lib. V.
CCXXII.	VI.	Idem. Nulli tutori vel curatori liceat, sicut superius diximus, nomina contra pupillum, vel forte adulescentem redimere. &c.	R Cod. lib. V.
CCXXIII.	VII.	Idem. Hæc autem omnia de omnibus curatoribus posita sunt.	R. Cod. lib. V.
CCXXIIII.	VIII.	Nemo tutor vel curator compellatur pecuniam impuberis vel adulescentis forte mutuam dare, &c.	R. Cod. lib. V.
CCXXV.	IX.	Idem. Si pupillus reditus habeat sibi sufficientes.	R. Cod. lib. V.
CCXXVI.	X.	Idem. Quod si pupillus tantam pecuniam habeat ut ex ea administrationes rerum ipsius explicentur, &c.	R. Cod. lib. V.
CCXXVII.	XI.	Idem. Nam & ab initio antequam administrationi se immisceat tutor vel curator cujusvis personæ sacramentum præstet.	R. Cod. lib. V.

LXVI. CONSTITUTIO.

CCXXVIII.	I.	Quemadmodum depositum caute dari potest.	R. Cod. lib. IIII.
CCXXIX.	II.	Quemadmodum sine Tabellione instrumentum caute fieri potest.	R. Cod. lib. IIII.
CCXXX.	III.	Si Litterarum fides à voce testium discrepet.	R. Cod. lib. IIII.
CCXXXI.	IIII.	De Contractibus incaute compositis.	R. Cod. lib. IIII.
CCXXXII.	V.	Quomodo Tabelliones caute debeant instrumenta componere.	R. Cod. lib. IIII.
CCXXXIII.	VI.	De Comparatione notarum.	R. Cod. lib. IIII.
CCXXXIIII.	VII.	De Comparatione litterarum.	R. Cod. lib. IIII.
CCXXXV.	VIII.	Idem. Omnia autem quæ de Comparationibus constituimus, &c.	R. Cod. lib. IIII.
CCXXXVI.	IX.	Imperiti litterarum quomodo debeant instrumenta componere.	R. Cod. lib. IIII.
CCXXXVII.	X.	De Contractibus sine scriptis compositis.	R. Cod. lib. IIII.
CCXXXVIII.	XI.	De Vi & potestate Constitutionis in quantitate.	R. Cod. lib. IIII.

LXVII. CONSTITUTIO.

LXVIII. CONSTITUTIO.

LXIX. CONSTITUTIO.

LXX. CONSTITUTIO.

LXXI. CONSTITUTIO.

LXXII. CONSTITUTIO.

LXXIII. CONSTITUTIO.

LXXIIII. CONSTITUTIO.

CCCXXXI. VIII. Idem. Omnia autem jura quæ posita sunt jam vel à retro Principibus, vel à Nobis de testibus maneant intacta.

LXXXIIII. CONSTITUTIO.

CCCXXXII. I. Ut dos prioris uxoris præferatur doti secundæ uxoris, sive ipsa, sive liberis ejus agentibus. R. Cod. lib. v. vii. & viii.

CCCXXXIII. II. Si per maritum steterit quo minus dos ei promissa præstetur. R. Cod. lib. viii.

LXXXV. CONSTITUTIO.

CCCXXXIIII. I. De Immodicis & inofficiosis donationibus. R. Cod. lib. iii.

LXXXVI. CONSTITUTIO.

CCCXXXV. I. Si appellatione introducta compromissarium Arbitrum litigatores elegerint. R. Cod. lib. ii. & vii.

LXXXVII. CONSTITUTIO.

CCCXXXVI. I. Si mater filiorum suorum tutelam gubernare maluerit. R. Cod. lib. v.

LXXXVIII. CONSTITUTIO.

CCCXXXVII. I. De Officio omnium Magistratuum Provincialium, & de quinquaginta diebus. R. Cod. lib. I.

LXXXIX. CONSTITUTIO.

CCCXXXVIII. I. De In jus vocando. R. Cod. lib. II.

CCCXXXIX. II. Idem. Si quis ab aliquo fuerit accusatus & voluerit ipsum accusatorem suum accusare. R. Cod. lib. I X.

XC. CONSTITUTIO.

CCCXL. I. De Exæquatione dotis & propter nuptias donationis. R. Cod. lib. v.

CCCXLI. II. Quando licet mulieri dotem suam augere. R. Cod. lib. v.

CCCXLII. III. De Privilegiis dotis. R. Cod lib. vi.

CCCXLIII. IIII. De Privilegio creditoris qui militiæ causa marito mutuavit. R. Cod lib. vii.

CCCXLIIII. V. Ut eadem quantitas dotis in secundis nuptiis filiis à patre conservetur. R. Cod. lib. v.

CCCXLV. VI. De collatione dotis. R. Cod. lib. vi.

XCI. CONSTITUTIO.

CCCXLVI. I. Ut proprietas dotis, vel ante nuptias donationis, mortua alterutra persona filiis communibus conservetur. R. Cod. lib. v.

CCCXLVII. II. Ut Repudio, vel BONA GRATIA soluto matrimonio; id quod ab alterutra persona lucrata est, filio suo conservet, & de alendis liberis à parentibus suis. R. Cod. lib. v.

XCII. CONSTITUTIO.

CCCXLVIII. I. De Reis promittendi. R. Cod. lib. viii.

XCIII. CONSTITUTIO.

CCCXLIX. I. De Dote cauta, & non numerata. R. Cod. lib. v.

CCCL. II. De Potestate Constitutionis in tempore. R. Cod. lib. v.

XCIIII. CONSTITUTIO.

CCCLI. I. De Curialibus. R. Cod lib. x.

CCCLII. II. Idem. Sed & si quis donaverit alicui non minus novem unciis res: & postea paratus sit Curialia munera implere cum liberis suis.

CCCLIII. III. Idem. Si Curialis res suas ita ut diximus, non Curiali donet; non aliter rerum traditio fiat nisi in gestis sine ullo damno celebrandis.

		ctuosos dies aliquem molestare, propter hoc quod defunctus debebat. R Cod lib IIII.
CCCLXXVII.	VII.	Pecuniæ constitutæ. R. Cod. lib. IIII.
	CVIII.	CONSTITUTIO.
CCCLXXVIII.	I.	Si mater vel avia filiumfamilias heredem instituerit ut pater ipsius usumfructum hereditatis non habeat, & de donationibus, & aliis liberalitatibus, &c. R. Cod. lib. V. & VIII.
CCCLXXIX.	II.	De Eo qui filius ab aliquo instrumento nominatus est. R. Cod. lib. IIII. VI. VII.
CCCLXXX.	III.	De Muliere quæ sine dotalibus instrumentis maritata est, & de Filiis ex tali matrimonio natis. R. Cod. lib. V.
CCCLXXXI.	IIII.	De Nuptiis. R. Cod. lib. V.
CCCLXXXII.	V.	De Leoniana & Constantiniana Lege. R. Cod. lib. V.
CCCLXXXIII.	VI.	De Liberis ex eodem matrimonio natis quod repudio dissolutum est, quemadmodum alantur. R. Cod. lib. V.
CCCLXXXIIII.	VII.	De Repudiis à marito mittendis. R. Cod. lib. V.
CCCLXXXV.	VIII.	De Repudiis ab uxore mittendis. R. Cod. lib. V.
CCCLXXXVI.	IX.	Non liceat consensu matrimonium solvere nisi ex causa probabili. R. Cod. lib. V.
CCCLXXXVII.	X.	De Uxoribus militum. R. Cod. lib. V.
CCCLXXXVIII.	XI.	Ex quibus causis matrimonia sine pœna solvuntur. R. Cod. lib. V.
CCCLXXXIX.	XII.	Si mulier marito suo sine justa causa repudium miserit. R. Cod. lib. V.
CCCXC.	XIII.	Si quis uxorem suam flagellis, vel lignis castigaverit. R. Cod lib. V.
CCCXCI.	XIIII.	Si quis suspicatus fuerit de aliquo velle eum pudoris uxori suæ inludere. R. Cod. lib. V.
CCCXCII.	XV.	Si post tres contestationes invenerit maritus uxorem suam in Sancto Loco cum suspecto homine conloquium habentem. R. Cod. lib. V. Sed hoc novum est.
	CIX.	CONSTITUTIO.
CCCXCIII.	I.	De Hereditatibus quæ ab intestato deferuntur. R Cod. lib. VI.
CCCXCIIII.	II.	Idem. De ascendentibus autem personis talis observatio teneat.
CCCXCV.	III.	Idem. Reliquum est inspicere de tertio ordine ex latere venientium personarum; quæ in agnatos & cognatos dividuntur.
CCCXCVI.	IIII.	De Legitima Tutela, & de Matre, & Avia tutelam liberorum administrantibus. R. Cod. lib. V.
CCCXCVII.	V.	De Vi & potestate Constitutionis in personis & temporibus. R. Cod. lib. V.
	CX.	CONSTITUTIO.
CCCXCVIII.	I.	Ut donatio propter nuptias non indigeat insinuatione monumentorum. R. Cod. lib. V.
CCCXCIX.	II.	Qui servos suos manumittere possunt, vel non. R. Cod. lib. VII.
CCCC.	III.	Si quis in aliquo instrumento alterius instrumenti mentionem fecerit. R. Cod. lib. IIII.
CCCCI.	IIII.	De Appellationibus. R. Cod. lib. VII.
CCCCII.	V.	De Retractationibus Sententiarum Præfecti Prætorii. R. Cod. lib. VII.
CCCCIII.	VI.	Si minor viginti quinque annis restitutionem adversus aditionem hereditatis petere maluerit. R Cod. lib. II.
CCCCIIII.	VII.	De Mala Fide possessoribus & res alienas alienantibus. R. Cod. lib. VII.
CCCCV.	VIII.	De Præsentibus & Absentibus intra decennii præscriptionem. R. Cod. lib. VII.

CXVI. CONSTITUTIO.

CXVII. CONSTITUTIO.

CXVIII. CONSTITUTIO.

quas sibi ex pecunia mutua, &c.

DIII. IIII. Idem. Liceat argenti Distractoribus & ipsas species quas præstiterunt vindicare.

DIIII. V. Idem. Argenti Distractores pro pecuniis quas crediderunt usuras usque ad bessem centesimum capiant.

DV. VI. Idem. Qui cum Argyroprata contrahunt, &c.

CXIX. CONSTITUTIO.

DVI. I. De Sanctis quatuor Conciliis. R. Cod. lib. I.

DVII. II. De Ordine Patriarcharum. R. Cod. lib. I.

DVIII. III. De Archiepiscopis primæ Justinianæ. R. Cod. lib. I.

DIX. IIII. De Episcopo Carthaginiensi. R. Cod. lib. I.

DX. V. De Privilegiis possessionum ad Venerabiles Locos pertinentium. R. Cod. lib. I.

DXI. VI. De Præscriptione XL. annorum Venerabilibus Locis competente. R. Cod. lib. I.

DXII. VII. De Ædificatione Venerabilium Locorum. R. Cod. lib. I.

DXIII. VIII. Si quis in Proastio, vel domo, vel fundo, Ecclesiastica Ministeria fecerit. R. Cod. lib. I.

DXIIII. IX. Si quis in nomine Domini nostri Jesu Christi hereditatem vel legatum reliquerit. R. Cod. lib. I.

DXV. X. Si quis in nomine Sancti Martyris hereditatem vel legatum reliquerit. R. Cod. lib. I.

DXVI. XI. Si quis in ultimam voluntatem Domum Religiosam fieri disposuerit. R. Cod. lib. I.

DXVII. XII. De Redemptione captivorum, vel alimoniis pauperum. R. Cod. lib. I.

DXVIII. XIII. Si heredes piam dispositionem implere noluerint. R. Cod. lib. I.

DXIX. XIIII. Si heredes testatoris substantiam non sufficere dixerint. R. Cod. lib. I.

DXX. XV. Si intra sex menses pia voluntas impleta non fuerit. R. Cod. lib. I.

DXXI. XVI. De Legatis Annalibus ad Religiosa Loca pertinentibus. R. Cod. lib. I.

DXXII. XVII. De Testamento Episcopi vel Administratoris Venerabilis Loci. R. Cod. lib. I.

DXXIII. XVIII. De Successione ab intestato veniente Episcopi vel Clerici, vel cujuscumque alterius Religiosæ personæ. R. Cod. lib. I.

DXXIIII. XIX. De Contractibus eorum qui fidem Catholicam non recipiunt. R. Cod. lib. I.

CXX. CONSTITUTIO.

DXXV. I. De Officiis in examinatione provocationum ministeria præbentibus. R. Cod. lib. I. VII. XII.

CXXI. CONSTITUTIO.

DXXVI. I. De Privilegiis dignitatum, sive de Procuratoribus. R. Cod. lib. XII. & II.

CXXII. CONSTITUTIO.

DXXVII. I. Ut ipso litis initio Litigatores jurent quod nihil judicibus dederunt aut promiserunt.

DXXVIII. II. Ut prohibeant Judices supra dictum modum Sportulas exigi.

DXXIX. III. Si quis inlicite Sportulas exigat.

DXXX. IIII. Idem. Lex quæ posita est in primo libro Codicis qua cavetur, &c.

DXXXI. V. De Officio Referendariorum.

CXXIII. CONSTITUTIO.

DXXXII. I. De Transitu militum.

DXXXIII. II. Idem. Milites pro annonis suis eas species accipere debent quas per singula loca inveniri certum est.

DXXXIIII. III. Idem. Si collatores sumptus militibus erogaverint, &c.

APPENDICIS AD JULIANUM INDEX.

AUTHENTICARUM CONSTITUTIONUM

QUÆ INSERUNTUR CODICI

INDEX

Ad Interpretationem Juliani relatus.

Hodie

INDEX AUTHENTICARUM CODICIS.

CAPITA NOVELLARUM
QUÆ IN JURE PONTIFICIO REFERUNTUR
ex Juliani Antecessoris Constantinopolitani Interpretatione.

NOv. 5. cap. 2.	Cap. 2. de Præbend.
Nov. 7. cap. 1.	Cap. 5. de Reb. Eccles.
Nov. 7. cap. 2.	Cap. 1. de Rer. Permut.
Nov. 41. cap. 2.	2. q. 7. cap. 26.
Nov. 67. cap. 4.	30. q. 5. cap. 9.
Nov. 71. cap. 1.	22. q. 1. cap. 10.
Nov. 77. cap. 1.	11. q. 1. cap. 44.
Nov. 115. cap. 9. 10.	11. q. 1. cap. 8.
Nov. 115. cap. 15.	2. q. 1. cap. 11. & 24. q. 3. cap. 6.
Nov. 115. cap. 16.	Dist. 86. cap. 25.
Nov. 115. cap. 19.	Dist. 72. cap. 2.
Nov. 115. cap. 36.	6. q. 4. cap. 3.
Nov. 115. cap. 57.	18. q. 2. cap. 22.
Nov. 115. cap. 62.	19. q. 3. cap. ult.
Nov. 115. cap. 63.	19. q. 3. cap. ult.
Nov. 115. cap. 67.	27. q. 1. cap. 30.
Nov. 119. cap. 6.	16. q. 3. cap. 15. & q. 4. cap. 3.

IN EXEMPLARI EX QUO ISTA DESCRIPSIMUS,
erat hic Novellarum ordo, quem licet omnino non probaremus, studiosos tamen celare noluimus.

1. DE Theodosiani Codicis auctoritate. 1. 1. I.
2. De Confirmatione legum Novellarum Divi Theodosii. I.
3. De Judæis, Samaritanis, Hæreticis & Paganis. I.
4. Ne Curialis prædium alterius conducat, aut Fidejussor conductoris existat. I.
5. De Tutoribus. I.
6. Contra Sententias Præfectorum Prætorio injustas post successionem intra biennium supplicandum. I.
7. De Paternis seu Maternis bonis. I.
8. Ne Decurio ad Senatoriam dignitatem vel aliquem honorem adspiret. I.
9. De Testamentis. I.
10. De Alluvionibus Nili Ægyptiacæ Diœceseos, & quæ in omnibus Provinciis fiunt, & de Paludibus & Pascuis. I.
11. De His qui sponte munus aliquod vel honorem largiuntur, & de naturalibus filiis in curiam dandis, hæredibusque scribendis, vel bona parentum accipiendis. II.
* 12. De Patrimonialibus rei Dominicæ & Limitrophis fundis ad Orientem positis. III.
* 13. De bonis Fabricensium. I.
* 14. De amota militantibus Fori Præscriptione. III.
* 15. De Navibus ultra duorum milium modiorum capacitatem non excusandis. I.
* 16. De postulando, & perpetuanda advocatione. I.

ORDO NOVELLARUM.

Quas Editio nostra Novellas complectitur, stellula notavimus.

SCRIMGERIANÆ ET HUJUS EDITIONIS
IN NOVELLARUM CONSTITUTIONUM ORDINE
CONVENIENTIA.

Scrimg.	Jul.	Aut.	Scrimg.	Jul.	Aut.	Scrimg.	Jul.	Aut.
1.	1.	coll. 1. tit. 1.	62.	56.		123.	115.	coll. 9. tit. 15.
2.	2.	c. 1. t. 2.	63.	57.	coll. 5. tit. 15.	124.	122.	c. 9. t. 5.
3.	5.	c. 1. t. 3.	64.	58.		125.	112.	c. 9. t. 4.
4.	3.	c. 4. t. 4.	65.	59.		126.	113.	
5.	4.	c. 5. t. 5.	66.	60.	c. 5. t. 16.	127.	114.	c. 9. t. 7.
6.	6.	c. 6. t. 6.	67.	61.	c. 5. t. 17.	128.	124.	c. 9. t. 14.
7.	7.	c. 2. t. 1.	68.	62.	c. 5. t. 20.	129.	116.	
8.	15.	c. 2. t. 2.	69.	63.	c. 5. t. 19.	130.	123.	c. 9. t. 11.
9.	8.	c. 2. t. 3.	70.	64.		131.	119.	c. 9. t. 6.
10.	16.	c. 2. t. 4.	71.	121.	c. 5. t. 18.	132.		c. 9. t. 12.
11.	9.	c. 2. t. 5.	72.	65.	c. 6. t. 2.	133.		
12.	32.	c. 2. t. 6.	73.	66.	c. 6. t. 3.	134.	125.	c. 9. t. 9.
13.	23.		74.	67.	c. 6. t. 1.	135.		
14.	31.	c. 3. t. 1.	75.	68.	c. 6. t. 4.	136.	118.	
15.	30.	c. 3. t. 2.	76.	70.		137.		
16.	12.	c. 3. t. 3.	77.	71.	c. 6. t. 5.	138.	126.	
17.	21.	c. 3. t. 4.	78.	72.	c. 6. t. 6.	139.		
18.	34.	c. 3. t. 5.	79.	73.	c. 6. t. 7.	140.		
19.		c. 3. t. 6.	80.	74.	c. 6. t. 8.	141.		
20.	120.	c. 3. t. 7.	81.	75.	c. 6. t. 9.	142.		
21.			82.	76.	c. 6. t. 10.	143.		c. 9. t. 13.
22.	36.	c. 4. t. 1.	83.	77.	c. 6. t. 11.	144.		
23.	24.	c. 4. t. 2.	84.	78.	c. 6. t. 12.	145.		
24.	17.		85.	79.	c. 6. t. 13.	146.		
25.	18.		86.	69.	c. 9. t. 10.	147.		
26.	19.		87.	80.		148.		
27.	20.		88.	81.	c. 6. t. 14.	149.		
28.	27.		89.	82.	c. 7. t. 1.	150.	128.	
29.	28.		90.	83.	c. 7. t. 2.	151.		
30.	22.		91.	84.	c. 7. t. 5.	152.		
31.	39.		92.	85.	c. 7. t. 3.	153.		
32.	33.	c. 4. t. 5.	93.	86.	c. 8. t. 2.	154.		
33.		c. 4. t. 4.	94.	87.	c. 7. t. 4.	155.		
34.			95.	88.	c. 7. t. 6.	156.		
35.	26.		96.	89.	c. 7. t. 7.	157.		
36.			97.	90.	c. 7. t. 8.	158.		
37.			98.	91.	c. 8. t. 1.	159.	117.	c. 9. t. 9.
38.	35.		99.	92.	c. 7. t. 9.	160.		
39.	37.	c. 4. t. 6.	100.	93.	c. 7. t. 10.	161.		
40.	11.		101.	94.		162.		
41.			102.	95.		163.		
42.	10.		103.	96.		164.		
43.	13.		104.	97.		165.		
44.	40.	c. 4. t. 7.	105.	98.	c. 4. t. 3.	166.		
45.	41.		106.	99.		167.		
46.	14.	c. 5. t. 1.	107.	100.	c. 8. t. 3.	168.		
47.	42.	c. 5. t. 3.	108.	101.	c. 8. t. 4.	169.		
48.	43.	c. 5. t. 2.	109.	102.	c. 8. t. 5.	170.		
49.	44.		110.	103.	c. 8. t. 6.	Edict.		
50.	38.	c. 5. t. 11.	111.	104.	c. 8. t. 7.	1.		
51.	45.	c. 5. t. 4.	112.	105.	c. 8. t. 8.	2.		
52.	46.	c. 5. t. 5.	113.	106.	c. 8. t. 11.	3.	29.	
53.	47.	c. 5. t. 6.	114.		c. 8. t. 10.	4.		
54.	48.	c. 5. t. 7.	115.	107.	c. 8. t. 12.	5.		
55.	49.	c. 5. t. 8.	116.		c. 8. t. 9.	6.		
56.	50.	c. 5. t. 9.	117.	108.	c. 8. t. 13.	7.		
57.	51.	c. 5. t. 12.	118.	109.	c. 9. t. 1.	8.		
58.	52.	c. 5. t. 10.	119.	110.	c. 9. t. 2.	9.		
59.	53.		120.	111.	c. 9. t. 3.	10.		
60.	54.	c. 5. t. 13.	121.	127.		11.		
61.	55.	c. 5. t. 14.	122.			12.		
						13.		

INDEX

VERBORUM OBSCURORUM JULIANI

QUÆ IN SCHOLIIS INTERPRETANTUR.

Præpoſitus,

INDEX VERB. OBSCURI JULIANI ANTECESS.

FINIS.

MOSAYCARUM
ET
ROMANARUM LEGUM
COLLATIO,

ex integris Papiniani, Pauli, Ulpiani, Gaii, Modeſtini, aliorumque veterum Juris Auctorum libris ante tempora Juſtiniani Imp. deſumpta.

EJUSDEM IMP. JUSTINIANI *Novellæ Conſtitutiones III.*

JULIANI *Antecesſoris CP. Dictatum de Conſiliariis.*

EJUSDEM JULIANI *Collectio de Contutoribus.*

CUM NOTIS P. PITHOEI J. C.

Ex Bibliotheca Illuſtriſſimi D. D. CLAUDII LE PELETIER *Regni Adminiſtri, Regii Ærarii Præfecti, & Supremi Galliarum Senatus Præſidis Inſulati.*

Cura FRANCISCI DESMARE'S, Domini de Palis, in Curia Patroni, & Facultatis Jurium in Univerſitate Pariſienſi Doctoris Honorarii.

a

CLARISSIMO ATQUE AMPLISSIMO VIRO CHRISTOPHORO THUANO CELIO, EQUITI,

REGNI CURIÆ PRÆSIDI PRIMARIO, ET SACRI CONSISTORII SENATORI,

P. PITHOEUS S.

UR has ad te veterum Juris Auctorum Reliquias ultro deferam, non una causa est, PRÆSES AMPLISSIME, *sed ea maxime justa, quod quæ nonnullis fortasse contra Justiniani Principis interdictum in lucem prolatæ videbuntur, eas oportuit sanctiore aliquo nomine defendi adversus ingratissimorum hominum aut calumnias, aut ineptias: qui vel dissimulant, vel nesciunt, ab illo quidem comparationem modo & in judiciis recitationem apud suos prohibitam; nos vero Romanarum legum Majestatem sic comiter conservare, ut tamen illis nihil in nos licere patiamur, nisi quod earum rationi &*

æquitati, non auctoritati & sanctioni concedimus. Cujus vero ad hanc defensionem augustius nomen eligi potuit quam tuum? quo demum Præside purior hæc Jurisprudentia usu fori recepta est, quique juris nostri in summo isto Galliæ tribunali ita clavum tenes, ita regis, ut quod ille olim vir maximus, tu στόμα *Senatus & quodammodo* ἔμψυχος νόμος *non immerito dici possis. Sed est & quod tu jure quodam tuo virilem tibi portionem vindicare queas in nostris omnium operis, quarum Patronus es summus, aut potius Pater, quando tibi pietatis, quam potestatis nomen, gratius esse summa tua humanitas non obscure suadet. Accessit & illa paternæ quondam erga te observantiæ recordatio, qua te nuper non leviter affectum sensi, cum patriæ nostræ Historiæ particulam ea fronte exciperes, ut familiaris atque etiam amici quondam tui os, oculos, vultum, illam denique naturæ similitudinem in filio non inlubenter recognoscere videreris. Quæ res, ut verum fatear, animum sic accendit meum, ut ab eo tempore optarim semper illum mihi diem dari, quo & benignitati tuæ aliqua saltem ex parte respondere, & genere quodam officii testari possem illam me paternæ in te reverentiæ hereditatem non tam crevisse, quam continuatione quadam animi retinuisse. Accipies igitur hoc ab homine tibi tuisque virtutibus addictissimo munus, non magnum illud quidem, sed tale tamen quale tibi & per te publicæ utilitati hoc tempore præstare potuit: majora fortasse aliquando præstaturus, si quem illi Deus boni civis animum erga Rempublicam dedit, eum ipse pro sua singulari clementia quibus potest modis confirmet, augeat, instruat, adjuvet, tueatur. Bene vale, vir amplissime. Lutetiæ Parisiorum Kalend. Octob.* M. D. LXXII.

PETRI PITHOEI J. C.

PRÆFATIO.

INAUDIERAM equidem antea fuisse ex priscis Scriptoribus aliquem qui cum Moysis legibus Romanas contulisset: ac memini Io. Tilium antiquæ eruditionis hominem, cum de veterum Jurisconsultorum reliquiis sermo esset, narrare solitum, habuisse aliquando se ejus operis fragmenta pauca, quibus ille Licinnii Rufini nomen tribuebat; an ex conjectura, an potius ex veteris libri fide non satis scio. Illud affirmare liquet quæ nunc damus ex antiquissima Sequanorum aut Mandubiorum potius bibliotheca, in qua per annos octingentos & amplius latuerunt, non esse Licinnii Rufini, cujus nomine ad Julium Paulum in libris nostris consultatio inscripta est: ac, ut quod sentio, dicam, non fuit tanti hæc collectio, quæ aut Licinnii, aut Jurisconsulti alicujus paulo clarioris ingenium & acumen desideraret. Tota illa operæ fuit, sed ejus operæ cujus precium injuria temporis sic incendit, ut jam nihil fortasse hoc genere tanti videatur. Nam ut concedamus plures veteris juris P. R. regulas unius Ulpiani Titulis contineri, sane & illi præterquam quod ab his nostris nomen suum partesque mutuantur, unius, ut ita dicam, genii notionisque sunt, nec tam perspicue repræsentant quid Tribonianus, quid collegæ in excerpendis digerendisque & hujus & aliorum scriptis sibi concesserint. Qua de re in eo tractatu quem de libris utriusque juris pridem delineavimus, plenius disseremus. Nunc de collectore hujus libelli, cujus nomen titulumque exemplar ipsum prioribus duabus paginis purum non prætulit, hoc tantum dicere possumus, videri eum Theodosii junioris temporibus vixisse, & post Consulatum quidem ipsius XV. quo demum Codex editus legitur, ex quo hic constitutionem retulit unam, non omissurus, ut verisimile est, de homicidio non voluntario Valentiniani singularem legem, si tum quoque edita, aut in certum Novellarum corpus redacta fuisset. Sed de re incerta nihil temere affirmare velim. Illud potius mirer, cur hic idem illam de impudicis legem non ex Præfecturæ Urbanæ scriniis, sed ex Theodosiano Codice pleniorem recitat, quam hodie in corpore ipso extet: quod hac quidem parte pro integro ejusdem Tilii beneficio hactenus habuimus. Cæte-

rum quod ad nos attinet, in horum editione veteris libri scripturam bona fide expressimus, retentis etiam levioribus mendis, si quæ varias conjecturas reciperent, quibus ne in ora quidem exemplaris locum dedimus, ut sua cuique libera divinatio liberumque esset judicium. Quæ inter exscribendum relegendumque occurrerant, in hunc locum rejecimus unde facile exturbari possent. Nam hunc quidem agrum pro dignitate purgare atque excolere, hominis est & otio abundantis, & veteris Juris P. R. cognitione instructissimi,

Nobis non licet esse tam beatis.

INDEX TITULORUM.

INCIPIT LEX DEI QUAM DEUS PRÆCEPIT AD MOYSEN.

OYSES DEI SACERDOS HÆC DICIT. I.
Si quis percusserit [1] *hominem ferro, & occiderit eum, morte moriatur. Sin autem manu lapideve quo mori possit percusserit, & mortuus fuerit, homicida est: morte moriatur. Si autem per inimicitiam inpulerit eum, vel inmiserit super eum aliquod vas* [2] *ex insidiis, & mortuus fuerit: vel per iram percusserit eum manu & mortuus fuerit, morte moriatur.*

[1] *Si quis percusserit*] Extat libro IIII. Moysis, qui Numerorum inscribitur cap. XXXV. Sed quanam sacrorum librorum interpretatione hic collector usus sit, nondum mihi satis liquet. Sane quidem plures hodieque extant in vetustioribus archivis, quarum, ut Augustini verbis dicam, infinita est varietas.

[2] *Aliquod vas*] Hoc nomine posteriorum temporum scriptores, omnes fere res complexi sunt quæ nobis inter mobiles atque instrumenta domus numerantur. Sed & veteres in re militari inter contubernia usurparunt, unde & Vasa conclamare, & Convasare apud eos legimus.

PAULUS quoque libro quinto Sententiarum sub titulo ad Legem Corneliam [1] de sicariis & veneficis, dicit. LEX Cornelia pœnam deportationis infligit ei qui hominem occiderit, ejusque rei causa, furtive faciendi cum telo fuerit: & qui venenum hominis necandi causa habuerit, vendiderit, paraverit, falsumve testimonium dixerit quo quis perisset, mortisve causam præstiterit. Quæ omnia facinora in ho-

nestiores pœna capitis vindicari placuit: humiliores vero aut in crucem tolluntur, aut bestiis subjiciuntur.

3 *Sub titulo ad Legem Corneliam*] Extat inter receptas Pauli sententias sub Tit. 23. libro 5. ad quem etiam non erit fortassis alienum hoc loco monere duas priores sententias de circumcisis pertinere, quæ tamen hactenus sub alieno Titulo aberrarunt, ut & alia multa ejusdem operis.

ULPIANUS libro VII. de officio Proconsulis, sub titulo de sicariis & veneficis. CAPITE primo legis Corneliæ de sicariis cavetur, UT IS PRÆTOR Judexve [4] quæstionis, cui sorte obvenerit quæstio de sicariis, ejus quod in urbe Roma propius mille passus factum sit, uti quærat cum Judicibus qui ei ex lege sorte obvenerint, de capite ejus qui cum telo ambulaverit hominis necandi furtive faciendi causa, hominemve occiderit, cujus id dolo malo factum fuerit. Et reliqua. Relatis [5] verbis legis modo ipse loquitur Ulpianus. Hæc lex non omnem qui cum telo ambulaverit, punit: sed eum tantum qui hominis necandi, furtive faciendi causa telum gerit, coërcit, compescit [6]. Item eum qui hominem occidit, coërcit: nec adjecit cujus conditionis hominem, ut & ad servum & peregrinum [7] pertinere hæc lex videatur.

4 *Ut is Prætor Judexve*] Veteris exemplaris scriptura hæc fuit: *ut is Prætor Judexve quæstionis cui sortem obvenerit quæstio de sicariis ejus quod in urbe Roma propriis mille passus factus sit. Utique erat cum Judicibus cui ei ex legem sortem ob.* In quam quid & cur nobis permiserimus apertum est. Auctorem præterea habuimus M. Tullium, cujus hæc sunt in oratione pro Cluentio: *Jubet lex ea, qua lege hæc quæstio constituta est, Judicem quæstionis, hoc est Q. Voconium, cum his Judicibus qui ei obvenerint (vos appellat, Judices) quærere de veneno. In quem quærere? infinitum est, quicunque fecerit, vendiderit, emerit, habuerit, dederit. Quid eadem lex statim adjungit? Recita deque ejus capite quærito.* Loquitur vero de quæstione veneficii quæ eundem habuit auctorem & eadem rogatione comprehensa fuisse videtur, sed diversis capitibus, ut hic locus arguit, & l. 3. D. ad l. Corn. de sic. quam etiam ob causam sæpius hæc judicia distinguntur tanquam ex diversis legibus ut in l. 3. D. de bon. damnat. & apud Martialem eo loco, *Non de vi, neque cæde, nec veneno.* Et sane diversos habuisse Judices diversosque Prætores verisimile est. Idque Ciceronis verba plane confirmant, si conjungantur cum præcedentibus hujusmodi, *Opinor hæc omnia lege fieri, totumque hoc judicium quasi mente quadam regi legis & administrari. Quid ergo est? hæc quæstio sola ita gubernatur? Quid M. Platorii & C. Flaminii inter sicarios. Quid C. Orchinii peculatus? Quid mea de pecuniis repetundis? Quid aliæ quæstiones?* Unde fortasse non immerito quis suspicetur in l. 2. §. capta. D. de orig. jur. quod in Pandectis Florentinis deesse videtur, sic potius esse supplendum, *Deinde Cornelius Sylla quæstiones publicas constituit, veluti de falso, de patricidio, de sicariis, de veneficiis, & Prætores quatuor adjecit.* Nam injuriarum quidem judicium ex lege Cornelia inter privata ab auctoribus nostris perpetuo relatum est l. 2. & ult. C. de injuriis. Ut pote quod & civiliter moveri possit: & in l. Prætor. §. 1. D. de injur. Cornelia non de injuriis, sed de sicariis potius exaudienda est, ut & in l. 23. §. si dolo. D. ad leg. Aquil. Nec tamen inficior ex lege Cornelia injuriarum servum reum non recipi, sed duriore pœna extraordinem affici, & quod ad servos attinet excedere eam quæstionem quodam genere privatæ modum l. 12. §. ult. D. de accusat. Ideoque cum de servo ageretur in l. 5. D. Si ex nox. caus. ag. hæc recte Ulpianus sic conjunxit, *Capitalium actionum injuriarumque nomine.* Sed hæc aliena nec hujus loci quæstio

quæſtio eſt, ac vereor ne jam etiam notatum modum exceſſerim. Illud tamen addere liceat eſſe hoc exemplum aliud exercitionis publici judicii lege delegatæ ad l. 1. D. de offic. ejus cui mand. eſt juriſd.

5 *Relatis*] Hæc ſunt collectoris, quæ ideo forma litterarum à ceteris diſtingui voluimus, ut & reliqua omnia quæ illius eſſe viſa ſunt.

6 *Coërcit compeſcit*] Vet. *Coërci compeſci*. Et paulo poſt: *pertinet ire hac*.

7 *Ut & ad ſervum & peregrinum*] Cicero pro Cluentio, *Ubi omnes mortales alligat lex, ita loquitur, qui fecit, fecerit, omnes viri, mulieres, liberi, ſervi, in judicium vocantur*. Omnibus legibus ſervi rei fiunt, quarum pœna in ſervos cadere poteſt l. 12. §. ult. D. de accuſat. In ſervos etiam admiſſa delicta legibus vindicantur, adeo ut & ipſi ſervo non ad ſugillationem domini facta injuria legibus inulta non relinquatur l. Item apud Labeonem. §. Si quis. D. de injur. l. 6. D. ad l. Jul. de adult. Et tamen illud etiam verum eſt quod & Fabius libro VI. uſurpavit, ad exules, ad ſervos, ad peregrinos nullam legem pertinere. Sed hæc ex mente verbiſque legum dijudicanda ſunt, & potiſſimum quidem ex ſubjecta materia. Peregrinus manumittens ſervum non potuit Latinum facere. Cur ita? quia lex Junia quæ Latinorum genus induxit, ad peregrinos non pertinet. Prætor tamen non permittebat ita manumiſſum ſervire, niſi aliter lege peregrina cautum eſſet. Hoc ſcripſerat Jureconſultus quidam, ſive is Ulpianus fuit, ſeu Gaïus, ſeu quis alius, in libro regularum, cujus ego nuper fragmentum magna parte erui ex veteri Gloſſario Cl. Puteani viri ſelectiſſimæ eruditionis & judicii recti. Quod de peregrino diximus fortaſſe & ad deportatum non male trahetur l. 2. D. de interdic. & relegat.

ITEM PAULUS libro quo ſupra & titulo, dicit. HOMICIDA eſt, qui aliquo genere teli hominem occidit, mortiſve cauſam præſtitit.

ITEM de caſualibus homicidis MOYSES legaliter dicit. SI AUTEM [8] *non per inimicitias immiſerit ſuper eum aliquod vas non inſidians, vel lapidem quo moriatur non per dolum, & ceciderit ſuper eum, & mortuus fuerit, ſi neque inimicus ejus, neque quæſierit malefacere ei, judicabitis inter eum qui percuſſerit & proximum mortui ſecundum judicia hæc, & liberabitis percuſſorem.*

8 *Si autem*] Extat apud Moyſem eo loco quem ſupra notavimus, extat & de eadem re Novella Conſtitutio Valentiniani, qua fere utimur. Addatur & Numæ lex ex vetuſtiſſimo Servii exemplari ad illud Virgil. Egl. 4. *Ipſe ſed in pratis aries*. *Sane*, inquit, *in Numa legibus cautum eſt ut ſi quis imprudens hominem occidiſſet pro capite occiſi & natis ejus in concione offerret arietem. Ergo hic bene videtur arieti dignitatem dare, dicendo ipſe, qui oblatus homicidam crimine homicidii poſſit exſolvere*. Sed placet etiam Philonis locus ex lib. 1. de vita Moyſis, ὁ κτείνων, inquit, ἄνθρωπον, εἰ καὶ δικαίως καὶ ἀμυνόμενος, καὶ βιασθεὶς, ὑπαίτιος εἶναι δοκεῖ διὰ τὴν ἀνωτάτω καὶ κοινὴν συγγένειαν. Placet & ille Plutarchi ex Cauſalibus, in quo rationem inquirens cur non niſi ſacramento adacti militent, πότερον, ὅτι, inquit, τὴν ἀναγκαίαν μόνην ἐξουσίαν εἶναι δεῖ τοῦ ἀναιρεῖν ἄνθρωπον, ὁ δὲ ἄνευ νόμου καὶ προστάγματος τοῦτο ποιῶν, ἀνδροφόνος ἐστίν.

ULPIANUS libro & titulo qui ſupra relati. DISTINCTIONEM caſus & voluntatis in homicidio ſervari reſcripto Hadriani [9] confirmatur. Verba reſcripti. ET qui hominem occidit, abſolvi ſolet, ſcilicet ſi non occidendi animo id admiſit: & qui non occidit, ſed voluit occidere, pro homicida damnatur. E re itaque conſtituendum eſt * ex quo ferro percuſſit ipſa funditus. Nam ſi gladium inſtrinxit,

* » aut telo percussit, quid dubium est quin occidendi animo percusserit?
* » Sic lapide [10] percussit, aut cucuma, aut cum forte rixaretur, ferro » percussit, sed non occidendi mente. Ergo hoc exquirite, & si volun- » tas occidendi fuit, ut homicidam servum [11] supplicio * cum jure ju- » bete affici.

9 *Rescripto Hadriani*] Refertur & hoc rescriptum in l. 1. §. Divus D. ad Leg. Corn. de sic. quem cum hoc contulisse non inutile erit.

10 *Sic lapide*] Vetus hæc scriptura propius accedit ad clavis quam clavæ nomen, quod & Græci interpretes retinuerunt libro 60. Βασιλ. Tit. 39. & 59.

11 *Ut homicidam servum*] Franciscus Pithœus frater meus, cujus ego ingenuis virtutibus digna ex aliis audire malo quam ipse dicere, putat hunc locum sic emendari posse: *ut homicidii reum supplicio majore jubete adfici.* Nisi qui ita malit, *ut homicidam servum supplicio majore.* Certum est enim ex persona delinquentis ut crimen, ita pœnam augeri.

PAULUS libro quinto titulo quo supra. QUI hominem [12] occidit, aliquando absolvitur: & qui non occidit, ut homicida damnatur. Consilium [13] enim uniuscujusque, non factum puniendum est. Ideoque qui cum vellet occidere, casu aliquo perpetrare non potuit, ut homicida punitur: & is qui casu teli [14] hominem inprudenter ferierit, absolvitur. Quod si in rixa [15] percussus homo fuerit, quoniam ictus quoque ipsos contra unumquemque contemplari oportet, ideo humiliores in ludum aut in metallum damnantur, honestiores dimidia parte bonorum multati relegantur.

12 *Qui hominem*] Reliqua fuit prior pars apud Paulum lib. v. Sent. Tit. XXIII.

13 *Consilium*] Paterculus, *Facta*, inquit, *majores nostri ad consilium dirigebant.* Seneca de Tranquil. lib. II. *Potest evenire ut faciat aliquis injuriam mihi, & ego non accipiam, tanquam si quis rem cum e villa mea subripuit, in domo mea ponat, ille furtum fecerit, ego nihil perdiderim. Potest aliquis nocens geri, quamvis non nocuerit. Si quis cum uxore tanquam cum aliena concumbat, adulter erit, quamvis illa adultera non sit. Aliquis mihi venenum dedit, sed vim suam mixtum cibo perdidit: venenum illud dando scelere se obligavit etiamsi non nocuit. Non minus latro est cujus telum opposita veste elusum est. Omnia scelera & ante effectum* (sic legendum) *operis quantum culpa satis est, perfecta sunt.* Servius ad illud Virgil. ex libro VI. *Ausi omnes immane nefas, Secundum Romanorum morem dicit, quo non tantum exitus punitur, sed voluntas.* Sic & Impp. in l. 1. C. Th. de ambitu παρὰ δύναμιν ἑλληνικῶς, *Pari sorte leges scelus quam sceleris puniunt voluntatem.* Sane in rebus non usque adeo turpibus etiam factum exigitur l. 1. §. bestias. D. de postulando. l. 18. D. de pœnis. quæ pertinet ad edictum. Quod quisque juris, non ad publica judicia. Itaque oratorie magis quam juridice ab his ad illa M. Cato pro Rhodiensibus argumentatus est apud Gell. libro 7. capite 3. & rectius quidem Asconius Pædianus, *Qui jus*, inquit, *dicit factorum judex est non futurorum, duntaxat in civilibus causis.*

14 *Casu teli*] Fuga teli magis quam jactu, ut olim in exceptionibus scribi solitum M. Tullius auctor est. Augustini de lib. arbitr. lib. 1. *Nam & miles hostem, & judex vel minister ejus nocentem, & cui invito atque imprudenti telum manu fugit, non mihi videntur peccare cum hominem occidunt.*

15 *Quod si in rixa*] Extat in l. ult. D. ad leg. Corn. de sicar. ex qua fortasse hic quoque non male ita legetur, *ictus quoque ipsos.* Cætera cur a Triboniano prætermissa sint, non est obscurum.

ITEM GREGORIANUS libro IIII. ad legem Corneliam de ſicariis & veneficis, talem conſtitutionem ponit. IMPERATOR Antoninus A. Aurelio Herculano & aliis militibus. Frater veſter [16] rectius fecerit ſi ſe Præſidi Provinciæ obtulerit : cui ſi probaverit non occidendi animo Juſtam a ſe percuſſam eſſe, remiſſa homicidii pœna ſecundum diſciplinam militarem ſententiam proferet. Propoſita prid. Kl. Febr. Læto II [17]. Conſ.

[16] *Frater veſter*] Ex hoc Antonini reſcripto & eo quod proxime ſequitur, Gordiani, confecta eſt a Triboniano l. 1. C. ad leg. Corn. de ſicar.

[17] *Læto bis*] Pro Læto II. id eſt iterum conſule. Nam bis quidem aut ter Conſul in notatione temporum non uſque adeo Latine dici videtur. Et tamen ſæpe in veteribus libris ita ſcriptum memini.

ITEM GREGORIANUS eodem titulo & libro talem conſtitutionem ponit. IMP. Alexander Aurelio Favio, & aliis militibus. SI modo pro quo libellum dediſtis non dolo præſtitit mortem minime perhorreſcat. Crimen quippe ita contrahitur ſi & voluntas occidendi intercedat. Ceterum ea quæ ex inproviſo caſu potius quam fraude accidunt, fato plerumque non noxæ inputantur. Prop. XIII. Kl. Aug. Alexandro Conſ.

ITEM GREGORIANUS eodem libro & titulo tale reſcriptum dedit. * Quod ſi Dominum [18] *. Habe Agato KN. Qualitas precum Jull. Antonini Clementiam noſtram facile commovit : quippe quod aſſeveret homicidium ſe non voluntate ſed caſu fortuito feciſſe, cum calcis ictu mortis occaſio præbita videatur. Quod ſi ita eſt, neque ſuper hoc ambigi poterit, omni eum metu ac ſuſpicione quod ex admiſſi diſcrimine ſuſtinet, ſecundum id quod adnotatione noſtra comprehenſum eſt, volumus liberari. Dat. prid. Kl. Dec. Diocliriano A. IIII. & Maximiano Conſſ.

[18] *Quod ſi Dominum*] Quo hæc pertineant non video. Extat ſane reſcriptum quod ſequitur in l. 5. C. eod. tit. & hoc eſſe Diocletiani & Maximiani ſubſcriptio arguit.

ULPIANUS libro & titulo quo ſupra. CUM quidam [19] per laſciviam cauſam mortis præbuiſſet, comprobatum eſt factum Taurini EgnatI Proc. Bæticæ a Divo Hadriano, quod eum in quinquennium [20] relegaſſet. Verba Conſultationis [21] & reſcripti ita ſe habent * em [22] *. Inter Clodium, Optime Imperator, & Evariſtum cognovit, « quod Clodius [23] Lupi filius in convivio dum ſago jactatur [24], culpa « Marii Evariſti [25] ita male acceptus fuerit, ut poſt diem quintum more- « retur. Adque apparebat [26] nulla inimicitia cum Evariſti fuiſſet, nec cu- « piditatis culpam coërcendum credidit, ut ceteri ejuſdem ætatis juve- « nes emendarentur. Ideoque Mario Evariſto urbe, Italia, Provincia Bæ- « ticæ [27] in quinquennium interdixit : decrevit & impendi cauſa duo « milia patri ejus perſolveret Evariſtus, quod manifeſta ejus fuerat pau- « pertas, vel res. Verba reſcripti. Pœnam Marl Evariſti recte EGN. «

» Taurine [18] moderatus es ad modum culpæ. Refert enim [19] & in majoribus delictis consulto aliquid admittatur, an casu. Et sane in omnibus criminibus distinctio hæc pœnam aut * justitiam provocare debet, aut temperamentum admittere.

[19] *Cum quidam*] Leguntur & hæc in l. 4. §. 1. D. ad leg. Corn. de sicar. At neque rescripti neque consultationis verba adjecta sunt, quibus in hoc genere quod sciam elegantius nihil est.

[20] *In quinquennium*] Ponitur & illa lex apud Rhetores ut imprudentis cædis damnatus quinquennali exilio multetur, ut apud Quinti. lib. 7. cap. 5. & Declam. 296. & 305.

[21] *Consultationis*] Vet. *Consolationis*, quomodo & in optimo Servii exemplari scriptum est eo loco lib. 3. Æneid. *Augurium est exquisita Deorum voluntas per consolationem avium aut signorum.*

[22] *Em.*] An hæc emissam consultationem, an aliud quiddam significent non satis scio. Illud fortasse fœlicius divinasse videbor, ista sub finem quæ quis superesse putaverit *(Vel res)* notas esse quæ veterem formulam contineant, *Velim rescribas:* aut potius quando ad principem sermo est, *Velis rescribere.* Sic apud Plinium sæpe, Rogo rescribas, & infra; Vellem mihi rescribere.

[23] *Cognovit quod Clodius*] Malim *cognovi*, & infra, *interdixi, decrevi,* &c.

[24] *Dum sago jactatur*] Vet. *Dum sagu jactatur.* Sed jam notus est ex Suetonio & Martiale veterum ludus. Appellatio ipsa non usque adeo fortassis nota quam ex veteri Glossario didici, in quo ita est. *Sagatio* παλμός.

[25] *Culpa Marii Evaristi*] Veteris libri scriptura hæc est, *culpa manu Evaristi*, quam ideo adnotare libuit quod & hanc conjecturam reciperet, *culpante manu Evaristi.* Excusa tamen magis placuit.

[26] *Adque apparebat*] Hujus loci sententiam facile est mente concipere, verba ipsa sanare difficile est.

[27] *Urbe, Italia, Provincia Betica*] Ant. Oiselus meus, de cujus eruditione, judicio, rerumque ac juris prudentia singulari quicquid dixero minus erit, hunc locum sic malit legere, *urbe Italica Provincia Betica*, quod mihi quidem facile persuadet, quando & Italicam Beticæ urbem esse vel ex Ptolemæo constat, & Provincia, atque adeo Italia & urbe interdicere delicto gravius non inmerito videatur. Scio tamen non defuturos qui lectionem scriptam magis probent, quam etiam confirmat l. 1. §. 1. D. de effract. & expil.

[28] *Recte Egn. Taurine*] Vet. *Recte & Taurine.*

[29] *Refert enim*] Sunt igitur illa Divi Hadriani in l. 5. §. ult. D. de pœnis. Unde & hic lubentius ita legerim. *Et sane distinctio hæc pœnam aut justam provocare debet.* Justa, id est legitima, alio qui justitiam, quæ cum æquitate conjungitur, non recte stricti juris temperamento opponemus l. placuit. C. de judic. l. 31. §. 1. D. depositi. Gratiæ fortasse rectius, ut in l. 17. §. pen. D. ad leg. Jul. de adulter.

MODESTINUS libro differentiarum sexto, sub titulo de scientibus & ignorantibus, generaliter loquitur. NONNUNQUAM per ignorantiam delinquentibus jure civili venia tribui solet, si modo rem facti quis [30] non juris ignoret, quæ scilicet consilio delinquentibus præstari non solet. Propter quod necessarium est, addita distinctione considerare utrum sciente an ignorante aliquo quid gestum proponatur. Et reliqua.

[30] *Rem facti quis*] Vet. Ex. *rem pacto.* Hoc vult, factum non jus.

PAULUS libro & titulo quo supra. QUI telum tutandæ salutis

causa geret [11], non videatur hominis occidendi causa portare. Teli autem appellatione non tantum ferrum continetur, sed omne quod nocendi causa portatum est.

[11] *Geret*] Vet. *ageret*. Extat in l. pen. §. 1. D. ad leg. Jul. de vi publ. Sed nec moribus nostris qui occidendi hominis causa telum gerit, utique homicidii pœna punitur: & hac parte lex Cornelia in usu apud nos esse desiit, ut posteriorum temporum Doctores recte annotarunt.

Explicit Titulus de Sicariis & homicidis casu vel voluntate.

INCIPIT
DE ATROCI INJURIA.

MOYSES DICIT.

SI AUTEM *contenderint* [1] *duo viri, & percusserit alter alterum lapide aut pugno, & non fuerit mortuus, decubuerit autem in lectulo, & si surgens ambulaverit homo foris* [2] *in baculo, sine crimine erit ille qui eum percusserat: præter accessionis mercedem* [3] *dabit ei & medico inpensas curationis.* II.

[1] *Si autem contenderint*] Extat apud Moysem Exod. XXI.
[2] *Homo foris*] Vet. *Fortis*.
[3] *Accessionis mercedem*] *Cessationis*. Hæc vero interpretationem recipiunt ex l. ult. D. de his qui deje. vel effud. & l. 3. D. Si quadru. paup. fec. dic.

ULPIANUS libro regulari [4] sub titulo de injuriis. INJURIA siquidem [5] atrox, id est gravis rerum non sine judicis arbitrio æstimatur. Atrocem autem æstimare solere Prætorem, * adque collegi [6] ex facto, ut puta si verberatus vel vulneratus fuerit. Et reliqua.

[4] *Ulpianus libro regularis*] Sic vetus exemp. Ego vero non dubito quin & hæc ipsa & alia quædam hujus Eclogæ sint ex libro singulari Regularum Domitii Ulpiani, cui etiam antea semper adscripsi titulos illos qui Io. Tilii immortali beneficio ante annos aliquot editi sunt. Movit me præter scribendi rationem, quod cum in Pandectis nostris duo tantum capita ex eo libro reliqua essent, nempe XVII. de testibus, & XXV. de obligat. & actionib. illud quidem totidem verbis inter istos Titulos legitur; alterum cur non extet causa in promptu est, cum & titulus ipse desideretur, ut & alios plures non frustra desiderari hæc collectio indicat, ex qua etiam quosdam supplere, quosdam rectius emendare est. Sunt igitur illi Tituli ex corpore non omnium Ulpiani scriptorum, sed ex corpore libri singularis Regularum, ut & Æmilii Papiniani sententia unica ex ipsius corpore, id est ex libro singulari Responsorum collecta quæ tanquam purpuræ lumen centonem illum Gothicum in fronte deturpat magis quam honestat.

[5] *Injuria siquidem*] Hæc pertinent ad injurias rerum, id est quæ re fiunt membro rupta vel osse fracto, & ad honorariam earum pœnam de qua in § pœna. Instit. de injur.

[6] *Adque collegi*] An *idque collegi ex facto*, quod verius est. Ex facto autem dicit quia de illis injuriis loquitur quæ re fiunt, ut proxime monuimus. Nam & injuriarum atrocitas ex aliis etiam circunstantiis æstimatur.

PAPIANUS [7] libro definitionum secundo sub titulo de judicatis. PER hominem [8] liberum noxiæ deditum si tantum adquisitum sit quantum damnum dedit, manumittere cogendus est a Prætore qui noxæ deditum accepit. Sed fiduciæ judicio non tenetur.

7 *Papianus*] Sic in vetustissimo exempl. constanti fide scriptum est. Sic & in Aniani Breviario. Sane a Græcis non nisi Papianus scribi solet, & ab ipso Justiniano Nov. 4. & 108. a Latinis frequentius Papinianus dicitur.

8 *Per hominem*] Certum est jure P. R. filiosfamilias noxæ dedi potuisse, nec eos modo, sed & filias §. ult. Inst. de nox. act. Ea fuit patriæ potestatis auctoritas, quam & Papiniani temporibus eo usque valuisse hic locus indicat. Cujus etiam juris vestigia quædam reliqua sunt in Pandectis. Unum hic indicasse sufficiat in l. 3. §. Si eum quis. D. de liber. hom. exhib. De his vero & illa circa propria ac differentia subtilitas, quam ut magnam Quintilianus proponit de addictis, servi ne sint an liberi. Ego quidem servire utrosque dixero, nec impari multum jure l. 33. & seqq. D. de nox. act. Neutros tamen servos dixero, ut nec eum qui redemptus ab hostibus, redemptionis pretium nondum exsolvit. l. 2. C. de postlim. revers. Sunt vero hæc inter se longe diversa & in servis etiam ipsis sæpe distinguuntur. l. 27. §. de eo. D. ad l. Jul. de adult. l. 18. D. de nox. act. l. 24. de usufr. leg. Nam & e contrario servi sunt quidam revera, nec tamen serviunt: & aliud est liberum, aliud in libertate esse, ut recte Quintilianus differit declam. 340. & 342. Tanta est rerum verborumque differentia in causis libertatis. Hujusmodi sunt jure novo Coloni l. 1. de colon. Thrac. in legibus Langobardorum Aldii l. 4. de prohib. alien. ser. & jure nostro qui manus mortuæ dicuntur. Sed placet exemplum veteris juris non usquequaque vulgare, quod me docuit auctor ille Regularum, quem Puteano nostro deberi dixi. Apud veteres inter amicos manumissi, serviendi tantum metu dimittebantur, manebant servi, & manumissores audebant eos in servitutem denuo per vim ducere. Ideoque recte Massenio servus apud Plautum in Menæch. inter amicos manumissus. *Meliore*, inquit, *opus est auspicio liber perpetuo ut siem*. Interveniebat Prætor & non permittebat servire. Postea habuerunt propriam quandam libertatem ex lege Junia quæ exæquavit eos Latinis colonariis (quos ego ad novum jus Latii refero. Nam & vetus fuisse aliud Servius notat, & illæ singulares literæ apud Valerium Probum confirmant, C. L. P. R.) effecitque liberos, negato tamen ultimæ voluntatis arbitrio, ut Salvianus Timothei nomine scripsit lib. 3. ad Eccles. Cathol. & probat l. 1. C. Th. de petitione heredit. & Gaius lib. 1. Instit. qua de re alibi plenius. Ita post legem Juniam inter amicos manumissi, nec serviunt, nec servi sunt, sed libertini: non justæ tamen nec solidæ libertatis, ut & Seneca in lib. de beata vita significat; denique servorum liberi & liberorum sunt spurii, ut ait l. 2. C. Th. ad S. C. Claud. Ergo ut ad rem redeam, liber homo noxæ deditus servit, & ei adquirit qui deditum accepit. Verum si tantum adquisierit quantum damnum datum est, liberatur, cogiturque is qui deditum accepit, ipsum manumittere. cogitur autem a Prætore: sed fiduciæ, inquit, judicio non tenetur. Quid est hoc? An significat fiduciæ judicio non posse cogi manumittere, cum videri posset hoc ab initio quodammodo actum per fidem taciti contractus, ut litis æstimatione accepta deditum dimiteret: quemadmodum servatur in eo qui suis nummis redimitur l. 3. D. de obseq. parent. vel patron. præstand. l. 4. § 1. D. de manumiss. sed auxilio & officio Prætoris id fieri, ut de servo Justinianus paulo dilucidius scripsit in §. 1. Instit. de nox. act. An vero quia manumissionem liberi hominis præcedit mancipatio, in qua fiducia interponi solet (ex parte quidem emptoris aut revendendi remancipandique, aut etiam interdum manumittendi: ex parte vero mancipantis de indemnitate fiduciarii ob impensas ipsius actus, vel etiam ob actiones noxales, ceterasque ejus generis quibus alioqui ex persona liberi hominis teneri posset) hoc potius Papinianus significat, eum qui sibi noxæ dedi-

tum manumittit fiducia non teneri, quia non sponte manumittit: ut nec alias qui facto alterius coactus vendit, de evictione teneri solet nisi ex suo facto? Sed hoc fortasse subtilius est. Illud non minus, An filiusfamil. ita manumissus, in patris naturalis potestatem recidat, siquidem legi XII. tab. trina mancipatione satisfactum non est. Nam sane accepto pretio vendere non minus est quam aut non defendere, aut noxæ dedere. Et est quod hic filio magis ob noxiam imputetur. Ita frustra quæratur hoc casu, an is qui noxæ deditum auxilio Prætoris manumittit, jura sibi legitimæ successionis adquirat. Quod forsan non frustra quæri videretur in ceteris liberis qui una manumissione sui juris fiunt, si per omnia liberorum hominum manumissores patronis exæquarentur, & non edicto Prætoris enumeratæ essent certæ personæ. Et hic profecto neque gratuitum neque revera beneficium præstat, cum cogi possit, & nihil amplius quam operam suam vel invitus accommodat, quasi pretio recepto sartaque noxa l. ult. D. de obseq. parent. Hæc sunt ejus juris quod ille apud Gellium cum lance & licio evanuisse dicit, cujus tamen cognitio quanti sit momenti in ceteris partibus, ii demum intelligunt qui rivis & castellis ita utuntur ut fontes ipsos non negligant.

ULPIANUS libro XVIIII. ad edictum, sub titulo, Si fatebitur injuria occisum esse in simplum. Et cum diceret. RUPISSE [9] eum utique accipiemus qui vulneraverit, vel virgis, vel loris, vel pugnis cedit, vel telo cum aliovis genere cederet hominis corpus, * vel tumorem fecerit, vel ita demum si damnum datum est. De cetero si in nullo servum pretio viliorem deterioremve fecerit, ad Aquiliam cessat, injuriarumque erit agendum. Ergo & si pretio quidem non sit deterior factus servus, verum sumptus in salute ejus & sanitate facti sunt, in hæc nec mihi videtur damni * Aquilia lege posse.

9 *Rupisse*] Extant hæc in l. 24. §. rupisse. D. ad l. Aquil. sed verbis aliquantulum mutatis: ac vereor ne illa etiam quæ sequuntur, *Aquilia enim eas duntaxat ruptiones quæ damna dant, persequitur* (sic enim reponendum arbitror) non sint Ulpiani. Sane nec ea collector hic agnovit, qui alioqui aut continua dividere, aut divisa continuare non solet.

PAULUS libro singulari [10] & titulo de injuriis. GENERALITER dicitur injuria omne quod non jure fit. Specialiter alia est contumelia quam Græci * ΑΔΙΚΙΑΝ vocant. Nam cum Prætor noster adversum nos pronunciaret, injuriam nos accepisse dicimus. Unde apparet non verum esse quod Labeo [11] putabat, apud Prætorem injuriam ΥΒΡΙΝ duntaxat significare.* Communem omnibus enim juris est, quod semper adversus bonos mores fit, idque non fieri alicujus interest. Hoc edictum ad eam injuriam pertinet quæ contumeliæ causa fit. Fit autem injuria vel in corpore, dum cedimur: vel verbis, dum convitium patimur: vel cum dignitas læditur, ut cum matronæ vel prætextatæ comites abducuntur. Injuriarum actio aut legitima est, aut honoraria. Legitima ex lege duodecim tabularum. QUI injuriam [11] * alteri facit quinque & viginti sestertiorum pœna subit. Quæ lex generalis fuit libero trecentos servos CL. pœnam subito sextertiorum. *

10 *Paulus libro singulari*] Quonam? De injuriis. Sic sequentia utcunque suadent. Atqui nullus hoc titulo liber Paullo tribuitur in eo indice qui Pandectis præfixus est, in quo alii quidam notantur ex quibus nihil desumptum legimus. Et tamen hunc ipsum habuere compositores qui hæc ad verbum trans-

tulerunt in suas Institutiones sub tit. De injuriis, quem cum hoc loco conferre cuilibet, licet, & ex eo quod hic deest, supplere. Quod autem sequitur, sic fortasse non male restituetur, *Commune enim omni ei nomen injuriæ est*, quod & Francisco fratri charissimo suboluit.

11 *Labeo*] L. 15. D. de injuriis.

12 *Qui injuriam*] Hæc sunt verba legis ipsius XII. tab. in quæ sibi quisque pro arbitrio licere existimet. Quod sequitur de servo & libero, valde corruptum obscurumque est. Ego pertinere censeo ad illud legis caput quod de gravioribus injuriis fuit, quarum æstimatio hactenus frustra quæsita hinc fortasse non male disci poterit. Nam omnes quidem hujusmodi injurias non esse talione vindicatas, vel unus A. Gelii locus arguit, apud quem cum Phavorinus dixisset, *Nonne tibi quoque videtur nimis esse dilutum, quod de injuria punienda scriptum est,* SI INJURIAM ALTERI FAXIT XXV. ÆRIS POENÆ SUNTO? *Quis enim erit tam inops quem ab injuriæ faciendæ libidine* (sic legendum ex veteribus libris) XXV. *asses deterreant?* respondet noster Africanus non omnes injurias istis assibus quamvis librariis vindicatas. *Sed injurias*, inquit, *atrociores ut de osse fracto, non liberis modo, verum etiam servis factas impensiore damno vindicarunt: quibusdam autem injuriis talionem quoque imposuerunt.* Fuit vero & alius ejusdem legis articulus de injuriis, quo capite vindicabatur si quis carmen condidisset, quo alteri infamiam flagitiumve faceret. Fustis pœna, cujus Horatius meminisse videtur, nulla, ut opinor, fuit: & poetice dictum est cum significare vellet, abstinuisse pœnæ metu, tracta a canibus similitudine, ut & Helenio Acroni suboluit. Quin & histriones ipsos immunes verberum Augustus ipse responderat, quod Tacitus lib. 1. Annalium Tiberium sequutum refert. Quæ statuitur pœna in l. 5. §. si quis. D. de Injuriis, putatur esse ex lege Cornelia. Sed est magis ex ipsa lege Julia. ex SC. tamen esse dicitur in l. 21. D. de testib. l. 18. §. ult. D. qui test. fac. poss. Lex Cornelia ex tribus causis actionem dedit, quæ longe aliæ sunt. Sane Arnobius lib. 4. advers. gentes ob convitium petulans formulam ex edicto dari significat, & verissimum est. Qui locus revocat mihi in memoriam alium quendam non dissimilem M. Vellii Paterculi (sic enim apud Priscianum scribitur) ex posteriore volumine qui in B. Rhenani editione ita conceptus est. *Primus ille & utinam ultimus* (de Sylla loquitur) *exemplum proscriptionis invenit, ut in qua civitate petulantis convitii judicium historiarum ex alto redditur, in ea jugulati civis Reipublicæ constitueretur auctoramentum, plurimumque haberet qui plurimos interemisset, nec occisi hostis quam civis uberius foret præmium, fieretque quisque merces mortis suæ.* Quid alii supposuerint referre nihil attinet: ego sic lubentius legerim, *Petulantis convicii judicium injuriarum ex albo redditur.* Injuriarum nomen generale est, & habet sub se species multas. Nam est injuriarum judicium ossis fracti, & membri rupti, & carminis famosi. Itaque juridice loquitur qui dicit, Injuriarum petulantis convitii judicium, ut, legis Aquiliæ hominis occisi, &c. & leviorem speciem injuriæ complexus est quam summæ crudelitati opponeret, fortasse non omissurus & ipsius Syllæ legem si hanc quoque injuriæ speciem complexa esset. Gravius Seneca Corneliam de sicariis auctori objecit, cum de eadem re ageret in libello de divina providentia. *Videant*, inquit, *largum in foro sanguinem, & supra Servilianum lacum (id enim proscriptionis Syllanæ spoliarium est) Senatorum capita, & passim vagantes per urbem percussorum greges, & multa milia civium Ro. uno loco post fidem, immo per ipsam fidem trucidata. Quid ergo? Fœlix L. Sylla, quod illi descendenti ad forum gladio submovetur? quod capita Consularium virorum patitur ostendi, & pretium cædis per quæstorem ac tabulas publicas numerat! Et hæc omnia facit ille qui legem Corneliam tulit.* Quæ posteriora verba suadent ut apud Paterculum pro *Reipublicæ* legam non *Romani* (quis enim non hoc superesse videat?) sed e *Publico*: ut respondeat illis, *per Quæstorem & tabulas publicas*. Sed & paulo post ita legendum, *Nec tantum in eos qui contra arma tulerant, sed in multos insontes sævitum*, adeo perspicuum est ut probatione non indigeat.

IDEM

IDEM PAULUS eodem libro singulari, sub titulo quemadmodum injuriarum agatur. QUI autem injuriarum in quid aget [13], certum dicat quid injuriæ factum sit, & taxationem [14] ponat non minorem quam quanti vadimonium [15] fuerit. Certum dicit qui suo nomine demonstrat injuriam, neque ita ut per disjunctionem hoc aut illud accidisse comprehendat, sed ut necesse habeat aut unam nomini suo rem destinare [16], aut plures ita complecti ut omnes eas accidisse cogatur probare. Certum autem an incertum dicat, cognitio ipsius Prætoris est. Demonstrat autem hoc loco Prætor non vocem agentis [17], sed qualem formulam edat. Certum non dicit qui dicit pulsatum, si sit verberatus, sed & partem corporis demonstrat, & quem in modum, pugno puta, an fuste, an lapide, sicut formula posita est, QUOD AULI [18] AGERII PUGNO MOLA [19] PERCUSSA EST. Illud non cogitur dicere, dextra an sinistra, nec qua manu percussit. Ita si dicat infamatum se esse, debet adjicere quemadmodum infamatus sit. Sic enim & formula concepta est, QUOD NUMEDIUS NIGIDIUS ILLUM INMISIT AULO AGERIO INFAMANDI CAUSA.

13 *Qui autem injuriæ in quid aget*] Sic Vet. Cod. malo, *inquit*, ut ad Prætorem referatur. l. 7. D. eod.

14 *Et taxationem*] Esse hoc legum verbum Justinianus dixit No. 82. Pertinet vero hic locus ad id quod idem scribit de æstimatione injuriarum a Prætore permissa in §. pœna. Inst. eod. tit.

15 *Quanti vadimonium*] Si quidem satisdatio ipsa vel cautio judicio sisti certam summam continet. Nam & interdum ita vadimonium concipitur, *Quanti ea res erit*. De vadimonio etiam in actione injuriarum locus est in l. si eum. §. qui injuriarum. D. Si quis caut.

16 *Unam nominis suo re destinare*] Non inficior ad hanc veterem scripturam propius ita legi posse, *Unam nomini suo rem destinare*, sed illud malim. *Unam nomine suo rem designare*.

17 *Non vocem agentis*] Vocatio in jus actionis editionem præcessit, sequuta est ipsa actio litisque contestatio. Immo & in jure ad album plerunque actio edi solebat. Itaque recte Justinianus omnium actionum instituendarum principium ab ea parte edicti proficisci ait, quæ est de in jus vocando. Quem & ipse ordinem in vetere jure digerendo religiose sequutus est.

18 *Quod Auli*] Hoc fuisse solemne verbum in formulis actionum, & alii notarunt & hic locus plenissime probat. Sic & apud Fab. lib. 6. c. 8. *Colaphum tibi ducam, & formulam scribam. Quod caput durum habeas*. Exempla sunt ex libris nostris præter jam notata in l. 17. §. 1. D. de in rem vers. l. 2. D. Quod juss. l. 133. D. de verb. oblig. l. 21. §. ult. D. de negot. gest. l. 47. de ædilit. edict. l. ult. D. si quadru. paup. fe. di. l. 26. §. neque D. de nox. act. l. 1. §. an pater. D. de fur. l. 1. §. si is qui navem, & l. 5. D. de exercit. act. Fuit & in exceptionum formulis usitatum, Quod præjudicium non fiat, Quod metus causa. Inst. de excep. Quod non vi l. 1. §. 1. & §. denique l. 7. §. bellissime. & §. seq. D. Quod vi aut clam. l. 1. §. sunt qui. D. Ne quid in loco publ. Quod facere possim l. 7. & l. 14. in fine D. de except. & infra. Quod rem sestertiorum, &c. Sed & in conceptione stipulationum, Quod ego decem credidi. l. 47. D. de rei vind. l. 42. D. de fidejuss. l. 1. §. si manumisero. D. Quar. rer. act. non dat. l. 8. §. 1. D. de pignerat. act. l. 122. §. Flavius. l. 135. §. Seia. de verb. oblig. l. 15. D. de acceptil. l. 58. D. de rei vindic. Quo pertinent & illa in testamentis quorum exemplum extat in l. 19. D. liberat. leg. Unde & apud Cice-

ronem in orat. pro Quintio illa verba, *ut sibi Quintius judicatum solvi satisdet ex formula, Quod ab eo petat, &c.* Non modo ad actionis sed & ad satisdationis formulam referri possunt, & melius quidem quam ad edictum ipsum, quamvis constet ad exemplum etiam edicti actiones fere conceptas. Illud fortasse non usque adeo obvium, in conceptione formularum non semper Caïum Seïumque, aut Titium ac Mævium, sed & Agerium actoris, Nigidum rei nomen sustinuisse. Cujus moris in acceptilationis Aquilianæ formula reliquiæ extant: & in l. tutor. §. 2. D. de usur. Agerio Gaïus Seïus conjungitur. Sed de tota ea veteris juris parte expectamus votis multis tractatum quem B. Brissonius celeberrimum ingenium fori nostri jampridem pollicetur, cui utinam ea rerum prolatio tandem aliquando volenti eveniat, quam summa ipsius eruditio ingeniique singularis dexteritas meretur, & studiosorum utilitas expostulat.

19 *Mala*] Vet. Cod. *Mola*.

PAULUS libro Sententiarum sub titulo ad legem Corneliam de sicariis & veneficis. CAUSA mortis [10] idonea non videtur, cum læsus homo post aliquos dies officium diuturnæ vitæ retinens decessit, nisi forte fuerit ad necem cæsus, aut lætaliter vulneratus.

10 *Causa mortis*] Hæc sententia indicat jure P. R. non fuisse certum dierum numerum, sed hoc totum Quæsitoris & Judicum arbitrio permissum. Pertinet vero magis ad titulum proximum nisi quod de libero homine loquitur. Novum vero non est in hujusmodi eclogis esse quædam capita fugitiva: qualia multa in libris nostris Doctor meus adnotavit, quibus & hæc addi possunt, l. 1. & 2. D. de cess. bon. l. 3. D. Qui pet. tut. l. ult. D. de loco publ. l. 4. C. de probat. Sane in l. Labeo, in fi. D. de statu lib. quod ex Pactumeio Clemente traditur, ad titulum non satis pertinet, nisi ex priori dictione repetita syllaba cum superioribus conjungatur hoc modo, *dedisset: & Pactumeius Clemens, &c.* At in l. 5. §. utrum D. si ususfr. pet. quod Ulpianus adjecit *non servitutem*, quamvis a proposita quæstione alienum videatur, ideo tamen adjectum est, ne sententiam Juliani de servitute probasse argueretur. Quod alias fortasse amplius exponemus.

INCIPIT
DE JURE ET SÆVITIA DOMINORUM.

MOYSES DICIT.

III. SI * QUIS [1] *percusserit servum aut ancillam virga, & mortuus fuerit in manibus ejus, judicio vindicetur. Quod si supervixerit die uno, aut duobus, non vindicabitur. Pretium enim ipsius est.*

1 *Si quis*] Exod. XXI. hanc vero dierum interpretationem Constantinus sustulit in l. 1. C. de emendat. serv. ut & Zeno in l. penult. C. de incest. nupt. a Moysis lege nonnihil recessisse videri potest.

PAULUS libro Sententiarum sub titulo ad legem Corneliam de sicariis & veneficis. Dicit. SERVUS si plagis defecerit, [2] * nisi id dolo fiat *, dominus homicidii reus non potest postu-

lari. Modum enim castigandi & in servorum cohercitione placuit temperari.

² *Nisi id dolo fiat*] Hoc igitur casu reus erit dominus homicidii: sed punietur tanquam homicida servi, non ut homicida liberi hominis. Punietur autem ex lege Cornelia non ex plebiscito.

ULPIANUS libro octavo de officio Proconsulis, sub titulo de dominorum sævitia. * SI dominus ³ in servum sævierit, vel ad pudicitiam turpemque violationem compellat, quæ sint partes Præsidis ex rescripto Divi Pii ad Aurelium Marcianum Proconsulem Bæticæ manifestatur: Cujus rescripti verba hæc sunt. * Dominorum ⁴ quidem " potestatem in servos suos inlibatam esse oportet, nec cuiquam ho- " minum jus suum detrahi. Sed dominorum interest ne auxilium con- " tra sævitiam, vel famem, vel intolerabilem injuriam denegetur iis " qui juste deprecantur. Ideoque cognosce de querelis illorum qui ex " familia JulI Sabini ad statuam confugerunt, & sive durius habiti quam " æquum, * vel infamiæ injuria ⁵ adfectos cognoveris, venire jube, ut " in potestatem Sabini non revertantur. Quod si meæ constitutioni * " fraudem fecerit ⁶, sciet me admissum severius exsecuturum. Divus etiam Adrianus ⁷ Umbram quandam matronam in quinquennium relegavit, quod ex levissimis causis ancillas atrocissime tractaret. Item Divus Pius ad libellum Alfi Juli rescripsit hæc verba. Servorum ob- " sequium non solum imperio, sed & moderatione, & sufficientibus " præbitis, & justis operibus contineri oportet. Itaque & ipse ⁸ curare " debet juste ac temperate & vos tractare ut & facili requirere ⁹ eo pos- " sit, nisi apparuerit vel in parente inpendiis esse, vel atrociorem do- " minationem sævitiam exercere necesse habeat Proconf. v. c. ne quid " tumultuosius contra accidat; prævenire se, & ex mea jam auctoritate " ad alienandos ¹⁰ eos conpellere. Gravione & Romulo. Conss. "

³ *Si dominus*] Extat & in l. 2. D. de his qui sunt sui vel al. jur. & in Instit. mutatis etiam nonnullis, quæ nihil necesse putavimus singillatim notare.

⁴ *Dominorum*] Non fuerunt ante has Constitutiones impunitæ dominorum in servos injuriæ. Nam Seneca lib. 3. de benef. *Potest*, inquit, *servus dare beneficium domino si ab eo potest injuriam accipere. Atqui de injuriis dominorum in servos qui audiat positus est, qui & sævitiam, & libidinem, & in præbendis ad victum necessariis avaritiam compescat.* Lege quoque Petronia dominis potestas ablata est suo arbitratu servos dandi ad depugnandas bestias l. 11. §. ult. D. ad l. Cornel. de sic. Sed & apud Græcos servorum fortunæ humaniter consultum Athenæus eleganter ostendit lib. 6. Dipn. capite 7. prolatis in ea rem Hyperidis, Lycurgi & Demosthenis verbis.

⁵ *Infamiæ injuria*] Sic Vet. Cod. & fortasse recte si ad inpudicitiam referatur.

⁶ *Fraudem fecerit*] Veluti si cum emptore pactus sit ut servum redhibeat. Theoph.

⁷ *Divus etiam Hadrianus*]. Spartianus in ejus vita, *Servos*, inquit, *a dominis occidi vetuit, eosque jussit damnari per judices si digni essent.* Divus etiam Marcus domino servum accusare permisit ut Gaius notat lib. 1. Inst. l. servos. D. de accusat. De servorum vero criminibus cognoscebat Romæ quidem Præfectus urbi, in Provinciis Præsides, ut idem auctor est, & probat l. 1. §. si quis

servum. Et §. quod autem D. de off. P.V. l. 24. §. ult. D. de pig. act. l. 9. D. de manumiss.

[8] *Itaque & ipse*] Hic locus valde corruptus est, & fortasse non infeliciter ita restituetur, *Itaque & ipse curare debes juste ac temperate tuos tractare, ut & facile requirere eos possis, ne si apparuerit vel imparem te impendiis esse, vel atrociorem dominatione sævitiam exercere, necesse habeat Procos. V. C. ne quid tumultuosius contra accidat, prævenire te, & ex mea jam auctoritate ad alienandos eos compellere. Clabrione & Omullo Conss.* Cujus loci emendationem aliqua ex parte Nic. Fabri viri optimi indicio acceptam referre non ingratum est.

[9] *Requirere*] Fugitivos scilicet.

[10] *Ad alienandos*] Bonis conditionibus. Itaque justo pretio vendere compelletur arg. l. 4. §. 2. D. de in di. addict. & de evictione cavere: quamvis alias nemo cogatur rem suo pretio vendere, & qui invitus vendit, de evictione non promittat l. 8. §. ult. & l. seq. D. de act. rer. amot. l. 35. § petitor. l. 70. D. de rei vindic.

GREGORIANUS [11] libro XVIIII. sub titulo de accusationibus. IMPP. DIOCLITIANUS & Maximianus Augusti Aurelio Sacrato militi. Cum servum tuum vi ægritudinis graviter oppressum fati munus implesse proponas, propter inmoderatam castigationem calumniæ causationem emergere, innotitiæ [12] ratio, cujus fiduciam geris, non permittit. Prop. Non. Decemb. Diocletiano A. III. & Aristone Conss.

[11] *Gregor. lib. XVIIII.*] Hic numerus mihi valde suspectus est.
[12] *Innotitiæ*] Innocentiæ.

Explicit Titulus de Dominorum sævitia cohibenda.

INCIPIT DE ADULTERIO.

MOYSES DIXIT.

IIII. QUICUNQUE [1] *mœchatus fuerit cum muliere proximi sui, morte moriatur qui mœchatus fuerit & quæ mœchata fuerit. Quod si aliquis seduxerit virginem non desponsatam & stupraverit eam, ducat eam sibi in uxorem. Quod si renuerit pater ejus & noluerit eam dare illi in uxorem, pecuniam inferet patri in quantum est dos virginis.*

[1] *Quicumque*] Levit. XX. Deuteron. XXII. Exod. XXII.

PAULUS libro singulari de adulteriis sub titulo. BREVEM interpretationem de adulteris cohercendis facturus per ipsa capita ire malui, ordinemque legis servare. Et quidem primum caput legis Ju-
* liæ de adulteriis prioribus legibus pluribus abrogat [*]. Secundo vero [*]
* capite permittit pater filias suas quas in potestatem [*] habet, ut in ea quæ auctore cum in potestate esset viro in manum convenerit, adulterum domui suæ generive sui deprehenderit, in quem eam rem so-

cerum adhibuerit, ut is pater cum adulterum sine fraude [5] occidat, ita ut filiam in continenti occidat.* Invidia autem [6] filia qui adulterum deprehensum occiderit, & in continenti filiam, licito jure hoc factum Marcellus libro XXXI. Digestorum scribit. Auctoritate quoque [7] pater posse interficeret vel Cons. verum vel patronum suum in filiam adulterum deprehenderit, eodem libro Marcellus probat. Sed si filiam non interfecerit sed solum adulterum, homicidii reus est. Si ex intervallo [8] filiam interfecerit, tantundem est, nisi persequutus interfecerit. Continuatione enim animi videtur legis auctoritate fecisse.

2 *Prioribus legibus pluribus abrogat*] An *derogat*, ut Ulp. dixit de lege Aquilia, an potius *obrogat?* Nam & sic apud Livium ubi vulgo scriptum legitur lib. 9. *Et quia ubi duæ leges sunt, semper antiqua abrogat nova*, in vetustiss. exemplari scriptum lego, *obrogat:* & apud Lactant. lib. 6. div. Inst. sic Ciceronem scripsisse alias monuimus, *huic legi neque obrogari fas est; neque derogari ex ea aliquid licet, neque tota abrogari potest.* Verum reperio veteres quoque ita loquutos. Auctor libelli de viris illustribus. *Minutio*, inquit, *Rufo Trib. legibus suis abrogante*, & paulo post de Apuleio Saturnino, *huic legi multis nobilibus abrogantibus.* Ovidius 2. de Tristib. *Et nimium scriptis abrogat ille meis.* Sed Modestinus noster longe apertius in l. 102. D. de verb. signif. *Abrogatur legi cum prorsus tollitur.* Itaque veterem scripturam non temere violandam censeo: quamvis, ut verum fatear, & in illis Plinii locis obrogandi verbum lubentius reposuerim.

3 *Secundo vero*] Hoc caput sic restituo, *Secundo vero capite permittit patri, si in filia sua quam in potestatem habet, aut in ea quæ eo auctore cum in potestate esset viro in manum convenerit adulterum domi suæ generive sui deprehenderit, inque eam rem socerum adhibuerit, ut is pater eum adulterum sine fraude occidat, ita ut filiam in continenti occidat.* Quod ait, *inque eam rem socerum adhibuerit*, videtur pertinere ad filiam quæ eo auctore cum in potestate esset, viro in manum convenit. Cujus juris quod jam in manum conventio evanuisset, nulla sunt, quod sciam, in hoc tractatu apud Justinianum vestigia. Nam quod Ulpianus ait in l. 23. § 1. D. eod. ad priorem illam capitis partem non pertinet.

4 *Ait, in potestatem*] Sic Vet. Cod. atque ita etiam M. Tullium locutum Gellius auctor est lib. 1. cap. 7.

5 *Sine fraude*] Sine periculo, impune, ut ex jure Servius notat, qui & illud addit ad XI. Æneid. in optimo libro meo, Fraudem veteres pœnam vocasse ab eo quod præcedit id quod sequitur: citatque hoc M. Tullii ex Cornelianis, *Ne fraudi sit ei qui populum ad concionem vocarit.* Quod in editis exemplaribus frustra quæretur.

6 *Invidia autem*] Sic Vet. lib. Sed nemo non fateatur sic potius scriptum a Paulo, *In vidua autem.* Quod si verum est, sane fateamur in occisionem filiæ viduæ patrem habuisse jus præcipuum, siquidem & hoc jus sic recte exprimitur. At in accusationem filiæ viduæ non habet pater jus præcipuum l. 22. §. 1. D. eod. Jus vero præcipuum in eo etiam est ut intra sexaginta dies ejus voluntas expectetur, nec ulli alii interea agendi potestas fiat l. 14. §. 2. D. eod. itemque ut jure patris accusans non facile calumniæ pœna adficiatur. Qua de re mox dicetur.

7 *Auctoritate quoque*] Legi potest, *Auctoritate quoque paterna*, potest & sic, *Auctoritate quoque legis patrem posse interficere vel Consularem vel Patronum suum si in filiam.* Pertinent vero hæc ad interpretationem eorum verborum. *Eum adulterum:* circa quæ & idem olim ex sententia legis quæsitum est. Sed verba ipsa conditionem adulteri non distingunt l. 24. §. 1. D. eod. tit. Papiniano quidem in patronum durum visum est l. 38. §. penult. forsan quod ad jus mariti attinet, cujus impetui & calori minus lex concessit quam paterni no-

minis pietati. Atque hæc quidem ita temperari possunt. Placet tamen Cl. Puteani conjectura qui hunc locum sic potius emendat, *Vel Consularem vel Pratorium si eum in filiam adulterum deprehenderit.*

[8] *Si ex intervallo*] Veteris libri scriptura hæc est. *Sed intervallum filiam int. t. e. nisi persequatur illum interfecerit. Continuationem enim animi videtur legis auctoritatem fecisse.* Huc pertinet l. 23. §. ult. & l. 32. D. eod. Auctoritate legis dixit ut & Alexander in l. 4. C. eod. tit.

IDEM PAULUS eodem singulari libro & titulo. CERTÆ autem enumerantur personæ, quas viro liceat occidere in adulterio deprenhensa uxore, quamvis uxorem non liceat. Ergo secundum leges [9] viro etiam filio familias permittitur etiam domi suæ deprehensum adulterum interficere servum, & eum qui auctoramento rogatus [10] est ad gladium, vel etiam illum qui operas suas ut cum bestiis pugnaret, locavit. Sed & judicio publico damnatum licere interficere in adulterio deprehensum, vel libertinum vel suum vel paternum, & tam civem Romanum quam Latinum. Sed & patris & matris, & filii & filiæ libertum permittitur occidere: quo loco & deditius [11] habeatur. Debet autem profiteri apud eum cujus jurisdictio est eo loco ubi occidit, & uxorem dimittere. Quod si non fecerit, impune non interficit. Sciendum est autem Divum Marcum & Commodum [12] rescripisse, eum qui adulterum inlicite interfecerit, leviori pœna puniri. Sed & Magnus Antoninus [13] pepercit [14] eis qui adulteros inconsulto calore ducti interfecerunt. Et reliqua.

[9] *Secundum leges*] Ex legis Juliæ verbis quæ filiumfam. maritum ab eo qui sui juris est non separant. l. 6. §. 2.

[10] *Auctoramento rogati*] De auctoratis alibi diximus. Sed quæri posset unde origo verbi. Ego ad illud Plutarchi problema lubens refero, cujus & superius meminimus, ut ne viderentur privato jure contra fas arma tractare, sacramento quodam & religione in eam rem auctoratos esse.

[11] *Quo loco & deditius*] Si de libertino dediticio accipias, frustra adjectum videbitur. Ego deditium potius accipio liberum hominem noxæ deditum, cujus inter servos & libertos media quædam conditio est. Et videntur veteres juris auctores nomen ab eodem fonte sic variasse ambiguitatis discernendæ gratia. Quod & in aliis factum Sosipater notavit in Grammaticis.

[12] *Divum Marcum & Commodum*] L. 38. §. Impp. D. eod. tit. Illud non erit alienum hoc loco annotare, quod Divi Marci & Commodi rescriptum extat in l. 14. D. de off. præs. Divis fratribus passim tribui. l. 13. §. ult. D. eod. & l. penult. D. de lege Pomp. de parricid. Nam & Verus Commodus dicebatur. Sed hic Commodus M. F. exaudiendus est.

[13] *Magnus Antoninus*] Caracalla, qui corpore Alexandri Macedonis conspecto Magnum atque Alexandrinum se jussit appellari.

[14] *Pepercit*] Sic & Ulpianus dixit ignosci marito in l. 3. §. si maritus. D. de SC. Silan. At ego a D. Pio ultimum quidem supplicium remissum, pœnam tamen inrogatam video, sed molliorem D. l. 38. & l. 1. §. ult. D. ad leg. Corn. de sic. Et hoc quoque parcere atque ignoscere est. Tandem vero ferrum maritis in omnes porrectum est Novella const. Majoriani de adulteriis, quam & plerique omnes populi adprobarunt. Cujus juris vestigia quædam notasse memini inter ea fragmenta quæ discordantium Canonum Concordiæ nomine Gratianus collegit 33. q. 2. Can. Inter.

IDEM PAULUS eodem libro singulari & titulo. JURE [15] ma-

riti vel patris qui accusat, potest & sine calumniæ pœna [16] vinci: si jure extranei accusat, potest calumniæ pœna puniri, sed tantum post duo menses. Intra quatuor menses utiles expertus, licet talis sit qui alias accusare non possit, ut libertinus [17], aut minor [18] viginti quinque annorum, aut infamis, tamen ad accusationem admittitur, ut & Papianus libro XV. scripsit.

[15] *Qui jure*] Jure mariti sine calumnia vir accusare potest, l. 37. D. de minoribus. Notandum est quod ait. *potest*. Nam & potest calumniæ pœna victus adfici. Et hoc est quod dicitur, Jure mariti accusantem calumniæ periculum non evitare, &, sine periculo calumniæ non posse agere. l. 4. §. ult. & l. 3. D. ad leg. Jul. de ad. videlicet si evidens ejus calumnia apparuerit. Verum non facile ei hoc jure accusanti calumniæ pœna irrogabitur, ut fit in eo qui jure publico accusat. l. 15. §. lex. D. eod. l. 2. C. Qui accusar. non poss. Sic hæc διαφωνία temperanda est.

[16] *Sine calumniæ pœna*] Calumniatoribus sive ex lege Remmia seu qua alia frontem inuri solitam constat. Sed quæ fuerit illa litera jam diu quæsitum est, de quo nihil habeo certius quam quod Julianus in Antiochico sic scribit, εἶτα, ὡς ἐκ τοῦ πώγωνός μου πλέκειν σχοινία, καὶ ὅτι πολεμῶ τῷ χῖ. πόθος δὲ ὑμᾶς εἰσέρχεται τοῦ κάππα, καὶ ὑμῖν γε οἱ πολιοῦχοι τῆς δὲ τῆς πόλεως θεοὶ διπλοῦν δοῖεν, ὅτι πρὸς τῷ τὸ καὶ τὰς ἀστυγείτονας ἐσυκοφαντήκατε πόλεις ἱερὰς καὶ ὁμοδούλους ἐμοί. Quod si quis putet Græcorum esse illud K, discat & veteres Romanos Kalumniam scripsisse non calumniam, & hac quoque litera pro singulari usos cum idem significare vellent. Hoc & Terentius Scaurus, & Velius longus, & Diomedes de Orthographia tradidere. Sed propius ad Julianum Isidorus lib. 1. Eth. de notis juridicis disserens, per duo KK calumniæ causa significari scribit. Fabius quoque lib. 1. Inst. ipsam nominum notam esse ait. Et quando totus ille Fabii locus mirum in modum deformatus est, operæ precium fecero si hic eum integriorem adscripsero. K, inquit, *& ipsa quorundam nominum nota est & Q. cujus similis effectu specieque (nisi quod paullulum a nostris obliquatur) Kappa apud Græcos, nunc tantum in numero manet, & nostrarum ultima qua tam carere potuimus quam Psi non quærimus*. Quæ si quis cum impressis conferat, facile intelliget quid nos in eis restituendis cum ex veterum librorum scriptura, tum ex non incertis conjecturis præstiterimus. Sed quid vetat & Velii locum ex Puteani nostri codice adjicere? Est enim sane quam elegans, necdum, quod sciam, integre a quoquam editus. Sic igitur Longus. *Hinc supersunt ex multis K. & C. & Q. de quibus quæritur an scribentibus sint necessaria. Et qui K. expellunt, notam dicunt esse magis quam literam, qua significamus Kalumniam, Kaput, kalendas hac eadem nomen Cato notatur: non magis igitur in numero literarum esse oportet, quam illam notam 7. qua Centuria, & quam ɔ conversum quo Caia significatur: quod nota genus videmus in monumentis, cum quis libertus mulieris ostenditur. Caias enim generaliter aspicis omnes mulieres accipere voluerunt.* Ubi pro *Catonis*, *Kæsonis* nomen ex Scauro reponendum est. Sed & illud, *Aspicis*, vereor ne non pro *Auspices* scriptum sit. Pertinet enim is locus ad veterem nuptiarum ritum quo auspicibus adhibitis Caius Caiam ducebat, & verisimile est quod Plutarch. ἐν αἰτίοις scribit, εἰσάγοντας τὴν νύμφην hæc verba præeuntes suggessisse. *Ubi tu Caius ego Caia*, ad auspices esse referendum. Sane Fabius cum de Caiæ nota idem tradidisset, subjecit, *Quia tam Caias vocitatas esse quam Caios ex nuptialibus sacris apparet.* At nos jam paulo longius quam par fuit fortasse excucurrisse videbimur. Nulla tamen homini studioso discendi occasio importuna esse solet. Et nobis hoc saltem luxu interdum genio indulsisse, condonabitur.

[17] *Ut libertinus*] Patronum ex lege Julia publicorum judiciorum l. 8. in fine D. de accusat. vel quemlibet si rem sestertiorum triginta milium, aut filium non habeat, ut proximo responso continetur.

[18] *Aut minor*] Hoc est ex verbis legis ipsius Juliæ de pudicitia l. 15. §. lex Julia. D. eod.

PAPIANUS libro XV. responsorum sub titulo ad legem Juliam de adulteris. CIVIS Romanus qui sine connubio [19] sibi peregrinam in matrimonio habuit, jure quidem mariti eam adulteram non postulat, sed ei non opponetur infamia, vel quod libertinus rem sestertiorum triginta milium aut filium non habuit, propriam injuriam persequenti.

[19] *Qui sine connubio*] Connubium est jus legitimi matrimonii, ut recte Servius definit. Itaque cum peregrino connubium non est. Seneca lib. 4. de benefic. *Promisi tibi filiam in matrimonium: postea peregrinus apparuisti. Non est mihi cum extraneo connubium.* Itaque jure mariti peregrinus non accusat. Sed accusat tamen jure quodam hominum καὶ ἐξ ὁμολογίας, ut Africanus eleganter ex Homero arguit in l. 13. §. 1. D. eod. nec ei opponetur infamia, quæ alias justa fuit exceptio etiam in civilibus causis. §. ult. Inst. de except. non hæc, Quod libertinus rem HS XXX aut filium non habeat, quæ una fuisse videtur ex illis præscriptionibus legis Juliæ de adulteriis & maritandis ordinibus, de quib. in l. 15. §. penul. D. hoc tit. aut fortassis etiam legis Juliæ & Papiæ quod ad filium adtinet. Nam privilegia liberorum ex illis fere sunt legibus. l. 2. D. de minorib. Denique nulla præscriptio objicitur suam injuriam vindicanti. Immo & hodie cessant omnia illa præstigia versuti juris, ut ait l. 28. & l. 32. C. hoc tit. Est & de præscriptionibus ex lege Julia locus in l. 5. D. de accusat. ubi hæc verba *Præscriptione utetur*, sic accipio, utetur exceptione mulier. Ne in præjudicium servus aut accusetur aut torqueatur, l. 33. D. ad leg. Jul. de adult. in qua idem omnino rescriptum referri existimo. Cui consequens est eo casu a muliere nupta initium accusationis fieri.

PAULUS libro singulari & titulo quo supra. IN uxorem adulterium [20] vindicatur jure mariti, non etiam sponsam. Severus quoque & Antoninus ita rescripserunt.

[20] *In uxorem adulterium*] Vet. Cod. *adulterum*, male. Sane de sponsa quæstio est, quæ simplicius ita definietur: In sponsam adulterium jure mariti vindicari non posse ex lege Julia quæ de uxore & nupta loquitur: Divi tamen Severus & Antoninus rescripserunt etiam hoc vindicandum, & ex hoc rescripto quasi sponsa jure quoque præcipuo accusatur, l. si uxor. §. Divi. juncto §. si minor. in fine. D. ad leg. Jul. de adult. Atque ita intelligenda videtur l. 9. C. eod. tit.

PAPIANUS LIBRO singulari de adulteriis [21]. QUÆREBATUR an pater emancipatam filiam jure patris accusare possit. Respondit. Occidendi quidem facultatem Lex tribuit eam filiam quam habet in potestatem, aut eo auctore [22] in manum convenit: sed accusare jure patris ne quidem emancipatam filiam pater prohibetur.

[21] *Papianus libro sing. de adulter.*] Hic liber continuit responsa quæ ad legem Juliam de pudicitia pertinebant. Sed & alios Responsorum libros Papinianus scripsit de variis consultis.

[22] *Aut eo auctore*] Vet. lib. *aut eum auctorem.* Ergo non qui jure præcipuo accusare potest, & occidere potest. Sed nec qui occidendi jus habet, jus præcipuum in accusationem habet, ut in vidua dictum est. Cæterum hic locus arguit, emancipatam filiam jure patris accusari posse, quamvis vidua non possit. Scævola tamen cum de jure patris ageret, eam posuit quæ in potestatem esset

l. 14. §. pen. verum in his quæ simul consistere possunt, non qui unum dicit & alterum tollit: & est Muciani ingenii de jure aperto præcise ad propositum respondere, ut in l. 34 §. ult. D. de pignorib. si modo Florentina scriptura retineatur.

PAPIANUS eodem singulari & titulo. CUM patri lex Regia [23] dederit in filiam vitæ necisque potestatem, quod bonum fuit [24] lege comprehendi, ut potestas fieret etiam filiam occidendi, vellem mihi rescribere. Nam scire cupio. Respondit. Numquid ex contrario præstat nobis argumentum hæc adjectio ut non videatur lex non habenti dedisse, ut [25] videatur majore æquitate ductus adulterum occidisse, cum nec filiæ pepercerit.

[23] *Cum patri lex Regia*] Atqui jus patriæ potestatis moribus receptum dicitur l. 8. D. de his qui sunt sui vel al. jur. Sed non est novum quæ veteribus primum legibus introducta sunt, moribus adscribi, maxime cum de utendi ratione agitur, quæ tota ex moribus pendet. Sic & substitutio pupillaris quæ jure potestatis fit, moribus fieri dicitur. Sic furiosis & prodigis ex XII. tab. curator datur; at moribus fit interdictio, quæ & ipsa ex lege XII. tab. fieri dicitur. Et sane quædam sunt jura patriæ potestatis, quæ non tam ex verbis ipsis legis, quam ex interpretatione & auctoritate Prudentium quasi per consequentiam, aut ex plurium annorum observatione tacito populi consensu obfirmata manarunt. At potestatem ipsam vitæ necisque in liberos ex lege Regia esse hic locus aperte confirmat. Quod & Dionys. Halicarnas. tradit, & Ulpianus noster in XII. tabulas translatum testatur, ut pleraque alia ex Regum legibus. Frustra vero Papiniano hæc quæstio proposita fuisset, si non idem quoque jus eo tempore obtinuisset. Quod si verum est, & Tribonianus pro præsenti præteritum tempus supposuit in l. in suis D. de lib. & post. her. inst. Sane quidem sub Augusto exemplum est judicii paterni & domestici in filium, cujus & ipse Princeps pars fuit, apud Senecam lib. 1. de Clement. ut non inmerito idem auctor parentes Magistratus domesticos appellarit lib. 2. de benefic.

[24] *Quod bonum fuit*] Sic etiam scriptum est. In l. 3. & l. 10. D. de bon. poss. contr. tab. l. 13. §. aliquando D. ad SC. Vell.

[25] *Dedisse, ut*] Fortasse melius, *dedisse, set ut*. Hoc velle videtur Papinianus, legem Juliam non tam dedisse patri jus necis in filiam, quam necessitatem imposuisse filiam occidendi, si quidem & adulterum vellet occidere. Et recte, *hac adjectio*. Nam si quis verba ipsa legis expendat, hoc maxime agit, ut impune adulterum pater occidere possit: adjicit tamen veluti temperamentum quoddam nimii caloris, dum modo filiam in continenti occidat. Non dat igitur lex jus occidendi filiam cum adultero, sed adulterum potius cum filia, l. 20. D. eod. & est filia ipsa ut ita dicam, in conditione magis quam in dispositione.

IDEM. Si pater qui adulterum occidit, & filiæ suæ pepercit, quæro quid adversus eum sit statuendum? Respondit. Sine dubio iste pater homicida est. Igitur tenebitur lege Cornelia de sicariis. Plane si filia non voluntate patris, sed casu servata est, non minimam habebit defensionem pater, quod forte filiam [26]. * Nam lex ita punit homicidam si dolo malo homicidium factum fuerit. Hic autem pater non ideo servavit filiam quia voluit, sed quia occidere eam non potuit.

[26] *Quod forte filiam*] Desunt quædam hujusmodi, *quod forte filia effugit, aut casu evasit.*

PAPIANUS idem. SI maritus uxorem ſuam in adulterio deprehenſam occidit, an in legem de ſicariis incidit, quæro. Reſpondit. Nulla parte legis marito uxorem occidere conceditur. Quare ea parte
* contra legem feciſſe eum non * dubitantur non ambigitur [17]. Sed ſi de pœna tractas * non his quæ aliquid ejus honeſtimo calori permittetur, ambigitur. Sic dicit non dubitantur, ut non quaſi homicida puniatur capite vel deportatione, ſed uſque ad exitium [18] pœna ejus ſtatuitur.

17 *Non dubitantur non ambigitur. Sed ſi deponas*] Sic Vet. legendum videtur, *non dubitatur. Sed ſi de pœna tractas quin aliquid ejus honeſtiſſimo calori permittatur, non ambigitur. Sic dicit, non ambigitur, non ut quaſi, &c.* Hæc autem poſteriora verba videntur eſſe collectoris, vel potius Pauli, aut alicujus eorum qui ad Papinianum notas ſcripſerant, quarum auctoritatem Theodoſius & Valent. infirmarunt in l. 1. C. Th. de reſponſ. Prud. Juſtinianus reſtituit adempta etiam Papiniano ſententiæ prærogativa, immemor ipſe judicii ſui quod etiamnum extat in l. cum acutiſſ. C. de fideic.

18 *Uſque ad exitium*] Leg. *exilium* l. 4. C. ad leg. Jul. de adult. l. 1. §. ult. D. ad leg. Corn. de ſic.

ITEM SIC. DE mancipiis alterius marito vel patre accuſante [29] quæſtionem habendam palam eſſe: An idem extraneo accuſatori permitti debeat, quæro. Reſpondit. Poteſt videri ea ratio fuiſſe permittendi iſtis perſonis de ſervis quæſtionem habere, ut diligentius dolorem animi ſui, item injuriam lecti [30] & domus, non tranſlaticie perſequerentur. Sed quoniam [31] non facile tale delictum ſine miniſterio ſervorum admitti creditum eſt, ratio eo perduxit, ut etiam extraneo accuſante mancipia quæſtioni tormentorum ſubjicerentur a Judicibus.

29 *Marito vel patre accuſante*] Etiam jure publico ſive extranei. Sed hoc eſt ex conſtitutionibus l. 6. C. eod.

30 *Injuriam lecti*] Vet. *lex*, corrupte. Conſtantinus dixit Genialis lecti in l. 30. C. eod. tit. ut & alii auctores multi.

31 *Sed quoniam*] L. 17. D. de quæſtionib.

PAULUS libro * Sententiarum [32] ſub titulo de adulteriis. PERMITTITUR tam adoptivo quam naturali patri, adulterum cum filia cujuſque dignitatis domi ſuæ vel generi ſui deprehenſum ſua manu occidere. Filiusfamiliæ pater ſi filiam in adulterio deprehenderit, verbis quidem legis prope eſt ut non poſſit [33] occidere, permittitur tamen etiam ei ut occidat. Maritus in adulterio deprehenſos non alios quam infames & eos qui corpore quæſtum faciunt, ſervos etiam & libertos [34], excepta uxore quam prohibetur, occidere poteſt. Maritum qui uxorem deprehenſam cum adultero occidit, quia hoc impatientia juſti doloris admiſit, lenius puniri placuit. Occiſo adultero dimittere ſtatim maritus debet uxorem, atque ita triduo proximo profiteri cum quo adultero, & in quo loco uxorem deprehenderit. Inventa [35] in
* adulterio uxore maritus ita demum adulterum maritus occidere poteſt, ſi eum domi ſuæ deprehendat. Eum qui in adulterio deprehenſam uxorem non ſtatim dimiſerit, reum lenocinii poſtulari placuit.

Servi vero tam mariti quam uxoris in causa adulterii torqueri possunt: nec his libertas sub specie [16] inpunitatis data valebit.

[12] *Paulus libro Sent.*] Leg. *libro secundo sententiarum*, & quæ sequuntur sic supplenda sunt ex l. 22. D. hoc tit. *Permittitur tam adoptivo quam naturali patri.*

[13] *Prope est ut non possit*] Et sic Papinianus respondit in l. 20. Sed Jurisconsultis diversas inter se opiniones tueri concessum est, ut Fabius quodam loco ait. Atque utinam hæc eadem libertas conscientiæ & veritatis potius fiducia quam contentionis & gloriolæ studio inter nos conservetur. Ego sententiam non divido, sed a Paulo sto, atque ita censeo: Quando adulterium jure naturæ probrum ducitur, ejus quoque vindictam ex jure potius gentium quam ex ipsis legum verbis æstimandam. Qua etiam ratione nec dignitatem quidem auctoritate legis Paulus excepit.

[14] *Et liberos*] An *libertos*? Sed exceptio uxoris ad liberos magis pertinet, quorum numero & illa habetur quæ in manum convenit. Atque ita Nic. Fabro nostro videtur viro & doctissimo & humanissimo, cujus fidei atque amicitiæ multum me debere lubens merito profiteor.

[15] *Inventa*] Extat apud Paulum lib. 2. Sentent. sed corruptior. Quomodo autem restituenda sit, hic locus indicat, in quo tamen mariti verbum frustra repetitur.

[16] *Sub specie*] Fortasse rectius *sub spe*: quamquam utrunque leviter ferri potest.

Explicit Titulus IIII.

INCIPIT
DE STUPRATORIBUS.

MOYSES DICIT. QUI *manserit* [1] *cum masculo mansione muliebri, aspernamentum est, ambo moriantur: rei sunt.* V.

[1] *Qui manserit*] Extat Levit. XX.

PAULUS libro * Sententiarum sub titulo de adulteris. QUI masculum liberum invitum stupraverit, capite punietur [2]. Qui voluntate sua stuprum flagitiumque impurum patitur, dimidia parte bonorum suorum multatur, nec testamentum ei ex majore parte [3] facere licet. Hoc quidem juris [4] est, mentem tamen legis Moysis, Imperatoris Theodosii constitutio ad plenum secuta cognoscitur.

[2] *Capite punitur*] An sit hæc pœna legis Scantiniæ dubitari potest: an potius Juliæ de adulteriis, qua etiam in marem stuprum vindicatur, ut & ea quæ de vi publica est si per vim stuprum illatum sit l. 29. §. ult. D. ad leg. Jul. de adult. Fabius quidem nihil præter decem milium multam stupratori minatur, & Plutarchus auctor est Capitolinum a Senatu pecunia multatum quod Claudii Marcelli filium de stupro appellasset: an quod non perpetrasset, an quod non satis convictus videretur, dubitari potest. At hic ipse legi nomen dedisse dicitur, sive ut Macedo Senatusconsulto, sive quod ipse illam tulisset. Nec enim novum est primum aliquem sua ipsius lege punitum. Sane Valerius C. Scantinium appellat, & Tribunum plebis facit: Plutarchus Ædilem collegamque Marcelli, & Capitolinum tantum nominat. Porro Wisigothorum legibus hujusmodi stuprum castratione vindicatur.

3 *Nec testamentum ei ex majore parte*] Sicut nonnullis pro beneficio datur ut pro parte dimidia testamentum facere possint, veluti servo publico P. R. ita aliis, pro pœna interdicitur ex majore parte bonorum testamenti factio. Sunt igitur quidem pro parte testabiles, pro parte intestabiles. Cujus rei gratiam populus aut Princeps facit cum liberam testamenti factionem concedit. Quod de servo publico diximus unus Ulpianus tradidit, nec alius, quod sciam, ejus juris auctor hactenus laudatus est. Sed videor mihi inter senticeta M. Varronis, vestigia quædam illius notasse, verum ita perturbata ut non facile a quovis agnosci possint. Sic autem lego ex vetustioris scripturæ reliquiis sub finem lib. VII. de ling. Lat. *Habent plerique liberti a municipio manumissi: in quo ut societatum & fanorum servi, non servaverunt proportionem & rationem. Et Romanorum liberti debuerunt dici, ut a Faventia Faventius, a Reate Reatinus, sic a Roma Romanus, ut nominantur libertini a libertis orti, & e publicis servis P. R. qui manumissi. Ante quam sub magistratuum nomine qui eos liberarunt succedere cœperunt.* Ut significet Varro, quæ analogia est inter Roma & Romanus, eandem esse videri inter libertus & libertinus, quo nomine temporibus Appii cæci & deinceps aliquamdiu censiti sunt non ipsi qui manumitterentur, sed ingenui ex iis procreati, ut Sueto. libro 3. scripsit, & Ulpianus noster monet apud Athenæum. Addit Varro, libertinos etiam dictos qui ex servis publicis P. Rom. manumissi erant, quasi plus aliquid essent quam liberti & propius ad ingenuitatem accederent, ut pote qui & ante manumissionem quodammodo libertorum jure uterentur, cum testamenti factionem haberent, possentque non modo ipsi testamentum facere, sed ex aliorum etiam testamento sibi capere, ex parte scilicet dimidia. Quod ut rite fieri videretur, cum alioqui heres jure Ro. esse non possit qui ne nomen quidem, immo nec personam habet, hic juris color a Prudentibus excogitatus est, ut servi hujusmodi in capienda hereditate nomen sibi ejus magistratus adsumerent cui ministrabant. Ergo & in testamento testes esse poterant, cum juris civilis aliqua ex parte communionem haberent (quod pertinet ad l. 20. §. servus. D. de testament.) & familiæ emptores, quia & mancipationis jus habuerunt, quod alioqui civium Ro. proprium, postea Latinis tantum colonariis Junianisque concessum est, atque etiam peregrinis iis quibus jus commercii datum erat, ut ad Gaïum Ulpianus adjecit. Tacit. lib. 2. Annal. *Et quia vetere SC. quæstio in caput domini prohibebatur, Tiberius mancipari singulos actori publico jussit.* Et lib. 3. *Servos Silani actor publicus mancipio accepit.* Quod tamen Xiphilinus ex Dione ab Augusto prius constitutum referens. Τῷ δημοσίῳ, inquit, ἢ καὶ ἑαυτῷ πιπράσκεσθαι. Et sane eos actores publicos servos P. R. fuisse nemo ejus antiquitatis peritus negaverit. Fuerunt igitur olim servi ii eodem pene jure quo postea liberti Principis ex constitutione Gordiani quam ex Gregoriano recitat Theodericianus IC. sub Tit. de libertatibus. Φιλοσοφότερον Leo servis Principis plenum rerum suarum arbitrium etiam morientibus concessit Novell. Const. 38. quod etiam aliquatenus suis se indulsisse Plinius nepos gloriatur. Porro quod additur apud Varronem *& rationem*, quamquam belle habere videatur, vereor ne non supersit, aut potius *Romæ* locum occupet, errore non obscuro. Nam & in veteribus monumentis hæc etiam sæpe conjunguntur, Urbis Populique Romani. Urbis Varro non dixit, sed Romæ, ut analogia constaret. Sed nos etiam notis istis suam analogiam constare non concedimus. Si cui tamen nostra hæc de loco obscurissimo conjectura probabitur, is facile peccati, quodcunque est, veniam dabit.

4 *Hoc quidem juris*] Sunt hæc aut collectoris, aut alterius cujusdam qui hæc postea ex Theodosiano adjecit, vel potius ex Præfecturæ urbanæ archivis. Nam in ipso Codice hæc constitutio brevius relata est, quod & ante monuimus.

ITEM Theodosianus. IMPP. VALENTINIANUS Theodosius & Arcadius Augusti, ad Orientium Vicarium urbis Romæ. Non patiamur urbis Romæ virtutem omnium matrem diutius effœminati in

viros pudoris contaminatione fœdari, & agefte illud ab prifcis conditoribus robur fracta molliter plebe tenuatum, convicium fæculi vel conditorum inrogare vel principium. Orienti AGUC novis [5]. Laudanda igitur experientia tua, omnes quibus flagitiofus luxus eft viri corpus muliebriter conftitutum alieni fexus damnare patientia, nihilque difcretum habere cum feminis, occupatos, ut flagitii pofcit inmanitas, atque omnibus feductos, pudet dicere, virorum lupanaribus, fpectante populo flammis vindicibus expiabit, ut univerfi intelligant facrofanctum cunctis effe debere hofpitium virilis animæ, nec fine fummo fupplicio alienum expetiffe fexum, qui fuum turpiter perdidiffet. Prop. [6] prid. Id. Maïas, Romæ, In atrio Minervæ.

5 *AGUC novis*] Sic Vet. Cod. quod ex aliis conftitutionibus fic reftitui poteft. *Orienti vicarie Kariffime nobis.*

6 *Prop.*] In C. Th. paulo alia eft fubfcriptio, nempe hæc, *PP. in foro Trajani VIII. Id. Aug. Valentiniano IIII. & Neoterio Coff.* In veteri quidem exemplari fcriptum eft, *Minere* non *Minerva.* Sed in eadem regione urbis quæ Fori Ro. nomen prætulit, & Trajani forum, & Minervæ atrium fuiffe vel ex P. Victore conftat.

Explicit Titulus de Stupratoribus.

INCIPIT
DE INCESTIS NUPTIIS.

MOYSES DICIT. QUICUNQUE [1] *concubuerit cum muliere uxore patris fui, pudenda patris fui detexit, morte moriantur: ambo rei funt. Et quicunque concubuerit cum nuru fua, morte moriantur: ambo rei funt.* VI.

1 *Quicunque*] Levit. XX.

ULPIANUS libro Regulari [2] de nuptiis fub titulo. INTER parentes & liberos cujufque gradus fint, connubium non eft. Inter cognatos autem ex tranfverfo gradu, olim quidem matrimonia contrahi non poterant, nunc autem ex tertio gradu [3] licet uxorem ducere, fed tantum fratris filiam [4] non etiam fororis: nec amitam, nec materteram, quamvis eodem gradu fint. Eam quæ noverca, vel privigna, vel quæ nurus vel focrus fuit, uxorem ducere non poffumus. Si quis eam quam non licet, uxorem duxerit, inceftum matrimonium contrahit, ideoque liberi in poteftate ejus non fiunt, fed quafi vulgo concepti, fpurii funt.

2 *Ulp. libro Regulari*] Lego, *Ulpianus libro fingulari Regularum, fub Titulo, De nuptiis.* Atque ex hoc loco reftituenda arbitror quæ hodieque corrupta extant inter fragmenta Ulpiani Tit. 5.

3 *Ex tertio gradu*] Wifigothorum legibus ufque ad fextum cognationis gradum nuptiæ prohibitæ funt, qui gradus ex Pauli Sententiis numerantur: quod & Wifigothus Ifidorus fequutus eft, ut non inmerito Salvianus ejus gentis cafti-

tatem laudibus extollat. Sed nos & Salvianum integriorem & leges illas XII. libris compositas brevi, Deo faciente, in publicum dabimus.

4 *Sed tantum fratris filiam*] Et hoc Ulpiani temporibus obtinuisse multi Pandectarum loci evincunt. Sane constitutio illa D. Nervæ cujus Xiphilinus ex Dione meminit, ad fratris potius filiam pertinuisse videtur. Nam & hæc ἀδελφιδῆ dicitur. Constantinus tamen & Constans cum alterum magis prohibere vellent, utrumque complexi sunt ea lege quæ ex veteribus libris in Codice Theodosiano nuper restituta est sub Titul. de incestis nuptiis, ex qua etiam hoc idem jus ad Gaium Anianus adjecit libro 1. Institut. Titul. de nupt.

PAULUS libro * Sententiarum de nuptiis sub titulo. INTER parentes & liberos jure civili matrimonia contrahi non possunt, nec filiam sororis aut neptem ducere possumus. Proneptem ætatis ratio prohibet. Adoptiva cognatio impedit nuptias inter parentes ac liberos omnimodo: inter fratres eatenus quatenus capitis minutio non intervenit. Nec socrum, nec nurum, privignam nec novercam aliquando citra pœnam incesti uxorem ducere licet: sicut nec amitam, aut materteram. * Sed vel cognatam [5] contra interdictum duxerit, remisso mulieri juris errore, ipse pœnam adulterii legis Juliæ patitur, non etiam ducta.

5 *Sed vel cognatam*] Puto leg. *Si vero cognatam*. Quod sequitur, *contra interdictum*, sic interpretor, contra jus civile. Pertinent vero hæc ad legem Juliam de adulteriis, & explicantur fusius in l. 38. D. eodem tit. quo etiam referendum est Divorum Fratrum rescriptum ex l. 57. §. 1. D. de tit. nupt.

GREGORIANUS libro quinto de nuptiis sub titulo [6]. Exemplum literarum Dioclitiani & Maximiani Impp. talem conjunctionem graviter puniri commemorat.

6 *De nuptiis sub titulo*] Melius *sub titulo de nuptiis*.

EXEMPLUM Edicti Dioclitiani & Maximiani nobilissimorum Cæsarum. QUONIAM piis religiosisque mentibus nostris ea quæ Romanis legibus caste sancteque sunt constituta, venerabilia maxime videntur atque æterna religione servanda, dissimulare ea quæ a quibusdam in præteritum nefarie incesteque commissa sunt, non oportere credimus, cum vel cohibenda sunt, vel etiam vindicanda, insurgere nos disciplina nostrorum temporum cohortatur. Ita enim & ipsos inmortales Deos Romano nomini, ut semper fuerunt, faventes atque placatos futuros esse non dubium est, si cunctos [7] sub imperio nostro agentes piam, religiosamque, & quietam, & castam in omnibus more colere perspexerimus vitam. In quo id etiam providendum quam maxime esse censuimus, ut matrimoniis religiose atque legitime juxta disciplinam juris veteris copulatis, tam eorum honestati qui nuptiarum conjunctiones sectantur, quam etiam his qui cum-deinceps servata religione nascentur, incipiat esse consultum, & honestate nascendi etiam posteritas ipsa purgata sit. Id enim pietati nostræ maxime placuit, ut sancte necessitudinum nomina obtineant apud affectus suos piam ac religiosam consanguinitati debitam caritatem. Nefas enim credere est ea quæ in præteritum a compluribus constat esse

commissa, cum pecudum ac ferarum promiscuo ritu, ad inlicita connubia instinctu exercendæ libidinis, sine ullo respectu pudoris ac pietatis inruerint. Sed quæcunque antehac vel imperitia delinquentium, vel pro ignorantia juris, Barbaricæ immanitatis ritu ex inclitis matrimoniis videntur admissa, quamquam essent severissime vindicanda, tamen contemplatione Clementiæ nostræ ad indulgentiam volumus pertinere: ita tamen ut quicunque in anteactum tempus inlicitis incestisque se matrimoniis polluerunt, hactenus adeptos se esse nostra Indulgentia sciant, ut post tam nefaria facinora, vitam quidem sibi gratulentur esse concessam, sciant tamen non legitimos se suscepisse liberos quos tam nefaria conjunctione genuerunt. Ita enim fiet ut de futuro quoque nemo audeat inefrænatis cupiditatibus obedire, cum & sciant ita præcedentes admissores istiusmodi criminum venia liberatos, ut liberorum quod inlicite genuerunt successiones * careatur [8], * quæ juxta vetustatem Romanis legibus negabatur. Et optassemus quidem nec ante quicquam ejusmodi esse commissum quod esset aut clementia remittendum, aut legibus corrigendum. Sed & post hanc religionem sanctitatemque in connubiis copulandis volumus ab unoquoque servari, ut se ad disciplinam legesque Romanas meminerint pertinere, & eas tantum sciant nuptias licitas quæ sunt Romano jure permissæ. Cum quibus autem personis tam cognatorum quam ex adfinium numero contrahi non liceat matrimonium, hoc edicto nostro complexi sumus: cum filia, nepte [10], pronepteque, matre, avia, proavia: & ex latere amita ac matertera, sororis filia, & ex ea nepte. Itemque ex adfinibus privigna, noverca, socru, nuru, ceterisque quæ antiquo jure prohibentur, a quibus cunctos volumus abstinere. Nihil enim [11] nisi hanc tantum ac venerabiles nostra jura custodiunt, & ita * ad tantam magnitudinem Romanam gesta cunctorum non mirum fa- * vore pervenit, quoniam omnes leges sua religione sapienti pudorisque observatione devinxit. Quare hoc Edicto nostro volumus omnibus palam fieri, quod præteritorum venia per Clementiam nostram contra disciplinam videtur indulta, ad ea tantum delicta pertineat quæ in die tertio [12] Kal. Januariarum Tusco & Anulino Conss. videntur esse commissa. Si qua autem contra Romani nominis decus sanctitatemque legum, post supradictum diem deprehenduntur admissa, digna severitate plectentur. Nec enim ullam in tam nefario scelere quisquam æstimet veniam se consequi posse, qui tam evidenti crimini, & post Edictum nostrum non dubitabit * insuere. Dat. Kl. Mai. Damasco. Tusco, & Anulino Conss.

7 *Si cunctos*] Leg. *Si cunctos sub Imperio nostro agentes piam religiosamque & quietam & castam in omnibus more colere perspexerimus vitam. More* est vitæ quadam honesta ratione atque instituto. Horat. lib. 4. odar. *Mos & lex maculosum edomuit nefas.* Petronius Satyrico.

Artis severa siquis amat effectus,
Mentemque magnis applicat, prius more
Frugalitatis lege polleat exacta.

In Novella etiam Theodosii & Valentiniani de lenonibus, *Pio circa omnium verecundiam proposito, mansuetudinis nostræ mori pudicitiæque suggessit.* Sic enim potius legendum arbitror, nisi cui magis placet, *ori.* προαίρεσις illa Epicteto κατὰ φύσιν gignit ἕξιν, id est, perpetuæ cujusdam voluntatis constantiam quæ morem efficit, aut ipsa illa potius mos est. Varro apud Ambrosium Macrobium lib. 3. Satur. *Mos est in judicio animi, quem sequi debet consuetudo, id est, cultus moris.*

[8] *Successiones careatur*] Forsitan, *successione careant, ut.* Puteanus tamen malit, *successione arceantur.*

[9] *Apud affectus*] Hinc apparet affectus dici non de liberis modo & uxore, sed & de reliquis cognatione & affinitate conjunctis. Vulcatius in Avidio. *Nec in ejus liberos aut affectus sævit.*

[10] *Cum filia, nepte*] Hinc sumpta est l. 17. C. de nupt. in qua ex Constantini & Constantis lege a Triboniano adjecta videntur illa verba, *Præterea fratris filia.*

[11] *Nihil enim*] Priorem hujus sententiæ partem Puteanus noster sic emendat, *Nihil enim nisi sanctum ac venerabile nostra jura custodiunt.* Posteriorem ego sic. *Et ita ad tantam magnitudinem Romana Majestas cunctorum Numinum favore pervenit, quoniam omnes leges suas, &c.* Paulo post, *contra disciplinam veterem indulta.* Et infra, *qui tam evidenti crimini se post Edictum nostrum non dubitabit insuere.* Vel, *crimine inficere.*

[12] *In die tertio*] Fortasse melius, *in diem tertium.*

ERMOGENIANUS [13] sub Titulo de nuptiis. IMPP. DIOCLITIANUS & Maximianus AA. Fl. Flaviano. His qui incestas nuptias per errorem contrahunt, ne pœnis subjiciantur, ita demum clementia Principum subvenit, si postea quam errorem suum rescierint, ilico nefarias nuptias dirimerint. Prop. Id. Mar * & Diogene [14] Cons.

[13] *Ermogenianus sub Titul.*] Hic velim illud observari Codicem sive Hermogenis sive Hermogeniani libris non distingui, sed titulis tantum.

[14] *Et Diogene*] Fortasse. *Tiberiano & Dione Conss.* Quæ sequuntur sunt collectoris, sed indicant quanta veterum religio fuerit in constitutionibus Impp. recitandis circa diem & Cos. Credo equidem post l. 1. C. Th. de diversi. rescr. quam Justinianus cum ad privilegia restrinxisset, postea facile neglexit.

Hanc quoque constitutionem Gregorianus titulo de nuptiis inseruit, quæ est tricesima & secunda, aliis tamen & die & Coss.* id est CONSTITUTIO PP. V. ID. JUN. DIOCLETIANO TER ET MAXIMIANO AUGUSTIS.

PAPIANUS libro singulari de adulteriis. QUI sororis filiam uxorem duxerat per errorem, antequam præveniretur a delatore, dirimit coitum: quæro an adhuc possit accusari. Respondit. Ei qui conjunctione [15] sororis filiæ bona fide abstinuit, pœnam remitti palam est: quia qui errore cognito diremit coïtum, creditur ejus voluntatis fuisse, ut, si scisset se in eo necessitudinis gradu positum, non fuisset tale matrimonium copulaturus.

[15] *Et qui conjunctæ*] Lego, *Ei qui conjunctione sororis filiæ.* Vide l. 57. D. de rit. nuptiar. l. 38. §. idem Pollioni. D. ad leg. Jul. de adulter. *Conjunctionem* autem dixit non *connubium*. Quod est jus legitimi matrimonii, ut supra Paulus *ductam* non *uxorem*. His tamen nominibus interdum facile abutimur. Nam & idem Paulus libro 2. Sentent. dixit matrimonia injussu parentum contracta non solvi, cum proprie hæc matrimonia non sint. Quæ sequuntur sunt Eclogarii sive collectoris.

Idem

Idem dicitur in eos qui incestas nuptias contraxerunt. Maledicti tamen sunt omnes incesti per legem, cum adhuc rudibus populis ex divino nutu condita Isdem abstipulantibus sancirentur. Et utique omnes maledicti puniti sunt, quos divina & humana sententia consona voce damnavit. Lex divina sic dicit.

MALEDICTUS [16], inquit, dixit Moyses, QUI *concubuerit cum uxore patris sui: & dicit omnis populus, Fiat, Fiat. Maledictus qui concubuerit cum sorore sua de patre aut de matre: & dicit omnis populus, Fiat, Fiat. Maledictus qui concubuerit cum nuru sua: & dicit omnis populus, Fiat, Fiat. Maledictus qui concubuerit cum socru sua: & dicit omnis populus, Fiat, Fiat. Maledictus qui concubuerit cum sorore patris sui: & dicit omnis populus, Fiat, Fiat. Maledictus qui concubuerit cum sorore matris suæ, & dicit omnis populus, Fiat, Fiat. Maledictus qui concubuerit cum sorore uxoris suæ, & dicit omnis populus, Fiat, Fiat. Maledictus qui dormierit cum uxore fratris sui: & dicit omnis populus, Fiat, Fiat. Maledictus qui dormierit cum omni pecore: & dicit omnis populus, Fiat, Fiat.*

16 *Maledictus*] Extant Deuter. cap. XXVII.

Explicit Titulus de adulteris, stupratoribus & incestis.

INCIPIT
DE FURIBUS ET POENA EORUM.

Quod si duodecim [1] tabularum * nocturnum furem autem si se aut telo defendere, interfici jubent, scitote, Jurisconsulti, quia Moyses prius hoc statuit, sicut lectio manifestat. *

1 *Quod si XII.*] Et hæc quoque collectoris sunt, sed ita deturpata ut mens potius quam plena & articulata vox audiatur. In veteri Codice legitur: *Quod si duodecim tabularum leges nocturnum furem omnimodo, diurnum autem se audeat defendere, &c.*

MOYSES DICIT. SI *perfodiens* [2] *nocte parietem inventus fuerit fur, & percusserit eum alius & mortuus fuerit hic, non est homicida is qui percusserit eum. Si autem sol ortus super eum, reus est mortis percussor, & ipse morietur.* VII.

2 *Si perfodiens*] Exod. XXII.

PAULUS libro Sententiarum V. ad legem Corneliam de sicariis & veneficis. SI quis furem nocturnum vel diurnum cum se telo defenderet, occiderit, hac quidem lege non tenetur: sed melius fecerit qui eum conprehensum, transmittendum ad Præsidem magistratibus [3] obtulerit.

3 *Magistratibus*] Municipalibus, ut Duumviris & aliis qui custodiarum potestatem habent l. 52. §. si quis. D. de furt. l. 10. D. de custod. reo.

ULPIANUS libro VIII. [4] ad Edictum sub titulo, Si quadrupes pauperiem dederit. INJURIA occisum esse merito adlcitur. Non enim sufficit occisum, sed oportet injuria id esse factum. Proinde si quis servum latronem occiderit, lege Aquilia non tenetur, quia non *

occidit[5]. Sed & quemcunque alium ferro se petentem qui occiderit, non videbitur injuria occidisse. Proinde si furem nocturnum quem lex duodecim tabularum omnimodo[6] permittit occidere, aut diurnum quem eaque lex permittit, sed ita demum si se telo defendat, videamus an lege Aquilia teneatur. Et Pomponius dubitat[7] nunc hæc lex non sit in usu. Et si quis noctu furem occiderit, non dubitamus quin lege Aquilia teneatur[8]. Sin autem cum posset adprehendere, maluit occidere, magis est ut injuria fecisse videatur. Ergo etiam lege Cornelia tenebitur. Injuriam autem accipere hic nos oportet non quemadmodum & circa injuriarum actionem, contumeliam[9] quandam, sed quod non jure factum est, hoc est, contra jus, id est, si culpa quis occiderit. Et reliqua.

4 *Ulp. lib. VIII.*] Legendum arbitror *lib. XVIII.* Sed in Titulo ipso collector falsus videtur. Nam hæc ad legem Aquiliam omnino pertinent, non ad Edictum. Si quadrupes, quod est de damno sine injuria dato ex XII. tabulis. Et vero magna pars horum hodieque extat in l. 3. & 5. D. ad leg Aquil.

5 *Quia non occidit*] Leg. *Quia non injuria occidit.* Quod perspicuum est.

6 *Omnimodo*] M. Tullius & post eum Seneca itemque Augustinus de eadem re, *quoquomodo.*

7 *Et Pomponius dubitat num hæc lex nunc sit in usu*] Hic locus indicat exceptiones illas in fure nocturno, Si parcere ei sine periculo suo non potuerit. &, Sed melius fecerit, &c. esse ex jure civili, id est ex interpretatione Prudentium, non ex lege XII. tabularum: sed nec ex Cornelia.

8 *Quin lege Aquilia teneatur*] Videtur legendum, *non teneatur.* Quod fit lege permittente, non potest videri injuria factum. Quod sequitur, *Si tamen cum posset adprehendere*, est ex jure civili, non ex legum verbis.

9 *Contumeliam*] Τέως ex sententia Labeonis, quam tamen Paulus non probavit.

ULPIANUS libro octavo de officio Proconsulis sub titulo de furibus. FURES ad forum[10] remittendi sunt diurni, nocturnique extra ordinem audiendi, & causa cognita puniendi, dum pœna[11] eorum sciamus operis publici modum non egrediendum. Idem & in balneariis furibus. Sed si se telo fures defendunt, vel effractores, vel ceteri similes, nec quemquam percusserunt, metalli pœna humiliores, honestiores vero relegatione adficiendi erunt.

10 *Fures ad forum*] Vet. ex. *ad furtum.* Emendationem nostram probat & quod ex Paulo relatum est sub Tit. de abigeis. *Ad forum* autem est ad examinationem civilem sive ad jus ordinarium, ut ex Marciano Tribonianus maluit adscribere. Quod sequitur de nocturnis extat in d. l. 1. D. de furib. baln.

11 *Dum pœna*] Paulus Orosius lib. 4. hist. *Furtum ne leges quidem nisi multa pecuniaria, vel ad summum exilii, circa quemlibet hominum vindicandum censuerunt.* Servius tamen in illud Maronis ex lib. 8. *At furis Caci mens effera*, notat furis nomen pro ingenti scelere positum. *Capitale enim*, inquit, *apud majores fuerat ante pœnam quadrupli.* Apud nos quoque furta sunt quædam facile capitalia ut domestica, & repetita, quæ more a majoribus tradito suspendio fere vindicari solent.

PAULUS libro Sententiarum sub titulo de furibus. FURTI quocumque genere damnatus, famosus efficitur. Fur est qui rem alienam

contrectat [12]. Furtorum genera ſunt quatuor, Manifeſti, nec manifeſti, concepti, & oblati. Manifeſtus fur eſt qui in faciendo deprehenſus eſt, & intra terminos ejus loci unde furatus eſt, conprehenſus [13] eſt, vel antequam ad eum locum quo deſtinaverat, pervenerit. Nec manifeſtus eſt fur, qui intra rapiendo quidem conprehenſus non eſt, ſed eum feciſſe negari non poteſt. Concepti actione tenetur apud quem furtum eſt inventum. Oblati actione is tenetur qui rem furtivam alii obtulit, ne apud ſe inveniretur. Furti actione is agere poteſt cujus intereſt rem non periiſſe. Conceptiva autem agere poteſt qui rem concepit & invenit. Oblati agere poteſt penes quem res concepti inventa eſt [15].

12 *Contrectat*] Dolo malo. Semper furtum contrectando fit. Sic lego in l. 6. D. de furt. Sunt vero hæc ex lib. 2. Sentent. Recept.

13 *Comprehenſus*] Vel viſus ex ſententia quorundam, quam Servius ad illud Virgilii ſequutus videtur Æcloga 3. *Non ego te vidi*, cum manifeſti magis arguatur illis verbis. *Et cum clamarem, &c.* l. 7. D. de furt.

14 *Furtorum*] In l. 14. §. qualis. D. de furt. puto ab Ulpiano ſcriptum, *Omnes furti actiones competere*, id eſt concepti, oblati, manifeſti, nec manifeſti, ope, conſilio. Alioqui ſane idem vocabulum fruſtra repetatur.

15 *Concepti inventa eſt*] Fortaſſe melius, *res concepta. i. inventa eſt.* Ut & paulo ſuperius, *Concepti agere poteſt.*

Explicit Titulus de furibus.

INCIPIT
DE FALSO TESTIMONIO.

MOYSES DICIT.

SI ſteterit [1] teſtis injuſtus adverſus hominem accuſandum, accuſans eum impietatis, ſtabunt duo homines quibus eſt invicem contentio, ante Deum, & ante Sacerdotes, & ante Judices quicunque fuerint in illis diebus. Cum inquiſierint Judices diligenter, & inventus fuerit teſtis injuſtus teſtificans injuſta, inſurgentes adverſus eum facietis ei ſicut voluit malefacere, & delebitis malum de medio veſtrum, & ceteri audientes timebunt, nec audebunt mala facere inter vos. VIII.

1 *Si ſteterit*] Deuter. XIX.

PAULUS libro ſingulari de pœnis omnium legum ſub titulo, Ad legem Juliam de adulterIs. QUI falſum [2] teſtimonium dixerit, proinde tenebitur ac ſi lege Cornelia teſtamentaria damnatus eſſet.

2 *Qui falſum*] Et hoc fortaſſe eſt ex lege Julia de adulteriis, cujus plura capita fuiſſe conſtat, ut & illud quod eſt in l. 18. D. de teſtibus.

PAULUS libro Sententiarum quinto ſub titulo de teſtibus & de quæſtionibus. HI qui falſum vel * aliqua [3] teſtimonia dixerunt, vel

utriusve parti [4] prodiderunt, aut in exilium aguntur, aut in insulam relegantur, aut curia submoventur.

[3] *Hi qui falsum vel aliqua*] Fortasse leg. *hi qui falsa vel obliqua*, id est, varia. Extat hæc sententia apud Paulum lib 5. Sent. & in l. 16. D. de testib.

[4] *Vel utrinsque parti*] *Utrique parti*, Impudentia ejus cujus ita anceps fides vacillat, ut diversa duobus testimonia præbuerit, quin crimine falsi teneatur nec dubitandum est, l. 27. §. 1. D. ad leg. Corn. de fals.

IDEM libro * ad legem Corneliam de sicariis & veneficis. LEX Cornelia pœnam deportationis infligit ei qui hominem occiderit, ejusque rei causa furtique faciendi cum telo fuerit, & qui venenum hominis necandi causa habuerit, vendiderit, paraverit, falsumve testimonium dixerit quo quis periret, mortisve causam præstiterit. Quæ omnia facinora in honestiores pœna capitis vindicari placuit: humiliores vero aut in crucem tolluntur, aut bestiis subjiciuntur.

PAULUS libro Sententiarum v. sub titulo ad legem Corneliam testamentariam. HI qui [5] ob falsum testimonium perhibendum pecuniam acceperint, dederint, Judicemve ut sententiam ferat vel non ferat, corruperint, corrumpendumve curaverint, humiliores capite puniuntur, honestiores publicatis bonis cum ipso Judice in insulam deponantur.

[5] *Hi qui*] Extat Tit. 25.

IDEM eodem libro & titulo. FALSUM est quicquid in veritate non est, sed pro vero adseveratur.

ULPIANUS sub titulo de pœna legis Corneliæ testamentariæ libro VIII [6].* Præterea factum est Senatusconsultum * Statilio & Tauro [7] Consulibus, quo pœna legis Corneliæ inrogatur ei qui quid aliud quam testamentum sciens signaverit, signarive curaverit. Item qui falsas testationes faciendas, testamentave falsa invicem dicenda [8] aut consignanda dolo malo curaverit, Licinio v. & Tauro Conss. Item qui ob struendam [9] advocationem testimoniave pecuniam acceperit, pactusve fuerit, societatem coïerit, aut aliquam delationem interposuerit. Item si quis coïerit ad occisionem innocentium Senatusconsulto quod Cotta & Messala [10] factum est, cohereentur. Sed & si quis ob venundandum vel * denudandum * non remittendumve testimonium pecuniam acceperit, Senatusconsulto quod duobus Geminis Conss. factum sit, pœna legis Corneliæ adficitur. Et reliqua.

[6] *Ulp. lib. VIII.*] De off. Procos. ut indicat l. 9. §. 1. D. ad l. Corn. de fal.

[7] *Statilio & Tauro*] Statilii Tauri plures Consulatus in fastis reperiuntur, sed in notatione horum temporum quem potissimum sequar non habeo. Si quis tamen conjecturæ locus est, sic lubentius reposuerim *Statilio Tauro & Scribonio Libone Conss.* Nam his Conss. S C. Libonianum circa legem Corneliam factum verisimile est.

[8] *Testamentave invicem dicenda*] In Pandectis *testimonia*, & in l. 1. D. eod. male, ut mihi quidem videtur, *inspicienda*. An testamentum pro testimonio? ut contra testimonium pro testamento apud Corn. Tacitum in vita Agricolæ, & in

veteri Regularum fragmento cujus supra memini. Et sane in utroque nomine præter testationem nihil revera agnoscimus. Verbi tantum productio variata est. Non frustra tamen rerum causa hæc distinguuntur, ut in l. 15. D. hoc tit. Ceterum nec frustra ait *dicenda aut consignanda*. Nam testimonium vel per tabulam datur, vel coram dicitur: hoc quidem olim in publicis religiose observatum, illud suo tempore potius in usu fuisse testatur auctor libri de oratoribus qui Tacito passim tribuitur, quem ego libentius M. Fabii librum de causis corruptæ eloquentiæ inscriberem, nisi me annorum ratio aliquatenus remoraretur. Non est vero utriusque testimonii eadem fides l. 3. §. Gabinio. D. de testib.

9 *Obstruendas*] Fl. *ob instruendas* in l. 1. D. eo. & paulo post, *ad obligationem innocentium*, pro, *in accusationem* sic enim & hic lubens reponerem ex l. 2. D. de concussionib. nisi quis *in occisionem* malit dictum, ut in necem, id est in perniciem. Et infra *renunciandum remittendumve*, non *denudandum*. Denunciat accusator reo ut eos testes producat, quibus suam ipse accusationem confirmare velle se dicit, ut ex Apuleii priore Apolog. constat. Ceterum qui improbe coëunt in alienam litem ut quicquid ex condemnatione in rem actoris redactum fuerit inter eos communicetur, lege Julia de vi privata tenentur ex S C. Volusiano l. 6. D. ad l. Juliam de vi privata.

10 *Cotta & Messala*] Hoc diversum est ab illis quæ iisdem Coss. facta referuntur in l. 12. §. si servus. D. de accusat. l. 4. §. proficisci. D. de off. Proconf. Fuerunt vero & alia S C. circa legem Corneliam. Et hoc fortasse ex S C. est, quod falsi nominis vel cognominis adseveratio pœna legis Corneliæ coërcetur l. 13. D. ad leg. Corn. de fals. videlicet si id in fraudem alterius factum sit, sive quo quid alienum interciperetur aut possideretur, ut Paulus ait lib. 5. Sent. Alioqui libero nominis cognominisque mutatio periculosa non est l. 1. C. de mutat. nom. nam servo solus dominus pro arbitrio nomen imponit, & ad voluptatem quidem, ut in Orat. pro Rosc. Amerino notavit Vulcatius seu quis alius vetus interpres, cujus fragmenta quædam vispellionum aliquando manibus precio extorsimus. Sic quæ more apud veteres recepto stupri licentiam apud Ædiles profitebantur nomina mutasse vel unius Plauti locus ex Penulo arguit. *Hodie*, inquit, *earum mutarentur nomina facerentque indignum genere quæstum corpore.* Nam quod Juvenalis Messalinam Lyciscæ titulum mentitam ait, ad fornicis titulos magis pertinet, de quibus est & illud Petronii. *Video quosdam inter titulos nudasque meretrices furtim conspatiantes.* Sic enim eum locum plane restituendum libri me veteres post Senecam docuerunt. Sic & C. Staïenus Ligur impune se ipse adoptavit, & de Staïeno, Ælium fecit, ut M. Tullius jocatur in Bruto: sed usque adeo infeliciter ut pene ubique verum nomen amiserit. Nam in omnibus fere exemplaribus Stalenus scribitur ut & in Topicis & actionis secundæ in Verrem lib. 11. qui est de jure dicundo, *Quem tu mihi Tubulum, quem Staïenum*, ubi vulgo corrupte, *Quem tu mihi Bulbum, quem Stalenum*, Itemque pro A. Cluentio, *Dico de C. Ælio Staïeno*; & paulo post. *Qui tu*, inquit, *Paœte, hoc enim sibi Staïenus cognomen ex imaginibus Æliorum delegerat, ne si se Ligurem fecisset, nationis magis suæ quam generis uti cognomine videretur.* Sed vereor ne etiam apud Salustium in posteriore oratione ad C. Cæsarem de Rep. ordinanda hoc idem nomen hactenus amiserit eo loco, *Reliqui de factione sunt inertissimi nobiles, in quibus, sicut instituo, præter nomen nihil est additamenti*, legendumque sit potius, *in quibus sicut in Staïeno.* Quod ex his quæ posuimus interpretationem accipit. Notus est Staïeni paries, nota Æliorum virtus ab Ennio usque laudata. Sed vetuit postea Claudius peregrinæ conditionis homines usurpare nomina duntaxat gentilitia, ut Suetonius in Claudio scripsit.

* *

ITEM MOYSES. FALSUM [1] *testimonium non dabis adversus proximum tuum.* VIIII.

1 *Falsum*] Exod. xx.

ULPIANUS libro VIIII. de officio Proconsulis ad legem Juliam de vi publica & privata. EADEM lege[1] quibusdam testimonium omnino, quibusdam interdicitur invitis, capite octogesimo & VII. & capite octogesimo octavo, in hæc verba, * his verbis * HOMINIBUS IN HAC LEGE IN REUM TESTIMONIUM DICERE NE LICETO, qui se ab eo parenteve ejus, libertove cujus eorum * libertus libertaverit * quive impubes erit, * quive eorum in integrum restitutus non est, quive in vinculis custodiaque publica erit, quive depugnandi causa auctoratus erit, quive bestias depugnare locavit, locaverit, præterquam quIaculandi[3] causa ad urbem missus est, erit, palamve corpore quæstum faciet, fecerit: quive ob testimonium dicendum pecuniam accepisse judicatus erit, neve quis eorum hac lege in reum testimonium dicat: Capite octogesimo septimo his. HOMINES INVITI[4] IN REUM testimonium ne dicant, qui sobrinus est ei reo, propioreve cognatione conjunctus, quive socer, gener, vitricus, privignusque ejus erit. Et reliqua.

1 *Eadem lege*] Lege Julia publicorum judiciorum enumeratæ sunt personæ, quibus testimonium invitis denuntiari non potest, seu potius quæ a dicendo testimonio excusantur interdum etiam volentes, l. 4. D. de testib. De eis qui omnino a testimonio arcentur, nihil videtur illa lege cautum. Sed multæ aliæ leges in sua quæque quæstione de ea re caverunt, ut lex Julia de vi, & repetundarum, & peculatus l. 5. & 13. D. eo. Et hic quidem ejus quæ de vi fuit duo capita proponuntur, quorum prius sic restituendum arbitror ex Callistrato in l. 3. §. lege. D. de testib. *Eadem lege q. test. omnino, quibus inter. invitis capite LXXXVII. & capite LXXXVIII. in hoc his verbis: Hominibus hac lege in reum testimonium dicere ne liceto, qui ab eo parenteve ejus libertove ejus cujus eorum libertus libertave erit, liberaverit, quive impubes erit, quive judicio publico damnatus, quive eorum in integrum restitutus non est, quive in vinculis custodiaque publica erit, quive depugnandi causa auctoratus erit, quive bestias depugnare locavit, locaverit, præterquam qui jaculandi causa ad urbem missus est, erit, palamve corpore quæstum fecit, fecerit, quive ob testimonium dicendum pecuniam accepisse judicatus erit, neu quis eorum hac lege in reum testimonium dicat. Capite, &c.* Non frustra autem distinguit auctoratum ab eo qui bestias depugnare locavit, ut & Paulus lib. singulari de adulteriis. Nam hic quidem operas turpiter tantum locat, ille totum se serviliter addicit: & recte Acron atque Porphyrio auctoratos appellari scribunt eos qui se ludo vendunt. Nam & sic de iisdem ut opinor Manilius lib. 4. Astron.

Nunc caput in mortem vendunt, & funus arenæ,
Atque hostem sibi quisque parat ———

Hoc formula ipsa indicat ex Petronii nostri Satyrico antehac prodita, quam & hic meo jure adscribam. *In verba*, inquit, *Eumolpi sacramentum juravimus, uri, vinciri, verberari, ferroque necari, & quicquid aliud Eumolpus jussisset, tanquam legitimi gladiatores domino corpora animosque religiosissime addicimus.* Quo pertinet & illud Tibulli lib. 1. Eleg

Ure meum potius flamma caput, & pete ferro
Corpus, & intecto verbere terga seca.

3 *Qui aculandi*] Sic Ver. fortasse, *jaculandi*, repetita ex syllaba priore litera. Jaculatores dicebantur qui leonibus aliisve feris animalibus in Circo conficiendis operam dabant, quales a Boccho primum missos cum L. Sylla leones in Circo solutos dedisset, Seneca testatur in lib. de brevit. vitæ. Porro ex hoc loco satis apparet legib. Romanis non congruere quod Hermenop. lib. 1. Pro-

chiri ex Ptaxi Magiſtri tradit, in teſtibus de vi nec mores nec vitæ qualitatem ſpectari.

4 *Homines inviti*] Ergo in l. 5. D. de teſtib. *In legibus*, id eſt, non tantum in lege publicorum judiciorum, ſed & in lege Julia de vi, &c.

PAULUS libro ſententiarum v. ſub titulo de teſtibus & quæſtionibus. SUSCEPTOS teſtes [5] & eos vel maxime quos accuſator de domo eduxit, vel vitæ humilitas infamaverit, interrogari non placuit. In teſtibus enim & vitæ qualitas ſpectari debet & dignitas * ſi ſint [6] adfinem vel cognatum inviti teſtes interrogari non poſſunt. Adverſus ſe invicem parentes & liberi, itemque liberti [7] nec volentes ad teſtimonium admittendi ſunt. Quia rei veræ teſtimonium neceſſitudo perſonarum plerumque corrumpit. *

5 *Suſceptos teſtes*] Sic Vetus exempl. ſed quis non admittat *ſuſpectos?* Atque ita hodieque ſcriptum legitur apud Paulum lib. 5. Sentent. additurque, *Suſpectos gratiæ.* Ego vetuſtiorem ſcripturam non temere contemnendam cenſeo. Suſcepti dicuntur & clientes quos paterfamilias in fidem ſuam ita ſuſcipit, ut pars quodammodo familiæ cenſeantur, quam ob cauſam libertis fere conjungi ſolent, ut in l. 3. D. de uſu & habit. l. 5. D. de his qui dejec. vel eff. l. 7. D. de capt. & poſtl. l. 89. D. de furt. l. 3. C. de novationib. Ejus veteris juris reliquiæ adhuc extant in l. quidam cum filium. D. de verbor. oblig. quod ex Servio & Salviano JAC. CUJACIUS Doctor meus jampridem in lucem protulit, ut & alia multa hactenus hominibus noſtris incognita, per quæ

Illum ſumma manet Romani gloria juris.

Atque utinam vir immenſæ doctrinæ & cum priſcis illis legum Coryphæis ſine invidia comparandus, cujus me ſtudioſorum numero cenſeri hoc unum eſt quod in maxima laudis parte ponam, ad hæc quoque vel invitatus deſcendere voluiſſet. Nam illis quantum meriti noſtra hæc perturbata exaratio detrahit, tantum ex ejus doctiſſimis & abſolutiſſimis commentatiis accederet ſplendoris & gloriæ. Non abs re igitur ſuſceptorum & clientum teſtimonium ut domeſticum non admittitur, l. 24. D. de teſtib. l. præſenti. §. penult. C. de iis qui ad Eccleſ. conf. in qua familiaris nomen & ad ſuſceptum non male refertur. Sane Gellius ex M. Catonis oratione in Lentulum inter cætera & hoc refert, *Teſtimonium adverſus clientem nemo dicit*, libro 5. Noct. c. 13. Suſceptorum etiam nomine utitur Julius Severianus in præceptis Rhetoricis quorum fragmenta quædam poſt integriorem editionem Corn. Celſi titulo nuper proſtituta ſunt.

6 *Si ſint*] Malim ut apud Paulum, *In adfinem vel cognatum.* Eſt vero hoc ex lege Julia publicorum judiciorum, ut idem Paulus tradit in l. 10. D. de gradib. & adfinib. in qua tamen agnatorum nomen & pro cognatis poſitum legimus.

7 *Itemque liberti*] Et hoc habet optimum exemplar. nec fortaſſe abſurde neceſſitudinis nomen etiam de libertis uſurpabitur, & de ſervis, ut in l. 2. C. Th. de teſtamen. Eſt enim ut ſanguinis, ſic & amicitiæ & affinitatis, & officiorum neceſſitudo quædam. Quamquam illud quod Calliſtratus ait, propter reverentiam perſonarum quoſdam non admitti ad teſtimonii fidem, omnibus magis conveniat.

Explicit Titulus de familiari teſtimonio non admittendo.

INCIPIT
DE DEPOSITO.
MOYSES DICIT.

X. *SI aliquis* [1] *dabit proximo suo argentum vel vas servare, & furatum fuerit de domo hominis, si invenitur qui furatus est, reddet duplum. Quod si non fuerit inventus fur, accedat is qui commendatum susceperat ante Dominum, & jurabit nihil se nequiter egisse de omni re commendata proximi sui, & liberabitur.*

[1] *Si aliquis*] Exod. XXII.

MODESTINUS libro Differentiarum secundo de deposito vel commendato [2]. COMMENDATI judicio conventus [3] etiam culpam præstare cogitur: qui vero depositi convenitur, de dolo non etiam de culpa condemnandus est. Commodati enim contractu, quia utriusque contrahentis utilitas intervenit, utrumque præstatur: in depositi vero cum sola [4] deponentis utilitas vertitur, ibi dolus tantum præstatur. Sed in ceteris quoque partibus juris ista regula custoditur. Sic enim & in fiduciæ judicio [5], & in actione rei uxoriæ [6] & dolus & culpa deducitur: quia utriusque contrahentis utilitas intervenit. In mandati vero judicio [7] dolus * non etiam tutoris utilitas in administratione versatur. Depositi damnatus infamis est: qui vero commodati damnatur non fit infamis. Alter enim propter dolum, alter propter culpam condemnatur. Actione depositi [8] conventus ci Variarum nomine [9] apud eundem Judicem utiliter experitur: at is cui res commendata [10] est, improbe ci Variarum exactionem intendit. Impensas tamen necessarias jure persequitur, quas forte in ægrum vel alias laborantem impenderit. * Respondit deposita [11] si subripiatur, dominus domus habet furti actionem, quamvis apud quem res deposita est interfit ob impensas in rem factas se retinere: is vero cui res commodata sit, furti experiri debebit si modo solvendo fuerit. Actio [12] commodati semper in simplum competit: depositi vero nonnumquam in duplum, scilicet si ruinæ, vel naufragii, vel incendii, aut tumultus causa res deponatur.

[2] *Vel commendato*] Commendare nihil aliud est quam deponere l. 186. D. de verb. sign. Sed hic Modestinus differentias persequitur inter commodatum & depositum. Itaque commodati nomen ubique restitui malim.

[3] *[C]onventus est*] Reposui, *conventus etiam culpam*, &c.

[4] *In depositi vero cum sola*] Vet. *causula*. Potest vero & in deposito depositarii utilitas verti l. 5. §. 2. D. Commodati.

[5] *Et in fiducia judicio*] Sane in fiducia pignoris quæ instar legis commissoriæ est, quin hoc verum sit dubitari non potest. d. l. 5. §. 1. vel cum fundus ea lege alicui mancipatur, ut eum mancipanti remancipet, veluti si quis tempus dubium timens amico potentiori fundum mancipio tradat, ut ei cum tempus suspectum præterierit,

præterierit, reddat: quo etiam genere fiduciam contrahi Boëtius tradit. Nam hoc certe contractu quamvis commendati sive depositi speciem quandam gerat, fiduciarius tamen revera fit dominus. At cum fiducia ita contrahitur ut servus suis nummis ematur atque manumittatur, nomen imaginarius ille emptor accommodat, præterea nihil illi adest abestve, l. 4. §. sive autem. D. de manumiss. In mancipatione etiam liberi hominis quæri potest quæ utilitas fiduciarii interveniat. Nam sestertius ille nummus assium quatuor, qui, dicis gratia, numerationis loco, non in hac solum sed in omni alia imaginaria venditione, interveniebat, vix est ut revera precium dici possit, l. 10. §. ult. D. de adq. poss. l. 43. D. locat. l. 16. D. de reg. jur. tale saltem quod fiduciario diligentiam imponat. Nec inficior tamen etiam in hujusmodi contractibus majore aliquo precio fidem commodari posse, & hos nonnihil ad mandatum accedere.

6 *In mandati vero judicio dolus*] Desunt hic nonnulla quæ forsitan non male ita supplebuntur. *In mandati vero judicio dolus & culpa præstatur: itemque in tutelæ judicio, quamvis pupilli, non etiam tutoris utilitas in administratione versetur.* In mandati judicio quin & culpa vel levis præstetur, dubium non est. Idemque videtur in tutore statuendum, qui aliena quodammodo ex mandato gerit negotia, cujus tamen scio in quibusdam partibus levem culpam excusari. l. 7. §. competit. D. de administr. tut. De levissima quæri non abs re potest. Sed hæc tractatio amplior est quam ut notis capi queat.

7 *Et in actione rei uxoriæ*] Tribon. scripsit, *in pignore & in dote* l. 5. §. 1. & l. 8. D. commodati.

8 *Actione depositi*] Hinc sumpta est l. 23. D. depositi. In qua cur illa verba adjecta sint *servo constituto*, non satis intelligo: nisi restituto aut legatur aut intelligatur.

9 *Cibariarum*] Cibariorum l. 18. §. 1. D. Commod. & apud eundem Modestinum in l. 4. D. de alim. leg. sic & alimonium legitur & alimonia.

10 *Cui res commendata*] Melius, *Commodata.*

11 *Respondit deposita*] Fortasse melius, *Res apud te deposita si subripiatur, dominus domui, &c.* ut sit *domui* dictum quemadmodum alias in Pandectis *domi* secundo casu. Sed hic superesse videtur. Idem vero obtinet & si depositarius culpam repromiserit aut depositionis precium acceperit: quibus tamen casibus vi bonorum raptorum datur. l. 2. §. si in re. D. vi bonor. rapt. Apud Quintilianum Declamat. 361. depositarius furem damnasse quadruplumque exegisse fingitur scholiastica licentia: cujus est etiam illud, non potuisse dominum furti agere. Quæ in foro nullus pudens dixerit.

12 *Si modo solvendo fuerit. Actio*] Veteris libri scriptura hæc fuit, *Si modo solvenda actio fuerit.* Cæterum casus est quo commodatori furti actio, datur licet dominus ipse furti agere non possit. In l. Si uxor. D. de act. rer. amot. Pertinet vero hic locus ad l. ult. C. de furtis.

ERMOGENIANUS sub titulo de deposito hujusmodi inserit constitutionem. IDEM Augustus Cæsar Fl. Munatio. Eum qui suscepit depositum, dolum non etiam casum præstare certi juris est. Cum itaque proponas ignis vi quædam cremata de his quæ tibi fuere commendata, nec ullum dolum in subtrahendis rebus adhibitum, Rector Provinciæ nihil contra juris rationem fieri patietur. Et quoniam nec tu quereris moras adhibita varietatem negotium inter vos ortum secundum juris ordinem sua ratione decidetur. Subscripta VIII. Kl. Jul. Serdica. Augustis Cæsaribus. *

IDEM Augustus & Cæsar Fl. Aurelio Attenico Andronico. Eos penes quos vestem & argenti materiam deposuisse proponis, apud Rectorem Provinciæ convenit interrogari. Quod sive teneant, sive dolo

fecerunt quominus possint restituere, secundum bonam fidem tibi satisfacere compellet. Subscripta VI. Kl. April. Syrmi. Cæss. Conss.

IDEM Augustus & Cæsares Aurelio & Eustatio & Diosimo. Is qui depositum suscepit ultra dolum, si non aliud specialiter convenit, præstare nihil necesse habet. Cujus memor juris Rector Provinciæ partium allegationibus auditis pro ereptorum qualitate sua ordinabit sententia. Subscripta XIIII. Kl. Nov. Appiaria.*

IDEM Augustus & Cæsares VII. & Quadrat. [13] ILLE qui dolo malo depositum non restituit, suo nomine conventus ad ejus cum infamiæ periculo restitutionem urguetur. Scripta Id. Dec. Nicomedia. CC. Conss.

[13] *VII. & Quadrat.*] Forte, *Septimio & Quadrato*. Extat vero hoc idem rescriptum lib. 4. Cod. Just. sub Titulo de deposito, Const. 10.

PAULUS libro secundo sententiarum sub titulo de deposito. DEPONERE possumus apud alium id quod nostri juris est vel alieni. Depositum est quasi diu positum. Servandum est quod ad breve tempus custodiendum datur. Deponere videtur qui in metu ruinæ, incendii, naufragii, apud alium custodiæ causa deponit. Deponere videtur & is qui suspectam habens vel minus idoneam custodiam domus, vel vim latronum timens, apud aliquem rem custodiendam commendat. Si sacellum [14] vel argentum deposuero, & is penes quem depositum fuit me invito contrectavit, & depositi & furti actio mihi in eum competit. Ob res depositas dolus tantum præstari solet. In judicio depositi ex mora & fructus veniunt, & usuræ rei depositæ præstantur. Si quis rem penes se positam apud alium deposuerit, tam ipse directam, quam is qui apud eum deposuit, utilem actionem depositi habere
* possunt. Si pecuniam deposuero eamque in * tibi commisero [15], mutuum magis videtur quam depositum, ac per hoc periculo tuo erit [16]. Si rem apud te depositam vendideris, eamque redimeris, postquam perdideris [17], semel admisso dolo perpetua depositi actione teneberis. Ex causa depositi lege duodecim tabularum [18] in duplum actio datur, Edicto Prætoris in simplum.

[14] *Si sacellum*] Extat apud Paulum lib. 2. Sent. & in l. 29. D. eod. tit.

[15] *Eam hancque in tibi commisero*] Legendum videtur, *Si pecuniam deposuero, eamque in usum tibi commisero.*

[16] *Periculo tuo erit*] Etiam si non utare l. 9. §. ult. D. de reb. cred. aliud est si ita deposuero, ut si velis, utaris: tum enim & si periculo tuo sit, l. 4. & l. 10. D. eod. ex usu demum mutui actio nascitur usuræque debentur l. 1. §. si pecuniæ. D. depositi.

[17] *Postquam perdideris*] Malim, *postque eam perdideris*, Paulo aliter Ulpianus in l. 1. §. si rem depositam. D. eo. tit. Dolo semel admisso periculum rei ad depositarium pertinere.

[18] *Ex causa depositi lege XII. tab.*] Credo hanc esse depositi actionem in duplum ex inficiatione & dolo malo, cujus & Justinianus meminit in §. furti. Inst. de actionib. & Paulus lib. 1. Sent. Tit. de actionib. quæ per inficiat. dupl. si modo pro *depensi*, legatur *depositi*. Nam sane in actione illa negotiorum gestorum ἀπὸ τῶν δαπανημάτων, quæ & recte depensi dici potest, non de rupta fide agitur, sed

de indemnitate ejus qui alienum negotium gerens aliquid expendit, ut Ulp. de depositario dixit in l. 5. D. hoc tit. cui judicio non video cur plus tribuatur quam contrario mandati. At ex deposito certum est & ob dolum condictionem competere tanquam adversus furem l. 13. D. eod. ut mirum non sit eum quoque ut manifestum dupli pœna coërceri ob inficiationem quæ inter graviora delicta non immerito a veteribus habita est.

GREGORIANUS libro IIII. sub titulo de deposito. IMP. Alexander A. Mestrio militi. Incursu [19] latronum ornamenta deposita apud interfectum ab eis perierunt. Detrimentum ad heredes ejus qui depositum accepit, qui dolum tantum præstare debent, non pertinet. Quod si ex prætextu latrocinii commissi res quæ in potestate heredis sunt non restituuntur, tam depositi quam ad exhibendum actio, sed & in rem vindicatio competit. Prop. VII. Kl. Jul. Maximiano bis & Urbano Conss.

[19] *Incursu*] Extat in l. 1. C. Depos. aucta a Triboniano quibusdam verbis.

PAULUS libro responsorum quinto sub titulo ex locato & conducto. IMP. Antoninus Julio Agrippino. Dominus horreorum [20] periculum vis majoris, vel efracturæ latronum præstare non cogitur. His cessantibus si quid ex positis rebus inlæsis extrinsecus horrei * damnum depositorum sarciri debet. Prop. IIII. Non. Nov. Antonino III. Cons. Paulus respondit, Satis præpositam constitutionem declarare his qui horrea locant, majorem vim imputari non posse.

[20] *Dominus horreorum*] Extat & hæc constitutio in l. 1. C. de locat.

Explicit Titulus de deposito.

INCIPIT
DE ABIGEATORIBUS.

MOYSES DICIT.

SI QUIS *involaverit* [1] *vitulum aut ovem, & occiderit, aut vendiderit, quinque vitulos restituet pro vitulo uno, quatuor oves pro ove una. Quod si non habet unde reddat, venundetur pro furto.* XI.

[1] *Si quis involaverit*] Exod. XXII.

PAULUS libro sententiarum sub titulo de abigeatoribus. ATROCES pecorum abactores plerumque ad gladium vel in metallum, nonnumquam autem in opus publicum dantur. Atroces autem sunt qui equos & greges ovium de stabulo [2] vel de pascuis abigunt, vel si id sæpius aut * a ferro [3] conducta manu faciunt.

[2] *De stabulo*] Ergo & hic atrox abigeus est. Sed tamen lenius coërcetur si a stabulo domitum pecus abegerit, quam si a silva vel grege. Sic enim legen-

dum esse in l. 3. §. 1. D. de abig. Doctor noster ex Græcis interpretibus admonuit.

3 *Aut a ferro*] Fortasse melius, *aut ferro conducta manu*, vel, quod Faber mavult, *aut cum ferro, aut conducta manu*: ut hæc etiam distinguantur. Seu *aut ferro coactave manu*.

IDEM Paulus eodem libro & titulo. ABIGEATORES [4] sunt qui unum equum, vel duas equas, totidemque boves [5], vel capras decem, porcos quinque abegerint. Quidquid vero intra hunc numerum fuerit ablatum, pœna furti pro qualitate ejus aut in duplum, aut in triplum convenitur, aut fustibus cæsus [6] in opus publicum unius anni datur, aut sub pœna [7] vinculorum domino restituitur.

4 *Abigeatores*] Sic Vet. apud Paulum, *Abactores*, cujus etiam scriptam lectionem codex noster confirmat.

5 *Totidemque boves*] Sic Vet. sic & Ostrogothus scriptor Tit. 3. ex Pauli lib. v. Sent.

6 *Aut fustibus cæsus*] Illud hic annotare placet, Fustis pœnam interdum capitalem fuisse, ut in decimatione militum, ad quam videntur etiam pertinuisse Salustii verba quæ apud Servium duobus locis corrupte leguntur. Sic autem restituenda arbitror, *Sorte ductos fusti necat*, quæ & ipsa Corn. Tacitus de eadem re usurpavit lib. 3. Annal.

7 *In pœna*] Vet. *imponat*.

IDEM Paulus eodem libro & titulo. SI ea pecora de quibus quis litigaverat, abegerit, ad forum remittendus est, atque ita convictus in duplum vel triplum furis more damnatur.

IDEM Paulus eodem libro & titulo. QUI bovem vel equum errantem, quodve aliud pecus abduxerit, furem magis eum quam abigeatorem constitui placuit.

PAULUS libro singulari de pœnis paganorum, sub titulo de abigeis [8], dixit. CUM durius abigei damnantur, & ad gladium tradantur. Itaque Divus Pius ad concilium Bæticæ rescripsit. Qui pecora de quibus litigabat, abegit, ad forum remittendus est, & si victus fuerit, in duplum vel quadruplum condemnandus.

8 *De abigeis*] Referuntur & hæc ex eodem libro in l. 1. D. de abig. sed ita ut Triboniani manum facile agnoscas.

ULPIANUS libro octavo de officio Proconsulis sub titulo de abigeis. DE abigeis puniendis ita Divus Adrianus rescripsit concilio " Bæticæ. Abigei cum durissime puniuntur, ad gladium damnari so- " lent. Puniuntur autem durissime non ubique, sed ubi frequentius est " hoc genus maleficii: alioqui nec [9] in opus, & nonnumquam tempo- " rarium damnantur. Ideoque puto apud vos quoque sufficere genus " pœnæ, quod maximo [10] huic maleficio irrogari solet, ut ad gladium " abigei dentur: aut si quis tam notus & tam gravis in abigendo fuit, " ut prius ex hoc crimine aliqua pœna adfectus sit, hunc in metallum " dari oportere. Rescriptum Divi Adriani sic loquitur, quasi gravior pœna sit metalli: nisi forte hoc sensit Divus Adrianus gladii pœnam dicendo, ludi damnationem. Est autem differentia [11] inter eos qui ad

gladium, & eos qui ad ludum damnantur. Nam ad gladium damnati, confestim consumuntur, vel certe intra annum debent consumi. Hoc enim * damnatis continetur [12]. Enimvero qui in ludum damnantur, non utique [13] consumuntur, sed etiam pileari & rudem accipere possunt post inter * palam [14]. Si quidem post quinquennium pileari [15], post triennium autem rudem induere eis permittitur. Eodem rescripto Divi Adriani diligentissime expressum est, non ubique parem esse pœnam abigeorum.

9 *Alioqui nec*] Malim ut in Pand. *alioquin &*.

10 *Quod maxime*] Malim *quod maxime*, id est, ut plurimum.

11 *Est autem differentia*] Eam differentiam hic unus locus habet, ut & alia quædam nostris interpretibus hactenus incognita. Sane ex Paulo didiceramus, ad gladium datos intra annum consumendos esse. De ludo nihildum tale, quod sciam, audieramus. Est autem ludi nomen generalius, & continet ferrum, gladium, arma, cestus, arenam, venationem, quæ omnia inter mediocres pœnas uno ludi verbo Paulus complexus est lib. 2. Sent. Tit. 17. Ergo qui ad ludum damnatur, non statim ad gladium damnatus intelligitur, id est ad ferrum, sive ad ludi gladium, ut a Capitolino scriptum est in Macrino, ad differentiam decollationis. At qui ad gladium datur, vix est ut ad alium ludum datus intelligatur, quam tamen interpretationem Ulpianus hic tentat. Est de ludo locus non satis animadversus apud auctorem ejus historiæ ex qua secundus Machabæorum liber factus est, dum narrat Jasonem Oniæ fratrem summum Pontificatum ambientem apud Antiochum Epiphanem, petiisse ab eo pro summo beneficio, ut Jerosolimitani deinceps ab ipso Antiocheni dicerentur, liceretque in ea urbe gymnasium constituere. Quod cum ille facile impetrasset, magno ardore sub ipsa arce gymnasium καὶ ἐφηβίαν instituisse, in quo optimos quosque adolescentes ὑποτάσσων, id est, quodam auctoramento sibi subjiciens, ὑπὸ πέτασον ἦγεν· quod vetus interpres transtulit *in lupanaribus posuit* non usquequaque fortasse recte. Nam & si Judæis velatæ mulieres pro meretricibus habeantur, & apud Romanos flavus galerus in prostibulis notatus sit, petasus tamen cursorum est, & in ludo depugnantium, aut disco certantium, præsertim apud Græcos ad quorum gymnasia locus ille magis pertinet. Et recte Pollux πέτασον εἶναι ἐφήβων φόρημα, quo loco ἐφήβους appellat eos qui juvenes dici videntur in l. 28. §. solent. D. de pœn. ut & in veteri epigraphe *Allectus inter juvenes*, de pantomimo legitur. Plautus Pseudolo, *etiam opus est chlamyde & machæra & petaso*.

12 *Damnatis continetur*] Lego, *mandatis*, nam & de his rebus Præsidibus in Provincias proficiscentibus præcepta dabantur l. 35. D. de pœn. & aliis multis locis.

13 *Non utique*] Non semper. Nam & aliquando consumuntur. Immo id interdum sententia ipsa comprehenditur l. 1. C. Th. ad leg. Fab. de plag.

14 *Post inter palam*] Sic Vet. lego *post intervallum*.

15 *Pilleari*] Tanquam liberati. Est enim hoc liberationis sive præmii insigne: Tertullianus de spectacul. *Et qui insigniori cuique homicidæ leonem poscit, Idem gladiatori atroci petat rudem & pilleum, præmium conferat.* Unde & pillei manumissionum in Aurelii Victoris Breviario. Galerus aut petasus non recte pilleus dicitur. Sed an hæc pillei impositio statum publicum reddit ad instar restitutionis cujusdam in integrum? Sustineo. Rudis sane vacationem potius periculosi laboris quam libertatem donasse videtur Ovid. 2. Eleg. *Tutaque deposito poscitur ense rudis*. Fuit enim hoc signum honestæ missionis artis gladiatoriæ, quam gladiator stans ad crepidinem Circi sub Circulo amphiteatri, a populo petere & impetrare solebat ut Acro in Horatium significat.

ITEM Ulpianus libro & titulo qui supra. ABIGEI autem proprie

hi habentur qui pecora ex pastu & ex fermentis [16] subtrahunt, & quodammodo deprædantur, & abigei studium quasi artem exercent, equas de grege, vel boves de armentis abducentes. Ceterum si quis bovem aberrantem vel equum in solitudinem abduxerit, non est abigeus, sed fur potius. Sed & qui porcum vel capram vel Ber bicem abducunt [17], non tam graviter ut hi qui majora animalia abigent, plecti debent. Quanquam autem Adrianus metalli pœnam, item operis vel etiam gladii præstituerit, adtamen qui honestiori loco nati sunt non debent ad hanc pœnam pertinere, sed aut relegandi erunt, aut removendi ordine. Romæ tamen etiam bestiis subjici abigeos videamus. Et sane qui cum gladio [18] abigunt, non inique hac pœna adficiuntur.

16 *Ex fermentis*] Sic Vet. in Pand. rectius, *ex armentis.* vel *frumentis.*
17 *Berbicem adducunt*] *Vervecem abducunt.* Posteriores fere berbicem & pronunciarunt & scripserunt, ut apud Anianum & Paulum Monachum, & in Langobardicis Francicisque legibus. Unde nobis remansit vocabulum.
18 *Qui cum gladio*] Firmicus lib. 6. Mathes. *Faciet pecorum abactores insequentibus hominibus minaci semper gladio resistentes.*

Explicit de Abigeis.

INCIPIT
DE INCENDIARIIS.

XII. MOYSES DICIT. *Si exibit ignis* [1] *& invenerit spinas, & comprehenderit areas, vel spicas, aut campum, æstimationem restituet ille qui succendit ignem.*

1 *Si exibit ignis*] Exod. XXII.

PAULUS libro * Sententiarum sub titulo de incendiariis. QUI casam [2] aut villam inimicitiarum gratia incenderunt, humiliores in metallum aut in opus publicum damnantur, honestiores in insulam relegantur. Fortuita incendia quæ casu venti * fuerint his [3] vel incuria ignem supponentis, ad usque vicini agros evadunt, & si ex eo seges, vel vinea, vel oliva, vel fructiferæ arbores concrementur, datum damnum æstimatione sarciatur.

2 *Qui casam*] Lego, *Qui casam aut villam*, ut in l. 28. §. incendiarii, D. de pœn.
3 *Venti fuerint his*] Lego *furentis*, & paulo post, *dati damni æstimatione sarciatur. Æstimatione* autem id est, dupli compendio. Paul. libro 5. Sent. & hæc est actio quæ incensarum ædium dicitur in l. jurisgentium. §. si paciscar. D. de pact.

IDEM Paulus eodem libro & titulo. COMMISSUM vero servorum si domino videatur, noxæ deditione sarcitur. Messium sane * per-

dum [4] incensores, vinearum olivarumve, aut in metallum humiliores damnantur, aut honestiores in insulam relegantur.

4 *Perdum*] Sic Vet. an, *per odium*, id est ob inimicitias, ut Callistratus dixit aliquanto rectius quam Paulus, inimicitiarum gratia, quæ duo quo vinculo sociari possint, non satis video. Quidam legunt *perditi*.

IDEM Paulus libro & titulo qui supra. INCENDIARII quidquid [5] in oppido prædandi causa faciunt, facile capite puniuntur.

5 *Incendiarii quidquid*] Malim, *qui quid*. *Facile* autem est, ut plurimum.

ULPIANUS libro octavo de officio Proconsulis. DE naufragiis [6] & incendiariis lex quidem Cornelia aqua & igni interdici jussit, sed variæ sunt [7] punitionum.* Nam qui data opera in civitate incendium fecerunt, si in humillimo loco sunt, bestiis subjici solent: si in aliquo gradu & Romæ id fecerunt, capite puniri, aut certe [8] * adficiendi sunt qui hæc committunt. Sed ei qui non data opera incendium fecerit, plerumque ignoscitur, nisi in lata & incauta negligentia vel lascivia fuit.

6 *De naufragiis*] Puto legendum, *Ulpianus lib. VIII. de officio Procos sub Titulo de naufragiis & incendiariis. Incendiariis lex quidem Cornelia*. Nam & de naufragiis eo libro Ulpian. tractasse indicat l. ult. D. de incend. ruin. & nauf. in qua hujus quoque sententiæ pars extat. Sæpe vero inter exscribendum evenit, ut vel unius vocis repetitio librarii oculos fallat: quod & accidisse arbitror in l. statuliberi. §. Quintus. D. de statulib. cujus sententiam lubens ita repleverim, *An videatur sententia qua vicit, ad eam rem valere. Et ait* (nempe Q. Mutius) *ad eam rem valere. Quapropter, &c.* Sic & in l. 27. D. de furt. *Si chirographa aureorum decem, decem tabulæ fuerint:* & in l. 58. §. acceptis D. ad leg. facild. *Acceptis centum, centum hereditatum, &c.* sic legendum.

7 *Sed variæ sunt*] Deest, *species*, vel, *circumstantiæ*.

8 *Aut certe*] Hæc quoque ita supplenda videntur, *aut certe exilio vel deportatione adficiendi sunt qui hæc committunt*.

PAULUS libro singulari de pœnis Paganorum, sub titulo de abigeis, dicit. INCENDIARII qui in oppido prædæ causa id admiserint, capite puniuntur: qui casu insulam aut villam non inimicitia incenderint, levius. Fortuita enim incendia ad forum remittenda sunt, ut damnum vicini sarciatur.

ULPIANUS libro ad Edictum [9] sub titulo si fatebitur injuria occisum esse, in simplum,* & cum doceret. ITEM si insulam meam adusseris vel incenderis, Aquiliæ actionem habebo. Idemque est & si arbustum meum, vel villam meam. Quod si dolo quis insulam exusserit, etiam capitis pœna plectitur quasi incendiarius. Item si quis insusulam voluerit exurere, & ignis etiam ad vicini insulam pervenerit, Aquilia tenebitur lege vicini etiam non minus inquilinis ob res eorum exustas, & ita Labeo libro XV. Responsorum refert. Sed si stipulam in agro tuo incenderis, ignisque pervagatus ad prædium vicini pervenerit, & illud exusserit, Aquilia lex locum habeat, an in factum actio sit, fuit quæstio. Sed plerisque Aquilia lex locum habere

non videtur: & ita Celsus libro XXXVII. Digestorum scribit. * Id enim [10], si stipulam incendentis ignis fugit, Aquilia lege eum non teneri, sed in factum agendum, quia principaliter hic exussit, sed dum aliud legit sic ignis præcessit. Cujus sententia sic rescripto Divi
„ Severi comprobata est in hæc verba.* Profiteri propter ignem [11] ba-
„ buli gratia factus culpa servorum Vectoriæ Astiliæ evagatus agrum
„ tuum, ut proponis, depopulatus est, ad exemplum legis Aquiliæ no-
„ xali judicio acturus, si litis æstimatio permittitur [12], judicium cum
„ adire potest. Videlicet non est visa Aquilia sufficere. Si forte [13] servus quæ idem conductores coloni ad fornacem obdormissent, & villa fuerit exusta.* Muneris scribit ex loca conventum præstare debere, si negligens in legendis ministeriis fuit tenetur ceterorum si alius ignem subierit fornaci, alius neglegenter custodierit, tenetur namque qui non custodit si nihil hic fecit quæ recte ignem subjecit non peccavit: quemadmodum si hominem Medicus recte secuerit, sed neglegenter vel ipse vel alius curaverit, Aquilia cessat. Quid ergo est? Et hic puto ad exemplum Aquiliæ [14] dandam actionem, tamen eum [15] qui fornacem obdormivit, vel neglegenter curavit, sive homo periit sive debilitatus est [16]. Nec quisquam dixerit in eo qui obdormivit, rem eum humanam & naturalem passum, cum deberet vel ignem extinguere, vel ita munire ut non evagaret. Item libro VI. ex Viviano relegatum est [17], si fornum secundum parietem communem haberes, an damni
* injuria teneris? Et ait [18] non posset id Aquilia lege, quia nec cum eo qui focum haberet. Ideo æquum putat in factum actionem dandam. Sed non proponit exustum parietem. Sane enim quæri potest, Nondum mihi damnum dederit, & ita ignem habeat ut metuam ne
* mihi det, æquum sit me inter actionem [19] idem in factum imperare. Fortassis enim de hoc senserit Proculus: nisi quis dixerit damni non facti sufficere cautionem. Sed & si quis servi inquilini [20] insulam exusserit, libro X. Urseïus refert Sabinum respondisse, lege Aquilia servorum nomine dominum noxali judicio conveniendum, ex locato autem dominum teneri negat. Proculus autem R. cum coloni servi villam exusserint, colonum vel ex locato * lege Aquilia, ita ut colonus servos posset noxæ dedere: & si uno judicio res esset judicata, altero amplius non agendam. Item Celsus libro XXVII. Digestorum scribit, si cum apes meæ ad tuas advolassent totas exusserit, quosdam negare competere legis Aquiliæ actionem, inter quos & Proculum, quasi apes dominI mei non fuerint. Sed id falsum esse Celsus ait, cum apes revenire soleant, & fructui * missi sunt [21]: Sed Proculus eo movetur quod nec mansuetæ, nec ita clausæ fuerint. Hd. [22] Ipse autem Celsus ait nihil inter has & columbas interesse, quæ si manu refugiunt, domi tamen fugiunt.

9 *Ulpianus lib. ad edictum*] Lego *lib. XVIII. ad edictum.* Extat pars quædam hujus capitis in l. 27. D. ad leg. Aquil. quæ si quis conferre non gravabitur, & nos molestia notarum liberabit, & melius intelliget quid sibi juris nostri composi-

compositores permiserint. Nobis hic vetustissimi exemplaris scripturam bona fide repræsentasse satis fuit.

10 *Id enim*] Lego. *Ait enim, si stip. inc. ig. fugit, Aquilia lege eum non teneri, sed in factum agendum, quia principaliter hic non exussit: sed dum aliud agit, sic ignis processit. Cujus sententia & rescripto Divi Severi comprobata est in hac verba*. Quæ sequuntur quomodo restituenda sint, non satis video. Et tamen hic sensus plenus est, *Si ignis pabuli gratia factus, &c. judicium cum ea adire potes. Cum ea, i.* cum Vectoria.

11 *Profiteri propter ignem*] *Si ut profiteris ignis.*

12 *Si litis æstimatio permittitur*] Id est, si Vectoria judicium suscipere & litis æstimationem sufferre malit, quam noxæ dedere aut indefensos servos relinquere. Nam alioqui recusare atque evitare judicium potest.

13 *Si forte*] Confer. §. si fornicarius l. 27. D. ad leg. Aqu.

14 *Ad exemplum Aquiliæ*] Sic in l. 53. D. ad leg. Aqu. in factum actio ad exemplum legis Aquiliæ, & utilis actio damni injuria quasi ex lege Aquilia in l. 51. D. de furt. Utilis actio ad exemplum directæ instituitur. l. 1. C. de precario. Unde & utilis in rem quasi in rem actio dicitur in l. 1. §. proponitur. D. de superficieb.

15 *Tamen eum*] Puto legendum, *tam in eum qui ad fornacem obdormivit, quam in eum qui ignem subjecit, vel neglegenter curavit.*

16 *Sive homo periit sive debilitatus est*] Hæc verba pertinent ad superius exemplum de Medico, & reponenda videntur continuo post illa, *Aquilia cessat*. Omissa vero sunt a compositorib. Pandectarum, fortasse quod Caii sententiam magis probarent, quæ extat in l. 8. D. eod. tit.

17 *Relegatum est*] *Relatum est.*

18 *Et ait*] Vivianus scilicet. Quod ex præcedentibus consequitur. In Pandectis tamen scriptum est, Proculus: & rectius quidem ut sequentia indicant.

19 *Me inter actionem*] An inter actionem accipiemus incerti actionem sive in factum subsidiariam? an potius ita legemus? *Me interim actionem, id est in factum impetrare*. Quod mihi quidem magis probatur. *Interim* vero, id est, ante damnum datum. Et proprie impetrare de hujusmodi actionibus usurpavit, quæ & permitti dicuntur. l. 45. D. solut. matr. & indulgeri tribuique l. 28. D. de procurat. & accommodari l. 22. D. de aqua & aqu. pl. arc. l. ult. D. de transact. §. item si quis postulante. Inst. de actionib. & constitui l. 16. D. ad exhibend. & decerni l. 2. D. de administrat. rer. ad civitat. pert. l. 20. D. de tutel. & rat. distrah. l. 22. D. de constit. pec. l. 2. §. interdum. D. de vulg. & pup. subst. l. penul. D. de adquir. hered. l. 15. §. eleganter. D. de damn. inf. l. pen. D. de fideic. libert. l. 46. §. 1. D. de administr. tut. nempe quia ex æquitate causa cognita dantur. l. 15. §. Prætor ait, si quis. D. de injur. l. 18. §. ult. D. de damn. infect. l. 5. D. de præt. stipul. Actio directa ordinaria est l. 5. C. si res al. pig. data sit. & utili Prætoriæque opponitur. l. 26. §. 2. D. de noxal. act.

20 *Sed & si quis servi inquilini*] Fortasse melius, *sed & si servi inquilini insulam exusserint.*

21 *Et fructui missi sint*] Lego, *mihi sint.*

22 *Hd*] Sic in vet. ex.

Explicit Titulus de incendiariis.

INCIPIT
DE TERMINIA MOTA.

XIII. **Moyses dicit.** Non *transmovebis* [1] *terminos proximi tui quos constituerunt patres tui, vel principes possessionis tuæ.*

[1] *Non transmovebis*] Deuter. xix. Extat & de Termino prisca lex Numæ Pompilii apud Verrium Flaccum, qua qui terminum exarasset, ipsius & boves sacri erant. Nihil fere religiosius Numa sanxit. Nam & templum ut Deo posuit, & ferias instituit, noluitque animatum quicquam pacis Præsidi sacrificari, quod Plutarchus in Romaïcis eleganter sic expressit, τὸν τέρμινον ὡς ἐπίσκοπον καὶ φύλακα φιλίας καὶ εἰρήνης, ὤετο δεῖν αἵματος καὶ φόνου καθαρὸν καὶ ἀμίαντον διαφυλάττειν. Sed hoc jam suo tempore neglectum idem alio loco testatur. Unde & Horatius in Epod. *Et agna festis cæsa Terminalibus*. Quin & Siculus Flaccus in terminis defigendis, hostiæ inmaculatæ cæsæ sanguinem instillari solitum scribit, & Prudentius extis seu gallinæ pulmone termino fieri significat. Illud quoque Numæ videtur, ut Termino non nisi sub divo sacrificaretur, quod nefas putaret Terminum intra tectum consistere. Itaque quo loco colebatur, super eum foramen patebat in tecto, ut Sex. Pompeïus tradit. Quod etiam cum Capitolium Tarquinius ædificaret religiose observatum Servius testis est, ob idque in Capitolio pronam (sic legendum apud Servium non *primam*) partem tecti patuisse quæ lapidem ipsum Terminum spectaret. Unde non abs re quæri potest, Plinii verba hæc ex libro 18. cap. 2. *Tertiam ex iis nominare sub tecto religio est*, an ad Terminum referenda sint, an ad Dionysium. Οὐδὲ γὰρ τὸν Διόνυσον ὀμνύουσιν ὑπὸ στέγῃ, ut Plutarchus ait. Ego quidem ad Terminum malim, & nominandi vocabulum ad sacrificium quam ad jusjurandum referre. Et fortasse ille locus mendo non caret, atque ita potius alicui legendus videatur, *Terminum ex XII. nominare sub tecto religio est.* Nam de Termino multa duodecim tabulis cauta quis nescit? in quas etiam si quis veterem illam Numæ sanctionem translatam velit, non contradicam. Sic enim & ubi XII. tabularum auctoritas contemni cœpit, eadem illa quæ legibus cavebantur, in alia latorum nomina transferunt, ut Macrobius ait lib. 3. Satur. cap. 9. Sane & de sacrificiis & religionibus non pauca iisdem tabulis comprehensa M. Tullius satis significat in libris de legibus, & Servius tradit multa de sacris ab Faliscis petita post X. tabulas magna ex parte ab Atheniensibus mutuatas, quæ reliquis duabus Decemviri complexi sunt. Adscribam vero & ipsa Livii verba ex quibus etiam post XII. Regias leges retentas intelligamus. Sic igitur cum de Tribb. militum Consulari potestate ageret lib. 6. *In primis fœdera ac leges (erant autem eæ duodecim tabulæ & quædam Regiæ leges) conquiri quæ comparerent, jusserunt. Alia ex iis edita in vulgus: quæ autem ad sacra pertinebant, a Pontificib. maximis, ut religione obstrictos haberent multitudinis animos, suppressa.* Itaque mirum videri non debet quod apud Tacitum legimus censuisse Claudium ad incestum procurandum sacra ex legibus Tullii regis piaculaque apud lucum Dianæ per Pontifices danda: Et in libris nostris de muliere quæ prægnans mortua sit humanda legem Regiam recitari audimus. At hæc paulo audacior conjectura est, & jam ipsi Notarum terminos exaravimus.

Paulus libro * Sententiarum sub titulo, Finium regundorum. In eum qui per vim [2] terminos dejecit vel amovit, extraordinem animadvertitur.

[2] *In eum qui per vim*] Sic apud Paulum scriptum est libro 1. Sent. ubi in

vet. exempl. annotatum reperi idem statui in Codicis Theodosiani lib. 2. sub litera 26. quæ constitutio hodie desideratur.

ULPIANUS libro VIIII. De officio Proconsulis, sub titulo de termino moto. Eos qui terminos moverunt non impune id facere debere Divus Adrianus [3] Terentio Gentiano XVII. Kl. Septembriarum se III. Cons. L. rescripsit: quo rescripto pœnam variam statuit. Verba rescripti ita se habent. Pessimum factum eorum qui terminos finium causa impositos abstulerunt, dubitari non potest. Pœnæ autem modus ex conditione personæ & mente facientis Magistratui pœnam. Si splendidiores sunt personæ quæ convincuntur, condubito quin occupandorum aliorum finium causa id admiserint. Et possunt ad tempus ut cujusque cumpatitur ætas, relegari, & sic in biennium aut triennium ad opus publicum dari. Quod si per ignorantiam aut fortuitu lapides * visus causa [4] furati sunt, sufficit eos verberibus coërceri.

3 *Divus Adrianus*] Refertur & in l. 2. D. eod. tit.

4 *Visus causa*] Puto legendum *usus causa*. Quod a compositoribus Pandectarum omissum est.

Explicit de terminea mota.

INCIPIT

DE PLAGIARIIS.

MOYSES DICIT. QUICUMQUE *plagiaverit* [1] *quemquam in Israël, & vendiderit eum, morte moriatur.* XIIII.

1 *Quicumque plagiaverit*] Exod. XXI. Deuteron. XXIIII.

PAULUS libro sententiarum V. sub titulo ad legem Fabiam. LEGE Fabia tenetur qui civem Romanum ingenuum [2], libertinum, servumve alienum celaverit, vendiderit, vinxerit, comparaverit. Et olim quidem hujus legis pœna summaria [3] fuit: sed translata est cognitio in Præfectos urbis, itemque Præsidis Provinciæ extraordinem meruit animadversionem. Ideoque humiliores aut in metallum damnantur, aut in crucem tolluntur, honestiores adempta dimidia parte bonorum Impp. relegantur [4]. Si servus sciente domino alienum servum subtraxerit, vendiderit, celaverit, in ipsum dominum animadvertitur. Quod si id domino ignorante commiserit, in metallum datur.

2 *Civem Romanum ingenuum*] Vet. exemp. *Civem idmanum ingenuus liber.*

3 *Pœna summaria*] *Pœna nummaria.*

4 *Impp. relegantur*] Sic vetus. Quo significatur, in perpetuum relegari.

ULPIANUS libro VIIII. de officio Proconsulis sub titulo ad legem Fabiam. FREQUENS est etiam legis Fabiæ cognitio in tribunalibus Præsidum: quamquam quidam Procuratores Cæsaris usurpaverint quam Romæ, tam in Provinciis. Sed enim jam eo perventum est

constitutionibus, ut Romæ quidem Præfectus urbis solus super ea re [5] cognoscat [6], si intra miliarium centesimum [7] sit in via commissa [8]. Enimvero si ultra centesimum, Præfectorum Prætorio erit cognitio. In Provinciam enim Præsidum provinciarum. Nec aliter Procuratori Cæsaris hæc cognitio injungitur quam Præsidis partibus [9] in provincia fungatur. Plane post sententiam [10] de Fabia latam Procuratoris partes
* succedunt. * Hujus certæ [11] adtamen Procuratori qui illam provinciam regit, licet de capitalibus causis cognoscere nec soleat, tamen ut de lege Fabia possit cognoscere Imp. Antoninus constituit. Idem legis Juliæ de adulterIs coërcendis constitutione Imperatoris Antonini quæstionem accepit. Lege autem Fabia tenetur qui civem Romanum eundemque qui [12] in Italia liberatus sit [13], celaverit, vinxerit, vinctumque habuerit, vendiderit [14], emerit, quive in eam rem socius fuerit: cui capite primo ejusdem legis pœna injungitur. Si servus qui sciente
* domino fecerit, dominus ejus sextertiis [15] quinquaginta milibus eodem capite punietur. Ejusdem legis capite secundo tenetur qui alieno servo persuaserit ut dominum fugiat, quive alienum servum invito domino celaverit, vendiderit, emerit dolo malo, quive in ea re socius
* fuerit, jubeturque * populus [16] extertiam quinquaginta milia dare. Et reliqua. Sciendum tamen est [17] ex Novellis constitutionibus capitali sententia plagiatores pro atrocitate facti puniendos: quamvis & Paulus supra relatis speciebus, crucis & metalli pœnam hujusmodi reis irrogavit.

5 *Super ea re*] Vetus codex habuit *superare*.

6 *Cognoscat*] Extraordinem, ut de expilata hereditate dicitur in l. 3 D. de exp. hered.

7 *Intra milliarium centesimum*] Fuit hic terminus urbis, aut potius Præfecturæ urbanæ & solitarum regionum l. 1. §. initio. D. de off. Præf. urb. ubi quod in Pand. Fl. scriptum est, *Egressum est P. V. notionem*, eadem phrasi dictum videtur qua in l. 12. §. facti. D. de capt. & post l. *Sequendum est Juliani sententiam:* & in l. 19. D. de novat. *denegandum est exceptionem*. Quibus etiam non dissimiles dicendi rationes notari possunt in l. 1. §. ult. D. de contr. tut. act. l. 12. D. Si quis omiss. cav. test. l. 19. §. 1. D. de negot. gest. l. 45. sub fi. D. Solut. matr. unde & in l. 4. §. non omnis. D. de re milit. sic lubentius legerim, *Nec tamen facile indulgendum est extra ordinem judicationem his qui negotium ante habuerunt: sed si in transactionem res recidit, indulgendum est.* Extraordinem autem judicatio indulgetur ut militi.

8 *Sit in via commissa*] Fortasse melius, *Sit injuria commissa:* quanquam & excusa lectio defendi potest.

9 *Quam Præsidis partibus*] L. 4. C. ad leg. Fab. de plag. l. 2. C. de pœn. Quædam Provinciæ procuratoribus cohibebantur ut Tacitus loquitur: sed aliæ ut procuratoribus tantum, qui ne deportandi quidem jus habuerunt: aliæ ut Præsidis vicem tuentibus.

10 *Plane post sententiam*] Videlicet cum jam de bonis quæritur, non de crimine, l. 1. & 2. C. ubi cau. fisc.

11 *Hujus certæ*] Hic locus proculdubio corruptus est, & si quid conjectura valeo, deest nomen aut urbis aut regionis Armeniæ. Hoc ut suspicer, facit *Certæ* reliquum nomen quo Parthis civitatem significari Hermolaus Grammaticus ex Stephano auctor est.

12 *Qui civem Romanum eundemque qui*] Malim, *eumve qui in Italia liberatus sit:* quod etiam sic interpretari audeo. Italiæ multa olim fuere privilegia cum in censitionibus, jure nexus, usucapione, exceptione annali, tum in jure ca-

piendi, & aliis hujuscemodi, quæ pro summo beneficio Provincialibus quibusdam coloniis postea concessa sunt, ut eodem jure essent quo & ipsa Italia: quam ob rem juris Italici dictæ sunt, quod jus est liberæ civitatis, sive liberæ conditionis; cujus signum apud eas fuit Marsyæ simulachrum, ut Servius in Virgilium notat. Hujus generis privilegiorum Italiæ illud etiam fuisse videtur, ut quem Latinus in Italia manumitteret, quamvis Romanum civem non faceret, tamen quod ad legem Fabiam, eodem jure esset quo civis Romanus. Ait autem.

13 *Liberatus sit*] Proprie. Nam Latinus ut dixi, qui manumittit, civem Romanum facere non potest. Itaque hæc non justa manumissio est, sed liberatio potius à servitute. Denique non est hic revera actus legitimus, & iterari potest. Sic enim legimus apud Ulpianum iteratione fieri civem Romanum qui post Latinitatem quam minor annis XXX. acceperat, iterum rite manumissus est ab eo cujus, ex jure Quiritium, servus fuit, cujus rei & Justinianus meminit Novell. 78. & in illo regularum fragmento, cujus jam superius meminimus, scriptum est minorem XX. annorum manumittere nec vindicta posse, nec testamento. Itaque nec Latinum facere posse. Tantum enim apud Consilium posse manumittere servum causa probata. Hunc autem qui manumittitur quotcunque sit annorum, Latinum fieri, & solum ad hoc ei procedere libertatem ut iterum manumitti, & civis Ro. fieri possit.

14 *Vendiderit*] L. 15. C. hoc tit. Sed hoc Apuleius legi Corneliæ tribuit lib. 8. de asin. aur. *Prudens*, inquit, *crimen Corneliæ legis incurram, si civem Rom. pro servo vendidero*. Et vero falsi ab emptore redargui posse videtur, ut & is qui duobus eandem rem vendiderit, l. 21. D. ad leg. Corn. de fal.

15 *Sestertiis L.*] *Sestertium*. Hæc est illa pœna pecuniaria legis Fabiæ quæ in desuetudinem abiisse dicitur in l. ult. D. eod. tit. cujus tamen vestigia quædam reliqua sunt, in l. 12. D. de manumiss. & l. 12. §. sed si in captivo. D. de capt. & postl. quibus etiam aliud quoddam hujus legis caput continetur: itemque aliud in l. 1. §. 1. D. de fugit.

16 *Populus*] Leg. *populo*, hodie fisco l. 6. C. hoc tit. cujus rescripti pœna ex lege Fabia, prohibitio vero ipsa ex S C. est l. quod sæpe. §. si quis amico. D. de contrah. empt. l. arbor. §. Judex. D. comm. divid.

17 *Sciendum est tamen*] Sunt hæc collectoris, qui Novellarum constitutionum nomine videtur innuere Constantini legem qua, ob plagium liberi hominis, servus aut libertinus statim, id est primo quoque munere bestiis objicitur: liber sub hac forma in ludum datur, ut antequam aliquid faciat, quo se defendere possit, gladio consumatur l. 1. C. Th. ad leg. Fab. de plag. sed extat & antiquior paulo Diocletiani constitutio, qua in urbe hoc idem crimen capite vindicatum est l. 7. C. eod. Quo pertinet etiam Novella Leonis 66.

Explicit Titulus de Plagiariis.

INCIPIT

DE MATHEMATICIS ET MANICHEIS.

MOYSES DICIT.

NON *inveniatur* [1] *in te qui lustret filium tuum aut filiam tuam, nec Divinus apud quem sortes tollat: nec consentiat venenariis impostoribus, qui dicunt quid conceptum habeat mulier. Quoniam fabulæ seductoriæ sunt. Nec intendas prodigia, nec interroges mortuos. Non inveniatur in te Augurator, nec Inspector avium, nec Maleficus, aut Incantator, nec Pitonem habens in ventrem, nec Aruspex, nec Interrogator mortuorum, nec* XV.

portenta inspiciens. Omnia namque ista a Domino Deo tuo damnata sunt, & qui fecerit hæc. Propter has enim abominationes Deus eradicavit Chaldæos a facie sua. Tu autem perfectus eris ante Dominum Deum tuum. Gentes enim istæ, quas tu possides, auguria & sortes & divinationes audiebant.

[1] *Non inveniatur*] Deuter. XVIII.

ULPIANUS libro VII. de officio Proconsulis [2], sub titulo de Mathematicis & Vaticinatoribus.

[2] *Ulpianus lib. VII. de off. Procos.*] Hoc libro Domitius de variis criminibus tractavit, atque inter cætera de iis quæ ad religionem pertinent: ut mirum non sit quod eo etiam rescripta Principum nefaria collegerat, ut doceret quibus pœnis affici oporteret eos qui se Dei cultores profiterentur. Quod eum totis septem libris de officio Proc. fecisse ex corrupto Cælii Lactantii loco hactenus male creditum est.

* PRÆTEREA interdictos est [3] Mathematicorum callida impostura & obstinacitate persuasio. Nec hodie primum interdici eis placuit, sed vetus hæc [4] prohibitio est. Denique extat Senatusconsultum Pomponio & Rufo Consf. factum, quo cavetur ut Mathematicis, Chaldæis, Ariolis & ceteris qui similem * incertum [5] fecerunt, aqua & igni interdicatur, omniaque bona eorum publicentur: & sic * æternus gentium qui si id fecerit ut in eum animadvertatur. Sed fuit quæsitum utrum scientia hujusmodi hominum puniatur, an exercitio, & professio [6]. Et quidem apud veteres dicebatur professionem eorum non noticiam esse prohibitam: postea variatum. Nam dissimulandum est nonnumquam inrepsisse in usum, ut etiam profiterentur & publice * reprehenderent [7]. Quod quidem magis per contumaciam & temeritatem eorum factum est, qui visi erant [8] vel consulere vel exercere, quam * qui fuerant permissum. Sæpissime denique interdictum est fere ab omnibus Principibus, ne quis omnino hujusmodi ineptiis se inmisceret: & varie puniti sunt hi qui id exercuerunt, pro mensura scilicet [9] * & consultationis. Nam qui de Principis salute, capite puniti sunt, vel qua alia graviore pœna adfecti. Enimvero siquidem * suasorumque levius inter hos habentur quam vaticinatores, hii quoque plectendi sunt: quoniam nonnumquam contra publicam quietem imperiumque populi Romani improbandas artes exercent. Extat denique Decretum Divi Pii ad Pacatum legatum Provinciæ Lugdunensis, cujus rescripti verba quia multa sunt, de fine ejus ad locum [10] „ hæc pauca subjecit. Denique & Divus Marcus eum qui motu Cas„ siano [11] vaticinatus erat & multa quasi extinctu Deorum dixerat, in „ insulam Syrum [12] relegavit. Et sane non debent impune ferre hujusmodi homines, qui sub obtentu & monitu Deorum, quædam vel renunciant, vel jactant, vel scientes eos fingunt.

[3] *Interdictos est*] Lego, *interdicta est.*
[4] *Vetus hac*] Servius 4. Æneid. *Cum multa sacra Romani susciperent, sem-*

per magica damnarint. Probrosa enim ars habita est, ideo excusat cum ait: *Testor ego magicas invitam accingier artes.* Extant vero & varia de Mathematicis Senatusconsulta apud Tacitum libro 1. & 12. Annal. & primo secundoque Historiæ Augustæ, cæterosque ejus ætatis scriptores, quæ hic colligere neque otii neque instituti est nostri, quibus potius esset quæ sequuntur in integrum restituere, si quam facile est peccare, tam facile esset peccatum corrigere.

5 *Similem incertum*] Fortasse, *similem artem.*

6 *Et professio*] Legendum videtur *an exercitio & professio. Et quidem, &c.* atque ita Oiselo nostro videtur, qui & paulo post ita legit, *Nec dissimulandum, &c.*

7 *Et publice reprehenderent*] An potius, *responderent?* Nam & horum, ut juris conditorum, proprie responsa dicuntur.

8 *Qui visi erant*] Fortassis melius, *qui ausi erant vel consulere vel exercere, quam quod, &c.* Quo pertinet aureum illud Taciti ex lib. 1. Histor. *Mathematici genus hominum potentibus infidum, sperantibus fallax, quod in civitate nostra & vetabitur semper, & retinebitur.* Est vero hoc vulgi vocabulum. Gellius lib. 1. *Vulgus*, inquit, *quos gentilitio vocabulo Chaldæos dicere oportet, Mathematicos vocat.* Et Ammianus lib. 29. *Mathematicis, ut memorat vulgus.* Quo etiam libro plura ille de Mathematicis.

9 *Pro mensura scilicet*] *Pro mensura sceleris.*

10 *Ad locum*] Sic olim notare solebant particulas quas ex constitutione aliqua aut recitabant, aut exscribebant, adjectis etiam interdum primis constitutionis verbis: cujus moris plures sunt in Theodosiano codice reliquiæ, quibus etiam accidit ut ea verba nescio quomodo in textum ipsum irreperent, & excerpti partem occuparent, ut in l.3. de postulan. & Novella Majoriani de Episcopali judicio.

11 *Motu Cassiano*] Est & hujus Cassiani furoris tumultusque mentio in eo Pauli fragmento quod extat in Codice Just. sub titulo ad leg. Jul. majest. & apud Tertyllianum in libro de fuga in persequutione, & in Apologetico. Historia ipsa a Capitolino & Gallicano pluribus narratur.

12 *In Insula Syrum*] Lego, *in insulam Syrum.* Est & ejus insulæ mentio apud Strabonem: & Servius ad illud Virgil. 3. Æneid. *Mycone celsa Gyaroque relictis, Quidam*, inquit, *per historiam dictum putant. Nam inter Myconem & Gyarum Syrum unam de Cycladibus esse dicunt, unde fuit Pherecides Philosophus.* Sic enim in optimo exemplari reponendum arbitror: nam totus ille locus in editis hactenus exemplaribus deest.

GREGORIANUS libro VII. de Maleficis & Manicheis sub titulo comp. MAXIMUS Dioclitianus & Maximianus nobilissimi AA. Juliano Proconsuli Africæ. Otia maxima interdum homines * in communionem [13] conditionis naturæ hominum modum excedere hortantur, & quædam genera inanissima [14] ac turpissima doctrinæ superstitionis inducere suadent, ut sui erroris arbitrio pertrahere & alios multos videantur, Juliane Karissime. Sed Dii immortales providentia sua ornare [15] & disponere dignati sunt quæ bona & vera sunt, & multorum & bonorum & egregiorum virorum & sapientissimorum consilio & tractatu inlibata probarentur & statuerentur: quibus nec obviam ire nec resistere fas est: neque reprehendi a nova vetus religio deberet [16]. Maximi enim criminis [17] est * sed tractare [18] quæ semel ab antiquis tractata & definita sunt statum & cursum tenent ac possident. Unde pertinaciam pravæ mentis nequissimorum hominum punire ingens nobis studium est. Hi enim qui novellas & inauditas se-

ctas de terroribus [19] religionibus obponunt, ut pro arbitrio suo pravum
* excludant quæ divinitus concessa sunt. Quoniam nobis de quibus so-
* lertia tua Serenitati nostræ retulit Manicheos audivimus eos nuperrime [20] velut nova inopinata prodigia in hunc mundum de Persica adversaria nobis gente progressa vel orta esse, & multa facinora ibi committere: populos namque quietos perturbare, nec non & civitatibus maxima detrimenta inserere [21]: & verendum est ne forte, ut fieri adsolet, accedenti tempore conentur execrandas consuetudines [22] & * istebas leges [23] Persarum innocentioris naturæ homines Romana gente [24] modestam atque tranquillam, & universum orbem nostrum veluti venenis de suis malivolis infigere [25]. Et quia omnia quæ pandit prudentia tua in relationem religionis illorum genera maleficiorum statutis evi-
* dentissimorum exquisita & adinventa commenta, ideo eorum maë-
* nas atque pœnas debitas & condignas illi statuimus. Jubemus namque auctores quidem ac principes una cum abominandis scripturis eorum severiori pœnæ subjici, ita ut flammeis ignibus exurantur: consentaneos vero & usque ad eos [26] contentiosos capite puniri præcipimus, & eorum bona fisco nostro vindicari sancimus. Si qui sane etiam honorati aut cujuslibet dignitatis vel majoris personæ ad hanc inauditam & turpem atque per omnia infamem sectam, vel ad doctrinam Persarum se transtulerunt, eorum patrimonia fisco nostro adsociari facies: ipsos quoque Forensibus vel Proconensibus [27] metallis dari. Ut igitur [28] stirpitus amputari * malis hæc nequitiæ de sæculo beatissimo nostro possit, devotio tua jussis ac statutis tranquillitatis nostræ maturius obsecundare. * Dat. prid. Kl. April. Alexandriæ.

13 *In communionem*] Fortasse melius, *communiorem*.

14 *Inanissima*] An potius, *Inmanissima?*

15 *Ornare*] Malim, *ordinare*.

16 *Debere*] Puto legendum, *neque reprehendi a nova vetus religio debet. Maximi enim criminis est retractare quæ semel ab antiquis tractata & definita suum statum & cursum tenent ac possident.*

17 *Maximi enim criminis*] Servius ad illud Virg. ex lib. VIII. *Veterum ne ignara Deorum, Cautum*, inquit, *fuit & apud Athenienses & apud Romanos, ne quis novas introduceret religiones. Nam ideo & Socrates damnatus est, & Chaldai & Judæi sunt urbe depulsi.*

18 *Sed tractare*] *Retractare.*

19 *De terroribus*] Sic vetus exemplar, nisi quis agnoscat, *deterioribus*: quo verbo, ne quid dissimulem, a Principibus Christiano nomini infensissimis, sacrosanctam religionem perstringi credibile est. In eoque etiam miror hujus collectoris simplicitatem dicam, an potius oscitantiam, qui cum hoc maxime ageret ut longe ante Divinis legibus cautum ostenderet, quod Romanis postea comprehensum est, non animadvertit quæ contra Manichæos dicuntur, etiam ad Christiani nominis contumeliam pertinere. Sed ea fuit apud majores nostros conscientiæ fiducia, is candor, ut summa fide omnia referrent, & atrocissima hostium maledicta facile contemnerent. Sic in Theodosii Codice constitutiones quasdam legimus, quibus sanciuntur Synodi quæ ab universa Ecclesia pro hæreticis damnatæ rejectæque sunt. Sic & Juliano Divi nomen, ut optimo Principi, tribui audimus. Quæ si quis tollenda censeat, tollat & ea quæ in eo qui Justiniani nomen præfert in monazontas ex Valentis furoribus reliqua sunt. Tollat & Cyrilli libros quibus

quibus Juliani in Christianos dicteria inseruit. Tollat denique Taciti, Trogi, Suetonii, Galeni, Luciani, Rutilii, Eunapii, atque adeo Juliani ipsius scripta, quibus sacrosanctam Religionem conviciis atque opprobriis lacessitam quis non videat? Sed est omnium fortissima veritas.

10 *Nuperrime*] Sane & Eusebius ejus sectæ originem ad horum Principum initia retulit, quanquam ex Epiphanio satis constat sub Aureliano & Probo Impp. cœpisse in Perside, unde Manes, tandem & ipse a Persarum Rege supplicio affectus, discipulos habuit plures, qui insaniæ nomen vitantes, se non Manichæos, sed Mannichæos appellarunt, & auctorem suum Mannem, tanquam manna fundentem. Ne quis autem putet Manichæos Christi nomen ita professos ut a gentilium sacris abstinerent, ut cæteri fere qui a nostris hæretici judicati sunt, discat ex Philastrii indice eos Diis etiam Deabusque immolasse.

21 *Detrimenta inserere*] Malim, *inferre.*

22 *Execrandas consuetudines*] *Per execrandas consuetudines.*

23 *Istebas leges*] *Incestas leges.*

24 *Romana gente*] *Romanam gentem.*

25 *De suis malivolis infigere*] *Suis malivolis desigere.*

26 *Usque ad eos*] Melius, *usque adeo*, & paulo post, *ad hanc inauditam & turpem, & per omnia infamem sectam.*

27 *Ipsos quoque Forensibus vel Proconnesibus*] Metalla multa numero fuerunt ut Ulp. ait in l. 8. §. est pœna. D. de pœn. Proconensium mentio est apud Justinianum Novell. 22. De Forensibus nihildum legisse memini, & fortasse hic locus sic potius legendus est, *Elafonensibus vel Proconnensibus metallis*, si quidem & ille apud Plinium integer mansit sub finem lib. v. histor. in quo ita legitur, *Insulæ in Propontide ante Cyzicum Elafonesus, unde Cyzicenum marmor, eadem Neuris & Proconnesus dicta.* Petrus Alexandrinus Episcopus apud Theodoritum lib. 4. cap. 20. & Eusebius lib. 8. cap. 25. Rufini 14. Sane τοῖς φοινησίοις καὶ προικοννησίοις παρεδίδοντο μετάλλοις apud Theodoret. scriptum reperio. Apud Athanasium aliter. Εἰς μέταλλον, inquit, ἀποστεῖλαι, καὶ μέταλλον οὐχ ἁπλῶς, ἀλλ' εἰς τὸ τῆς Φαινῶ ἔνθα καὶ φονεὺς καταδικαζόμενος ὀλίγας ἡμέρας μόγις δύναται ζῆσαι. At in Epiphanio ἐν τοῖς φοινησίοις μετάλλοις legitur.

28 *Ut igitur*] Hic locus sic restitui potest, *ut igitur stirpitus amputari radix hac nequitia de seculo nostro beatissimo possit, devotio tua. i. ac. st. tr. nost. obsecundare festinet.*

Explicit Titulus de Mathematicis, Maleficis & Manicheis.

INCIPIT TITULUS XVI.

DE LEGITIMA SUCCESSIONE.

SCRIPTURA DIVINA SIC DICIT.

FILIÆ *Salfadæ adstantes ante Moysem & Eleazarum Sacerdotem & Principem omnemque Senatum filiorum Israël in foribus tabernaculi testimonii, dixerunt: Pater noster mortuus est, & filii non fuerunt ei, sed filiæ. Et ideo non deleatur nomen patris nostri de medio tribus suæ. Non est ei masculus. Date nobis possessionem in medio fratrum patris nostri. Et obtulit Moyses petitionem earum Domino Deo: & locutus est Dominus Moysi, dicens: Rectæ filiæ Salpadæ locutæ sunt: & ideo dabitis eis possessionem hereditatis in medio fratrum patris earum. Et dicimus hæc filiis Is-* XVI.

raël: Homo si decesserit & filios non habuerit, dabitis hereditatem proximo eorum de tribu ejus, & possidebit omnia ejus. Et erit hæc filiis Israël justificatio judiciorum, secundum quæ constituit Dominus Moysi.

[1] *Scriptura*] Hoc est illud celebre judicium quod a Moyse refertur lib. IIII. cap. XXVII.

GAIUS Institutionum libro III.[1] Legitimas sic ordinat successiones. INTESTATORUM hereditates lege duodecim tabularum primum ad suos heredes pertinent. Sui autem heredes existimantur liberi qui in potestate morientis fuerint, veluti filius, filia, vel nepos neptisve, pronepos proneptisve [1] ex nepote filio nato prognatus prognatave. Nec interesse naturales liberi an adoptivi. Ita demum tamen nepos neptisve, & pronepos proneptisve suorum heredum numero sunt, si præcedens persona desierit * sive alia ratione, veluti emancipatione. Nam si per idem tempus quo quisque morietur, filius in potestate ejus sit, nepos ex eo suus heres esse non potest. Idem & in ceteris deinceps liberorum personis dictum intelligimus. Uxor quoque [4] quæ in manu ejus est, Is sua heres est [5]: quia filiæ loco est. Item nurus quæ in filii manu est [6]. Nam & hæc neptis loco est. Sed ita demum erit sua heres, si filius cujus in manu erit, dum pater moritur, in potestate ejus non sit. Idemque dicimus & de ea quæ in nepotis manu matrimonii causa sit: quia proneptis loco est. Postumi quoque qui si vivo parente nati essent, in potestate ejus futuri forent, sui heredes sunt. Idem juris est de his quorum nomina ex lege [7] Ælia Sentia vel ex Senatusconsulto post mortem patris causa probata in potestate ejus futuri essent: & de eo filio [8] qui ex prima secundaque emancipatione post mortem patris manumittitur, intelligimus. Cum filius filiave [9] & ex altero filio nepotes neptesve existent, pariter ad hereditatem vocantur, nec qui gradu propior est ulteriorem excludit. Æquum enim videtur [10] nepotes neptesve in patris sui locum portionemque succedere. Pari ratione etsi nepos neptisve sit ex filio, & ex nepote pronepos proneptisve, simul vocantur. Et quia placebat nepotes neptesve, item pronepotes proneptesve in patris sui locum succedere, conveniens non in capita, sed in stirpem hereditates dividi: ut filius dimidiam partem hereditatis fruat: ex altero filio duo pluresve nepotes alteram dimidiam. Item si ex duobus filiis nepotes extent, ex altero filio unus forte vel duo, ex altero tres aut quattuor, * altera dimidiam. * *De agnatis.* Si nullus sit suorum heredum, tunc hereditas pertinet ex eadem lege duodecim tabularum ad agnatos. Vocantur autem agnati qui legitima cognatione juncti sunt. Legitima autem cognatio hæc est quæ per virilis sexus personas conjungitur. Ita qui eodem patre nati sunt fratres, agnati sibi sunt, qui etiam consanguinei vocantur: nec requiritur an matrem eandem habuerint. Item patruus fratris filio, & invicem is illi agnatus est. Eodem numero sunt fratres patrueles inter se, id est, qui ex duobus fratribus progenerati sunt, quos

plerique etiam consobrinos [11] vocant. Qua ratione scilicet etiam ad plures gradus agnationis pervenire potuerimus. Non tamen omnibus simul agnatis dat lex duodecim tabularum hereditatem, sed his qui tunc cum certum est aliquem intestato decessisse, proximo gradu sunt. Nec in eo jure successio est. Ideoque si hæres proximus omiserit, vel antequam hereditatem adierit, decesserit, sequentibus nihil juris competit. Ideo autem [12] non mortis tempore certum fuerit aliquem intestatum * decessisse quam si quis testamento facto decesserit, melius esse visum est tunc requiri proximum, cum certum esse cœperit neminem ex testamento heredem fore. Quod ad feminas attinet, hoc jure [13] aliud in ipsarum hereditatibus capiendis placet, aliud in cæterorum ab his capiendis. Nam & feminarum hereditates proinde agnationis jure [14] redeunt atque masculorum. Nostræ vero hereditates ad feminas ultra consanguineorum gradum non pertinent. Itaque soror fratri sororive legitima heres est: amita vero & fratris filia heres esse non potest. Sororis autem nobis loco est etiam mater aut noverca, quæ per in manum conventionem apud patrem nostrum jus filiæ consecuta est. Si quis defunctus erit, si sit frater & alterius fratris filius, sicut ex superioribus intelligitur, frater potior est, quia gradu præcedit. Sed alia * faciat [15] juris interpretatio inter suos heredes. Quod si defuncti nullus frater exstet, sed sint liberi fratrum, ad omnes quidem hereditas pertinet. Sed quæsitum est si dispari numero sint, forte nati ex uno unus vel duo, & ex altero tres aut quatuor, utrum in stirpes dividenda sit hereditas, sicut inter suos heredes juris est, an potius in capita. Jamdudum autem [16] placuit in capita dividendam hereditatem. Itaque quotquot erunt ab utraque parte personæ, in tot portiones * fuerunt [17]. Si nullus agnatus sit, eadem lex duodecim tabularum gentiles [18] ad hereditatem vocat. Qui sint autem gentiles primo Commentariorum & ultimum est [19]: & cum illic admonuerimus gentilitium jus in desuetudinem abiisse, supervacuum est [20] hoc quoque loco de ea re curiosius tractare.

[2] *Gaïus lib. III. Institut.*] Sic vet. ex. Et Gaïum quidem libros quatuor Institutionum scripsisse Digestorum index præfert. Sed hæc esse potius ex libro secundo facile adducor ut credam. Cæterum ex iis fragmentis satis jam liquebit qualem nobis Gaïum Anianus supposuerit. Meliore aliquanto fide Tribonianus magnam horum partem transtulit in Institutiones suas sub Tit. 1. lib. 3. ex quo & ista supplere atque emendare multis locis facile est. Nos ea tantum attingemus quæ compositores ultro omiserunt, vel quod posterioribus constitutionibus immutata, vel quod penitus in usu esse desiissent.

[3] *Pronepos proneptisve*] Cæterique ex his descendentes. Hos enim omnes suorum appellatione lex XII. tab. comprehendit, ut recte Fl. scriptum est in l. 220. D. de verb. sig. Suorum igitur nomen est ex XII. sive ex jure civili l. 7. D. de bon. damnat. Sui sunt legitimi l. scripto. D. Unde lib.

[4] *Uxor quoque*] Hujus juris vestigium est in l. 195. §. 1. D. de verb. sign. Servius in lib. 1. Georg. *Tribus*, inquit, *modis apud veteres nuptiæ fiebant, usu, si verbi gratia, mulier anno uno cum viro, licet sine legibus, fuisset: Farre, cum per Pontificem Max. & Dialem Flaminem, per fruges & molam salsam conjungebantur, unde confarreatio appellatur, ex quibus patrimi & matrimi nascebantur:*

Coëmptione vero atque in manu conventione, cum illa in filiæ locum, maritus in patris veniebat, ut si quis prior fuisset defunctus, locum hereditatis justum alteri faceret. Hæc Servius, non ille adulterinus & suppositirius jejunarum animarum ineptiis & commentis hactenus deformatus: sed Servius putus putus, ex cujus fragmentis Danielis nostri beneficio interim hæc exscripsimus, ea spe fore, ut vir & doctrinæ & diligentiæ multæ, brevi cum ex suis illis, tum ex nostris exemplaribus, Servium nobis magna sui parte superstitem restituat. Porro ex hoc Servii loco sane quam eleganti, illud mihi primum videor didicisse quod Dionysius scribit de jure nuptiarum quæ κατὰ νόμους ἱεροὺς contractæ sunt, ad confarreationem porius referenda esse, quamquam is omnino ritus Romuli temporibus nondum in usu fuisse videatur, si verum est quod Plinius scribit a Numa primum in sacrificiis far molamque salsam adhibita. Sed & illud, apud Tacitum lib. 4. Annal. & Histor. 4. conferreatis parentibus genitos, patrimos & matrimos significare: quo nomine hactenus censiti sunt omnes quibus parer materque superstites essent. Nec id quidem sine auctoribus. Nam & hoc idem apud Sex. Pompeii breviatorem in Flaminia legimus, & quem Dionysius Halicarn. lib. 2. & Plutarchus in Numa ἀμφιθαλῆ παῖδα nominant, Hesychius exponit τὸν ἐπ' ἀμφοτέροις τοῖς γονεῦσι θάλλοντα, μηδετὸς ὠρφανισμένον. Immo & ex Sibellinis versibus hi a Politiano referuntur,

> χωεὶς δὲ κόραι χόρον αὐταὶ ἔχοιεν
> Καὶ χωεὶς παίδων ἄρσενα στάχυς· ἀλλὰ γονήων
> Πάντων ζωόντων οἷς ἀμφιθαλὴς ἔτι φύτλη.

quos ille se de Zosimi historia sumpsisse ait. Sed adscribam ad eam rem pertinentia Zosimi ipsius Græca verba, quæ mihi ex doctiss. disertissimique viri epistola Cl. Puteanus communicavit, cujus ego eruditioni atque amicitiæ & hoc lubenter acceptum refero. Nam Onuphrius quidem Panuinius Latine tantum antea retulerat. Sic igitur Zosimus cum de ludis secularibus dissereret, ὑμνοῦσι δὲ τρίτῃ ἐν τῷ κατὰ τὸ παλάτιον Ἀπόλλωνος ἱερῷ τρὶς ἐννέα παῖδες ἐπιφανεῖς (Horatius claris patribus ortos, Tacitus patricios fuisse exponit) μετὰ παρθένων τοσούτων οἱ πάντες ἀμφιθαλεῖς, ὅπερ ἐστὶν ἀμφοτέρους τοὺς γονεῖς ἔχοντες περιόντας, ὕμνους ᾄδουσι τῇ τε ἑλλήνων καὶ τῇ ῥωμαίων φωνῇ καὶ παιᾶνας, δι' ὧν αἱ ὑπὸ ῥωμαίοις σώζονται πόλεις. Quæ noster Puteanus sic conciliat ut omnes patrimos marrimosque, proprie dictos putet qui parentes adhuc vivos haberent, eosque præterea confarreatos: vivos, boni ominis causa: confarreatos, propter auctoriratem sacrorum. Sane quidem non alios vetusto more patrimos marrimosque legi solitos verisimile est. Sed post omissam confarreandi adsuetudinem (quod Tacitus jam ante Tiberii tempora accidisse significat) recte ejus ætatis posteriorisque scriprores & ex usu & proprietate ipsa verborum quæ confarreationis nihil habent, eos patrimos matrimosque inrerpretati sunt, qui modo patrem matremque adhuc vivos haberent. Nam & sic olim pater patrimus dicebatur, qui cum jam ipse pater esset, haberet etiam tum patrem. Unde & pater patratus Plutarcho in Probl. Verum quid prohibet & alios Servii locos adjicere, nec dum, quod sciam, proditos, & totam coëmendi confarreandique rationem, quæ hactenus non satis cognita fuit, exponenres? Sic igitur in illud lib 4. Æneid. *Liceat Phrygio servire marito. Sane hic*, inquit, *coëmptionis speciem tangit. Coëmptio enim est ubi libra atque æs adhibetur, & mulier atque vir inter se quasi emptionem faciunt, quod ante jam in 1. Georg. Teque sibi generum Tethys emat: quoniam coëmptione facta, mulier in potestatem viri cedit, atque ita sustinet conditionem liberæ servitutis* (sic in opt. ex. legendum arbitror) *ait enim, Liceat Phrygio servire marito, & in Georgic. Tibi serviat ultima Thyle. Quoque omnis iste mos coëmptionis & citra nominis nuncupationem dotis data taxatione expediretur, quæ res in manum conventio dicitur, subjunxit, Dotalesque tuæ Tyrios permittere dextræ. Quid est enim aliud dextræ quam in manum convenire? quæ conventio eo ritu perficitur ut aqua & igni adhibitis duobus maximis elementis, natura conjuncta habeatur: quæ res ad farreatas nuptias pertinet, quibus Flaminem & Flaminicam jure Pontificio in matrimonium necesse est convenire.* Et pauló post, *Mos apud veteres fuit Fla-*

mini ac Flaminiæ, ut per farreationem in nuptias convenirent, sellas duas jugatas ovili pelle superinjecta poni ejus ovis quæ hostia fuisset, & ibi nubentes, velatis capitibus, in confarreatione flamen ac flaminica residerent. Ait igitur, locavi, locata enim uxor dicitur quod simul cum eo sedeat dum confarreatur. Confarreationes autem tonitru dirimit. Ad hanc autem conjunctionem quæ frugibus & mola salsa fieret, etiam diffarreationem proprie pertinuisse existimo, cujus apud Sex. Pompeïum mentio est: ut non nisi contrario sacrificio vinculum illud confarreationis dissolveretur, quo nihil religiosius in sacris fuisse Plinius scribit, cum cætera matrimonia ex XII. tabulis facile dissolverentur muliere domo exacta & res suas habere jussa, clavibusque ademptis: demum etiam confarreatione jam abolita, per libertum septem civibus Rom. puberibus presentibus ex lege Julia. Sed quod sequitur apud Servium eo loco quem initio recitavimus, non sic accipiendum est, quasi in manum conventio coëmptione sola fiat, quod Boëtio visum est. Nam & farre convenitur in manum ut Ulpianus scripsit Tit. 9. & Servius idem postea significat. Ergo tam confarreatione quam coëmptione maritus in patris locum, uxor non in matrimonium tantum, sed in familiam quoque mariti & in sui heredis locum venit, estque in ejus manu mancipioque, aut ejus in cujus maritus manu mancipioque est, & Materfamilias proprie appellatur, ut post M. Tullium A. Gellius scripsit, & ex illo transtulit Servius in lib. XI. Æn. Sed hic illud quæri non abs re potest, An ea quæ anno uno continuo absque usurpatione apud virum fuit, post annum in ejus manu esse incipiat & hæres ei sua fieri? Quod & Fabro nostro visum est, & mihi probatur. Nam quo usucapio, quæ etiam rerum nec mancipi esse dicitur, nisi ut uxor viri fiat jure Quiritium, & in ejus potestatem redigatur? Et sane M. Tullius hoc etiam modo mulierem in manum convenire significat. Sic enim in ejus oratione pro L. Flacco constanti omnium exemplarium fide scriptum legimus. *In manum*, inquit, *convenerat. Nunc audio. Sed quæro, utrum usu an coëmptione.* Quanquam scio non deesse qui in matrimonium malint, sed quod sequitur, *Usu non potuit: nihil enim de tutela legitima potuit sine omnium tutorum auctoritate deminui*, indicat hoc saltem usu mulierem tutela liberatam, quod sine minima capitis diminutione fieri non potuit, id est, in manum conventione, ut Ulpianus explicat libro singulari Regularum Tit. de tutelis, & Boëthius ipse in Top. sequitur, qui hæc alioqui non satis juridice distinguit. Dicet aliquis: Quænam igitur erit illa forma uxoris quæ matrona proprie dicitur & tantummodo uxor habetur? Nempe hæc eadem quæ vel sine legibus cum viro est antequam usucapta sit, sive intra annum, seu post annum, si trinoctium abfuerit usurpandi causa, ut ex Q. Mutio Gellius tradit. Atqui hæc concubina potius videatur, quam uxor. Immo vero in ejus mulieris consuetudine cum qua connubium esse potest, non concubinatum, sed nuptias intelligimus l. 24. D. de ri. nupt. Et hic igitur in dubio nuptiæ præsumuntur, & uxor illa interea est: sed non est in mancipio viri antequam usucapta sit. Hæc nos post tot scriptores de ritu & jure nuptiarum non adeo trita, qui aut non satis idoneo loco, aut prolixius tractasse arguet, ei ego tam ingratæ reprehensionis occasionem sic invidebo, ut tamen æquiorem mentem optaturus sim.

5 *Is sua heres est*] Lego, *ei sua h. e.*

6 *Quæ in filii manu est*] Ergo & qui in aliena potestate est, uxorem in manu habere recte dicitur. Immo & hæc materfamilias a nostris auctoribus appellatur l. 44. D. de adopt. licet ejus vir paterfamilias non sit: quod Verrii definitioni non satis congruit. Alias autem materfam. dici solet quæ nupta in patris vel avi potestate non est l. 30. & 34. D. Solut. matr. l. 5. D. de bon. damnat.

7 *Quorum nomina ex lege*] Puto legendum, *quorum nomine ex lege Ælia Sentia vel ex SC. post mortem patris, &c.* Quod pertinet ad illud caput legis Æliæ Sentiæ cujus Ulpianus meminit Tit. 7. Qui locus, ut hoc obiter moneam, sic meo judicio restituendus est. *In potestate parentum sunt etiam ii liberi, quorum causa probata est per errorem contracto matrimonio inter disparis conditionis personas. Nam seu civis Romanus Latinam, aut peregrinam, vel eam quæ dedititiorum numero est, quasi civem per ignorantiam uxorem duxerit, sive civis Ro-*

mana per errorem peregrino, vel ei qui dedititiorum numero est, aut etiam si Latino nupta fuerit, ex lege Ælia Sentia, causa probata, civitas redditur tam liberis quam parentibus, præter eos qui dedititiorum numero sunt: & ex eo fiunt in potestate parentum liberi. Quod subjicit de SC. referendum videtur ad decretum amplissimi ordinis circa legem Æliam de consilio & causa probanda l. 1. in fine. D. de off. Cos. non tantum in minore, sed & inter disparis conditionis personas, ut hic locus indicat. Ad quod etiam consilium pertinere videtur l. 24. D. de manumiss. quæ alioqui si de judicio liberalis causæ accipiatur, inter fugitivas non immerito censebitur.

8 *Et de eo filio*] Est hic & alius agnationis modus ex manumissione qui ab Ulpiano quoque recensetur Tit. 23. Porro hi casus si quidem post mortem contingerent, ad juris antiqui formulam, sin ante, sed post testamentum, ad legem Velleam olim pertinuerunt. Quod latius explicare non est hujus loci.

9 *Cum filius filiave*] Et hæc ex eodem Institutionum Titulo suppleri atque emendari possunt. Quod sequitur de agnatis, in titulum de successione agnatorum magna parte translatum est, quem cum hoc conferre cujusvis operæ fuerit.

10 *Æquum enim videtur*] Lex XII. tabularum agnatis præfert suos quoslibet sine distinctione. Itaque sufficit suum heredem esse, nec spectatur proximior sit an ulterior. Quamobrem successionis sive, ut hodie loquimur, repræsentationis ratio aliqua ex æquitate habita est, ut inter suos heredes in stirpes non in capita dividatur hereditas. Quod prudentium interpretatione receptum Gaius significat. At eadem lex deficientibus suis heredibus agnatum non quemlibet vocat, sed proximum: ob idque inter agnatos semper in capita, nunquam in stirpes dividitur hereditas ex XII. tabulis. Qua etiam ratione idem in libertorum successione servari Paulus tradit lib. 2. Sentent. ex sententia Juliani in l. 23. §. 1. D. de bon. libert. Alio sensu auctores nostri dixerunt in suis & legitimis non esse successionem sequentis scilicet gradus ejusdem ordinis post delationem aut adquisitionem. Quod veteri jure perpetuum est, ea etiam ratione quod proximo tantum legitima hereditas deferatur. l. 1. §. sciendum. & l. 2. §. legitima. D. de suis & legit. Si tamen filius matris hereditatem ad quam, ex Orficiano, ut legitimus vocatur, sibi delatam repudiaverit, aut cum agnovisset, abstinendi causa restitutus sit, cæteri legitimi admittuntur. Sed hoc fieri ex ipsius SC. verbis indicat l. 1. §. si nemo. juncto §. seq. D. ad SC. Tertyll. In bonorum possessione Unde cognati post delationem successio est l. 2. C. de success. edict. nempe quia ex sola Prætoris indulgentia pendet l. 1. D. unde cogn. Non est tamen successio post adquisitionem l. ult. D. de success. edict. Eadem ratione tentari potest & in honoraria. Unde liberi esse successionem, cum ea cognatis detur veluti emancipatis, nec tam spectetur jus civile quam ipsa natura §. emancipati. & §. minus. Instit. de success. quæ ab intest. def. Sed hæc omnia Justinianus exæquavit.

11 *Quos plerique etiam consobrinos*] Hoc verbum Triumviris displicuit, qui consobrinorum nomine hos semper intelligi voluerunt: quod tamen per abusionem fieri Theophilus recte notat. Idque verbi etymologia suadet. Consobrini enim quasi consororini dicuntur. Nonius, *Consobrini ex duabus editi sororibus, de quibus exempla multa sunt in antiquis auctoribus & maxime in Afranio & juris vetustissimi scriptoribus.* Sic legendum *non viris*, qui error etiamnum manet apud Suetonium in Nerone, & Capitolinum in Pio.

12 *Ideo autem*] Lego, *Ideo autem non mortis tempore sed cum certum fuerit aliquem intestatum decessisse, quia si quis test.* &c.

13 *Hoc jure*] Id est, jure civili, sive ex lege Voconia, ex qua est legitimæ cognationis nomen de masculis, non ex XII. tabulis. Aliud vero ex edicto Prætoris observatur §. cæterum. de legit. agnat. success. Mansit tamen in cognatorum definitione masculorum nomen in l. 2. §. 1. D. de suis & legit.

14 *Proinde agnationis jure*] Non suitatis. Nam suos heredes fœminæ non habent. Hinc illa olim quæstio de jure apud Centumviros, Filius an frater debeat esse intestatæ heres. Sic enim apud Fabium legendum est lib. 4. Instit. non *intestato*, vel veteribus libris adstipulantibus. Quod alias pluribus ostendimus

in libro singulari de Centumviralibus, Decemviralibus Septemviralibusque & Quinqueviralibus judiciis. Et vero de intestati hereditate esset ea inepriſsima quæstio, ut hodie est de matris successione post orationem D. Marci & SC. Orfitianum, quibus id actum est, ut sine in manum conventione matrum legitima hereditas ad filios pertineret exclusis consanguineis & reliquis agnatis, quemadmodum Ulpianus scribit in fragment. Tit. 26. ubi notandum est quod ait, *sine in manum conventione*. Nam & ante SC. ea conventionis in manum vis fuit ut liberi matri succederent, non quidem ut liberi, sed ut fratres & agnati. An ut consanguinei? Non puto. Alioqui sane reliquos agnatos tum quoque exclusissent. Et vero eis sanguinis nomen ut fratribus proprie convenire non videtur.

15 *Sed alia faciat*] Malim, *sed alia facit* (vel *fuit*) *juris interpretatio*, &c.

16 *Jamdudum autem*] Hæc est illa quæstio jamdiu inter Justinianei juris interpretes vexata, tandemque usu potius nostro quam certo aliquo illorum judicio definita ex veterum tamen Consultorum sententia, quæ & ipsa legis fuit, cum proximos agnatos ad successionem vocaret. Nam quibus proximorum nomen æque competit, quique æquo jure suo veniunt, æquas etiam partes ferre rationis est. Sane cum alii ex legis aut statuti verbis ut proximi vocantur, alii successionis quodam jure ex aliorum persona veniunt, æquitas postulat & illis ex lege partem integram conservari, & his insimul non plus juris deferri quam ille habiturus esset in cujus locum partemque succedunt. Quæ visio alterius tractationis est.

17 *In tot portiones fuerunt*] Melius, *tot portiones fient*.

18 *Gentiles*] Ponitur hæc lex a Cicerone non suis omnino verbis lib. 2. de Invent. *Si paterfamilias intestatus moritur familia pecuniaque ejus agnatorum gentiliumque esto*. Quod de gentilibus restat ex XII. tab. in l. 53. D. de verb. sig. ad jus tutelæ magis pertinet, a quo tamen ad hereditatem legitima argumentatio est. Est & de successione gentilium versus Catulli ad Mallium, & exemplum Centumviralis judicii non tam fortasse sensu notum, quam fama celebre, quod a M. Tullio refertur lib. 1. de Orat. in quo illud quæsitum arbitror, An in successione liberti ab ingenuo gentilitio adoptati jus gentilitatis locum haberet, adeo ut gentiles ejus familiæ, in quam adoptatus erat libertus, ejus cognatis præferrentur ex XII. tabulis. Qua in quæstione potior fuisse videtur Marcellorum caussa ex Scævolæ definitione. Nec inficior tamen libertos patronorum gentiles Latine dici posse, eo modo quo & servi dominorum gentiles a Plinio appellantur, ob similitudinem nominum quæ gentis vocabulo interdum significatur, ut ex Cincio Festus tradit. Quo sensu & novus homo Arpinas Servium Regem gentilem suum dicere ausus est, & Hispalæ libertæ gentis enuptio concessa legitur apud Livium lib. 39.

19 *Primo Commentariorum & ultimum est*] Sic vet. Meminit & Commentariorum Gaii Javolenus in l. si quis D. de cond. & demonst. quod ego lubens ad libros Institutionum refero, quibus idem nomen a Boëtio & Aniano tribui memini. Et vero probabile est sub finem libri primi Institutionum de gentilitatis jure tractasse Gaïum cum de curatoribus dissereret. Sed Justinianus Commentariorum nomen etiam aliis libris tribuit in Proœmio Institutionum.

20 *Supervacuum est*] Antiquitatis cognitio juris studioso non utilis modo sed etiam necessaria est, nec frustra veteres Consulti quantum in ipsis fuit, nihil ejus penitus nos ignorare voluerunt. Est enim illud de omni cognitione Aristotelis καθόλου· εἴ τις ἐξ ἀρχῆς τὰ πράγματα φυόμενα βλέψειεν, ὥσπερ ἐν τοῖς ἄλλοις, καὶ ἐν τούτοις κάλλιστ' ἂν οὕτω θεωρήσειεν. Sed est & illud verum Modum in quaque re optimum: nec eadem cura omnia aut ediscenda aut pertractanda sunt. Quædam semel nosse vel non ignorare sufficit: repetere atque inculcare tam putidum est, quam aut in gradibus morari cum ascendas, aut in instrumento artis ipsius opus finemve constituere.

PAULUS libro sententiarum VII. sub titulo de testamentorum successionibus. INTESTATI dicuntur qui testamentum facere non

possunt, vel ipsi linum, ut intestati decederent, abruperunt: vel hi quorum hereditas repudiata est, cujusve conditio defecerit. Sine jure Prætorio [11] factum testamentum * abjecta doli expectatione obtinebit. Eorum quorum [12] testamenta rumpuntur, aut irrita fiunt, ipso quidem jure * testamenti decedunt. * Intestatorum hereditas lege duodecim tabularum primum suis heredibus, deinde agnatis & aliquando
* quoque gentibus deferebatur [13]. Sane consanguineis lex non adprehenderat interpretatione Prudentium primum inter agnatos locum acceperunt. Sui heredes sunt hi primo loco filius, filia in potestate patris constituti: nec interest adoptivi sint an naturales & secundum legem Juliam Papiamve quæsiti [14], modo maneant in potestate. Qui sui heredes sunt, ipso jure heredes etiam ignorantes constituuntur, ut furiosi, aut infantes, & peregrinantes [15], quibus bonorum possessio-
* nis [16] propter Prætoriam actionem non erat necessarium. In suis heredibus adeo ad mortem testatoris rerum hereditariarum dominium continuatur, ut nec tutoris auctoritas pupillo, nec furiosis curator
* sit necessarius, nisi forte solvenda sit hereditas [17]: quamvis etiam furiosus si resipuerit, & pupillus si adoleverit, abstinere possint. Post mortem patris natus, vel ab hostibus reversus, aut ex primo secundove mancipio manumissus, cujusve erroris causa probata, licet non fuerint in potestate, sui tamen patri heredes efficiuntur. Post filios, filias, ad intestatorum successionem inter suos veniunt nepotes, neptes, pronepotes, pronceptes, ac deinde masculino sexu post filium descendentes, si nullus parentum impedimento ipsis in avi potestate vel proavi familia remanserit. Parentes enim liberis suis cum quibus in potestate fuerunt ipsi ordine successionis obsistunt. Filii si cum nepotibus ex alio filio susceptis in familia retinentur, ab intestato ad patris successionem cum fratris filiis vocantur: quibus in patris sui partem venientibus, hereditas in stirpes, non in capita dividitur, ita ut filius & plures nepotes singulos semisses habeant. Idque evenit [18] si ab eo ex duobus filiis * in patrum numero nepotes successerint. Ex filia nepotes sui heredes non sunt. In avi enim materni potestate alienam familiam sequentes, ipsa ratione esse non possunt. Eo tempore suus heres constituendus est, quo certum est aliquem intestatum decessisse: quod ex eventu deficientis conditionis, & ortu nepotis qui vivo avo post mortem patris natus, iniri potest. Quem filius emancipatus suscepit, vel adoptavit, sui heredis locum in avi successione, sicut ipse pater, obtinere non potest: Adoptivus tamen ne quasi cognatus bonorum possessionem ejus potiri potest. Si sui heredes non sunt, ad agnatos legitima hereditas pertinebit, inter quos primum locum consanguinei obtinent. Agnati autem sunt cognati virilis sexus per virilem descendentes, sicut filius fratris, & patruus, deinceps & tota successio. Inter agnatos & cognatos hoc interest. In agnatis enim etiam cognati continentur: inter cognatos vero agnati non comprehenduntur. Et ideo patruus agnatus est & cognatus, avunculus autem

rem cognatus tantummodo est. Consanguinei sunt eodem patre nati, licet diversis matribus, qui in potestate fuerunt mortis tempore, adoptivus quoque frater si non sit emancipatus, & hi qui post mortem patris nati sunt, vel causam probaverunt. Soror jure consanguinitatis tam ad fratris quam ad sororis hereditatem admittitur. Consanguineis non existentibus, agnatis defertur hereditas, prout quis alterum gradu præcesserit. Quod si plures eodem gradu consistunt, simul admittuntur. Si sit frater [24] defuncti, & fratris filius & nepos * fratres & non existentes * filius fratris nepoti præfertur. Sed si duorum fratrum sint liberi, non in stirpes sed in capita hereditas distribuitur, scilicet ut pro numero singulorum * virium [25] distribuatur hereditas. Feminæ ad hereditates legitimas ultra consanguineas successiones non admittuntur. Id quod jure civili Voconia * ratione [26] videtur effectum. Ceterum lex duodecim tabularum sine ulla discrepatione sexus cognatos admittit.

[21] *Sine jure Pretorio*] Hæc est veteris codicis scriptura quæ fortasse non male ita restituetur, *Sine jure Pretorio factum testamentum objecta doli exceptione obtinebit.* Cujus sententiæ species dari potest ex l. 1. C. Th. de famil. herciscund. videlicet inter coheredes, si hujusmodi scriptura singulis aliquid adscriptum sit, opposita doli exceptione effici ut ea voluntas obtineat, nec aliquid amplius a singulis retineatur quasi ab intestato. Quæ definitio laudatur etiam a Justiniano Novell. Const. 107. Dari potest & casus quo sine jure Prætorio factum testamentum, objecta doli replicatione, obtineat, si instituti sint ii qui rem ab intestato omnino habituri essent. Dicet aliquis. Si testamentum rite factum non sit, locus est ab intestato successioni. Itaque iis replicatione doli nihil opus est qui sine testamento lege heredes sunt. Verum dari potest casus quo necessaria est doli replicatio, ut si prius testamentum jure perfectum extet quo alii heredes instituti sint l. 2. D. de injust. rupt. irrit. & hac replicatione doli opus habent adversus liberos ipsos, propinqui, uxor, alumnus, aliæque hujusmodi personæ, quibus ex imperfecto testamento legata & fideicommissa præstantur. L. 38. D. de fid. libert. Ergo hæc doli sive exceptio sive replicatio ex persona ejus qui opponet omnino æstimabitur. Dixit autem *Sine jure Pretorio,* quia hæc fuit minus solennis minusque difficilis testandi forma. Sed hæc Novellis Constitutionibus varie immutata sunt. Nos hic veteris juris reliquias tractari meminimus.

[22] *Eorum quorum*] Hæc fortasse aliquis ita suppleverit. *Eorum quorum testamenta rumpuntur aut irrita fiunt, quamvis ipso quidem jure testati decedant, hereditas ut intestatorum defertur.* At ego ipso facto testatos dixero, Jure non dixero, sed magis intestatos, nec inproprie quidem l. 1. D. de suis & legit. ac potius hunc locum ita supplevero. *Eorum quorum testamenta rumpuntur aut irrita fiunt, licet jure intestati decedunt, secundum tabulas bonorum possessio datur si septem testium signis signata sint.* Quod & Ulpianus scripsit in fragment. Tit. 23. & 28. Circa quæ illud admonere supervacuum non fuerit, videri Papinianum in eo qui post testamentum adrogandum se præbuit, hoc etiam exigere ut voluntatem, quæ jure defecit, recenti aliquo judicio sui juris factus confirmaverit, l. qui ex liberis §. testamento. D. de bon. poss. sec. tab.

[23] *Gentibus deferebatur. Sane*] Puto legendum *gentilibus deferebatur. Sane consanguineos lex non adprehenderat, sed interpretatione prudentum primum inter agnatos locum obtinuerunt.* Inde in l. 1. D. de legit. tut. *agnatis & consanguineis.* Et l. 30. D. de adquir. hered. *legitimum vel consanguineum:* & recte in l. 1. C. Quorum bonor. *Consanguineos,* inquit, *omnia prudentium responsa & lex ipsa natura successores faciunt.* Est enim hæc successio ex eo jure quod com-

muni nomine jus civile appellatur l. 2. §. his legibus latis. D. de orig. jur. cujus & alia exempla si quis desideret, reperiet non obscura in l. 36. D. de statulib. & l. 34. D. de her. instit. itemque apud Ciceronem lib. 3. de officiis.

[24] *Secundum legem Juliam Papiamve quæsiti*] In l. ult. D. de statulib. *si mulier ex lege nupserit*, id est intra annum præstito jurejurando se liberorum causa nubere, quod etiam ad legem Juliam Miscellam referendum Græcus interpres rectissime notat, & explicandum moneo ex l. Titio ususfructus. §. ult. D. de condit. & demonstr.

[25] *Et peregrinantes*] Recte. At in §. ult. Inst. de hered. qual. & diff. placet magis quod præceptor meus restituit. *Peregrinatos.* Diversitatis ratio per se manifesta est.

[26] *Quibus bonorum possessionis*] Fortasse melius, *quibus jus bonorum possessionis propter Prætoriam actionem non erit necessarium.* Bonorum possessionis hic fructus est, ut commoda & incommoda hereditaria, itemque dominium rerum quæ in his bonis sunt, tribuat. Quod in suis heredibus non est necessarium, cum ipso jure in eis ita continuetur dominium, ut nulla videatur hereditas fuisse quasi & olim domini fuerint simul cum defuncto. Possessio ut vivo patre filio continuata non intelligitur, sic nec mortuo continuatur. Nam nec ea quidem hereditatis aut juris est, sed facti, & non nisi naturaliter comprehendi potest jure P. Ro. l. 23. D. de adq. poss. l. 91. D. ex quib. caus. major. Moribus nostris aliud fere observatur, fortasse ex l. cum miles. D. eod. in qua Doctor meus pridem admonuit possessionis nomine usucapionem significari, non usum rei quem nec bonorum possessionis beneficium transfert. Ergo hic Prætoria actio non male fortasse accipietur de omni ea quam prætor bonorum possessori adcommodare dicitur in §. 1. Inst. de perpet. & temp. act. Sed nescio quomodo mihi plane non satisfacit generalior illa interpretatio subodoranti aliud quid subesse quod ego lubentius ad inofficiosi querelam retulerim cujus ordinandæ gratia suis heredibus licet bonorum possessio agnosci soleret l. 8. §. 1. necessariam tamen non fuisse indicat l. 7. D. de inoff. test. Emancipato necessaria fuit, cum quod alioqui non jure inofficiosi arguere testamentum videretur, nisi qui ex officio institui debuerat, tum quod frustra intestatum patrem faceret, nisi ab intestato rem habiturus: quod solo Prætoris beneficio per bonorum possessionem consequi potuit, alio jure penitus extraneus. Est igitur hæc saltem res inofficiosi Prætoria actio. Quod vereor ne non satis multis probetur. Et tamen video omnibus eam concedi quibus Prætor bonorum possessionem defert etiam contra jus civile. l. 6. D. eod. & in ea successionem esse ut in honorariis l. 14. & l. 13. item, Prætoriarum actionum numero generaliter censeri quas Prætor bonorum possessori accommodat. Nec me movet Centumviralis judicii auctoritas, cum & possessoria hereditatis petitio ejus generis sit, quam tamen honorariam esse nemo inficias ierit. Eadem vero non facile dixero de auxilio quod contra inofficiosas donationes ad exemplum querelæ inductum est, quod esse videtur ex constitutionibus, id est ex Alexandri literis quarum exemplum extat in l. Titia Seio §. Imper. D. de legat. 1. qui §. ut hoc obiter moneam, a Pauli responso, quod proxime sequitur, dividendus non fuit, ne non satis ad Titulum pertineret. Videtur autem rescriptum a consulente libello præpositum ut judicaret Paulus an ad propositæ quæstionis definitionem accommodari posset. Quod alias fieri solitum ne longius abeamus. indicat l. 3. C. de inoff. donat. & ult. §. s. Tit. 10.

[27] *Solvenda sit hereditas*] Fortasse melius, *solvendo non sit hereditas.*

[28] *Idque evenit*] Legendum videtur, *idemque evenit si cum eo ex duobus filiis impari numero nepotes successerint.*

[29] *Si sit frater*] Desunt hic aliqua quæ cum ex superioribus, tum ex ipso Paulo lib. 4 Sent. tit. 8. restituere perfacile est.

[30] *Virium*] An *jurium?* an potius *viritim?* Sic videtur.

[31] *Voconia ratione*] Forte melius, *relatione*, vel, *rogatione.*

ULPIANUS libro singulari [32] sub titulo de legitimis hereditati-

bus; INTESTATORUM gentilitiorum [13] hereditates pertinent primum ad suos heredes, id est, liberos qui in potestate sunt, ceterosque qui liberorum loco sunt. Si sui heredes non sint, ad consanguineos, id est fratres & sorores ex eodem patre. Si nec hi sunt, ad reliquos agnatos virilis sexus per mares descendentes ejusdem familiæ. His enim cautum est lege duodecim tabularum hac, SI INTESTATUS [14] MORITUR CUJUS HERES NEC EST AGNATUS PROXIMUS FAMILIAM HABEATUR. Si agnatus [15] defuncti non sit, eadem lex duodecim tabularum gentiles ad hereditatem vocat his verbis; SI GNATUS NESCIT GENTILES FAMILIAM HERES HANC. Nec gentilitia jura in usu sunt. *

12 *Ulpianus libro singulari*] Extat hodieque magna pars horum inter Ulpiani fragmenta, quæ esse omnia ex libro singulari Regularum supra ostendimus.

13 *Intestatorum gentilitiorum*] Sic vet. rectissime. Nam in libertinorum successionibus non eadem obtinent, ut postea monet Ulpianus. Gentiles Q. Mutius definivit ingenuos ab ingenuis oriundos, quorum majorum nemo servitutem servit. Et recte Corn. Fronto, *Gens*, inquit, *seriem majorum quærit*.

14 *Si intestatus*] Plures legunt, *Si intestatus moritur, cui suus heres nec est, agnatus proximus familiam habeto:* nam illud. *Ac* nondum pro hujus legis particula agnoscere potui. Sed in re tam trita jam nescio quomodo diutius immorari piget, postquam, ut olim pueri ab Homero in scholis, ita nunc vix dupondii a XII. tabularum carmine non ediscendo sed recensendo retractandoque juris studia inchoant.

15 *Si agnatus*] Hoc videtur ab Aniano in collectione sua omissum quod apud Caium legisset gentilitium jus in usu non esse: qua etiam ratione in proxima superiore sententia ingenuorum nomen pro gentilitiis supposuit. Ex quo apparet ne fragmentis quidem Ulpiani de jure vereri temere esse credendum. Porro hæc lex non infœliciter fortasse ita restituetur, SI AGNATUS *nec sit gentiles familiam habeant:* aut potius, ut Oiselo nostro videtur, *hercißcant nunc nec gentilitia jura in usu sunt.* Ercißcundi verbum XII. tabularum esse constat. Sed an huic capiti omnino conveniat, alii viderint. Ego quidem non puto delinquere eum qui in dubiis quæstionibus ab amico non facile dissentit.

ITEM ab intestato institutionum [16]. AB intestato quoque hereditas defertur aut per jus civile, aut per Prætoris beneficium. Per jus civile suis heredibus, vel liberis qui in potestate fuerunt, filii filiæ & deinceps qui in locum defuncti parentis, qui ex eodem nati sunt, succedunt.

16 *Item ab intestato Institut.*] Existimo sic hæc potius reponenda esse, *Idem lib. II. Institutionum sub Titulo de successionibus ab intestato.* Nec cur ita existimem, intelligere difficile est.

ITEM eodem libro. POST suos ab intestato legitimi admittuntur, primum consanguinei, ii sunt fratres & soror qui in ejusdem potestate patris fuerunt, & si ex diversis matribus [17] nati sunt. Consanguineos & adoptio facit, & adrogatio, causæ probatio [18], & in manu conventio.

17 *Et si ex diversis matribus*] Varro libro de gradibus, *Germanus de eadem*

genitrice manent (sic legendum apud Servium in lib. 5. Æneid.) *ut multi dicant de eodem germine, quos illi tantum fratres vocant.*

38 *[causæ probatio.]* Ex lege Ælia Sentia & S C. ut ante diximus. Sed & ex lege Junia cum Latinus causa probata apud Prætorem vel Præsidem Provinciæ tam ipse quam filius filiave ejus & uxor Latina liberis jus Quiritium consequitur ea forma quam Ulpianus explicat Tit. 3. Quod si quis legi Juliæ potius tribuet, fortassis non longe aberraverit. Nam & ejus esse videtur illa conditio Liberorum quærendorum causa nuptialibus etiam tabulis adscribi solita, cujus & Augustinus meminit: nec ad ullam magis rogationem privilegia ob prolem pertinent. Non frustra etiam juris auctores cum ad eam legem scriberent tam diligenter annotarunt, quis anniculus diceretur l. 132. & l. 134. D. de verb. signific. Cæterum hæ causæ probationes non parum inter se effectu differunt. Nam ex lege Ælia Sentia civi Romano civitas redditur non datur: At ex lege seu Junia, seu Julia, Latino civitas datur non redditur.

ITEM eodem libro. * ET consanguineis 39 legitimi vocantur. Hi sunt agnati qui nos per patris cognationem contingunt virilis sexus. Nam sciendum feminis ultra consanguineas, hereditates legitimas non deferri. Suis Prætor solet emancipatos liberos, itemque civitate donatos 40 conjungere data bonorum possessione: sic tamen ut bona, si quæ propria habent, his qui in potestate manserunt, conferant. Nam æquissimum putavit neque eos bonis paternis carere, per hoc quia non sunt in potestate; neque præcipua bona propria habere, cum partem sint ablaturi suis heredibus.

39 *Et consanguineis*] Fortasse melius, *A consanguineis*, id est, post consanguineos: ut & paulo post, *A suis heredibus, post consanguineos, &c.*

40 *Itemque civitate donatos*] Ex lege Junia, atque etiam fortassis ex lege Ælia Sentia: quanquam hi non tam videntur civitate donati, quam civitati redditi, ut jam attigimus.

ITEM libro qui supra. * DE suis heredibus. Post consanguineos Prætor vocat cognatos. Cognati autem sunt qui nos per patrem aut matrem contingunt. Post cognatos virum & uxorem. Et hæc si qui decessit, non fuit libertinus vel stirpis libertinæ 41. Ceterum si libertinus est vel libertina, ad patronum ejus legitima hereditas patronamve lege duodecim tabularum refertur.

41 *Vel stirpis libertinæ*] Ex libertino natus ingenuus est hoc jure. Itaque nihil est quod in eo jus patronatus exquiramus. At si ex manumissione Latinus tantum factus, liberis postea susceptis vel alio quovis modo jus Quiritium consequatur, ille quidem libertinus manet qui semel iterumve manumissus est, liberi non tam libertini quam libertinæ stirpis sunt. Et hos fortassis Ulpianus hoc loco significare videatur. Dicitur vero & nostris auctoribus libertinus filius qui a patre in servitute susceptus postea cum ipso simul manumissus est l. 17. §. 2. D. ad S C. Trebell. l. ult. D. de jure deliber. Sed hic, ut quod sentio dicam, libertinæ conditionis est liberti filius post patris manumissionem susceptus, cujus olim bonorum possessio alio jure quam ingenui deferri solebat. Nam eo intestato & sine cognatione mortuo vocabatur manumissor patris, itemque cognati ejus per virilem sexum descendentes, etiamsi capite deminuti essent. Immo & si hujus liberti patronus & ipse libertus esset alterius, etiam patroni patronus vocabatur, itemque ejus agnatio. Quod Justiniano iniquum esse visum est, qui tamen id lucri patronis tantum superstitibus concessit ea constitutione quæ in ejus Codice

ſub tit. de bonis libertorum, hactenus deſiderata eſt. Et ſane hic quamvis libertinus ſit, nullius tamen revera libertus dici poteſt. Sunt vero hæc inter ſe diverſa. Libertini nomen ſtatum & conditionem perſonæ magis reſpicit: liberti, jus patronatus: quod Valla ſubtiliter annotavit, & probat l. ult. D. ſi ingen. eſſe dic. & l. 1. D. de excuſ. tut. in qua non fruſtra Modeſtin. libertinis ait tutores dati a Magiſtratu potius quam libertis. Cur ita? quia libertis fere ſunt tutores legitimi patroni & patronorum liberi etiam pupilli, ut Ulpianus in fragmentis ſignificat tit. 11. illis verbis, *Idemque permiſit in pupillo patroni filio.* Recte. Id eſt ſi patroni filius tutor pupillus ſit, nec auctor eſſe poſſit. Et eſt illud reliquum veſtigium juris antiqui, cujus meminit Juſtinianus in l. ult. §. 1. C. de legit. tut. ex qua & in l. 16. D. de tutel. Tribonianus addidiſſe videtur illa verba *perfectæ ætatis.* Quod obiter indicaſſe placuit.

ITEM eodem libro. POST familiam patroni [42] vocat Prætor patronum & patronam: item liberos & parentes [43] patroni & patronæ. Deinde virum & uxorem, mox cognatos patroni & patronæ. Quod ſi is qui deceſſit liber fuit ex remancipatione manumiſſus, lex quidem duodecim tabularum manumiſſori [44] legitimam hereditatem detulit: ſed Prætor, æquitate motus, decem perſonas [45] cognatorum ei prætulit has, patrem, matrem, filium, filiam, avum, aviam, nepotem, neptem, fratrem, ſororem, ne quis occaſione juris, ſanguinis neceſſitudinem vinceret. Sed Imperator noſter in hereditatibus quæ ab inteſtato deferuntur eas ſolas perſonas voluit admitti quibus decimæ immunitatem [46] ipſe tribuit.

42 *Poſt familiam patroni*] Legendum, *Poſt familiam liberti.* Sic ſæpe hæc inter ſe reciproca nomina confundi ſolent, emptor venditor, petitor debitor creditor, locator conductor, pater filius, patronus libertus. *Poſt familiam* autem, id eſt poſt liberos, ut in l. 195. §. 1. D. de verb. ſig. l. 23. D. de adopt. In bonis libertorum lex XII. tab. non niſi ſuos liberos patronis prætulit, Prætor etiam emancipatos: Juſtinianus omnes omnino liberos licet in ſervitute ſuſcepti cum parentibus manumiſſi eſſent, & ſive ſoli ſive cum aliis poſt libertatem ſuſceptis ex iiſdem aliiſve nuptiis. Non exiſtentibus liberis vel exheredatis, primum patroni & patronæ vocantur, inde patronorum liberi etiam poſthumi & in adoptionem dati cujuſcunque ſint ſexus, ſublata illa veteris juris imagine, qua filia patroni filius eſſe fingebatur: adoptivi non item. Poſt liberos patronorum, nepotes tam ex filio quam ex filia: deinde cognati patronorum ſervata gradus prærogativa uſque ad quintum, excluſis etiam heredibus extraneis a patrono ſcriptis. Ejus Conſtitutionis ex qua & ſuperiora quædam excerpſimus Græcam Synopſin habuimus, ſingulari beneficio JAC. CUJACII, cujus humanitati, benevolentiæ, diligentiæ, fidei, doctrinæ, ni & hæc & reliqua omnia ſtudia mea, ſi quæ aliquando probabuntur, accepta referam, profecto parum gratus mihi ipſi videar. Nam peccata quidem, ſi qua ſunt, ut erunt fortaſſe multa, mea illa eſſe ultro profiteor.

43 *Parentes*] Id eſt, agnatos.

44 *Manumiſſori*] Etiam extraneo. Hodie utique patri legitima jura ſervantur quaſi tacite contracta fiducia ex l. ult. C. de emancipat. lib. Legitima autem jura definiuntur Conſtitutione illa Græca de Jure patronatus, triens ex teſtamento & bonorum poſſeſſio ab inteſtato: quod recte Conſtantinus notaverat lib. 5. Proch. tit. 9. & Sinopſis illa continet, ut & aliud quoddam caput quod jam ex Græcis interpretibus didiceramus ad l. 45. D. de nupt.

45 *Decem perſonas*] §. Quæ autem. Inſtit. de bon. poſſeſſ.

46 *Quibus decimæ immunitatem*] An decimæ hereditatum? an potius viceſimæ ex lege Julia? Sic videtur. Nam quod apud Ulpianum legitur de decimis ex ejuſdem Principis lege quæ ob id decimaria Thalelæo dicta eſt libro 45. Ba-

πλ. Tit. 5. ad hunc quidem locum non satis facit. Vicesimæ autem immunitas varie olim concessa est. Primum quidem domesticis heredibus, qui modo veteres essent cives, remissum est vectigal de bonis quæ sanguine, gentilitate, sacrorum societate meruissent. Nerva sanxit ut quod ex matris ad liberos, ex liberorum bonis ad matrem pervenisset, etiamsi cognationum jura non recepissent cum civitatem adipiscerentur, ejus vicesimam ne darent. Eandem patri immunitatem in filii bonis tribuit, si modo reductus esset filius in patris potestatem. Trajanus exceptionem illam patriæ potestatis removit, statuitque ut quemadmodum in patris filius, sic in hereditate filii pater esset immunis. Cavit præterea ut in sororis bonis frater, & contra in fratris soror, itemque avus avia in nepotis neptisque bonis, & invicem illi servarentur immunes. Iis quoque quibus per novum Latium civitas Romana paruisset, idem indulsit. Sed & statuit summam hereditatibus quæ vicesimæ subjacerent, ne vel parvæ & exiles publicanis essent obnoxiæ. Denique posteriores Imperatores varie hujus vectigalis jura vel auxerunt, vel minuerunt. Verum quænam fuerit illa Constitutio cujus hic Ulpianus meminir, nondum mihi certo constat, ut esse fateor multa in hoc libello veteris juris P. Ro. quæ me vel non satis ingeniosum facile fefellerunt, vel aliud interdum anxie cogitantem leviter effugerunt. Quædam etiam consulto deposuisse satis fuit, quæ commodius fortasse, Deo volente, aliquando retractabimus.

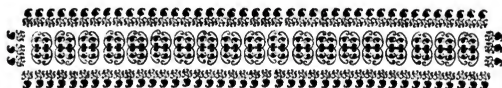
⁂

MODESTINUS
REGULARUM LIBRO III.
SUB TITULO
DE BONIS LIBERTORUM
ET DE TESTAMENTIS.

CUM in testamento [1] dies & Consules adjecti non sunt, non nocet quominus valeat testamentum.

[1] CUM *in testamento*] Hanc unam Modestini regulam ex alio codice qui patris V. C. fuit, pridem habuimus. Quæ sequuntur in eodem ipso exemplari erant in quo & superiora omnia. Itaque quamquam nobis pridem in animo esset hæc & alia quædam veterum Jurisconsultorum fragmenta uno volumine complecti, altero Imperatorum Constitutiones, quas etiam plures nondum editas nacti sumus, concludere, hic tamen adjicere visum est interea, dum res tempusque instituto nostro benignius adfuerint. Quod optare quidem, quam sperare, proclivius est.

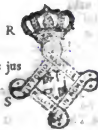
⁂

INDEX RERUM VERBORUMQUE ET LOCORUM EX VARIIS AUCTORIBUS

quæ in Notis aut emendantur aut explicantur.

I N D E X.

INDEX.

T

V

Z

PARISIIS,
E TYPOGRAPHIA REGIA;
CURANTE
VIDUA SEBASTIANI MABRE-CRAMOISY
REGIS ARCHITYPOGRAPHI,
& Regiæ Typographiæ Directoris.

M. DC. LXXXVIII.